¶ Gualteri Burlei super libros Ethycorum Aristotelis scriptum feliciter incipit.

Reuerendo in

christo patri et dño dño Ricardo diuina disponē te clementia Ulnensis se dis episcopo Gualterus d Burleo sacre pagine inter ceteros floride vniuersita tis doctores minim⁹ professor humilis vestre dominationis seruitor in via salutem ⁊ graciā et in termino gloriaz sempiternam. Etsi multorum auctorū scripta i phia morali vt solicitudo pl. gerit: ex quibus solide refectiōis nutrimenta pcepit: his tñ nō cōtenta quedam iglu uie cupit de micis quas de mensis maiorum cadētes auide recollegi velut famelica satiari. Uerentus dor post tantos doctores grecis scri bere: sed ad illud spiritus obedientie me compellit: extorsit vestre dominatōis instātia q tanq̃ indignum tenebris pennibus daxerim occultandū: eo pfertiz q etate ⁊ valitudine in gruentibus torpescūt spiritus: igenium hebetatur: ⁊ q quondam iuuenilis et otia motibus agitatus cuncta que studiose cōceperam alias quasi thesauros sapiētie p variis scripta suis psō psi temerario cōmendare: rubore pfusus ptimesco inuidie materiā pstitisse: que vt quidaz sapiens enunciat: eo securius aliena lubsanat quo sua simili piculo nō exponit. vnde quod tunc inexit audacia: iā verecūdia detestatur. Ne tamē negligētie torporive ascribat vestra prudentia qd formidat ipcritia ⁊ erubescentia nititur letinare scripsi pauidus sup libros Ethycorum que senili memorie nūc occurrūt aliquas particulariter pus scripserā cōpendiosi⁹ recensendo. Intendo autē in hoc opere i pncipio cuiuslibet libri ponere qōnes principales motas ⁊ determinatas i illo libro: ⁊ i fine cuiuslibet libri ponā ppōnes notabiliores libri q cōmunius locū hñt i cōuersatione hominum et cōnictu: ⁊ post ppōnes notabiles ponā cōclusiones vt p hec homo possit facilius itentionē totius libri memorie retinere. In exponendo vero textū diuidā quēlibet librū i tractatus: ⁊ tractatus i capitula: ⁊ capitula i ptes: ⁊ ptes in particulas: faciendo illas diuisiones scđm diuersitatē sue ⁊ nō fm q̄titatem licet quēadmodum plurimi diuiserūt. Et q2 phs q̄q; perdit dubitādo q̄q; narrando ⁊ q̄q; declarādo diuiguā capitula vbi opus fuerit i ptem igsiticam narratiuā: ⁊ declaratiuā: ⁊ p hoc poterit sciri q dictum Aristotelis debeat allegari aut recipi tanq̃ certū: nō eni qdlibet dciū Aristo. in libris suis ē autēticū. Que eni i dubitationibus dicūtur nō dicūt semp ex intentiōe: sed qd dicit i pte declaratiua aut narratiua aliorum dicta nō recitādo tanq̃ autēticū ē tenēdum. Ra est felicitas: mouet ⁊ soluit tractatu p°. capi° 2°. ibi. Si vtrūq̃ ē aliq̃s finis. q felicitas est. q2 est aliq̃s finis hois vltim⁹ ⁊ optim⁹: aliter naturale desideriū eet vacuū ⁊ ille finis vltimus ⁊ optim⁹ ē felicitas. Quid ē felicitas: mouetur ⁊ soluit tractatu 2°. ca°. 4°. ibi. Rursus redeam⁹: q felicitas ē opatio hois fm virtutē i vita pfecta. A quo ē felicitas: mouet ⁊ soluit tractatu 3°. ca°. p° ibi. Unde ⁊ queritur. q est a causa diuina aut humana ⁊ nō a fortūa. Cui⁹ est felicitas: mouet ⁊ soluitur tractatu 3°. ca°. p° ibi. Unde ⁊ queritur. q ē hois i vita pfecta ⁊ nō ē pueri neq; aialis irrationalis. Quando ē felicitas vtz ante mortem vel i morte vl vtz post mortem mouet ⁊ soluit tractatu 3°. ca°. 3°. ibi. Multe eni trāsmutationes. q ante mortē est felicitas. pōt eni homo sufficienter dicerus ante mortē operari fm virtutē pfectā victur⁹ et finiturus fm rationē. Qualis est felicitas: mouet ⁊ soluit tractatu 4°. ca°. p° ibi. Determinatis autem his. q felicitas est bonum honorabile ⁊ pfectum. In qua parte anime est felicitas mouet et soluit tractatu 4° ca°. 2°. ibi. Si autē est felicitas. ⁊ soluit pfecte i decimo hui⁹ tractatu 2°. ca° 3°. ibi. Uidetur autez felicitas qd felicitas pfectissima est in illa parte anime in qua est sapientia scilicet in intellectu.

Omnis ars ⁊ omnis doctrina.

Scientia moralis q̃ est de actionib⁹ voluntarijs vt dicit Auerroys i prologo sup octauū phicorum habet tres partes pncipales. Pria ē de operationibus vnius hois fm se: et hec ps vocatur monastica / Scđa est de operationibus multitudinis domestice: ⁊ hec ps vocat̃ iconomica. / Tertia pars est d operationib⁹ multitudinis ciuilis: et hec pars vocatur politica.

Prima pars. s. q̃ est de operatiōibus vnius hominis fm se traditur in libro ethycorum qui contiaz. 10. libros / Prim⁹ liber ē de fine oīuz operabiliū q dicit̃ felicitas / Scđus liber est de virtute morali in generali ⁊ quo ē: circa qd est ⁊ quid ē / Terti⁹ liber ē de pncipijs actuū virtutis vt de voluntario inuoluntario electione. cōsilio. consiliabili de voluntate ⁊ volubili ⁊ de duabus speciebus virtutis i speciali. s. de fortitudine ⁊ tēperantia / Quart⁹ liber est de liberalitate ⁊ ei⁹ extremis: de magnificentia ⁊ magnanimitate: de mediocritate circa honores mediocres: ⁊ de māsuetudine: de amicitia in cōmunione ⁊ non i affectione. de veritate et eutropolia: de verecundia ⁊ eorū extremis. / Quint⁹ liber est d iusticia i generali et spāli ⁊ de iusto ⁊ eorū oppositis: de epycheia et epycheie / Sext⁹ liber ē de habitib⁹ speculatiuis scilicet. scientia: arte: prudentia. intellectu: ⁊ [illegible]

sapientia. ⁊ de prudentia pollicita. de eubulia. de sinesi ⁊ asinesi. de custodia et gnomone. de principijs operabi tũ cuiusmodi sũt intellect⁹ practicus ⁊ itellectus speculatiu⁹. de cõnexione prudentie ⁊ virtutum. Septim⁹ liber ē de icontinentia. mollitie. cõtinētie. ꝑseuerãtia de delectatione: ⁊ tristitia: que sũt obiecta seu materia predictoꝝ. Octau⁹ liber est ð amicitia ⁊ ei⁹ specieb⁹. Non⁹ liber est de ꝓprietatibus amicicie. Decim⁹ liber ẽe ð delectatione ⁊ felicitate que est finis vltimus humanorum. Liber primus cõtinet quatuor tractatus. In p̃mo ibi. Omnis ars principale s. solutur hec questio: an ē felicitas: seu an ē vltim⁹ finis humanorũ. In 2⁰ tractatu ibi. Rursus redeamus: p̃cipale soluitur questio q̃rens qd est felicitas. In 3⁰ tractatu ibi. Unde ⁊ querit: soluũtur due questiões. s. a quo est felicitas: et cui⁹ est felicitas. In 4⁰ trac. ibi Multe transmutatiões. soluit hec q̃o: qñ est felicitas vtrũ ante mortē vl' i morte vl' post mortē. In 5⁰ trac. ibi. Determinatis aũt his. soluũt' due q̃ões scilicet quale bonũ est felicitas: et i qua pte est felicitas. In p̃mo trac. monet' ⁊ soluit' p̃ma q̃o an est felicitas. Et i phemio ca⁰ 2⁰: ⁊ ꝯtinet phemiũ tria capitula. In p̃ ca⁰ declarat' q̃ i rebus humanis ē aliq̃ finis itent⁹. In 2⁰ ca⁰ ibi. Si vtiq̃ ē aliq̃ finis. ostēdit' q̃ i rebus humanis est aliq̃ finis vltim⁹ ⁊ optim⁹ itent⁹ ⁊ ad quã scientiã ptinet de illo fine vltimo speculari. In 3⁰ ca⁰ ibi. Dicetur aũt vtiq̃ sufficiēter ondit' quis est modus cõueniēs huic scie que ē de fine vltimo tã ex pte doctoris q̃ ex pte auditoris. Caplm p̃mũ ondit q̃ i rebus humanis ē aliq̃ finis itētus ⁊ q̃ finiũ aliq̃ ē opatio ⁊ qd ē res opata ⁊ q̃ diuersoꝝ opũnũ: artiũ: ⁊ doctrinaꝝ diuersi sũt fines: ⁊ q̃ fines artiũ architectonicorũ sũt desiderabiliores q̃ fines subseruientiũ ⁊ q̃ q̃tũ ad ordinē finiũ nihil differt siue finis sit opatio: siue res operata.

Omnis ars et

omnis doctrina similiter autem et actus et electio bonum quoddã appetere videt' Ideo bene enũciauerũt bonũ qd oĩa appetũt.

Istud p̃mũ caplm p̃mi tractat⁹. i. phemij in q̃ ondit' q̃ i reb⁹ humanis ē aliq̃ finis intent⁹: ⁊ etiã qd est ordo sm̃ p̃eminētiã ipsorũ finiũ. Quia eni ph̃s itendit ꝓbare p̃ncipaliter in hoc p̃mo tractatu q̃ i rebus hũanis ē aliq̃ finis optim⁹ qd ꝓbabit' in ca⁰ 2⁰ hui⁹ tractat⁹ ideo ph̃s in hoc p̃mo ca⁰ intendit ondere duo ꝓ p̃imũ ē h̃ q̃ in rebus hũanis est aliq̃ finis intentus. 2ᵐ est q̃ in rebus hũanis ē aliq̃ finis melior alio fine. quib⁹ odsis ꝓbabit' in sequẽti ca⁰ q̃ est aliq̃ finis vltim⁹ ⁊ optim⁹: ⁊ sic patebit q̃ i rebus humanis ē finis bon⁹: finis melior ⁊ optimus finis: sive bonum: melius: et optimũ. Istud p̃mũ caplm habet tres ptes p̃ncipales. In p̃a ondit' q̃ i rebus hũanis ē aliq̃ finis bonus itentus. In sc̃da ibi. Dr̃a v̇o q̃daꝫ ondit' q̃ i rebus hũanis est aliq̃ finis melior alio fine. In tertia ibi. Dr̃t aũt nihil. remouet' quedaꝫ dubitatio q̃ orit' ex p̃dictis. In p̃ma ergo pte itendit ph̃s declarare: q̃ i rebus hũanis est aliq̃ finis itentus: ⁊ hec est p̃ma cõclusio hui⁹ libri. hec ergo ꝓbat' sic: illud qd appetitur ab omni arte ⁊ doctrina ⁊ opatione ⁊ electione est in rebus humanis finis intentus sꝫ aliquid ita bonuꝫ est quod appetitur ab omni arte et doctrina et opatione et electione: ergo in rebus hũis est aliq̃ finis itent⁹. maior pꝫ p hoc q̃ ois illa. s. ars doctrina actus et electio sũt res huãe. ⁊ ideo qd ab his est finis itentus est i rebus hũis finis itentus. et minore hui⁹ rõnis cũ sua declaratiõe ponit ph̃s i lr̃a dicēs q̃ omis ars ⁊ ois doctrina: siĺr aũt actus ⁊ electio bonũ quoddã appetere videtur. ⁊ bonum ⁊ finis sũt idem vl' vnũ ꝓpter aliud: oē eni bonum vl' est finis vl' ꝓpter finē: et illa minor declaratur p hoc q̃ omia appetũt bonũ: sic antiqui dixerũt describentes sic. Bonum est quod oia appetũt. ⁊ hãc descriptionē approbat ph̃s dicens q̃ antiq̃ bene enũciauerũt: hoc est descripserũt bo⁹ qd ois appetũt: ⁊ si ita sit q̃ oĩa appetũt bonũ: seq̃t' q̃ ois ars ⁊ ois doctrina: similiter actus ⁊ electio appetũt bonũ ⁊ pconsequēs appetũt finem: qꝛ nih sit appetit' nisi finis vel grã finis. Circa illã ꝓpõneꝫ ois ars et ois doctrina ⁊c. notãda sunt tria. Primo q̃ ph̃s ꝓponit illa quatuor. s. artem. doctrinam. actũ ⁊ electioneꝫ: p hac ratione: quia illa scia est de opatiõibus hũanis. Nũc aũt duo sũt p̃ncipia opationũ humanorũ. s. intellectus ⁊ appetit⁹ vt patet ex 3⁰ de aĩa. In itellectu cõsiderãtur duo. s. speculatiuũ ⁊ practicũ. In appetitu considerant' alia duo. s. actus ⁊ executio: ⁊ ꝓpter illa quatuor q̃ sũt i intellectu ⁊ in appetitu pomit ph̃s hec quatuor artē ponit p practica: doctrinã ponit p speculatiua: electionem p actu appetitus: ⁊ actum ponit p illa executione. Albertus assignat aliaꝫ ratione dicēs q̃ i istis quatuor que hic ponũtur sufficiēter cõtinētur ea que cadunt sub cõsideratione illius scientie nam omne illud de quo est cõsideratio in hac scientia aut est dirigens: aut est exequens. Si sit dirigens aut in ratione veri aut in ratione operabilis. Si dirigēs sit in ratione veri: sic ē doctrina. Si per modum operabilis: aut ergo per modum operabilis quod est factibile. aut quod est agibile. Si per modum opabilis qd est factibile sic est ars: que in sexto huius sic describitur: Ars est habitus factibilium cum ratione. si aũt sit dirigens per modũ agibilis sic est electio. si aũtē sit exequēs: sic ē actus: vñ hecaut' mihi videt' q̃ per artē itelligit habitũ

practicā. ⁊ per doctrinā habitū speculatiuuz. ⁊ per electionē actū interiorē appetit⁹: ⁊ p actū intelligit executionē. s. actū exteriorē p quē acquiritur illud qd̄ p actū interiorē appetitus desiderat. 2ᵒ est intelligendū circa illā ppositionē oīs ars ⁊c. q̄ hic accipit̄ bonū idifferenter p eo qd̄ vere ē bonuz: ⁊ p eo qd̄ appar; bonū: nō enim ē oīs ars nec oīs electio: nec oīs act⁹ alicuius veri boni: sed oīs ars ⁊ oīs doctrina ⁊c. videt̄ appetere illud qd̄ appar; bonū. siue illō sit verū bonū siue sit bonuz apparēs tm̄. p hoc patet solutio ad obiectiones que solēt fieri. nō enī videtur q̄ oīs ars ⁊ oīs electio ⁊c. appetat bonū. qr q̄dā artes tēdūt ad malū. ⁊ etiā q̄nq; eligit̄ malū: g̃ nō oīs ars ⁊ oīs electio ē respectu boni. Dicendū q̄ oīs ars ⁊ oīs electio ē respectu boni veri vl̄ apparētis: ⁊ hoc sufficit ad intētionē ph̄i. s. q̄ in rebus humanis ē aliquis finis intētus. 3ᵒ est intelligēduz q̄ eustratius dicit hic de electiōe in describēdo electionē: q̄ electio ē de duobus ppositis iudicium hois hoc alteri pponēs. ⁊ veruz est q̄ isto? accipitur electio cōiter. alio mō magis stricte. .s. vt est finis consilij. ⁊ sic accipit̄ 3ᵒ huius 3ᵒ mō ad huc magis stricte accipit̄ electio p actu volūtatis pcedente ab habitu inclināte volūtatem ad eligēdū vnuz p. aᵒ ⁊ sic accipit̄ 8ᵒ h⁹ hec distinctio nōtur in expōe huius sup octauū hui⁹. tractatu pᵒ caᵒ 5ᵒ. Uisis notabilib⁹ sunt hic tria dubitāda. primo quare ph̄s non ponit hic sciaz cū sit magis certa q̄ ars: vl̄ doctrina. ⁊ per ɔsequēs magis videt̄ appetere bonū. ⁊ hec est dubitatio eustratij. 2ᵒ dubitat eustratius sup hoc qd̄ dicit̄ q̄ oīs ars appetit bonū. istud enī non videt̄ veꝝ: qr aliq̄ ars tendit ad malū: g̃ illa ars nō appetit bonū. 3ᵒ pōt dubitari: quia non videt̄ q̄ oīs doctrina sit opatrix alicui⁹ boni sicut habet̄ i antiqua trāslatione: vbi nos habem⁹: q̄ oīs doctrina appetit bonū: antiq̄ trāslatio hab;: q̄ oīs ars ⁊ omnis doctrina ⁊c. est opatrix alicui⁹ boni. Istud eniz nō videt̄ verū. qr oīs ars ⁊ doctrina que est opatrix est practica. et ita oīs ars ⁊ doctrina eēt practica ⁊ nulla speculatiua ⸿Ad primū illoꝝ rñdet eustrati⁹ dupl'r dicēs pmo sic: q̄ qr per doctrinā acquirim⁹ cognitionem certā ⁊ firmā: ideo sub doctrina cōprehendit̄ scia. Aliter rñd;. d. q̄ duo sunt fines hois. s. impassibilitas l affectu a q̄tuor passionib⁹ sc; a tristitia. timore. cōcupiscentia. ⁊ voluptate. et veritas in aspectu. ⁊ de illo fine 2ᵒ non intendit h ph̄s. ideo nō ponit hic sciētiaz q̄ est veritas in aspectu q̄. s. inquirit̄ in sciētijs speculatiuis. ⸿Ad 2ᵘᵐ dubiū rñdet eustratius. d. q̄ omnis ars appetit bonū: ⁊ hoc ostendit tripliciter. Primo ex diffinitione artis: que vt dicit est illa. Ars est collectio ex adinuētis cōprehensionib⁹ exercitatis ⁊ pbatis ad aliquē finē bonū eorum q̄ sunt in vita. Ex illa diffinitione apparet q̄ oīs ars ordinat̄ ad aliquē bonuz finem. 2ᵒ declarat illud. d. q̄ corpi multipliciter passibili colligat⁹ homo indig; multis exterioribus in adiutoriū vt bene viuere possit ⁊ huiusmodi mistrāt artes. ars ergo ordinat̄ ad bonū. 3ᵒ declarat illud. d. sic. artes sunt pter sapie imitātes naturā ⁊ materijs vtentes. ⁊ his formas interponētes: ⁊ sic ponūtur h 4. ɔditione a ex quib⁹ pat; q̄ oīs ars ordinatur ad bonū. Et dicit eustrati⁹ vlteri⁹: q̄ sicut hō mortuus non debet dici homo sic ars q̄ nō tēdit ad bonū finem non debet dici ars. Quicquid tamē sit de istis declaratioīb⁹ eustratij: istud ē tenēdū: q̄ oīs ars ⁊ oīs doctrina ⁊c. appetit bonū verū vl̄ apparēs: vel q̄ quodlibet illoꝝ sit causa appetit⁹ boni veri vl̄ apparentis. non enim videt̄ q̄ isti habitus appetāt bonuz. sed q̄ sint cause q̄re homo appetit bonū.

⸿Ad 3ᵘᵐ dubiū respōdet. d. cū dicit̄. si oīs doctrina sit opatrix boni vt dicit antiq̄ translatio omnis doctrina erit practica. Dicēdum q̄ non sequitur. qr p opatricē intelligit indifferēter opatricē speculatiōis: ⁊ opatricē opatiōis: seu actionis practice. vnde nō oīs doctrina opatrix est practica. sed soluz opatrix actionis. distinguēdo actionē ɔ speculationē. Intelligendū q̄ ph̄s p actum intelligit opationē exteriorē. ⁊ veꝝ est q̄ oīs opatio exterior est propter aliquē finē aliū a se. ⸿Circa illā ppōnē: oīs appetūt bonū. sciēdū q̄ q̄uis poss; itelligi solū d̄ his q̄ hñt cognitione tamē pōt declarari vniuersaliter de qualib; substātia generabili et corruptibili. in elemētis enī ē iclinatio vt moueātur naturaliter ad locū suū tanq̄ ad eius bonū ⁊ cōueniens ⁊ saluatiuū. ⁊ q̄ fugiāt locum alienū tanq̄ malū ⁊ nociuū. videm⁹ etiā in viuentib⁹ hñtib⁹ animā vegetatiuaz tm̄ q̄ appetūt illud qd̄ est bonū eis ⁊ ɔueniēs. na; si aliqua planta plantet̄ inter duas terras: q̄rū vna est pinguis ⁊ bona ⁊ alia macra ⁊ mala videmus q̄ oēs radices suas mitt; ad terrā pinguē ⁊ bonā ⁊ fugiet q̄ntum poterit terram macram ⁊ malā. In aīalibus brutis etiā videm⁹ q̄ p beneficiū eis factū siluestria domesticantur. ⁊ si malū seu nocumētum fiet eis domestica fierent siluestria. et ita de omnib⁹ alijs. Et ratio huius est. q̄ oīs naturał appetit⁹ fertur in simile: tanq̄ in saluatiuū ⁊ pfectissimū ipsi⁹ ⁊ fugit ɔtrariū tanq̄ corruptiuū. Cū igitur oīa entia sint bona vt patet per ph̄z hic: qui dicit bonū dicit̄ equaliter enti. sequit̄ q̄ oīa huiusmodi entia appetāt bonū tanq̄ suā pfectionē ⁊ q̄ fugiāt ɔtrariū tanq̄ incōpetēs ⁊ nociuū. Intelligendū ē q̄ in hñtib⁹ cognitionē nihil appetit̄ nisi qd̄ appetēti apparet esse bonū. ⁊ quicquid apparet bonū cognoscenti appetit̄ ab ipso sub ratione boni siue sit bonū fm rei veritatem siue

fit bonũ ſm apparẽtiam. Et ideo obiectuꝫ ap
petitus q eſt cũ cognitiõe eſt apparẽs bonuꝫ
nõ ſm ꝙ apparẽtia excludit eſſentiã. ſed ſiue
ſit bonũ ſiue nõ. dũmodo appareat bonũ: ẽ ob
iectum appetit⁹. Sed in carẽtibus cognitione
nihil appetit niſi qḋ in rei ṽitate eſt ens bonũ
qꝛ illa q̃ carẽt cognitiõe dirigũtur in ſuis mo
tib⁹ ab intelligẽtia nõ errãte: ideo nihil appe
titur ab eis niſi qḋ eſt illis bonũ ꝛ cõueniẽs ꝑ
iam dicta ꝑꝫ ꝙ ille qui appetit ſe nõ eſſe ap
petit qḋ ſibi appaꝫ eſſe bonũ. qꝛ ſibi apparet:
ꝙ melius ſit ſibi nõ eſſe q̃ꝫ eſſe: ꝛ ſic intelligen
dum eſt ſꝫ caſtratiũ h: ꝙ vnũquodqꝫ ens qḋ
non eſt imediatũ ꝑmo bono habꝫ aliquod bo
nũ ꝓpriũ ꝺ qḋ referẽ ad illud ꝑmũ ꝛ cõe bonũ

Differentia vero finium: q̃daꝫ videtur: hi quideꝫ enim ſunt opationes: hi vero preter has ope
ra quedã. Quoꝝ aũt ſunt fines quidaꝫ preter
opationes. in his meliora exiſtũt opationib⁹
opera.

Hec eſt ſcḋa pars huius capituli in q̃ oſtẽ
ditur ꝙ in rebus humanis ẽ aliquis fi
nis melioꝛ alio fine. ꝛ cõtinet tres pticulas. in
prima ponit quadã diuiſionẽ finiũ: ꝛ cõparat
eos adinuicẽ: in ſcḋa ibi. Multis aũt. ꝓbat ꝙ
in reb⁹ ſunt multi fines. in tertia ibi. Quecũ
qꝫ aũt ſunt. ꝓbat ꝙ in rebus humanis eſt ali
quis finis melioꝛ alio fine. In prima igitur
pticula ponit talẽ diuiſionẽ finiũ. ſ. ꝙ quidam
finis eſt opatio: ꝛ quidã ẽ res opata. Et ſm eu
ſtratiũ hic tũc eſt opatio finis: qñ opantibus q
eſcentib⁹ non relinquit aliquid preter opatiõꝫ
vbi grã: muſico cãtante deinde qeſcente: nullũ
opus ipſi⁹ reſtat aut relinquitur. ſed tunc eſt res
opata finis: qñ opante quieſcẽte relinquit ali
quid ꝑter opationẽ. vbi grã: fabro opante ꝛ po
ſtea quieſcente: opus aliquid relinquit. Finis
igit muſici ẽ opatio finis aũt fabri aliqd opa
tum. Quoꝝ aũt. ꝑpat illos fines adinuicẽ
. ſ. opationẽ ꝛ rem opatam. d. ꝙ in q̃buſcũqꝫ ꝑ
ter opationẽ eſt aliquid opatũ. in his operata
ſunt melioꝛa opationib⁹. qḋ põt exemplariter
patere. quia enĩ ꝑ actũ edificãdi eſt dom⁹ opa
ta. igitur dom⁹ eſt melioꝛ q̃ꝫ actus edificandi.
Notãdũ ẽ ſm lincõn. hic ꝙ opus eſt meli⁹ o
peratione ꝑcedẽte opus: vt dom⁹ edificatione
nõ eſt aũt melius opatione ſequẽte. nõ eſt enĩ
dom⁹ melioꝛ ꝓtectione a nocumẽtis: q̃ ẽ opa
tio ſequẽs opus. ꝛ ꝓpter quã eſt opus. hec lin
cõn. vnde opatio ꝑcedẽs opus ẽ ĩpfectioꝛ re o
perata. ſed opatio ſequẽs opus eſt melioꝛ re o
perata. Et ideo virt⁹ ẽ melioꝛ ꝛ pfectioꝛ q̃ꝫ opa
tio ꝑcedẽs ṽtutẽ ſed opatio ſequẽs ṽtutẽ q̃ eſt
ab ipſa virtute eſt melioꝛ q̃ꝫ eſt virtus. Iterum
lincõn nõt ſup ſexto hui⁹ ꝙ artis factiue tres
ſunt fines artis enĩ edificatiue hꝫ ꝓximũ finẽ
ipſam edificationẽ q̃ eſt operatio 2⁹ finem hꝫ
domũ edificatã. 3⁹ vero finẽ hꝫ ꝓtectioneꝫ in
habitantiũ ab aeris ĩtempieb⁹. et aliis extrin
ſeci nocumẽtis. prim⁹ tñ finis nõ ꝓpꝛie dicit
finis ꝛ iõ qñqꝫ nõ cõnumerat ꝛ ẽ finis poſte
rioꝛ melioꝛ ꝑcedente. vt dom⁹ melioꝛ edifica
tione. ꝛ ꝓtectio a nociuis melioꝛ eſt domo. ꝙ
aũt ariſtotel dicit hic: quoruꝫ aũt ſunt fines q
dam. ꝑter opationes in his melioꝛa exiſtũt o
pationibus opa intelligendũ eſt ꝺ opationib⁹
ꝑcedentibus opa: quaꝝ opa ſunt fines. ꝛ nõ ꝺ
opationib⁹ ſequẽtibus opa que ſunt fines o
perum. hec lincõn. Albertus dubitat hic qꝛ
non videt ꝙ opatio poſſꝫ dici finis vltim⁹: qꝛ
in fine vltimo neceſſario oportet eſſe quieteꝫ.
ſed opatio eſt actus ĩpfectus cũ ſit quidã mo
tus q̃ non eſt poſſibile ꝙ opatio ſit finis vlti⁹
Ad illud reſpondet albert⁹ ſm dicta ꝑhi in
ſexto huius dicẽs. ꝙ dña ẽ inter motũ ꝛ opa
tionẽ. quia opatio ẽ actio ſꝫ naturã alicui⁹ ha
bitus. ſicut luci lucere. ſed mot⁹ eſt ad illḋ qḋ
nondum habeẽ. vnde mot⁹ ꝛ opatio ſic diffe
runt. qꝛ opatio ẽ ab illo ad qḋ eſt motus. ꝛ mo
tus eſt ad illud a quo eſt opatio motus igiẽ la
boꝛẽ habꝫ ꝛ facit diſtare. ſed opatio q̃ eſt perfe
ctio habitus delectationẽ habꝫ. vnde videẽ ꝺ
ratione mot⁹ eſſe ꝙ ſit ad aliquẽ habitum vl
formã: ſꝫ ꝺ rõne opationis nõ eſt ꝙ ſit ad aliã
ſed magis ꝙ ſit ab alia forma. Intelligẽdũ
ẽ ꝙ duplex eſt opatio. vt paꝫ ꝑ ꝑhm 9⁰ meta
phiſice. quedã eſt opatio manẽs in opante: vt
videre manet in vidente. ꝛ intelligeẽ ĩ intelli
gente. ꝛ hui⁹ mõi opatio ꝓpꝛie dicit actio. alia
eſt opatio trãſiens in exterioꝛẽ materiã q̃ ꝓro
pꝛie dicit factio. et talis operatio eſt duplex aſ
ſumens exterioꝛẽ materiã ad vſum tñ. quedã
aſſumẽs exterioꝛẽ materiã ad inducenduꝫ in
ipſam nouã formã. ex⁹ ꝑmi. eũ aliquis accepe
rit equũ ſolũ ad equitandũ: aut citharã ad ci
tharizãr dũ ipſe aſſumit exterioꝛẽ materiaꝫ ad
vſum tñ. qꝛ nullã formã permanẽteꝫ inducit
in equũ vl in citharã. ex⁹ ſcḋi qñqꝫ ei aſſumẽ
exterioꝛ materia vt in ea inducatur noua for
ma. verbigrã: eũ ars aſſumit exterioꝛẽ materi
am vt inducat formã lecti vel dom⁹ non aſſu
mitur exterioꝛ materia ſolũ ad vſum ſꝫ ad for
mam inducendã. prima illaꝝ opationũ. ſ. opa
tio immanẽs. ꝛ ſcḋa opatio trãſiẽs in materiã
exterioꝛẽ ſolũ q̃ꝫ tum ad vſum nõ hꝫ aliquid
opatũ qḋ ſit finis: ſꝫ vtraqꝫ illaꝝ eſt finis. ſed
prima eſt nobilioꝛ q̃ꝫ ſcḋa: cũ prima maneat in
ipſo operante. ſed tertia illaꝝ opationũ non eſt
ꝓpꝛie finis: ſed hꝫ aliqḋ opatũ pro fine.

Multis aũt opationib⁹ exiſtenti
bus et artib⁹ ꝛ doctri
nis: multi ſunt ꝛ fines. Medicinalis quidem
enim ſanitas nauifactiue vo nauigatio. Mili
taris vo victoria. yconomice vo diuitie

Hec eſt ſcḋa particula ſcḋe partis in qua

probat φ in rebus humanis sunt multi fines ⁊ hec est ɔclō scd̄a huius libri. que pbatur sic cū multe sint operationes ⁊ artes ⁊ doctrine ne cesse est φ sint multi fines. quilibꝫ ā sunt ad fi nē aut ꝓportionabiles fini. ⁊ istud manifestat quasi inductiue: quia artis medicinalis finis est sanitas: ⁊ artis nauifactiue finis ē nauigatio et finis hyconomice seu dispensatiue domus sūt diuitie. ⁊ hoc dicit fm̄ opinionē aliorꝫ: nam in primo polytice pbat phs ex intentione φ diui tie non sint finis hyconomice sed instrumenta ⁊ sicut est de istis habitib⁹ ita ē aliꝭ. vnde ex his pbatur cōclusio sic: illorꝫ habituū. s. ar tis medicinalis nauifactiue ⁊c. sunt diuersi fi nes ⁊ omnes isti habitus sunt res humane: ergo in rebus humanis sunt multi ⁊ diuersi fines.

Quecunque autem sunt talium sub vna quadā vir tute: quēadmodū sub equestri frenifactiua: ⁊ quecūqꝫ alie equestriū instrumētorꝫ sunt. Hec autē ⁊ omnis bellica operatio sub militari: sꝫ eundem itaqꝫ modū alie sub alteris.

HEc est tertia particula ⁊ est declaratio: in qua visa diuersitate finiū fm̄ diuer sitatem habituū ponit ordinē habituū adin uicem vt ex hoc appareat ordo finiū. contin git enim vnū habitū operatiuū esse sub alio. vn de p virtutē intelligit habitū operatiuū. vbi gratia Ars frenifactiua est sub arte equitādi: ⁊ eodē modo ē de aliis artibus q̄ faciunt instrumen ta necessaria ad equitandū. cuiusmodi ē ars fa ciendi sellas. ars enim equestris. s. equitandi est architectonica. respectu artiū facientium in strumenta ad equitandū: quia precipit artifici inferiori qualiter faciat frenū vel sellam. Ad hoc ars equestris est sub arte militari: ⁊ omnis ars vel virtus ordinata ad bellicā operationē: vt ars sagittaria vel quecūqꝫ alia huiusmodi est sub arte militari. ⁊ sic scd̄m eundē modum cōuenit alias artes esse sub aliis. ⁊ sic patet or do habituū. s. φ vn⁹ habitus est sub alio.

In omnibus itaqꝫ architectoni carum fines sunt ɔ siderabiliores his que sūt sub his. Horꝫ enim grā ⁊ illas ꝓsequuntur.

VIso ordine habituū. s. φ vnus habitus ē sub altero ex hoc cōcludit ordinē finiū pbando φ in reb⁹ humanis est aliquis finis melior alio fine. ⁊ hec est cōclusio tertia. ⁊ pba tur sic: in rebus humanis sunt q̄dam artes p̄n cipaliores aliis: sunt enim q̄dam artes archi tectonice ⁊ q̄dam subleruientes. vt ars milita ris est architectonica respectu artis equestris ⁊ equestris ē architectonica respectu frenifa ctiue. sꝫ fines artiū pncipaliū sunt meliores q̄ fines artiū subleruientiū. quia sunt desiderabi liores. qđ pꝫ quia ꝓ hoc quia fines artiū inferio rum desiderant ꝓpter fines artiū supiorꝫ: ⁊ ꝫ ɔsequens fines artiū supiorꝫ vt architectarꝫ sunt desiderabiliores ⁊ meliores q̄ fines arti um subleruientiū: quia vnumquodqꝫ ꝓpter qđ ⁊c. Cū ergo huiusmodi habitus ⁊ artes sint res humane: sequitur φ in reb⁹ humanis ē ali quis finis melior alio fine.

Differt autem nihil operationes esse fines actuū aut preter has aliud quod dā quēadmodū in dictis doctris.

HEc est tertia pars pncipalis huius ca pituli q̄ est narratiua in qua remouet vnū dubiū tale. quia enim dictū est φ q̄dam fi nis ē operatio ⁊ quidā res operata posset aliqs credere φ ꝓpter istā diuersitatē finiū ordinē tur habit⁹ fm̄ dignitatē ita φ ille habit⁹ sꝫ di gnitatē sit superior cui⁹ finis est operatio: ⁊ ille inferior cuius finis est aliqđ operatū: vel ⁊ con uerso. Istud dubiū remouꝫ phs dicens φ ni hil differt supple q̄tū ad ordinē habituū siue finis sit operatio siue sit aliquid operatū preter ope ratiōnē. quēadmodū supple apparꝫ ī dictis do ctrinis. In artibus enim seu doctrinis iā enu meratis cōtingit qñqꝫ φ finis scie superioris est operatio ⁊ finis scientie inferioris est aliquid ope ratū preter operationē: ⁊ qñqꝫ cōtingit ecōuerso Ex⁹ pmi. ars equestris ē superior q̄ ars freni factiue ⁊ finis equestris est operatio. ⁊ finis artis frenifactiue ē aliqđ operatū. Ex⁹ scd̄i vbi finis artis superioris est aliqđ operatū: ⁊ finis artis in ferioris est operatio. nā medicina est pncipalior q̄ ars exercitatiua ⁊ finis medicine ē aliquid operatū. s. ipsa sanitas: ⁊ finis exercitatiue est operatio al qua vt ambulatio vł purgatio Artes igit̄ non ordinantur ꝓ hoc quia finis ali cuius artis est operatio ⁊ finis alterius artis est aliquid operatū preter operationem. nā qñqꝫ finis artis superioris est operatio ⁊ finis artis infe rioris ē aliquid operatum preter operationē ⁊ quā doqꝫ ecōuerso. Nam est fm̄ eustratiū hic φ opus artē cuius finis ē quoddā opus preter operationē eiusdē artis desiderabili⁹ ē opꝫ qđ intelligo de operatione precedente opus. quia pro pter ipsum op⁹ est operatio. sm̄ operationē ad di uersas artes nō oportet φ cui⁹ finis est opus preter operationē φ opus sit desiderabilius q̄ operatio q̄ est finis alteri⁹ artis. quia felicitas q̄ est finis totius scie moralis est desiderabilior q̄ frenū qđ est finis artis frenifactiue. vnde videt̄ mihi φ vniuersaliter qñ operatio ordinat̄ ad rem operatā tanq̄ ad finē tunc res operata est desiderabilior q̄ operatio: ⁊ qñ res operata ordi natur ad operationē illa operatio est desiderabili or q̄ res operata. vbi grā. edificare ordinat̄ ad rē operatā vt ad domū ⁊ ideo domus est desidera bilior q̄ edificare: ⁊ dom⁹ q̄ est res operata ordi natur ad defendēdū a nocivis: ⁊ ideo defen dī ab huiusmodi nociuis ē desiderabili⁹ q̄ do mus. ¶ Capitlm̄ z⁹ tractat⁹ primi declaratiuū

ꝙ in rebus humanis ē aliquis finis vltim⁹ et optim⁹ ⁊ ꝙ cognitio finis vltimi eſt neccia ad directione humāe vite. ⁊ ꝙ ꝯſideratio ō vlti⁹ fine hois maxime ptinꝫ ad ſciaꝫ polyticaꝫ. pp hoc ꝙ polytica ē ſcia ṗncipaliſſima.

I vtique ē aliqͣ finis opabilium quē ppter ſe ipſū volum⁹: alia vero ppter illū et non oia ppter alte ꝑ deſideram⁹. pcedit eni in infinitum: ſicq; erit vacuū ⁊ inane deſideriuꝫ. Manifeſtū: qm̄ hic vtiq; erit bonum ⁊ optim⁹.

Iſtud eſt capl'm ſcōm ṗmi tractat⁹ ſcu ꝓlogi in quo poſtq̄ eſt oſtenſuꝫ ꝙ in reb⁹ humanis ē aliqͣ finis bon⁹ intent⁹: ⁊ ꝙ in rebus humanis ē aliqͣ finis melior alio fine: oñdit ꝙ in reb⁹ humanis ē aliqͣ finis vltim⁹ ⁊ optim⁹: ⁊ ꝯtinꝫ iſtud capl'm duas ptes ṗncipales: i ṗma declaraṫ ꝙ in reb⁹ humanis ē aliqͣ finis vltim⁹ ⁊ optim⁹. ⁊ ꝙ cognitio illi⁹ ē hoi neceſſaria. in ſcḋa ibi. videbiṫ aūt vtiq;: declaraṫ ad quā ſciaꝫ ptinet ꝯſiderare de vltio fine hominis. ṗma ps ꝯtinet duas pticulas. In ṗma declaraṫ ꝙ hois ē aliqͣ finis vlti⁹. In ſcḋa ibi igiṫ ⁊ ad vitā: declaraṫ ꝙ cognitio finis vltimi humanaꝝ reꝝ ē neceſſaria ad directionem vite humane. In ṗma igiṫ pticula itendit ꝓbare ꝙ i reb⁹ humaīs ē aliqͣ finis vltimus ⁊ optim⁹. Et ꝓ hoc ſolṷiṫ ṗmo qō h⁹ libri. ſ. an ē felicitas: Si eni in rebus huāis ē aliqͣ finis vltim⁹ ⁊ optim⁹: ſequiṫ ꝙ felicitas eſt. cū felicitas ſit finis vltim⁹ hois: ꝙ aūt in reb⁹ huāis ſit aliqͣ finis vlti⁹ ⁊ optim⁹. ꝓbaṫ ſic. ⁊ hec ē rō ſo quarto huius libri ⁊ ꝓbaṫ ſic: oin finis ꝙ nō deſideraṫ ppter aliqd aliud ſꝫ alia deſiderant ppter ipm̄ ē finis vltim⁹ ⁊ optim⁹. ſꝫ in rebus humanis ē aliqͣ finis q nō deſideraṫ ppter aliqd aliud humanoꝝ ſꝫ oia alia humana deſideraṫ ppter ipm̄: ġ in reb⁹ humanis ē aliquis finis vltim⁹ ⁊ optim⁹: maior hui⁹ ratiōis pꝫ ex pcedētib⁹: nā ſi finis ad quē aliqd ordinaṫ ſit melior illo qō ordinaṫ ad ipm̄: ġ finis ad quē oia alia ordinātur. ⁊ ipe nō ordinatur ad aliud in illo genere. finis vltim⁹ ⁊ optim⁹ in illo genere. minor declaṫ ſic: māifeſtū ē ex pcedētib⁹ ꝙ in reb⁹ huānis vn⁹ finis deſideraṫ ppter aliū finem aut igitur in reb⁹ humanis eſt deuenire ad finem qui non deſideratur ppter aliquam aliam rem humanaꝫ aut non eſt deuenire ad talem finē: ſi detur ꝙ ſic. habetur ꝓpoſituꝫ ⁊ ſic habeṫ minor. Si detur ꝙ non eſt deuenire ad talem finē in reb⁹ humanis. deduciṫ ad impoſſibile: quia ſic oīs finis quem homo deſiderat deſideratur ppṫ aliū finē et per ꝯſequens in finibus deſideratis ab homine eēt pceſſ⁹ in infinituꝫ ſꝫ hoc ē impoſſibile: quia tunc deſideriū hominis eēt fruſtra. nā nūq̄ poſſet homo deuenire ad hoc qō ꝯſequatur omnes fines deſideratos: ſed fruſtra ⁊ vane deſiderat aliqͣ qō non poteſt cōſequi: ġ ſi in finib⁹ deſideratis ab homine ſit pceſſus in infinitum deſiderium hominis eēt vacuū ⁊ inane. qō eſt incōueniēs. Notāda ſunt hic tria. primo notādū ē ꝙ phs: nō intendit hic ꝓbare ꝙ eſt aliquis finis ſimplr vltimus quia finis ſimplr vltimus eſt prima cā a materia ſepata. quaꝫ ſol⁹ ſupe aenralis pbare eēt: vt patet ꝑ ꝯmentatorē ſuper finē ṗmi phoꝝ: ſed vltimus finis quē phs hic ꝓbat eē: eſt vltim⁹ finis rerum humanaꝝ. qui ꝓpter hoc dicitur vltim⁹ finis rerum huānarum. quia non eſt finis vlterior qui poſſ t eē homini. vnde deus glorioſ⁹ eſt finis vlt⁹ ſimpliciter ⁊ eē gn̄⁹: ſed felicitas eſt finis vltimus potens ineē vel acquiri homini. 2ᵒ notandū eſt ſm̄ cōmentatorē hic. ꝙ vnūquodq; ens: qō intelligo de ente ꝑ ſe exiſtente ſicut hꝫ entitatem ꝓpriaꝫ: q̄ eſt a forma ſua: ꝑ quā ſibi cōpetentis ꝯſequētie ꝑ predicationē: et ſi decidat a ꝓpria entitate vl forma: excidit ab ente ſimpliciter. ſ. in cōi ab ente non eēe cedens. quando enim propria forma per quam eſt ens corrumpitur: tunc illud cuius erat forma non eſt ens. ſic vnum quodq; ens per ſe habet aliquod bonum ꝓpriſſimum ſm̄ ſpeciem entitis ſue primo appetit: ⁊ per illius ſubordinationem approximatur vltiſſimo ⁊ cōmuniſſimo bono: ſ. deo ſm̄ anologiam hoc eſt ſm̄ ꝓportionem ꝓpriam bonitatum: cois enim finis omnium entium ſecundum ꝙ entia ſunt. eſt cōe bonum qō eſt deus. ⁊ per proprium finem quē primo appetūt attingūt ad finem cōmunē ꝙ eſt deus. ſicut ꝑ ꝓpriā formā attingūt ad eē cōmune: ꝑ ꝓportionem. ⁊ ſicut propter defectū ꝓprie forme res cadit in nō eē: ita ꝓpter defectum proprij finis: deficit a fine omnium qui eſt deus glorioſ⁹. 3ᵒ eſt notandū ꝙ deſiderium eſt duplex quoddā naturale ⁊ quoddā ſequēs cognitionē. deſideriū naturale nō poteſt eē fruſtra niſi impediatur. deſideriū enī naturale eſt a natura. ⁊ natura nihil ex intentione facit fruſtra. Deſideriū ſequēs cognitionē eſt duplex. quoddam imperfectū: vt velle vel aptum. Deſiderium perfectum vt velle ex electione proſequi volitum. Deſiderium imperfectum ſequens cognitionem poteſt eēe fruſtra: ſed deſiderium perfectum non poteſt eē fruſtra niſi ſit imperfectum. Et ſi queraṫ qō eſt deſiderium naturale. Ad illud habet naturalis reſpondere. sec circa hoc eſt hic imorandū: tuibi tamē breuiter videturꝙ ē ipſa res cōſe pfectione ꝓpriā ſeu finē ad quam ordinaṫ per quē res ē nata attingere ꝯtraꝫ ē poſſibile ſꝫ fine cōem oium: ⁊ ſic graue exiſtēs ſurſū deſiderat eē deorſum: ſed quando eſt deorſuꝫ nō deſiderat eē ſurſū quia tūc nō priuaṫ ꝓprio fine. vñ pᵒio phyſicoꝝ dī ꝙ priuatio ē cā appe

titus materie materialis nō appetit formā nisi ppter pnationē forme. Istud ē magis ōclaratū sup̄ seni pbog. Albert⁹ hic dubitatōnes pōit. ēillud od qd pha deducit tāq̄ icōueniēs non videt icōueniēs: nō.n. videt icōueniēs q ōsi deriū bois sit frustra qz volūtas pōt eē iposi bilē fm pbm. g desideriū pōt eē impossibiliū. Ad illud rńdet. d q volūtas non iformata electiōe pōt eē ipossibiliū. sz fm q recipit formas electiōis ē solū possibilium sicut electio. virtutū āt i hūanis actib⁹ qrit a volūtate infor mata electiōne. Alr pōt dici q vltim⁹ finis hūanoz desideratr desiderio naturali: sz desideriū naturale nō pōtēē ioib⁹ frustra: qz quā uis natura i aliqb⁹ deficiat nō tn̄ i oib⁹: defit. Sz si in reb⁹ hūanis nō eēt finis vltim⁹ desideriū naturale quo desideret finis eēt vlr t in oib⁹ frustra qz qlibz hū vltra quēcūq3 finem datū desideraret aliū finē: t aliū sic ifinitum. Cū g nullus hō possit ifinitos fines attingere: sequit q si iter fines hūanos nō eēt vltim⁹ cui⁹ liber bois ōsideriū naturale eēt occiosū: qd ē i cōueniēs. vn̄ q̄uis desideriū naturale i aliq⁹ lidualiuo possit eē ociosū: tn̄ nō ē possibile q ō siderii naturale i tota spē sit occiosuz.

Igitur t ad vitā cognitio eius magnū hz icrementū: t quēadmodum sagittatores signū hntes magis itaq3 adipiscemur qd oz. Si āt sic tēdādū ē figuralr accipere illud quit qd ē: t cui⁹ disciplinaz aut virtutuz.

Hec ē scda pticla prime ptis i q declarat q cognitio vltimi finis rez hūanarū ē multū necessaria ad directōez vite hūane: t h ē in sua sogna. pbat sic: nihil qd i aliū dirigit pōt hō recte t certitudinalr dirigere nisi cognoscat illud i qd dirigēdū ē. sz opatōes hūane dirigūt in fine vltimū. g ad hoc q hō hn̄ dirigat opatōes suas i finē vltimū oz cognoscere finē vltimū. g cognitio finis vltimi rez hūanaz ē multū necessaria ad directōem vite hūane: de illa rōne ponit in lra nisi ōclusio t pbatio exēplaris Ari. q ē illa sagitans inspiciēs signuz vl melius dirigit sagittā ad signū q̄ si nā ispicerz. Et eodē mō cognoscēs finē vltimū vite dirigit opatōnes suas ad illū finē q̄ si nō cognosceret illū finē: t exquo sic ē q cognitio finis vltimi ē multū necessaria ad directōnem vite hūane oz accipe figuralr t exēplariter qd sit ille finis vltim⁹ t optim⁹: t ad q̄ sciem spe culatiuā vel practicā ptinz eius consideratio.

Notādū sz eustracius h. q sicut sagittantes mittētes sagittas nō ptmittēvel signū: nūq̄ artem sagittādi acqrūt pfecte: sic q ōtra viciū vi uere volūt nisi finē hēant ad quē finē tendant nō vtiq3 aliqd boni hitus fm actum siunt: sz gnaz t fine ppoito vt ad ipm opatōnes t studia dirigāt facile ad directōem se hēbūt: h eustrat⁹. Sz dubitat hic eustrat⁹. qre pbs hic pri⁹ ōsiderat de fine q̄ de his q̄ sūt ad finē. Respondz dicens q virtutes labore possidere nate sunt. ideo oportuit prius aliquantulum scire de fine: vt propriam perfectionem deside rantes promtiores ad perseuerandū efficiāt.

Uidebitur autem vtiq3 principalis finis: t maxime architectonice esse: talis vtiq3 t ciuilis apparet: quas enim esse debitum est disciplinarum i ciuitatibus t quales vnūquēq3 adiscere: t vsq3 quo hec preordinat. Uidemus autem preciosissimas virtutum sub hac existentes: vt puta militarē: yconomicā: t rhetoricam. Utēte vero hac reliquis praticis disciplinarum. Amplius autem legē ponente quid oportet operari t a qbus abstinere huius finis cōplectit vtiq3 eos qui aliarum. Quapropter hic vtiq3 erit humanum bonum.

Hec ē scda ps principalis hui⁹ capl̄i: in q̄ determinat ad quā sciam pertinet cōsiderare de vltimo fine rerum humanarū: t itē dit pbare q consideratio de vltimo fine hoīs maxie ptinet ad sciam polyticā: t hec ē conclusio sexta. pbat sic ad sciam pricipalissimam et maxime architectonicā ptinet ōsideratio d vltimo t nobilissimo finē hoīs. sz polytica est scia principalissima t maxie architectonica. g rc. maior hui⁹ rōis pz ex pdictis qz fines sciaruz supioz sūt nobiliores t desiderabiliores. ergo finis scie nobilissime: q ē de hūanis ē finis nobilissim⁹ rez hūarū. Quea.n. t minor declaratur q̄tū ad vtrūq3 sui ptē. t primo q est maxime architectonica. scdo q est principalissima. Circa primū: primo attribuit scie polytice seu ciuili eo q ptinēt ad sciam architectonicaz. 2⁹ concludit ppositionū. ibi vtente aūt. hec due enī sūt ōditōes ptinētes ad sciaz archirec. vna ē q ipa pcipit scie vl arti q ē sub ipa quid dbeat operari. sicut equestris pcipit frenifactiue. alia ōditio architectōice ē: q ipsa vtit scia vel arte iferiori ad suū finē. Prima cōditio competit scie polytice tā respectu sciaz practicaz q̄ respectu sciaz speculatiuaz. nā polytica pcipit q̄les scie debēt admitti i ciuitate: t quā sciaz vnusq3q3 discere debeat. t vsq3 ad qd ipa. t ita pcipit sciētijs t artib⁹ iferiorib⁹ ordinans que debent admitti t ad quem vnusquisq3 debet applicari. Uidemus autem t preciosissimas.

Alia cōditio scientie seu artis architectōice sic polytice: q ē vti sciētijs inferiorib⁹ ad suuz finem. nam scientia polytica habet sub se artē militarē yconōicā t rhetoricā: qb⁹ vtit ad finē suū cōsequēdū. s. ad bonū cōe ciuitatis. ex his ōcludit i tertū. vnde mālfestū ē: q qz ciuilis scia ē maxie architectonica cū hēat sub se artes preciosissimas qb⁹ pcipit t vtitur q ad eam maxime pertinet considerare vltimum t optimū finez hominis. Circa illa scilicet qualiter poly

ea pcipit alias sciētias qd debeāt opari: ⁊ eis vtitur ad suū finē sūt tria notāda. Primū ē q polytica pcipit sciētias practicis: ⁊ sciētias speculatiuis: aliter tn̄ ⁊ aliter. q2 pcipit sciencias practicas q̄tum ad vsuz: ⁊ q̄m ad determinationē actus: sed sciētias speculatiuis solū pcipit q̄tum ad vsū: vbi gr̄a. Ars equestris precipit frenifactiue: vt sciās frenū: ⁊ sic pcipit q̄tū ad vsum: ⁊ pcipit etiā q tali modo vel tale frenum faciat: ⁊ sic pcipit q̄tuz ad determinationem act⁹: ⁊ fm q dicit eustrati⁹: polytica pcipit militari que ē sciētia fm quā gubernatur exercitus q ducat exercitū: ⁊ sic pcipit q̄tum ad vsum: ⁊ q̄liter dz ducere: ⁊ sic precipit quātum ad determinatōem act⁹: ⁊ rethorice precipit q vtat fmonib⁹ i psilijs ⁊ iudicijs. ⁊ cuilibet fmonib⁹ i psilijs ⁊ iudicijs ē vtendū: ⁊ pcipit iconomice q regat familiā suam: ⁊ qualr paterfamilias debet regere familiā suā: ⁊ sic polytica pcipit sciētijs inferioribus q̄tum ad vsū: ⁊ q̄tum ad determinatōem act⁹ vel vsus. sed sciētias speculatiuis nō pcipit nisi q̄tū ad vsū: polytica.n. pcipit q aliquis addiscat geometriam: ⁊ sic pcipit q̄tuz ad vsum: s3 non pcipit quā passionem tz de triangulis pcludere: q2 hoc nō subiacz būae volūtati. vnde polytica pcipit alias sciētias ⁊ eas ordinat: ⁊ quā sciētiam addiscere tz vnusqsq ⁊ vsq ad qd tēp⁹: diuersimode tn̄ pcipit scie practice ⁊ speculatiue vt dictum ē. Scdo ē notādū q polytica ordinat alias sciētias: q2 ordinat que scie sunt admittēde i ciuitate: ⁊ que nō: ⁊ quis quā sciētiam tz addiscere. vnde sicut Albertus dicit hic. plo pcipit considerari aptitudies puerorū vt glibet applicetur ad studiū ad qd magis ē apt⁹ i eo q sit magis vtile rei publice q̄ sibi soli. Tertia ē notādum fm albertū hic: q sciētia pōt dici architec. dupliciter. s. vel principalitate artis vl pncipalitate opis. Illa scientia dicit ēē pncipalior ⁊ magis arch. sctica pricipalitate artis que melius nouit cās ⁊ rōnē rei: ⁊ sic credo q methaphica sit architecta respectu aliarum sciētiarū: sed illa sciētia dicitur architec. pricipalitate opis: que est ad principaliorem finē ⁊ que vtit alijs ad suum finē: ⁊ sic ars eq̄stris est architec. respectu frenifactiue ⁊ polytica respectu aliorū sciētiap practicap.

Si enim idem ē bonū vni ⁊ ciuitati maiusq ⁊ pfecti⁹ qd ciuitati videt ⁊ suscipe ⁊ saluare. Amabile qdē. n. ⁊ vni soli: meli⁹ vero ⁊ diuini⁹ gēti ⁊ ciuitatib⁹ Methodo⁹ qdē igr h appetit ciuil qdā existēs.

Probato q politica ē scia maxie architectonica iter sciētias practicas. pbatur q polytica ē pricipalissima scia: ⁊ h pbat sic: quāto aliq scia ad mai⁹ bonū se extēdit: tāto ē pricipalior. istud pz ex pcedētib⁹. nā q̄to finis scientie ē nobilior: tāto scia ē nobilior. q̄ illa scia ē pncipalissima que ad magi⁹ bonū se extēdit s3 polytica se extēdit ad maximū bonū. na polytica se extēdit ad bonū cōe. vt ad bonū toti⁹ ciuitatis vl toti⁹ regni vel toti⁹ gētis. ⁊ illud ē maximū bonū iter bōa būana. Si.n. idem ē bonū vni bōi ⁊ toti ciuitati ⁊ bonū ⁊ laudabile sit pcurare bonū vni bōi: meli⁹ ⁊ pfecti⁹ ē pcurare toti ciuitati ⁊ toti gēti: q2 h ē diuini⁹: cum sit magi ad dei silitudinē q ē vna ciuium bonop̄: cā igit scia ciuilis appetat ⁊ pcuret bonū cōe toti⁹ ciuitatis vl toti⁹ gētis seqt q scia ciuilis sit pncipalissima. Istas duas pclusiões. s. q polytica ē maxie architec. ⁊ q polytica ē pncipalissima: nō ānūero iter pclusiões pncipales eo q nō pbat p sillos pncipales. sed p pillogismos. Silus enim pncipalis est ptra concludu q pideratio de vltio fine bois: ptinet ad sciam polyticā ⁊ sillogismi pbantes q polytica ē maxie architec. ⁊ pricipalissima sunt silli pbanies miorē sillogismi pricipal. Dic sunt 2⁹ notāda ⁊ duo dubitāda. Primū ē notanduz q polytica dr maxie architec. ⁊ dr principalissia rōne diuersop. nā dr maxie architec. rspectu aliap sciap quibus pcipit: ⁊ dr pricipalissima roe finis q e bonū cōe: ⁊ quis ide esset maxie architec. ⁊ pricipalissima tn̄ non e superfluum vtrunq attribuere scie polytice: q2 illa duo attribuūt sibi i cōpatōe ad diuersa. Secūdo e notadū q polytica dr pricipalissima nō simpsr: sed dicit pricipalissima iter scias actiuas pideratiea de opib⁹ būanis. Sed methephbica e simpsr pricipalissia: q2 psiderat vltī⁹ fine ioti⁹ vniuersi. Duo occurrunt hic dubia. Primū ē q cū ad sciam polyticā ptineat cōsiderare de fine vltio bois quare psiderat r bac scia de vltio fine bōis cū hec scia nō sit polytica. Scdo dubitat vtr̄ debeā maius procurare bonū vni ciuitati: vl mibi ipi: videt.n. q magi debeā pcurare mibi ipi bonū: q2 post deū maxie debeo me ipm diligere: ⁊ collas vl ciuitas nō ē de⁹ sed creatura alia a me. q magi debeo pcurare bonū mibi ipi q toti ciuitati. In oppo⁹ vr ē pbs q dicit q meli⁹ ⁊ pfecti⁹ ē pcurare bonū toti ciuitati q vni bōi. Ad primū dicēdū ē q hec scia est aliquo mō polytica q2 ē ps polytice: sic.n. vn⁹ bō ē ps ciuitati. ita hec scia e ps polytice. hec.n. scia psiderat principia scie polytice bñ intellect⁹ pbi e ad polyticā fm se vel i ea q sua pte ptinet psiderare de vltio fine bōis. Uel pōt dici ⁊ forte melius q i hac scia ⁊ etiā in polytica psideratur de vltio fine bois: s3 diuersimode: q2 i polytica psideratur d vltio fine bois fm q respic totā ciuitatē: vl fm q bō ē ps ciuitatl. s3 h psiderat de vltimo fine hominis: fm q respicit vnum indiuiduum seu secūdaz q est finis vnius hominis scdm se. Ad aliud dubium dico secūdum q nunc mihi videtur: q magis debeo ⁊ teneor p

curare bonũ ciuitati cui⁹ ego sũ ps q̃ bonum meũ ꝓpriũ: qr ĩ h q̃ ꝓcuro bonũ tali ciuitati: ꝓcuro bonũ mihi ipi: magis enĩ teneor ꝓcurare bonũ mihi ipi q̃ ciuitati cui⁹ nõ sũ ps: ⁊ h vĩ phs dicere in ĩsa. v. Sz n. ⁊ idẽ ẽ bonũ vni ⁊ ciuitati maius ⁊ pfecti⁹ qđ ciuitatĩ: vñ si idẽ sit bonũ mihi ⁊ citati qđ ↄtingit si sũ ps citatis: tũc mai⁹ bonũ ⁊ pfecti⁹ ẽ ꝓcurare bonũ ciuitati q̃ mihi ipi vel forte posset eẽ aliqđ ita excellens bonũ mihi qđ eẽt modicũ bonũ toti ciuitati: ⁊ tũc magis teneor ꝓcurare id bonũ mihi quaz toti citati cui⁹ sũ ps: vñ magis debeo ꝓcurare magnũ bonũ citati q̃ modicũ bonũ mihi. vnde respiciendũ ẽ ad qualitatẽ boni: ⁊ p hoc soluitur dubitatio. ¶ Caplm̃ tertiũ de modo conueniẽte huic sciẽtiam ex pte doctoris q̃ ex pte auditoris. Ex pte doctoris q̃ docẽs istã sciem nõ põt dmõstratiõe ꝓcedere: sz grosso mõ ⁊ ꝑ suasiue ex pte auditoris: q̃ non dz a magistro suo certas demõstratiões expetere sed rões ꝓbabiles: sm q̃ moral̃ materia ꝑmittit: ⁊ pp hoc acc iuuẽis nec sectator passionũ ẽ ↄueniẽs auditor h⁹ scientie: sz solũ ille qui desideria sua sm rõem implet.

Icetur aũt vtiq₃ sufficienter: si sm subiectã materiã manifestet. Certũ enim nõ sit ĩ oib⁹ smonib⁹ q̃rendũ ẽ: quemadmodũ neq₃ ĩ ↄditis. Bona aũt ⁊ iusta de qb⁹ ciuilis ĩtẽdit tãtã hñt dr̃am ⁊ errorem vt videãt lege sola eẽ: natura do nõ. Talẽ aũt quẽdã errorẽ hñt ⁊ bona: qr multis ↄtigũt detrimẽta ex ipis. Jã. n. qdã pierũt pp diuitias: alij do pp fortitudinẽ. Amabile igĩ de talibus ⁊ ex talib⁹ dicẽtes grosse ⁊ figuraliter vitatem ↄdere: ⁊ de his q̃ vt frequẽti⁹: ⁊ ex talib⁹ dicẽtes talia ⁊ concludere.

Jstud ẽ caplm̃ tertiũ tractat⁹ pmi: in quo phs determinat modũ huic scie ↄuenientẽ: ⁊ ↄtinet tres ptes pncipales. Jn pria determinat modũ ↄuenientẽ huic scie ex pte doctoris. Jn scđa ibi. eodẽ vtiq₃ mõ: determinat modũ ↄuenientẽ huic scie ex pte auditoris. Jn tertia ibi: vnusq̃sq₃ aũt: oñdit q̃ ẽ isufficiẽs auditor h⁹ scie ⁊ ps iuuẽ: ⁊ ps vtil̃ ⁊ ↄueniens. Jn pma igĩ pte declarat phs q̃ mod⁹ manifestandi vitatẽ ĩ scia morali nõ dz eẽ demõstratiuus nec oĩo cert⁹: ⁊ hec ẽ ↄclo septia huius libri: pbat̃ sic: mod⁹ manifestãdi vitatẽ ĩ q̃libet scia dz eẽ ↄueniẽs rei subiecte de q̃ scia cõsiderat: sz materia d̃ q̃ scia moral̃ ↄsiderat ẽ variabilis ⁊ icerta: g̃ mo⁹ manifestãdi vitatẽ ĩ sciẽtia morali nõ dz eẽ demonstratiu⁹: nec oĩo cert⁹. Maiorem declarat phs sic: mod⁹ manifestãdi vitatẽ ĩ scia ẽ sicut mõ opãdi ĩ cõditis. h ẽ ĩ his q̃ fiũt ꝑ artẽ: sz modus opãdi ĩ his q̃ fiũt ꝑ artẽ dz eẽ conueniẽs materie subiecte circa quã ẽ opatio: nõ. n. ẽ ille mod⁹ opãdi ĩ oib⁹ q̃ fiũt ꝑ artẽ: sz vnusq̃sq₃ artifex opat̃ ex materia sz modũ ↄueniẽtẽ materie: aliť ex cera: aliť ex ĩtu aliť ex luto: g̃ modus manifestãdi vitatẽ ĩ q̃libz scia dz eẽ cõueniẽs materie subiecte de q̃ scia ↄsiderat: ⁊ sic pz maior. Preťĩ ẽt patere ex h q̃ scibile ẽ mẽsura scie: vt pz. 5⁰. methaphice: et mẽsuratũ dz eẽ ↄueniẽs mẽsure sue: iõ modus manifestãdi vitatẽ ĩ sciẽtijs dz eẽ ↄueniẽs scibili qđ ẽ materia de q̃ scia ↄsiderat: ⁊ sic pz maior pncipal̃ rõnis. Ex minor declaratur p duo genera rez̃ q̃ ad materiã moralẽ vidẽtur ꝑtinere q̃ sũt opatões hũane: ⁊ bõa exteriora: q̃tũ ad opatões hũanas ẽ varietas ⁊ icertitudo: qr q̃dã opare putat̃ a q̃busdã iusta ⁊ honesta: ⁊ eadẽ reputãt̃ ab alijs iniusta ⁊ ihõesta sz diuersitatẽ tpis locoz̃ ⁊ ꝑsonaz̃. Que. n. sũt iusta vno tpe alio tẽpore sunt iniusta: ⁊ q̃ in vna regione sũt iusta ⁊ honesta in alia sũt iniusta ⁊ ihonesta: ⁊ q̃ i vna ꝑsona sũt iusta ⁊ honesta in alia ꝑsõa sũt iniusta ⁊ ihonesta: ⁊ iťm ẽ variatio circa actus hũanos qđ qdã credũt nihil eẽ simplr̃ iustũ vl̃ hõestũ. sed solũ sm legis põez. Circa aũt bõa exteriora cui⁹mõi sũt bõa fortũe ⁊ natur̃ ꝑ h⁹ vtiť bõ ad suũ finẽ cõsequẽdum q̃nq₃ accidit varietas ⁊ icertitudo. Circa. n. bona fortũe cuiusmõi sũt diuitie ẽ icertitudo ⁊ varitas: qr qdã iuuãť ex ipis: ⁊ qdã pp diuitias suas pierũt. Siĺr circa bõa nature c⁹ modi est robur corpal̃: vel pulchritudo corpalis accidit variatio ⁊ incertitudo: nã multi pp fortitudinẽ suã corpalem pierunt: multi. n. nimis cõfidentes in corpali fortitudine nimis inconte se ꝑiculis exposuerunt ⁊ sic interfecti sũt. ⁊ sic patet minor principalis rõis. s. q̃ materia circa quã ẽ scia moralis est variabilis ⁊ incerta: ⁊ quia sic est omobile est de his tractatum facientes grosse ⁊ figuraliter ostendere: ⁊ de his q̃ vt frequẽtius accidunt. i. de actibus voluntarijs: ⁊ ex talibus dicentes talia cõcludere. s. que frequẽtius accidũt: vnde quia pricipia h̃bent esse ↄclusionib⁹ conformia: ideo quia conclusiones contingũt vt frequẽtius oportet pricipia esse talia scilicet q̃ contingunt frequẽter ⁊ non semper: ⁊ modo quia principia cõtingũt vt frequenter ⁊ nõ semp. conclusiones que cõcluduntur ex huiusmodi principijs contingunt frequẽter ⁊ non semp. Notanda sũt hic dua sm enstracium. Primum ẽ q̃ contingens diuiditur ĩ cõtingens frequẽtius: contingẽs equaliter ⁊ contingẽs in paucioribus: ⁊ dicit q̃ sciẽtia est circa necessaria ex necessarijs necessaria concludens. Circa illud autem qđ ẽ in plurib⁹ ⁊ vt frequẽti⁹ ẽ ars ↄcludẽs ex ꝓpõib⁹ q̃ i plurib⁹ ↄclusionẽ q̃ i plibus. Circa illud aũt qđ est eq̃liter sũt rõnatio ⁊ electio indicatiue ꝑtinẽs potẽtie: ⁊ õbas ptes ↄtictiõis põderãtes. Circa illđ aũt qđ i paucioib⁹ ẽ nulla virtus seu ars sit pp qđ fortũe ⁊ casui veteres illđ attribuũt.

Scḋo ē notādū fm eustraciū q̄ cū dic̄ phs q̄ gdā pierūt pp fortitudinē: q̄ nō accipit hic fortitudo p virtute aie q̄ dirigit virtutē cōcupiscibilē ⁊ irascibilē: s3 accipit p robore corporali: vñ dic̄ eustraci⁹ q̄ sicut i aia .4. sūt virtutes generales .s. prudētia: fortitudo: tēpantia ⁊ iustitia: ita i corpe sūt .4. virtutes corpales eis corrñdētes .s. viuacitas sensuū: corpale robur pulchritudo: ⁊ sanitas. Viuacitas sensuū prudētie ē pportionabil' velut cognitio q̄dā eṗis spectata i aialis corpe. Robur ē pportiōabile fortitudini velut ɔstās corp⁹ faciēs ⁊ ferēs laborē. Pulchritudo tēpantie ē pportiōabil' velut cō mēsuratōem repitās i magnitudie ⁊ cōpositōe ptiℓaꝝ corpis. Sāitas vō pportionabilis ē iusticie velut i cōplexiōe: eāq3 s3 naturam anologicā conseruans.

Eodem vtiq3 mō: autē vtiq3 mō ⁊ suscipere debitū ē vnūquodq3 dictorū. Disciplīati .n. ē intm certitudinē q̄rere fm vnūquodq3 gen⁹ i q̄tū rei natura recipit: pximū .n. videt̄ ⁊ mathematicū psuadētē acceptare: ⁊ rethoricū demōstratōes expetere.

HEc ē scḋa pe h⁹ capli i q̄ ostdit modū cōuenietē huic scie q̄tū ad auditorē ⁊ intēdit pbat̄ q̄ auditor scie moral' n̄ deb3 certas demōstratōes expetere: imo d3 eē ɔtēt⁹ psuasionib⁹: ⁊ hec ē ɔclusio. g pbat̄ sic: ad disciplinatū .s. ad hoīe3 bn̄ istructū ptinet igrere tātā certitudinē i vnaq̄q3 re q̄tū natura rei pacitur: ⁊ nō maiorē: neq3 d3 eē minori certitudine ɔtēt⁹: cū g̊ materia moral' sit icerta ⁊ variabil': vt dictū ē: ⁊ p ɔñs nō patit̄ certas demōstratōes: seq̄t̄ q̄ auditor scie moral' nō d3 certas d̄mōstratōes expetet̄: imo d3 eē ɔtēt⁹ psuasionibus. maior p3. nā q2 illa de qb⁹ sūt scie mathematice sūt certa ⁊ inuariabilia de qb⁹ pñt esse demōstratōes: ⁊ illa de quib⁹ ē rhetorica vt actus hūai sūt variabilia ⁊ icerta: iō nō d3 mathematic⁹ eē ɔtēt⁹ psuasionib⁹ q̄ sūt de icertis nec d3 rhetor expetere certas demōstratōes: q2 materia d̄ q̄ ē rhetorica nō pmittit certitudinē demōstratōis: ⁊ iō vnusq̄sq3 d3 tantā certitudinē expetere i vnaq̄q3 re q̄tā natura rei patit̄. nec d3 expetere maiorē nec eē ɔtent⁹ certitudine minori. nā pximū peccatū ē mathematicū psuadet̄: ⁊ rhetorē demr̄are. Albert⁹ dubitat hic: q2 non videt̄ q̄ mod⁹ scie debeat hic det̄minari: q2 cōmētator sup. 2ᵐ. metaphẏsice dic̄ q̄ logica ē coīs mod⁹ cuiuslib3 scie: ⁊ ita videt̄ q̄ i logica d3 determiari mod⁹ scie ⁊ nō hic. Ad illud r̄ndet q̄ logica ē coīs modus ⁊ general' oīu3 scieꝝ: s3 p̄ter modū sciēdi generalem q̄libet scīa h3 suū modū sciēdi specialez: ⁊ forte ille mod⁹ special' pōt dici logica specialis.

Unusquisque autē iudicat bn̄ q̄ cognoscit ⁊ eorum ē bon⁹ iudex: simplr̄ autē g circa oīa eruditus est. Idcirco polytice nō ē pprius auditor iuuenis. inexptus .n. ē eorū qui fm vitā sūt actuum. Rōes aūt de his ⁊ ex his.

HEc est tertia ps p̄ncipalis hui⁹ capli i q̄ declarat q̄s nō ē ppri⁹ auditor scie moralis: ⁊ q̄s est inutilis: ⁊ q̄s vtilis auditor scientie moral'. Et cōtinet ps illa tres ptiℓas. In prima pbat̄ q̄ iuuenis nō est pprius auditor scie moral'. In scḋa ibi. Ampli⁹ āt. pas̄ pbat q̄ secutor passionū ē inanis auditor scie moralis. In tertia ptiℓa ibi Scḋm rōem aūt: declarat q̄s est ɔueniens auditor scie moralis.

In pria igit̄ ptiℓa pbat ɔclusionez nonā3 h⁹ libri q̄ tal' est. q̄ iuuenis non est ppri⁹ auditor scie moral': ⁊ ad pbādū illā ɔclusionem pmittit q̄ddā necessariū ad ppoitū ⁊ est q̄ vnusquisq3 bn̄ iudicat de his q̄ cognoscit: ⁊ de his q̄ nō cognoscit nō pōt habere bonū iudiciū. Unde ille q̄ est istruct⁹ circa vnūquodq3 gen⁹ bn̄ pōt iudicar̄ de his q̄ ptinēt ad illud gen⁹: ⁊ ille qui ē bn̄ istruct⁹ circa oīa bn̄ pōt iudicar̄ de oīb⁹. Isto suppōito pbat̄ cōclo. sic oīs auditor pp⁹ scie moral' bn̄ iudicat d̄ his q̄ audit i scia morali vt bene dicta recipiat ⁊ mala ⁊ disconuenientia abyciat: sed iuuenis non bene iudicat de his que audit in scientia morali: ergo ⁊c̄. Maior patet: ⁊ minor patet per hoc q̄ nemo potest bene iudicare nisi illa que vere nouit: sed iuuenis propter inexperientiam non habet cognitionem de omnibus operibus humanis de q̄bus est scientia moralis: vnde quia iuuenis ē inexpertus propter paucitatem temporis: iō non credit ea que sibi proponuntur in scientia morali. si enim proponatur iuueni q̄ virtuosus pure liberalis minora reseruat sibi ⁊ maiora alijs propter inexperientiam non iudicaret illud esse verum. Albertus dubitat h̄ quia experimentum deseruit inuentioni ⁊ nō doctrie: ergo per hoc q̄ iuuenis non est expertus magis ostenditur q̄ iuuenis non est inuētor scientie moralis q̄3 q̄ non sit conueniens auditor. Ad id respondet dicens q̄ iuuenis non est expertus nec experiri potest quousq3 sedentur passiones in eo. Nunc ad conuenientem auditorem huius scientie requiritur q̄ possit esse expertus. Debet enim auditor hui⁹ scientie operari fm hec q̄ scientia docet ⁊ per operatōnes experientiam acquirere. vnde in scientia speculatiua simpliciter experimentū deseruit inuentioni ⁊ non doctrine. sed hec scientia non est simpliciter speculatiua. Dicit. n. hic Cōmentator q̄ hec scientia non est speculatiua simpliciter scilicet vt sola cognitione dictorum contenti sint auditores sed est operatiua. ideo oportet cognitioni sermonum actus ⁊ opatōnes apponer̄: ⁊ sī nō: vāe ⁊ frustra sūt sermōes ⁊ eoꝝ audit⁹. Cū igit̄ iuuenis non sit expt⁹ nec expiri possit: seq̄t̄ q̄ ē icōueniēs au-

ditor scie moral: vñ i illa scia expiētia requirit: e q̃ñ ad intētōem: τ q̃ñ ad doctrinā: nā rōe scie moral' pcedit ex his pricipijs q̃ ptinēt ad act⁹ hūane vite: τ ei sūt de his q̃ ptinēt ad humanā vitā tāq̃ de subiecto vel materia.

Amplius quā e passionū seqr existēs inaniter audiet τ inutilr: qr finis ē nō cognitio ſ; act⁹. Differt āt nihil iuuenis sm etatē aut sm morē iuuenilis. Nō .n. in tpe defectio ſ; sm passiones viuere τ psequi singla. Talib⁹ .n. inutilis cognitio fit quēadmodum incōtinentibus.

Hec ē secūda particula tertie partis in q̃ phs declarat q secutor passionū ē inutilis auditor scie moral: τ hec ē ɔclusio decla pbat' sic: ille ē inutilis auditor scie moralis qui nō pōt attingere ad finē ad quē scia moral' ordinat: ſ; secutor passionū ē huiusmōi g τc. maior ē manifesta: τ minor apparet: qr finis scie moralis nō ē scire: sed bn̄ opari τ ad hūc finē non pōt secutor passionū attingere dū seqr passiones: τ cū phs dixit q iuuenis nō ē ɔueniēs auditor hui⁹ scie: ne credat' q h solū sit pp paruci tatē tporis remouet hoc. d. q nihil differt siue sit iuuenis sm etatē: siue sm morē q̃tū ad hoc q sit icōueniēs auditor: qr sic iuuenis etate deficit a fine hui⁹ scie q ē bn̄ agere: sic τ iuuenis ſ; morē: nō .n. ē defect⁹ a fine hui⁹ scie pp tps: ſ; pp h q viuūt sm passiōes τ talib⁹ ē inutil cognitō hui⁹ scie sic i ɔtinētib⁹ qr nō sequūt sciam quā hūt de morib⁹: τ sic apparet hic p phm g sunt inutiles auditores scie moralis: qr iuuēis τ secutor passionū τ icōtinēs. Juuenis pp iexpientiā ē inutilis auditor scie moral: τ secutor passionū τ icōtinēs sūt inutiles pp h q sequūt passiōes.

Hic sunt tria notāda: primū est. que ē diffa inter icōtinentē τ passionū secutorē q cōueniunt in hoc q vterq; psequit eo que in passiones inclināt sed diuersimode: quia dupliciter pōt aliqs psequi illa ad q̃ inclināt passiones. Uno m° ex electiōe vt qn aliquis h ppoīt vt ɔcupiscēntie sue satisfaciat: τ talis vocat phs hic passionū secutorē. Alio mō cōtigit aliquē sequi passiōes qui ppōit se a vitijs a delectationibus illicitis abstinere. vincetur tamē aliquādo ipsum passionū vt cōtra ppositum suū passiones sequat' .s. delectationē sm tactū et gustū et ille simplr τ pprie dicit' icontinens: vel secutor passionū i pposito accipit' p eo qui ex electiōe sequit' impetuz passionū. et hoc generaliter loquēdo d qualibet passione: siue sit delectatio corporalis-siue sit ira: siue timor: et sic de alijs. sed incontinēs simpliciter solum ē ille qui non ex electione sed victus ab impetu passionis sequitur delectationes corporales.

Scdo est notādū sm Eustratium hic q passio de qua phs loquit' hic est animē irrationalis mot⁹ τ per naturā ipsum appropinquās: cui⁹ sūt quattuor species generaliores .s. tristitia. timor. cōcupiscētia. voluptas. Tertio est notandū q p cōuenietē auditorē sciētie moralis possumus duo intelligere .s. vel illū qui faciliter pōt attingere finez sciētie moralis. Alio modo possum⁹ itelligere p auditorē cōuenientem quēcūq; indifferēter qui pōt attingere finem scientie moralis siue faciliter siue cū difficultate. Primo modo nec incōtinēs nec secutor passionū ē cōueniens auditor huius sciētie sed ille qui est assuefactus in bonis cōsuetudinibus quia finis scientie moralis non est scire sed bene operari. sed ad istum finez nec potest secutor passionū nec icontinēs de facili puenire. Si aūt per cōuenietem auditorem scientie moralis intelligam⁹ quēcūq; potentē attingere finē sciētie moralis: sic tam incōtinēs q̃ secutor passionū est cōueniens auditor huius scientie: sed nō qlibet talis: sed solum ille qui est curabilis sm animam. Hic sunt duo dubitanda. Primum est dubiū Eustratij quod ē tale. videt' eni sm iā dicta phi q sciētia moral' sit superflua. quod pbat'. quia si est bona: aut bonis aut malis est bona: sed neq; sic n. q sic g̃ τc. pbat' añtcedēs. qr nō mal' eo q nō sunt conuenientes auditores sm Aristo. p iā dicta. nec etiā bonis cū nō egeant gubernari cū ipsi sibi sint lex: τ p cōsequens videt' qd phia moralis sit supflua. Ad istud dubiū respōdet eustratius dupl'r. Uno modo sic: qr ista sciētia est vtilis tam bonis q̃ prauis: illa eni scientia ē vtil' bene operātibus: qr oēs sciētiā moralem habētā operātur ex cōsuetudine τ sine regula: ſ; habētes sciētiā moralē operant' p regulā: τ tales regula vtilis est bene operātib⁹. et est etiā vtilis malis: qr q̃tuis mali et secutores passionuz nō possint cito τ faciliter deuenire ad finē scientie moralis successiue tamē τ cū difficultate possunt τ finē sciētie moralis attingere: nā mali sciētiā moralē habentes τ sm eas speculantes τ cogitantes quādam sunt i malo depsi: τ q̃tū longe facti sūt a bono simpliciter nisi omnino sint sine itellectu habebūt quēdā ipetū ad directionē: τ ita paulatim huic sciētie adherētes τ sm eam cogitātes ad melius trāsponentur.

Scdo respondet sic q sciētia moralis ē medicinalis sic sic sciētia que dicitur medicina ē medicinalis corporis: sed scientia medicinalis est vtilis habētibus sanitatē ppter sanitatez cōseruādam τ non habentib⁹ sanitatez ppter acquisitionē sanitatis: τ eodē modo sciētia moralis est vtilis malis vt possint p eam dirigi: τ est vtilis bonis vt p eam possint in bonis conseruari. Sz ex h oritur 2m dubiū. τ est cum mali et vitiosi possint puenire ad finē hui⁹ sciētie τ p istam scientiaz dirigi q̃re ergo dixit phs incōtinentem τ secutores passionū esse inutiles auditores hui⁹ sciētie cū p hanc sciētiā possint

dirigi ⁊ ad vitā laudabilē ꝑuenire. Dicēdū est ꝙ nō qlibet malus aut vitiosus pōt attingere finē sciētie moralis. Pro quo est sciēdū ꝙ sicut infirmitas corporis est duplex: quedā ē curabilis ⁊ quedā icurabilis: sic est duplex infirmitas aīe: quedā curabilis ⁊ quedā incurabilis. quidā eni i tantū sunt assuefacti i malis operibus ꝙ sūt obstinati ⁊ icurabiles fm aīaz in išrū eni est vitiū radicatū et firmatū i quibusdā ꝙ plus de tempe requireret ad expellendum illud vitiū ꝙ̄ est temp⁹ totius vite hois Nam habitus non expellitur nisi cū difficultate ⁊ talibus ē illa sciētia inutilis. qꝛ nō possūt attingere finē hui⁹ sciētie. quidā aūt mali nō sunt itm̄ assuefacti i malis quia possint corrigi ⁊ talibus ē ista scia vtilis. vnde sicut scia medicinalis ē vtilis languēti i infirmitate curabili sic et ista moralis ē vtilis vitioso corrigibili tm̄.

Secundum rationem

autem desideria faciētibus ⁊ operātib⁹ multum vtiqꝫ vtile erit d his scire. Et quidem de auditore: et qualiter demonstrandum et quid ꝓponimus ꝓhemialiter dicta sunt tanta.

Hec ē tertia particla tertie partis i qua ostēditur quis est conueniens auditor scientie moralis: ⁊ ponitur ꝯclusio vndecima que est: ꝙ qui fm ratiōnē oīa sua ꝺsideria implet est conueniēs ⁊ vtilis auditor scientie moralis. ⁊ hec ꝯclusio ꝓbatur ꝑ precedentia sic: ille qui faciliter pōt attingere finē scie moralis est ꝯueniens auditor scie moralis. sed ille q fm rōnem oia desideria sua implet faciliter pōt attigere finē scie moralis: ḡ ⁊c. Sic igit̄ pꝫ ꝙ iuuēis nō est sufficiēs auditor nēc ꝓprius scie moralis: ⁊ secutor passionū ⁊ icōtinēs est inutilis auditor scie moralis. ꝙ sequēs rōnem ē auditor sciētie moralis vtilis ⁊ cōueniens. Dubitatur hic qꝛ videt̄ ꝙ gcūqꝫ icōtinētes ⁊ itēperati sint ꝯuenientes auditores hui⁹ scie. qꝛ finis scie est speculari ⁊ itelligere illa de qbus ē scia: quia finis cuiuslibꝫ scie ē ꝓpria opatio illi⁹ habit⁹ sꝫ icōtinētes ⁊ itēperati pñt speculari ⁊ actualiter scire illa de qb⁹ ē hec scia ḡ ⁊c. Dicēdū est ꝙ finis hui⁹ scie ē duplex. s. imediat⁹ ⁊ mediat⁹. Finis imediat⁹ h⁹ scie ē specl̄ari fm illā sciaꝫ. Finis mediat⁹ isti⁹ scie ē opari sic ista scia docet. s. opari ṽtuosa opa ꝑꝑ finē vltimū ꝑꝑ. s. felicitatē. ⁊ ille finis ē melior q̄ finis imediat⁹ qꝛ speculari materiā moralē est ꝑꝑ opari tāq̄ ꝓpter finē. modicū. n. valet speculari qualiter ē agendū ⁊ nō agere mō debito. Dico igit̄ ꝙ icōtinēs ⁊ itēpatus q sūt incurabiles sūt inutiles auditores hui⁹ scie q̄tū ad finē mediatū q ē bene agere circa materiā moralē: tñ q̄tū ad finē imediatū possunt eē auditores vtiles scie moralis. Et si dicat̄ ꝙ speculari ē melius q̄ opari vt pꝫ ex decimo hui⁹ vbi ꝓbat̄ ꝙ felicitas ꝑfcā ꝯsistit in speculatōe magis q̄ in operatione. ḡ nō videtur ꝙ opari sit finis eius qd̄ est speculari sꝫ magis econuerso. Dicendū est ꝙ speculari fꝫ habitū practicuꝫ ordinat̄ ad operari ⁊ ē impfectius q̄ opari fm eundem habituꝫ melius ē enim opari frenū q̄ tm̄ speculari frenuꝫ. Ad id qd̄ dicit ꝓhs rñdeo ⁊ dico ꝙ speculari deū ⁊ substantias sepatas a materia est melius q̄ opari fm prudentiā aut ṽtutes morales: ⁊ h̄ itelligit ꝓhs: tñ opari fm virtutes morales ē meli⁹ ⁊ ꝑfecti⁹ q̄ speculari eas tñ.

Dicamus aūt resumētes.

Tractatus scd̄us primi libri in quo mouetur ⁊ soluitur scd̄a qd̄ ꝑincipal' ꝑmi libri querēs. quid ē felicitas: declarans in quo vꝫ in qbus nō cōsistat felicitas: ⁊ ēt in quo consistit felicitas ex quo appebit qd ē felicitas: ⁊ ꝯtinꝫ iste tractat⁹ qnqꝫ capitula.

In ꝑmo narrat̄ i generali opiniōes antiquorum de felicitate: ⁊ etiā ponit̄ ordo ꝓcedendi inuestigādo. Quid ē felicitas In scd̄o ibi: nos āt dicam⁹: declarat̄ ꝙ de reb⁹ nobis māifesti non ē felicitas: qd̄ tñ opinat̄ eē felicitas: qꝛ nec voluptas nec honor nec ṽt⁹ nec diuitie. In tertio ibi. Qd̄ autē vl'e melius. declaratur ꝙ felicitas nō consistit in bono sepato a nobis imāifesto: sicut platonici posuerūt In 4° ibi. Rursus autē redeamus: declarat qd ē felicitas determinādo de ipa fm opinione ꝓpriam In quinto ibi Scrutandū vtiqꝫ. declarat ꝙ opinio sua de felicitate ē vera ꝑ hoc ꝙ cōtordat opinionib⁹ alioꝝ oīuꝫ declarando ꝙ felicitas idiqꝫ illis i qb⁹ alij posuerūt felicitatē ꝯsistere.

Dicamus autē quo

niam oīs cognitio ⁊ electio bonū aliquid desiderat: qd ē hoc qd̄ dicim⁹ ciuilē ꝺsiderat̄ ⁊ qd̄ ē oīuꝫ opatoꝝ sūmū bonū

Istud est capl'm ꝑmuꝫ cōtinens duas ptes pricipales. In pria narrātur i generali opiniones alioꝝ d felicitate. In scd̄a ibi: Nō lateat autē: docet ordinē procedēdi i inuestigando diffinitiōem felicitatis. Prima ps ꝯtinet duas pticulas. In pria narrat intētionē suā resumēdo q̄dā pri⁹ dcā In scd̄a Noie quidē igitur narrat̄ i generali opiniones maioꝝ de felicitate q̄ ē finis vltim⁹ oīuꝫ hūanoꝝ. In pria igit̄ pticl'a narrat itētionē sua dicēs ꝙ cū oīs cognitio ⁊ electio desideret aliqd̄ bonū: oꝫ dicere qd ē illd̄ bonū qd̄ ciuilis scia desiderat: ⁊ qd ē summum bonū oium opatoꝝ: vnde cū ad ciuilē sciam ptineat ꝯsiderare de fine vltio actuū hūanoꝝ vt dictū ē: oꝫ dicere qd ē finis vltim⁹ ad quē oēs opationes humāe ordināt̄ ⁊ hec est qd̄ scd̄a principalis hui⁹ primi libri. s. qd ē felicitas. Sciendū ꝙ ꝓhs supius posuit q̄tuor quoꝝ qlibet videt̄ appetere bonū cū

dixit. Ois ars et ois doctrina etc. Sed hic duo
tm ponit. s. cognitionē et electione. qr hec sub co
gnitione cōprehēdit artē et doctrinā: et sub ele
ctione cōprehendit: tā ipam electionem q̄ o-
ctiōi et operationē q̄ ab electiōe pcipit et perdit.
Nomine qd ē igitur fere a plurimis
confessum ē: felicitatē. n.
et multi et excellentes dicūt: bene autē viuere
et bene operari idem existimāt ei qd ē esse feli-
cem. De felicitate autē que ē alterātur: et non
similiter multi sapientibus crediderūt di qui-
dem eni apertorū qd et manifestorum, vt puta
voluptatem aut diuitias: aut honorē. Aliq autē
aliud multotiēs autē et idē ipse alterum. Egro-
tās eni qdē sanitatē: mēdicās enim diuitias.
Consciq āt sibi ipsis ignorātie eos q magnum
aliquid: et sup ipos dicunt admirātur. Quidā aūt
autē existimauerūt pter hec multa bona: aliud
eē fm seipm qd et oibus eā est cēndi bonū. Om-
nes quidē igitur perscrutari opiniōes inani
fortassis ē sufficiēs āt eas maxime q̄ superficie-
ten opparēt vel extimēt hēre aliquā rōnem.
Hec ē secūda particula in qua narrātur
opiniones aliorū de fine vltimo scilicet
de felicitate. Et primo narrat in quo oēs loquen-
tes de fine vltio cōueniūt. Scdo in quo diffe-
runt. Cōueniūt eni in duob⁹. s. in noie et in ge-
nerali rōne noie. In noie conueniūt. nam fere
oēs loquētes de fine vltimo nom... āt finē vl-
timū et summū bonū hūanorū actuū felicita-
tem: qd intelligo q oēs qui conueniūt in eodē
idiomate conueniūt in eodē noie finis ultimi.
Oēs e. n. greci cōueniūt i eodē noie: et oēs lati-
ni cōueniūt in aliquo eodē nomine qd tñ in illo
in quo cōueniūt Graeci vel Hebrei cōueniunt etiā
i generali rōne noīs q dicūt bene viuere et bñ opa
ri idē qd felicē eē et fm eustratium pho dicit fe
re ppter eos qui ignorabāt quid noie felicitas
importatur et an sit aliqd in rerū natura. Scie
dum ēt q hic accipitur viuere p actu scdo. s.
p actuali opatōe pcedēte ab oia q̄ ē act⁹ pm⁹.
Notādū fm eustraciū q duplr assignat qd
quid ē. s. p vnum nomē et p diffōem: ppter qd
vtrāq ad ionicē determinat tāq sit nomē q̄
dam diffinitio iplicita. Diffō autē nullū expli
citum. et sic istud qd significat p diffōem seu ip
sa diffō q̄q notificatur p vnū nomē. et nomē
seu significatū noie: q̄q notificat p diffinitio-
nem. qr eni vnū nomē noti⁹ ē q̄ diffō tūc pōt
illa diffō notificari p illud nomē qd ē notius.
De felicitate āt q̄ ē: sed q̄uis fere oēs conue-
niant in nomine felicitatis et in rōne generali
nois tñ circa rem q̄ noie felicitatis significat
diuersificari sunt triplici dr̄a. nam multi. s. po-
pulares differūt a sapientibus: quia popula-
res ponūt felicitatem cōsistere in aliquo bono
manifesto cuiusmodi sūt bona sensibilia: vt est
voluptates et huiusmodi: sz sapiētes po-
nunt felicitatem cōsistere in aliquo bono sepa
to qd per seipm ē bonum. Scda differentia
ē ipsorum popularū adinuicē. qr quidā ponūt
felicitatem consistere in voluptatibus venerē
perati: et quidā in diuitijs vt auari: et quidam
in honoribus vt ambitiosi. Multotiēs autē:
Tertia differētia est eiusdem hominis ad seip
sum. nam idē homo vno tēpore ponit felicita-
tem consistere in vno et alio tempore ponit feli
citatem cōsistere in alio. nam cum aliquis est
egrotatus existimat sanos esse felices: et existi-
mat felicitatem consistere in sanitate: et alio tē-
pore cum idem homo est sanus et mēdicus exti
mat diuites eē felices et felicitatem in diuitijs
consistere: et illi qui recognoscunt suam ignorā
tiam admirantur tāq felices eos qui possunt
dicere aliquid magnū qd intellectū eorum ex
cedit. et vnde quilibet ponit felicitatem in illo
consistere qd ipe maxime desiderat et in hoc cō
ueniunt oēs: sapientes vero posuerūt felicita-
tem consistere in aliquo per se bono qd ē oibus
causa essendi bonum: per sapientes intelligim⁹
platonicos. Sz pscrutari oēs opiniōes que sūt
circa felicitatem eēt superuacuū et inane: qr que-
dam sūt oio irrōnabiles: sed sufficit illas opini
ones maxie pscrutari q̄ habēt aliq̄ apparentiā.
Non lateat āt nos qm differūt que a pri
cipijs rōnes: et que ad principia. bñ
n. e. n. et plato dubitabat hoc et q̄rebat. vtrū a prin
cipijs vel ad principia ē via: quēadmodū in sta
dijs ab atheticis ad terminos vel econuerso.
Hec ē scda pars pncipalis i qua pho ostē-
dit quo ordine ē pcedendū circa illas
opiniones: et vlr i aggrendo cognitōem vltimi
finis et qualiter oz auditorē hui⁹ scie eē dispo-
sitū ad h q hñ capiat ea q̄ i hac scia docētur: et
ptinz ista ps duas pticls. In pma ondit q est
ordo pcedēdi i hac scia. In scda ibi: pp hoc op
dz qliter auditor hui⁹ scie dz dispōi ad hoc q
credat dicēdis i hac scie. In pria igit pticla: pri
mo ppōit duplicē modū pcedēdi i sciētijs quo
rum vn⁹ ē a pncipijs ad pncipiata: vt qn pce-
dit a cā ad effectū quo mō pcedit i demrāti
one pp qd. Alı⁹ ē pcessus a pncipiatis ad pnci
pia h ē ab effectu ad cām quo mō pcedit in de
mrātōe qr. Est āt qd verū i scia morali i aggrē-
do cognitōem finis vltimi sit pcedēdū a pnci
pijs ad pncipiata vel a pncipiatis ad principia
multū eni differūt rōcinatōes que procedūt
a causa ad effectum et ratiocinationes que pro
cedunt econuerso. Ideo plo rōnabiliter dubi-
tauit h. vtz sit pcedendū i sciētijs vnomō vel
aliomō. et q̄rit vtz sit idē pcessus a pncipijs
ad pncipiata et ecōuerso quēadmodū ē eadē
via i stadijs a pncipio cursus ad tminū et ecō-
uerso. vt ab athleticis ad tminū et econuerso.
Eustratius dicit hic q athleta dicitur ille q
tribuit brauiū victori i signū victorie: et fm al

bertū tal'sedebat i pncipio stadij ostidēs brauiū currētib⁹ vt eos magi' ad currēdū icitaret. ⁊ qz pſoni videbat: qz eēt idē pcess⁹ a pncipijs ad pncipiata: ⁊ ecōuerso sicut est eadē via ⁊ idē spaciū ab athleteta ad terminū stadij ⁊ ecōuerso. ideo phs 3 ipsam inducit dicēs. qz non oportet latere rationes istoꝝ pcessuū esse differentes nec fm quemlibz illoꝝ est in qualibz sciencia pcedendum.

Incipiendum quidem igitur a cognitis: hec aūt dupliciter sunt. hec quidez enīz nobis hec autez simpliciter: forte igitur nobis incipiendū est a nobis cognitis.

Ist am dubitationē soluit phs dicēs. qz sēper incipiendū est a magis cognitis. magi' autem cognitū est dupliciter. vel simpliciter. vel quo ad nos. semp incipiendūz est a magis cognitis nobis. Si igit' pncipia sint magis nota nobis qz pncipiata: tunc pcedēdū est a principijs ad principiata. si vo principiata sint magis nota nobis qz pncipia: tunc pcedendū est a principiatis ad principia. nunc aūt in sciencia morali pncipiata sunt magis nota nobis: qz principia: ⁊ ideo in sciencia morali pcedēdū est a principiatis ad principia. Intelligēda sunt hic tria. primo qz vbi sunt eadem nobis magis nota ⁊ magis nota nature. ibi pcedēdū est a principijs ad principiata. ⁊ sic pceditur i scientijs mathematicis. qz in mathematicis eadem sunt magis nobis nota. ⁊ magis nota nature. sz vbi non eadē sunt magis nota nobis ⁊ nature. cū principia sint semper magis nō nature ibi pcedendū est a principiatis ad principia. cū in illis principiata sint magis nota nobis: ⁊ pncipia magis nota nature. ⁊ tali mō proceditur in scia naturali ⁊ in sciencia morali. effectus enim naturales sunt magis nobis noti qz cause naturales. ⁊ opatiōes virtutum moralium sunt magis note nobis qz felicitas cū tn̄ felicitas sit cā final' omniuz opationum humanaꝝ. 2º est notenduz fm eustratiū qz principiū finale est felicitas: ⁊ ad ipsam velut ad finē ducūt opationes. fm virtutes. he aūt posteriores natura velut a felicitate causate. nobis aūt maifestiores ⁊ magis cognite: ex his nobis incipiendū ⁊ reuertenduz per ipsas ad causas: virtutes enim sunt principia: ⁊ cause opationū ⁊ actionū fm ipsas: quia igitur virtus q̄ sit vnaqueqz ⁊ qualis ex his q̄ fm ipsas sunt opationibus ⁊ actionib⁹ velut nobis manifestioribus. cognoscim⁹ manifestuz est qz ex causatis assumim⁹ causas ⁊ via nobis sic fit a principiatis ad principia. hec commentator.

3º est sciendum qz cōmentator mouet h̄ dubitationē: qualiter potest esse qz finis sit principium cum finis sit vltimum ⁊ idem non potest esse vltimū ⁊ principiū. Ad istud respondet qz causa finalis est principiū speculatiōis primo enim cōsideram⁹ finē: deinde ea q̄ sunt ad finem. ⁊ illud qđ est ad finē est pncipiū opationis. sed quia speculatio ē prior opatione: nō enim oparemur: nisi prius specularemur. ⁊ finis est principium ⁊ cā speculationis ⁊ ideo cā finalis est principale pncipium ⁊ causa tāqz perficiens ea que ducunt ad ipsam: vnde breuiter finis est primū ⁊ vltimū. primū in speculatione ⁊ vltimū in opatione. et quia speculatio est prior opatione: ideo finis simpliciter dicitur principium.

Propter qđ oportet cōsuetudinē duci bene: de bonis ⁊ iustis. et totaliter ciuilibus auditurꝫ sufficienter. Tal' autem habet: vl' suscipit vtiqz principia facili ter. Cui aūt neutꝫ existit horum audiat que exiodi. Iste quidem optimus qui oīa intellegerit: bonus autem rursus ⁊ ille qui benedicenti obediet. Qui aūt neqz ipsemet intelligit: neqz alium audiens in animo ponit. hic rursus inutilis vir.

Hic est scḋa particula tertie partis principalis: in qua docet qualiter auditor h⁹ scientie debet esse dispositus ad hoc qz credat dicendis in hac scia: quia enim in hac scia oportet incipere ab his q̄ sunt nobis magi' nota vt ab opibus bonis: q̄ sunt nobis magis note qz virtutes vl' felicitas q̄ sunt cause bonaꝝ opationū. ideo oportet sufficientem auditorem sciencie moralis duci bonis cōsuetudinib⁹. ⁊ exerceri in bonis opationib⁹ oportet enim in moralibus accipere aliquid tanquā principium quia est qđ quidem accipitur per experientiaz ⁊ cōsuetudinē vbigꝫ. Istud est vnum principium e cōcupiscentia fugatur p abstinentiaz et qz istud sit veꝝ potest aliqs accipere per expiētiam ⁊ cōsuetudinē. ⁊ si hoc sit manifestum p expientiam non est multum necessariū ad opādum cognoscere propter qđ. sicut medico sufficit ad curandum scire qz talis herba curat talem infirmitatem. talis aūt qui est exercitat⁹ in bonis opationib⁹ ⁊ ductus bonis cōsuetudinibus. vl' per seipsum habz principia opabilium. vel de facili suscipit ea ab alio. cui autem neutꝫ eoꝝ existit. s. qz nec habet principia opabilium nec a se nec ab alio audiat sententiaz exiodi. Exiodus inquit. ille est optim⁹ qui per se omnia intelligit. bonus autez qui bene docenti obediet. qui aūt nec per se itelligit nec alium audiens in animo ponit hic rursus inutilis est vir. Eustracius dicit hic qz si sciam⁹ quid est de virtutibus ⁊ felicitate sufficit ad hoc qz cōsequamur ea q̄ dicuntur. et neqz adhuc eo qz est propter quid indigebimus maioris enim speculationis est qz presens negotiuz de virtute ⁊ felicitate mōstrare valeat ex priorib⁹ ⁊ causis oportet enim trāscēdere ad substātiā

et intellectū efferri. ⁊ in deū omnino separatum a materia: q̄ sola preciosa sunt anima. ⁊ monstrate inde que est rationalis aie virtus ⁊ q̄ cōueniens ipsi beatū esse. Capitulum 2ᵐ tractatus de caudi de opinionib⁹ ponentiū felicitatē consistere in aliquo bonoꝝ ptinētium ad humanā vitam. Sunt enim tres vite maxime excellētes .f. vita voluptuosa. vita ciuilis. ⁊ vita cōtemplatiua. vita voluptuosa cōstituit finē in voluptate spiritus. vita ciuilis cōstituit finē in bono rationis practice .f. in exercitio virtuosorum operum. vita cōtemplatiua cōstituit finē in bono rationis speculatiue .f. in cōtemplatione veritatis. Fm veritatem aūt felicitas nec cōsistit in voluptatibus nec in honoribus. nec ē felicitas virtus vt cōsistit in diuitijs.

Os Autem dicam⁹ vnde discessimus. bonum enim ⁊ felicitatem nō irrationabiliter videnť ex his q̄ huius vite sūt existimare.

Istud est capitulum 2ᵐ tractatus scōi in quo ponuntur ⁊ reprobantur opiniones ponentium felicitatem consistere in aliquo bono maifesto ptinente ad vitam humanam. ⁊ cōtinet quinque partes principales. In prima reuertit ad principale ppositum a quo iam digressionem fecerat cū determinauit de modo pcedēdi in scientie. ponens illud qd est cōe oib⁹ huiusmodi opinionib⁹. In secūda ibi. multi q̄dem ⁊ grauissimi. ponit ⁊ improbat opiniones ponentem felicitatem cōsistere in voluptatibus. In tertia ibi. Qui aūt excellentes. ponit ⁊ improbat felicitatē cōsistere in honoribus. In quarta ibi forsitan aūt ⁊ magis. ponit ⁊ improbat opinionē ponentem felicitatem cōsistere in virtute. In quinta ibi pecuniosa aūt. improbat opinionē ponētē felicitatē cōsistere in diuicijs. In prima igiť parte que est narratio q̄ pho videbatur fecisse digressionem a pposito cū determinauit modus pcedendi in hac scientia redit ad ppositum pncipale dicens: nos dicamus vn discessimus ⁊ dicim⁹ q̄ nō irrationabiliter aliqui existimāt q̄ finale bonum qd dicitur felicitas sit aliquid ex his que ptinent ad hanc vitam .f. humanā cū enim sit finis omnium opationū humanaꝝ: ⁊ finis dz ppotionate his q̄ sunt ⁊ ad finē ogoriēce huiusmodi ptinent ad vitā humanā. pbabile est. q̄ felicitas q̄ est finis omniū opationū humanaꝝ sit aliqd ē his q̄ ptinent ad vitā humanā.

Multi quidem ⁊ grauissimi voluptatem. ideo ⁊ vitam diligūt voluptuosam. Tres enī sunt maxime excellētes ⁊ que nunc dicta est ⁊ que ciuilis est. ⁊ tertia: q̄ cōtemplatiua est.

Hec est scōa pars in qua ponit opinionem ponentiū felicitatē cōsistere in voluptatibus: ⁊ primo ponit opinionē. scōo distinguit vitam triplicē. ⁊ tertio improbat opinionem. Dicit ergo primo q̄ inter bona huius vite quidam eligunt voluptatē ponentes felicitatē cōsistere in voluptatibus. ⁊ non solū multi ⁊ populares homines qui fere omnes ad voluptates declināt. sed etiā qdam grauissimi vł ppter auctoritatē sciē vel ppter honestatem vite eligunt vitam voluptuosam ponentes felicitatem in vita voluptuosa. nā Epicurei q̄ voluptatem existimabant summū bonū colebāt virtutes sed tñ ppter voluptatem .f. ne p contraria vicia coꝝ voluptas ipediretur. Eudoxus aūt q̄ videbatur virtuosissim⁹ ⁊ maxie tēperatus posuit felicitatem cōsistere in delectatione ⁊ oēs isti qui voluptatem ponūt summū bonū maxime diligūt vitā voluptuosā. Tres enim sunt. distinguit triplicē vitam .f. voluptuosam q̄ est nunc dicta. ciuilē. ⁊ cōtemplatiuam. iste sunt tres vite maxime excellētes .f. maxime desiderate. vita voluptuosa cōstituit finem in voluptatib⁹: vita ciuilis cōstituit finem in bono practice rationis .f. in exercitio virtuosoꝝ opū: vita cōtemplatiua cōstituit finē in cōtemplatione veritatis. vita voluptuosa est subiecta passionibus. vita ciuilis est moderatrix passionū. vita cōtēplatiua est sine passiōibus. Intelligenda sunt hic duo. Primo q̄ sicut patet ex decimo hui⁹ vnusquisque reputat illud vitā suā ad q̄ maxime afficiť: sicut pho philosophari. venator venari ⁊ sic de aliis. Et q̄ hō afficitur ad vltimū finem: necesse est q̄ vite diuersificentur fm diuersitatē vltimi finis ⁊ propter hoc qui maxime afficiuntur ad virtuosa opa ponūt vltimū finē in opibus virtutū. ⁊ q̄ maxime afficiunť ad cōtemplationē veritatis ponunt vltimū finē ⁊ vitam suā in cōtēplatiōe veritatis. Scōo est notandū fm eustratiū q̄ vita cōtemplatiua est vita supremo q̄ .f. speculatiua est sine passionib⁹ ⁊ vniuersaliter omnem irrationabilē abnegās opinionē nos enī vocar phisicā mathematicā. vł theologiā contemplatiuā sed eam q̄ per mūdationē a passionibus sorde ad cōtemplationem festinat q̄ restdens materiam ⁊ carnalē hāc nebulā diuinis per impassibilitatē cōiungit.

Multi quidē igitur omnino bestiales videnť eē pecudū vitā eligentes. Adipiscūtur autem rationē qz multi eoꝝ q̄ in potate sunt similia patiunť. sardanapalo.

Improbat opinionē ponentē felicitatē consistere in voluptatibus declarando q̄ felicitas nō cōsistit in voluptatib⁹ et hec est cōclusio duodecima: pbatur sic: in illo in quo cōmunicamus cū bestijs non est felicitas sed in operationib⁹ voluptuosis cōicamus cū bestiis vt in delectationib⁹ tactus ⁊ gustus: ergo felicitas nō cōsistit in voluptatib⁹ de hac rōne

phs innuit minorē in lr̃a dicēs. ꝙ multi videtᷣ
esse bestiales vitā pecudū eligētes. s. ex hoc ꝙ
ponūt felicitatē cōsistere in illo qḋ est cōe no-
bis ⁊ pecudib⁹ siue bestijs. s. i voluptate. Dic
sunt duo intelligēda. Primū ē ꝙ vita volup-
tuosa q̄ ponit finē vltimū circa delectationes
sēl⁹ bȝ ponere finē vltimū circa maximas de
lectationes sensuū cuiusmodi sunt delectatio
nes q̄ sequūtᷣ nāles opatiōes. qb⁹ natura cōs
uatᷣ in esse fm indiuiduū cuiusmōi sūt opatio
nes circa cibū ⁊ potū. ⁊ ēt sȝ spetiē: cuiusmo-
di sunt opatiōes facte p cōmixtionē sexuū. sȝ
huiusmōi delectatiōes sūt cōes hoib⁹ ⁊ bestijs
vñ hoēs ponētes finē vltimū i huiusmōi vo
luptatib⁹ videtᷣ oio esse bestiales: q̄si eligen
tes talē vitā vt vitā optimā in q̄ pecudes no-
bis cū cōicāt. Si n. felicitas ɔsisteret i hui⁹ mōi
voluptatib⁹ bestie fruentes delectatiōe in ci-
bo ⁊ coitu essent felices. ⁊ p h̃ pbatᷣ maior. s. ꝙ
felicitas nō cōsistit in illo qḋ est cōe nobis et
bestijs q2 si sic bestie essent felices ꝙ falsū ē. q2
felicitas de qua q̄rim⁹ est ꝓpriū bonū hominis
Scḋo est notādū fm eustratiū ꝙ ponentes
felicitatē ɔsistere in voluptatib⁹ sunt vere be
stiales ⁊ hui⁹ ponit duplicē causā. primā poit
dicēs ꝙ tales sunt bestiales: eo ꝙ irrationabi
lib⁹ passionib⁹ subiacēt ⁊ seruiliter subdūtur
quos ⁊ pecudū dixi viuere vita. qm̄ cū sint rō
nales a natura electione se ipsos coordinauerūt
velut irrōbilia aīalia ad solā voluptatē sȝ sē-
sum respicientes ⁊ hec est p̄ma ratio q̄re sūt be-
stiales. 2a⁹ cāȝ poit d. vel q2 vt pecudes a
dominatorib⁹ suis ducūtᷣ ad qḋ ipsis placȝ: ita
⁊ ipsi a voluptate. sic igitᷣ dicuntᷣ bestiales tū q2
solā delectationē fm sensū sequūtᷣ. tū q2 ducū
tur a voluptatibus sicut pecudes a suis dñis.
Adipiscūtur aūt isti ponētes felicitatē cōsiste
re in voluptatib⁹ rōez assumūt ad hoc ponen
dū q2 vidēt ꝙ multi in potātib⁹ ɔstituti sunt
reges ⁊ p̄ncipes ꝗ infelicissimi apud vulgū re
putātur. similia patiūtur cuidā regi Assirioꝝ sar
dinapalo ꝗ fuit totaliter voluptatib⁹ dedit⁹
⁊ propter hoc credūt voluptatē esse optimā q2
inest optimis ⁊ felicissimis . fm reputationem
vulgi. Notanda sunt hic duo dicta eustratij
primū ē ꝙ si p̄ncipes sint mali: subditi erūt ma
li. ⁊ si p̄ncipes sunt boni subditi erūt boni. dicē
enim sic. Si in ciuitatib⁹ vł in gentib⁹ potātē
habentes nō essent fm passionē viuētes sȝ a-
mando labores laboriose viuētes ⁊ fm v̄tutē
vnq2 aliqū sordidiorib⁹ subditoꝝ ad se ipsos i
gressum ɔcederent. sȝ abicerent ⁊ tūc malū nō
augmentaretᷣ sȝ diminueretur vł pfecte exter
minaretᷣ. Si aūt qui in potāte constituti sunt
sordidi sunt ⁊ in passionū voluptatib⁹ viuen-
tes ⁊ sardanapalo siles sibi ipsi: siles ⁊ familia
res facient. ⁊ malitiam accrescere faciēt. 2?
est notandū illud qḋ ipse narrat de sardinapa-
lo. dicit enim ꝙ ipse fuit rex assirioꝝ mulierū
insan⁹ amator luxurios⁹ ⁊ impudicus oio i pa
lacijs manens. arma quidē non accepit nec
ad venationē exiuit: sed faciē vngit. ⁊ oculos
depingit ad cōcubinas decertās de pulchri-
tudine ornat⁹ oīmode muliebri. cōsuetudine
vtēs: ille interfect⁹ ē a persis: adulatores aūt
⁊ gulosi scripserūt in sepulchro eius. tanta ha
beo quanta comedebā ⁊ bibebā Hec eustrati⁹

Qui autᷣ excellētes: ⁊ opantiū bonorē
Ciuilis. n. vite fere hfinis

Hec est tertia pars huius capl̃i in qua in
quirit de opinionib⁹ ptinentib⁹ ad vi
tam ciuilem ad quā ptinet honor ⁊ virt⁹. ⁊ pri
mo ponit opinionē ⁊ rationē opinionis ponen
tium felicitatē ɔsistere in honorib⁹. ⁊ postea i
probat eam: dicit ergo p̄mo ꝙ illi ꝗ sunt magi
excellentes ⁊ virtuosi: ⁊ opatiui opū bonorū:
ponūt honorē esse felicitatē . ⁊ ratio hui⁹ ē scȝ
ꝙ felicitas cōsistit magis in honore q̄ꝫ i volup
tate. nā honor videtᷣ esse finis toci⁹ vite ciuil.
nā honor redditᷣ his qui bene opantᷣ in vita ci
uili quasi sūmū p̄miū ⁊ in colētib⁹ vitā ciuilē
videtᷣ pbabile ꝙ felicitas cōsistat in honore.

Uidetur aūt magis supficieten⁹ eo
qḋ q̄ritur: videtᷣ eni in ho-
norantib⁹ magis esse q̄ꝫ in honorato. Bonū
aūt ꝓpriū quid ē ⁊ qḋ difficile auferᷣ esse diui
nam⁹. Ampli⁹ aūt videntᷣ honorem querere.
vt credāt se ipsos bonos eē. Querūt aūt a pru-
dētib⁹ honorari ⁊ apud eos a quib⁹ cognoscū
tur ⁊ in virtute: Manifestū igitur qm̄ fm hon
virtus meliorem.

Istam opinionē improbat declarando qḋ
felicitas non cōsistit in honoribus ⁊ hec ē
tēxtus tertiadecima hui⁹ libr. d. p̄mo ꝙ honor
magis videtᷣ esse supficialis. i. bonū min⁹ pfe
ctum q̄ꝫ bonū qḋ q̄ritᷣ cōtxo: pbatᷣ dupliciter.
primo sic: felicitas est in felice ita ꝙ est ꝓpriū
bonū felicis. ⁊ de difficili ab eo auferᷣ: sed ho-
nor est in honorante ⁊ non in honorato. ꝗ feli-
citas nō cōsistit in honorib⁹. vñ pōt ratio sic
formari si felicitas cōsistit in honorib⁹. ille ꝗ
honoratur eēt felix ꝓpter honorē sibi exhibi
tum sȝ nō oportet ꝙ ille qui honoratᷣ sit felix
qḋ pȝ quia felicitas est in felice sȝ honor non ē
in honorato . ꝗ felicitas non est honor: nec il-
le qui honoratᷣ est felix ꝓpter honorē sibi exhi
bitum. Circa illā ꝓpositionē honorē in ho-
norante ⁊ non in honorato. est intelligendū ꝙ
istud sic intelligitᷣ: honorē in potāte honoran
tis ⁊ non in potāte honorati: non enim est in
potestate hominis ꝙ ipse honoretᷣ. Nā honor
est exhibitio reuerentie in testimoniū excellen
tie boni. sed non est in potāte hominis ꝙ talᷣ
reuerentia sibi exhibeatᷣ quātūcūq2 ipse sit vir
tuosus sȝ est in potestate honorantis: ⁊ sic de-
bet intelligi ꝙ honor est in honorante ⁊ nō in

bonorato.qꝫ in potestate bonorantis est ꝙ bo-
noret: sed non est in potestate bonorati qḋ bono-
retur. ⁊ hoc sufficit quātū ad rationē phi. quia
enim felicitas est in potestate felicis. et honor
debitus felici non est in potestate felicis. ꝙ bo-
noret ideo sequit̄ ꝙ felicitas non cōsistit i bo-
nore. Potest etiā sic intelligi ꝙ honor ē in bo-
norante: qꝫ cōsistit in actu honorātis ⁊ nō con
sistit in actu illiꝰ qui honorat̄: ⁊ ex hoc sequit̄
ꝓpositū phi. s. ꝙ honor nō est felicitas: qꝫ feli-
citas cōsistit i actu felicis: sed honor debitus
felicis non cōsistit in actu felicis: ḡ honor de-
bitus felici non est felicitas. etsi aliq̄s honor
esset felicitas maxime honor debitꝰ felici esset
felicitas: qꝫ ille honor videt̄ esse sūmū p̄miū
debitū felici ꝓ opibꝰ suis. Albertꝰ dicit hic
ꝙ honor magis ē in honorāte ꝯm essentiā sed
in honorato per causaꝫ. Itē honor est in hono
rante subiectiue: qꝫ est actꝰ honorātis. ⁊ est in
honorato obiectiue: qꝫ est circa honoratū tāq̄
circa obiectū. Amplius ⁊ videt̄. 2ª ꝓbatur
cōclo. sic in illo qḋ appetit̄ ꝓpter aliud nō con
sistit felicitas. sꝫ honor appetitur ꝓpter aliud
ḡ felicitas nō cōsistit i honore vł honoribus.
maior patꝫ ex quo felicitas est vltimꝰ fis huā
noꝝ qui solū ꝓpter se appetit̄ inter res huma
nas seq̄t̄ ꝙ in illo qḋ appetit̄ ꝓpter aliud nō
ꝯsistat felicitas. ⁊ minor declarat̄ nā homines
appetunt honorē vt firmā habeāt de se opini-
oneꝫ ꝙ sunt boni qḋ pꝫ qꝫ hoīes querūt hono
rari a prudentibꝰ ⁊ ab illis qui nouerīt eos in
virtute. A prudētibꝰ q̄dē vt recte iudicātes dig
nos: se ipsos existimēt honorī. A cognoscentibꝰ
aūt vt ex ignorātia errātes eos non existētes
bonos honorēt vt bonos. In virtute aūt qui l
hac viuere diligūt ⁊ q̄rūt certitudinē vt sciāt
firmiter si quid diligūt hnt: hec ergo est rō: ho
nor q̄rit̄ ꝓpter aliud. s. vt sit signū virtutis
ḡ non est finis vltimꝰ ⁊ per cōsequēs honoris
non est felicitatis.

Forsitan autem et magis vtiq̄ aliq̄s finem ciuilis vite hanc existi-
met. Videt̄ aūt iperfectior ⁊ hec. videt̄ enī cō
tingere ⁊ dormire habētem virtutē ⁊ non op-
eri ꝑ vitā ⁊ cū his mala pati: ⁊ infortunatum
esse plurimū. Ita aūt viuētē nullꝰ vtiq̄ felici
tabit nisi positionē custodiens: ⁊ de his quidē
sufficiēter dicetur. Sufficienter enī l Enchyd ys dictū
est de ipsis. Tertius aūt est cōtēplatiua de qua
ꝑscrutationē faciemꝰ in sequētibꝰ.

Hec est quarta pars in qua reprobat̄ opi
nio ponētis felicitatē cōsistere in virtu
te. ⁊ p̄mo narrat ꝙ felicitas magis videt̄ con-
sistere in virtute q̄ in honore qꝛ honor videt̄
esse īꝑfectior q̄ virtus cū honor nō q̄ratur nisi
vt sit testimonium virtutis. ⁊ tamen felicitas
non est virtus. ⁊ hec ē cōclusio decimaquarta
ꝓbat̄ dupliciter. p̄mo ꝙ virtꝰ pōt esse i dor-
miente ⁊ nō in operante ꝯm virtutē ꝑ totā vitā
sꝫ felicitas non pōt esse nisi in operante ꝯm vir-
tuteꝫ. ḡ felicitas non est virtus. Intelligē-
dum est ꝙ virtꝰ pōt esse in non operante ꝯm v̄-
tutem per totā vitam post virtutē acquisitaꝫ
tñ virtus non est virtus nisi in aliquo in quo
ante virtutem acquisitam erāt opiniones bo
ne quia virtus non acquirit̄ nisi ꝑ bonas ope
rationes tñ possibile est ꝙ virtuosus post virtu-
tem acquisitam non operetur ꝯꝫ virtutē. qꝫ pos
sibile est ꝙ statim moriat̄ post acquisitionem
virtutis. Et cum his mala pati. 2ª ꝓbat̄ cō
clusio sic. Si felicitas esset virtus ⁊ oīs virtuo
sus esset felix cōsequēs ē falsum ḡ ⁊ anñs. cōse
quētia de se pꝫ ⁊ falsitas cōsequētis ꝓbat̄ per
hoc ꝙ cōtingit v̄tuosum pati multa mala in-
fortunia. cōtingit enī v̄tuosum esse egrotantē
aut inopem vł insidias sustinentem. per quē
operatio ꝯm v̄tutē rescindit̄. Sꝫ infortunatum
vł non operantem ꝯm virtutē nullꝰ diceret esse
felicem nisi ꝑtimendo velit h̄ sustinere tan
quā positum cōtra rationes ꝑ se manifestas ḡ
non est necesse ꝙ oīs virtuosꝰ sit felix. et hoc
sufficiat quātū ad presens. Sed de his sufficiē
ter dictum est in Enchydys. hoc est in quibus
dam v̄sibus circularibꝰ quos cōposuit de feli
citate. tertia aūt .s. vita cōtemplatiua non de
terminat hic sꝫ dicit ꝙ in tertia vita. s. cōtem
platiua ꝑscrutabit̄ inferiꝰ. s. in decimo huius

Pecuniosus autem qḋ violenter est: ⁊ diuitie nō sunt
qḋ q̄ritur bonū: vtiles enim sunt ⁊ alteriꝰ grā
ideo magis q̄ priora dicta sunt finis aliquis
vtiq̄ existimat: ꝓpter se enim diligunt̄. videt̄
aūt neq̄ illa q̄uis multi ꝯmones ad hoc com
positi sint. ⁊ hec autem relinquant̄.

Hec est quinta pars in qua improbat opi
nionem ponentem felicitateꝫ cōsistere
in diuitijs ⁊ hec est cōclusio decimaquinta. s.
ꝙ felicitas non cōsistit in diuitijs. hec cōclu-
sio ꝓbatur dupl̄r. p̄mo sic. pecuniosꝰ siue di-
ues efficit̄ aliquis ꝑ violentiā. sed nullus fit
felix per violentiam ergo felicitas nō cōsistit
in diuitijs. Et diuitie non sunt. 2ª ꝓbat̄ con
clusio sic. in nullis q̄ ꝓpter aliud q̄runt̄ ꝯsistit
felicitas. hec statim pꝫ qꝫ ex q̄ felicitas ē finis
vltimꝰ oꝫ ꝙ ꝓpt̄ se q̄rat̄ ⁊ nō ꝓpter aliud. sed
diuitie q̄runt̄ ꝓpter aliud qꝫ sunt bona vtilia
ḡ felicitas non cōsistit in diuitijs. sꝫ potiꝰ dic-
ta. s. voluptates ac honores magis videt̄ hr̄e
rationē finis vltimi q̄ diuitie: quia volupta-
tes ⁊ honores ꝓpter se ipsa q̄runt̄. et diuitie so-
lum q̄rantur ꝓpter aliud. ⁊ hoc dicit phs. sꝰ
huius: ꝙ cū triplex sit bonū. s. vtile delectabi
le. ⁊ honestum. duo istoꝝ. s. delectabile et ho-
nestum habēt rōnes finis: sed vtile solū habꝫ
rationē eius qḋ est ad finē. Capłm 3ᵐ tracta
tus 2i. p̄mi libri declarās ꝙ felicitas nō con

sistit in bono sepato: z pmo ostendit q necessariū ē de illa opinione inquirere: q̄ poit felicitatem cōsistere in bono sepato qd dicit̃ cois ydea oim bonoꝝ. deinde q felicitas nō consistit in bono sepato z q huiusmōi bonū sepatū si ponat̃ tale nō e p se bonū z q si sit huiusmodi bonū sepatū nō ē cois ydea oim bonoꝝ nec ēt oim p se bonoꝝ. z q si eet huiusmodi bonū sepatū z p se bonū ad huc in illo nō cōsisteret felicitas q̄ ē vltim9 finis actuū humanoꝝ: cū nō sit operatū vt possessum ab hoie. nec requiritur tale bonū sepatū vt sit nobis exēplar ad qd inspicientes poterim9 meli9 cognoscere et adipisci ea q̄ sunt nobis bona.

Vod autem vniuersale. melius forte pscrutari z q̄rere qualiter dicit̃. z si obuia tali questione facta ppter amicos viros introducere ydeas.

Istud est caplm tertiū tractatus scdi. in q̄ ponit̃ z reprobatur opinio ponētiū felicitatē consistere in bono sepato: qd ponit̃ ydea oim bonoꝝ: et cōtinz istud caplm quatuor partes pncipales. In pmo ponit vtilitatē hui9 inquisitionis z remouet̃ illud qd videt̃ isti inquisitiōi repugnare. in scda ibi. Ferentes aūt. in pbando opinionē platonis. pbat̃ q non est vna cois ydea oim bonoꝝ. In tertia ibi. querit aūt vtiq;. ostendit q bonū sepatū si ponat̃ tale nō est p se bonū. In quarta ibi. Si.n. est vnū: ostēdit q si essz vna cois ydea oim bonoꝝ. ipa nō essz vltim9 finis hoīs nec i ipa cōsisteret felicitas. In prima igit̃ pte posuit vtilitatē huius inquisitionis: z qd huic inquisitiōi videt̃ repugnare. z q illud nō debz retrahere ab inquisitiōe hui9 vitatis. Circa primū sciendū q bonū sepatū in quo platonici posuerūt felicitatē hominis cōsistere. dicebāt esse vniuersale bonū p cui9 pticipationē oīa alia bona dicūt̃ esse bona. z dicit q pscrutari de hoc vli bono an sit z inquirere qualiter ponat̃ eē. forsitā est meli9 q̄ inquirere de predictis opinionibus huiusmodi. enim inquisitio est magis phica z magis ptinēs ad cōsiderationē veri boni z vltimi finis: q̄ inquisitio opinionū pdictorum. Et si obuia. huic tū inquisitioni videt̃ obuiare. z volūtati aristo. cōtrariari hoc. f. q ista erat opinio amici sui. f. platonis magistri sui. z i iprobādo opiōez platonis videt̃ derogare honori suo pprio: nā cōtra honorē discipuli videt̃ eē q improbet dictū magistri sui. hoc enim videt̃ eē cōtra bonos mores. f. cōtradicere magistro suo. Et ē sciendū q phs pon9 dicit h h q̄ in alijs libris. in qb9 opinionē platonis ipbat. qr ipbare opinionē amici nō ē cōtra vitatē q̄ pncipaliter q̄rit̃ in scientijs speculatiuis sz videt̃ esse cōtra bonos mores d qb9 i h libro agit̃.

Videbitur aūt vtiq; meli9 eē forsitā et oportere z p salute vitatis z familiaris destruere: alterq; z phos existētes: ambob9.n. existētib9 amicis: sanctū pbonorare vitatē.

Istud tñ nō dz retrahe̅r pbm ab hac inquisitione qz videbit̃ meli9 eē et magi bōestū z ad bonos mores ptinet z ēt oio oportet q hō nō vereat̃ ipugnare familiares suos p salute vitatis. honestū.n.ē p salute vitatl familiaria destruere. ambob9.n. existētib9 amicis. f. hoie z vitate. Sanctū ē pbonorare vitatē. nā ad pbm ptinet ipedimēta cognitiōis amonere. vn si opinio alicui9 amici famosi sit fls. illa pōt multos impedire. a cognitione vitatl. z iō ad pbm ptinet iprobare opinionē amici sui. si sit fls. qz vt dicit cōmētator h. phs est amator vitatl nisi somen mentiat̃. vn vitas est pferēda amico: nam homo nō est amic9 alicui9 amicitia q̄ est ppter bonū honestū: nisi ppt vitatē z vtutē q̄ reperit in illo. Cū g vnūquodq; ppter qd z illud magis. Sequit̃ q vitas ē magi amica q̄ hōs: z q magis amic9 ē: pferend9 legit̃ q vitas ē pferēda hō i amicu. iō aristo. p salute veritatis iprobat falsas opiones platōis mgri sui. z sic se habuit plato erga socratē mgrm suū: dicit.n. plato Socrates ē amicus sed magis amica vitas et alibi dicit multū de vitate. de socrate vero parū. Possz aūt hic poni vna cōclō. f. q vitas ē pferenda amico. sz qz hec cōclō nō ē de substantia huius scie nō numero eā iter cōclusiōes. Notanda sunt hic q̄tuor dicta pmo fm cōmētatorem: q iustū est honorare amicos. z sanctū ē honorare vitatē. nā vt dicit sanctū differt a iusto. nā in scia cōsideratur in equalitate q̄ est ad eos q sunt eiusdē speciei. Sz sanctū cōsideratur i honore dicēte deū z diuina: z iō vitatē honorare sanctū ē. diuinū enim est vitas. 2° est notādū fm cōmētatorē q aristo. hic tetat qd dicet aduersus platonē: q forte ploni nō [illegible] verbis g fm q nō oz dicta illi9 recipiūt. [illegible] bonū sepatū qd plato posuit est illō bonū [illegible] fabile qd ē cā oim alioꝝ entiū viuentiū z non viuentiū z ita posuit deū eē bonū sepatū in q cōsistit felicitas. 3° est notādū fm eustratiū q vniuersale dicit dupl'r. f. predicatione sicut in logica z sic nō accipit̃ hic. Alio mō dicit̃ vle cuius causalitas se extēdit ad plura z sic accipit̃ hic. 4° est itelligēdū fm eustratiū totū vt tripl'r. f. ante ptes. ex ptib9. z in ptib9. Ante ptes sicut species z ydee q̄ tota dicūtur vsui in cōditoris mēte existētes. Ex partibus vt cōposita z in multis partita: sine omponere. In ptibus aūt vt vlia q̄ de multis dicūt z posteriora generatione dicūtur qz intellect9 abstrāit tale totū a suis singlarib9 z de tali toto dicit Aristo. q nihil ē vl' p posterius.

Ferētes autē opiōne hāc ro faciebant ydeas in quib9 prius z posterius dicebāt ppter q neq; numeros

ideam 𝔠mittebāt. Bonū āt dr̄ ⁊ i eo qdquid ē. ⁊ i q̄li ⁊ i ad aliquid qđ ē āt ⁊ fm̄ seipm̄ ⁊ sb̄a p̄mo. natura eo qđ ē ad aliqđ. ppagini. n. hec assimilātur ⁊ accidēti entis. Quare neqꝫ vtiqꝫ erit cōis qđā i his idea. Ampli⁹ āt qr bonū equale dr̄ enti: ⁊ .n. i eo qđ qd ē dr̄. vt puta de⁹ ⁊ itellect⁹: ⁊ i q̄li virtutes: ⁊ i q̄to mēsuratū: ⁊ i ad aliqd vtile: ⁊ in tēpore tp̄s: ⁊ i loco dieta: ⁊ altera talia. Manifestū q̄ nō vtiqꝫ erit cōe qd vniuersale ⁊ vnū. Nō. n. vtiqꝫ diceret̄ in oīb⁹ p̄dicamētis: sꝫ i vno solo. Ampli⁹ āt qr eoꝝ q̄ sꝫ vnā ideam vna ē ⁊ scia ⁊ bonoꝝ oīuꝫ eēt vtiqꝫ vna qđā scia. Nūc āt sūt mlte ⁊ eoꝝ q̄ sub vno sūt p̄dicamēto vt puta tēporis. In bello. n. qdē militaris. In egritudine autem medicinalis. In laboribus autem exercitatiua.

Hec ē scđa p̄s p̄ncipal' h⁹ capl'i. i qua ph's pbat. q̄ n̄ ē vna cōis idea oīuꝫ bonoꝝ. ⁊ hec ē 𝔠clō decia sexta h⁹ libri. pbat̄ tripl'r. p̄io sic. illoꝝ nō ē idea cōis in qb⁹ ē accipe prius ⁊ posteri⁹ sꝫ i bōis ē accipe p̄us ⁊ posteri⁹. g̃ non est vna idea cōis oīuꝫ bonoꝝ. maior accipit̄ ex 𝔠cessione ploīcoꝝ q nō pōebāt ideas i illis i qb⁹ ē accipe p̄us ⁊ posteri⁹ sic ē i nūeris. ⁊ minor declarat̄ p h̄ q̄ bonū repit̄ i sb̄a q̄titate ⁊ q̄litate ⁊ sic de aliqs p̄dicamētis ⁊ sb̄a ē p̄or aliqs p̄dicamētis: ⁊ p 𝔠ñs bonū i sb̄a ē p̄ri⁹ q̄ bonū i aliqs p̄dicamētis: ⁊ sic i bōis ē accipe p̄ri⁹ ⁊ posterius. Ista rō ē rō ad hoiem. qr pcedit ex 𝔠cessiōn ab aduersario. s. q̄ idea nō ē i his i qb⁹ ē repire p̄⁹ ⁊ posteri⁹. Istud. n. ploīci 𝔠cesserūt ⁊ rō huius erat. qr sic dixerūt idea pticipat̄ eq̄l'r ab oībus quoꝝ ē idea. sꝫ vbi ē p̄ri⁹ ⁊ posteri⁹ nō ē eq̄lis pticipatio. id 𝔠c. cū g̃ i bōis sit accipe p̄ri⁹ ⁊ p⁹steri⁹ sic ⁊ i ipis p̄dicamētis. nā accidētia depen dēt a sb̄a ⁊ sūt posteriora q̄ sb̄a a q̄ ppaginat̄ ⁊ deriuat̄: seq̄t̄ q̄ n̄ ē oīum bonoꝝ vna idea cōmunis. Et āpli⁹ qr bonū. scđo pbat̄ sic. eoꝝ q̄ repiūt̄ i diuersis p̄dicamētis n̄ ē vna idea cōis sꝫ bōa repiūt̄ i diuersis p̄dicamētis. g̃ 𝔠c. maior p꒫ p aduersariō q ponūt ideā eē rōeꝫ vnā oīuꝫ eoꝝ q̄ ideā pticipāt. sꝫ illa q̄ sūt i diuersis p̄dicamētis nō hñt eādē rōem nec p 𝔠ñs eandē ideā: ⁊ minor declarat̄. qr bonū dr̄ eq̄l'r enti. et ens repit̄ i diuersis p̄dicamētis. g̃ ⁊ bonū. bonū. n. i substātia ē de⁹ ⁊ itellect⁹. bonū i q̄litate ē virtus. bonū i q̄titate ē cōmēsuratio qd ē bonū i quolibꝫ. qđ subijcit̄ mēsure. bonū. n. ad aliqd ē vtile qđ ē relatum ad finē debitū. bonū i q̄n ē tp̄s oppoꝛtunū. bonū i vbi ē loc⁹ 𝔠gru⁹: ⁊ sic i aliqs generib⁹. Eustrati⁹ dic̄ hic q̄ rōes ille nō 𝔠cludūt 𝔠tra ploēm. qr p istā ideā boni. plo intellexit p̄mū bonū. s. deū qđ oīs appetūt: ⁊ p 𝔠pōem ad quē alia dicūt̄ bōa fm̄ p̄ri⁹ ⁊ posterius vn̄ Ar. 12. metha. ph'ice ponit quod dā bonum sepatū a toto vniuerso ad qđ totū vniuersum ordiat̄. sic exercit⁹ ad bonū ducis. ⁊ iō dic̄ eustrati⁹ q̄ ar. nō arguit 𝔠tra opiniōnē ploīs:

sed 𝔠tra eos q dicta ploīs male recipiūt ⁊ itelligunt. Ampli⁹ āt. qr eoꝝ. Tertio pbat̄ 𝔠clusio sic. quoꝝ n̄ ē vna scia illoꝝ nō ē vna idea. hoc p꒫ cū idea ponat̄ cā scie. sꝫ nō oīum bonorum ē vna scia. ergo n̄ oīuꝫ bonoꝝ ē vna idea cōis. maior p꒫ ex h̄ q̄ idea ē cā scie: ⁊ minor declaratur. nā nō ē vna scia oīum bonoꝝ q̄ sūt i vno p̄dicamēto: ⁊ multo fortī⁹ nū ē vna scia bonoꝝ. q̄ sūt i diuersis p̄dicamētis q̄ āt reꝝ eiusdeꝫ p̄dicamēti sint diuerse scie. p꒫ p h̄ q̄ mlte scie cōsiderāt tp̄s qđ ē res vni⁹ p̄dicamēti nā scia militaris 𝔠siderat tp̄s i egreditudie: ⁊ exercitatiua 𝔠siderat tp̄s i laborib⁹. p꒫ g̃ q̄ nō oīuꝫ que sūt i vno p̄dicamēto ē vna scia. Hic sūt duo itelligēda. p̄io. q̄ fm̄ eustratiuꝫ hic. rō ē sophistica. qr q̄uis sit vnū bonū p cui⁹ pticipatōne oīa alia sūt bōa: tn̄ i bōis ē ordo. ita q̄ quoddā bonū ē bonorabil'. ⁊ qđdā min⁹ bonorabile sꝫ q̄ q̄dā sūt ppinquiora p̄io bono ⁊ q̄dā rēotiora ab eo: ⁊ ita de diuersis bōis fm̄ q̄ diuersa sūt bona diuerse sūt scie ⁊ diuerse artes sꝫ q̄ oīa bōa pticipāt vno bono ⁊ r̄ferūt̄ ad vnū bonū. sic d oībus bonis 𝔠siderat vna scia. vn̄ hn̄t stāt simul q̄ de eodem bono sic̄ diuerse scie ⁊ q̄ de oīb⁹ bōis fm̄ q̄ hn̄t attributōeꝫ ad vnū ⁊ idē bonū vna scia. Scđo ē notādū q̄ eustratius mouet hic dubitatōem de sb̄a. dictū. n. ē q̄ bonuꝫ ppinqui⁹ p̄rie substātie ē p̄ri⁹ ⁊ maius bonuꝫ: cū g̃ vna sb̄a sit ppinquior p̄rie sb̄e q̄ alia vr̄ q̄ sb̄a suscipiat magl' ⁊ min⁹. Ad h̄ r̄ndet q̄ magl' ⁊ min⁹ vt respiciūt vnā naturā specificam nō iueniūt̄ i sb̄a: sꝫ vt r̄spiciūt accessū ⁊ recessū ad vnū p̄mū. ⁊ sic i sb̄a ē magis ⁊ min⁹ sꝫ q̄ respiciūt diuersas eēntias qđ itelligo sic. q̄ vna natura specificata i genere sb̄e nō dr̄ scđꝫ magl' ⁊ min⁹: nec i eadē natura specificata i genere sb̄e iueniunt̄ aliq̄ alis sꝫ q̄ vnū dr̄ magis huiusmōi ⁊ aliud min⁹: n̄. n. i spē hoīs repiunt̄ aliq̄ fm̄ q̄ vnū aliqd dr̄ magl' bō ⁊ fm̄ aliud dr̄ aliquid min⁹ bō: tn̄ gen⁹ sb̄e de diuersis naturis fm̄ magl' ⁊ min⁹: fm̄ q̄ vna nā ē ppinquior. p̄io de genere sub̄e ⁊ alia ē remotior a p̄io de genere sb̄e. vn̄ i eadē spē de gener̄ sb̄e nū iueniunt̄. p̄us ⁊ posteri⁹. In diuersis tn̄ spēb⁹ repit̄ p̄ri⁹ ⁊ posteri⁹ p cōparatōeꝫ ad p̄mū illi⁹ generl'. qđ itelligo loq̄ndo de sb̄a q̄ ē gen⁹ analogū nō d sb̄a q̄ ē gen⁹ vniuocū: qm̄ gen⁹ n̄ dr̄ sꝫ magis ⁊ min⁹ d illis quib⁹ ē vniuocū. vt p꒫ ex logyca.

Querit̄ autē vtiqꝫ aliquis quid ⁊ volunt dicere p se vnūquodqꝫ. Si ⁊ i p se hoīe ⁊ i hoīe vna ⁊ eadē ē rō q̄ hoīs. Scđm. n. q̄ hō nihil differet. Si āt sic neqꝫ fm̄ q̄ bonū. Sed neqꝫ qdē ppetuū eē magis bonū erit. sꝫ neqꝫ magl' qđ diuturni⁹ ē eo q̄ vni⁹ diei.

Hec ē tertia ps p̄ncipal' hui⁹ capl'i i q̄ ostēditur q̄ bonū sepatū qđ ponit̄ idea nū ē p se bonū: ⁊ 𝔠tinet ista ps. 4. pticulas. In p̄ma ostēdit q̄ bonū sepatū nō ē p se bonū: ⁊ ex

cludit vnã rõnem. In scḋa ibi. Probabilius aũt. Cõpat opinionẽ plonis opiõi pytagoricoꝝ. In tertia ibi. De his aũt q̃ dicta sũt. Ondit ꝙ bonũ sepatũ nõ ẽ idea oĩuz bonoꝝ. In q̃rta ibi. Diuidẽtes igiť. Ondit ꝙ bonũ sepatũ nõ ẽ cõis idea oĩuz q̃ p se sũt bona. In p̃ia igiť particula pbat ꝙ bonũ sepatũ nõ ẽ p se bonũ. Et hec ẽ ꝯclusio decimasexta. pbať sic. bõ i materia ⁊ bõ separ⁹ a materia nõ differũt fm ꝙ bõ. q2 hñt eãdẽ rõem bõis ⁊ eodẽ mõ bonũ sepatum sĩ ẽ alteri⁹ rõis i bõitate q̃3 h̃ pticulare bonũ. s3 h̃ pticulare bonũ nõ ẽ p se bonũ f3 platonẽ. ergo bonũ sepatum nõ ẽ p se bonũ. Sed neq3 q dem ppetuũ eẽ. Excludit quãdã rõnem: poss3 eni aliq̃s dicere ꝙ illud bonũ sepatũ ẽ melius ⁊ magis p se bonũ q̃3 bonũ pticulare q2 ẽ ppetuũ: ⁊ bonũ pticolare ẽ corruptibile: ⁊ bonuz diuturni⁹ vĩ meli⁹ ⁊ magl eligedũ. Istã rõez excludit phs. d. ꝙ nec h̃ qḋ ẽ ppetuuz eẽ: facit illud p se bonũ eẽ magl bonũ. ppter h̃. n. differt a nõ ppetuo duratõe: s3 dr̃a alicui⁹ rei fm durat õem ẽ pter rõez ppe spẽi. sicut vita q̃ ẽ vni⁹ diei: ⁊ vita q̃ ẽ diutiena ut q̃ cẽtũ ãnoꝝ nõ differũt i rõe vite s3 solũ iduratõe. Si igiť bonũ sit vna spẽs cõis bono sepato: ⁊ bono pticulari: duratio erit pter rõem bõi. ⁊ ita ex h̃ qḋ aliquid ẽ diuturni⁹ nõ ẽẽt fm rõem boni q̃s melius extiš q̃3 sĩ eẽt vni⁹ diei tm̃. Si tñ ponam⁹ ꝙ bonũ non ẽ vna spẽs cõis bono sepato ⁊ bono pticulari exñti i materia: s3 ꝙ sit anologicũ sic ens reptũ in oib⁹ generib⁹ sic eẽt dicendum qḋ bonũ diuturni⁹ ẽ meli⁹ q̃3 bonũ vni⁹ diei. q2 addit ad bonitatẽ bonũ i spe. s. diuturnitatez. vñ breuiť duratio maior vĩ minor nõ diuersat rõem spẽi. Et sĩ bonũ accipiať tãq̃3 vna spẽs sic plo posuit. rõ boni eq̃liter inerit bono perpetuo ⁊ bono nõ ppetuo. Si tñ bonũ sit anologũ: sic bonũ diuturni⁹ ẽ magl bonũ q2 ẽ magis bonuz i spe: addit. n. ad bonitatẽ duratõem maiorẽ qḋ ẽ qḋdaz bonũ. Notãdũ ꝙ Eustrati⁹ diť hic mltã ꝯ Ar. ĩ h̃ ꝙ diť ꝙ bõ separatũ a materia ⁊ bõ in materia nõ differũt fm ꝙ bõ. nec bonũ sepatũ ⁊ bonũ i materia differũt i bõitate: diť. n. sic q̃liter bonũ. o. Ar. idẽ erit i imateriali ⁊ materiali in imagie ⁊ exẽplo: ⁊ i simplici ⁊ i cõposito: ⁊ i eo ꝙ fm pticipationẽ: ⁊ i eo ꝙ sine pticipatõ e: ⁊ q̃liter ei⁹ ꝗcquid erat eẽ sĩr inerit his q̃ sic vt dictũ ẽ. distãt abinuicẽ: differt imago ⁊ archytipũ similiť rõez substãtie recipi ent. Si. n. bonũ eq̃liter repiať i bono sepato ⁊ i bono i materia tũc bonum imateriale nõ erit mai⁹ bonũ q̃3 bonũ materiale: nec bonum simplex q̃3 bonũ cõpositũ: ⁊ sic de aliis enumeratis qḋ ẽ icõueniẽs. Similr sĩ materialia et imaterialia eodẽ mõ diffiniať qḋ oꝫ: sĩ eandẽ rõnẽ hñt ⁊ materialia diffiniãť p materiã scḋz te: Ar. seqť ꝙ imaterialia diffiniãtur p materiã ⁊ ita imaterialia erũt materialia qḋ ẽ i possibile

Item ꝯtra hoc qḋ diť Ar. ꝙ bonũ ppetuũ nõ ẽ melius q̃3 bonũ vni⁹ diei. Arguit: q2 m eẽ ẽ melius q̃3 nõ eẽ. ergo semp eẽ ẽ melius q̃3 nõ semp eẽ. ergo bonũ ppetuũ ẽ meli⁹ bono non ppetuo. Itẽ dicit Eustrati⁹ ꝙ q̃uis bonũ diuturnius ⁊ bonũ breuis duratõis possint eẽ eq̃liter bona: tñ bonũ perpetuũ ⁊ bonũ vni⁹ diei nõ possunt eẽ eq̃liter bõa. Nec ẽ simile ꝙ illud qḋ ẽ longe duratõis põt eẽ eiusdem nature cũ eo qḋ ẽ breuis durationis: s3 illud qḋ ẽ perpetuum ⁊ illud qḋ ẽ vni⁹ diei non possũt eẽ vnius nature. Ad oĩa illa põt faciliter respondere ꝙ scḋm ṽitatez materiale ⁊ immateriale non sũt i eadem spẽ: nec simplex ⁊ ꝯpositum: nec hñt eandẽ diffinitionẽ. Si tñ bonũ eẽt vnũ spẽs cõis bono seperato qḋ poniť idea ⁊ bono particulari in materia sic plo posuit: ex hoc sequeretur oĩa ista in conueniẽtia. vñ illa positiõ plonis icludit ꝯtradictoria. s. ꝙ bonũ ẽ vna spẽs ꝯmunis bono seperato qḋ poiť idea: ⁊ bono particulari i materia. q2 ad illud sequitur ꝙ idẽ sit materiale ⁊ imateriale ⁊ simplex ⁊ compositũ: ⁊ sic de aliq̃s iꝯueniẽtibus: ad q̃ ꝯducit Eustratius. Similiter scḋm veritatem: bonũ perpetuũ ẽ melius bono nõ perpetuo ceteris pibus. Si tñ bonũ eẽt spẽs sic plo posuit bonũ perpetuũ nõ eẽt melius bono nõ perpetuo nec semper esse q̃3 non semper esse.

Probabilius autẽ viderenť pytagorici dicere de ipso ponẽtes i bonoꝝ coꝯordinatõe vnũ. quos vtiq̃3 ⁊ Pseusipus seq̃ vidť. sed de his qdem igitur aliud sit sermo

Hec ẽ scḋa particl̃a tertie ptis i q̃ phs cõparat opinionem. platonis opinioni pytagoricorũ. Et diť ꝙ pytagorici posuerũt probabilius q̃3 plonici: plonici. n. posuerũt vnũ p̃mũ bonũ qḋ ẽ idea oĩuz bonorũ: ⁊ ꝙ vnũq̃dq3 hẽt rõez boni f3 ꝙ participat ideã boni: ita ꝙ per se rõem boni posuerũt in bono sepato. sed pytagorici posuerũt rõem boni cõsistere i vnitate in extñte rei: ⁊ hoc ẽ pbabilius q̃3 poneť rationẽ boni ꝯsistere in idea sepata: nam vt dicit Comẽtator qḋ vnũq̃dq3 ens pficiť ⁊ suať i manendo in se vnũ ⁊ indiuisum. cũ. n. ẽ dispersuz ⁊ diuisum corrũpitur: ⁊ iõ posuerunt vnuz in coordinatõne bonorũ. ⁊ hãc opinionẽ pytagoricorũ secut⁹ ẽ Pseusip⁹ q̃ fuit nepos platõis. Sciendũ ꝙ pytagorici posuerunt duas coordinatões vnã bonorũ ⁊ aliã malorum i coordinatõe bonoꝝ posuerũt finitũ pfectuz: vnũ. dextrum: masculũ: rectũ: lumẽ: tetragonũ: quiescens bonũ. In alia coordinatõe posuerunt ifinitum: multitudinẽ: superfluũ: sinistruz: feminam: curuum: tenebrã: altera pte longi⁹ motum inalrũ: ⁊ ita poniť vnũ in eadez coordinatione cum bono: ⁊ hoc ẽ melius ponere bonitatem rei in vnitate per quam res est vna et ens

quam in idea a re sepata.

His autem que dicta sūt dubitatio q̄dāz sub apparz: semper nō de oī bono smones dici z fieri. Dicūt āt fm vnā spēm que scđm seipa psequuta sūt z dilecta. factiua aūt bonum vel conseruatiua aliqualiter: vel contrarioꝝ phibitiua pp hec dici: z scđm modū aliū. Manifestū igiť q̄m dupliciť dr̄ bonū: z hec qdē pp se ipa: hec āt pp h.

Hec ē tertia pticula in qua declaratur q̄ bonū seperatum nō ē cōis idea oīuz bonoruz: z hec ē conclusio. 15. huius libri. pbať sic. bonum separatum ē per se bonum sic pso posuit. vnde fm platonē ideꝫ ē bonū sepatuꝫ. ex per se bonū sed per se bonū: nō ē cōis idea oīuz bonorum. ergo bonū sepatum non ē cōis idea oium bonorum. maior patz per platonē cōtra quē arguit: z minorem declarat per hoc q̄ quodam bonum est bonū pter se desiderabile sicut scire z voluptates: z quoddā ē bonum qđ ē solū desiderabile pter aliud. s. ppť illud qđ pp se ē desiderabile z illud q̄ solū pter aliud est desiderabile nō ē per se bonum: vt pocio amara vel aliqđ tale. ergo per se bonum non ē cōis idea oīum bonorū. cū non oē bonū sit bonuz p se: z sic patz minor: vnde dicit pħs q̄ hic h est circa ea que dicta sūt a plonicis de bono sepato. Occulte apperet q̄dā dubitatio. q̄ꝛ pso loqť de per se bono: z ia smonea plois non videnť dici de oī bono nec q̄tum ad appetitū vbonuz nec q̄tuz ad conueniētiā reꝝ: z hoc q̄ꝛ diuerse sunt spēs z rōes bonorū. nam quedā sūt pter se ipsa quesita z desiderata z q̄dam pp alia vt pter illa que sūt per se quesita z desiderata. quia sunt factiua vel ꝯseruatiua eorū que sūt per se bona vel quia sūt phibitiua ꝯriorum. et bonum nō videť dici fꝫ eandē rationē de his: z iđ non uidetur q̄ bonum per se sit cōis idea oīum bonoruꝫ. Sciendū q̄ Ar. innuit hic talem diuisionē bonorū. s. q̄ quoddā ē bonū qđ solum pter se desideraf et quoddā ē bonū qđ pter aliud desideraf: vt pp bonuz per se: z tale ē triplex. quoddā factiuum p se boni z q̄dā ꝯseruatiuū p se boni: z q̄đā phibitiuū ꝯrioꝝ.

Diuidentes igitur ab vtilibus q̄ scđz seipa intueamur si dicunť fm vnā ideā. fm seipa āt qualia ponet qs vtiqꝫ: vel q̄cūqꝫ z solitaria persequuntur. vt puta scire et videre: z voluptates q̄dā: z honores. Nec. n. etiā pter aliud qđ psequimur tū fm se bonoruz pōet vtiqꝫ aliqs vl̄ neqꝫ aliud aliqđ pter ideā. Quare inanis erit idea. Si āt z hec sūt eorū q̄ fm seipa boni rōem in oībus ipis eādē apparere oportebit: quēadmodum i niue z in cerusa eā q̄ albedinis. honoris āt z prudētie z voluptatis alie z differētes sūt rōes ita fm qđ bona. Nō igiť ē bonuz cōe qđ: fm vnā ideā. Sed q̄liter vtiqꝫ dicunť. Nō. n. assimulāť a casu equiocis. sed certe ei qđ est ab vno eē vl̄ ad vnuz oia ꝯtēdere: vel magis scđꝫ analogiā. sicut. n. ī corpore visus: ī aīa itellect⁹ z aliud vtiqꝫ ī alio. Sed forte hec qdē reliquendum ē nūc. Certificare. n. de ipis alteris vtiqꝫ phie erit magis ppū. Silr āt z de idea.

Hec ē q̄rta pticula i q̄ pħs ostēdit. q̄ bonuz seperatuz nō ē cōis idea oīuz q̄ sūt per se bōa. Et pmo narrat de q̄⁹ ē itētio. d. q̄ i tētio ē loq de per se bonis. vn̄ q̄dā sunt bōa eo q̄ sunt factiua vl̄ ꝯseruatia bonoꝝ scđm se vel phibitiua ꝯrioꝝ: z alia sunt bona vtilia de q̄bus māifestuz ē q̄ nō sunt scđm se bōa. Seperemus igiť ab eis illa q̄ scđm se sunt bōa: z videam⁹ si oia per se bōa possunt dici bōa scđm vnā ideā quā dicunt per se bonuz: z ad hoc inuestigāduz oꝫ scire q̄lia sunt scđm se bōa. vtꝫ oia sint scđm se bōa q̄cunqꝫ querunť solitaria: idest si sola eēnt ita q̄ nulla alia vtilitas ꝯseq̄retur cuiusmōi sunt scire z videre z voluptates z honores: huiusmōi. n. q̄uis q̄nqꝫ querantur pter aliqđ aliud ad qđ sūt vtilia tū si ad nihil aliud valerēt adhuc eēnt scđm se bona z desiderabilia aut nihil ē per se bonuz nisi illa idea boni sepata. Hec igiť ē qđ. vtrū oia que pter se desideranť etsi nulla alia vtilitas seq̄retur ex eis sint per se bōa vl̄ sola idea bonoꝝ. s. bonum separatuz sit per se bonū. istis pmissis pbat pħs ꝯclusionē 19. hui⁹ libri. s. q̄ bonū seperatum nō ē cōis idea oīum que per se sunt bona pbatur sic: aut nihil ē per se bonum nisi illud bonum seperatū: aut oia que scđm se appetunť z si ad nihil aliud valerent cuiusmodi sūt bonoꝛ: prudentia zc. sūt p se bona. Si deť pmum. s. q̄ nihil ē p se bonū nisi bonū sepatū tunc seqť q̄ bonū sepatuꝫ sit vacuum z vanum: exēplar. n. est vacuū si nihil ei assimileť.

Si detur aliud membrū. s. q̄ oia q̄ pp se desideranť: z si nihil aliud bonū sequereť sint p se bona: oppoztebit q̄ oībus talibus sit eadem rō bonitatis sicut in niue z cerusa est eadē rō albedinis: ex eo q̄ pticipant eandē formā. sed hoc non ē verum i predictis. quia bonoꝛ prudētia z voluptas habent diuersas rōnes: non solum pprias: sed ēt i q̄tum sunt bōa. non. n. est eadē rō bōitatis in his oīb⁹: nec fm eādem rōnem sunt appetibilia. vnde relinquitur q̄ illud qđ dicunt eē falsum. quia per se bonū non ē cōmunis idea oīum per se bonorū. Unde breuiter ratio talis est: aut nihil ē per se bonū nisi illa idea cōis: aut oia illa que pter se appetuntur sunt per se bona: non ē dare pmum: q̄ꝛ sic illa idea boni eēt vacua z inanis. quia non esset exemplar alicuius: nec ei aliquid assimularetur. Nec est dare scđm q̄ oīum per se bonorum ē vna z eadem ratio cōmunis scđm platonem: sed non omnia que pter se appetuntur habent vnam rōnem cōeꝫ in eo q̄ sunt bona.

vnde breuiter hic ē ratio: nō oia per se bōa ha bent eandē rōez boni ī eo ꝙ bonū. ḡ nō oium ꝑ se bonoꝝ ē vna ydea cōis. Notanda sūt hic duo ſ3 Cōmētatores. ꝓmo ꝙ Ar. dixit ſcire et videre eē per se bona: ꝛ non dixit prudētiam ꝛ visum eē per se bona. qꝛ opationes suāt pfecti ores habitibus. ꝛ ideo sūt desiderabiliores.

Scḋo notādū ꝙ dicit Cōmētator: ꝙ nō ois voluptas vꝉ bonor ē bonū. qꝛ voluptas que ē impudicoꝝ nō est bona nec prudetium bonores: etiā3 qui ꝑueniūt ex speculatōe ꝗ exhibē tur a sapiētibus ꝛ sciētibus recte ꝛ in v̄tute et sapiētia desiderabilioēs sūt ꝛ ꝓsequibiles. qui autē ex quibuslibet: ꝛ deteriorib⁹ fugiendi: et odio habēdi. hec Eustrati⁹. Sed q̄liter vtiq;. Quia dictū ē ꝙ bonū non dicit̄ ſm eandē roēz de oibus bonis rōnabiliter dubitatur. vtrum bonū dicatur de oibus bonis ſm rōes oio diuersas non habentes respectū ad aliqd vnum quō dicūtur equiuoca a casu: aut dicit̄ bonuz ſm rōes: non oio diuersas sed ī aliquo vno cōuenientes: quō militare dicit̄ de istrumento militie ꝛ de tegmēto militis: ꝛ de equo militis vꝉ quomodo sanū dicitur de medicina: de dieta: ꝛ de vrina. Aut quomodo aliquid dicit̄ ō multis ſm ꝓportiones diuersas ad idē subiectuz: sicut ens dicitur de qualitate. qꝛ q̄litas ē disposi tio ꝑmi entis. s. substātie. aut quomō aliqd dicatur de multis ſm vnam ꝓportionem ad diuersa subiecta. sicut bonum dicitur de visu et intellectu. sicut enim visus ē bonum ꝛ perfectio oculi, sic intellectus ē bonū ꝛ perfectio aie.

Non enim assimilātur. Solutio huius dubitationis ē ꝙ bonum nō dicitur de oibus bonis ſm rōnes oio diuersas: sicut accidit in his que sunt equiuoca a casu. sed bonum dicitur ō multis habentibus attributiōem ad vnum. s. ad finem vltimū. Sed qualiter bonū dicit̄ de multis ſm vnam rōem vel ſm diuersas rōes oportet nūc relinquere: quia hoc pertinet ad considerationem methaphici. Similiter determinare ō ydea boni nō ē ꝓpriū ꝑnti negocio: sed hic magis pertinet ad methaphicā. Eustrati⁹ super istā lr̄am. Sicut in corpore visus in aia intellectus. dicit sic. Sicut eni in corpe visus bonam cognitōem entium ꝑhens ꝛ decorans animal. ita intellectus ī aīa cognitionem intelligibiliū dans ꝛ decorās ipam sup omnē potētiā h̄ Eustrati⁹ exq̄ p3 ſ3 lientionē: Comētatoris. ꝙ itellect⁹ est nobilissimo potētia aie.

Si enim est vnū qd coiter ꝑdicatuꝝ bonum. vel separabile quidē ip̄s ſ3 seipm. Manifestū ꝙ nō vtiq; erit opatū: neq; possessū bonū. Nūc āt tale aliqd q̄rit̄

HEc ē q̄rta ꝑs hui⁹ capituli. ī q̄ pħs declarat ꝙ si eēt vna cōis idea oium bonoꝝ. ipa nō eēt finis vltim⁹ hois nec ī ipa cōsisteꝝ felicitas: ꝛ ꝯtinet. ꝺ. ꝑticulas. In ꝑma ꝓbatur ꝓpositū. In scḋa ibi. Forte āt alicui. Remouet vnā r̄nsionē. In ꝑma igit̄ ꝑticula ꝓbat̄ ꝙ bonum separatū: qō ponit̄ idea oium bonoꝝ nō est supmū bonū bois qō hic q̄rit̄ ꝛ hec est ꝯclusio vigesima hui⁹ libri ꝓbat̄ sic. illud nō ē supmū bonū hoīs: qō hic q̄ritur: qō nō ē opatū nec possessū ab hoie. nā tale bonū hic q̄rimus: ſ3 bonū separatū qō ponit̄ idea bonoꝝ nō ē opatum nec possessū ab hoie. ḡ bonū seperatuꝝ qō ponitur idea bonoꝝ nō e supmū bonū hois.

Forte aūt alicui videbit̄ vtiq; melius eē cognoscere ip̄z ad possessa ꝛ opata bonoꝝ. velut. n. exēpliū h̄ habentes magis sciem⁹ ꝛ q̄ nobis sunt bona. ꝛ si sciamus adipiscemur ipa.

HEc scḋa ꝑticula ī q̄ excludit quādā responsionē ad hāc rōne. Posset eni aliqs dicere ꝙ q̄uis bonū nō sit possessū nec opatuꝝ ab hoie est tn̄ exeplar oium bonoꝝ opatoꝝ ab hoie. nūc āt ad bn̄ opandū expedit cognoscere exemplar ꝛ iō ad ista sciam cuius finis ē bene opari ꝑtinꝫ dete̅rmiat̄ ō bono separato. qꝛ sic melius possum⁹ adipisci ea q̄ sūt nobis bōa: sic ipe ciētes aliq; hoiꝫ meli⁹ possum⁹ ōpigerē ei⁹ fatiē

Probabilitatē quidē igit̄ quādam hec ſmo: vꝉ aūt sciētijs dissonare. Oēs. n. bonū quoddā appetētes ꝛ quo indigēt igrētes: ōrelinquunt cognitōem ipius: q̄uis auxiliū tale oēs artifices ignorat̄: ꝛ nec ingrere non ē bn̄ rōnabile. Inutile āt: ꝛ qd iuuabit̄ textor: ꝛ faber ad suā artē sciēs ipm bonū: vꝉ q̄liter magis medic⁹: vel magis miles erit qidē ipam cōtēplat⁹ ē: Videt̄ qdē. n. neq; sanitatē ita scedere medic⁹ ſ3 eā que hois: magis āt forte eam q̄ hui⁹. Secūdū vnūq̄dq; n. medicabit̄. Et de his quideꝫ igitur in tantu dictuꝫ sit.

IStā r̄nsione rēouet pħs: probās ꝙ cognitio bōi separati n̄ ē necessaria ad bonū opandū ꝛ hec ē ꝯclusio. 21. h⁹ libri: ꝓbat̄ dupl̄r. ꝑ. ꝑ h̄ ꝙ istud n̄ obseruat̄ ī sciētijs ꝛ ī artib⁹. nā qlibꝫ scia ꝛ q̄libꝫ ars appetit bonū ꝛ q̄rit illō qō e necessariū ad suū finē ꝯsequēdū: ꝛ nulla ars vtit̄ cognitōe illi⁹ bōi separati. si tn̄ cognitio bōi separati eēt necessaria ad bn̄ opādū: irronale eēt oēs artifices illō bonū n̄ igrere ſ3 ignorat̄. Inutile āt ꝛ qd iuuabit. Scḋo ꝓbat̄ eadē ꝯ. sic. illa cognitio q̄ n̄ iuuat ad bn̄ opādū n̄ ē necessaria ad bn̄ opādū. ſ3 cognitio bōi separati n̄ iuuat ad bō opādū. ḡ ꝛc. maior ē mālfesta: ꝛ mīor ōclarat̄. qꝛ cognitō bōi separati n̄ iuuat fabrū nec textorē nec militē: nec medicū. nā illō bonū separatū est vle: ꝛ oēs opōes circa q̄cūq; bōq; sut circa singlaria: nūc āt exēplar ad qō necesse ē īspicer̄ oꝫ eē ꝯforme opatis: ꝛ opatū e singlare. ḡ h⁹ bonū separatū qō ē vle n̄ ē necessariū ad bn̄ opanduꝫ.

Capitm quartuꝫ tractat⁹. 21. in quo soluit̄ secūda questio ꝑncipalis huius ꝑmi que est. Quid est felicitas: q̄ soluit̄ ꝑ duas descriptiones felicitatis in hoc capitlo ponitas. Quarum

ꝓrima sumit̃ ex quibusdaꝫ generalib⁹ ꝛ cõiter ꝯfessis q̃ respiciũt eẽntiã felicitatꝭ ꝫ se. Scḋa respicit essentiã felicitatis in cõꝑatione ad felicem. prima est ꝙ felicitas est bonũ ꝑfectum ꝛ per se sufficiens. scḋa est ꝙ felicitas ẽ oꝑatio hoĩs ſm virtutẽ in vita perfecta. Ad declarationẽ p̃me descriptiõis narrat ꝙ finis vltim⁹ ꝛ bonũ itẽtũ ĩ vna quaqꝫ arte ẽ illud: gr̃a cui⁹ oĩa alia fiũt in illa arte. ꝛ ponit distinctioneꝫ finiũ ꝛ ꝓbat ꝙ felicitas est finis vltim⁹ oꝑationũ humanaꝝ. ꝛ ꝓbat ꝙ hoĩs ẽ aliq̃ ꝓpria oꝑatio in qua felicitas cõsistit.

Rursus aũt redeam⁹ ad q̃sitũ bonũ qd vtiqꝫ sit: videt̃ qdem. n. aliud in alia oꝑatione: et arte. Aliud. n. in mediciali ꝛ militari et reliquis. Qm̃ igit̃ vnicuiqꝫ bonũ gr̃a cuius reliqua oꝑata sunt. hec quidem in medicinali quideꝫ sanitas: in militari vero victoria: in edificatiua aũt domus: in alio v̊o aliud. In omni aũtẽ oꝑatione ꝛ electiõe finis. huius. n. gr̃a reliq̃ oꝑant̃ oĩa. Quare si quis oꝑatoꝝ oium est finis. hic vtiqꝫ erit oꝑatũ bonuꝫ. Si vero plura hec trãscẽdẽs vtiqꝫ ſmo ad hoc ipsuꝫ ꝑueniet Hoc aũt ad h̓ magis explanare tẽtandũ. Qm̃ aũt plures videt̃ ꝛ fines. hoꝝ aũt eligim⁹ q̃sdam ꝓpter alteꝝ: vt puta diuinas fistulas: et oĩs organa. Manifestũ igit̃ qm̃ non sunt oẽs ꝑfecti. Opti⁹ aũt ꝑfect⁹ quis videt̃. Quaꝓp. si quidẽ ẽ aliquod vnũ solũ ꝑfectũ hoc vtique erit qḋ querit̃. Si v̊o plura: ꝑfectissimũ hoꝝ.

Istud ẽ. 4. cap̄lꝫ. tractat⁹. 2i. in quo soluitur. 2 questio p̃ncipalis hui⁹ libri querẽs quid ẽ felicitas. ꝛ ꝯtinet tres ꝑtes principales. In prima ponit̃ vna descriptio felicitatis sũpta ex cõditionib⁹ generalib⁹ finis vltimi. In secũda ibi. Sed forte felicitateꝫ. inuestigat aliam descriptiõeꝫ felicitatis q̃ magis sumit̃ ex ꝓpriis. In tertia ibi. Circũscribat̃. q2 descriptiones p̃cedentes sunt iꝑfecte: narrat ꝙ ad hoc oꝫ felicitatem ꝑfecti⁹ describere. ꝛ modũ per quẽ possum⁹ ad hoc deuenire. s. ad ꝑfectã descriptionẽ felicitatꝭ. ꝓrima ꝑs cõtinet duas ꝑticulas. In prima ponit quasdã ꝯditiones finis vlti ꝑ q̃s appꝫ ꝙ felicitas est bonum ꝑfectum ꝛ etiã ponit distinctionẽ finiũ. In scḋa ibi. Videt̃. aũt ex ꝑ se sufficiẽtia ostẽdit ꝙ felicitas est bonũ ꝑ se sufficiẽs. prima ꝑticula cõtinet tres ꝑtes. In prima narrat qd ẽ finis vltim⁹ ꝛ bonũ intẽtũ in vnaquaqꝫ arte. scḋa ibi. ꝓerfect⁹ aũt dicim⁹. ponit quãdã distinctiõꝫ finiũ trimẽbrẽ. In. 3. ibi. Tale vtiqꝫ felicitas. cõcludit ex p̃dictis ꝙ felicitas ẽ finis vltim⁹ oĩum oꝑationũ humanaꝝ. In p̃ma igit̃ ꝑte reuertit̃ ad ꝓpositũ. s. ad ĩqrendũ quis est finis vltim⁹ oĩuꝫ humanoꝝ. Et p̃mo narrat ꝙ finis vltim⁹ ẽ bonũ intẽtũ in vna quaqꝫ arte ꝛ est illud gratia cuius fiunt oĩa in illa arte vt patet. nam oĩa q̃ fiunt ĩ arte medicinali: oĩa fiunt ꝓpter sanitatẽ. ideo sanitas est finis vltimus in arte medicinali: et in arte militari oĩa fiunt ꝓpter victoriam. ideo victoria est finis vltim⁹ in arte militari. Ad sciendũ igit̃ qs est finis vltim⁹ omniũ oꝑationũ humanarũ: cõsiderandum est si occurrat aliquis finis ad quem ordinantur omnia que fiunt per artes. ꝛ omnes humane oꝑatiões: ꝛ ille finis erit fis vltim⁹. ꝛ bonũ qḋ intendit̃ ex omnibus oꝑationibus humanis. Sicut sint plures ad quẽ ordinant̃ diuersi fines diuersoꝝ oꝑationũ ꝛ artium: oportebit intellectuꝫ vlterius inquirere quousqꝫ perueniat ad aliquẽ finẽ vltimuꝫ ad quem omnes oꝑationes artiũ ꝛ omnes oꝑationes humane ordinant̃. vnde si sint plures fines oportet ꝙ aliquis illoꝝ sit optim⁹ ꝛ ille finis qui est optimus in rebus humanis est fis vltimus omnium humanoꝝ.

Perfectius autẽ dicimus qḋ ſm seipsuꝫ ẽ prosequibile eo qḋ ꝓpter alterũ: ꝛ qḋ nũq̃ ꝑꝑ aliud eligibile his q̃ ſcḋm se ipsa. ꝛ ꝓpter aliud eligibili⁹ ꝛ simpliciter vtiqꝫ ꝑfectum qḋ ſm se ipsuꝫ eligibile semper ꝛ nunq̃ propter aliud.

Hec ẽ. 2. ꝑs in q̃ poit distictiõꝫ vnã d̓ fie q̃ hꝫ. 3. mẽbra ꝛ hec ẽ distictio finiũ. qdã. n. finis appetit̃ soluꝫ ꝑꝑ aliud ꝛ nũq̃ ꝑꝑ se ipꝫ ut medicĩa amara solũ appetit̃ ꝓpt̃ aliud vt ꝑꝑ sanitatẽ. ꝛ qdã finis appetit̃ ꝓpt̃ se: ꝛ ẽt ꝓpter aliud sic̃ medicina dulcis ꝛ bene sapida. ꝛ aliqs ẽ fis q appetit̃ ꝑꝑ se ꝛ nũq̃ ꝑꝑ aliḋ ꝛ ille finis ẽ vlti⁹ ꝛ ꝑfectissimus.

Tale itaqꝫ felicitas maxĩa vtiqꝫ esse vr̃. Hãc. n. eligim⁹ sẽꝑ ꝑꝑ se ipaꝫ ꝛ nũq̃ ꝑꝑ aliḋ. Honorẽ v̊o ꝛ voluptatẽ ꝛ itellectũ ꝛ oẽꝫ v̓tuteꝫ eligim⁹ qdẽ ꝛ ꝑꝑ ipaꝫ. nil̃o. n. aduenientẽ eligerem⁹ vnũqḋqꝫ aũt ipoꝝ eligim⁹ ꝛ felicitatꝭ gr̃a ꝑꝑ h̓ suspicãtes ꝛ felices fore. felicitatẽ aũt null⁹ eligit hoꝝ gr̃a. nec oĩo ꝑꝑ aliḋ.

Hec ẽ. 2. ꝑs p̃me ꝑticule ĩ q̃ ꝯcludit ex p̃dictis ꝙ felicitas ẽ fis vltim⁹ oꝑationum humanaꝝ ꝛ h̓ ẽ ꝯcl̃o. 22. hui⁹ libri ꝓbat̃ sic. illud cui⁹ gr̃a oẽs oꝑatiões humãe fiũt ꝛ ipa ñ fit ꝑꝑ aliud ẽ finis vltim⁹ oꝑationũ humãꝝ: ꝛ oẽs alie oꝑatiões huãne fiũt ꝑꝑ felicitateꝫ: ꝛ felicitas nõ fit ꝑꝑ aliqd aliud. g̃ ꝛc̃. maior pꝫ ex p̃dictis ꝛ i declãdo miorẽ dic̃ ꝙ hãc. s. felicitatẽ eligim⁹ semꝑ ꝑꝑ se ipaꝫ ꝛ nũq̃ ꝑꝑ aliḋ: sꝫ honorẽ ꝛ voluptatẽ ꝛ itellectũ ꝛ oẽꝫ v̓tatẽ eligim⁹ ꝑꝑ se ipa: ꝛ eligim⁹ ipaꝫ nullo alio aduenientẽ ꝛ eligim⁹ illa gr̃a felicitatꝭ. Hic sũt duo dubia. p̃mũ ẽ sup h̓ qḋ ph̃s dic̃ felicitatẽ ꝑ se eẽ eligibilẽ istud. n. vr̃ repugnar̃ ꝯcl̃oni quã ph̃s hic ꝓbat: nã i tertio hui⁹ dic̃ ph̃s ꝙ electionõ ẽ finis sꝫ solũ eoꝝ q̃ sũt ad finẽ. Si g̃ felicitas sit ꝑ se eligibil̃: seqtur ꝙ ñ ẽ fis vltim⁹

2ᵐ dubium est dubium Commẽtatoris. dictuꝫ ẽ p̃us ꝙ sãitas cõfert ad felicitatẽ ꝛ ꝙ ẽ eligibilia ꝓpter felicitatẽ. Istud ñ videt̃ ve

tũ q2 ſi ſic eſſz: egrotãtes nõ eẽnt felices qδ falſuʒ ẽ. Ad pmũ dicẽdũ ꝙ electio ſumiť hic cõmunius ꝙ̃ in 3° hui⁹. hic. n. accipiť electio ſʒ ꝙ idem ẽ ꝙ appetit⁹ volũtari⁹ cuiuſcꝫ indiffereter. ⁊ ſic eſt felicitas eligibil. In tertio vero hui⁹ accipiť electio vt ẽ volõtariũ ꝯſiliabile ⁊ iſto modo felicitas non eſt eligibilis cum ſit finis vltimus: Ad ſecũdũ dubiũ dr̃ ꝫ Cõmẽtator ꝙ ſanitas cõfert ad felicitatem politicã ſʒ non confert ad felicitatem cõtemplatiuam Et poſſũt hic notari duo: que Cõmẽtator dič ð uita politica ⁊ de vita cõtemplatiua quam vocat hic vitã purgatiuam. pmo dicit ꝙ virtutes alr̃: ⁊ alr̃ cõueniũt vtriqꝫ harꝫ vitarꝫ: nã virtutes cõueniẽtes vite politice ſunt moderantes paſſiones ſʒ virtutes cõueniẽtes vite purgatiue ſunt ipaſſibilitates: vñ virtutes politice ſunt moderatiue paſſionũ. ſed virtutes purgatiue ſunt impaſſibilitates nam vita purgatiua ẽ ſine paſſionib⁹ ſʒ in vita politica ſũt paſſiões modeate ſʒ leges ⁊ mores ciuitatꝭ 2° ẽ nõndũ ꝙ Cõmẽtator dič pulcherie de vita ꝯtemplatiua ſeu purgatiua dicẽni ſic: purgatiuus aũt ⁊ cõtẽplatiu⁹ q2 oĩoes q̃ i medio exercitationes abnegauit ⁊ eã q̃ ſup hoies eſt eligit vitam. ⁊ ſm electionẽ ſepat⁹ eſt a corpore: ⁊ intellectũ pẽnꝭ optauit vt inferiorib⁹ oĩno ſupferať. ⁊ oĩa dimittat quecũqꝫ ſub ſpe: et pmo motu ⁊ ad deũ reducať ⁊ relcueť. hʒ aũt corporis vinculũ. ſtudiũ phibẽs ⁊ ut ſurſũ eleuationẽ itellect⁹ ipediẽs vt ad iımicã carnẽ diſpõiť ⁊ iımicũ ſuſcitat ad ipa ʒ bellũ oĩmodã tribulationẽ adinueniens vt vtiqꝫ earũ decidens ipotẽs beat ad ðſũs itellectũ ſe erigere: qui aũt ab ipſius pturbatione liberat⁹ intellectus ad pmam pulcritudinem copulatur: ⁊ prima bonitate potiri feſtinat de tribulato corpore curam non faciens: maxime aũt triſtibus delectat⁹ velut contra. ipi ſm electionem ſolo nis a mortali corpore ⁊ ad deorſum latione ab hac ⁊ ꝯſiſtie. iſta igitur habere felicitatẽ cõtẽplatiu⁹ cõſiderans qualẽ habebit curã ſanitatis corporis ⁊ ſm naturã conſtitutiois ipi⁹ ſanitatis hũa curã opois ⁊ re pꝯiſſioiꝭ h̃ euſtraci⁹:

Videť autem ⁊ ex per ſe ſuffitiẽtia idẽ accidere: pfectum enim bonũ p ſe ſufficientes eſſe uidetur.

HEc ẽ ſa pticla pme ptis in qua oñdiť ꝙ felicitas ẽ bonũ p ſe ſuffitiens ⁊ continz tres ptes. In pma oſtẽdiť ꝙ felicitas ẽ bonũ p ſe ſufficiẽs. In ſcõa ibi Per ſe ſufficit iam aũt oſtẽdiť cui eſt felicitas bonũ p ſe ſufficiẽs. In tertia ibi. Amplius aũt. ⁊. remouet quãdã dubitationẽ ⁊ ꝯcludit vnã deſcriptionẽ felicitatꝭ In prima igiť pticula pbat pħs ꝙ felicitas ẽ bonũ per ſe ſufficiẽs. ⁊ hec eſt cõclo. 23. pbať ſic. illud qδ eſt bonũ pfectũ ineſt bonum p ſe ſufficiẽs. felicitas eſt bonũ pfectũ: g̃ ⁊c. minor patʒ ex pcedẽtib⁹ nã ex quo felicitas eſt finis vltim⁹: ſeqtur ꝙ felicitas ẽ bonũ pfectũ: quia finis vlti⁹ deſiderať pp̃ter ſe ⁊ non pp̃ter aliud ⁊ maior apparet per diffinitionẽ pfecti. perfectum. n. ſic diffiniť ꝙ eſt cui nihil deeſt. ſʒ cui nihil deeſt. eſt p ſe ſufficiẽs.

Per ſe ſuffciens aũt dicim⁹ nõ ipſi ſoli viuenti vitã ſolitariã: ſʒ et parẽtib⁹: ⁊ filijs: ⁊ vxori: ⁊ vlr̃ amicis: ⁊ ciuib⁹: qm natura ciuile hõ. Horꝫ aũt aſſumend⁹ terminus qs. Extẽdenti eni ad parẽtes ⁊ ppinquos ⁊ amicos amicorꝫ i infinitũ pcedit. Sʒ h̃ qdẽ rurſus pſcrutãdũ. p ſe ſufficiens aũt ponim⁹ qδ ſufficientẽ ſolitariã ⁊ eligibilẽ facit vitam ⁊ nullo exteriori indigẽtem. Tale aũt felicitatem exiſtimam⁹ eſſe.

HEc ẽ. 2. pars i qua oſtendiť cui eſt felicitas bonũ per ſe ſufficiẽs. ⁊ dicit ꝙ felicitas eſt bonũ p ſe ſufficiens nõ q2 ſufficiat vni ſoli. hõi viuenti. ſʒ vitã ſolitariã ſʒ oʒ eẽ ſufficiẽs ñ ſolũ ſibi ſʒ parẽtib⁹: ⁊ filijs: et vxori ⁊ amicis: ⁊ ciuib⁹: ⁊ hui⁹ ratio ẽ. quia hõ ẽ naturaliter animal ciuile quia. n. hõ ẽ animal ciuile. iõ homo felix felicitate politica: oʒ eſſe p ſe ſufficiens ad puidendũ amicis ⁊ ciuib⁹ ⁊ tẽpalibus ſubſidia miniſtrãdo. ⁊ in ſpiritualib⁹ inſtruendo ⁊ in dubijs cõſulẽdo. q2 ẽt hõ eſt animal domeſticũ iõ hõ felix oʒ eẽ p ſe ſufficiens ad puidendũ vxori: ⁊ filijs ⁊ familie: Sʒ tñ horꝫ qb⁹ felix habʒ puidere oportebat eſſe aliquẽ ẽminũ. Si n. aliqs velit extẽdere illã puidẽtiã nõ ſolũ ad parẽtes ⁊ ꝯſanguineos ppos ſʒ etiã ad amicos et amicorꝫ amicos pcederet in infinitũ. ⁊ ſicut null⁹ poſſʒ eẽ felix niſi felicitas haberet infinitã ſufficiẽtiam ꝙ non cõtingit. Sed qs ſit termin⁹ ad quẽ oʒ felicẽ eſſe ſufficiẽtẽ curſ⁹ eſt pſcrutãdum. ſ. in politica yconomica. vt dicit albert⁹ p ſe ſufficiens. id aũt ad pħs dicim⁹ p ſe ſuffitiẽs qδ ſi fuerit ſolitariũ. i. ſi ſolũ habeať abſqꝫ alijs ad hoc faceret vitã eligibilẽ ⁊ nullo exteriori indigentẽ: tale aũt. p ſe ſufficiẽs exiſtimam⁹ eſſe felicem.

Amplius aũt. oĩum maxime eligibilem maxime vt cõnumeraram: cõnumeratam aũt manifeſtũ qδ eligibilior cum minimo bonorꝫ. Supabundantia eni bonorꝫ fit eo qδ appoſitũ ẽ bonorꝫ át mai⁹ eligibili⁹ ſẽp.

HEc eſt tertia ps in q̃ remoueť quoddaʒ dubiũʒ. qs eni dictũ ẽ ꝙ felicitas ẽ p ſe ſufficiẽs poſſʒ aliqs credere ꝙ nõ poſſit ſcipere augmẽtũ bõitatis ex alio bono ſibi addito ⁊ cõnumerato iſtud remouet pħs. iõ rẽdẽs ꝙ felicitas ẽ ſic p ſe ſufficiẽs qδ ẽ per ſe eligibil. Si tñ cõnumereť alicui alĩ i de numero bonorꝫ eligibilior ẽ ꝙ̃ ſin illo h̃ẽ aggregatũ ex felicitate ⁊ quocũqꝫ alio bono extrinſeco eſt eligibili⁹ ꝙ̃ felicitas ſola q2 g illud additum fit

sup abūdantia bonoꝝ. ꝛ quāto aliqḋ ē mai⁹ bonū tanto est eligibilius.

Perfectū vtiqꝫ quidē videt̄ ꝛ p se sufficiens felicitas oīum operatorum existens finis.

Ex his ꝯcludit quādā descriptionē felicitatis ꝑfecta3. d. ꝙ q2 felicitas ē vltim⁹ finis oīum opatoꝝ. iō videt̄ eē bonū ꝑfectum ꝛ per se sufficiens. hec igit̄ est descriptio q̄dā felicitatis. s. bonū ꝑfectū ꝛ p se sufficiēs: ꝛ pōt h̄ poni cōclo. z 4. q̄ est ꝙ felicitas ē bonū ꝑfectū ꝛ per se sufficiens. pbat̄ p hoc ꝙ ē finis vlti⁹ oīum opatuꝝ ab hōie vt ꝓbatuz est prius. q2 finis vltim⁹ oīum opatoꝝ oꝫ esse bonū per se sufficiens. Notādu sunt duo dicta Eustratū hic. primum est ꝙ oportꝫ felicez politicum habere bona aīe ꝛ bona corporis: ꝛ parētes: et filios ꝛ vxorē quib⁹ debꝫ eē sufficiēs. oꝫ enīꝫ oīa hec hr̄e bene. Si vero in aliquo hoꝝ deficiat a bene claudicat ſꝫ illud. Beatitudo magis aūt ꝛ min⁹ ſꝫ anologiā ꝓpterea ei⁹ qḋ deficiat ad ipm: hec Eustratius. ꝛ loquit̄ hic de felicitate politica vt de se patꝫ. z⁹ est notādū ſm Eustratiū ꝙ existimam⁹ de felicitate ipa3 eē maxime eligibilē: ꝛ si nihil alteꝝ ꝯnumeret̄ ipi ſꝫ partes ei⁹. ptes aūt felicitatis sūt bona aīe vt naturales solertie ad opatias ꝛ speculatiuas virtutes ꝛ ipi hōi habit⁹ ꝛogatiōes. deinde dicit. Sunt aūt ptes felicitatis bona corporis puta pulchritudo. magnitudo robur sanitas. deīde bona q̄ sūt exti⁹ sūt ptes felicitatis puta diuitie. generositas. amici autem sūt ptes felicitatis. he qdē ꝑcipaliores. he autem min⁹ principales. ꝛ in his inueniūt̄ quedam accidētia laude digna: q̄ minus existūt in laudilib⁹ ordinat̄ puta bene cōmatū eē: forte ꝛ aperte incedere vl aliqḋ tale alteꝝ. ꝙ oppositum felicitati desiderabiliorē ꝛ eligibiliorē. ipa3 perficit. hec Eustrati⁹. ex quib⁹ pꝫ q̄ sunt partes felicitatis. ꝛ q̄ sunt accidētia felicitatis q̄ phs hic vocat minima bona. Sed dubiuꝫ ē q2 ſꝫ hoc felicitas si eēt alia opatio aīe hōis: q2 nulla opatio hꝫ huiusmōi ptes aut huiusmōi accidētia. Silr diuitie. robur: ꝛ sanitas nō videntur facere aliqḋ vnū p se: ꝛ ita nō videtur esse ptes felicitatis. Itē nō videt̄ ꝙ felicitas sit p se sufficiēs q2 addito quocūqꝫ bono felicitati totū sit eligibili⁹. g̃ felicitas nō sufficit ad faciendū appetitū: ex q̄ pōt eē aliud meli⁹ eo: ꝛ p ꝯñs felicitas nō ē p se sufficiēs. Ad pmū illoꝝ dicendū ē sustinēdo dicta Cōmētatoris hic ꝙ q̄dā ē felicitas speculatiua. ꝛ illa ē opatio itellect⁹ ꝑfecti per hitū sapiētie ī̄spectu optimi obiecti de q̄ phs determinat. i x⁰ huius: Alia est felicitas practica et ista ē operatio intellectus perfecti per habitū prudentie: ꝛ vtraqꝫ istarum felicitatum simplex est operatio non composita ex rebus diuersoꝝ generuꝫ. Tertia ē felicitas q̄ ē aggregata ex oīb⁹ reqsitis ad bene viuere hōis. ꝛ hec ꝓprie vocat̄ felicitas politica. ꝛ d̄ hac felicitate loqt̄ hic Eustratius ꝛ h⁹mōi felicitas n̄ ē vnū ens p se ſꝫ ē aggregatū ex habitib⁹ nālib⁹ ꝛ acquisitis ꝛ ex opatiōib⁹ studiosis: ꝛ ex alijs bōis corporis ꝛ aīe. ꝛ ex bonis exteriorib⁹. vñ hec felicitas nō ē operatio sola ſꝫ ē aggregatū p accñs. vñ sicut ciuitas nō ē vnū ens p se. ſꝫ est aggregatū ex domibus ꝛ vicis ꝛ ex maris ꝛ feminis. ꝛ ex principātibus ꝛ subiectis. ꝛ sic de alijs: vt pꝫ primo politice ita felicitas politica q̄ ē p se sufficiēs de q̄ loquit̄ hic eustra. nō ē vna forma simplex. ſꝫ vnū aggregatū sicut ꝛ ipa ciuitas. Et hec ē sn̄ia phi in p̄ suę rethorice. c⁰ 6⁰ q dicit ꝙ ptes felicitatis politice sūt bona īteriora ꝛ exteriora vt nobilitas: ꝛ multitudo amicoꝝ bonoꝝ. diuitie bona ples. bona senect⁹. bona fortuna. ꝛ v̄tutes corporis ꝛ aīe quas ibi denoīat vt patet.

Ad aliud dicendū ē ꝙ felicitas nō ē per se sic sufficiēs ꝙ nō possit recipere augmētū bonitatis ex additiōe alteri⁹ boni. talis. n. p se sufficiētia est in solo deo. ſꝫ felicitas de qua loquitur hic ad pn̄s ē sic per se sufficiēs: qḋ claudit in se oē qḋ necessario reqrit̄ ad bn̄ viuere hōis in vita ciuili. ꝛ q̄ dicit̄ ꝙ pōt fieri meli⁹ p additiōeꝫ ꝛ sic n̄ terminat nec faciat ꝑfecte appetitū. Dicēdū ꝙ ad p se sufficiētiā non reqrit̄ ꝙ terminet quācūqꝫ ſꝫ appetitū rectū rōne regulatū. talis. n. appetit⁹ nō desiderat illud qḋ nō ē necessariū nec qḋcūqꝫ aliud possibile euenire: ſꝫ solū illḋ qḋ ad bn̄ viuere hōis ō neccitate reqrit̄

Sed forte felicitatē quidem ꝛ optimum dicere cōfessum quidem videt̄. desiderat̄ aūt manifesti⁹ quid est ad huc dici. forte vtiqꝫ fiet hoc si sumat̄ opus hominis: quēadmodū. n. tibicini: ꝛ statuifico. ꝛ omni artifici: ꝛ omnino quoꝝ est opus aliqḋ ꝛ actus. in ope videt̄ bonū eē: ꝛ bene: ita videtur vtiqꝫ ꝛ hōi. Si quidē ē op⁹ aliqḋ ipi. Utrū igit̄ tectoris quidē ꝛ coriarij sunt opa quedaꝫ ꝛ act⁹ hōis vero nullū est. sed ociosum nālit̄ ē. Uel quēadmodū oculi ꝛ man⁹: ꝛ pedes: ꝛ tolo vniuscuiusꝫ ꝑticulariū videt̄ aliqḋ op⁹ ita ꝛ hōis ꝑter hec oīa ponet aliqd vtiqꝫ opus aliquod.

Hec est scda ps principal hui⁹ capli. in q̄ inuestigat aliā diffinitionē felicitatis. q̄ magi sumit̄ ex ꝓprijs ꝛ ꝯtinꝫ duas pticlas. ī prima ponit itentionē ꝛ inuestigat gen⁹ felicitatis. in scda ibi. Si aūt. ē op⁹ hōis. inuestigat differentias felicitatis. In prima igit̄ particula ponit primo intētionē. d. ꝙ felicitatē dicere esse qd optimū ꝛ p ꝯñs p se sufficiēs bonū: vr̄ eē ab oīb⁹ ꝯcessū: sed ad huc desiderat̄ māifesti⁹ dici qḋ est felicitas: proposita intētiōe inuestigat gen⁹ felicitatis intēdēs ꝓbare ꝙ felicitas est ꝓpria opatio hōis ꝛ hec ē cōclo. z 5. hui⁹ libri. ꝓbat̄ sic cuiuslibꝫ hntis ꝓpriaꝫ opatiōꝫ

bonū ⁊ ꝑfectio ē ppa sua opatio. sz bois ē aliq̄ opatio ppria q̄ bonū et ꝑfectio bois est ppria sua opatio. sz felicitas ē bonū ⁊ ꝑfectio bois: ꝗ felicitas ē ppria opatio bois. maior pbat idu ctiue na qz tubicini ⁊ statuifici ⁊ vliter cuiusli bet artificis ē aliq̄ ppria opatio. iō bonū ⁊ per fectio cuiuslibz artifici cōsistit in opatiōe sua ppria. ⁊ ita si bois sit ppa opatio eī⁹ bonū ⁊ ꝑfectio ɔsistit i opatiōe sua ppa. ⁊ sic pz ma ior inductiue. ⁊ rō maioris est ista. bonū vnius cuiusq ɔsistit in eo ꝙ ē vltia ꝑfectio eī⁹ ⁊ talis est opatio pcedēs a ppa forma. forma. n. i ē ꝑ pa ꝑfectio eī⁹: ⁊ cū ea stat potētia ⁊ ꝓpōs ipse ctio. sz cū ppa opatiōe nō stat potetia nec ip fectio. ⁊ minor declatur duplr: primo ꝑ h ꝙ cui uslibz artificis ē aliq̄ ppa opatio. n. textori fm ꝙ textor: est aliq̄ ppa opatio. ⁊ correario se cūdū ꝙ correari⁹ ē aliq̄ ppria opatio. alit ars esset otiosa. ergo silr bois fm ꝙ homo: ē aliq̄ ppria opatio. 2⁹. pbat eadē minor ꝑ hoc. ꝙ ptiū bois sunt ppie opationes. nā ocul⁹ man⁹ pes ⁊ sic de alijs ptib⁹ bois. hñt proprias opatio nes. ꝗ multo forti⁹ hō cū sit ꝑfectior q̄ aliqd il loꝝ hz aliq̄ ppriā opatione sibi: cōmētator dicit hic ꝙ opa artis ⁊ partiū bois sunt mani festiora q̄ opa aie. iō p magis manifesta nobis declarat nulla maīfesta nobis ⁊ magis maife sta nature. Sciendū ꝙ illud. s. ppria opatio bois ē gen⁹ felicitatis.

Quid igit vtiq inq̄: viuere qdē videt cōe ⁊ plantis: querit aūt ppriū sepandū. ergo nutritiuā ⁊ augmētatiuā vitā. sequens aūt sensitiua q̄dā vtiq erit. videt vo ⁊ hec cois ⁊ equo ⁊ boui. ⁊ oī animali. Relingt opatiua vtiq q̄dā ratione habentis.

Viso ꝙ bois est aliq̄ ppria opatio: viden dum est quid sit ppria operatio bois. sunt enim multe opationes bois. s. viuere sen tire intelligere ⁊c. pbat igit phs ꝙ nec uiuere nec sentire ē ppria opatio bois: ⁊ hec est cōclo 26. huius libri. pbatur sic. illud qd conuenit alijs ab boie nō ē ppa opō bois. sz tā viuere q̄ sentire cōuenit alijs ab boie. qa viuere cōue nit plātis ⁊ sētire conuenit alijs alib⁹: ab boie ergo ⁊c. Seperādū est igit vitam nutritiuā ⁊ augmentatiuam a ppa vita seu opōne bois eo ꝙ cōuenit plantis. ⁊ et vitā sensitiuā q̄ ē seqns vegetatiua sepanda ē a ppria opatiōe bois eo ꝙ hic vita ē cois equo ⁊ boui ⁊ sic de alijs. Re linquit vtiq. ex his cōcludit phs ꝙ ppa opatio bois ē opatio bois fm pte rōnale. ⁊ hec est cōclusio 27. hec cōclusio sequit ex pcedētib⁹. sic ppria opatio bois cōpetit boi ꝑ aliquā for mā bois. sz forma bois vl est vegetatiua vl sē sitiua vl rationalis: cū igit opatio fm pte vege tatiuam. s. viuere nō sit ppa opatio bois nec operatio fm pte sensitiuā. s. sentire. segt ꝙ opa tio fm ptem rōnale ē ppria opatio bois.

Huius autē hec quidē vt ꝑsuasibile ratione: hec vero vt hñs ⁊ in telligēs. Duplr aūt ⁊ hec de dicta cā: eam ꝙ ꝓ ratione ponēdum principalib⁹. n. videt dici.

Sed qa ē duplex ps rōnal. q̄dā ē rōnal ꝑ essentiā. s. illa ps q̄ pōt ex se ipa rōcinari ⁊ intelligere. Et q̄dā est ps rōnalis ꝑ partici patione vt appetitus ꝗ ꝑsuadet ⁊ regulat a ra tione. Ex⁹ hui⁹ ponit albert⁹. d. ꝙ aliquid dr rōcinatiuū seu discretiuū duplr. vno mō ꝗ ꝓ prius oculis rectā vitā discernit. Alio mō ꝙ ca li videnti ⁊ dirigēti obedit: sicut cec⁹ ꝗ ducit a vidēte. Adhuc rōnale ꝑ essentiā dr duplr. s. fm potētiā vl habitū: ⁊ fm opatione ⁊ actū. ⁊ opatio ē ꝑfectior q̄ potētia vl habit⁹. Ex his cōcludit phs ꝙ felicitas ē opatio bois fz par tem rōnalē ꝑ essentiā fm opatione. ⁊ hec e cō clusio 28. hui⁹ libri pbat sic. pars aie ꝑ essenti am rōnalē fm opatione est pncipalior q̄ pars rōnalis fm participatione ⁊ q̄ ps rōnalis fz potētiā vl habitū. Cuz ergo felicitas sit sum mū bonū bois. magis erit opatio ptis rōnalis per essentiā fm opatione: q̄ partis rōnalis p participatione vl partis rōnalis fm habitum vel potentiā. Eustrati⁹ hic dicit ꝙ felicitas ꝑ se ⁊ pricipaliter ē opatio partis ronalis ꝑ essen tiam. ⁊ secūdario ē opatio ptis rationalis ꝑ participationem.

Si aūt est opus bois anime opatio fz rationē vl non sine rōne. idem aūt dicim⁹ opus esse genere hui⁹ ⁊ huius stu diosi: queadmodū cytharıste ⁊ studiosi cytha riste ⁊ simplr vtiq. hec i oībus opposita fz vir tutem abūdantia ad opus. Cytharıste quidē .n. cytharızare: studiosi aūt bñ. Si aūr sic ho ponim⁹ opus vitā quādā. hāc aūt aie opatiōe ⁊ actū cū rōne. Studiosi aūt viri bene huius ⁊ optie: vnū quodq aūt bene fz ppriā virtute ꝑficit. Si aūt h humanū bonū aie opatio fit fm virtutē. Si aūt plures virtutes fz ꝑfecti ssimā ⁊ optimam.

Hec est secūda pticula hui⁹ scōe partis i qua phs inuestigat differētias felicita tis: ⁊ cōtinet duas ptes fm ꝙ duas driās in uestigat. Scōa ibi. Ampli⁹ aūt in vita ꝑfecta primo igit pbat ꝙ felicitas ē opatio bois fm virtute. ita ꝙ esse fm virtutez est vna dra feli citatis: ⁊ hec ē cōclo 29. pbat eadem ē opatio rei fz se ⁊ fm ꝙ res ē bona nisi ꝙ ad opatione rei fz ꝙ ē bona oz addere determinatiōē deter minātem opatione ad opationez rei fm ꝙ bo na. vbi grā. opatio cytharıste ē cytharızare. et opatio boni cytharıste est bene cytharızare: ⁊ opatio optimi cytharıste ē optime cytharızare ex hoc arguit sic. opatio ppria bois ē opatio fm rōnes: ergo opatio boni bois ē bene opari fz rōnē ⁊ opatio optimi bois ē optime opari fm rōz fz hō felix ē opti⁹ ⁊ opti is opo fz roz e opa

F3 vrtutē. ergo opatio boīs felicis est opatio bonis fm virtutē. sed felicitas est opatio boīs felicis. ergo felicitas ē operatio boīs f3 vtutē. Nota q̄ ɔmētator mouz hic dubitationem sup hoc: q̄ð ph̄s hic dicit q̄ opatio boni boīs ē bene opati fm rōem. nā fm hoc videt̄ q̄ non oīs operatio fm rōem sit bona q̄ð tñ videtur eē falsum. Deinde arguit ad oppositū dicēs q̄ si oīs opatio fm rōem eēt bona rō nunq̄ per caret neq̄ erraret. Respōdet q̄ aliq̄ operatio fm rōem nō ē bona. dum eni animo colligatur cum carne pōt errare ⁊ peccare ꝑpter multa īpedimēta que ex carne sibi ī sūt. ⁊ ideo indiget malto exercitatiōe ⁊ expientia ⁊ tpe longo ⁊ labore cōtinuo ad hoc q̄ hēat habitū bñ operandi ī oībus. Iterū dicit hic ɔmētator: q̄ felicitas ē opatio optīe vtutis. hec ē āt prudētia q̄ rōalis ptis aīe ē virtus: hec Eustratius. Et logtur hic d̄ felicitate practica. que ē ī intellectu fm habitum prudentie que inter habit⁹ operationes practicas ē pncipalissimus.

Amplius autē in vita pfecta vna. n. hyrundo non facit ver nec vna dies. Ita viq̄ nec beatū ⁊ felicē vna dies neq̄ paucum tempus.

Hec ē scd̄a pars in qua investigatur scd̄a differētia felicitatis que ē continuitas vsq̄ ad finē vite: vnde dicit q̄ oportet q̄ illa opatio pfecta ⁊ virtuosa in qua consistit felicitas sit ī vita pfecta. idest extēdatur ad finē vite: vel extēdat̄ per totā vitaȝ sicut alij dicunt Unde pbatur q̄ felicitas ē opatio boīs scd̄m virtutem ī vita pfecta ⁊ hec ē ɔclusio. zō · probatur pbatiōe exēplari sic. sicut vna hyrundo non facit ver· hoc ē sicut vna hyrūdo adueniēs non sufficit ad certā nuntiationē veris: ⁊ sicut vna pulchra dies nō facit estatē nec paucum tēpus: sic nec vna opatio bona semel facta nō facit hoīem felicē nec beatū. sed ad hoc q̄ hō sit felix reqriuntur plures opatiōes bone. Intelligēdū q̄ per vitam pfectam possum⁹ intelligere tria vł vitaȝ mensurataȝ longo tēpore: ⁊ isti intellectui cōcordāt exēpla ph̄i de vere ⁊ estate: oportet eni felicē durare p magnum tēpus: ⁊ nō sufficit modicū tēpus ad felicem vel vna hora vł vna dies sicut ad hoc q̄ estas sit non sufficit una pulchra dies. Aliomō p vitaȝ perfectam possumus itelligere totam vitā hominis fm q̄ aliqui exponūt. sed fm hoc null⁹ potest esse felix quia felicitas est operatio virtutis acquisite: ⁊ ideo necesse ē acquisitionem virtutis pcedet̄ felicitatē. ⁊ sic nō ē possibile q̄ aliquis sit continuo felix a principio vite sue vsq̄ ad finez. Tertio modo pōt itelligi per vitam perfectam vita extensa vsq̄ ad finem presentis vite. ⁊ hoc itelligit Eustratius hic. per vitam perfectā dicit eni sic oportet talē operatione in vita perfecta extēdi ⁊ vsq̄ ad finem psentis vite hoīs non iterruptum extēdi. Dicit etiā cōmētator hic. q̄ vna ps felicitatis necessario ē preterita: ⁊ alia futura ⁊ ideo de ipa nō ē ꝓprie dicere q̄ ē sed q̄ fit. Ex his oībus concluditur scd̄a diffinitio felicitatis. que ē illa felicitas. est operatio anime facta fm virtutem optimā in vita perfecta. Circa ista dcta ph̄i et cōmētatoris videtur mihi q̄ ipi nō loquūtur hic de felicitate speculatiua quia illa consistit in vna opatione que ē tota simul. ⁊ vna talis operatio facit hoīem ē felicem. Sed per felicitatez (vt mihi videtur) intelligit felicitatē polyticā. que aggregata ē ex omnibus que necessario requirūtur ad bene viuere hominis ī vita ciuili: talis. n. felicitas dz eē continua vsq̄ ad finem non scd̄m se totam sed scd̄m diuersas partes. felix enim felicitate polytica habz multas operatiōes: quas impossibile ē simul exercere. vnde ⁊ ī dormiendo ⁊ ī monēdo habz aliquam operationez ordinatā ad cōmune bonū ciuitatis: ⁊ quelibet talis opatio per se ordinata ad bonum cōmune totius ciuitatis est pars felicitatis polytice: que ē aggregata ex oībus que necessario reqruntur ad totū bene viuere hominis. Dubitatur hic vtrum longitudo temporis requirat̄ ad felicitatez sicut ph̄s hic videtur dicere: ⁊ videtur q̄ non quia sic pz ex decimo huius: felicitas ē qōdam totū habēs omnes suas partes simł· ⁊ talis opatio pfecta in est felici in primo instanti: in quo elicit operationem pfectam vnde pōt sic argui. illa operatio que tota simul in vno instanti inest felici nō requirit lōgitudinē vite nec temporis felicitatis ⁊ huiusmōi ḡrē. Ad illud dicēdū est distinguēdo de felicitate. quia quedam est felicitas simplex: vt illa que consistit in vna opatione speculatiua vł practica: ⁊ alia ē felicitas aggregata. Si loquamur de felicitate q̄ ē vna opatio sic dicu q̄ aliq̄d pōt dici esse reqsitū ad felicitatē dupliciter vno mō q̄tum ad pfectionē eēntialē felicitatis. alio mō q̄tū ad pfectionem accidētalē. prio mō loqnēdo longitudo vite vł tēporis nō reqritur ad felicitatē. qz tēpus ē totalr extrinsecū a felicitate cum felicitas simplex sit ī aīa: ⁊ tēp⁹ ī prio motu. s3 lōgitudo tēporis accidētalr reqrit̄ ad pfectiōem felicitatis ī q̄tū fac̄ ad hñ eē ei⁹ puta ad ei⁹ decorem vł ad aliā pfectiōem accidētalē ⁊ h̄ ondit eustrati⁹ ex duob⁹. prio ex cōi ɔceptiōe hoīuȝ. qz oēs dicūt aliū pfectiorem q̄ p multū tēp⁹ feliciter vigit: q̄ð nō eēt nisi longitudo temporis qōdāmō ⁊ extrīsece augeret felicitatē. Scd̄o apparet idē manifestū. n. ē q̄ qlibz pōt plura bōa opari ī maiori tpe q̄ ī minori. manifestum ēt ē q̄ opatiōes hūane ⁊ marie speculatiue augētur ex eaȝ frequētia ⁊ ɔtinuatiōe q̄ reqrit lōgitudinē tēporis. Si āt longitudo temporis pōnetur vna ps felicitatis polytice q̄ est aggregata

ex omnibus que requiruntur necessario ad bene viuere: tunc eēt dicendum ꝙ lōgitudo temporis reduceref eēntialiter ad pfectiōem felicitatis polytice. Si āt longitudo tpis nō ponnē pa felicitatis polytice tunc dō est ꝙ longitudo tpis reduceref accidētaliter ad felicitatē polyticā sicut dictū ē ꝙ reduceref accidētal' ad felicitatē speculatiuam.

Circūscribatur quidem igit' bonum ita oportet.n. forte figuraliter dicere pmū: deinde posterius dscribere. videbitur āt vtiq3 oīs eī perducere. z pticulatim disponere q̄ bñ habentia circunscriptione z tēpus taliū inuētor vel cooperator bon⁹ eē. vnde z artiū facta sūt additamenta: oīs.n.ē apponere qd deficit.

Hec ē tertia ps huius capituli z ē totalr narratia in qua positis istis duabus dscriptionibus felicitatis narrat qd z qualiter posteri⁹ ē agendū: ille.n. descriptiōes iam posite sūt īpfecte z posterius ē inuestiganda diffō felicitatis pfecta. post.n. illas descriptōnes oz dscriptū dscribere. i. resoluer' i dscribētia. ista pa cōtinet duas pticulas. In pma phs narrat qd restat agendū circa diffinitiōem felicitatis z p qd homo poterit iuuari ad ea īquirenda q̄ restant agenda. In secūda ibi. meminisse āt z predictorum. ondit quomō ē pcedendū i hac inqsitiōe que restat circa diffōem felicitatis. In pma igitur pticula: pmo pponit itētōem z ratiōnem itētionis dicēs. ꝙ bonum humanū circūscribatur: supple sicut dictum ē. z p circūscriptionē vt dicit cōmetator itelligit descriptōnem seu notificatōem cōem quē ad modum circuli totam naturam boni humani hic diffiniti in se claudit: oz enī bonum hūanum hic q̄situm figuraliter: ide. i. dscribere z posteri⁹ qd illud descriptum ē. oportet rescribere. i. resoluere inde scribētia z videre vtrum singula dscribentia conueniant ipi descripto: videbitur autē. Causa autem quare datur prius diffō incompleta deinde diffinitio completa ē: qz ad naturā hominis videtur ptinere vt ea que bene cōtinent descriptionē alicuius perducant de impfecto ad pfectum z pticulatim disponāt. s. inuestigādo vnam partē p⁹ aliam. qz hō naturalr vtif rōe. z iō discurrit ab vno i aliud. z tō hō dz discurrere ab vno i aliud. Et tēpus taliū narrat p qd hō iuuaf in tali iqsitōe dicēs: ꝙ i accipiēdo sic pticulatī3 cognitōem descriptōis inuētor z bon⁹ cooperator ē tps. p pcessu3.n. tēporis facta sūt artium additamēta: cuiuslibet.n. viri bñ istructi ē apponere qd deficit. Intelligēdum ē ꝙ tēpus cōsideraf dupl'r vel fm se. et sic nihil facit ad cognitōem. vel q̄tū ad ea que fiunt i tempe. z sic facit ad cognitōem. Si enī3 aliquis det se studio z speculationi a tpe inuenit z q̄tū ad scibili. qz pōt intelligere i futuro quod modo nō itelligit z ēt q̄tu3 ad alios. qz pōt videre ea que ab aliqs sūt inuenta z aliqd sup addere. Si āt hō nō det se studio: tēp⁹ magi' ē cā obliuiōis q̄ sciētie z q̄tū ad se z q̄tū ad alios.

Meminisse autem z pdictorum oz z certitudinē non i oibus silr exqrere sed i singul' fz subiectā materiam z i tm̄ q̄tum ppū ē doctrie: z.n. tector z geometra differēter qdē iqrūt rectā. hic qdē enī inq̄tum ē vtile ad opus. Hic āt: quid ē: vl quale qd speculator.n.ē veri. Scdz eūdē itaq3 modum z i alijs ē faciēdū: vt nō extra opa operibus plura fiant. Nō expetēdū āt neq3 cām i oibus silr: sed sufficiēs z i qbusdā. h qm̄ demōstrari bene vt puta circa pncipia. hoc āt qz primum ē z pncipiū: principiorū autē hoc quidez iductione, contemplata sunt: h vero sensu hec āt cōsuetudine quadam: z alia autem aliter.

Hec ē scda pticula i q̄ ondit quō ē pcedēdum i hac iqsitōne circa diffōem felicitatis: z pmo narrat ꝙ i iqsitōe huiusmodi descriptiōis meminisse oz quorundā q̄ i phemio dicta sunt. s. ꝙ nō oz i oib⁹ artibus z doctrinis eodē mō certitudinē ingrere. sz i singul' fm exigētiā materie subiecte z h i tm̄ i q̄tū ē ppriu3 iiit doctrine q̄ circa illā materiā versaf. diuerse.n. scie aliqñ cōsiderāt idē subiectū. sed nō fz eādem rōem: z iō circa idē sbm pōt eē alius et alius mod⁹ certitudīs: z iō dixit phs ꝙ oz ingrere certitudinē nō solū fm subiectā materiam sed fz ꝙ ē ppū cuiuslibz doctrie q̄ circa illam materiā negociaf. s. fm ꝙ illud subiectu3 appropaf illi scie iꝙ āt ñ i oib⁹. oporteat eodē mō certitudinē iqrere pz i scia opatia z speculatiua cōsiderātib⁹ eādē rē. nā tector z geometer cōsiderāt rectū āgulū. sz diuersimode. qz tector cōsiderat rectū angulū vt ē vtil' ad suū op⁹: puta ad secādū ligna vl' ad parietes erigēdos sed geometer cōsiderat de recto angulo vl' d' tecta linea qd ē z q̄lis ē. s. cōsiderādo pprietates z passiones ipius q̄ sequūtur qditatē rei: z cā h⁹ ē. quia geometer ē speculator vitatis. Et subdit ꝙ i oibus sciētijs ē istud obseruandū ꝙ non fiant plures fmōes ad ppositū nō ptinētes. vñ in scia opatiua non debēt fieri sermones extra opera. i. ad opera non pertinentes. licet enim diffinitione felicitatis ponatur anima cum dicitur ꝙ felicitas est operatio anime non ppter hoc oportet in hac scientia perscrutari omnia que pertinent ad animam z ad partes anime. quia hec scientia tractans de felicitate est sciētia operatiua seu actiua. ideo in hac sciētia nō sunt perscrutanda nisi ea que pertinēt ad opa z in quantum pertinent ad opera. Non expētēdū autem: idez patz scilicz ꝙ non in omnib⁹ est certitudo eodem modo querenda ex diuersitate rerum cōsideratarz quia nō ē eodē modo certitudo inquirēda ō principijs z pncipiatis.

nam pncipiata fiunt certa p demõstratõnem: t ita cognoscũtur ppter quid. sed principia cognoscũtur aliomõ.s.quia. Si eni cognoscerẽt p cãm t ppter quid principioꝝ eẽnt principia: t illoꝝ eẽnt alia principia: t sic i isinitũ pcedẽdo qd est incõueniẽs. Principioꝝ autẽ: t qꝛ locut᷒ ẽ de cognitõe principioꝝ: ponit modos quib᷒ principia cognoscũtur: t põit tres mõs dicens: q principia fiunt certa. aliomõ. qꝛ aut p inductionem: aut p sensũ: aut p ꝯsuetudinez aut aliquo alio. Hic sũt tria notãda. Primo q principia in qbusdam scientys cognoscũtur p inductionẽ vt in mathematicis. h.n.ẽ vnũ principiũ quecũqꝫ vni t eidem sũt equalia inter se sunt equalia: t istud simplr ẽ vnũ principium. oĩs numer᷒ ẽ par vł ipar: t illa principia cognoscũtur p idnctiõem. sed i naturalib᷒ pricipia cognoscũtur p sensũ. sicut q ignis ẽ calidus t aqua frigida. Sed i moralib᷒ cognoscũtꝛ pricipia p consuetudinẽ: vt h pricipiũ ꝯcupiscẽtia supatur p abstinẽtiã: hoc.n.ẽ vnũ pricipium i moralib᷒ t cognoscitꝛ p ꝯsuetudinẽ t exercitiũ.

Scdo ẽ itelligẽdum q ꝯmẽtatoꝛ põit alios duos mõs cognoscẽdi pricipia.s. p experientiaz t sillogismũ p experiẽtiã sic i medicinis t cibis. Per exper ẽtiã.n. accipitꝛ istud pricipiũ: scamonia purgant colerã multotiẽs.n. per experiẽtiã accipim᷒ cognitõem cibi vł medic᷒ an sit vtilis vel nociua. aliqa eni cognoscũtꝛ pricipia p sillogismuz sicut hoc principiũ: linea ẽ lõgitudo sine latitudine: t supficies ẽ latitudo sine pfunditate cognoscitꝛ t accipitur p sillos sic. omne terminãs a terminato dficit vna distãtia. linea ẽ termin᷒ supficiei t supficies ẽ termin᷒ corporis t cẽ. t sic vt dicit: ꝯtingit aliqñ cognoscere per sillogismũ diffõem q̃ ẽ pricipiũ demrationis: sed nõ ostẽditur demõstratie pp quid. sed quia.

Intelligẽdũ p exẽplo cõmentatoris q oĩs termin᷒ vltim᷒ ẽ indiuisibilis i diuisione opposita diuisioni ipi᷒ termini. h ẽ vltim᷒ terminus ẽ diuisibilis ex ea pte qua terminat. qꝛ si eẽt diuisibilis illa diuisio hẽret vlteriorẽ terminuz quo termineretꝛ: t ita nõ eẽt vltim᷒ termin᷒: et qꝛ supficies ẽ vltim᷒ termin᷒ pfũditatis iõ supficies ẽ idiuisibilis fm pfũditatẽ. qm si eẽt diuisibilis fm pfũditatem cum nõ hẽat pfũditatem i infinitũ hẽret terminũ sue pfũditatis: t ien vltim᷒ termin᷒ hẽret terminuz ex ea pte q̃ terminat qd ẽ ipossibile: t qꝛ linea ẽ terminus latitudis. iõ ẽ idiuisibilis fm latitudinẽ t qꝛ pũct᷒ ẽ termin᷒ lõgitudis iõ ẽ idiuisibilis fm lõgitudinem t p ꝯns ẽ simplr indiuisibilis. Illud igitꝛ dictũ ꝯmẽtatoris: oĩs termin᷒ deficit a terminato vna distãtia ẽ p se notum itellectis terminis. qꝛ oĩs termin᷒ deficit vna dimensione a terminato.s. a dimẽsione quã terminat. Tertio notãda sũt q̃ ꝯmẽtatoꝛ dicit de demõstratione propter qd: t qꝛ dicit enim q demonstratio ppter quid assumit mediũ terminũ q ẽ causa rei t non ẽ soluz causa cõclusionis: sed i demõstratione qꝛ mediũ est causa soluz ꝯclusionis t nõ est causa rei: t dicit q in ista scia demonstratio. quia est querenda t nõ demratio propter quid. Itez dicit ꝯmentatoꝛ q demratio quia precedit demrationem ppter quid t ẽ preparatiua ad demratõem ppter quid

Pertransire autem oportet tentandũ singula fm qd innata sunt: t studendum qualiter terminẽtur bene. Magnũ eni habẽt auxilium ad sequẽtia. Uidetur igitur enim plusq̃ dimidiuz totius esse principiũ: t multa manifesta fieri p ipsum eorum que queruntur.

Uiso quare principia cognoscũtur narrat modum cõem in oibus sciẽtys obseruãdum: t dicit q in oibus scientys oportz cognoscere principia vt nata sunt cognosci t distiguere ea ab alys. Cuius ratio ẽ quia cognitio principiorum multũ iuuat ad alia: videtur enim plus q̃ dimidiuz totius principiũ: principia enim bene terminatũ: scilicet in cognitõne bonis fm q natum ẽ terminari: magnum hẽt auxilium t multũ confert ad sequẽtia. Circa istã ppõem: principiũ videtur esse plus q̃ dimidium totius: ẽ sciẽdum q albertus p principium intelligit hic diffinitõem. dicit eniz q perfecta cognitio principy qd ẽ diffinitio perfecta ẽ plus q̃ medietas totius cognitionis que habetur de re. quia diffinitio perfecta ẽ tota demõstratio sola positione differẽs. vt patet ex primo posteriorum. Tamẽ Eustrati᷒ intelligit hic per principium: primũ principium complexum cuiuslibet sciẽtie. sicut enim virtus prime cause mouẽtis reseruatur in quolibet agente: secũdario t principalius agit ad quẽlibet effectus q̃ quecunqꝫ causa scda: ita virtus primorum principioꝝ que se habet ad modũ cãe factiue t mouẽtis pricipalius agit ad q̃libet cognitõem demratiuã q̃ qõlibet aliud pricipiũ fm substãtiã demrationez igrediẽs. t ideo qd libz tale pricipiũ bñ itellectuz t bñ terminatus i cognitõe hoiẽ plus q̃ medietas totius cognitõis que põt haberi de re in illa scia: imo ẽ fere tota cognitio tu q virtualr cõtinet totam cognitõnem possibilẽ haberi de re: vnde dicit Eustrati᷒ q admirãda ẽ magnitudo i pricipys licet enim sit breue i dictionibus ẽ tamen maximũ i potẽtia t virtute. sic ergo per pricipiuz debet itelligi primũ pricipiũ complexũ i quali bet scia qd nõ ingreditꝛ demrationem fm substãtiam sed solũ i virtute. Capitulũ quartũ tractat᷒.x. de ꝯcordia antiquoꝝ cum Ari. in solutione huius questionis: quid ẽ felicitas. Concodat enim Arist. cum sapientibus qui dixerunt q felicitas consistit in bonis anime, illa etiam in quibus omnes antiqui conueniũt cõ

cordant cū solutione Arist.s.ꝙ felicitas ē opatio. dicūt.n.cōiter oēs ꝙ bñ viuere ⁊ bñ operari ē idem ꝙ felicem eē. ⁊ non solū eis i qbus antiqui cōueniūt cōcordāt cū solutōe Ari.ſ; etiā illa i qbus differūt quoꝝ qdem posuerūt felicitatem eē v̄tutem: ⁊ qdā posuerūt felicitatē eē voluptatē. vel v̄tutem cū voluptate: ⁊ quidā posuerūt felicitatē eē v̄tutē cū voluptate ⁊ cū supbabundantia bonoꝝ exteriorū: ⁊ quilibet horum cōcordat cū dicto Ari. nā felicitas vel ē virtus vel opatio ſ; virtutē: conuenit etiaꝫ cū ponentib⁹ felicitatē eē virtutē: conuenit ēt cū ponentib⁹ voluptatem e ē d rōe felicitatis. quia Ari. ponit nec felicitatē nec operationem aliquā v̄tutis eē sine voluptate seu delectatione: conuenit etiā solo Ari. cū ponentibus ꝙ supbabūdantia bonorū exteriorum ē de rōne felicitatis qꝛ Ari. ponit felicitatez indigere bonis exterioribus.

Scrutādum vtiqꝫ de ipso non solū de ipso ex conclusione ⁊ ex qbus sermo sed ex dictis de ipso. Uero quidē enim oia consonāt existentia: falso āt cito dissonat verum.

Istud ē qntū caplm̄ scdi tractatus in quo cōfirmat solutionē suā ad questionē querentē quid ē felicitas: per hoc ꝙ opiniones oīum antiquoꝝ solutioni sue cōsonant ⁊ concordant. Istud caplm̄ ꝯtinet qnque partes pricipales. In prima pponit itētōem suam: et declarat ꝙ opinioni sue cōcordāt oia que cōcorditer dicūtur ab alijs. In scda ibi. videntur autē ⁊ quesita. Phs narrat opiniōes antiquorū circa felicitatē narrādo illa iqnibus antiqui differūt circa felicitatē. In tertia ibi. dicētibus quidē oñditur ꝙ opinio phi de felicitate ꝯcordat cū opiniōe ponētium felicitatē esse virtutē. In quarta ibi. Est aūt vita. vbi dicit ꝙ opinio phi ꝯcordat cū opinione ponentium felicitatē cōsistere i voluptatibus. In quinta ibi: videt autē ⁊ eoꝝ q̄ exterius. ostenditur ꝙ oppinio ponētium felicitatem cōsistere in bonis exteriorib⁹ cōcordat cum opiniōe Ari. quia ipse ponit ꝙ ad felicitatē reqrūt bona exteriora. Prima ps cōtinet duas ρticulas In prima ρticula pponit itētōem ⁊ rōem intētiōis. In scda ibi: Diuisis itaqꝫ bōis: oñditur ꝙ opinioni sue de felicitate ꝯcordāt oia que ꝯ felicitate dicūtur cōcorditer ab antiquis. In p̄ma igitur ρticula pponit itētōem suam dicēs ꝙ pricipiū os maxime bene determinare qm̄ pricipium i opabilibus ē vltim⁹ finis: ⁊ ad hoc ꝙ diligētior ꝯsideratio de ipō habeat: scrutādūꝫ ē de ipō nō solū cōsiderando ꝯclusiones ⁊ pricipia ad quas ꝯclusiones ⁊ ex qbus principijs pcedit sermo rōcinatiuus: sed ēt scrutādum ē de vltimo fine seu de felicitate ex his que ab alijs dicuntur de ipso: vnde non solum est per scrutandū de felicitate per rōnes inuestigando quid ē felicitas: ſ; etiā per opatōnes alioꝝ. si enim opatōes aliorū ꝯcordent cum eo qd̄ dictum ē de felicitate magis erit manifestū ꝙ illud qd̄ dictum ē de felicitate sit verū: ⁊ huius modi cām assignat phs dicēs: ꝙ vero: quid est eni ꝯsonāt oia existitia: falso autē cito dissonat verum. Intelligo pconsonare icludere seu ōncedere seu iferre: ⁊ per dissonare nō includere necessario ōcedere seu inferre: ⁊ sic ē manifestum ꝙ vo cōsonāt oia existitia ⁊ oēs ppositiones icludūt verū: nō.n.ē aliqua ppō ita falsa quin includat verū.s. disiūctiuā factā ex ipsa ⁊ suo cōtradictorio que disiūctiua necessario est vera: oēs ḡ ppōes quācūqꝫ sint false consonant vō. quia icludūt verū. sed falso dissonat veruꝫ. qꝛ verū nō icludit nec ifert aliqd̄ falsum. Si igitur opiniōes oium aliorū consonant opinioni Ar. de felicitate: erit manifestū ꝙ opinio Ar. ō felicitate ē vera. qꝛ verū icluditur is falso. sed falsum nō icluditur i vero: sed autē ad omnez opiniōem sequtur opinio. Ar. ideo si aliqua opinio antiquorū sit vera: opinio Ar. ē vera. quia includit i opinione qualibet antiquorū. qꝛ ois opinio ponit felicitatem ꝯsistere i maximo bono hūano: ⁊ ex hoc sequtur ꝙ felicitas cōsistit i operatōe aie ſ; virtutē in vita perfecta. quia hoc ē maximū bonum hūanū. pōt etiā dici ꝙ falsum consonat vero. qꝛ falsum ꝯcordat vero in aliquo eodem ꝯite ppinquo: ſ; ꝙ videbit transcurrēdo per opiniōes.

Diuisis itaqꝫ bonis tripliciter: ⁊ his quidē exterius dictis: his āt circa aīam: ⁊ corpora. Circa aīam principalissime dicim⁹ ⁊ maxime bona: actus āt ⁊ opatōes aiales circa aiam ponimus. Quare vtiqꝫ dicetur sm̄ hāc opinionē antiquam existentē ⁊ cōfessaꝫ a phis. Recte āt qm̄ ⁊ actus quidam dicūtur ⁊ opationes finis. Ita.n. ⁊ eorum q̄ circa aiam sunt bonorū fiet: ⁊ nō eorū q̄ exterius. cōsonat autez rōni ⁊ bene viuere ⁊ bene operari felicem. Fere enim bona vita quedam dicta est ⁊ bene operatio

Hec est scda particula in qua oñditur ꝙ predicte descriptioni felicitatis que est ꝙ felicitas est operatio anime secūdum virtutez in vita perfecta cōcordant omnia que concorditer dicūtur ab alijs. ⁊ primo ostendit ꝙ p̄dicte descriptioni felicitatis: cōcordāt opiniones sapientū: deinde ꝙ dicte descriptioni conueniūt ea i quibus cōiter oēs antiqui concordant. Concordat.n. opinio Ar: cū opinionibus sapientū: nā sapiētes ponebāt felicitatem consistere in bonis aie: ⁊ ita ponit Ar. ⁊ opinio Ar. ⁊ opinio sapientū cōcordāt in hoc ꝯite qd̄ sequtur ad opinionē tam sapientum q̄ꝫ Ar. qd̄ ē ꝙ felicitas consistit in bonis aie ⁊ istud declarat Arist. ⁊ est conclusio. 3i. .probatur sic. triplicis

sunt bona boīs. s. bona exteriora: bona corporis: et bona aīe. sed bona aīe sūt maxima et perfectissima bona: cum ergo felicitas sit maximū bonū boīs: sequitur qꝫ felicitas ꝯsistit in bōis aīe: ē enim felicitas operatio bona ipius anime: sic posuit antiqua opinio pħoꝝ: et in hoc ponebāt recte. qꝛ actus imanentes qui sunt operatōes aīe dicūtur fines. et sic pꝫ qꝫ felicitas ē de nūero bonoꝝ aīe: et non de numero bonorum que sūt exterius: nec de nūero bonorū corporis. Cōsonat autem rōni. Adhuc illud in quo omnes antiqui conueniūt concordant cū opiniōe Ar. Nam Ar pōit felicitatē eē operationem: et i hoc cōueniunt oēs antiqui: dicūt enim qꝫ bene viuere et bñ operari ē idem qꝫ felicē esse. nunc autē bona vita fere nihil aliud videtur eē q̄ꝫ bona operatio qualis ē felicitas: dicta igitur oiꝫ antiquorum consonant huic ꝯsequēti felicitas ē operatio qꝫ sequitur ad opinionē Aristo. et fere omnium aliorum. Intelligendum est qꝫ vita accipitur tripliciter. vnomodo p esse viuentis: et sic non est operatio. Alio modo accipitur p operatione alicuius potentie anime. et sic est operatio. Tertio mō accipit̄ p modo ꝯuersationis qui modus ꝯsistit i cōleatione: et sic loqū de ō vita. locut⁹ ē pħs supius cū dixit tres sūt vite maxime excellentes: scilicꝫ ciuilis voluptuosa et contemplatiua.

Uidentur autem et quesita circa felicitatem oia existere dicta. his gdē. n. virtus: his vero prudētia. aliis āt sapia quedā eē videtur. His autē hec vł horum aliquid cum voluptate vel rōne sine voluptate. Alij āt et eam q̄ exterius ē habūdātiā comprehēdūt. horum āt et gdem multi et veteres dicunt: hec autē pauci et gloriosi viri. Neutros āt horum rōnabile peccare in vniuersis: sed et vnum aliquid vel plura dirigere.

Hec est secūda pars in qua ostendit qꝫ nō solum illa i quib⁹ antiqui conueniūt cōcordant cum opinione Ari. de felicitate: sed ēt illa in quibus differūt ꝯcordāt cum opinione. Ar. et i hac parte solum narrat illa i qbus antiqui differūt circa felicitatem. Quidā eni antiquorum ponūt felicitatē eē virtutē moralem que est perfectio appetitus regulati per rōem. Et quibusdā videtur qꝫ felicitas sit prudētia que est pfectio rōnis pratice. Alijs videt̄ qꝫ felicitas sit sapientia que ē pfectio sūma rōis speculatiue. Alij vo ponūt felicitatē ꝯsistere i his oībus vel i aliquo istorum nō pcise sed cum addito vt cū voluptate: sed hoc dupl'r quia quidaꝫ dicūt voluptatē et virtutē equaliter eē de rōe felicitatis. et aliqui dicūt voluptatē pncipalis⁹ eē de rōe felicitatis et virtutes nō eēntialiter. sed ꝯcōmitatiue. quidam ecōuerso. Quidam addūt plus ad rōem felicitatis. s. sup habundātiam bonoꝝ exterioꝝ. vn qꝫ dicūt felicitatē ꝯsistere i tribus. s. i virtute: voluptate: et superhabūdantia bonoꝝ exterioꝝ. Multi vō et populares hoīes dicūt felicitatē ꝯsistere i voluptate et superhabūdātia bonoꝝ exterioꝝ. sed pauci et glosi viri ponūt felicitatē ꝯsistere i virtute: sed neutri in toto peccabant: sed vtriqꝫ in aliquo dixerunt verum.

Dicentibus quidem igitur oēm virtutē vł virtutem quādam ꝯcors ē rō nr̄a: huius. n. ē sꝫ ipam operatio. Differt āt forte nō parꝝ i possessione vł vsu optimū ꝯsistere: et in hitu: vł opatione. hitū. n. contingit nullū bonū pficere existētem: vt puta dormiēti: aut et aliter q̄liter ocioso: opationē aūt non possibile ē: operabit̄ . n. ex necessitate et bene opabitur. quēadmodū autē i olympiadibus nō optimi et fortissimi coronāt̄. sed agonizātes (horū. n. qdā vincūt) ita et eoꝝ q in vita bonoꝝ et optioꝝ opātes recte illustres siūt.

Hec ē tertia ps in qua ōnditur qꝫ opinio. Ar. de felicitate concordat cum opiniōe ponētium felicitatē esse virtutē vł virtutis: et istō scilicet felicitas ē operatio. Opinio. n. Aristo. ponit felicitatē eē operationē virtutis: et istud. s. felicitas et operatio virtutis concordat cum isto. s. felicitas ē virtus. nam illa duo. s. felicitas ē virtus: et felicitas ē operatio virtutis cōcordāt i hoc ꝯsīe qꝫ de primo seqt̄ ad vtrūqꝫ. s. felicitas ē virtus vł opatio virtutis. vn̄ i hoc ꝯueniūt opinio Ar. et opinio ponētiū felicitatē eē virtutē. s. qꝫ vtraqꝫ opinio pōit qꝫ felicitas est virtus vł opatio virtutis. Differt āt forte non parū. Uerūtamen opinio pħi q̄ ponit felicitatem eē opatōem virtutis: et opinio ponēs felicitatē consistere i virtute nō parum differt sꝫ multum. vt̄ eni multū existimare optimū ꝯsistere in possessione rei et in vsu rei: vsus. n. ē finis possessionis quodāmodo. differt ēt ponere optimū existere in hitu: et ponere optimum existere in opatione: opinio āt pħi ē melior. Melius. n. ē ponere felicitatē ꝯsistere i opatōe virtutis: q̄ꝫ i virtute: et hoc pbatur: et ē ꝯclusio. 3a. probat̄ dupliciter. s. p rōem et per humanam cōsuetudinem: p rōem sic: illud qꝫ nullus hō pōt hēre nisi bñ opet̄ ē melius illo qꝫ hō pōt habere: et si nō bñ opet̄: sꝫ opatōem sm̄ virtutē nullus hō pōt hēre nisi bñ operetur cui. n. in ē opatio sm̄ virtutem opabitur et bñ opabitur ex necessitate sed virtutē pōt hō bñ habere et si nō bñ operet̄: vt pꝫ de dormiēte: et de virtuosa qui qescit ab operando sm̄ virtutē. ḡ operatio virtutis ē melior q̄ꝫ ipa virtus: sꝫ felicitas ꝯsistit in optimo et per ꝯns in eo qꝫ ē melius. ḡ melius ē ponere felicitatē ꝯsistere i operatōne virtutis q̄ꝫ i virtute. Notāda sūt hic duo sm̄ Eustracium. Primū ē qꝫ illa quattuor q̄ tāgit hic pħs. s. q̄ sūt possessio: vsus. habitus: et operatio: differūt. nā possessio et vsus referūtur ad exteriora: possess

sio enim ē res exterior deseruiens instrumētale virtuti. vsus vō ē exercitium illorum istrumentorum. habitus vō dicit qualitatē disponētē animam bene vel male. virt⁹.n.ē qͥlitas bñ disponēs aiaʒ. ⁊ vitiū ē qͥlitas male disponēs aiaʒ: sed opatio dicit actū q ē ab habitu. Scḋo ē notandū fm Eustratiū q opatio ē melior q̄ habitus. q2 cuiuslibet hit⁹ opatio ē finis. ⁊ iō vt dicit. Sicut thesauro nō manifestato vana ē possessio. q2 hoi nihil ꝯfert ita ⁊ habitus ē vanus et ociosus si nō seq̄tur opatio. Queadmodum igit̄. scḋo pbat̄ eādē ꝯsequētia p ꝯsuetudines hūanas. s. q melt⁹ ē ponere felicitatē i opat de v̄tutis q̄ in hitu: p hoc q opatio ē melior ⁊ pfectior q̄ hit⁹. ⁊ pōt rō sic formari. illud pro quo magis dat̄ p̄mium ⁊ corona ē melius ⁊ pfecti⁹ q̄ illud p quo nō dat̄ p̄mium aut corona. sed p opatione datur p̄miū ⁊ corona ⁊ non p hitu. g ⁊c. maior p3 de se. ⁊ minor apparet p ꝯsuetudines hūanas. nam in olympiadibus. i. in ludis qui fiunt i monte olympi nō coronāt̄ur optimi ⁊ fortissimi fm hitum: s3 agonizātes hoc ē actu bñ opantes fm hitū: ⁊ ita bonorum ⁊ optimorum in vita recte opantes illustres fiūt ⁊ felicitatem attingunt. Intelligēdū ē fm Eustratium hic q in Archadia ē quidam mōs altissimus q vocatur olymp⁹ in quo solēt fieri qdā3 agones ⁊ quedā lucte q̄ dicebātur olympiades qui ludi fiebāt ob reuerētiā Iouis q ibi colebatur: i qbus ludis illis dabatur p̄mium ⁊ corōa q optime opabātur seu ludebāt: illis āt q non ludebant nec exercitabātur nō dabat̄ corona nec p̄miū quātūcūq3 eēnt bene dispositi fz habitum. Et ex hoc ꝯsuetudine ⁊ ēt ex cōi ꝯsuetudine vbiq3 obs̄uata p̄mium datur propter operationem magis q̄ propter habitum.

Est autem vita ipsoꝝ scḋm seipsam delectabilis. Delectari quidem enim animalium est.

Hec est quarta pars in qua declaratur q opinio phi de felicitate concordat cum secunda opinione ponēte felicitatem cōsistere in voluptatibus seu delectatōibus: siue ponat̄ q sola voluptas regratur ad felicitatē: siue q v̄tus ⁊ voluptates regrat̄ ad felicitatē. ⁊ hoc siue equaliter siue voluptas p̄ncipaliter ⁊ quocunq3 modo ponat̄. ꝯcordat hec opinio cū opinione Ar. quia vtraq3 ponit felicitatē non esse sine voluptate. ⁊ hec ppositio. felicitas non est sine voluptate ē cōsequēs ppinquū sequens ad opinionem Ar. ⁊ ad oēm opinionem ponentem voluptatē requiri ad felicitatē. ⁊ continet hec. 4. pars. 4. pticulas. In pⁱmo pponit intētionē. In secūda ibi. Unicuiq3 est delectabile. ostendit q vita eorum q operātur scḋm v̄tutē ē scḋm se delectabilis. ⁊ istud ostēdit per hoc q opatio v̄tutis ē scḋm se delectabilis. In tertia ibi. Nihil autem indiget, ostēdit q opatio fm v̄tutem hēt voluptatem non tā q̄ aliqd extrīsecum superueniens sed hēt voluptatē in se ipsa absq3 quocunq3 extrinseco. In q̄rta. ibi. Qui imo ostēdit q opationes v̄tutum nō solū sūt fz seipsas delectabiles: s3 ēt cū hoc q sunt delectabiles sūt pulcherrime ⁊ optime. In pⁱma igitur pticula pponit intētōem suam. d. q vita eorum q operātur scḋm v̄tutem ē scḋm se delectabilis. ⁊ narrat quibus inest delectatio. d. q delectare ē pprium aialium: q̄uis eni appetitum aliquē. s. naturalē attribuam⁹ reb⁹ inanimatis: tamē delectatōem non attribuim⁹ nisi habētibus cognitōem. Ex quo apparet q delectatio ppe pertinet ad operationes anime in qbus ponitur felicitas: Notādū scḋm Cōmentatorem hic q hoc nomē aialium. vbi Ar. dicit. q delectari ē pprium animalium: nō est genitiuus huius nois aial. qḋ greci dicunt zoon. sed est genitiuus hui⁹ adiectiui hic ⁊ hec animal ⁊ hoc aiale sumpti nō ab hoc noie aial: sed ab hoc noie aia. hec. Eustratius. hoc ē delectari ē de numero ipoꝝ que spectant ad animā cognoscentē ⁊ etiam ad bona intrinseca eius. Si tñ li aialiū sit gtūs de li animal. sicut sāct⁹ thomas exposuit satis ē expositio ꝯueniēs: sic enim delectari ē pprium aialium. q2 ꝯuenit oī animali ⁊ non soli aiali. Si autem li aialiu3 sit gtūs huius adiectiui hic ⁊ hec aialis ⁊ hoc aiale sumpti ab hoc nomine aia vt exponit Cōmētator hic. sic delectari ē pprium animaliū. q2 conuenit soli anime vel habēti aiam: sed nō cōuenit omni tali quia habenti animam vegetatiuam tantum non conuenit delectari.

Unicuique autem est delectabile ad quod dr̄ amic⁹ talium: vt puta equus qdē amāti equū. Spectaculum āt amāti spectaculum. eodē āt modo ⁊ iusta amanti iustū: ⁊ omnino q̄ scḋm virtutem amanti virtutem.

Hec ē secūda pticula i qua pho ostēdit: q oīs operatio scḋm virtutē ē delectabil: ⁊ per ꝯsequēs felicitas ē delectabilis cum sit operatio scḋm v̄tute3. q aūt oīs operatio scḋ3 v̄tutem sit delectabilis pbatur. ⁊ hec ē cōclusio trigesimatertia h⁹ libri. ⁊ hec ꝯclusio pbatur sic. vnicuiq3 ē delectabile illud qḋ amat: sed vnusquisq3 v̄tuosus amat opatōem pprie v̄tutis. g vnicuiq3 virtuoso ē ppria opatio virtutis sibi delectabilis. ergo oīs opatio v̄tutis ē delectabilis: ⁊ p ꝯñs felicitas cum sit opatio virtutis ē delectabilis. Felix eni amat felicitatem: ⁊ vnicuiq3 est delectabile illud qḋ amat. maior huius rationis patet inductiue. Nam amāti equū ē equ⁹ delectabilis: ⁊ amāti spectaculū ē spectaculū delectabile: ⁊ sic de oībus aliis. oē eni qḋ amat̄ ē delectabile illi a q̄ amatur ⁊ rō h⁹ ē. q2 oīs amicicia sup aliquā similitudinē fūdat̄ amicitia. n. gsē ē similitudinis ⁊

ɔueniētie: vt pȝ ex octauo hui⁹. omne igif amatum ē cōueniēs amāti ⁊ p ɔñs ē ei delectabile

Multis q̄dē igif delectabilia aduersāf ad inuicē. q̄z nō naturalia sūt: amātibus āt bonum sūt delectabilia q̄ natura sūt delectabilia. Tales āt sm̄ ṽtutem opationes. q̄re i his delectabiles ⁊ sm̄ seipas.

Probato q̄ oīs opatio sm̄ ṽtutē ē delectabilis declarat ph̄s q̄ opatio sm̄ ṽtutē ē magis delectabil' q̄̄ aliq̄ alia operatio hois: ⁊ hec ē ɔclusio trigesimaquarta h⁹ libri. pbaf sic. illud qđ naturaliter ⁊ sm̄ se ē delectabile: ē magis delectabile q̄̄ illud qđ solū ē delectabile in cōpatione ad aliquā: sȝ opatio sm̄ ṽtutē ē scđm se natural' ē delectabil' ⁊ alie opatōnes hois sūt delectabiles solū in cōpatōe ad aliq̄̄ vel aliquos. ḡ ⁊c. maior ē mãifesta: ⁊ minor declatatur q̄tū ad vtrāq̄ȝ sui p̄tē. ⁊ p̄ declatatur p̄ma ps. s. q̄ opatio sm̄ ṽtutē ē de se ⁊ naturaliter delectabilis. ⁊ h̄ pbaf sic. illud scđm se ⁊ naturalr̄ ē delectabile qđ sapiēs ⁊ virtuos sm̄ rōez indicat eē delectabile. sȝ sapiēs ⁊ virtuos sm̄ rōnem iudicat opatōes scđm ṽtutē eē delectabiles. ⁊ his. s. sapiētib⁹ he. i. opatōes sm̄ ṽtutem sūt delectabiles. ḡ ⁊c. Alia ps minoris. s. q̄ alie opatōes humane non sūt scđm se delectabiles. pbaf. p h̄ q̄ illa q̄ sūt dlectabilis multi h̄ ē vulgarib⁹ ⁊ sensū seq̄ntib⁹ ɔ̄riaf ad inuicē nō solū i aduersis sȝ i vno ⁊ eodē p diuersis tēporibus: qđ. n. mō alicui ē delectabile: tñ ñ erit dlectabile eidē: sȝ ēt huiusmōi dlectatōes ɔ̄riaf i diuersis. nā sic p̄dig⁹ delectaf i effusiōe: ita illiberalis delectaf i sup̄flua retētiōe. ⁊ ita talia nō sūt scđm se ⁊ naturalr̄ delectabilia. sȝ solū i ɔ̄patōe ad amātea tn̄. talia. n. ñ sūt delectabilia scđm p̄pa̱ȝ naturā hois tū ñ sint delectabilia sm̄ rōem q̄ ē nā hois: sȝ scđm corruptionem appetitus a rōe deficiētis. vñ qđ iest hōi sm̄ rōem inest hoi sm̄ naturā: qđ aūt inest hoi ɔ̄tra rōem: nō inest hoi scđm naturā hois.

Hic dubitaf. vtrū felicitas sit scđm se delectabil'. ⁊ videf q̄ nō. q̄z ɔ̄ria nata sūt fieri circa idē: sȝ tristitia nō pōt eē i felicitate. ḡ nec delectatio. Jterū dubitaf vtrū delectatio sit cōtraria delectatōi sic hic ph̄s dic. ⁊ vr̄ q̄ nō. q̄z vni tm̄ ɔ̄riaf vnū. sȝ oī dlectatōi sensibili ɔ̄riatur tristitia. ḡ delectatio sensibil' nō ē ɔ̄ria delectationi: ⁊ multo magis dlectatio intellectualis non ē ɔ̄ria alteri delectatōi. Jterū obiectum delectatōis ē bonū sic obm̄ tristicie ē malū sȝ bonū nō ē ɔ̄riū bono: sic d̄r i p̄dicamētis. ergo delectatio nō ē ɔ̄ria delectatōi. Oppositum vult ph̄s. Ad p̄mū istoȝ dicēdū ē q̄ felicitas dr̄ mlat sibi alterū ɔ̄rioȝ. s. dlectatōeȝ. a p̄pter h̄ nō oȝ q̄ reliquū possit in esse. Ad scđm dubiū dicēdū ē q̄ cū dlectatio sp̄ualis de qua ph̄s hic loq̄f ɔ̄sistat in cōsecutione hōi cōuenientis: ⁊ i cognitōe eiusdem cōsecutōis: cuȝ appetitus q̄eteſ i bono cōueniēti adepto: sicut corp⁹ q̄etatur in suo loco naturali. delectatio eni appetit⁹ i opatōe aīe p̄portionaf q̄eti corporum naturaliū i suis locis: sic agif i naturalibus. nō solū mot⁹ ɔ̄riatur q̄eti: sed ēt q̄es sub vno ɔ̄rioȝ ɔ̄riaf quieti sub reliq̄ ɔ̄rioȝ: vt pȝ ex q̄nto physicoȝ. ita delectatio i vna opatiōe cōtrariaf delectatōi in alia opatōe ɔ̄ria: Et sic dico q̄ delectatio ɔ̄riaf delectatōi sic q̄es cōtrariaf q̄eti. Ad p̄mū i cōtrariū dicēdū q̄ dlectationi cōtrariaf tristicia cōtrarietate maxima: sȝ delectatōni ñ cōtrariaf delectatio cōtrarietate maxīa: ⁊ ad dictū ph̄i. vni tm̄ cōtrariaf vnū intelligi dȝ de cōtrarietate maxima: ⁊ sic delectatio ñ contrariaf alteri delectatōi.

Ad aliud dicēdū q̄ bonū veȝ nō cōtrariaf bono ṽo. ⁊ hoc itelligit ph̄s i p̄dicamētis. bonū tm̄ apparēs pōt ɔ̄riari bono apparenti: ⁊ ēt bono ṽo. Cū igif d̄r q̄ bonū ē obiectū appetitus. dico q̄ nō solū bonū veȝ ē obiectū appetitus. sȝ ēt bonū apparēs. iđ ⁊c.

Nihil aūt idiget voluptate vita eorum q̄si adiūcto aliq̄: sed hȝ voluptatē iseipa. cū dictis. n. nullus ē bon⁹ q̄ nō gaudet bōis opatōib⁹. neq̄ȝ. n. iustū vtiq̄ȝ aliq̄s diceret ñ gaudētē iusta opatōe: neq̄ȝ libetalē nō gaudētē liberalib⁹ opatōib⁹. Similr̄ āt ⁊ in aliis. Si āt sic scđm seipsa vtiq̄ȝ erūt secūdū ṽtutē opatōes delectabiles.

Hec ē tertia p̄ticula hui⁹ p̄tis i q̄ ph̄s declarat q̄ opatio scđm ṽtutē hȝ voluptatem. i. delectatōem nō tāq̄ȝ aliqđ extrinsecum superueniēs: sȝ hȝ voluptatē iseipa absq̄ȝ q̄cūq̄ȝ extrīseco. ⁊ i h̄ dfecerūt aliq̄. ponētes. n. felicitatem ɔ̄sistere i virtute ⁊ delectatione dixerunt: q̄ virt⁹ ad cōplemētū felicitatis indigȝ delectatiōe q̄si ɔ̄dimento extrinseco: vt dic hic Eustratius. ⁊ h̄ itēdit ph̄s hic destruere ⁊ pbare q̄ opatio scđȝ virtutē hȝ delectatōnez iseipa absq̄ȝ quocūq̄ȝ extrīseco: ⁊ hec ē cōclusio. 35. q̄ pbaf sic. illud quod inscripto quocūq̄ȝ extrinseco ē delectabile hȝ dlectationē inse ipo absq̄ȝ quocūq̄ȝ extrinseco: sed circūscripto q̄cūq̄ȝ extrinseco opatio sm̄ ṽtutē ē delectabil'. ḡ ⁊c. maior de se pȝ: ⁊ minor declaraf sic. nullus est iustus qui nō gaudet iustis opatōib⁹: nec liberalis q̄ nō gaudet liberalibus opationib⁹: ⁊ silr̄ i aliis ṽtutibus. circūscripto ḡ quocūq̄ȝ extrinseco opatio sm̄ ṽtutem ē delectabilis virtuoso. alr̄ nō eēt opatio scđm virtutē: nā cuilibet virtuoso opatio p̄p̄e virtutis ē ɔueniēs scđm p̄prium habitū. ⁊ p ɔñs sit ei delectabilis. opationes ergo scđm ṽtutē sūt scđm se delectabiles. a p ɔñs nō requirunt voluptatē extrīsecā sȝ inse ipsis hñt voluptatē. Hic sunt duo notanda a vnū dubitandū. Notandum ergo ē sm̄ Eustratium q̄ licet voluptas vt freq̄ntius sonet i delectatōem sensibilem: accipitur tñ q̄nq̄ȝ p

c. 2.

delectatione cōiter ⁊ hic simplr̄ ꝓ delectatōe.

Lincon̄ dicit hic ꝙ voluptas magis ꝓprie sumit̄ i sensibilib⁹ opationib⁹. delectatio vo maxime ꝓpe in operationibus rōnabilib⁹. cōit̄ tn̄ vtrūq3 nomē. s. voluptatis ⁊ delectationis: ꝓ vtroq3 sumit̄ in significatōe generis cōis ad vtrūq3. hoc ē in significatōne hui⁹ nois.

Scd̄o ē notādū scd̄m albertū hic ꝙ gaudiū ē diffusio animi i conceptiōe boni ꝯuenitatis. gaudium. n. ē quedam spēs delectationis. vt vult Auic. 6⁹ naturalium. vnde cum spēs includat rōem generis pħs ex hoc ꝙ glibz virtuosus gaudet opationib⁹ virtutis. ifert ꝙ operationes s3 virtutes sūt dlectabiles. Dubitat̄. vtrū delectatio sit de eēntia opatōis scd̄m virtutē. ⁊ vr̄ ꝙ nō. qr pħs. 10. huius ait. ꝙ dlectatio pficit opatōem n̄ sicut hitus q inest: s3 ut superueniēs qdā finis velut in naturalib⁹ pulchritudo. ergo delectatio nō ē de eēntia opatōnis cū sit quoddā extrīsecū supueniēs. Contrarium tn̄ vr̄ pħs hic dicere q dicit ꝙ opatio scd̄m virtutē ē scd̄m se delectabil̄. ita ꝙ i seipsa habz delectationē circūscripto q̄cūq3 extrinseco. Dicēdū ꝙ delectatio cum sit qdā act⁹ appetitus: oz ꝙ sit quedam opatio ⁊ qdā actus sequēdus. s3 de illa opatione non loq̄t pħs cū dicit ꝙ delectatio pficit operatōem: s3 loq̄t de operatione quā delectatio ꝯsequit̄: hec āt operatio quā delectatio ꝯseq̄t ē cognitio vl̄ cognitionez includēs. qr delectatio nō ē nisi in bono cognito. vn̄ si delectatio ꝯseq̄t̄ aliquā operationem hoc nō ē nisi mediante cognitione. dico ergo ꝙ operatio virtutis ē duplex. q̄dam itrinseca. s. electio interior ⁊ q̄daz extrīseca vt operatio exterior: vt dare quib⁹ oz ⁊ qn̄ ⁊c. operationē exteriorē non perficit delectatio tāq3 forma inherens ei. qr operatio exterior ⁊ delectatio n̄ sunt simul nec in eodē subo q̄uis operatio exterior sit delectabilis virtuoso opanti scd̄m virtutē. Si vero loq̄mur de opatione interiori quā delectatio ꝯseq̄t̄ sic dico ꝙ delectatio non est de eēntia operationis scd̄m virtutē. sed ē q̄dā forma accidentalis supueniēs: vt determinat pħs decimo hui⁹. ⁊ qn̄ pħs dicit hic ꝙ opatio scd̄z virtutem ē scd̄m se delectabilis: dico ꝙ accipiendo operatōez virtutis ꝓ electione interiori cum cognitione prudētie: sic opatō interior virtutis ē scd̄m se vel per se delectabilis 2⁰ⁱ mō⁹ ipi⁹ per se scd̄m ꝙ accipit̄ ꝑ posterior. nam delectatio ē accidens eēntiale operatōnis virtutis: sicut risibilitas ē accn̄s essentiale hois. Et nō oz ꝙ illud qd̄ inest alicui per se scd̄o mō sit de essentia illius. sed magis seq̄t̄ ꝙ non ē de eēntia illius. Et si q̄rat̄ qd intelligis per interiorem operationem virtutis: vtrū opationem simplicē vl̄ aggregatū ex opatione virtutis ⁊ opatōne prudentie: Dico ꝙ per opatōem ꝓpriā interiorē virtutis intelligo actum appetit⁹. s. electionez que semp ē delectabilis virtuoso. qr non ē operatio virtutis sine opatione prudentie nec ecōuerso vt patebit sexto hui⁹: ⁊ alia opatio appetit⁹. s. opatio virtutis hz per se prudentiaz annexā. ⁊ iō per se ē delectabil̄. qr ꝑ se scd̄o mō hz oia q̄ regrūt̄ ad delectatōem. qr ꝑ se iest ei electio boni pus desiderati ⁊ iam adepti ēt per se hz opatōez prudētie. s. cognitōez prudētie sibi ānexā.

Quin imo: ⁊ pulchre ⁊ bene: ⁊ maxime bor̄ vnūquodq3 si bene iudicat. De his studiosus iudicat autē⁊ut dixim⁹. Optimum ergo ⁊ pulcherrimū ⁊ dlectabilissimū felicitas. Et non diuisa sūt hec scd̄m Delyacam superscriptionē. Optimum iustū desideratissimum āt sanū esse: delectabilius vero q̄ qs optat frui. Omnia eni3 existunt hec optimis operationibus. Has autem vel vna harum optimā dicimus eē felicitatem.

Hec est quarta particula huius partis in qua ostendit ꝙ operationes vtutum nō solum sūt scd̄m seipsas delectabiles: sed etiā cū hoc ꝙ sunt delectabiles sūt pulcherrime ⁊ optime: ⁊ pōt poni hic conclusio 36. scilicet ꝙ felicitas ē optima pulcherrima ⁊ delectabilissima: hec ꝯclusio ꝓbatur ꝑ precedentia sic. Si operationes vtutum sint bone pulchre ⁊ delectabiles cum felicitas sit opatio scd̄m vtutem seq̄t ꝙ felicitas sit optima pulcherrima ⁊ delectabilissima. Et dicit hic Eustrati⁹. ꝙ felicitas vel ē simul oīs operationes scd̄m vtutes: vl̄ si sit vna operationū scd̄m vtutem erit optima illarum. Et nō diuisa sunt hec. Ex hoc ꝯcluditur error q̄rundam dicentiū. ꝙ illa tria sunt diuisa ⁊ non insunt eidem. s. pulcherrimū optimum ⁊ delectabilissimum s3 ꝙ attribuunt̄ diuersis secūdum superscriptōem Delyacam s3 quā iustissimo attribuit̄ optimū sanū eē desideratissimū frui ō te desiderata delectabilissimuz. oīa illa tria attribuūtur eidē. s. felicitati ⁊ non sūt predicto mō diuisa siue felicitas ponatur oēs opatōnes vtutum simul: siue ponatur vna operatio. s. optima opatio scd̄m vtutem.

Intelligendum scd̄m Eustratium ꝙ Delos est insula in qua erat templuz appollinis vbi hec supscriptō scripta erat diuidēs ab inuicez pulcherrimū optimū ⁊ delectabilissimum: ita ꝙ iustissimū ē optimū desideratissimū ē sanuz eē ⁊ delectabilissimū ē frui re desiderata: sed illa non sunt sic diuisa vt prius dictum ē.

Videtur tamen ⁊ eorum q̄ exterius sua ⁊ bonor̄ indigens quēadmodum diximus.

Hec ē quīta ps i q̄ pħs declarat ꝙ opinio tertis ponēs ꝙ bōa exteriora regrūt̄ ad felicitatē: siue ꝙ felicitas ꝯsistit i bōis exteriorib⁹ vt i diuiciys ⁊ amicis ꝯsonat opinioni. Ar. de felicitate: ⁊ ꝯcordat hec opinio cū opinione Ar. i hoc ꝙ vtraq3 pōit ꝙ ad felicitatē regrūt̄

bona exteriora. vel illa ppositō ad felicitatem
regrunt bona exteriora est oīe ppinquū: tam
ad opiniones dicētiū: q felicitas ɔsistit i bonis
exteriorib⁹ q̄3 ad opiones. Ar. pmo igit ppōit
intētionē. d. q q̄uis felicitas cōsistat i opatōe
s3 virtutē: tamē felicitas indiget bōis exteriori
b⁹. Et dicit Eustrati⁹ q res exteriores dicū
tur hic ea q̄ sunt extra naturā nr̄oz: ut ea que
sunt nec bona aīe nec bōa corporis s3 ex̄ vtrūq3:
sic sūt diuitie amici ⁊ huiusmōi: qbus indiget
felicitas nō pp̄ter se ut ipe dicit: q3 talia sunt
deteriora felicitate. s3 pp̄ter res subiectas qui
bus felix polyticus hēt prouidere.

Impossibile .n. vl nō facile bona operari ipotentē tri
buere existentē. Multa quidē .n. operata sūt
quēadmōm diximus per organa: p amicos: p
diuitias ⁊ p ciuilē potētiā. Quibusdā aūt de
nudari coinqnāt btitudinē: vtputa nobilitate:
bona prole: pulcbritudine. Nō oīno enī3 fe
lix q specie turpissimus: vel ignobilis: vel soli
tarius: vel sine prole. Amplius autē forte fe
lix minus si cui pessimi filij sunt: vel amici: vl
bōi existes mortui sūt. Quēadmō3 igit dixim⁹
videt idigere ⊄ tali pspitate. Vn̄ i idē ordi
nāt qdā bonā fortunā felicitati: qdā vo v̄tutē

Probat qd ppōsuit. s. q felix idiget bo
nis exteriorib⁹. ⁊ hec ē ɔclusio 37. huius
libri que probatur sic. illis indiget felix sine q
bus homo nō pōt opari opera v̄tutis nec ma
nere pulcbritudo felicitatis. sed sine bōis exte
rioribus bō aliq̄ opera v̄tutis nō pōt opera
ri. nec sine eis pōt pulcbritudo felicitatis ma
nere. ergo felix idiget bonis exterioribus. ma
ior patet. q3 ad felicitatē requirūt oēs opatio
nes secundū v̄tutē. ⁊ ēt ad felicitatē reqrit
pulcbritudo vt dem̄ ē: q3 felicitas ē optīa pul
cherrima ⁊c. ⁊ minor declaratur. ⁊ primo decla
ratur para prima minoris. s. q bō aliqua ope
ra v̄tutis nō pōt operari sine bonis exteriori
bus. q3 sine diuitijs que sūt bona exteriora nō
pōt bō opari opa liberalitatis: q̄ sūt dare qb⁹
o3 ⁊ qn̄ o3 ⁊ q̄n̄ o3 ⁊ sic d aliqs circunstātijs. iō
felix indiget bonis exteriorib⁹ vt dare possit.
Impossibile enī ē vel nō facile bene operari i
potentē tribuere. multa enī operāt hoies per
amicos ⁊ diuitias: ⁊ per ciuilē potētiā tanq̄ p
organa. ⁊ oīa hec sunt bona exteriora. ⁊ sic p3
prima pars minoris. Quibusdā aūt. ⁊ scda p3
minoris q3 sine bonis exteriorib⁹ nō potest re
manere pulcbritudo felicitatis declaratur. nā3
denudari: h̄ ē priuari quibusdā bonis exteri
oribus coinqnat. i. deturpat btitudinē. i. feli
citatē. Coinqnat enī felix si careat nobilita
te aut bona prole. aut pulcbritudine. Nō enī
ē oīno felix q ē spē turpissimus: vel ignobilis
vl solitarius. i. sine prole. ⁊ forte minus felix ē
si pessimi sūt sibi filij: vel si boni aliqī existen

tes mortui sunt. ⁊ sic patet q carentia istoz bo
noz exterioz. s. nobilitatis bone plis pulcbri
tudinis ⁊c̄ deturpēt btitudinē. ⁊ per ɔn̄s sine
istis. s. nobilitate: bōa ple: pulcbritudine ⁊ ce
tera n̄ pōt remanere pulcbritudo felicitatis.

Notāda sūt hic sex. primo circa primā par
tē minoris ē itelligēdū. q felix felicitate poly
tica de qua ph̄us hic loquitur maxime habet
operari opera liberalitatis ⁊ magnificētie. iō
ph̄s probauit hic q felix felicitate polytica i
diget diuitijs quibus pōt operari opera libe
ralitatis ⁊ magnificētie. Unde dicit hic alber
tus q ille q debet feliciter gubernare ciuitatem
nulla v̄tute m̄ indiget sicut liberalitate ⁊ ma
gnificētia. Cuius rō ē q3 pricipalis itētio poly
tici gubernātis rē publicā circa duo pcipue v
satur. p̄mū ē vt faciat ciues bonos ⁊ virtuo
sos. 2⁹. est vt violentias ciuibus illatas re
moueat ⁊ inferēdas prohibeat. sed ad vtrūq3
istoz deseruiunt predicte virtutes. s. libera
litas ⁊ magnificentia. deseruiūt enī ad facien
dos ciues bonos. nā s̄m ph̄3 p̄ polyticoz. ciues
non debēt gubernari sui3 et pricipatu dispo
tico s3 libere ⁊ principatu polytico. iō o3 q ci
ues inducant ad actum v̄tutis ⁊ bona ciuile:
nō coactionib⁹ et minis s3 dōis ⁊ p̄mijs q̄ fiūt
p liberalitatē ⁊ magnificētiā. Itez ad. 2⁹. s. ad
iniurias repellēdas ⁊ p̄hibendas deseruiunt
dc̄e due v̄tutes. quia ad iniurias repellendas
⁊ p̄hibēdas o3 q̄q3 vel bella ⁊ exercitu. et ad
vtrumq3 eoz exequendū requiruntur p̄cipue
act⁹ liberalitatis ⁊ magnificētie q fieri n̄ pōt
sine magnis sūptib⁹ ⁊ diuitijs. Scdo ē notā
dū circa s̄cam ptem minoris q carentia bono
rum predictoz. s. nobilitatis bone prolis ⁊c̄ co
inquināt ⁊ deturpāt felicitatē. quia huiusmōi
bona. s. nobilitas bona ples ⁊c̄ faciūt ad pul
critudinē ⁊ decorē felicitatis vt dic̄ Eustrati⁹:
in quantū reddūt hominē gratū ⁊ placitu3 in
oculis alioz. ⁊ hoc ptiet ad decorē felicitatis.
⁊ priuatō hui⁹mōi bonoz reddit hoies ɔtēpti
bilem in oculis alioz vt p3 ex de qui caret no
bilitate aut bōa ple aut pulcbritudie. 3⁰ ē
notādū circa pulcbritudie3 corporalē: q pul
cbritudo corporalis reqrit ad alimodam pfec
tionē felicitatis polytice. nō enī ē oīa felix quā
tum ad omnē pfectionē felicitatis. qui spē ē tur
pissimus: q3 sua turpitudo ⁊ deformitas reddit
eu3 cōtemptibilē ⁊ despectū. pulcritudo. n. mlt
tum confert polytico ad hoc q obediat ei. Aie
enim humane naturale habēt desiderium ad
ea que uisu sunt delectabilia. nec credit vtiq3
q ille qui s̄m aspectū deformis ē p̄mo vidēti
bus q s̄m aīo3 bonus sit. Et hui⁹ cā3 assignat
Albertus. d. q deformitas que ē in figura cor
poris pcedit ex deformitate potentiaru3 aīe.
iō in membro qd deuiat a figura humana non
pōt aīa habēr debitā opatōe3. pp hoc s3 filius

phisonomie monstr in corpore est mõstr i aia

4.° ē notendū q nobilitas requirit ad pfectiõez felicitatis politice: qr vt dicit Eustratius ignobili: ciues nō faciliter obediūt: nec ei honores debitū et reuerentiā īpēdūt. hoīes ēt popłares libentius obediūt nobili q̄ ignobili. qr intentio hoīs referr ad nobilitatē vł ignobilitatem generis. Si eni ignobilis assumat ad pncipatū et ad statum magnū hoīes referunt istum statū magnū ad ignobilitatē generis. et vitupādo dicūt q nō decet nec conuenit q filius talis ignobilis sit pnceps vł vel intanto statu: qr vt dicit Eustratius natura. i. naturaliter existēdo amatrix est vituperationis. Intentio enim hoīs referr ad hoc qd in homie reseruat vtus suorum pdecessorum. 5.° est notandū circa plem et amicos q carens prole non ē pfecte felix felicitate polytica. et hoc verum est de hoīe ciuili cõiuncto cū muliere: qr frustra cõiugit nisi habeat plem. minus tamen est felix si habeat filios pessimos: vł amicos. qr ptales ipedir ab opatione vtutis. Cuius causa ē vt dicit Albertus. qr vinculū amicitie vel sanguis in contrarium trahit amori vtutis: et ille qui est distractus non pōt habere pfectā opōnes vtutis. Impedit etiam felicitatē: si ei extiterit boni filij vł amici et mortui sint: qr fm Eustratiū ex pterita felicitate recordata: magna tristicia generatur in corde eius ex qua tristicia hō retrahitur ne delectabiliter possit operari. eo q fm boeciam extremum genus infelicitatis ē aliqn fuisse felicē. 6.° est notandū q diuitie aliqualiter faciunt ad felicitatē. Intelligendū tamē q diuitie possunt accipi moderate: vel insuperabundantia. pmo mō regrunt tam ad felicitatē ptemplatiuā q̄ ad felicitatē polyticā: qr neutra felicitas pōt esse sīn vita cõseruata ad quā cõseruandam necessario regrunt diuitie sufficientes ad cõseruatiõez vite. sz ad felicitatē cõtemplatiuā nō regrit supabundantia diuitiarū. non enim oz felicem esse dnz terre et maris vt dicit. io. huius. Si aūt loqmur de felicitate polytica hoc pōt esse dupliciter vł vt felicitas polytica significat aggregatū ex bōis corporis et aie et bonis exteriorib: et vł ex omnib que regrunt ad felicitatem polyticā. et sic excellentia diuitiarū regrit ad felicitatē politicā tanq̄ ps eius vt dictum est superius. Alio modo pōt accipi polytica felicitas pro opatione prudentie. et sic supabundantia diuitiarū non regrit ad felicitatē polyticā quantum ad actum hoīs felicis fz se. Si vero consideret felicitas polytica quantū ad alios. sic felicitas polytica que ē opatō requirit supabundātiā diuitiarū quā pnceps hēt puidere subditis de necessarijs quod non potest sine abundantia diuitiarum. tamē nec diuitie nec bona corporis ptinent ad felicitatē que est opatio intrinsece sz extrinsece: tanq̄ instrumēta vel organa. Quemadmodum igitur diximus. quia felicitas videt idigere casu prosperitate. s. amicis et diuitijs ut dcm est: et bona exteriora subiacent fortune et casui qr talia casualiter qnq̄ adueniūt et recedunt et iō quidā in idem genus cause ordināt felicitatē et bonā fortunā dicentes: q felicitas et bona fortuna idem sunt. Alij aūt dixerunt idem esse felicitatem et vtutem sicut superius dcm est. Tractatus. 3.° de tribus q̄stionib pncipalibus pmi libri. s. a quo ē felicitas. cuius est felicitatis. quando est felicitatis. i. quando felicitas inest hoī vtrum in hac vita vł post hāc vitam. et hec questio continet duas questiones partiales. Prima ē vtrū aliqs hō i hac vita sit vel esse possit felix. Scda est vtrū post mortē sit vł possit aliqs esse felix. Iste tractat ptīet tria capla. In p. capitulo soluūt due questiones pncipales. prima ē de causa effectiua felicitatis. et ē a quo ē felicitas effectiue. scda ē de cā felicitatis materiali seu subiectiua. et est cuius ē felicitas tāq̄ subiecti. In scdo capitulo ibi. Multe. n. transmutatões. mouetur et soluit vna questio. vtrū aliquis hō possit esse felix in hac vita. In tertio capitulo ibi. Pronepotam āt fortunas. mouet et soluit hec questio vtrū post mortē possit aliquis eē felix. Caplm primū de cā effectiua felicitatis et subiectiua. s. a quo ē effectiue. et cuius ē subiectiue declarās q nō ē a fortuna neq̄ a casu sz a cā determinata. s. diuina vel humana. et q non ē brutorū. qr nullū brutū cōicat opationem fz virtutē. nec ē puerorum quia felicitas indiget virtute perfecta et vita perfecta.

Vnde et queritur vtrū ē discibile vł assuescibile vł aliter qualiter exercitabile: vel scdm quādā diuinā puidētiā vł pp fortunā aducit.

Istud ē primū capitulū tractat tertij in q̄ monētur et soluunt due questiones principales. et ptinet istud capitulum duas ptes principales. In pria mouetur et soluit hec questio a quo ē felicitas effectiue. In scda ibi. Decēter igitur. soluit hec q̄stio cui ē felicitas hō ē i quo ē felicitas subiectiue. prima ps continet tres pticulas. In prima mouet q̄stionē. In scda ibi. Si qdem igit. arguit ad questionem. In tertia ibi. Manifestū āt ē. soluit questionem. In prima particula mouet questionē dicēs. q p determinatōem de diffinitōe felicitatis. vnde. i. deinde querit vtrū felicitas sit discibilis vel assuefactibilis vł aliqualiter exercitabilis vł sit ab aliqua particula diuina vel sit a fortūa.

Intelligēdū q hec questio fm q hic pponitur habet qnq̄ membra fm q. 5. erant opiniones de causa felicitatis: vt dicit hic Eustratius. Prima opinio ponebat q felicitas acquiritur p disciplinā seu p doctrinā: sicut acqrūtur scie

t pter hāc opinionē dicit. Disci bile. Secunda opinio ponebat φ felicitas acquiritur per assuefactionem quomō acgrūtur virtutes morales. t pter hanc opinionē pponit illud mēbrū. Uel assuefactibile. Tertia opinio posuit φ felicitas acquiritur per exercitatōem sicut in disciplina militaris vel operū artificialiū vt ars cytharizandi vel aliquid tale. t pp hoc dixit. aut alr qualr exercitabile. Quarta opinio posuit φ felicitas aduenit nobis per quandam particulā diuinā ita φ felicitas ē a deo effectiue. t pp hanc opinionem pposuit illud membrū. Uel sm quādā pticulā diuinam. Quinta opinio posuit φ felicitas aduenit nobis a fortuna. t pp hanc opinionē pponitur illud membrū. Uel pp fortunā. pōt tn̄ hec questio ptinere ad ptes. ita vt hec sit questio. vtrū felicitas sit a cā indeterminata vt a fortūa. vl a cā determinata: si a cā determinata aut ergo ē a cā diuina aut a causa humana. t si sit a cā humana: aut acquiritur per doctrinam aut p assuefactionem aut per exercitationem.

Si quidem igitur t aliud aliqd ē deorum ē donū hoībus rōnabile t felicitatem dei datum eē t maxime humanorum inq̄ntum optimū. Sed hoc quidē forte alteri' erit vtiqz pscrutatōis magl ppū.

Hec ē scḋa particula pńte ptis in qua phs arguit ad questionem ex probabilibus probando tria. Primum est φ rōnabile est φ felicitas proueniat nobis a cā diuina. Scḋm ē φ tollerabile ē φ felicitas proueniat nobis a cā humana. Tertiū ē φ irōnabile t intollerabile est φ felicitas proueniat a causa fortuita.

Primo igitur probat φ rōnabile ē φ felicitas proueniat a cā diuina. t hec est ↄclusio. 38. pbatur sic. rōnabile ē φ ab optima cā pueniat optimus effectus: sed cā diuina est causa optima t felicitas ē optim' effect'. ḡ rōnabile ē φ felicitas pueniat a cā diuina. Phs improbans do istā ↄclusionē vtitur quodam entimemate. s. sic. si aliqd donū sit donū deoꝝ hoīb' a deo vel a substātys separatis sicut aliqd aliud proueniens hominibus maxime rōnabile videt felicitatem eē donum dei. t rōnē huius ↄne assignat. s. φ felicitas ē optimum oium bonoꝝ. i. qz felicitas est optimum inter omnia humana. rōnale ē φ pueniat homini a causa optima quia necesse ē effectus proportionari sue cause. t adu illius entimematis supponit phs tamq̄ manifestū. s. q̄ vt dicit Eustratius. deus ē φ cē t viuere inest hoīb' ex hoc. vt a ē manifestū φ aliqd donū inest hominib' a deo sed hoc pscrutari. s. a quo ē felicitas ē alterius perscrutationis vt dicit phs. hoc enim magis ptinet ad duodecimum metaphꝫice.

Uidetur autem t si non a deo missa ē sed propter virtutē t quādam disciplinam t exercitationem hic adueēit diuinissimoꝝ eē. virtutis. n. premium t finis optimum videt t diuinum qd t beatū. Erit autē vtiqz t multum cōe. Possibile. n. existere oīb' non orbatis ad vtutē p q̄dā disciplinā t studium.

Scḋo pbat φ tollerabile est φ felicitas sit a causa humana. t hec ē conclusio. 39. q̄ pbatur dupliciter. pmo sic. tollerabile ē φ felicitas sit ab illo a quo si ponatur eē p hoc nō remouetur illud qd ē propriū felicitati. s. φ sit optimum t diuinū. sed felicitatē eē a cā humana non tollit a felicitate illud qd ē pprium felicitati. s. φ sit optimum t diuinū. ergo tollerabile ē φ felicitas sit a cā humana. maior patet per hoc φ illud qd nō tollit propriū non tollit illud cui' ē propriū. t p consequēs qd ē tollerabile ppo felicitatis ē tollerabile felicitati. t sic pz maior t minor ēt patet. nam illud. s. φ felicitas sit a cā humana non tollit quin felicitas sit aliqd diuinum t optimū cū sit pmiū t finis vtutis. qd. n. ē pmium t finis vtutis videtur esse optimum t diuinū t quoddā beatū t posito φ felicitas sit a cā humana adhuc est quoddā optimū t diuinū t quoddam beatum.

Notandū ē hic sm Eustratium φ licet felicitas sit a deo pncipaliter tn̄ pōt eē a causa humana. qd declarat. s. φ eorum que nobis largiūf a deo h qdē simplr a deo attribuūf nl cōferentibus nobis. hec autē illaborātibus nobis t eligētibus tribuūtur nostra electōe t studio quēadmodū tam cā quadā effectus deo. talia enim dicta in nobis bona i qb' non studentes adeo psperamur. simplr āt nihil bonum cuius non pncipium cōis cā ē. patet enim diuinum esse felicitatem t optimum t beatū ex eo φ ipsa ē pmium virtutis. p studium. n. multū in habitu vtutis effecto hoīe pmiū ipi felicitas tribuit: s. Eustratius. vnde vult φ quedā tribuuntur nobis adeo nobis nihil cooperātib' vt esse t viuere. t q̄dam tribuūf nobis a deo nobis cooperātib' t studētibus t laborantibus. postq̄. n. fuerimus exercitati in operationib' virtutum: tūc ipa felicitas tāq̄ pmium virtutis nobis largitur a deo. pma. n. cā l oi operatione t effectu cause secunde pncipal' magis agit q̄ ipa cā secūda. Intelligendū ē φ quoddam ē pmium virtutis extrinsecū. vt honor qui exhibetur ab altero propter virtutem. t quoddā ē premium intrinsecum qd debetur virtuti ex seipsa tanquā finis t vltima eius perfectio cuiusmodi ē felicitas. Scḋo ē intelligendū φ felicitas dicitur quoddā diuinum: non quia solum est a deo sed quia nos deo assimilat.

Erit autez vtiqz. z° probat conclusio sic. tollerabile ē φ felicitas sit a tali causa a qua si ponatur eē non tollitur quin sit cōmunis finis omni habēti talē naturā. s. felicitatē eē a causa humana nō tollit quin felicitas sit finis cō-

munis oi habēti naturaȝ humanaȝ maioꝛ pȝ. quia finis ad quē aliq̄ natura declinaṫ debet eē cōis oibus habētibus illā naturā nisi sit in paucioribus. ⁊ minoꝛ patȝ. quia si felicitas po natur eē a cā humana poterit eē cōmunis om ni hoi. qꝛ sic per studiū ⁊ disciplinam poterit q̄ libet homo nō orbat⁹ puenire ad felicitatem. Eustratius dicit hic ꝙ nulli habēti intellectū ⁊ sensum ad virtutē volenti: ⁊ ut oȝ studenti ē impossibilis possessio boni. s. felicitatis.

Si autem ē ita melius q̄ ꝓpter fortunam beari: ⁊ rōnabile habere sic. Si quidē q̄ fm naturā vt possibile optime hēre sic nata sunt: similiter aūt ⁊ q̄ fm artē ⁊ oēm cām ⁊ maxie fm optimā. Maximū autem ⁊ optimum concedere fortune valde pernitiosuȝ vtiq̄ erit.

TErtium declarat. s. ꝙ irrationabile ē ponere ꝙ felicitas pueniat a cā fortuita. ⁊ hec ē conclusio. 4.o. q̄ pbatur dupl̄r. p̄ sic. ea q̄ fiūt fm nām. ⁊ etiā ea que fiunt fm artem optime fiunt vt possibile ē ea fieri ⁊ optie disponūṫ s3 ꝙ nata sunt disponi. cum ḡ felicitas sit bonuȝ ⁊ optimum eius cā dȝ optie se habere. s3 fortuna non se hēt optime imo deterius se hȝ q̄ ars vel natura. ergo irrōabile ē ꝙ felicitas sit a cā fortuita. qꝛ sic non fieret optime s3 ꝙ nata est fieri. Maximum aūt. scdo pbatur hec ꝯclusio sic. ierōnabile ē ꝙ effect⁹ pfectissimus sit a cā imperfectissima. sed felicitas ē effectus pfectissimus ⁊ fortūa ē cā impfectissima. ḡ ⁊c. vnde si felicitas eēt a fortūa multo fortius oia alia bona humana eēnt a fortuna. ⁊ ita cessaret omne hūanū ad bōa exeq̄nda qđ ē valde icōueniēs.

Manifestū āt ē ⁊ ex rōe quod q̄ritur. dictum ē.n. ante operatio fm vtutē q̄lis q̄dā: reliquorū aūt bonorum hoc q̄dē existere necessariū: hec āt coadiutiua ⁊ vtilia nata sūt organice. Cōfessa autē hec vtiq̄ erūt: ⁊ his q̄ a pricipio. polytice autē finē optimū possum⁹. Hoc autem plurimū studium facit huius quales quosdā ⁊ bonos ciues facere ⁊ operatores bonorum.

HEc ē tertia pticula p̄me ptis i qua pħs soluit questionem querentem a quo est felicitas ⁊ ꝯsistit solutio in hoc ꝙ felicitas ē a cā humana. ⁊ hec ē ꝯclusio. 4.i. que pbaṫ sic. felicitas ē opatio fm vtutē. vt pȝ ex pcedētibus s3 opatio fm vtutē ē ab hoie. qꝛ vt⁹ ē ab hoie. ḡ felicitas ē a cā hūana. alia tñ bōa ꝯcurrūt ad felicitatē q̄dā istrumētalr ⁊ organice sic̄ dictū ē pri⁹ i eis tñ nō ꝯsistit pncipalr felicitas que ē operatio. Confessa autē. ꝙ āt felicitas sit operatio fm vtutē pȝ p ea q̄ dicta sūt pri⁹. s. ꝙ felicitas ē vltim⁹ finis i reb⁹ hūanis. s3 manifestū ē ꝙ opatio fm vtutē ē vltimus finis i reb⁹ humanis. nā ad hoc tēdit polytica ferēdo leges ⁊ penas: ⁊ pmia adhibēdo vt faciat ciues bonos ⁊ ut faciat eos operari fm vtutē. ꝙ ḡ felicitas q̄ ē finis polytice sit opatio fm vtute ē ꝯsonū pdictis. Intelligēdū ē vt pȝ p determiatōem pħi ⁊ sui Cōmētatoꝛ hic. ꝙ felicitas ē a cā hūana ⁊ ēt a cā diuia. Est.n. a cā diuina sic̄ a cā pricipali. s3 ñ sicut a cā totali. ⁊ ē a cā hūana tāq̄ a cā ꝓxia ⁊ imediata. qꝛ ē imediate ab intellectu fm hitū sapie vel prudētie q̄ est cā hūana. pōt ēt dici diuina fm pticipatōem ⁊ assimilationē. Intellect⁹.n. ⁊ hit⁹ itellect⁹ a qb⁹ puenit felicitas pñt dici diuina. qꝛ p eos assimilaṫ diuis.

Decenter igitur neq̄ bouem neq̄ equū neq̄ aliqđ aliud aliorū aīalium felix eē dicim⁹. nullū.n. ipoꝝ possibile ē cōicare tali opatōe. ꝓp hoc āt cām neq̄ puer felix ē: nō dū.n. opatoꝛ taliū ꝓp etatē. Dicti āt ꝓp spēm beatificaṫ. idigēt.n. quēadmodū diximus vtute pfecta ⁊ vita pfecta.

HEc ē scđa ps pricipalis hui⁹ capli: in q̄ determiaṫ quarta qō pricipalis h⁹ libri. s. cui⁹ ē felicitas. Hoc ē i q̄ ē felicitas sic̄ i sbo. Et primo declaraṫ i qb⁹ nō ē felicitas: deinde concludiṫ cui⁹ siue i q̄ ē felicitas. Pro p̄lo ḡ pbaṫ ꝙ neq̄ asin⁹ neq̄ bos neq̄ aliqđ irrōnabiliū. nec puer ē felix. ⁊ hec ē ꝯclusio. 4.z. q̄ pbatur sic. felicitas ē opatio fm vtutē: s3 nullū illoꝝ ē opatoꝛ talia opatōis. ḡ ⁊c. maioꝛ pȝ ex pcedētibus ⁊ minoꝛ declaraṫ. qꝛ nullū aial irrōnale potest cōicare tali opatōe. s. fm vtutē qꝛ nō hñt aptitudinē ad talē opatōem. puer ēt ꝓp etatē nō ē opatoꝛ taliū ex qb⁹ hō dr̄ felix. pueri tñ beatificāṫ. Hoc ē dicūṫ q̄nq̄ beati ꝓp spē futuri boni. Hoc ē ꝓp spē future felicitatis quā i eis credim⁹ eē futurā. ⁊ hoc ut dicit Eustrati⁹ ē: vl ex natura li disponē eoꝝ. vt qꝛ videm⁹ eos iclinari ad bona ⁊ refugere mala: vl ēt ex eo ꝙ sūt ex felicib⁹ parētib⁹ pcreati. s3 i pñti non pñt dici felices. qꝛ felicitas vt diximus idiget vtute pfecta ⁊ vita pfecta quoꝝ neutrū cōpetit pueris vt satis pȝ. ⁊ ex hoc pȝ cui⁹ ē felicitas siue i q̄ ē felicitas. sicut in sbo. qꝛ ē hois opantis fm vtutē pfectā in vita pfecta. Caplm z⁹ tractat⁹ tertij in quo moueṫ ⁊ soluiṫ vna qo. s. ꝯclusionis pricipal. s. qñ ē felicitas. i. qñ inest felicitas hoi. Hoc āt qđ hȝ. z. ptes q̄ sūt due questiones pziales. Prima ē an aliqs sit felix dū viuit: vl oȝ respicere finē vite: vt dixit Solon. Scđa ē vtrum aliqs sit felix p⁹ hāc vitā. pria istaꝝ q̄stionum moueṫ ⁊ soluiṫ i capitlo isto. ⁊ ē solo. ꝙ possibile ē hoiem eē felicē dū viuit. qꝛ possibile ē hominē dū viuit opari fm vtutē pfectā i vita pfecta victuꝝ: sic ⁊ ēt finituꝝ scdm rōneȝ.

Multe enim trāsmutatōes fiunt trāsmutatio nes vite ⁊ oīmode fortune scdm vitaȝ: ⁊ ꝯtingit maxie abūdantē magnis calamitatibus icidere i senectute: quēadmodū i heroicis d priamo narraṫ. Talib⁹ āt vsū fortunis ⁊ fini

entem miserabiliter nullus itaq felicitat.

Istud ē cap[itulu]m 2[m] tractatus tertij libri. in quo mouet̄ ⁊ soluit̄ hec q̄ō. vtrū aliq̄s hō sit felix dū viuit. ⁊ ɔtinet duas p̄tes p̄ncipales. In p̄ia ponit̄ q̄ō cū motiuo q̄ōis. In scđa ibi. Uel fortunas. ponit̄ solō q̄ōis. Prima p̄s continet tres p̄ticulas. In p̄ia pōit motiuū q̄stionis. In scđa ibi. Utrū ē igit̄. pōit q̄ōnem. ⁊ ad ip̄am arguit. In tertia ibi. Si āt nō dicim⁹. ponit ⁊ excludit quādā rōem ad rn̄sionē suā. In p̄ia igit̄ p̄ticula ponit̄ motiuuȝ q̄ōnis q̄ō ē tale. multe trāsmutatōes sūt circa vitā humanā ⁊ oīmode. i. oībus modis. q2 de bono in malū ⁊ de malo in bonū tā ſm corp⁹ q̄ ſm aīem. ⁊ h⁹ transmutationes fiunt ſm totā vitā ⁊ in oi etate hoīs ⁊ i iuuētute ⁊ senectute. q2 ɔtigit aliquē q̄nq̄ eē maxīe abūdantē in iuuētute q̄ tn̄ in senectute icidit in maxias calamitates: sic i versibus heroicis narratur de Priamo q̄ ip̄e p̄us fuit visus hōis fortunis̄ ⁊ postea miserabiliter finiuit vitā suam. ⁊ talē nullus felicitabit. i. felicē enunciabit q. s. hōis fortunis visus ē i iuuētute ⁊ postea in senectute miserabilit̄ finiuit. Istud q̄ ē motiuū q̄ōnis. s. trāsmutatio in hac vita de p̄speritate i miseriā nec pōt i hac vita eē certū q̄liter hō vitā suā finiet. iō dubiū est an nō obstāte huiusmōi variatōe fortūe possit aliq̄s eē felix in hac vita. Intelligendū ſm Eustratium hic. q̄ hoies āntiq̄ui dicebāt viri gloriosi p̄diti nobilitate ⁊ v̄tutibus a q̄b⁹ ē̄sui heroyci dicti sūt i. q̄b⁹ narrat homer⁹ q̄ Priamus fuit primus rex troie p̄le felicissimus decorus gloria diuitijs abūdātissimus: v̄tute rectissimus pace quietissimus qui in senectute bonum contrarijs omnino subiecuit.

Uidetur igitur nullū aliū hoiȝ beatificandum vsq̄ quo vtiq̄ viuit: sed ſm Solonē aut debitū ē finē respicere. Si āt vtiq̄ ⁊ ponēdū ita. q̄ ē felix tunc cum vtiq̄ morietur: vl̄ h̄ aīo icōueniens. aliterq̄ ⁊ dicētib⁹ nobis opatōem q̄dā felicitatē.

Hec ē scđa particula p̄me p̄tis in qua pħs mouet questionem ⁊ ad ip̄sam arguit. ē igitur questio verum aliquis felix sit dum viuit vel oportet respicere finem vite scilicet considerando si felicitas perseuerat vsq̄ in finem vite sue sicut Solon dixit q̄ nullus est felix q̄diu viuit sed solum in fine vite ita q̄ solū post hāc vitam est certum de aliquo. verum fuerit felix vel non. Sciendum scđm Eustratium hic. q̄ Solon fuit vn⁹ de. 7. sapiētib⁹ qui Athenienſibus leges condidit ⁊ propter mutatōem fortune quam vidit puenire circa vitam humanam dixit. q̄ nullus debet dici felix q̄diu viuit sed solum in fine vel post finem hui⁹ vite ⁊ iō pħs hic ingrit de v̄itate hui⁹ positionis.

Si autem vtiq̄. Arguit ad questionē obiciendo cōtra dictū Solonis probando q̄ nullus est felix quando moritur. ⁊ hec est conclusio. 43 q̄ p̄batur sic. felicitas est operatio ſm virtutem. sed homo q̄n moritur non operatur ſm virtutem. ergo ⁊c. ⁊ hec ratio probat q̄ homo in fine vite sue scilicet in vltimo instanti temporis mensurantis totam vitaȝ hominis non est homo felix. quia in illo instanti homo p2 mo habet non esse. naȝ in substantijs permanentibus non est dare vltimum instans in quo res est sed primum in q̄ res nō est. Postquam fuit. sed quando res nō est tunc non operatur scđm virtutem. p̄batur etiam hec ratio. q̄ nec in morte scilicet in vltio instanti tēporis mensurantis totam vitā hoīs nec ēt post illud instans est homo felix. q2 nō ē felix quādo non est. q2 tunc non operatur scđȝ v̄tutem sed homo nec in vltimo istāti vite nec p⁹ vltimū istās vite hȝ opatōeȝ ſȝ v̄tutē q̄ ⁊c.

Si aūt nō dicim⁹ mortuū felicē. neque Solon h̄ vult: ſȝ q̄m tunc vtiq̄ q̄s firmiter beatificabit hoiem: vt iā extra mala existētē ⁊ i fortuna. Dēt q̄dē ⁊ h̄ q̄ōnē quandaȝ. Uidet̄. n. eē ⁊ mortuo malū aliq̄d: ⁊ bonū siq̄dē viuēti nō sentiēti āt puta honores ⁊ dehonorationem ⁊ filioꝝ ⁊ oīo p̄nepotū p̄speritates ⁊ infortunia. Questōem āt ⁊ hec tribuūt: etenīȝ q̄ hn̄ vixerit vsq̄ ad senectutē ⁊ mortu⁹ ē scđȝ rōnē contigit multas trāsmutatōes fieri circa filios. ⁊ hos q̄dē ip̄oꝝ bonos eē ⁊ potiri vita q̄ ē scđm dignitatem: hos āt ex ɔuerso. Manifestum āt q̄m distēsionib⁹ ad patres omnifariā hēre ip̄os ɔtigit. Incōueniēs āt fiet vtiq̄ si simul trāsmutet̄ ⁊ mortu⁹ ⁊ fiet aliq̄n q̄dē felix. rursus autē miser. Incōueniēs āt ⁊ i hoc nihil neq̄ in quodam t̄pe supuenire q̄ sint filioꝝ patribus. Sed reuertēdū ad prius q̄sitū. Forsitā enim vtiq̄ ip̄icie̅t ⁊ q̄ō nūc q̄sitū ē ex il. o. si. n. vtiq̄ finem videre oportet. ⁊ tunc beatificare vnunquenq̄ non vt existentem beatuȝ. ſȝ q̄m prius erat: qualiter non incōueniens si quando est felix non vere dicetur de eo existere.

Hec est tertia particula in qua excludit quandam responſionem ad rationem pħi nunc factam contra Soloneȝ. posset enim aliquis dicere q̄ ratio verum concludit. scilicet q̄ nullus est felix quādo moritur nl̄ post morteȝ: nec hoc dixit Solon neq̄ nos dicim⁹. sed Solon hoc voluit q̄ quādo homo est mortuus tunc potest aliquis firmam sententiam dare de eo quod est vel fuit felix. ⁊ hec responſio potest intelligi dupliciter. vnomodo q̄ homo quādo ē mortuus est felix quia tūc ē extra mala ⁊ infortunia. Et scđm Eustratium. pħs per mala intelligit illa mala que homini aduenīunt secūdum electionem: ⁊ per infortunium intelligit mala que non ex nobis sed ex causa extrinseca inferuntur. Et quia nihil talium mortuus de cetero sentiet ideo post mortem est

homo felix. τ iſte ē vnus intellect⁹ q̄ potuit fuiſſe Solonis. Ali⁹ intellect⁹ ē ꝙ q̄n hō ē mortu⁹ tūc nō ē felix ſʒ tūc certitudīalr pōt ſciri vtrū fuerit felix vel non. qꝛ tūc certitudinalr ſcitur q̄liter finiuit vitā ſuā. Si enim ſciat ꝙ ſ rōnē finiuit vitā ſuā tūc ſcitur ꝙ fuit felix. τ ſi ſciatur ꝙ non finiuit vitam ſuā ſm rōem tunc ſcitur ꝙ nō fuit felix. Habet gdē. ſʒ iſtā rñſionē excludit phs. τ ꝑ excludit pmū intellectum reſponſionis que ponit ꝙ poſt mortē ſcitur d aliquo ꝙ ē felix vel ꝙ fuit felix. qꝛ tunc ē poitus extra mala. Iſtud excludit phus probando ꝙ mortuus non ē poitus extra mala. qꝛ mortuo videntur accidere bona τ mala. vt honorationes τ honoratōes pſpitates τ infortunia aicorum τ vīctium. ſed cui mala poſſunt accidere de illo non ē certū ꝙ ē poitus extra mala: nec ꝙ ē vel fuit felix. vñ q̄uis mortuus nō ſentiat ea tñ ſibi poſſunt contingere mala ſicut vīnēti non ſentienti multotiens contingūt multa mala. vt ꝙ amici ſui occidātur. aut ꝙ diuitie ei⁹ diripiātur. Queſtionē ēt. Occaſione autē ꝑdictorum interponitur q̄daʒ qō poſſibile. n ē ꝙ aliquis per totā vitam ſuam feliciter vixerit. τ feliciter finiat vitam ſuā: tñ poſt mortēʒ contingunt diuerſe trāſmutationes circa filios ſuos. ita ꝙ quidam fiunt felices τ quidā miſeri. Eſt ergo queſtio. vtrū felicitas ipſius mortui d beat trāſmutari pp infortunia q̄ accidunt filijs ſuis τ amicis. Si detur ꝙ ſic videt ſeq inconueniens qꝛ ſic mortuus trāſmutaretur de felicitate in miſeriam. τ ſic infirma erit beatitudo qō videtur inconuenīēs. Si āt detur 2riū. ſ. ꝙ illa que contingūt filijs in nullo tempore ſupueniant patri. ex hoc ēt videt ſeqnl incōueniens ꝙ. ſ. pater ſit ingrat⁹ filio τ nō miſericors τ inimicus. Iſta queſtio non ſoluit hic. ſʒ in capitulo ſequēti. Sed reuertēdū ē. ſm intellectū reſponſionis ipſius Solonis iprobat phs. τ ēt remouet Solonis motiuum pp qō dicto nō reſpondebat. dixit eni Solon ꝙ p⁹ mortē ē certū de aliquo ꝙ fuit felix. ſed ante mortē nō ē certum de aliquo ꝙ eſt felix. Iſtud improbat phs pbando ꝙ ſi poſt mortēʒ ſit verū de aliquo ꝙ fuit felix. ꝙ ante mortem fuit veꝝ de eodēʒ ꝙ ē felix. τ hec ē 2cluſio. 44. huius libri. Iſtā concluſionē pbat phs ducēdo ad icōueniēs dam oppoſitū eō cluſionis. magnū. n. inconueniens videt ꝙ q̄n aliquis ē felix non vere dicatur ꝙ eſt felix. ſed ꝙ poſtea dicatur ꝙ fuit felix. nam veritas ꝑpoſitionis de ꝑterito dependet a veritate ꝑpōis de preſenti. nam propter hoc aliquid ē verum fuiſſe: quia verum fuit illud eē vnde hec ē ꝑpoſitio ꝑbans concluſionem. oīs ꝑpoſitio vera de preterito hēt aliquam de pſēti q̄ aliq̄n fuit vera. Si ergo hec ſit vera de preterito Sortes fuit felix. hec de pſenti fuit vera Sortes ē felix. ſed hec. ſortes ē felix. nō fuit vera niſi quando ſoꝛ. vixit. ḡ hec fuit vera ſoꝛ. eſt felix ſorte viuēte. τ ita de aliquo in hac vita ē verum ꝙ ipſe ē felix. Intelligendū ē ꝙ q̄uis oī ꝑpoſitioni affirmatiue vere de ꝑterito correſpōdeat affirmatiua de pñti q̄ aliq̄n fuit va. tamē maior certitudo eſt de vitate ꝑpoſitiōis de ꝑterito q̄ vnq̄ fuit de veritate ꝑpoſitōnis de preſenti. qꝛ affirmatiua vera de ꝑterito ē neceſſaria ſed non oportet ꝙ affirmatiua vera d pñti ſit neceſſaria. vnde de eo qui feliciter finiuit vitā ſuaʒ ē mō neceſſarium ꝙ ipſe fuit felix: ſed nūq̄ fuit iſta de preſenti neceſſaria. iſte ē felix. quia ſemꝑ dum ille vixit fuit incertum qualiter finiret vitam ſuam vtrū feliciter vel ifeliciter. vnde ſuppoſito ꝙ ad hoc ꝙ aliq̄s ſit felix regritur ꝙ ipſe feliciter moriat hec ē indeterminate vera ille ē felix. qꝛ dependet a veritate ꝑpoſitionis de futuro i materia 2tingēti .ſ. a veritate hui⁹ ille feliciter morietur. τ aꝉ .n. ꝑpoſitio ē ſic determinate vera ꝙ ſic ē vera pro hoc inſtāti ꝙ non ē falſa. ꝑ hoc inſtanti potuit tñ fuiſſe falſa ꝑ hoc iſtanti. vnde tripliciter dr ꝑpoſitio determinate vera. vł qꝛ ſic determiatur ad veritatē ꝙ nunq̄ poteſt eſſe falſa. τ iſto modo ſola ꝑpoſitio neceſſaria ē deſminate va

Scdo modo dicit ꝑpoſitio determiate vera q̄ ſic determinat ad vitatē ꝙ non poterit eſſe falſa nec fuiſſe falſa ꝑ hoc inſtāti. τ iſto modo ē determinata veritas i ꝑpoſitionibus de preſenti q̄ nō depēdent a futuro. vt illa tu ſedes ē ſic determiate vera ꝙ nūq̄ potuit fuiſſe falſa ꝑ preſenti inſtāti. Tertio mō dicit ꝑpoſitio determiate vera q̄ ſic ē vera ꝑ hoc iſtāti ꝙ ñ ē falſa ꝑ eodem iſtāti poterit tñ fuiſſe falſa. pro hoc iſtāti. τ iſto mō ē determinata veritas i ꝑpoſitionibus de futuro in mā contingenti. τ ēt in ꝑpoſitionibus de pſenti q̄ dependent a futuro ſicut magis declaraui ſup ꝑmis pierminias τ iſto tertio modo ē 2cedēdū ꝙ de aliquo dum viuit eſt determinate veꝝ ꝙ e felix: magis tñ eſt determinate verū poſt mortem ꝙ fuit felix q̄ ꝙ eſt felix dum viuit.

Propter non velle viuētes felicitare pp tranſmutatōes τ pp permanens quid felicitatē exiſtimare τ neq̄q̄ facile tranſmutabile. Fortunas āt recircularī multotiēs circa eoſdem. Manifeſtum eniʒ ꝙ ſi ſequamur fortunas eūdem felicem τ rurſus miſeꝝ dicemus multotiens: camaleonta quēdam felicem nūciantes τ debiliter firmatum.

Ponit τ remouꝫ motiuū Solonis qō fuit iſtud. cōtingit multotiēs fortunas recirculari circa eoſdē. vt cū de diuite ſit pauper τ de malo bon⁹ τ ecōuerſo. τ felicem dixit eē qd permanens τ ſtabile. τ in hac vita propter huiuſmodi tranſmutationes non ē ſtabilitas. ideo dixit ꝙ in hac vita non eſt verum dicere de aliquo ꝙ ipſe eſt felix. Manifeſtum enim.

Istud motiuū remouet phs ostēdens q non debet aliquis iudicari felix ɔsiderando ad bona vl mala fortūe. ⁊ hec ē ɔclusio. 45. q̄ pbat sic bona ⁊ mala fortune sūt variabilia istabilia ⁊ incerta vt manifestū ē. g̃ si considerādo ad bona vel ad mala fortune eēt aliquis iudicādus felix de eodem vere diceremꝰ multotiens q ē felix ⁊ iterum miser. ⁊ sic enūciabimꝰ felicem vt camaleonta ⁊ vt debiliter firmatū. Cōmentator dicit hic q camaleōta ē animal breuissimam habēs naturam: vt faciliter trāsmutet ad oēs colores corporum ppe iacentium. ⁊ iō si considerādo ad bona vel mala fortune esset aliquis felix felix nō eēt firmatus in bono sicut nec camaleonta in colore.

Uel fortunas quidē sequi neq̄q̄ rectam. non .n. in his bene vel male. sed indiget his hūana vita quēadmodum diximus domine aūt sūt q̄ fm virtutem opationes felicitatis: contrarie autē ɔtrarye. ¶ Testatur aūt sermoni ⁊ qō nunc quesitum est. Circa nihil .n. sic existit humanorum operum constātia vt circa operatōes q̄ scdm virtutem sūt. pmanentiores .n. disciplinis hec vidētur eē: earūdem aūt honorabilissime permanentiores ppter maxime ⁊ maxime ɔtinue viuere in ipsis beatos. hoc .n. assimilatur cāe eius qō ē non fieri circa ipsas obliuionem.

Hec ē scda ps principalis huius capli. et continet tres particulas. In prima soluit motiuum ponentium q nullus est felix an finem vite ppter transmutationes fortuitas. ⁊ ostēdit quoddā necessariū ad solutionē pncipalis q̄stōnis. In secūda ibi. Existet autē. Soluit q̄stionē principalē q̄ ē de pmanētia felicitatis. In tertia ibi. Si autem. Respōdet ad inconueniētia pinducta. In prima igitur pticula pmo soluit motiuū ponētiū q nullus pōt dici felix in hac vita ppter transmutatōes fortuitas que circa eosdē cōtingunt. respondet q q felicitas essētialiter consistit in opatione virtutis: ⁊ non i bonis fortune q̄ solum instrumentaliter felicitati deseruiunt. iō dicit nequaq̄ eē rectum sequi fortunas. s. in iudicādo aliquē eē miserum vel felicē. cuius rōem assignat. d. q bonum ⁊ malū hois non consistit in his scilicet pncipaliter. Quia vita humana sicut pus dictum ē indiget his sicut quibusdā instrumētis ad multas pclaras opatōnes exercendas. sed opatōes fm vtutem sūt dne felicitatis. B ē pncipaliter pertinent ad felicitatē ⁊ bona fortune pertinēt ad felicitatē instrumētaliter tantum. ⁊ ɔrie operationes. s. operationes vitiose sunt dne contrariu. i. habent dominiū ⁊ pricipatum in contrario. s. i miseria videlicet ex hoc q pricipaliter aliquis dicit miser eē ex hoc q vitiose ⁊ ɔtra rōem operatur. Sic g̃ vādeo ad motiuum solutionis qd ppter varietatem vel trāsmutationem fortune non debet aliquis dici felix vel miser cum bona fortuna nō ptineat pncipaliter ad felicitatem. ¶ Notādū ē hic pmo q cū phs dicit q opatōes fm virtutē sūt dne felicitatis loquit de felicitate que ē quoddaz aggregatum ex oibus que requirunt ad bene viuere hois. loquendo enim de tali felicitate opationes fm virtutez sūt domine felicitatis. qr sūt ptes pncipales talis felicitatis aggregate ex bōis aie ⁊ corpis ⁊ exterioribus bōis: sed non sunt dne felicitatis q̄ ē vna simplex operatio. vel pōt dici q opatōes fm virtutē moralē sunt dne in cāndo vel efficiendo felicitatis speculatiue eo q principaliter agūt ad talē felicitatē. Albertꝰ tamen dicit hic q vtutes dicuntur dne non tm ppter principalitatē quā hnt in opando feliciter. sz pp dnium qō vtus habet in ɔtinuādo opatōem potētie i q̄ est ne declinet ad aliqua opa seruilia ⁊ infima. ¶ Testatur autē sermoni. ostendit quoddā necessarium ad solutōem pricipalis questōis. ⁊ ē q opationes fm virtutem inter bona hūana sunt maxime permanētes. ⁊ dicit primo q sermoni quo dictum est q operationes fm virtutē principaliter in felicitate attestatur hoc. s. q opationes scdm virtutem inter res humanas sunt maxime permanentes ⁊ per consequens sunt principales in felicitate. Qd autē inter bona humana operatōes scdm virtutem sint maxie pmanētes pbat phs. ⁊ ē ɔclusio. 4. 6. q̄ pbatur sic. si aliquis eēt firmius ⁊ magis permanens q̄ operatio scdm virtutem. hoc maxime esset scia. sed scia nō ē firmior q̄ opatio fm vtutez. g̃ inter bona humana opatōnes fm virtutem sūt firmiores ⁊ magis pmanētes. Circa maiorem huius rationis ē sciendum q rerum humanarum quedam pertinent ad corpus ⁊ quedam ad animam. omnia pertinētia ad corpus eo q sūt materialia ⁊ corpalia sūt per se transmutabilia: sed illa q̄ ptinēt ad aiam solū sunt trāsmutabilia p accidēs. ⁊ iō sūt minꝰ trāsmutabilia q̄ ea q̄ ptinent ad corpus. Eoꝝ āt q̄ ad aiam ptinēt q̄dā pricipalr ⁊ pṗe ptinēt ad intellectū vt hītꝰ itellectual. ⁊ q̄dā ptinēt ad appetitū sicut vtutes morales. iō phs volēs ondere q opatōes fm vtutē iter res hūanas sūt pmanētiores. pbat hoc p B q opatōes fm vtutez. ⁊ ēt ipe vtutes sūt pmanētiores ipis disciplis idest scietijs dmōstratiuis. iter ipas āt vtutes ⁊ eaꝝ opatōes ille q̄ sūt honorabilissime sunt maxie pmanētes. ⁊ B pōt eē. vel qr opatōnes vtutū maxie itēdunt p delectatōem. vl pōt B eē qr materie virtutū ɔtinue nobis occurrūt ⁊ felices ɔtinue viuūt ⁊ opant circa materias virtutū. ⁊ pp B circa tales vtutes n̄ cadit obliuio. qr hō ē i ɔtinuo exercitō circa mās vtutū. Alia ēt cā pōt assignari. q̄re circa vtutē non cadit obliuio. qr obliuio sicut ⁊ reminiscētia ptinet

ad virtutem cognitiuam non ad appetitiuam:
sed virtutes morales ptinent pncipalr ad vir
tutē appetitiuā. Circa minorē sciēdū q̄ sciētia
q̄tū ad bitū scie pmanētior ē q̄ opatio sz vtu
tem. qz bit⁹ ē ō difficili mobil. Cū bit⁹ scie non
ē magis pmanens q̄ bitus vtutis. sed vt⁹ mo
ralis ē pmanētior q̄ scia. z opatio vtutis mora
lis ē pmanentior z frequētior q̄ opatō sciētie.
Et hui⁹ cām assignat phs. o. q̄ hoc ē pp maxie
cōtinue vincere i ipsis: hoc ē qz ptinue occurrūt
nobis ea circa q̄ oz hoiez virtuosū se hēre. vel
cōtra vtutē: sicut vsus cibor. ptō tra mulieres
z huiusmōi. z nō ita ptinue occurrūt nobis ea
circa q̄ ē scia speculatiua. z iō habit⁹ vtutis mo
ralis magis firmat in hoie per consuetudinez
q̄ bitus scie. Intelligēdū ē hic q̄ vtus ē per
manentior q̄ scia q̄tū ad opatōem i q̄tuz ad
exercitiuz z vsum. qz materia scie nō ita occur
rit nobis sicut materia virtutis moralis. q̄tuz
tū ad obiectū z materiā circa quā ē scia: sic sci
entia ē pmanētior q̄ virt⁹. z forte bitus scie est
simplr pmanētior q̄ bitus vtutis: cum opatio
vtutis circa materiā suā ē pmanētior. i. frequē
tior q̄ opatō scie. vn simplr loquēdo bitus scie
ē firmior q̄ bitus vtutis tū quātum ad exerci
tiuz opationū bit⁹ vtutis ē firmior z freqntior.

Existet autem vtiqz qd q̄situ ē felici. z
etit q̄ vitam talis. semp. n. vel
maxime oium opabit z speculabitur q̄ sm vir
tutez. Et fortunas feret optie: z omnino vbiqz
prudēter q z vere bonus z tetragon⁹ sine vitu
perio. Multis āt factis sm fortunam z diffe
rētibus magnitudie z puitudie: pua quidem
psperitatū. Silr āt z oppositoz manifestuz q̄
non faciūt inclinationem vite. Magna autez
z multa facta q̄ ē bn̄ beatiorem faciūt vitam.
etenim hec condecorare nata sūt z vsus eoruz
bonus z studiosus fit. econuerso āt accidentia
tribulāt z pturbant beatum: tristitias. n. infe
runt z impediunt multis opationibus. Verū
tū z in his refulget bonū. Cū. n. qz vtiqz ferat
q facilr multa z magna infortunia n̄ pp dolo
ris insensibilitatē sz virilr existēs z magnanim⁹.

Hec ē secūda pticula secūde ptis principa
lis in q̄ phs soluit questionem pncipalē
q̄tum ad vnam ptem eius que ē: an aliq̄s pos
sit esse felix in hac vita. Istam q̄stionem soluit
phs. z p̄ pponit solutōem. z² pbat eam. Dicit
ergo q̄ eum opatiōes sm virtutē sine perma
nentissime. z felicitas pncipalr psistat i opatōe
vtutis. Illud qd q̄sitū ē. i. felicitas iest felici. z
erit per totā vitam talis. hec q̄ ē solo q̄ aliqs
pōt eē felix in vita. qz pōt operari sm virtutē
in tota vita. Semp. n. z hoc pbat. s. q̄ felicitas
pōt pmāere per totā vitā. z hec ē pclusio. 47.
huius libri q̄ pbatur duplr. pmo ex pfectōne
bitus. scdo ex euētibus fortuitis. pmo sic. bitū
habitum perfectum semp pōt opari sm illum
bitum. z maxime ptinue oīuz. Liter oīa alias
operationes. sed felix hz vtutem perfectam. ut
pz ex pdictis. q̄ semp vel maxime poterit opa
ri i vita actiua q̄ sūt sm virtutē z ēt specula-
ri i vita ptēplatiua. ō illa respōsiōe ponit virt⁹
maioris i littera. Et fortunas feret. Scdo ostē-
dit eandem conclusionem ex euentibus fortui
tis. z pmo narrat i generali q̄ felix circa oēs
fortuitos euentus optime se habet. Tertio ostē
dit in spāli quomodo felix omnem euētum for
tuitū feret. dicit ergo pmo q̄ felici ad hoc q̄ p
maneat felix per totam vitam non obstat va
rietas z incertitudo bonoz fortune. qz in his
. s. in bonis fortune non consistit felicitas pnci
palr. sz ille qui ē vere felix optime se habebit
circa omnes fortunas. z in quolibet euētu pru
denter z sine vituperio se habebit: sicut vir te
tragonus qd ē corpus cubitum z q̄dratum zc.
Et sm Eustratium phs hic loqtur metbapho
rice. quia sicut tetragonus qd ē corpus cubi
tum z quadratum habēs sex superficies qua-
dratas semper recte stat in qualibet superficie
qualitercunqz pvoluatur: ita virtuosus z felix
in qualibet fortuna bene se habebit. quia nec i
psperis exaltabitur metas virtutis transcen
dendo. nec in aduersis ē deiectus aut recedēs
a virtute. z ita pter nullam mutationem for
tūe desistit felix ab operatōe virtutis. Mul
tis autem factis. ostēdit in speciali quomodo fe
lix quēlibet euētum fortune bene feret. dicēs
q̄ cum magna z multa ppera z aduersa scds
fortunam eueniant que differunt magnitudi
ne z paruitate: manifestuz est q̄ parua pspe
ratuz vel aduersitatū non faciunt inclinatiō
nem vite idest non possunt vitam felicitatis
mutare scilicet: vt felix propter parua pspe
vel aduersa permutetur ō felicitate in misia.
Si autem prosperitates vel aduersitates sint
multe z magne. si sint magne prosperitates: tūc
facient vitam felicis beatiorē quia talia bona
fortune si sint magna nata sunt condecorare fe
licitatez. z etiam sunt instrumenta felicitatis.
Si aūt illa magna fortuita sint mala que vt
addit Albertus quēlibet constantem viz me
rito mouere debeant. tunc talia magna mala
tribulant z contristant beatum idest felicem. z
impediunt ipsum a multis bonis opibus nō
tamen sic q̄ omnino tollant operationem vir
tutis. Unde dicit Eustratius q̄ talia magna i-
fortunia felicitatez non alterant sed angustiā.
ideo subdit phs. o. verum tū z in his scilz ma
gis infortunijs refulget bonum virtutis z ra
tionis. q̄ certe aliquis faciliter feret multa et
magna infortunia. non pter hoc q̄ non hebs
ses sit doloris z tristitie: sz tāq̄ virilis existēs
z magnanimus hoc accidit pter firmitatē vir
tutis z rōis. sic ergo patet in spāli qualit felix
quemlibet euentum fortune bene feret. quia

euēt⁹ fortuiti vł sūt magni vel pui. si sint pui manifestū ē q̄ n̄ trāsmutant felicē de felicitate in miseriam siue sint boni: siue sint mali. Si autem euentus fortuiti sint magni: aut ergo sūt boni aut mali. si sint boni tūc decorāt ⁊ augent felicitatē. Si vero sint mali adhuc nō destruunt felicitatē: q̄uis impediāt felicē a multis operationib⁹ bonis. sed magis manifestāt felicitatem: eo q̄ v̄tus ⁊ felicitas magis manifestātur p̄ hoc q̄ hō bñ ⁊ scdm rōem se h3 i magnis ifortunijs paciēt ⁊ scdz q̄ oz in ferendo.

Notādū ē hic secūdū Eustratiū: q̄ virtuosus faciliter fert magna infortunia nō p̄pter hoc q̄d n̄ h3 sensū doloris ⁊ tristitie. q2 hoc nū eēt multū laudabile ferre illa infortunia q̄ nō inferūt sensū doloris l' tristitie. s3 v̄tuosus fert faciliter huiusmōi ifortunia que iferūt p̄priū dolorē p̄p firmitatē v̄tutis ⁊ rōis. ⁊ hoc ē laudabile. in v̄tuosū. n. cadit tristitia rōne moderata: q̄ nec rōem nec v̄tutē subuertit. Scdo ē intelligēdū q̄ v̄tuosus se eq̄l'r h3 in p̄sperís ⁊ in aduersis: ita q̄ eq̄ tolerat quecūq3 ei cōtigunt extrinsecus: nec repit̄ elatus in p̄speris neq3 dep̄ssus in aduersis. hec āt v̄tus per quā3 homo vniformiter se h3 i p̄speris ⁊ in aduersis ab aliquo noiat̄ eq̄nimitas: q̄ ē q̄dā v̄tus contenta sub fortitudīe spēali: que ē virt⁹ cardinalis. ⁊ p̄ hanc v̄tutē eq̄nimiter hñs hāc v̄tutem non exalta̅t vltra rōem in p̄speris: nec deprimitur vltra rōem in aduersis. ⁊ pōt hec virt⁹ vocari virilis. ⁊ sic ph̄s eam nominat hic. et s̄m ph̄m videt̄ eē q̄dam spēs magnanimitatis.

Tertiō ē notādū q̄d dicit Seneca de felicitate ⁊ ifortunijs. dicit. n. q̄ hō felix i fortūis fert decēter quē aliq̄ ifortunia cōmouent. nulla tñ p̄fecte perturbant quē fortuna q̄ h3 tela pungit sed nō vulnerat. iō sic fuit ordinatum athenis q̄ in porta ciuitatis sedebat q̄dā senex q̄ examinabat animos intrātiū iferendo eis molestiam. ⁊ si quis paciēter sustinebat p̄mitebat eu3 intrare: ⁊ si non patiēter sustinuisset nō p̄mittebat eū intrare ad studium.

Si autem sūt operatōnes dñe vite quēadmodū diximus. nullus itaq3 beatorū fiet miser. Neq3. n. aliq̄n opabit̄ odibilia mala. vt. n. vere bonū ⁊ sapientem oēs existimamus fortunas decēter ferre: ⁊ existentib⁹ semp̄ optīs operari quēadmodū ex datis. ⁊ ducē bonū p̄sente exercitu vti maxime bellicose: ⁊ coriorū incisorem ex datis corijs optimum calciamentu3 facere. eodem modo ⁊ alios artifices omnes.

Hec ē tertia p̄ticula scde ptis p̄ncipaliter in qua soluunt̄ incōuenientia p̄us inducta p̄tra positionē ponētiū q̄ in hac vita n̄ potest homo eē felix. continet hec particula tres p̄tes. In p̄ma excludit p̄mum icōueniēs. In scda ibi. Si āt ita. Excludit incōueniēs 2ᵐ. In tertia ibi. Quid igit̄ p̄hibz. Concludit sua3 solutionem declaratiuā de existentia felicitatis. f. q̄do ipa felicitas inest felici. In prima igit̄ pte remouz p̄mū incōueniēs q̄d fuit istō. si per infortunia superueniētia potest tolli felicitas seq̄tur q̄ ille qui ē felix poterit fieri mis̄. ⁊ ita felicitas non eēt aliquid permanēs. illud remouet ph̄s dicens. q̄ si operationes s̄m virtutes sint dñe idest habent dñium in vita que dicitur felicitas vt supra dictum est. seq̄tur q̄ nullus beatorum fiet miser p̄pter huiusmodi infortunia incidētia. Ratio huius ē. q2 p̄pter infortunia incidētia non operabit̄ felix aliqua odibilia aut mala. que sūt virtuti aut felicitati contraria. quia nos extimamus felicem tāq̄ vere bonū ⁊ sapiētem. ⁊ ideo oēs fortunas decēter feret p̄pter virtutē p̄fectā quā h3. et licet p̄pter infortunia contigentia non semp eque p̄fectas operationes operabit̄: tamē semp̄ optia operabitur s̄m q̄ sibi est possibile s̄m conditiones fortune que sibi accidit. sicut bonus dux p̄sente exercitu vtit̄ bello vt oportet: ⁊ vt melius ē scdm conditionē ⁊ vigorē exercitus: nec oportet semp̄ q̄ vincat. ⁊ vt bonus incisor ex datis sibi corijs optimum calciamentū faciet: sic felix non semp̄ faciet illud q̄d ē melius: sed quandoq3 fortuna sibi contingēte opabit̄ q̄d ē melius s̄m possibilitatē materie subiecte. optima enim dr̄ operari: non quia simpliciter optime: sed quia cōtinue optime operat̄ s̄m materiam subiectā. dux enim exercit⁹ si sit bon⁹ dato sibi exercitu maxime bellicose operabit̄ s̄m conditionem exercit⁹. magis tñ strenue operabitur si hēat milites expertos: q̄ si habeat solum inexptos. ⁊ ad bonū incisorem coriorū pertinet ex datis corijs optimum calciamentum facere. q̄d conueniēs ē fieri ex tali materia. et eodē modo felix quacūq3 fortuna sibi contigēte operabit̄ q̄d ē melius scdm possibilitate3 fortune contingentis.

Si autē ita miser q̄dem nequaq3 fiet vtiq3 felix. Neq3 vtiq3 beatus Priamicis fortunis icidet: neq3 vtiq3 varius ⁊ facile trāsmutabil̄: neq3 ex felicitate mouebit̄ facile. Neq3 p̄tigētib⁹ ifortunijs s3 a magnis ⁊ multis. ⁊ ex talib⁹ non vtiq3 fiet rursus felix i p̄uo t̄pe: sed si quidē i multo ⁊ perfecto magnorū ⁊ bonorū i ipo fact⁹ abūdās.

Hec est secunda pars huius particule in qua excludit. 2ᵐ. inconueniens q̄d fuit tale. Si per transmutationem fortune tolleretur felicitas sequeretur q̄ contingeret eundē multotiens esse miserum ⁊ felicez. istud excludit dicens q̄ si ita est: q̄ predicta ifortunia nō alterant neque attingunt substantiam felicitatis sicut dictum est: sequitur q̄ ille qui est miser nunquā per quecunq3 p̄spera aduenientia fiet felix. quia illis p̄speris male vtitur.

t sic opando viciose semp remanebit miser. nec ille qui est beatus icidet in infortunia parui. qd potest cōtingere duobus modis. vno° qz felix prudenter talia infortunia pcauebit. z° mō qz si supueniat ex improuiso decenter ea feret vt dictū est. t ita felix non erit vari° .i. variabilis nec de facili trāsmutabil vt mul tociens de misero fiat felix aut ecōuerso. non enim de facili trāsmutabit de felicitate in miseriam: nec p quecūq infortunia ōtingētia .s3 solū a magnis t multis isortunijs. t si p huius modi magna infortunia trāsmutat ad miseriā non fiet felix. rursus in pauco tpe. s3 si rursus fiat felix hoc erit in multo t pfecto tpe: in tāto .s. in quo possit fieri abundās magnoz bonorū in ipso scilicet prius existentium. ad quorum recuperationē requirit magnū temp°: qz nec virtus nec supabūdātia bonoz exteriorū acquirit in breui tpe. Sic ergo pp nullā trāsmutationē fortuitam: nunq trāsmutabit aliqs de felicitate in miseriam nec ecōuerso. Nā vt dicit seneca: Idem ē anim° felicis in diuitijs t paupertate.

Quid igit pbibz dicere felicē s3 virtutē pfectā opantez t exteriorib° bonis sufficienter ditatū nō tpe: sed pfecta in vita vsq apponendū t virtuz sit ex finitarum fm rationez: qa futuz inmanifestū nobis. Felicitatē aūt finē t pfectū ponim° oio t oimode Si ita autē: beatos dicemus viuentiuz qbus existūt t existēt q dicta sunt: beatos aūt vt homines. t quidē igit de his i tantū dictū sit.

Et est tertia pars huius pticule in qua cōcludit suam solutionē declaratiue3 de existentia felicitatis. l. q felicitas inest felici. Et est solutio q felicitas inest felici in hac vita. qd .n. phibet. q si diceret: nihil phibz dicere illū esse felicem qui opat s3 virtutē pfecta3 t hs exteriora bona sufficiētia ad opationem virtutis .s. quidē in aliquo paruo tpe. sed in vita pfecta. i. p longū tempus. vnde cū in hac vita aliqs sufficienter ditat° exteriorib° bois possit operari fm virtutē in vita pfecta .i. p longum tempus. sequit q in hac vita poterit aliquis esse felix. Si aūt volum° loq de felicitate secūdū qd eē potissimū inspiciendo ad finē felicitatis .s. ad hoc q sit pfecte felix oz q feliciter finiat vitam suam tūc attribuim° felici conditiones pus dictas. s. q opet scdz virtutē in vita pfecta. t addem° plus. s. q sit victur° virtuose: t finitur° sit secūdū rationē. vn pori descriptioni felicitat oz addere pmanentiam in opatione virtutis vsq ad finē. nā hoc ptinet ad pfectionē q pmaneat in vtute vsq ad fines. dicem° igit q felicitas est operatio, hois scdz virtutē in vita pfecta vsq ad fiē vite pmāsura: s3 huiusmodi opatio pōt cōpetere homini ig hac vita. idea felicitas pōt hoī cōpetere in hac vita. Si aūt ita. ex quo igit ita est q felicitas rqrit durationē vsq ad finem vite dicem° illos viuentiū esse felices q bus insunt pdicta bona t inerūt vsq in finez vite. t dicem° illos rē felices vt hoīes. Ex pdictis apps secūdū pbm q felicitas de qua hic intendit accipitur dupl'r. vno mō p pfecta opatione scdm virtutē in tpe longo. t tūc describitur sic. Felicitas est opatio hoīs secūdū virtutē in vita pfecta. t sic loquēdo de felicitate pōt esse certū de aliquo q est felix tali certitudine: quali certū est de aliquo q est alb° aut q sedet. Alio mō accipitur felicitas p opatione fm virtutē pfectā per totā vitam. t isto mō non est oīo certū de aliquo q habz felicitatē. potest tamen esse tāta certitudo de hoc quanta ē de cōtingēte in plurib°. nā vt in pluribus nullus mutat de felicitate in miseriā. nec est maior certitudo querenda in hac scientia q̄ ē de cōtingentib° vt i plurib°. t qui ō tāta certitudine non est cōtent° indisciplinat° est querens maiorē certitudinē q̄ natura rei recipit.

Nota q lincōn. recolligit vnā diffinitionē felicitatis ex pcedētib° t subsequentib°. d. Recollige simul ex pcedētib° t subsequētib° q felicitas est aie opatio fm virtutē pfectā cū delectatione vel non sine delectatione in vita pfecta optimū pulcherrimū delectamētum a deo datum: possessum p virtutem t disciplinā t studium t exercitationē. t ē cōissimus t non laudabile quia supra laudem. et ē honorabile t beatificabile in optima potentia aie. t fs optimā virtutē eius extra. Dubitat. vtruz homo in hac vita possit vere dici felix. videt q non qz homis abūdantez. t vitaz miserabiliter finientē null° felicitabit vt dicit hic in textu. sed ō nullo homine potest esse certū in hac vita q̄liter vitā suam finiet vez feliciter vel miserabiliter. g de nullo homine dū viuit pōt vere dici q est felix. Et si dicatur q felix non pōt fieri miser. Z Aristo. dicit hic expsse 3rinz i textu. dicit. n. q hō nō mouebit facile ex felicitate a cōtingentib° infortunijs sed a magnis t multis. Et ex talib° non fiet vtiq rursus felix in paruo tpe s3 in multo tpe. ergo possibile est hominez trāsmutari de felicitate in miseriā p multa t magna infortunia. Itez felicitas ē bonū p se sufficiēs. g adepta felicitate non amplius desiderat aliqd sed desiderium hoīs in vita ista nō pōt saciari qa hō naturaliter desiderat pmanētiaz boni qd hz. sed omnia bona humana sunt trāsitoria. ergo nūquam in hac vita faciat appetitus humanus

Iterus ad felicitatē requirit pmanētia opatiōis fz virtutē vsq ad finem vite vt dicitur in textu. sed aliqua transmutatio pōt accidere vtuoso: que totaliter impedit oēz opatioz virtutis. nam contingit virtuosum per aliquam

egritudinē incurrere inſaniam ⁊ furiam: et tunc totaliter tollit opatio ſꝫ ṽtutē. ḡ ȯ nullo in hac vita pōt vere dici ꝙ eſt felix: qꝛ pōt ante finem vite totaliter deficere ob omni opatione ſꝫ virtutē. Item felicitas eſt opatio continua qꝛ eſt maxime pmanens ſꝫ pħm hic. ſed nullus homo in hac vita pōt cōtinue opari. ḡ in hac vita nullus homo pōt eſſe felix. minor pbatur per pħm decimo hu⁹. qꝛ dicit ꝙ nullus cōtinue delectatur: quia null⁹ continue poteſt opari: ⁊ delectatio ſequitur opationem. Item felicitas eſt ſummū bonum: ſed ſummum bonū excludit omne malū. ſed in hac vita non poſſunt excludi oīa mala q̄ homini accidunt in hac vita cuiuſmodi ſunt ignorantia ex parte intellectus: ⁊ inordinata affectio ex parte appetitus ⁊ labores ⁊ defect⁹ corporales. In oppoſitū ē ibi pħs. ⁊ arguit ratione ſic. natura humana eſt dignior ceteris animalib⁹ ſed cetera animalia vt bruta in hac vita naturaliter attingūt ſuum finem. ergo multo fortius pōt homo in hac vita naturaliter attingere finem ſuum qui eſt felicitas. Dicendum ꝙ hoc nomen felicitas eſt nomē equiuocū. qꝛ vno modo ſignificat formā ſimplicem abſolutam. Alio⁹ accipit̄ p aggregato ex diuerſis rebus. Si accipiatur pro forma ſimplici: hoc poteſt eē dupliciter. ſ. vł pro habitu qui eſt actus pmus a quo nata eſt opatio pcedere. vł p ipa opatiōe que eſt actus ſecundus. ⁊ ad hoc vtroq̄ mō accipit̄ dupliciter. ſ. vel p habitu perfectiſſimo intellectuſ. vł opatione intellectus ſm habitū eius perfectiſſimū. ⁊ ſic accipitur pro habitu ſapiētie vł opatione ſapiētie. Alio modo accipitur pro habitu prudentie vel p opatione intellect⁹ ſm habitū prudētie. Si vero accipiat̄ felicitas p aggregato ex diuerſis rebus. aut ergo accipit̄ p aggregato ex omnibus bonis que exquiruntur ad bene viuere hominis. ⁊ ſic locutus eſt euſtratius ſuperius ȯ felicitate. vbi dixit ꝙ partes felicitatis ſunt bona anime ⁊ bona corporis. ⁊ bona exteriora que requiruntur ad bene viuere hoīs. ⁊ ſic loquitur boeti⁹ de felicitate i libro ſuo de conſolatione deſcribens tam ſic. Felicitas eſt ſtat⁹ omnium bonoꝝ aggregatione pfectus. Alio⁹ accipitur tm̄ pro aggregato ex habitib⁹ ⁊ opationibus aīe vt p habitib⁹ intellect⁹ ⁊ appetitus ⁊ opationib⁹ intellectus ſm habitū ſapiētie ⁊ prudentie ⁊ virtutū moralium. Alio⁹ accipitur felicitas p opatione aīe ſm virtutē includendo cū hoc durationē opationis p tēpus longū. ⁊ ſm iſtum intellectum deſcribit̄ ſic. felicitas eſt opatio hoīs ſꝫ virtutem in vita perfecta. Ad hoc accipitur felicitas p opatiōe hoīs ſꝫ virtutē includendo durationem talis opationis vſq; ad vite terminū. ⁊ in hoc ſenſu deſcribit̄ felicitas ſic. ꝙ eſt opatio hoīs ſm virtutem vſq; ad vite terminū duratura. ſꝫ qualitercūq; accipiat̄ felicitas que eſt poſſibil' homini ſm ꝙ pħs loquitur hic ȯ felicitate: oꝫ ꝙ illa felicitas quecūq; fuerit ſit poſſibilis homini in hac vita: qꝛ mortalis nullo m⁹ inē felicitaſ. Iſta ēt dubitatio introducit̄ pncipalit̄ pp felicitatem que eſt opatio vſq; ad terminū vite duratura. qꝛ de qualibꝫ opatione hōis ē incertū verum ſit duratura vſq; ad terminuꝫ vite. ⁊ etiam introducitur pp hoc ꝙ felicitas q̄ eſt ſuprema pfectio hōis dꝫ eſſe cōtinua. ⁊ ȯ nulla opatione hōis eſt certum ꝙ eſt cōtinua.

Ad euacuandū iſta dubia dico ꝙ accipiendo felicitatē ſꝫ ꝙ ſignificat idē qȯ hoc cōplexum: opatio hominis ſm virtutē in vita pfecta vſq; ad terminū vite duratura. ſic loquendo de felici denominato a tali felicitate eſt veruꝫ de aliquo in hac vita ꝙ eſt felix. non tamen eſt veruꝫ. vitate ita determinata ⁊ certa: ſicut ppō de preſenti non dependēs a futuro ē va ⁊ certa ſicut dictum eſt pus. eſt tm̄ ita veꝝ ꝙ nō eſt falſum p hoc pro quo eſt verum. nec eſt tāta certitudo de veritate huius ſicut eſt de vitate ppoſitionis de preterito poſt hanc vitaꝫ q̄ enūciant hoīem fuiſſe felicem huiuſmodi felicitate. loquendo ēt de tali felicitate h̄ ē vera felix pōt miſerabiliter finire vitam ſuam. hec tm̄ eſt impoſſibilis. felix miſabiliter finiet vitam ſuam. ſicut hec eſt vera. pdeſtinat⁹ poteſt damnari. ⁊ hec eſt īpoſſibilis. pdeſtinat⁹ dānabit̄. ⁊ loquendo de felici qui denominat̄ felix a felicitate q̄ eſt opatio hōis ſꝫ ṽtutē in vita pfecta: ſic eſt poſſibile ꝙ de felice fiat nō felix. nec eſt neceſſe imo magis eſt impoſſibile felicitatem q̄ eſt opatio eſſe ſemp cōtinuam, nā ſm pħm. 4. ⁊. 10. ethicoꝝ. null⁹ poteſt cōtīue delectari. qꝛ null⁹ pōt cōtinue opari. ⁊ delectatio ſequitur opationem. ⁊ ideo cū felicitas de q̄ loquimur ſit opatio ſequitur ꝙ nullus poteſt cōtinue eſſe felix ſm actualē opationē: q̄uis aliquis poſſit eē felix cōtinue ſecūdū habitū. vn̄ dormiens non eſt felix ſcdꝫ actū vt patet p pħꝫ in iſto pmo libro q dicit: ꝙ ſcdꝫ dimidiū vite nō differt felix a miſero. qȯ eſt intelligendū q̄tum ad actualē opationē. nec ſeq̄t opatio q̄ eſt felicitas non ē cōtinua: ergo felix poteſt multotiens eſſe miſer ⁊ ecōuerſo: qm̄ felicitas q̄ eſt opatio pōt fieri non ꝯtinua dupl'r. aut per puationē operationiſ. aut per ꝯtrium opationis felicis. ſ. per miſeriaꝫ. vn̄ felicitas diſcōtinuat̄ dupl'r. ſ. p diſcōtinuatōeꝫ opationū ⁊ per inductionē cōtrarij. ſ. per inductionem miſerie. Sciendum tm̄ ꝙ pħs nō negat ſimpliciter ꝙ ȯ felice poſſit fieri miſer. ſꝫ ꝙ ȯ difficili felix pōt fieri miſer vł ecōuerſo. Sꝫ dubitatur hic. qꝛ non videtur ꝙ felicitas poſſit accipi p habitu qꝛ pħs declarat hic ex intētione quod felicitas eſt opatio ⁊ non eſt habit⁹

Dicendū ꝙ phs declarat ex intētione ꝙ felicitas que est vltima a finis ē opō. sꝫ ñ declarat hic ꝙ hoc nomē felicitas nō significat habituꝫ imo Lincoñ. ⁊ etiam Albertus dic̄ ꝙ felicitas pōt accipi pro actu vel pro habitu. dic̄ enī lincoñ: loquens de pmanētia ⁊ ɔtinuatione felicitatis ꝙ studiosus nō deficit ab operādo sꝫ virtutē in sūmis aduersitatib⁹ nō.n.p has impedit̄ ab opari fm vtutem. decidet tamē p magnas aduersitates a felicitate polytica q̄ ē opō fm virtutes polyticas non tamē decidet ab ipis virtutib⁹ polyticis cum sint habitus animi a vtutibus aūt speculatiuis ⁊ eaꝝ operationib⁹ nō cogunt decidere aduersitates. quia propter neqꝫ a felicitate simpliciter sed magis occasionē pstant. ⁊ velut quandam compulsionem ad maiorem felicitatē. hec lincoñ. et fm hoc patꝫ ꝙ felicitas polytica. potest acipi fm actum uel fm hitū. ⁊ eodem modo videat̄ ꝙ felicitas speculatiua possit accipi fm habitū ⁊ fm actum. ⁊ ad hoc videt̄ esse rō talis. non enī videtur ꝙ aliquis denomiētur fm nomē ab operatione sꝫ ab habitu. imo fm participium denominatur aliquis ab actuali operatione. non ei dr̄ aliquis operator uel operati⁹ ab operatione sꝫ ab habitu qui est principium operationis. ⁊ denominat̄ operans ab operatione Dicitur etiam aliquis legens a lectōne ⁊ lector ab habitu uel a facultate legendi. vñ iductiue pꝫ in omnibus ꝙ nihil denominatur fm nomē denominatiuū ab actuali opatione. ⁊ iō dō co ꝙ homo magis dicitur felix ab hitu qui ē pncipiū opationis q̄ȝ ab actuali opoē. vñ felicitas est equiuocū ad opationē ⁊ ad habitū. ⁊ a felicitate que est hitus denominat̄ aliquis felix ⁊ magis ppe q̄ȝ a felicitate que est opatio Aliter non possit hec esse vera. felix dormit. qꝛ qui dormiēs nō hēt perfectam operationem intellectus. in qua tñ consistit felicitas que ē finis ultimus humanꝫ. Ad pmā rationem dicēdum est ꝙ loquendo de felicitate que includit operationē sꝫ uirtutē vsqꝫ ad terminū vite sic est veꝝ quod dicit phs. s. ꝙ hoīs abūdātem ⁊ miserabiliter finientē null⁹ felicitabit. hoc est denominabit felicē a felicitate: q̄ ē opatio includens durationē vsqꝫ ad terminū vite. tñ talis pōt dici felix ab habitu felicitatis potest enim habitus permanere vsque ad finem vite quamuis opatio non permaneat.

Ad aliud dicēdū ꝙ felicitas est bonū per se sufficiens fm appetitū ⁊ ratione regulatū. ⁊ iō adepta felicitate nihil ampli⁹ est desiderādū quātū ab hoīe q̄ cadūt sub appetitu rōe regulato. Appetit⁹ aūt felicis rōe regulat⁹ nō desiderat pmanentiā eternā. sed solū desiderat viuere fm possibilitatē nature. ⁊ quoqꝫ felix ē rex appetitu regulato rōe volūtarie expōit se morti pro bono cōi. Ad aliud dicendū ꝙ loquēdo de felicitate q̄ includit durationē opationis fm virtutē vsqꝫ ad finē vite: sic non contingit dicere certitudinaliter. qꝺ est felix certitudine infallibili. tñ verū est dicere determinate de aliquo ante mortem ꝙ est felix sꝫ ꝙ determinata vitate excludit actu solū falsitatem p illo instanti in quo est veꝝ non tamē fm ꝙ excludit possibilitatē ad falsitatē p eodem instanti fm ꝙ dictū est supra. Et qñ arguitur de illo qui incurrit insaniā vel furiā ꝑus feliciter viuens. rñdet̄ ꝙ felicitas de qua loquimur ē felicitas in vita humana q̄ est fm rōnem. sed deficiente vsu rōnis deficit talis vita. vñ q̄ demens vel furiosus effectus est: mortu⁹ ē quātum ad vitam humanā. Ideo idē est dicendū de eo qui pmansit in opatione virtutis vsque ad demētiam: sicut si pmansisset vsqꝫ ad mortem. Ad aliud tñ dicitur ꝙ felicitas ē opatio cōtinua: dico ꝙ verū est loquēdo de felicitate q̄ est opatio. ⁊ cōcedo ꝙ null⁹ pōt ɔtinue per totā vitam esse felix loquēdo ō felicitate q̄ ē opatio pōt tñ aliq̄ opatio vtutis vt speculatiōis vitatis pmanet̄ vsqꝫ ad mortē. ñ tñ potest ē cōtinua p totā vitā. Ad aliud qñ dicitur ꝙ summū bonū excludit omne malū. dicēdū ꝙ summū bonuꝫ extra genus excludit oē malum ⁊ illud est summum bonum per se subsistens. s. deus gloriosus. eñ summū bonū in genere vel specie non oportet ꝙ excludat omne malū. vnde felicitas de qua loquimur non est summū bonū simpliciter et extra genus sꝫ est summū bonum humanoꝝ: ⁊ hō est esse summū bonum in genere vel specie. Capl'm tertium tractat⁹ tertij libri primi. quo soluitur secunda ps. s. questionis principalis qnte que ē: an felicitas inest hoī. cuius prima ps iam est determinata. s. an felicitas inest hoī in hac vita. ⁊ scdā ps restat soluenda. s. an mortuis post hanc vitam insit felicitas. ⁊ hec ps soluit̄ declarando qualiter fortune bone ⁊ male amicorum redundēt in amicos viuos ⁊ mortuos: hoc est v̄ tam pꝫ euentus fortuitos vnius amici erāsmittet̄ alter aicoꝝ de felicitate i miseriā vl ecōv̄so

Pronepotū aūt fortūas. ⁊ aicoꝝ oīum nequaꝗ̄ qdē confere valde inamicabile videt̄ ⁊ opionibꝫ cōtrariuꝫ. Multa aūt ⁊ oimodas habētibus differētias accidētibus: ⁊ his qdē magis redūdantib⁹: his aūt minus: sꝫ vnūquodqꝫ qdem diuidere lōgū ⁊ infinitū videt̄. vniuersalr aūt dictū ⁊ typo forsitā vtiqꝫ ⁊ sufficienter hēbit. Si vtiqꝫ quēadmodū ⁊ circa ips fortunaꝝ: hec qdē hīt: aliqō pondus ⁊ auxiliū ad vitam: hec aūt leuiores uidet̄: ita ⁊ q̄ circa aicos ⁊ filios oēs.

Istud ē 3⁹ ca⁹ tractatus. 3ꝫ. libri primi quo soluit̄ sa ps. 5. qōis principalis q̄ntis qñ felicitas iest hoī. ⁊ hec sa ps dicte qōis. utꝫ felicitas inest mortuis uł nō. ⁊ ɔtiet istud

capitulum. 3. per principales. In prima ponit̃ ⁊ soluitur vna q̃stio preambula ad ꝓpositum principale. ⁊ ẽ vtrum felix transmutet̃ ex euẽtibus fortuitis amicorum viuentiũ. nã ex determinatiõe huius q̃õnis apparebit. vtrum mortuis insit felicitas vel nõ. Non enim videt̃ eis inesse felicitas insit ex eis qđ eoꝝ amici ꝓsperãt. In .2. pte ibi. Dĩnt ãt: oñdit̃ ꝙ euẽt⁹ fortuiti amicorũ viuentiũ differẽter redũdãt i aĩcos mortuos ⁊ viuos. In .3. ibi. Magis aũt fortasse. ostẽdit qualr̃ euentus fortuiti aĩcoꝝ viuentium redundãt ad amicos mortuos. In ꝓma igit̃ pticula suppoita illa questiõe. vtrum euentus fortuiti aĩcorum viuentiũ redũdent i aĩcos viuos. i. trãsmutẽt aĩcos viuos õ bono in malum ⁊ ecõuerso. rñdet phs ꝓbans ꝙ fortune bone vel male amicoꝝ viuentiũ redundãt in amicos viuos. ⁊ hec ẽ ꝯclusio .48. hui⁹ libri. q̃ ꝓbatur dupliciter. ꝑmo per hoc ꝙ si detur oppoitũ sequit̃ in cõueniẽs qđ pꝫ sic. si eni fortune aĩcorum viuentiũ non redũdãt i amicos viuos. hoc esset ꝯtra ratiõnẽ amicitie q̃ est vnio aĩcorum adinuicẽ. ita ꝙ vnus coꝝ reputat ea que sunt alterius tanq̃ sua. 2⁹ ꝓbat̃ per hoc ꝙ hoc est contra cõez opiõnez omnium: q̃ est ꝙ bona ⁊ mala aĩcorũ sũt cõia. ⁊ sꝫ Eustratiũ hec est cõmunis animi acceptio q̃ nõ põt esse falsa. Multis aũt. ostẽdit que ⁊ q̃lia bona ⁊ mala aĩcoꝝ redundãt ad aĩcos viuentes ita ꝙ imutant ꝯditionez humãe vite i hoĩbus viuentibus. ⁊ itendit ꝙ multa ⁊ magna bona vl̃ mala aĩcoꝝ vl̃ ꝓnepotũ i mutãt ꝯditionẽ humane vite in hoĩbus viuentib⁹. ⁊ q̃to aĩci sũt ꝓpingores: tanto magis inmutatur conditio humane vite ꝓp cãus fortuitos eis ꝯtigẽtes. sed hoc diuidere. s. que bona vel mala amicorũ viuentium redundant i amicos viuos. et que non. ⁊ quorum amicoꝝ ⁊ quoꝝ non. hoc determinare videt̃ longũ ⁊ quasi infinitũ. sꝫ forsitan sufficiẽter se habebit q̃tum ad subiectã materiã si determinat̃ de his in vl̃i ⁊ typo. i. si gñraliter ⁊ silitudinarie oñdẽdo in generali q̃ i fortunia sunt illa q̃ cõiter quẽlibet virũ etiaꝫ ꝯstantẽ nata sũt mouere. Si vtiq̃ q̃admodũ: qualia aũt accidẽtis amicoꝝ ad propinquos redũdent. oñdit ex his que casu fortuito accidunt homini in seipo. sũt ẽim fortunaꝝ q̃ circa hoiem accidũt in seipo quedã. s. magne que habent aliqđ põdus. s. vt possint inclinare ⁊ alterare ꝯditionem humãe vite. ⁊ talia si sint bona conferũt auxilium ad vitam felicẽ. ⁊ si sint mala impediunt vitam felicẽ. quedã aũtẽ fortune sunt leuiores: ex quib⁹ vt dicit Eustrati⁹ nõ fit aliqua imutatio vite humãe in melius vel deterius. eodem mõ ẽ de his q̃ circa aĩcos contingũt ꝙ pue fortune amicoꝝ nõ mouẽt felicẽ sed magne quia vn⁹ amicoꝝ alteri cõdelectatur in bonis ⁊ cõtribulat̃ i malis. cũ enim amicoꝝ sit idẽ velle ⁊ nolle: vt dicit Tulius i libro de amicitia. quilibet aĩcoꝝ dependet ex alio ⁊ non ita moleste fert aliquis turpia in amico sicut in seipso.

Differt autem passionũ vnaqueq̃ circa viuentes vel mortuos contingere multũ magis q̃ iniusta ⁊ mala preexistere in tragedya vel etiã fieri. Sillogizandum vtiq̃ ⁊ ita differẽtiam.

Hec ẽ scđa pars huius capituli i qua ostẽditur ꝙ euẽtus fortuiti amicorũ viuentium differẽter redundãt in amicos mortuos ⁊ in amicos viuos. ⁊ hec ẽ cõclusio 49. q̃ probatur sic. mala que accidunt viuis ⁊ que accidunt mortuis ex euẽtibus fortuitis amicoꝝ magis differũt q̃ mala actualiter nũc cõmissa ⁊ mala in tragedya. i. sermo de malis in historya poetarũ recitatis. sed mala actualiter cõmissa. s. que actualiter fiũt. ⁊ sermo de malis i historya poetarum recitatis multũ differunt et differẽter redundãt in illos i quos redundant. g̃ mala que accidunt viuis ⁊ mala q̃ accidunt mortuis ex euẽtibus fortuitis differẽter redundant in mortuos ⁊ i viuos. maior patꝫ. qꝛ mortui positi sũt extra vitam ꝓsentẽ. cuius felicitatẽ Ar. hic ingrit. ⁊ mortui attingũt hãc vitam solum scđm ꝙ remanẽt in memorya huminum. sed mala actu cõmissa i ꝓsenti ⁊ etiam mala recitata i historya poetarũ attingũt realiter ipos viuẽtes ⁊ actualiter cognascũtur a viuẽtib⁹. ⁊ mala que accidũt viuẽtibus ⁊ mortuis ex euẽtibus fortuitis amicoꝝ viuẽtium magis differunt q̃ mala actualiter nũc cõmissa ⁊ mala in tragedya. i. sermonibus de malis. ⁊ sic pꝫ maior⁹ ⁊ minor ẽ de se nota. nã certuꝫ ẽ ꝙ malũ quod actualiter fit: ⁊ sermo de malo multum differũt ⁊ differẽter redũdãt in illos in quos redũdant. malum. n. qđ actu fit peius ẽ q̃ sermo de malo. homicidium. n. actu cõmissum peius ẽ q̃ homicidiũ sermocinaliter ⁊ differẽter redũdãt i hoiem. ex quo seqtur conclusio scilicet ꝙ mala q̃ contigunt in aĩcos viuos ⁊ mortuos differũt ⁊ differẽter redundant in amicos viuos ⁊ in amicos mortuos. de illa rõne ponit̃ virtus maioris in littera. ⁊ dicit phs ꝙ ex differentia inter mala q̃ fiũt ⁊ mala que recitãtur. i. sermonẽ de malo sillogizanda ẽ differentia inter mala q̃ eueniũt viuis: ⁊ mala q̃ eueniũt mortuis ex euẽtib⁹ fortuitis amicoꝝ.

Magis aũt fortassis ingrendum circa eos q defecerũt si aliquo bono cõicant vl̃ opposititis. Uidetur enim ex his si ⁊ redũdat ad ipos quodcũq̃ siue bonũ siue ꝯrium fragile quoddam ⁊ paruꝫ vl̃ simpliciter vel ad ipsos eẽ Si ãt non tñ ⁊ tale vt faciat felices eos q non sunt neq̃ his qui sunt auferat beatitudinẽ. Cõferre q̃dẽ igitur aliquid vident̃ his q dfecerũt bone opatiões

amicoz. Simplr ãc tã magna vt neq̧ felices faciãt neq̧ aliud taliũ aliquod.

Hec ẽ tertia ps bᵒ.c.i qua phs oñdit qualiter auctᵒ fortuiti amicorũ viuẽtiũ redũdãt ad amicos mortuos. ꝛ pmo resumit qõnẽ: ꝛ dicit ꝙ magis fortasse iquirẽdũ ẽ circa eos q̃ obcerũt ab hac vita p mortẽ ñ cõicãt i aliquo bono cũ amicia viuis. lẽt i opposita.i.i mal. Uideẽ.n.ex his. soluit qõnẽ.d. ꝙ ex his q̃ dcã sũt de comedya ꝛ tragedya.i. de histozys ĩ laude ꝛ vitupio ꝙ ñ aliqd̃ eorũ q̃ cõtigunt amicis viuis redũdet ad ipos mortuos qõcũq̧ illud sit siue bonũ siue malũ ꝙ hoc sit qõdã fragile ꝛ paruũ simplr vl ill̃.q2 nõ redũdant in mortuos ſm ꝙ i seipis ↄsideraẽ: sꝫ ſm ꝙ viuũt i memoꝛia hoiuz.l.ex hoc ꝙ eorũ mẽoꝛia redditur magis celebris vl magis obscura ex euẽtibus fortuitis amicorũ.ꝛ ex his pbaẽ ↄclõ.ꝙ fortune amicorũ viuẽtiũ nõ mutãt felicitatẽ vel miseriã mortuorũ. ꝛ h ẽ ↄᵒ.so.q̃ pbaẽ sic.puũ bonũ vl puũ malũ nõ mutat aliquẽ a felicitate i miseriã nec ecõuerso: vt pꝫ ex pcedẽtibᵒ. sꝫ ñ aliqd eorũ que hic agũẽ redũdet in mortuos siue bonũ siue malũ illud ẽ valde puũ ꝛ fragile: q2 nõ redũdat in eos ſm se: sꝫ solũ ſm ꝙ viuũt in memoꝛia hoiuz. ꝛ nihil ẽ magis fragile q̃ illõ quod in sola mẽoꝛia vl opiniõe cõsistit. vñ illa que contingũt mortuos nõ erũt.ita magna vt faciant felices nõ felices nec ecõuerso. Ex iaꝫ dictis apparet solũ huiᵒ qõnia. vtrũ felicitas i ñt mortuis.q2 manifestũ ẽ ex pdictis ꝙ mortui ñ existũt realr. ꝛ illi qui ñ existit realiter: sꝫ solũ i mẽoria hoiuz nõ inest aliqua opatio: nec p ↄñs felicitatis. Intelligẽdũ ẽ aũt qõ ex determiatõe phi h pꝫ ꝙ mortuis nõ iest felicitas q2 mortui nõ cõicant cũ viuis i pspitatibᵒ ꝛ isortunys maxia vite pñẽtis. ꝛ ẽt q2 mortui ñ existũt realr: ꝛ iõ nulla realis opatio iest mortuis: cũ hoc tñ stat ꝙ aie intellectiue post sepationẽ a corpe isit beatitudo ꝛ felicitas. q2 aia intellectiua post sepatõnẽ a corpe nõ est mortua sꝫ viuit: ꝛ iõ sibi põt iesse realis opatio. sꝫ hõi mortuo nõ cõpetit eẽ: nec opatio aliqua. Sꝫ ñ ille q ẽ modo mortuᵒ q̃ñq̧ fieret viuens vt tenet catholica fides: tũc ẽ ↄcedendũ ꝙ hõi mortuo qñ erit viuᵒ inerit aliqua opatio. s. eterna beatitudo vl miseria sẽpiterna. Sꝫ talis opatio que ierit post resurrectionẽ generalẽ nõ est eiuidẽ rõnis cũ felicitate de qua phs hic dꝫ terminat. phs enim solũ determiat hic de felicitate que est hõi possibil añ mortẽ i pñti vita ꝛc.

Tractatus 4ᵒ primi libri i quo determinaẽ duo qõea principales primi libri. s. quale bonũ ẽ felicitas: ꝛ in qua pte aie ẽ felicitas. ꝛ ↄtinet duo capl̃a. In pmo determiaẽ qõ pma. s. quale bonũ ẽ felicitas. In ſo ca. ibi. Si aũt ẽ felicitas. determiatur qõ ſa. l. i qua pte aie ẽ felicitas. Caplm pmũ tractatᵒ. 4. i quo determinaẽ qõ querens quale bonum est felicitas vtrũ sit bonũ honorabile: vl bonum laudabile ꝛ cõsistit determiatio in hoc. s. ꝙ felicitas est bonum honorabile ꝛ non est bonum laudabile.

Eterminatis ãt his scrutemur õ felicitate. vtrꝫ laudabiliũ ẽ l magis honorabiliũ. Mãifestũ. n. q̃ñ potentiatuꝫ non est.

Istud est pmũ ca. tractatᵒ. 4. in quo phs iquirit quãdã proprietatẽ felicitatis querens. vtrũ felicitas sit de nũero bonorũ laudabilium vel õnumero bonorũ honorabiliũ. ꝛ cõtinet istud caplꝫ. 3. ptes principales. In pma ppõit qõ aẽ. In. 2. ibi. Uideẽ aũt. oñdit ꝙ felicitas nõ ẽ bonũ laudabile. In tertia ibi. Nobis aũt mãifestũ. ostẽdit ꝙ felicitas ẽ bonũ honorabile. In pma igiẽ pticula ppõit qõnẽ. d. ꝙ determinatis his perscrutemur vtrũ felicitas sit de numero bonorum honorabiliũ vel de numero bonorum laudabilium. Qõ aũt felicitas sit bonum laudabile vel bonum honorabile. pbat phs. ꝛ hec ẽ cõclusio. si. huius libri que pbatur sic. omne bonum in actu est bonum laudabile: vel bonum honorabile. sed felicitas est bonum in actu. ergo felicitas est bonuꝫ laudabile vel bonum honorabile. Circa maioreꝫ intelligendum ſm eustratiũ ꝙ bonorum quedam sunt diuina ꝛ illa sunt honorabilis. ꝛ quedam humana ꝛ illa distinguntur: q2 quedã sũt ex se determinata ad bonũ: sicut virtus ꝛ operationes virtutum. ꝛ quedam sunt indifferentia ad vtrũq̧ oppositorum: cuiusmodi sunt artes operatiue per quas homo põt idifferẽter bene agere ꝛ male iuste ꝛ ñ iuste. ꝛ huᵒ artes dñr potẽtie operatiue. ꝛ per hoc potest pbari maior sic. omne bonum humanum vel est bonum i actu vel bonum in potentia. sed bonuꝫ in potentia non est bonum laudabile nec honorabile. non enim laudatur vel honoratur aliquis ex h solo ꝙ habet potentiam ad bonum. ergo bonum in potentia non est laudabile vel honorabile. sed bonum in actu hoc est illud qõ per se determinatur ad bonum est laudabile vel honorabile. q2 omne qõ est ex se determinatum ad bonum vel est habitus vel operatio. si sit habitᵒ ex se determinatus ad bonum sic est laudabile. Si autem sit operatio ex se bona non ordinata ad aliam operationem psectioreꝫ sic ẽ bonũ honorabile. ꝛ sic pꝫ qõ omne bonuꝫ in actu est laudabile vel honorabile. q2 omne bonum in actu est habitus bonus: vel operatio ex se bona. ꝛ ñ sit habitus est laudabilis. ꝛ ñ sit operatio ex se bona tunc est honorabilis. Unñ per bonum in actu intelligo illud qõ per se determinatur ad bonum. Minor rationis ponitur in textu. dicit enim ꝙ ex predictis manifestuꝫ est ꝙ felicitas non est de genere potentiarum .i. artium operatiuarũ. q2 vt dicit eustratius

non se habet ad vtrumlibꝫ. non enim contigit felicem peccare scd̄m ꝙ felix. ⁊ felicitas est bonum proprium hominis. finis aūt artium operatiuarum non est bonum propriū hominis operantis sed est bonuꝫ rei operate.

Uidetur aūt omne laudabile in quale quid eē ⁊ ad aliquid qualiter habere laudari. Justum enīꝫ ⁊ virilem ⁊ vniuersaliter bonum ⁊ virtutē laudamus propter opera ⁊ actus ⁊ forte nūc cursorem ⁊ aliorum vnumquodqꝫ in q̄lē quandaꝫ natum eē ⁊ habere aliqualiter ad bonum aliquod ⁊ studiosum. Manifestum autem ē hoc ⁊ ex his que circa deos sunt laudibus: derisibiles enim videntur ad nos relati. hoc āt ꝯtigit. quia sont laudes p relatōēꝫ vt diximus

Hec est scd̄a pars in qua ōn̄ditur ꝙ felicitas non est bonum laudabile. ⁊ continet duas particulas. In prima ostendit quid ē eē laudabile hoc est que sunt de ratione laudis: seu laudabilis. In secūda ibi. Si autem laus talium. ostendit quibus rebus debetur laus: ⁊ quibus nō debetur laus sed aliquid dignius laude. Primo igitur narrat ꝙ omne quod ē laudabile videtur laudari ꝓpter duo scilicet in quale quid esse idest quia ipsum est in se qd quale: idest habens in se qualitatem bonam ⁊ et ad aliqd qualiter. s. ex hoc ꝙ aliqualiter refertur ad aliud vt ad operationē quā dirigit. vñ ipsa qualitas bona vt virtus vel scia ꝑut disponit subiectum sic est quale quid sed inquantum disponit ipm̄ ad actum vel operationem: sic est ad aligd qualr̄ quia sic habet respectum ad operationem vel actum. Justum enim. ꝙ autem predicta duo sint de ratione laudabilis scilicet quid quale ⁊ ad aliquid apparet exemplariter taꝫ ex laudibus humanis q̄ꝫ ex laudibus diuinis. ex laudib⁹ humāis apparet hoc tam in virtutibus anime q̄ꝫ in v̄tutibus corporis quoniā nos laudamus hoiem iustum ⁊ hominem virilem ⁊ vniuersaliter illum qui ē bonus scd̄m virtutem scd̄m ꝙ virtus est quedā bona qualitas habentis ipsam virtutem. ⁊ ēt virtuosum laudamus in ordine ad aliud. s. in ordine ad bona opera. Idem patet de virtute corporis quia nos laudamus fortem ⁊ cursorē ⁊ vnumquodqꝫ aliorum inquātum habet quēdam bonum habitum corporis per quem qualificatur ⁊ disponitur. fortem enim laudamus ex hoc ꝙ est potens ad pugnandum: ⁊ cursorē ex hoc ꝙ bene disponitur ad currendum ⁊ non solum laudantur ex istis sed etiā ex hoc ꝙ isti per suos habitus aliqualiter ordinētur ad aliquid qđ ē bonū ⁊ studiosū. sicut fortis per suū habitum qui est robur corporale ordinatur ad defendendum patriam. ⁊ cursor per suum habitum ordinatur ad festinum nuntiū deferendum quorum vtrūqꝫ est bonum ⁊ studiosum. Et ē sciēdū ꝙ in virtutibus ad rationē laudis sufficit ꝙ aliquis bn̄ se habeat ad ꝓpriū actū illius virtutis quia virtute anime non contingit male vti: sed in virtutibus corporalib⁹ ad rationeꝫ laudis non sufficit ꝙ aliquid se bene habeat ad actum proprium illius virtutis. qꝛ virtute corporali contingit male vti. potest. n. aliquis pugnare ⁊ bellare ex causa iniusta. et ideo non laudatur aliquis ex virtute corporali in ordine ad actum illius virtutis absolute: sed respectum ad aliquid bonum ⁊ studiosum ⁊ propter hoc dicit ph̄s ꝙ ꝓpter virtutem corporis laudatur aliq̄s ex habere aliqualiter ad bonum ⁊ studiosum. Manifestum autem hoc. Idem apparet ex laudibus diuis. s. ꝙ de ratione laudabilis sunt duo p̄dicta scilicet qd quale ⁊ aliquid. si enim aliquid esset laudabile absolute ⁊ non scd̄m rationem ad aliquid. s. ad operationem deos. ⁊ substantias separatas laudaremus sed est derisibile. s. laudare deos: si laudentur relati ad nos. hoc est si referātur ad illud qđ in hoibus laudatur. laudes enim attribuūtur hominib⁹ vt per eas homines ꝓuocentur ad maius bonum ⁊ ad melius ⁊ perfectius operandum. sed sic laudare deum ē derisibile quia dij sunt ī summo gradu perfectionis. nec possunt per laudes ad altiora opera ꝓuocari. vnde si isto modo laudarentur multum detraheretur eoruꝫ dignitati vt dic̄ Eustratius. quia per hoc daretur itelligi ꝙ aliq̄ essent in habitu ⁊ non semper ī perfecto actu. sic ergo apparet ꝙ nihil laudatur nisi in ordine ad melius ⁊ perfectius. ⁊ ideo non laudamus deos qꝛ nō ordināt̄ ad aligd meli⁹ aut pfecti⁹

Si autem laus ē taliuꝫ. manifestū q̄ꝫ optimoruꝫ nō ē laus sed maius aliquid in eis ⁊ melius quemadmodum videtur. deos enim beatificamus ⁊ felicitamus. ⁊ virorum diuinissimos beatificamus similiter autē ⁊ bonorum. Nullus enim felicitatem laudat quēadmodum iustum sed vt diuinius aliquid ⁊ melius beatificat. videtur āt ⁊ Eudoxus bene attribuisse de p̄mitys voluptati: in non laudari enim bonorum existēte nūciare existimat. Quoniam melius ē laudabilius. Taleꝫ autem eē deum ⁊ per se bonū ad hec enim ⁊ alia referri laus. enim quideꝫ virtutis: operatores enim bonorum ab hac virtute laudantur. Laus auteꝫ operum similr̄ ⁊ corpaliū ⁊ animaliū. sed quidem forte magis ꝓprium certificare his qui circa laudes insudauerunt

Ostenso quid est de rōne laudis ⁊ laudabilis ostendit quib⁹ debetur laus ⁊ quibus non. ⁊ dicit ꝙ si laus sit taliū. s. relatorum ⁊ ordinatorum ad aliquid melius eis vt iam dictum est manifestū ē ꝙ rebus optimis nō debetur laus: sed aligd maius ⁊ melius laude. verbi gratia. deos. ⁊ s̄bas abstractas bt̄ificam⁹

& felicitamus: & etiā viros optimos & diuinissimos btificamus tribuēdo eis beatitudinez siue felicitatē que melior ē omni laude. & nullus laudat felicē sicut iustū vel fortē sed felicē btificamus attribuendo sibi honorē qui melior ē omni laude. Et pōt hic. Si aūt laus pōi 2ᵒ5z. huius libri que ē ista q felicitas non est bonū laudabile que pbaē tripliciter. pmo p rationē sic. laus nō debetur alicui nisi illi q ordiaē ad aliqd excellēti⁹ bonū. sed felicitas ex quo est vltim⁹ finis & bonū vltimū non ordinaē ad aliqd aliud bonū. ergo felicitas nō est bonū laudabile. videē āt. Scdo probaē 2ᵒ per auctoritatē Eudoxi:q qr posuit felicitatē cōsistere i voluptatibus iō dixit q voluptas non ē laudabilis sed attribuebat voluptati. de primicijs. s. de pricipalib⁹ & sūmis pmijs. & per hoc Eudox⁹ extiāt enūtiare voluptatē existere de natura bonorū que determinātur i non laudari qd est laudibus melius. Istud dictū Eudoxi. s. q felicitas consistit i voluptatibus nō approbat phs: sed approbat eū in hoc q dixit 2ᵃē. Nam ad istam opinionē ponentē q felicitas cōsistit in voluptatib⁹ est istud 2ᵃs q felicitas non ē bonū laudabile. tale aūt. s. q nō ē bonū laudabile dicimus eē deū: & oē qd ē per se bonū. ad deū eni & ad per se bona ois laudabilis referūtur. Sed itelligo fm albertuz q laudabilia aliter & aliter referūē ad deū & ad felicitatē: qr ad deū referūtur sicut ad cām efficientez & ad felicitatem referūtur sicut ad finē. & verū ē q aliqua referūtur ad felicitatē sicut ad finē tm & referūtur ad deū sicut ad efficiētē & finem. Dubitaē. vtrū laus debeatur deo & substātiis separatis. videē q sic. qr dauid pphera dicit deum eē laudabilē & docet laudare deū. dicit eni magnus dñs & laudabilis nimis. admonet eni nos ad laudādū deū. d. laudate dñz oēs gētes &c. Dōm vt mihi videē q phs nō negat simpliciter q laus sit tribuēda dō & substātijs abstractis: sed solum negat laudē deo eē tribuendā eo mō quo nobis attribuitur laus. s. ad prouocandū ad mai⁹ & perfecti⁹ bonū. potest ergo aliqd dici laudabile dupliciter. aut qr ordinatur ad maius bonū qz ē istud laudabile. & sic deus non ē laudabilis cū non ordineē ad maius bonū. & sic logē hic phs de laudabili. Alio mō dicitur aliqd laudabile pp aliqd bonū hoc q laudān prouenit ex eo q laudaē. & sic deus est laudabilis a nobis pp bñ qd nobis tribuit & ppter alia bona que recepim⁹ & speram⁹ recipe a deo. vñ pōt dici sicut dicūt aliqui q deus ē finis & efficiēs oīuz & inqūtū ē cā finalis non est laudabilis sz honorabilis & iquātū ē cā efficiens ē laudabilis. & qr felicitas ē solū cā finalis ideo nō ē laudabilis sed solūz honorabilis. Laus quidē. 3ᵒ ondit eādē cōclusiōez per 2ᵃnem consuetudinem hoīum. nā fm cōmunem consuetudinē hoīuz opatores bonorū laudāē a virtute existē in eis. qd pz. qr laus ē virtutis pmiū: lz pricipaliter sit ipsorū operuz. & ex 2ᵃtri ipsorū bituū: vt dicit albertus. & iō subdit phs .d. q la⁹ ē ipsorū operū. s. pricipaliter: vt patet ex pcedētibus. nō enim laudātur nec coronāē aliqui ex hoc q hñt virtutē & bitū bene agōizādi. sed ex hoc q actu bene agonizant & pugnāt & hoc cōiter ē obseruandum tā in actib⁹ virtutū corporaliū vt i cursore & pugnatore: qz ē in actibus virtutū aie: vt in fortitudinē aie & iusticia & castitate. qd itelligēdū ē d ope ordiato ad finē nō de ope qd ē vltim⁹ finis. sz hoc qdez certificare & determinare i spāli illa de quibus hoīes cōsueuerūt laudari magis propriū ē his qui circa laudes studauerūt. s. poetis p ex laudibus nitūē hoīes ad meliora puocare.

Nobis autem manifestū ex his que deā sūt qm ē felicitas honorabiliū & pfectorū. Videē aūt ita habere. & pp eē pricipiū h⁹ eni gratia reliqua ois oēs opanē. pricipia āt & cāz bonoz honorabile pd & diuinū ponim⁹.

Hec ē tertia ps ca. in qua phs ondit q felicitas ē bonū honorabile. & hē 2ᵒ 53.b⁹ libri que pbatur dupliciter. pmo ex pcedētib⁹ sic. felicitas ē bonū laudabile vl bonū honorabile: sed nō est bonū laudabile. ergo felicitas ē bonū honorabile. Videē aūt. 2ᵒ pbaē per ratōnē sumptam ex parte pricipij sic. illō qd ē pricipiū & cā oium aliorū bonorū hūanoz ē bonū honorabile & diuinū. sed felicitas ē pricipiū et cā oium aliorū bonorū hūanorū. ergo &c. maior patet de se. & minor pbaē p hoc q grā felicitatis oēs hoīes oia opanē felicitas igiē ē finis oīuz aliorū bonorū hūanorū. sed finis i opabilibus hz rationē pricipij: qr ex ipo sumitur rō eorū que sūt ad finē ergo &c. Notādū est hic q laus & honor cōueniūt i h q vtrūq iportat testioniū alic⁹ excellētie. vñ vtrūz istoz ē exhibitio reuerētie i testioniū alic⁹ excellētie sz differt dupl'r. vno mō ex pte eoz qb⁹ attribuunē. alio mō ex pte eorū in quib⁹ fiūt. Prīa dīa ē ex pte eorū quib⁹ attribuūē. vtrūq eni eorū attribuitur alicui excellētie. sed excellentia ē duplex. vna absoluta & tali debeē honor. Alia ē i ordie ad aliud. & tali debeē laus. Scda dīa ē ex pte eorū i quib⁹ cōsistūt. nā honor iportat exhibitōz reuerētie siue fiat i verbis siue i factis. verbi gratia. in verbis. si aliquis phibeat testimonium de excellentia sua per verba vel sermones. In factis vt cum aliquis alicui iclinat aut genuflectit. sed laus vt cōiter sumiē solum fit in verbis: cum sit pacconium ore alieno celebratū. dicit eni philosophus q omne laudabile ē quale & ad aliquid. ex quo patet q honor est i plus qz laus. quia honor est exhibitio reuerētie in testimonium alicuius excellentie. siue si

et per verbá sine per alia opera: sed laus ē exhibitio reuerentie in testimonium excellentie facta per verba solum. Capitulum s̄m tractatus q̄rti in quo ad soluendum questionem aliam principalem huius libri que est: in qua parte anime est felicitas determinat̄ de anima ⁊ de partibus anime diuidens aiam in partez simpliciter irrōnalem ⁊ in partem rōnalem p essentiam ⁊ ptem rōnalem diuidit ī ptē rōnalē p eēntiā ⁊ in partem rōnalem per participationem intendens q͛ virtutes morales sunt in parte rōnali per participatōez ⁊ virtutes intellectuales in pte rōnali per essentiam. ex q̄ pōt aliqualiter apparere q͛ felicitas pfectissima ē in parte rationali per essētiam cū sit opatō anime s̄z optimā virtutem ei⁹. s. scōz habitu͡z sapie que est in parte rōnali per eēntiam.

Jautem est felicitas opatio q̄dam s̄m virtutem pfectam: de virtute scrutandum. Forte eni͡z vtiq͡z ita ⁊ melius de felicitate contemplabimur. videtur autem ⁊ scōm virtutem ciuilis circa hanc maxime insudare. vult .n. ciues bonos facere: ⁊ legum obauditores ex͛ antez bonum habemus. Cretensium ⁊ Lacedemoniorum legis latores: ⁊ si qui alij tales facti sunt. Si vero polytice ē perscrutatio hec. manifestū q͛m fiet vtiq͡z questio scōz eam que a principio electionem. De virtute autem perscrutādum humana videlicet: etenim bonum humanum querebamus ⁊ felicitatem humanaz. virtutē aūt dicimus humanam non eam que corporis: sed eaz q̄ aīe. sed ⁊ felicitatē opōez aīe dicim⁹.

Istud est capitulum s̄m tractatus q̄rti ī q̄ phūs incipit determinare de virtute ostendendo in quibus partibus anime sunt virtutes morales ⁊ intellectuales ex qua ostensiōe potest apparere solutio. 7. questōnis principalis huius libri qua querit in qua parte aīe ē felicitas. ⁊ continet istud capitulum tres ptes principales. In primo declaratur q͛ ad hanc scientiam pertinet considerare de virtute ⁊ de anima. ⁊ de eius partibus. ⁊ qualiter est hic ð anima ⁊ de eius partibus determinandū. In secūda ibi. Dicit̄ aūtez. determinat de anima ⁊ de partibus anime determinandum. In scōa parte ibi Dicuntur autem. determinat de anima ⁊ de partibus anime s̄m q͛ ad hāc scientiā pertinet de eis considerare diuidendo animā in partem rationalē ⁊ in partem irrōalem: subdiuidendo ⁊ declarando membra diuisionis. In tertia ibi. Determinatur autem virtus. Diuidit virtutem s̄m diuisionem partis rationalis anime. Prima pō continet tres particulas. In prima probatur q͛ ad hanc scientiam pertinet considerare de virtute. In scōa ibi. Si aūt hec ita. Ostenditur q͛ ad hanc scientiam pertinet considerare de anima ⁊ partibus eius. In tertia ibi. Contemplandum autem. Ostendit̄ qualiter hec scientia habet considerare de aīa ⁊ partibus eius. In prima igitur particula ostēdit phūs q͛ ad hanc scientiam pertinet considerare de virtute ⁊ hec est conclusio. 54. huius libri que probatur dupliciter. primo sic. si ad hanc sciam pertinet considerare de felicitate: ad hanc sciam pertinet considerare de virtute sed ad hanc sciaz pertinet considerare de felicitate. ergo ad hanc sciam pertinet considerare de virtute ⁊ ē iste sillogismus hypotheticus ī pma figura sillogismoz hypoteticoz. quia hic ex conditionali cum añte conditionalis concluditur consequēn eiusdem conditionalis. maior huius rationis patet. quia in diffinitōne felicitatis cadit virtus. Nam felicitas ē opus secundū virtutem vt dictum ē supra. sed ad eandem sciam pertinet considerare diffinitum et partes diffinitionis. non enim potest cognosci diffinitum nisi cognoscantur partes diffinitionis. ⁊ minor patet ex precedentibus scilicet q͛ ad hanc scientiam pertinet considerare de felicitate. Notandū est scōm Albertuz hic. q͛ tractatus de felicitate polytica precedit tractatum de virtutibus. ⁊ tractatus de felicitate contemplatiua consequtur tractatum de virtutib⁹ ⁊ ratio primi ē q͛ felicitas polytica seu ciuilis perficitur s̄m virtutem prudentie. ⁊ q͛ prudentia est forma ⁊ principium omnium virtutum moralium ideo oportuit q͛ cognitio felicitatis polytice precedat tractatum de virtutibus. ratio scōi ē quia ad felicitatem speculatiuam ppter sui perfectionem nullus pōt pertingere nisi hītis ceteris virtutibus multum perfecte. ⁊ ideo tractatus de felicitate speculatiua postponitur tractatib⁹ de virtutibus. vñ in primo libro q̄ pcedit tractatū de virtutib⁹ determinat̄ principalr̄ de felicitate polytica: ⁊ in. 10. qui sequit̄ tractatum de virtutibus determinat principalr̄ de felicitate contemplatiua. Videtur aūt. Scōo pbatur pclō sic. scia polytica seu ciuilis hz ꝯsiderare de virtute. s͡z perscrutatio h̄. s. illius scie ē ipius polytice. i. pertinet ad polyticam. q͛ in hac scia tradūtur vlia principia ⁊ pria elemēta scie polytice. q̄ manifestum ē q͛ cōsideratio de virtute fiet vtiq͡z ꝯueniens huic scie scōm eam electōem q̄ a principio dicta est. s. typo. i. figuralr̄: ⁊ p ꝯsequens ad hanc sciam prinz considerare de v͛tute. maiorem huius rōis declarat phūs. d. q͛ ciuilis scia s̄m veritatem videt̄ maxie insudare ⁊ laborare circa hanc. i. circa virtutē. qd̄ pz p hoc q͛ polytic⁹ vult ciues bonos ⁊ v͛tuosos facere ⁊ legūz obauditores. i. obseruatores. qd̄ exemplificat per legis latores Cretensiū ⁊ lacedemonū. ⁊ si qui alij sunt tales q̄ ciues legen posuerūt. Isti enim legis latores laborabāt ad inducendū ciues ad virtutē. ex quo māifestum ē q͛ polytic⁹ ⁊ le

gis lator hz ɔsiderare de vtute z subdit de qua virtute hec scientia z etiā polytica habet consi derare. z dicit ꝙ hec virtus de qua itendimus est virtus humana. z hec nō ē virtꝰ corpis ſz ē virtus anime.

Si autem hec ita hñt: manifestū q̄m oportet polyticū scire ali qualiter que circa aiam: queadmodū z eū qui oculos curat: z oē corpꝰ z magis q̄nto honora bilior z melior polytica medicinali. sed z medi corū excellētes multa negociāt̃ circa corpis cognitionem.

HEc ē ſa particula prime partis i qua osti ditur ꝙ ad hāc sciem ptinet cōsiderare de aia z ptibus aie. z hec ē cōclusio. ss. que ꝓ batur sic. ad eādē sciam pertinet cōsiderare d̄ subiecto z passione subiecti. ſz virtꝰ hūana de qua pħs hic determinat ē accidēs aie z parti bus aie. z ad hāc sciam pertinet cōsiderare d̄ virtute hūana. et ꝫo ad hanc sciam pertinet cō siderare de aia z partibꝰ aie. maior declaratur declaratione exēplari. nā medicus q2 habz cō siderare de sanitate. iō habet cōsiderare d̄ cor pore hūano qd̄ ē subiectuz sanitatis. Notā dum ſm eustratiū hic ꝙ oportet polyticū qui sanitatē debet in aia inducere cognoscere par tes in aia quārū a virtutis equalitate distent vel appropiquēt. z etiā tāto magis oportet po lyticū cognoscere partes aie q̄ꝫ medicū partes corporis quāto honorabilior z melior est poly tica scia medicinali. z ideo oportet ꝙ eius cōsi deratio sit magis cōpleta. sed nos videmus ꝙ excellētes medici multo negociāt̃ circa cogni tionē corpis qd̄ ē subiectum sanitatis ergo zc.

Contemplandū itaqꝫ et ciuili de aia: cōtem plandū aūt horū gratia. z iquātū sufficienter habet ad quesita. In plus eni certificare: ope rosius ē propositis.

HEc ē tertia particula prime partis i qua ostenditur qualiter hec scia hz cōsidera re de anima z ptibus aie. z dicit ꝙ cū ad hanc sciam pertineat cōsiderare de aia z partibus anime gr̄a virtutū z actuū virtutis: de quibꝰ hic ē pricipaliter itētio. iō determinādum est hic de aia z partibus aie quātuz sufficit ad co gnitionē virtutū z operationū virtuosarum. Si enim aliquis vellet plus certificari de aia q̄ꝫ requirit pn̄s intentio ħ eēt operosius .i. dif ficilius z laboriosius z prolixius proposito ħ tractatu de virtute. ex hoc eni ꝙ aia est abstra ctior z latentior q̄ꝫ virtutes aut opatōes virtu tum difficilius ē iquirere naturam aie q̄ꝫ natu tā virtutis. Notādū ꝙ ille modus iquiren di de partibus aie quē pōit hic pħs ē couenī ens z regulariter obseruandus i oībus quorū cognitionem querimꝰ pp aliud. quādocūqꝫ n. querimꝰ cognitionem alicuiꝰ ppter aliquē fi nē modus z quātitas iquisitionis eorum ē as sumēdus ſm ꝙ cōpetit illi fini. z iō cōuenien ter dicit pħs ꝙ inquirēdum ē de partibus aie quātū sufficit ad cognitionem vtutū quarum gr̄a inquiruntur.

Dicuntur autem de hac z in exte rioribus sermonibꝰ suffi ciēter quedaz z vtendū ipsis. puta hoc quidez irrationale ipsius eē: hoc vero rationē habēs Hec aūt vtrū determinata sunt queadmodū corporis particule z omne diuisibile. vel rōe duo sūt idiuisibilia apta nata queadmodū in periferia curuū z ɔcauū nihil differt ad pn̄s.

HEc est ſa pars huius ca. in qua pħs de terminat de aia z eius partibus quātū ad hāc sciam pertinet de ipsis cōsiderare. z cō tinet tres particulas. In pria diuidit animā i partē rationalē z partē irrationalē. In scōa ibi. Irrationalis aūt. subdit partē irrationalē oi.. z prosequitur vnū mēbruz subdiuisionis. In tertia ibi. Uidetur vtiqꝫ. ꝓsequitur aliud mēbrū subdiuisionis partis irrationalis. In pria igitur particula narrat pħs ꝙ vtendum ē quibusdā dictis in exterioribus sermonibus z per exteriores sermones possūt itelligi uuovt illa que aristo. docuit in dogmatibus nō scrip tis: vel per exteriores sermones possūt itelligi illa que dicta sunt extra istu libꝝ vt ea q̄ dicta sūt i libro de aia. ibi eni dictū ē ꝙ q̄daz po aie ē rationalis. z quedam irrōnalis: z hec diui sio est hic ad propositum. z iō ea ē hic vtenduz Sed vtrū he partes aie. s. pars rationalis z pa irrationalis sint distincte ab inuicē loco sicut particule corporis: vel trū sint distincte ſm ra tionem sicut in pery feria. i. in circūferētia cir culi curuū. i. ɔnexuz z cōcauū tm̄ distiguūtur ratione. hoc ē pretermittendum. q2 quātuz ad propositum ptinet nō refert quid horū dicat̃. ideo hec questio est ꝑtermittenda tāquā ad ꝓ positum non pertinēs. hec eni cōsideratio spe ctat ad phisicū. z nō ad morales. Sciendus ꝙ hanc questionē. s. qualiter distiguūtur ratio nale z irrationale introduxit pħs pp dcm̄ pla tonis qui partes aie diuisit loco et subiecto po nens rationalē in cerebro: cōcupiscibile i cor de: nutritiuū in epate. sed vtrū hoc sit verū vel non. nō pertinet ad scientiā de virtutibus.

Irrationalis quidez. hec aūt assi milatur cōi et plan tatiuo. plantatiuum dico autē causā eius qd̄ ē nutriri z augeri. talē eni virtutē aie i oībꝰ q̄ nu triūt̃ ponet aliqs vtiqꝫ z i embriōibꝰ eādē vel q̄ hāc z i pfectis rōnabiliꝰ q̄ꝫ aliā aliquam.

HEc ē ſa pticla scđe ptis i q̄ pħs subdiui dit ptē irrōnalē q̄dā ē q̄ nullo mō nata ē obedire ratōi. deide ꝓseq̄t̃ ꝑmū mēbrū. d. ꝙ po irrōnalis q̄ nullo mō nata ē obedire rōni ē si cut po nutritiua z augmētatiua. z hāc ptē aie

vocat phs cōem ꝛ plātatiuam. ē.n. plātatiua eo ꝙ ē in plātis. ꝛ ē cōis eo ꝙ inenit in oīb⁹ q̄ nutriunt .s. ī plātis aīalib⁹ embrionib⁹ ꝛ aīalib⁹ pfectis. Eustrati⁹ dič hic ꝙ embrioes sūt q̄ ī vtero ad huc ↄcepte ferūt. neq3 ma alia potentiā hñt opantē q̄ plātatiuā incēptū sūt embriones. hec Eustrati⁹. ꝛ itelligo ꝙ ī embrione sūt potētie speculatiue vegetatiue ꝛ itellectiue q2 in embrione ē aīa itellectiua. q2 alr pmo ēbrio eēt pmo planeta n̄ solā hēret potētiā vegetatiuas. ꝛ 2⁹ eēt aīal irrōāle ꝛ q̄ hēret sensitiuā sine intellectiuā ꝛ vltio foret hō: qḋ ē icōueniens. q2 sic idē idiuiduū migraret a spē in spēm dico tñ ꝙ in embriōe nō ē opatio alic⁹ alteri⁹ potētie aīe q̄ ipius vegetatiue. ꝛ iō dicit Eustratius ꝙ embriones n̄ hñt aliā potētiā opantem q̄ plātatiuā. cū hoc tñ hñ stat ꝙ hñt aliā potētiam q̄ plantatiuā. ꝙ āt phs dicit in libro ð generatione aīaliū ꝙ embrio pmo viuit vita plāte deinde vita speciatiue ꝛ intelligit p vitam nō sbam aīe s3 opatōem aīe. embrio.n. pmo h3 opatōem vite vegetatiue deinde sēsitiue ꝛc̄.

Hec quidē igiť cōis q̄dā vi⁹ ꝛ nō humana appar3. Uideť.n. ī sōnis opari maxie pticula hec ꝛ virtus: bon⁹ āt ꝛ mal⁹ neq3 q̄ manifesti sūt ſm somnū. vñ dicūt nihil differre s3 dimidiū vite felices a miseria. Cōtingit āt hoc ↄcēter. Sōnus.n. ē quies aīe s3 ꝙ diciť studiosa ꝛ praua. Uerūtñ n̄ q̄ paulatiz ptrāseūt gdā motuū ꝛ ita meliora fiūt fātasmata studiosoꝝ q̄ q̄rūlibet. S3 de his gdē igiť sufficiēter: ꝛ nutritiuā igiť relinquēdā quoniam humane vtutis expꝰs nata ē.

Hec ē pa irrōnalis aīe. s. nutritiua nō ē humana ppꝛie loquēdo ꝛ ħ pbat phs ꝛ hec ē ↄclusio. 56. q̄ pbať dupl'r. p̄ ex imediate pri⁹ dicto. humanū ē qḋ ē ppꝛiū hoī. s3 pa irrōnalis simpl'r: vt pa nutritiua nō ē ppꝛiū hōi: q2 inest aīalib⁹ brutis ꝛ plātis. ḡ ꝛc̄. Uideť.n. ī sōnis. Scḋo pbať sic. ſm opatōem illi⁹ qḋ ē ppꝛiū hōi dicitur hō bon⁹ vel malus. s3 ſcḋm opatōem ptis irrōnalis aīe vt ſm opatōez ptis nutritiue nō dř hō bon⁹ vł malus. ꝛ p ↄñs pa nutritiua nō ē ppꝛia hoī ꝛ p ↄñs nō ē hūana. maioꝛ p3. ꝛ minoꝛ declarať p ħ. ꝙ pa nutritiua efficacissime opať in sōno. s3 ſm opatōes ī somno nō māifestať ga ē bon⁹ nre ga ē malus. vñ pbabiliter dē ꝙ ſm dimidiū vite nō differunt felices a miseria nisi ꝙ aliquotiēs sūt meliora ꝛ honestiora fātasmata in sōno studioꝝ .i. bonorum q̄ maloꝝ. S3 de his gdē. Abicit istā ptez aīe. s. nutritiuā a suo ppꝛosito tāq3 inutile. q2 nō ē nata eē pticeps hūane vtutis. Notāda sūt hic. 4. Pꝛio ꝙ sōn⁹ dē dimidiū vite q2 in sōno ligāť sēsus exteriores ꝛ q̄dāmodo iudiciū rōnis: ꝛ fātasia ꝛ nutritiua tūc opanť. vñ dormieť ſm aliq̄s viuere viuit ꝛ opať opa vite ꝛ ſcḋm aliq̄s nō: iō sōn⁹ diciť dimidiū vite. Scḋo ē notādū ſm Eustratiū ꝙ sicut a fructu arbor cognosciť sic ab opatōe cognosciť hītus. ꝛ iō sicut ī tpe hiemis nō cognosciť vtus fructifera arboris ita nec ī tpe sōni g ē ges sensuū ꝛ intellectus nullus prauus vł bon⁹ inotescit hītus tūc.n. solū operať virtus nutritiua ꝛ fantasia licet ī ordiāte ꝛ ī disposite. Tertio ē notādū ſm Eustratiū ꝙ fantasmata studiosoꝝ vł bonorum in somno sunt meliora q̄ aliorum quorunlibet: quia ei qui in vigilia honestis rebus meditandis se occupauit appent ī sōno meliora fātasmata q̄ ei g se ī vigilia circa res turpes occupauit. Quarto ē notādū ꝙ Eustratius hic dubitat ꝛ soluit. q̄rit phs hic loquēdo ð vegetatiua loq̄ť de sōno. videť.n. phs p ħ velle ꝙ sōnus sit passio vegetatiue. Respōdet ꝙ sōnus ē ges sensuū. et iō phs loquēdo de vegetatiua loquitur de somno. quia operatio vegetatiue maxime apparet in somnis.

Uidetur vtiq3 ꝛ alia q̄dā nā anime irrōnalis eē pticipās gdē aliq̄liter rōne. Incōtinētis.n. ꝛ ↄtinētis rōnē hñs laudamus. Recte.n. ꝛ ad optima dēpcať rō. Uideť āt in ipis aliud gdē pter rōnem natum qḋ aduersať ꝛ obuiat rōni. Firmiter enim quēadmodū dissolute corpis pticule ī dextrā pelligētium mouere in sinistrā praue ferūtur ꝛ in aīa: sic ad ↄria.n. motus icōtinētiū sed icorporib⁹ gdē videm⁹ ꝙ puerse motū ē in aīa vero non videm⁹. Fortassis āt nihil min⁹ in aīa existimādū eē aliqd pter rōnē ↄrīās huic ꝛ obuians qualiter āt alterum nihil differt.

Hec ē tertia pticula in qua phs psegtur aliū membrū subdiuisionis ptis irrōnalis in ptē simpl'r irrōnalē cuiusmōi ē pa nutritiua: ꝛ in ptem de se irrōnalē ꝛ p pticipatiōez rōnalē. ꝛ pꝛio ppꝛonit aliud membrum diuisionis ptis irrōnalis. d. ꝙ pter ptem aīe assignatam videť eē q̄dam alia natura aīe irrationalť pticipans aliq̄lr rr rōne ħ igiť est diuisio ptis irrōnalis ꝙ q̄dā ē pa aīe irrōnalis nullo mō participans ratione. ꝛ de hac iam immediate dictum ē ꝛ q̄dam ē pa a e irrōnalis aliq̄ mō pticipans rōe. est āt vt dicit alia pa aīe rōnalis p eēntiā. nā tā ī cōtinēte q̄ ī icōtinente laudam⁹ illā ptē aīe q̄ ē hñs rōem. Est.n. ī vtroq3 tā in ↄtinēte q̄ ī incōtinēte pa rōnalis p essentiā. In vtroq3.n. ē rō q̄ recte ad optima dēpcať .i. dēpcando ꝛ psuadēdo idnč ad bonum. nam vterq3 illoꝝ s3 iudiciū rōis eligit resistere passionib⁹. ꝛ ħ est laudabile in vtroq3. Uideť āt. Pꝛeter ptē rōalē p eēntiā. ē.n. ī aīa aliq̄ pa irrationalis q̄ ↄriať rōi ꝛ nata ē obedire rōni. ꝛ illa duo ondit phs. pmo ꝙ in aīa ē aliq̄ para irrōnalis ↄria rōi. 2⁹ ꝙ illa pars irrōnalis cōtraria rōi nata ē obedirē rōi. appetitus.n. ↄriatur rationi ꝛ ē irrōnalis. ꝛ ē natus obedire rationi. ꝙ āt irrōnalis in anima sit appetitus p

batur. et hec est conclusio. 57. et probatur sic. illud
qd in aia dividitur rōi ē irrationale. sȝ in aia ap-
petitus dividit̄ rōi. igit̄ in aia appetit⁹ ē irratio-
nalis. maior ē māifesta. et minor declaratur. nā
appetit⁹ iclinat ad ɔtrariū illius ad qd incliat
ratio: vt pȝ in ɔtinētib⁹ i qb⁹ ratio iclīat ad bo-
num et appetitus iclinat ad ɔtrium. In inconti
nēte ēt videt̄ rē mot⁹ ɔtrȝ. nā dum rō tēdit mo-
uere ad bonū appetit⁹ tēdit ad ɔtriū. et ita in cō-
tinēā bȝ mot⁹ ɔtrios. et ē velut paralyticus qui
cum eligit mouere ad ptē dextrā fert̄ ad fini-
stram. sed hui⁹ī mot⁹ ɔtrȝ sunt magis māifesti
in corpe q̄ȝ in aia. Qualiter aūt isti motus ɔtrȝ
differant q̄tuȝ vn⁹ in corpe ē pter aīam: et alter
in aia pter rationē non refert q̄tum ad ppositum.
Notāda sunt hic tria. p̄ q̄ tam conti
nens q̄ȝ icontinēs hȝ rationē rectam deliberā-
tem eē abstinendū ab illicitis voluptatib⁹: et i
vtroq; ē aliquid obuiās rationi intendēs ipe-
dire ipam ab executione sue electōis. sed conti
nēs prauas ɔcupias q̄s hȝ non psequit̄. vnde
ratio continētis vincit appetitū inclināte ad
fruēdū voluptate illicita. sȝ i cōtinente ratio
vincit̄ a ɔcupiscētijs prauis: ita q̄ ipeditur ab
executione sue electionis. et iō vt dicit Eustra-
tius. dicitur icontinēs velut non tenēs. i. non
supans ɔcupiam sed dominās concupiscentie
vsq; i finē. ɔtinēs ē qui et ipm concupiscibile hȝ
ad rationem repugnās retinet aūt viriliṫ et do-
minat̄ repugnāti. Scdo ē notādū ȝ̄m Eu-
stratium q̄ necessariū ē hoiem si debȝ ipi adue-
nire perfectio valde ad plātatiuū repugnare:
vt nō silvestris et arboreus fiat et supet̄ ab ipso
eo q̄ hȝ q̄ ȝ̄m ipm opotionib⁹ delectatur.
Tertiū ē notādū q̄ istud exēplum de incō-
tinēte et palytico ē valde ɔueniēs. nā sic i hoie
palytico ptes corporis n̄ subdūtur vrtuti motiue
et appetitiue. qr dū hō vlt eas mouere ad vnā
ptem ex vehemētia et motu morbi mouēt̄ con-
tra ipetum et motū appetit⁹. ita q̄ ibi ē q̄dā pu
gna inter appetitū ītēdentē mouere ad vnam
ptem et motū morbi mouētē in ɔtriū. ita in icon
tinēte ratione mouēte ad vnū ɔcupiscētia pas
sionis mouet i ɔtriū.

Ratione autē et hoc vr̄ pticipare quē-
admodum dixim⁹. obedic
igitur rōi qd cōtinētis ē. Amplius āt forsitan
subiectius ē qd sobrȝ et fortis. Omnia enim cō
sonant rationi. Uidetur vtiq; et irrationale du
pliciter. Plantatiuum quidem enim nequaq̄ȝ
cōmunicat ratione. Concupiscibile vero et vlr
appetibile pticipat aliqualṙ ȝ̄m q̄ exaudibile
ē ei et obedibile. Ita vtiq; et patris et amicorum
dicimus habere rationem et non quemadmo-
dum mathematicorum. Quoniā āt suadetur
aliqualiter a ratione irrationale monet et insi-
nuatio et omnis increpatio et depcatio. Si autem
oportet et hoc dicere ratōnem habere dupliciṫ
erit et rationē habens: hoc quidem pncipaliter
et in seipso hoc autem quemadmodum a patre
audibile aliquid.

Uiso q̄ i aia ē vna ps ɔtria rōi q̄ rōnabilr̄
vr̄ ps irrōnalis aie: declarat̄ q̄ ps irrōna-
lis aie q̄ ɔtriat̄ rōi ē nata obedire rōi. et hec ē cō
clusio. 58. q̄ pbat̄ dupl'r. p̄ ex his q̄ sūt i hoie. s.
p experiētiā act⁹ interioris. 2° ex his q̄ sūt extra
hoiem. s. p signū cuiusdā act⁹ exterioris. Prio
sic. nos videm⁹ sic rē in hoie ɔtinente q̄ q̄ȝuis
hēat prauas ɔcupiscētias ad q̄s psequēdas in
clinat ps irrōnalis aie q̄ ɔtriat̄ rōi. tn̄ nō opat̄
ȝ̄m eas sȝ ȝ̄m rōem: qd n̄ eēt nisi ps irrōnalis
aie q̄ ɔtriat̄ rōi eēt nata obedire rōi. et illa pars
irrōnalis q̄ ɔtriat̄ rōi magl ē obediēs rōni i so-
brio et in forti et vlr in vtuoso q̄ȝ in alio. nā i talī
hoie oia ɔsonāt rōi nō solū act⁹ exteriores sed
ēt ɔcupie interiores. Uidet̄ āt vtiq;. Ex pre
dictis appatȝ q̄ duplex ē irrōnale. s. plātatiuū
qd i nullo cōicat cū rōe nec obedit ipsi rōi. et
quoddā ē irrōnale obediēs ipsi rōi vt cōcu-
piscibile et vlr oē appetibile. i. oīs appetitus p
ticipāt aliq̄liter cū eo ȝ̄m q̄ exaudibile et obedibi
le rationi: sicut filius obedit pr̄i et amic⁹ amico
sȝ huiusmōi ps irrōnalis n̄ obedit rōi speculati
ue sȝ practice q̄ hȝ cognitionē agibiliū. Qm̄
āt. Scdo pbat̄ eadē ɔclusio pes q̄ exteri⁹ agū
tur. i. qr ps irrationalis aie q̄ ɔtriat̄ rationi ina
ducitur a ratione. et ē nata obedire ratōni. nā insi
nuatio q̄ ē ab aicis et increpatio q̄ ē a maiorib⁹: et dē
pcatio que ē a minorib⁹ ad hoc q̄ hō suas con
cupiscētias non sequat̄ maiifestāt q̄ ps irratio
nalis anime que contrariatur rationi est nata
obedire rationi. qr aliter insinuatio increpatio et de
precatio essent ociose. quia non fiunt nisi ad hoc
q̄ homo sequatur rationem et non appetitum
irrationalem. Notādū icdm Eustratium
q̄ phs tangit hic omnes modos qb⁹ vn⁹ hō. p
aliū inducitur ad bonū homo. n. iducit̄ ad bo-
num p aliquem equalē ei. et licet inductio est insinua
tio quam Eustratius sic describit. insinuatio ē do-
ctrinalis admonitio per amicū facta passionū
anime directiua. Aliquando inducitur homo
ad bonum p supiorem cui subycitur. et huius-
modi inductio fit per increpationē quā sic de-
scribit Eustratius. In potestatiua est quedā
obiurgatio terrens eum qui preter rationem
appetit ad excissionez impetus. Aliquando au-
tem inducitur homo ad bonum per inferiorez
et hec iductio fit per depcationē quā Eustrati⁹
sic describit. Depcatio ē ȝ̄mo caritatis platus
et molliter reducēs a passionū psecutōne. Itez
dicit Eustratius q̄ in homine sensitiuū et sāta
sticuȝ ē sic irrōnale qd neq; rōez ppā hȝ neq;
cōi ē obeditiuū. et rōale qd ē sapiēs et rōcinās
ex se māifestū ē q̄ ē mediū appriatū ambob⁹
extremis huic iȝ nō sapiēdo nec rationē habē
do ppriā: huic vero suaderi et obedire sapien

ti ꝫ ppriā bñ ri rationi subditi ut quo quidem irrationale videat quo aūt rationale. hec enstratiua. Si aūt opter. subdiuidit ptem rōnalem sic. d. ꝙ si oportz dicere hoc habere rōnez .s. partem irrationalē que nata est obedire rōni tunc dicemus ꝙ duplex est rōnale: vnū quidem qd principaliter ꝫ in seipso est rōnem in se habēt ꝫ aliud qd natū est obedire rōni. Quēadmodū ꝫc. .i. quēadmodum filij obediūt patri. ꝫ istud est rōnale p participationez. ꝫ ita illud irrationale qd natum est obedire rationi. sub vtroqꝫ mēbro principal' diuisionis quodā mō cōtinet. Si aūt accipiat vt est penitus irrationale. sic cōtinet sub plātatiuo. si vero accipiat ut est psuasibile a rōne sic cōtinet sub rationali qꝛ sic ē rōnale per participationem.

Determinatur aūt virtus secūdū dr̃as hāc dicimus. n. haꝫ has quidē itellectuales has aūt morales. Sapiētiā quidē ꝫ intellectum et prudentiā intellectuales: liberalitatē aūt ꝫ sobrietatē morales. Dicentes enim de moribus non dicim⁹ qm̄ sapiēs vl' intelligēs. sed qm̄ mitis vl' sobrius. Laudamus aūt ꝫ sapiētem s'm habitū. habituū aūt laudabiles virtutes dici⁹.

Hec est tertia pars principalis huius capituli in qua ph's diuidit virtutem s'z diuisionē partis rōnalis aie. ꝫ primo narrat. d. ꝙ virtus determinat. .i. diuiditur s'z differentiā hāc. .i. s'z diuisionē ptis rōnalis aie. dicim⁹ enim v'tutū has esse intellectuales: has autē morales: sapiētiā: intellectū ꝫ prudētiam dicimus virtutes intellectuales. liberalitatē ꝫ sobrietatē dicimus esse virtutes morales. Dicentes. n. ꝙ aūt habit⁹ intellectuales ꝫ morales sint virtutes pbat ph's. ꝫ est sēcl'o. sy. ꝫ vltima huius libri q̄ pbat sic. oēs habit⁹ aie laudabiles sunt virtutes. sed habitus intellectuales ꝫ morales ꝑdict vt intellectus prudētia liberalitas ꝫ sobrietas sūt habitus aie laudabiles. ergo habit⁹ intellectuales ꝫ morales predicti sunt v'tutes. maior pꝫ ex ꝑdictis. qꝛ v'tuti prope debetur laus. ꝫ circa minorē ē intelligendū ꝙ tam habitus morales q̄ intellectuales sunt laudabiles s'z diuersimode: qꝛ habit⁹ intellectuales nō sunt laudabiles de morib⁹ nec pp'ter mores. Dicētes. n. de morib⁹. .i. nos volētes aliquē cōmendare de moribus bonis nō dicimus ꝙ ē sapiēs vl' intelligēs. s'z qm̄ est mitis vel sobrius. ꝫ ita virtutes morales sunt laudabiles. laudam⁹ ēt sapiētem s'm habitus sapiētie sue ꝫ ita pꝫ minor. s. ꝙ tā habitus morales q̄ intellectuales ꝑdicti. vꝫ sapia prudētia liberalitas et sobrietas sunt habitus aie laudabiles. Ex his pōt apparere in qua parte aie est felicitas. qm̄ in ea pte aie in qua ē virtus cui⁹ est operatio. felicitas autem speculatiua q̄ principaliter hic q̄rit' est opatio sapientie que est in intellectu. ꝫ ideo felicitas est in pte aie rōnali p essentiā. s. in intellectu. Notandū s'z lincon. hic ꝙ cū dicat ph's liberalitatem ꝫ sobrietatē esse virtutes morales ꝙ ibi sobrietas accipit' p tempātia. Itē cū d' cit ꝙ cum dicimus virtutem intellectualē eē vt sapiētiā intellectū ꝫ prudentiā ꝙ virtus intellectualis accipit noiationē a medio. ꝫ d' cōsubstātiari ex extremis pp' cōsilitatem quā hꝫ cū illis ꝫ in h' finit' expositio p'mi libri. deo gr̃as. Dubitat' circa istud capitulū vtrum felicitas polytica sit p'ncipalior q̄ speculatiua pbat'. ꝙ polytica qꝛ in illo actu in quo maxime assimilat' homo deo p'ncipali⁹ consistit beatitudo. sed talis est act⁹ practici intellectus. qꝛ p' talem actum hō est cā rerū. sicut deus p' suū intellectuꝫ pducit res vt pꝫ ex. xz. methaphisice. gr̃e. Itē felicitas polytica inuenit' in maioribus ꝫ pfectioribus. ergo est perfectior. antecedens pꝫ. qꝛ felicitas polytica inuenit' in regentibus ꝫ p'sidentib⁹ rei publice qui s'm ph'm debent esse meliores. Item felicitas polytica maius bonū intēdit qꝛ intēdit bonū cōe qd est mai⁹ ꝫ diuinius q̄ bonū vni⁹ qd intēdit felicitas speculatiua. Dicendū ꝙ felicitas speculatiua est simpl'r principalior q̄ polytica sicut pbat ph's in p'mo ca⁹. qd etiā pōt pbari qꝛ felicitas speculatiua ꝫ felicitas polytica sunt in eadem potentia. s. in intellectu. s'z felicitas speculatiua est a nobiliori habitu ꝫ ēt respectu melioris obiecti q̄ polytica qꝛ felicitas speculatiua est ab habitu sapie. ꝫ felicitas polytica ē ab habitu prudentie. sed sapiētia est melior habitus q̄ prudentia vt patꝫ ex sexto huius. Sil'r obiectū felicitatis speculatiue ē cā p'oaluꝫ ꝫ obiectum felicitatis polytice est bonū ciuitatis. sed bonū qd est causa omniū bonoꝫ est melius q̄ bonū ciuitatis. Itē felicitas polytica est pp' felicitatē speculatiuā qd pꝫ pp' ph'm q dic' ꝙ nō vacam⁹. .i. virtuose opamur vt vacemus. .i. vt postea sedatis passionib⁹ possim⁹ vacare cōtēplationi. sed illud pp' qd aliud ē. est pfecti⁹ et p'ncipali⁹ illo. vñ lincon. dicit ꝙ polytica felicitas ē finis practicoꝫ virtutū. speculatiua autem felicitas est finis practicaꝫ ꝫ speculatiuaꝫ. Itē i felicitate speculatiua ē maxima delectatio qꝛ ē carēs penitudie. s'z in felicitate polytica ē aliqꝫ penitudo vt pꝫ h' p' cōtrariū. nā felix polytic⁹ aliq̄ doleꝫ ꝙ aliq̄s punit seu punit q̄ ꝫc. Ad p'mū i cōtrariū dicenduꝫ ꝙ in actu intellect⁹ speculatiui magis assimilat' deo q̄ i actu intellect⁹ practici quia per actuꝫ intellectus speculatiui speculamur deum et deus semper speculatur se ipsum et omnia alia et sunt in ipso. et magis assimilamur deo in speculando ipsum q̄ in producendo aliam rem seu in operando pp' bonū cōe ciuitatis. Ad aliud dō ē ꝙ in maiorib⁹ ꝫ p'sidētib⁹ vꝫ esse non solū felicitas

practica sed etiam felicitas speculatiua. vñ in p̄cedentib⁹ dꝫ eē tam pfectio vite speculatie ꝙ̄ pfectio vite actiue. vñ si pfectio vite cōtem platiue in eis deficiat nō erunt simpliciter me liores licet sꝫ aliquaꝫ ad ministrationem pos sint dici maiores vel meliores. Ad aliud di cendum ꝙ bonū commune ē maius bonū ⁊ me lius ꝙ̄ bonum. vnius qd̄ est consimile bonum seu bonum eiusdēꝫ generis. tñ bonū vnius qd̄ ī vno genere boni pōt esse meli⁹ ꝙ̄ bonū multi tudis in alio genere bōi. vñ bonū plurīū qd̄ ī tendit̄ ī felicitate polytica non est amabilius nec melius ꝙ̄ bonū vnius qd̄ intendit̄ in feli citate speculatiua. tamē bonū plurīū qd̄ inten ditur in felicitate polytica est melius ꝙ̄ bonū vnius qd̄ intendit̄ in eadē vita vel felicitate.

Ul posset dici ꝙ felicitas polytica est vtili or ꝙ̄ felicitas speculatiua ⁊ ita ē principalior ī ratione vtilis. sꝫ felicitas speculatiua ē magis honesta: ⁊ ita est maior in rōne bonesti. Dubi tat̄ h̄ ad quē ptīnet īstitutio legis: vr̄. n. sꝫ pħm ꝙ legis īstitutio ptinet ad polyticū. qd̄ tamē nō vr̄ verū qꝛ sm̄ Eustratiū h̄ polytic⁹ est. q scit que ⁊ quot sunt species polyciaꝝ. ⁊ no uit qd sꝫ vnāquāqꝫ sit rectū vl̄ nō rectū. Sed illa sciūtur p sciētiā polyticā. ergo si ad polyti cum spectaret institutio legis oēs qui sciret sci entiā traditā in libro polyticoꝝ possꝫ īstituere leges. ⁊ solū tal. sꝫ hoc ꝯñs est falsuꝫ p vtrāqꝫ sui ptē. nō enī quilibꝫ sciēs libꝝ polyticoꝝ po test instituere leges nec solū talis: cū multi pnci pes leges īstituāt qui sciētiā polyticā ignorāt ⁊c̄. Dicēdū ꝙ vt mihi videt̄ aliqs pōt di ci polytic⁹ dupl̄r. vno m̄ qꝛ hꝫ sciētiā polyticam artificialr̄ tm̄. vt qꝛ scit quot sunt species po lytice ⁊ que sunt recte ⁊ q̄ nō sunt recte. ⁊ talis hꝫ sciētiā q̄ solū est vniuersaliū. Alio m̄ dicitur polytic⁹ qui hꝫ sciaꝫ polyticā ⁊ etiā vsū ⁊ expi entiā de reb⁹ ciuilib⁹ ⁊ de cōuersatiōe polyti ca. vñ aliqs est polytic⁹ dupl̄r. vel qꝛ hꝫ sciam polyticā artificialiter tm̄. vl̄ qꝛ hꝫ polyticā ar tificialiter ⁊ expimētaliter. ⁊ ad h̄ ꝙ aliqs sit legis positiu⁹ reqrit̄ ꝙ sit polytic⁹ artificialr̄. ⁊ expimētalit̄. vl̄ ꝙ dirigatur ab aliquo vl̄ ab aliquib⁹ talib⁹. s. hn̄tib⁹ polyticā artificialr̄ ⁊ vsualiter p lōgā cōsuetudinem in vita ciuili. nec sufficiūt illa duo ad legis positiuꝫ ꝙ ha beat polyticā vtroqꝫ istoꝝ mōꝝ. sꝫ cū h̄ reqr itur ꝙ legis positiu⁹ habeat auctoritatē ꝯdē di leges. ⁊ ad talē auctoritatē reqrit̄ virt⁹ co actiua q̄ arctet ad obseruātiā legis. qꝛ vt dici tur. 4. polytice Ad nihil ē vtile leges īponere nisi obediat̄ legib⁹: Ad rōnē inductā dicen dū ꝙ ad polyticū artificialē qn̄ ē expt⁹ non ptinet legē īstituere: sꝫ reqrit̄ ꝙ sit expertus ⁊ ꝙ habeat vtutē coactiuā: sicut hn̄t reges ⁊ qdaꝫ alij pncipes. ⁊ in hoc finit breuiter ⁊ mō faciliͤ illō qd̄ de libro pmo ethicoꝝ intellexi ⁊ deo g

ratie infinite. Quia dedit intelligere sint gratie infinite. Quia aristo. dicit hic ꝙ ꝯcupiscibile ⁊ vniuersaliter appetibile pticipat aliq̄liter rōne ⁊ ē obedibi le rōni. dubitat̄ vtꝝ appetit⁹ sensitiu⁹ obedi at rōni. ⁊ videt̄ ꝙ nō qꝛ non ē capax rōnis qꝛ tūc intelligeret ⁊ ratiocinaret̄ qd̄ falsuꝫ est. g non est obedibilis rationi. ꝯña patet per h̄ ꝙ nihil obedit p̄cepto alicui⁹ cui⁹ non est capax.

Item sꝫ pħm hic in textu: appetitus sensiti uus aduersat̄ rationi. sꝫ aduersari ⁊ obedire sunt cōtraria. ergo non obedit rationi. Iteꝫ sensus exterior non obedit rationi qꝛ nō est in potestate nostra magis clare vl̄ min⁹ clare vi dere ꝙ̄tumcūqꝫ ratio hoc p̄ciperet. ergo eadem ratione appetit⁹ sensitiu⁹ non obedit rōni. cō sequētia pꝫ. qꝛ ratio impat actū sensus exterio ris sicut impat actū appetitus sensitiui. Ad oppositū videt̄ esse pħs hic. Dicēdū ꝙ appe tit⁹ sensitiu⁹ obedit rōni vt sufficienter in tex tu pbatur tam ex refrenatione passionum q̄s ratio reprimit ꝙ̄ ex suasione. increpatione: et depcatione p quē vnus homo inducit̄ p aliuꝫ ad obediēdum rōni ⁊ ad refrenādum motum appetitus sensitiui cōtrariū rōni. Sciedū est tñ ꝙ appetit⁹ sensitiu⁹ obedit rōni ⁊ etiam volūtati sꝫ diuersimode: quia rōni specialit̄ obedit ꝙ̄tū ad modū ⁊ determinationē actus quia appetit⁹ sensitiu⁹ si sit pfecte subiectus rationi pducit actū suū sꝫ iuditiuꝫ rōnis nec vltra pgrediendo nec citra cessando ꝙ̄ ratio iudicat vl̄ p̄cipit ⁊ ita obedit rōni ꝙ̄tū ad deter minationē actus. Sed volūtati obedit ꝙ̄tum ad exercitiū actus. nā in hoīe ad actū appeti tus sensitiuū nō statim seqt̄ur mot⁹ in rem sic accidit in brutis. sed in hoīe appetitus sensiti uus expectat impiū superioris appetitus q est volūtas. qꝛ in mouentib⁹ ordinatis scḋm non mouet nisi p̄supposita motione p̄mi. sed volū tas est prim⁹ ⁊ vl̄is motor ī toto regno sic nec sine eius imperio mouet appetit⁹ sensitiu⁹ ad exercitium actus. ideo dicit pħs 3°. de anima ꝙ appetitus superior. s. volūtas mouet appeti tum sensitiuū sicut spera inferior mouet a spe ra superiore. Intelligēdū ē etiā ꝙ appetit⁹ sensitiu⁹ in homine immediate obedit virtuti cogitatiue. sicut. n. in brutis appetitus imedia te mouetur per iuditiū extimatiue sicut agn⁹ ex hoc ꝙ extimat lupum esse inimicum ⁊ nocu uum nature sue odit ⁊ fugit ipsum. sic appetit⁹ sensitiuus in homine mouetur immediate a co gitatiua que dicitur ratio particularis eo ꝙ est collatiua intentionuꝫ indiuidualium sicut ra tio intentionum vniuersalium. Ista aūt cogi tatiua regitur a ratione vniuersali practica sic enim cōclusiones particulares resoluimus in vles ⁊ per illas eas regulamus: sic appetitus sensitiu⁹ in hoīe immediate obedit cogitatiue ab et ipa mouet̄ ⁊ cogitatiua mouet̄ a rōe vli ⁊

obedit ei. ideo appetitus sensitiuus obedit rationi vniuersali sed non imediate. sed mediāte cognitiua. Causa rō pōt eē. quia immediatum mouens debʒ pportionari imediate moto. ɀ appetitus sensitiuus non tēdit nisi in aliud bonū pticulare. iō primum motiuū appetitus sensitiui debʒ eē ūtus apphensiua pticularis. ɀ nō virtus cognitiua vliam. Ad primum in 2rium cum dicitur q̄ appetitus sensitiuus nō est capax rōnis. dico q̄ aliqd pōt dici capax ratōis dupliciter. s. vel per cognitōem vel per 2mēsurationem. appetitus sensitiuus nō ē capax rationis p cognitōem. s. speculando ipām rōnem sed ē capax rōis p cōmensurationem. qr i operando cōmensuratur rōni tamq̄ regule ɀ mensure. rō bene pbat q̄ appetitus sēsitiuus non ē capax rōnis per cognitiōem. Ad 2ᵐ dicendum q̄ appetit⁹ sensitiuus qñqʒ aduersat rōni ɀ qñqʒ obedit rōni. ɀ tū dicitur q̄ obedire ɀ aduersari sūt 2ria. dicēdū q̄ non est incōueniens q̄ contraria insint eidem successiue. vnde quāuis appetitus sensitiuus qñqʒ aduersetur rationi cum hoc tamē stat q̄ teneatur naturalr ei obedire. vñ sciendum sicut patet ex pmo polytice. aīa regit corpus principatu dispotico et seruili. quia sicut seruus nō hʒ iux 2dicendi pcepto dñi sed cogitur ei famulari in omnibus obedire: ita nec membra corporis possūt resistere imperio ratōis dum tamen sint in sua natarali dispositione ɀ vigore. sed rō regit appetitum sensitiuuʒ principatu polytico ɀ regali. ɀ iō sicut liberi possunt i aliquo 2dicere dño: ita appetitus sensitiuus potest quādoqʒ 2dicere rationi. Ad tertium dicēduʒ q̄ tā sensus exterior q̄ appetitus sensitiuus obedit rationi. sed diuersimode. nam sensus exterior solum obedit rōi q̄tum ad exercitium act⁹: nō āt q̄tū ad determinationem actus vt tendit in obiectum. possum enim ad iudicium rōis apire oculos ɀ videre pñte obiecto: ɀ medio existēte disposito ad videndū. ɀ ita sensus obedit rōni quātum ad exercitium actus. sʒ quia in potestate nr̄a non ē videre obm magis clare vel min⁹ clare. ideo sensus exterior non obedit rōni q̄tum ad determinationē actus. sed appetitus sēsitiuus obedit rationi q̄tum ad determinationem actus. vt dictum est in solutione huius dubitationis. Quia phs in fine huius capli dicit ūtutes morales eē in parte rōnali per pticipationē ɀ virtutes intellectuales in pte rōnali per eēntiam pōt dubitari qd intelligit p ptem rōnalē p participatōem. vtrū appetitū sensitiuum tm̄. vel appetitum intellectiuuʒ tm̄ vl̄ vtrūqʒ. ex textu enim nō apparet expsse quē appetituʒ vocat ptem rōnalē p pticipatōem. iō moueo hanc dubitatiōem vtrum ūtutes morales sint ponēde in appetitu sēsitiuo vel in appetitu intellectiuo. ɀ pmo videtur q̄ nulla virtus moralis sit ponenda in appetitu itellectiuo. qr illa potentia q̄ ex sui natura ē determiata vt tendat in bonuʒ rōis nō idiget hitu ipam determināte ad bonū rōis. sʒ appetitus itellect⁹ ē ex se determiatus vt tēdat in illud qd est bonum sm̄ rationeʒ. qr voluntas que est appetitus intellectus est i ratione vt patet ex tertio de anima q̄ vnūqdqʒ naturalr appetit propter bonum. ḡ nulla virtus moralis ē ponēda in voluntate. mīor pʒ. nam ad hoc requiritur virtus in appetitu vt appetitus per ipam determinetur ad actus cōformem rationi recte. Confirmatur hec rō sic. ūtus que est circa passiones est medicina moderatiua passionū. sed sicut medicina corporalis semper debet esse in eodem in quo est morbus eodēmodo medicina passionum debet eē in eo in quo sunt passiones. sed passiones sunt in appetitu sensitiuo ɀ non in voluntate. ergo oēs morales virtutes que sunt circa passiones sūt in appetitu sensitiuo. Item circa idem habent fieri medium ɀ extrema. sed ūtus ē medietas passionum vt patʒ ex scdo huius. vbi dic̄ phs q̄ ūtus ē medietas passionuʒ. ɀ passiones sūt in appetitu sensitiuo. ḡ omnes virtutes morales que sūt circa passiones sunt in appetitu sensitiuo. ¶ Oppositum arguitur sic. ūtus moral̄ ē habitus recta rōe determinatus. ḡ est in eodem in q̄ ē recta rō sed recta rō non est .n appetitu sensitiuo sed in appetitu intellectiuo. ergo ɀ̄ista dubitatio mouet̄ ppt̄ verba phi hic q̄ dicit q̄ virtutes morales sunt in parte rōnali p participationeʒ. ɀ non est manifestum quid phs intelligat per partem rōnalē per participationem vtrū appetitum sensitiuuʒ vl̄ appetitum intellectiuum vl̄ vtrūqʒ. quidā. n. distiguunt rōale in tria mēbra dicētes q̄ rōnale accipit̄ tripl̄r. vno mō stricte ɀ ppriissime. ɀ sic solus intellectus dr̄ rōalis. qr intellectus ē rōal̄ p essentiam. qr inter pīa aīe in solo intellectu ē actus rōcinandi. 2ᵒ accipit̄ rōnale cōmuni⁹ ɀ magis large. ɀ sic accipitur p omni eo per qd homo distinguitur a bruto. ɀ sic appetit⁹ intellectiuus dicit̄ rationalis quia natus est moueri in bonum scdm deliberationem rōnis qd n̄ cōpetit brutis que mouet̄ ex instinctu nature et non scdm deliberationē rationis. 3ᵒ accipitur rationale largissime p omni eo qd hʒ i se rōem vel est natū obedire rationi. ɀ illo modo appetitus sensitiuus est rationalis. quia est natus obedire iudicio rationis. Ex quo apparet q̄ tā appetitus sensitiuus q̄ etiam voluntas ē rōnalis. ɀ q̄ vterqʒ appetitus ē rōnalis p pticipatōem. qr nec appetit⁹ sēsitiu⁹ nec appetit⁹ intellectiuus hʒ i se rationeʒ: vterqʒ eñ appetitus ē irrōnalis p cōparationē ad itellectū q̄ p essētiaʒ est rationalis. ɀ iō per dcm̄ phi hic potest poni īdifferēter q̄ virtutes morales sunt in appetitu sensitiuo vel q̄ sunt in appetitu intellectiuo

vel q̄ in vtroq3 sunt virtutes morales: alie tñ ꝛ alie. nec videt̄ phūs magis dicere vnū istorū q̄ aliud nisi q̄ dicit sic. Cōcupiscibile vero. et vniuersaliter appetibile participat aliqualr. supple rōne. ꝛ per hoc vr̄ q̄ omnis appetit⁹ tā sensitiuus q̄ intellectiuus participent ratiōe ꝛ est obedibilis ratōi. qꝛ dicit q̄ vniuersaliter appetibile. rationis appetitus participat rōe. qḋ non esset nisi in omni ratione appetitus eēt virtus moralis per quā obedit rationi. Circa istam dubitationē sūt. 4. opiniōes. vna opinio est q̄ ois virtus moral' est ī appetitu sensitiuo ꝛ nulla in appetitu itellectiuo. Alia ē opinio q̄ quelibet virtus moralis est in appetitu intellectiuo ꝛ nulla est in appetitu sēsitiuo. tertia ē opinio q̄ in vtroq3 appetitu sunt oēs virtutes morales redē ſm spēm: alie tñ ſ3 numerum sunt in appetitu vno ꝛ alie in alio. 4. opinio ē q̄ virtus moralis que est circa operationes vt iusticia est in appetitu itellectiuo. ꝛ alie virtutes que sunt circa passiones sunt in appetitu sensitiuo. ꝛ hanc opinionem ad presens teneo recitando aliis opinionibus pretermissis. Primo ergo probo q̄ in voluntate oportet ponere habitum virtuosum. 2°. q̄ ille habitus ē iusticia. Primū probatur sic illa potentia quā ī operando contingit deficere a rectitudie sui actus indiget aliquo habitu virtutis dirigente ipsā ad recte operandū. sed voluntas pōt ī operando deficere a rectitudine sui actus. ergo īdiget habitu virtuoso determināte ipsā ad recte operandū. maior p3. qꝛ potentia q̄ pōt in operādo deficere a rectitudine sui actus h3 difficultatē ad recte operandū. ꝛ minor apparet. qꝛ voluntas pōt peccare. ꝛ per ꝯñs pōt in operādo deficere a rectitudine. Et si dicat̄ q̄ ois potentia ē īdrñs ad recte agēdū. ꝛ ad non recte agendū. ergo in oī potētia op3 ponere habitum virtuosū. Dōm q̄ nō ois potētia est idrñs ad recte agendum ꝛ ad non recte agendum. nā virt⁹ visiua ex sui natura ē determinata ad rectitudinem videndi: nec ab hac rectitudine impedit̄ nisi ex parte organi vel medij. ꝛ iō non indiget virtute ipsam dirigente vel determinante. vn̄ non quelibet indrñā in potentia ad actū facit potentiā indigere habitu. Nā in potentia ē tripler indrñā vna indrñā ad agere vel non agere Alia indrñā ē ad agere hoc vel illud. tertia est ad agere recte ꝛ agerē non recte. sed nec prima idrñā nec 2a nec ambe simul faciunt difficultatem in potentia ppter cuius āmotionē potentia requirit habitū virtuosum. naʒ pria indrñā sufficiēter tollit̄ p mouēs ad exercitium act⁹. 2a tollitur per obiectū quod determinat ad actū circa ipm ꝛ sola idifferētia que ē ad agerē recte. ꝛ agere non recte tollitur per habitū3 virtutis. ꝛ requirit habitū virtutis in potentia sic indifferente determinātē ad recte agere. 2°. probat̄

q̄ in voluntate est habitus iusticie. ꝛ hō sic. quelibet virtus est ī illa potentia cuius actū rectificat. sicut temperantia in ꝯcupiscibili. qꝛ moderat actus eius circa delectationes ꝛ tristitias. ꝛ fortitudo est ī irascibili: qꝛ moderat act⁹ eius circa timores ꝛ audatias. ſ3 iusticia ñ moderat actum cognoscendi veritatem: ſ3 rectificat opationem hominis ad alterū in qua iusticia cōstituit equalitatē. ergo est in potentia appetitiua. ſ3 non est in appetitu sensitiuo: qḋ p3. qꝛ iusticia tam legalis q̄ particularis est ad alterum. nā equalitas quā iusticia ꝯstituit siue ī ꝯmutatōib⁹ siue ī distributōnib⁹ ꝯsistit ī ordine vnius ad alterum ſ3 hui⁹ ordo vel equalitas nō pōt cōstitui p appetitu3 sēsitiuū cui⁹ ratio est qꝛ per appetitum sēsitiuū nō cōstituitur nisi illud qḋ a sēsu apprehenditur sed talis ordo vel equalitas non apprehendit̄ a sensu: sed a solo intellectu ꝛ per consequens est in appetitu intellectiuo qui tendit per electionem ī illam equalitatem apprehensam ab intellectu vnde hec ratio fundatur super hoc q̄ appetit⁹ sensitiu⁹ solum tendit in apprehensum per sensū. ꝛ voluntas solum tendit in apprehensu3 p intellectum. Idē probatur auctoritate phī in principio. 5. ethicorum qui dicit q̄ iusticia ē habitus scōm quē eligimus ꝛ volumus opari iusta. ergo iusticia est in volūtate: cuius actu3 rectificat. Et si dicatur q̄ ꝯsiderare ꝛ statuere ordinem ad alterum est solius rationis. ergo nō est actus volūtatis sed intellectus. Item dicit eustrati⁹. 6. hui⁹ q̄ ois virtus aīe alicuius vel aliquarū partiū ē: puta irascibilis vt fortitudo: aut ꝯcupiscibil': vt tēpātia iustia āt vtrūq3 iusticia ergo ē in irascibili ꝛ concupiscibili. ꝛ p cōsequēs ē in appetitu sensitiuo. iterū eustratius dicit hic. Neq3 enim virtutes dirigūtur in irascibili: puta fortitudo: tēperantia: apponit̄ autem ꝛ iusticia nisi ira ꝛ concupiscentia obediant rationi. ergo iusticia est in appetitu sensitiuo sicut ꝛ fortitudo ꝛ tēperantia. Ad primu3 dicendum concedo q̄ considerare ordinē vnius ad alterum ē solius rationis. tñ eligere illū ordinē ꝛ īpare ē ipsius volūtatis. aliud eni idē qḋ a rōe cognoscit̄ a volūtate appetit̄. Ad aliud dico q̄ iusticia cōprehēdit vtrūq3 s. irascibilē ꝛ cōcupiscibilē. nō qꝛ sit ī vtroq3 subiectiue: ſ3 qꝛ iusticia vtitur p materia ꝛ obiecto actib⁹ oiu3 aliarū virtutū q̄ ī vtroq3 appetitu sūdantur. vnde iusticia ē ī vtroq3. s. irascibili et ꝯcupiscibili: ñ subiectiue ſ3 obiectiue: qꝛ vtroq3 istoꝝ appetituum est obiectum iusticie. Ad aliud dicēdū q̄ eustrati⁹ nō itendit p illa verba q̄ iusticia sit ponēda ī irascibili ꝛ ꝯcupiscibili. nec accipit irratōale stricte p appetitu sēsitiuo sed accipit irrationale large p tota pte appetitiua que ē nata obedire rationi. ꝛ sic volūtas cōprehenditur sub irratiōali. ꝛ sic accipit phūs

irrõnale in principio magnorum moraliũ: vbi dicit q in irrõnali est iusticia t fortitudo. q āt dicit Eustratius: q nec iusticia sicut nec alie virtutes dirigũtur in irrõnali nisi ira t concupiscentia rationi obediant. intendu q per iusticiam que est in irrationali eodem modo quo dictum est non possunt dirigi t rectificari opationes exteriores nisi passiones irrõnalis t cõcupiscibil' pars per rectaz ratiõem t alias virtutes refrenentur. Sic ergo sit dictum ad pma ad istam dubitationem q virtutes q̃ sunt circa opationes sunt in appetitu intellectiuo t virtutes que sũt circa passiones sũt in appetitu sẽsitiuo sicut t ipse passiones. Ad pmum principale dicendũ q maior est falsa. nam appetit⁹ sensitiuus inclinat naturaliter ad bonũ apprehensum p sensum. t tñ in appetitu sensitiuo ponũtur virtutes ad inclinadum in actus cõuenientes sue naturali inclinationi sm regulam rõnis. t ita ẽ de voluntate. Ad cõfirmatiõem dicendũ q illa ɔfirmatio cõcludit op⁹ ppositi. nam medicina corporalis nũq̃ est simul adequate cum egritudine cuius ẽ medicia. qr medicina ẽ in vno corpore t egritudo ẽ in alio corpore. t duo corpora non sunt simul. verũtamẽ nõ est simile de medicina corpali t de medicia anime. vnde rõ verum concludit. s. q virtutes morales q̃ sũt circa passiones sũt I eodẽ s̃bo i q̃ sũt passiones. s. in appetitu sensitiuo. Et p idez soluitur secunda ratio principalis.

Incipiunt cõcs ppositiões. c. pmi tractatus pmi libri pmi ethicoꝝ. Ois ars ꝛc. Bñ enũtianerũt phi bonũ qð oĩa appetunt. Diffia videtur eẽ finium. Di quidẽ eniz sũt operationes. Di vero pter has opera quedam. Quorum sunt fines quedam pter operationes in his meliores existunt operationibus opera. Sicut aũt sub arte sic finis sub fine. Fines artium architectonicaꝝ sunt desiderabiliores finibus artium iferioꝝ. hoꝝ enim gratia t illa psequũt.

Capituli secũdi tractatus pmi. Si vtiqꝫ ẽ aliquis finis. Nõ oĩs ppter alterũ desideram⁹ pcedit eniz ita in ĩfinitum, t sic eẽt vacuũ t inane desiderium naturale mãifestũ qm hic erit finis bonus t optimus. Cognitio vltimi finis maximũ habet incrementum ad vitã. i. ad directionem humane vite. Queadmodum sagittatores signa habentes magis adipiscuntur qð oꝫ. Si enim t bonũ idem vni t ciuitati maius t perfecti⁹ qð ciuitatis videtur suscipere t saluare. Amabile quidẽ .n. qð vni, solũ melius vero t diuinius genti t ciuitati

Capituli tertij tractatus pmi. Dicitur āt vtiqꝫ sufficienter certũ nõ siue in oĩbus sermonibus querendum ẽ. Multis contingunt detrimẽta ex ipsis scilicet bonis exterioribus. Jam enim quidam perierunt propter diuitias. alij vero ppter fortitudinem. Disciplinati enim est intãtum certitudinem inquirere scdm vnũquodqꝫ genus quantum natura rei recipit. pximum enim peccatum videtur t mathematicum persuadentem acceptare t rethorem demonstrationes expetere. vnusquisqꝫ eniz bene iudicat ea que nouit t horũ est bonus iudex. polytice non est proprius auditor iuuenis in expert⁹. n. eorum que sm vitã actuum passionũ secutor existens inaniter audiet t inutiliter sciam moralem. quia finis est non cognitio sed act⁹. Nihil differt q̃tum ad hoc iuuenis scd etatem. aut scdm morem. non enim a tempore defectõ sed ppter scdm passiones viuere.

Capituli pmi tractat⁹. z. Dicamus autem resumentes. Multi t excellentes dicũt bñ viuere t bene operati idem q felicem eẽ. Multotiens ipse idem alteꝝ t alterũ extimat eẽ felicem. egrotans quidem enim sanitatem: mẽdicus diuicias conscij sibi ipsis ignorantie eos qui magnum aliqd t super ipsos dicunt admirantur. Jncipiendum est a cognitis. Hæc autẽ dupliciter sunt. Hec quidem eniz nobis. hec aũt simplr. Forte ergo nobis incipienduz a nobis cognitis. Oportet auditorem sufficientem scie moralis bene duci consuetudinibus de iustis t bonis. principium enim hoc. quia t si hoc appareat sufficienter nihil opus erit eo q ppter quid. Qui suscipit pricipia faciliter a se vł ab alio bonus est. cui autem neutrum eoꝝ existit audiat sniam Exiodi. Exiodus inquit ille est optimus qui omnia per se intelligit. bonus āt qui bene docenti obedit. qui autez nec ipe met intelligit nec alium audiens in anio ponit hic rursus inutilis vir.

Capituli scdi tituli scdi. Nos āt dicamus. Tres sũt vite maxime excellentes: voluptuosa: ciuilis. Tertia q̃ contemplatiua est. honori magis videt eẽ in honorantibus q̃ in honorato. Contingit dormire habentem virtutem t non operari per vitam. Jnfortunatum t mala patientez nullus felicitabit nisi põem custodiat

Capituli tertij. t. z. Qð aũt vle melius. Ambob⁹ existẽtib⁹ amicis sãctũ ẽ phonorare veritatẽ. bonũ dicit i eo q qd t i q̃li. t ad aliqd bonum eq̃liter dicit enti. Eoꝝ q̃ sũt in vno pdicamẽto multe sũt scie vt tẽporis i bello quidẽ militaris in egritudine medicinalis. in laborib⁹ autem exercitatiua. Neque perpetuum esse magis erit bonum sed neqꝫ magis quod diuturnius est eo quod vnius diei. Sicut in corpore visus: sic in anima intellectus hoc exẽplũ qualr aliquid dicitur de multis secundũ eun-

dem ꝓportionem ad diuersa subā. sicut bonuʒ de visu ⁊ intellectu. Cap. 4. t. z. Rursus autē te deāus. In oī operatione ⁊ electione ē finis. huius autē gratia reliqua operātur oēs. Plu res videntur esse fines. ⁊ horum quosdam eli gimus propter alterum: vt diuitias ⁊ fistulas. quosdam propter se ⁊ propter aliud: vt honorē ⁊ voluptatem etiā quidam solum eligibiliſ est propter se vt felicitas. perfectum bonum p se sufficiens eē videť. per se sufficiens autem di cimus non ipsi soli viuenti vitam solitariam: sed ⁊ parentibus ⁊ filijs ⁊ vxori ⁊ amicis ⁊ ciui bus: quia natura ciuilis homo. horum autem assumendus est terminus. extendenti enim ad parentes ⁊ propinquos ⁊ amicos amicorum I ifinitum procedit. Per se sufficiens ponim⁹ qȝ solitarium sufficientem ⁊ eligibilem facit vitā ⁊ nullo indigentem oium maxime eligibilem non cōnumeratam. Cōnumerata autē mani festum ꝙ eligibilior cum minimo bonorum fit eo ꝙ appositum est. bonum autem magis eligi bil⁹ sēp. Oium eni quorū ē op⁹ aliqȝ ⁊ actus I ope videtur bonū esse ⁊ bene homini est opus aliqȝ ipsi. Operatio propria hoīs ē opatō ꝗdā rationē habētis. hi⁹ autē hoc ꝙdam vt bene p suasibile ratione. hoc vero vt habens ⁊ intelli gens. Idez dicimus op⁹ eē h⁹ ⁊ h⁹ studiosi cy tharistae: ⁊ studiosi cytharistae: ⁊ simpľr h loīb⁹ apposita ſm virtutē abundantia ad opus: vt cytharistae citharīçare. studiosi aūt bene. Amp lius in vita perfecta. vna. n. hyrundo ver nō facit nec vna dies. ita vtiq; nec bonum et feli cem vna dies neq; paucum tempus. Oīa hoīs videtur perducere ⁊ ꝑticulatim disponere que bene hūt circumscriptōne. ⁊ tempus talium in uentor ľ coopator bonus eē videť. Omia hoīs est appōere qud deficit. Tector ⁊ geometra di ferenter inquirunt rectam. hic aūt inquātum est vtilis ad opus. hic aūt iquātuʒ qd vel qua le quid. Secundū eundem modum ⁊ i alijs ē faciendum vt nō extra opera operibus plura fiant. Principiorum hec quidem inductione contemplata sunt: hec vero sensu. hec aūt con suetudine quadam. ⁊ alia aūt aliter. videtur plusquā dīdiu ʒ tocius esse pricipiū. Cap. 5. t. x. Scrutandū vtiq; de ipso. vero quidez oīa ꝯsonāt extra: fľo aūt cito dissonat verū. Qȝ felicitas cō sistit in voluptatib⁹ ⁊ diuitijs mľti ⁊ veteres dicunt. hoc aūt. s. qȝ ꝯsistit i virtute dicunt pauci ⁊ gloriosi viri neutros aūt bonuʒ rationabile peccare in vniuersis sed vnum aīi qd vľ plūra dirigeť. Differt aūt forte nō paʒ in possessione vel vsu optimum existimare. ⁊ I habitu vel opatione. habitu ꝯtingit i existere nullam bonū operanti vt puta. dormienti vel aliter qualiter ocioso. opationes aūt non possi bile est: opabitur enim existēte est: ⁊ bene opa bitur quēadmodum in olimpiadibus nō opti

mi ⁊ fortissimi ſm habitū coronanť. ſʒ agoīʒā tes ita ⁊ eorum que in vita bonorum ⁊ opti rum recte operantes illustres fiūt ⁊ felicitatē attingunt. vnicuiq; aūt ē delectabile ad quod dicitur amicus vt equus amanti equum ⁊ spe ctaculum amanti spectaculuʒ. multis delecta bilia aduersantur adinuicē quia nō naturalia sunt. Nichil indiget voluptate vita felicis: ſʒ habet voluptatē in se ipsa. Nullus est bonus qui non gaudet bonis opibus. nec enim iustum aliquis diceret non gaudētem iusta opatione nec liberaleʒ ⁊c. Felicitas est optima pulcher rima ⁊ delectabilissima. ⁊ non sunt hec diuisa ſm delyacā supscriptionē. optimū iustissimum desideratissimū aūt sanū esse. delectabiliū vo quo quis optat frui. videtur autē felicitas in digens bonorum que exterius. impossibile. n. vel non facile bona operari impotētē tribuere existentē. Quibusdam. n. denudari coinquinat beatitudinem: vt puta nobilitate bona prole pulchritudine. Non est oio felix qui specie est turpissimus ⁊c. Cap. ꝓ. t. 3. Unde ⁊ queritur. Si aliquod aliud deorū est donum hominib⁹ rationale est felicitatem dei datā esse ⁊ maxie humanorum quanto optimū. virtutis. n. pmi um ⁊ finis optimū videtur ⁊ diuinum ⁊ beatū. erit igitur felicitas multum comune. possibile eni existere oibus non orbatis ad virtutem p quandam disciplinam ⁊ studium. maximū aūt ⁊ optimū concedere fortune valde pernitiosus erit. puer non est felix: non dū. n. opator est ta lium. s. opationum virtuosaꝝ propter etates. multotiens aūt propter spem beatificaṫ. Indi get. n. felicitas ṽtute perfecta ⁊ vita pfecta. Si vtiq; finem videre oʒ ⁊ tunc beatificare quos quemq; non vt existentem beatū: ſʒ quoniam prius erat. qualiter non iconueniens si qñ est felix non vere dicitur de eo existere. māifestum ꝙ si sequamur fortunas eundem felicez ⁊ ite rum miseruʒ dicemus multociens camaleōta quemadmodū felicem enunciantes ⁊ nō bñ firmatū. Cap. z. t. 3. Multe aūt transmuta tiones. dīc suntque ſʒ ṽtutes opationes feli citatis ꝯtrarie aut ꝯtrarij. permanētiores sūt virtutes disciplinis propter maxime contine viuere in ipsis beatos. hec. n. videť cā ut non fiat circa ipsas obliuio. Felix fortūas feret op time ⁊ vbiq; prudenter vt vere bonus ⁊ tetra gonus sine vitupio. parue fortune prosperita tum vel oppositorū non faciant inclinationes vite. magne vero prosperitates beatiores vitā faciunt. etenim hec decorare nata sunt. reō tra rio autem accidentia tribulant ⁊ contribulant beatum. tristitias enim iferunt ⁊ impediunt mľtis opatōib⁹. verōm ⁊ i his refulget bonus. Quid ergo phibet dicere felicē ſm virtutem p fectam opantē: ⁊ exterioribus bōis sufficienter ditatū ñ ꝯtigētī tpē: ſʒ pfcā vita aľ apponēdā

o victurum sic et finiturum scdm rationem.
Capl.5.t.3. Pronepotum autem fortunas.
Differre autē passionē vnāquāqz circa viuen-
tes vel mortuos ꝯuenit: multo magis q̄z in ia
sta et mala preexistere in tragedijs vel fieri. Si
mortui coicant bono vel ꝯrijs amici si redūdāt
ad ipsos quodcūqz siue bonū siue ꝯrium. Fra-
gile quiddā et paruū vel simplr vel illis eē. Nō āt
tm̄ et tale vt faciat felices eos qui non sūt. nec
his qui sūt auferat beatitudinē. Conferre qui-
dem igiē aliqd videt̄ his qui defecerunt bone
opatōes amicorum siue pꝓsperitates. Capl.
vnic.t.4. Determiatis āt his. videt̄ āt oē lau
dabile is quale quid eē et ad aliquid. Optimo-
rum nō ē laus sed maius aliqd et melius. Nul
lus enim felicitatem laudat sed vt diuinitus et
melius beatificat. Manifestum ē ex his q̄ di-
cta sunt qm̄ ē felicitas honorabilium et pfecto
rum. Virtutem dicimus humanā nō eam que est
corpis sed eā que ē anime. Contēplandū ē bo-
rum gratis scilicet virtutum et actuū de aia iquā
tum sufficienter habet ad quesita partiū eie.
hoc quidem irrōnale ipsius eē. hec vero ratio
nem habēs. Irrationalis autem hec quidē assi
milatur cōmuni et plantatōi vicē eius qd est
nutriri et augeri. hec quidē cōmunis viue hūs
na non apparet. videt̄ enim in sōnis operari
maxime particula hec. bonus autem et malus
nequaq̄ manifesti sunt scdm sōnum. Scdm di
midiu3 vite dicūt nihil differre felices a mise
ris. In sōnis tamen meliora sunt fantasmata
studiosoꝝ q̄z quorumlibet. videt̄ quidem alia
natura anime irrōnalis esse participās quidē
aliqualiter ratione. Incontinētis et continētis
rationem habens laudamus. Recte et ad opti
ma deprecatur ratio. videtur autem in ipsis et
aliud qd pter rōnem innatū qd aduersatur: et
obuiat rationi. Ad contraria enim motus incō
tinentiū quēadmodum dissolute corpis particu
le in dexterā pheligentiū mouere in sinistrā prae
ue ferūtur. videtur vtiqz et irrōnale duplex: plā
tatiuu3 quidē nequaq̄ cōmunicat rōne ꝯcupi
scibile vero et vlr appetibile participat aliqua
liter scdm qd exaudibile ē ei et obedibile. Qd āt
suadetur aliqualiter a rōne irrōnale nunciat
et suasio et omnis increpatio et deprecatio. Rō-
nem habere contingit duplr. hoc quidē princi
paliter et in seipo. hoc āt quēadmodum a patre
audibile aliquid. Determinat̄ virtus scdm dīam
hanc dicimus enī harꝫ has quidē intellectua-
les has autem morales. dicētes de moribus n̄
dicimus qm̄ sapiens et intelligens scdm qm̄ mi
tis vel sobrius. Laudamus et sapientem scdm
habitū. habituū āt laudabiles virtutes dicim⁹

Incipiunt conclusiones capituli. I. tractatus. p̄. primi ethico
rum. Omnis ars. In rebus humanis ē aliq̄s
finis intentus. In rebus humanis sunt multi
fines. In rebus humanis ē aliquis finis alio
fine melior. Capli.2.t.p̄. Si vtiqz. In rebus
humanis ē aliquis finis vltimus et optimus.
Cognitio vltimi finis rerum humanarum est
multum necessaria ad directionem vite huma
ne. Consideratio de vltimo fine hominis maxi
me pertinet ad scientiam polyticam. Capli.
tertij.t.p̄. Dicetur autez. Modus māifestādi
veritatem in scia morali non debet esse demon
stratiu⁹: nec omnino certus. Auditor scie mora
lis non debet certas demonstratōes expetere.
Iuuenis non est proprius auditor scientie mo-
ralis. Sequutor passionum est inutilis audi-
tor scientie moralis. Qui scdm rōnem oia sua
desiderabilia implet: est ꝯueniens et vtilis au-
ditor scientie moralis. Capi.p̄mu.t.2. Dica
mus. Cap.scdi.t.2. Non aūt. Felicitas non
consistit in voluptatibus. Felicitas nō ꝯsistit
in honoribus. Felicitas non est virtus. Felici-
tas non consistit in diuitijs. Capi.tertij.t.2.
Quod autem. Non est vna cōmunis idea om
nium bonorum. bonum separatum non est per
se bonum. bonum separatum non est cōmunis
ydea omnium bonoꝝ. bonum sepatum non est
cōmunis ydea oium que per se sunt bona. bo-
num separatum qd ponitur ydea bonum nō ē
supremum bonum hominis. Cognitio boni se-
parati non est necessaria ad bene operandum.
Capi.4.t.2. Rursus. Felicitas est finis vl-
timus humanorum operationum. Felicitas ē
bonum per se sufficiens. felicitas est bonum p-
fectu3 per se sufficiens. Felicitas ē ppria ope-
tio hominis. Nec viuere nec sentire est ppria
operatio hominis. propria operatio hominis ē
opatio hominis scdm partem rōnalem. felici-
tas ē operatio hois scdm partem rōnalem per
essentiam scdm operationem. felicitas ē opera
tio hominis scdm virtutem. felicitas ē operatio
hois sōm virtutem in vita pfecta. Capi.5.t.
.2. Scrutandum. felicitas consistit in bonis
anime. Melius est ponere felicitatem consiste-
re in operatione virtutis q̄z in virtute. Omnis
operatio scdm virtutem est delectabilis. Opa-
tio scdm virtutem est magis delectabilis q̄z
alia operatio hominis. Operatio scdm virtutez
habet delectationem in seipsa absqz quocunqz
extrinseco. felicitas est optima pulcherrima et
delectabilissima. felix idiget bōis exteriorib⁹.
Capi.p̄.t.3. Unde et queritur. Rationabile
est qꝫ felicitas sit a causa diuina. Tollerabile
est qꝫ felicitas sit a causa humana. Irrationa-
bile est ponere qꝫ felicitas ꝓueniat a causa for
tuita. felicitas ē a causa humana. nec bos nec
asinus nec ad irrationabilium nec puer est fe-
lix. Capi.2.t.3. Multe enim. Nullus est fe-
lix quando moritur. Si post mortem sit verū
de aliquo qꝫ fuit felix ante mortem de eodem
fuit verum qꝫ est felix. Non debet aliquis

indicari felix considerando ad bona vł male fortune. Inter bona humana opōnes s̄m virtutem sunt maxime pmanētes. Felicitas pōt permanere per totam vitam. Ca.5.t.3. Prone/potū. Fortune bone vel male aicoꝝ viuentiū redundant in aicos viuos. Euentus fortuiti aicoꝝ viuentiū differēter redundant in aicos mortuos ⁊ī aicos viuos. Fortune aicoꝝ viuētiū non mutāt felicitatē vł miseriā mortuoꝝ.

Cap. vnici.t.4. Determinatis. Felicitas est bonum laudabile vel bonum honorabile. Felicitas non est bonum laudabile. Felicitas est bonū honorabile. Si aūt. ad hanc sciaꝫ pertinet ꝯsiderare de v̄tute. ad hanc sciaꝫ ptinet ꝯsiderare ď aīa: ⁊ de partibus aīe. ps nutritiua non ē humana. In anima ē appetitus irrōnalis. pars irrōnalis aīe que cōtrariatur rōni ē nata obedire rōni. Virtus intellectuales ⁊ morales sūt virtutes. Incipiunt magr̄ales ꝑpositiones primi ethicoꝝ. Pria questio. Quare ponuntur hec.4. ars: doctrina: actus: ⁊ electio. Qualiter intelligit̄ omnis ars ⁊c̄. Appetit bonum intelligit̄ indifferēter de bono vero ⁊ apparēti. Quō accipit̄ hic electio. Quaꝛ̄ ñ posuit sciam cum scia sit certioꝛ arte. vtrum oīs ars appetit bonum. vtrū oīs doctrina sit operatrix boni. Duo sunt fines hoīs ipassibilitas i affectu ⁊ veritas in aspectu. Declaratō. ꝙ oīs ars appetit bonum. Opatrix accipitur indifferenter ꝑ opatrice speculatōis ⁊ opationis. Declaratio huius. omnia appetūt bonum inductiē. In rebus inaniatis plantis brutis ⁊ hoibus ubi m appetitus cū cognitione ē apparēs bonū s̄m ꝙ apparentia non excludit existētiā appetitus sine cognitione obviest verō bonum. qn opatio ē finis ⁊ quādo nō. Opatio sequēs op⁹ ē melioꝛ operatōe sed nō ꝑcedens. Triplex est finis factiue. Dubitat̄ qlit̄ opatio possit esse vltimus finis artis cū sit motus. Nota qualr̄ operatio ⁊ motus differūt. de opatione in manēte ⁊ transeūte. vnūꝫ qdꝙ eēns per se extra hꝫ aliquod bonū ꝑpriū ꝑ qd attingit bonū cōe qd ē cā eiusm. desideriū ē duplex naturale ⁊ sequens cognitōeꝫ. Quid ē desideriū naturale. vtrum desideriū hoīs possit eē frustra. quare phs p̄us agit de felicitate que ē finis ꝙ de virtutibus que sūt ad finem. Qualiter polytica p̄cipit alijs scientijs practicis ⁊ speculatiuis viuersimode. Scia dicitur architectonica dupliciter pricipalitate artis ⁊ principalitate operationis. Qualr̄ scia polytica ē architectonica: et p̄ncipalissima. vtrum hō magis debet ꝑcurare bonūꝫ sibi ipi vel coitati. In corpore sūt.4. virtutes corpales correspōdentes q̄ttuoꝛ virtutibus cardinalibus ꝑter modum generaleꝫ sciendi traditum in logyca. quelꝫ scia hēt modum sciēdi specialē. Duplex ē finis scie moral' mediatus ⁊ imediatus. Qualr̄ speculari ē melius ꝙ operari: ⁊ qualiter ecōuerso. Quid ē assignatur dupliciter ꝑ vnum nomē ⁊ per vnā orōem. Qualr̄ finis ē principiū ⁊ vltimum. vita voluptuosa est subiecta passionibus: ciuilis moderans passiones: contēplatiua sine passionibus. Item de vita contēplatiua q̄ ē sine passionibus ponentes felicitatem ꝯsistere in voluptatibus sūt vere bestiales. tū quia passionibus sˀuiliter subdūtur. tū qꝛ ducūtur a voluptatibus sicut bestie a suis dn̄atoribus. Item de Sardinapalo ⁊ simile de p̄ncipibus. si pzincipes sunt mali subditi sunt mali ⁊c̄. qualiter intelligitur qd dicit phs. honoꝛ est i honorāte. Nota differentiā iter sanctū ⁊ iustum. vℓe dicitur dupl'r p̄dicatōe ⁊ eālitate. Totum dicitur tripl'r an̄ ptes. ex partibus ⁊ in ptibus. quoddam ē bonum qd solū ꝑpter se desideratur: qddam ꝑpter aliud desidreatur. ⁊ tale ē triplex: factiuum ꝯseruatiuū ⁊ ꝓhibitiuum ꝯriorum. Non oīs voluptas vel honoꝛ est bonū: sicut i corpore visus cognitōem p̄bens entiū ita itellectus in aīa decorans aīam ⁊ oēm potētiam. Qualr̄ finis vltimus ē per se eligibilis tuꝫ electio non sit ipsius finis sed solum eoꝝ que ad finem. Qualiter sanitas cōfert ad felicitatem. quia ad felicitatem polyticā nō ad contēplatiuam. Item de vita polytica ⁊ purgatiua. ptes felicitatis sūt bona anime ⁊ bona corporis et bona exterius. Dubitat̄ q̄lr̄ felicitas ē opatio anime tū cōponat̄ ex bonis corpis ⁊ anime q̄liter ē per se sufficiens. De pte rōnali per essentiam ⁊ etiā per pticipatōem. ex⁹ de vidente et dirigente cecum in via. Quid intelligit̄ ꝑ vitā perfectam tū dicitur ꝙ felicitas ē operatio aīe in vita perfecta. vna pars felicitatis necessario est pterita ⁊ alia futura. vtrum lōgitudo temporis regratur ad felicitatem. Qualr̄ tēpus cooperatur adinuētōem scie tū sit cā obliuionis. Cognitio p̄ncipioꝝ. 5. modis habetur ꝑ inductionē per sensū per ꝯsuetudinē ꝑ experiētiam ⁊ per sillogismū. principium ē plus q̄ medietas totius. intelligit̄ de diffinitōe vel ꝑ p̄ncipio complexo nō ingrediēte demrātionē nisi in v̄tute. vero consonāt oīa et vero antecedē oīa complexa vera vel falsa sed nō falso. falsū tū concordat vera in aliquo cōsequēte ꝑpriū. Delectari ē animaliū vel ī animaliū est gr̄ā casus huius noīs dicet hec aīalis ⁊ hoc aīale. vtrum felicitas sit scōm se delectabilis. Delectatio ꝯtrariatur delectatōni: sicut quies sub vno ꝯriorum ꝯriatur geti sub reliquo ꝯriorū. voluptas ꝑprie sumit̄ in sensibilibus opationibus: ⁊ delectatio ꝑprie i rōnalibus. vtrūq tū cōiter ꝑ vtroqꝫ sumit̄ tanꝙ genus. vtrum delectatio sit de eēntia operatōis scōm virtutē. Operatio interioꝛ virtutis ē scōꝫ se delectabilis scōm mō ipius ꝑ se. Felicitas vℓe ē simul oēs operatōes scōm virtutes: vel si sit vna opatio

secūdū virtutē ⁊ optima illorū felix felicitate politica maxime hꝫ opari opa liberalitatis et magnificentie ⁊ rōnem huiꝰ. mōstrū in corpore est monstrū in aīa. Multitudo naturaliter amatrix ē vituperationis. vinculum amicitie sanguinis incōtrarium trahit amori virtutis Quedā tribuunt̃ nobis a deo nobis nihil cooperātibus vt esse viuere. ⁊ quedā nobis coopētibus vt felicitas. Felicitas est quoddā diuinū non q2 solū est a deo: sed q2 nos deo assimilat. Nulli habēti intellectū ⁊ sensum volenti ⁊ vt oportet studenti est impossibilis possessio boi .i. felicitas. priamꝰ fuit primꝰ rex troye prole felicissimꝰ. decorus glorie: diuitijs habūdantissimus ⁊c̃. qui in senectute. horū contrariū f oio subiacuit. Solon fuit vnus de .7. sapiētibꝰ qui atheniensibus leges cōdidit. Dupliciter dicitur propositio determinate vera. Camaleonta ē animal breuissimū hn̄s naturā vt facilit̃ trāsmutetur ad oēs colores corporum prope iacentiū. operatiōes s̄z virtutem sunt domie felicitatis aggregate ex bonis aīe ⁊ corporis ⁊ bonis exterioribꝰ. Circa virtutē nō cadit obliuio. q2 obliuio sicut ⁊ reminiscētia ptinet ad v̄tutē cognitiuā. virtus est pmanētior q̄ sciētia .i. opatio virtutis est pmanētior .i. frequētior q̄ opatio sciētie. Equanimitas est quedā virtus specialis cōtenta sub fortitudine per quā homo nec exaltat̃ vltra rōnem in psperis. nec deprimit̃ in aduersis. Seneca. hō felix in fortunis feret decenter ⁊c̃. historia de sene sedente i porta athenis. Seneca. Idem est animꝰ felicis in diuitijs ⁊ in paupertate. Dupl'r diffinit ph̃s felicitatem vno: q̄ est opatio s̄z virtutē in vita pfecta. Alioꝰ q̄ est opatio s̄z v̄tutē in vita pfecta vsq̄ ad finem vite duratura. lincoln̄ recolligit tale diffinitionē. Felicitas est opatio aīe s̄z virtutē pfectā cū delectatione vl' nō sine delectatione in vita pfecta. optimū pulcherrimū delectamentū a deo datum: possessum p virtutem ⁊ disciplinā ⁊ studiū ⁊ exercitationē. ⁊c̃ cōmunissimū ⁊ non laudabile q2 supra laudē ē sed est honorabile ⁊ beatificabile in optima potētia aīe s̄z optimā virtutē eius extra. Utrū hō in hac vita possit vere dici felix. mouetur ⁊ soluit̃. Felicitas q̄nq̄ accipitur p habitu q̄nq̄ p actu. dub caſ an felicitas possit accipi p habitu ⁊ pbatur. q2 pōt accipi pro habitu. ⁊ q̄ est equiuocū ad actū ⁊ habitum. Quāuis mortuis non insit felicitas tm̄ aīe intellectiue sepate a corpore pōt inesse felicitas q2 ipsa non ē mortua. Finis artiū opatiuarū non est bonū hoīs opantis sed est bonū rei opate: virtute aīe nō cōtingit male viui sed virtute corporis cōtigit male vi. Utrū laus debeat̃ deo ⁊ substantijs sepatis. soluitur q̄ non est laudabilis inquantum est finis sed inquantū est efficiens dans nobis esse ⁊ bona alia. mouetur ⁊ soluitur. De cōuenientia ⁊ dr̃a inter laudē ⁊ honorē. tractatꝰ de felicitate polytica p̄cedit tractatū de virtutibus moralibus. sed tractatus de felicitate cōtemplatiua subsequit̃ tractatū de virtutibꝰ ⁊ rationem huius. Embriones sunt q̄ in vtero cōcepte ferūtur nec hn̄t aliā potentiā opantē q̄ plantatiuā. Embrio primo viuit vita plante. hoc est primo hꝫ opationē potētie vegetatiue deinde sensitiue ⁊c̃. Somnus dicit̃ dimidium vite q2 in somno ligant̃ sensus exteriores ⁊ quodāmodo intellectus ⁊ fantasia. ⁊ nutritiua tunc opant̃. Incōtinēs dicit̃ velut non tenens .i. nō superās cōcupiscētiā nec dominās cōcupiscētie vsq̄ in finem. cōtinēs q2 tenet et dn̄atur repugnanti. Ea quibꝰ hō per aliū inducitur ad bonū sunt in aſſo increpatio ⁊ deprecatio. Suasio est doctrinalis āmonitio p amicā facta. Increpatio est q̄dam potestatiua obiurgatio terrena cū qui p̄ter rōnem appetit ad excessionē impetus. Deprecatio est s̄mo caritatiue platus ⁊ molliter reducēs a passionum psecutione. Dubitat̃ virū felicitas politica vel speculatiua sit magis principalis. vtz appetitus sensitiuus obediat rōni. Esse capax rōnis est dupl'r vl' s̄m speculationē: vl' s̄m cōmensurationem vl' s̄m regulationē in opando. Rōnale dicit̃ tripl'r. stricte large ⁊ magis large. Stricte pars intellectiua tm̄. large oē illud quo hō distinguit̃ a bruto. ⁊ sic voluptas est rōnalis. Magis large. omne illud qd̄ in se habꝫ rōnē vl' est natū obedire rōni. ⁊ sic appetitus sensitiuus est pars rōnalis anime. Utrū virtutes morales sint in appetitu sensitiuo vl' in appetitu intellectiuo.

Incipiunt questiones

mote ⁊ solute in hoc libro .2. ethicorum. Qō primaꝰ quo est virtus moralis effectiue. mouetur ⁊ soluit̃ caꝰ primo primi tractatus ibi. Duplici aūt virtute. ⁊ est solutio q̄ non est totalit̃ a natura sed cōplemētum generatiōis anime est ex opibus. Questio .2. q̃les sunt opationes ex quibus generat̃ virtus moralis: mouetur ⁊ soluit̃ caꝰ 2ꝰ primi tractatꝰ ibi. Qm̄ igitur p̄ns negotiū. ⁊ est solutio q̄ virtutes morales generātur ex opationibꝰ s̄z rectā rōnem redactis ad mediū inter supabūdātiam ⁊ defectū.

Questio .3. circa q̄ dēt fieri virtutes morales: mouetur ⁊ soluitur caꝰ 3ꝰ ibi. Signū autem oportet. q̄ virtutes morales dēt fieri circa delectationes ⁊ tristicias. Qō .4. q̃liter virtutes generant̃ ex opationibus virtuosis cum sit ecōuerso: q̄ opationes virtuose sunt a virtute. mouet̃ ⁊ soluit̃ caꝰ 4ꝰ ibi. Queret vtiq̄ aliquis. q̄ opationes virtuose s̄m genus nō virtuose opate generāt virtutē. sed opationes cōplete virtuose .i. virtuose opate sunt effectiue a virtute. Qō .5. quid est virtus moral̃: mo-

maior patet exemplariter sic. si n. aliqd inesset a natura. 3rium illius non poterit inesse ex cõsuetudine. vbi gr̃a si lapis naturaliter fert̃ deorsum nõ põt assuesci vt ex se moueat̃ sursũ. et minor apparet. s. q᷒ virt᷒ moralis variat̃ propter assuefactionẽ. nã virtuos᷒ põt assuesci ad male opãdum ita q᷒ fiat malus. nec inest nobis virtus moral' cõtra naturã propter eãdez rõnem. nam cõsuetudo non mutat qd̃ ẽ ɔ naturã sicut nec illud qd̃ est s3 naturã. virt᷒ ergo moralis nec ĩ est nobis a natura nec ɔ naturã sed p naturã apti nati sum᷒ ad suscipiẽdũ virtutes et eas perfecte suscipim᷒ p assuefactionẽ. Lincon̄ dic̃ q᷒ ph̃s b̃ cũ dic̃. p3 igit̃ natura. cõcludit q᷒ nulla virtus ẽ natura nec aliq̃ pter naturã. et hec sm eũ ẽ pma 9clo huius libri et hanc probat sic. Intellectualis enim v̓tus inquantũ ex doctrina ẽ et ex adinuentione non natura inest neq3 tñ inferet nobis nisi naturaliter susceptibiles essemus ipsius per doctrinã et adinuentionem et exercitationẽ opationis interioris in ipa rõne Silr v̓t᷒ moral' inquãtũ ex cõsuetudie nobis inest nõ natura inest nec nõ inferet tñ nobis p cõsuetudinẽ nisi naturalit̃ susceptibiles essemus ipi᷒. hec lincon̄. et ita s3 eũ conclo phi est vniuersal' de oĩ v̓tute tã intellectuali q̃3 morali. S3 sup b̃ dubitat lincon̄. q2 si cõcludit generaliter de oĩ v̓tute. qd̃ cõcludit particulariter. d. Perfect᷒ aũt. cõsuetudo aũt in practicis solũ cõsideraẽ et nõ intellectualib᷒. Rñdz dupliciter vno m᷒ q᷒ ph̃s accipit hic cõsuetudinẽ cõiter p frequẽtia oĩs opationis volũtarie. siue sit opatio rõnalis sic in speculatiõ e solo cõsistẽs siue sit opatio sic sensibil' directe p rõnẽ: cuius modi opatiõis frequẽtia pp̃e dicit̃ cõsuetudo Alio m᷒ rñdet. d. sic. vl' forte q2 b̃ ptendit de practicis v̓tutib᷒ ex parte vsq3 ad. 6. librũ l3 generaliter ex pcedẽtib᷒ cõcludat de oĩ v̓tute vt tñ ondat q᷒ p intẽtionẽ nõ agit adhuc de speculatiuis s3 magis de practicis adiũgit hẽc particulã d. pfectis aũt. videt̃ tñ mihi q᷒ q̃uis cõclo sequat̃ vl'r de oĩ v̓tute. tñ ph̃s solũ pbat conclusionẽ de v̓tute morali. s. q᷒ nulla v̓tus moralis inest nobis a natura. Et dicit lincon̄. q᷒ Aristo. dicit de v̓tutib᷒ itellectualib᷒. q᷒ plurimũ ex doctrina hñt et non dicit totũ. qz ex pte aliquã hñt cognitõnez et augmentũ ex natura et adinuẽtione propa. Adhuc quecũq3 qdez 2᷒ pbat̃ 9᷒ principalis. s. q᷒ nulla virt᷒ moral' inest nobis a natura sic. in omnibus que sunt nobis a natura p᷒us inest nobis potẽtia q̃3 opõ sed virtus moralis que est potẽtia ad bñ operandu3 non inest nobis p᷒us q̃3 opatio. q2 v̓tus moralis acquirit̃ p opationes: igitur nulla v̓tus moralis inest nobis a natura. maior p3 exemplariter in sensibus q̃ insunt nobis a natura. primo. n. habem᷒ potẽtiã sensitiuã qua videm᷒ nõ. n. ex hoc q᷒ multotiẽs vidim᷒ vl' audiuimus accipimus sensũ visus vl' audit᷒ sed ecõuerso ex hoc q᷒ habem᷒ hos sensus incipim᷒ vti eis et sic p3 maior. et minor declarat̃. s. q᷒ virtus moral' nõ p᷒us inest nobis q̃3 opatio: q2 virtutes morales accepim᷒ ex hoc q᷒ p᷒us fuimus opãtes vt declarat̃ p simile in artibus in qbus ea q̃ nos o3 discẽtes facere hec faciẽtes discim᷒. Hoc dicim᷒ simplr nõ p doctrinã. s3 faciẽtes s3 opationẽ. vbi gr̃a. q vult adiscere artẽ edificãdi vl' cytharizãdi non acquirit eã nisi opando. et ita opañtes pcedũt huiusmodi artes. edificãtes. n. fiũt edificatores et cytharizãtes fiũt cytharistę. et eodẽ mõ ẽ de v̓tutib᷒. ex hoc. n. q᷒ hoies sunt opantes iusta et tpata et fortia efficiũtur iusti tpati et fortes. virtutes igit̃ morales cũ fiãt p opationes nostras nõ insunt nobis a natura. vel põt rõ sic formari. nihil qd̃ inest nobis p naturã inest nobis p opaciones nr̃as vt p3 d̃ visu q lẽ nob̃ gnãm ñ inẽ nob̃ p opatiões nr̃as sñ n. pvidet̃ acquisiuim᷒ visu3. s3 virtus moral' inẽ nobis p opaciones nr̃as. nã p opatiões nr̃as iustas efficimur iusti et c̃. Notãdũ s3 Eustratiũ b̃. q̃ ph̃s tñ dicit q᷒ in his q̃ natura sunt. potẽtias eo3. p potẽtias intelligit habit᷒ et nõ aptitudines. vñ videt̃ mihi q᷒ in oĩbus opantib᷒ de nouo ẽ potẽtia remota q̃ pcedit opationez impossibil' enĩ ẽ q᷒ aliquid de nouo operat̃ nisi prius fuit possibile ipm opari. et ita dico q᷒ in oĩbus tã naturalib᷒ q̃3 artificialibus q̃3 etiaz in moralibus potẽtia remota pcedit opatiõz sed in naturalibus tã potẽtia remota q̃3 ppinqua pcedit opationẽ. sed in artificialib᷒ et moralib᷒ opacio pcedit potẽtiã ppinquã. s. pfectã habitum.

Testatur aũt et qd̃ fit in ciuilitatib᷒ legis latores enĩ ciues in ciuitatib᷒ faciũt bonos: et volũtas quidẽ cuiuslibet legis latoris hec ẽ. Quicũq3 vero hec nõ bene faciunt peccãt: et differt borũ ciuilitas a ciuilitate vt bona a mala.

¶**H**ec est secũda pars principalis huius capituli in qua ostensa q᷒ virtutes morales non insunt nobis a natura declarat a quibus fiũt et corrũpũtur v̓tutes morales. et primo ostẽdit q᷒ virtus moral' inest nobis ex bonis opationibus. et hec est cõclusio secũda huius libri que probatur sic. Illud per qd̃ legis latores itendũt ciues bonos facere ẽ generatiuum v̓tutis. s3 p bonas opationes et per assuefactionem in bonis opationib᷒ legis latores itẽdũt facere ciues bonos. q̃ v̓tutes generant̃ ex bonis opatiõib᷒. maior p3. q2 legis latores itẽdũt facere ciues bonos et v̓tuosos q2 nisi hoc itẽdũt peccãt. et differt eo3 ciuilitas a ciuilitate bona sic mala a bono

Adhuc autem ex hisdẽ et per eadẽ: et fit oĩs v̓tus

⁊ corrūpit. Similr aūt ⁊ ars. ex cytharizare. n. ⁊ boni ⁊ mali fiūt cythariste: proportionalr aūt ⁊ edificatores ⁊ reliqui oēs. ex bene qdē edificare boni erūt edificatores: ex male aūt mali. Si enī nō sic haberet nihil vtiqz opus eēt docente: sed oēs vtiqz fierent boni vel mali. Sic vtiqz ⁊ in virtutib⁹ hz. opantes. n. in cōicationibus q̄ fiunt ad hoīes efficiuntur hi quidem iusti. hi aūt iniusti opātes aūt ī piculis ⁊ assueti timer̄ l' cōfidere. hi qdē fortes: hi aūt timidi. Silr aūt ⁊ q̄ circa ɔcupiscētias hñt ⁊ iras: hi qdē. n. temperati ⁊ mites fiūt: hi aūt intēperati ⁊ iracūdi. hi quidē bene ⁊ sic in eis cōuersari: hi aūt ex sic male ⁊ ex vno vtiqz sermone ex similib⁹ opationib⁹ habitus fiunt.

Viso qualiter virtutes morales generāt̄ q: p bonas opationes docet q̄liter corrūpuntur ⁊ intendit ostēdere qꝫ virtus moralis corrūpitur p malas opationes. ⁊ hec est cōclo .3. huius libri. q̄ pbatur sic. ex eisdē ⁊ p easdē opationes modo cōtrario factas generat̄ virtus ⁊ corrūpitur. sꝫ virtus moralis generatur per bonas operationes vt visum ē. g virt⁹ moral' corrūpitur p malas operatiōes. maior pꝫ p similitudinē in artib⁹. nā ex frequēter bene operari generat̄ ars. ⁊ ex frequēter male operari corrūpitur ars: nā ex frequēter bene cytharizare fiunt boni cytharistę. ⁊ ex frequēter male cytharizare fiunt mali cytharistę. ⁊ ita ē in alijs artibus: qꝫ sicut ars acquirit̄ per operationes cōuenientes arti ita corrūpit̄ p opationes ɔrias discōuenientes arti. cū ergo virt⁹ moralis generetur p bonas opationes: sequit̄ qꝫ virtus moralis corrūpitur p malas opatiōes vel pōt sic formari ratio. sicut est de arte sic ē de virtute. sed ars generat̄ per bonas opationes cōuenientes arti. Aliter non indigerēt homines in addiscendo huiusmodi artes aliquo docente qui eos dirigeret in adiscendo. ⁊ ars corrūpitur per malas opationes discōuenientes arti. ergo virtus moralis generatur per bonas operationes ⁊ corrūpitur per malas operationes. ⁊ ponit exēpla in moralibus: qualit̄ ex bene operari fiunt hoīes boni. ⁊ qualiter ex male operari fiūt mali: ⁊ ex similib⁹ operationibus fiunt similes habitus.

Propter qd̄ oportet operatiōes quales reddere: sꝫ har. n. dras sequūtur habitus. Non parū ergo differt sic vel sic ex iuuene cōfestim assuefieri sed multo magis autem omne.

Hec est tertia pars pncipalis huius capituli in qua qr dictum est qꝫ virtus generatur ex bonis operationibus. ⁊ vitiū ex operationibus malis cōcludit qddā documentū in moralibus obseruandū. ⁊ ē qꝫ non paꝝ differt qꝫ aliquis a iuuētute assuescat se bene operari vel male. ⁊ hec est cōclo. 4. q̄ pbat̄ sic non parum imo multum differt qꝫ aliqs fiat bonus vel malus. sed ex hoc qꝫ aliqs assuescat se a iuuētute bene operari fit bonus. ⁊ ex hoc qꝫ assuescat a iuuētute male operari fit malus ergo non paꝝ imo multū differt. qꝫ aliquis assuescat se a iuuētute bene operari vel male. li coñ. sic dicit. A iuuētute. qr passiones in etate vix aut nūqꝫ moderamē suscipiūt. dic̄ ergo phs qꝫ oꝫ studiuꝫ adhibere q̄les opationes qs qꝫ faciat. ⁊ hꝰ ē documētū obseruādū in actibus humanis: ⁊ cāꝫ huius assignat. ⁊ est qr fꝫ drāꝫ operationū diuersificātur ⁊ habit⁹. ⁊ ex his infert cōclusionē. d. qꝫ pp hꝰ nō paꝝ differt a iuuētute assuesci sic vel sic. sꝫ multū ⁊ ā tota vita sequēs pēdet ex eo qd̄ in etate iuuenili facere cōsueuimus. Hic occurrunt 4. dubia.

Primū est vtꝝ virtutes morales insint nobis a natura. 2ᵐ est vtrū virtus moralis insit nobis ex operationibus nr̄is. Tertia dubitatio ē. vtrū virtus moralis possit generari ex vnica operatiōe. 4. dubitatio ē. vtꝝ virtus moralis possit nobis acquiri ex opationibus interioribus absqꝫ opationibus exterioribus. Ad pmū dubiū arguitur. videt̄. n. qꝫ virtutes morales insint nobꝫ a natura. qr virtutes morales sunt nobꝫ necessarie ad cognoscendū finē vltimū vt pꝫ p phm. sꝫ natura nō deficit in necessarijs: g insunt nobis a natura.

Cōfirmat̄ qr virtutes morales sunt inchoatę a natura sed natura nō inchoat aliqd qd̄ pficere nō pōt. ergo virtutes pfecte possunt esse a natura. Itē quicquid inest hōi ab eo qd̄ est a natura inest hōi a natura. qr quicquid est cā cause ē cā causati. sꝫ virt⁹ moralis inē hōi ab appetitu ⁊ rōe. sꝫ rō ⁊ rō q̄z appetit⁹ insunt a natura. ⁊ sunt nature nr̄e. g vtus moralis inē hōi a natura. Incōtrariū arguit̄ sic: pp illa q̄ insunt a natura nec laudamur nec vituperamur. sed propter virtutes morales laudamur ergo ⁊c. Dicendum qꝫ eē a natura seu naturale q̄ntū spectat ad ppositū pōt intelligi dupliciter. vno m̄ sꝫ qꝫ naturale distinguitur ɔ voluntariū. Alio m̄ sꝫ qꝫ distiguit̄ ɔ violētum. pᵒ modo dico qꝫ virt⁹ moralis nō ē totaliter a natura. qr ad pfectionē vite moral' requirūt̄ operatiōes volūtarię q̄ nō sunt naturales distinguēdo naturale ɔ volūtariū. qd̄ pꝫ ex hꝰ qꝫ ois vtus moral' ē habitus electiu⁹. ⁊ p ɔn̄s ois vtus moral' quātū ad suū esse cōpletū ē ex electione. ⁊ oē tale ē volūtariū. ⁊ p ɔn̄s nō est cōplete a natura distiguendo naturā ɔ volūtarium. 2ᵒ dico qꝫ ois vtus moralis ē a natura distiguēdo naturā ɔtra violētū. qd̄ pꝫ qr in appetitu ē q̄dā natural' inclinatio ad bonū. scito eaim p rōnm qd ē bonum. ⁊ quid appetibile. ⁊ quid malū. ⁊ quid fugibile. stati appetit⁹ tēdit in bonū ⁊ refugit malū. qd̄ pbat. Auicena p qddā exprimentū qd̄ est tale in solo hoīe obe

unte pueritia ē verecūdia de turpitudīe ꝛ glīa de honestate que nō pcedit nisi ex inclinatiōe naturali appetit⁹ in bonū honestū. dico ergo ꝙ virt⁹ moral' ē ichoatiue ꝛ s3 aptitudinē a natura distīguēdo naturā ꝫ violētiā. q2 vt⁹ moralis ē ex iclinatiōe nature. ꝛ sic nō inest p violentiā. ꝛ vtus moral' nō cōplete inest a natura distīguēdo naturale ꝫ volūtariū q2 vt⁹ moralis cōplet' p opōnē3 volūtaria q2 p electōe3 q̄ ē opatio voluntaria. Ad pmum ī ꝫriū dō ꝙ q2 vtutes morales sūt nobis necessarie ad ꝯsequendū finē vltimū iō natura puidit suffi cienter eis p q̄ possum⁹ deuenire ad vtutes morales q2 a puidit nobis itellectu3 ꝛ rōnē ꝛ cetera organa p q̄ hō rōcinādo ꝛ opādo sibi in necessarijs poterit puidere p q̄ possimus acquirere nobis morales vtutes p q̄s poterim⁹ ꝯuenire ad finē vltimū. Ad formā cū dicit' ꝙ natura nō deficit in necessarijs ꝯcedo sub h intellectu ꝙ natura n̄ deficit i necessarijs sic ꝙ prouidet oīa necessaria imediate vl' mediate. s. puidēdo pncipia ꝛ cās qb⁹ mediātib⁹ pōt sibi ō oīb⁹ necessarijs puidere. Ad ꝯfirmatiōē dico ꝙ natura nō īchoat aliqd qd ꝑficere non pōt mediate vl' imediate. Ad aliud. rō bene ꝯcludit ꝙ virtutes īsūt nobis a natura distīguēdo naturale ꝫ violētū q2 tā aperiens q̄ rō īsūt nobis a natura distīguēdo naturā ꝫ violentū sed nō segtur ꝙ īsit nobis a natura ꝯplete distīguendo naturā ꝫ volūtariū. Ad rōe3 in oppositū dicēdū ꝙ ppter illa q̄ insunt nobis a natura ꝯplete nec laudamur nec vituperamur iō ꝛc. 2ᵐ dubiū vtr3 virt⁹ moralis generet' ex opatiōib⁹ nr̄is. arguit' ꝙ n̄. q2 si sit sic ꝙ generet' ex opatiōib⁹ pcedētib⁹ virtutē s3 h ē ipossibile q2 vt⁹ ē pfectior opōib⁹ pcedētib⁹ vtutē. ꝛ magl pfectū n̄ generat' ex min⁹ pfecto. nā effect⁹ n̄ excedit cām suā in pfectiōe. g̃ ꝛc. ꝙ aūt vt⁹ sit pfectior opatiōib⁹ pcedētib⁹ vtutē p3. q2 vt⁹ pducit opatiōes sequētes vtutē q̄ s' pfectiores q̄ opatiōes pcedētes. g̃ vt⁹ ē pfectior q̄ opatiōes pcedētes. Oppositū determinat hic phs. Dicēdū ꝙ sit sicut pbat phs. intelligēdū tn̄ ē ꝙ opatiōes appetit⁹ sensitiui nō sunt totaliter cā vtutl moral. s3 recta rō dirigēs ꝛ regulās opatiōes appetit⁹ sensitiui sl' cū opatiōib⁹ appetit⁹ generāt vtutem moralē. vñ ex hoc ꝙ multotiēs agim⁹ s3 rōnē rectā fit q̄dā ipressio ī vi appetitiua cōformis recte rationi. ꝛ hec ipssio ē virt⁹ moral' q̄ n̄ ē aliud q̄ inclinatio iclinās appetitū in illud quod iudicatū ē a recta rōne eē ꝓsequēdū. Ad rōnē ī ꝫriū dico ꝙ opatio pcedēs vtutē moralē est ipfectior q̄ vtus. ꝛ iō nō ē total' cā ei⁹ nec ē incōueniēs cām pciālē eē ipfectiorē suo effectu.

Tertia dubitatio. vtru3 virtus moral' possit generari ex vnica opatiōe. videt' ꝙ sic. q2 aliqs pōt fieri malus ex vnica opōne ṫn̄. g̃ ca dē rōe ex vnica opōne pōt aliqs fieri bon⁹ ꝛ vtuos⁹. Itez ex vnica opatione pōt generari habitus intellectualis. s. scia ergo ꝛ moralis ꝯña p3. q2 difficili⁹ ē acqrere hitū scie q̄ hitū vtutis vt manifestū est de se. ergo si hitus scie pōt acquiri p vnica3 opatōē. mlto forti⁹ hitus vtutis pōt acquiri p vnicā opōnē3. ꝛ sic p3 cōsequentia ꝛ añs pbat' p h ꝙ demonstratio est actus rōnis. s3 per vnicā demōstrationē3 pōt aliquis acquirere sciam que est vtus itellectualis. ergo p vnicā opationē pōt acquiri virtus moralis. Itez tātū pōt fieri per vnicā opōnem intēsam quātū pōt fieri p plures opōnes remissas vt manifestū ē de se. s3 per plures opōnes remissas pōt generari vtus moralis. ergo p vnicā opationē itēsa3 pōt generari vt⁹ moral'. Confirmat' ad h ꝙ aliqs ē i triāglo l' i q̄drāglo magis dispositu⁹ ad virtutē moralē q̄ ali⁹ sed q̄to aliquis ē magis disposit⁹ ad aliq̄ formā tāto paucioribus opatiōib⁹ pōt illā formā acqrere. ergo si ille q ē i q̄drāglo min⁹ dispositus pōt acqrere vtutē p .4. opatiōes seqt' ꝙ ille q ē magl disposit⁹ in q̄drāgulo pōt p vnicā opationē acqrere vtutē. Itez non videt' ꝙ plures opatiōes reqrāt' ad generatiōē vtutis nisi q2 vt⁹ est habit⁹ cōsuetudinal' ꝛ cōsuetudo reqrit plures opatiōes. sed istud nō videt' vez. q2 appetit⁹ sensitiu⁹ n̄ pōt assuesci ad bonū. qd p3 q2 p phm 3º de aīa. appetit⁹ sensitiu⁹ ꝛ appetit⁹ intellectiu⁹ naturaliter sunt ꝯrij. nā appetit⁹ itellectiu⁹ naturaliter appetit bonu3 verū ꝛ appetit⁹ sensitiu⁹ naturalr appetit bonū apparēs. s. bonū sēsibile. s3 ad illd qd ē ꝫ naturā nō pōt aliqd assuesci. ergo appetit⁹ sensitiu⁹ nō pōt assuesci ad bonū. ꝛ p ꝯñs hō nō potest fieri bon⁹ p assuefcionē ꝛ per ꝯñs vt⁹ non acqritur per assuefcionē. In oppositū videt' esse phs qui dicit h ꝙ virtus moral' acquirit' p morē hoc ē per cōsuetudinē. ꝛ iō h3 nomen parū declinās a more sed cōsuetudo requirit plures operatiōes ergo ꝛc. Dicēdū ꝙ si ad generatiōē virtutis moral' requirat' opatio exterior: tn̄ manifestū est ꝙ ad generatiōē virtutis moralis necessario requirit' act⁹ interior. s. actus volūtatis. manifestū ē ergo ꝙ ad generationē virtutis moral' necessario requirātur plures opōes. s. iterior ꝛ exterior. ad istū tn̄ itellectū n̄ inducit' dubitatio. s3 dubitat' vtr3 virt⁹ moral' semp generet' ex opatiōib⁹ illub⁹ mltiplicatis vt ex plurib⁹ opatiōibus iterioribus l' ex pluribus exteriorib⁹ l' ex vtrisq3 multiplicatis mihi videt' ꝙ si virt⁹ moralis debeat generari ex suo cōtrario ita ꝙ hñs viciū oppositu3 virtuti debeat fieri virtuosus ꝙ necessario requirūtur plures opationes. q2 tota inclinatio habitus virtuosi ad malū nō pōt subito tolli sed successiue p plures opatiōes. Si vero loq̄mur ō generatiōe virtutis moral' non ex ꝯrio

quõ generari inuenit qui nūquā fuit sub vitio sic dico q ad generationē virtutis requirunt plures operationes precedentes vltimā inductionē virtutis disponentes ad virtutem. et ad eius firmitatē et immobilitatē. vnica tamen operatio vltio inducit virtutē. sicut vltima gutta cauat lapidē. et guttę precedentes mollificant et disponunt lapidē ad cauationē. Et si queratur si prima operatio disponens ad virtutē aliquid ipsius virtutis inducit: aut nihil. Si aliquid cū virtus sit indiuisibilis vt patet ex. 7. phisicorum sequitur q tota virtus inducitur per primā operationē. Si detur q nihil virtutis inducitur per primā operationē. ergo subiectū est eque dispositū post primā operationē sicut fuit ante. et tunc querendum est de secunda operatione aut aliquid inducit aut nihil. Si aliquid. ergo tota virtus inducitur per secundā operationē cū virtus sit indiuisibilis. Si nihil inducitur tunc subiectū remanet eque indispositum. et sic nunquam generabitur virtus per operationes. Dicendum q prima operatio aliquid virtutis inducit sed nullā partem virtutis inducit sed inducit dispositionem ad virtutē et secunda operatio inducit maiorē dispositionē que tamen non est pars virtutis: et per vltimā operationem inducitur tota virtus subiecto. Pro rationibus sciendū q in appetitu sensitiuo inuenitur triplex difficultas ad susceptionē virtutis. prima difficultas competit sibi ex natura sua inquantū naturaliter inclinatur in bonū secundū sensum per quā inclinationē habet repugnantiā ad bonū secundum rationem in quod virtus moralis inclinat. Secunda difficultas competit sibi ex delectatione connutrita a qua virtus habet attrahere. Tertia difficultas potest esse ex dispositione derelicta in ipso ex actibus vitiosis. et hec difficultates remittuntur aut omnino tolluntur per operationes bonas precedentes generationē virtutis. Ad primū principale dicendū q per interemptionē assumpti. non. n. fit aliquis malus malicia opposita virtuti morali seu consuetudinali per vnā operationē tantum. imo necesse est ad hoc q generetur habitus malus q precedant plures operationes male. Ad aliud dicendū q demonstrationem que facit scientiā in intellectu precedunt multe cognitiones virtutum sensitiuarum. quia ex multis sensationibus fit vna memoria et ex multis memorijs fit vnū experimentū et experimentū est principium artis et scientie vt patet primo metaphisice et ita vna demonstratio non facit scientiā nisi precedant plures cognitiones sensitiue. et sic vna operatio vltimo inducit virtutē precedentibus tamen pluribus operationibus bonis disponentibus ad virtutē. Vel pot dici q non est simile de habitu intellectuali et morali: quia in intellectu non est difficultas ad recipiendū scientiā. et ideo per vnā demonstrationem sufficienter determinatur ad assentiendum conclusioni. sed non est sic de appetitu sensitiuo qui ex natura sua inclinatur in bonū secundum sensum per quā inclinationē habet quandā difficultatē ad inclinandum in bonū secundum rationem. Ad aliud dicendū q vna operatio non pot tamen crescere per intensionē q sit equalis virtutis in determinando potentiā et ad producendū virtutē cū operationibus multiplicatis. Vel pot dici q vna operatio intensa pot in productionē vltimā virtutis. et hoc probat ratio. Ad confirmationē dico q quia diuerse difficultates sunt in appetitu sensitiuo et multe circumstantie requiruntur ad recipiendū virtutē et inclinandum in bonū rationis vt visum est. ideo requiruntur plures operationes bone ad generationē virtutis in appetitu. Ad formā rationis dico q quanto aliquis est magis dispositus ad aliquā formā tanto per pauciores operationes pot illā formam acquirere si illa forma sit nata acquiri per operationes eiusdem rationis remouentes prohibentes et inducentes formā. sed non est sic in proposito. et ideo non sequitur. aliquis per. 4. operationes pot acquirere virtutē. ergo ille qui est magis dispositus in quadruplo pot per vnā operationē acquirere virtutem quia ille. 4. operationes que remouent diuersas difficultates appetitus sensitiui non sunt omnino similes nec eiusdem rationis. Ad aliud dicendū q licet appetitus non possit assuesci contra naturam suā per quā appetit sibi delectabile pot tamen assuesci ne moueatur secundum appetitū suū ad consequendum illud delectabile. et hanc potestatem habet intellectiua super sensitiuā naturaliter. pars. n. intellectiua nata est mouere suo motu sensitiuā et omnes vires inferiores et non econuerso: sicut spera suprema nata est mouere suo motu speras inferiores et non econuerso. vt expresse dicit philosophus 3. de anima. capitulo de mouente. Sed ex quo plures operationes requiruntur ad generationē virtutis. Dubium est vtrum numerus operationū requisitarum ad generationē virtutis sit determinatus apud naturā vel non et videtur q sic. nā sicut apud naturam determinatū est q gutte cadentes super lapidē sufficiunt ad cauationem lapidis sic videtur q apud naturā determinatū sit quot operationes sufficiunt ad firmādum dispositionem. ita q fiat firma quasi immobilis. et si hoc tunc determinatum est apud naturā quot operationes bone sufficiunt ad generationē virtutis. cū virtus non videatur esse aliud quam quedā imobilitas dispositionis. Dicendū q numerus operationū sufficientiū ad generationē virtutis determinatus est apud naturā. ille tamen numerus non est vnus et idem apud omnes homines imo diuersificatur secundum diuersitatem naturarum operationū. In quibusdam enim pot firmari dispositio vel virtus acquiri per pauciores operationes in quibusdā necesse est esse plures. et secundum hoc diuersificatur numerus bonarum operationū requisitarum ad generationē virtutis apud diuersos. 4[m] dubiū est. vtrū virtus moralis necessario generetur ex operationibus exterioribus vel sufficiunt interiores. s. operationes volūtatis ad generādū virtutē. et videtur q operationes volūtatis sufficiant quia ab eo ge-

netur ca° p̄mo ti. scd̄i ibi. Post hoc aūt. ⁊ solui-tur c° 2° eiusdē tractatꝰ ibi. Oz aūt non solum ꝙ virtus moralis est habitus electiuꝰ in me-dietate ꝯsistēs quo ad nos determinata rōne vt sapiens determinabit. Questio. 6. q̄ sunt virtutes morales. hoc est que sunt species v-tutis moralis. mouet̄ ⁊ soluit̄ ca° p° 3. t. ibi. Oz aūt non solū vniuersaliter. In quo determinat̄ d̄ v-tutibus ponēdo species virtutis moralis ost-dendo etiā ꝙ dicta diffinitio virtutis cōpetit ⁊ tribz morali virtuti. Qō .7. quid contra-riatur virtuti. mouet̄ ⁊ soluit̄ c° 2° t. 3. ibi. Tri-bus aūt dispositionibꝰ. ꝙ virtuti morali ꝯtriā-tur duo vicia inter q̄ virtus ē medietas. Qō .8. qualiter hō pōt fieri virtuosus mouetur ⁊ soluitur. 3° ca° tractatus tertij ibi. Qm̄ q̄dē igi-tur est virtus. ponendo tria documenta ad h̄ primum ꝙ primo debet recedere a vicio quod maxie est ꝯtrarium virtuti. 2ᵐ documētū ē ꝙ p° debet moueri ab illo vicio ad qđ est maxie natus moueri. 3ᵐ est ꝙ inter oīa maxie cauen-dum est a delectationibus ⁊ concupiscentijs.

¶ Incipit scd̄s liber Ethicoꝝ.

Uplici autē virtu-te.

Incipit liber secūdus de vir-tutibus moralibꝰ p̄ quas pos-sumus ad finē vltimum puenire cōtinēs tres tractatus. Primꝰ est de causis ef-fectiuis virtutū. 2ᵘˢ ibi. Post hec aūt. est d̄ q̄-ditate virtutis. 3ᵘˢ ibi. Oportz aūt non solum vniuersaliter. est de speciebꝰ ⁊ opatione virtutis et documētis qualiter hō poterit fieri virtuosꝰ. Tractatꝰ p̄mus cōtinet. 4. capitula. In p̄mo re quirit̄ ⁊ determinat̄ a quo est virtus moral' q̄tum est ex opationibꝰ nostris. In 2° ibi. qm̄ igit̄ p̄ns negotiū. ingritur ⁊ determinatur qū 2. s. quales sunt opationes ex quibus generat̄ virtus. In tertio ibi. Signum aūt oz. soluitur tertia qō q̄rēs circa q̄ ē virtꝰ moral'. In. 4. ibi Queret vtiqz aliquis. mouet̄ ⁊ soluitur qō. 4. s. q̄liter virtus generat̄ ex opatiōibꝰ v̄tuosis

Uplici aūt existente v̄tute hac quidem intellectuali:

hac aūt morali. ea quidē q̄ intellectua-lis plurimū ex doctrina hz ⁊ generatonē ⁊ aug-mētū: iō expimēto īdigz ⁊ tpe. moral' v° ex mo-re fit vñ ⁊ nomē habuit parū ḋclināns a more.

Istud est p̄mū caᵐ p̄mi ti. libri. 2. in q̄ de-terminatur qō p̄ma huius libri. s. a quo ē virtus moral'. ⁊ cōtinet tres ptes p̄ncipales. In p̄ma narrat ꝙ duplex est virtus. s. intelle-ctualis ⁊ moralis ⁊ a quibus vt plurimū gene-rantur. In scd̄a ibi. Testātur aūt. declarat a ꝙ-bus siūt ⁊ corūpūtur v̄tutes. In tertia ibi. ꝓp qđ optet. cōcludit ex p̄missis vnū documētuz in moral' hīs obseruādū. p̄ma ps cōtinet du-as pticulas. In p̄ma narrat ꝙ duplex est vir-tus ⁊ a quo vtraqz vt plurimū hz generatiōz ⁊ augmentū. In scd̄a ibi. Ex quo manifestū est declarat̄ ꝙ nulla virtꝰ moralis inest nobis a natura. In p̄ma igit̄ pticula narrat ꝙ cū du-plex sit virtus hūana. s. intellectualis ⁊ mora-lis: ea q̄ intellectualis est vt plurimū hēt gene-ratiōez ⁊ augmentū ex doctrina. et iō acqui-sitio virtutis intellectual' indiget expimento ⁊ tpre. s; v̄tus moralis generationez ⁊ augmē-tū hz ex more. i. cōsuetudine. ⁊ ideo nomē ha-bet parum declinās a more. Intelligēdū ꝙ virtus itellectualis ordinat̄ ad cognitionem que magis acquirit̄ in nobis ex doctrina q̄ ex inuentione. plures. n. sunt qui addiscunt q̄ qui p̄ se inueniūt. ⁊ plura didicimꝰ ab alijs q̄ sci-mus ex ꝓpria inuentione. ⁊ q2 oīs cognitio no-stra ortum hz ex sensu: et ex multociēs sentire aliquid fit expimētū. iō virtus itellectualis indiget expimento longi tpis. iō dicit ph̄s ꝙ virtus itellectualis p̄mū ex doctrina hz gene-ratione ⁊ augmētū: iō experimēto īdiget ⁊ tē-pore. sed v̄tus moralis fit ex more. i. cōsuetu-dine. Eustratius videt̄ h̄ ponere dr̄az int̄ morem ⁊ experiētiam q̄ talis est: ꝙ mos est re-spectu ꝓpriorū opationū: ⁊ experiētia respe-ctu opationū alienorum. Lincon̄ dicit ꝙ si fit res q̄ non solum scitur seu habet̄ ex doctri-na sed ex opatione indiget experientia hoc est ꝓprie opationis frequētia ⁊ alienarū opatio-num obseruatione. hec lincon̄.

Ex quo

et manifestū q̄m neqz vna mo-ralium virtutum natura no-bis insit. Nullū. n. natura existentiū aliter as-suescit. puta lapis natura deorsum latus non vtiqz assuescit sursum ferri: neqz si decies mil-lies assuescat quis eum sursum iaciens. neqz ignis deorsū: neqz aliud aliqđ eorū q̄ aliter in-nata sunt aliter vtiqz assuescet. Neqz igit̄ natu-ra neqz preter naturā insunt virtutes: sed in-natis quidē nobis suscipere eas: perfectis au-tē per assuetudinem. Ad hec q̄cunqz nobis na-tura quidē adueniūt: potētias horū primo fe-rimꝰ. postrrius aūt opationes horū reddimꝰ qđ in sensibus maifestū. Non. n. ex multotiens videre aut ex multotiens audire sensus accipi-mus: sed ecōuerso hātes vsi sumus: nō vten-tes habuimus. v̄tutes aūt accepimꝰ opantes prius: quēadmodū ⁊ in alijs artibus. Que. n. oz discentes facere hec faciētes discimus: pu-ta edificātes edificatores fiūt: ⁊ cytharizātes cythariste. sic autē ⁊ iusta q̄dē opantes iusti ef-ficimur: tēpata aūt opantes: fortia vo fortes.

Hec est. 2. pticula prime ptis in qua pbat primā cōclusionē huiꝰ libri q̄ est ista ꝙ nulla virtꝰ moralis inest nobis a natura. que pbatur dupl'r. primo sic. nihil eoꝝ q̄ sunt a na-tura variat̄ ꝓpter assuefactionē. sed oīs vir-tus moralis variat̄ ꝓpter assuefactionē. g tē

moralis de virtutib⁹ est duplex finis. Unus immediatus. et ille ē scire quid est virtus et qualiter acquirit. et sic de aliis tradiris in illa scientia. Alius ē finis mediatus et ultim⁹. et ille est operari s3 q3 illa scientia docet. et sic operari s3 q3 illa scientia docet ē simpliciter melius q̄ scire illa q̄ scientia docet tunc est practica scientia. vn̄ in quibuscūq3 scientiis meli⁹ est operari ea q̄ docentur q̄ scire ea illa scientia est practica et aliter non. et hoc est generale documētum ad cognoscendum que scientia est practica. et q2 melius est operari s3 virtutem q̄ scire quid est virtus: iō scientia de virtute est practica.

Secundum

rectā quidez ergo rationem operari cōe: et supponatur. dicetur. n. posteri⁹ de hoc et quid est rō recta et q̄liter se habz ad alias virtutes

Hec est. 2. particula prime ptis in q̄ narrat quid oportet in ista inq̄sitiōe de virtutibus supponere: et est q3 opatio s̄m rectam rationē causat virtutem. et hoc est comune cuilibz virtuti morali. s. q3 cātur per opationem factaz secūdū rectā rōnē. quid aūt sit rr rcta et qualiter se habeat ad alias virtutes dicet̄ posterius. s. 6⁰ hui⁹. Eustratius dicit hic sic. recta ratio ē prudētia existens determinatr opationes: ea q̄ s3 morales virtutes et mensuram ipsis iponit. cū igitur recta ratio sit mensura ponens mediū inter superabundantiam et defectum. et bonum uniuscuiusq3 rei consistat in hoc q3 fiat s3 debitam mensura: sequit̄ q3 opationes p quas homo fit bonus. et per cōsequēs virtutes causantur sicut operatiōes secundū rectam rationem.

Istud

aūt precōfessum sit qm̄ oīs qui d̄ operabilibus est sermo typo et nō secundū certitudinem debet dici quemadmodum et in principio diximus: qm̄ sermones sūt expetendi s3 materiā. Que aūt in opationib⁹ et que cōferētia nihil stans hn̄t queadmoduz neq3 sana. tali autē existente universali sermone. Adhuc magis qui de singulis ē sermo non habet certitudinez. Neq3. n. sub arte neq3 sub enarratiōe aliqua cadit. oportet aūt ipsos sē per opantes ea que ad tempus intēdere: quēadmodū in medicinali habet et in gubernatiua. Sed quāuis existente tali presente sermone tentandum auxiliari.

Hec tertia particula p̄me partis i qua ponit mōz pcedendi in hac inquisitiōe et intendit. q3 sermo de operationibus humanis non ē certitudinaliter s3 figuratiue et exēplariter dicendus. et hec est cōclusio. 6. quā phs sic pbat. sermones in unaq̄q3 scia et arte sūt dicēdi et inquirendi secundum materiaz subiectā ut dictum est prius multotiens. sed materia circa quā est hec scientia ut opationes humane et bona exteriora que utilia sunt ad finez ultimū sunt variabiles et non habent omnimodam certitudiem: sicut accidit in opationibus medicinalibus que sunt circa sana quia et dispositio corporis sanandi et res que assumunt̄ ad sanandum multipliciter variant̄. et p3 ons sermo de operationib⁹ humanis non debet esse omnino certus sed figuratiue et exēplariter dicendus. etiā sermo universalis in talibus non habet certitudinez. cū igit̄ sermo universal' non habeat in talibus omnimodam certitudinem multo minus sermo d̄ singulis in particulari. est enim incertus non habens omnimodam certitudinem. opationes enim et circūstantie singulares eo q3 sunt incerte et quasi infinite neque sub arte neq3 sub aliqua enarratione cadere possunt. quia non possumus habere de eis certam regulam. oportet enim q3 omnis operans inspiciat ad temporis oportunitatem quemadmoduz facit sapiens medic⁹ et nauis gubernator. his enim maxime necessarium est ut varietates temporum considerent. unde habens prudentiam potest dirigere operationes suas in tēpore oportuno. s3 quāuis sermo in universali sit incertus tamen temptare debem⁹ ut super aliquod auxiliuū hominibus conferamus per quod in suis operationib⁹ dirigātur. Notandum sup e hoc qd̄ dicit phs. q3 ea que sunt in operationibus humanis tē. dicit eustratius. q3 diuersificantur s3 temp⁹ ut in tempore calido et frigido est aliter et aliter opandum. Et etiam variantur pp̄ter psonas aliter enim est operandum circa amicos et aliter circa inimicos. Item s3 fortunas diuersificantur. aliter enim in infortuniis et aliter et in bonis fortuuis est operandum. et etiam s̄m etatem diuersificantur. bona etiam et utilia diuersificantur diuersis modis. non enim sunt eadez bona omnibus. nā habentib⁹ rectum appetitū sunt aliqua bona que nō sunt bona habentibus appetitum peruersum.

Primū

igitur hoc speculādū qm̄ talia innata sunt ab indigentia et superabundantia corrupi. oportet. n. de imanifestis manifestis signis et testimoniis uti queadmodū in fortitudine et sanitate videmus. Superabūdātia. n. gymnasii et deficientia corrūpunt fortitudine. Similiter aūt et pot⁹ et cibi Amplius et minus effecti corrūpūt sanitatem Que aūt cōmēsurata sunt faciūt et augent et saluāt. Ita igitur et in temperantia et fortitudine habet. et aliis virtutib⁹ Qui eni oia timet et fugit et nihil sustinet timidus efficitur: et qui nihil oio timet sed ad oia vadit audax. similiter aūt et qui oi voluptate potit̄: et neq3 ab una recedit itemperat⁹ ē. Qui aūt oēs fugit queadmodum agrestis insensibilis. Corrumpitur. n. temperantia et fortitudo a superabundantia et defectu: a medietate aūt saluatur. Sed non

folum generatiões ꝛ augmẽtationes ꝛ corrup tiões ex hisdem ꝛ ab eisdem fiunt sed ꝛ opera tiones in eisdem erunt: etenim in alijs manife stioribus ita hꝫ. puta in fortitudie. fit. n. ex mul tum cibum sumere ꝛ multos labores sustine re ꝛ maxime põt hoc facere fortis. Ita ẽt ꝛ i vir tutib⁹: ex recedere. n. a voluptatib⁹ efficimur temperati ꝛ effecti maxime possumus recedere ab ipsis. Similiter ẽt in fortitudine. assueti. n. sustinere terribilia ꝛ sustinere ipa efficimur fortes ꝛ effecti magis possum⁹ sustinere terribilia

Hec ẽ secũda ps pncipalis hui⁹ capituli in qua phs ondit quales sũt operationes generantes virtutem. ꝛ intendit ostendere q operationes causantes virtutem sunt opera tiones cõmensurate medie inter superabundã tiam ꝛ defectum. ꝛ hec est ɔclusio. 7. huius li bri q pbat sic. quecunq corrumpũt ex super abundantia ꝛ defectu illa generantur ꝛ saluã tur a medijs inter superabundantiam ꝛ defe ctum. sed virtutes morales corrumpuntur a superabundantia ꝛ defectu operationum hũa narum. ergo generantur ꝛ saluantur ab opera tionibus medijs inter superabundantiam ꝛ de fectum. maior declaratur declaratione exem plari. Uidemus enim q virtus corporalis cor rumpitur ex superabũdantia ꝛ defectu ꝛ gene ratur ꝛ saluatur per operationes medias inter superabundantiam ꝛ defectum. nam fortitu do corporalis corrumpitur per supabũdantiã gignasij ꝛ exercitij ꝛ etiã propter defectũ exer citij. nam propter nimium laborem debilitatur virtus naturalis corporis. ꝛ etiam ex defectu exercitij redduntur mebra mollia ꝛ õbilia ad la borandum. Similiter sanitas corporalis cor rumpitur per nimiam superabundantiam ci bi ꝛ potus ꝛ per indigentiam eorundem. ꝛ si igi secũdu debitam mensuraꝫ vtatur exercitijs ꝛ cibis ꝛ potibus fiet sanitas ꝛ fortitudo corporalis ꝛ sanitas. ꝛ sic patet maior per exempla in vir tutibus corporalibus. s. q que corrumpuntur ex superabundantia ꝛ defectu: illa generãtur ꝛ saluantur ex medio inter superabundantiaꝫ ꝛ defectum. ꝛ minor patet. nam virtus moralis corrumpitur per superabundantiam ꝛ defectũ quod patꝫ. nam ille qui omnia terribilia timet ꝛ fugit ꝛ nihil terribilium sustinet efficitur ti midus. ꝛ qui nihil timet. sed in omnibus peri culis se exponit fit audax. ꝛ ita patet q virtus moralis vt fortitudo corrumpitur per opera tionem in superabundantia ꝛ defectu. et ideo ille qui medio modo se habet fit fortis. ꝛ ita est in alijs virtutibus. Uel potest ratio probans conclusionem sic formari. ille operationes cau sant virtutem per recessum a quibus virtus corrumpitur. sed virtus corrumpitur per reces sum ab operationib⁹ i medio. q2 virtus corrũpit p superabundantiam ꝛ defectum que sunt reces sus a medio vt patet in virtutibus corporali bus. ergo per operationes in medio existẽtes generatur virtus. Notandum q ea que acci dunt circa virtutes corporis sunt manifestio ra q̃ ea que accidunt circa virtutes anime. et ideo phs manifestat ea que accidunt circa vir tutes anime per ea que accidunt circa virtu tes corporis tanq̃ p manifestiora.

Sed non solum

Hec ẽ tertia pars principalis huius capi tuli in qua phus ondit q virtutes mo rales producunt tales operationes ex qualibꝫ pducunt. ꝛ h ẽ ɔclusio. 8. hui⁹ libri q̃ pbatur p sic. sicut ẽ in virtutib⁹ corporalibus: ita ẽ i virtutibus aie. sꝫ virtutes corporales pducunt tales operationes ex qualibꝫ producuntur g̃ ꝛc. maior patet per locum a simili. ꝛ minor decla ratur sic. fortitudo corporalis causatur ex hoc q aliquis sumit cibum sicut oportet. ꝛ ex hoc q se exercet in actibus fortitudinis. ꝛ cum fa ctus sit fortis põt p suã fortitudinẽ siles opa tiones facere. ꝛ iõ sic ẽ in ṽtutib⁹ aie q ṽtutes aie pñt tales opatões pducere ex qualibꝫ pro ducũt. ꝛ h pꝫ. nã aliqs efficit tẽpat⁹ ex h q re cedit a voluptatib⁹ ꝛ cũ fcũs ẽ temperatus põt magis a voluptatib⁹ recedere ꝛc. Cap[3]. 3[m]. ri. p. libri scdi. oñs circa q̃ dñt fieri oẽs mora les ṽtutes qꝛ circa õlectatões ꝛ tristitias. qõ p pbat g h q signu dit⁹ generati ẽ supueniẽs voluptati 2⁹ ex pte ṽtutũ. 3⁹ ex pte hõis ṽtuosi

Signum autem oportꝫ facere

hitnum supueniẽtem voluptati vl tri stitiã opib⁹. Qui gdẽ. n. recedit a corpalib⁹ vo luptatib⁹ ꝛ h ipo gaudet tẽpat⁹. q ãt tristatur itẽpat⁹: ꝛ q gde sustinet picula ꝛ gaudet vel nõ tristat fortis: q ãt tristat timid⁹. circa volu ptatẽ. n. ꝛ tristitias ẽ moralis virtus.

Istud ẽ 3[m]. capitulũ pmi tractat⁹ h⁹ scdi li q̃ soluit ẽ tia qõ principalis: ꝛ ẽ circa que dñt fieri ṽtutes morales. ꝛ ẽ solo q oẽs ṽtutes morales dñt fieri circa õlectatões ꝛ tristitias. ꝛ continet istud capitm. 3. ptes pncipales. In p ma ondit ppo⁹ p oĩam iter opatões generan tes hitũ ꝛ opatões pductas ab hitu. In scda ibi. ppt voluptatẽ gdẽ. ondit ppoitũ p rões sũptas ex pte ṽtut[is] h ẽ ex hitu ille delectatõis ꝛ tristitie. In ẽtia ibi. Fiet autẽ vtiq. pbat p positũ p rões sũptas ex pte boiũ gb⁹ sest ṽt⁹ ꝛ delectatio ꝛ tristitie. In pria igit pte icipit p bat cõclusionẽ. 9. que ẽ q oẽs ṽtutes morales dñt fieri circa delectatões ꝛ tristitias. ꝛ istud probare principaliter intendit in hoc caplo. ꝛ in hac prima pte pbatur hec ɔclusio p rõnem talem. cuiuscunq signum accipimus ex dele ctatõe ꝛ tristitia illud cõsistit circa delectatio nes ꝛ tristitias. sed signũ cuiuslibet virtutis

moralis accipimus ex delectatione ⁊ tristitia ergo omnes virtutes morales habent fieri circa delectationes ⁊ tristitias. maior huius ratōnis de se patet. ⁊ minorem ponit in littera. d. ꝙ signum dicuum iam generatoꝝ siue bonorum siue maloꝝ oꝫ facere delectationē vel tristitiā superuenientē opib⁹. Ad cuius intellectū sciēdum ē ꝙ opationes ex quib⁹ generaꝛ virtus ⁊ opationes pducte a v̄tute differunt q̄ntū ad delectationem ⁊ tristitiā. nam añ ditum v̄tutis generatuꝫ homo facit quandam violentiā ad operandum huiuſmōi. ⁊ ideo tales opationes ante virtutem habent quādam tristitiam anexam. sed opationes sequentes v̄tutē que pducunꝛ a virtute habent delectatōem anexam. qꝛ habitus inest pmodū cuiusdam nature. ⁊ ex hoc ē aliquid alicui delectabile qḋ conuenit ei sc̄dm naturam. cū igitur aliqs opaꝛ. et delectatur circa materiā moraleꝫ signum ē ꝙ habꝫ habitum: ⁊ ex hoc ꝙ operaꝛ cum tristitia signuꝫ ē ꝙ non opatur; ab habitu nec hꝫ bitū. minorem rōnis declarat ph̄s per exempla. ad qui corpales delectationes fugit ⁊ hoc ipō gaudet tempatus ē: qui autem in fugiēdo talia tristatur intempatus ē. Et qui sustinet picula delectabiliter vel ad mi⁹ sine tristitia est fortis specialiter enim in actu fortitudis quandoqꝫ sufficit non tristari vt videbitur tertio huius. Qui autem cum tristitia picula sustinet ē timidus. ⁊ sic de oībus alijs v̄tutibus. ⁊ sic cuiusli bet virtutis moralis generate signum ē delectatō superueniens. ⁊ sic appareꝫ ꝙ oēs virtutes morales habent fieri circa delectatōes ⁊ tristitias. Notandum ē hic fm Eustratiū super hanc litteram. Qui sustinet ⁊c. ꝙ ph̄s multuꝫ humanitus dicit hoc quod dicit. Nō tristaꝛ. Apposuit forsitan enim in quibusdam operationibus. fortis sufficiēs ē non tristari. puta si vulneretur pugnans ⁊ fm fortitudinem operans. Dubitatur hic. vtruꝫ oīs virtuosus delectetur in operatōne v̄tutis. videtur ꝙ nō. qꝛ fortis in sustinendo mortem nō delectatur. Dicenduꝫ ꝙ virtuosus delectatur in aliqua opatione virtutis non tamen in omni: vt pꝫ de forti cui sufficit in aliqua opatiōe fortitudinis ꝙ non tristetur. vl' forte posset dici ꝙ fortis in omni operatione fortitudinis delectatur delectatione spirituali tñ non in omni operatione fortitudinis delectetur delectatione corpali⁹

2⁰ dubitatur vtrum omnis virtus moralis sit circa delectationes ⁊ tristitias. videtur ꝙ non. quia sola temperantia est circa delectatōnes ⁊ tristitias. per hoc enim distinguitur temperantia ab alijs virtutib⁹. quis ē circa delectatiōes ⁊ tristitias. vt patebit in. 3⁰ huius. ḡ nō omnis v̄tus moralis ē circa delectatōnes ⁊ tristitias. quia si sic. omnis v̄tus moralis esset temperantia: quod falsum ē. Item delectatio ⁊ tristitia sūt passiones vt patebit in hoc 2⁰. sed nō omnis virtus moralis ē circa passiones. sed q̄dam est circa operationes vt patet de iustitia que ē circa operationes ergo ⁊c. Item videꝛ ꝙ nulla v̄tus moralis sit circa delectationem. quia nulla virtus moralis ē circa illud quod corrumpit rectam rōnem. quia omnis virtus requirit perfectum vsum rōnis. sed delectatio corrumpit rectam rationē vt patebit sexto huius. ergo nulla virtus moralis ē circa delectationem. Dicendum ꝙ sicut patebit septimo hui⁹ ⁊ io. delectatio potest accipi cōmuniter p omni delectatione tam corporali q̄ spirituali. vel stricte pro delectatione corporali tantum. Similiter virtutem esse circa delectationem ⁊ tristitiaꝫ potest intelligi tripliciter: vel tāquā circa materiam seu subiectum vel tanq̄ꝫ circa finem superuenientem operatōi virtutis. Dico igitur ꝙ ph̄s in proposito loquitur de delectatione ⁊ tristitia large accepta: vt sunt cōmunes delectationibus ⁊ tristitijs corporalibus ⁊ spiritualibus. ⁊ intelligit ꝙ omnis virtus moralis est circa aliquas delectationes ⁊ tristitias non tanquā circa propriam materiā. nam materia propria cuiuslibet v̄tutis moralis ē illud circa qḋ rō ponit mediū: sicut iustitia ē circa operationes que sunt ad alterum vt emptiones venditiones ⁊ distributiones: ⁊ fortitudo circa timores ⁊ audacias. ⁊ temperātia circa delectationes ⁊ tristitias tanq̄ꝫ circa propriam materiam. sed accipiēdo delectationem ⁊ tristitiam communiter seu large. sic omnis virtus moralis est circa delectationes ⁊ tristitias tanquā circa finem virtutis superuenientem operationi. Nam ad omnem operationeꝫ virtutis moralis sequitur delectatio tanquaꝫ finis superueniens operationi. nam per operationem virtutis moralis homo delectatur in quibus oportet ⁊ tristatur de quibus oportet. vnde per virtutem moralem homo bene se habet in delectando ⁊ tristando. quod patet per ph̄m. 7. huius qui dicit ꝙ potissima intentio scientie ciuilis est vt faciat homines delectari ⁊ tristari in quibus oportet ⁊ quando oportet ⁊c. Et in primo huius dicit ph̄s ꝙ ille nō est iustus qui non gaudꝫ iustis operationibus. ⁊ ita dico ꝙ omnis virtus moralis est circa delectatiōes ⁊ tristitias tāq̄ꝫ circa finē ꝯsequēduꝫ vl' fugiendum ⁊ non tanq̄ꝫ circa materiam ppriā.

Ad pmū in ꝯtrariū dicendū ꝙ sola tēpātia ē circa dlectatōes ⁊ tristitias corpales tāq̄ꝫ circa ppā mām. cū h̄ tñ bñ stat ꝙ oīs v̄tus moralis. ē circa delectationes accipiendo dlectatōnem cōiter tāq̄ꝫ circa finē supueniētē opatōi. Ad aliud dō ꝯcedēdo ꝙ n̄ oīs v̄t⁹ moral' ē circa passiones tāq̄ꝫ circa ppā māꝫ. nec ē veꝝ ꝙ oīs dlectatio ē passio. qꝛ dlectatio spūalis vt delectatio q̄ ē in deo ⁊ in substantijs abstractis nō est

passio cum in sbys abstractis nō sint passiões. Ad tertiū dicendū q̄ nō oīs delectatio corrumpit rectam extimationem. q: delectatio que ē temperata a rōne non corrūpit rōez. q: talis delectatio ē illis in quibus oz delectari & qn̄ & q̄tum. & sic de alys circūstantyis. q̄uis delectatio fortis pacueniens rōnem quandoq̧ obnubilet & corrumpat iudicium rationis.

Propter voluptatem quidem eniz mala opamur: pp̄ tristitiā āt a bonis recedim⁹ pp̄ter qđ oz duci qualiter confestim ex iuuenibus vt plato ait. Quare et gaudeē & tristari i qb⁹ oz: r̄cta.n. disciplia h̄ ē.

Hec ē scđa ps principalis huius capli in qua pbat ɔclusionē quā intendit p rōnes sumptas ex parte vtutis. h̄ ē ex habitudie delectationis & tristitie ad virtutez. & contiīz .4. pticulas fm numer̄. 4. rōnū quas adducit ad ppositum que patebunt in psequendo. Prima ratio ē talis circa illa habet fieri virt⁹ per que virtus generatur & corrūpit̄. sed p voluptatem & tristitiam vtus generatur & corrūpitur. ergo r̄c. maior patet de se. & minor declaratur. nam pp̄ter voluptatē opamur mala et pp̄ tristitiam recedim⁹ a bonis. & pp̄ hoc bene dixit plato q̄ necessarium ē vt homo confestiz ex iuuentute taliter ducatur vt gaudeat & tristetur in quibus oportet. hec enim est recta disciplina iuuenum & alia non inuenitur

Adhuc autem si virtutes sunt circa act⁹ & passiones omni āt actui & passioni ea cā sequitur delectatio & tristitia. & propter hoc vtiq̧ erit v⁹ circa delectationes & tristitias

Hec ē secunda particula in qua ponit̄ secunda rō ex parte vtutis. talis est. Ad oēm actum. i. operationem humanam & passionem sequitur delectatio vel tristitia. sz oēs virtutes morales sunt circa actus vel opationes. ergo omnis virtus moralis est circa delectatiões vel tristitias. Intelligendum q̄ aliqua virtus moralis ē circa operationes vt iustitia que ē circa emptiones venditiones & distributiones. & aliqua ē virtus moralis circa passiones sicut mansuetudo que ē circa iras. nunc autem ad omnē huiuſmōi operationez & passionem sequitur delectatio vel tristitia.

Demonstrant autez & pene facte pp̄ hec. Medicine autem quedam sunt. medicine āt per cōtraria innate sunt fieri. Adhuc sicut prius diximus. omnis anime habitus a quibus innatus ē fieri deterior & melior. Ad hec & circa hec naturā habz pp̄ter voluptates & tristitias praui fiunt in prosequendo has & fugiendo vl̄ q̄s non oportet vel qn̄ non oz vel vt non oportet: vel qualitercunq̧ aliter a rōe determinatur. Ideoq̧ determinant virtutes īpassibilitates quasdam & quietes. non bene autez qm̄ simpliciter dicunt. sed vt nō oz & qn̄q̧ non opz & quecūq̧ alia apponuntur. Supponit̄ ergo virtus esse talis circa voluptates & tristitias optimorum operatiua. Malitia autem contrarium.

Hec ē tertia particula in qua ponitur ratio tertia sumpta ex parte virtutis que talis ē. circa illud ē vtus p qđ legis lator inducit hoīes ad vtutē sz p dlectatiōes & tristitias inducit legis lator hoīes ad vtutē. g̃ r̄c. maior ð se patet & minor declarat̄. n. ā p penas & subtractionem delectationū & p tristitias illatas inducit legis lator hoīes ad virtutes ergo r̄c. ista rō sumitur a medicia aie. sicut enīz passiões amare adhibite & delectatões subtracte sūt medicine corpis. sic pene p tristitias illatas & p dlectationes subtractas sunt medicine aie ad recuperandum vtutē. pene. n. sūt medicine. hūt. n. p ɔ̄ria cop̄ i qbus aliqs peccauit: g. n. peccauit circa delectationes oz puniri p tristitias oppositas & p subtractiōnez delectationū medicine enī p ɔ̄ria inate sūt fieri. vñ ɔ̄ria ɔ̄rys sanant̄.

Adhuc sicut

Quarta ratio sumpta ex pte vtutis est illa. oīs habitus vtutis & vicy sibi oppositi habet fieri circa ea ex qb⁹ natus ē fieri melior. vl̄ deterior. sz ex delectatione & tristitia habitus virtutis & vicy sibi oppositi natus est fieri melior vel deterior. ergo r̄c. maior pz ð se. & minor declarat̄. nā pp̄ter delectatōem in opib⁹ mal' habitus moralis fit deterior & pp̄ tristitiaz i eisdē fit melior. econtrario est de habitu bono. vñ in psequendo vel fugiendo delectatōes vl̄ tristitias quas non oportet vel quando non oportet r̄c fit aliquis deterior. & in psequendo vel fugiendo delectationes vel tristitias quas oz & quando oportet r̄c fit aliquis melior. Ideoq̧ & quia homines fiunt mali pp̄ter passiones q̄ sequuntur pp̄ter hoc mouebantur stoici ad dicendum virtutes esse impassibilitates & q̄ virtuosus nullam passionem habet. sed in hoc male dixerunt. quia a virtuoso oēs passiones excludebant. nam hoc non pertinet ad virtutem scilicet eē omnino sine passionibus. sed a vtute & virtuoso debent excludi passiones inordinate supponūt igit̄ q̄ vtus sit circa delectatōnes & tristitias optioz opatia malitia āt ɔ̄rioz

Fiet autem nobis māifestū ex his adhuc de eisdē. trib⁹ eni existib⁹ q̄ circa electiōes: & trib⁹ que i fugiendo ɔferēte delectabili: & trib⁹ ɔ̄rys malo nociuo tristi. Circa hec qdē oia bon⁹ directiuus ē: malus āt peccās: maxie āt circa dlectatōem. Cōis. n. hec aīalib⁹ & oib⁹ que sub electiōe assequūt̄. etenī bonū & ɔferens delectabile vr̄. Adhuc ā t' ex puero oib⁹ nobis ɔnutrit̄. pp̄ qđ difficile cōtere hāc passionē cōgatā vite. Regulā

ā operatōnes hi qđem magis: hi qđem minus delectatione ⁊ tristitia. ꝓpter hoc igiť necessariū ē circa hec eē oē negocium. Non.n. paruꝫ ī operationes bene vel male gaudere ⁊ tristari. Adhuc autem difficilius voluptati pugnare q̄ ire: quemadmodum ait Eraclytus: circa difficilius āt semper ⁊ ars fit ⁊ virtus: etenim bene ⁊ melius in hoc. Quare ⁊ ꝓpter hoc circa delectatōes ⁊ tristitias omne negocium ⁊ virtutis ⁊ polytice. Qui quidem eni bene his vtitur bonus erit. qui autem male malus. Quōd quidem igiť ⁊ virtus circa delectationes ⁊ tristitias: ⁊ q̄m ex quib⁹ fit ab his ⁊ augetur ⁊ corrumpiť non similiter factis: ⁊ quoniam ex quibus fit circa hec ⁊ operatur dictuꝫ est.

Hec ē tertia principalis huius capituli ī que ꝓbat conclusionē principalem per rōnes sumptas ex pte hoīs. ⁊ ꝯtinet quattuor ꝑticulas ꝭm numerū quattuor rōnum q̄ ordine suo apparebunt. primo igiť ꝓbat per rōem sumptaꝫ ex parte hoīs ꝙ oīs virt⁹ moralis habet fieri circa delectatōes ⁊ tristitias: ⁊ hec est ratio. Circa illud habet virtus fieri qđ ē commune omni bono humano. sed delectatio hēt fieri circa omne bonuꝫ humanuꝫ ⁊ tristitia circa omne malum oppositū. ḡ circa delectatiōeꝫ ⁊ tristitiam habꝫ fieri omnis virtus moralis. patꝫ maior. nam virt⁹ circa oē bonum humanum ⁊ eius oppositū habꝫ fieri. ⁊ minor declaratur sic. triplex ē bonū humanum. s. bonū honestuꝫ: bonum vtile: ⁊ bonū delectabile: ⁊ omne bonū honestum ē bonum delectabile ⁊ non econuerso. oē bonuꝫ vtile ē bonum delectabile ⁊ nō econuerso. ⁊ ita bonū delectabile ē cōe omni bono humano. Similiť triplex ē malum. quoddam qđ opponiť bono honesto. s. malū. i. vicium qđ opponiť bono honesto: ⁊ nociuū qđ opponiť bono vtili. ⁊ triste qđ opponiť bono đlectabili. ⁊ circa omnia hec bon⁹. i. virtuosus ē directiu⁹ hoc ē bene se habet. malus autem idest viciosus peccans maxime autē circa delectationeꝫ. quia hec cōmunior ē aliis. ⁊ hec duplici cōmūitate vt hic innuit phūs. prima sumitur ex his quib⁹ inest delectatio. Nam delectatio ē cōmunis omnib⁹ aīalib⁹. sed vtile ⁊ honestum solū inē hominib⁹. delectatio enī cōmunis ē oībus animalib⁹. non solū enim cōuenit delectari ꝭm apprehensionē intellectiuā. sꝫ ēt ꝭm apprehensionē sensitiuam que ē cōmunis oībus animalib⁹. scđa cōītas accipiť ex parte rerum delectantiū. i. causantium delectatōeꝫ. Nam delectatio seqtur ad omnia que sub electione cadunt. bonum eniꝫ hōestū ē delectabile ꝑut ē conueniēs rōni. bonum ⁊ vtile ē delectabile. ⁊ ita oē bonum humanū ē delectabile. cum ergo delectatio ⁊ tristitia sint maxime cōmunia seqent ꝙ virtus maxime hꝫ fieri circa delectationes ⁊ tristitias. Notandū ē ꝙ illa diuisio boni cōphendit oēm rōem boni. nam bonū ē ťmin⁹ mot⁹ ipsius appetit⁹. pōt igiť sufficiētia illius diuisionis boni colligi ꝓportōnabiľ ex termino mot⁹ corporis naturalis. ťmin⁹ enīꝫ mot⁹ ē duplex. qđam ē terminus simpliciter ⁊ ille ē vltimus termin⁹ motus quo acquisito cessat motus. ⁊ qđā ē termin⁹ ꝭm qđ ⁊ sic media int̄ ꝑncipiū mot⁹ ⁊ vltimuꝫ fīē motus terminans motū ꝭm qđ. qꝛ nō termināt totum motū sꝫ aliquā prē mot⁹. illud āt qđ vltimate terminat motū ē duplex quoddā positiuuꝫ qđ ē per se ⁊ ꝑncipale termin⁹ vt locus vel forma ⁊ quoddā priuatiuum. ⁊ illud ē qes sub per se termino mot⁹. vbigrā: si fiat motus de nigredine in albedine ꝑ fuscedinē mediā fuscedo ē termin⁹ ꝭm qđ ill⁹ mot⁹ qꝛ terminat aliquam preꝫ illius mot⁹ ⁊ albedo ē ꝑse termin⁹ illius mot⁹ tamq̄ꝫ positiuū ꝑ se intentū a motore. ⁊ quies sub nigrediē ē termin⁹ ꝑuatiu⁹ illius mot⁹ sic ꝓportionabiľr ē ī motu appetit⁹. naꝫ illud terminat motū appetit⁹ ꝭm qđ qđ ē mediū ordinatum ad aliud. s. ad vltimum terminū appetit⁹ ⁊ illud diciť bonū ꝯferens seu vtile. id autē qđ vltimate terminat motū appetit⁹ sicut res postiua in quā appetit⁹ per se tendit ē bonū honestuꝫ. qꝛ ꝭm tulliū. honestū ē qđ ꝓpria sua vi attrahit ⁊ allicit appetitū. illud vero qđ terminat motum appetitus tamq̄ꝫ quies in re desiderata ē ipsa delectatio seu bonum delectabile. Et est sciendum ꝙ si illa tria stricte accipiunť sic habent rationem oppositorum. naꝫ illa stricte ⁊ proprie dicuntur delectabilia que nullaꝫ aliam rationem habent appetibilitatis nisi đlectationē: cum talia sint quandoqꝫ nociua et īhonesta. vtile vero proprie dicitur qđ non hēt de se vnde desideretur. sed solū desideratur ꝓpter aliud vt pocio amara propter sanitateꝫ sed bonum honestum est illud quod propter đlectationem ī se habet vnde desideretur.

Adhuc autē ex puero. secūda ratio sūpta ex ꝑte hoīs ē ista circa illam passionem maxime habet fieri virtus que inest nobis a ꝑncipio qꝛ maxime difficile ē illam passionem subiugare. sed delectatio inest nobis a ꝑncipio. qꝛ stati cū nascimur inest nobis đlectatio. puer enim statim cum nascitur delectatur ī lacte. ergo circa delectationem maxime habet fieri virtus. ergo ⁊ circa tristitiam. Regulam⁹ autēꝫ. Rō tertia sumpta ex parte hominis est ista. circa illa habet fieri virt⁹ per que hoīes maxime regulant suas operationes. sed per delectatiōes ⁊ tristitias homines maxime regulāt suas opa tiones. homines enim illis operationibus īrēdunt in quibus delectantur: ⁊ ab illis abstinent quibus tristantur. ergo circa delectatiōnes ⁊ tristitias habet fieri omnis virtus moralis. Ad hunc autem difficilius. 4. ratio sumpta ex parte hoīs ad ꝯclusionem principalem

est ista. circa difficile ẽ ars ꝛ virt⁹. sed resistere delectatõi ẽ difficile. qꝛ vt ait Eraclit⁹. difficilius ẽ pugnare ꝯ voluptatẽ ꝙ̃ ꝯtra irã. cum ḡ difficile sit pugnare ꝯtra irã. sequit̃ ꝙ difficile ẽ pugnare ꝯtra voluptatẽ. ḡ ꝛc. ꝛ sic in h capitulo pbata ẽ conclusio vna hui⁹ libri. s. ꝙ oẽs v̄tutes morales hñt fieri circa delectationes ꝛ tristitias. ꝛ hec ꝯclusio ẽ in hoc capitulo pbata p. 9. rõnes. Dubitat̃ hic circa dictũ stoicorũ q̃ dixit v̄tutes eẽ ĩpassibilitates. dubitat̃ vtrũ v̄tus moralis possit eẽ sine oĩ passione. videt̃ ꝙ sic. qꝛ tãto v̄tus ẽ pfectior quãto magis superat passiones. ḡ v̄tus oĩq̃. s. vt⁹ pfectissime ẽ sine oĩ passiõe. Itẽ passio ꝯtrariat̃ v̄tuti. qꝛ crescẽte passione diminuit̃ virtus ꝛ diminuta passione crescit virt⁹. sed virt⁹ põt eẽ sine oĩ eo qđ ꝯtrat̃ virtuti. ḡ ꝛc. Item arguit̃ p rõnes stoicoꝝ quas recitat Albert⁹ sup primum hui⁹. ꝓ sic. cũ felix sit totus san⁹ tã in rõe ꝙ̃ in appetitu. qꝛ alr̃ non eẽt felix. oꝫ ꝙ sit totus infra metas mẽtis ꝛ sapie ꝯstitut⁹. sed ille q tot⁹ infra metas sapie ꝯtinet̃ nihil sentit nec reputat bonum nisi illud qđ in veritate ẽ bonũ. ꝛ p ꝯñs nõ sentit aliquã passionẽ. 2⁹ arguitur sic. felicitas ẽ opatio sm̃ virtutẽ pfectã. sꝫ virtus pfecta non ẽ nisi purgati animi ꝛ a passionibus totaliter elõgati. ergo virt⁹ pfecta in sũmo non ẽ nisi al oĩo ĩpassibilis. Quod ꝯfirmat̃ p hoc ꝙ pfecto in sũmo nihil deest de perfectõe v̄tutis. sed virtutibus moderatiuis passionũ cuiusmõi sunt virtus polytica ꝛ virtus purgatoria multum deest de pfectione virtutis. ergo felix felicitate perfecta ẽ omnino sine passionibus. ꝛ hec fuit opinio stoicoꝝ. Contrarium vꝫ p phm̃ hic in textu. Illũ. n. hoiem d̃ tit phs agrestem ꝛ ĩsensibilẽ qui nullã passionẽ sentit sed nullus virtuosus est agrestis aut insensibilis scdm̃ phm̃. ideo nullus virtuosus ẽ oĩo sine passionibus. Ad istud dubiũ dicendum ꝙ virtutũ moraliũ quedã sũt circa passiones sic circa ppriam materiam sicut fortitudo ꝛ temperantia: ꝛ quedam circa operationes vt iustitia. sicut patebit. 5. huius. dico ḡ ꝙ illa virtus que est circa passiones sicut circa pprium obm̃ non põt esse sine passione. qđ pbatur qꝛ aliter esset virtus ociosa cum nullus habitus exercitiũ haberi possit sine ppria materia ꝛ obo. sꝫ illa virtus que ẽ circa operationes põt eẽ sine passione proprie dicta. delectatio enim que ꝯsequitur operationem iusti nõ ẽ passio ꝓprie dicta. Et si dicatur ꝙ vita contemplatiua ẽ sine passionibus scdm̃ Eustratium sup primũ huius. ꝛ p ꝯsequens virtuosus potest esse sine passionibus oĩo. Dicendum vt mihi videtur. ꝙ si aliqs tm̃ det se contemplatõni ꝙ sit quasi sepatus a corpore ꝛ sine passionibus erit sine virtute morali que est circa passiones. nec est inconueniens ꝙ felix felicitate contẽplatiua perfectissima sit omnino sine virtute morali que ẽ circa passiones. sicut enim substantie abstracte a materia sunt sine passionibus. ita etiam sunt sine virtutibus moralibus. Ad pmam in contrarium dicendũ. ꝙ q̃to virtus ẽ perfectior tanto magis superat passiones inordinatas. sed ex hoc non sequitur ꝙ sit omnino sine passione. Ad scdm̃ dicendũ ꝙ passio regulata ratione non contrariatur rationi. sed solum passio rationi resistens ꝛ sine tali passione potest esse bene virtus non tamen sine passiõe moderata. Ad pmam rationem stoicorum dicendũ ꝙ felix est totus sanus ꝛ infra metas mentis constitutus sic ꝙ per nullã passionem a medio rationis abducitur. sed ex hac non sequitur ꝙ aĩmus eius non possit tangi a passionibus. Ad secũdũ dicendũ ꝙ felicitas speculatiua ẽ operatio secũdũ virtutẽ perfectaꝫ scilicet scdꝫ virtutẽ sapientie vt patebit. 10. huius. ꝛ felix huiusmõi felicitate sit põt esse sine passionibus potest esse sine virtute morali que est circa passiones. Et si dicatur ꝙ alique v̄tutes morales sũt virtutes purgati aĩ. sed virtus purgati animi ẽ sine passionibus secundũ Macrobiũ ꝛ Eustratiũ. Dicẽdũ ꝙ si aliq̃ virtus moral' sit virt⁹ purgati aĩ illa ẽ q̃ non ẽ ad passiones edomãdas. sꝫ ex eius pfectõe solum ordinat̃ ad passiones iã edomitas regulãdas.

Capitulum quartũ ĩ. pte. in quo soluit̃. 4. qđ pncipalis huius libri. que est ista. qualiter virt⁹ generat̃ ex opationib⁹ virtuosis vt iust⁹ ex opationib⁹ iustis. Istud. n. ẽ dubiũ qꝛ sicut videm⁹ eẽ in artib⁹ ꝙ nullus facit opa artis nisi hñs artem. nullus. n. fac̃ op⁹ grãmatici nisi grãmatic⁹. ꝛ eodẽ mõ vr̃ eẽ de v̄tutib⁹ ꝙ nullus facit opa iusta nisi iustus. ꝛ sic non fit iust⁹ ex operationibus iustis sed magis econuerso ex habitu iustitie fiunt operationes iuste. ꝛ h dubitatio soluitur dupliciter. primo ꝙ aliqs non hñs artem põt facere opa artis. sed nõ artificialr̃ ꝛ sic nõ hñs virtutẽ põt facere opa virtutis sed nõ virtuose. nõ iustus enim põt facere opera iusta sed non iuste. scdo soluitur per interemptionem similitudinis inter v̄tutem ꝛ artem est enim dissimilitudo ĩ hoc ꝙ hiis que ab artibus fiunt est bene in ipsis operatis que autem secundũ virtutem habent bene in operantibus scilicet scire eligere propter hec ꝛ firme ꝛ immobiliter operari ꝛc.

Uerũ aũt vtiqꝫ aliquis q̃liter dicim⁹ qꝛ opꝫ quidẽ iusta opantes iustos fieri ꝛ tẽperata ãt tẽpatos. Si. n. opantur iusta ꝛ tẽpata iam sũt iusti ꝛ temꝑati: quẽadmodum si grãmatica ꝛ musica grãmatici ꝛ musici. Uel neqꝫ ĩ artib⁹ ita hꝫ. Cõtigit. n. grãmaticũ qđ facere a casu ꝛ alio supposito. Tũc igit̃ grãmatic⁹ si grãmatic⁹ qđ faciat ꝛ grãmatice h ãt ẽ sꝫ eã q̃ ĩ ipo

grāmatica. Adhuc autē neq; sile ē i artibus ⁊ i ṽtutibus. Que enim ab artibus fiūt bn̄ hñt in eis. sufficit igitur hec qualr̄ habentia fieri. que at̄ scđm virtutes fiunt neq; si hec qualit̄ habe ant iuste vel tempate opata sūt. Sed si opans qualiter habens operet̄. Primum quidē si scie ns: deinde si eligens ⁊ eligēs pp hec: tertiū aūt si firme ⁊ imobilr̄ habeat ⁊ opetur. hec autez alias quidem artes non cōnumetātur preter ipm scire: ad ṽtutes aūt scire qdez aut nihil pōt alis aūt nō paruz: sȝ oīa possunt q̄ ex multotiēs opari iusta ⁊ temperata adueniūt.

Istud ē caplm̄. 4ᵐ. pmi tractatus in q̄ mo uet̄ ⁊ soluit̄. 4. questio principalis huius scđi libri. s. q̄liter ṽtus generat̄ ex opibus ṽtu tis. ⁊ continet istud caplm̄ tres ptes principa les. In prima pōit ⁊ soluit q̄ōnem. In scđa ibi. Res qdē igit̄. Ponit ⁊ pbat vnam ꝯclusionez ꝑ quā appar; solutio pncipalis q̄ōnis. In ter tia ibi. Sed multi. Remouet quēdā errorem. Prima ps ꝯtin; tres pticulas. i prīa ponit̄ q̄ō ⁊ rō q̄ōnis. In scđa ibi. Uel neq; in artib⁹. Po nitur vna solo q̄ōnis. In tertia. Adhuc aūt neq; simile. Ponit̄ alia solutio ad candē q̄ōnē. In pria igit̄ pticula mouet̄ dubitatio ⁊ ponit̄ rō dubitationis. q; n. dictum ē ꝙ ṽtus generat̄ ex opationibus bonis vt ex iustis opationib⁹ efficit̄ aliquis iustus. iō mouet̄ q̄ō q̄liter h̄ po test rē ꝙ ex opationibus ṽtutis generet̄ ṽtus vt ex opationib⁹ iustis iustitia. Rō hui⁹ dubi tationis ē. q; illud dictum nō videt̄ rē verum ꝑ eo ꝙ sicut ē in artibus ita ē in ṽtutib⁹. sed in artibus ē sic. ꝙ nullus facit opa artis nisi hñs artē. nullus. n. facit opa grāmaticalia nisi grā maticus nec musicalia nisi music⁹. ergo eodez modo nullus facit opa iusta nisi iust⁹. ⁊ p ꝯñs ex iuste operari nō fit aliquis iustus. quia eo ipo ꝙ aliquis iuste opatur ē iustus. vñ cū idē non sit generans ⁊ generatū respectu eiusdem cū nihil generet se. ⁊ iuste opari ē effectiue a iu stitia seqtur ꝙ iustitia non efficitur nec genera tur ex iuste operari cum sit econuerso.

Uel neque in artibus.

Hec ē scđa pticula prīe ptis in qua ponit̄ vna solutio que ē p interemptionem hu ius ꝑpositionis accepte in rōe dubitatōnis q̄ ista. nullus facit opa artis nisi hñs artem. q; nō grāmatic⁹ pōt facere opa artis grāmatice. nam aliquis idiota pōt a casu ꝓferre oratiōez congruam. nullus tñ pōt grāmatice hoc ē ar tificialr̄ s; grāmaticam facere opa grāmatica lia nisi grāmaticus. ⁊ eodē modo aliquis non iustus pōt facere opera iusta non tamē iuste. id scđm habitum iusticie. Intelligendum ꝙ non iustus faciens opera iusta nō operatur a casu sed per se si intendit generationē ṽtutis q; facit opera iusta per rationē practicā existēz in ipo q̄ ē pncipiū mouēs ad generatōēz ṽtutis

Adhuc neque simile

Hec est tertia pticula prīe ptis in q̄ ponit̄ alia solo que ē p interemptōēm silitudi nis assūpte iter artē ⁊ virtutē ⁊ ꝯtinet hec par ticula duas ptes. In prīa ponit solutōem. In scđa ibi. Primū qdē. Enūerat q̄dam q̄ reqrūt̄ ad h̄ ꝙ aliqua opatio fiat ṽtuose. In pria igit̄ pticula. d. ꝙ nō ē sile de artib⁹ ⁊ ṽtutib⁹. quia opa q̄ fiūt fm̄ artē hñt in seipis illud qđ ptinz ad bene eē artis ⁊ nō reqrunt bonitatem in fa ciente. nō enim oz ꝙ faciens fm̄ artē sit bon⁹ sed illa q̄ fiūt scđm ṽtutem reqrūt bonitatē in ipso faciente. ⁊ iō q̄uis ita esset ꝙ nullus pos set facere opa artis nisi hñs artem ex hoc non seqtur ꝙ nullus poss; facere opa virtutis nisi hñs virtutez. Notādū ē hic ꝙ cā huius dis similitudis iter artem ⁊ virtutē ē hec. q; enim fm̄ phm̄. 6ᵒ. huius. Ars ē recta ratio factibiliū ⁊ facere ē opatio transiēs in exteriorē materiā ⁊ talis opatio ē pfectio ipsius facti. iō in opa tionibus artis bonum artis consistit in ipo fa cto. s. in artificiato. iō ad bonitatem artis suffi cit ꝙ ea que fiunt bene se habeant. sed ṽtutes sunt principia actionum que non transeunt in exteriorem materiam sed manent in ipis agē tibus. vnde tales actiones interiores ṽtutum sunt perfectiones agentiuz. ⁊ ideo bonitas hu iusmodi actionū consistit in ipis agētibus. ⁊ iō ad hoc ꝙ aliqua fiant iuste ⁊ tempate non suffi cit ꝙ opa que fiunt bene se habeāt. sed reqrit̄ ꝙ operans debito modo operetur ⁊ sit in se bo nus ⁊ virtuosus. sic ergo soluitur ratio dubita tionis dupliciter. vno modo per interemptio nem huius propositōnis. nullus potest facere opus artificiale nisi artifex. Alio modo soluit̄ per interemptionem similitudinis inter virtu tem ⁊ artem. Notandu; scđm lincon. hic ꝙ iusta ⁊ temperata ⁊ similia aliquando dicunt̄ talia quia sunt de genere talium aliquādo vo. dicūt̄ talia n solū quia sūt d genere taliū s; q̄ cu; sint de genere taliū fiūt a talib⁹ in q̄ntum tales sunt. i. a iustis ⁊ tēpatis ⁊c̄. Cū igit̄ q̄rit̄. vtrum non iustus possit facere opera iusta. di stinguendum est de iusto. quia vno modo dici tur iustum ex hoc solūmodo ꝙ ē tale quale na tum fieri est a iusto. ⁊ sic non iustus potest face re opera iusta. aliquis enim non iustus ꝓpter timorem vel inanem gloriam potest reddere alicui quod suum est. quod est opus iustum ex genere. Alio modo dicitur iustum non solum quia est tale opus quale iustus natus ē facere s; quia ē tale ⁊ a tali scilic; ab habēte habitus iustitie. ⁊ sic loquēdo d iusto ē hec ipossibilis n iustus facit opera iusta.

Primum quidem

Hec ē scḋa pticula scḋe partis in qua phs enumerat q̄dā q̄ reqrūt ad hoc ꝙ aliq̄ operatio fiat virtuose. ⁊ enumerat tria quoꝝ ꝑmum ptinet ad intellectuꝫ. ⁊ ē ꝙ operans sit sciens qd fac̄ ⁊ nō opet̄ ex ignorantia. 2ᵐ ptiꝫ ad appetitū. ⁊ ē ꝙ operetur ex electiōe ꝑpt̄ ipsum opus v̄tutis ⁊ non ꝑꝑ aliquid aliud. ⁊ in hac conditione intelligūt duo. s. electio ⁊ finis debitus ꝑꝑ quē dꝫ eē electio q̄ ē opatio scḋm virtutem. vnde si aliquis operet̄ opus v̄tutis hoc ē illud qḋ v̄tuosus operaret̄ ex passione: vt ꝑꝑ timorem vel iram non operat̄ scḋm virtutem. Si quis etiam operet̄ bonum opus ꝑꝑ lucrum vel ꝑꝑ inanem gloriam. ⁊ non ꝑpter ipsum opus v̄tutis non operat̄ secūdū virtuteꝫ. 3ᵐ qḋ requiritur accipitur ex parte ditus. ⁊ ē ꝙ operetur firme. i. constant̄ ⁊ imobiliter. ꝯstanter q̄tū ad seipm: ⁊ imobilr̄ q̄tum ad exteriora. ita ꝙ a nullo exteriori impediat̄ qn habeat electionem virtuosam ⁊ opet̄ secundum eam. Sed ad artificem non reqrit̄ nisi primū istorum. s. ꝙ sit sciens operari ꝑm arteꝫ: sed ad virtutem ⁊ virtuosum scire nihil vl̄ paꝝ confert. Sic ergo pꝫ dissimilitudo inter v̄tutem ⁊ artē.

Hic sunt duo intelligenda. ꝑmū ē circa hoc qḋ phs dicit: ad artem solum reqrit̄ scire. ⁊ ē ꝙ aliquis potest esse bonus artifex ⁊ si nūq̄ eligat operari ꝑm artem. Unde q̄to magis scit ea que sunt artis tanto ē melior artifex. ⁊ si nū quam operet̄ ars eligat operari nec in opando sit constans ⁊ immobilis. Scḋo circa hoc qḋ phs dicit ꝙ ad virtutē nihil vel paꝝ prodest scire: ē intelligendum ꝙ scire ē duplex. s. speculatiuum ⁊ practicū. ⁊ practicū ē duplex. s. in vli ⁊ pticulari. Scire speculatiuum nihil confert ad virtutē quia intellect⁹ speculatiuus nihil dicit de ꝓsequēdo vel fugiendo. ⁊ scire practicū in vli paꝝ ꝓdest. Sed scire practicū ī pticulari multum ꝓdest ad virtutem. qꝛ illud determinat actū ⁊ alias pticulares circūstantias ī qb⁹ ē actus. Alr̄ tn̄ intelligit cōmētator illud dictum. Scire nihil vel paꝝ confert. ꝙ phs loq̄t̄ de scire practico ⁊ in pticulari. ⁊ ē intētio phi ꝙ scire paꝝ vel nihil ꝓdest ad hoc ꝙ opus sit laudabile ⁊ v̄tuosū. h. n. nō hēt opus ex ipso scire: sed ex electiōe voluntaria. silr̄ q̄tum ad hoc ꝙ opus sit bonū moralr̄ scire in pticulari parū ꝓdest. qꝛ solum fac̄ ad hoc ne opus sit inuolūtarium ꝑ ignorantiam ꝙ est remota dispositio ad perfectionem virtutis.

Res quidem igitur iuste ⁊ tēperate dicūt̄ q̄ sūt tales q̄les vtiq̄ iustus ⁊ tēpatus opabit̄. Iustus aūt ⁊ tempatus ē nō qui hec operatur sꝫ qui vt iusti ⁊ tempati opant̄. Bn̄ igit̄ dicit̄ q̄m ex iusta opari iustus fit ⁊ ex tempata tempatus: ex nō operari autē hec vllus vtiq̄ neq̄ curabit fieri bonus.

Hec ē scḋa ps huius capituli ī qua cōcludit vnā ꝯclusionē ꝑ quā apparꝫ solo q̄stiōis principal. ⁊ ē ista ꝯclusio ꝙ opatiōes tūc sūt v̄tuose quando sunt tales quales sūt opatiōnes v̄tuosi. ⁊ est ꝯclusio. io. ꝓbat̄ q̄si inducti ue sic: tunc sunt res tempate ⁊ iuste qn̄ sunt tales quales opabitur tempatus ⁊ iust⁹. ⁊ sic de aliis. ḡ ⁊c̄. sed nō oꝫ ꝙ qui opat̄ iusta ⁊ tēpata statim sit iustus ⁊ tēpat⁹ nisi ea sic opet̄ vt opāntur iusti ⁊ tempati. s. obseruando tria que dca sunt. s. ꝙ operetur sciens ⁊ eligens ꝑpter hoc. ⁊ ꝙ constanter ⁊ immobiliter opetur qḋ nō pōt facere nisi per habitum ex operationibus acq̄situm. Bene igitur dicitur. Ex illo apparet solutio principalis questionis. nam ex quo ex similibus operationibus generantur similes habitus vt patꝫ ex predictis. ⁊ ille opationes dicūtur iuste ⁊ temperate que sunt similes his que operatur iustus ⁊ temperat⁹ sicut fuit dictum in precedētibus seq̄tur ꝙ hō sit iustus ex hoc ꝙ opatur iusta ⁊ tempat⁹ ex hoc ꝙ opatur tēpata. ⁊ ex hoc ꝙ aliquis non opatur hec nullus vtiq̄ de numero taliū curabit fieri bonus. i. habebit curaꝫ ad hoc ꝙ fiat bonus. ⁊ sic patet ꝙ operatio dicitur iusta. non solum quia fit ab homine iusto sed quia est talis operatio qualē operabitur iustus ex habitu iustitie.

Notādum est hic secūdum lincon. ꝙ hec distinctio de iusto ⁊ temperato ꝙ possunt dici vl̄ quia tale vl̄ qꝛ tale a tali vē satis insinuari in littera. res enim operate iuste considrate dicūtur iuste ⁊ temperate. quando in seipis sunt tales quales operabitur ille qui est iustus ⁊ temperatus. nec sequitur ꝙ qui tales operatur iaꝫ in seipso sit talis. nec seq̄tur iꝫ res opate sint tales in seipsis. ideo sūt iuste vel tempate opate. ⁊ ideo non scḋm perfectā cōsideratione iusti ⁊ temperati iuste ⁊ tempate sunt. perfectuꝫ. n. non solum ab esse sed ad bene eē ē. Scḋm perfectam igit̄ significatiōem iusti ⁊ tēpati cōphēdē tem in se tam eē q̄ bn̄ eē. seq̄t̄ ꝙ q fac̄ iusta ⁊ tēpata iā iust⁹ ⁊ tēpat⁹ ē. ꝑm alteꝝ vero modum nō seq̄tur. hec lincon. Ex illo dicto apparet solutio q̄ōis ꝑncipalis. nā ex opari iusta sit aliquis iustus. ⁊ ē ꝙ ⁊ operari iusta ꝑm ipfectam acceptiōem iusti que est ꝙ iustum ē tale quale operatur iustus non sequitur ꝙ operans sit iustus. sed ex operari iusta secūdū pfectaꝫ acceptionem iusti fit aliquis iustus. quia nullus facit huiusmodi iusta nisi sit iustus.

Sed multi hec qdē nō opant̄. Ad rōēꝫ aūt fugiētes existimāt phari ⁊ sic fore studiosi: ⁊ silē aliqd facientes laborātib⁹ q̄ medicos audiūt qdē studiose: faciūt aūt nihil hoꝝ q̄ ꝑcepta sūt: quēadmodū neq̄ illi bn̄ hebunt corp⁹ ita curati neq̄ isti aiam ita phantes.

Hec est tertia pars principalis hui⁹ capituli ī qua remouet quēdā errorē. ⁊ est ꝙ

multi volentes acquirere virtutem errabāt nō operantes scdʒ virtutē. sed optime de virtutibus rōcinantes credebāt per hoc fieri virtuosi. sed phs remouet istum errorē tales icrepando dicens q̄ tales sunt siles laborātibus. i. infirmis qui medicos quidē audiūt studiose. faciūt autē nihil eoꝝ que pcepta sūt. vnde q̄dmodum nec isti se bene habebunt fm corpus: sic nec taliter phantes hī se habebunt scdm aiaʒ

Tractatus scds peractās. 5. questionem principalem huius scdi que q̄rit quid est virtus. et continet duo capitula. In primo inquirit gen⁹ virtutis. In secūdo ibi. Oportʒ āt non solūʒ. Inuestigant differentie ponēde in diffinitōe virtutis. Capitulūʒ primū declarans quid est genus virtutis per diuisionem eoꝝ que sunt in aīa: ex qua diuisione prio declarat quid nō ē virt⁹. et ex hoc per viam diuisionis cōcludit qd ē vt⁹.

Post hec aūt quid ē vtus scrutandū. Quia igitur que in aīa fiunt tria sunt: passiones: potentie: et habitus: horūʒ aliquod vtiq̄ erit virtus.

Istud est primum caplm. ri. z. in q̄ phs incipit inquirere qd ē virtus que ē questio .5. principalis huius scdi. et in hoc caplo principaliter declarat q̄ virtus est habitus. ex q̄ pʒ quid ē genus virtutis. quia vtus ptinet sub habitu tanq̄ sub genere. Istud capitulū cōtinʒ .3. ptes pricipales. In prīa pponit intentionē suam et vnam diuisionem trimembreʒ: sub cuius aliquo membro oʒ virtutē contineri et qdlibet membrū diuisionis explanat. In secūda ibi. Passiones quidem. Declarat quid eorum que sūt in anima non ē virtus remouēs a virtute duo mēbra dicte diuisionis trimembris. In tertio ibi. Si igitur nec passiones. Cōcludit ex premissis quid ē virtus. q̄m est habitus. Et ex hoc patʒ quid est gen⁹ virtutis. Primo po continet duas pticulas. In prima pponit intētionem suam et diuisionem trimēbrē sub cuius aliquo membro virtus continetur. In scda ibi Dico autem passiones. Exponit singula membra sue diuisionis. In prima igitur particula. primo pponit intentionem suā dicens. q̄ post pdicta perscrutandum ē quid ē virtus. ex predictis enim māifestum ē. q̄ vtus pertinet ad aīam. ideo oʒ q̄ sit aliquod eoꝝ que sunt i aīa. Quia igitur. Ponit diuisionē trimembrem. d. q̄ in aīa tria sunt. s. passiones: potestie: et habitus. et horum aliquod ē virtus. hec ergo ē diuisio eorūʒ que sūt in aīa. quoddā ē passio: quoddaʒ potētia. et quoddā habitus. et oʒ q̄ virtus sit aliquod hoʒ trium. Intelligendū q̄ illa diuisio non cōphendit vniuersalr oīa que sunt in aīa. qr non cōphendit opationem aīe: nec intentionem que ē in aīa. sed h diuisio solū cōphendit ea que in anima sunt principia opatōnis humane. Unde hec ē diuisio eoꝝ que f aīa sunt principia operationis humāe: aut sūt passiones aut potentie aut habitus. et hec diuisio est sufficiens quia principiū opationis humāe vel sumit p modū elicientis: et sic ē nuda potentia vel p modum mouētis et sic ē passio. passio enim mouet ad agendū aliquid extra. vt pʒ cū aliquis ex ira impellitur ad percutiendū. vel ē principium operationis humane p modum formalis dispositionis ipam potentiā formalr iclinātis et determinātis ad actū et sic ē habitus.

Dico autem passiones quidem: concupiscentiā: irā timorem: audatiam: inuidiam: gaudium: amicitiam: odium: desideriū: zelum: misericordiam vniuersaliter quibus sequitur delectatio vel tristitia. Potentias autem fm quas passibiles horum dicimur: puta fm quas potentes irasci vel tristari vel misereri. Habitus autem scdm quos ad passiones habemus bene vl male: puta ad irasci: siquidem vehemēter vel remisse male habemus. Si autem medie bene. Similiter autem et ad omnia.

Hec est secunda pticula in qua explanat membra dicte diuisionis. Et primo explanat que sunt passiones. Scdo que sūt potētie. Tertio q sūt habitus. Dicit ergo p passiōes se ē ipam concupiscentiam et iram et timorem et audatiā et inuidiaʒ. et he. 4. passiones cōtinentur sub tristitia. s. ira timor etc. et gaudium qd consistit in interiori cōphensione. et ideo continetur sub delectatione que cōiter consegtur apprehensionem interiorem et exteriorem. et similiter amicitiam odium et desiderium qd differt a cōcupiscentia eo q̄ concupiscentia ē respectu delectationis corporalis tantum. desideriuʒ āt est respectu cuiuscunq; delectationis. similiter et zelum qui est amor intensus cum indignatione contrarij consortem non patiens in amato: vt dicit Albertus. et misericordiā que ē tristitia de alienis malis. et vniuersaliter oīa dicimus esse passiones anime ad que segtur delectatio vel tristicia. Aliter exponit sic. q̄ oīa pdicta sequitur delectatō vel tristicia. et istud est veruʒ q̄m omnes pdicte passiones important motus appetitus in bonum vel malum: ex quorum psecutione cāsatur delectatio vel tristicia. et ideo omnes alie passiones terminantur ad delectationem vel tristitiam. Hic sunt tria videnda primo quid ē passio de qua hic loquitur phs. 2° in quo ē passio. 3° que sunt passiones et quomō abinuiceʒ distinguuntur. Circa primū ē sciēdum scdm Eustratium q̄ passio ē motus appetitus sensitiui in fantasia boni vel mali. s. scdʒ electionem boni et fugam mali. et quia ad omnes passiones sequitur delectatio vel tristicia vt dictum est. et delectatio vel tristicia nō sunt sine cordis dilatatōe vel constrictione. oportʒ

ꝙ omnes passiones fiant cū quadā trāsmuta-
tione organi corporalis. Ex hoc pz ƺm. s. ꝙ oēs
predicte passiones sunt in appetitu sensitiuo:
nā omnis passio est in eo qd̄ patit̄ z trahit̄ ad
naturā agentis. cū ergo triplex sit pars aīe. s.
quedā vegetatiua. quedā cognoscitiua. z que-
dā appetitiua. z in pte vegetatiua non est pas-
sio. qz vegetatiua solū habet potētiam actiuā
nec in parte cognoscitiua est passio. qz illud in
quo est passio mouetur z traditur ad nō habi
en. sed pars cognitiua habz illud qd̄ apprehē-
dit z non mouet̄ ad ipsum. sed magis mouetur
ab eo. ergo passiones de quibus loquit̄ hic phs
non sunt in pte apprehensiua. relinquitur ꝙ
ꝙ sint in pte appetitiua. sed appetitus est du-
plex. s. intellectiu⁹ z sensitiuus. sed in appetitu
intellectiuo non ē passio. qz passio non est sine
trāsmutatione organi corporalis vt dictū est
Et appetitus intellectiuus non habet organū
relinquitur ergo ꝙ passiones sunt solū in ap-
petitu sensitiuo. Circa tertiū igitur videnō
est que sunt passiones z quō distiguunt̄ ab in-
uicem. circa qd̄ est primo sciendū ꝙ appetitus
sensitiuus distiguitur in irascibilē z cōcupisci
bilem. nā appetitus est quedā iclinatio sequens
formam. nā in naturalibus videm⁹ sic ꝙ ad
formā naturalem nō solū sequitur inclinatio
ad cōsequēdū bonū cōueniens z ad fugiendū
malum discōueniēs. sed etiā ad formā natura
lem sequitur iclinatio ad resistendū ipedienti-
bus z resistentib⁹ a cōsecutione boni cōueniē
tis. sicut in igne est inclinatio leuitatis ad pro
sequendū locū cōuenientem z fugiēdum locū
discōuenientē. z ēt in igne est caliditas p quam
resistit cōtrarijs corrūpentibus z ipedientib⁹
ipsum a loco cōuenienti z eodē modo est ꝙ ad
apprehensionē aīalis sequit̄ appetit⁹ quo aīal
mal inclinat̄ ad psequēdū bonū cōueniens et
ad fugiendū malū discōueniēs. z etiā quo resi
stit ipedientibus a psecutione boni cōuenienti
z fuga mali discōuenientis. primo pars appeti-
tus quo psequitur bonū cōueniēs z fugit ma
lum discōueniens vocat̄ cōcupiscibilis. cui⁹
obiectus est bonū sensibile absolute. Scda ps
appetitus sensitiui vocat̄ irascibilis z obiectū
irascibilis est bonū sub ratione ardui z diffical
cuiusmodi est victoria q̄ apprehēditur sub ra
tione arduitatis z difficultatis. Ad accipien
dum igitur numerū z sufficiētiā passionū hic
enumeratarū est sciēdū ꝙ quecunqz passiones
respiciunt bonū vel malū absolute sunt in cō
cupiscibili. z quecūqz passiones respiciūt bonū
vel malum sub rōne ardui sunt in irascibili
Sciēdū igitur ꝙ sicut i naturalibus actiuuz
tripliciter hz ad passiuū qz pmo dat sibi aptitu
dinē z dispositionē ad suam formā. scdo dat ei
motū ad illā formā. z tertio dat sibi quietem
sub illa forma. Sicut ignis agens in aquā p̄z

dat materie aque dispositionē ad formā ignis
z⁹ dat sibi motum ad talē formā. s. ignis seu
ad locum ignis. z tertio dat sibi quietē sub for
ma ignis seu loco ignis. z eodē modo est videre
in obiectis passionuz vtriusqz appetit⁹ sensitiui
. s. cōcupiscibilis z irascibilis nā bonū sensi
bile absolute pmo dat appetitui quādā apti-
tudinem z inclinationē ad ipsum. z sic causat̄
in appetitu cōcupiscibili vna passio que dicit̄
amor cui opponitur vna alia passio. q̄ dicitur
odium. z est respectu mali. scdo illud bonum
dat appetitui actualē motū in psecutione ei⁹
z sic causatur in appetitu cōcupiscibili quedā
passio que dicit̄ desideriū cui opponit̄ alia pa
ssio que dicitur fuga. tertio illud bonū dat ap
petitū ɔcupiscibili in bono adepto. z sic cātur
passio que dicitur delectatio. cui opponit̄ tri-
sticia. z sic patet ꝙ sex sunt passiones in appeti
tu cōcupiscibili quaꝝ tres sumūtur respectu
boni z tres respectu mali que distiguūt̄ sz qd̄
obiecta mouētia diuersimode respiciūt appe-
titum. In irascibili vero sunt quiqz passiones
generales quia respectu boni ardui futuri su
mitur spes cui opponitur desperatio q̄ ē res-
pectu boni ardui z futuri spes enim tendit ad
bonū arduū z futuꝝ z desperatio resilit ab eo
dem. respectu vero mali ardui futuri sumūt̄
due passiones. s. timor z audacia. Audacia. n.
aggreditur malū arduū sed timor fugit ab eo
dem. ex malo autē ardui presenti iminēte cau
satur ira que dicitur esse quedā passio cōposi-
ta q̄ est respectu duoꝝ obiectoꝝ q̄uis nō eq̄-
liter. nā ira est respectu boni ꝓprij z respectu
mali alterius: nā obiectū ire est vidicta de ini
mico seu de eo qui cū ad irā puocauit ex vin
dicta apprehēditur in bonū vt bonū ꝓprium
ipsius irati. z malū alterius. s. offendentis sed
non est respectu boni z mali equaliter qz non
tendit in malū seu nocumentuz alterius nisi
ꝓpter appetitū boni ꝓprij Sic ḡ patet ꝙ sunt
vndeci passiones generales sex in concupisci-
bili et quinqz in irascibili. z sub aliqbus istaꝝ
passionū cōtinēt̄ alie passiones magis specia
les. nā sub tristitia cōtinētur inuidia zelus et
misericordia. Inuidia. n. est tristitia de bono
alterius. misericordia est tristitia de malo alte
rius zelus est tristitia de defectu propꝛij bo-
ni zelus enim est tristitia de hoc ꝙ homo de
ficit a bonis q̄ alij habēt. z potest dici ꝙ zelus
cōtinet̄ sub amore qz zelus est amor intensus
cū indignatione cōtrarij cō forte non patiens
in amato vt dicit albertus. z forte zelus est eq̄
nocum in vna. n. significatione continet̄ sub
tristitia. z in alia cōtinetur sub amore z cōcu-
piscētia cōtinet̄ sub desiderio. qz cōcupiscētia
ē respectu delectatiōis corporal' solū desideriū
respectu cuiuscūqz delectationis. z gaudium
cōtinet̄ sub delectatiōe qz gaudiū consistit in

interiori apprehensione tm̄ sʒ dilectio cōsequitur indifferenter apprehensionē interiorem τ exteriorem vt patet in figura sequente.

Potentias aūt. explanat quid intelligit p potentias nō quidē vlr sʒ in ordine ad huiusmōi passiones. d. ꝙ potentias dicimus sʒ quas sumus potētes. i. per quas possum⁹ pati passiones p̄dictas puta p quas possum⁹ irasci. misereri τ huiusmōi. Habitus aūt exponit quid intelligit p habitus non vlr sed in ordine ad passiones. d. ꝙ habitus sunt sm quos nos habemus ad passiones bene vl male. vbi grā. irasci per aliquē habitū possum⁹ bene vl male. male vt si irascamur nimis vehemēter vl nimis remisse. i. sʒ supabūdantiam vel defectū. vel bene vt si hic fiat mediocriter.

Passiones quidem igitur nō sunt neq; virtutes neq; malitie: qm̄ neq; dicimur secūdū passiōes studiosi vel praui: sʒ autē virtutē vl malitiam dicimur. Et qm̄ sʒ passiones quidem neq; laudamur neq; vituperamur: non. n. laudať qui timet neq; qui irasciť neq; vituperatur qui simpliciter irascitur sed qui qualiter. Secūdum virtutes autē vl malitias laudamur vl vituperamur. Ad huc irascimur quidē τ timemus non sponte virtutes aūt electiones quedā vel non sine electione. Ad huc aūt sʒ passiones quidem moueri dicimur sʒ virtutes aūt vl malitias nō moueri sed disponi qualiter.

HEc est secūda pars principalis hui⁹ capituli in qua determinat quid eorum ꝗ sunt in aīa non est virtus τ cōtinet duas particulas. In prima ostēdit ꝙ virtutes nō sunt passiones. In secūda ibi ppter hoc aūt neq; potētie. ostendit ꝙ virtutes morales non sunt potentie. In prima igiť pticula pbat phs ꝙ virtutes morales non sunt passiones. Et hec ē cōclusio vndecima huius libri. q̃ pbať sic per. 4. rationes. primo sic. sm nullas passiones. s. absolute cōsideratas dicimur boni vel mali. sed sm v̄tutes dicimur boni. τ sʒ vicia mali. ergo nec vicia nec virtutes sunt passiones. ergo rē.

Et qm̄ sm. 2ᵒ. pbatur sic sʒ. virtutes laudamur τ sʒ vicia opposita vituperamur. sed sm passiones absolute nec laudamur nec vituperamur. ergo rē. maior patet. τ minor declarať. per hoc ꝙ non laudatur aliquis nec vitupera-tur quis irascitur sʒ qȝ bn̄ vel male irascitur. ergo rē. Albertus dubitat hic qȝ aliq̃ passiones sunt laudabiles: sicut verecūdia τ passio opposita inudie. ergo sm aliquas passiones laudamur. Rñdet ꝙ passiones non sunt laudabiles eo modo quo virtutes sunt laudabiles. nā passiones non habent laudeʒ in medio distincto ab extremis: sicut est in a laude virtutis: imo quāto plus est de verecundia ꝗ est timor de malo seu de turpi. tanto est laudabili⁹ τ similiter est de passione opposita inudie. in illa enim passione non potest esse superfluum. Ad huc irascimur. tertio pbať sic cōclo. virtutes morales vel sunt electiōes vel nō sunt sine electione sed passiones eueniūt nobis sine electione. ergo v̄tutes morales nō sunt passiones. maior huius rōnis pʒ per hoc ꝙ passiones qñq; pueniunt deliberationē que ad electionē requiritur. Pro maiore huius rōnis ē intelligendū ꝙ virtus accipitur dupl. s. pro actu τ pro habitu. Si p habitu manifestu est ꝙ non est sine electione sic intelligendo ꝙ non pducitur sine electiōe nec opatur sine electione tamē v̄tus aliqñ existit sine actuali electione vt in dormiēte. τ hoc sufficit ad e cōclusionē phi ꝙ habitus virtutis non sit sine electione. cū passio aliqñ fiat sine electione. Si aūt virtus accipiatur p actu. hoc pōt esse dupliciter. s. p actu intrinseco vl p actu extrinseco. Si p actu ītrinseco. sic virtus est electio. si p actu extrinseco: sic non est sine electione. qȝ ac⁹ exterior ab interiori electione pcedit. τ sic quocūq; modo accipiatur virtus aut est electio aut nō est sine electione. Ad huc aūt. q̃rto pbať sic cōclo. sʒ passiones mouemur sed sm virtutes non mouemur sed sm virtutes aliq̃lr disponimur ad hoc ꝙ moueamur. ergo virtutes non sunt passiones. maior pʒ p hoc ꝙ passiones sunt quidā motus appetitus sensitiui τ sʒ motum formaliter mouemur. τ minor pʒ p hoc ꝙ virtutes sunt qualitates. τ secūdum qualitates non mouemur formaliter. sed sm eas sumus dispositi ad mouendū τ agendum.

Propter hoc autem neq; potentie sunt. neq; .n. boni dicimur ppter posse pati simpliciť neq; mali neq; laudamur neq; vituperamur. Et ad huc potentes sumus natura. boni aūt vel mali non efficimur natura. Diximus aūt de hoc prius.

HEc est secūda pticula secūde partis in q̃ declaratur ꝙ virtutes morales nō sūt potentie. τ hec ē cōclo. iz. que pbatur dupliciter. po sic. sm potentias nō dicimur boni nec mali nec laudamur nec vituperamur nō .n. dicitur aliquis bon⁹ qȝ pōt facere bona: nec malus qȝ pōt facere mala sʒ sʒ virtutes dicimur boni vel mali ergo virtutes nō sunt potentie. Et ad huc. scdo pbatur cōclo sic. potēte insti

nobis a natura ẽtutes nõ insūt nob̄ a nā. ḡ rē.
Si igitur neq; passiones sunt virtutes neq; potentie relinquit habit⁹ eas esse Quid quidē igitur genus ē vtutis dictum est.

Hec est tertia pars huius capli I qua ph̄s cõcludit ex premissis quid est virt⁹. et quid est genus virtutis. ⁊ cõcludit istam conclusionem q virtutes sunt habit⁹. q̄ est cõclo .15. q̄ pbatur p locū a diuisione sic. vtutes vel sunt passiones vl' potētie vl' habitus s; nō sūt passiones nec potētie vt pbatū est. ḡ virtutes sunt habit⁹. Dubitat̄ h q2 vr q virtus sit i genere passionis ⁊ nō in genere habitus. quia virtus est mediū inter passiões oppositas. sed mediū ⁊ extrema sunt in eodē genere. ergo virtus est in genere passionis ⁊ nō in genere habitus. Dicēdū q virtus est habit⁹ vt pbat hic ph̄s. Ad obiectionē incõtrariū dicendum. q virt⁹ non est mediū inter passiones sed est mediū inter duo vicia extrema ⁊ obiectū virtutis est mediū inter superexcessū ⁊ defectū in passionib⁹. Caplm .2ᵐ. t.2. declarās q̄ ē differentia ppria virtutis moralis p quā reponitur in specie p̄mo ibi declarat quoddā generale omni virtuti cuiuscūq; fuerit virtus. ⁊ ē q ois virtus pficit habētē. ⁊ opus eius bonum reddit. deinde declarat q ois virtus moralis cõsistit in medio nõ in medio rei sed in medio quo ad nos. tertio cõcludit̄ diffinitio virtutis moralis q̄ ē q virtus moralis. est habitus electiuus in medietate existens quo ad nos determinata aūt rõne ⁊ vt vtiq; sapiēs determinabit. deinde oñdit̄ q̄m medietas est virtus moral' qm est medietas duaꝝ maliciaꝝ. deinde q in omnibus passionibus ⁊ operationib⁹ est mediū laudabile siue mediū qd ē vtus.

Oportet autem non solum sic dicere qm habitus: s; ⁊ qualis quidē. Dicēdū igitur qm virtus ois cuius vtiq; fuerit virtus ⁊ id bñ hns pficit. ⁊ opus eius bene reddit: puta oculi virtus ⁊ oculū studiosum facit ⁊ opus eius. Oculi enim virtute bene videm⁹. Silr ⁊ equi virtus equū studiosū facit. ⁊ bonū ad currēdū. et ferendū ascensorem. ⁊ expectādū bellatorem. Si itaq; hec in oībus ita habz ⁊ hominis virt⁹ erit vtiq; habit⁹ ex quo bonus homo fit. ⁊ a q̄ bene opus suū reddit. Qualiter aūt hoc erit iā quidem diximus.

Secūdū est caplm. 2ᵐ. tractat⁹. 2. in q̄ ph̄s inuestigat d'raz virtutis moralis ⁊ totam eius diffinitionē cõcludit. ⁊ cõtinet illud ca⁹ .4. partes pncipales. In prima declarat q v'tus bois pficit hoiez ⁊ opus eius bonū reddit In scda ibi. Ad hoc aūt. ⁊ hic pmittit quedam necessaria ad ppositū ostendendū. In tertia ibi. Si vtiq; ois sciētia. pbat cõclusionē intentā .s. q ois virtus moralis cõsistit in medio. ⁊ cõcludit diffinitionē virtutis moralis ⁊ oñdit q̄p extremoꝝ medietas est ẽtus. In .4. ibi. Non aūt suscipit. oñdit q non in oībus passionib⁹ ⁊ operationib⁹ est medietas q̄ est virt⁹. In p̄a igitur parte declarat ph̄s q virtus bois hominē pficit ⁊ opus eius bonū reddit. ⁊ hec est cõclusio .14. pbat̄ per simile vel per locū a toto in quãtitate sic ois virtus cuiuscūq; fuerit virtus bñ pficit hñs ipm. ⁊ op⁹ eius bonum reddit qd pz inductiue nā virt⁹ oculi oculum bene pficit. ⁊ opus eius bonū reddit. p virtutem enim oculi bene videmus. Silr virt⁹ eq equū facit bonū. ⁊ opus eius bonū reddit .s. vt sit aptus ad currēdū. ⁊ ferendū ascēsores ⁊ ad expectandū bellatores. ⁊ ita videt̄ esse in oīb⁹ aliis. ergo p locū a toto in quantitate sic erit de virtute bois q virtus bois hoiez facit bonum ⁊ opus eius bonū reddit. Qualiter autē hoc erit iam quidē diximus .s. q p virtutem bõ fiat bonus. ⁊ bene operetur. nā i 2° ca° primi tractatus huius .2. declarat̄ q per operationes q̄ sunt in medio saluat̄ ⁊ generat̄ vna queq; virtus. ⁊ p õñs p eas boni efficimur ⁊ effecti boni facilius bene opamur

Adhuc aūt ⁊ h erit manifestū si speculati fuerimus qualis quidē ē natura ipsi⁹. In oī itaq; cõtinuo ⁊ diuisibili est accipere hoc aūt plus: hoc quidē minus: hoc vero equale: ⁊ hoc vl' s; ipsam rē vel ad nos. Equale aūt mediū quidē est superabūdātie ⁊ defect⁹ Dico vtiq; rei quidē medium qd equaliter distat ab vtroq; extremoꝝ. qd ē vnū ⁊ idez in oībus. ad nos aūt qd neq; abūdat neq; deficit: h aūt neq; vnū neq; idem oībus puta si decē mlta. duo aūt pauca. sex media accipiūtur s; rē. Equaliter.n. excedunt ⁊ excedūtur: hoc aūt medium ē s; arismetricā pportionē: Quo autē ad nos nõ ita sumēdū. Nõ.n. alicui si decē minas comedere multū. Duas aūt paucū. magr sex minas pcipiet. Est.n. forsitan ⁊ hoc multū sumēti vel paucū. Miloni.n. quidē paucū: diutori aūt gymnasioꝝ multū. Silr ⁊ in cursu ⁊ i palestra. Ita vtiq; ois sciens superabūdātiā fugit: mediū aūt querit ⁊ hoc desiderat. Medium aūt nõ qd rei sed quoad nos.

Hec est .2. pars in qua pmittit quedā necessaria ad ppositū .s. ad inuestigandū d'raz virtutis. q2.n. virtus est habitus ⁊ habitus trahit speciem ab obiecto. ⁊ obiectū virtutis est mediū inter passiones ıız q d'ra formal' virtutis sumat̄ ex rõne medij: ita q virtus sit habitus mediū attingens vel in medio consistens. ⁊ pp hoc ph̄s pmittit duo necessaria ad ppositum. primo dicens q virtus sit in medio erit magis manifestū si speculemur. qualis ē natura virtutis. deinde ppōit necessaria ad ppositum ostendendū primū est q in oī cõtinuo ⁊

diuisibili est accipere maius ⁊ minus ⁊ equale. qđ quidē equale ē mediū inter supabūdātiaꝫ ⁊ defectuꝫ ſ3 qđ ꝑmittit. est qđ mediū est. Duplex. s. mediū ſ3 rem ⁊ mediū quo ad nos. medium rei est qđ equaliter distat ab vtroq; extremoꝝ. mediū quo ad nos est qđ nobis nꝫ sup abundat: nec deficit. hoc est q̄ nobis nec est superfluū nec diminutū. mediū ſ3 reꝫ ē idē apud omnes. mediū quo ad nos non est idem apud omnes. medium rei est mediū ſm arismetricā proportioneꝫ. mediū quo ad nos est mediū ſ3 proportioneꝫ geometricā. verbi grā. mediū rei est qđ quātū excedit ab vno extremorū iter q̄ est mediū tantū excedit reliquū extremū: ⁊ tale est mediū arismetricū. ⁊ hoc modo sex est mediū inter. 10. ⁊ duo nō sex p. 4. excedunt. 2. ⁊ p. 4. excedūtur a. 10. ⁊ tale mediū equaliter distat ab vtroq; extremoꝝ. Mediū quo ad nos est mediū geometricū q̄ est ſ3 eandē ꝓportiōꝫ ad subiectū. ⁊ sic. 6 est mediū inter. 9. et. 4. q̄ que est ꝓportio sex ad. 4. eadē ē ꝓportio. 9. ad. 6. q̄ vtrobiq; est sex q altera ꝓportio. q̄ sicut sex cōtinet. 4. ⁊ eius medietatē. ita. 9. cōtinet. 6. ⁊ eius medietatē. Istud medium. s. quo ad nos non est idē apud oēs. qđ phs declarat. nā si cōmedere. 10. minas. i. mensuras ē supfluūꝫ alicui ⁊ cōmedere. 2. mensuras sit nimis paucum. non pp hoc sequiť q̄ cōmedere. 6. sit simpliciter mediū ⁊ simplr bonū aut illi cui. 10. ē supfluū ⁊. 2. nimis paucū. q̄ illi qui debꝫ dominari in ludis gignasticis. est forte supfluūꝫ ⁊ miloni esset nimis paucū. vnde si alicui sufficiant. 4. mensure illi essent. 10. mensure supfluū ⁊ duo nimis modicū nec ex h̄ sequiť q̄. 6. huiusmodi mensure sint quo ad ipsum mediū. ⁊ nec supfluū nec diminutū. Sꝫ si aliqui puta miloni sint. 10. mensure mediū ⁊ nec supfluū nec diminutū: tūc alteri cui⁹ ꝓportio ad milonem est sicut ꝓportio sex ad. 10. erūt. 6. mediūꝫ inter supfluū ⁊ diminutū. oīs aūt sciēs ⁊ prudens fugit extrema. s. supabūdātiā et defectū tanq̄ sibi iꝓportionata. ⁊ querit mediū inter hec tanq̄ sibi ꝓportionatū. sic ergo patꝫ q̄ in passionib⁹ ⁊ opationib⁹ est mediū. q̄ passiones ⁊ opationes sunt diuisibiles ⁊ in oī diuisibili est accipere maius min⁹ ⁊ equale. ⁊ sic ēt patet q̄ mediū ē duplex. s. mediū rei: ⁊ mediū quo ad nos. ⁊ quid est mediū rei. ⁊ quid ē mediū quo ad nos. ex q̄b⁹ patebit q̄ virt⁹ moral' cōsistit in medio quo ad nos. Eustrati⁹ dubitat hic qualiter in passionib⁹ ⁊ opationibus est maius minus ⁊ equale cū passiones ⁊ opationes non sint quātitates ſ3 mogis qualitates. vñ dicit qualitates quidē. n. passiōes opationes enīꝫ sub qualitate vtiq; erūt. Sꝫ oīs virtus moralis est circa delectationes ⁊ tristitias. sed delectatio est in nō tpe. ⁊ ꝑ9ñs indiuisibilis. ergo opationes ⁊ passiones circa quas est virtus sunt indiuisibiles. ⁊ ꝑ9ñs in eis nō ē accipere mai⁹ min⁹ ⁊ equale. Ad illā dubitationē rñdet Eustrati⁹ q̄ oīa illa. s. opatioēs passiones ⁊ delectationes sunt diuisibiles. ſ3 h̄ est ꝑ accñs cū nō sint quātitates. posset etiā dici q̄ q̄uis ꝑdicta non sint diuisibilia ſ3 diuisionē ipīs tñ sunt diuisibilia ſ3 maius ⁊ minus. cōtingit. n. delectari ⁊ irasci ⁊ ēt opari ſ3 mai⁹ ⁊ min⁹. sic pꝫ d̄ lumie qđ fit in istāti. ⁊ tñ diuidiť ſ3 mai⁹ ⁊ minus. aliqd eni est magl luminosuꝫ q̄ aliud ⁊ idem est magis luminosuꝫ in vno tpe q̄ in alio. De milone dicit h̄ Eustrati⁹. 6. signa fortitudinis corporalis. ꝑmuꝫ dicit q̄ hoies aiūt istū trecemathē athletaꝫ q̄ tm̄ fortitudine ab alijs differebat q̄ portādo thauꝝ in humeris sine quieti iterpōe stadiuꝫ ptrāsijt. Scđꝫ qđ dicit d̄ ipo est q̄ milo cōueniēs cū amicis colloquebať in quadā domo ſ3 partē ruiosa ⁊ fere bis qui intus erāt super cadere approximāte ipe subintrās partē ruinosam suffulciēs saluauit oēs educens. Terti⁹ de ipsius morte dicit q̄ quidā aiunt ipsuꝫ milonē in quadā silua deābulātem ⁊ ꝑ rūꝫ via diuertentē trūcū magnū inuenire. hunc autēꝫ a quibusdā esse temptatū scindi immisso fissorio milonē aūt ad hunc accedētem vim fecisse manibus ⁊ pedibus ad diuisionē ⁊ ampius quidem nihil ꝑfecisse ꝑter qđ fissoria excidētib⁹ adinuicē: iam. n. fatigabať violētia ipius hūc iparatu laqueo detentū bestijs cenā extitisse.

Quarto dicit de ipo q̄ dicunt hoies de ipso q̄ ipe vicit decertās in sex olipiadib⁹ in. 7. autem nō potuit superare Masopheū cōciuem ipsius etate iuuenē ⁊ non volētem ꝑpe stare.

Quintu dicit q̄ ille milo fronti circumligabat cordā velut coronā ⁊ hanelitū retinēs inter labis. ex solo ipulsu spiritoū ⁊ sanguis itumescentis in venis fregit cordā ad modū papiri. Sexto dicit de ipo qui dimittēti eo brachis ab humero vsq; ad cubitum iuxta latera ⁊ extendente a cubito indirectū brachia ⁊ manus ⁊ digitos ſ3 ordinem pollice erecto sursū reliquis aūt digitis positis ſ3 ordinē minimū digitorū nullus potuit mouere vim faciens.

Septio dicūt alij de eo q̄ comedebat bouē in die. Et si iste narrata de illo sint vera non est mirum si multum cibū exquirebat.

Si vtique omnis scientia sic op⁹ bene perficit ad mediū respiciens. ⁊ in hoc ducens opera: vnde cōsueuerunt dicere bene habentibus operibus q̄m neq; aufferre est nꝫ apponere vt supabundantia quidē ⁊ defectu corrūpēte bene meditate autē saluante. boni aūt artifices vt diximus ad h̄ respicientes opanť. Uirtus aūt omni arte certior ⁊ melior est quemadmodū ⁊ natura medij ꝯiectatrix. Dico autē moralē: hec enim vtiq; erit circa passiones ⁊ opationes: in his. n. est

superabundantia ⁊ defectus ⁊ mediū. puta ce audere ⁊ timere ⁊ cōcupiscere: ⁊ adverti ⁊ irasci et misereri: ⁊ vl̄r ⁊ delectari: ⁊ tristari ē ⁊ magis ⁊ minus ⁊ vtraq; non bene: qñ aūt oportz ⁊ in quibus ⁊ ad quos ⁊ cuius grā: ⁊ vt oportet ⁊ mediū ⁊ optimū quod est in virtute. Similiter aūt circa operationes est superabūdantia ⁊ defectus ⁊ mediū: virtus aūt circa passiones. ⁊ operationes est. in quibus quidē superabūdātia viciosa est ⁊ defectus vituperatus. Medium autez laudamur ⁊ dirigitur. hec aūtē ambo virtutis medietas quedā ergo est virt⁹ cūiectatrix existens medij.

Hec est tertia pars principalis huius capituli in qua ph̄s pbat cōclusionē intētam. s. q; ola virtus moralis est cōiectatrix medij. sive q; omnis virtus moralis cōsistit i medio: ⁊ cōtinet ista pars tres particulas. In prima ponit vnā rōnem acceptā per locuz a minori. In scd̄a ibi. Ad huc peccare. pbat idem p aliam rōnez acceptā ex difficultate attingendi mediū. In tertia ibi. Est ergo virtus. cōcludit diffinitionez virtutis moralis. In prima particula pbat ph̄s q; omnis virtus moralis cōsistit in medio ⁊ hec est cōclusio. i5. q̄ pbat dupliciter pmo p locū a minori sic. omnis scientia operatiua sive ola ars cū bene perficit op⁹ suum attingit mediū. sed virtus moralis ē certior ⁊ melior omni arte sicut natura est melior ⁊ certior omni arte. cū igitur omnis ars cū bū pficit opus suum attingit mediū sequit̄ per locum a minori q; omnis virtus moralis attingit mediū ⁊ cōsistit in medio. maior declarat̄ p quoddā signū. ⁊ est q; artifices ⁊ vl̄r oēs operibus bene se habentibus cōsueuerūt dicer̄ q; ad ea non est aliquid apponendū nec ab eis ē aliquid auferēdū p hoc significātes q; superabundantia ⁊ defectus corrūpunt bonitatem operis ⁊ medietas inter superabūdantiā ⁊ defectum saluat bonitatem operis. ⁊ ita bonitas artificiati cōsistit in medio inter superabūdantiam ⁊ defectuz. ⁊ ita artifices cū bene pficiūt opera sua attingunt mediū inter superabūdā ⁊ defectū. Circa minorē est sciendū q; virt⁹ est melior ⁊ certior omni arte. q2 virtus determinate inclinat ad bonū ad modū nature ⁊ iō per virtutem male operari. sed p artez pōt hō indifferenter bene opari vel male. per artē cū ē cognitio de bono opere. sed ars non inclinat ad bene operandū sed ad bene cognoscendum ⁊ ideo cōtingit male vti arte. sed non cōtingit male vti virtute. Dubitatur hic q2 nos videmus q; ars cū bene perficit opus suum attingit mediū quia quanto res artificiosi⁹ fit: tāto magis accedit ad extremū ⁊ q2 ōñs ars non respicit medium. Dicendum q; ars respicit medium inter supabūdantiā ⁊ defectū: quia quanto res fit melius per artem tanto meli⁹ magis est recessus a superabūdantia et defectu. verūtū nec ars nec virtus respicit mediū inter bonū ⁊ malū. imo quanto melius res fit tāto est maior accessus ad bonū. vñ si cōparemus bonū ⁊ malū ad inuicē sicut extrema. sic tam virtus q̄ ars respiciunt extrema. Si vō cōparemus supabūdātiā ⁊ defectū ad inuicē tamq; extrema: sic tā virtus q̄ ars respicit mediū. Dico aūt. explanat de qua virtute loquit̄ cū dicit mediū saluare virtutē ⁊ extrema corrumpere virtutem. ⁊ dicit q; debet intelligi d̄ virtute morali nam virtus moralis est circa operatiōes ⁊ passiōes in quib⁹ inenit̄ supabūdantia ⁊ defectus ⁊ mediū. et exēplificat primo in passiōnibus dicēs q; cōtingit timere ⁊ audere ⁊ cōcupiscere ⁊ auerti. i. fugere ⁊ irasci ⁊ misereri ⁊ vl̄r delectari ⁊ tristari magis ⁊ minus ⁊ vtraq; hec non fiunt bene. sed si aliquis timeat ⁊ audeat qñ oportet. ⁊ que oportet. et i quibus oportet. ⁊ quos oportet. ⁊ cuius grā op ⁊ eo modo quo oportet: hoc erit medium in huiusmodi passionib⁹ ⁊ in hoc cōsistit optimum eius. i. optima dispositio que est virtus. Deinde exēplificat i operatiōib⁹. d. q; similiter circa operationes ē supabundantia et defect⁹ ⁊ medium: et virtus moralis ē circa passiones et operationes sicut circa ppriā materiā. ⁊ in his est superabūdantia ⁊ defect⁹ q̄ viciosa sunt ⁊ vituperabilia. s3 mediū laudat̄ ⁊ dirigitur. i. recte se habet. Hec aūt ambo. s. rectitudo q̄ opponitur vicio ⁊ laus q̄ opponit̄ vituperio pertinet ad virtutē. sic ergo apparet q; virt⁹ moralis ē quedā medietas ⁊ cōiectatrix medij inquātū passiones ⁊ operationes ad medium dirigit ⁊ reducit.

Adhuc peccare quidez multis modis dicitur. Malum .n. infiniti vt pytagorici existimauerūt. bonū aūt finiti dirigere aūt vno⁹. Ideoq; hoc quidē facile: hoc aūt difficile: facile gdē nō ꝯtingere signū difficile aūt ꝯtiger̄. ⁊ pp h̄ igit̄ malicie gdē superabūdātia ⁊ defect⁹ virtutis aūt medietas. Boni. n. quidem simpliciter multifarie autem mali.

Hec est secūda pticula tertie partis pncipalis in qua ponitur scd̄a rō pbans cōclusionē pncipalē. s. q; omnis virtus moralis est cōiectatrix medij que cōsumitur ex difficultate attingendi mediū ⁊ est rō talis. circa illud est virtus moralis qd̄ de difficili attingitur et a quo de facili receditur. s3 mediū de difficili attingitur ⁊ ab eo de facili recedit̄. ergo virt⁹ moralis est circa mediū ⁊ ē cōiectatrix medij. Istius rōnis declaratur minor in ista quātuz ad vtrāq; sui pt̄ē: q2 aūt facile sit recedere a medio ps3 nā diuertere a signo ē multis modis et ideo facile est non tangere signū. ⁊ ita facile ē peccare ⁊ recedere a virtute q2 hoc contingit multis modis ⁊ infinitis. ⁊ ideo pytagorici po

fuerunt malū qd̄ pertinet ad peccatū esse ī rōne infiniti. ⁊ esse in eodē ordine cū infinito. ⁊ bonū ad qd̄ ptinet virtus dixerūt esse ad virtutem in eodez ordine cū finito. ⁊ sic pz vna pars minoris p̄me rōnis. s. q̄ a medio de facili recedītur. quia cōtingit infinitis modis recedere a medio. ⁊ etiā pz p exemplū qm̄ facile est sagittam non attingere signū ad qd̄ sagittat̄ qz infinitis modis cōtingit diuertere a signo. Alia pars minoris. s. q̄ difficile est attingere mediū declaratur per hoc q̄ mediū non attingit̄ nisi vno modo tm̄. ⁊ etiā per hoc q̄ est difficile sagittanti attigere signū. ⁊ facile est recedere a signo. ideo hoīes simpliciter. i. vno modo fiunt boni. sed mali fiunt multifarie. i. multis mōis a pp hoc supabūdantia ⁊ defectus sunt malicie hoc est pertinēt ad maliciā. medietas aūt ad virtutē. pōt aūt ratio pbans cōclonē alit̄ formari sic. illud qd̄ ē difficili attingit̄ est mediū vel in medio cōsistens. sed virtus de difficili attingitur. ergo virt⁹ est mediū vel in medio cōsistens. maior pz. qz difficile est attingere mediū. qd̄ pz de signo qd̄ ponitur ad sagittam. a de centro circuli qd̄ difficile est attingere qz ē mediū circuli. ⁊ minor declarat̄ p hoc q̄ cōtingit male facere multis modis: sz bn̄ facere cōtingit vno⁹ tm̄. ⁊ ideo facile est male facere. et difficile est bene facere. ⁊ ita de difficili attingitur virtus. Intelligendū est hic q̄ recte agere non cōtingit nisi cōcurrētibus oīb⁹ circūstantijs debitis. sed malū cōtingit ex defectu cuiuscūqz circūstantie debite. sicut turpitudo corporis q̄ est quoddā malū corporale cōtigit ex defectu cuiuscūqz circūstantie debite vt ex indebito colore vl quātitate vel figura: vel situatione mēbri ⁊ sic de alijs. sed pulchritudo cōsistit solū qn̄ oīa mēbra sunt bene pportionata ⁊ colorata: ⁊ silr egritudo q̄ est malū cōplexionis corporalis accidit ex deordinatiōe cuiuscūqz humoris. sed sanitas non pōt esse nisi ex debita pportione omniū humoꝝ. eodē mō est in actionibus humanis q̄ peccatū ⁊ malū cōtingit ex defectu cuiuscūqz circūstantie debite. ⁊ rectitudo non cōtingit nisi omnib⁹ circūstantijs habitis ⁊ debito modo ordinatis. a ideo peccare est facile. sed bene agere est difficile. pōt etiā dici q̄ facili⁹ est peccare q̄ bn̄ agere qz virtus est medium inter duas malicias. a ita mediū est vnū ⁊ extrema sunt multa. ⁊ iō non contingit bene agere f3 habituz nisi vno⁹ sed multis modis cōtingit male agere fm habitum tum mali sunt habitus mali.

Est igitur virtus habitus electiu⁹ i medietate exn̄s quo ad nos determinata rōne: ⁊ vt vtiqz sapiēs determinabit. Medietas aūt duaꝝ maliciaꝝ: hui⁹ quidē fm supabūdātiā . huius aūt f3 defectū. Et adhuc huic has quidē deficere has aūt supabundare ab eo qd̄ oportet ⁊ in passionib⁹ ⁊ i operationibus. virtutem aūt mediū ⁊ inuenire a eligere pp qd̄ f3 substātiā quidē ⁊ rōnē qdez esse dicentem medietas est virtus f3 optimū aūt ⁊ bene extremitas

Ex predictis cōcludit ph̄s diffinitionē virtutis moralis. que est q̄ virtus moralis ē habitus electiuus in medietate exn̄s quo ad nos determinata rōne ⁊ vt vtiqz sapiēs determinabit. ⁊ hec est cōclusio. 16. huius libri. et hec sequit̄ ex pcedentibus. pbatū est eni pri⁹ q̄ virtus est habitus. ⁊ etiā pbatum est q̄ ad virtutē requirit̄ electio. ⁊ q̄ virtus est in medio quo ad nos. ⁊ q̄ huiusmodi mediuz determinatur per sapientē. i. per prudentē qui inuenit. ⁊ determinat mediū inter supabūdātiam ⁊ defectum quod est mediū quo ad nos. ⁊ ex oībus his declaratis sequit̄ q̄ virtus moralis est habitus electiuus ⁊c̄. Notandum q̄ in illa descriptiōe ponūtur quiqz. pmo ponitur genus virtutis cū dicit̄ habitus. 2⁹ ponit̄ actus virtutis. cū dicit̄ Electiuus. 3⁹ ponit̄ obiectum actus virtutis cū dicitur. In medietate exn̄s quo ad nos. 4⁹ ponit̄ causa bonitatis ipi⁹ virtutis. cū dicit̄ Determinata rōne. virt⁹. n. moralis est in appetitu sensitiuo cui non ē bonitas nisi f3 q̄ determinatur p rōnem. sed qz contingit rōz esse rectaz et erroneā. ⁊ oportet virtutē operari f3 rōez rectā. iō ad hoc explicādū addit̄. s. pticula. s. ⁊ vt vtiqz sapiēs determinabit sapiēs. n. nō determinabit nisi f3 rōz rectā. ⁊ accipit̄ hic sapiēs nō pro illo qui cognoscit causas altissimas. sed p prudente qui rectā cognitionem habet rerū humanoꝝ. Intelligenduz q̄ per habitū distinguit̄ virtus a potentia et passione. per electionē distinguitur a scientia. p medietatē etiaz dīr a verecūdia ⁊ ab alijs passionibus laudabilibus que nō sunt media duarum maliciaꝝ. per determinationē rōnis distinguitur a viribus aīe vegetatiue. per determinationē sapientis distinguitur ab habitu vicioso qui non determinat̄ sic. s. p vt sapiens determinat ⁊ hoc innuit Eustratius in cōmēto. ⁊ f3 albertū hic illud quod vltimo ponit̄ h̄. s. vt vtiqz sapiens determinabit est cōplementum totius diffinitionis. naz qz mediū qd̄ virtus inquirit in singulis variatur oportet q̄ determinetur tale mediū p rōnem sapientis qui sicut dicit ph̄s pōt de singulis sicut res se habet reddere rōnem. Medietas aūt. ⁊ cū declarauit q̄ virtus est medietas. narrat quoꝝ extremorum medietas est virtus. ⁊ dicit q̄ virtus est medietas duarū maliciarū. i. duorum habituū vitiosoꝝ vnius dicti f3 superabūdātiam ⁊ alteri⁹ dicti f3 defectū ab eo qd̄ oportet . i. a rōne medij. ⁊ hoc tam in passionib⁹ q̄ operationibus. virtutē aūt inquātum seruat illō qd̄ oportet cōstat mediū inuenire. i. per rōnem ex

eligere.s.per voluntatem. et sic patet q utraq3 malitia hz rōnem extremi inquātū supabundat vel deficit a medio. virtus aūt habet rōez medij: q2 est quedā medietas inter duos habitus viciosos et operaṫ mediū in actionibus et passionibus. Propter quod fz substātiam. ex predictis appȝ q virtus vno° est medietas et alio° est extremitas. nam fz substātiā et rōez diffinitiuā dicenṫ q quid est medietas. s. fm q est qualitas mediana circa ppriā materiaz. s.circa passiones et operationes quas moderat sed inquātū hz rōnem optimi. s. in tali genere et eius quod est bene. i. fz cōformitatē ad rōez rectam a qua dependet illud qd est bonū et optimū virtus est extremitas vā per; cōparationē ad rectā rōez virtus est extremū fm se et fz illud qd est sic est quedā medietas. Intelligēdum q vtrūq3 viciū inquantū a rōne deviat habet ratione vnius extremi qd est malū sz virtus fz q est cōformitas recte rōni habet rōez boni qd est alterū extremū. Intelligendū q cōsiderādo ad bonū et malū q sūt duo extrema ꝯria sic virtus habet rōnem extremi qt est ita bonū q non malū. sed cōsiderādo ad supabundantiam et defectū q sunt alia duo extrema: sic virtus hz rōnē medij qt est medietas inter superabūdātiaz et defectū. et quia virtus fm illud q est qualitas media inter superabūdātiam et defectū. et non hz rōnē bonitatis nisi inquātū est cōsona recte rationi. iō bonū absolute non ponitur in diffinitiōe virtutis sed medium inter supabūdantiā et defectū cōpetit virtuti per se et intrinsece et etiā rōne obiecti: qd p se tendit. iō virtus fz diffinitionem est medietas sz inqītū ē bonū et optimū sic ē extremitas

Non suscipit autem oīs opatio neque oīs ꝑassio medietatem. Quedā.n.cōfestī noīata cōuoluta sunt cū malicia: puta gaudiū de malo et inuerecūdia et inuidia et in opationibus. adulteriū furtū homicidiū. hec.n.oīa et que talia dicuntur se ipa mala esse: sed non superabūdātie ipso℞ neq3 defectus. Non igitur est vnquā circa hec dirigere sed semp peccare: neq3 est bene vl non bene circa talia in eo qd oportz. vt adulterari qn. et quo puta adulterari. sed simplr facere qdcūq3 ho℞ peccatū est. Simile igitur attribuēti et circa iniusta facere et timere: et incōtinentem esse. esse medietatem et supabūdātiam et defectū. Erit.n. sic supabūdantie et defectus medietas: et superabūdātie supabūdātia. et defectus defectionis: Quēadmodū aūt tēperātie et fortitudinis nō est supabūdātia et defectus pp mediū esse aliqualiter extremū: ita neq3 illo℞ medietas neq3 supabūdantia et defectus: sed vt vtiq3 opatū est vic.oīuz ē vniuersaliter. ergo neq3 supabūdātie neq3 defect° medietas est neq3 medietatis et superabūdantie et defectus.

Hec est quarta pars principalis hui° capituli inqua ostenditur q non in oib° passionibus et operationibus ē medietas q ē virtus. et hec est cōclusio.17. que pbatur tripłr. pmo sic. in his que fz se sunt mala non est ponere mediū qd est virtus. sed quedā passiōes et operationes fz se sunt male. ergo et c. maior patet p hoc q circa ea q scdm se sunt mala nō est dirigere. sed qualitercūq3 fiunt semp sunt mala et semp male fiunt. et in talibus que qlitercūq3 fiunt semp male fiunt non est ponere mediuz qd est virtus. et minor patet per hoc q quedā passiones et operationes cōfestim nominata sūt ꝯuoluta cū malitia. exēplū de passionibus. ille passiones gaudiū de malo et inuerecūdia et inuidia statim noīata sunt ꝯuoluta cū malicia. exemplū de opationib°. adulteriū homicidiū furtū sunt fm se mala. Ista.n. qualitercūq3 fiant semp sunt mala et semp male fiunt. Similis igitur. scdo pbaṫ cōclusio p ipossibile sic. quia opationes et passiones predicte fz se ipoꝛtant maliciā: sicut et vicia extrema quorū medietas est virt°: iō qui in huiusmodi opationibus et passionibus querit mediū: similis est illi q in extremis querit mediū. vt circa hoc qd ē iniusta facere et timere et incōtinentem esse. sed icōueniens est querere medietatē circa extrema vt circa supabūdātiā et defectū quia ipossibile est q in talibus sit medietas. nā sic superabundantia haberet supabūdātiā et defectū et mediū et defectus haberet supabūdantiam et defectum et mediū q est ipossibile. ergo ipossibile est q in passionibus et opationibus q fz se ipoꝛtant malitiā sit mediuz laudabile vtz mediū quod est virtus. Quemodmodū aūt tertio pbaṫ p simile in virtutibus sic: sicut virtutes q sunt fz se bone se habent ad extrema ita vicia que sunt fm se mala se hnt ad mediū sed cōstat quod virtutis non est superabūdātia et defectus. tēperātie enim et fortitudinis nō ē supabūdantia et defectus. pa cū secūdū se iportent mediū si earum essent extrema sequeretur q extrema essent in medio et mediū in extremis qd est ipossibile. ergo p eandez rōnem nec illa q secūdum se iportant maliciam huiusmodi sunt passiones et opationes pdicte hnt medium laudabile. vnde vliter nullius supabundantie aut defect° pōt esse medietas nec alicuius medietatis pōt esse superabūdātia aut defectus. Circa illud capl'3 sunt duo dubitāda. pmū ē du° eustratij. et ē verū virt° moralis cōsistat in medio inter supabūdantiā et defectum et arguit q non sic. non determinato℞ non est possibile assumere mediū. sed nec supabundantia nec defect° determinata sūt in passionibus et opationibus. ergo et c. maior patet et minor declaratur. nā in audacia nō est

determinatuz vsq3 q̄tū debet esse audacia Si
militer neq3 vsq3 q̄tuz d3 eē fortitudo nec in aliis
sup abūdantijs ⁊ defectibus. Item arguit
sic. extremū repugnat rationi mediij. sed bonuz
et malū sunt extrema opationis. cū ergo virt⁹
sit bonū erit extremū et non medium. Item
illud quod non tendit ad maximum non ten-
dit ad medium. sed quedaz virtutes tendunt
ad maximū. ergo ⁊c̄. maior p3. ⁊ minor app3 p
hoc q̄ magnanimitas tendit ad magnos ho-
nores: ⁊ magnificentia ad magnos sumptus.
⁊ illa sunt extrema. ergo ⁊c̄. Circa solutionē
huius dubitationis pono quādā distinctiōez
ð medio que pro maiori parte pōt accipi ex di
ctis eustratij hic. Dico igitur q̄ multis modis
est aliquid medium inter aliqua extrema vno
modo f3 cōmixtionē extremo⁊. ⁊ sic corpus
mixtum est mediū inter elementa: ⁊ fuscū inter
albū ⁊ nigrum. Et quoddā ē mediū f3 ablatio
nem vel negationē extremorū. ⁊ sic virtus est
mediū inter duas malitias. Et quoddā ē medi
um f3 appositionē: ⁊ sic aggregatū ex mixto et
elemēto est mediū inter mixtū ⁊ elemētum. et
quoddā est mediū f3 quantitatē extremoruz
.s. q̄ q̄tū exceditur ab vno extremo tm̄ exce-
dit reliquū. ⁊ sic sunt sex mediuz inter. 10. ⁊. 4.
Et quoddā est mediū f3 equedistantiā extre-
morū. ⁊ sic centrū est mediū in circulo. qr equa
liter distat a qualibet pte circūferentie. Et qō
dam est mediū f3 positionē. ⁊ sic quilibet pū-
ctus cōtinuās partes linee est mediū inter ex
trema linee. Et quoddā est mediū f3 mutatio
nem. ⁊ sic forma īpfecta est mediū inter duas
formas pfectas: ⁊ sic forma spermatis ē medi
um inter formā animalis generātis ⁊ formā
aīalis generati. sic ēt motus ē mediū inter ter-
minos motus. Et quoddā est mediū f3 parti-
cipationē extremo⁊ ⁊ sic oīa hois est medium
inter formas oīo sepatas a materia ⁊ formas
materiales. Ulterius est sciendū q̄ mediuz
quoddā est pfectius vtroq3 extremo⁊ ⁊ quod-
dam ē mediū īpfectius vtroq3 extremo⁊. ⁊ q̄
dam est mediū qō est pfectius vno extremo⁊
⁊ impfectius reliquo. Et qōdā ē mediū eque p
fectū cū vtroq3 extremorū. Ex⁹ pmi. mediū f3
cōmixtionē est pfectius vtroq3 extremorum.
nā corpus mixtum ē pfectius q̄3 elemēta ex
quibus cōponit̄. Et silr mediū f3 negationem
est pfectius vtroq3 extremorū. virt⁹. n. est pfe
ctior vtroq3 viciorū inter q̄ est mediū. Ex⁹ ter
tij. aliquod mediū f3 cōmixtionē ē pfecti⁹ vn
extremo ⁊ ē ipfecti⁹ altero: sic fuscū est pfecti⁹
nigro. ⁊ impfectius albo. Similiter mediū fm
quātitatē vt numerus senarius est pfectius
vno extremo ⁊ īpfectius alio. Silr mediū scd3
pticipationē est pfectius vno extremo ⁊ imper-
fectius alio. Ex⁹ quarti. mediū f3 positionem
extremorū. ⁊ mediū f3 eque distāciā extremo-
rum est eq̄ pfectū cū vtroq3 extremo.

His premissis dico q̄ virtus moralis est me-
dium f3 abnegationē extremorū. s. f3 abnega
tionem excessus et defectus. qō patet sic: vir-
tus moralis est pfectio appetitus derelicta in
ipso appetitu ex rectitudine rōnis p quā ap-
petitus regulatur circa appetibilia: ita q̄ vir-
tus moralis regulat̄ a recta rōne. sed bonum
⁊ perfectio cuiuslibet regulati cōsistit in cōfor
mitate ⁊ adequatione ad suam regulā ⁊ mēsu
rā: sicut bonū artificiati ē q̄ cōformetur arti
bonitas igitur virtutis moralis cōsistit in ade
quatiōe ⁊ conformitate ad rectā rōnez: sicut
manifestū ē q̄ adequatio siue equalitas ē me
dium inter excessum ⁊ defectū. ergo virt⁹ mo
ralis cōsistit in medio per abnegationē extre-
morū. Et cōfirmatur p simile. nā sicut sanitas
est quedā equalitas ⁊ cōmensuratio humorū
ita virtus moralis est quedā equalitas ⁊ com
mensuratio passionū. ⁊ huiusmodi mediū di-
citur esse mediū rōnis: non qr rō facit tale me-
dium. s3 qr tale mediū cū rōe in re cū difficulta
te ⁊ magna inquisitione p rōnem inuenitur. ⁊
dicitur etiā mediū quo ad nos qr cōsistit ī pro
portione ⁊ cōmensuratione rerū nō f3 se s3 ad
ipsum hoīez ⁊ cōditionē eius. ⁊ qr huiusmodi
cōmēsuratio diuersificatur f3 diuersaz cōdi-
tionē hominū ideo tale mediū non potest esse
idem in oībus qr qō est superabūdantia ī vno
esset defectus in alio: vt patet p exemplū phi
in litera. Sciendū etiā q̄ virtus moralis dici
tur esse mediū inter passiones. ⁊ dicitur eē me
dium inter duo vicia. de virtute tn̄ sermonis
virtus nō est mediū inter passiones: sed ē con
iectatrix medij inter passiones qr inclinat in
mediū inter passiōes tāq̄ in obiectū pp̄ū. vn̄
hec ē pdicatio materialis: virtus est mediū inter
passiōes. et hec ē pdicatio formalis ⁊ vera ð vir
tute fmōis: virt⁹ ē mediū inter duo vicia. Ad
primam rationez que est Eustratij dicendum

ꝙ indeterminatoꝝ pōt eē mediū dictū p abne-gatōnem extremoꝝ. vnde in moralibus: extre-ma excelliētie ꝛ defectus nō sūt determinata. ſꝫ sūt quedā elōgationes īfinite ꝛ penit⁹ indeter-minate p recessū a medio ꝯtingit eni elongari a medio in īfinitū salrē p ymaginatōem. ꝛ hoc tam ex pte supabūdātie ꝙ̄ ex pte defectus: cō-tingit. n. audere in infinitū. ꝛ ēt contingit time-re in infinitum. vtrum ā t sit dare primum gra-dum audace vl̄ primū gradū timiditatꝭ infe-rius videbiṫ. Ad 2⁹ dicēdū ꝙ vt⁹ habꝫ rō-nem extremi respectu vnius oppōnem ꝛ rō-nem mediȷ respectu alteri⁹. naꝫ vtus habet rō-nem extremi in illa oppōne que est inter bonū ꝛ malum. ꝛ hꝫ rōnem mediȷ in oppōne que est ſm supabūdātiam ꝛ defectū. vl̄ sic si vtus mo-ralis ꝛ extrema opposita cōparentur ad rōnē scilicet ſm rōem boni ꝛ mali sic vtus hꝫ rōneꝫ vni⁹ extremi qḋ ē cōformima ad rectā rōnem ꝛ vtrūq; viciū hꝫ rōnem alterius extremi qḋ ē recessus a recta rōe. Sed si vtus moralis cō-sideretur ſm suā materiā sic hꝫ rōem mediȷ in ꝗ̄tum reducit passiones ad mediū rationis.

Ad 3⁹ dicēdū ꝙ magnificentia ꝛ magnani-mitas tendunt ad magnū seu ad maximuꝫ in re qḋ tn̄ ē mediū īter plus ꝛ minus ſm circun-stantias diuersas. vnde mediū ꝛ extremum in actionibus ꝛ passionib⁹ ꝯsiderātur ſm diuer-sas circūstātias. vn̄ nihil phibet illud qḋ ē ma-ximum in re eē mediū ſm conformitatē ad rō-nem ſm debitas circunstantias. vn̄ magnific⁹ ꝛ magnanimus tēdunt i illud qḋ ē maximū in re ſm regulas rōis. vt oꝫ ꝛ qn̄ oportet. ꝛ sic de eis. vn̄ phs i 4.° hui⁹ dicit ꝙ magnanimitas ē magnitudine extremum. sed eo qḋ ē vt opor-tet sic ē medium. vnde ad formam rōnis cum dicitur ꝙ illud qḋ tendit ad maximum non tē-ditad medium. dico ꝙ illud quod tēdit ad ma-ximum in re nō tendit ad medium rōnis siue ad medium quo ad nos. Secūda dubitatio vtrum adulterium homicidium ꝛ huiusmo-di sint semper mala. ꝛ videtur ꝙ non. quia licꝫ cōmisceri cum vxore tyranni vt p hoc interi-matur tyrannus: ꝛ vt patria vel ciuitas con-seruetur. Item licet medico mentiri īfirmo vt per hoc infirmus recuperet sanitateꝫ. ꝛ illa videtur plato dicere. Dicendum ꝙ illa que secundum se sunt mala primo modo dicendi p se: vt illa que sunt conuoluta cum malitia vt dicit phylosophus nullo modo possunt bene circumstātionari. nec est aliquod male malū cō-mittendūꝫ pro aliquo damno vitando aut cō-modo consequendo nec possunt huiusmodi ali-quo modo bene fieri. Tamen vt dicit Albert⁹ quedā mala iaꝫ actu ꝑpetrata possunt redimi similiter aliquo bono: ita ꝙ eis faciens declinet p hoc a condemnatione legis. multa. n. mala ꝟ modo similiter redimūtur que tamen semper sunt mala. Si enim non essent mala non indi-gerent redemptione. pōt ēt ꝓbabiliter dici ꝙ huiusmodi oꝑationes ꝛ passiones quas phs dicit hic eē conuolutas cum malicia non sunt res simplices absolute. qꝛ oēm rem simplicem absolutā procul dubio possibilē potest deus producere. sed illud qḋ de se ē conuolutum cum mali-tia non potest deus ꝓducere. Ideo dico ꝙ hu-iusmodi q̄ phs dicit hic eē conuoluta cū mali-tia sunt entia copulata ipoꝛtantia oꝑationem vel passionē conuolutā cū malitia: sic̄ ista voꝫ oꝑatio mala: siue ista voꝫ: oꝑō facta ꝯ volūta-tem dei nō significat oꝑatōem tm̄ sꝫ oꝑatōem copulatā cū malitia vl̄ ꝯtra volūtatē dei fac-taꝫ. vn̄ per homicidiū adulteriū inuidiā ꝛ hu-iusmodi non intelligit phs operationem sim-plicem sed aggregatum ex operatione vel pas-sione ꝛ ex malitia. Et talia aggregata vel copu-lata non possunt bene fieri. nec potest deus huiusmodi copulata vel etiam aggregata fa-cere quia quedā huiusmodi copulata sūt pec-cata que deus nō pōt facere. Et si dicaṫ ꝙ pec-catū ē nihil ꝛ huiusmōi copulata sunt aliq̄. Di-co vt mihi vꝫ ꝙ li nihil pōt dicere negationem cuiuslibet entis vl̄ ꝛ cuiuslibet intelligibilis vl̄ pōt dicere solum negationem entis simpli-cis. peccatum non ē nihil primo mō dictuꝫ: cū sit ens copulatum: sed ē nihil scđo mō. qꝛ nō ē aliquod ens positiuum simplex. Et si dicaṫ ꝙ si peccatum sit aliquid siue simplex siue copu-latum tūc deus possēt facere peccatum. qꝛ de⁹ pōt facere oē illud qḋ non claudit ꝯtradictio-nem. Dico vt mihi videtur ad p̄sens ꝙ de⁹ nō pōt facere oē ens positiuum nec oē possibile qꝛ peccatum: vt blasphemare deum vel facere contra voluntatem dei ē ens positiuum ꝛ ens possibile que tn̄ de⁹ non pōt facere: nec est ista ꝓpositio magistralis vera vniuersaliter: deus pōt facere omne quod nō includit cōtradictio-neꝫ sub hac forma: sed sic debet intelligi: deus potest facere omne illud qḋ deū facere non in-cludit contradictionem: nunc autem deum fa-cere aliquid contra voluntatem suaꝫ includit contradictioneꝫ. ꝗuia aliquid fieri contra vo-luntatem dei non includat ꝯdictioneꝫ. Tra-ctatus tertius libri secūdi ꝺ spēbus ꝛ oppōne vtutis ꝛ documēta ꝗliter hō poterit fieri vtuo-sus ꝯtinēs. 3. capitula. In p̄mo enumeraṫ spēs vtutis moralis. In 2° ibi. Trib⁹ ā t existētib⁹. Determinaṫ de oppōne iter vtutem ꝛ viciuꝫ. In 3° ibi. qm̄ gdē igiṫ ē vtus. ponūtur documē-ta p q̄ hō pōt fieri vtuosus. Ca⁹ primum in quo enumeraṫ vtutes cū malitijs ꝗ̄ꝫ medie-tates ꝛ passionib⁹ eis subiectis sunt. ꝛ qꝛ circa oꝑatōes ꝛ mōes vtes sūt vniuersales ꝑticulares vero sūt veriores ꝓp hec iā dicta vl̄ de vtute coaptat spēbus ad maiorē declaratōem ꝙ vt⁹ ē medietas ꝛ ꝙ diffō vtutis est bene assignata.

Oportet autem non solu universaliter dici sm his que sunt secundu singula aptare. In his qui circa operatiões sermonibus universales quidem inaniores sunt particulares autez veriores. Circa singularia enim operationes: oportunum autem i his cõcordare. Sumendum igitur hoc ex descriptiõe.

Istud est capitulum pmum tractatus tertij in quo soluitur questio sexta principal. querens que sunt virtutes morales et enumerans species virtutis moralis ostendenda in speciali q in habitibus et passionibus medium est laudabile. et extrema sunt vituperabilia et sic manifestatur in speciali differentia posita i diffinitione virtutis que est medietas seu medium. Istud capitulum continet tres partes principales. In prima ponitur causa propter quam oportet dicere de virtutibus in speciali. In secundo ibi. Circa timores quidez. Enumerat virtutes in speciali ostendendo q in habitibus moralibus medium est bonum et laudabile. In tertia ibi. Sunt autem. Ostendit q in passionibus medium e bonum et laudabile. In prima igitur parte dicit q non oportet solu dici universaliter quid est virtus. sed oportz adaptare illud quod dictum est de virtute in generali ad singulas virtutes in speciali. et hui⁹ cam assignat et est quia sermones universales in scientia operatiua sut minus certi sermonibus particularibus. Cum enim operationes sint circa singularia: oportet in scia operatiua seu pratica sermones universales ad particularia adaptari. si enim operationuz sermones dicantur solum i universali erunt inanes. cu quia non consequuntur finem suum qui est directio operationum singularium. Cum qz nõ possunt in talib⁹ universales smões sumi qui deficiunt in aliquo particulari pter varietatem materie vt dictum est supra. sed particulares sermones sunt efficaciores: quia sunt apti ad dirigendum operationes et sunt veriores. quia non ita recipiunt instantiam sicut sermones universales. et ideo illud quod dictu est in universali de virtute sumendum e ex descriptione. i. diuisione circa virtutes diuidedo virtutez in singulas eius species. Notandum q lincoñ. dicit hic q ari. descriptionez hic vocat virtutum enumerationez cu malicijs quarum ipse virtutes sut medie per quam descriptionem intendit determinare manifestius q virtutes sunt medietates.

Circa quidem igitur timores et audacias fortitudo e medietas. Super abundantium at qui in timiditate qdem innominatus. Multa .n. sut innoiata q autē in audere superabundat audax. qui autem in timere superabundat in audere vo deficit timidus. Circa delectationes at et tristitias non omnes. Minus at et circa tristitias. medietas quidez temperantia. Superabundantia at intempatia. deficiētes at circa delectatiões nõ multu fiut pp qd isti noie n sut sortiti at sit isēsibiles.

Hec e secunda pars principalis huius capituli in q enumerat virtutes in speciali cum hoc ostendendo q in unoquoq genere habitus moralis medium e laudabile et extrema vituperabilia et continet tres particulas. In pma ostendit propositum faciendo mentionem de virtutibus que sunt circa passiones quaru obiecta pertinent ad corporalem vitā. In scda ibi. Circa dationem pecuniaz. determinat de illis que pertinent ad extrema bona vel mala. In tertia ibi. Sunt autem alie tres et c. determinat de habitibus respicientibus exteriores actus. In pma igitur pticula determinat de fortitudine et temperantia et earum extremis. et primo de fortitudie. et dicit q fortitudo e medietas inter timores et audacias. s. in qntum respicit picula mortis et extrema fortitudinis sunt audacia et timiditas. audax e qui superabūdat in audere et timidus e qui superabundat i timere et defic in audere qui autem deficit in timēdo inoiat⁹ e quia raro inuenitur talis. Notanda e hic differentia inter audacem et intimidum quā ponit hic Cōmētator. et e q intimidus est in plus qz audax. quia fortis e intimidus: quia non timet que non oportet timere. et audax e intimidus. qz nec timet que oportet nec que non os. et ita intimidus est superius qz audax. lincoñ. dicit hic q timiditati opponit puatie timiditas et audacia cōtrarie et qz ad priuatiue oppositū non sequitur contrarium sed econuerso. ideo ad audaciam et fortitudinē sequitur intimiditas et non econuerso nec ad priuatie oppositum audatie sequitur timor. et vlr ad priuatiue oppositum alicui⁹ non sequitur ipm cui e priuatie oppositum nec etiā contrarium. Circa delectatiões at. temperātia et eius extrema ptinent ad corporalem vitam. nā p cibos et potus circa que e temperantia et ei⁹ extrema pseruatur corporal vita i indiuiduo et p venerea circa q e tempātia conseruatur vita in spē. dicit q q temperantia e circa delectatiōes et tristitias. sz nō e circa oēs delectationes et tristitias sz circa ea q sut actus ptinētes ad cibos et potus et venerea. min⁹ aūt e circa tristitias qz circa delectatiōes. nam huiusmodi tristitie cāntur ex sola absētia delectationum. Extremum superabundantie vocatur intemperantia. sed extremo in defectu non est nomen impositum. quia raro inuenitur. cum omnes naturaliter appetant delectationem et propter hoc deficiens circa delectationes est innominatus. sed phylosophus ipōit ei nomē dicens sunt autem insensibiles. s. talis qui deficiunt circa delectationes. Comentator dicit

hic ꝙ temperancia ē min⁹ circa tristitias ꝙ̄ cir ca delectationes: inquantum enim tristatur i de lectationum absentia circa tristitias eē dicit̄

Item Comētator dicit hic ꝙ intemperātia ē extremū supabundans. ⁊ insensibilitas non ē proprium nomen extremi contrarij intēperā tie. ⁊ causam assignat dicēs. oportet eni ipm. f. qui ē in contrario extremo intēperātie. vt sicut delectatōem deficere ita supabundare. scōm tristari hic autem non est insensibilis.

Circa dationem

autem pecu niarum ⁊ cir ca acceptionem medietas quidez liberalitas: superabundantia autem ⁊ defectus pdigali tas ⁊ illiberalitas. Contrarie autez ⁊ he super abundant ⁊ deficiunt. prodigus enim quidem in tributione superabundat: in acceptione au tem deficit. Illiberalis autem in acceptione qui dem superabundat: in tributione vero deficit Nunc quidez igitur typo ⁊ in capitulo dicim⁹ contenti hoc ipso: posterius autem certius de his determinabitur. Circa pecunias autem et alie dispositiones sunt. Medietas quidez ma gnificētia. Magnificus eni differt a liberali. hic quidem eni circa magna. hic autem circa parua. superabundantia autē apyrochalia et banausia: defectus vero paruificentia. Diffe runt autem hec ab his que circa liberalitatez. Quomodo autem differunt posterius dicetur Circa honores autē ⁊ inhonorationem: medie tas quidem magnanimitas: superabundātia autem Caumotes q̄dā dicta: defectio autē pu sillanimitas. Sicut autem dicimus habere ad magnificētiam liberalitatē circa parua diffe rentē. ita ⁊ habet quedam ⁊ ad magnanimita tem circa honorem existentē magnum. hec āt circa paruos existentes. Est eniz vt oportet ap petere honorē ⁊ magis q̄ oportet ⁊ minus. Di citur autē qui superabundat quidem desyde rijs phylotimus: qui autē deficit aphylotim⁹: medius autē innominatus. Innolete autez et dispositiōnes. Verumtamē phylotomi ⁊ phylo tomia. vnde contendūt extrēi de media regio ne ⁊ nos autem ē quando mediū phylotimum vocam⁹: ē autē quando aphylotimum. ppter quā autem cām hoc facimus in his q̄ deinceps dicetur. Nunc autem de reliquis dicamus sz enarratum modus. Est autez ⁊ circa irā super abundantia ⁊ defectus ⁊ medietas. Fere autē innoiatis existentibus ipis medium mansue tū dicētes: ⁊ medietatē mansuetudinem voca mus. Extremoꝝ autez qui quidez superabun dat iracundus sit: Malicia autez iracūdia qͥ āt defic̄ irascibilis q̄dē: defectio āt inirascibilitas

Hec ē secūda particula scōe partis princi palis in qua agit de habitibus respicien tibus exteriora. ⁊ pmo de his que respiciunt exteriora bōa cuiusmōdi sūt diuitie ⁊ honores. 2⁹ de his que respiciunt exteriora mala cuius modi ē ira ⁊ que ad iram prouocāt. Primo igi tur agit de habitibus qui respiciunt diuitias cuiusmodi sunt liberalitas ⁊ magnificentia et earum extrema liberalitas ⁊ eius extrema sūt circa mediocres diuitias. sed magnificentia ⁊ eius extrema sunt circa magnas diuitias. dic ergo ꝙ circa dationem: ⁊ acceptionem pecu niarum mediocrium medietas ē liberalitas ⁊ eius extrema sūt prodigalitas ⁊ illiberalitas. prodigus enim superabundat in datione ⁊ de ficit in acceptione. illiberalis autem econtra rio quia abundat in acceptione ⁊ deficit in da tione: hec autem hic dicuntur typo. i. exempla riter. ⁊ i capitulo. i. sūmarie quia ꝺ hoc sumus hic contenti quia posterius determinabit̄ cer ti⁹ de his. Circa pecunias idest circa dationez ⁊ acceptionem pecuniarum magnarum medie tas est magnificentia. magnificus enim differt a liberali. quia magnificus ē circa magna ⁊ li beralis ē circa parua. Extremū magnificētie superabundans ē apyrochalia ⁊ banausia ⁊ ex tremum deficiens paruificētia. ⁊ quomodo h̄ differunt a liberalitate ⁊ eius extremis poste rius dicetur: scilicet in quarto huius. Intelli gendum ꝙ extremum superabundās respectu magnificentie vocatur aphyrochalia ⁊ banau sia. ⁊ dicitur apyrochalia ab a quod est sine ⁊ py ros experientia. ⁊ chalos bonum quasi sine ex perientia boni quia mali expendentes nō cu rant qualiter expendat. vocatur etiam hec su perabundātia banausia a banos quod est for nax quia ad modum fornacis omnia consumit.

Circa honores autē. circa honores magnos ⁊ inhonorationes medietas ē magnanimitas ⁊ extremum superabundans dicitur caumo tes ex co ꝙ ardet in his que pertinent ad ap petitum honoris. cauma. n. incendium dicitur ⁊ extremum oium idest extremum deficiens dicit̄ pusillanimitas. Sicut autem dicim⁹ circa paruos honores medium est innoiatum. sed extremum superabūdās vocatur phylotomia Et extremū deficiens vocatur aphylotomia. vnde dicitur philotimus idest amator ho noris ⁊ aphylotomus idest sine amore honoris Quod āt circa mediocres honores sit virtus q̄ ien se habz ad magnanimitatez sicut liberalitas ad magnificentiam patet per hoc ꝙ contingit appetere paruos honores vt oportet ⁊ quādo etiā. ⁊ contingit huiusmodi honores appetere magis q̄ oportz ⁊ minus q̄ oportet. ⁊ quia me dium circa paruos honores est innominatuz ideo nominamus medium quandoqz nomine vnius extremi ⁊ qn̄qz alterius extremi. vnde cū q ē in medio qn̄qz dicim⁹ phylotomū qn̄qz aphilotomū. vn̄ isti qui sunt in extremis cōten dunt de media regione. vterqz enim q ē i extre mis dicit se eē in medio: ⁊ hoc ē cōe in ib⁹ virtu

timidus enim dicit se esse fortez: ⁊ fortis dicit
se esse audacem ⁊ audax dicit: fortem et timi
dum ⁊ se esse fortem. Est autez ⁊ circa irā:
est autem alia virtus respiciens exteriora q̄ ē
circa mala exteriora ex quibus homo prouoca
tur ad iraz: ⁊ dicit qꝫ circa iram est superabū
dantia ⁊ defectus ⁊ medium: quāuis omnia
illa sint vt plurimum innominata. Medium
autem consueuimus vocare mansuetuz ⁊ me
dietatē mansuetudinez. illum autez qui super
abundat in hoc vocamus iracundū ⁊ dispoſi
tionez eius iracundiam. illum aūt qui deficit
i h̄ vocam⁹ i irascibilē ⁊ dfectū i irascibilitatē.

Sūt autez et alie tres medietates habentes qui
dem quandam similitudinem adinuicem: dif
ferentes vero ab inuicem. Omnes .n. quidem
sunt circa verborū ⁊ operationū cōionem. dif
ferunt autē quoniā hec quidez ē circa verum
quod ē in ipsis: hec autē circa delectabile. hui⁹
autē hec quidē in luso: hec autē in oibus que
scđm vitam. Dicendum igit̄ de his vt magis
cognoscamus quoniā in oibus medietas ē lau
danda. Extrema autē non recta nec laudabi
lia sed vituperabilia sunt. Sunt quidem igi
tur ⁊ hoꝝ plura innolata. Tentandū autē qđ
⁊ in aliys ipsis nomina fingere manifestandis
gratia ⁊ boni qđ consequtur. Circa verum qdez
igitur medius qdē verus quis ⁊ medietas ve
ritas dicatur. Fictio autem que quidē ad ma
ius iactantia ⁊ qui habet eam iactator: que āt
ad minus cyronia ⁊ cyron. Circa delectabile
autē quod quidē in ludo medius quidē eutra
pelus ⁊ dispositio eutrapelia. superabundātia
autem homolochia: ⁊ qui habet eā homoloch⁹
qui āt deficit agroycos quis: ⁊ habitus agroy
cheia. Circa reliquum autē delectabile quod ī
vita qui quidem vt oportet delectabilis autē
amicus: ⁊ medietas amicitia. qui autez super
abundat si quidē nullius gratia placidus. si
autez vtilitatis alicuius sui blanditor. Qui au
tem deficit ⁊ in omnibus indelectabilis litigi
sus quis ⁊ discolus.

Hec ē tertia particula secūde partis i qua
determinat de virtutibus respicientib⁹ ex
teriores actus ostendēdo qꝫ in his mediū ē lau
dabile ⁊ extrema vituperabilia. sunt eniz tres
medietates circa verboꝝ ⁊ operū cōicationē.
vna qua quis exhibet se alteri talem verbo et
opere qualis est ⁊ dicitur veritas. alia qua qu
exhibet se delectabilē in ludis ⁊ dicitur eutro
pelia. tertia vero medietas est qua quis exhi
bet se delectabilez i statu i oibus q̄ spectāt ad
cōmunicatōnem humane vite. ⁊ hec innolata
ē. potest tamē dici amicitia vl' affabilitas. Dicē
dum qꝫ de his vt magis cognoscamus qꝫ i om
nibus medietas ē laudāda ⁊ extrema vitupā
da. ⁊ quia horum plura sunt innolata tentan
dum ē manifestationis gratia ⁊ boni qđ conse
quitur noia fingere sicut in aliys fecimus. s. in
libro pdicamentoꝝ. Circa verū quidem. Exē
plificat de pdictis virtutibus. ⁊ pmo de ea que
ē circa verum: ⁊ dicit qꝫ circa veꝝ in sermone ⁊
opere medietas dicitur virtus ⁊ medius dicit
verus. Fictio falsi que ē circa plus. s. quando
aliquis fingit maiora de se qꝫ sibi insunt voca
tur iactātia: ⁊ talis sic ter vocat Iactator. Sz
fictio que ē ad minus. s. quando aliquis fingit
de se minora qꝫ sibi insunt. s. quedam vilia vo
catur byronia quasi irrisio. ⁊ talis fictor voca
tur byron. i. irrisor. Circa delectabile autē.
exemplificat de virtute que est circa ludos. ⁊
dicit qꝫ circa delectationē que est in ludis ille
qui medium tenet vocatur entropelus quasi
bene se vertens ad omnia. ⁊ medietas vocatur
eutropelia. Ille vero qui superabundat vocat
homolochos. a homos quod ē altare ⁊ lochos
raptor. ⁊ dicitur ad similitudinem milui qui
supervolabat circa aras idoloꝝ i quibus anima
lia imolabātur vt aliquid raperet: ita ille qui
excedit i ludo insistit ad hoc vt rapiat verbum
vel factum alicuius ut in ludū ɔuertat. dispo
sitio seu hitus illius vocat homolochia. ille āt
qui deficit vocat agreycos. i. agrestis ⁊ dispoſi
tio seu habitus vocatur agroychea. Circa re
liquum āt. exemplificat de tertia illarum vir
tutum. ⁊ dicit qꝫ circa reliquuz delectabile qđ
ē i vita q̄tū a d ea que seriose agūtur medietas
vocatur amicitia: ⁊ ille qui ē i medio vocatur
amicus non ab effectu vel ab affectu amandi
sed a decenti conuersatione. Ille autem q̄ supa
bundat in hoc si non faciat hoc nisi cā delecta
di vocat placidus. si autē faciat hoc pp̄ter aliā
vtilitatem vt pp̄ter lucruz vocatur adulator
vel blanditor. qui autez deficit ⁊ est in extrēo
defectu vocat discolus ⁊ litigiosus. ⁊ ille est q
non veretur contristari illos cum quibus vi
uit. Ex predictis patet qꝫ in omni genere ha
bitus moralis medietas est laudabilis ⁊ extre
ma vituperabilia ⁊ hec est ɔclusio. ig. que pba
tur inductiue inducendo in singulis generib⁹
habitus moralis. nam in genere hitus qui est
circa delectationes corporales medietas ē lau
dabilis ⁊ extrema vituperabilia: ⁊ sic de omni
bus aliys vt patet ex precedentibus. Dubi
tatur hic qꝛ videtur qꝫ byronia sit virtus ⁊ by
ron virtuosus quia fingere minora sibi inesse qꝫ
insunt videtur ad humilitatem pertinere. sz hu
militas ē virtus sed p hitus byronie homo fingit
minora sibi inesse qꝫ insunt. ergo byronia ē vir
tus. Pro illo dubio ē intelligendum qꝫ aliqꝰ
potest se habere ad bona que sunt in seipso mul
tiplr. vno modo qꝫ ipse apud se recognoscat bo
na que sunt in ipso. ⁊ hoc pertinet ad virtutē.

Alio modo potest bona que sunt in sei
se sermone dilatare. Et sic facit iactator. et

ē vicium. Alio modo potest bona que sunt in se ipso dissimulatione celare cum tamen credat illa esse notiora nisi ut faciat homines credere ꝙ non desideret honores. et hoc facit ut magis honoretur. et talis ē hypocrita et yron. 4° modo potest se habere ad bona que sunt in ipso ut perfecte exprimat bona que sunt in seipso et sic est vicium. quia decipi potest. vel potest totaliter negare bona que sunt in ipso: et ē vicium. Si autem nec affirmat nec negat. sed dicat ꝙ si talia bona sunt in me regratiandum ē deo qui mihi talia dedit. que quamuis sint magna: modica tamen sunt respectu boni separati. Istud. s. nec affirmare nec negare pertinet ad virtutem.

Adhuc est dubium utrum habens habitum virtutis debeat in aliquo casu declinare a vero. et videtur ꝙ non quia declinare a vero sive in maius sive in minus est mendacium. sed omne mendacium est secundum se malum et per consequens fugiendum ergo in nullo casu debet virtuosum declinare a vero. Dicendum ꝙ per verum hic proposito debet intelligi verum complexum. et sic declinare a vero videtur idem quod committere mendacium propter ꝙ distinguo de mendacio. Triplex enim ē mendacium scilicet iocosum quod fit causa ludi et ad prouocandum homines ad solatium. 2m est officiosum quod fit causa utilitatis alterius et nulli nocet nisi dicenti quia per hoc a vero declinat. 3m est perniciosum quod fit causa nocumenti sicut ē mendacium proditorium vel infamatorium. et secundum duo prima mendacia habens habitum virtutis in casu habet declinare a vero ut propter maius bonum consequendum quam est tale verum a quo declinat vel maius malum fugiendum quam ē tale mendacium iocosum vel officiosum. unde mendacium secundum se et simpliciter nunquam ē committendum nisi in casu in quo fit recompensatio per maius bonum vel minus malum tunc enim excusatur mentiens ne civiliter puniatur. unde si quis ad saluandum vitam alicuius boni viri inueniatur in paruo mendacio recompensatur per maius bonum quam illud mendacium est. malum et habet causam excusationis ex pietate quam habet ad proximum et hec est intentio Eustratii et alberti. et hec videtur esse intentio phi in quarto huius. qui dicit ꝙ prudentius est incidere in minus malum quam in maius malum. Cum igitur mors boni hominis sit maius malum quam mendacium iocosum. est magis eligendum iocose mentiri pro salute vite boni viri. hec est sententia phylosophorum. licet quidam theologi dicant contrarium. nunquam tamen est declinandum a vero secundum mendacium perniciosum. quia illud est de numero illorum turpium ad que non est cogi per quamcunque penam.

Sunt autem et passionibus et in his que circa passiones medietates. verecundia enim virtus quidem non est: laudatur autem et verecundus. qui autem superabundat ut cataplex qui omnes verecundatur: qui autem deficit vel nequaquam verecundatur inuerecundus. Medius autem verecundus. Nemesis autem media tus inuidie et ephycarcochechie. Sunt autem circa tristitiam et delectationem in his que accidunt proximis factus. Nemesiticus quidem enim tristatur de indigne bene operantibus. Inuidus autem superexcedens hunc in omnibus tristatur. Ephycaytechachus autem tantum deficit a tristando ut et gaudet. sed de his quidem igitur et alias tempus erit. De iustitia autem quia non simpliciter dicitur post hoc diuidentes de utraque dicemus qualiter medietates sunt similiter et de rationalibus virtutibus.

Hec est tertia pars principalis huius in qua phs ostendit ꝙ in quibusdam passionibus est medium laudabile et extrema vituperabilia. et hec ē conclusio. 19. huius libri que probatur exemplariter sive per locum a pre subiectis ad totum universale sic. verecundia non est virtus ut in quarto huius ostendetur. sed ē quedam passio laudabilis. verecundus enim laudatur ex eo ꝙ medium tenet. ille enim qui superabundat ut de omnibus verecundetur vocatur cathaplex. qui autem deficit ut de nullo verecundetur inuerecundus vocatur. Nemesis est quedam passio media cuius extrema sunt inuidia et epycarcochachios. Nemesiticus est ille qui solum tristatur si indigni prosperentur. Inuidus est ille qui universaliter tristatur sive digni prosperentur sive indigni. Sed epycaytechachus intantum deficit a tristando ꝙ nunquam tristatur sive digni prosperentur sive indigni. imo gaudet in prosperitatibus malorum. In istis passionibus medietas ē laudabilis et extrema vituperabilia. ergo etc. Notandum secundum lincon. hic ꝙ cum unius moris sit tristari in aliquorum prosperitatibus et gaudere in eorumdem adversitatibus: et inuidia sit tristitia in bonorum prosperitatibus ephycaytechachia sit gaudium de bonorum adversitatibus. et per hoc sint unius moris et non extremitates opposite secundum superabundantiam et defectum non potest Nemesis que est tristitia de malorum prosperitatibus esse media inter inuidiam et ephycaytechachiam cum nullum habere possit inter ipsas medium oportet igitur nosce ꝙ ari. non intendebat dicere nemesim esse medietatem inter inuidiam et ephycaytechachiam. sed ꝙ nemesis est medietas inuidie. ac per hoc etiam medietas ephycaytechachie cum sint eiusdem moris he due. Dicitur enim utrumque dupliciter communiter videlicet et proprie. communiter vero inuidia tristitia de prosperitatibus omnium proprie accipitur tristitia de prosperitatibus bonorum inter quas media est tristitia de prosperitatibus

maloꝝ que ē nemesis que etiā ē media inter gaudiū de malis oīuꝫ ⁊ gaudiū de malis bonoꝝ: ad q̄ duo gaudia cōīter ⁊ ꝓprie significādo sumitur hoc nomen ephycayrecachia. Sic ergo intelligendum videtur qd̄ dicit hic ar. nisi forte intelligatur hic inuidia superexcellens a tristitiam in prosperitatibus oīum ⁊ ephycayrecachia superexcellens leticiam in aduersitatibus oīum ⁊ ponuntur hec opposita. ⁊ non eiusdeꝫ moris ꝓpter super triste hinc ⁊ delectari inde. hec āt insinuantur in cōmento sed subobscure. ideo hāc notulaꝫ apposuimus. hec lincon.

Circa diffinitionē v'tutum moraliū ē sciēdū q̄ v'tus moralis nō solū ē circa passiones interiores. s'ꝫ ē ēt circa opatōes exteriores. cui⁹ rō ē. q: bonū v'tutis ꝯpēdet a recta rōe. ī v'tutib⁹ enī illud ē bonū qd̄ ē recta rōe ordinatum. ⁊ iō circa oē illud oꝫ eē v'tuteꝫ qd̄ ordinari potest a rōne s'ꝫ rō nō solū ordinat passiones interiores. s'ꝫ ēt ordinat opatōes exteriores cuiusmōi sūt emptio: vēditio: distributio. in qb⁹ rō ꝯstituit equalitatē. vnde iustitia ē circa opatōnes exteriores tanq̄ circa obm: sicut alie v'tutes morales sūt circa passiones interiores vt circa obiecta. ⁊ q: oēs v'tutes morales hic enumerate sūt circa passiones pōt sumi distinctio v'tutuꝫ enūeratarū ex distinctiōe obiectoꝝ passionū differentiū. ⁊ hoc sic: passiones aut insurgunt ī nobis ex bono vel malo absolute. ⁊ oēs tales passiones ptinent ad ꝯcupiscibilē: aut insurgūt ex bono vel malo arduo ⁊ oēs tales passiones sūt in irascibili: passionū autē existētiū ī irascibili q̄dam insurgunt ex malo arduo ⁊ quedā ex bono. si insurgūt ex malo arduo aut igit' ex malo futuro. aut ex malo pñti. Si ex malo futuro sic causat' timor ⁊ audacia quoꝝ medietas ē fortitudo. Si vero causat' a malo pñti qd̄ iaꝫ illatū ē. aut hoc ē vt insurgam⁹ ad vindictam. ⁊ sic ē ira que cātur ex quadaꝫ appetiti participatiōe aut in tali vindicta deficimus. ⁊ sic ē passio opposita que dicitur irascibilitas ⁊ medietas istaꝝ passionū ē v'tus que dicit' mansuetudo. Si āt passio insurgat ex bono arduo aut insurgit ex bono vtili aut honesto. a bono .n. delectabili cū non hēat rōem ardui nulla passio in irascibili cāri pōt. Si autem passio cāetur a bono vtili arduo cuiusmodi est pecunia. sic ē magnificentia que est circa magnos sumptus. si a bono hōesto sic ē magnanimitas q̄ ē circa magnos honores. Numerus vero passionum existētiū in ꝯcupiscibili que cāntur ex bono simpl'r absolute accipitur sic: bonū .n. hoīs quoddā ē bonum hoīs in se ⁊ quoddā in ordine ad alios. bonum hoīs in se est triplex. nā quoddā ē bonum delectabile circa qd̄ ē tempantia. ⁊ quoddam vtile circa qd̄ ē liberalitas que ē circa mediocres sumptus. sicut magnificētia circa magnos ⁊ quoddā ē bonum honestū circa quod ē medium inolatum qd̄ ē mediū inter philotimiā ⁊ aphilotimiā. si autem huiusmōi passiones oriūtur ex bono hoīs in ordine ad alios cuꝫ q̄bus cōicat hoc pōt eē trib⁹ modis s'm q̄ verba et opera quibus homo cum aliis cōicat ad tria deseruiūt. nā hō cōicādo cum alio p̄ deseruit sibi ad veritatis manifestationem. ⁊ sic sumit' vna virtus q̄ dicit' veritas s'ꝫ quā homo sine fictione se ostendit in verbis ⁊ operibus qualis ē. 2° verba ⁊ opera deseruiunt homini ad decentes conuersationem in vita. ⁊ sic sumitur amicitia seu affabilitas s'c'dm quam hō nec ē adulator: nec discolus s'ꝫ affabilis ⁊ gratiosus. tertio mō verba ⁊ opera deseruiunt homini ad ludum ⁊ solatiū. ⁊ sic sumitur eutropelia s'c'dm quā aliquis se bene habet in ludis ⁊ solatiis ⁊ sic sunt decē virtutes morales in appetitu sensitiuo. 4° in irascibili scilicet fortitudo ⁊ mansuetudo respectu mali. ⁊ magnificentia ⁊ magnanimitas respectu boni. In cōcupiscibili vero six. scilicet temperantia liberalitas honoris amatiua: veritas: affabilitas ⁊ eutropelia. quibus si addatur iustitia que est in voluntate ⁊ circa operationes erunt omnes virtutes morales.

xi. Intelligendum est q̄ quattuor ponunt a ph'ia virtutes principales que dicuntur cardinales scilicet fortitudo temperantia iustitia ⁊ prudentia quarum due scilicet fortitudo ⁊ temperantia sunt in appetitu sensitiuo ⁊ iustitia in appetitu intellectiuo ⁊ prudentia in ipso intellectu. ⁊ ille virtutes secundum Senecā ⁊ Tallium sunt genera subalterna continentia sub se virtutes speciales. et secundum ipsos ille 4. virtutes generales distinguuntur s'c'dꝫ mō

generales virtutes q̃ sunt quattuor. primus modus generalē ē rectitudo rōis que est radix virtutū scđm quam dirigũtur tam actiones q̃ passiones. ⁊ hec rectitudo ptinet ad prudentiam que dirigit actiones ⁊ passiones. aliter tamen ⁊ aliter sunt dirigibiles a ratiōe operationes ⁊ aliter passiones. nam opationes q̃tū ē ex se non habent aliquā resistentiam ad ratōnem sicut emptio ⁊ vēditio ⁊ alia huiusmodi. ⁊ ideo ad dirigendū operationes q̃tum est ex se non requirit̃ nisi q̃ rō statuat quandam eq̃litatem rectitudinis que pertinet ad iustitiã. sed passiones importãt inclinatiōẽ repugnā tem ratōi. ⁊ hoc dupliciter. aliqua enim passio retrahit ab eo quod ratio precipit sicut timor p̃iculoꝝ ⁊ laboꝝ. ⁊ sic oꝫ eē aliquā virtutē per quam aīm⁹ hominis firmetur ne recedat a bono rationis que quidem firmitas pertinet ad fortitudinem. aliqua vero passio impellit ad aliquid contrarium rationi. ⁊ sic oportet q̃ sit aliqua virt⁹ per quam reprimatur ⁊ refrenet̃ ⁊ hoc pertinet ad tēperantiā. ⁊ scđm quattuor istos modos ponebāt Seneca ⁊ Tullius virtutes cardinales distingui: ponētes oēm rectitudinem ratiōis ad prudentiā pertinere ⁊ oēꝫ equalitatē operationū ad iustitiam ⁊ ad fortitudinem omnem animi firmitatē. ⁊ ad tempātiam oēm passionum refrenationē. Atqꝫ tamē non videt̃ illa distinctio conueniens. qđ pbatur per hoc q̃ isti modi generales conueniunt omni virtuti. ⁊ p̃consequēs per istos modos n̄ distinguũtur v̄tutes cardinales qm̄ nulla distinguũtur per ea que sūt cuilibet illorum coīa. mīn declaratur per hoc q̃ quelibet virtus moralis est habitus ⁊ ē virtus moralis. ⁊ ex hoc q̃ est habitus habet firmitatē vt a contrario non moueatur. ⁊ ex hoc q̃ ē v̄tus hēt q̃ ordinetur in bonuꝫ scđm rōem in quo in portatur rō recti ⁊ debiti. ⁊ ex hoc q̃ ē virtus moralis rationem participans habet q̃ modum rationis in oībus seruet ⁊ vltra eam se non extendat. q̃rum vltimum scđm istos pertinet ad temperātiā. 2⁹ ad iustitiam ⁊ primum ad fortitudinē. Nec valet q̃ dicūt de istis modis generalibus virtutū. non enim sunt pp̃ꝫ istorum virtutuꝫ quia vt dicūt non omnis rectitudo ratōis pertinꝫ ad prudentiā sed specialiter illa que ē rationis scđm actum rōnis qui est precipere. nec omnis equalitas actionū pertinꝫ ad iustitiaꝫ. sed solum illa que ē ad alterum. nec omnis firmitas aī pertinet ad fortitudineꝫ. sed illa que est in periculo mortis. nec omnis repressio passionum pertinet ad temperantiā. sed solū illorum repressio que pertinent ad delectabilia tactus. ⁊ scđm istos ille virtutes cardinales n̄ dicūtur principales ex eo q̃ sūt generales predicabiles de aliis virtutibus specialibus is dicuntur principales respectu aliarum pp̃ter p̃n cipalitatē materie circa quam versātur. Alie vo virtutes dicūtur secūdarie q̃ sūt circa obā minus p̃ncipalia. vnde isti alio modo accipiūt distinctionem v̄tutum cardinaliuꝫ penes obā earum. que quidē obiecta possunt sumi formaliter vel materialiter. ⁊ scđm hoc vtroqꝫ modo pōt sumi distinctio virtutum cardinalium. formalis autē ratio obiecti cuiuslibet virtutis ē bonū ratiōis in quod tendit ipa virtus. ad qđ bonum v̄tus se habet tripliciter. aut enīꝫ est illius boni scđm rationē ⁊ eēntialiter perfectiua ⁊ sic ē prudentia que in ipsa rectitudine rōnis practice eēntialiter cōsistit. aut ē illius bōi cā effectiua. ⁊ sic ē iustitia que equalitatem recti ⁊ debiti in exterioribus operationibus constituit. aut ē illius boni scđm rationem in passionibus cōseruatiua. ⁊ hoc potest eē dupliciter. aut quia custodit ipm a passionibus ipellentibus contra bonuꝫ rōnis: ⁊ sic ē temperantia: vel a passionibus retrahentibus a bono rōis ⁊ sic ē fortitudo. Sumitur etiam distinctio virtutum cardinalium materialr ab obiectis sic. obiecta virtutis aut sunt ipe rationes agibiliuꝫ: aut operationes exteriores: aut passiones interiores. istorum enim trium virtutis potest esse quedaꝫ medietas ⁊ rectitudo quia per virtutem debemus habere rationes agibilium regulatas ⁊ operationes exteriores mensuratas ⁊ passiōes mīores moderatas. p̄mā r̄ctitudinē fac̄ prudētia. scđaꝫ iustitia. t̄tiā fortitudo ī passionib⁹ irascibil̄: tēperantia v̄o in passionib⁹ cōcupiscibilis. videtur tamen mihi q̃ opinio Senece ⁊ Tullij possit probabiliter sustineri scilicet q̃ virtutes cardinales sūt genera subalterna continentia sub se virtutes speciales. iste enim virtutes que specialiter importāt rectitudinem rationis contineñtur sub prudētia vt eubulia gnome ⁊ huiusmodi: de quibus determinatur in sexto huius. ⁊ que p̄imo importāt equalitatem continentur sub iustitia vt patet ō speciebus iustitie ō quibus determinatur in q̄nto. ⁊ que principaliter importāt firmitatem aī continentur sub fortitudine: ⁊ huiusmodi est virtus equanimitatis que importat principaliter firmitatem animi in prosperis ⁊ in aduersis. ⁊ que p̄ īportant refrenationem passionum cōtinentur sub temperantia. Uel potest dici q̃ ille quattuor virtutes que dicuntur cardinales. vno modo sunt species scilicet vt sunt circa determinatam materiam. ⁊ alio modo sunt genera subalterna vt dictum est. ⁊ sic proprie dicuntur cardinales. Capitulum secundū tractatus tertij de questione septia que querit quid opponitur virtuti: in quo ostēditur q̃ tres dispositiones scilicet due malicie: ⁊ virtus que ē media ipsarum omnes omnibus opponuntur aliqualr ⁊ q̃ maior est contrarietas extremorum adinuicem q̃ ad medium ⁊ q̃ opponuntur

tur medio in his quidē defectio magis ī his autē superabūdātia ꝑpter duas causas. vnā ex parte rei alterā ex parte nr̄a ꝛ ꝙ difficile est studiosum esse propter difficile ī vno quoq̄ accipere medium.

Tribus autem dispositionibus duabus quidem maliciis: hac quidem sm̄ superabundātiam: hac autē scḋm defectū: vna autē virtute medietate oīs oībus opponitur aliqualr̄. Extreme quidē.n. ꝛ medie ꝛ adinuicem ꝯrie sunt. Media aūt extremis.

Istud ē scḋm capitulū tractatus tertij. ī q̄ ē oppositione virtutis ad malitiā ꝛ maliciarum ad inuicem. ꝛ ꝯtinet. 4. ptes. In pria pħs ꝑponit intētionem suam. In secūda ibi. Quēadmodū eq̄le. ostēdit ꝙ virtus ꝯriaṫ vtriq̄ viciorum inter que ē mediū. In tertia ibi. Sic aūt oppositis. ostēdit ꝙ maior ē contrarietas extremorum adinuicem q̄ȝ extremorum ad virtutē. In quarta ibi. Ad medium aūt. ostēditur ꝙ vnum extremum magis ꝯriatur virtuti q̄ȝ aliud. In prima igitur parte ꝑponit intētionem suā. d. ꝙ cum sint tres dispositōes quarum due sunt vitiose. vna sm̄ superabundātiam. ꝛ alia sm̄ defectum. ꝛ vna existēs virtute q̄ ē medietas īter duo vitia q̄libet illarum dispositionum opponitur cuilibet quia extreme dispōnes ꝯriantur ad inuicē ꝛ ēt contrariantur dispositiōi medie.

Quemadmodum equale ad minꝰ quidem maius ad maius aūt minus. ita mediū habitus ad defectum quidē supabundāt: ad superabundātiā aūt deficiūt ꝛ in passionibus autem ꝛ in opationibus. Fortis. n. ad timidum quidem audax videṫ: ad audaces quidē timidus. Similiter aūt ꝛ temperatus ad insensibilē quidē intempatꝰ. ad intempatū aūt īsensibilis. liberalis autē ad illiberalē quidē ꝑdigus: ad ꝑdigum autē illiberalis. ꝑpter qḋ ꝛ ꝑiciunt medium extremi alter ad alterū ꝛ vocaṫ fortē quidem. quidem timidus audacē: audax aūt timidum ꝛ in alijs ꝑportionaliter.

Hec ē scḋa pars in qua ꝑbaṫ ꝙ virtꝰ contrariatur vtriq̄ extremorum inter que ē medium ꝛ hec ē ꝯclusio .2o. que ꝑbaṫ sic. superabundentia ꝛ defectus sunt ꝯria ꝛ similiter superabundans ꝛ deficiens sunt ꝯria. sed virtus que ē medium inter duo vitia respectu vnius extremi ē superabundās ꝛ respectu alterius ē deficiēs. virtus igitur contrariatur vtriq̄ vitiorum inter que ē medium. maior pȝ de se ꝛ minor tam in operationibus q̄ȝ in passionibꝰ. nā fortis respectu timidi ē superabundās. ꝛ respectu audacis ē ðficiēs. fortis. n. respectu timidi hȝ rationē audacis. ꝛ respectu audacis hȝ rationem timidi. Et liberalis respectu ꝑdigi habet rationem illiberalis. ꝛ respectu illiberalis hēt rationē prodigi. ꝛ eodē mō ē ī passionibꝰ. passio enim moderata respectu passionis in superabuntiam habet rōem deficiētis. ꝛ respectu passionis deficientis hȝ rōem supabundātis. sic equale respectu minoris ē magnum ꝛ respectu maioris ē paruū. mediū ergo ꝯtrariaṫ vtriq̄ extrēo tam superabundāti q̄ȝ deficiēti. ꝑpter qḋ. ꝛ quia medium ꝯtrariatur vtriq̄ extrēo ideo extrema ꝑiciunt medium alterū ad alterū. ille enim qui ē ex̄ns in vno extremo extiat medium eē alterum extremū. audax enim extimat fortem timidum eē. ꝛ timidus extimat fortem eē audacē. vnde vtrūq̄ extremorum extimat medium eē alterum extremū. ꝛ hoc ē qr medium contrariatur vtriq̄ extremo. ꝛ respectu vtriusq̄ extremi habet rōnem alterius extremi. Intelligendū ꝙ quia virtus nō maxime distat ab aliquo extremorum. ideo virtꝰ nō contrariatur alicui extremorum contrarietate q̄ ē extremi ad extremū. sed ꝯtrarietate q̄ ē medij ad extremum loquēdo de extremis que sūt superabundans ꝛ deficiens īter que virtus ē medium. sed loquendo de ꝯrietate que ē inter bonum ꝛ malum: sic virtus ē in vno extremo. ꝛ vitia ei opposita sūt in alio extremo. et loquēdo de his extremis: sic virtus ꝯtrariaṫ vtriq̄ vitiorum sicut extremū extremo.

Sic autem oppositis ad inuicem his maior contrarietas ē extremis adinuicem q̄ȝ ad mediū. Longius enim hec distant abinuicem q̄ȝ a medio: quemadmodum magnum a paruo et paruū a magno q̄ȝ ab equali. Adhuc ad medium quidē quibusdā extremis similitudo quedā videṫ vt audacie ad fortitudinem ꝛ ꝑdigalitati ad liberalitatē. Extremis autē adinuicē plurima dissimilitudo. que autē plurimū distant ab inuicem contraria determinantur. quare et magis ꝯria que plurimum distant. Adhuc aūt medium opponitur in his quidē magis defectio. in his autē supabundantia puta fortitudini quidem non audacia superabundantia existens sed timiditas defectus existens: temꝑantie aūt non insensibilitas indigentia existēs sȝ superabundantia existens. ꝑꝑ duas aūt cās hoc contingit. vna quidem q̄ ex ipsa re. in essendo enim ꝑximius ꝛ similius alterum extremorum medio nō hoc sed contrarium opponimus medio magis. puta quia similius eē videtur fortitudini audacia: ꝛ ꝑximius ꝛ dissimilius timiditas: hanc magis opponimus. distantia enim plus a medio contraria magis eē videntur. vna quidē igiṫ causa hec ē ipsa re. Alia autē ex nobis ipsis. ad que enim ipsi magis nati sumus aliqualiṫ hec magis contraria medio videntur. puta ipsi magis nati sumꝰ ad delectatiōes ideo facilius mobiles sumus ad intēperantiam q̄ȝ ad temperantiam. Igitur hec magis contraria dicimus ad

que augmentatur magis fit. Et propter hoc intē perantia superabundantia existens magis cō traria est temperantie.

H Ec ē tertia pars huius capituli i. q̄ pħs ostendit q̄ maior ē contrarietas extre- morū adinuicē q̄ extremoꝝ ad ꝟtutē. ꝛ hec ē ꝯclo. xi. que pbat̄ dupl'r. p̄io sic. illa contra- ria que magis distant magis sunt contraria. s; extrema magis distant inter se q̄ medium di- stet ab extremis. ḡ extrēa magis contrariātur adinuicē q̄ mediū ꝛ extrema. maior patet q̄a ꝯrietas ē per se ꝛ formaliter quedam distantia ergo cū sicut simpliciter se h; ad simpl'r sic ma- ius ad maius ꝛc. ꝛ hoc in his que sunt per se se- quitur q̄ illa contraria que magis distāt ma- gis sunt contraria. Adhuc autem medium. Scd̄o pbatur eadē conclusio sic. illa iter que nulla ē similitudo magis sūt contraria q̄ illa i- ter que ē aliqua similitudo. sed mediū ad extre- ma ē aliqua sili'tudo. nā liberalitas aliquā sili- tudinē h; cū pdigalitate ꝛ aliq̄ cū illiberalita- te sed extremoꝝ adinuicē nulla ē sili'tudo sed p̄lima dissili'tudo. maior ꝛ minor de se patent.

Ad medium autem

H Ec ē quarta pars in qua ostēditur q̄ vir- tus magis ꝯriatur vni extremoꝝ q̄ al- teri. ꝛ hec ē conclusio. xx. verbi gratia timidi- tas magis contrariat̄ fortitudini q̄ audatia ꝛ intemperantia magis ꝯriatur tēperantie q̄ in- sensibilitas. vnde aliqñ extremū superabun- dans magis contrariat̄ virtuti: ꝛ aliqñ extre- mū deficiens magis contrariat̄ virtuti. hec ꝯclusio pbatur dupliciter. prima rō sumit̄ ex ip̄a re: scd̄a accipit̄ in nobis. p̄ma rō ē hec. il- lud quod ē dissimilius ꝟtuti magis contraria- tur virtuti. sed vnū extremoꝝ ē dissimili⁹ vir- tuti q̄ aliud. ḡ vnū extremoꝝ magis ꝯriatur ꝟtuti q̄ aliud: ꝛ p ꝯñs ꝟtus magis contrariat̄ vni extremoꝝ q̄ alteri. maior ē mā̄ifesta ꝛ mi- nor patet per hoc q̄ aliqñ extremū deficiens ē dissimilius virtuti q̄ extremū supabundās ꝛ aliqñ ē ꝯconuerso. nā timiditas ē dissimilior fortitudini q̄ audacia ꝛ intēperantia ē dissimi- lior tēperantie q̄ insēsibilitas. Istud q̄d hic di- citur accidit in virtutibus moralibus que sūt circa passiones ad quas virtutes ptinet cōser- uare bonū rōnis ꝯ motus passionū. iō rōnem huius oportet accipe ab ip̄a natura passionis.

Intelligendū igitur q̄ mot⁹ passionū potest corrūpere bonū rōis dupl'r. vno mō īpellēdo vehemētia sui mot⁹ ad plus faciendū q̄ recta rō dictet. ꝛ illud cōtingit p̄cipue in cōcupiscen- tiis delectationū ꝛ aliis passionibus q̄ ptinent ad ꝓsecutionem appetit⁹. vnde ꝟtus q̄ ē circa huiusmodi passiones maxie itendit tales passi- ones reprimere: ꝛ p hoc vicium q̄d ē in defectu magis assimilat̄ ꝟtuti ꝛ vicium in supabundā- tia magis ꝯriat̄ ei: sicut p; de itēpantia. quia i- tēperantia magis ꝯriatur tēpantie q̄ īsensibi- litas. Quedam vero passiones corrūpunt bo- num rōnis trahēdo i min⁹ ab eo quod ē s'm ra- tionē: sicut p; de timore ꝛ huiusmōi passioni- bus ad fugā ptinētibus. vñ ꝟtus que ē circa huiusmodi passiones maxime itendit firmare hoiem in bono rōnis ꝯ defectum: ꝛ ppter hoc in talibus viciū quod ē in defectu magis con- trariatur ꝟtuti. vnde in ꝟtutib⁹ que sūt circa passiones ptinētes ad ꝓsecutōem appetit⁹ vi- cium quod est in supabundantia magis ꝯria- tur ꝟtuti. sed in ꝟtutib⁹ que sūt circa passiōes ptinētes ad fugam appetit⁹ vicium quod ē in defectu magis contrariat̄ virtuti. Alia autē ex nobis. scd̄o pbatur eadem ꝯclusio p rōnem sumptā ex nobis sic. illud viciū ad q̄d maiorē hēmus inclinatōnem ē magis ꝯriū virtuti. sed circa vnūquodq; genus habitus moralis maiorem inclinatōem hēmus ad vnū vicium q̄ ad aliud. ḡ in quolibet genere habitus mo- ralis vnū vicioꝝ extremoꝝ magis contraria- tur virtuti q̄ aliud. ꝛ ē illud vicium ad quod habemus maiorē inclinationē. ꝛ per ꝯñs ꝟt⁹ magis ꝯtrariatur vni extremo q̄ alteri. vñ q̄a magis nati sumus ꝓsequi delectatōes q̄ fuge- re eas. iō itēperātia magis ꝯtrariatur tēpan- tie q̄ insensibilitas. Intelligo hic p gen⁹ ha- bitus moralis illud q̄d ē cōe ꝟtuti ꝛ viciis que sunt circa eandem materiā. verbi gratia. illud cōe habitus circa delectatōes corpales ē vnū genus habitus moralis. quia ē cōe tēperātie. ꝛ intemperātie ꝛ insēsibilitati: maior p; p hoc q̄ illud vicium magis ꝯriatur ꝟtuti ad quod repellendū magis pertinet ad ꝟtutē. sed cū ad ꝟtutē pertinet repellere vicia: intentio virtu- tis ē ad illa vicia p repellenda ad que maiorē inclinationē hēmus. ꝛ iō illud viciū ad q̄d ha- bemus maiorem inclinationem magis ꝯriat̄ ꝟtuti. ꝛ minor p; inductiue in singulis generi- bus hitus moralis. Hic occurrunt duo du- bia. Primum vtrum sit maior oppō inter duo vicia q̄ inter viciū ꝛ virtutē. Scd̄a dubita- tio ē. vtrum ꝟtus magis ꝯriet̄ vni vicio q̄ al- teri. Ad primū arguit̄ pbando q̄ ꝟtus ꝛ vi- cium magis sūt ꝯria q̄ duo vicia extrema: q̄a illa sunt minus cōtraria iter que ē facilior trā- mutatio. quod statim p;. q2 illa inter que ē fa- cilior transmutatō min⁹ distāt cū minor distā- tia possit facili⁹ pertrāsiri q̄ maior. ꝛ q̄ min⁹ di- stāt min⁹ sunt ꝯria: sed facilior ē transmutatio inter duo vicia q̄ inter viciū ꝛ ꝟtutem. ḡ duo vicia sūt minus contraria q̄ ꝟtus ꝛ viciū. ma- ior patet de se. ꝛ minor declarat̄ p Cōmentato- rē hic. q dicit q̄ facilius ē a supabūdantia ad defectum venire. ꝛ ab hoc. s. defectu ad illam s. supabūdantiā q̄ ad sic mediū. i. ad ꝟtutē me- diam. ꝛ pau; post dicit sic. timidus enī facilius

aligd audet opabitur q̃ forte.i.q̃ bñs bitū for titudinē. t sic p3 q facilior est trāsmutacio inter duo vicia extrema q̃ inter viciū t virtutē 3riam tñ huius opp3 ter p phm B. qui dicit q vicia extrema sunt magis cōtraria q̃ virtus t vicium. Dicendū q inter virtutes t vicia ē duplex cōtrarietas. vna absoluta t alia respectiua. cōtrarietas absoluta inter virtutē t viciū attendit penes bonitatē t maliciā absolute. cōtrarietas respectiua t quo ad nos attenditur penes cōtrarietatē q̃ est inter superabūdantiā t defectū. dico igit loquēdo q de 3rietate absoluta inter virtutē t vicia q̃ attēditur rōne 3rietatis q̃ est inter bonū t malū: sic virtus t viciū magis sunt 3ria q̃ duo vicia extrema. qd patet p hoc q virtus t viciū 3riant̄ sicut duo extrema: cū virtus sit in genere boni t viciū in genere mali: sed duo vicia non 3riātur tā q̃ extremū extremo: q2 sunt in eodez extremo. s. in genere mali. vñ illa q̃ sunt in eodez extremo min⁹ 3riantur 3rietate que attendit rōne illoꝝ extremorū: q̃ illa que sunt i diuersis extremis. t ideo loquēdo de cōtrarietate q̃ est inter bonū et malū: sic virtus t vicium magis sunt cōtraria q̃ duo vicia: sed loquēdo de 3rietate que est inter superabundantiam t defectū sic duo vicia magis cōtrariant̄ q̃ virt⁹ t viciū. q2 duo vicia s3 istā cōtrarietatē 3riantur 3rietate q̃ est extremi ad extremū. sed virtus et viciū 3riantur 3rietate que est medij ad extremū: t de illa 3rietate loquit̄ hic phs. Ad rōnem in cōtrariū cōcedo q facilior ē trāsmutatio inter duo vicia q̃ inter viciū t virtutez. q2 difficile est attingere ad mediū qd est virt⁹: et facile est recedere a medio vsus quodcunq3 extremū. t cū dicit̄ q illa sunt minus cōtraria inter que est facilior trāsmutatio. dicendū q verum est loquendo de cōtrarietate absoluta s3 non est veꝝ de cōtrarietate respectiua q̃ attēditur s3 superabūdantiā t defectū. t ideo cōcedo q duo vicia sunt min⁹ cōtraria cōtrarietate absoluta: t ex pte rei q̃ virtus t viciū. t hoc intendit hic eustrati⁹. Et si dicatur q virt⁹ est mediū inter duo vicia. te facilior est transmutatio inter mediū t extremū: q̃ inter extremū t extremū q2 mediū est in qd cōtiotius mutans prius deuenit q̃ in vltimū vt patz 5⁰ phisicoꝝ. Dicēdū q loquendo de medio s3 mutationē: sic facilior ē trāsmutatio inter extremū t mediū q̃ iter extrema. t ō pa tali loquit̄ phs 5⁰ phisicorū. t tale mediū est mediū rei: loquendo aūt de medio p abnegationē vt de medio iter superabūdātiaz t defectū sic est facilior trāsmutatio inter extrema q̃ inter extremū et mediū q2 illud mediū nō est mediū rei vt ē mediū s3 mutationē sed p abnegationē extremorum. Ad 2⁰ dubiū arguit̄ pbando q virt⁹ nō magis cōtrariat̄ vni viciorū q̃ alteri: q2 quod se habz equaliter ad aliqua duo nō magis cōtrariatur vni q̃ alteri. s3 virtus cū sit mediū inter duo vicia equaliter se hz ad illa q̃ rē. Dicendū vt pbat phs q virt⁹ magi cōtrariatur vni vicio q̃ alteri. Ad rōnē dicēd q q2 virtus nō est mediū rei inter duo vicia. id nō oz q se habeat equaliter ad illa. Caplm 3⁰. t. 3 libri. 2. in quo soluitur. s. cōclō pncipal̄ querē qualiter hō pōt fieri virtuosus ponēdo optimos modos attingendi mediū qd est virtus. s. q recedam⁹ magis t pncipaliter a vicio magi cōtrario virtuti t ab extremo ad qd magis nati sumus nosmet magis abducam⁹: vt a delectabili ad qd magis nati sum⁹ indicātes tū illud s3 q se habet in rerū natura veritates vero ipsius scultionē inquātū tendit ad libidinem non tñ est sic facile accipere mediū t maxime in singularibus que sunt infinita et variabilia. t solum sensus iudicio subiecta. sed sufficienter se habet q pauz t insensibilit̄ trāsgreditur a medio siue in plus siue in minus. Qui enī parū recedit a medio nō vituperat̄: sed q sensibiliter t multū. sed vsq3 ad quid t quātū ille recessus sit vituperabil̄ nō ē facile sermone explicare.

Uoniam quidē igit̄ est virt⁹ moralis medietas t qualiter: t qm̄ ē medietas duoꝝ maliciaꝝ: huius quidē s3m superabūdātiā: huius tem s3 defectū. t qm̄ talis est quia cōiectatrix medij qd ē in passionib⁹ t opationib⁹ sufficiēt̄ dictū est. Jō t difficile est studiosū eē. In vnūqu oqz. n. medium accipere difficile: puta circuli mediū nō cuiuslibz sed scientis. Si aūt et irasci quidē cuiuslibz t facile: t dare argētū a cōsumere: qui nā t quādū t qñ t cui⁹ grā. t q̃liter non ad huc cuiuslibet neqz facile. qd ē bñ t rarū t laudabile t bonum.

Istud est 3⁰ ca⁰. t. 3. libri. 2. in quo soluit̄. s. qd pncipalis q̃ est cū difficile sit attingere virtutē ad qualiter pōt hō fieri virtuosus a quis ē optim⁹ mod⁹ attigendi ad mediū qd est virtus. Et cōtinte istud ca⁰. 3. ptes pncipales. In pma recitat ea q̃ dicta sunt ex his ostendēs q difficile ē hōi attigere ad vtutē. In. 2. ibi. pp qd oportz. ponit documēta p q̃ hō pōt attingere ad vtutē t facere se vtuosuz. In. 3. ibi. Difficile aūt forsitā. determinat de inuētiōe medij qd est virt⁹ ostendendo q̃liter determinādus e mediū qd ē vtus. In primū igit̄ pte pmo resumit ea q̃ dicta sunt. d. q sufficiēter supra dictū est q vtus moralis est medietas. t qualit̄ ē medietas q2 non s3 rem sed quo ad nos. Et q̃rum est medietas q2 est medietas duoꝝ malitiaꝝ: quaꝝ vna se hz s3 superabūdātiā t alia s3 defectū. iterū est ēt q̃liter vtus ē medietas. s. q2 est cōiectatrix medij. s. eligendo mediū i passionib⁹ t opationib⁹. Ideo t difficile ē. ex his

cõcludit cõclusionẽ.z3 que est q difficile est hõi attingere ad virtutẽ: et hec rõe pbaẽ sic. virtus cõsistit in medio vt patz ex prius dicti sed difficile est hõi attingere ad mediũ. ergo difficile est hõi attingere ad virtutẽ. maior pz ex habitis: z minor declaraẽ. nã pũctus qui est centrũ in circulo q2 est mediũ tã difficile ẽ ad ipsum attingere. Nã attingere p unctũ centralem in circulo non est cuiuslibet sed scientis s3 recedere a centro est facile. nã irasci põt quilibet de facili z dare argentũ z cõsumere: cui autem z quando z quãtũ z cui⁹ gratia: z qualiter irasci oportet vel dare nõ est facile scire z ideo bene dare est laudabile: q2 qd raro fit si bene fit est laudabile est. Cũ igitur mediũ de facili attingatur z virt⁹ cõsistat in medio sequiẽ q difficile est attingere ad virtutẽ Seneca ad luciliũ loquens de difficultate attingẽdi ad virtutẽ dicit sic. multi qui credũt se studiosos esse si scirent quãtũ ad esse boni requirẽ se ipsos sic bonos desperarẽt

Propter quod oportz cõiectãtẽ medium quidẽ primũ recedere a magis cõtrario: quẽadmodũ z Calypso monebat hic extra fumũ quidẽ et vndã custodi nauẽ: Extremorũ.n. hoc qdẽ ẽ peccatũ magis hoc aũt min⁹: quia igitur mediũ attingere summe difficile secũdũ scdã aiũt nauigationẽ minima sumẽdũ maloꝝ: hoc aũt erit maxime h9 modo dicim⁹ intẽdere aũt oportz z ad que ipsi faciles mobiles a summo. Alij.n. ad alia apti nati sum⁹: hoc aũt erit notũ ex delectatiõe z tristicia facta circa nos: Jncõtrariũ autẽ nos ipsos trahere oportet. Multũ.n. abducẽtes a peccato in mediũ veniem⁹. Quod tortuosa ligno rum dirigẽtes faciunt. Jn oĩ aũt maxime obseruandũ delectabile z delectationẽ. nõ.n. nõ accipientes iudicam⁹ eã. Quid igitur plebis senes pati ebãtur ad Helenã: Hoc oportet pati nos ad delectationẽ z in omnibus illorũ dicere vocẽ. Sic igiẽ abicientes ipam min⁹ peccabimus. Hoc igitur facientes vt in capitulo dicam⁹ maxime poterimus medium adipisci

Hec est. z. pars huius capli in qua q2 difficile est attingere ad virtutẽ poit pħs documẽta p que hõ põt attingere ad virtutẽ. z facere se v̄tuosuz. et s3 cõẽz expositionẽ pħs ponit hic tria documẽta p que hõ põt attingere ad hoc q fiat v̄tuosus. primũ est q cũ due malicie inter quas virtus est mediũ sic se habeãt q vna magis opponitur virtuti q̃3 alia oportet volentẽ attingere ad virtutẽ primo recedere ab illo extremo qd est magis cõtrariũ virtuti. sicut si aliquis velit puenire ad mediuz fortitudinis oportet principale studiuz habere ad h q recedat a timiditate que magis opponiẽ fortitudini q̃3 audacia nos incidẽdo tñ in oppositum extremũ. vñ poetice dĩm est: extra fumus z vndaz custodi nauẽ: z intelligũtur p fumũ z vndam duo pericula in mari: vnum maius z aliud minus quorũ vtrumq3 est vitandũ. vñ custodi nauem zc̃.i. custodi apperitũ fluctuantem ne nauis eleuetur per fumosas delectationes aut nimis deprimatur per vndosas tristicias. per fumũ.n. intelligit maius periculum seu vicium magis cõtrarium virtuti. z per vndam intelligit minus periculũ seu vicium minus oppositũ virtuti. Si enim vitem⁹ vtrum q3 viciorum magis nũ illud qd est magis contrariũ virtuti. nobis sic nauigantibus ab extremis ad mediũ aut nulla aut minima cõtingent nobis mala. vñ breuiter: sicut nauigãtes in mari primo z principaliter maiora pericula vitant quãtum possunt sic nos maxime debemus vitare vicium qd magis cõtrariatur virtuti quia maius malum est primo vitandum. vnde calipsos nauigatoz post fugam maioꝝ periculoꝝ secũde nauigatiõe declinauit ad minora pericula. z sic debemus nos primo recedere a maiori vicio z declinare versus minus vicium nonnũ incidendo in illud: deinde recedere ab illo ad mediuz. Jntendere aũt oportz scdz documẽtũ q homo debet recedere primo a vicio ad quod magis natus est moueri: z illud põt percipere ex delectatione z tristicia. ad illud enim hõ delectabilius mouetur ad qd magis natus est moueri: z ab illo vicio ad qd magis sumus nati moueri debemus recedere trahendo nos multum versus extremũ cõtrarium. sic enim facilius deueniemus ad mediuz z ponit ex⁹ de illis qui dirigũt ligna tortuosa qui cũ volunt ea dirigere multũ flectunt ad partem oppositam et sic veniunt ad directionem

Aliud tñ fuit documẽtũ stoicoꝝ q hõ debz paulati recedere a vicio ad qd nat⁹ ẽ magis moueri. sic enim recedendo põt tãdẽ deuenire ad medium: documẽtũ tñ Arist est efficacius volenti statim attingere ad virtutem. sed documentum stoicoꝝ valet homini habenti voluntatem tepidaz z remissam. vnde quidã deueniunt ad mediũ statim cõuertendo se ab vno extremo versus aliud extremũ. Et quidã deueniunt ad medium paulati recedẽdo ab vno extremo versus aliud extremũ. vnde narraẽ de q̃dã matrona primo illiberali volens fieri liberalis volũtate tamẽ remissa primo dedit postergũ ne videret z postea facta est liberalis.

Notandũ est s3 lincoñ q istud documentuz non debet sic intelligi q homo debet primo a vicio recedere ad quod est natus magis moueri trahendo se totaliter ad extremũ cõtrariũ sicut multi intelligũt. quia volens fieri virtuosus debet vitare vtrũq3 vicium qd opponiẽ virtuti: sicut nauigantes vitant tam sillã q̃3 carybdim z huic intellectui est ex⁹ pħi satis cõueniens. nã dirigentes ligna tortuosa nõ sic ducũt

gibbositatem curui vltra equalitatē in conca
uitatē oppositam vt lignū frangatur sed si du
cunt eam vltra equalitatē ꝛ rectitudinem in
tantum ducunt eam ꝛ non ampli⁹ ꝗ vt possit
lignum sua natura redigere ad rectitudinem
ꝛ vt ipa reductione vlteri⁹ redeat ad rectitudi
nem non transgrediens eam versus ꝑorē gib
bositatem cuius sile obseruādum est in nobis
in deductione nostra ad mediuꝫ virtutis. hec
lincon. Dubitaꝛ quia aliquis est magis na
tus ad vicium qḋ est minus cōtrarium virtu
ti sicut qui naturaliter est tristis fugiens dele
ctationes: talis.n. est magis natus ad insensi
bilitatem ꝗ ad intēperantiā. ergo ꝑ istud fm
documētū debet primo ꝛ maxime recedere a
vicio qḋ est magis contrariū virtuti. ergo ille
natus alit̄ tristis debet maxime recedere ab i
temperātia versus insensibilitatem cui⁹ ɔr.ū
vult fm documētū. illa igitur documenta vi
dentur repugnare. Dicendū ꝙ primū docu
mentū est verum in maiori parte ꝛ non ē vlr̄
verum. ꝛ ideo ista documēta non repugnāt.
ille eniꝫ nō repugnant ꝙ in maiori pte ꝛ ꝑmo
recedendū ē a vicio magis cōtrario virtuti ꝛ
ꝙ vlr̄ recedendū est ꝑmo a vicio ad quod ma
gis nati sumus moueri nā illud rato cōtingit
ꝙ aliquis sit magis natus moueri ad vicium
minus cōtrariū virtuti in maiori.n. parte ac
cidit ɔriū. In omni aūt maxime. tertiuꝫ do
cumentū fm expositores est ꝙ inter oīa maxi
me cauendū est nobis a delectationibus ꝛ cō
cupiscētiis ꝛ ꝙ plebis senes patiebanꝛ ad he
lenā hoc oportet nos pati ad delectationē. et i
omnibus eorū vocē dicere abiciam⁹ eam ꝛ sic
facilius adipiscemur mediū. Lincon expōit
aliter nō ponēdo hic aliquod documentū sꝫ ꝙ
Arist. mouet hic quoddā dubiū. qz.n. dixit ꝙ
a cōtrario ad quod magis nati sumus optet
primo ꝛ magi nosmetipsos abducere. ꝛ supra
dixit nos magis natos ad delectationē posset
ex hoc credi ꝙ vellet nos docere oē delectabi
le ꝛ omnē delectationē fugiendā oīo esse. B re
monet dicēs. ꝙ optet in oī re obseruare quid
vere ꝛ incorrupte est in ea delectabile. ꝛ ꝗ va
ꝛ incorrupta delectatio ipsius. non.n. aīt iudi
camus delectationē tanꝗ nullo⁹ acceptā ien
eam sed sicut senes plebis indicabāt pulchri
tudinē helene verā pulchritudinē esse ꝛ in ip
sa rerum natura bonā: vitandum tū ipsius pul
chritudinis aspectū ex ea parte qua in eius cō
cupiscentiā illexit. ita oportꝫ iudicare delecta
tionē bonā fm ꝙ ipsa est in rerum natura. vi
tare aūt ipsius fruitionē in quātū trahit ad li
bidines. sic.n. abiciētes eā minus peccabim⁹
ꝛ maxime poterim⁹ mediū adipisci. hec lincon

Dificile autē forsitā hec ꝛ maxie i singularib⁹. Non.n. facile determinare qualiter ꝛ quibus ꝛ in quolibꝫ ꝛ quantuꝫ tempus determinādū. Etenī nos quā
ꝙ quidem deficientes laudam⁹ ꝛ mansuetos
dicimus: quāqꝫ aūt grauātes viriles vocam⁹
Sed qui quidē paꝝ ad bene trāsgrediꝛ nō vi
tuperatur neqꝫ ad maius neqꝫ ad minus sed q
ad plus. Iste.n. non latet hic aūt vsquequo ꝛ i
quantum vituperabilis non facile sermone de
terminare. neqꝫ n. aliud aliquid sensibiliū. ta
lia aūt in singularibus ꝛ in sensu iudicium. B
quidē igiꝛ tm̄ ōndit qm̄ medius habitus i oī
bus laudabilis. Declinare aūt opꝫ quāqꝫ qui
dem ad supabūdātiam: quāqꝫ aūt ad defectuꝫ:
sic n. facile mediū ꝛ qḋ bn̄ adipiscemur.

Hec est tertia pars huius capli in q̄ phus
determinat de inuentione medii qḋ est
virtus. ꝛ dicit ꝙ non est facile imo difficile scī
re vl determinare qualiter possumus mediuꝫ
virtutis attingere non.n. est facile ꝛ forte nec
possibile determinare in his veꝝ medium rec
ta rōne fm oēs circūstantias. nam quāqꝫ defi
cientes laudamus ꝛ mansuetos dicimus: qn̄
q; n. supabūdantes laudam⁹ ꝛ tanꝗ viriles vo
camus nō igitur ad totū pertinet sermo ꝙ per
hanc doctrinam possumus in omnibus vera
citer uerum mediū accipere: sed ostensum est
ꝙ medius habitus in oībus est laudabilis. et
ꝙ qui paꝝ recedit a medio sine sensibili dīa si
inde est vituperabilis. sꝫ qm̄ sensibiliter ꝛ mul
tum recedit a medio est uituperabilis usqꝫ au
tem ad quē ꝛ in quātū huiusmodi recessus a me
dio ē uituperabilis ꝛ ad quē terminū huius
modi non est uituperabilis non est facile sermo
ne explicare. ut aūt mediū de facili adipisca
tur oportet nos non pertinaciter imobiles esse
in eo in quo sumus. sꝫ quāqꝫ oportet declinare
ad supabūdantiā ꝛ quāqꝫ ad defectū. si eni de
fectus sit magis cōtrarius virtuti tunc decli
re oportet ad supabūdantiā. ꝛ si superabūdā
tia sit magis cōtraria vtuti oportet uecliāre
ad defectū sicut prius dictum est. Circa do
cumenta hic posita dubitatur utrꝫ uiciosus
possit facere se ipsum vtuosum: uidetur ꝙ nō
quia uiciosus habet appetitum corruptum: ꝛ
ꝑ ɔñs non habet rationē rectā: qz ꝑ phm oīs
malus est ignorans quid oportet facere ꝛ a q
bus abstinere: sed ad generationē uirtutis re
quiritur rectitudo rōnis: ergo uiciosus nō po
test generare in se vtutem. In oppositum ui
dē hic phs qui ponit B documenta per q̄ hō
pōt deuenire a uicio ad uirtutem. Dicēdū
ꝙ sic. qḋ patet dupliciter. Unomō ex pte pas
sionis. alio⁹ ex pte rōnis: primū patet sic. nā li
cet ex dispositione habitus aliquis iudicꝫ ali
quid psequendum tanꝗ bonum simpliciter
tū ex passione uehementi pōt iudicare cōtrari
uꝫ. uerbigrā: licet in temperatus ex inclinatio
ne sui habitus iudicet fornicationē psequen
dam ppter tū timorem pene uel egritudinis

potest iudicare eam vt nūc fugiendam. ⁊ ex ta-libus actibus fugiendi frequentatis potest ge-nerari bitus in appetitu inclinans in fugam d-electationis corporalis. ⁊ cum due delectatio-nes contrarie non possint esse simul in eodem ideo generato inclinatione perfecta ex frequē-tis actum in fugam delectationis corporal. quo facto tollitur totaliter habitus opposit⁹ inclinās in psecutionē delectationis corpalis incipit ratio habere rectum iudicium de fine vt iudicet abstinendum ab illicitis de-lectationibus amore boni. ⁊ propter debitas circumstantias ⁊ ex illa rectitudine rationis il-le habitus aggeneratus inclinās in fugam hu-iusmōi delectationum habet rationem virtu-tis. ⁊ sic pōt hō ex actibus frequētatis cā pas-sionis scilicet timoris corporalis dimittere vi-cium qd habet ⁊ acquirere vtutē. Et ē scien-dum q̄ tale habitus sic generat⁹ inclinans in bonum ex genere non habet a principio rōnē virtutis. quia rectitudo appetitus que habet per virtutem dependet a rectitudine rationis sed qui propter timorem abstinet a delectatio-nibus nō habet rōnem rectam. quia non iudi-cat eē ab huiusmōi abstinendū pp̄ter amorē honesti. sed propter timorem pene. sꝫ licet ille act⁹ abstinēdi ab illicitis qui causatur ex timo-re careat rectitudine que ē ex fine: habet tamē rectitudinē q̄ ē ex genere: ⁊ carentia rectitudi-nis ex fine causatur pp̄ter habitum corruptū intemperātie p̄mo inexistentē. qꝛ qualis vn⁹ quisq̄ ē talis finis sibi videtur. ⁊ q̄diu manet habitus corruptus in hoīe tamdiu manet de-fectus illius rectitudinis. sic ergo patet q̄ pp passionem potest aliquis deuenire a vicio ad virtutem. Scdo mō pōt viciosus se facere vir-tuosum per discursum rōnis qd patet. naꝫ pri-mum principium mouens voluntatē ē finis q̄ se habet in operationibus sicut principia i spe-culationibus vt patꝫ ex secūdo physicorum. sꝫ in speculationibus ē ita q̄ nunq̄ error circa ali-quā conclusionem pōt tollere rectitudinem primoꝝ principioꝝ speculabiliuꝫ: ita etiam in operationibus nulla corruptio facta in appetitu p habitus viciosuꝫ circa aliquod particulare eligibile pōt tollere rectaꝫ inclinationē appeti-tus in bonum. ⁊ iō sicut ex primis principijs speculabilium p deductionem ex huiusmodi pricipijs pōt concludi oppositū ɔclusionis er-roneᷓ: ⁊ pꝯsequens ā moueri error circa illam cōclusionē. ita ex rectitudīe primoꝝ principio-rum operabilium potest reduci aliqd particula-re eligibile pꝯsequēdum. ad cui⁹ tn̄ oppositum habitus corruptus inclinat: ⁊ ex tali deductiō ne frequētata ad vltimum corrūperet̄ ifectio ō relicta ex bitu vicioso. Sicut igit̄ ex timore pe-ne pōt aliq̄s moueri vt iudicet pꝯsequēdum. vt nūc illud in cui⁹ oppositū iclinat̄ p habitum cor-ruptum: ita ex deductione actuali taliū pricipioꝝ vt q̄ dē turpe ē fugiendū pōt ex ipa turpi-tudine peccati moueri ad iudicandū eē abstinendū ab hoc icui⁹ oppositū bitus corruptus inclinat. Ad tale tn̄ iudiciū habēdū hō ma-gis ō difficilr mouetur a se q̄ p adiutoriuꝫ mo-tiuū extrinsecū: sicut ⁊ i sciētijs hō facilius ac-quirit sciēm p doctrinā q̄ p ppriā adinuētio-nem. Ad rōem in ɔriū dicēdū q̄ viciosus ñ hꝫ rectā rōem de fine in spēali. sꝫ hꝫ rectā rō-nem circa principia ex q̄bus pōt tolli illa cor-ruptio spēalis vt visū ē: ⁊ ad generationē vir-tutis nō req̄rit̄ rectitudo rōis circa finē i spēa-li. sꝫ ad hoc q̄ vtus sit actu generata req̄ratur rectitudo rationis i spēali circa finem.

Incipiunt cōes ꝓpositiōes primi capituli ꝓ-mi ɔi. libri scdi ethycoꝝ. Duplici existe vtute intellectuali ⁊ morali. intellectual' vt plu-rimū ex doctrina hꝫ ⁊ cognitiōem ⁊ augmētum. ⁊ iō expimēto idiget ⁊ tpe. vtus āt moralis ex more fit. vn̄ ⁊ nomē habet paꝝ declinās a mo-re. Nulla natura existentiū alr assuescit. Neq̄ igit̄ nā neq̄ ꝑter nām insūt vtutes sꝫ inatis q̄-dem nobis suscipe eas pfectis āt p ɔsuetudinē. Quecunq̄ nā nobis aduenīūt potētias eoruꝫ pri⁹ ferrim⁹. posteri⁹ āt opatōes eaꝝ reddim⁹ qd i sensib⁹ manifestū ē. Qō i artibus oꝫ discē tes facere hec faciētes discim⁹: puta edificas-tes edificatores fiunt ⁊c̄. Ex eisdem ⁊ p eadem ē fit oīs virtus ⁊ corrūpit̄. Silr āt ⁊ ars. ex illi dus operationibus hīc⁹ bīt⁹ fiūt s̄m dr̄am opa-tionū diuersificāt̄ bitus. Nō paꝝ igit̄ differt sic vel sic ex iuuētute ɔsuesci ⁊ assuefieri. sꝫ multū magis āt oē. i. quia tota vita sequens ex hoc ō-pendet. Capituli scdi. i. ꝓ Qm̄ āt. Hec scia ñ ē contēplationis grā. nō. n. vt sciam⁹ qd ē vt⁹ scrutamur: sed vt boni efficiamur. operationes sūt vn̄e ⁊ huiusmōi quales fieri habitus. i. hīs tus vtuosi vel viciosi acquirendi operari scdꝫ rectam rōnem cōē ē. Sol virtutis⁹ hoc ad pn̄s supponit̄. Ois sermo q̄ ē ō opabilibus typo. i. exemplariter ⁊ nō s̄m certitudines oꝫ dici. ser mones enim scdꝫ materiā sunt expetendi. que āt i operationibus ⁊ q de ɔferentia. i. bona exte riora nihil stans hn̄t quēadmodum nec sana sermone de vli existente incerto magis qui ō singulis ē sermo nō habꝫ certitudinē neq̄ sub arte nec sub aliqua narratōne cadit. Opa vir tuosa innata sunt ab indigentia ⁊ supabundā tia corrumpi: quēadmodum in fortitudine et sanitate videm⁹. Que autem mēsurata sunt ⁊ faciunt ⁊ augent ⁊ saluāt. Capituli tertij. cī. primi. Signum autē oꝫ facere. Signum āt oꝫ facere habitum sequentem voluptatem vl tristitiam operibus. Circa voluptates enim ⁊ tristitias ē moralis vtus. pp̄ter voluptatē. n. mala operamur q̄ p tristitiā āt a bōis recedim⁹.

cōfesse.n.ex iuuenib⁹ optet duci vt plato ait. gaudere ⁊ tristari in quib⁹ oportet: recta.n. disciplina hec est. pene medicine quedā sunt. medicine aūt p̄ cōtraria innata sunt fieri. Supponitur ergo virtus esse talis circa voluptates ⁊ tristitias optimorū operatiua delectatio ex puero oibus nobis cōnutrit. pp̄ter qd̄ difficile ē detere hāc passionē ꝯparā vite. Regulam⁹ aūt ⁊ operationes hi quidē magis hi aūt mi⁹. delectatione ⁊ tristitia. Difficili⁹ est voluptati repugnare q̄ȝ ire queadmodū ait eraclitus. Circa difficiliora semper ⁊ ars fit ⁊ virt⁹. Capi. 4. tituli p̄mi. Queret aūt utiq. Cōtingit aut grāmaticū quid grāmaticū facere ⁊ a casu. Tunc est grāmaticus si grāmaticū quid faciat ⁊ grāmatice. Que ab artibus fiunt bn̄ habent in eis. Que ꝯ̄ virtutes fiunt si operās q̄liter bn̄a operetur. s. sciens eligens pp̄ hoc ⁊ firme ⁊ imobiliter habeat et operetur. Ad virtutes aūt scire quidē parū aut nihil pdest. Multi.n. operātes ad rationē cōfugiētes existimāt philosophari ⁊ sic fore studiosi. Hi aliquid facientes laborātibus qui medicos audiūt studiose faciunt aūt nihil eorū q̄ precepta sunt queadmodū igit̄ neq; illi bene hēbūt corpus ita neq; isti aiaȝ ita phantes. Capli p̄mi. t. 4. post h̄ aūt qd̄ ē. Tria sūt in aia p̄ncipia operationū passiōes: potētie ⁊ habitus. dico passiones quidē cōcupiscentiā: iram: timorē: audaciā: inuidiā: gaudiū: amicitiā: odiū: desideriū: zelū: misericordiā: potentiā dico ꝯ̄ q̄s possibiles hoȝ. i. passionū dicimur: ꝯ̄ passiones nō dicimur studiosi vl̄ praui nō vituperabitur qui simplicit̄ irascit̄ sed qui qualiter irascimur. ⁊ nō sponte timemus. virtutes aūt electiones quedā vl̄ nō sine electione. ꝯm passiōes moueri dicimur ꝯ̄ virtutes nō pp̄ posse nō dicimur boni aut laudamur neq; vituperamur. Capli. 2. t. 2. Oportz aūt non solū oia virt⁹ cuiuscunq; fuerit virtus habentē pficit ⁊ opus eius bonū reddit. In oi cōtinuo ⁊ diuisibili est accipere hoc quidē plus hoc aūt minus: hoc vero equale. Equale ē medium supabūdantie ⁊ defectus. Mediū ē duplex: rei vl̄ ad nos. Mediū rei: qd̄ equalit̄ distat ab vtroq; extremorū qd̄ est idē ⁊ vnū ⁊ oibus. Mediū quo ad nos qd̄ neq; habūdat neq; deficit: hoc aūt non vnū aȝ idem oib⁹. ois sciens supabūdantiā ⁊ defectū fugit. medium aūt querit non qd̄ rei sed qd̄ ad nos. hoīes cōsueuerūt dicere opib⁹ bn̄ hn̄tib⁹ q̄m nec auferre est nec opponere. virt⁹.n. arte certior ⁊ melior est queadmodū ⁊ natura. Medietas quedam est virtus cōiectatrix ex̄ña medij: peccare contingit multis modis. dirigere aūt vnomō. h̄ quidē facile. hoc aūt difficile queadmodū tangere ⁊ non tangere signū. virtus est habit⁹ electiuus imedietate exn̄s quo ad nos determinata ratione ⁊ vtiq; sapiēs determinabit ꝯm substātiā quidē ⁊ rōnem quid ē esse dicētē. medietas est virtus ꝯm optimū aūt ⁊ bn̄ extremitas. Non ois operatio nec ois passio suscipit medietatem. q̄dā.n. cōfestim noiata cōuoluta sūt cū malicia. Ex⁹ in passionibus: vt gaudiū de malo in verecūdia ⁊ inuidia. ⁊ in operationibus adulteriū furtū homicidiū. Circa p̄dicta nūq̄ est dirigere sed semp̄ peccare. in his nō ē supabundantia ⁊ defectus. Capli p̄mi. t. tertij Oportz aūt hoc nō solū vl̄r dici. In sermonibus qui circa operationes vniuersales quidem inaniores cōiores sunt pticulares vero veriores circa singularia.n. operatiōes circa delectatiōes ⁊ tristitias nō ois tēperātia medietas. minus aūt circa tristitias. dficiētes aūt circa delectationes non multū fiunt: pp̄ qd̄ ⁊ isti noīe nō sūt sortiti: sunt aūt insensibiles. Extremi cōtēdūt de media regiōe ⁊ nos q̄nq; mediū philotimū vocamus. q̄nq; autē aphilotimum. In passionibus ⁊ in his que sunt circa passiones sūt medietates laudabiles et extrema vituperabilia. Capli. 2. t. 3. Tribus aūt dispositionib⁹ Tribus dispositoib⁹ exn̄tibus duabus malicijs extremis ⁊ vnu virtute medie oēs oib⁹ opponūt̄ aliqualiter medij habitus ad defectum supabūdāt ad supabūdantias deficiūt in passionibus ⁊ operationibus queadmodū equale ad minus maius ⁊ ad maius minus. Extremi pciūt mediū alter ad alterū. Cōtrarietas maior est extremis adinuicē q̄ȝ ad mediū. Ad mediū aūt opponūtur extrema in his aūt magis defectio. i his aūt supabūdātia vt fortitudini magis opponit̄ timiditas q̄ȝ audacia. ⁊ ipatie vero magis opponit̄ insensatio. Ad quod ipsi magis apti sumus aliqualiter hoc magis cōtrariū medio: Capli. 3. t. 3. q̄m quidē igitur est virtus. In vnoquoq; mediū accipere ē difficile: puta circuli mediū nō cuiuslibet sed scientis. Irasci facile ⁊ dare argentū ⁊ cōsumere. cui aūt ⁊ quātum ⁊ q̄n ⁊ cui⁹ grā et qualiter nō ad huc cuiuslibet nec facile. Qd̄.n. bene ⁊ rarū laudabile bonū. Oportet cōiectātē mediū p̄mo recedere a magis cōtrario. Intendere aūt opz ⁊ ad que ⁊ ipsi facile mobiles sumus. hoc autē erit notū ex delectatione ⁊ tristitia facta circa nos: in cōtrariū aūt nos ipsos attrahere opz. Multū.n. abducētes a peccādo in mediū veniemus: qd̄ tortuosa lignoȝ dirigentes faciūt. Maxime obseruādū est a delectatione ⁊ delectabili. Qd̄ igitur plebis senes paciebātur ad helenam. hoc aūt oportet pati ⁊ nos ad delectationem ⁊ in oibus illoȝ dicere vocem: sic abicientes ipsam minus peccabimus. Qui parū a bene trāsgreditur non vituperatur neq; ad maius nec ad minus: sed qui plus. ille enim non latet. Usque quo ⁊ quātū vituperabilis non facile sermone determinare. talia enim in singularibus ⁊ sensu iudicantur declinare aūt oportet.

quandoq3 quidem ad superabundantiã quã
doq3 autem ad defectu3. sic enim facile medi
um t quod bene adipiscimur. Incipiunt cõ
clusiones capli primi tituli primi secũdi. ethi
cor. Duplici aũt virtute. nulla virtus moral'
inest nobis a natura. virtus moralis inest no
bis ex bonis opationibus. virtus moralis cor
rumpitur per malas opationes. Nõ parũ dif
fert q aliqs a iuventute assuescat se bene opa
ri vel male. Capli secũdi tituli pmi. Cum igi
tur presens. Necesse est hanc sciẽtiã pscrutari
quales sunt opationes p quas generãt in no
bis virtutes morales. Sermo de opationib9
humanis non est certitudinaliter sed figura
tive t exemplariter dicendus. Opationes cau
santes virtutẽ: sunt opationes cõmensurate
medie inter supabũdantiã et defectum. virtu
tes morales pducũt tales opationes ex quali
bus pducuntur Capli tertij tituli pmi. Signũ
aũt oportz facere. Omnes vtutes morales ha
bent fieri circa delectationes t tristitias. Ca
pituli qrti tituli pmi Queret aũt utiq3. Opati
ones tunc sunt vtuose qñ sunt tales qles sunt
opationes virtuosi. Capli primi. t. secundi.
post h aũt. virtutes morales non sunt passio
nes. virtutes morales non sunt potentie. vir
tutes morales sunt habit9 Capli. z. t. z. Op
ter aũt non solũ sic dicere. virtus bois hoiem
pficit: t opus eius bonũ reddit. Ois virt9 mo
ralis cõsistit in medio. virtus moralis est ha
bit9 electiu9 in medietate exñs quo ad nos d
terminata aũt rõne t utiq3 sapiens determi
nabit. non in oibus passionibus t opationib9
est medietas qd est virtus. Capli primi. t. 3.
Oportet aũt non solũ vlr dici. In oi genere ha
bitus moral' medietas est laudabilis t extre
ma vituperabilia. In quibusdã passionibus ẽ
medium laudabile t extrema vituperabilia.
Capli. z. t. 3. Tribus aũt dispositionib9 vir
tus 3riatur utriq3 extremoz: ipi q est mediũ
Maior est cõtrarietas extremoz ad invicem
q extremoz ad virtutem. virtus magi 3riat
uni extremorũ q alteri. Capli. 3. t. 3. Qm q
dem igitur difficile est homini attigere ad vir
tutẽ. Incipiunt magistralia secũdi ethicorũ
Drã est inter morem et experiẽtiã. quia mos ẽ
respectu ppriaz opationũ et experientia re
spectu alienarum. lincoñ. Experiẽtia ẽ opatio
nis ppria frequẽtia ex alienorum observatiõe
opationũ. Consuetudo sumitur dupl'r. cõtre
p frequẽtia eis opationis volũtarie. pprie di
citur frequẽtia opationis aie sensibil' directe
p ratione. In oibus opationibus de novo est
potentia remota perdẽs opationẽ sed non po
tentia ppinqua. passiones inveterate vix aut
nunq3 moderamen suscipiunt. verũ virt9 mo
ralis insit nobis ex opationibus nostris. utr3
virtus moralis possit generari ex unica opa
tione. utrũ virtus moral' possit acquiri ex op
ationibus interioribus absq3 opationibus ex
terioribus. Prima qõ solvitur q virtus mo
ralis non inest a natura: distinguendo natu
ram 3 volũtatẽ vel volũtariũ inest tñ a natu
ra distinguendo naturã 3 violentu3. Scda
questio solvitur q virtus generaẽ non solum
ex opationibus appetit9 sensitivi sed ex opati
onibus rõnis dirigentis t regulantis opatio
nes appetitus sensitivi. Tertia qõ solvitur
q a principio inchoationis generationis vir
tutis usq3 ad cõpletam generationem eius nõ
generatur ex unica opatione in fine tñ genera
tur ex opatione una. In appetitu sensitivo in
venitur difficultas ad susceptionem virtut'.

Aliud dubiũ. utr3 numerus opationũ qui
sit tantum ad generationẽ virtutis sit determina
tus apud naturã aut non. movetur t solvitur
q est determinatus: non tñ est idem apud oẽs
hoies. 4ᵍ dubiũ solvitur. q virtus moral'
põt generari ex opationibus interioribus so
lum. Lex humana non punit actũ interiorem
nisi ppter actu3 exteriorem. In quibusdã opa
tionibus fortitudinis sufficit non tristari. vel
in omni opatione fortitudinis delectatur for
tis delectatione spirituali sed non delectatiõe
corporali. Utr3 ois virtus moralis sit circa de
lectationes t tristitias. movetur t solvitur q
ois virtus moralis est circa delectationes et
tristitias tanq3 circa finem supuenientez opa
tioni non tanq3 circa ppriam materiam. p oẽs
virtutem moralem homo delectatur in qui
bus oportet t tristatur de quibus oportet. De
sufficientia divisionis boni in utile delectabi
le t honestũ. Utrũ virtus moralis possit eẽ
sine omni passione solvitur q non loquẽdo de
virtute circa passiones qz non hñs passionem
est agrestis t insensibilis. qd non cõvenit hñri
virtutem. sic etiam virtus esset ociosa. Si ali
quis homo sit oio sine passionibus oportet q
sic sine virtute morali que est circa passiones
sicut est de substantiis abstractis. Iusta t tem
perata t similia dicũtur dupl'r. aut quia sunt
talia ex genere. s. qualia opatur iustus t tpa
tus: aut quia sunt talia t a tali. Ad virtutẽ ni
hil pdest scire speculativũ. parũ pdest scire pra
cticum in vli multũ pdest scire practicum i p
ticulari vel scire practicũ. t in particulari par
pdest ad hoc q op9 sit laudabile sed magis p
dest electio voluntaria. passio est motus appeti
tus sensitivi in fantasia boni t mali. i. scdm ele
ctionem boni t fugam mali. Oẽs passiones fi
unt cũ trãsmutatione corporali. Que sunt pas
siones t q̃liter distinguũtur ab invicẽ. Zelus
est equivocũ ad tristitiã t amorem. Opatiões
sunt sub q̃litate. 7. dicta de robore Milonis.

Utrũ vtus moralis cõsistat in medio inter
supabũdantiã t defectũ d distinctiõe multiplici

mediorum. Utrum adulterium homicidium sint semper mala. Operationes et passiones que secundum se sunt convolute cum malicia. sunt etiam copulate importantia passionem vel operationem absolutam cum malicia. Intimiditas opponitur timiditati privative et audatia contrarie. ideo intimiditas est in plus quam audacia. Qualiter homo debet se habere ad manifestationem bonorum que sunt in ipso. Utrum habens habitum virtutis debet in aliquo casu declinare a vero. Mendacium triplex. Jocosum: officiosum: perniciosum. De distinctione et numero virtutum moralium. De virtutibus cardinalibus. Opinio quod virtutes cardinales sint genera subalterna. passio potest corrumpere rationem vel impellendo ad plus quam ratio dictat. vel retrahendo in minus quam ratio exigat.

Utrum sit maior contrarietas inter duo vicia quam inter virtutem et vicium. Utrum virtus magis contrariatur uni vicio quam alteri aliqua sunt extrema inter que est facilior transmutatio quam inter medium et extremum. Dubitatur. aliquis magis natus est ad vicium quod est minus contrarium virtuti virtus quod igitur debet declinare. Utrum viciosus possit facere seipsum virtuosum. habitus bonus ex genere habens defectum unius circumstantie potest fieri virtuosus per acquisitionem illius circumstantie primo deficientis. Questiones more et solute in. 3. ethicorum. Ad quam scientiam pertinet considerare de voluntario et involuntario. movetur et solvitur ca. primo. t. primi. quod hoc pertinet ad scientiam moralem: quia secundum voluntarium et involuntarium diversificantur laudes et vituperia. Quotiens dicitur involuntarium: movetur et solvitur ca. primo. t. primi. quod involuntarium dicitur dupliciter. s. involuntarium per violentiam et involuntarium per ignorantiam.

Quid est violentum: movetur et solvitur. t. primo ca. quod violentum est cuius principium est extra passo non conferente vim. Utrum operationes que fiunt propter timorem malorum sint voluntarie. movetur et solvitur ca. 1. t. primo quod sunt mixte ex voluntario et involuntario tamen quando actu fiunt sunt magis voluntarie quam involuntarie. Utrum illa que facimus propter delectabilia et bona exteriora acquirenda sint violenta. movetur et solvitur. t. primi. ca. primi. quod non sunt violenta. quia homo est causa sic operatorum: et etiam quia non fiunt cum tristitia. Utrum omne quod quis operatur operans operetur propter ignorantiam. movetur et solvitur ca. primi. t. primi quod non: sed solum illud quod fit propter ignorantiam de quo operans tristatur et penitet quando contingit factum. et etiam ebrius operatur ignorans sed non propter ignorantiam. etiam omnis malus operatur ignorans non tamen propter ignorantiam. Que ignorantia causat involuntarium et que non: movetur et solvitur ca. primi. t. primi quod ignorantia illius quod confert et illius quod oportet operari vel vitare non causat involuntarium. sed ignorantia alicuius circumstantie particularis: quam non quilibet tenetur scire causat involuntarium. Utrum operata propter passionem sint voluntarie operata. movetur et solvitur ca. primi. t. primi quod sunt voluntaria quia propter talia operata homo vituperatur et punitur. Quid est voluntarium. movetur et solvitur ca. primo. t. primi. quod voluntarium est in ipso sciente singularia in quibus est operatio.

Quid est electio: movetur et solvitur ca. 2. t. primi quod electio est actus voluntarius preconsiliatus. et eligibile est voluntarium preconsiliatum de quibus est consilium: movetur et solvitur ca. 3. t. primi quod consilium est de incertis que sunt in nostra potestate. .i. in potestate illius cui datur consilium. Quid est consilium movetur et solvitur ca. 3. t. primi: quod consilium est inquisitio de rebus incertis que sunt in nostra potestate. Quid est voluntabile: movetur et solvitur ca. 4. t. primi. quod voluntabile simpliciter est per se bonum et voluntabile in respectu est apparens bonum. Utrum virtutes et vicia sint in nostra potestate. movetur et solvitur ca. 5. t. primi. quod sic quia principia productiva earum sunt in nostra potestate. Circa que est fortitudo. movetur et solvitur ca. primi. t. 2. quod fortitudo est circa timores et audacias et principaliter est circa timorem mortis in bello propter bonum publicum.

Circa que est temperantia movetur et solvitur ca. primo. t. 3. quod temperantia et intemperantia sunt circa delectationes tactus et gustus et principaliter circa delectationes tactus.

Incipit liber Tertius Ethicorum.

Virtute

virtute utique et circa passiones.

Incipit liber tertius qui est de quibusdam principiis habituum et actuum moralium et de quibusdam virtutibus cardinalibus. et continet tres tractatus. primus est de quibusdam principiis habituum et actuum moralium. s. de voluntario electione consilio et voluntate. 2us tractatus ibi. Omnium quidem igitur est de fortitudine que est una virtus cardinalis et de eius extremis. 3us tractatus ibi Post hec. est de alia virtute cardinali videlicet de temperantia. Tractatus primus continet. 5. capitula. primum est de voluntario et involuntario. 2m capitulum ibi. Determinatis autem voluntario. est de electione et eligibili. 3m ibi. consiliator autem. est de consilio et consiliabili. 4m ibi. voluntas autem. est de voluntate et voluntabili. 5m ibi existentes utique. est de applicatione predictorum principiorum ad virtutes et vicia: declarando quod virtutes et vicia sunt voluntaria et in nostra potestate cum redargutione opinantium contrarium. Capitulum primum de voluntario et involuntario in quo ostenditur quod intendentibus de virtute necessarium est determinare de voluntario et involuntario. et quod involuntarium est duplex. s. violentum et quod per ignorantiam. et quod operationes que fiunt propter timorem maiorum malorum vel propter desiderium magni boni consequendi sunt mixte ex voluntario et involuntario. magis tamen assimilantur voluntariis secundum se autem involuntarie et que talium operationum mixtorum sunt laudabiles et que vituperabiles sunt tamen digne venia et que

nec digne venia ꝛ ꝙ plerunqꝫ difficile est iudicare quale pro quali eligendum: ꝛ quid ꝑ quo sustinēdū difficilliusqꝫ imotari cognitis. postqꝫ quesito qd violentū ei⁹ diffō ꝓpria investigata assignat. ꝛ de involuntario ꝑꝑ ignorantiam qd ipm ē: ꝛ q̄ dr̄a ē ei⁹ qð ē ꝑꝑ ignorātiā opari ad illud quod ē ignorātē opari ꝛ ꝙ nō ignorātia conferētis ꝛ vl̄s ē cā involuntarij sꝫ ignorantie q̄ in singularib⁹ i qb⁹. ꝛ circa q̄ ē opatū qbus singularib⁹ ꝯsequēter enūeratis ꝛ exemplificatis recolligitur ꝓpa rō involūtarij ꝑpt ignorātiā. de volūtario ēt quid ipm ē cū diffōne: ꝙ q̄ ꝑpter irā vel ꝯcupiam fiūt nō sūt involūtaria nec bona ꝑꝑ has passiones facta volūtaria. turpia āt volūtaria ad manifestandum volūtarij diffōnem bene eē assignatam.

Irtute utriqꝫ ꝛ circa passiones ꝛ opatōnes existe ꝛ involuntarijs quidē laudibus ꝛ vitupetijs factis. In involūtarijs āt venia: qñqꝫ āt ꝛ misericordia. Voluntariū ꝛ involūtariuꝫ necessarium forsā determinare de virtute intendentibus. Utile autem ꝛ legis latoribus ꝛ ad honores ꝛ ad penas.

Istud ē caplm ꝑmū. ꝑ. t. 3. libri de voluntario ꝛ involuntario ꝯtinens. 3. ꝑ. ꝑncipales. In ꝑma determinaꝫ de involuntario ꝑ violētiaꝫ. In scda ibi. Qð āt ꝑꝑ ignorātiā. determinatur de involūtario ꝑꝑ ignorantiam. In tertia ibi. Existe āt. determinatur de voluntario. ꝑma ꝑs ꝯtiet. 4. ꝑticulas. In ꝑma declaratur ꝙ ad sciam moralē ꝑtinet ꝯsiderare de voluntario ꝛ involūtario. In scda ibi. Videnꝫ autem dividit involuntarium i involūtariū ꝑpter violentiam ꝛ i involūtariū ꝑꝑ ignorātiam. ꝛ incipit determinare de involūtario ꝑ violentiā describendo violentum. In tertia ꝑticula ibi. ꝙ aūt ꝑꝑ timorē. movet ꝛ solvit vnam dubitationeꝫ. utrum. s. opatōes q̄ fiūt ꝑꝑ timorē maioꝝ malorum fiat voluntarie vel involūtarie. In q̄rta ibi. Si ꝗs āt. Excludit quēdā errorem dicētiū ꝙ ea q̄ hō facit ꝯ rōem ut ꝑꝑ ꝯcupiaꝫ delectationis vel ꝯcupiscentiam alicui⁹ bōi exteriori non fiūt volūtarie sꝫ violēter. qꝛ hui⁹ i bōa delectabilia ꝛ utilia violentant hoiem. sed illud solum fit volūtarie qð fit ſm rōnem. In prima igitur ꝑticula declarat ꝑhs ꝙ ad sciam moralem ꝑtinet ꝯsiderare de voluntario ꝛ involuntario. ꝛ hec ē conclusio ꝑma hui⁹ libri q̄ ꝓbaꝫ sic dupliciter. ꝑmo sic. ad sciam moralē ꝑtinet ꝯsiderare de illis ſm q̄ diversificanꝫ laudes ꝛ vitupia. sed ſm volūtarium ꝛ involuntarium diversificāꝫ laudes ꝛ vituperia. ꝗ ꝛc. Maior patet. quia virtus ꝛ vicium de quibus moraꝫ determinat sunt circa operationes ꝛ passiōes ꝛ operibus virtuosis debentur laudes: ꝛ operibus viciosis debēꝫ vitupia: ꝛ laus ꝛ vituperium debentur nisi opibus voluntarijs. iō ad quē ꝑtiet ꝯsiderare de vꝛtute ad eūdē ꝑtinꝫ cōsiderare de volūtario ꝛ involūtario. ꝛ minor ꝑꝫ ꝑ hoc ꝙ bn̄ operātib⁹ volūtarie debeꝫ laus. ꝛ ei q̄ male opaꝫ voluntarie debeꝫ vituperiū. ꝛ ei q̄ involuntarie opaꝫ nec debeꝫ laus nec vituperium. q. n. male opanꝫ involūtarie non vituperanꝫ. sed eis qñqꝫ debeꝫ venia qñqꝫ misericordia. Scdꝫ expositores venia debeꝫ alicui qñ nimis vituperaꝫ ita ꝙ aliqd diminuaꝫ de vituperio. Sed mia debeꝫ qñ totalr redditur a vituperio immunis. vel sic ꝛ forte melius. venia ē qñ totalr dimittitur vituperium vel pēa ex iudicio rōnis. misericordia āt qñ hꝫ fit ex compassione. utile autē. Scdo ꝓbatur ꝯclusio sic. ad sciam moralem pertinet ꝯsiderare de illis de qb⁹ legis latores hn̄t ꝯsiderare sꝫ legis latores hn̄t ꝯsiderare de volūtario ꝛ involūtario ut sciāt q̄s honorare ꝛ quos punire debeāt ꝗ ꝛc.

Videntur autem involuntaria eē q̄ violēta vꝫ ꝑpter ignorantiā facta. violentū āt ē cuius ꝑncipium extra tale existēs in quo nihil confert operans vel patiens: puta si spiritus tulerit alicubi vel homines domini existentes.

Hec ē scda ꝑticula ꝑme ꝑtis i q̄ ꝑhs dividit involūtariū. ꝛ vno mō describit violētum. Involūtarium sic dividiꝫ: quoddā ē involuntariū ꝑ violētiā ꝛ quoddā ꝑ ignorātiaꝫ. rō hui⁹ divisionis ē. q̄ꝛ voluntariū iportat motū appetit⁹ cognitivi q̄ suppōit cognitōnem eo ꝙ bonuꝫ apphēsuꝫ movet appetitū. dupl'r igꝫ pōt aliqd eē involuntariuꝫ. vno mō per hꝫ ꝙ excludiꝫ mot⁹ ꝯtrarius appetitiv⁹: ꝛ sic ē involuntarius per violētiā. Alio mō ꝑ hꝫ ꝙ excludiꝫ cognitō ꝯtraria apphēsive ꝛ sic ē involuntariū per ignorantiā. vn̄ involuntarium ē ꝑvatio volūtarij. iō ſm ꝙ voluntarium duo includit ſm hoc involuntarium accipiꝫ dupliciter. vel scdm ꝙ excludit vnū illoꝝ vꝫ alterum q̄ includūꝫ i volūtario. Notādum ſm Eustratiū hic ꝙ involūtariuꝫ diciꝫ duob⁹ modis. ꝛ utriqꝫ illoꝝ duoꝝ modorum opponitur voluntariuꝫ vno mō dictum. Intelligēdū ē hic ꝙ involūtariuꝫ nō diciꝫ equivoce de involuntario per violētiaꝫ ꝛ per ignorātiā. sed dicitur de eis sub disiunctōe quō vnivocum diciꝫ de univocatis. unde involuntarius dꝫ multipl'r. i. dꝫ ō multis sub disiūctōne ꝛ qñ vnū imedrate oppositoꝝ dꝫ de multis sub disiūctōe reliquum includit opposita illoꝝ sub copulatione ꝛ econverso. unde quia voluntarium icludit copulative negationem violēti ꝛ negatōem ignorāti. Si. n. aliqd sit voluntarium oꝫ ꝙ nec sit violētum nec ignoratū ideo involuntarium includit sub disiunctione opposita illorum que voluntarium includit sub copulatione. vn̄ si aliquid sit involuntarium oportet ꝙ sit violentum vel ignoratum. Et per hoc solvitur talis qōo si vnum

ꝯrioꝝ dicit multiplr reliquū dicit multipliciter. h vero ē ò dictis multiplr ⁊ equoce. in aliis vo pōt sic itelligi. Si vnū ꝯrioꝝ dr multiplr sub copulatōe h ē icludat multa copulatiue reliquū dr multipliciter h ē dicit de multis sub disiūctione. Et si dicat ꝙ vnū tm̄ ꝯriat vni sꝫ voluntariū vnū existēs ꝯriat inuolūtario ꝑ violētiā ⁊ inuolūtario ꝑ ignorātiā. ergo inuoluntariūz ꝑ violētiā ⁊ inuolūtariū ꝑ ignorātiā erūt solo idem. qꝛ ꝯriāt eidē. Dicēdū ꝙ vni solū ꝯriatur vnum ꝑ se. vn̄ volūtario ꝑ se ꝯriatur inuoluntarium: ⁊ volūtariū ex ꝯñti ꝯriat inuoluntario ꝑ violētiam ⁊ inolūtario ꝑ ignorantiam.

Et si q̄rat qd ꝯriatur ꝑmo inolūtario ꝑ violētiā aut inuoluntario ꝑ ignorātiam. Dico ꝙ neutrum illoꝝ hꝫ aliqd ꝑmum ꝯrium: quia neutrū illorum hꝫ ꝯrium nisi rōe sui generis .s. rōe inuoluntarii qd ꝑmo ꝯriatur voluntario. Exemplū i aliis sāitas ꝑmo contrariat egritudini, ⁊ ex ꝯsequēti ꝯriatur spēbus egritudinis: vt febri: hydropisi: lepre: ⁊ sic de aliis. ⁊ tales spēs egritudinis nō habent ꝑ se contraria vnde nō habēt ꝯrium nisi s̄m suum genus: et hec ē intētio phi. 4°. thopicoꝝ. Violentū aūt. Describit violētū. d. ꝙ violētū ē cui⁹ ꝑncipium ē extra existens in quo nihil confert operans vel patiens. Exemplū ponit phi. d. ꝙ violētū ē vt si spūs. i. vēt⁹ tulerit. i. portauerit aliquē alicubi contra voluntatem suam. vel si hoīes dñi existes. i. potentes viribus corpis tulerint aliquē contra voluntatē suam vel aliquis tulerit aliquid alicuius contra suum voluntatē. Intelligendum ē ꝙ violentum excludit motū appetitus ⁊ cum appetit⁹ sit principiū intrīsecum ꝯueniens ē ꝙ violentū sit a principio extrinseco sed qꝛ appetitus pōt moueri ab aliq̄ extrinseco. ideo non omne cuius ē principium extrinsecum ē violentum. sed solum illud qd ē ita a principio extrinseco ꝙ appetit⁹ iterior non concurrit. ⁊ hoc ē qd dicit phs ꝙ oportꝫ talē eē violentum in quo nihil cōfert operās: vel patiens per ꝑpriū appetitum. ⁊ dicitur operans quia facit aliquid per violētiam. ⁊ dicit patiēs qꝛ violentiam patitur. vn̄ breuiter violentum excludit motum a p̄ricipio īrinseco. ⁊ id violentum ē ab extrinseco. sed non omne qd ē a pncipio extrinseco ē violentuꝫ sed solū vbi passum non habet inclinationem vel appetitū ad illud ad quod mutatur per violentiam. Et ꝙ passum non habeat inclinationem ad aliqd vel ꝙ non conferat vim potest esse dupliciter aut qꝛ est cōtra propriam inclinationem passi ⁊ sic lapis mouetur sursum violenter. aut quia nec est ex inclinatione passi nec cōtra ꝑpriam inclinatōem suā. ⁊ sic lapis mouet lateraliter ꝑ violentiā. vbi vero motus ē ꝯtra ꝑpriam inclinationem mobilis ibi ē maior violentia. qꝛ ibi est violentia simplex ⁊ pura.

Quecunque autem ꝑpter timorem maiorum malorum opeta sunt vel ꝑpter bonum aliqd: puta si tyrannus ꝑcipiat turpe aliquod operari dñs existens parentum ⁊ filioꝝ ⁊ operante quidem saluentur non operante autē moriātur dubitationem habet vtrū inuoluntaria sint vel voluntaria. Tale autem aliquid accidit ⁊ circa eas que in tempestatib⁹ eiectiones. Simplr aūt nullus eicit volunterge in salute autem sui ⁊ omnium aliorum intellectus habentes.

Hec ē tertia pticula ptic ptis i q̄ mouet ⁊ soluit q̄stio qd pncipalis q̄ ē ista. vtrum opatōes q̄ fiūt pp timorē maioꝝ maloꝝ q̄ timet icurrere l pp bonū aliqd qd timet amittere sint opatōes volūtarie. h ē vtrū opatōes facte pp magnū maiū vitādū vl bonū ꝯseruādū sint volūtarie l inuolūtarie. vbi gra. Si gubnator merces i mari pp piclitatōis timorē vl si qs ꝯmittat aliqd turpe vt saluet se ⁊ pentes suos dubiū ē an talia sint volūtaria vel inuoluntaria. hec pticla ꝯtinet .3. p. In pria mouet dubitatōem. In scda ibi. Mixte gdē igit. soluit dubitatōez. In tria ibi. Est āt difficile. ponit due difficultates circa hui⁹ i opatōes q̄ fiūt pp timorē maioꝝ maloꝝ. In pria igit pte mouet qōnē. vtꝝ opatōes facte pp timorē maioꝝ maloꝝ vitādoꝝ vl pp bonū ꝯsequēdū sint voluntarie vl inuolūtarie: vt si tyrān⁹ hñs i suo ꝑtāte pentes ⁊ filios alicui⁹: ⁊ ꝑcipiat ei vt aliqd turpe opet tali ꝯditōe: vt si opet hui⁹ qd tyrān⁹ ꝑcipit filii ⁊ pentes ꝯseruabūt i vita si vō nō opet stati occidēt: ē igit dubitatio sī ille opet turpe qd tyrān⁹ ꝑcipit. vtꝝ hui⁹ i opatio dbeat dici volūtaria vl inuolūtaria. Aliud exēplū pōit d his g pp timorē submersiōis piciūt merces i mari ppter vitā saluādā. vtrū3 illa piectio sit voluntaria vl inuolūtaria: ⁊ rō dubitationis est. qꝛ simpliciter loquēdo nullus faceret huiusmōi opa volūtari⁹. sꝫ ad h ꝙ ipse ⁊ alii saluētur quilꝫ habens intellectum bene dispositum huiusmodi opa faceret.

Mixte quidē igitur sūt tales operationes. Assimilāt āt magis voluntariis. volūtarie. n. sūt tūc cum operatur. Finis āt opationis s̄m tēpus ē. ⁊ voluntarium āt ⁊ inuolūtariū qn̄ operat dicēdū: operat āt volens: etenim principiū mouēdi organicas partes in talib⁹ opationib⁹ in ipo ē. Quoꝝ aūt in ipso principium i ipso ⁊ operari ⁊ non. Voluntaria itaqꝫ talia. Simplr āt forsitan inuoluntaria. Nullus. n. vtiqꝫ eligeret s̄m seipsum taliū aliqd. In operationib⁹ āt talib⁹ quādoqꝫ ⁊ laudant: qñqꝫ turpe aliqd vel triste sustinet ꝑ magnis ⁊ bonis. cū āt ecōuerso vituperant. Turpissima. n. sufferre ꝑ nullo bono vel modico praui. In aliqb⁹ āt laus nō fit gdē venia āt qn̄ ꝑpter hec operat aliquis q̄ nō oꝫ q̄ hūanas

naturam excedunt et nullus vtiqz sustineret. Quedam autem forsitan nō ē cogi sz magis moriēdū patiētē durissima. Etenī Eurypedis Almeona derisoria videt̄ cogētia matrē occidere.

Hec ē scda ps illius pticule i q̄ soluit illā dubitationem. et ē hec solo q̄ opationes facte pp timorē maioꝝ maloꝝ sūt ptim volūtarie et ptim īuolūtarie: ita q̄ sūt mixte ex volūtario et inuolūtario. hui⁹ .n. opatōes nō sūt simplr volūtarie qz nullus simplr et absolute. vult pdicere merces suas in mari: tn̄ rōne quarundam circūstantiarum sūt volūtarie. qz pro salute sui et aliorꝝ quilz dz hui⁹ī opatōes facere. et iō hui⁹ī opatōes facte pp timorē maiorū maloꝝ sūt pti volūtarie et ptim inolūtarie magis tn̄ assilant̄ opationib⁹ volūtarijs q̄ inolūtarijs. et istud pbat phs. s. q̄ opatōes facte pp timorē maioꝝ maloꝝ sūt magis voluntarie q̄ inuolūtarie. et hec ē oclo scda huius libri. q̄ probat̄ sic. opatōes debēt iudicari volūtarie vel inuolūtarie p tpe in q̄ fiunt sed huiusmōi opatōes tpe i q̄ fiūt sūt magl volūtarie q̄ inolūtarie. ḡ absolute loq̄ndo hui⁹ī opatōes sūt magl volūtarie q̄ inolūtarie. Maior patz. qz finis et cōplemētum opatōis ē fm ɔsiderationē tēporis in q̄ huiusmōi opatio fit. qz tūc ē opatio in actu et vnūquodqz ē iudicādū magis fm q̄ ē i actu q̄ fm q̄ ē in potentia. Et minor pz vz q̄ hui⁹ī opatōes p tpe i quo fiūt sūt magis opationes volūtarie q̄ inolūtarie qz in tpe i quo fiunt hui⁹ī opationes opans volēs opat̄ et non opat̄ nolēs. ḡ tc. Opat̄ āt. Et qz oz dicere q̄ hui⁹ī opatōes sūt volūtarie vl' inolūtarie: qa non possunt simul eē volūtaria et inuolūtaria: qz sic volūtariū eēt inolūtariū pōt eē dubiū. vtrū huiusmōi opatōes debēt dici voluntarie vel inuoluntarie. Istud dubiū remouet phs ostendens q̄ opatōes facte pp timorē maiorum maloꝝ sūt volūtarie. et hec ē conclusio tertia. q̄ pbat̄ duplr. p° sic. ille opatōes sūt voluntarie quas volēs opans opat̄. sed opatōnes facte pp timorē maioꝝ maloꝝ opans volēs opat̄. ḡ tc. maior pz de se. et minor declaratur sic. illas opatōes q̄ sūt in ptāte opantis ad opandū vl' non opādū qn̄ opās opat̄ eas volēs opat̄ eas sed huiu⁹ī opatōes facte pp timorē maiorum maloꝝ sūt i ptāte opātis ad opādū vel n̄ opandū eas. ḡ opans volēs opat̄ eas. maior pz. Et minor declarat̄ sic. ille opationes sūt in ptāte opantis: q̄ꝝ pncipium ē in ptāte opantis. sed pncipiū huiu⁹ī opationū ē i ptāte opantis. qd pz. nā in piectione mercīū i mari pncipium mouēdi organicas ptes ē in ipo opante. i. in ptāte operātis. in tpe eo i in quo piect pncipium mouendi organicas partes. i. applicandi membra corporis ad operanduz ē in ipo operante. idest in potestate operantis. Aliter autem esset si nō mouerent membra sed ab illo potentiori mouerentur. vnde ea que fiunt a principio intrinseco sunt in potestate hominis vt ea operetur vl' nō operet̄ qd pertinet ad rōnem volūtarij. vn̄ tales operatōes pprie et vere sūt voluntarie. sz simplr. i. in vlī ɔsiderando sūt inolūtarie. qa nullus q̄rū ē in se eligerz operari aliqd taliuz nisi pp timorem maioꝝ malorum vt dictū ē. In operationibus autem. Scdo pbatur ɔclusio pncipalis sic. ille operationes sunt voluntarie p q̄bus debet̄ operāti laus vel vituperium: honor vel pena: vt de se patet. sed p talibus operationibus pp timorem factis debetur operanti laus vel vituperium honor vl' pena. ergo huiusmodi operationes sunt voluntarie. maior est manifesta. Et circa ɔclaratiōez minoris ponit tres gradus taliū operationuz q̄ fiunt pp timorem. nā p talib⁹ opatōib⁹ aliqui aliqñ laudant̄ eo q̄ sustinent aliqd turpe vel triste pp aliq̄ magna bōa vt quando aliqs pro magnis malis vitandis seu magnis bonis adipiscendis sibi ipsi vel rei publice sustinet aliquod turpe vel triste: vt incarcerationem vel aliquid huiusmodi. Et dicit lincon. non dico turpe qd ē peccatum. hoc enim non sustinet qs sed facit. sed intelligo per turpe penā ɔfusibilē prudentis. n. ē minorem penā sustinere vt maiorem propellat a se vel a re publica vel vt bonum acquirat sibi: vel rei publice quod sit maius in genere boni q̄ sit malum pene quod sustinet in genere huiusmodi mali. opus autem prudentie laudabile est. hec lincon. Sed si pro nullo vel modico bono aliquis sustineat turpe vel triste vituperandus est: vt si aliquis incarcerationem sustineret pro conseruatione vni⁹ pomi vel alicuius alterius modici boni talis vituperandus est. quia nullus sustinerz aliqd malum p conseruatione alicui⁹ boni nisi illud bonum sit pponendū in corde suo bono cui opponit̄ malum quod sustinet. hunc autē ad inordinationem appetitus pertinet q̄ aliqs puū bōū preeligat malo. et ideo dicit phylosophus hoc eē praui hominis q̄ habet appetitum inordinatum. vnde dicit phus. Turpissima. n. sufferre pro nullo bono vel modico praui ē. iste ē q̄ p̄mus gradus taliū opationū q̄ quedā sunt opationes p q̄uib⁹ homo aliqñ laudat̄ et aliqñ vitupat̄: vt pp hoc q̄ aliquis sustinet incarcerationem p magno bono laudatur: si autem p puo bono vitupat̄. In aliquibus autez. Scds gradus talium opationum ē qn̄ p opationibus factis pp timorē aliqs nō meret̄ laudē sz solū sibi ɔcedit̄ venia vt nō multum vituperetur. vt si aliqs operetur que non oz · puta aliq̄ nō decentia ad statū suum ppt timorē aliquorū malorum que nullus posset sustinere sine destructione nature sue vt si alicui iniungeret sustinere ignis adustionem nisi diceret aliquod iocosū mēdaciū vl' nisi aliq̄ furtiua

ceret vł subiecta opera faceret que nō decerēt eius dignitatem ꝓ talibus operationibus debetur vēia. ſz nec laus nec vituperiū. Que dam āt fortaſſe. Terti⁹ grad⁹ taliū opationū factarū ꝑpter timorē ē qñ opatōes ſūt ita male ꝙ ꝓpꝫ nullā coactionem ds hō tales operationes facere ſz ds hō magi ſuſtinere mortē duriſſimā pᵒc ēdo ꝙ talia operari: ut iterficere patrē uel matrē ⁊ iō almeonia. i. carmīa facta d̄ Almeone ab Euripede videt̄ eē deriſoria in qb⁹ narratur ꝙ Almeon coactus fuit matrē occidere ex ꝑcepto patris ſui q hoc ſibi ꝑceperat in bello Thebano moriens ad qđ ierat ex vxoris conſilio. hoc enim ē deriſoriū ꝙ aliqs cogat̄ ad tm̄ facin⁹ perpetrādū. vnde quedā opatioēs ſūt ita male ꝙ a nullo mō ſūt faciende ꝓ aliquo malo vitando aut bono conſequēdo. ⁊ h̄ intelligit ph̄s. cum dicit. Quedam enim fortaſſe. non ē cogi ſed magis moriendum patientē duriſſima. Euſtratius recitat hic vnam opinionē que ponit ꝙ quandoqꝫ hō debet facere turpiſſima ꝓ aliquo magno bono ⁊ illa quis ſint turpia: tamē non ſunt turpiter facta. ⁊ ponit exemplum dicēs quemadmodum ſunt qđam operationes bone non bene āt facte. non enim oīs qui iuſtum facit iuſte facit. ita ſūt quedaꝫ operationes turpes non turpiter facte. mētiri enim ē turpe ſed ꝓ vtilitate nō turpe. ⁊ miſceri aliene vxori turpe ſed ꝓ tyrāni ablatione ñ turpe in electione enim turpe. talium. n. aliqs ſuſtinens ꝑpter bonum non vituperabilis. et qui ſuſtinet nullius gratia aliquid taliū vituperabilis. turpia enim ſuſtinet ⁊ turpiter: ſed Euſtratius iſtaꝫ opinionē non tenēs dicit ſic. Chriſtiana āt religio fatet̄ ⁊ tenet non eſſe peccandū alicuius vtilitatis ꝯñde vel alicuius incōmodi vitandi grā. vnde cuꝫ mētiri ⁊ aliene vxori cōmiſceri vtrūqꝫ ſit peccare neutrum ē aliquo mō faciendū. vnde ſuperior doctrina nō doctrina ſed errorē in exēplis ꝑpoſitis. nō enī facienda ſunt mala peccata vt eueniāt bona. ſz mala pene. ⁊ ſi que vere ſūt turpia que tñ peccata ñ ſūt faciēda ſūt ⁊ ſuſtinēda ut eueniāt bona. hec Euſtrati⁹. ⁊ hec ēt ē ſnīa lincon̄. hic.

Est autem difficile quoqꝫ iudicarē quale ꝓ quali eligendū ⁊ quid ꝓ quo ſuſtinendū. Adhuc autem difficilius imorari cognitis. vt. n. in multum ē que qdeꝫ expectantur triſtia que āt cogūtur turpia vnde laudem ⁊ vitupia fiunt circa coactos vel non. Qualia vtiqꝫ dicendum uiolēta. uel ſimpliciter quidē qñ cā in his q̄ exterius q ē operatur nihil confere. Que āt ſm̄ ſeipſa quidē inuoluntaria ſunt nūc āt ꝓ his voluntaria. Quoꝫ āt ⁊ ꝑncipium i opante ſm̄ ſeipſa quidem inuolūtaria ſūt. nūc āt ⁊ ꝓ his volūtaria magis āt aſſimilantur volūtarijs. operationes. n. in ſingularibus: hec āt voluntaria. Qualia āt ꝓ quibꝫ eligendum non facile tradere. Multe. n. differentie ſūt in ſingularibus.

Hec ē tertia pa tertie ꝑticule ꝑme partis i qua ph̄s narrat duas difficultates circa ꝑdictas opatōes. prīa ꝑtinet ad intellectuꝫ ſcđa ad effectū. Prīa. n. ꝑtinet ad iudiciū rōnis ⁊ ē q̄le ꝓ q̄li ē eligēdū. difficile ē. n. iudicare q̄le ꝓ q̄li ē eligendū. i. quale malū ē eligendum ꝓ q̄li malo vitādo: ⁊ qđ ꝓ quo ſuſtinēdū idest difficile ē iudicare quod malū ē ſuſtinendum ne hō a bono deficiat. Adhuc āt difficilius. Scđa difficultas ꝑtinet ad imobilitateꝫ affectus ⁊ ē maior q̄ꝫ difficultas ꝑcedens ⁊ eſt imorari cognitis ꝓ iudiciū rōis. difficili⁹. n. ē imorari cognitis. i. difficilius ē imorari ꝑſeuerāter i his q̄ hō agit ꝑ iudiciū rōis q̄ꝫ recte iudicare. ⁊ hui⁹ rō ē. qꝛ q̄ expectant̄. i. timēt̄ ſūt triſtia idest afflictiua. Que āt cogūt̄. Nūc āt difficile eſt ꝙ hō diu ſuſtineat triſtia ne operetur turpia. difficile ē ēt ꝙ rō ſtet in priori iudicio imo ꝓpꝫ triſtitiā mutabit̄ iudiciū rōis. g autē ꝑſeuerat in ſuſtinendo triſtia ⁊ nō turpia opat̄ laudatur. ⁊ q nō vituperat̄. Qualia vtiqꝫ. Epilogat q̄ dicta ſūt. ⁊ ꝑ̄ reſumit principalē q̄ōneꝫ. ſ. q̄lia ſūt violēta. 2ᵒ reſumit rōnē quātū ad ea q̄ ſūt abſolute violēta. ⁊ dič ꝙ ſimplr̄ violēta ſūt q̄ꝝ cā eſt exterius. ita ꝙ ille q opat̄ ꝓpꝫ violētiā nihil ꝯfert ad h̄. 3ᵒ reſumit de opationibus mixtis. ⁊ dicit ꝙ ille que ſcđm ſeipſa h̄ ē abſolute ⁊ in vlī ꝯſiderata ſūt inolūtaria efficiuntur volūtaria ſm̄ certū tēp⁹ ⁊ ꝓpꝫ certos effectus. ⁊ quāuis hui⁹ı ſint ſm̄ ſe inolūtaria principiū tñ ē in opante. iō dicenda ſūt volūtaria ſm̄ h̄ tēp⁹: ⁊ ꝑ iſtis cāis magis aſſimilāt̄ volūtarijs q̄ꝫ inolūtarijs. qꝛ ꝯſideratū ſingularib⁹ i qb⁹ opationes ꝯſiſtūt ſūt volūtaria. quarto reſumit illud qđ dixit de difficultate ꝯtingēte i talib⁹. d. ꝙ nō ē facile tradere q̄lia pro quibꝫ oꝫ eligere. Et rō hui⁹ ē qꝛ multe ſunt differētie ſingularium. iō iudiciū de eis nū pōt ſub certa regula cōꝑhendi. ſed relinqtur exiſtimationi ⁊ iudicio prudentis.

Si quis āt delectabilia ⁊ bona dicat violēta eē cogūt enim extetius exiſtentia. ꝯis vtiqꝫ ſic erūt uiolēta. hoꝝ enim grā oēs oia operātur. Et qdeꝫ vi ⁊ nolētes cū triſtitia. Qui āt ꝓpꝫ bonū cum delectatōne. Ridiculū. n. cām que exteri⁹: ſed nō ipſum hā venabilem exiſtem a talibus. ⁊ bonoꝝ qđē ſe ipm̄. Turpium āt delectabilia. Videt̄ vtiqꝫ violentum eſſe cuius intrinſecum ꝑncipium nihil conferente vim paſſo.

Hec ē quarta ꝑticula prime ptis ꝑncipalis i qua ph̄s excludit quēdam errorē dicentiū ꝙ delectabilia ⁊ bōa exteriora ꝓpter q̄ acquirēda opant̄ hoīes ſūt violēta. qꝛ exteriora ſūt ⁊ cum appꝛehēduntur quaſi cogunt appetitum appetere ea. ⁊ ipſe appetitus actu op

petens cogit operari. vt igitur declaratio violenti ⁊ diffinitio iam dicta clarius elucescat. ⁊ q̄ sit conuenienter assignata remouet hanc falsam opinionem probans. q̄ non omnia que operant̃ pp bona delectabilia vł bona exteriora sunt violēta. ⁊ hec ē 9ª 4. huius libri. hec ɔclo pbat̃ p. 5. rōes. pma talis ē. oēs opatōnes nře sunt gřa alicui⁹ bōi vł delectabil̃. Si igit̃ oēs tales opationes essent violente. sequeretur q̄ oēs opes nře essent violente. nam bo₂ gřa oēs ois opat̃. Et q̄ gdē. 2ª pbat̃ sic. Ois q̃ opamur cu₃ violētia opamur cu₃ tristitia. s₃ opatōes q̃ sunt pp bōa exteriora vł pp bonū delectabile nō opant̃ cu₃ tristitia. ḡ tłes opatōes nō sunt violēte. Ridiculū āt. 3ª pbat̃ ɔclusio sic. si tales opatōes eēnt violente tunc hō i opando tales opatōes vicereẗ ab illis pp̄ter q̃ opat̃. et tunc hō eēt vilis cōditionis ⁊ multū accusandus eo q̄ ɔmitteret se superari a talib⁹. Et bono rum q̄ ē Quarta rō ē illa si tales opatiōes fa cte pp delectabilia vel bōa exteriora eēnt violente: tunc hō nō eēt cā talium opationum. s₃ h̄ ē falsum q₂ hō ē cā opationis v̄tuose ⁊ eadē pōtēria rōalis ē ɔ̄rio₂. ḡ hō ē cā opationis viciose cui⁹ısmōi sunt opatōes facte pp delectabile vel bona exteriora. Uidet̃ vtiqʒ. 5. probat̃ p diffinitōem violēti sic. violētum ē cui⁹ pncipiu₃ ē extra passo nō conferēte vim. s₃ hō in hui⁹ı opationib⁹ cōfert vim. ḡ hui⁹ı opationes nō sūt violēte. Intelligēdū ē q̄ phs ponit hic tres descriptōes violēti. In pma ponit̃ tā opans q̄ patiēs. cum dicit̃ violētum ē cui⁹ pncipiu₃ extra tale existēs i q̃ nihil cōfert operās ul' patiēs. In scda descriptione ponit̃ operans ⁊ n̄ patiēs cum dr̄ q̄ violētum ē simpliciter q̄n cā ē i hīs q̃ exteri⁹ ⁊ q̄ opat̃ nihil cōfert In tertia vō descriptiōe ponit̃ patiens seu passum ⁊ nō opās cu₃ dr̄ q̄ violētu₃ ē cui⁹ principium ē extrīsecum nihil conferēte vim passo.

Sed lincon. monet sup h̄ dubitationē. q̄r i pria descriptione fac̃ mētionē tā de operante q̄ vim q̄ de patiente. ⁊ i scda descriptione solum facit mētionē de opāte. ⁊ in tertia descriptōne facit mentionē solū de vim passo. Ad dubiū videt. d. q̄ cum violētum h₃ principium agēs extra nihil coopāte ītra eo cui vis īfert̃ notatur solummō pati. ē. n. solūmodo i rōe suscipiētis ab agente p vis. ⁊ h̄ cōfirmat ultimo dicta violenti descriptio. hec lincon. Dicit ēt Lincon q̄ actio ⁊ opatio dicit̃ triplr̄. s. magis ppie ⁊ mi n⁹ ppe ⁊ cōiter. Magi ppe dicit̃ actio ⁊ opatio operatio dantis ad recipiens cum ipm dās a pricipio trū dat ⁊ imprimit suscipiēti rē: aut rei priuationem. ⁊ sm hunc modu₃ nihil agit vel operat̃ id cui infert̃ uis sm q̄ tale. sed solum qd dicitur ē patiē. Mīn⁹ ē ppie dicūt̃ istrumenta quę agere eā q̃ agunt ppie agētes per ipa. ut cum dicit̃ q̄ baculus percutit vel gladius secat. ⁊ sic pōt violenta quęq₃ dici agētia uel operantia. vt si quis comphēdens manus alterius ⁊ mouēs eam percutiat cum ea quēq₃ potest dici manum percussisse pcussū: sed uelut instrumētu₃. ⁊ sic forte dicit̃ operās in descriptione uiolenti prima dicta. Cōmuniter autē oē significatum v̄baliter ⁊ magis sub uoce actiua ⁊ dicitur agere ⁊ operari in descriptione media uiolenti. s. in descriptōne scda. Item dic̃ lincon esse sciendum q̄ uiolentum multipliciter dicitur. dicitur enim causa vim iferēs uiolentum. ⁊ quod a tali cā illatum ē dicit̃ ēt uiolentum. ⁊ uiolentum hoc secundo modo dictū dicitur cōmuniter ⁊ magis ppie. Communiter namq₃ dicit̃ violentum sm dictas uiolēti descriptiones. pōt etiam q̄ sic patitur uelle pati quod patitur ⁊ condelectari i passione: sicut forte fecit Abacuc cum portabat̃ capillo capitis sui ab angelo. ⁊ potest uolens pati ⁊ etiam renitens. ⁊ qui uolens patit̃ ab extrinseco vim iferente ppie dicitur uiolentiā passus: ⁊ illud qd passus ē violētū: ⁊ hanc magi pp̄riam significationem uiolenti insinuauit Ar. cum dixit. Quidam ui ⁊ uolētes cu₃ tristitia. hec lincon. Sic igitur patet q̄ operatio ⁊ actio dicunt̃ proprie. minus ppie ⁊ cōmuniter. proprie dicunt operationem dantis ut recipiēs cum ipm dāa principio intra dat. ⁊ sic dicuntur de agente pricipali. Sed minus proprie dicitur. de istrumentis mediantibus quibus principale agēs operatur. ⁊ secundum hoc uiolenta dicuntur agentia uel operantia. Cōmuniter uero omne quod significatur uoce actiua dicit̃ agerē ⁊ operari. ⁊ sic suscipere dicitur operari. patet etiam q̄ uiolentum dicitur de causa que infert vim ⁊ de eo quod ē illatum a causa vim inferente ⁊ sic adhuc dicitur dupliciter. s. cōiter. ⁊ sic omne illatum in aliquod passum a causa extrinseca ipso passo nihil ad hoc agente dicitur violentum siue passum patiatur volens siue nolens ppie autem dicitur violentum quod est illatum in passum passo renitente. ⁊ sic loquit̃ phs de violento cum dicit q̄ patiuntur cum vi ⁊ nolentes cum tristitia. s. patiuntur.

Circa istam ptem occurrunt.4.dubia.pmū ē.vtrū act⁹ voluntatis possit esse inuolūtari⁹. videt̄ q̄ non.qz oē inuolūtariū ē ꝯ volūtatez sed nullus act⁹ volūtarius ē contra voluntatem.qđ pȝ qz voluntas ē maxime libera inter oēs potentias aīe.ꝛ nihil ē ita in potestate voluntatis sicut actus ꝓprius.ergo nullus act⁹ volūtatis pōt eē ꝯtra voluntatē. Itez act⁹ voluntatis ē velle.sed nullus potest inuolūtarie velle.qz oē velle ē volūtariū. si ergo aliqͥs vellet inuoluntarie.illud velle esset voluntarium ꝛ inuoluntarium quod esset impossibile.

In oppositum arguitur sic. voluntarium et inuoluntariū sūt ꝯtraria: ꝛ per ꝯña habēt fieri circa idem. sed aliqͥs actus voluntatis ē voluntarius.ḡ possibile ē q̄ aliquis act⁹ volūtatis sit inuoluntarius. Dicendum q̄ actus volūtatis q̄tum spectat ad p̄ns ē duplex.s.elicitus et imperatus. actus elicitus ē actus subiectiue existens in uoluntate: vt velle considerare scđm voluntatem. actus impatus ē vt currere videre: ꝛ sic de aliꝗs que impantur a voluntate ꝛ non existūt in uoluntate. dico ergo q̄ nullus actus voluntatis elicitus est inuolūtari⁹.

Cum uō ē q̄m voluntas habet naturalē inclinationem ad quodcūq̄ velle sicut materia prima ad quācūq̄ formam sēsibilem.sed illud ad quod ē naturalis inclīatio intrīseca nō pōt eē inuolūtarium nec violentū.sicut.n.cōtra īclinatōez mot⁹ naturalis ē q̄ sit coact⁹ vł violentus:ita contra inclinationē volūtatis ē q̄ ei aliqua violentia inferatur. Istud etiā pȝ sic. si actus voluntatis esset inuolūtarius:aut ergo ꝑ violentiam aut per ignorantiaz: nō per ignorantiā. qz act⁹ elicitus voluntatis p̄supponit cognitionem:nec ꝑ violentiam qz voluntas non pōt cogi nec violentari enim sit summe libera ꝛ maxime respectu sui ꝓprij actus eliciti. Scđo dico q̄ actus impatus voluntatis pōt eē inuoluntarius. possibile enim ē q̄ act⁹ qui ē natus fieri ꝛ imperari a voluntate fiat ꝯ voluntatem.possibile eniȝ ē q̄ aliquis contra voluntatem suam pellatur ad aliquam dr̄am positōis ad quā nollet moueri.ꝛ sic ille motus ē inuoluntarius cum tamen voluntas sit nata moueri ad oēm differētiam positionis. Et si dicatur q̄ ex quo oīs talis motus est cōtra voluntatem non videt̄ eē a voluntate.iō pōt poni exemplum qđ ponit ph̄s. Si enim aliqͥs ꝓp metū mortis faciat aliquid quod nō faceret nisi ꝓpter metum.ut si dicat aliquod mendaciū ad liberanduȝ se ꝛ amicos suos a periculo mortis illud mendacium est a voluntate imparie ꝛ tamen ē secundū se inuoluntarium: ꝛ ita pōt actus voluntatis impatus esse inuoluntari⁹. Rationes prime ptis ꝯcludunt q̄ nullus act⁹ elicitus voluntatis pōt eē inuoluntarius.

Ad rōes i opposītū dicoq̄ voluntariū ꝛ inuoluntarium sunt contraria ꝛ bīt fieri circa aliqđ vnū ꝛ idē: vt circa actus impatum volūtatis tñ actus volūtatis elicitus determinat sibi alterum illoꝝ.s.voluntarium. Scđo dubitatur vtrū aliquid factum ꝑ violētiā sit inuolūtariū videt̄ q̄ nō.qz si aliquis piciat voluntarie lapideȝ sursuȝ ille motus ē violētus: ꝛ tamē nō ē inuoluntarius sed magis volūtarius. Similiter si aliquis scandat vel saltet ille mot⁹ est violentus quia mot⁹ econtra factus ē naturalis. ꝛ tamen ille saltus vel ascensus non ē inuoluntarius cum sit a voluntate.ergo violentia nō ē sufficiens causa inuoluntarij. Contrarium videt̄ ph̄s dic̄ velle. Dicēdū q̄ violētū distinguit̄ contra naturale ꝛ ēt ꝯ volūtarium. violētū distinctū ꝯ naturale inenit̄ vel inueniri pōt tam i reb⁹ aīatis q̄ȝ in rebus inaīatis.sȝ violentū qđ distinguit̄ ꝯtra uoluntariū solum reperitur in habentibus ꝓpositum. dico tunc q̄ omne violentū distinctum contra voluntarium est causa inuoluntarij.ita q̄ ponit inuoluntarium.quia vnum contrariorum ponit ꝑuationem sui contrarij.sed violentum hoc mō dictum ē cōtrariuȝ voluntario.ideo ponit priuationem voluntarij.s. inuoluntarium. vñ omne violenter hoc modo dictum est inuoluntarium.sed violentum distinctum contra naturale non causat vniuersaliter inuolūtariū. potest enim eē violentia in rebus naturalib⁹ in quibus nec mouens nec motum habet uoluntatem: vt patet si uentus moueat lapidem sursum ille motus ē violentus accipiendo violenter ut distinguitur contra naturale.sed non est violentus distinguendo mobiliter cōtra uoluntarium. Ad p̄mum dicendū q̄ ille motus lapidis sursū ē uolūtari⁹ i cōpatōe ad mouens.ꝛ ē violētus i cōpatōe ad motū: qz ē contra īcliatōem mobi. Ad 2ᵐ dicēdū q̄ cū aliquis saltat uel scādit sursū ille motus non est contra naturam totius animalis sic saltantis quia talis motus ē a principio extrinseco ipsius animalis. Nā enim animal est posse moueri se ad omnē differentiam positionis.sȝ tamē talis mot⁹ sursū ē cōtra naturā corpis.sȝ illa violētia ñ causāt inuolūtariū sȝ sola illa violētia causāt inuolūtar iū q̄ ē ꝯ īcliatōez toti⁹. 3ᵒ dubitat̄ vtꝝ opatōes facte ꝑ metū siue timorem sint volūtarie ł inuolūtarie. ꝛ vr̄ q̄ ñ sint uoluntarie nec inuolūtarie.qz ut dic̄ ph̄s tales opatōes sūt mixte ex uolūtario ꝛ inuolūtario. sȝ nullum mixtū ē aliqđ illoꝝ ex qb⁹ miscet̄.ḡ hui⁹ł opatōes nec sūt uolūtarie nec inuolūtarie. Itē ñ vr̄ aliq̄ rō q̄re h⁹ł opatōes magis dbeāt dici uolūtarie q̄ȝ inuolūtarie.qz ph̄s dic̄ q̄ sūt q̄daȝ mō uolūtarie q̄dāmō inuolūtarie.sȝ ñ pōt dici q̄ sint volūtarie ꝛ inuolūtarie sīł.ḡ nec sī uolūtarie nec inuolūtarie. maior pȝ.ꝛ mior ꝓbat̄ qa aut volūtariū ꝛ inuolūtariū sī sīł i eadē pte aie

sunt in alia pte ⁊ alia. non ē vere ꝙ sint simul in eadē pte: rie q̃ sic ꝯtraria eēnt sitl eodē. nec ē vere ꝙ sūt in diuersis ptib⁹ aie. q̃ sūt ꝯtraria ⁊ ꝯtraria nata sūt fieri circa idē. ⁊ ēt manifestū ē ꝙ eadē ē potētia q̃ vult ⁊ nō vult. eadē enī potētia q̃ vult vnū nō vult ꝯtrariū. Item in qbuscūq; nō inest volūtas ille nō sūt volūtaria: nec sūt inuolūtaria sꝫ opationib⁹ factis ꝑ metū cū sint opatōes exteriores. nō iest volūtas cū fiat i naiata vt piectio merciū i mari vl' aliqd hui⁹ i. q̃ maior ꝑꝫ. q̃ nihil denoiat volūtarium vl' inuolūtariū nisi a volūtate sicut nihil dē albū nisi ab albedine ⁊ minor ꝑꝫ de se

In oppo⁹ ē pħs. Dicendū ꝙ determinatō pħi de his q̃ metu fiūt ꝯsistit i trib⁹. p̊ ꝙ illa q̃ metu fiunt ſm se ⁊ absolute ꝯsiderata sūt inuoluntaria. 2⁹ ꝙ ꝓ tpe in q̃ fiūt sūt volūtaria. 3⁹ ē ꝙ magis debēt dici ꝙ sūt volūtaria q̃ inuolūtaria. vn̄ si q̃rat vtꝝ hui⁹ opatōes facte ꝑ metū sint volūtarie vl' inuoluntarie potius dꝫ dici ꝙ sunt voluntarie simplr̄ ⁊ inuolūtarie ſm quid. Cuius rō ē quia vnūquodq; dicitur simplr̄ tale ſm quod ē in actu. ⁊ ſꝫ quid tale se cūdū ꝙ in sola consideratiōne intellect⁹ consistit. nūc āt huiusmōi opationes scdm ꝙ sūt in actu ⁊ actualiter fiūt sunt voluntarie sꝫ sunt inuolūtarie ſm ꝙ in sola apprehensione ꝯsistūt idō ⁊c̄. Sꝫ istud vr̄ eē ꝯ determiatōem pħi q̃ dicit ꝙ talia sunt simplr̄ inuolūtaria. ⁊ dicit ꝙ sūt ſꝫ se ipa volūtaria. ergo n̄ ē dōb⁹ ꝙ sint inuoluntaria ſm q̃d ⁊ simplr̄ voluntaria. sꝫ magis ecōuerso. ⁊ ꝑ h̄ vr̄ ꝙ sint magis inuoluntaria q̃ volūtaria q̃ qđ cōpetit alicui ſm se ⁊ simpliciter magis cōpetit sibi q̃ illud qđ cōpetit sibi solū rōe alicui⁹ extrinseci. sꝫ eē inuolūtariū cōpetit huiusmodi opationi ſm se ⁊ simplr̄. ⁊ esse volūtariū n̄ cōpetit ei nisi rōne extrinseci ergo ⁊c̄. Dicēdū ꝙ cū pħs dicit ꝙ hui⁹ i opa non sūt simplr̄ aut ſm se volūtaria ⁊ h̄e determinationes ſm se ⁊ simplr̄ non determināt ſcdm nec ꝯpōem sꝫ determināt opatōem itellect⁹ sub intellectū. ⁊ ē itellect⁹ ꝙ huiusmōi opatōes simpliciter ⁊ ſm se ꝯsiderate ab intellectu sūt inuolūtarie. nullus. n. ꝯsiderans hui⁹ i opatōem ſꝫ se afficit̄ ad opandū eas. Iste tn̄ opatōnes ꝯsiderate ſm pticulares circūstātias sūt volūtarie q̃libet. n. cōsiderās ꝙ ꝑ h̄ ꝙ piicit merces i mari pōt seipsum ⁊ alios saluare: ⁊ nullo alio mō eligit piicere merces i mari. Ad formam rōis dicēdū ꝙ eē inuolūtariū nō cōpetit istis opationib⁹ simplicit̄ ⁊ scdꝫ se ita ꝙ h̄ p̄dicatū eē volūtariū iste tali opatōi scdꝫ se ⁊ de natura sua. q̃ volūtariū nō ē alicui nisi scdꝫ ꝙ est cognitum. ⁊ iō itellect⁹ pħi ē iste ꝙ istis opationibus scdm se ⁊ absolute ꝯsideratis inest eē volūtarium. Istis tn̄ opationib⁹ iquātuꝫ h⁹ i nec inest eē volūtariū nec inuolūtariū. Ad p̄maꝫ rōem q̃ dr̄ ꝙ huiusmōi opatōes sūt mixte: dico ꝙ q̃tuꝫ spectat ad ꝓpositū mixtō ē duplex. q̃dam scdm realē ꝯmixtiones miscibilium ad inuicē. ⁊ q̃dā ē mixtio scdm p̄dicatōem denominatiuā. dico igr̄ ꝙ opationes facte ꝑ metum nō sūt mixte. p̊ mō q̃ nō cōponunt̄ ex voluntario ⁊ inuolūtario realr̄ existib⁹ i eis. non enim ē vna ps talis opatōnis uolūtaria ⁊ alia inuoluntaria. sed iste opationes sūt mixte ex voluntario ⁊ inuoluntario scdm p̄dicationem denoiatiuā extrinsecam istoꝝ p̄dicatoꝝ de ipsis nam illa p̄dicata volūtarium ⁊ inuolūtariuꝫ q̃dam mō p̄dicāt̄ de hui⁹ i opationib⁹: sꝫ tales opationes ꝯsiderate scdm se ⁊ añq̃ fiāt sūt inuolūtarie considerata tn̄ pticular b⁹ circūstantiis ⁊ q̄n fiūt sūt volūtarie. Ad 2⁹ dicendū ꝙ nō ē absolute cōcedēdum ꝙ tales opatōes sꝫ voluntarie ⁊ inuolūtarie. sꝫ cōcedēdū ē ꝙ sunt volūtarie ⁊ inuolūtarie q̄n fiūt. ⁊ ēt ꝙ scdꝫ se cōsiderate sūt inuolūtarie. ita ꝙ scdm ꝙ existunt sūt volūtarie ⁊ in sola consideratione itellect⁹ sūt inuolūtarie. ⁊ voluntariū ⁊ inuolūtariū sic accepta nō sunt opposita sꝫ simul pīt eē in eadem pte aie. Ad aliud cum dē ꝙ quibus nō inest voluntas illa non sūt voluntaria nec inuolūtaria. dicendum ꝙ veꝝ ē formaliter et intrinsece pīt tn̄ eē voluntaria vel inuoluntaria accidētaliter ⁊ denoīatiue denoīatione extrinseca sicut aliqđ opus dē hūanum denoīatōne extrinseca cū tn̄ opi non inest humanitas formalr̄ ⁊ intrinsece. 4⁹ Dubitatur circa hanc partem vtrū sit magis moriendū q̃ turpe aliqd opari. vr̄ ꝙ nō. q̃ qđ priuat oīa bona ē min⁹ eligēdū q̃ qđ aliqua bona priuat ⁊ non oīa. sꝫ mors priuat oīa bona. s. bona nature ⁊ bona moris. sed cōmissio turpis cuiuscunq; soluꝫ priuat bonū moris. ergo ⁊c̄. Iteruꝫ qđ confert tali ciuitati ē magis eligendum q̃ illud quod nulli confert. sed operari aliquod turpe q̃nq; confert toti ciuitati vt q̃dam dicunt secundū ꝙ recitat Comētatoꝝ ꝙ ꝓ tpe belli bonum ē ⁊ expediens ē toti ciuitati adulterari cum vxore tyrāni vt ꝓdatur secreta illius. mors autem nulli prodest cum corrumpat bonū moris ⁊ nature taꝫ secundum actum q̃ secundum potentiam.

Ad istud dubiū dixit quidā ꝙ operatio pōt dici turpis dupliciter. vno mō q̃ est contra decentiam opantis non tamē ē in se mala nec deordinata. ⁊ operari tale turpe ꝓeligendum est morte. nec operans tale turpe propter metum est vituperandus sed magis meretur veniā. Alio mō ē operatio turpis quia est in se mala: ⁊ deordinata ⁊ rationi ꝯtraria. ⁊ de tali turpe introducitur dubitatio. Ad quam dicunt quidam ꝙ circa hanc dubitationem est vnum intrinsecum sentiendum ⁊ aliud extrinsecum docēdū. Sentiēdo enī interi⁹ dicunt ꝙ cū mors sit priuatio totius boi hūani nunq̃ ē ꝓ aliquo turpi eligēda. q̃ tamen detestatio viciorum ē

vtilis populo ad ꝓsecutionem virtutis. ĩõ os qlicq̃ talia facta ponere vel docere quorũ ɔ̃riũ ẽ sentiendum in mente per que populus inducatur ad ꝓsecutionem virtutis. Aliquã n̄ nõ placet illa positio. qr ſm Cõmẽtatorẽ sup p^m hui' ñ pceret ad pħm aliq̃ ficta pponere vl docere q̃tum ɔ̃riũ sentit in mente. qr vt idẽ Cõmentator dicit pħs ẽ pfessor veritatis nisi nomẽ mẽtietur. Iterũ cũ exẽpla plus moueãt q̃ verba si contrarium illius qd̃ docet operetur nullam edificationẽ audiẽtibus relinqueret g̃ ⁊c̃.

Ideo videtur eẽ dicẽdũ ſm intentionẽ pħi q̄ quedam sũt turpia q̃ nunq̃ sunt facienda: sed magis eligendum ẽ mori. Causa rõ ẽ. quia semp minus malũ ⁊ maius bonum ẽ peligẽdũ maiori malo ⁊ minori bono sꝫ mori ẽ minus malũ q̃ cõmittere tale turpe. g̃ ⁊c̃. maior ẽ manifesta ⁊ minor declaratur sic. ille q ppter metum mortis opatur huiusmodi turpe pdit bonuꝫ virtutis quod ẽ summum in hac vita: ⁊ incidit in miseriam que ẽ maximũ malũ. bonum ãt qd̃ acquirit ẽ plongatio breuis vite necessario tñ pdende. q aũtẽ mortem peligit acqrit perseuerãtiã in fortissimo actu fortitudinis ⁊ aliaꝝ virtutuꝫ quod ẽ maximũ bonum: ⁊ pdit longitudinẽ pñtis vite que tñ ĩ breui p mortẽ alias auferetur. Cum igitur longitudo vite ꝑsentis non possit adeq̃ri pseuerantie in maximo ⁊ perfectissimo actu virtutis. pꝫ q̄ virtuosus ⁊ felix magis dꝫ eligere vitam in virtute ⁊ feliciter finire q̃ sine virtute ⁊ in miseria diutius vitã plongare. vnde breuit̃ qr finire vitã feliciter ẽ ⁊ melius q̃ ad modicuꝫ tẽpus plongare vitã ⁊ ĩ miseria diutius viuere: iõ magis eligendum ẽ mori pp detestationem ⁊ fugã turpis q̃ multũ laudabilis ẽ ⁊ virtuosa: q̃ ad modicum tẽpus plongar̃ vitã in miseria. Istud cõfirmat̃ qr ppria vita hois ſm q̄ homo ẽ psistere in bono virtutis nõ deuiando a recta rõne. sed per hoc q̄ homo peligit mori q̃ operari turpe cõseruat̃ h. s. q̄ ẽ psistere in recta ratione: ex quo arguit̃ sic. illud ẽ magis eligenduꝫ p quod conseruat̃ ppria vita hois q̃ illud p quod ppria vita hominis d̃struitur. sed p cõmittere aliqd̃ turpe ppa vita hois destruitur. ⁊ p hoc q̄ homo eligit mori an̄ q̃ omittat aliquod turpe ppria vita hõis conseruatur ergo ⁊c̃. Istud ẽ pꝫ per dictuꝫ Cõmẽtatoris Aueroys in prologo. s. phicorum qui dicit q̄ cum homo fuerit pfectus non timebit mortem sed qñq̃ p magno actu virtutis expõet se morti. Ad pmum in cõtrarium cũ dicit̃ q̄ illud quod pruat ⁊c̃. concedo istam maiorem ⁊ nego minorẽ. quia mors nõ priuat bonitatem que consistit ĩ finiẽdo seu in finiuisse felicit̃ vitam ꝑsentem. finire enim vitam feliciter ⁊ pro bono virtutis ẽ tñ bonum qd̃ excedit in bonitate oĩa bona que in vita ꝑsenti haberi possũt ⁊ docẽ verumetiã si non sit alia vita expectãda. Si autem expectetur alia vita a vita ꝑsenti tunc satis manifestum ẽ q̄ minor ẽ falsa. q̄ per mortẽ oĩa bona priuãtur. Ad aliud cum dicitur q̄ illud quod cõfert toti conuerti ⁊c̃. cõcedatur. sed minor ẽ falsa. nam mors p bono aliciu confert. s. morienti. ⁊ cõmittere turpe maxime obest ɔmittenti. vnde. ſm Cõmentatorẽ hic mala culpe siue peccati non sũt facienda vt eueniant quecũq̃ bona: licet p bonorũ euentu mala pene sint sustinenda. vnde non intendit Cõmentator q̄ bonum ⁊ licitũ sit adulterium fieri qualitercunq̃ aut sꝫ quacunq̃ circumstantiam fiat: q̃uis in aliquo casu sit conferẽs ⁊ vtile rei publice.

Quod autem ppter ignorãtiã non voluntariũ

quidem oẽ est. Inuoluntarium autẽ qd̃ triste ⁊ in penitudine. Qui enim ppter ignorantiam opatur quodcũq̃ nihil tristat' in opatione. volens quidẽ non opatus ẽ qd̃ non sciuit: neque rursum nolẽs non tristatus de eo quod ppter ignorãtiam. qui quidẽ in penitudine nolẽs videtur: qui ãt non peniter g aliter sit non volẽs. Quia enim differt melius ẽ habere nomẽ ppꝛium. Alterum autẽ videtur ⁊ pp ignorãtiam operari ab eo quod ẽ ignorãtem facere. Ebri' enim vt qui irascitur. Ebrius. n. vt qui irascitur non videtur pp ignorãtiam operari sed pp aliquid eoꝝ que dicta sunt non sciẽs sed ignorans. Ignorat quidẽ igit̃ oĩs malus que oportet operari ⁊ a quibus fugiendũ: ⁊ pp mle peccatum iniusti ⁊ vniuersalr̃ mali fiunt. Inuoluntarium autem vult dici non si quis ignorat qd̃ confert. Non enim que in electione ignorantia causa inuoluntarij sed malitie: neq̃ que vlis: vituperatur enim pp hanc. sed que singularibus in quibus ⁊ circa que operatio. In his. n. misericordia ⁊ venia horum enĩ aliquod ignorans inuoluntarie operatur.

Hec ẽ secunda pars principalis huius capituli in quo cum determinauit d̃ inuoluntario p violentiam determinat de inuoluntario per ignorantiam. ⁊ continet ista pars duas particulas principales. In prima ponit quasdã differentias circa ignorantiam. In secunda ibi. Forsitan igitur non malum. Enumerat circumstantias quas pħs hic vocat singularia in q̄b' ⁊ circa que ẽ operatio: ostendens cuius circumstantie ignorantia causat inuoluntariũ. In prima igitur particula ad ostendẽdũ que ignorantia causat inuoluntariũ ⁊ que non. ponit tres differentias prima attẽditur penes hoc q̄ aliquid fit pp ignorãtia. ⁊ ẽ differẽtia seu diuisio talis: eorum que fiunt pp ignorantiam quoddam ẽ voluntarium quoddã nec ẽ voluntarium nec inuoluntarium. qr illud quod fit pp ignorantiam aut ẽ contrarium voluntati. ⁊ tunc ppe dicitur inuoluntarium aut non ẽ contrarium

volūtati. sed ꝓpter volūtatē inquātū est ignorā ꝛ tale non dicit̄ īnuolūtariū ſ3 nō volūtariū ad hoc enī ꝙ aliqd ſit volūtariū oꝑ3 ꝙ ſit notum. ꝛ ſolū dr̄ illud īnuolūtariū pp ignorātiā qḋ poſtq̄ cognoſcitur inducit triſticiā ꝛ penitudinē vt ſi qs recipiat ſtagnum putās ſe recipere argentū: cū cognouerit ſe recepiſſe ſtagnū penitet ꝛ triſtatur. iō illa receptio ē in volūtaria pp ignorātiā. Sed ſi quis recipiat argentū putās ſe recipere ſtagnū cū poſtea cognouerit ſe recepiſſe argentum nō triſtat̄ de eo qḋ ꝓpter ignorātiā recepit argētū. iō illa acceptio nō eſt īnuolūtaria nec volūtaria cū nō cognouerit illud eſſe argentū qḋ recepit illud. Sic ergo oportet ꝙ non oē quod quis facit pp ignorātiā eſt īnuolūtariū. ꝛ hec eſt cōcluſio. 5. huius libri q̄ ꝓbat̄ ſic. ſolū illud eſt īnuolūtariū pp ignorātiā qḋ poſtq̄ cognoſcitur inducit triſticiā ꝛ penitudinē ſed non oē qḋ quis facit ꝓpter ignorantiā poſtq̄ cognoſcitur inducit triſticiā vt patet in exemplo de recipiēte argentū putāte ſe recipere ſtagnū. g̃ nō oē qḋ quis facit pp ignorantiā eſt īnuolūtariū. Lincon̄ dicit h̄ ꝙ īnuolūtariū dr̄ coīter ꝛ ꝓpe. Jnuolūtariū cōīter dictum eſt idē qḋ non volūtariū. Sed ꝓprie dictū eſt illud ſolū quod eſt triſte ꝛ in penitudine. Jnuolūtarium n. ꝓprie dictū nō ſolū abnegat volūtatis beneplacitū ſed ponit eiuſdē diſplicentiā. Alterū aūt videt̄. ſcḋa nr̄a accipitur ſ3 nr̄ā illius quod fit ad ipſā ignorātiā quia ignorātia q̄nq; eſt cā eius quod fit. ꝛ q̄nq; nō eſt cā illius. ꝛ per hoc oſtenditur differētia eius qḋ eſt pp ignorātiā opari ad illud qḋ ē ignorātem opari. declarat igit̄ ph̄s qḋ nō omne quod quis facit ignorās facit pp ignorātiā ꝛ hec eſt ꝯclō. 6. que ꝓbat̄ nupſr p̄mo ſic. ebrius ꝛ iratus opatur ignorās ſed nō opatur pp ignorātiā ſed ꝓpt̄ ebrietatē aut irā. ergo nō oē qḋ quis opatur ignorās opatur pp ignorātiam. Jgnoratur quidē igitur. 2[o] ꝓbatur ſic. oīs malus opatur ignorās. ſed nō oīs malus opatur pp ignorātiā. ergo nō oē qḋ quis facit ignorās facit pp ignorātiā. vnde dicit ph̄s. ignorat quidē igitur oīs malus que oꝑtet opari ꝛ a quibus abſtinendū. ꝛ pp tale peccatū iniuſti ꝛ vīr mali fiunt. Ex hoc patet ꝙ tū aliqs opatur ignorās ꝛ non ꝓpter ignorātiā nō opatur īnuolūtarie qr nullus ꝓpter hoc ꝙ īnuolūtarie opatur fit iniuſtus aut malus. ideo aliquis pōt opari ignorās: ꝛ tn̄ volūtarie opari. nā malus volūtate opatur ꝛ opatur ignorans: quia indicat aliquid eſſe bonū qḋ nō eſt bonū. Jſtud dictū ph̄i. oīs malus ē ignorans intelligo de malo malicia oppoſita virtuti morali. vel oīs malus. i. vicioſus ignorat finē ꝓpter quē eſt opandū. quia qualis vnuſquiſq; eſt talis finis ſibi videtur vt dicit ph̄s in 1[o] 3[o]. pōt etiā ſic intelligi ꝙ oīs malus eſt ignorās in particulari ꝛ in actu qn̄ male opatur ſ3 ꝙ patebit in 7[o] huius. Jnuolūtarium autē. 3. cōſa accipitur: ex parte eius quod ignoratur. Jllḋ enim qḋ ignoratur aut ē illud qḋ confert opari. i. quod oꝑtet opari aut vitare. ſ. illud quod quilibet tenetur ꝛ poteſt ſcire. aut illud quod ignoratur ē aliqua circūſtātia ſingulari quā non quilibet tenetur ſcire. Jgnorātia eius qḋ confert non cauſat īnuolūtarium. ꝛ hoc ꝓbat ph̄s: ꝛ eſt ꝯclō. 7 q̄ ꝓbatur ſic. ignorantia que eſt ex electione nō cauſat īnuolūtariū ſed ignorātia ei[9] qḋ cōfert eſt ex electiōe. g̃ ꝛc. maior ꝑ3. qr ignorātia q̄ eſt ex electione ē volūtaria. ꝛ p ꝯñs illud quod fit ꝓpter talē ignorantiam non eſt īnuoluntarium. ꝛ minor pa3 per hoc ꝙ ignorātia eius qḋ confert. i. eius qḋ quilibet tenetur ſcire nō ꝓuenit hōi habenti vſū rationis niſi ex negligentia. ꝛ quilib3 tenetur adhibere diligentiā ad ſciendū illud qḋ oportet eum facere vl̄ vitare ꝛ quod tenet̄ ſcire. ignorātia igit̄ eius qḋ cōfert non cauſat īnuolūtarium cū talis ignorātia ſit volūtaria. vnde pōt ſic argui. illud quod ē volūtariū nō cauſat īnuolūtarium. ſed ignorātia ei[9] qḋ cōfert eſt volūtaria. igitur ignorātia ei[9] qḋ confert non cauſat īnuolūtariū. Jntelligendū ꝙ ignorātia illius quod oportet opari aut vitare eſt duplex. ſ. in vlī ꝛ in particulari. pōt. n. aliquis credere ꝙ oīs fornicatio ē licita ꝛ tūc ignorat in vlī quid oꝑtet facere. pōt enim aliquis pp cōcupiſcētiā credere ꝙ nunc ſit fornicādum cū illa muliere: ꝛ tunc ignorat in particulari illud quod oportet agere ſed neutra predictarū ignorātiarū cauſat īnuolūtariū ſ3 magis eſt cauſa malicie ꝛ peccati. Adhuc ignorantia alicuius circunſtantie eſt duplex. ſ. in vlī ꝛ in particulari. in vlī vt ſi quis ignoraret non eſſe fornicādum. ꝛ talis ignorātia nō cauſat īnuolūtarium quia ꝓpter talē ignorātiam vituperat̄ aliquis ꝛ ꝓpter īnuolūtarium nullus vituperat̄. ſed ignorātia alicui[9] circūſtantie in ꝑticulari cauſat īnuolūtariū. quia ꝓpter talē ignorātiam meretur aliquis veniā ꝛ miſericordiā. ꝛ poſſunt hic poni due cōcluſiōes. ſ. 8. ꝛ 9. ſ. ꝙ ignorantia alicuius circunſtātie in vlī non cauſat īnuolūtarium. ꝛ hec eſt concluſio. 8. que ꝓbatur p hoc ꝙ ꝓpter īnuolūtarium nullus vituperatur. ſed pp talem ignorantiam vituperatur aliquis. ergo ꝛc. Alia cōcluſio. ſ. 9 eſt iſta ꝙ ignorātia alicuius circūſtantie in ꝑticulari cauſat īnuolūtariū que ꝓbatur ſic. illa ignorātia per quā aliquis meret̄ veniam vel miſericordiā cāt īnuolūtariū ſed ꝓpter ignorātiā alicuius circūſtātie in ꝑticulari aliquis meretur miſā ꝛ veniā ergo ꝛc.

Forſitan igitur non malum determinar̄ hec ꝛ que ꝛ quot ſunt: et quis vtiq; ꝛ quid ꝛ circa quid vel in quo ope

ratur: qñqȝ aũt ⁊ quo puta instrumento: ⁊ grã cuius puta salutis ⁊ qualiter puta quiete vel vehemẽter: oia quidem igitur hec nullus vtiqȝ ignorabit non insanus. Manifestuȝ aũt ꝙ neqȝ operantem qualiter. n. seipm. Quod autez operatur ignorabit vtiqȝ aliquis puta dicentes aiunt excidere ipos vel non scire qm̃ ineffabilia erant. quẽadmodũ ayschilimistica. vl' mõstrare volẽs dimittere vt qui telũ. Existimat vtiqȝ aliquis ⁊ filiũ oppugnatorẽ esse. quẽadmodũ meropen. ⁊ rotũdari lãceatã hastaȝ. vl' lapidem pumicem esse. Et in salutẽ pcutiens occidere vtiqȝ Et ostendere volẽs quẽadmoduȝ pugilem pcutiẽs vtiqȝ Circa oĩa vtiqȝ hec ignorãtiis existentes in quibus opatio qui hoȝ aliquid ignorat nolens videt̃ opari ⁊ maxime in pricipalissimis. pricipalissima aũt esse vidẽtur in quibus opatio ⁊ cuius grã. Secũdũ talẽ vtiqȝ ignorãtiã in volũtario dicto. ⁊ ad hoc oȝ opatorẽ tristẽ esse ⁊ in penitudine.

Hec est secũda pticula secũde partis in q̃ phs enumerat singularia in qb' ⁊ circa q̃ ẽ opatio q̃ singlaria rethores vocãt circũstãtias. i. pticlas circũstãtes ⁊ circa h facit tria p̃: ponit numeȝ circũstantiaȝ. 2° ostendit qualiter dictaȝ circũstãtiaȝ potest esse ignorãtia ⁊ qualiter non. ⁊ 3° ostendit qualiter eadeȝ ignorantia causat volũtariũ. dicit ergo p̃mo ꝙ forsitan non est malũ imo bonũ determinare que ⁊ quot sunt circũstantie seu singularia in qbus et circa que est opatio ⁊ in enumerando ea solum ponit septem circumstantias dicens quis vtiqȝ ⁊ quid ⁊ circa quid vel in quo operatur. qñdoqȝ aũt ⁊ quo puta instrumento ⁊ cuius gratia puta salutis. et qualiter puta quiete vl' vehementer. Iste igitur sunt septem circũstantie. s. quis quid circa quid: in quo. s. loco vl' tpe locũ. n. ⁊ tempus sub vna circũstãtia cõprehẽdit quo instrumẽto grã cuius qualiter q̃ attẽdende sunt circa quãlibet opationeȝ humanã

quaȝ sufficientia sic accipitur. Cum. n. circumstantia sit aliquid exñs extra essentiam actus ipsum tñ actum aliquo modo attingens vt dicunt phi ⁊ h ẽt videtur nomen sonare huiusmodi circũstantia vl' attingit causam actus vl' ipsum actum. causa autẽ actus aut est efficiẽs vel finalis vl' materialis. Efficiens est duplex. s. principale ⁊ instrumentale. ⁊ pp̃ter efficiẽs principale ponitur quis: ⁊ propter efficiens instrumentale ponitur quo. s. instrumento. ⁊ pp causam finalem ponitur cuius gratia. ⁊ ppt̃ causam materialem seu obiectum ponitur circa quid. Si aũt huiusmodi circũstantia attingat ipsum actum: aut ergo attingit ipsum q̃tũ ad substantiam. ⁊ propter hoc ponit̃ quid. s. aliquis fecerit: vl' quãtũ ad mẽsurã ⁊ propter h ponitur in quo. s. loco vl' tpe: vel attingit actũ quãtum ad qualitatem ⁊ modum actus ⁊ sic tangitur modus agendi quem exprimit per h quod dicit qualiter. Sed dubitatur qm̃ ex omni circũstantia fit aliquid bene vel male q̃ ex modo agendi accidũt pp hoc videt̃ ꝙ oẽs circumstantie cõtineantur sub modo agendi.

Dicendũ. ꝙ modus agendi qui est bene vl' male quẽ actus potissime habet ex relatione eius in fine non ponitur circunstantia actus sed est cois ad oẽs circũstantias. sed modus seu qualitas informans actum ꝑm ꝙ pgreditur ab agente est quedã specialis circũstantia vt ꝙ quis pcuciat fortiter vel remisse. vñ modus actus est duplex. quidã pueniens ⁊ inherens actui per habitudinem actus ad finem. ⁊ talis modus non ponitur circũstantia specialis. et alius est modus pueniens ex habitudine actus ad ipsum agens et talis modus ponitur circũstantia specialis. verbigratia: cum aliquis dat elemosinam magnã pp vanaȝ gloriam in illo actu dandi est vnus modus qui sibi inest ex habitudine eius ad finem qui est male dare quia pp finem malũ. ⁊ est ali' modus qui sibi inest ꝑȝ habitudinem ad ipsuȝ dãtem. s. multũ dare ꝑȝ pportionem sue substantie. isti modi sunt multum diuersi. Sciendũ ꝙ iste cause actus. s. agens principale: ⁊ finis ⁊ materia ex quibus dependet substãtia act' non pprie dicuntur circũstantie ꝑȝ aliquid cõiunctum istis causis. s. ex qualitate ⁊ quãtitate aut loco vel tpe ⁊ sic de aliis debet dici circũstantia. verbigrã: in actione furti illud qꝺ ptinet ad substantiam non est circũstantia. s. rẽ alienã non dicitur circũstantia furti quia hoc ptinet ad substantiã furti ex pte materie seu obiecti sed ꝙ furtum sit magnũ vl' paruũ de loco sacro vel non sacro. ⁊ sic ð aliis huiusmoi est circũstantia furti. Eodem mõ ẽ in aliis causis. Finis. n. non dicit̃ circũstantia sed aliquid cõiunctum fini. verbi gratia: agere pp bonum fortitudinis non est circũst antia actus ipsius

fratris sed si fratris ager propter liberat ionem amicoꝝ vel parentū huiusmodi conditiones circa finem cōsiderare sunt circūstantie finis.

Oia quidē igitur. posito numero circūstantiaꝝ narrat qualiter ꝛ quaꝝ circūstātiarū potest esse ignorātia ꝛ quarū non. ꝛ dicit ꝙ nullus operans pōt oēs istas circūstātias ignorare nisi sit insanus. quia non pōt ignorare quia est operans quia sic ignoraret se ipm. alias tū ignorantias pōt quis ignorare. pōt. n. operans ignorare quid opatur vt narrās secreta nesciens illa esse secreta nescit quid loquit̄ nec qd opatur. Silr mittens telū ꝛ interficiēs nesciēs se interficere ignorat quid opatur. pōt etiam scire quid opatur ꝛ ignorare circa quid opatur vt si aliquis in tenebris interficiat filiū suum credens ipsum esse latronē aut inimicū scit qd opatur: qꝛ scit ꝙ īterficit. ꝛ ignorat circa quid operatur. Item pōt ignorare quo instrumēto vt si credat lanceā esse ligneam ꝛ rotundā cū tū sit ferrea ꝛ acuta ignorat quo instrumento operatur. Itē pōt ignorare finē ex opatione ꝓcedentē vt doctor intēdens castigare discipulum si interficiat ipm ignorat finē non illū finem quem intendit: sed illū finē qui ex opere cōsequitur. Item pōt ignorare modū quo opatur. ꝛ ita pōt ignorare qualiter opatur vt pugilator docens discipulū credit percutere leuiter ꝛ percutit fortiter. Itē pōt ignorare mensuraꝫ in qua opat̄: vt locū vel tempus in quo opat̄ ꝛ dicit phs ꝙ circa oīa illa pter pmū pōt esse ignorātia. ꝛ qui aliquod istoꝝ ignorat videtur nolens seu inuolūtarie opari. ꝛ maxime si sit ignorantia in circūstātijs ꝑncipalissimis que sunt materia seu obiectū ꝛ finis. sicut. n. materia est obiectū exterioris actus ita finis est obiectum interioris actus in his eni duob⁹ maxime nollet quis per ignorātiā errare. Scḋꝫ ibi vtiq; 3⁹ narrat qualiter ignorātia istaꝝ circūstantiaꝝ causat inuolūtariū dicēs ꝙ sola ignorantia harum vl' alicui⁹ istaꝝ circūstantiarum non sufficit ad esse inuolūtariū: sed plus requiritur. s. ꝙ opatio sit cū tristitia ꝛ penitudine qn̄. s. cognoscitur. sic ergo patet ex ꝓdictis quid est inuolūtariū propter ignorātiaꝫ. ꝛ pōt ex istis talis descriptio colligi. Inuolūtarium ꝑꝑ ignorātiā est factum ꝑꝑ ignorātiam alicuius vel aliquoꝝ. s. dictoꝝ singulariū cū tristitia ꝛ penitudine: hoc est de quo facto tristatur ꝛ penitet cū cognoscit se ꝑꝑ ignorātiā hoc egisse. ꝛ dico ꝙ sunt octo singularia seu circūstātie

Dubitatur circa hāc lrāꝫ. circa oīa vtiq; tū quia per hāc litterā videt̄ ꝙ ignorātia possit esse circa oēs circūstantias: cuius tū cōtrariū dixit prius cū nullus operās nisi sit insanus ignoret se ipm. Ad illud rn̄det lincon. dupliciter vno⁹ ꝙ ꝑ hāc ꝑticulā intelligit illā litteram cōditionalit̄ sic ignorātia existente. i. si existat ignorātia circa oīa hec. i. circa quodcū ꝙ eorum. s. singularium in quibus est opatio ꝛc. Nota ꝙ octo sunt circūstantie. quis: quid circa quid: quando. Loco vl' ipe quo s instrumēto. cuius grā qualiter. Circūstātie ꝑncipalissime. obiectum ꝛ finis. qꝛ in his duobus maxime nollet operans per ignorātiam errare.

Circa istā partē sunt duo dubia. primum ē vtrū ignorātia sit causa inuolūtarij. ꝛ videtur ꝙ non quia ignorātia est mera priuatio scientie: ꝛ inuolūtariū vt opatio inuolūtaria ē quodamens positiuū sed pura priuatio non ē cā alicuius entis positiui qꝛ non est dare in quo genere cause possit esse. Similiter ignorātia dispositionis que est error cōtrarius sciētie nō est causa inuolūtarij. sed magis est cā voluntarij qm̄ que fiunt ꝑꝑ errorem sunt volūtaria. ergo cū solū sit duplex ignorātia. ꝛ neutrū ē cā inuolūtarij: videt̄ ꝙ nulla ignorantia sit causa inuolūtarij. Item si ignorātia est causa inuolūtarij. tunc illa que fiunt ꝑꝑ ignorātiā: qm̄ fiunt sunt inuolūtaria. quia vnuquodq; ē iudicandū volūtariū vel inuolūtariū ꝫ ꝙ est actu vt dictū est prius. sed illa que fiunt ꝑꝑ ignorātiā qn̄ fiūt sūt volūtaria. qꝛ pro tūc potentia mouendi organicas ptes est in ipo opante hoc est in potestate operantis: ꝛ per ꝯ's tūc est opatio volūtaria. nam per illud medium ꝓbat phs. ꝙ illa que fiunt ꝓpter metum sunt volūtaria qn̄ fiunt. quia potentia mouēdi organicas partes est tunc in potestate opantis.

Et si dicatur ꝙ ignorantia non solum ē causa inuolūtarij. sed ignorātia cū displicentia et penitudine. Cōtra qn̄ opatur operās ꝑꝑ ignorantiam tunc opatio non displicet opanti: vt si quis accipiat stagnū putans se accipere argentum tpe acceptionis non displicet accipienti. ergo in tpe opationis facte ꝓpter ignorātiā nec displicentia nec penitudo ē cū operādo

Item si ignorantia eēt cā īnuolūtarij cū ois malus sit ignorans ꝑ phm ī textu. sequeret̄ ꝙ ois malus oparet̄ īuolūtarie. ⁊ ita oē peccatuꝫ eēt īuoluntariū. sed h̄ ē falsō quia ꝑ īnuoluntario hō non punit̄ nec vituꝑatur ꝗ si peccatum eēt īuolūtariū homo nō eēt vituꝑandus ꝑꝑ peccatū. Itē oē īuolūtorium ē cū tristitia ⁊ penitudine fm phm. sꝫ aliqđ factū ꝑꝑ ignorantiā nō ē triste. vt si aliqs credēs se recipere stagnuꝫ recipiat argētū. aut si aliquis credens occidere auē occidat inimicū suum. Oppositū vult phs hic. Scđa dubitatio ē vtrū omnis ignorantia sit cā nō volontarij. Siue vtrum ois qui opat̄ ignorans opetur non voluntarie videt̄ ꝙ sic. qꝛ nihil ē volitum nisi sit cognitum ad velle. ergo seqꝛtur scire. ꝗ ex opposito seqtur opꝰ. ꝗ ad non scire sequitur nō velle. Si ergo aliqs opetur ignorans seqt̄ ꝙ opat̄ non volens. In ꝯ̄rium videt̄ eē qđ dicit phus ꝙ ois malus est ignorans. si igit̄ ois ignorans opetur non volens seqtur ꝙ ois malus opet̄ non volens. quod ē falsum. Pro istis dubitationbus sunt distinctiōes ponēde. Prīa ē ꝙ tam volūtariū ꝙ̄ inuoluntarium dr̄ duplr̄. s. cōmuniter ⁊ ꝓpe. volūtariū coīter acceptū ē idē qđ iputabile opanti. oē. n. illud dicitur voluntarium qđ rōnaliter ē imputādū opanti. Sed voluntarium ꝓpe dictū ē idē ꝙ actu bñplacitum volūntati. vñ volūtarium ꝓprie dictum addit sup voluntariuꝫ coīter dictū actualem cōplacentiā voluntatis. Alia distinctio ponit̄ de volūtario ⁊ inuoluntario. s. ꝙ aliqđ ē volūtariū fm se vt illđ supra qđ cadit actꝰ voluntatis imediate ⁊ aliqđ ē volūtariū in suo ante vt illud cuiꝰ añs ē actu volitū. Et inuoluntarium dr̄ duplr̄. s. fm se ⁊ in suo ꝯ̄ñte. s. illud cꝰ ꝯ̄ñs ꝺ splicet voluntati. Scđa distinctio pncipalis ē de ignorātia negationis qꝛ de ignorātia dispōnis nihil ad pñs. ⁊ est distinctio talis ꝙ. q̄dā ē ignorātia affectata: ⁊ q̄dā ē ignorātia q̄ nō ē ꝑ se affectata. tñ illius ignorātie hō ignorans ē cā. qđ ꝯtingit duplr̄. qꝛ alicuius ignorātie hō ē cā ꝑ actualē opatōem ad quā ꝯseqt̄ ignorātia: sicut cū aliqs volūtarie se inebriat ē cā sue ignorātie ⁊ male electionis subseq̄ntis Alia ē ignorātia cuiꝰ hō ē cā per suā negligentiam qꝛ ꝑ negligētiā cōsideratōis ignorat qđ sit agēdū. vt si aliqs adulter ignorat ꝙ fornicari sit peccatū vl̄ aliqđ aliud iure positiuum qđ qlibꝫ tenet̄ scire. ⁊ talis ignorātia dr̄ ignorantis iuris. Alia ē ignorantia eius qđ hō non tenet̄ scīe ⁊ cuiꝰ hō nō ē cā vt ignorantia alicuiꝰ circūstātie acꝰ hūani quā hō non semꝑ tenet̄ scire. ⁊ quātūcumqꝫ hō tenet̄ scire ad huc incidit cōtra volūtatē suam qñqꝫ ī ignorantiam. Sicut cū aliquis adhibita debita diligentia emittit sagittam ex qua aliqs a casu currens occiditur: ⁊ talis ignorātia dr̄ inuincibilis.

Ponat̄ ꝗ talis distinctio ignorantie ꝙ q̄dā ignorātia innata vt ignorātia naturalr̄ fatuorum: ⁊ quedā ē ignorātia affectata vt cum aliquis vult ignorare ne per cognitōnē retrahat̄ a peccato. ⁊ hec ignorātia dicit̄ grassa ⁊ supina fm quandam methaphorā. qꝛ sicut oculi grassi non vident rem in debita qualitate ⁊ quantitate: ita talis ignorantia obnubilat iudiciuꝫ vt nō recte discernat rē eligibilē sed de ipsa iudicat fm ꝯformitatē ad appetentem. Dicit̄ ēt supīa eo ꝙ nō ē recta ad iudicium rōis. sed ꝓstrata iacens non curans ingrere rōnē eligibilis. Alia ē ignorantia eius quod hō tenet̄ scire ⁊ cuius hō ē causa ⁊ hec ē duplex. q̄dā cuiꝰ hō ē cā ꝑ opationē suam ad quā talis ignorantia consequit̄ vt de ignorātia ꝓueniēte ex voluntaria inebriatione qua qs ignorat quod tenet̄ scire cuius ignorantie hō est cā per actualem operationeꝫ: ⁊ alia ē ignorātia eius quod qs tenetur scire ꝓueniens ex negligentia: cuiusmōi ē ignorātia iuris positiui quod quilibet tenet̄ scire. Alia aūt ē ignorātia eius quod hō nō tenetur scire cuiꝰ etiam ignorātie hō non ē causa vt ignorantia alicuius circunstātie actus hūani. ⁊ talis dicitur ignorantia inuincibilis.

ê

Tertia distictio ponit̄ de cā effectiā. aliqđ. n. dr̄ eē cā effectiua duplr̄. s. positiue ⁊ ꝑuatiue: positiue vt illud qđ applicat ꝟtutē ad opꝰ. priuatiue vt illud qđ ē priuatiuū cā: positiue effectus ꝯ̄rij. vbi grā. nauigatio ad maxīa picula maris facta ꝑ nautā idiscretum ē cā positiua submersiōis nauis. ⁊ iō absētia discreti naute dr̄ eē cā submersionis nauis nō quidē positiue sed ꝑuatiue quia ꝑuat ꝑsentiam discreti naute que si adesset esset causa effectus contrarij. s. salutis nauis: vt patet ex secundo physicoꝝ ⁊ sic ignorātia negatōnis sit cā opationis inuoluntarie oꝫ ꝙ hoc sit ꝑuatiue qꝛ ꝑuat oppositū cā e positiue effectus contrarij. si. n. sciētia vel certa cognitio affuisset fuisset effectus cōtrarius ꝓducꝰ. Istis distīnctōibus visis dicendum ē ad primam dubitationem ꝙ nulla ignorantia negationis est cā positiua opatōis

inuolũtarie. aliqua tñ ignorãtia negationis ẽ cã priuatiua operationis inuolũtarie modo quo dictum est: vt illa ignorãtia q̃ priuat scientiaʒ illius qδ homo tenetur scire ⁊ cuiꝰ ignorãtie homo est cã. ⁊ intelligo per inuolũtarium ſ; ꝙ p̃hs loquiꝩ hic de inuolũtario cũ dicit ignorãtiam esse cãʒ inuolũtarij. inuolũtariuʒ coĩter dictũ ſ; quod est ideʒ qδ nõ iputabile opanti ⁊ per volũtariũ intelligo illud qδ est imputabile opanti. cũ.n. aliqua opatio pp ignorãtiã est in fieri illa opatio non est inuolũtaria. qñ actu fit ſ; ꝙ inuolũtariũ dicit displicentiã voluntatis: Quis postea fiat inuolũtaria displicẽs volũtati. dico ĝ ꝙ ignorãtia innata seu naturalis non causat inuolũtariũ q2 nec talis ignorantia nec scia opposita est in potestate opantis. sed ignorãtia affectata ⁊ ignorãtia eius qδ homo tenetur scire siue fiat p opationẽ siue p negligentiã non est cã inuolũtarij coĩter dicti q2 hõ est cã huiusmodi ignorãtie. ⁊ pp hoc talis ignorãtia ⁊ ẽt illud qδ fit pp talẽ ignorãtiã est imputabile hõi. ⁊ p cõsequẽs vtrũq5 est volũtariũ accipiẽdo volũtariũ coĩter p imputabili. ⁊ ideo huiusmodi ignorãtia non est cã inuoluntarij coĩter accepti. s. p non imputabili. sed ignorãtia alicuius circũstãtie singularis quã homo non teneꝩ scire est cã inuolũtarij nõ tñ est causa tota i sed penitudo ⁊ trist tia de perfecto p ignorãtiã ꝑpositꝗ operãti consistere est vna cã partialis inuolũtarij. Ad rõnes in ꝯ͂rium ad pmã cũ dicitꝩ ꝙ mera ꝑuatio non est cã entis positiui dico ꝙ veꝝ est de cã positiua applicante ṽtutẽ ad opus cũ mera ꝑuatio põt esse causa priuatiua effectus positiui vt patet ð absentia discreti naute: ⁊ submersiõe nauis vt dictum est. Ad aliud dico ꝙ illa que fiũt pp ignorãtiã qñ fiunt sunt volũtaria accipiendo volũtariũ cã coĩter ꝗ̃ pp2ie: quia tunc imputabilis opanti. ⁊ etiã sunt bñplacita voluntati post modum tñ cũ operãs tristatur ⁊ penitet de his que pp ignorãtiã fecit sunt inuoluntaria. ⁊ ita p diuersis tẽporibus sunt volũtaria ⁊ inuolũtaria. Ad aliũ dico ꝙ Quis oĩs malus sit ignorãs: nõ tñ oĩs malus opaꝩ ppꝩ ignorãtiã. Ad aliud cũ dicitꝩ ꝙ oẽ inuolũtarium est cũ tristitia cõcedo ꝙ oẽ inuolũtariuʒ. s. displicens volũtati est cum tristitia pro tpe p quo est inuolũtariu: ⁊ cũ dicitur ꝙ aliqua ignorantia non est cũ tristitia: vt cuʒ aliquis accipit argentum putãs se accipere stagnum cõcedo ⁊ dico ꝙ talis ignorãtia non causat inuoluntariũ co ꝙ facto cognito opans non tristatur nec penitet qδ ad ĩvolũtariũ requiriꝩ cãt tñ non volũtariũ p tpe pro quo factũ est incognitũ. Ad 2ᵐ dubiũ dicẽdũ ꝙ oĩs qui operatur ignorans operatur illud qδ ignorat non voluntarie ⁊ ſ; ꝙ ignorat illud. Si. n. sit ignorãs in particulari ⁊ in actu est non volens in particulari ⁊ in actu ⁊ si sit ignorãs finẽ pp quem est opandum est non volens finem ppter quẽ est opandũ. Et cũ arguitur vlterius ꝙ tũc ois malus opatur non volens cõcedo ꝙ omnis malus operatur non volẽs finẽ ppter quẽ est opandũ. operatur tñ volens illud ppter qδ operatur ⁊ finẽ ppter queʒ operatur.

Existente autem inuoluntario qδ vi ⁊ propter ignorantiã voluntarium videbitur vtiq5 esse cuius principium in ipso sciente singularia in quibus est operatio. Forsitan. n. non bene dicitur inuolũtaria esse que ppter iram vel propter cõcupiscentiam. primũ quidẽ enim nullũ ad huc aniũ malium aliorum voluntarie operabitur neq5 pueri. Deinde vtrũ nihil voluntarie opatur eorum que ppter cõcupiscentiam vel iram vl' bona quidem voluntarie: mala autem nõ voluntarie. sed ridiculũ vna causa existente. Incõueniens autem forte inuolũtaria dicere q̃ oportet appetere Oportet autem ⁊ irasci in quibusdam ⁊ cõcupiscere quedã puta sanitatem: ⁊ disciplinã: videntur aũt ⁊ inuolũtaria qdeʒ tristia esse que autẽ ſm cõcupiscentiam delectabilia Ad huc autem quid differunt in essendo inuolũtaria que ſm cogitationem vel iraʒ peccãtur: fugienda quidem. n. ambo videnꝩ aũt non minꝰ humane esse irrationabiles passiones. Quare ⁊ opatiões a hõis ab ira ⁊ ꝯcupiscẽtia Incõueniẽs itaq5 ponere inuolũtaria hec

Ec est tertia pars principalis huius capituli in qua p̃hs determinat de voluntario ⁊ cõtinet duas particulas. In prima ponit descriptionẽ volũtarij. In secũda ibi. Forsitan aũt. remouet errorẽ quorũdã circa volũtarium. Volũtariũ sic describitur. voluntarium est cuius principiũ in ipso sciente singula in quibus est opatio. Intelligendũ est ꝙ volũtarium hic describitur p remotionẽ cãꝝ inuoluntarij. Nam inuolũtariũ duplex est. s. p violentiam ⁊ per ignorãtiã ideo ad hoc ꝙ aliquid sit voluntariũ oportet ꝙ nec sit violentia nec ignorãtia ideo in descriptione volũtarij excluditur violentia p hoc qδ dicitꝩ. cuius ꝑncipiuʒ in ipso. ⁊ ignorãtia excludiꝩ p hoc qδ dĩ sciente singula in quibus est operatio

Forsitan autem

Ec est secunda particula in qua excludiꝩ quidam error circa volũtarium quidã enim credebant ꝙ nõ omne illud cuiꝰ principiũ est intra cũ scientia circũstantiaꝝ est volũtarium quia possibile est ꝙ illud ꝑncipiũ qδ ẽ intra nõ sit volũtas a qua aliquid denoĩatur volũtariũ: sed aliqua passio appetitꝰ sensitiui. vt ira vl' cõcupiscentia ⁊ illa que fiunt ppter passionem non sunt voluntaria. Primaʒ quidem. Istum errorem excludit p̃hs pbando ꝙ

operata pp iram vel cõcupiscentiam sunt voluntarie opata et hec est cõclusio.10. huius libri q̃ pbat p 5 rõnes.pma rõ est tal. si opata pp iram vl' cõcupiscentiã non essent voluntarie opata tunc nulla q̃ pueri vl' alia bruta operantur essent voluntarie opata.cõsequẽs ẽ falsum ⁊ cõsequẽtia pz.nã oĩa q̃ pueri ⁊ alia bruta opãtur sunt ppter irã vl' cõcupiscẽtiã operata. Et si dicat q volũtas nõ est in brutis vt pz ex 3° de aia.sed volũtariũ ẽ solũ illud qd' fit a volũtate.ergo in brutis nõ est volũtariũ nec operata a brutis sunt volũtaria. Dicendũ q volũtariũ accipit dupl'r.s.coĩter ⁊ ppe. voluntariũ coĩter acceptũ ẽ oẽ illud qd' fit a principio intrinseco sponte non coacte. Sed voluntarium ppie solũ est illud quod fit a volũtate. volũtariũ coĩter acceptũ reperitur in pueris ⁊ brutis. Sed volũtariũ ppie sumptum inest solis hominib⁹.⁊ deinde vtrũq;. 2° pbatur cõclo sic.si illa que fiunt pp cõcupiscẽtiã ⁊ irã non sunt volũtaria.aut hoc sit vl'r verũ tam in bonis q̃ in malis.aut hoc est verũ in malis ⁊ nõ in bonis:ita q bona que fiunt ex passiõe sunt volũtaria:⁊ mala non.qd' forte quidã id dixerũt.qz bona cõcordãt rõni tũ mala 9 iactuc ⁊ volũtas est cũ rõne. sed vtrũq; mẽbrum istius diuisiõis est incõueniẽs.2m.n.mẽbrum est incõueniẽs nã vna ẽ cã oĩum q̃ homo facit siue sint bona siue mala.s. volũtas. nũq̃ n. prumpit hõ ad agendũ nisi pueniat consensus rõnalis appetitus.non ergo est dicendũ q bona q̃ hõ facit sint volũtaria ⁊ mala inuolũtaria.cũ vna ponat cã virinsq;.s.volũtas.s. vl' ira vl' cõcupiscentia ⁊ vnius cãe non sunt effectus cõtrarij.pmũ etiã mẽbrũ est incõueniens.s.q nihil sit volũtariũ qd' fit ex passione. quia incõueniens est dicere id nõ esse voluntariũ qd' oportet facere s3 rectã rõnẽ. sed sm rectã rõnẽ oportet aliqñ irasci puta ad cohercendũ peccata.oportet etiã sm rectã rõnẽ cõcupiscere quedã puta sanitatẽ ⁊ disciplinã.illa q̃ fiunt volũtaria.non ergo oĩa q̃ hõ facit pp passionem sunt inuolũtaria. Videntur autem 3° pbatur cõclo sic.oĩa inuolũtaria sunt tristia:sed illa q̃ fiunt ppter cõcupiscẽtiã sunt delectabilia.ergo illa q̃ fiunt ppter cõcupiscẽtiam nõ sunt inuolũtaria.⁊ quedã etiã facta pp iram sunt delectabilia vt pz de vindicta.g̃ ⁊c.

Ad huc aũt 4° pbat cõclo sic. peccata q̃ fiunt ppter irã vel cõcupiscentiã sunt fugienda:sicut ⁊ peccata q̃ fiũt s3 cogitatiõẽ.i. deliberationẽ rõnis sunt fugienda. sed illa que fiunt inuolũtaria nõ sunt fugiẽda qz nõ ẽ in potestate hoĩs fugere inuolũtaria.ergo illa que fiunt ppter cõcupiscentiã vl' iram nõ sunt inuoluntaria. Vl'r põt sic rõ formari. hõ ppter inuolũtaria nec vituperat nec punitur. s3 pp opationes factas s3 cogitationẽ.i. sm deliberationẽ cõsilij.ergo ⁊c. Videntur aũt 5° pbatur sic cõclo.nulla opatio inuolũtaria est hũana:sed opationes facte pp cõcupiscentiam vl' iram sunt hũane.ergo ⁊c.minor declarat p h q irrõnales passiones appetit⁹ sensitiui videntur esse humane.cũ appetit⁹ sensitiuus sit natus obedire rõni vt declaratũ est in fine pmi libri.ergo opationes facte pp cõcupiscẽtia vl' iram non sunt inuolũtarie. Intelligendũ q Aristo.superi⁹ in hoc capl'o pbauit q opationes facte ppter cõcupiscẽtiã vl' iram non sunt violente. ⁊ hic probat q huiusmodi operationes non sunt inuolũtarie. Capl'm 2m. t.pmi libri.3.de electione ⁊ eligibili in quo soluit qd' principalis querens quid est electio. ⁊ pmo ostenditur cũ quibus electio non est idem.s.q non est idẽ cũ volũtate neq; cũ cõcupiscentia vel ira vl' volũtate vel cũ opinione similiter l' vna.deinde q est sub volũtario tanq̃ sub genere cui adiuncta ẽa q̃ est pconsiliatio colligit q eligibile est volũtariũ pcõsiliatũ ex quo infertur q electio est volũtas pconsiliatiua vel appetitus pcõsiliatiuus.

Determinatis aũt volũtario ⁊ inuolũtario de electione sequitur ptractãre. Maxime ppriũ.n. videtur eẽ virtuti ⁊ magis mores iudicare opatiõibus.

Istud est 2m capl'z primi tractat⁹ tertij libri in quo determinat de electione ⁊ eligibili ⁊ cõtinet tres partes.in prima ostenditur q ad hanc sciaz ptinet considerare de electiõe. In.2.ibi electio vtiq; ostenditur q nõ est electio siue cum quibus electio non est idem:q3b⁹ tamen vel quorum aliqui videt ẽẽ idẽ. In tertia ibi.quid igitur.ostẽditur quid est electio inuestigando diffinitionẽ electiõis. In prima igitur pte pbat q ad hanc sciẽtiã ptinet cõsiderare de electione. ⁊ hec ẽ cõclusio vadecia hui⁹ libri q̃ pbat sic.ad hãc sciẽtiã ptinet cõsiderare de virtute vt prius pbatũ est.ergo ad hanc scientiã ptinet cõsiderare de eo qd' est maxime pprium virtuti.sed electio est maxime ppria virtuti.nã virtutes ⁊ vicia magis iudicãtur s3 electionẽ interiorẽ q̃ s3 opationẽ exteriorẽ. ergo ⁊c. Intelligendũ est q ex habitu virtutis procedit interior electio ⁊ exterior opatio: sed virtutes magis iudicãt s3 electionẽ interiorẽ q̃ s3 opationẽ exteriorẽ. nã aliqs põt bonã opationẽ exterius facere sine virtute. ⁊ ẽr põt esse virtuosus sine bona opatione exteriori sed sine electione non põt aliquis esse virtuosus. id electio q̃ ẽ actus interior est maxie ppria virtuti.

Electio vtiq; volũtariũ esse videtur non idẽ aũt s3 in plus voluntarium. volũtaria.n.quidẽ ⁊ pueri ⁊ oĩa alia coĩcant electione aũt non ⁊ repentina volũtaria quidẽ dicimus s3 electionẽ aũt non.

Hec est secunda pars principalis in qua ostenditur quid non ē electio qd tñ vr esse electio. ⁊ cōtinet duas ꝑticulas ꝑut patet. In prima ostenditur quid est ꝑtinēs ad appetitū q videtur q electio non est electio. In sc̄a ibi. Nec q̄ idem opinio. ostenditur quid est ꝑtinens ad intellectū qui videt esse electio qd nō est electio. prima ꝑticula cōtinet. 4. partes. in prima ostenditur q electio non est idem q voluntarium qd ꝑtinet ad appetitū intellectiuū. In sc̄da ibi. dicētes aūt. ostenditur q electio non ē idē qd ꝯcupiscētia q ꝑtinet ad appetitū sensitiuū .s. ad ptez cōcupiscibilē. In tertia ibi. ira aūt. ostendit q electio nō est ira que ꝑtinet ad appetitū sensitiuū .s. ad partē irascibilē. In q̄rta ibi. Sed nec volūtas. ostenditur q electio non ē idem qd volūtas intelligendo per volūtatē actum volūtatis. In prima igit ꝑticula declarat q electio non ē idem cōuertibiliter qd voluntariū. ⁊ hec est cōclō. iz. que pbat sic. ois electio est volūtaria: sed non oē volūtariūz est electio. ergo electio non est idē cōuertibiliter cū volūtario. maior patet de se. ⁊ minor declarat dupl̄r. pmo sic pueri ⁊ bruta participāt volūtario ⁊ non participāt electiōe. ergo nō oē voluntariū est electio. Et repentina. 2°. pbat eadem minor sic. ea que repēte ⁊ subito facimus sunt volūtaria. q2 principium eorū in nobis ē sed talia repētina nō sunt secūdū electionem q2 nō fiunt ex deliberatione rōnis. ergo nō oē volūtariū est electio vl ex electione. Intelligendū q eustratius ponit ex° qualiter illa q̄ fiunt r pte sunt volūtaria ⁊ non ex electione. d. q amicus nobis volentibus repente superuenit nō tñ nobis ꝑeligentibus ⁊ pcōsiliātibus. Dubitatur hic q2 videt q electio insit brutis ⁊ eius cōtrariū dicit ph̄s. nā electio est duob° ꝓpositis vni° ꝑ alio acceptio. sed illud idem cōpetit brutis. nā brutū vnā herbā ꝑ alia accipit. ⁊ dulce accipit ꝑ amaro g̃ brutis inest electio. Dicēdū q electio accipitur coīter ⁊ ꝓprie. Electio coīter dicta ē acceptio vnius pre alio rōne cognitiōis sensitiue vel intellectiue indifferenter. ⁊ sic brutis inest electio sicut ⁊ volūtariū. sed electio ꝓpe dicta est acceptio vnius ꝑ alio ex deliberatiōe cōsilio ⁊ ꝓ liberōne rōnis. ⁊ electio sic accepta ñ ē i brutis.

Dicentes aūt ipaz cōcupiscētiaz vel irā vl volūtatē: vl quādā opinionē nō vident recte dicere. s. n. cōe electio ⁊ irrōnabiliam cōcupiscētia aūt ⁊ ira. Et incōtinens cōcupiscens quidē operatur eligens aūt non cōtinēs aūt ⁊ cōuerso: eligens quidē cōcupiscens aūt non ē. Et electioni quidem cōcupiscentia cōtrariat: concupiscentia aūt cōcupiscentie non. Et cōcupiscentia quidē ⁊ delectabilis ⁊ tristis: electio aūt neq; tristis neq; delectabilis. Ira aūt adhuc min° ꝯq̄ꝫ .n. que ꝑ irā sꝫ electionē esse videntur.

Hec est secūda pars prime ꝑticule secundum partis in qua ostēditur q electio nō ē idem qd cōcupiscētia. Et primo ꝓponit intētionē dicēs. q dicētes electionē eē cōcupiscētiam vl iram vl volūtatem vl quādā opinionem nō videntur recte dicere. isto ꝓposito ostēdit q electio nō est cōcupiscētia ⁊ hec est cōclō. iz. q̄ pbatur q̄druplr. pma rō est ista cōcupiscentie ⁊ ire ⁊ hec ē rō. cōcupiscētia ⁊ ira inueniunt in hoībus ⁊ in aīalib° irrōnabilib°. sꝫ electio non inuenitur nisi in hoīb°. ergo electio nō ē cōcupiscētia nec ira. Et incōtinēs. 2°. pbatur cōclō sic. si electio esset cōcupiscētia quicūq operetur eligens oparetur concupiscens ⁊ ecōuerso. ꝯña patet d se. ⁊ falsitas cōsequētis pbatur p hoc q incōtinēs operatur cōcupiscēs ⁊ non eligens ⁊ cōtinēs operatur ſm electionē ⁊ nō sꝫ cōcupiscētiā. ergo ⁊c. Et electionē. 3°. pbatur cōclusio sic. cōcupiscētia cōtrariatur electioni. vt patet tā i cōtinēte q̄m in icōtinēte. vterq; n. eligit sꝫ rōnē ꝯriū illi° qd cōcupiscit ſm appetitū sensitiuū. sed cōcupiscentia non ꝯriatur cōcupiscētie. ergo electio nō est idē qd cōcupis. ētia. Eustrati° mouz hic dubitatiōēz pbans q cōcupiscētia ꝯriat cōcupiscētie. nā aliquis simul cōcupiscit gl'az ⁊ pecuniaꝝ abūdantiā sed gl'a indiget cōsūptione pecunie ⁊ supabūdātia pecuniaꝝ indiget ꝑceptione ⁊ retentione pecunie. ergo ille concupiscentie sunt cōtrarie. s. cōcupiscētia gl'e ⁊ cōcupiscētia supabundātie pecuniaꝝ. Rñdet q de eadē re cōtrarie cōcupiscentie nō insunt eidēz. impossibile est eni eundē simul cōcupiscere nutriri ⁊ non nutriri. sed in eodē electio ē cōtraria cōcupiscentie sed cōcupiscētia non est cōtraria concupiscētie i eodē. ⁊ hoc intelligit hic ph̄s. Intelligēdū q in diuers cōcupiscentiis ꝯriatur cōcupiscētie. nā i ꝓdigo ⁊ auaro sunt diuerse cōcupiscentie contrarie sed in eodem non cōtrariatur concupiscentia concupiscentie. sed in eodē electio ꝯtrariatur cōcupiscentie vt ꝑꝫ tāz in icōtinēte q̄m in cōtinēte. Ad instantiā cōmētatoris dico q licꝫ cōsumere pecuniā ⁊ retinere eā cōsequātur ad gloriā acquirēdā ⁊ superabūdātiam pecunie hñdam tñ possibile est cōcupiscere simul gloriaꝫ ⁊ supabūdantiam pecunie ⁊ nō ē possibile ꝯcupiscere simul effundere pecuniā ⁊ cōcupiscer retinere pecuniā q2 possibile ē cōcupiscer aliq ⁊ non concupiscere ꝯriū. nam ego concupisco esse in luto tñ mille florenis ⁊ non concupisco esse in luto. ⁊ tñ bene sequitur sum in luto cū mille florenis. ergo suz in luto. vñ possibile ē q cōcupiscētie ꝯriorū sint ꝯrie ⁊ tñ q ꝯcupiscentie aūtcedētiū ñ sint ꝯrie. Et concupiscentia quidē. 4°. pbat q electio non est idem qd concupiscentia ⁊ hoc sic. concupiscētia ē semꝑ

cū delectatione vl tristitia. nā concupiscētia est delectabilis q̄ñ res concupita est p̄ñs ꝛ tristis q̄ñ res est absēs. sed electio nec est delectabilis nec est tristis cū electio cōsistat ī delibe ratione rōnis .q̄ꝛ ꝛc̄.

Ira autem

Hec est tertia pars in qua ostendit q̄ electio non est ira. ꝛ hec ē cōclō. 14. hui⁹ libri. q̄ pbatur sic electio videt̄ minus eē ira q̄ ꝯcupiscentia. ꝛ sī illud qd̄ videt̄ magis inesse n̄ inest. nec illud qd̄ videt̄ minus inesse inerit ꝛ min⁹ videt̄ q̄ electio sit ira q̄ q̄ sit cōcupiscentia. q̄ꝛ q̄ fiunt ex ira fiunt repente. ira. n. repēte ꝓrumpit in vindictā. sed que fiunt s̄m concupiscētiam nō fiunt ita repente. Nunc aūt illa q̄ fiunt ꝑ electionē nō fiunt repente. sꝫ ꝑ deliberationē rōnis. iō electio magis ꝯuenit cum cōcupiā q̄ cū ira. q̄ ꝛc̄. Sꝫ dubitat̄ ꝯ q̄ ꝑ phm 2° huius difficilius ē repugnare cōcupiscentie q̄ ire. videt̄ ergo q̄ cōcupia magis tollat deliberatiōꝫ rōnis. ꝛ ꝑ ꝯñs electionē q̄ ira. ꝛ ita ira magis cōuenit cū electione q̄ cōcupiscentia. Dicēdū q̄ absolute ꝛ simplr̄ loquendo difficili⁹ ē pugnare ꝯ cōcupiscētiā: q̄ cōtra irā. n. quia sepius adueniūt nobis cōcupiscentie q̄ ire: q̄ꝛ cōcupia sequit̄ operatiōes gustus ꝛ tactus qui sunt nobis magis necessarij ad conseruationē vite. ꝛ iō simpliciter minus potest a nobis separi cōcupia q̄ ira q̄ subito aduenit ꝛ recedit. ꝛ hoc intelligit phs 2° huius q̄ difficilius est simplr̄ pugnare ꝯ cōcupiām: q̄ cōtra irā ꝓ tp̄e in quo ira durat difficilius est pugnare cōtra irā. ira. n. ꝓp accēsionē sanguinis ꝛ inflāmationē spirituū vehemēti⁹ mouet ꝛ magis īpellit q̄ cōcupiscētia. ꝛ iō ꝓ illa hora in qua durat ira: difficilius ē refrenare impetū ire q̄ motū ꝯcupie. ꝛ hoc intelligit phs h̄ nā illa q̄ per irā fiunt magis sunt remota ab electione: q̄ ea q̄ fiunt per ꝯcupiām. ꝛ ita dicta phi in 2° ꝛ hic non repugnant.

Sed nec

voluntas q̄uis propinq̄ eē videatur. Electio quidē. n. nō ē īpossibiliū: Et si q̄s dicat eligi videbitur vtiq̄ insipiēs eē: volūtas aūt ē īpossibiliūm puta imortalitatis: Et voluntas quidē est circa ea que nequaq̄ per ipm̄ sunt operata vtique: puta hypocritā aliquē vincere vl̄ athletam. Eligit aūt talia nullus. Sed quecunq̄ existimat fieri vtiq̄ per ipsum. Adhuc autem voluntas quidem finis est magis electio eoꝝ q̄ sunt ad finē: puta sanitatem volumus: eligimus aūt per que sani erimus. Et felices eē volumus quidem ꝛ dicimus: eligimus autē dicere nō congruit. Uult aūt videt̄ electio circa ea que in nobis esse. Neq̄ iā opinio vtiq̄ erit opinia quidem enim videtur circa oīa esse. et nihil minus circa eterna ꝛ impossibilia: et ea que in nobis. Et falso ꝛ vero diuiditur: non eo tē malo ꝛ bono. Electio aūt his magis. Uir q̄dem igit̄ opinioni nō idē. Forsitā nꝫ dicit aliquis. Sꝫ nꝫ cuidā in eligēdo q̄dē. n. bona l' mala. quales quidē sumus: in opinādo aūt non. Et eligim⁹ quidē accipere vl̄ fugere vel aliq̄d taliū. Opinamur aūt q̄d ē vel cui confert vel q̄liter. Accipere aūt vel fugere non multū opinamur. ꝛ electio quidē laudatur in essendo cuius oportet magis vel recte opio aūt in essendo vt vere. ꝛ eligimus quidē q̄ maxime scim⁹ bona existētia. Opinamur aūt q̄ñ nō multū scim⁹ Et videntur non idē ꝛ eligere optima ꝛ opinari. Sed quidā opinari q̄dē melius: ꝓp maliciā aūt eligere que non oportet. Si aūt preexit opio electioni vel subsequatur nihil differt. non. n. hoc intēdim⁹. sꝫ si idē est opinioni cuidam.

Hec ē. 4. pars huius ꝑticule in q̄ ostē q̄ electio nō ē idē qd̄ volūtas: ꝛ hec ē ꝯclō. 15. hui⁹ libri q̄ pbat̄ triplr̄ p̄mo sic. volūtas ē impossibiliū aliq̄s. n. possꝫ velle se eē imortalē: sꝫ electio ē solū possibiliū. ḡ electio nō ē idē qd̄ volūtas. Et volūtas quidē 2° pbat̄ sic. nullus eligit illa q̄ nō possunt fieri ꝑ ipꝫ. electio. n. solū videt̄ eē taliū q̄ sunt in nr̄a ptāte. sꝫ aliq̄s pōt velle ea q̄ n̄ sunt in sua ptāte ꝛ q̄ nō possūt fieri ꝑ ipm̄. nam aliq̄s pōt velle ypocritā vincere athletā vel ecōuerso: ꝛ tn̄ h̄ nō ē in sua ptāte nec pōt ꝑ ipm̄ fieri. ꝑ ypocritā intelligit illū q̄ simulat se esse pugilē ꝛ nō est pugil in veritate. ꝑ athletā intelligit il' ū qui ve' ē pugil.

Adhuc

autē. 3° pbat̄ ꝯcl° sic. volūtas ē maxie respectu finis. q̄s aliq̄s volum⁹ ꝓp finē ꝛ vnū q̄dq̄ ꝓpt̄ qd̄ ꝛ illud magis: iō maxie volum⁹ finē sꝫ electio ē eoꝝ q̄ sunt ad finē. volum⁹. n. sanitatē ꝛ eligim⁹ ea ꝑ q̄ possum⁹ deuenire ad sanitatē. ḡ electio nō ē illud qd̄ volūtas. Dubitat̄ h̄ vtꝝ electio possit eē ipi⁹ finis: ꝛ vr̄ q̄ sic. q̄s electio ē acceptio vni⁹ p̄ alio vl̄ aliq̄s: sꝫ i finib⁹ ꝯuenit vnū accipere p̄ alio ḡ ꝛc̄. Itē sic electio se hꝫ ad finē ita volūtas se hꝫ ad ea q̄ sūt ad finē ꝛ ecōuerso sꝫ volūtas pōt eē ei⁹ qd̄ ē ad finē. In oppositū ē h̄ phs. Dicēdū q̄ vt p̄us dictū ē electio sumit̄ duplr̄. s. coīter ꝛ ꝓp̄e accipiēdo electionē coīter sic pōt eē ipius finis. sꝫ accipiēdo electionē ꝓprie sic so'ū ē ei⁹ qd̄ ē ad finē. qd̄ pbat̄ duplr̄. pri⁹ per h̄ q̄ electio ē finis ꝯsilij vt dicit phs iō os q̄ oē eligibile sit ꝯsiliabile. sꝫ ꝯsiliū n̄ ē de fine. medic⁹. n. n̄ ꝯsiliat̄ ō sanitate. sꝫ de his q̄ ducūt ad sanitatē. ḡ cū cōsiliū n̄ sit de ipso fine sequit̄ q̄ electio nō sit ipsi⁹ finis. 2° pbatur ꝑ h̄ q̄ electio ꝓp̄ie sūpta se hꝫ vt ꝯcl° ꝯsilij. pri⁹. n. ꝓcedit cōsiliū ō agēdo deinde sequit̄ iudiciū ō inētis. ꝛ tunc ad iudicium sequitur electio q̄ in operationibus se hꝫ vt cōclō. sꝫ finis in operationib⁹ nō hꝫ rōnem ꝯclōis sꝫ magis hꝫ rōnē ꝑncipij vt patꝫ ex 2° phisicoꝝ. iō electio ꝓp̄ie accepta nō ē ipi⁹ finis. Intelligēdū

nī ē q̄ sicut in speculatiuis vna conclusio demō strata pōt eē pncipium alterius. pmū tn̄ pn̄cipiū idem̄ abile nō pōt eē cōclusio sic: i practicis finis vni⁹ operationis pōt ordinari ad aliū finē. sed finis vltimus non ordiat̄ ad alium finem. ideo electio ꝓpe dicta nullo mō pōt eē finis vltimi. tn̄ aliorꝫ finiū ꝑticularium pōt eē electio non inquātū sūt fines ſꝫ īquātū ordināt ad finē superiorē ꝛ ꝑfectiorē. Ad pmum ꝫ 3riū dicēdū q̄ electio ꝓprie accepta ē acceptio vni⁹ qȯ in finē ordiatur p̄ re alio. ſꝫ finis inq̄tum h̄ nō ordiat̄ in aliud. ꝛ iō finis inq̄tum finis nūq̄ eligit̄ ꝓprie. q2 nūq̄ preaccipit̄ tāquam ordinatū in aliud. Ad aliud dicēdū q̄ volūtas accipit̄ dupl'r. s. coiter ꝛ ꝓprie. voluntas coiter accepta ē coīs cuilꝫ actui volūtatis ꝛ sic cōcedo q̄ volūtas ē eorꝫ q̄ sūt ad finē. sed volūtas ꝓprie accepta ē solū act⁹ volūtati respectu ꝑ se ꝛ n̄ ꝑp aliud voliti. ꝛ sic volūtas est ip̄i⁹ finis tm̄ itaq̄ non ē idē cuilibꝫ opinioni.

Deinde pbat̄ cōclo. 16. s. q̄ electio nō ē idem cōuertibiliter cū opiniōe. pbat̄ dupl'r ꝑ sic. opinio ē circa oīa tā possibilia q̄ ipossibilia tā circa eterna q̄ circa n̄ eterna. sed electio solū ē circa contigentia ꝛ possibilia ꝑ nos fieri ergo ꝛc̄.

Eustratius addit aliā rōem. s. q̄ opinionū mīn⁹ ē vlium q̄ singulariū. electio āt semꝑ est singulariū. ḡ ꝛc̄. 2⁹ pbat̄ eadē conclo sic. ea q̄ diuersis differētijs diuidūt̄ differūt ꝛ n̄ sūt idē cōuertibl'r ſꝫ opinio diuidit̄ ꝑ verꝫ ꝛ falsū ꝛ electio diuidit̄ ꝑ bonū ꝛ malū. ḡ electio n̄ ē idē conuertibl'r cū opinione. Sꝫ neq̄ eadē. 2⁹ pbatur q̄ electio n̄ ē eadē cū opinione q̄ ē de his q̄ cadūt sub opatōe nr̄a. ꝛ h̄ ē conclo. 17. q̄ pbat̄ ꝑ s. rōem. q2 ꝑ ista ē illa i eligēdo bona vel mala q̄ sub nr̄a opatōe cadūt dicimur bōi vl' mali: sed in opinādo bona vl' mala q̄ sub nr̄a opatōe vel ꝑtāre cadunt n̄ dicimur bōi vel mali. ergo ꝛc̄

Cōmētator dicit q̄ ph̄s hic ostendit q̄ electio non ē eadem cuilibꝫ opinioni que ē de his circa que ē electio sic. secundum electionem bonorum vel malorum quales sumus vel enim boni vel mali. secūdum autem opinionem de eisdem non sumus boni vel mali. non enim q̄ opinatur q̄ fortitudo est bonum vel iusticia est fortis vel iustus non eligens autē ꝛc̄. Et eligimus quidem. Secundo probatur eadē cōclusio sic. electio semꝑ respicit opatōnes nr̄as. nos. n. eligim⁹ vt aliquid ꝓsequamur vel fugiemus. sed opinio respicit ipas res ꝛ non operationes nostras. non enī opinamur vt aliquid ꝓsequamur: vel fugiamus. sed vt cognoscamus aliqualiter quid cui confert ꝛ sic de alijs circumstantijs. ergo ꝛc̄. Et electō quidē. Tertio ꝓbatur eadē conclo sic. electio laudatur in q̄tum ē recta. ſꝫ opinio laudat̄ īquantū est vera ergo electio ꝛ opinio non sunt conuertibil'r idē vel rectitudo ē ꝑfectio electōis ꝛ vitas ē perfectio opinionis. nūc āt q̄rꝫ ꝑfectiones sūt diuerse. illa sūt diuersa. ḡ ꝛc̄. Et eligim⁹. 4⁹ pbat̄ cōclo sic. electō ē cū q̄dā certitudie. illa. n. eligim⁹ q̄ maxie scim⁹ eē bona. ſꝫ opinio non est cū certitudine. opinamur enim illa que nō multum scimus eē vera. Et uidentur non idē. quinto probatur cōclo sic. si electio eēt eadem cum opinione que est de his que cadunt sub nostra operatione tunc idem esset ille q̄ eligit optima ꝛ qui verā hēt opinionem de optimis. ſꝫ hoc nō ē verum q2 q̄dam vere opinātur q̄d ē melius. ſꝫ ꝑp malitiā non eligūt illud qȯ est melius ſꝫ illud quod ē deteri⁹ ergo ꝛc̄. Eustratius dicit hic. incōtinens enim opinio quidem recta. electio autem non ex illo loco accipiunt aliqui q̄ ꝓpositis per rōēꝫ maiori bono ꝛ minori bono voluntas dimisso maiori bono pōt eligere minus bonum. q2 non oꝫ q̄ idē sic eligēs optima ꝛ veram habens opinionem de optīs pōt enim aliquis habere veram opinionem d̄ optīs ꝛ non eligere optima. Sed vtrum hoc sic verū vel non. videbitur in. 7. huius. Si aūt possit. ex istis rōnibus patet q̄ electio non est eadē cum opinione vl'r. nec etiā cum opinione que ē de opationib⁹ humānis. Sed adhuc remanet dubium quō electio ꝛ opinio habent se ad inuicem. vtrum. s. electio p̄cedat opinionem: vel econuerso. sed quātum ad ꝓpositum nihil refert q̄ vnū precedat reliquum. sufficit enim nunc scire q̄ electio ꝛ opinio non sunt idem de ordine tn̄ illorꝫ ad inuicem. dico q̄ cum opinio ꝑtineat ad virtutem cognitiuam. ꝛ electio ad vim appetitiuam ꝑ se loquēdo opinio precedit electionem. per accidens tn̄ quādoq̄ contigit q̄ opinio sequitur electionem: vt cum aliquis ꝑp amicos quos diligit mutat opinionē suas.

Quid igitur

vel quale. quid est q̄m dictorum nihil̄ Volūtarium quidem videtur. Voluntarie āt non omne eligibile: sed certe qȯ ꝑconsiliatum. Electio enim cū rōne ꝛ intellectu. Subsignat autē videtur ꝛ nomē: vt ēs ꝑ alijs eligibile.

Hec ē tertia pars pncipalis huius capli in qua ph̄s ostdit quid ē electio q̄tū ad gen⁹ ꝛ q̄lis ē electio q̄tum ad dr̄am suam: ex q̄ enim electio nō ē aliqȯ ꝑdictorum. s. nec cōcupiscentia nec ira: nec voluntas nec opinio oꝫ videre quid ē electio ꝛ qualis ē. ꝛ ita oꝫ videre diffinitionem electionis. gen⁹ electionis ē voluntarium. nā sicut visum ē ꝑius: omnis electō ē voluntaria. sed non oē voluntariū ē electio vel ex electione ꝛ differentia electionis est preconsiliatum. ꝛ sic diffinitio electionis ē voluntarium ꝑconsiliatum. Vel dicatur q̄ electio ē actus volūtarius ꝑcōsiliatus: ꝛ eligibile est voluntarium ꝑconsiliatum. ꝛ sic soluitur questio pncipalis. s. q̄d ē electio ꝛ q̄d eligibile. Qȯ āt oē eligibile sit ꝑconsiliatū ꝓbat ph̄s ꝛ hec ē

conclusio.ig. que pbatur sic. ois electio ē cum deliberatione rōis. ꝛ deliberatio rōnis ē p cōsilium. nam consilium ē actus deliberatiuus rōis. ꝙ ēt electio sit per deliberationem rōnis patet. nam hoc videt nomē sonare: electio vt nomen sonat sibi aliud ē q̄ duobus ppositi vnius acceptio: sed hoc nō ē sine deliberatiōe rationis ꝛ consilio. Ex quo igitur electio non ē sine consilio precedente patet ꝙ omne actu eligibile idest quod actu eligitur ē preconsiliatū ꝛ omne eligibile ē consiliabile. Sciendum ꝙ in greco nomē electiōis h sonat scilicet ꝙ duobus propositis vnius ē preacceptio: vt dicit Eustratius. Intelligendum ē hic ꝙ omnia pncipia humanorum actuum comphendunt in his. 4. que sunt intellectus appetitus intellectiuus: appetitus sensitiuus: qui diuiditur in irascibilem ꝛ concupiscibilem: ad intellectū pertinet opinio ad appetitum intellectum pertinet voluntas idest actus voluntatis. ad irascibilem pertinet ira. ad concupiscibilez ptinz cōcupia. cū igit electio sit pncipium hūanarū operationum: videt ꝙ electio sit concupia vel ira vel voluntas. i. actus voluntatis vl opio electio enim conuenit cum quolibet istorum. conuenit enim cum concupiscentia qr vtrūqz tā electio q̄ cōcupia importat motū appetit[9] i bonum. conuenit ēt cum ira. quia in vtroqz est quidam vsus rōis. iratus enim vtit rōe inquātum iudicat iniuriā eē dignā vindicta. sir gr electio videtur eē sine passione ideo conuenit cum his que sūt in parte rationali: vt cum opinione que ē in parte rōnali apprehensiua: ꝛ cū voluntate que ē in pte rōnali appetitiua. ꝛ idō phs inquisiuit vtrū electio sit aliquod istoruz dictoꝝ 4. ꝛ declarauit ꝙ electio non est aliqd istoꝝ: sed ꝙ ē vo untas pconsiliata. ꝛ sic potest quid nō ē electio ꝛ etiam quid ē electio. Capitulum. 3[m]. tī. p̄. de consilio ꝛ consiliabili. quia enim electio ē consiliatiua oꝫ dicere de cōsilio ꝛ consiliabili. s. de quibus ē consilium ꝛ de quibus non ē consilium. non enim ē consilium de omnibus quia nō ē de eternis: nec de his que semper fiunt vno mō. nec de his que fiūt a fortuna neqz de humanis oibus sed solum consiliamur de opationibus que fūt i nobis. ꝛ neqz de his oibus quia non de operationibus q̄ per certas ꝛ per se sufficientes fiunt disciplinas: sed de his que per nos nos simpliciter nec semper. sed vt in pluri ꝛ generaliter non de finibus sed de his que sunt ad finem: q̄liter ꝛ per que. ꝛ si per plura per que facillime ꝛ optime. ꝛ si p vnum qualr p hoc erit. ꝛ illud per qd ꝙ vsqz ad pmam cām inuentione vltimam. Item oē consiliabile: eligibile: ꝛ dubitabile possibile p nos fieri ꝛ non ē aliquod pticium singularium nec ab his consilium in infinituz. Ex quibus colligit ꝙ eligibile ē ex cōsilio pindicatū ꝛ electō cōsiliabile desiderium eoꝝ que sunt in nobis.

Consiliantur autē. vtrū de omnibus ꝛ de consiliabile ē. aut de quibusdam nō ē consilium. Dicendum āt forsitan consiliabile non pro quo consiliaretur vtiqz aliquis insipiens vel insanus: sed p q̄b[9] intellectū hns.

Istud ē 3[m] capitulum p̄. t. 3. libri ꝛ ē de cōsilio ꝛ consiliabili ꝛ continet tres partes pncipales. In prima agitur de quibus ē consilium ꝛ de quibus non. ꝛ per hoc soluitur qō pncipalis. In secūda pet ibi. Consiliamur autem. Determinatur de mō ꝛ ordine effectu ꝛ termino consilij. In tertia ibi. Cōsiliabile autem. Determinatur de cōsilio per cōparationē ad electōez. prima pars continet quatuor particulas. In pma ppouit qōnem pncipalem huius libri q̄ ē de quibus ē consilium. an de oibus sit consilium. ꝛ si nō de oibus sit consilium de quibus est consilium ꝛ de quibus non. In secunda particula ibi. De eternis āt. Ostēditur de quibus ē consiliū ꝛ de quibus non considerando res q̄ntū ad cās suas. In tertia ibi. Et quidem ꝛc. Inquirit de quibus est cōsilium cōsiderādo res q̄ntuz ad certas artes seu scientias. In quarta ibi. Consiliamur āt. Inquirit de quibus est consilium considerando res quātum ad diuersas dispositōes rerum. In pma igitur particula mouet ꝛ soluit qōnem vtrū oia sint consiliabilia vel non. ꝛ soluit dicens ꝙ forsitan illud non dicitur consiliabile de quo consiliatur insanus ꝛ fatuus. sed de quo consiliatur intellectum habens.

De eternis autem nullus consiliatur: puta de mundo vel diametro vel costa qm incōmensurabiles. Sed neqz de his que in motu semper autē sm eadem facta siue ex necessitate siue natura l' ppter aliq̄ aliā cām: puta solis cōuersionibus ꝛ ortibus. Neqz d his que alias aliter: puta siccitatibus ꝛ hymbribus. Neqz de his que a fortuna. puta thesauri inuentione. Sed neqz d humanis oibus: puta qualiter vtiqz Scyte optime conuersentur nullus Lacedemonioꝝ consiliatur. Non. n. ꝛ fiet vtiqz boꝝ per nos aliquid. Consiliamur autem de his q̄ in nobis ꝛ opabilibus. Hec āt ꝛ sunt reliqua. Cāe. n. videntur eē natura ꝛ necessitas ꝛ fortuna. Adhuc autez ꝛ intellectus ꝛ oē qd per hoiez. hominum autē singli cōsiliantur de his que p ipos opabilib[9].

Hec ē scda pticla i q̄ agit de q̄b[9] reb[9] ē cōsiliū ꝛ d q̄b[9] nō: cōsiderādo res q̄ntū ad cās suas. ꝛ itēdit i hac pticla pncipalr pbare ꝙ cōsiliū ē de opationib[9] hūanis q̄ sūt i nra ptāte. ꝛ h ē cōclo. 19. hui[9] libri q̄ pbat sic. cōsiliū ordinat ad opatōez. ḡ oꝫ ꝙ cōsiliū sit d opōe seu de opabilib[9] ab aliq̄ cā effectiua. sz cause effectiue sūt 4. s. necessitas: ꝛ illa est causa necessariorum nā. ꝛ illa ē causa eorum que frequenter fiunt

fortune: et illa ē causa eoꝝ que sunt in paucioribus. quarta causa est intellectus siue homo per intellectum. tunc arguitur sic. consilium ē de operabilibus ab aliqua causa effectiua non de operabilibus a necessitate nec de operabilibus a natura nec a fortuna. ergo est de operabilibus ab hoīe. et non est de quibuscunqꝫ operabilibus ab hom̄ de: sed solum de his que sunt in nostra potestate. ergo consilium ē de operabilibus humanis que sunt in nostra potestate. maior est manifesta et minor ꝓbatur quantum ad quamlibet eius partem. consilium enim non est de his que sunt ex necessitate. quia talis sunt eterna: et de eternis nullus cōsiliatur vt dyametro quadrati et costa idest latere eius ꝙ quibus nullus consiliatur an sint cōmensurabiles. consilium enim ē de illis que possunt immutari per consilium cuiusmodi nō sunt eterna. vnde consilium nō ē de eternis ꝗ semper vniformiter se habent nec ē de eternis quorū sꝫ subiacet motui. non enim consiliatur aliquis an celum moueatur ex se an per violentiam. Nec etiam consilium ē de his que fiunt a natura: vt de siccitate in estate et humiditatibus in hieme. quia non sunt in nostra potestate. tñ si talia tempora eueniant potest consiliari quāliter homo se tūc dꝫ habere. Silr consiliū nō ē de his ꝗ fiūt a fortuna vt de inuētōne thesauri. n. ꝓp ꝯsiliari inuētus ē thesaurus. Adhuc ꝯsiliū nō ē de oībus opationibus hūanis. nā Lacedemonꝫ nō ꝯsiliātur ꝗ inter Scythe idest ille gentes multū remote optie ꝯuersenē. Consilium ē ꝗ de opationibꝰ seu opabilibus humanis que sūt in nostra potestate. et sic pꝫ quelibꝫ p̄s minoris. Possent tñ hic poni 5 cōclusiones pncipales. prima ꝙ ꝯsilium nō ē de eternis. scđa ꝙ nō ē de his que fiūt frequenter et a nā. tertia ꝙ ꝯsiliū nō ē de his que fiunt a fortuna. quarta ꝙ ꝯsiliū nō ē de oībꝰ opationibꝰ humānis. quinta ꝙ ꝯsilium ē de opatiōibꝰ hūanis ꝗ sūt i nr̄a potestate ꝓmas quattuor ꝯclusiōes a phat phs p idem mediū. s. Non n. fiet vtiqꝫ et c. i. nullū ꝓdictorum ē in ptāte nr̄a et consiliū nō ē nisi de his que sūt in ptāte. ꝗ et c. Et quia hec ꝯclusionū sequitur ex ꝓcedentibus. sꝫ q2 ptie quattuor ordinantur ad conclusionem quintam ideo melius ē ponere vnicam conclusionē.

Et quidem igitur circa certas et ꝑse sufficientes disciplinas nō ē consiliū: puta de litteris. Non. n. dubitam̄ ꝗl ter scribendū sed q̄cūqꝫ fiunt p nos Non similiter āt semp de his ꝯsiliamur: puta de his ꝗ fm medicinalē et negotiatiuaꝫ et circa gubernatiuam magis q̄ꝫ gygnasticam q̄to minus certificata ē et adhuc de reliquis similiter Magis autem et circa artes q̄ꝫ disciplinas: magis enim circa ipsas dubitamus.

Hec est tertia ꝑticula ꝑme ptis i q̄ ingredit de qbꝰ ē ꝯsiliū ꝯsiliādo res q̄ꝫtum ad certas artes. et declarat hic ꝙ ꝯsilium nō ē de his q̄ aliqua certa arte et per se sufficiēte determinate fiūt. et hec ē ꝯclusio. 20. que ꝓbat sic. cōsiliū nō ē nisi de dubijs. sed illa q̄ determinata fiūt ab aliq̄ certa arte nō sūt dubia sed certa. ꝗ et c. maior pꝫ de se. et minor declarat declaratōe exēplari sic. nā quia declaratū ē certū et sufficiēte arte. qualr l̄re debēt scribi. iō ꝯsilium non ē de l̄ris scribēdis. nos enim solum ꝯsiliamur ꝺ his q̄ p nos fiunt. Non silr āt. Sed q̄uis cōsiliemur de his q̄ p nos fiūt tñ nō ē eq̄liter ꝯsiliandum de oībꝰ q̄ p nos fiunt. et ꝺ ꝓbat phus et hec ē ꝯclō. 21. que ꝓbatur sic. de his que non sūt eq̄liter certa n̄ ē eq̄liter cōsiliandum. sꝫ nō oīa q̄ per nos fiūt sunt equaliter certa ꝗ et c. vñ in diuersis artibus magis consiliamur de his in quibus ē minor certitudo. nam in medicina et arte gubernatiua magis consiliamur q̄ꝫ i gygnastica. i. luctatoria et exercitatia. quia i medicina et gubernatiua est minor certitudo q̄ꝫ in gygnastica. In medicinali enī propter incertitudinē corpis humani oꝫ multa ꝯsiderare. s. etatē et ibos tēpus et sic de multis alijs. Silr i arte gubernatiua nauis oꝫ ꝯsiderare ad uentos et ad dispōem cœli et multa alia. sꝫ in gygnastica ē maior certitudo iō minꝰ ē ꝯsiliādum. Magis āt et circa artes. Adhuc nō solum ē magis consiliandum circa vnam artem operatiuam q̄ꝫ circa aliam. sed etiam magis est consiliandum circa artes operatiuas q̄ꝫ circa disciplinas speculatiuas. et hec ē conclusio. 22. que ꝓbat sic. vbi ē minor certitudo ibi ē magis consiliandū sed minor certitudo ē in artibus opatiuis q̄ꝫ in sciētijs speculatiuis. ꝗ circa artes opatiuas magis ē ꝯsiliandū q̄ꝫ circa disciplinas speculatiuas.

Intelligēdū ē ꝙ circa scias speculatiuas n̄ ꝯsiliamur q̄ꝫtū ad ea de qbꝰ sūt q2 illa sūt ex necessitate et ex nā. sꝫ ꝯsiliamur circa visiōeꝫ. s. quō vel quo ordine sit in eis ꝓcedendū.

Consiliari autem oportet et similiter hisque vt sepius: incertis āt qualr euenient: et in quibus indeterminatum. Consiliatores āt assumimus in magnis discredentes velut nobis ipsis insufficientibus dignoscere.

Hec ē 4. ꝑticula ꝑme ptis i q̄ ostēdit de qbꝰ ē ꝯsiliū ꝯsiderando ad dispōēs diuersas rex. et pōit phs. 3 cōditōes. p° ꝙ cōsiliādū ē de his q̄ i pluribꝰ eueniūt si sit icertum q̄ñ eueniāt. 2° dic ꝙ cōsiderādū ē de illis i qbus nō ē determinatam qualiter oporteat agere. iudex enim non consiliatur qualr debeat iudicare in his que sunt lege statuta. sed in casibus in quibus non est aliquid lege determinatum.

Tertio dicit ꝙ nos consiliamur de rebus magnis circa quas reputamus nos insufficiē

tes in talibus enim assumimus ꝯsiliū alioꝝ sed circa parua nō oꝫ tm̄ consiliari. Intelligendū q̄ cū dr̄ de arte ē cōsulēdū nō accipit ars ꝓ habitu. quia hītus artis est vnū que necessaria sunt. sed accipit ars ꝓ opere artis. et sic ē aliqd consiliandum de arte hoc ē de opatione artis ⁊ aliquādo non. aliqua enim ē ars cuius opus semꝑ eodem mō se hꝫ ⁊ de opatione talis artis non ē consiliandū. ⁊ quedā ē ars cuius opus diuersificat̄ fm̄ locū ⁊ tempus vt medicina ⁊ ars gubernatiua nauis: ⁊ de tali operatione est consiliandum. ⁊ secundū q̄ magis diuersificatur ⁊ variatur huiusmōi op⁹ magis ē consiliandū. Circa istam partem dubitat̄ vtrum de solis operationibus ⁊ operabilib⁹ humanis que sunt in nostra potestate sit consiliū. ⁊ videtur q̄ non qꝛ consilium q̄nq̄ est de illis que a iure sunt statuta. ⁊ ideo scientes cōsulere in illis que a iure sunt statuta vocātur iuris cōsulti. sꝫ statuta iuris nō sūt i ptāte eorum q̄ i talib⁹ cōsiliantur sꝫ solū in ptāte pncipis cui⁹ ē leges ⁊ iura cōdere. ḡ cōsilium non ē solū de his que sunt in ptāte nr̄a vł eoꝝ q de talib⁹ cōsiliāt̄. Itē amicus consiliatur d̄ his que agūtur per amicum. ⁊ dominus de his q̄ agūtur per seruum. ergo consilium nō ē solum de opabilibus a nobis sꝫ ēt ab alijs. Itē homines q̄nq̄ cōsiliāt̄ de aliqbus futuris euentibus, puta vtrū estas futura sit ventosa vel pluuiosa: ⁊ talia non sunt in nostra potestate. ergo ⁊c. Contrarium vult hic phs. Ad istud dubiū rñdent quidam pmo declarādo qd ē cōsilium. 2° declarant q̄ consilium ē de solis opabilibus a nobis. ⁊ 3° declarant q̄ consilium n̄ est de opabilibus oibus a nobis. dicunt igitur pmo describendo consilium q̄ consilium est inquisitio rationis hita iter plures de rebus agēdis dubijs donec aliquid certū inueniat̄. q̄ autē cōsiliū sit inq̄sitio cōis hita inter plures declarant ex interpretatione nominis. dicit̄ eni consilium q̄si considiū eo q̄ plures considēt ad cōferendū vt de eo qđ agendū ē aliquid certum habeatur. ideo consilium semꝑ ē inter plures. Istud tn̄ nō videtur oīa necessarium qꝛ possibile ē q̄ aliquis per seipm inquirat de agendis ab eo sibi dubijs: ⁊ q̄ per istam inq̄sitionem inueniat aliquid certū. vnde inquisitio de agendis dubijs que est consilium non semꝑ requirit plures quāuis certior inquisitio posset fieri a pluribus q̄ ab vno. quia quod non occurrit vni potest occurrere alteri. Dico igitur q̄ consilium accipitur dupliciter scilicet large ⁊ magis stricte: consilium large acceptum est inquisitio rationis de operabilibus a nobis dubijs ⁊ incertis vt per illam inquisitionem aliquid certum inueniatur. ⁊ consilium sic acceptum non requirit plures consiliatores quod patet. quia electio non requirit pluralitatem eligentium. vnus enim hō per se pōt ꝑaccipere vnum ⁊ dimittet reliquū duobus ꝓpositis. Similiter vis cōsiliatiua ē in vno hoīe per se accepto. ergo vni homini per se sine aliq̄ pōt inesse actus consiliandi. Itē cuius ē iudicium eius ē consilium ꝓcedēs sed certū ē q̄ iudicium pōt esse vnius hominis sine alio. ḡ ⁊c. Item sicut in speculationibus vnus homo pōt ꝯferre cū seipso ita in opabilib⁹ a nobis pōt homo conferre cum seipso. ⁊ inquirere media ad finem intentum. ⁊ huiusmodi collatio ⁊ inq̄sitio hoīs cum seipso ē consilium. ergo ⁊c. Dico tamen q̄ consilium stricte sumptum est inquisitio rationis habita inter plures. ⁊ consilium sic acceptū nō ē aliqd vnū per se sꝫ solū ē vnum aggregatione. Consilium vero large acceptum potest indifferenter inesse vni ⁊ pluribus. Secūdo dicunt q̄ consilium solū est eoꝝ q̄ sūt in ptāte nr̄a. quia per se loquendo illius ē consilium cuius ē electio: cum electio sit desiderium ꝓconsiliati. sed ex pmissis patet q̄ electio solū ē eoꝝ que sunt in nr̄a potestate que sunt agibilia a nobis. ergo solum talium erit consilium. Si autem sit aliorum hoc est in quantum per ea in operationibus nr̄is dirigimur seu adiuuamur. vnde consiliū non solum ē de his que aguntur a nobis: sed etiam de his que nos adiuuant ⁊ dirigunt in operationib⁹ nostris. Mihi tamen videtur q̄ consilium oꝫ eē de opabilibus que sunt in potestate actiua illius cui datur cōsiliū ⁊ nō oꝫ q̄ sit in potestate dantis ꝯsiliū. Vbi gratia. iuris piti ꝯsulunt pncipi q̄ ꝯdat tale statutū vel tales leges eo q̄ per inquisitionem rationis inueniunt q̄ tales leges sūt vtiles ciuitati. ⁊ nō ē in ptāte actiua iuris peritorum condere leges nisi excitando principem ad condendum. sed in sola potestate actiua principis est leges cōdere. ⁊ si hoc non esset in eius potestate nihil valeret consilium. Ideo videtur mihi q̄ consilium valde ē de his que sunt in potestate illius cui datur consilium de agendo vel non agendo. ⁊ non oꝫ q̄ sit de his que sunt in potestate dantis consilium nisi excitatiue. Dans enim consilium excitat illum cui dat consilium ad operandum quedam que sunt in eius potestate actiua.

Tertio dicunt ⁊ bene q̄ consilium non est de omnibus operabilibus a nobis. quia consilium solum est de incertis ⁊ dubijs a nobis operabilibus. sed non omnia operabilia a nobis sunt incerta ⁊ dubia quāuis sint contingentia ordinata i finem. sed quedā sunt certa. q̄d contingit ex causa duplici. vna ē quia per vias determinatas ꝓcedit ad determinatum finem: sicut q̄ scripture certus ē modus per artem iō nō dubitam⁹ qualiter lr̄e sint scribēde sed dubitamus qualiter sit negociandum vel medicandum. quia illa nō hūt tantam certitu-

dinem. Illa cā pōt eē qꝛ pax refert ad finē cō-
sequēdū vtrū sic vel alr fiat: qȝ āt puum ē rō
tāq̄ pro nihilo accipit. ⁊ iō ō puis ⁊ ō his q̄ certo
modo fiunt non ꝯsiliamur q̄liter ordinētur ad fi
nē sȝ de magnis ⁊ icertis. ⁊ pp hoc iudices ī ma
gnis causis ⁊ dubijs assumunt sibi coꝯsiliatores ⁊
consilium regrunt ñ āt in puis ⁊ manifestis.
Ad p̄mū in ꝯriūm dicēdū q̄ q̄uis statutū
legis vel iuris nō sit in ptāte illius cui daf cō
silium iñ scire itellectū statuti a iure ē in ptāte
illius cui datur consiliuȝ. ⁊ iuris ꝯsulti dāt cō
silium de intellectu iuris seu conditoris legis
ostēdendo quē itellectū habuit ille q legem con
didit. ⁊ pp quā cām talē legem instituit. Ad
aliud dicēdū q nos cōsiliamur ð factis alioꝝ
inquātum sūt vnū nobiscum vel p vnionem
affectus sicut amic⁹ qui ē alter ipse consiliatur
de his q̄ spectāt ad amicum. vel per modum I
strumēti qꝛ agens pncipale ⁊ instrumētale sūt
q̄si vna cā totalis: ⁊ vnuȝ ē qō agitur p vtrūq
⁊ sic dñs consiliaf de his q̄ agūtur p suum fa-
mulū q̄si fierent p se ipm. Ad aliud dicendū q
consilium nō ē de futuris euētibus sed de his
que agemus calib⁹ euenientib⁹. vnde nō consi
liamur. an estas futura erit pluuiosa. sed cōsi
liamur quid agem⁹: posito q estas futura erit
pluuiosa aut ventosa

Consiliamur autem nō de finib⁹ sed de his que ad fi
nes. Neq̄ .n. medicus cōsiliabif si sanef. neq
rethor si psuadebit neq politicus si pacē faci
et neq reliquoꝝ aliq̄s de fine. Sed ponētes fi
nem aliquē quoīr ⁊ p q̄ erit intēdunt: ⁊ si p plu
ra quidem videf fieri per qō facilime ⁊ opti
me intendūt. Si āt p vnū pcruf q̄lr per hoc
erit ⁊ id p qd quousq vtiq veniāt ad primam
cām que iuentione vltia ē. Qui enim cōsiliatur
videtur q̄r re ⁊ resoluere dicto mō quēadmo-
dum dyagrāma. Videf āt qō quidem nō ois
est consilium: puta methaphice. Consilium āt
omne questio ⁊ quod vltimuȝ ē ⁊ in resolutiōe
primum esse in generatione.

Hec ē scda pars principalis huius capitu
li in qua determinatur de modo ⁊ ordie
effectu ⁊ termio cōsilij. ⁊ continet tres particu-
las. In prima determinatur de ordine ⁊ modo
consiliandi. In secunda ibi. Et si quidem. De
terminatur de effectu cōsilij. In tertia ibi. Ui
detur āt. determinatur de termino consilij. In
p̄ma igitur particula ostenditur quid est sup-
ponendum in ingsitione consilij ⁊ quid ē q̄ren
dum in huiusmodi inquisitione: ad cuius eui-
dentiam est sciendum q consilium ē quedam
inquisitio pratica in operabilibus. ⁊ ideo sicut
in inquisitione speculatiua quedam suppoñū-
tur ⁊ quedam queruntur: ita est in consilio si-
ue in inquisitione consiliatiua. ideo phs p̄mo
ostendit quid supponitur in consilio. ⁊ secūdo
ostendit quid queritur in consilio. ⁊ dicit q il
lud qō queritur in inquisitione consiliatiua ē
finis. nam finis in operabilibus ē sicut pncipi
um in speculabilib⁹ vt dicit phs z⁰ physicoꝝ.
Iō in consiliādo oȝ supponere finē. vñ nō consi
liamur de finibus sed de his que sunt ad fines
sicut in speculatiuis nō inquiritur de pncipijs
sed de conclusionibus. q autem consilium nō
ē de finibus declaraf. ⁊ hec est ꝯclusio. zz. q̄
pbatur declaratione exemplari sic. quia enim
sanare ē finis medici: medicus non consiliatur
an debeat sanare infirmum: sed hoc supponit.
⁊ quia persuadere ē finis rethoris. iō rethor ñ
consiliatur an debeat persuadere: sed hoc sup-
ponit. ⁊ quia facere pacem est finis polytici nō
consiliatur polyticus an faciat pacem. sed hoc
supponit. ⁊ sic potet exemplariter ⁊ quasi indu
ctiue q consiliuȝ non est de finibus. Pōt ēt
conclusio aliter probari per hoc q finis i opa-
bilibus se habet sicut principium in speculabili
bus. sed pncipium in speculabilibus non que-
ritur sed supponitur. ergo finis in opabilibus
non queritur sed supponitur. Cum igitur cōsi
lium sit quedam inquisitio in opabilibus seq-
tur q de fine non est consilium nec inquisitio.

Sed ponentes. viso q consilium non ē ꝑsi
us finis narrat phs de quibus ē consilium et
quo ordine ē procedendū in ingsitione cōsili-
atiua intendens q consilium pceditur de his
que sūt ad finem. ⁊ hoc ordine in inquisitione
consiliatiua. Primo supponimus finē. Se
cūdo inquirimus qualiter hoc ē qua actōne: ⁊
p q̄ i. per que instrumēta possumus deuenire
ad finem. Tertio supposito q pluribus vijs
possumus deuenire ad finem inquirimus per
quā vioȝ vel p qō illoꝝ medioꝝ vtili⁹ ⁊ meli⁹
possum⁹ deuenire. 4⁰ posito q p vnū mediū
optie possit pueniri ad finē igrim⁹ q̄lr p illud
possit deueniri ad finē. Et si illud p qō deueniē
dū ē ad finē ñ hēatur i pmptu oȝ igrere viteri
us p qd illud possit hēri ⁊ sic de alio q̄usq de-
ueniaf ad primā cām in opando q̄ i inuētione
est vltima. cuius causa est quia qui consiliatur
videtur querere ⁊ resoluere dicto mō i. suppo
nēdo finē ⁊ igrendo media p q̄ pōt deueniri ad
finem quousq peruenerit ad primam causam
i opādo. Queādmodū dyagrāma. qō ē descrip
tio geometrica ī qua g vlt pbare aliquā cōclu
sionē oȝ q resoluat cōclusionē i pncipia q̄usq
deueniat ad pria principia idemrabilia. ⁊ ita
ē in ingsitiōe consiliatiua. nā omne consilium
ē qō. i. quedam inquisitio ⁊ non omnis questiō
fit consilium. nā ingsitio methaphica non est
consilium. sola eni inquisitio de operabilibus
ē consilium. ⁊ quia consilians resoluendo ingi-
rit. ideo necesse ē q eius inquisitiō perducatur
ad illud quod ē p̄mum in operatione. qꝛ illud
qō est vltimum in resolutione est primus i opa

tione. Et potest hic poni conclusio .24. scilicet q̄ inquisitio consiliatiua precedit ad illud qḋ est primum in operatione. probatur hec conclusio sic. ois inquisitio resolutoria de operabilibus p̄cedit ad illud quod est p̄mum in resolutione. sed in operabilibus vltimum in resolutione seu vltimum in inuentione ē p̄mu3 in operatione. ergo omnis inquisitio consiliatiua precedit ad illud quod ē primum in op̄atione. maior patet. nam in omni inq̄sitione resolutoria p̄ceditur ad vltimum in resolutiōe: vt p3 in inquisitione methaphisica in qua p̄ceditur resoluēdo a conclusione p̄bāda ad p̄ma principia indemonstrabilia que sunt vltima in inuentione ꝛ resolutione. ꝛ minor patet scilicet q̄ in operabilibus vltimum in resolutione seu intentione ē primum in operatione. nam medicus volens inducere sanitatem inquirit ꝑ q̄d sanitas potest acquiri. ꝛ inuento q̄ per potōe3 calidam ꝛ humidam inquirit quomō ꝛ ꝑ que potest talis potio haberi. ꝛ inuēto q̄ per tales herbas inquiritur quomō ꝛ vbi possunt tales herbe haberi. ꝛ cogitato ꝛ inuento q̄ eundo ad talem ortum possunt huiusmōi herbe haberi quod ē vltimum in resolutione illa. ideo p̄mū in operatōe erit ire ad talem ortū ꝛ ibi inuenire ꝛ colligere huiusmōi herbas. ꝛ ita pat3 q̄ in operabilibus vltimum i inuentiōe ꝛ resolutione est primum in operatione.

Et si quidem impossibile inueniant discedunt: puta si pecunijs indiget. has autem non possibile ē tribui: si autem possibile videatur incipiunt operari. possibilia autem que ꝑ nos fiunt vtiq3. Que enim ꝑ amicos per nos aliqualiter sunt. principium enī in nobis. Queruntur aūt quādoq3 instrumenta: quandoq3 aūt necessitas eorum; similiter autem ꝛ in reliquis: q̄nq3 quidem per quid. quādoq3 āt qualiter vł ꝑ q̄d.

Hec ē scḋa ꝑticula scḋe ꝑtis p̄ncipalis i q̄ determinatur de effectu consilij qui est opari ad ꝯsequendum finem vel desistere ab operando. ē enim effectus consilij talis q̄ cum ꝑ inquisitionē consilij peruentum fuerit ad illud qḋ o3 primo operari si illud inueniatur impossibile discedit ab operando quasi desperans deuenire ad finem quem intendebat. Si autē illud qḋ op3 p̄mo operari appareat sibi possibile tunc incipit operari. vt si ad negocium aliqḋ ꝯsequēdū inueniatur ꝑ ꝯsiliū q̄ hō indiget magna sūma pecunie: ꝛ q̄ ad tantam sūmam non poterit deuenire oportet q̄ homo dimittat ꝓsecutionem talis negocij. Si āt inueniatur ꝑ consilium q̄ possit ad tantā sūmam pecunie deuenire tunc statim incipit opari: ꝛ dico illa esse nobis possibilia que possunt per nos ꝛ amicos fieri. Que enim per amicos. aliqualiter ꝑ nos sunt principiū. n. in nobis ē, q2 intuitu nostri hoc faciant. illa autem que querūtur q̄nq3 sūt instrumenta: vt gladius aut equus. quādoq3 necessitas. i. oportunitas eorum ꝛ qualiter oportet eis vti: ꝛ ita est in reliquis artibus. effectus igitur consilij ē operari vł desistere ab opādo.

Videtur autem quemadmodū dictum homo esse p̄ncipiu3 opationum: consilium āt de opabilibus ab ipso. Opationes autem alioꝝ gratia. Non vtiq3 igitur erit consiliabilis finis: sed que ad fines. Neq3 vtiq3 singularia. puta si panis hic vł digestum ē vel oportet: vel factum ē vł op3. sensus. n. hec certificat. si autem semper consiliabitur in infinitum veniet.

Hec ē tertia ꝑticula scḋe ꝑtis p̄ncipalis i q̄ determinat̄ de termino ꝯsilij. ꝛ declarat q̄ ꝯsilium h3 terminū ꝛ hec ē ꝯclo. 25. q̄ sic intelligitur q̄ ꝯsiliatio nō ābit in ifinitū s3 hēt p̄ma principia. hec ꝯclo ꝓbat̄ ex ꝑte triū. s. ex ꝑte agētis ꝛ ex ꝑte finis ꝛ ex ꝑte istrumētorum. ex ꝑte agētis sic. ois opatio hois h3 finē. sed cōsiliū ē opatio hois ꝛ ē de opabilibus ab hoīe. ꝯsiliū h3 finē ꝛ terminū. maior p3 ex p̄hemio primi libri. Opationes āt. 2° ꝓbat̄ ꝯclo ex ꝑte finis sic. ꝯsiliū ē q̄dam opatio cū sit q̄dam inquisitio. s3 opatōes sūt gr̄a finiū. ḡ ꝯsilium h3 fine ꝛ ꝑ ꝯńs h3 terminū. Neq3 vtiq3. 3° ꝓbatur ꝯclusio ex ꝑte istrumētoꝝ ꝑ h° vł ꝯsiliā sic. in inq̄sitione cōsiliatiua ꝑuenit̄ ad aliqḋ singulare manifestū sēsui de q̄ ń ē vlteri° ꝯsiliandum. ex h̄ arguit̄ sic. illud qḋ ꝑuenit ad aliqd ꝛ nō p̄cedit vltra illud h3 terminu3. sed inquisitio ꝯsiliatiua ꝑuenit ad aliquid ꝛ nō p̄cedit vltra. ḡ ꝛc̄. maior ē manifesta. ꝛ minor declaratur. nā i ꝯsiliando ꝑuenitur ad aliqḋ singulare māifestū sensui: vt q̄ ille panis ē digestus ꝛ factus vt o3 s̄ed de eo qḋ ē manifestū sensui non ē vlteri° ꝯsiliandū. ḡ i inq̄sitione ꝯsilij ꝑuenit ad aliqd de q̄ non ē vlteri° ꝯsiliandū. ꝛ ꝑ ꝯńs ꝯsiliū h3 terminū alr̄ p̄cederet̄ in ifinitu in cōsiliando. Circa istā ꝑtē occurrūt. 3. dubia. p̄mū e vtꝝ ꝯsiliū sit ip̄ius finis. vr̄ q̄ sic. q2 finis ē qḋdā opatū a nobis. vt dom° q̄ ē finis edificationis. s3 de opabilib° a nobis q̄ sūt in ptāte nr̄a pōt eē ꝯsilium; cuiusmōi sūt multi fines ergo ꝯsiliū pōt eē ip̄ius finis. oppositum vł ph̄s. 2° dubiū ē vtrū ois inq̄sitio consilij sit resolutoria vł q̄ nō. q2 cōsiliū e iq̄sitio rōte. s3 rō incipit a p̄oribus ꝛ p̄cedit ad posteriora. vt a p̄ncipijs ad p̄ncipiata ꝛ ille modus ē cōpositus ꝛ nō resolutorius. ergo ꝛc̄. Itē ꝯsiliū ē de opatōib° nr̄is ꝛ de his q̄ agūtur a nobis. sed opatōes nr̄e p̄cedūt a simplicibus ad composita: vt i factōe dom° p̄cedim° a lignis ꝛ lapidib° disponēdo ea ad ꝯstructōem dom°. ꝛ ita p̄cedim° a simplicib° ad cōposita ꝑ mod° cōpositiu° ꝛ ń resolutori° ḡ ꝛc̄. In op° ē ph̄s q̄ dicit q̄ qui consiliat̄ videt̄ q̄rere. 3° dubiū

ē vtrum inquisitio consiliatiua pcedat in infi-
nitū. videtur q sic. quia cōsiliū ē de particu-
larib⁹ opabilib⁹ a nobis. sȝ pticularia opabi-
lia a nobis sūt infinita. g̃ ⁊c. Itē consilium ē
de oī eo p quod remouētur ipedimenta a pse-
cutione finis. sed i infinitum possunt eē impe-
dimenta a psecutione finis. g̃ de infiniti potest
eē consiliū. ⁊ sic inquisitio consiliatiua pōt p
cedere in infinitū. Contrariū pbat phs in
lra. Ad pmum dubiū dicendū ē q de fine i
quātum ē finis nullo mō pōt eē consilium. tū
de fine ordinato ad alium finē inqntum ordia
tur ad alium finem pōt eē consiliū. Rō pmi ē
quia oē consilium ē quedam inquisitio: ⁊ ois i
quisitio pcedit ex aliqbus pncipijs suppositi
ideo sicut in inquisitione speculatiua pncipia
supponūtur ⁊ conclusiones inqrunt. ita oȝ q
in opabilibus finis q habet rōem pncipij sup-
ponat eo q ab eo sumit rō eoꝝ que sūt ad fi-
nem ita qd illud qd ē ad finem inqratur. Cū
igitur finis nō sit ad alium finē sm q ē finis:
pȝ q nullo modo est consilium de fine scdm q
ē finis. Scdm declarat. s. q de fine sm q or-
dinatur ad alium finē pōt eē consilium. nā si-
cut in speculatiuis illud qd ē pncipium demō
strationis posterioris pōt eē 9clusio demōstra
tionis porie: ita i opabilibus ⁊ in finib⁹ 9tin-
git quod illud qd ē finis vnius opationis pōt
ordinari ad alium finem sic sanitas ē finis me
dicinalis. ⁊ tū ordinat ad alium finē. s. ad feli
citatem. ⁊ iō licet de eo qd ē finis sub ratione
qua est finis non sit consilium tū de fine vt or
dinabilis est in alium finem potest esse consili
um. Ad pmum dicendum qd de opabilib⁹
a nobis scdm q ordinantur ad aliud bene po-
test esse consilium. sed non inquantum habēt
rationem finis. Ad scdm dubium dicendū
ē q inquisitio consilij ē tantum resolutoria cu
ius rō est. nam inquisitio resolutoria icipit ab
effectu pcedendo ad causam proximam. ⁊ ab
illa ad causam priorem quousqȝ deueniat ad
causam primam in esse que est vltima i inuen-
tione. sed omnis inquisitio consiliatiua icipit
ab effectu ⁊ procedit ad causam proximam: ⁊ ex
ab illa ascendēdo ad cām priorem quousqȝ deue
niatur ad cām pmaȝ in esse que ē vltima i inuē
tione ⁊ prima in operatione. ergo omnis inqui-
sitio consiliatiua ē resolutoria. maiorē declarat
phs per exemplum in speculationibus: vt in
dyagrāmatibus. i. figuris descriptis per lineas
⁊ litteras i quib⁹ primo accipimus cōclusionē
demrādā. deinde accipimus pria pricipia p
q 9clo demrata ē. deide accipimus priora pn-
cipia ⁊ pxima per que hec demonstrata sunt ⁊
sic semper ascendendo vsqȝ ad primum princi
pium indemonstrabile. ⁊ hec ē via resolutoria
procedendo ab effectu ad cām pmam ⁊ ab il
la ad causam sibi pximā ascendēdo quousqȝ
deueniatur ad cām pmam. ⁊ pcessus econtra-
rio. s. a prima causa conclusionis ad causam p
ximam descendendo: ⁊ ab illa ad alias quousqȝ
deueniatur ad conclusionem ē pcessus compositi
tiuus. vnde breuiter via resolutoria ē ab effe-
ctu ⁊ posteriori in eē ad cām ⁊ pus in eē: via cō
positiua seu cōpositionis ē econuerso. ⁊ sic pȝ
maior ⁊ minor patet exemplariter scdm Com-
mentatorem sic. in inqsitione 9siliatiua incipi
mus ab aliquo principio supposito ⁊ primo no-
to vt volentes domum facere incipimus a do
mo tamqȝ a principio supposito ⁊ noto: ⁊ queri
mus principia proxima: ex quibus oportet do-
mum fieri ⁊ inuenientes q oȝ domum fieri ex
lapidibus ⁊ lignis querimus qualiter hec po-
terant haberi ⁊ inuenientes q p operarios vlte-
rius resoluēdo querimus qualiter operarij po
terant haberi ⁊ inuenientes q per precia: vt p
tributionem argenti que est causa postremo in
uenta incipimus ab illa que est primum prin-
cipium ⁊ causa factionis domus. ⁊ sic patet q
inquisitio consiliatiua incipit ab effectu ⁊ a po
steriori in esse ⁊ procedit ad causam proximam
⁊ ab illa ad aliam quousqȝ deueniatur ad pri-
mum principium operationis quod ē vltimuȝ
in inqsitione. Intelligendū nō ē q in inquisi-
tione consiliatiua ē duplex processus ⁊ duplex
principiū. s. vn⁹ pcessus in speculādo ⁊ ali⁹ pces
sus i operando ⁊ aliud ē principiuȝ speculatōis
⁊ aliud ē pricipiū opatōis. pcessus i opādo ē cō
positiu⁹. quia pcedit a causa ad effectum. ⁊ a
simplicibus ad compositum vt patet in factiō
ne dom⁹ i qua in opando incipit a causa dom⁹
vt ab argento lignis lapidibus ⁊ opariis pce-
dendo vsqȝ ad factionē domus. sed in speculā-
do dom⁹ ē principiū quia primo intendim⁹ do
mum deinde operarios ⁊ lapides: ⁊ ligna ⁊ vl-
timo precium. s. tributionem argenti. vnde in
factione domus principium actionis est argē
tum ⁊ principium speculationis proximum est
edificium. ⁊ in operando consistit bene in hoc
q opus propositum sit ratione directum. In
speculando vero consistit in hoc bene q cogni
tio procedit ⁊ perficit in cognitionem meliorem
vt dicit hic Eustratius. Ad primum in con
trarium quando dicitur q ratio incipit a prio
ribus. Dicendum q ratio non semper incipit
a prioribus in esse sed a prioribus in specula
tione ⁊ quia i inquisitione consiliatiua finis qui est ef
fectus est primum in speculando licet sit vlti
mum in operando siue in executione: ideo ra
tio supponit falsum scilicet q rō semper incipit
a principijs procedendo ad posteriora. Ad
aliud concedo q consilium est de operationi
bus nostris ⁊ de operatis a nobis ⁊ concedo q
operationes nostre procedunt a simplicib⁹ ad
composita. ⁊ concedo q processus in operan-
do ea que consiliata sunt est processus com-

positis tamē pcessus in speculando in inquisi
tione consilij est resolutori⁹ quia pcedit a com
positis ad simplicia ꝛ a posterioribus i esse ad
priora in esse vt patz ex predictis. Ad terciū
dubiuz φ i per se ordinatis consilium non pro
cedit in infinitum: sed ē infinitum tam ex pte
pncipij ꝙ̄ ex parte termini. tamen in accidenta
liter ordinatis pōt pcedere in infinitū. Pri
mum declaratur sic. consilium ē quedam inq
sitio. sed omnis inquisitio pcedit ab aliquo p
cipio psupposito. sed finis in agibilibus se hēt
vt principium in speculabilibus. consilium
igitur incipit a fine tanꝙ̄ a principio: sed in spe
ulatiuis non est pcessus in infinitum vt patet ex
primo huius ꝛ 2° methaphisice. ideo in cōsilio
ē status ex parte principij. φ etiam ꝯsilium hz
statum ex parte termini pz q2 inquisitio cōsi
liatiua vltimate terminatur ad aliquid qđ ē i
potestate nostra quod ē pmum in operatiōe lz
sit vltimum i inuētione igitur oē consiliuz hz
terminū: quod ē patet per hoc qđ id est ipossi
bile moueri: quod ipossibile ē motū eē vt patz
ex primo de celo ꝛ mundo ꝛ. 6. phisicorum. sed
consiliari ē quoddam moueri: quia consiliuz ē
quidā motus rōnis. si igitur consilium pcede
ret in infinitum impossibile eēt consilium esse
terminatum: ꝛ per consequēs nūꝙ̄ fieret consi
lium quod falsum ē vt apparet ad sensuz ꝛ ex
his arguitur sic. illud quod hobz principium ꝛ
terminū per se non pcedit in ifinitū. sed i perse
ordinatis consilium hz principiuz ꝛ terminuz
igitur ꝛc̄. Scđm ē patet. s. φ consilium pōt per
accidens ire in infinitum. quia qñ consiliatū
ē de vno negocio potest consiliari de alio ꝛ po
stea de alio ꝛ sic in infinituz. Sed illa successio
consiliatiua est infinita per accidens. q2 inter
illas non ē ordo per se sed quodlibz accidit cui
libet: ꝛ ideo consiliuz in accidentaliter ordina
tis pcedit i ifinitū sic̄ ꝛ generatio. Ad primū
in contrariuz cū dicitur φ operabilia a nobis
sunt infinita ꝛc̄. Dicendum ē φ consilium est
per se de operabilibus a nobis per se ordinatis
ad vnum finem determinatuz. ꝛ talia nō sunt
infinita sed solum finita. opabilia aūt a nobis ꝙ̄
non sunt per se ordinata ad vnum finem sunt
infinita. ꝛ de talibus non est consilium per se
sed per accidens solum. Ad aliud dicēdum
φ p se impediētia finē aliquē non sunt ifinita
sed determinata: sicut ꝛ cāe p se ordinate ad cō
secutionem finis sūt determinate ꝛ finite.

Consiliabile autē ꝛ eligibile idez
verū tñ determina-
tum ē iam eligibile. Quod. n. ex consilio pindi
catum est: eligibile ē. quiescit enim vnusqsqꝫ ꝙ̄
rens qualiter opabitur qñ in seipm redacz pri
cipium ꝛ ipm in antecedens. hoc. n. ē qđ eligit.
Manifestū; aūt hoc ex antiquis vrbanitatib⁹
quas Homerus imitatus ē: reges eniz q elige

bant annunciabant plebi. Existente autem eligibi
li consiliabili desyderabili eoꝝ que in nobis: ꝛ
electio vtiqꝫ erit consiliabile desiderium eorū
que i nobis ex consiliari enim indicantes desi-
deramus fm consilium. Electio quidē igitur
typo nunc non vt consuetum ē dicere fm sub-
scriptionem sed vniuersaliter dicta sint ꝛ circa
qualia est ꝛ quoniam eorum que ad fines.

Hec est secunda pars principalis hui⁹ ca
pituli in qua phs determinat de ꝯsilio
per compationem ad electōnem compando cō
silium ꝛ electionem adinuicem ꝛ continet tres
particulas. In prima cōpar cōsilium ꝛ electio
nem adinuicem fm ꝯuenientiam. In scđa ibi.
Quid enim ex consilio. compar consiliū ꝛ ele-
ctionem ad inuicem penes utraz. In tertia ibi.
Existente autem eligibili. concludit ex pdictis
descriptionē electionis. In pria igitur particu
la ponitur conuenientia iter consiliuz ꝛ electō
nem: que talis ē φ consiliūm et electio sūt circa
idem obm. nam consiliabile ꝛ eligibile idē sūt
nam bonum qđ ē in potestate nr̄a ē consiliabi-
le ꝛ eligibile ꝛ tñ ē ordo inter ea. quia qñ id de
terminatum ē aliquid p consilium tūc primo
eligitur quasi consilio pcedente electionem.

Hic dubitatur quia non videtur φ cōsilia
bile ꝛ eligibile sint omnino idem quia tunc ni
hil esset eligibile nisi eēt consiliabile. ꝯńs ē fal
sum quia de his que fiunt fm certas disciplii-
nas ꝛ artes per se sufficientes non sūt consilia-
bilia. vt patet per phm supra: ꝛ tamē talia sunt
eligibilia ergo ꝛc̄. Dicendum φ consiliabile ꝛ
eligibile non sunt idem conuertibilr q2 omne
consiliabile ē eligibile ꝛ non omne eligibile est
consiliabile. rō pmi ē quia consilium ē inquisi
tio alicuius quod ē vtile ad finem bonum con
sequendum: sed oē quod est vtile ꝛ ordinabile
ad consequendum finem bonū ē eligibile. ideo
omne consiliabile ē eligibile. Intelligendū
ē φ consiliabile accipitur dupliciter. s. large p
omni eo de quo inquiritur per consilium. ꝛ sic
vtraqꝫ pars contradictionis ē consiliabilis et
forte eligibilis ꝙ̄uis non ab eodē. Alio modo
accipitur consiliabile stricte: ꝛ sic solum vtile
ad finem consequendum de quo inquiritur per
consiliumē consiliabile: ꝛ de tali consiliabili ē
certum φ omne consiliabile ē eligibile. Rō
scđi. s. quare non oē eligibile ē consiliabile est
ista quia electō ē de omnibus que a nobis agū
tur voluntarie ad finis consecutionē. sed nō d
omnibus talibus ē consilium quia consiliū est
inquisitio de rebus dubijs ꝛ magnis ꝛ non est
de manifestis ꝛ paruis: vt patet ex supra dictis.
ꝛ sic patet φ non omne eligibile ē consiliabile
quia eligibile ē cōmune ad oē vtile ordinatuz
ad finem consequendum siue sit certū siue du
bium siue magnum siue paruum. sed consiliabi-
le solum ē cōmune ad vtile ordinatum ad finē

quod ē dubium τ magnum. Ex predictis patz ꝙ hoc non est per se eligibile τ consiliabile. nō enim dicitur aliquid eligibile per se ratione īquisitionis consiliatiue quia sic eligibile non eēt in plus ꝙ consiliabile. sed per se loquendo dicitur aliquid eligibile rōe iudicij τ sententie qua indicatur aliquid esse vtile ad consecutionem finis. vnde quia in rebus manifestis ratio non inquirit sed statim iudicat pferendo sententiam absqꝫ omni inquisitione τ consilio precedente. ideo ad electionem per se requiritur iudiciū τ sniā non autem inqsitio aut consiliū ratio inducta ad dubitationem pbat verum. τ ideo concedaꝰ. Quod āt ex cōsilio. Hec est scd̄a particula in qua compat cōsilium ad electionem scd̄m differētiam quā immediate iam tetigerat. τ dr̄a ē ista. ꝙ consiliuz p̄cedit electionem. Et hec est conclusio. 26. que pbatur dupliciter. p̄mo sic. electio sequitur iudiciuz rationis vel ē simul cum iudicio rationis τ cōsiliū p̄cedit iudicium rōnis. igitur consilium precedit electionē. ꝯña patz quia quod p̄cedit prius p̄cedit posterius: τ etiam quod p̄cedit vnuz eorum que sūt simul p̄cedit reliquum τ iudiciuz rationis vel ē p̄us electione vel simul cum ea τ sic patz consequētia. maior ē manifesta. non enim eligitur aliquid nisi quod est iudicatum eē bonuz. τ minor patet sic. qui consiliando inquirit qualiter debet operari desistit a consiliando quādo inquisitionē suaz resoluendo perducit ad illud quod ē in sua potestate. hoc ē cū peruenerit ad tale iudicium ꝙ id quod intendit facere ē in sua potestate: τ tunc eligit illud quod facere intendit gratia finis consequendi τ si sint plura que iudicauerit se posse facere quiescit a consiliando quādo reduxerit in aīa hoc est quando iudicauerit ꝙ aīa hoc est illud qd ei primo operando occurrit ē in sua potestate. τ tunc eligit illud. Manifestum āt τ ex antiqꝫ Secūdo pbatur cōclusio per quoddam signū nam antiquitus reges non habentes plenam potestatem dn̄atiuam in multitudine vt possent facere omnia put eis videretur ea que in consilijs suis determinabant eligebant ānunciabant plebi vt ipsi etiam eligerent τ sic consiliū regis precedebat electiōem plebis. τ hoc ē signum ꝙ consilium precedit electionem. Eustratius dicit hic ꝙ reges qui eligebant annunciabāt plebi. isti enim. s. reges i incepti duces sūt: quēadmodū τ nr̄ itellectus q̄ ē eorum que in nobis sunt honorabilior vt plebs enim iudicatur subijcitur τ regitur: ita h̄ appetitus finalr iudicatur τ regitur ab intellectu τ mouetur ad operationem. hec Eustratius. Ex isto loco pz p Eustratiū ꝙ intellectus ē in nobilissima potentia anime. Existēte autē eligibili. Hec ē tertia particula huius partis in qua cōcludit descriptionem electionis que ē ista. Electio ē desiderium consiliabile eoꝝ. que sunt in nostra potestate. Et ē cōclusio. 27. huius libri que pbatur sic. eligibile ē consiliabile desiderabile de nūero eorum que sūt i nr̄a potestate ergo electio ē desiderium consiliabile eoꝝ que sūt in nostra potestate. Consequētia pꝫ p locū a cōiugatis. ppter hec āt dixit electionem esse desiderium consiliabile. quia ex hoc ꝙ hō consiliatur puenit ad desiderandum ea q̄ sūt p cōsilium adinuenta quod quidē desiderium est electio. Eustratius dicit hic sic. Oꝫ autez scire qm̄ electionis genus vtiqꝫ ē intellectus appetitiuus non simpliciter aūt itellectꝰ τ appetitus sed qd τ per ambo τ cōmixtis. hec ille. et differentia electionis habeꝰ per hoc qd p̄hus dicit. Eorum que sunt in nostra potestate. Quia p̄hs dicit hic describendo electionem ꝙ electio ē desiderium consiliabile τ desiderium ptinet ad appetitum τ consiliari pertinet ad intellectum: iō rōnabiliter dubitaꝰ hic. vtruz electio sit actus itellectus vl̄ actus volūtatis vl̄ quoddam mixtum ex his vt innuit Commētator. Et videtur p̄mo ꝙ itellectus sit actus intellectꝰ in intellectu sbiue existens. quia eiusdē potentie ē silogizare τ concludere. sed electio ē sicut conclusio iquisitionis consiliatiue. cum igitur inquisitio consiliatiua sit in itellectu et actus intellectus sequitur ꝙ electio sit actꝰ in tellectus. Item electio importat quandam collationem pluium per quā vnum alteri p̄fertur: sed collatio est actus intellectus. igitur electio est actus intellectus. Contra. electio est desiderium eorum que sūt in nr̄a potestate vt dicit p̄hs sed desiderium ē actus voluntatis. g̃ τc. Ad istud dicūt quidā ꝙ electio icluditur eēntialiter tam actuz intellectus ꝙ actuz appetitus: ita ꝙ electio sit aliqd compositum ex vtroqꝫ actu: sicut aīal componitur ex aīa τ corpore τ ita nō ē concedendum ꝙ electio sit ī intellectu nec ꝙ sit in appetitu sed ꝙ ē ptim ī intellectu τ partim in appetitu. τ hec videꝰ eē opinio Cōmentatoris hic: q dicit ꝙ genus electionis ē intellectus appetitus τ non simpliciter intellectus vl̄ appetitus sed quod per ambo ē mixtum. hec Cōmentator. si tamen electō esset tantum in intellectu vel tātum in appetitu intellectꝰ hoc ē actus intellectꝰ vel actum appetitus eēt genus electionis saltem remotū ꝙuis non primum cuius ꝯtrium dicit hic Cōmentator. Alij tenent contrarium dicentes ꝙ electio ē eēntialiter desiderium τ acceptatio alicuius boni ordinati in finem: τ iō actus intellectus non ptinet eēntialiter ad electōeꝫ sic nec ad desiderium. Unde sicut desiderium ē eēntialiter actus volūtatis: ita electio ē eēntialiter actus volūtatis: tū cū electio sit desiderium p̄consiliati oportz ꝙ ad electionem cōcurrant duo vnum antecedenter τ dispositiue

⁊ hec ē inquisitio consiliatiua que pertinet ad intellectū. Et aliud ēentialiter ⁊ completiue et est ipa acceptatio ⁊ desideriū eius est qd dif ficile est ex cōsilio Quātū ad pmū qd .s. respi cit electionē añter ⁊ dispositiue electio ptinet ad actū rōnis. Sed quātū ad 2m. qd respicit electio essentialiter ⁊ cōpletiue. sic pertinz ad actum volūtatis. Unde quātūcunqȝ aliquis iudicet q̄ sit alteri pferendum in hoc nō pficitur electio. sed tunc solū cū p desiderium ⁊ electionē, illud pcōsiliatum ⁊ iudicatū actualit desideraē ⁊ acceptaē sed desideriū est essentialiter act⁹ volūtatis: ⁊ ideo electio est essentialiter actus volūtatis cū ad electionez requiriē taz actus intellect⁹ q̄ʒ act⁹ volūtatis. Act⁹ intellectus requiriē añcedēē ⁊ psuppositiue ⁊ actus volūtatis requiriē essentialiter ⁊ cōpletiue. ⁊ quia vterqȝ act⁹ requiritur ad electioȝ iō phs 6⁰ huius dicit: q̄ electio vl est intellectus appetitiuus vel appetit⁹ intellectiuus. ⁊ iō dicit cōmētator hic q̄ genus electionis nō est intellect⁹ nec appetitus simpliciē. sed ābo cōmixtē. qd nō est sic intelligēdū q̄ sit electio quoddā mixtū seu cōpositū ex actu intellect⁹ ⁊ actu volūtatis. sed dȝ sic intelligi q̄ sic miscibilia maneat in mixto non actualiter ⁊ sub formis ppis sed solū in vtute: ita cōsiliatio seu iudiciū ipsius intellectus cōtinetur vtualiē i ipsa electione accipiēdo electioȝ stricte ſm q̄ solū se extendit ad finē cōsiliy. ⁊ iō dicit cōmētator q̄ genus intellectionis nō est intellect⁹ tm̄: nec appetit⁹ tm̄ qz est actus appetit⁹ vtualiter includēs actū intellect⁹. sic igiē pȝ ſm eos cuius est electio tāq̄ȝ subiecti. Scdo dicūt ⁊ bene q̄ electio est tāq̄ȝ obiecti p se ⁊ essentialiter actuū humanoꝝ. si aūt sit ipoꝝ rerū hoc est inquātū cadūt sub vsu ⁊ opatione hois. rō primi est. qz electio est desideriū cōsiliabile eorum que sunt in nostra potestate: ⁊ que fiunt a nobis. iō dicit phs q̄ nos nō eligim⁹ ea q̄ fiunt per alios: sicut nō eligim⁹ athletā vincere sed solū eligimus ea que fiūt p nos ipos. Sed actus humani maxime sunt in ptāte nostra et fiunt a nobis ⁊ nō ab aliquo ⁊c̄. Rō secūdi ē qz sicut volūtas ē ipius finis ita electio ē eorum que sunt ad finē. nunc aūt finis vl ē opationis nr̄e vl res aliqua per opationē nostrā facta: sicut sanitas est finis medici nō ſȝ se. sed ſȝ q̄ effecta est. vnde ppa factio sanitatis est finis medici. si igitur aliqua res ponaē: finis vt pecunia vl aliqd huiusmodi: hoc nō est nisi inq̄ȝtum interuenit vsus vl possessio eoꝝ ad opa humana ⁊ eodē mō ē de his que sunt ad finez necesse enim est q̄ illud quod est ad finem vl sit actio vel res aliqua interueniente aliqua opatione humana p quā vl efficit illud qd est ad finē vel saltem vtiē esse. iō ⁊c̄. ſȝ hoc videē ad rōnes incōtrariū. Ad primaz q̄ electio non est cōclusio cōsiliy sed iudicium vel sententia qua iudicaē aliqd quēcū per cōsilium est ppue cōclo consiliy ad quā sententiā sequiē electio. Et ita electio non est cōclusio cōsiliy. ſȝ est sequēs ad cōclusionē consiliy. ⁊ iō phs. 6⁰ huius non dicit simpliē q̄ electio est conclusio consiliy ſȝ q̄ electio ē quasi conclusio que sequitur ad sententiā factā de opabili que ppue ē cōclusio silli practici. vt si arguitur sic. legib⁹ ē obediendū. sed honorare patrem et matrem est pceptum in lege. igiē pater est honorādus. ⁊ ad hanc sētentiā q̄ est de honorādo patreȝ sequiē electio eius qd est honorare patreȝ. Ad 2m cū dicitur q̄ electio īportat quādā collationē plurium dico qd verum est añcedēter ⁊ dispositiue se hītium ad actū electionis. sed essentialiter est solū desideriū volūtatis ad qd tñ desideriū cōsequiē huiusmodi colectio plurium

Si quis tñ velit sustinere opinionē cōmentatoris que videē ponere q̄ electio cōcludit in se actū intellect⁹ ⁊ actum voluntatis ita q̄ hoc nomē electio significat aggregatū ex actu intellectus: ⁊ actu volūtatis poterit hoc pbare per hoc q̄ diffinitū ⁊ diffinitio idez significāt. ſ. diffinitio electionis est hec. orō cōsiliabile desiderium eorum que sunt in nostra potestate sed hec orō significat aggregatū ex actu intellectus ⁊ actu volūtatis qz partes orōnis significāt ptes rei significate per totam orōnem. vt pȝ ex. 7. metha. igiē hoc nomē electio significat aggregatū ex actu intellect⁹ ⁊ actu volūtatis cū diffinitio ⁊ diffinitū idē significēt. Sed tūc est dubiū quis actus pncipaliter īportatur p nomē electionis. Utrū actus intellectus vl actus volūtatis. Istud. n. videē dubitabile apō Aristo. qui. 6 huius dicit q̄ electio vel est intellectus appetitiuus vl appetitus intellectiu⁹ quasi sub dubio ponēs disiunctionē. Et credo tñ q̄ principale et formale significatū hui⁹ nois electio est actus voluntatis. ⁊ actus intellectus est quasi materiale in significato hui⁹ nois. Et si quis velit istā opinionē tenere si debet cōcedere q̄ electio sit desiderium. quia sic electio esset actus voluntatis: nec sequitur electio est desideriū cōsiliabile. igitur electio est desideriū. Sicut non sequiē ens per accñs est hō albus. ergo ens p accñs est hō. vnde cū dicitur q̄ electio est desideriū cōsiliabile: istō sic intelligitur q̄ electio est aggregatū ex actu desideriy qui est actus volūtatis. ⁊ ex actu cōsiliy qui est actus intellectus ⁊ non sequiē electio est aggregatū ex duobus igitur est alterū illoꝝ. sed oppositum sequiē cum nullū aggregatum sit aliqua partiū ex quib⁹ aggregatur

Capitulum

q̄rtū tractatus primi libri tertij de volūtabili ⁊ voluntate ostēdens q̄ voluntas est ipius finis. ⁊ volūtabile est ipe

finis z simpliciter volūtabile ē qd est simplr z per se bonum vnicuiqz aut qd sibi videtur bonū aut p͂ h̄ studioso volūtabile qd ſz ṽitatē est bonū prauo aut qd cōtingit quēadmodū simis corporib⁹ sana que ſz ṽitatē sunt sana infirmis aute altera.

Voluntas aūt qm̄ quidē finis est dictū ē. videtur aūt his quidē p se boni eē: his aūt apparentes boni Cōtingit aūt per se bonū volūtabile dicētibus: non eē volūtabile qd vult qui non recte vult Si eniz erit volūtabile z bonū erit aūt si sic contingit malū. Rursus aūt apparens bonū volūtabile dicentibus nō esse natura per se bonū volūtabile. ſz vnicuiqz qd videt̄. Alij aūt aliud videtur z sic ɔtigit ɔria.

Istud est.4.capitulū p̄mi tractatus libri tertij in quo determinat̄ de volūtate z voluntabili: z cōtinet tres ptes p̄ncipales. in prima pponit illud qd est manifestū de volūtate In.2.ibi. vult aūt his mouet dubitationē ponendo z inprobādo diuersas opiniones circa voluntabile. In tertia ibi. Si aūt vtrisqz. ponit solutionē dicte dubitationis. p̄mo igit̄ ppoīt illud qd ē manifestū de volūtate dicens. q volūtas sortitur idē nomē cū potētia i respectu primi obiecti potentie in quod potētia p̄mo z p se tendit sicut act⁹ potētie visiue in ordine ad visibile dicit̄ visus z intellect⁹ respectu p̄morū principiorū in que primo tendit vocat̄ intellectus: z ita actus volūtatis dicit̄ volūtas respectu finiū quos potētia volūtatis primo respicit tanqz principia. Videt̄ aūt. hec ē.2.pa huius capli in qua p̄hs mouet dubitatiōē ponendo z iprobādo diuersas opiniōes circa volūtabile z ponit.2. opiniōes quas iprobat. p̄a est q solū p se bonū est volūtabile. Scda ē q solū apparēs bonū ē volūtabile: z oē apparens bonū est volūtabile. Primā opiōz iprobat ostendo q non solū p se bonū ē volūtabile. z est cōclo.28. z probatur sic: si solū p se bonum esset volūtabile cū malus non vult illud qd est p se bonū sequit̄ q illud qd malus vult non est volūtabile: ɔña est falsum. id z añs. z ɔña ps qz dēt oppositū ɔñtis.s. q illd qd mal⁹ vult sit volūtabile cū mal⁹ vult malū seq̄t̄ q malū sit p se bonū qz nihil ē volūtabile nisi p se bonū z malū ē volūtabile qz est volūtabile a malo. g̃ zc. Rursus aūt.2. opinio q̄ ponit q nihil ē volūtabile nisi apparēs bonū iprobatur. vnd pbatur q non solū apparēs bonū est volūtabile. z est cōclusio.29. z pbatur sic. illud quod solū est apparēs aliquale non est naturaliter tale. illud. n. qd solū apps aurū nō est aurū naturaliter. si igitur nihil sit volūtabile nisi apparens bonū vnicuiqz ess3 volūtabile illud qd sibi videtur sequi t̄ q nihil in natura sua sit volūtabile: z tunc nihil est bonū ſz suā naturā nisi dicat̄ q vnū quodqz est tale ſz naturaz z ſz ṽitatem quale apparet. sed hoc est incōueniēs qz idē pōt apparet̄ mihi bonū z tibi malū z tunc sequitur q idē esset ſz naturā z ſm ṽitatē bonū z malū qz idē ap3 bonū z malū g̃ zc.

Si autem vtriqz hec non placēt. ĝ dicēd. simpliciter qdez. z ſm ṽitatem volūtabile esse per se bonū vnicuiqz aūt qd videtur. Studioso quidē igit̄ qd ſz ṽitatē eē: prauo aūt qd cōtingit Quemadmodū z in corporibus bene dispositis sana salua sunt ſm veritatem talis existētia infirmis aūt altera. Sil̄r autē z amara z dulcia z calida: z grauia z alioz talia singula. Studiosus .n. singla iudicat recte: z in singulis verum ei app3 ſm vnumqdqz. n. habitum propria sunt z bona z delectabilia z ii differt plurimum forsitan studiosus. hoc veruz i singulis videre quē admodū regula z mensura exn̄s ipsoz. Multis aūt deceptio p delectationē videtur fieri non. n. exn̄s bonū videt̄. Desiderāt igit̄ delectabile vt bonū: tristitiā aūt vt malū fugiūt.

Hec est.3.pa hui⁹ capli i qua p̄hs poit solutionē dicte dubitatiōis z ē hec solutio q quoddā ē simplr volūtabile: z qddā ē volūtabile i respectu illd qd ē simplr volūtabile ē p se bonū. ſz volūtabile i respcū ē apparēs bonū Studioso quidez. Istam solutionē declarat p̄hs pbando. q bonū simplr est simplicit̄ volūtabile z bonum apparēs est volūtabile ſz quid z in respectu. z hec est cōclusio.30. q̄ probat̄ sic. illd ē simpliciter volūtabile qd studiosus desiderat. z desiderabile ſz quid z in respectu qd malus desiderat sed studiosus desiderat p se bonū: z malus desiderat apparens bonū. igitur simplr volūtabile ē p se bonum z volūtabile ſz quid z in respectu est apparens bonū. maior huius rōis declarat̄ sic: studios⁹ recte iudicat singula: z in singulis ei apparet illud qd est veruz. illis igit̄ qd apparet studioso volūtabile z qd studiosus desiderat est simplr volūtabile. q aūt studiosus singula recte iudicet declarat̄. nā sicut bene disposi ſz corpus illa videntur sana que in rei ṽitate sunt sana z illa dulcia que in rei ṽitate sunt dulcia z male dispositis ſz corpus sana apparēt non sana z dulcia apparēt amara: sic bene disposito ſz aīaz cuiusmodi est studiosus illa q̄ in rei veritate sunt bona z volūtabilia apparēt bona z volūtabilia. z prauo apparēt bona z voluntabilia q̄ non sunt volūtabilia nec bona in rei veritate. z id huius est. qz vnicuiqz habitui videntur bona z delectabilia q̄ sunt ei ppria. z que ei cōueniunt. Habitui aūt virtutis cōueniūt oīa q̄ ſz ṽitatez sunt bona. nā habitus virtutis moralis ē ſz rōnē rectā. ideo ea q̄ sunt simpliciter bona videntur ei bona. z in h̄ plurimū differt studiosus ab alijs q in singu

lis opabilibus vidз quid sit vere bonū quasi regula ⁊ mēsura extra oīum opabilium.nā i oibus opabilib⁹ iudicādū est aliquid eē bonum vel malū fз q̄ apparet studioso.Prauis aūt accidit deceptio pp delectationē.nam pp̄ter malā dlectationē in appetitu videt̄ eis bonū qō non est bonū.vnde delectabile psequūtur tanq̄ bonū.tristiciā aūt fugiūt tanq̄ malum Cōmētator dicit hic q̄ delectatiōes sequētes bonas opationes sunt bone.⁊ delectatiōnes sequētes malas opationes sunt male ⁊ vitupabiles.Cognate .n. sunt delectatiōes opationibus in quibus fiūt termini.n sunt l̄parū vt in tractatu de delectatione oñdet̄.h ɔmen.

Apitulum.5.tractatus p̄mi libri tertij de applicatione p̄dictoз principiorūз ad virtutes ⁊ malicias declarādo q̄ virtutes ⁊ malicie sūt eoз q̄ i nobis ⁊ in nr̄a ptāte ⁊ volūtate sūt cū redargutōe opinātiū virtutes eē volūtarias ñ tñ malicias eē volūtarias.

Existente vtiq̄ volūtabili q̄dem finis. cōsiliabilibus aūt ⁊ eligibilib⁹ eoз que ad finē que circa hec opatōes fз electionē erūt vtiq̄ ⁊ volūtarie virtutum aūt opationes circa hec in nobis aūt ⁊ virtus.Similit̄ aūt ⁊ malitia: in quibus.n.in nobis opari ⁊ non operari ⁊ in quibus non.⁊ etiā.Quare si opari bonū existens in nobis ē ⁊ non opari i nobis erit malum existens ⁊ si non opari bonū existēs i nobis ⁊ opari malum existens in nobis.Si āt in nobis bona opari ⁊ mala.similit̄ autem ⁊ non operari.h̄ āt erat bonos ⁊ malos esse:in nobis erit ɔdecentes et prauos esse

Istud ē capitulū quintum p̄mi tractatus in quo ph̄s applicat p̄dicta p̄ncipia ad virtutes ⁊ vicia declarando q̄ virtutes ⁊ vicia sūt in nr̄a potestate cum redargutione opinātium contrarium.⁊ continet.4.partes In prima determinat veritatē declarando q̄ virtutes ⁊ vicia sunt in nr̄a ptāte.In scd̄a ibi.Dicere aūt q̄ nullus.excludit errorem.circa hoc inducēdo dubitationem circa dicta.In tertia ibi.Sз forsitan talis aliquis.Excludit radices erroris dicentium q̄ nullus ē malus volens.In quarta ibi.Cōmuniter qdem.Igitur recapitulat ea q̄ dicta sunt de virtutibus ⁊ de opationibus virtutum.Prima pe continet duas ptīculas.In p̄ma oñditur q̄ virtutes sunt in nostra ptāte In scd̄a ibi.Similiter āt ⁊ malicia.oñditur q̄ malicia.s. habitus oppositus virtuti ē i potestate nr̄a. In prima igitur particula oñdit̄ q̄ virtutes morales sunt in nr̄a potestate.⁊ hec ē conclusio.31.⁊ pbatur sic. voluntas ē de fine ⁊ consilium ⁊ electio sūt de his que sūt ad finē. tunc arguitur sic.quoз principia productiua sunt in potestate nr̄a.illa sunt in potestate nr̄a. sed principia pductiua virtutuз sūt in potestate nr̄a.igitur virtutes sunt in ptāte nr̄a. Maior huius rationis ē nota ⁊ minor declaratur.hōc operationes que sunt pductiue virtutum fiūt ab electione nr̄a que ē circa ea que sunt ad finem.sicut ⁊ operationes virtutum sūt circa ea que sunt ad finē.sed electio ē voluntaria ⁊ i potestate nr̄a.igitur principia pductiua virtutum scilicet bone opatōnes sunt in potestate nostra ⁊ per ɔñs virtutes sunt i ptāte nostra. Ista ratio fundatur super hoc:p̄ncipium cause cā productiua per se ē in potestate nr̄a illud ē in ptāte nostra.⁊ quia cause bonarum opationum.s. electio ē in potestate nr̄a:ideo bone operatōes sunt in potestate nr̄a.sed bone operationes sūt cause productiue virtutū.iō virtutes sunt in potestate nostra. Lincoñ format ratōnē sic. quecunq̄ operationes sūt circa ɔsiliabilia voluntarie sunt virtutuз:operationes sunt circa cōsiliabilia: ergo virtutum operationes sunt voluntarie.⁊ hanc conclusionē subicet Arist. more suo:ex qua sequitur q̄ virtus ē voluntaria ⁊ eorum que sunt in nobis.Cū enim ex operationibus fiant virtutes ⁊ operationes sint voluntarie erūt ⁊ virtutes volūtarie. Notandum ē hic q̄ ph̄s per hec tria idem intelligit.s. per esse in nobis ⁊ per esse voluntarium ⁊ per esse in nostra potestate .⁊ per potestatem intelligit potestatem actiuam contradictionis. illud enim ē in potestate nr̄a qō indifferēt̄ possumus facere ⁊ non facere:⁊ illud dicitur esse in nobis ⁊ voluntarium quando fit a nobis.

2°.est sciendum q̄ ista ppositio:cuius cā pductiua ē i ptāte nostra idem ē in ptāte nr̄a intelligitur de cā precise:ex qua sola pōt huiusmodi effectus pduci: quomodo operationes bone sunt pductiue virtutum ⁊ electio bonaз operationum pductiua eaum virtutū:he enim sunt cause pductiue p̄cise.

Similiter āt ⁊ malicia.Hec ē scd̄a particula in qua ph̄s pbat q̄ habitus oppositus virtuti .s.malicie ē in ptāte nr̄a.vnde pbatur q̄ malicia opposita virtuti ē in potestate nr̄a.⁊ hec ē conclusio.32.q̄ pbatur sic.q̄з p̄ncipia pductiua sūt i ptāte nr̄a illa sūt in ptāte nr̄a.sз principia pductiua malicie opposite virtuti sūt i ptāte nr̄a.igit̄ malicia opposita virtuti ē i ptāte nr̄a maior pз ō se ⁊ minor declarat̄ p h̄ q̄ opatōes male que sūt pductiue malicie opposite virtuti sūt i ptāte nr̄a.⁊ h̄ pbat̄ sic.q2 si opari p qō sum⁹ boni sit i ptāte nr̄a:⁊ opari p qō sum⁹ mali erit in ptāte nr̄a.⁊ si nō opari p qō sum⁹ bōi sit i ptāte nr̄a:ēt nō opari p qō sum⁹ mali erit i ptāte nr̄a.⁊ si.vnū eoз non sit i ptāte nr̄a nec reliquū. Cū igit̄ opari ⁊ nō opari p q̄ sum⁹ virtuosi sint i nr̄a ptāte:seq̄t̄ q̄ opari ⁊ nō opari p q̄ sum⁹ mali erit i ptāte nr̄a. Licoñ. format rōem sic dicēs.q̄cūq̄ i nobis ē opari i nobis ē ⁊ nō opari illa ⁊ ecōuerso.q̄ i nobis ē nō opari

in nobis ⁊ est operari illa. ⁊ hãc vr̃ propositio-
nem insinuat per hec verba. In quib⁹ enim
in nobis operari ⁊ non operari ⁊ in quib⁹ non
. In quibus non operari in nobis in his est ⁊ op
ari in nob. quod vr̃ sumit ut cõẽ ni cõceptio
nem. ⁊ sic sine operari sit bonũ sive malũ sive nõ
operari sit bonũ sive malũ si vnũ in nobis est ⁊
reliquũ in nobis est. ut si dare elemosinã bonuz
est non dare elemosinaz malũ est. ⁊ si primũ in no
bis est ⁊ scd̃z: ex prima pte vr̃e iam dicte. ⁊ ita
sequitur q malũ in nobis est. ⁊ iterũ si nõ opari
aliquid ut nõ mechari bonũ existit in nobis
est ⁊ opari malũ. ⁊ ut mechari malũ existit in nu
bis quod sequit ex. 2. parte dicte vr̃e. ⁊ ita si bo
num opari in nobis est: ⁊ malũ opari in nobis
erit. bonũ aũt opari in nobis eẽ iam ostensum
est. igitur ⁊ bona ⁊ mala opari in nobis ẽ. ⁊ sic ẽ
non operari. ħ lincoln. vnde manifestũ est q p tẽ
in nobis seu pẽtẽ in ptãte nr̃a intelligit phs po
tentiã ad utrũlibet seu potẽtiã 2dictiõis. ve si
la. n. potẽtia. s. 2dictionis sequitur opari bona ẽ
in ptãte nostra. ergo non opari bona est in ptã
te nostra ⁊ ecõuerso. ⁊ hec est cõis aĩ cõceptio
accipiendo potẽtiã p potẽtia ad utrũlibet. In
cuiusq ptãte est opari aliquid in eius ptãte ẽ
non opari illud ⁊ ecõuerso. sed loquẽdo de po
tentia seu de possibili in cõi non sequitur. non. n.
sequitur ego possum nõ eẽ deus. ẽ ego possum
esse deus. qr aña est verũ ⁊ 2ñs est falsuz. vitaf
antecedentia pz: qr ego possum peccare: ideo ego
possum esse nõ de⁹: accipiẽdo potẽtiã in cõi ti
loquẽdo de potẽtia ad utrũlibet de qua phs
hic loquitur. hec ẽ fl̃a: ego possuz nõ eẽ de⁹. nec
valet ego possum ad utrũlibet peccare. ẽ pos
sum ad utrũlibet non esse deus. sed bene sequi
tur possum nõ esse deus. accipiẽdo potẽtiaz in
cõi q est cõe ad possibile necessariũ. ⁊ ad pos
sibile non necessarium.

Dicere autẽ q nullus volens ẽ ma
lus: neq nolens beatus: as
similatur hoc quidẽ mendaci: hoc aũt veraci:
Beatus quidẽ. n. nullus erit nolens: malicia
aũt voluntariũ. vel in nunc dictis dubitandũ
⁊ hominẽ nõ dicẽdũ pncipiũ eẽ. neq genitorez
opationũ. quẽadmodũ ⁊ natorũ. Si aũt hec vi
dentur. ⁊ non habem⁹ in alia principia redu
cere preter ea que in nobis: quorũ ⁊ principia i
nobis. ⁊ hec i nobis ⁊ voluntaria. his aũt vidẽ
tur testificari ⁊ pprie que a singulis: ⁊ ab ipsis
legis latoribus: puniunt. n. ⁊ cruciant facien
tes mala quotquot non vi aut ppter ignorã
tiam cui⁹ non ipsi cã. Bona aũt operantes hono
rant velut hos quidẽ prouocantes: hos aũt p
hibentes. Et quecunq neq in nobis sunt neq
voluntaria nullus prouocat opari ut nihil aut
opus eius suadere: puta non calefieri: vel do
lere: vel esurire: vel aliquid quodcũq taliũ. Ni
hil. n. minus patiemur hec. Etenim ipso ignorã

te puniunt si cã videatur esse ignorantie. puta
ebrius duplices imponũt pnas. principiũ. n. in ipso.
do. n. est eius quod est non inebriari. hoc aũt est
noscẽtie cã. Et ignorantes aliquid eorũ q in legib⁹
que oportet scire. ⁊ non difficilia sunt puniunt
similr ⁊ in aliis quecunq ppter negligentiã igno
rare videntur: ut in ipsis existente non ignorare
eius enim quod est diligentes esse dominii.

Hec est secũda pars hui⁹ capituli in q po
nit ⁊ remouet quẽdã errorẽ mouens et
circa dicta quẽdã dubitationẽ. Error vitalis
est. quidã dixerũt q virtus est voluntaria: ⁊ vi
cium est non voluntariũ dixerũt enim q null⁹
est malus volẽs aut beatus nolens. ⁊ hoc ser
te dixerũt qr voluntas per se tendit in bonũ. ⁊ p
2ñs p se refugit malũ. ⁊ id volens fit bon⁹ sed
non fit mal⁹ volẽs sed solũ nolẽs. ⁊ dicit phs
q vnũ istorum est verũ ⁊ aliud mendaciũ. Il
lud. n. est verũ. q nullus est beatus nolẽs. sed
istud ẽ mendacium q non est malus volens
vel in nunc dictis. Circa iaz dicta mouetur
dubitatio talis. verũ homo sit principiũ ⁊ cau
sa opationũ bonarũ ⁊ malarum. ⁊ hanc soluit
phs p cuius solutionẽ apparebit q hec opio
est falsa que ponit q nullus est mal⁹ volẽs. et
primo ondit hoc de opationibus quem anife
ste sunt voluntarie. 2⁰ de his q videntur habere
aliquid de inolũtario. primo igitur soluit du
bitatiõz dicens. q hõ est pricipiũ ⁊ cã suarũ
opationũ bonarũ ⁊ malarũ. ⁊ hec est cõclo. 33.
que pbatur dupliciter p rõnẽ. s. ⁊ p signum. p
rõnez sic. illa sunt in ptãte nostra quorũ pricĩ
pia sunt in potestate nostra. sed cõsiliũ electio
⁊ volũtas: q sunt pricipia opationũ bonarũ et
malarũ sunt in potestate nostra. igitur opatio
nes bone ⁊ male quorũ sumus pncipia ⁊ cãe
sunt in ptãte nostra. Dicũt videmus testi
ficari. Eadẽ cõclusio pbatur 2⁰ p tale signũ legi
slatores puniũt ⁊ cruciãt male opantes volun
tarie ⁊ sciẽter ⁊ opãtes bona honorãt. hos qui
dem prouocantes ad bonũ. illos vero retrahẽ
tes a malo. quod nõ eẽt nisi opationes bone et
male essent in potestate nostra. qm̃ ad illa que
nõ sunt i ptãte nostra sunt supuacuũ ẽ aliqb⁹
psuasiõibus prouocari. ut nõ dolere in infirmi
tate: ⁊ non esurire: ⁊ nõ sitire. qr quantũcunq
nobis persuasuz sit nihil pati talia nihilomin⁹
paciemur illa. vñ põt sic argui. illa ad que pro
uocamur p superiores ⁊ a quib⁹ prohibemur
sunt in potestate nostra: sed bone opationes ⁊
male sunt hui⁹. ergo ⁊c. Etenim in ipso igno
rare: Istud idẽ ostenditur de opationib⁹ que
videntur habere aliquid de inuolũtario. sciẽ
dum q tales opationes sunt in ptãte nr̃a. naz
operationes cãte ex ignorãtia cui⁹ ignorantie
hõ est cã sunt in sua potestate q tñ videt habe
re aliquid de voluntario. ⁊ hec est cõclo. 34. et
pbat sic. hõ nõ punit iuste nisi p opationibus

que sunt in sua ptãte, sed hõ iuste punit̃ p opa-
tionibus cãtis ex ignorãcia cu⁹ ignorãtie hõ est
cã. igitur opatioẽs cãte ex igñrãtia cui⁹ igñrãtie
hõ ẽ cã sũt in sua ptãte: Maior ẽ maifesta et
minor declaratur. nã si ebri⁹ ppr ignorãtiã cã-
tam ex ebrietate male operet̃ increpãdus ẽ qꝛ
ipse ẽ cã sue ignorãtie. qꝛ ipe ẽ cã sue ebrietatis
cũ in sua ptãte sit inebriari vł non inebriari. ꝛ
per ꝯñs est cã ignorãtie cãte ex ebrietate. ꝛ iõ
ebꝛys debentur duplices increpationes. vna
qꝛ se ipos inebriant: ꝛ alia ppter malã opatio-
nem q̃ ebrietatem consequit̃. vñ si aliquis sit
cã sue ignorãtie: tũc ignorãtia est volũtaria
ꝛ ppt̃ ea hõ iuste punit̃: ꝛ h̃ siue hõ sit cã sue
ignorãtie imediate sive non sed p hoc qd̃ opat̃,
aliquid ad qd̃ cõsequit̃ ignorãtia cũ sit cã sue
ignorãtie per negligẽtiã. nã in ptãte nostra est
esse diligentes vel negligẽtes. vñ sciendũ ẽ q
fm q phs innuit in textu hõ põt eẽ cã sue ig⁹
rantie duplr̃. vno⁹ directe. s. agendo aliqd ad
qd̃ sequitur ignorãtia vtpꝫ de his qui se volũ-
tarie inebriãt. ꝛ ex hoc reddũt̃ ignorãtes. Alio
modo hõ ẽ cã sue ignorãtie indirecte. s. p h̃ q
non agit illud qd̃ tenetur agere ꝛ p h̃ qd̃ igno-
rat illud qd̃ tenet̃ ꝛ põt scire. ꝛ ista ẽt ignoran-
tia est volũtaria ꝛ p ea hoies etiã puniũtur qꝛ
ista ignorãtia est ppter negligẽtiaꝫ ꝛ in ptãte
nostra est esse diligẽtes: vł negligentes. vnde
qui ignorat pceptũ legis puniẽdus est quia est
cã sue ignorãtie. Sic igit̃ pꝫ q hec opio ẽ falsa
q̃ ponit q nullus est malus volũtarie: qꝛ opa-
tio mala est in potestate nostra.

Sed forsitan talis aliquis est vt non di-
ligens sit: sed eius qd̃ est tales fieri
ipi sunt cã viuentes remisse: ꝛ eius qd̃ est iniu-
stos vł incõtinentes esse: hi quidẽ mala faciẽ-
tes: hi aũt in potationib⁹: ꝛ in talibus degen-
tes. Qui. n. circa singula opationes tales faci-
unt. hoc aũt manifestũ ex meditãtib⁹ ad quã-
cunqꝫ agoniã vel opationẽ: pficiunt. n. operã-
tes ignorare quidẽ igitur qm̃ ex operari circa
singula habitus fiunt pene isensibilis. Adhuc
aũt irrõnabile iniusta faciẽtem nõ velle iniu-
stum eẽ: aut stuprãtem incõtinẽtem. Si autẽ
non ignorãs aliquis operat̃ ex quibus erit in-
iustus volens iniust⁹ vtiqꝫ erit. nõ tñ si velit
iniust⁹ extra requiescet ꝛ erit iustus: nõ. n. quã
egrotat sanus ꝛ si sic cõtingit volens egrotat i-
cõtinenter viuens ꝛ inobediẽs medicis. Tũc
quidẽ igitur licet ei non egrotare: emisso aũt
non adhuc: quẽadmodũ neqꝫ dimitẽti lapi-
dẽ adhuc ipm possibile resumere: sed tñ in ip-
so mittere ꝛ picere principiũ. n. in ipo sic aũt ẽ
in iniusto ꝛ in incõtinenti. ex pricipio quidẽ ne-
rat tales non fieri ppter qd̃ volẽtes sunt facti
aũt non ad huc inest nõ esse. Non solũ aie ma-
litie volũtarie sunt. sed quibusdã ꝛ que corpo-
ris quos ꝛ increpamus ppt naturã. n. quidã

turpes nullus increpat sed eos qui ppter de-
sidiam ꝛ negligentiã. Silr̃ aũt ꝛ circa inbecilli-
tates ꝛ turpitudinẽ ꝛ orbitatẽ. nullus. n. vtiqꝫ
iproperabit ceco natura vel ex infirmitate: vł
ex plaga seu magis miserebitur. Cũ aũt qui ex
vini potatione: vel a⁹lia incõtinentia oĩs vtiqꝫ
increpabit. Earum aũt que circa corpus mali-
arum que in nobis icrepantur: que aũt non in
nobis non: si aũt sic ꝛ in aliis que increpantur
malicie in nobis vtiqꝫ erũt.

HEc est tertia pars principalis huius ca-
pituli in qua phs remouet radices erro-
ris pcedentis dicentiũ q nullus est volũtarie
malus. et cõtinet duas pticulas. fꝫ q hui⁹ er-
roris erãt due radices. In prima remouꝫ vnã
radicẽ que erat ex parte dispositiẽ in corporali.
In. z. ibi. si aũt quis dicat. remouꝫ illã radi-
cem q̃ erat ex parte virtutis cognitiue per quã
iudicatur aliquid esse bonũ vł malũ. In pma
igitur particula ponit pmã radicẽ q̃ ẽ ex parte
dispositionis interioris. ex qua aliquis videt̃
iclinare ad malũ preter suã volũtatẽ: dicerũt
enim q non est in ptãte hois q operetur sic vel
sic nec q sit diligẽs vel negligens. qꝛ aliquis a
naturali dispositione sua habet q non sit dili-
gens. ꝛ aliquis q sit iracũdus. ꝛ aliquis q sit
tristis ꝛ aliquis q sit iocũdus nã fleumaticus
naturaliter est piger ꝛ coleric⁹ iracũd⁹: ꝛ melã-
conicus tristis: ꝛ sanguine⁹ iocũdus. ꝛ ex hoc
sequitur q nõ ẽ in potestate hois q aliquis sit
diligens vł negligens. ꝛ ita non videt̃ in ptãte
hois q sit bonus vel malus. Istud est pmum
motiuũ erroris supradicti. Intelligedũ ẽ q
quidã sunt habitus mali ex eo q retrahunt a
bene agendo. ꝛ quãtũ ad huiusmodi habitus
dicit. sꝫ eius quod ẽ tales fieri. i. nõ diligẽtes
ad bene operãdum. ipsi cã viuentes remisse. i.
absqꝫ conatu ad bonas operationes. Aly sunt
habitus mali per quos aliquis inclinatur ad
agẽdũ male siue h̃ sit in nocumẽtũ aliorꝫ siue
in deordinationẽ ppriã: ꝛ quãtũ ad huiusmõi
habitus dicitur. Et ei⁹ qd̃ est iniustos ꝛ incõti-
nentes esse hi qdã mala facientes hi aũt i po-
tationib⁹ ꝛ in talibus. s. q̃ ptinẽt ad delectabi-
lia tactus degentes. Deinde cũ dicitur. qui
enim circa singula. Excindit istud motiuũ seu
radicẽ predicti erroris: ostendendo tria. pmũ
est q habitus aie sunt volũtary ꝛ in ptãte no-
stra. p⁹ igit̃ pbat. q habit⁹ aie sunt volũtary
ꝛ in potestate nostra q̃tũ ad eorꝫ generationes
Et est cõclo. 35. ꝛ pbatur duplr̃. pmo sic. opati-
ones faciũt dispositiones in opantibus ex qui-
bus possunt pduci operationes siles vt patet nã
ex actu cytharizãdi generatur dispositio i cy-
tharizante p quã põt faciliter cytharizare. ꝛ si-
militer ẽ de actu lucrandi. ꝛ sicut ẽ de opatio-
nibus corporis ita est de opationib⁹ aie Ex
hoc arguitur sic. quoniã eẽ generatiue sunt po-

tarie ꝛ i potestate nostra illa sunt volūtaria ꝛ in ptāte nostra quātum ad eorū generationē sed opationes q̄ sunt generatiue habituū nīe sunt volūtarie ꝛ in ptāte nr̄a. igitur habit⁹ aīe sunt volūtarij ꝛ in ptāte nr̄a quātū ad eoꝝ generationē. maior pꝫ de se. ꝛ minor apparet naꝫ qui dicūt ꝙ ex opationibus non generant̄ habitus sunt pene insensibiles. i. sensu carentes.

Ad hūc irrōnabile. etc. pbatur eadē conclo sic. qui vult aliq̄d cāꝫ ex qua scit aliquē effectū sequi vult illū effectum vel saltē vult potius illū effectum esse q̄ causam non eē. nunc aūt iniusta facientes sunt iniusti. ꝛ hoc scientes ꝛ stupra cōmittētes fiūt incontinentes. ꝛ hoc bene sciunt. ergo irrationabile est ꝙ aliquis velit iniusta facere. ꝛ non velit esse iniust⁹. ꝛ ꝙ velit stupra cōmittere: ꝛ non esse incōtinēs. igit̄ si ā operetur ignorātia operatur volūtarie: ꝛ sic fit volūtarie iniustus ꝛ incōtinens. ꝛ sic huiusōi habitus aīe sunt volūtarij: ꝛ in ptāte nr̄a quātū ad eorū generationē. Intelligēdum est ꝙ quāuis non oporteat ꝙ qui vult causam velit effectū. tn̄ si aliquis sciat effectū sequi ex cā si vult causam vult effectū anteq̄ dimittat cāꝫ quāuis nō velit effectū sꝫ se: sicut si aliquis velit ambulare in estu sciens se sudaturū. ꝯn̄s est ꝙ velit sudare anteq̄ abstineat ab itinerādo i estu nihil. n. phibet aliquid nō esse sm̄ se volūtarium qð tn̄ est volūtariū pp aliud: sicut potio amara ppter sanitatē. Aliter esset: si hō nesciret ꝙ talis effectus sequeret̄ ex tali cā: vt si aliquis ābulās i via incidat in latrōes h. s. incidet i latrōes n̄ efficit̄ volūtariū: quia non fuit prescitum. Ex isto loco accipiūt aliqui ꝙ quicunq̄ vult aīs vult ꝯn̄s. qð ipse scit sequi ex illo aīte. Istud tn̄ non est veꝝ: nec est de intētione Aristo. hic: qm̄ hec ꝯn̄a est bona. ego suꝫ in luto cū mille florenis. ergo ego sum in luto. ꝛ ego scio hāc ꝯn̄aꝫ esse bonā. ꝛ tn̄ ego vellē aīscedens ꝛ non ꝯn̄s. nā ego vellē esse in luto cū mille florenis. ꝛ tn̄ simplr ꝛ absolute loquendo non vellē esse in luto. ꝛ iō regula est falsa simpliciter loquēdo. quicūq̄ vult aīs vult ꝯn̄s. Ista tn̄ est vera: quicūq̄ vult aīs vult ꝯn̄s ad hoc ꝙ habeatur aīs. ꝛ ex hoc non sequitur ꝙ vult ꝯn̄s absolute: sed solum cum cōditione.

Non tn̄ si velit. pbato ꝙ habitus aīe sunt in potestate nr̄a quātū ad eoꝝ generationē pbat ꝙ habitus viciosi non sunt in ptāte nr̄a q̄tuꝫ ad eoꝝ corruptionē. ꝛ hec est ꝯclō. 36 sic intelligēdo ꝙ in ptāte viciosi non est fieri non viciosus qn̄ vult. probatur hoc per quedam similia. quia. sicut ille qui est sanus pōt volūtarie fieri eger sed non pōt qn̄ vult redire ad sanitatē. ꝛ sicut in potestate proiicientis lapidem est proicere vel non proijcere. sꝫ postq̄ lapis est emissus non est in ptāte piciētis illū reassumere qn̄ vult: sic a principio in ptāte hoīs ē sic ri nō iniustū. sed postq̄ fact⁹ est non iust⁹ nō ē in potestate sua esse iust⁹. vnde pōt sic argui Sicut est in habitibus corporis ita est in habitibus anime sed habitus viciosus corporis vt egritudo a pricipio est in potestate hoīs. homo enim pōt fieri eger qn̄ vult. sed corruptio egritudinis postq̄ egritudo est generata non est in ptāte hoīs. Igit̄ habit⁹ viciosus aīe n̄ ē i ptāte hoīs q̄tū ad ei⁹ corruptiōē. Nō solū aūt. n̄ solum aūt habit⁹ viciosi aīe sunt voluntarij ꝛ in potestate nostra. sed etiā aliqui defect⁹ corporales sunt volūtarij ꝛ in ptāte nostra. ꝛ est ꝯclō. 37. q̄ pbatur sic. null⁹ iustus increpatur ppter illud qð inest ei a natura sed solū ppt̄ illud qð inest ei volūtarie. verbi gr̄a. cecuꝫ vl̄ turpem a natiuitate nullus increpat sed magis miseretur. sed ppter quosdā defectus corporales increpamur quia cecus ex nimia potatiōe vini est iuste increpandus. ꝛ turpis ex negligentia increpandus est. ergo aliqui defectus corporales sunt voluntarij ꝛ eodem mō est de his que ptinent ad animaꝫ. s. ꝙ huiusōi habitus viciosi sunt voluntarij

Si autem

quis dicat q̄ꝫ omnes desiderant apparēs bonus fantasie autem non dn̄i: sed qualiscūq̄ vnusquisq̄ est talis: ꝛ finis videtur ei. Si quidem igitur sibi vnusquisq̄ habitus qualiter est cā ꝛ fantasie erit qualiter cā ipse. Si aūt nullus sibi causa eius qð est male facere sed pp ignorantiam finis hec operatur per hec existimās sibi optimū fore finis aūt desideriū nō spōtaneū: sed innasci oportet: quēadmodū visuꝫ habentem quo iudicet bene. ꝛ qð sꝫ virtuteꝫ bonū desiderabit. ꝛ est bene natus cui hoc bonum innatum est. Quod enim maximū ꝛ optimuꝫ ꝛ quod ab alio non possibile accipere neq̄ discere: sed quale innatū est tale habebit ꝛ quidem bene ꝛ optime hoc innatum esse: pfecta ꝛ vera erit vtiq̄ bona natiuitas. Si vtiq̄ hec sunt vera qd magis virtus q̄ꝫ malitia erit volūtariū. Ambobus. n. similiter ꝛ bono ꝛ malo finis natura vl̄ q̄litercūq̄ videtur ꝛ iacet. Reliqua aūt ad hoc referentes operentur q̄litercūq̄ sine finis vtiq̄ nō natura videt̄ q̄litercūq̄: sed qui ꝛ apud ipm est sine finis naturalis In reliqua aūt bonū opando volūtarie studiosum ꝛ eius volūtarium est nihilominus ꝛ malitia volūtorius vtiq̄ erit. Silr. n. ꝛ malu existit qð pp ipm in opationibus ꝛ in fine. Si igitur quemadmodū dicitur volūtarie sunt virtutes etenim habituū cū cause qualiter ipsi sumus. ꝛ in quales quidem existendo fineꝫ talem ponimus volūtarie ꝛ malitie vtiq̄ erunt

Hec est scd̄a picula tertie partis in qua pħs remouet scd̄aꝫ radicem dicti erroris q̄ erat ex parte virtutis cognitiue p q̄ā iudicatur aliquid esse bonuꝫ vel malū. quidaꝫ

enim dixerunt q̄ quilibet desiderat illud q̄d sibi apparet bonum: sed nō ē in potestate nr̄a q̄ aliquid appareat nobis bonū vel malum. et ideo dicūt q̄ non ē in ptāte nr̄a q̄ desideremus bonum vel malum: et per ɔ̄ns non ē i potestate hominis q̄ sit bonus vel malus: nam qualis ē vnusquisq̄ qualis finis sibi videtur. sed fantasia. i. apparitio finis nō ē i potestate hoīs. io ꝛc̄

Siquidem igitur) Istam radicem predicti erroris i̇pbat ph̄s pbādo duo. s. q̄ apparitio ē voluntaria et in potestate nr̄a et q̄ desiderium finis non inest homini a natura. Primo ꝓ̄ probat. q̄ fantasia siu apparitio ē voluntaria et i ptāte nr̄a. et hec ē ɔclusio. 38. et pbatur sic. habitus morales sunt voluntarij et in ptāte nr̄a sicut ꝓbatum ē prius: sed fantasia siu apparitō sequitur hitum moralē. igitur apparitio ē volūtaria q̄ quecūq̄ habent dominiuȝ sup aliq̄s hn̄t dominium super ɔ̄ña: et per ɔ̄ns in potestate hominis ē q̄ aliquid appareat sibi bonū vl̄ malum. Intelligendum q̄ fantasia q̄ cātur ex habitu morali ē in potestate hominis sicut et hitus. sed apparitō vel fantasia que cātur ex inclinatione passionis non semper est in ptāte hominis. vñ ꝓpter amorem passionis videt̄ alicui q̄ bonum ē ꝓcere merces in mari et non oȝ q̄ iste appicio sit in ptāte hoīs. Sil'r hec ꝓbatio: qualis ē vnusquisq̄ talis finis sibi vr̄ ē itelligēda de appicione que ē s̄m inclinatōeȝ habitus: nā qualis vnusquisq̄ ē talis finis secūdum hitum videtur ei. Si āt nullus) z̄ꝰ pbat q̄ desiderium finis nō ē a nā. diceret. n. forte aliquis q̄ nullus ē cā q̄ ipse male faciat. sȝ hoc facit vnusquisq̄ ꝓp ignorantiam finis: . s. in quantum estimat conseq̄ aliq̄d optimū ꝑ operatōem suā q̄uis tamē sit mala. Qd̄ āt aliq̄s desideret debitū finē hoc non ꝓuenit hoī ꝓpu sponte sed h̄ conuenit sibi ex natiuitate sua ex hoc scilicȝ q̄ a natiuitate sua hȝ bonā dispōnē interioris visus seu cognitōis q̄ bene iudicet et desideret illud qd̄ ē s̄m veritatem bonū. et id quicq̄d opat̄ bō h̄ ē sibi innatum a natura

Si vtiq̄) istā ɔ̄clonē remouȝ ph̄s ex suppositione eoȝ q̄ adūersarius supponebat q̄ v'tus ē voluntaria et q̄ malicia non ē voluntaria. ex ista suppōe probat ph̄us q̄ desiderium finis n̄ īē hoīs natura et hec ē ɔclusio. 39. que pbat̄ sic. si desiderium finis īsit hoī a natura et ꝓpi illud desiderium bō opatur. seq̄t̄ q̄ nō magis virtus ē volūtaria q̄ vicium virtuti oppositū illis eni rō est q̄ ambobus. s. virtuoso et vicioso insit finis a natura. Si igit̄ malicia non sit voluntaria ꝓp hoc q̄ finis inest a natura seq̄t̄ q̄ v'tus n̄ ē volūtaria quia desideriū finis quē desiderat inest ei a natura. h̄ āt ē ɔ̄ sic dicentes q̄ dicūt v'tutē eē volūtariā et maliciā non esse volūtariā. (Sil'r quēadmodū dicitur) z̄ꝰ eādem ɔclusio ꝓbatur sic. oportet ꝑ quas gene

rāt̄ v'tutes et vicia sūt i ptāte hoīs. et ꝑ ɔ̄ñs desiderium finis i ptāte ē hoīs. igitur desiderium finis non inest homini a natura.

Cōmuniter quidem igitur de virtutib' dictū ē nobis et genus typo q̄m medietates sunt et q̄m habitus et a quibus fiunt q̄m hoȝ opatiue et s̄m ipsas: et q̄m in nobis et volūtarie sint vtiq̄ vt recta ratio p̄cipiet. Non sil'r āt operationes voluntarie sunt et habitus. operationum quidē. n. a p̄ncipio vsq̄ ad finez dn̄i sumus scientes s̄m singula hitiū autez p̄ncipij adiectio non cognita. quēadmodum in egrotationibus. sed quoniam in nobis erat sic vel nō sic vti ꝓpter hoc voluntarij. Resumētes itaq̄ de vnaquaq̄ dicemꝰ que sūt: et circa q̄lis et q̄lr̄. Simul āt erit manifestū et quot sūt: et p̄mum de fortitudine.

Hec est quarta pars huius capituli i qua ph̄s recapitulat ea q̄ dicta s̄t de virtutibus et operationibus virtutum dicens q̄ de virtutibus dictum ē cōmuniter vt in generali. quoniam virtutes sunt habitus et medietates et q̄ generantur ex operationibus et q̄ producant operationes similes operationib' a quibus ꝓducuntur et q̄ sunt in potestate nostra et q̄ consequuntur rectā rōeȝ et q̄ aliter sūt operationes voluntarie in potestate nr̄a q̄ habitus quia sumus domini operationū a p̄ncipio vsq̄ ad finem. sed non sumus dn̄i habituum nisi a principio. sed iterato oȝ resumere de virtutibus considerationem vt dicamꝰ de vnaquaq̄ virtute et q̄ sunt. et circa q̄lē materiam habet esse et qualiter operetur: et sic manifestū erit nobis et quot sunt v'tutes et p̄mo dicamus de fortitudine. Hic sunt tria dubia. Primū ē vtrū voluntarie fiat malus. z̄ꝰ vtrū homo ex lecciōe fiat bonꝰ. 3ꝰ vtrū negligētia sit volūtaria siue vtrum illud sit voluntarium q̄d accidit ex negligentia. Arguitur ad p̄mū ꝓbando q̄ nullus voluntarie fit malus q̄ voluntas fertur i bonum et nō iclinatur in malum. igitur nullus fit malus volūtarie. Item s̄m phȝ hic a malicia non potest aliquis desistere cum voluerit sicut nec infirmus ab egritudine. sed illud q̄d est voluntarium est i hominis potestate vt ab eo desistat cum voluerit. igitur malicia non ē in potestate hominis et per consequēs homo nō fit malus voluntarie. Dicendum q̄ sic. q̄ homo potest voluntarie inclinari ad ea ad q̄ inclinant passiones et sic voluntarie potest fieri malus: tamen directe voluntas non inclinat in malum quia non inclinatur in malum sub ratiōe mali: tamen indirecte potest incliari in malum sub ratione apparentis boni. Ad p̄mum in contrarium dicendum q̄ voluntas potest ferri in malum inquātum apparet bonum. Ad scd̄m dicendū q̄ malicia (desistere viciosus est voluntaria a principio quan-

tum ad sui generationem. vnde secūdum phs in isto capitlo aliter sūt habitus in potestate nostra et alr opatōes: quia opationes sūt in ptāte nrā a principio vsq; ad finem: sed habitus sunt solum in ptāte nostra q̄tum ad sui principium et sui generationem non tamen quātum ad sui corruptionem aut conseruationem: sicut exemplificat de proiciente lapidem: cuius emissio ē in potestate nostra quia a principio possumus emittere vel non emittere. sed postq̄ emissus fuerit non ē in potestate nostra ipsum resumere: et tamen tota proiectio ē volūtaria quia pncipium eius fuit in potestate hominis. Eodem modo est in proposito. habitus generatur per operatiōes voluntarias et ideo quātum ad sui generationem ē in potestate hominis. sz postq̄ habitus fuerit generatus nō ē in potestate hominis vt statim cū voluerit abiciat ipm: sed ad hoc indiget forti et magno exercitio et conatu i operationibus 9rijs. Ad scdm dubium arguitur pbando q̄ homo non pōt ex se effici bonus quia imperfectum non fit ex se pefectū. Similiter nihil reducit seipsum de potētia ad actum. iō et c. Dicendum ē q̄ sic. quia hō i seipso habet pncipia sufficientia bonitatis. quia ex se pōt perfici in appetitu sensitiuo p rectā rationem. sicut pricipia oium actuum humanorum siue sint bōi siue sint mali sūt i nobis. s. voluntas electio et consilium vt patet ex predictis ex hoc arguitur sic. qui habet in seipso principia sufficiētia operationum bonarum pōt ex seipso fieri bonus homo ē huiusmōi. iō et c. vnde dicit Tullius in tusculanis questionib⁹. i aīmis nostris semina v̄tutū innata sunt que si bonus cultor crescere permitteret ipsa natura ad pfectum deduceret. Ad rōnes dicendum ē q̄ non ē sic de rebus pure natib⁹ et de hoie: q2 hō hz i se pncipium actiuū et passiuū: sed i mere naturalibus solū ē potētia passiua p se. Ad. 3. dubium arguit pbādo q̄ illud qd accidit i negligētia n ē volūtariū q2 oē volūtariū fundatur in aliquo actu. quia omne volūtarium ē volitum: et p 9ns vel ē actus volūtatis vel requirit actum voluntatis a quo denominatur voluntarium. sed id quod accidit ex negligentia non requirit aliquē actum vt non scire ea que homo tenetur scire vel non facere ea que homo tenetur facere non requirit aliquem actum. mera enim negatio non infert nec requirit affirmationem aliquem. Oppositum videt phylosophus hic velle q dicit q̄ ignorātia eius quod homo tenetur scire ex negligentia proueniens est voluntaria et in nostra potestate est quia in nostra potestate fuimus negligentes vel diligentes et cetera. Itez pena non infligitur iuste nisi pro peccato voluntario sed p peccato quod accidit ex sola negligētia hō punitur iuste. ideo et c. Difficultas istius dubitationis consistit in hoc vtrum omissio voluntaria aliquis act⁹ debiti possit eē sine oi actu. Et dico q̄ volūtariū accipit dupliciter. s. large et stricte. volūtariū large acceptuz ē idē qd imputabile opanti. et sic dicitur volūtariū qd est in potestate volentis: et sic oē qd est imputabile hōi siue sit p opere siue p negligētia et omissione actus debiti dicitur volūtariū coiter et large. Sed voluntarium stricte acceptum est idem qd actu volitum siue illud volitum sit actus elicitus siue actus imperatus. Dico igitur q̄ accipiendo voluntarium large sic dico q̄ omissio potest esse volūtaria absque omni actu: quod sic patet. voluntarium large acceptum est idem qd imputabile homini. sed omne illud quod est in potestate hominis est īputabile homini et per consequens voluntariū large accipiēdo voluntatium. nūc autez sicut velle ē in potestate hominis: ita non velle ē in potestate hominis. et ideo sicut velle est imputabile homini: ita non velle est imputabile homini cum sit in potestate hominis et per consequens non velle ē voluntarium. vnde sicut īputandum est homini si velit quod non debet velle: ita imputandum est homini si non velit illud quod tenetur velle: sed non velle non requirit aliquem actum: ideo voluntarium large acceptum potest esse sine omni actu. Scdo dico q̄ voluntarium stricte acceptum nō potest esse sine omni actu quia voluntatium stricte acceptum dicit actualem complacentiam voluntatis: sed actualis complacentia voluntatis non est absq; omni actu quia nō sine actu voluntatis. Ad rationem in contrarium dicendum per interemptionem hai⁹ i omne voluntarium fundatur in aliquo actu accipiēdo voluntariuz cōmuniter: nec dicit̄ voluntariū q2 ē volitū sz q2 ē i potestate volūtatis. iō et c.

Tractatus

scdus de quadaz virtute cardinali que fortitudo nominatur continens q̄ttuor capitula. pmuz ē de materia siue de obiecto fortitudinis. 2m capitulū ibi. (Terribile autem non omnibus) ē de actibus fortitudīs et viciorum inter que fortitudo ē medietas. capitulum tercium. (Dicūtur aūt et alie) ē de fortitudine non vera sed simili fortitudini vere. capitulum. 4. (circa audacias) est de proprietatibus fortitudinis.

Capitulum

pmum declarāt circa que non ē fortitudo non eni ē fortitudo circa omnia terribilia sed circa maxima vt circa mortē non tamen circa omnez mortē: sed circa bona mortem vt circa timorem mortis in bello circa alias tamen mortes vt circa mortem in mari et in egritudinibus fortis impauide se habet sed circa huiusmodi mortes non est fortitudo principaliter sed circa mortem in bello pro defensione rei publice vt oportet.

Uoniam quidem igitur medietas ē circa timores et audacias iam et prius dictum ē. Timemus autem scilicet terribilia. Hec autem sunt vt simpliciter dicere mala. propter quod et timorem determināt expectationem mali. Timemus igitur omnes mala: puta malam opinionem. inopiam. egritudinem. inimicitiam: mortem.

ISTud est primum capitulum tractatus secundi libri .3. in quo determinatur de materia seu obiecto fortitudinis: continēs tres partes principales. In prima narrat circa quas passiones est fortitudo et que sunt obiecta illarum passionum prout circa eas est fortitudo. In secunda ibi. Sed neque circa omnia. Uiso quod fortitudo est circa timorem malorum. ostēdit circa quorum timorem non est fortitudo. In tertia parte ibi. Circa qualia. igitur ostendit circa quorum timorem est fortitudo. In prima igitur parte primo narrat circa quas passiones ē fortitudo dicens quod fortitudo est circa timores et audacias sicut prius dictum est: fortitudo enim importat quādam firmitatem animi per quam animus stat immobilis circa periculorum timores. Timemus autem. narrat que sunt obiecta istarum passionum scilicet timoris et audacie dicens: quod illa que timemus sunt terribilia et eadem sunt obiecta audacie et timoris. quia illud idem quod aliquis per timorem refugit alius per audaciam aggreditur. Terribilia autem vt vniuersaliter dicamus sunt mala. et ideo philosophi diffinientes timorem dicunt quod timor est expectatio mali: et sumitur hic expectatio cōmuniter pro quolibet motu appetitus in aliquod futurum: cum tamen expectatio proprie loquendo sit nisi boni sicut nec spes. manifestum ē quod omnes timemus mala sicut malam opinionē idest infamiam paupertatem egritudinem inimicitiam et mortem. Lincon. dicit hic quod cum malum sit duplex scilicet malum quod facimus ex malicia et vicio ai quod est malum culpe. Et illud quod patimur quod ē malum pene et est priuatio alicuius boni naturalis anime scilicet vel corporis vel priuatio alicuius boni exterioris non videtur phylosophus hic intēdere nisi de malis pene de quibus hic exempli fecit. Mala autem opinio si habeatur de nobis punit nos quia naturaliter appetimus quod habeatur de nobis bona opinio. sicut naturaliter appetimus nō indigere. sed habere necessaria ad sustentatiōnem huius vite et sanos eē et amari et reamare et viuere quorum priuant ōes pene
lee sūt: circa h igitur et hiis similia ē fortitudo. H lico.

Sed neque circa oia videtur fortis eē quedam enim et oportet timere et bonum. Quod autem non malum: puta malam opinionem: qui quidem enim timet: decens dicitur et verecundus qui autem non timet inuerecundus. Dicitur autem a quibusdam fortis secundum methaphorā: habet enim aliquid simile forti. Impauidus enim quis est et fortis. Inopiam autem forsitan non oportet timere neque egritudinem: neque vniuersaliter quecunque non a malicia neque propter se ipsum. Sed neque qui circa hec impauidus fortis. Dicimus autem et hunc secundum similitudinem. Quidam enim in bellicis periculis timidi existentes liberales sunt et ad pecuniarum emissionem bene audenter habent. Neque vtique si quis iniuriam circa pueros: vel vxorem timet vel inuidiam vel aliquid taliū inuidus ē. Neque si audet flagellādus fortis.

HEc ē secūda pars huius capituli in qua phūs ondit circa quorum timorem non ē fortitudo. et primo proponit intentionem dicens quod fortitudo non videtur esse circa timorem oium malorum. Quedā. n. et oz timere. nō enim ē fortitudo circa timorem infamie et paupertatis aut inopie vel egritudinis nec ē circa timorem malorum personalium cuiusmodi sunt iniuria flagellum et huiusmodi. In prima igitur parti la declaratur. quod fortitudo non ē circa timorem infamie seu male opiniōis. et hec ē conclusio. 40. huius libri que probatur sic. fortitudo consistit in non timendo. tunc arguitur sic. Fortitudo est circa talem materiam circa quam hō laudatur in non timendo sed circa infamiam seu malam opinionem nullus laudatur in non timendo. igitur rc. Maior patet ut se et minor declaratur per hoc quod infamiam et malā opinionem semper oz timere: qui enim timet decens est et verecundus: qui autem nō timet hec est inuerecūdus. Igitur fortitudo non ē circa timorem infamie aliquis tamen ille qui timet infamiam a quibusdam metaphorice nominatur fortis quia assimilatur forti in hoc quod ē impauidus. Inopiam autem forsitan. similiter fortitudo non ē circa timorem paupertatis vel inopie aut egritudinis. et hec conclusio. 41. et probatur dupliciter. primo sic. fortitudo nō ē circa timorem eorum que nō sunt in potestate nostra nec procedunt ex malicia nostra sed magis procedunt ex malicia ne vel fortune. sed paupertas egritudo et huiusmodi non sūt in potestate nostra nec procedūt ex malicia nostra: sed magis procedūt ex malicia nature vel fortūe igitur fortitudo nō ē circa timorem talium. vñ dicit phūs quod paupertatem nō oz timere sicut nec egritudinem: nā frustra hō timet illa que non sunt in sua potestate. Sciendū tamen quod talium nō debet timere ne ex propria malicia in aliquod horum incidat. quia talis timorē vtilis ad ista vitāda. sed nō alr ille aūt qui circa hec impauidus existit vocatur fortis secundum quādam similitudinē. Quidam enim in bellicis. Secundo probatur conclusio sic ille qui ē timidus circa pericula bellica non est for

tis sed non timens paupertatem aut inopiam aut egritudinem. aliquando est timidus circa pericula bellica. quia liberalis non timet inopiam nec paupertatẽ tamẽ põt eẽ timidus i bello. et hec ratio specialiter pbat φ fortitudo non ẽ circa timorem paupertatis. Neqꝫ vniqꝫ φ ẽt fortitudo non sit circa timorem maloꝝ psonalium. cuiusmõi sunt iniuria flagellum et huiꝰ probatur: et ẽ ↄclusio. 4.2. que pbatur sic. fortis laudatur in nõ timẽdo. sed iniuria flagellum et huiꝰ sunt recta ratione timenda. igitͬ fortitudo non ẽ circa timorem talium. vnde fortitudo nõ ẽ circa timorem talium que recta rõne sunt timẽda: quia nullus laudatͬ in non timẽdo talia: sed fortis laudatͬ in non timendo. igitͬ etc. Lincon. dicit hic. φ malam opinionẽ oportet timere et cauere quantum possumus rõnabiliter ne dicatur de nobis. qꝛ si de nobis haberetur minꝰ vtiles erimꝰ rei publice: nunqꝫ tamen vir fortis p vitanda mala opinione de se amittet bonum virtutis aut malum vicij committet. Item dicit φ in huiꝰ timore medium ẽ obseruandum vt sicut digimꝰ non tñ talis timeamus φ p his tuendis vel mala culpe cõmittamus vel bona necessaria omittamꝰ. Mala autem pene que primos non scandalizant non oportet timere: nec timet vir fortis dũ tñ ipse non sit coꝝ cã per suam culpam et maliciã qualis sunt inopia egritudo tñ non segtur φ qui circa hoc ẽ pauidus sit fortis. Dec linconi.

Circa qualia

igitur terribiliũ fortis: vel circa maxima. Nullus enim magis sustinet picula. Terribilissimum autem mors: terminus n. et nihil vlterius mortuo videtͬ neqꝫ bonum neqꝫ malũ eẽ. Videbitur autem vtiqꝫ neqꝫ circa mortem que in omni fortis eẽ puta in mari vel in egritudinibꝰ. In quibus igitur: Vel in optimis. Tales autẽ que in bello: in maximo enĩ et optimo piculo. Concordes autem his sunt et honores i ciuitatibꝰ: et apud monarchias. Principaliter autem dicetͬ vtiqꝫ fortis qui circa bonam mortem impauidus: et que cunqꝫ mortẽ inferũt repentina existentia. Talia autem maxime que secundum bellum. Sed adhuc et in mari et in egritudinibus impauidus qui fortis: non sic autem vt marinarij. hi quidẽ enim desperant salutem: et mortem talem despiciunt. hi autem bñ spantes sũt pp̃ter experientias. Simul autem et viriliter agũt in quibꝰ ẽ fortitudo et bonũ mori. In talibꝰ autem corruptõnibꝰ neutrũ existit.

Hec ẽ tertia pars pncipal huiꝰ capitli in q̃ ostdit circa quoꝝ timorem maloꝝ ẽ fortitudo et itendit oñdere φ fortitudo ẽ circa timorem mortis non tamẽ cuiuslibꝫ mortis sꝫ mortis in bello. Et diuiditur. 2. pticlas. pma ostẽdit φ circa mortẽ et circa quã mortem ẽ fortitudo simplr. In. 2. ibi. Principalr. oñdit autem quo ordine se hẽt fortitudo circa omnia genera mortis. Primo igitur ostendit φ fortitudo est circa timorem mortis. et hec est conclusio. 43. et pbatur sic. fortitudo est circa timores maxime terribilium sed mors est maxime terribilis. igitͬ fortitudo est circa timorem mortis. Maior pꝫ per hoc φ nullus magis sustinet pericula q̃ fortis et virtus determinatur scdm vltimum potentie: vt dicit phylosophus pmo celi et mũdi: cum igitur fortitudo sit circa terribilia opꝫ φ fortitudo sit circa ea que sũt maxĩe terribilia. et minor patet sic: φ mors ẽ maxime terribilis quia mors ẽ totius terminus p̃sentis vite et mortuis nihil videtur contingere neqꝫ bonum neqꝫ malũ. mors igitur ẽ maxime terribilis. quia per mortem hõ perdit oĩa que habet.

Videtur autem. viso φ fortitudo ẽ circa timorẽ mortis oñdit circa cuiꝰ mortis timorẽ ẽ fortitudo. et pmo narrat φ fortitudo non ẽ circa quãcunqꝫ mortẽ quam quis sustinet in quocunqꝫ casu vel negocio: sicut in mari vel egritudine sꝫ est circa timores mortis quã quis sustinet p optimis rebus sicut contingit cum aliquis moritur in bello propter defensionem patrie vel ciuitatis et eadem ratio est de qualicunqꝫ alia morte quã qs sustinet propter bonum virtutis sed specialiter facit mentionem de morte in bello quia in bello vt frequẽtius homines ibi homines moriuntur p̃pter bonum. In maximo autem et optimo. declarat qꝺ narrauit. s. φ fortitudo ẽ circa timores mortis in bello. et hec ẽ conclusio 44. que pbatͬ dupliciter: pma sic. fortitudo ẽ circa timorẽ mortis q̃ ẽ in maximo et optimo piculo: quia virtus ẽ circa maximũ et optimum: sꝫ mors in bello ẽ in optimo et maximo piculo ergo fortitudo est circa timorem mortis in bello. Maior pꝫ ex iam dictis: et minor declaratͬ per hoc φ mors que ẽ in bello est in maximo periculo quia in bello homo citissime moritur similiter est in optimo periculo. quia est pro defensione rei publice. Intelligendum tamen est φ bellum contingit multipliciter aut quia ciuitas vult augmẽtare suum dñium. et hoc potest eẽ cũ rõne vel sine rõne. pmo mõ ẽ bonum: sed nõ ẽ maximũ bonum. 2º mõ non ẽ bonum. et ideo fortitudo nõ ẽ circa timorem mortis in huiusmõi bello: aut põt eẽ bellũ quia ciuitas intendit se defendere contra inimicos volentes ipugnare et destruere bonum publicum et circa pericula mortis in tali bello ẽ fortitudo.

Concordes autem. Secũdo pbatur ↄclusio sic. illi qui fortiter se exponunt periculis mortis i bello honorãtur tam in ciuitatibus in q̃bus plures dominãtur q̃ apud monarchias. idest apud reges qui soli dominantur: nam fortiter in bello dimicantibus et in vita et post mortem exhibentur honores. cum igitur honor sit premium virtutis sequitur φ fortitudo que est virtus est circa pericula mortis in bello

Principaliter sit. Hec ē scḋa particula tertie ptis in q̄ ostēditur q̄ audacter se hēt fortitudo circa oīa genera mortis: ⁊ intēdit dicere q᷑ fortitudo ē circa timorem mortis i bello: ⁊ circa alias mortes se hz hñ ⁊ iprouide. pbat igit̄ phūs. primo q᷑ fortitudo q̄ ē vtus ē pncipalr circa timorem mortis in bello ⁊ hec ē ɔclusio. 45. ⁊ pbatur sic. fortitudo ē pricipalr circa bonā mortē ⁊ maxime repentinam. nam opationes scḋm vtutē sūt maxime repētine sed mors in bello ē optima ⁊ maxime repētina. iō ⁊c. Sed adhuc n i mari. sz q̄uis fortitudo sit pncipalr circa timorem mortis in bello tñ fortis iprouide se hēt circa alias mortes. vt circa mortem i mari ⁊ in egritudinibus. alr tñ sūt fortes ⁊ impauidi circa mortē i mari ⁊ alr marinorū. naz fortes ⁊ si nō sperent saluari tñ nō timent cōtemnentes hui⁹ i mortē nō. n. tñ de ea curāt vt ppter eaz inordinate moueantur: sed marinorū sunt imeimidi in periculis maris quia sperāt se posse bene euadere ppter experientiam. Unde fortitudo non ē circa pericula mortis in mari vel i egritudine. Et hec ē conclusio. 4 6. ⁊ pbatur sic circa quecūq; ē fortitudo fortes viriliter aggrediuntur pericula ⁊ in talibus bonum ē mori: sed in morte que ē in mari vel in egritudie neutrum hoꝝ contingit quia nec fortes aggrediūtur talia pericula: nec aliqḋ bonuz sequr ex tali morte. vnde circa huius mortes nec est fortitudo laudabilis nec aliqḋ bonum cōsequr iō audacter aggredi talia pericula non ptinet ad vtutem fortitudinis. vnde fortitudo pōt esse circa quecūq; pericula que sustinentur ppter bonum virtutis tñ pncipalr est circa timorem mortis in bello ⁊ ista picula sūt maxia ⁊ optia.

Capitulum

scḋi tractatus 2. de actibus fortitudinis ⁊ vicioꝝ. īter q̄ fortitudo ⁊ me dictas. pmo determinans actū fortitudinis et vicioꝝ oppositoꝝ q̄tum ad timorē ⁊ audaciā deinde q̄tum ad spē ⁊ desperationē: ⁊ ille q̄ superhabūdat in pauiditate ē inoiatus. qr raro accidit: qui autē superhabūdat in audēdo circa terribilia ē audax superbus enim nō ē vere audax sed vult videri audax vel fortis. qui āt deficit in audendo ⁊ supabundat in timēdo ē timidus fortis vero medio modo se habet.

Terribile

autez nō omnib⁹ quidem idē. Dicimus āt quid ⁊ sup hoiem. hoc quidem igitur omne terribile intellectum habenti: qḋ autem scḋm hominem differt magnitudine: et i eo qḋ magis ⁊ minus. Silr autez ⁊ ausibilia. Fortis autem insupefactibilis vt hōmo: Timebit quidem igitur ⁊ talia: vt oz aūt: ⁊ vt rō sustinebit boni gratia. hic enim finis virtutis Est autem magis ⁊ minus hec timere: ⁊ adhuc non terribilia vt talia timere. Fit autem peccatorum: hoc quidem q̄a non oz: hoc āt q̄a non vt oz. hoc vero q̄a non q̄n. vel aliquid taliuz Similr autem ⁊ circa ausibilia. Qui quidem igitur que oz: ⁊ talis gratia sustinet: ⁊ timet: et vt oz: ⁊ q̄n: silr āt ⁊ audet fortis. Secūdum dignitatem. n. ⁊ vt rō patitur: ⁊ operatur fortis. Finis autem omnis operationis est qui scḋm habitum. ⁊ forti autem. Fortitudo bonum. Talis āt ⁊ finis. Determinat̄. n. vnūquodq; fine. Boni vtiq; grā fortis sustinet ⁊ opat̄ q̄ sz fortitudinē.

Istud ē capitulū scḋm tractatus scḋi i quo determinatur de actu fortitudinis ⁊ de actibus viciorum oppositorum fortitudini ⁊ continet tres partes. In prima determinat ō actu fortitudinis. In secunda ibi. superhabundantium autem. determinat de actibus viciorum oppositoꝝ fortitudini. In tertia ibi. ⁊ audaces q̄dē compat fortitudinē q̄ ē vtus ad quedam sibi silia. pma po ɔtinet duas particulas. In pma distinguit phs terribile circa quod ē act⁹ fortitudinis narrans quomodo fortis se habz circa hui⁹ i terribilia. In secūda ibi. q q̄dē igit̄ ostēd ⁊ quis ē actus pprius fortitudinis p cōpatōnem ad actus vicioꝝ oppositorum fortitudini. In pmo igit̄ pticula distīguit terribile dicēs. q᷑ non est idem terribile omnibus quia quoddam ē terribile quod est super hominem hoc ē excedens facultatem humanam cui nō potest homo resistere cuiusmodi ē terremotus inundatio maris ⁊ hui⁹ i est terribile cuilibz sapienti. Aliud est terribile quod ē scḋm hoiez quasi non excedens facultatem ipsius ad resistendum ⁊ huiusmoi potest esse terribile scḋm magis ⁊ minus. quia magis terribile est si ɔueniunt plures hostes q̄ si pauci. ⁊ similiter pōt eē magis terribile sm q᷑ magis appropinquāt n magis odiunt. nec ē idez terribile omnibus. Nam aliquid est terribile puero quod non est ē terribile viro pfecto. Eustratius dicit hic q᷑ phs p h q᷑ dic. Terribile nā oīb⁹. ondit q᷑ sūt q̄dā terribilia hoib⁹ ⁊ nīqz aliaꝝ nā amatori pecunia p obiectio pecunie ē terribilis: amatori voluptatū q̄ voluptatē impediūt: amatori āt vitā mors ⁊ sīc aliud aliquid. Fortis aūt circa pdicta terribilia sic se hz fortis q᷑ pp tiorem talī nō ē stupefactibilis nisi scḋm q᷑ ɔuenit hoi. ois. n. homo intellectū hñs timebit ea q̄ sūt supra hoiez. vnde fortis timebit talia vt oz ⁊ vt recta ratio indicat cum ea cauere n potuerit pp timorem talium discedet a recto iudicio rōis: ɔtingit autez quādoq; q᷑ aliqs magis vl min⁹ timet terribilia q̄ sūt supra hoiem vel sm hoiez q̄ recta rō indicat. ⁊ q᷑ plus ē ɔtingit qliq; q᷑ ea q̄ non sūt terribilia timeat vt terribilia. vñ peccatum ɔtigit ex h q᷑ aliquis timz quod nō oportet vel vt non oz: ⁊ sic de aliis circunstantiis sicut dictū ē de terribilib⁹ intelligēdū ē ō ausibilib⁹. Lincoln. dicit hic q᷑ terribilis

fm hominem sunt privationes et corruptiones eorum que homo fm q homo et humano affectus desiderio desiderat: studioso autē homini scdm q studiosus non sunt terribilia nisi corruptiones et privationes virtutum et operationum earum. vnde pro salute virtutum patrus ē studiosus ad sofferentiam oium scdm hominem terribilium: viciosis autem terribilia sūt voluptatum et aliorum que corrupte diligunt absentie que neq homini scdm q homo terribilia sunt neq studioso: sed sunt studioso maxime appetibilis et iocunda. hec ille. Qui q dez igitur. hec ē secunda particula in qua phs ostendit quis ē actus proprius fortitudinis. et hoc osdit per comparationem ad actus viciorum oppositorum fortitudini que sunt timere et audere. et dicit q qui sustinz que oportet et cuius gratia et timet et audet que oportet et cuius gratia: et sic de aliis circumstantiis ē fortis. et h ē cōclusio q̄rta scilicet q ille ē fortis qui audz et timet et sustinet que oportz et cuius gratia oz etc. et pbatur sic. fortis patitur per timorem et operatur per audaciam scdm q dignum ē: et secundum q recta ratio indicat et sic opatur ille qui audet et timet et sustinet que oz etc. vnde potest argui sic. qui se habet circa materiam fortitudinis scdm q recta rō indicat ille ē fortis sz qui audet timet et sustinet que oportet et quādo oportet etc. se habet circa materiam fortitudinis vt recta ratio indicat. ideo etc. Finis autem. Hic manifestat hoc qd ip̄e dixit. s. cuius gratia oz fortem operari. et dicit q finis fortis ē fortitudo idest actus fortitudinis. nā finis ois operationis virtuose ē qui scdm habitum. i. scdm cōuenientiam pprij habitus: vnūquodq autez quod ē ppter finem determinatur fine. qā ex fine sumitur ratio eorum que sūt ad finem et ideo finis fortitudinis ē aliquid ad rōem fortitudinis ptinēs. s. ppa operatio fortitudinis

Superabundātiū autez q quidē i pauiditate innoīatus. Dictum ē autem nobis in prioribus quoniam multa sunt innominata Erit autem vtiq aliquis insanus vel sine sensu doloris si nihil timeat: neq terremotū: neq inundationes: quemadmodum aiunt celtas. Qui in audēdo supabūdat: circa terribilia audax. videt ät et supb9 eē audax. et fictor fortitudinis. Ut igitur ille circa terribilia hēt: sic iste vult videri: in qbus igitur pōt imitat. ppter qd sunt et multi ipoz audaces timidi. In his .n. audētes terribilia nō sustinēt. Qui autē i timendo supabūdat timidus etenī q̄ nō oz. et vt non oz. et oia talia sequuntur ipm. Deficit autē et in audēdo: sed in tristitijs supabundans magis manifestus ē. Desparans āt vtiq qz: timidus Oia .n. timet. Fortis āt 3rius. In audendo .n. bōe spei ē. Circa hec qdē igit ē et timidus et audax et fortis. Differēter āt hñt ad hec. hi quidē enim superabundant et deficiunt. hic autē medio modo habet et vt oportet.

Hec ē secūda pars pncipalis huius capli in qua determinat de actib9 viciorum oppositoz fortitudini: et 3tinet duas pticulas In pma narrat q sūt act9 viciorz inter q̄ fortitudo ē medietas. In scda ibi. Desparans vtiq. ostēdit qualiter vicia opposita fortitudini se hēnt ad spem et desperationem. In pma igit pticula determinat de operationib9 triū oppositoz fortitudini. pmo de operatione eius q deficit in timēdo. deinde de operatione ei9 q supabūdat i audendo. 3° de opatōe eius q supabūdat i timendo. Dicit g̃ pmo qd inter vicia ad supabūdātiaz ptinētia. ille ē innoīatus q superabundat per impauiditatem cuiusmōi ē ille qui nihil timz nā talis impauiditas raro accidit: non eniz accidit nisi in aliquo isano vl i aliq̄ q nō hz sensū doloris scilicet q nihil timeat puta nec terremotuz nec inūdatōes nec aliquid taliuz sicut dicit accidere i quibusdā gētib9 q̄ dicūt celte.

Qui autem i audēdo. qui autē supabundat in audēdo circa terribilia vocatur audax. Alis quis tamē non ē vere audax sed videt. s. supbus. superbus enim fingit se esse fortem et audacem. vnde sicut fortis vl audax se hēt circa terribilia sic supbus vlt apparere. et ppter h quando pōt sine periculo imitatur opa fortis vel audacis. vnde mlti qui vnr fortes vel audaces sunt scdm veritatem timidi quia in paruis periculis audacter se habent: et qñ ea que sunt terribilia multū superueniunt non sustinent ea. vñ multi supboz sunt audaces in paruis picolis et timidi in magnis. Qui autem i timendo superabundant vocantur timidi quia timent qd non oportet timere. et sic de alijs circunstantijs: et ille qui superabundat in timendo deficit in audendo. et quāuis timidus superabundat in timendo et deficit in audendo magis tamen est vituperabilis quia superabūdat in timendo q̄ ex hoc q deficit in audēdo quia defectus non ita percipitur sicut superabundancia. Desperans autem. Hec est secunda particula. z. principalis in q̄ ostendit qualiter timidus et audax se habēt ad spē et desperationem et intendit q spes est causa audacie et timor est causa desperationis: dicit igitur q timidus est desperans omnia enim timet. sed fortis cōtrarie se habet: in audendo enim est bone spei: vnde timidus desperat et fortis est bone spei: spes enim est causa audacie et timor est causa desperationis. Cuius ratio est. nam obiectum audacie et timoris est malum sed obiectuz spei est bonum et esse desperationis et appetitus per se tendit in bonum. et per accidens tendit in malū ratiōe boni adiuncti. similiter appetitus q se refugit malum et per accidens refugit

bonum ratione mali adiuncti: et id quod ē per se ē causa illius quod est per accidens. et ideo spes cuius obiectum est per se bonum ē causa audacie que tēdit in malum et eadē ratione timor qui per se refugit malum ē causa desperationis que recedit a bono. Circa hec quidem igitur. circa predictas igitur passiones sunt timidus audax et fortis. sed differenter se hēnt ad eas quia audax et timidus superabundant in audendo et timēdo sed fortis medio modo se habet sicut oportet.

Et audaces

quidem preuolantes et valentes ante pericula in ipsis autem discedūt. Fortes autem in operibus acuti: prius autē quieti. Quēadmodum dictum ē fortitudo medietas ē circa audibilia et terribilia in quibus dictum ē: et quoniā bonum desiderat et sustinet: vel quia turpe non. Mori autem fugientem inopiam vel cupidinem. vel aliquid triste: non fortis: sed magis timidi. Mollicies enim fugere laboriosa. Et nō quoniam bonum sustinet: sed fugiens malum. Est quidem igitur fortitudo tale quid.

Hec est tertia pars pncipalis huius capituli in qua phs compat fortitudinē ad quedam sibi similia et continet duas particulas In prima compat fortem et audacem ad inuicē scdm differentiaz. In secunda ibi. Quēadmodū igitur dictum ē. compat fortem ad eum qui sustinet mortem pp̄ter molestias vitandas vel inopiam vel pp̄ter cupiditatez alicuius rei quā non potest habere. primo ergo ponit differentiam inter fortem et audacem que est hec. q audaces sunt ante picula puolantes. qz mouētur ex impetu passionis pter rationē. ideo velociter et ardentes currunt ad ipa pericula: sed qn sunt in ipis piculis discedunt quia motus passionis pcedentis vincitur a difficultate iminēte sed fortes quando sūt in periculis sunt acuti. sed anteq̄ periculum veniat sunt quieti. qz non agunt ex impetu passionis sed ex dliberatione rationis. Quēadmodum igitur. Hec est secunda particula tertie ptis in qua cōpat ad inuicem fortem et illum qui sustinet mortez vt vitet molestias scdm differētiam. et ē hec differentia q fortis operatur virtuose et sustinz pericula pp̄ter bonum honestum: sed ille qui moritur pp̄ter molestias vitandas vel se ipm interficit vel ab alio libenter mortez patitur ad fugiendum inopiam vel pp̄ter cupiditatē alicuius rei quā non pōt habere non facit hoc pp̄ bonum honestum: vnde sic sustinere mortē nō ptinz ad fortem sed ad timidum. et hoc pbat. s. q sustinere mortez pp̄ter molestiam vitādaz non ptinet ad fortem. et hec ē conclusio. 48. et phs df duplr. p no sic fugere laboriosa pertinz ad molliciem animi sz mollicies nō pertinet ad timidum iō fugere molestia. et laboriosa non ptinent ad fortem sed ad timidum et p q̄ns sustinere mortem pp̄ter molestiam vitandam non ptinet ad fortē. Et nō quia bonum. 2a pbatur sic. fortis sustinet mortem pp̄ter bonum honestum. sed qui sustinet mortem pp molestiaz vitandam non sustinet mortem pp̄ter bonuz honestuz. igit etc. Lincon. dicit hic. q quidam seipsos interficiunt ne paciantur inopiam magis volentes mori q̄ inopie miseriam sustinere Et quidam propter cupiditatem idest propter amorem qui dicitur eros se interficiunt: sicut legitur in poetis quasdam mulieres fuisse magis volentes mori q̄ tales āgustias et afflictiones sustinere quēadmodum legitur apud virgilium in. 4. Eneydos de dydone sed nō est fortitudo mortem eligere et assumere vt aliqua transitoria quecunq pena vitetur. Sed fortitudinis est mortem assumere. vt bonum melius q̄ sit hec vita transitoria ex morte pueniat et vniuersaliter quecunq pene sunt fortiter sustinende vt prouenīāt maiora bona ex penarum sufferētia q̄ sunt bona quibus priuatur penas sufferens per illarum sufferentiam. hec lincon.

Capitulum

tertiū tractatus secundi libri. 3. de quibusdam apparētibus fortitudinibus et non veris: et sunt quinq. quarum pma est politica sustinens pericula pp̄ter honores consequendos et opprobria fugienda et hec maxime assimilatur vere fortitudini ad quam reducuntur qui propter coactionez fortiter agūt sed hij deteriores sunt politicis eo q non fugiunt turpe sed triste. Scda est cum aliqui pp̄ experientiam sustinent pericula ex qua experiētia sunt potentes agere et non pati qui cum cognoscunt pericula fugiunt mortem magis q̄ turpe timentes. 3. est que pp̄ter furorem ire q̄ naturalissima est et assumens electionem et cuius gratia vera fit fortitudo. 4. est que bone spei qualis est presumptio inebriatoruz. Quinta est que propter ignorantiam qui deteriores sunt fortibus propter spem quia fortes pp̄ter spem per aliqd tempus permanent in periculis. sed fortes propter ignorantiam nullam dignitatem habent sed statim cum cognouerunt periculum fugiunt etc.

Dicūtur autem

et alie secūdum quinq modos. Primum quidē polytica: maxie. n. assīlat. Videt aūt sustinere picula ciues: pp eas q̄ ex legibus increpatōes et opprobria et pp honores: et pp h fortissimi videt eē apud q̄s timidi ihonorati: fortes honorati. Tales āt et Homerus facit: puta Dyomedē et Hectorē. Polydamas mihi primum redargutiones reponet et Dyomedes. Hector enim aliquando dicet in Troianis concionans. Tydes autem a me: assilat āt h maxie ei q̄ pus dicta ē: q̄a pp

virtutem sit. ppter verecundiam enim ⁊ boni
desiderium. honoris.n. gr̃a. ⁊ fuge opprobrij
turpis existentes. Ponet autem vtiq; aliquis
⁊ a pncipibus coactos in idem. Deteriores au
tem quanto non propter verecundiam s; prop
ter timorem id operantur. ⁊ fugientes nõ tur
pe sed triste. Cogunt enim domini quemadmo
dum Hector quem autem ego sine in bello ti
mentem intelligam: non sibi sufficiens erit fu
gere canes. Et qui precipiũt. ⁊ si recedant percu
tientes id operantur: ⁊ qui ante muros ⁊ fose
as ⁊ talia preordinãt omnes enim cogunt. op3
autem non ppter necessitatem fortem esse: sed
quoniam bonum.

Hoc ẽ. 3. capitulum. 2. tractatus in q̃ pho
determinat de fortitudine apparente ⁊
non vera. cuius ponit. 5. modos vel species:
nam quedam fortitudo apparens ⁊ non vera
ẽ fortitudo ciuilis ⁊ quedam fortitudo milita
ris ⁊ quedam fortitudo furoris: ⁊ quedam for
titudo ppter spẽ: ⁊ quedam ẽ fortitudo appa
rens ⁊ non vera propter ignorantiam. Istud
capitulum continet quinq; partes principales
In prima determinatur de fortitudine politi
ca seu ciuili. In secũda ibi. Videtur autẽ ⁊ ex
perientia. Determinatur de fortitudie milita
ri que est propter experientiam. In tertia ibi.
Et furorem autem. Determinatur de fortitudi
ne non vera que est ppter timorem vel iram.
In quarta ibi. Neq; vtiq; bone spei. Determi
natur de fortitudine non vera que ẽ ppter spẽ
victorie. In quinta ibi. Fortes autem vidẽt ⁊
ignorantes. Determinatur de fortitudine pp
ignorantiam. In prima igitur parte ponit nũe
rum fortitudinum apparentiũ ⁊ nõ veratum
⁊ dicit q sunt quinq;. alie fortitudines defi
cientes a vera fortitudine. ⁊ pmo determinat
de fortitudine ciuili que nõ ẽ fortitudo vera.
ponẽs tres gradus fortitudinis ciuilis. pmus
ẽ q quidam ciues sustinent pericula propter
honores perpetrandos ⁊ increpationes vitã
dos. quia secundum statuta legum ciuiliũ for
tes honorantur ⁊ opprobria inferũt timidis.
⁊ ppter hoc apud illas ciuitates in quib⁹ timi
dis inferunt opprobria ⁊ fortes honorantur in
ueniũtur viri fortissimi scđm hanc fortitudinẽ
⁊ fortassis scđm fortitudinem verem. Tales
autem inducit exempla ex homero qui descri
bens troianum bellum inducit taliter fortes
scilicet ppter honores consequẽdos ⁊ vitupia
vitanda: ⁊ inducit Dyomedem ex parte greco
rum ⁊ hectorem ex parte troianorum. inducit
enim hectorẽ dicentem hec verba. polidamas
idest quidam dux troianorum. Primus redar
gutionem reponet mihi. i. pmo me redarguet si
non fortiter egero. Et dyomedes ex parte gre
corum seipsum exhortans ad fortiter agendũ
Hector apud troianos cõcionans dicit laudãs

se ⁊ me vituperãs Thytides idest Dyomedes
qui sic nominat⁹ ẽ a patre ame fugit ⁊ vict⁹ ẽ

Assimilatur autem fortitudo politica que
ẽ propter opprobria vitanda ⁊ ppter honores
cõsidos maxime assimilatur vere fortitudini
cũ sit ppter verecundiam que ẽ timor de tur
pi ⁊ ppter honorem qui est testimonium ṽtutis
⁊ honestatis. quia igitur honor ẽ propinquus
bono honesto ⁊ vituperium turpi ĩ honesto. iõ
ista fortitudo ẽ ppinqua vere fortitudini que
intendit bonum honestum ⁊ fugit inhonestu3
⁊ ppter hoc ista fortitudo maxime assimilat
vere fortitudini. Ponet autẽ vtiq; aliqs.
scđs grad⁹ fortitudinis politice ẽ fortitudo q̃
ẽ propter timorem pene future: aliqui enim su
stin nt pericula in bello per coactionem super
rioris pmittentis penam si fugiant. ⁊ ista for
titudo est deterior q̃3 precedens. ⁊ hec est con
clusio. 49. scilicet q fortitudo que ẽ propter ti
morem pene ẽ deterior q̃3 fortitudo que ẽ ppt
honorem impetrandum vel opprobriũ vitan
dum. pbatur sic. illa fortitudo que ẽ propter
minus malum vitandum ⁊ minus bonũ cõse
quendum ẽ deterior q̃3 illa que ẽ ppter maius
malum vitandum ⁊ magis bonum cõsidu3. s3
fortitudo que ẽ ppter timorem pene est ppter
minus malum vitandũ ⁊ min⁹ bonum cõsidũ
q̃3 fortitudo que ẽ ppter honorem impetran
dum vel opprobrium vitandum. g̃ ⁊c. Maior
patet de se ⁊ minor declaratur: quia honor est p
pinquior virtuti ⁊ magis bonum q̃3 vitatio pe
ne: ⁊ malum inhonestum ẽ deterius q̃3 malum
triste. qui igitur ppter timorem pene aggredi
tur picula ppter minus bonu3 cõsequendu3
⁊ min⁹ malum vitandũ aggreditur pericula ẽ
deterior q̃3 ille qui exponit se periculis ppter
honorem impetrandum ⁊ opprobrium vitan
dum. vnde isti sunt deteriores qui ppter timo
rem opantur fortia q̃3 qui ppter verecundiã.

Intelligendum ẽ hic scđm Lincoln. q verecũ
dia ⁊ honor sunt ita ppinqua virtuti ⁊ bono
q auctor questionis sumẽs cõmuniter nomia
virtutis ⁊ boni verecũdiam virtutem vocat
⁊ honorem bonum. fuga autem opprobrij ex ve
re turpi idest vitio vere bonum dici põt. nõ ta
men fuga opprobrij ex alia cã q̃3 ex malitia vir
tuti opposita. hec Lincoln. Cogit enim dñi.
ponit exemplum pncipum cogentiũ subditos
ad preliũ hectorẽ minãtẽ Troianis sic dicẽtem
quẽ ego sine ĩ bello timẽtẽ itelligã sic ṽberabo
eũ q ñ erit sibi sufficiens fugere canes. s. quia
canes comedent eum. quia eius cadauer proij
cietur canib⁹. Et qui precipiũt. terti⁹ grad⁹
fortitudinis polytice est quando aliqs sustinet
tristia ⁊ terribilia per coactionem superioris
actu penã infligentis. Quidã enim precipiunt
subditis fortiter pugnare ⁊ ipsos percutiunt:
si fugiant a pugna. Aliud exemplum eiusdẽ

pōit eos .s. qui ante muros foueas ⁊ huiusmōi
obstacula ordinant ne possit praeliantibus fu-
ga patere: oportet enim tunc fortiter pugnare:
aut succūbere sed nullus horum ē vere fortis
quia non est fortem eē ppter necessitatem vel
coactionem: sed voluntarie ⁊ propter bonum
virtutis.

Videtur dt ⁊ expiētia circa singula-
ria fortitudo eē. vñ ⁊ So-
crates existimauit sciaz eē fortitudinez: tales dt
alij quidem in aliis. In bellicis autem milites.
Videntur autem multa eē inania belli que ma-
xime conspexerunt isti. videntur vtiqz fortes q̄
aliam non sciunt alia qualia fuerunt: deinde facere
sed non pati maxime possunt experientia: ⁊ cu-
stodire ⁊ percutere potētes vti armis ⁊ talia hñ-
tes qualia vtiqz erūt: ⁊ ad facere ⁊ ad non pati
fortissima. Queadmodum igitur inermib⁹ ar-
mati pugnant ⁊ athlete idiotis: etenim in tali-
bus agonibus non fortissimi pugnātissimi sūt
sed maxime potentes ⁊ corpora optima hñtes
Milites autem timidi sunt qn̄ superextenditur
periculum ⁊ deficiunt multitudinibus ⁊ ppa-
rationibus. primi enim fugiunt: ciuilia autē p-
manentia moriuntur. Quod in Hermeon con-
tigit. his quidem enim turpe fugere: ⁊ mors ta-
li salute eligibilior. Hi autem ⁊ ex principio p-
iclitabantur vt meliores existētes: cognoscētes
autem fugiunt mortē magis turpi timentes.
Fortia autem non talia.

H Ec ē scda ps pncipalis huius capli in q̄
determinatur de fortitudine militari q̄
ē ppter experientiam. Experti enim certius ope
rant circa singula ⁊ milites in bellicis sunt ex-
perti. vnde cum aliquis sustinet picula ppter
experientiam exponit se periculis p fortitudinē
militarem: scia enim ⁊ experientia multū faciūt
ad fortitudinem ⁊ ad alias vtutes. vnde So-
crates estimauit sciam eē fortitudinem ⁊ estima-
uit q scientie ⁊ vtutes sunt idem totaliter. talem
fortitudinem ppter experientiā habēt milites
Milites enim experti sunt ī bello ⁊ ppter ex-
perientiam non credunt periculum iminere.
vnde ibi pugnāt cuz aliis sicut armati cū iner-
mibus ⁊ sicut pugiles cuz idiotis .i. cū ensticis
inexptis quia in talibus actibus athletarum
non illi qui maxime possunt pugnare sūt fortis-
simi scdm corpus sed illi qui sūt maxime potē-
tes ppter experientiam ⁊ hñt corpa optime di-
sposita per assuefactionem in armis. Mili-
tes autem timidi. cpat fortitudinem ciuilem
ad fortitudinem militarem declarando q for-
titudo ciuilis ē melior q̄ fortitudo militaris.
⁊ hec ē conclusio. so. ⁊ pbatur. sic illa fortitudo
ē melior que similior vere fortitudini sed forti-
do ciuilis ē silior vere fortitudini q̄ fortitudo
militaris. igr̄ fortitudo ciuilis ē melior fortitu-
dine militari. Maior ps de se ⁊ minor declara
tur per hoc q fortis ciuiliter magis timet tur
pitudinē q̄ mortem ⁊ vere fortis magis timet
turpitudinem q̄ mortem: sed fortis fortitudi-
ne militari magis timet mortem q̄ turpitudi-
nem. q̄ fortitudo ciuilis ē silior vere fortitudi-
ni q̄ fortitudo militaris. q dt fortis fortitudi-
ne militari magis timet mortem q̄ turpitudi-
nē ps. quia milites tam diu fortiter agunt q̄
diu non vident periculū iminere sed qn̄ periclm
excedit periclm quā habēt in armis. ⁊ qn̄ non hñt
multitudinem nec alia que requirunt ad bel-
lum efficiuntur timidi ⁊ tunc sūt primi fugien-
tes. sed illi qui sunt ciuiliter fortes permanēte
in periculis moriūtur sicut accidebat in quodam
loco .s. hermeo vbi militibus fugientibus ci-
ues remanserūt magis eligentes mortē q̄ fal-
sari pfugam. sed milites primo exponebant se pe-
riculis estimantes se meliores ⁊ potētiores: sed
postq̄ cognouerūt aduersarios eē potentiores
fugierunt magis timentes mortem q̄ turpem
fugam. Lincoln. dicit hic q habentes forti-
tudinez politicā turpe erat fugere mors tali
salute eligibilior: milites autem nō habentes
fortitudinē politicaz sed eā q̄ ex experientia in
pncipio belli cognoscentes q pclitabant idest
erant in periculo vno de suis mortuo fugierunt

Et furorem dt super fortitudinē inferunt. fortes. n.
esse videtur ⁊ g ppter furorem quasi ad modum
fere in vulnerantes ferūtur: qm̄ ⁊ fortes furo-
ris spēs habent. Impetuosissimus enim furor
ad pericula. Unde ⁊ Homerus: vtutem imisite
furori: ⁊ vtutem ⁊ furorem erige: ⁊ austerū aut
per singulas nares vtutem: ⁊ ebulliuit sanguis.
Oia enim talia videntur significare furoris ex-
citationem ⁊ impetum. Fortes quidem igitur ppter
bonum opantur. furor dt cooperatur eis. Fere
dt ppter tristitiam. ppter vulnerare enim vel
ppter timere. quia si in silua vel in palude eēnt
non aduenirent. Non vtiqz sunt fortes a dolo
re ⁊ furore impulsi ad periculum nihil periculi
pnidentes. quia sic ⁊ asini fortes eēnt esurientes
percussi enim non desistunt a pascuis. Sed et
adulteri propter concupiscentiam ⁊ audaciam
multa opantur. Non vtiqz sunt fortia p dolorē
vel furorem in pulsa ad periculum. Natura
lissima autem videtur q̄ ppter furorem esse: ⁊
paccipiens electionem ⁊ cuius gra fortitudo
esse. Et doles vtiqz irati quidem dolent. puniē
tes autem delectantur. Qui autem pp hec pu
gnantes quidem: non fortes autem. Non. n. pp
bonum neqz vt rō: sed ppter passionem simile
autem habent aliquid.

H Ec ē tertia pars huius capli in q̄ deter-
minatur de .3. modo fortitudinis appa
tia ⁊ non vere existētia que est fortitudo ppter
irā vl furorē ad actū fortitudinis īpellēte: ⁊ cō
tinet .2. pticlas. In pma ponit illū modū fortitu

dinis qui est ppter furorem. In scđa ibi. Fortes quidē igitur .ponit differētiā inter istū modum fortitudinis: et fortitudinē verā. In prima igitur pericula narrat q homines in cōi usu loquendo inferūt furorē supra fortitudinē. s. dū attribuūt fortitudini ea que per furorem fiūt furientes. n. seu irati videntur esse fortes sicut et bestie que per furorē concitate irruūt in homines qui eos vulnerāt. hz. n. fortitudo quādā furoris similitudinē. nā sicut fortis rō maxima virtute animi in pericula tendit sic furor cū magno impetu in pericula ducit. furor. n. est impetuosissimus ad pericula mistrans fortitudinē et ppter hoc homerus dixit cuidā: virtutē imitere furori: et p virtutē furorē erigere. ita q per virtutem furor reguletur. Et per furorē virtuti ministrantē virtus al pmptior ad actū reddatur. et alibi dicit de quibusdam q per singulas nares emittebāt austerā virtutē. s. furorē qui pp calefactionē cordis facit cū magno impetu respirare in tm q aliqn ex impetu ire ebullit sanguis per nares: et subdit phs dicēs. q pdicta verba homeri videntur significare q furor erigitur et q faciat impetum ad actū fortitudinis. Fortes quidē igitur etc. Hec ē secūda particula huius partis in qua phs ostēdit differētiā inter fortitudinē et furorem et verā fortitudinē. et est hec dr̄a q fortitudo vera est pp bonū virtutis. sed fortitudo p furorē non est ppter bonū virtutis sz ppter tristitiā quā habent de iniuria illata et non vindicata. vnde pōt poni hic cōclo. si. s. q fortitudo p furorem non est vera fortitudo: que pbatur sic. vere fortes operantur pp bonū virtutis et furor cooperatur eis secūdario: sed fortes ppter furorē operant ppter tristitiam. id est. vnde sicut fere vulnerate inuadūt homines pp tristitiam et dolorē vulnerū vel ppter timorē eorū que timēt se passuras vt si timeāt se vulnerādas etc. ex hoc incitate ad irā inuadūt homines: q si essent in silua vel in palude non vulnerarent neq timerēt: et nō inuaderent homines. vnde in eis nō est vera fortitudo q impellūtur ad pericula solū dolore et furore cū tn nullū piculorū puideant: sicut illi qui ex electione fortiter operantur. Nō enī sunt fortes. et sicut alie q pp dolorē et furorem sustinent tristia non sunt vere fortes: ita qui ppter cōcupiscentiā vel alias passiones sustinent tristia non sunt vere fortes. et hoc probat phs. s. q qui sustinent tristia ppter cōcupiscentiam non sunt vere fortes. et hec ē cōclo. si. que cōclusio sic pbatur. si sustinētes tristia ppt cōcupiscentiam essent vere fortes: tunc asini essent vere fortes. cōña ē falsum. cōña patz. nā asini esurientes pp cōcupiscentiaz cibi sustinent tristia: q ppter cōcupiscētiā cibi asini percussi nō desistūt a pascuis. Sic et adulteri ppter cōcupiscentiā venereorū sustinent tristia et pericula nō tn sūt vere fortes. qui igitur operantur: et in pericula impellūtur ppter passiones non sunt vere fortes: inter tn oēs fortitudines q sunt ppter passiones illa fortitudo que ē pp furorē ē connaturalissima vere fortitudini. et si pcipiat electionē: et debitū finē gra cui9 operatur erit vera fortitudo: in vere eni fortitudine dz furor sequi electionē. Istud tn nō est sic intelligendum q vna res fiat alia: q hoc est simpliciter impossibile vt ostendet in octauo huius: sz sic intelligitur q ex fortitudine ppter iraz fit fortitudo vera. sicut aliquid fit ex dispositiōe precedente vel ex tmino a quo. Et homines vtiq ex passione que est ira siue ex fortitudine que est ab ira accidūt hoibus duo. s. dolor et delectatio. dolent. n. pp iniuriam illatā et nondū vindicatam. sed cum punierint iniuriā cōtra quē irascebantur tunc delectātur q iam desiderium suū impleuerūt. qui aūt ppter hoc. hoc est ppter iraz fortiter operātur possunt dici pugnaces siue pugnatores: sed non fortes q nō operantur bona rōne inducti: sed ppter passionē et ppter iram que non ē fortitudo vera: sed hēt aliquid simile vere fortitudini. Dubitatur vtrū fortis assumat sibi irā nō operādo. videtur q non. q ira nō subijcit imperio rōnis non enim pōt vti ira sz suū arbitriū: qd patet quia ira est passio corporis. et passio corporis mota non quiescit qn hō vult. patz ex libro de memoria: sed fortis nō assumit sibi i operādo aliquid pro instrumēto quo nō pōt vti p suo arbitrio. Item sicut aliqui mouētur ad fortit operandū pp irā ita etiā mouētur aliqui ad fortiter operandū pp tristitiā vt pz in feris que pp tristitiā cōcupiscentie multa fortia opātur: sz fortis non assumit sibi tristitiā nec cōcupiscētiā. igitur pari rōne non assumit sibi irā. Contrarium appz hic per phm qui dicit q furor cooperatur fortitudini. Ad istud dubiū dicendū ē q inter oēs passiones fortis magis assumit irā in operando nā opus fortis est aggredi terribilia et inuadere: et inter oēs passiones ira pp suū impetū maxime mouet hoiez ad inuadendū illū cui irascitur. et id inter oēs passiones ira maxime iuuat fortitudinē dū tn sit rōne moderata qd etiā pz ex hoc q inter oēs fortitudines similitudinarias illa q fit per iram est naturalissima et simillima vere fortitudini vt dicit phs. Cū igitur simile iuuatur a suo simili pz q ira maxime iuuat fortē in operando.

Ad primū incōtrariū dicendū est q ira rōne moderata bene subijcitur imperio rōnis. et id pōt homo vti tali ira sz suū arbitriū: licet non posset vti ira imoderata sz q vult. et de illa pcedit auctoritas phi. Ad 2m quia ira per se mouz ad inuadēdū: et alie passiōes vt tristitia cōcupiscentia non mouent per se sed solū per accīs ad inuadendū. id fortis magis assumit

ir

frem q̄ tristitiam vel cōcupiscētiā ad actū in-
uadendi terribilia qui est principal' actus for
titudinis.q aūt tristitia ꝛ cōcupiscētia p acci
dens moueāt ad inuadendū apparet q2 tristitia
non mouet ad inuadendū nisi inquātū est cā
ire: vl' inquātum inuadit picula vt fugiat tri
stitiā:ꝛ ita tristitia p accńs mouet ad inuaden
dum:cōcupis vero nō mouet nisi per accńs ad
inuadendū quia cūcupiscentia p se tendit ad
delectabile cui repugnat inuadere picula.ꝛ iō
cōcupiscentia non mouet p se ad inuadendū
sed per accńs ut cū aliquis magis diligit picu
la inuadere q̄ a delectabili abstinere. Et si
dicit q fortis non videtur indigere ira q2 for-
tis per se est sufficiens ad opus fortitudis. iō
non indiget ira. Dicendū ē q duplex ē act°
fortitudinis.s.sustinere pericula ꝛ ipa inuade
re ꝛ repellere.ꝛ licet fortis sit p se sufficiēs abs
q ira ad hunc actū q ē sustinē picula ꝛ t'ribilia
sī tñ ē sufficiēs ad hūc actū q ē inuadē ꝛ repellē
terribilia:imo ad istū actū ira multū coopat.

Neque enim bone spei sufferen tes existentes for-
tes pp miciotiēs.n.ꝛ multos vicisse cōfidūt in
periculis.Cōsimiles aūt qm̄ ambo audaces:
sed fortes quidē pp pdicta audaces. hi autē
pp extimare meliores esse: ꝛ nihil contra pati.
Tale aūt fugiūt ꝛ inebriati:ꝛ bene sperantes
enim fiunt qñ aūt ipsis non accidūt talia fugi
unt. Fortis aūt erat terribilia hōi existentia.
ꝛ non apparētia sustinere:qm̄ bonū ꝛ turpe sī
pp qd fortiores videntur esse in repētinis tio
ribus ꝛ inpauidū ꝛ inturbatū esse q̄ in pmani
festis.Ab habitu n.magis vl' qm̄ minus ex p-
paratione:pmanifesta quidē.n. sī ex rōne ꝛ ra
tiocinatiōe aliquis pelligat repētia aūt s̄ƒȝ habitū

HEc est quarta pars in qua determinat
de fortitudine apparente ꝛ non vera q̄
est ppter spem.ꝛ cōtinet tres pticulas.In pri
ma ponit hūc modū fortitudinis. In secūda
ibi.cōsiles aūt cōparat istā fortitudinē vere
fortitudini. In tertia ibi. ppter hoc fortiores
infert quoddā correlariū.s.q qui in repentinis
piculis non timet neq pturbat' magis videt'
esse fortis q̄ ille qui in pcūsis ꝛ manifestis pe-
riculis non timet neq turbat'.In prima igit'
pticula dicit q sicut illi qui ppter iram forti
ter agunt non sunt vere fortes:ita illi qui pp
spem victorie solū fortiter agunt nō sunt ve-
re fortes quia isti sunt fortes propter spem
fortiter enim operantur ppter hoc q sperāt vin
cere eo q multotiens in periculis existentes
vicerūt. vnde sunt fortes ppter experientiam
quā hūt in bellicis:hoc.n.ptinet ad secūdum
modū fortitudis q̄ vere ƒȝ pp solā fiduciā quā
ex frequētib° victorijs acceperūt opant' forti
ter credētes vincere vt alias vicerunt. Cō-
similes aūt.hec est secūda pticula in qua com
parat hāc fortitudinē fortitudinī vere.primo
secūdā cōueniētiā.2° ƒȝ dr̄ƒȝ ƒm cōuenietiā
q2 fortes pp spē assimilāt vere forti in hoc q
ambo sunt audaces.i.audacter picula aggre-
dientes:sed dr̄nt in hoc q vere fortes opant
ex electione:ꝛ ppter bonū v̄tutis.ꝛ fortes pp
spem opantur quia credūt se meliores ꝛ posse
vincere.ꝛ ēt differūt alio mō.s.p hoc q fortes
pp spem qñ vident picula iminere fugiūt. sed
vere fortes non fugiūt qñ vident iminere pe-
ricula sed psistunt in periculis pp bonū hone
stum ꝛ ad vitandum inhonestū. Unde pōt
hec poni ɔ̄clusio.ƒȝ.s.q fortes pp spē nō sunt
vere fortes: que pbatur dupliciter.primo sic
vere fortes aggrediūtur picula ex electiōe et
ppter bonū virtutis ꝛ fortes ppter spem ag-
grediūtur pericula non ppter pdicta sed quia
estimāt se esse meliores ꝛ sperāt vincere. ḡ rč.
vnde fortes ppter spem sunt similes ebrijs q
multiplicatis spiritib° ppter vinū efficiunt
bone spei sed quando eis non accidūt ea que
sperant non psistunt sed fugiūt Unde sperā
tes enim fiūt. 2° pbatur ɔcl'o sic. fortes ppt
spem sunt bene sperātes ꝛ psistunt in pericul
dū eis non apparēt pericula iminere sed stati
cū percipiūt eis periculis iminere ita q timēt
vinci tunc fugiūt.sed vere fortes qñ pericula
ꝛ homini terribilia ƒȝ vitaiez iminent non fu-
giunt sed psistunt in periculis propter bonum
ꝛ ad vitā 'tum inhonestū.ergo fortes ppt spē
non sunt vere fortes. Propter qd ꝛ fortio-
res.hec ē tertia particula huius partis in qua
phs infert quoddā correlarium ex predictis q
enim ad fortē ptinet secūdū ppriā inclinatio
nem sui habitus terribilia sustinere iō cōclu-
dit tale correlariū q ille est magis fortis qui
in repentinis timoribus non timet nec turba
tur q̄ ille qui non timet in periculis pcūsis
ꝛ prius manifestis.ꝛ ista est cōclusio.ƒȝ. que
sic potest pbari.operatiōes repētine sunt ab
habitu.sed operationes que sunt preuise ꝛ pre
cogitate sunt a deliberatiōe rōnis. qui igit in
repentinis timoribus nō timēt hūt habitum
fortitudinis q2 opationes repentue ꝛ fortitu-
dinis non sunt nisi ab habitu fortitudinis ƒȝ
alie operationes pexcogitate non sunt ab habi
tu: ex hoc arguitur sic. ille est magis fortis q
operatur ex habitu fortitudinis q̄ ille qui nō
operatur ex habitu fortitudinis. sed qui ope-
ratur fortiter in repentinis timoribus opatur
ex habitu fortitudinis ipsius qui fortia ꝛ ter
ribilia ƒȝ hoiez non apparētia sustinere ppter
bonū cōsequēdū ꝛ turpe vitandum.sed q ope
ratur fortiter in timoribus ꝛ periculis preui
sis non operatur vel non oportet q operet ex
habitu fortitudinis. igit rč. Intelligenda
sunt hec duo .primo q si pericula sunt pcog
nita ꝛ premanifesta homo potest deliberare ꝛ

se bene armore ad pericula sustinendo: et tunc potest sine timore aggredi pericula sine habitu fortitudinis. nam nullus est habitus vel passio ita vehemens cui ratio non possit resistere dummodo usus rationis manet per quem homo potest se habere ad opposita sed in repentinis timoribus non potest homo deliberare. ideo in illis operatur per habitum. 2° est sciendum quod iste quartus modus fortitudinis differt a modo 2° quia non est idem operari propter spem et operari propter experientiam. nam in experti possunt sperare victoriam propter hoc quod multotiens vicerunt: contingit enim multotiens vincere absque experientia.

Fortes autem videntur et ignorantes. et sunt non longe ab his qui bone spei deteriores autem quanto dignitatem nullam habent. Illi autem propter quod et permanent per aliquod tempus. Hi autem decepti quam si cognouerint aliud quam suspicentur fugiunt. Quod argivi patiebantur incidentes latonibus vt sitionyos. et fortes vtique dicti sunt quales quidam et existimati fortes.

Hec est. 5. particula in qua ponitur quintus modus fortitudinis apparentis. et dicit quod est et hec fortitudo: est fortitudo propter ignorantiam illi vero qui ignorant pericula audacter se exponentes periculis ignorantes ea esse pericula videntur esse fortes. Eustratius dicit hic quod ignorantes et inexperti periculorum aggrediuntur terribilia. et videntur esse fortes. vnde et prouerbium dicit dulce inexperto bellum. vnde qui ignorant pericula sunt similes fortibus propter spem sunt tamen illis deteriores. et hoc probat philosophus. scilicet quod fortes propter ignorantiam sunt deteriores quam fortes propter spem. et hec est conclusio. 55. et probatur sic illi qui nullam dignitatem habent sunt deteriores illis qui aliquam dignitatem habent. sed fortes propter ignorantiam nullam dignitatem habent per quam se mouent ad pericula. et fortes propter spem aliquam dignitatem habent. ergo etc. Maior est manifesta et minor probatur quantum ad vtramque eius partem. primo quantum ad primam partem. nam fortes propter ignorantiam ex solo defectu scientie tantum currunt ad pericula non estimantes tamen que ipsi aggrediuntur esse periculosa et ita ex sola defectione scientie que non est aliqua dignitas aliquam dignitatem includens se mouent ad pericula. et sic patet prima pars minoris. secunda pars etiam patet quia fortes propter spem habent scientiam. cognoscunt enim quod illa que ipsi aggrediuntur sunt periculosa in se sed non reputant tamen esse sibi periculosa. et ita habent aliquam dignitatem. scilicet scientiam. et ideo illi qui aggrediuntur pericula propter ignorantiam statim cum cognoscunt tamen esse pericula que aggrediuntur fugiunt: sed illi qui sunt bone spei postquam cognoscunt quod sunt pericula permanent per aliquod tempus et ita fortes propter ignorantiam sunt deteriores quam fortes propter spem. Circa istud capitulum est sciendum quod sumantur isti quinque modi fortitudinis non vere sed similis vere. quod cum fortitudo vera sit virtus moralis ad quam requiritur scire et eligere. et propter bonum eligere potest aliquis operando propter materiam fortitudinis tripliciter deficere a vera fortitudine: aut propter defectum scientie et sic est quintus modus secundum quem aliquis dicitur fortis propter ignorantiam. Aut propter defectum electionis. scilicet quia non operatur ex electione. sed ex passione et hoc potest esse dupliciter: aut quod operatur ex passione impellente animum ad aggrediendum pericula cuiusmodi est ira. et sic est fortitudo tertio dicta cuiusmodi est fortitudo ire seu furoris: vel est passio firmans animum contra picula cuiusmodi est spes: et sic est quartus modus fortitudinis apparentis. scilicet fortitudo spei. Tertio modo deficit aliquis a vera fortitudine propter indebitum motiuum qui licet ex electione operetur eligendo tamen que fortis eligit. scilicet sustinere et aggredi pericula tamen hoc est propter motiuum indebitum sicut milites qui propter armorum experientiam aggrediuntur terribilia eo quod sue pericie innitentes non reputant ea que aggrediuntur esse sibi periculosa. et sic est secundus modus qui dicitur fortitudo militaris vel experimentalis aut eligit cum aggredi pericula propter indebitum finem. scilicet non propter bonum commune et virtutis. sed propter honores consequendos vel penas vitandas que a superioribus acta infliguntur vel comminantur infligi et sic est primus modus. scilicet fortitudo polytica siue ciuilis. Nota quod fortitudo vera requirit scire et eligere et eligere propter hoc. scilicet propter finem debitum etc.

Capitulum quartum tractatus tertii libri. 3. de proprietatibus fortitudinis declarans quod vera fortitudo magis est circa terribilia quam circa audibilia. vel quod magis est circa timores quam circa audacias et quod nulla vel pauca delectabilia habet propter finem sed est maxime circa

tristitias: et quãto quis virtuosior est et felicior tanto magis tristatur in morte. et per illã tñ tristitiam non diminuit eius fortitudo: sed magis augmentatur et qz proprietates pdicte vere fortitudinis nõ insunt fortitudini militari stipendiariorum ex quibus figuraliter apparet quid est vera fortitudo etc.

Jrca audacias autẽ et timores. fortitudo existẽs non similiter circa ambo est: sed magis circa terribilia. In his enim imperturbatus: et circa hec vt oportz bñs. Fortis magis qz qui circa audatias.

Istud est quartũ capitulum tractatus secũdi in quo determinatur de proprietatibus fortitudinis. et continet. 4. partes principales. In prima determinatur quõ se habet ad timorẽ et audatiam In. 2. ibi. In sustinendo vtiqz. ostẽditur quõ fortitudo se habet ad tristitias. In tertia pte ibi. Sed ad huc videbitur. ostẽditur quõ fortitudo se hz ad ipam delectationẽ. In quarta parte ibi. Milites autẽ. excludit proprietates pdictas vere fortitudinis a fortitudie militari epilogando quedã dicta de fortitudine. In prima igitur parte ponit primã proprietatẽ fortitudinis que est qz cũ fortitudo sit circa tristia et ausibilia fortitudo magis hz eẽ circa terribilia qz circa ausibilia: siue qz fortitudo magis hz esse circa timores qz circa audacias: et hec est cõclusio. 56. et probatur sic. fortitudo magis est circa illud circa qd fortis magis laudatur: sed fortis magis laudatur in hoc qz bene se habz circa terribilia qz in hoc qz bene se hz circa ausibilia. ergo fortitudo magis est circa terribilia qz circa ausibilia. Maior huius rõnis est manifesta et minor pz. ex hoc qz timor imminet hõi ex aliquo fortiori circa ipm insurgẽte. et audatia tio surgit ex hoc qz aliquis existimat eũ quez inuadit nõ excedere suã ptãtem. modo difficilius est stare contra fortiorẽ qz ex insurgere i eqlem vel minorẽ. cũ igitur virtus magis laudatur circa magis difficile: sequitur qz fortitudo magis laudatur circa timores qz circa audacias siue circa terribilia qz circa ausibilia qd idẽ est.

In sustinendo vtiqz tristia vt dictum est fortes dicũtur propter qd et triste fortitudo et iuste laudatur difficilius enim tristia vt dictũ est sustinere: qz a delectabilibus abstinere.

Hec est secũda pars principalis in qua ostenditur quõ fortitudo se hz circa tristitias. et per hoc patz. 2. proprietas fortitudinis. que est circa tristitias. vnde ostendit qz fortitudo est circa tristitias. et hec est cõclusio. 57. et probatur sic: circa illud hz esse fortitudo circa qd fortis laudatur sed fortis laudatur in sustinendo tristia. ergo etc. minor pz et maior declaratur per hoc qz si fortis in sustinendo tristia non recedit a bono virtutis tũc multũ laudatur qz est laudatur circa difficile nunc valde difficile est sustinere tristia. nã difficile est sustinere a delectationibus et difficilius est tristia sustinere qz a delectationibus abstinere.

Sed et adhuc videbitur vtiqz esse qui secundum fortitudinẽ finis delectabilis. Ab his enim que circa euanescere quale et in gignasticis agonibus sit pugilibus. enim finis delectabilis cuius gratia corona et honores. percuti autẽ dolorosum si carnales et triste oẽs labor propter multa autẽ hec esse: paruũ existẽs cuius gratia nihil delectabile videtur habere. Si vtiqz tale est et qd circa fortitudinem mors quidẽ et vulnera tristia forti et volenti erũt. Sustinet autẽ hec quia bonũ vel quia turpe non. Et quãto vtiqz virtutem habeat omnem et felicior sit magis in morte tristior erit. tale enim maxime viuere dignum et iste maximis bonis priuatur sciẽs. Triste autem hoc. Sed nihil minus fortis forsitã autẽ et magis quia in bello bonũ pro illis eligit. Nõ vtiqz autem in oĩbus virtutibus delectabiliter operari existit preter qz in quãtũ finẽ attingit.

Hec est tertia pars in qua ostẽditur quõ fortitudo seu fortis se habet ad delectationem. et per hoc patet tertia proprietas fortitudinis que est aliquã delectationẽ habere. et continet hec pars. 2. particulas. in prima ostẽdit qz fortis in sustinendo tristia aliquã delectationẽ habet sed modicam. In. 2. ibi. Et quãto vtiqz. excludit errorẽ stoicorum dicentium qz virtuosum nunqz tristitiã habet. In prima igitur particula ostẽditur qz fortis in sustinẽdo tristia aliquã delectationẽ hz sed modicã. et hec est cõclusio. 58. et probatur sic. finis propter quẽ virtuosus agit est ei delectabilis sed fortis in sustinendo tristia agit propter finẽ. igitur finis propter quẽ fortis agit in sustinendo tristia est ei delectabilis. et per consequens fortis in sustinendo tristia aliquã delectationem habet. Ab his autẽ que circa. sed qzuis fortis in sustinẽdo tristia aliquã delectationẽ hz tñ illa delectatio debiliter percipitur propter circonstantes tristitias: sicut accidit in agonibus agonisticis in quibus pugiles nudi pugnant sustinẽtes tristia delectãtur tñ in fine: gratia cuius pugnant. scilicet in corona et honore propter que pugnãt qz coronantur et honorantur. sed sustinere percussiões est eis dolorosũ. et hoc negare est negare eos esse carnales nã si carnẽ sensibilẽ habeãt necesse est vt lesiua inferãt eis dolorẽ: et qz multa sũt tristia et dolorosa que sustinẽt et bonũ qd hñt pro fine est aliqd paruũ. nõ videtur aliquã delectatiões sẽtire qz delectatio absorbetur a maiori tristitia. ita videtur accidere in actu fortitudinis quia fortis in sustinẽdo tristiã modica delectatiões hz qz ille qui sustinet dolorosa et multũ tristia si aliquã delectationẽ hz modicã habz. modo fortis in sustinendo tristia tristia sustinet dolorosa et multũ tristia et delectationẽ aliqz hz

ut pbatū ē: qa sustinet h ppbonū cōdū & malum vitandū. ergo fortis in sustinendo tristia modicam delectationē hʒ. Lincon. videtur h dicere q operatio fortis in sustinēdo tristia ē multū delectabilis. dicit. n. sic. & sic dicat h Ari. q in fortitudie finis ē delectabilis que aūt ad finem tristis: non credat aliquis q nature fortiter opans non delectabiliter opetur: pbauit enim in primo libro q opatio fm virtutē delectabil' ē: sed sciendū q ipe operationes i se ipis laboriose sunt & tristitiā quantū ē ex ipis inferentes ipe tñ amor uirtutis & opationis fʒ virtutē existēs in viro forti & sīlr in studioso facit oēs operationes fm virtutem leues. & oēs dolores & tristitias dulces: & per cōñs delectabiles. omne enim amatum inquantū amatum leue dulce suaue: & delectabile. Et in studiosis delectabilitas nata ex amor' finit tristitiā laborē & dolorēque sunt in operatione de ipsius operationis natura. hec lincon. & istud magis videbitur i dubitationib⁹. Et quāto vniq; Hec ē .2. pticula tertie partis in qua phs remouet errorē stoicoꝝ dicentiū q virtuosus nullā tristitiam hʒ & istud excludit phs pbando q quāto est aliquis magis pfectus in virtute & felicior: tanto magis tristatur in morte. & hec est cōclusio. 59. & pbatur sic: quāto aliquis scienter puatur maiori bono quo est dignus tanto magis tristatur sed quāto aliqs est virtuosior tāto in morte scienter priuat' maiori bono quo ē dignus. ergo quāto aliquis est virtuosior tanto magis tristatur in morte. Lincon. dicit hic q quāto quis ē virtuosior & aliis vtilior: tanto magis erit mors sibi tristior ppc cās quas assignat auctor. & tñ si mortem sustinet propt' bonum quāto virtuosior: tanto erit mortis sustinentia delectabilior pp ter vehemētiorē amorem boni cuius grā sustinet mortē hec lincon.

Quāuis. n. in virtuoso moriēte sit tristitia pp ter amorē vite & amissionē eius & virtutis tamē fortis in sustinendo dolores & mortem gaudet qz cōsiderat q mors est de necessitate materie. & sustinet mortem pp bonū cōe & diuinum qđ est melius q̄ bonū sue vite. nec forte est incōueniēs q aliqs gaudeat de vno & tristetur de alio. Sed nihil minus. sed quamuis fortis tristeť in morte cū illa tristitia non diminuit fortitudinē. vñ cū fortis sustinet tristia fortitudo sua non minuitur sed magis augmentat': qz bonū qđ fortis eligit in sustinēdo tristia & mortē in bello ē magis bonum q̄ illa bona que moriendo amittit. vnde potest hec poni cōclusio q fortitudo fortis in sustinēdo tristia & mortem in bello non minuitur sʒ magis augmentatur et hec est cōclusio. 60. & probatur sic. virtus non minuitur sed magis augmentatur cū virtuosus eligit maius bonū pminoribus bonis. sed bonū qđ fortis eligit in sustinendo tristitiā & mortē in bello ē mai⁹ bonum q̄ illa bona que moriēdo amittit. igitur fortitudo fortis in sustinēdo tristia & mortē in bello non minuitur sed magis augmentatur.

Non vtiq; aūt in omnib⁹. ex pdictis patʒ q nō oīs operatio fʒ virtutē ē delectabilis nisi in quantū virtuosus finē attingit. nā opatio fm fortitudinē non ē delectabilis nisi inquātum fortis finē attingit.

Milites aūt nihil forsitan prohibet non tales esse optimos sed eos qui minus quidē fortes aliud aūt bonum nullū habētes: parati quidē. n. isti ad pericula & vitā ad parua lucra pmutāt. De fortitudine quidē igitur in tm̄ dictū sit. Quid aūt ē nō difficile typo accipere ex his que dicta sunt.

Hec ē .4. pars huius capituli in qua phs excludit pdictas pprietates fortitudis a fortitudine militari simul epilogādo dicta d' fortitudine. & dicit pmo q nihil phibet aliqs esse optimos milites qui non sunt tales q̄les descripsimus esse fortes. sed forte illi qui sunt minus fortes hoc ē magis remoti a vera fortitudine sunt milites meliores nullū aliđ bonū tpale habētes nisi quo vitā sustentēt. Isti. n. pro paruis lucris acquirēdis quibus vitā sustinent audacter exponunt se bellorū pericula vsq; ad periculū vite. vnđ isti vitā suā quasi exponūt discrimini quodāmō cōmutant ad parua lucra. s. stipendioꝝ. Lincon dicit hic q tales. s. pauperes milites stipēdiarij vtiliores sunt q̄ alij milites his qui indigent militum adiutorio qz tales milites ñ de mil'l expēsis faciūt salutē indigentiū ipis. De fortitudine. hic epilogat dicens q de fortitudine in tm̄ sit dictum. quid aūt sit fortitudo nō ē difficile typo. i. figuraliter accipere ex his q̄ dicta sunt

Ex predictis enim pōt fortitudo sic describi fortitudo est virtus medio modo se hñs fʒ rōnem rectā circa timores & audacias pp bonum cōe Circa istā materiam de fortitudie sūt .4. dubia. Primū ē vtrū fortitudo sit medietas iter timores & audatias. Scđʒ ē vtrū fortitudo sit tantum circa pericula mortis i bello Tertium dubiū ē vtrū fortis in suo actu tristetur. .4. dubium ē vtrum fortis debet eligere mori p turpi vitādo. Ad primū dubiū arguitur pbando q fortitudo non ē medietas iter audacias & timores nam in latitudine infinita ex vtraq; pte nō ē aliqđ mediū nō enim est vnūʒ magis iudicandū medium q̄ aliud sʒ tam latitudo timoris q̄ latitudo audacie est īfinita ergo non ē aliquod mediū iter illas & per cōñs fortitudo ñ ē mediū iter dictas passiōes. maior ē de se nota. & minor appʒ. quia aliquis pōt timere in duplo plus q̄ oportet & in quadruplo plus & sic in infinitum Item pʒ de audacia quia aliquis pōt audere in duplo plus q̄ opʒ

ꝛ in quadruplo ꝛ ſic ĩ infinitũ.igiť ꝛc. Jtez ꝑcipuus actus fortitudinis eſt ſuſtinere picula mortis vt pꝫ ex dictis ſꝫ aliquis ex timore triſtitie vel pene ſuſtinet picula mortis iõ timor magis cõuenit fortitudini q̃ ſibi oppoſitũ ꝛ per ↄ̃ns timor non eſt vnũ extremorũ inter que fortitudo ẽ medietas. Jtem oĩs virtus moralis que ẽ inter duas paſſiones ꝛ iter duo extrema q̃ꝝ vnũ dicꝭ exceſſũ ꝛ aliud defectũ.ſꝫ tã timor q̃ audacia dicꝭ exceſſũ qꝛ ſicꝭ audatia dicꝭ exceſſũ ĩ audẽdo ita timiditas dicꝭ exceſſũ ĩ timẽdo ſicꝭ.n.aliq̃s põt audere plus q̃ opoꝛꝫ ita põt aliq̃s timere plus q̃ opoꝛꝫ. Jtẽ fortitudo eſt mediũ inter timiditatẽ ꝛ non timiditatẽ.ſed vna virtus nõ ẽ niſi medietas inter duo extrema.iõ fortitudo nõ ẽ medietas inť timores ꝛ audacias. Jn oppoſitũ ẽ phs. Ad ſecũdũ dubiũ arguitur ꝓbãdo q̃ fortitudo ñ ẽ ſolũ circa timores ꝛ pericula mortis in bello qꝛ oẽs paſſiones opꝫ reduci ad mediũ ꝑ aliquas virtutes.ſed nõ ẽ dare aliã virtutẽ per quã timores alioꝝ maloꝝ reducũtur ad mediũ niſi per fortitudinẽ.ergo fortitudo ñ ẽ ſolũ circa timores ꝛ pericula morti in bello. Jtẽ nulla virtus ẽ circa extremũ.ſed mors ẽ malũ in extremo.ergo virtus non ẽ circa mortem vel pericula mortis. ꝛ ꝑ ↄ̃ns fortitudo non eſt circa mortis pericula in bello. Cuius ↄ̃rium videť phs ꝓbare ĩ lr̃a. Ad tertiũ dubium arguitur: ꝛ videť q̃ fortis nõ triſtať in ſuo actu ſꝫ magis delectať.qꝛ dicit phs .2°. hui⁹ q̃ ſignum generati habitus ẽ ſupueniẽs delectatio opib⁹: igitur ꝛc.cũ fortis habeat habitum fortitudinis: videť q̃ fortis delectatur in ſuo actu. Jtez pmo hui⁹ dicit phs q̃ vita eoꝝ qui opantur ſecũdũ virtutẽ eſt ſcdꝫ ſe delectabilis.ſicut e.non ẽ iuſtus qui nõ gaudet iuſti operationibus ita nõ ẽ fortis qui nõ gaudꝫ fortis opatioĩb⁹.ḡ forti in ſuo actu delectať ꝛ ñ triſtatur. Jtem delectatio cauſatur ex ↄiunctiõe ↄuenientis cũ conuenienti vt pꝫ ex .10. huius.ſed operatio cuiuſlibet habitus eſt conueniẽs habitui.ergo opatio cuiuſlibet hitus ẽ delectabilis opanti cũ ſit ſibi ↄueniens. ergo opatio fortis eſt delectabilis forti ꝛ ꝑ ↄ̃ns fortis delectatur ĩ ſuo actu. Oppoſitũ dicꝭ phs in littera. Ad 4^m dubiũ ꝓbatur q̃ fortis ñ debet eligere mori pro ꝑ p̃pi vitando qꝛ forti nõ oꝫ mai⁹ malum eligere ꝓ minori malo vitãdo. ſꝫ maius malũ ẽ pati mortez q̃ cõmittere turpe.ergo non debet eligere mori ꝑ turpi vitãdo.maior pꝫ de ſe ꝛ minor declaratur.quia ſi pati mortem non eſſet maius malum q̃ ↄmittere turpe tunc aut ẽ minus malũ aut equale ſi ſit malũ equale. tunc accipitur aliqḋ magis turpe: ꝛ tunc pati mortem erit minus malum q̃ tantũ turpe committere.ſꝫ loquitur de tali turpi quod eſt maius malum q̃ pati mortem ꝛ ſi ita ſit.g̃ pati mortem ſit minus malũ ſeqꝛ q̃ cõmittens turpe non poſſit ſufficienter puniri ꝓ ſuo delicto quod ẽ incõueniẽs.ↄ̃ſequẽtia pꝫ qꝛ cõmittens turpe non poteſt magis puniri q̃ patiendo mortẽ: ſꝫ patiẽdo mortẽ nõ tñ malũ patitur quantũ perpetrauit cũ mors ſit min⁹ malũ q̃ turpe ↄmiſſum. ꝛ ꝑ ↄ̃ns nõ põt ſufficienter puniri qꝛ pena ſufficiẽs dꝫ equiualere delicto cõmiſſo. Et ſi dicať q̃ aliquod ſit turpe magis qḋ eſt malũ q̃ pati mortem et aliud eſt turpe qḋ ẽ minus malũ q̃ pati mortem. ꝛ de tali turpi quod eſt magis malũ q̃ pati mortẽ cõcludit argu⁹ ſcilicet q̃ pro tali turpi cõmiſſo non põt cõmittẽs ſufficiẽter puniri in hac vita.ſed pro turpi qḋ ẽ min⁹ malũ q̃ pati mortez poteſt homo ſufficienter puniri

Contra ſi eſt aliquod turpe magis malũ ꝛ aliud minus malũ q̃ pati mortẽ tunc videtur q̃ ſit aliud turpe qḋ eſt equale malũ cũ eo qḋ eſt pati mortẽ. ꝛ tunc ꝓpoſito tali turpi nõ deberet fortis magis eligere mortẽ q̃ cõmittere tale turpe nec ecõuerſo cũ vtrũq; ſit equaliter malũ. Jtẽ ſi ſit aliqḋ tale turpe qḋ fortis debet eligere cõmittere q̃ pati mortez tunc cõmittere tale turpe ꝓ maiori bono cõſequendo q̃ illud turpe ẽ malũ vt pro ſaluãda vita vnius boni viri eſſet bonũ ꝛ meritoriũ igiť pari rõne cõmittere duplũ turpe pro duplo bono cõſequẽdo eſſet bonũ ꝛ meritoriũ ꝛ ſic in infinitũ ꝛ ſic quodcũq; turpe q̃tũcunq; malũ foret in aliquo caſu cõmittẽdũ qḋ falſũ eſt quia mortale peccatum in nullo caſu ẽ cõmittendũ cuius oppoſitũ vult philoſophus.

Ad pmũ dubiũ dicendũ eſt q̃ fortitudo eſt medietas circa timores ꝛ audatias ꝛ magis ẽ circa timores q̃ circa audacias.pmũ patet qꝛ ad fortitudinem pertinet firmare animum hoĩs ne uolantas eius per terribilia iminẽtia retrahatur a bono rõis.ſꝫ retrahere animum a bono rõis ꝑtinet ad timorẽ.quia timor ĩpoꝛtat receſſum a malis nociuis ꝛ corruptiuis vt pꝫ ex .2. rethorice ꝛ iõ ad fortitudinez pertinet cohibere timorẽ. ꝛ non ſolũ oꝫ tollerare hui⁹ĩ triſtia iminentia.ſꝫ oportet ip̃a aggredi ꝑꝑ aliquod bonum in poſterũ ↄ̃ſidũ. ꝛ iõ fortitudo ꝑprie eſt circa timorẽ ꝛ audaciaz reprimenda timorez ꝛ audaciam moderando. Secũdo dico q̃ fortitudo magis eſt circa timores q̃ circa audacias: cuius cã eſt quia v̓tus eſt circa arduũ ꝛ difficile vt pꝫ ꝑ phm. ꝛ iõ circa illḋ qḋ ẽ difficilius ꝛ magis arduũ ẽ fortitudo pricipalius. ſꝫ ſuſtinere mala eſt difficilius q̃ aggredi ip̃a. iõ ſuſtinere mala magis pertinet ad fortitudiez q̃ aggredi ip̃a.ſed timor ẽ in ſuſtinẽdo triſtia ꝛ mala ꝛ audacia in aggrediẽdo ip̃a. iõ ꝛc. q̃ aũt ſuſtinere mala ſit difficilius q̃ aggredi ip̃a patet qꝛ coiter illud qḋ aliquis ſuſtinet eſt a fortiori inuadente. Jnuadens.n. aggꝛ̃

ditur per modum fortioris sed difficilius est sustinere a fortiori quam inuadere minus fortem. ideo rc.
Item patet 2° quia qui sustinet percipit pericula presentia imminentia: sed aggredi est respectu periculorum futurorum sed difficilius est non moueri a presentibus malis quam a futuris cum timor est difficilior vel circa magis difficile quam audatia. et ideo fortitudo est magis circa timores quam circa audatias. et magis est circa terribilia quam circa ausibilia vt dicit phus in textu. Ad primum incontrarium dicendum est quod in latitudine infinita ex vtraque parte non est aliquod medium rei quod quidem medium dicitur secundum equidistantiam extremorum In latitudine tamen infinita est medium per abnegationem extremorum. et huiusmodi medietas est virtus sicut declaratum est. 2. huius virtus. n. est medium inter superabundantiam et defectum per abnegationem vtriusque extremi. nam vbi est virtus ibi non est plus quam oportet nec minus quam oportet. Ad. 2. concedo quod principalis actus fortitudinis est in sustinendo pericula mortis propter bonum virtutis vel communitatis. et ideo si aliquis sustinet vel inuadat pericula propter timorem futuris vel tristitie vel alicuius talis non facit actum fortitudinis quia non operatur propter bonum virtutis nec propter bonum commune. Ad aliud dicendum est quod virtus moralis est inter duo extrema: quorum vtrumque dicit excessum et etiam defectum non tamen respectu eiusdem. nam audacia dicit excessum in audendo et defectum in timendo: et timiditas dicit excessum in timendo et defectum in audendo. Ad aliud dicendum est quod fortitudo est medietas inter timiditatem et intimiditatem et inter timorem et audaciam: nec sunt ista quatuor extrema distincta realiter secundum habitus solum vis duorum extremorum. Vel dicatur quod fortitudo non est medietas inter timiditatem et intimiditatem quia fortis est intimidus quia intimidus est cois ad fortem et audacem sicut visum est in 2. huius Ad 2m dubium dicendum quod fortitudo est principaliter circa pericula. et non est circa pericula cuiuscumque mortis sed mortis in bello. primum patet. nam ad fortitudinem pertinet firmare animum contra mala terrentia a bono rationis quia bonum rationis est preferendum omni bono corporali. sed qui firmiter stat contra mala maiora potest firmiter stare contra omnia mala alia. sed pericula mortis sunt maxima mala corporis quia mors tollit omne bonum presentis vite. cum igitur fortitudo sit principaliter circa maxima mala sequitur quod fortitudo sit principaliter circa pericula mortis.
Secundum declaratur scilicet quod fortitudo non est circa quecumque pericula mortis quia cum ad virtutem pertineat agere propter bonum: oportet quod circa illud periculum sit fortitudo principaliter quod principaliter sustinet propter bonum consequendum. sed pericula mortis prouenientia ex egritudine vel naufragio non sustinentur directe propter aliquod bonum consequendum sed pericula mortis in bello vt communiter sustinentur in bello directe propter aliquod bonum consequendum: vt propter defensionem patrie. et ideo circa pericula mortis in bello est principaliter fortitudo. potest tamen esse ex consequenti circa pericula cuiuscumque mortis que sustinentur propter bonum virtutis vt propter confessionem fidei vel propter iustitiam vel propter quamcumque aliam virtutem conseruandam. Ad primum incontrarium dicendum est concedendo quod tam circa alios timores et audacias quam circa pericula mortis in bello potest esse fortitudo: sed non principaliter. Ad aliud dicendum quod in moralibus extremum attenditur secundum recessum a bono rationis. et non secundum recessum a medio rei. et ideo licet mors sit malum et extremum rei potest tamen esse medium secundum rationem sustinere. s. mortem quando oportet et vt oportet et sic de aliis circumstantiis non est extremum secundum rationem sed est medium. Ad tertium dubium quando queritur vtrum fortis in suo actu tristetur. dicendum est distinguendo de tristitia sic distinguendum est de delectatione: est enim delectatio duplex. s. corporalis que fit paciente corpore et alia est delectatio animalis que consequitur apprehensionem aie corpore nihil paciente. Similiter de actu fortitudinis distinguitur quia quidam est actus fortitudinis immediate elicitus ab habitu fortitudinis cuiusmodi est velle et eligere sustinere pericula imminentia. Alius est actus fortitudinis qui est ab habitu fortitudinis imperatus et ab alia potentia exercitus cuiusmodi est actu corpore sustinere vulnera et flagella que in bello infliguntur. His premissis dico quod fortis non semper delectatur in actu suo imperato nec delectatione animali nec corporali: sed magis tristatur. cuius ratio est. quia quilibet carnalis exitus tristatur necessario de doloribus sibi inflictis tamen in actu eius immediate elicito ab habitu fortitudinis secundum aliquid delectatur et secundum aliquid tristatur. quia secundum quod fortis attingit bonum virtutis propter quod operatur sic delectatur delectatione animali: quia in cuilibet virtuoso est finis delectabilis sed secundum quod fortis propter pericula mortis imminentis cognoscit se priuari vita: et per consequens virtutibus et operationibus virtutum: sic tristatur fortis duplici tristitia vna corporali inquantum per actum imperatum sustinet vulnera et flagella. et huiusmodi tristitia est corporalis eo quod est magis manifesta et magis sensibilis non permittit delectationem animale percipi que est de fine virtutis. tristatur etiam et alia tristitia animali que opponitur delectationi interiori mentali inquantum percipit se amittere maxima bona. s. vitam et virtutes et operationes virtutum. vnde tanto magis tristatur quanto cognoscit se maioribus bonis priuari quibus est tam dignus. nam fortis dignus est viuere: et cognoscit se priuari vita. et etiam magis bonis huius vite ideo tristatur inquantum percipit istis bonis se priuari

vnde nec delectatio nec tristitia quam fortis habet in actu suo est pura s3 quodamodo mixta. Sed dubiū ē vtrū delectatio mental' interior sit fortior dolore corporali vel nō. Ad qd dicitur ꝙ delectatio mentalis interior est fortior dolore corporali. qz ꝑpter dolorē corporalem non desistit fortis ab actu virtutis. tñ dolor corporalis est sensibilior ⁊ manifestior nobis ꝙ̄ delectatio mentalis. ⁊ ideo quodammō absorbet eam. Ad primū ꝓncipale dicēdo ꝙ opatio cōnaturalis habitui semper ē delectabilis habenti habitū: ⁊ maxime inquantum attigit finē. tñ talis delectatio nō pcipit perfecte ꝑpter dolorē sensibilē corporalez qz tristitia vnius potētie offuscat delectationem in alia potentia. ⁊ p ista patet ad alias rōnes.

Ad 4ᵘᵐ dubiū dicendū est ꝙ fortis dz eligere mori ꝑ turpi vitando. ⁊ quilibet virtuosus debet magis eligere mori: ꝙ̄ cōmittere turpe: sicut declaratū est superi⁹ intelligēdo per turpe malū culpe. Ad rōez in ɜriū ē dicendum ꝙ cōmittere turpe est magis malū ꝙ̄ mori p turpi vitando. ⁊ qñ dicitur ꝙ tunc cōmittens turpe non posset sufficienter puniri pro suo delicto dico ꝙ non sequit quia homo potest ante mortem puniri maiori pena ⁊ minori ita ꝙ potest puniri tanta pena que ē equalis malo sen turpi cōmisso. vnde non semp infligit equalis pena ante mortē: sed pōt infligi maior ⁊ maior pena s3 quantitatē delicti. vel pōt dici ꝙ malum dicitur equiuoce d malo pene: ⁊ malo culpe: ⁊ s3 equiuocū non fit compatio. vt patz ex septimo phicoꝝ. ⁊ ideo pena mortis nec ē maius malū nec est min⁹ malū nec eq̄le malum.

TRactatus Tertius tercij libri de temperātia ⁊ eius extremis.

⁊ continet tria capitula. primū est de materia seu obiecto temperantie. Caplm secūdus ibi. Concupiscentiarū aūt. est de actibus tēperātie ⁊ viciorum oppositorū circa dictā materiā. Caplm tertius ibi. Voluntario autē assilatur ꝗ de cōparatione Itēperantie ad timiditatē ⁊ ad vicia puerorum. Caplm aūt ꝓmū istius tractatus tercij in quo assignato ordine rōnis: ⁊ repetito ꝙ tempantia est medietas circa delectationes ⁊ tristitias: ⁊ ꝙ est magis circa delectationes ꝙ̄ circa tristitias ostenditur ꝙ temperātia non ē circa delectationes aiales sed circa corporales: non tñ est circa delectationes corporales: quia nō est circa delectationes que fiunt per visuz vel auditum: aut olfactum sed circa eas que per gustum ⁊ tactuz nec est circa delectatiōes fm gustum nisi inquantum gustus pticipat tactū ⁊ sic ipa delectatio tota circa quā ē temperantia reducitur ad tactū ꝑpter quē intemperati bestiales sunt ⁊ seruiles. ⁊ ꝙ delectatio tact⁹ quā intemperatus querit non est circa totuz corpus. s3 circa quasdā partes corporis.

Post hec de temperantia dicamus v dentur. irrationabiliū partium hec esse virtutes. Qm̄ quidem igitur medietas circa delectationes tempantia dictum ē nobis. Mi⁹ enim ⁊ non similiter est circa tristitias. In his aūt ⁊ intēperantia videtur

Istud est caplm ꝓmuz tractat⁹ tertij libri tertij. ⁊ ē de materia seu de obiecto temperantie ⁊ viciorum inter que temperātia est medietas. ⁊ cōtinet. 4. partes ꝓncipales. In ꝓma ponit intētionē: ⁊ rōnem intentionis. In scda ibi Qm̄ quidē igit. narrat in generali q̄ sit materia temperātie qm̄ temperātia ⁊ intēperantia sunt circa delectationes ⁊ tristitias. In tertia parte ibi. Circa quales igitur. I quirit i speciali circa quales delectationes non est temperantia distinguendo delectationē in delectationem animalē ⁊ corporalez. In. 4. parte ibi. Circa tales vtiq3 delectatiōes. ostēdit circa q̄les delectationes sunt tēperātia ⁊ intēperantia. In prima igit parte ꝓponit intentionē dicens ꝙ post hec q̄ dicta sunt de fortitudine simple dicendū est de tēperātia. ⁊ rō intentionis siur cōtinuationis est qz iste due vtutes cōueniunt in subiecto: vtraq3 .n. est irrōnabilium partium aīe sunt enim iste due virtutes in appetitu sensitiuo. sed vna istaꝝ .s. fortitudo ē in sensibili. ⁊ alia .s. tēperātia est in cōcupiscibili. nec solum cōueniunt iste due virtutes in h ꝙ sunt in irascibili ⁊ parte aīe: sed ēt cōueniūt in hoc ꝙ passiones ⁊ obiecta passionuz circa q̄ sunt predicte virtutes sunt coēs nob ⁊ brutis ⁊ ideo specialiter dixit ꝙ he due virtutes sunt irrōnabilium partium: quia ad irrōnales ptes ptinēt n̄ solū pp ipas passiones: s3 ēt pp passionū obiecta. sunt .n. q̄dā passiōes ex quarum obiecto alia bruta nihil patiuntur cui⁹ sunt diuitie ⁊ honores ⁊ alia hui⁹i. Intelligendum est ꝙ delectationes circa quas ē temperantia sunt coēs nobis ⁊ brutis .s. delectationes ciboꝝ ⁊ venereorū similit timores circa quos est fortitudo sunt coēs nobis ⁊ bruti .s. timores mortis. ⁊ iō specialiter dixit pho q̄ he due vtutes sunt irrōnabiliū ptiū aīe qz ad irrōnabiles ptes aīe ptinēt n̄ solū pp passiōes s3 pp obiecta passionū vt dictū ē. Qm̄ qdē igitur. Hec ē .2. ps in qua narrat in generali q̄ est materia tēperantie ⁊ narrat tria q̄ ꝑue dicta sunt. primum est ꝙ temperantia est medietas circa delectationes ⁊ tristitias que ꝑueniunt ex astutia delectabilium secundum quod narrat est ꝙ tempantia minus est circa tristitias ꝙ̄ circa delectatiōes. ⁊ hui⁹ ratio ē qz est catio a agit aliquid ꝑ suā presentiam ꝙ̄ per suam absentiam ⁊ delectatio causatur ex presentia

absentiam ꝛ delectatõ causatur ex presentia ꝺ
lectabilis ꝛ tristitia ex eius absentia. 3ᵘˢ est ꝙ
temperantia est circa delectationem ꝛ tristiti-
as eo ꝙ contraria circa idem habent fieri.

Circa quales igitur delectatio-

nes nunc determi-
nemus. Determinantur autem animales et
corporales: puta amor honoris: amor discipli-
ne: vterqꝫ.n.hoꝝ gaudet cuius amatiuꝰ ē. ni-
hil patientes corpore sed magis mēte. Qui au-
tem circa tales delectationes neqꝫ temperati
neqꝫ intemperati dicuntur. Similiter autem
neqꝫ qui circa alias quecunqꝫ non corporales
sunt. Amatores enim fabularum ꝛ narratores
ꝛ de contingentibus ꝯbentes dies garulos: itē-
patos āt non dicimus. Neqꝫ ꝯtristatos i pecu-
nys vel amicis. Circa corporales āt erit vtiqꝫ in
tēmpantia. Non oēs sūt neqꝫ has: Qui enim
gaudent his q̄ per visum: puta coloribus ꝛ fi-
guris ꝛ scripturis neqꝫ tēpati neqꝫ itēpati dicū.
Quis videaꝛ vtiqꝫ eē ꝛ vt oꝫ gaudere et his et
ſꝫ supabūdātiā ꝛ defectū. Silr āt i his ꝛ q̄ cir-
ca auditū. Supabundāter.n.gaudentes melo
dys vl ypocrisi nullus itēpatos dicit.neqꝫ.n.
eos q vt oꝫ tēpatos.nez eos q circa odorē ꝑter
ſꝫ accn̄s. Gaudētes.n.maioꝝ vl rosaꝝ vl thy
miamatū odoribꝰ n̄ dicimꝰ itemp͛atos: ſꝫ ma
gis eoꝝ q vnguētoꝝ vl pulmētoꝝ. Gaudēt.n.
his itēpati: q̄m p h̄ rememoratio fit eis ꝯcupi-
scibiliū. videbit āt vtiqꝫ aliqs ꝛ alios q̄ esu
riūt gaudētes ciboꝝ odoribꝰ. Talibꝰ āt gaude
re intpati: huic.n.ꝯcupiscibile h̄. Non ē āt hoc
neqꝫ i alys aīalibꝰ ſꝫ hos sēsus delectatio ꝑter
ſm accn̄s. Neqꝫ.n.odoribꝰ lepoꝝ canes gau-
dēt: ſꝫ cibatiōe. sensū āt odor fecit. nez leo voce
bouis. ſꝫ comestiōe. q̄m āt ꝓpe ē p vocē sentit ꝛ
gaudere vtiqꝫ hac videtur. Silr āt neqꝫ vidēs
vl inueniēs ceruū vl agrestē caprā: ſꝫ quoniā
cibum habebit.

Hec ē tertia ps in q̄ inquirit in spēali cir-
ca quales delectationes ē vel non est tē-
perantia ꝛ intēperantia. ꝛ ꝯtinet.3.pticlas. In
ꝑma ostēdit quādā distinctionē delectationū.
In.2.ibi.qui autē circa tales. ostēdit ꝙ tpantia
ꝛ intemperantia non sunt circa delectationes
animales. In tertia particula ibi. Circa corpa
les autem. ostendit ꝙ temperantia ꝛ intempā
tia sunt circa delectationes corporales ꝛ circa
quales delectationes corporales non ē tempe
rantia vl intemperantia. In primo igitur ptīcu
la ꝑmo ꝓponit intentionem dicens ꝙ nūc deter
minemus circa quales dlectatōes sunt tpātia
ꝛ itpantia: deinde ad sciēdum circa q̄les dele
ctationes ē tēpantia ponit vnā distinctōem ꝺ
lectatōnuz q̄ talis ē de nūero delectationuz q̄
dā sūt aīales ꝛ q̄dā corporales. delectationes
aīales sſ q̄ ꝯsequūꝛ operatiōem ꝟtutis īterio
ris nihil paciente coꝛꝑe: cuiusmōi ē delecta-
tio que cāsatur ex amore honoris vel disciplīne.
Delectatōnes corporales sūt que consequūtur
opatōeꝫ sensus exterioris corpore aliqd patiē
te. Delectatio animalis ē sicut delectatio q̄ ē ex
amore honoris vel disciplīne vel etiam que ē
in audiendo vel narrando fabulas vel que est
in congregando pecuniam vel alia bona fortu
ne. sed circa huiusmodi delectationes non ē tē
perātia vel intemperantia. ꝛ hoc ꝓbat phūs.s.
ꝙ circa delectationes aīales nec ē temꝑantia
vel intēpātia. ꝛ hec ē ꝯclo.6i. ꝛ ꝓbatur sic circa
illas delectationes nō ē temperantia vel intē-
perantia circa q̄s hoīes non dicūtur tpati nec
itēpati: sed circa delectatōnes aīales nō dicūꝛ
homines tpati nec intemperati. iō ꝛc. Maior
ē māifesta ꝛ minor declaraꝛ. ad cuiꝰ declaratiū
nem distinguit. 3. genera delectabiliū delecta
tione aīali. ꝑmū genꝰ delectabiliū aīalium est
qꝺ hꝫ quādā spēm honestatis: sicut honor di-
sciplina ꝛ huiꝰi. 2ᵘᵐ. genꝰ delectabiliū delecta
tōe aīali ē ꝛ ꝯsistit i dictis vl factis hoīum. cu
iusmōi delectatio ē i narrādo vl i audiēdo fa-
bulas. ꝛ huiꝰi delctātio ē holuz q totam vitā cō
terūt ꝛ expēdut i qbuscūqꝫ contingētibꝰ dictis
vel factis ꝛ non in necessarys vl vtilibus ꝛ ta
les dicuntur garruli 3ᵘᵐ genꝰ delectationis ē
respectu rerum exterioꝝ: cuiusmōi sūt pecūie
ꝛ amici ista distīctōe posita ꝓbatur minor q̄si
inductiue in omni genere delectationū delec
tatōe aīali iducēdo. ꝛ icipit a pᵃ delectatōnū
que ē amor dicens ꝙ circa delectationes que
sunt in amore honoris vel disciplīne secūdum
illas non dicuntur homines tpati vel intpati
q2 delectatōes p quas aliqui dicūtur tēperati
vl intpati hñt aliquā turpitudinē. sed delecta
tiones que sūt in amore honoris vel disciplie
non habent aliquā turpitudinē sed magis ho
nestatē. silr circa delectationes que sunt i nar
rando vel audiendo fabulas non dicitur ali-
quis temperatꝰ vl intempatus sed magis gar
rulus ꝛ vanꝰ. Silr circa delectatōnes ꝛ tristi-
tias que sūt in adeptōne vel amissione pecūia
rum ꝛ amicorum: circa illas nō dꝛ aliqs tpatꝰ
vel intpatus: ꝛ ita patet minor ꝑncipalis rō-
nis q̄si inductiue scilicet ꝙ circa delectatōes
aīales nō dicūꝛ hoīes tpati vel intpati. In
telligendum ē ꝙ cū dicitur ꝙ circa delectatio
nes fabulaꝝ nō dꝛ aliquis tpatus vel intpa-
tus. ꝙ fabula ibi pōt accipi pro signo qꝺ audi
tui offertur ꝛ sic circa fabulas non ē delectatō
aīalis ſꝫ corpalis. Alio modo accipitur fabla p
re signata: ꝛ sic pōt circa fabulas eē delectatio
aīalꝭ q2 res significata solo intellectu appꝑhēdiꝛ

Circa corpales āt. Hec ē.3. pticula tertie p
tis principalis in qua ostenditur ꝙ temperan
tia ꝛ intemperantia sunt circa delectatōes cor
porales ꝛ circa quas delectationes corporales
nec ē temperantia nec intemperantia. primo q̄

concludit cõcluſionem q̃ ē ꝙ tēperantia ⁊ itē pantia ſūt circa delectatōes corꝑales. ⁊ h̄ ē cō cluſio. 62. q̄ ꝓbat̄ ſic. tꝑantia ⁊ itēꝑantia ſunt circa delectatōes aīales vl̄ circa delectatōes corꝑales ſꝫ vt dictū ē n̄ ſūt circa delectatōnes aīales. iō ſūt circa d̄lectatōes corꝑales. maioꝛ ꝑꝫ q꞉ tꝑantia ⁊ itꝑantia ſōt circa delectatōes ⁊ oīs delectatio ē aīal' vl̄ corꝑal': igit̄ tꝑantia ⁊ intēꝑantia ſūt circa delectatōes aīales vl̄ cor porales: ⁊ ſic maioꝛ ⁊ minoꝛ iā ꝓbate ſt̄ ⁊c'. Nō oīs ā1. oñſo ꝙ tēꝑātia ⁊ intꝑantia ē circa dele ctatōes corꝑales ingrit circa q̄s delectatiōes nō ſūt tꝑontia ⁊ itꝑātia ⁊ circa q̄s ſūt delecta tiones eni corꝑales ſūt delectatōes ſenſuū ex terioꝝ. ſed tꝑātia ⁊ itꝑantia n̄ ſūt circa dele ctationes ſēſuū exterioꝝ. vn̄ ꝓbat̄ ꝙ tꝑantia ⁊ intēꝑantia nō ſūt circa delectatōnes viſus nec audit⁹ nec olfat⁹. ⁊ h̄ ē cōcluſio. 63. ⁊ ꝓbat̄ ſic. circa illas delectatōes nō ē tꝑontia ⁊ itēꝑā tia circa q̄s nō dicit̄ aliq̄s tēꝑat⁹ l' itemꝑatuſ ſꝫ circa delectationes viſus vl̄ audit⁹ vl̄ olfa tus non dr̄ aliq̄s tēꝑatus vel intemꝑat⁹. iō tē ꝑantia ⁊ intꝑantia nec ſūt circa delectatōnes viſus nec audit⁹ nec olfatus. maioꝛ ē de ſe ma nifeſta ⁊ minoꝛ declarat̄ q̄tū ad q̄lib; ſui ꝑtē ⁊ ꝑmo q̄tum ad viſū q꞉ tā circa delectatōnes viſus q̄ꝫ circa quodcūq꞉ viſibile nō ē tꝑantia vl̄ itꝑantia: qō ꝑꝫ: cū enim viſibile ſit triplex ꝓꝑrium vt coloꝛ: cōe vt figura: ⁊ viſibile per accn̄s vt ſcriptura que ē viſibile per accn̄s ra tione eius qō ꝑ ſcriptu à figurat̄: ⁊ circa dele ctationes viſus in vidēdo viſibilia non dicit̄ aliq̄s tēꝑat⁹ vl̄ n̄ tꝑat⁹. ex q̄ ꝑꝫ ꝙ circa delecta tōes viſus n̄ dr̄ aliq̄s tꝑat⁹ l' itꝑat⁹ ſꝫ q̄tuis cir ca hui⁹ d̄lectatōes viſus nō ſit tēꝑantia vl̄ itē pantia cū in talib⁹ ↄtigit delectari pluſ q̄oꝫ ⁊ min⁹ q̄oꝫ ⁊ medio mō. ſ. vt oꝫ. Scd̄a pars mi noris. ſ. ꝙ circa delectatōes ꝓꝑrias auditus n̄ dicit̄ aliquis temperat⁹ nec intēꝑatus. q꞉ qui ſuꝑabundāter gaudet melodys ⁊ ypocriſi non dicit̄ itꝑat⁹ nec qui gaudet melodys ⁊ ypocri ſi vt oꝫ dicitur tēꝑatus. per melodias itelligit ph̄s ↄſonantias hūanaꝝ vocū: ⁊ ꝑ ypocriſim intelligit ſimulatōem hūane vocis que ſit ꝑ muſicalia inſtrumenta. Neq꞉ eas qui circa odorem. Tertia ps minoris. ſ. ꝙ tēꝑantia ⁊ i temꝑantia non ſūt circa delectatōes per ſe ip ſius olfatus ꝑꝫ ꝑ hoc ꝙ circa odorabilia ſcd̄m ſe delectabilia nō dicit̄ aliquis tꝑatus vl̄ intē ꝑerat⁹. gaudētes. n. maloꝝ vel roſaꝝ odoꝛib⁹ nō dicūt̄ tēꝑerati nec itēꝑati circa tn̄ odores ꝑ accn̄s delectabiles dicūt̄ aliq̄ tēꝑerati vel in temꝑorati: ⁊ ita ꝑꝫ ꝙ circa delectationē olfatus non ē temperantia nec itēꝑerantia niſi ꝑ acci dens. Ad cuius euidentiam ē ſciēdū. ꝙ ſic vult ph̄s i li. de ſenſu ⁊ ſenſato. quidā ſūt odo res per ſe delectabiles vt odores ⁊ flores q̄dā ſūt odores ꝑ accn̄s d̄lectabiles. illi. ſ. q n̄ ſūt dle ctabiles niſi i ↄꝑatōe ad ſapores. ſ. ex h̄ ꝙ ſt̄ ſi gura ſapoꝛis delectabilis vel alimn̄ti delectabi lis: cuiuſmodi ē odoꝛ pulmentoꝝ vel vnguen toꝝ. Un̄ pōt. 3. pars minoꝛi ꝑ̄ncipaliter ſic ꝓ bari. circa delectationes olfatus in ſentiendo odores ſcd̄m ſe delectabiles non ē temꝑantia nec intemperantia quia circa tales delectatio nes non dicit̄ aliq̄s tēꝑatus vel intemperat⁹ ſed circa delectationes olfatus in ſentienda odores ꝑ accidens delectabiles dicit̄ aliquis temperatus vel intēꝑeratus: qui enim multū delectatur in odoꝛibus pulmētoꝝ vel vnguē torum dicitur intēꝑeratus in his enīꝫ delectā tur intēꝑati ꝓꝑter hoc ꝙ per eos ſit remēora tio quoꝝūdam alioꝝ concupiſcibiliū: qō ꝑꝫ q̄a qui eſuriūt gaudēt de odoꝛibus ciboꝝ in q̄b⁹ nō delectant̄ quādo ſūt repleti vl̄ ſaturari: et ita ꝑꝫ ꝙ non delectant̄ in odoꝛibus ſcd̄m ſe ſꝫ per accidens. vnde breuiter circa delectatōes olfatus in ſentiendo odores ſcd̄m ſe delectabi les non ē temperātia nec intemꝑantia ſꝫ i ſen tiendo odores per accidens delectabiles ē tē perantia vel itemꝑantia. igit̄ circa delectatio nes olfatus nō ē per ſe temꝑantia vl̄ intēꝑā tia ſed ſolum per accidens. Lincon̄. mouet dubitationem quia videt̄ ꝙ temꝑanria ſit cir ca delectatōes oīum quinq꞉ ſenſuum exterioꝝ quia circa delectationes in viſu ⁊ auditu ⁊ ol fatu contingit vt opoꝛtet gaudere ⁊ triſtari et medium ſeruaec ⁊ ſcd̄m ſuperabūdātiam ⁊ de fectum gaudere ⁊ triſtari: ⁊ ita contingit circa eas eē v̄tutes ⁊ viciū ex quo dubitari pōt ad quā cardialē v̄tutē moralē hui⁹ v̄tus reducat̄ moralis neceſſar'a ipa exiſtens. Ad foꝛtitu dinē. n. n̄ educet̄ neq꞉ ad iuſticiā neq꞉ ad pru dētiā q̄ ē v̄tus ſpeculatia magis q̄ꝫ actiua. Ad iſtud rn̄det dicēs. Nobis āt vr̄ ꝙ temꝑātia du pliciter dr̄. ſ. coiter ⁊ ꝓꝑe. ꝓꝑe ſm ꝙ Ari. hic d̄ ea tractat. coiter vo ſꝫ ꝙ ipa ē medietas circa delectatōes ⁊ triſtitias ſenſibiles ⁊ huic itētio ni nois tēꝑantie atteſtat̄ deriuatio nois greci ſignātis tꝑantiā. quod nomē deriuat̄ a ſenos hoc eſt ſēſus. ⁊ iudicauit auctoꝛ meli⁹ tractat̄ de tēꝑantia ꝓꝑrie dicta cū ex his que dicit de ꝓꝑa dicta ſufficiēter poſſit intelligi que ⁊ qua lis ſit coiter dicta. medietas enim ſe hn̄s circa delectationes ⁊ triſtitias i oīb⁹ q̄nq꞉ ſēſibus nō delectatur ſeu triſtatur quibus nō oꝫ nec magis q̄ꝫ oꝫ. neq꞉ qn̄ nō oꝫ. neq꞉ vbi nō oꝫ. neq꞉ ꝑꝑ qō non oꝫ. ſed q̄bus ⁊ quātū ⁊ qn̄ ⁊ vbi ⁊ ꝑꝑ qō oꝫ ⁊ ſi qua ſint alia ſingula huiuſmodi con ſideranda. temperatus ē ſcd̄m temperantiam coiter dictā. Hec Lincon̄. Unde breuiter tēꝑā tia accipitur dupl'r. ſ. coiter ⁊ ꝓꝑrie. ſi accipitur coiter ſic ē circa delectatōnē ⁊ triſtitias oīum q̄nq꞉ ſēſuū exterioꝝ ⁊ ſic deſcribit̄ tēꝑātia. Tē ꝑātia ē medietas circa delectatōes ⁊ triſtitiaſ ſēſibiles. ſed tēꝑantia ꝓꝑrie dicta ſolum ē cir

ca delectationes gustus et tactus: et tunc sic describitur: Temperantia est medietas circa delectationes gustus et tactus: et solum de temperantia proprie dicta determinat hic philosophus. Non est autem necessarium aliis. ostenso quod temperantia et intemperantia non sunt circa delectationes sensuum exteriorum ostendit quod aliis animalibus ab homine non inest delectatio secundum visum aut auditum vel olfactum nisi per accidens et hec est conclusio.64. et probatur exemplariter de quolibet istorum sensuum. et primo in olfactu: quia canes non delectantur in odore leporum propter ipsum odorem sed propter cibum cuius sensum per odorem accipiunt. 2° probatur idem exemplariter in auditu quia leo non delectatur in voce bovis sed in eius comestione. per vocem enim sentit bovem esse prope et gaudet leo in voce bovis per accidens quia propter comestionem. 3° declaratur exemplariter de visu: nam leo videns cervum vel agrestem capram non gaudet in ipsa visione per se sed delectatur in spe habendi cibum. ratio horum est quia appetitus aliorum animalium movetur a solo instinctu nature. et ideo non delectantur nisi in his que pertinent ad sustentationem nature propter quam dantur huiusmodi sensus sed hominibus dantur propter cognitionem sensibilium. et ideo homo delectatur in his etiam si non ordinarentur ad sustentationem nature.

Circa tales utique temperantia et intemperantia est quibus reliqua animalia communicant. unde serviles et bestiales videntur. hec autem sunt tactus et gustus. videtur autem utique et gustu in parum vel in nihil uti: gustus enim est iudicium saporum quod faciunt qui vina probant: et pulmenta condiunt. Non multum autem gaudent his vel non intemperati: sed usu qui fit omnis per tactum et in cibis et potibus et venereis dictis. propter quod oravit quidam philosenus Erichius pulmentorum existens guttur ipsius longius gruis fieri ut delectatus tactu. Communissimus autem sensuum tactus secundum quem intemperantia. Et videtur utique iuste exprobrabilis esse quoniam non secundum quod homines sumus existit: sed secundum quod animalia. Talibus utique gaudere et maxime diligere bestiale. Etenim liberalissime earum que per tactum delectationum ablate sunt: puta que in gymnasiis per unctionem et calefactionem facte. Non enim circa omne corpus intemperati tactus: sed circa quasdam partes.

HEc est quarta pars principalis huius capituli in qua ostendit circa quales delectationes sunt temperantia et intemperantia et continet 3. particulas. In primo declaratur quod temperantia et intemperantia sunt circa delectationes gustus et tactus. In secunda prope ibi. Videtur autem utique. declaratur quod temperantia et intemperantia magis habent esse circa delectationes tactus quam circa delectationes gustus. In tertia particula. Communissimus autem. infert correlarium et removet dubium et est correlarium quod infert quod intemperantia est iuste exprobrabilis quia inest hominibus secundum id quod est commune homini et aliis animalibus et temperantia tamen non est circa omnes delectationes tactus quia non est circa eas que maxime sunt liberales: cuiusmodi sunt delectationes que sunt circa totum corpus.

In prima igitur particula declarat quod temperantia et intemperantia sunt circa delectationes gustus et tactus. et hec est conclusio. 65. que probatur sic. temperantia et intemperantia sunt circa aliquas delectationes ut patet ex precedentibus et non sunt circa delectationes proprias homini: cuiusmodi sunt delectationes animales et delectationes trium sensuum predictorum. igitur temperantia et intemperantia sunt circa delectationes in quibus reliqua animalia communicant cum homine et huiusmodi sunt delectationes gustus et tactus. ideo etc. in quibus autem reliqua animalia communicant cum homine videntur esse serviles et bestiales. quia illud in quo communicamus cum bestiis est in nobis servile quia est naturaliter rationi subiectum. Videtur autem utique. Hec est secunda particula huius partis in qua declaratur quod temperantia et intemperantia magis habent esse circa delectationes tactus quam circa delectationes gustus. et hec est conclusio. 66. et probatur. circa illa magis habent esse temperantia et intemperantia in quibus magis delectantur intemperati sed intemperati magis delectantur in his que pertinent ad tactum quam in his que pertinent ad gustum. ideo temperantia et intemperantia magis sunt circa delectationes tactus quam circa delectationes gustus. Maior huius rationis est satis manifesta. minor patet per rationem et per testimonium cuiusdam gulosi valde intemperati. per rationem sic. nam delectatio gustus est in iudicando sapores sed in iudicio saporum parum vel nihil gaudent intemperati. nam illi qui probant vina tenentes vina super linguam iudicant de sapore vini sed hoc non multum delectantur sed intemperati multum delectantur in usu rerum delectabilium qui fit per tactum et in cibis et potibus et tactibus venereis. ideo intemperati magis delectantur in his que pertinent ad tactum quam in his que pertinent ad gustum. Propter quod oravit. 2° probatur eadem minor per testimonium cuiusdam gulosi valde intemperati. quidam enim pulmentorum vorax existens oravit ut guttur eius fieret longius gutture gruis ut scilicet cibus in gutture eius diu maneret. sed non oravit quod haberet linguam latiorem lingua bovis. cum igitur in gutture sit delectatio tactus et in lingua sit delectatio gustus patet quod intemperatus magis delectatur in his que pertinent ad tactum quam in his que pertinent ad gustum quia ille gulosus magis delectatur in gutture quam in lingua. unde manifestum est quod delectatio intemperati directe est circa tactum circa gustum autem non est nisi secundum quod sapores faciunt delectabiliorem usum ciborum. et ideo dicit aristoteles. nihil vel parum utuntur intemperati gustu nihil quantum ad illud quod secundum se convenit gustui. parum secundum illud quod ordinatur ad tactum. Communissimus autem. hec est

tertia particula .4. partis principalis in qua phs infert correlariū & remouet dubiū. ex p̄dictis patet φ tactus scdʒ quē ē temperantia ē cōissimus sensuum quia inest omnibus aīalibus. & ex hoc concluditur φ intemperātia est iuste exprobrabilis. & hec ē conclusio .67. & pbatur sic. intemperantia inē nobis fm sensum cōissimum in quo oīa alia cōmunicāt: nūc aūt delectari i talibus in quibus cōmunicem⁹ cū brutis & diligere huiusmodi tanq̄ maxīa bōa videt̄ esse valde bestiale & p cōñs exprobrabile & ꝓpter hoc vicium ītemperātie turpitudinē hʒ qr per illud homo bestijs assimilatur. & ide ē φ hō pp hu⁹i viciū redditur maxie infāis & vituperabilis. Etenim liberalissime. remouet dubiū posset enim aliquis dicere φ de hīs ō ad tactum ptinēt: aliud ē ꝓpriū hoīum qd nō ē bestiale: & ita ītempātia que ē circa tactum nō reddit hoīem maxime bestialē. Istud dubium excludit phs dicēs φ a vicio ītemperātie subtrahuntur delectationes tactus q̄ sunt maxime liberales. s. ille delectationes tactus q̄ sunt hoībus appropriate & scdm rōem facte cuiusmodi sūt delectatōes que in gignasys fiunt. i. i exercitatōne ludorum per circuitiōem & calefactōem: tales n. delectatōnes liberales fiunt per totum corpus sʒ delectatōes ītēpatī fiunt circa quasdā ptes corporis. Unū pōt hic poni ɔclusio. 68. s. φ delectatōes maxie liberales hoībus appropiate nō sūt delectatōnes circa quas ē tempantia aut itemperātia. Hec cōclusio pbatur sic. delectatōnes liberales approprīate hoībus cuiusmodi sūt delectationes in ludis fiūt scdm totum corpus. sed delectatiōes circa q̄s ē tēpātia aut ītēpātia nō fiūt fʒ totū corpus sʒ fm quasdā ptes corporis. ō &c.

Notādum ē hic φ delectatōes circa quas ē intēperātia vł ptinēt ad ɔseruatōnem indiuidui & ille fiūt p os & guttur: vł ptinēt ad cōseruatōem spēi: & ille fiūt p ptes ordīatas ad generatōem quas phs n̄ noiat hic pp inhonestatē.

Scdo ē sciēdū φ delectatōnes tactus circa actus ordīatos ad ɔseruatōem spēi sūt maxie vehemētes. dicit. n. auicena φ circa actū venereum natura vehemētē delectationem ordinauit ne pp feditatem homines illuʒ abhorrerēt

Notandum ē ēt φ temperātia continet sub se diuersas spēs vł mōs sicut & alie vtutes cardinales quia tēperantia ē circa delectationeʒ cibi vocatur abstinentia. Et temperantia que ē circa delectationeʒ potus vocatur sobrietas & tempantia q̄ ē circa delectatōem ꝑncipalem venereoꝝ que ē in coitu vocat̄ castitas: & tēperantia que ē circa alias delectatōes corporales sicut in osculis & amplexibus: & alijs delectationibus in tactibus corporalibus consilib⁹ ad coitum ꝑuocantib⁹ vocatur pudicitia. & credo φ isti modi temperantie differūt spē: & φ temperantia ē genus sub se continēs p̄dictas spēs que non differunt solum scdm materias circa quas sunt: sed earum diuersitas nobis innotescit per diuersitatem materiarum circa q̄s sunt. Nota φ temperantia alia ē circa delectatōnes cibi vt abstinētia vel parsimonia: alia ē circa delectatōes potus vt sobrietas: alia est circa delectationes coitus vt castitas: alia ē circa delectationes osculi: vt amplexus & huiusmodi ꝑuocantibus ad coitum vt pudicitia

Capitulum

.2. tractat⁹ .3. de actibus temperātie & vicioꝝ oppositoꝝ circa materiam tēpantie i quo phs diuidens concupiscētias vt cōēs seu naturales: & in ꝓprias seu appositas q̄. s. ex malis fiunt ɔsuetudinib⁹ oñdic circa cōmunes minus peccari & in vnā partem solum. s. in plus circa ꝓprias aūt multiplicitet peccari & intēpatum eē: ē φ tēpantia & intēpātia sunt circa tristitias. & quō aliť q̄ fortitudo & timiditas. & φ intemperatus semper ē in tristitia quia tristatur & non adipiscens & cōcupiscēs & φ pauci sunt deficientes circa delectatōnes & hi sūt innominati: & φ tēperatus medio mō circa hoc se hēt circa hʒ & fm rectam rōem.

Concupiscentiarū

aūt he q̄dē cōes videt̄ eē: he āt ꝓpe appositę: puta q̄ cibi q̄dē nālis. oīs. n. concupiscit q̄ indigēs fuerit siccū vł hūidū cibū: q̄nq̄ āt āmbos. & lectū igr Homer⁹ iuuēis & crescēs. talem aūt l talem non adhuc oīs: neq̄ eosdem ꝓpter qd videtur nr̄a eē: sed adhuc hēt aliqd & naturale. Alia. n. alqs sūt delectabilia & q̄dā q̄busdam delectabiliora cōtigētib⁹. In nālib⁹ q̄dē igr ɔcupiscētijs pauci peccāt: & vnū i plus Comedere q̄dē. n. q̄ ɔtigūt l bibere vsq̄ q̄ vtiq̄ supi pleāt̄ supabūdātie ē: q̄ fm naturam multitudine repletio ei⁹ idigētie nālis ɔcupiscētia. pp qd dicūt̄ isti castrimargi vt ꝑter idigētiā replētes eā. tales āt fiūt q multū bestiales. Circa ꝓpas āt delectatōes mlti & multiplicit̄ peccant. cor. n. q̄ amatores taliū dicūtur vł gaudendo quib⁹ nō oʒ vel vt magis: vel vt mlti vel vt non oʒ. Scdm oīa āt intēperaci supabūdant: etenim gaudēt q̄busdā q̄b⁹ n̄ oʒ odibilia enim & si q̄busdam oportet gaudere talium magis q̄ oportet & vt multi gaudent. Circa delectationes quidem igitur superabundantia: q̄m intemperantia & vitupabile manifestum.

Istud est capitulum secūdum tractat⁹ .3. in quo determinat̄ de actib⁹ tempātie & viciorum inter que temperantia ē medietas & cōtinet .4. partes ꝑncipales. In prima declarat̄ quomodo itemperat⁹ se hʒ circa delectatōes & ɔcupias. In .2. ibi. circa tristitias aūt. oñditur quō tēpantia & intēperātia sūt circa tristitias. In tertia pte ibi. Deficientes āt. declarat̄ de

vicio opposito intēpantie. In .4. ptē ibi. Tēpatus autem. ostenditur quomodo tempat⁹ se hʒ circa delectationes ꝯcupiscentias ꝛ tristitias.

Prima ps continet duas pticulas. In pma ponit ꝛ manifestat q̄dā diuo concupiscentiarū que talis ē. concupiscentiaꝝ quedā sunt cōes ꝛ q̄dā ppe pprie sunt q̄ sebnt ſm quādā oppōnem ad cōes. cōes cotupiscentie sunt concupiscentie naturales vt cōtupiscentia cibi ꝛ potus i coī talē. n. hʒ oīs hō. aā oīs hō ad subueniēdum idigētie nature ꝯcupiscit alimētū sicum qδ dicit cibus ꝛ humidū quod dicit potꝰ ꝛ qn̄qꝫ vtrūqꝫ: sicut ꝛ homerus dicit ꝙ oīs hō tā iuuenis q̄ꝫ crescēs. i. adolescens contupiscit lectum in quo requiescat. propria contupiscibilia sūt q̄ nō oēs homines ꝯcupiscūt. vbi gratia nō oēs homines cōtupiscūt talem vl talem lectum. s. stratum plumis aut preciosis tegumētis. Similiter non omnes homines desiderāt talem vel talem cibuꝫ. s. carnē perdicū vel gruis: aut alium cibum pciosum ꝛ delicatum sine delicate pparatum. ꝛ iō huiusmodi concupiscibilia videt eē i nr̄a potestate ꝛ nō sūt i nobis a natura nihil tn̄ phibet in his eē aliqd naturale qδ ptinet ad naturā īdiuidui lʒ nō ptineat ad naturā generis vel spēi. videmus enī ꝙ diuersis hoībus sūt delectabilia diuersa ſm eorum diuersas cōplexiones. Intelligēdum ē ꝙ temperancia ꝛ intēpantia non solū sūt circa delectationes ꝛ tristitias sed ēt sūt circa concupiscentias: ꝛ ē dr̄a inter delectationem ꝛ cōcupiscentiā. quia delectatō ē respectu bonoꝝ. pn̄tium ꝛ concupiscētia respectu futuroꝝ bonoꝝ sʒ tristitia ē respectu maloꝝ pn̄tium ꝛ timor respectu maloꝝ futuroꝝ. In naturalibꝰ. hē. z. p ticula prie ptis i q̄ ondit quō fit pcc̄m ꝛ iatemperantia circa predictas concupiscentias ꝛ intendit ꝙ in contupiscētys naturalibus q̄ sunt coēs pauci peccant: in concupiscendo enim alimentum ad subueniendum indigentie nature pauci peccant ꝛ nō ē peccatum in his nisi vno mō. s. ſʒ ꝙ aliquis plus sumit q̄ꝫ natura requirit. naturalis enim concupiscentia non concupiscie plus q̄ꝫ competit repletioni naturalis indigēntie. illi autem qui sumunt vltra indigentiam nature sūt castrimargi vocāt ꝛ tales sūt multum bestiales: quia solum curam adhibēt vt ventrem impleant absqꝫ discretione. ꝛ dicitur castrimargus a castri qδ ē venter ꝛ margꝰ quod est furor vel insania quasi habens furorem vel insaniam ventris. Circa pprias autem. secunduꝫ pprias delectatiōes ꝛ contupiscentias multi peccant ꝛ multipliciter ſcdm diuersas concupiscentias: illi enim qui sūt amatores talium delectationum peccant in eo ꝙ gaudent his quibus non oꝫ vel eo ꝙ gaudēt his qbus oꝫ magis q̄ꝫ oꝫ ꝛ sic de alys circūstantys: in omnibus enim his superabundant intemperati quia gaudent de his quibus non oꝫ gaudere: quia sunt indecentia ꝛ secundum saam naturam odibilia ꝛ si in quibusdam taliū oꝫ gaudere magis gaudēt in his q̄ꝫ oportꝫ ꝛ absqꝫ discretione: sic enim gaudēt multi. Cū enim intemperantia sit superabundātia circa huiꝰ i delectationes manifestum ē ꝙ ē vitupabilis sicꝫ ꝛ alie supabūdātie. sicꝫ i. z°. hꝰ dictū ē.

Circa tristitias autēꝫ non queādmodū in fortitudine in sustinendo dicitur tēpatꝰ neqꝫ intēpatꝰ in nō. Sed itēpatꝰ qdem in tristādo magis q̄ꝫ oꝫ. qm̄ delectabilia nō adipiscit. ꝛ tristitiā āt facit ei delectatio tēpatus ōt in nō tristari absētia ꝛ in abstinere a delectabili. Intēpatus qdē igit cōcupiscit delectabilia oīa: vel q̄ maxīe: ꝛ ducitur a ꝯcupiscētio vt p alys hec elegisset pp qδ ꝛ tristatur concupiscens ꝛ non adipiscens cum tristitia enim concupiscentia. Incontinenti autem assimilatur propter delectationem tristari.

Hec ē. z. ps pncipalis huiꝰ capl̄i i q̄ ostēditur quō tēpantia ꝛ itēpantia sunt circa tristitias. ꝛ intendit ostendere quomodo diuersimode se habent circa tristitiaꝫ fortis temperatus ꝛ intemperatus: ꝛ dicit ꝙ circa tristitias sunt tēpantia ꝛ intempantia sed nō sicut fortitado: nō enim dicitur tēpatꝰ in sustinendo tristitias neqꝫ intemperatus in non sustinēdo tristitias sicut fortis dicitur in sustinendo tristitias ꝛ timidus in non sustinendo eas: vnde fortis sustiet magnas tristitias: ꝛ laudatur ex hoc ꝙ sustinet eas. vnde fortis laudatur in sustinēdo tristitias: ꝛ temperatus laudatur ī nō tristando de hoc ꝙ abstinet a delectationibus ꝛ pmptus ē a delectatiōibꝰ abstinere.

Et intēpatꝰ vitupat ex hꝫ ꝙ tristat plus q̄ꝫ oꝫ ex hꝫ ꝙ nō adipiscitur delectabilia q̄ cōcupiscit. ꝛ sic delectatio p suā absentiaꝫ cāt tristitiam in intēpato. Intemperatus qdem igit. ꝙ āt itēpatus tristet pp absentiā dlectabiliū pbat. ꝛ ē conclusio. 69. ꝛ probat sic. absentia rei maxime desiderate causat tristitiam in desiderante. sed intemperatus maxime desiderat delectabilia. igit intemperatus tristat pp absentiam delectabilium. ꝛ hoc ē verū ꝙ delectatio per sui absentiaꝫ ē cā tristitie q̄uis hoc videat inconueniens seu assimilet incōueniēti. Quomodo autē delectatio p sui absentiam pōt eē causa tristitie pʒ ex pcedentibus quia non ē causa positiua tristitie sed puatiua. quō nauta p sui absentiam ē causa submersionis nauis ꝛ quō ignorantia negationis est causa inuoluntary vt patʒ in principio huiꝰ. z. libri. Super istam lr̄am intemperatus tristat ꝛ non adipiscēs ꝛ concupiscens. dic Commētator ꝙ phs p hꝫ ondit vitā itēparoꝝ eē tristissimā q̄ꝫ uis videat circa delectatōnes esse ꝛ i delectabilibꝫ: si enim in concupiscendo tristant nūq̄ꝫ

ē autem ꝙ non concupiscant intemperati sēp vtiq; erūt in tristitis: quare insanabile circa delectationē studiū in 3ʼo delectatōis pluri mi pseuerāt existētes. hec Cōmētator. Intelligendū ē hic ꝙ fortitudo est pncipalius circa tristitias ꝙ̄ tēperantia, qꝛ fortitudo ē circa tristitias q̄ sequūt ex pueritia nocinoꝝ ⁊ lesiuoꝝ sed tēperātia ē circa tristitias q̄ consequūt ex absentia delectabilium. s; pocioꝛ ē effectus q consequit ex psentia cause alicuius ꝙ̄ sit conseqūt ex absentia ⁊ ideo fortitudo ē principalius circa tristitias ⁊ temperāt a ē pncipalius circa delectationes que consequuntur ex presentia delectabilium.

Deficientes autē circa delectatōes ⁊ minus ꝙ̄ oꝫ gaudentes non multū fiunt non. n. humana ē talis insensibilitas. ⁊ enim reliqua alia discernunt cibos: ⁊ his quide; gaudent his autē nō. Si āt huic nihil ē delectabile neq; differt alterum ab altero longe vtiq; reit ab hoīum eē: nō sortitꝰ ē autem talis nomie ppter nō multū fieri. Tempatus aūt medie circa hec hēt. neq; .n. delectatur qbꝰ itēpatus maxime sed magis tristꝰ: neq; vl'r quibus non oꝫ: neq; vehemēter ta'i modo nullo: neq; abscētibꝰ tristat: neq; concupiscit vel mensurate: neq; magis ꝙ̄ oꝫ nullo. neq; qn̄ non oꝫ neq; vl'r talium nullo. Queq; autem ad sanitatem sūt vel ab bonam habitudinem delectabilia exn̄tia: hec appetet mensurate: ⁊ vt oꝫ. talia delectabilia non impedimenta his exn̄tia: vl' pter bonum vel sup substantiam. Sic. n. hn̄s magis diligit tales delectationes ꝙ̄ dignum sit temperatus āt non talis. sed vt recta ratio.

Hec ē tertia ps in q̄ determinatur de vicio oppoꝰ to intemprantie siue de actu illius vicii. ⁊ dicit ꝙ aliqui circa delectationes deficiunt scilicet ꝙ delectentur minꝰ ꝙ̄ oꝫ. nā delectationes acceptare nō soluz conuenit nature humane sed etiam omni aimali. ⁊ ideo si aliquis homo sit cui nihil videtur delectabile ille videtur esse lōge a natura humana: ⁊ quia talem raro inuenire contingit iō nō ē ei nomē impositum nisi vocetur insensibilis. Tēpatus āt. Hec ē quarta pars in qua oñditur qualiter se hēt tempatus circa delectationes. s. concupiscētias ⁊ tristitias. ⁊ dicit ꝙ tēpatꝰ circa delectatōes tristitias ⁊ cōcupiscētias se h; medio mō q̄. n. delectat i quibꝰ itēpatꝰ delectat: sed magis tristat si qn̄q; aliquod tale occurrat et vl'r: neq; delectat i qbus nō oꝫ neq; magis ꝙ̄ oꝫ ⁊ sic de aliis circūstantiis: nec concupiscet q̄ non oꝫ nec magis ꝙ̄ oꝫ: ⁊ sic de aliis quecunq; autem delectabilia expediunt ad sanitatē corporis vl' ad bonā hītudinē q̄ faciūt eā pmptū ⁊ expeditū ad ea q̄ h; facere huiꝰ i tēpatꝰ appetit. s. n. debitā mēsurā ⁊ vt oꝫ. si autē alia sint delectabilia que non sint necessaria ad duo p dicta tempatus appetit ea triplici cōditione obseruata. pma conditio ē ꝙ non sint ipeditia sanitatis aut bone habitudinis: cuiusmodi ē superfluus cibus ⁊ potus. Secūda conditio ē vt non sint preter bonum idest preter honestū sicut ē delectatio adulterii. Tertia conditio ē vt non sint super substantiam. i. vt non excedant facultatē appetentis. vt si pauper vellet vti cibariis nimis sumptuosis: ille enim q sic se habet vt appetat delectationes impeditiuas sanitatis aut bone habitudinis vel contrarias honestati vel excedentes diuicias suas magis amat delectationes ꝙ̄ dignū sit: qḋ nō cōuenit temperato qui amat delectatōes solum secūdum rationem rectam. Nota ꝙ concupiscentiarum quedam sunt cōmunes ⁊ quedā pprie. cōmunes. s. naleo ꝯsītes totuz genꝰ vel totam speciem vt concupiscentia cibi ⁊ potus ad subueniendū indigentie nature: ⁊ circa hāc pauci peccant ⁊ vno modo tantum. s. in sumendo plus ꝙ̄ natura requirit. Proprie autem sūt que consequūtur individuum ex mala consuetudine vel electione vt concupiā cibi ⁊ potꝰ alicuius delicati circa hanc peccant multi ml'r ⁊ qꝫ secundum omnes circunstantias. Itē circa circunstantias sunt vt fortitudo in sustinendo tristitias a causa lesiua ⁊ nociua principaliter causatas. Temperantia in non sustinendo tristitias delectationum. Intemperantia in sustinendo tristitias ppter absentiam delectationuz. timiditas in non sustinēdo tristitias a cā nociua principalitre inferendas. Ulterius no ꝙ temperatus delectatur ⁊ tristatur ⁊ concupiscit medio modo que oportet ⁊ secundum qḋ oportet. Concupiscit scḋm ꝙ oportet delectabilia que expediunt ad sanitatem corporis ⁊ ad bonam habitudinem. Concupiscit etiam alia delectabilia que neq; valent ad sanitatem corporis nec ad bonam habitudinem dum tamē non sint impeditiua sanitatis vel bone habitudinis vt cibus ⁊ potus superfluus. Concupiscit contra honestatem vt delectatio adulterii super substantiaz desiderantis vt non accedant facultatem vel diuicias desiderantis.

Capitulum tertiū de comparatione intēperantie ad timiditatem ⁊ ad peccata puerorum ostendens pmo ꝙ intēpantia ē magis voluntaria ꝙ̄ timiditas ⁊ ppter hoc ē exprobabilioꝛ ⁊ ꝙ voluntariū non reperitur eodē ordine i itēpantia ⁊ i timiditate qꝛ timiditas ē circa voluntariū i vl'i ⁊ inuolūtaria i pticulari eꝯ̄rio ē de itēpantia ⁊ quō itēpantia i noīe cū peccato puerorū ⁊ quomodo puer ⁊ intemperatꝰ cōueniunt ⁊ q̄liter ad mediū reducāt ⁊c.

Voluntario autem magis assimilatur in

itemperantia q̄ timor. Hec quidē eni ꝓpt̄ delectationem hic āt ꝓpter tristitiam. Quoꝝ h̄ qdem desiderabile: hoc āt fugibile. Et tristicia quidē stupefacit ⁊ corrumpit naturā hn̄tis: delectatio āt nihil tale facit. magis āt voluntarium pp quod ⁊ exprobrabilr: ⁊ eni assueti facile ad hoc. Multa. n. in vita talia ⁊ assuetudines sine periculo l terroribus āt ecōuerso. videbitur āt vtiq̄ nō similiter volūtariū timor esse his que f̄m singula. hoc quidem enim sine tristicia. Hec autem ꝓpter tristitiam stupefaciunt. ⁊ vt arma ꝓiciant: ⁊ alia deformiter faciant. ꝓpter qd̄ ⁊ videntur violenta eē: Intēperato āt ecōuerso. Que quidem f̄m singula volūtaria ꝯcupiscenti. n. ⁊ appetēti: totum āt minus. nullus eni cōcupiscit l tp̄ratus eē.

Intēdē. 3. capl̄m. 3. tractatus. 3. libri i quo phs cōpat intemperantiam ad alia vicia ⁊ continet dua s ptes p̄ncipales. In prima cōpat intemperantiam ad vicium timiditatis. In scd̄a ibi (nomen āt intempantie) cōpat intempetantiam ad vicia pueroꝝ. Prima pa continet tres pticulas. In prima ondit ꝙ intēperantia hꝫ plus de voluntario q̄ timiditas. In scd̄a ibi (ꝓpter quod exprobrabilius) infert correlarium. s. ꝙ intēpantia ē magis vituperabilis q̄ timiditas. In. 3. ibi (videbitur āt vtiq̄) omne qd̄ volūtariū nō repitur eodē ordine in itempātia ⁊ timiditate. In pria igitur pticula declarat phs ꝙ intemperantia plus habz in uoluntario q̄ timiditas. ⁊ hec ē cōclusio. 70. que probatur dupliciter. primo sic. intēperatus agit ꝓpter delectationē timidus vero ꝓpter tristitiam: sed delectatio ē magis voluntaria q̄ tristicia. igitur intemperantia hēc plus de voluntario q̄ timidus quia ē ꝓpter illud qd̄ ē delectabile ⁊ timiditas ꝓpter illud qd̄ ē fugibile. Et tristitia quidem) scd̄o ꝓbatur sic. illud qd̄ nō corrumpit naturā sed magis saluat naturam ē magis voluntarium q̄ illud qd̄ corrumpit ⁊ destruit naturā. sꝫ tristitia pp quā mouet̄ timidus stupefacit ⁊ corrūpit naturā habētis tristiciā: ⁊ dlectatō pp quā mouet̄ itēpatus nō corrūpit ei⁹ naturā sꝫ magis saluat. igitur itēpantia q̄ ē pp delectatōē hꝫ plus de volūtario q̄ timiditas. Propter qd̄ exprobrabili⁹. Hec ē scd̄a pticula prie ptis in q̄ ex dictis infert quoddā correlariū ⁊c̄ ꝙ itēpantia ē viciū magi exprobrabile q̄ timiditas: ⁊ ꝓbat̄ hec cōclusio. 71. dupl'r. p̄ sic. ex precedētib⁹ q: illud viciū qd̄ ē magis volūtariū ē magi exprobrabile sꝫ itēpantia ē magis inuolūtaria q̄ timiditas. io ⁊c̄. 2⁹ ꝓbat̄ sic. illud qd̄ facilius vitari pōt ē magi exprobrabile. sꝫ viciū itēpantie facili⁹ vitari pōt q̄ viciū timiditati. io ⁊c̄. Maiorē nota ⁊ mior declarat̄ sic. viciū qd̄ facili⁹ ⁊ sine piculo vitari p assuefactōem ad ꝯriū pōt facilius vitari: sꝫ itēpantia ē hui⁹ i. io ⁊c̄. nā facile ⁊ sine piculo potest hō assuescere bn̄ opari i his circa q̄ ē tēpantia ⁊ itēpantia q: talia multotiēs occurrūt i vita vt cibus ⁊ potus ⁊ hui⁹ i. ⁊ illa circa q̄ ē timiditas nō totiens occurrunt sꝫ multo rarius. Similiter assuesci bn̄ opari i talib⁹ circa q̄ ē tēpātia nō ē piculosum. sed assuesci i illis circa que ē timiditas vt circa act⁹ bellicos ē piculosum io ⁊c̄. Uidebit̄ āt) Hec ē. 3. pticula prie ptis i q̄ ondit̄ ꝙ volūtariū nō eodē ordie repit̄ i tēpantia ⁊ timiditate. ⁊ h̄ ē cōclusio. 72. ⁊ ꝓbat̄ sic. illa circa q̄ ē timiditas sūt volūtaria in vli ⁊ i pticlari sūt inolūtaria. sꝫ illa circa q̄ ē tēpantia sūt volūtaria i pticlari ⁊ inolūtaria in vli. vn̄ illa circa q̄ p̄ ē timiditas vt opa bellica sūt vlia ⁊ illa circa q̄ p̄ ē intēpantia sūt pticularia. igit̄ volūtariū nō repit̄ eodē ordine sed ordine ꝯrio in itēpantia ⁊ timiditate. Ams declaratur q̄tū ad vtrāq̄ ptē. nā aggredi bellū circa qd̄ ē timiditas ē magis volūtariū q̄ aggredi h̄ bellū i q̄ sūt multi inimici ⁊ potētes: ⁊ ita timiditas ē magis circa vle q̄ circa priculare sꝫ ecōtrario ē de itēpātia. nā illa circa q̄ ē intēpantia sūt volūtaria i pticulari ⁊ inuolūtaria i vli: nā cōmittere adulteriū ⁊ itēpātum eē ē inuolūtariū. sꝫ ꝯmittere adulteriū cū hac muliere pulchra ē volūtariū ⁊ ita itemperantia ē magis circa particulare q̄ circa vle.

Nomen āt itēperātie ⁊ ad puerilia peccata ferim⁹ hn̄t. n. q̄dā silitudinē vtꝝ ācabutio vocat̄. nihil ad ea q̄ nūc dr̄. Mānifestū āt qn̄ posteri⁹ a p̄oꝝ. n̄ male aūt videt̄ trāslatū eē. pūiri. n. oꝝ turpia appetētē ⁊ multā augmētatōem habētē: tale āt maxie cōcupia ⁊ puer f̄m cōcupiscētiā. n. viuunt ⁊ pueri: ⁊ maxie in his delectabil' appetitus. Si igit̄ nō erit hn̄ psuasibil' ⁊ ad dominās ⁊ ad multū veniet. Insaciabil. n. delectabilis appetitus ⁊ vndiq̄ isipiēti ⁊ ꝯcupiscētie opatio auget cognatum ⁊ si magne ⁊ vehementes sūt ⁊ cogitatōem pcutiūt. pp qd̄ oꝫ mēsuratas eē ipas ⁊ paucas. ⁊ rōi nihil ꝯriari. tale āt hn̄ psuasibile dicim⁹ ⁊ punitū queadmodū. n. puerum oꝫ f̄m p̄ceptum pedagogi viuere sic ⁊ cōcupiscibile ꝯsonat̄ rōi. In tēpo. n. ābob⁹ bonū ⁊ concupiscit tp̄rat⁹ q̄oꝫ ⁊ vtoꝫ ⁊ qn̄. ita āt ordinat ⁊ ratio. Hec igitur nobis dicta sunt de temperantia.

Hec ē. 2. ps p̄ncipalis h⁹ capli i q̄ phus cōpat intēpantiā ad vicia pueroꝝ. ⁊ p̄ pōit cōueniētiā q̄tū ad nomen. deinde ponit rōtōem cōueniētie nominū. Dicit igit̄ ꝙ peccatū itēpantie cōuenit i noie cū pcc̄o puerorū ⁊ istud i lingua latina magi apparet ex parte ꝟtutis q̄ ex parte viciȷ: dicim⁹ eni castitatem eē spēꝫ tēpātie ⁊ pueros hn̄ disciplīatos dici⁹ eē castigatos nē casti ⁊ castigati ꝯueniūt i noie ⁊ illos q̄ n̄ sūt disciplīati dicimus eē incastiga

tos ꝛ illos qui non sunt casti dicimus intactos ꝛ sic peccatū īteperātie ꝛ peccatū puerorū ꝗdā modo conueniūt in noīe sed quod borū noīetur a reliquo non ē ad ꝓpositum. Manifestuȝ est ꝙ illud cui posterius fuit nomē impositū noīatur ab eo cui primo fuit nomen īpositū. Nō male aūt) rō hꝰ trāslationis ē: qr pueri viuūt ſm concupiscentias sicut intemperati: ideo peccata illorum sūt similia ꝛ hāt noīa similia vnde oȝ puerū castigari ꝛ refrenari sicut et concupiscentiā: si enim n ō castigētur nec rōne suadeantur augebūtur multū ita ꝙ supra rōnem habebūt dñium: ꝛ rō huius ē. quia īsaciabilis ꝛ delectabilis ē appetitus: sicut enim puero insipiēti ꝛ ꝯcupiscentie ꝓpria operatio augȝ conatum. vnde sicut si puer īsipiens ꝑmittatur opari ſm cōcupiscentiam suā magis in eo crescit insipiā: ita homo si sue ꝯcupiscētie satisfaciat magis sua cōcupiscētia crescet ꝛ dñabitur ꝛ ꝑcipue si cōcupiscentie delectationuȝ sint vehementes ꝛ cogitationē pertutiāt. i. impediāt oparōēȝ intellectus (ꝓpter quod oȝ) ex his cōcluditur ꝙ ad bene viuere hoīs oȝ cōcupiscētias ꝛ delectationes suas eē mensuratas ꝛ nō vehemētes ꝛ rōni non cōtrarias. ꝛ hec ē cōclusio .73. q̄ ꝓbatur. si ꝯcupiē ꝛ delectatōes sint magne ꝛ multe ꝛ vehemētes magꝭ ꝛ magꝭ crescent ꝛ dñabuntur ꝛ impediēt iudicium rōnis ꝛ per consequēs destruēt hñ viuere hoīs. ideo ad bene viuere hoīs regrit ꝙ concupiē ꝛ delectatōēs sint mēsurate a recta rōe ꝛ ꝙ nō sint vehemētes quia sic multum contrariātur rōi ꝛ illum qui hēt ꝯcupiscētias ꝛ delectatōes sic mensuratas dicimꝰ eē bene psuasum ꝛ punitū idest bene castigatū a rōe. sicut enim oȝ ꝙ puer viuat ſm ꝑcepta pedagogi ꝛ hoc ad bonū ita sic hēt contupiscibile ī hoīe temperato ꝙ cōcupiscit q̄ oȝ. ꝛ sicut oȝ ꝛc. ꝓut ordinat recta ratio. Circa istaȝ materiā de temperātia sūt quattuor dubia. ꝑmum vtrum tēꝑantia sit ꝑn paliter circa delectationes tactus. ꝛ videt ꝙ nō. quia delectatiōēs spūales sūt maiores corporalibus. sed virtus tēꝑantie maxīe requiritur ad rfrenandū īmoderantiā delectationuȝ ideo tempantia magis regritur ad refrenādū delectationes spūales ꝙ corporales. Itē tēperātia ē circa delectationes necessarias nature. sed delectationes gustus sūt magis necessarie nature īdiuidui ꝙ venerea circa q̄ ē tactꝰ ideo videt ꝙ temperātia ē magis circa delectationes gustus ꝙ tactus. Contrarium dicit hic phs. Dicēdum ē sicut supra dictū ē delectatio accipitur cōiter ꝛ ꝓprie. delectatio communiter ē circa delectatōes oīum sensuum. ſȝ delectatio ꝓprie accepta ē circa delectationes gustus ꝛ tactus ꝛ magis circa delectatiōes tactꝰ ꝙ circa delectatōes gustus vt visum ē superius. Ad primum in ꝯrium dicendū ꝙ licet delectationes spūales sint vehemētiores ꝙ delectationes corporales non tamē ita apphēdūtur a sensu: ꝛ per ꝯsequēs non ita efficiunt appetitum sensitiuum contra cuius ipetum sit moderatio per virtutem moralem. ꝛ ideo circa delectationes intellectuales non ē tempantia que ē v̄tus moralis cum tempantia que ē v̄tus moralis solum sit circa delectationes sēsibiles

Ad aliud dicēdum ē. sicut pȝ per phm ī textu ꝙ delectatio naturalis consequens vsū cibi ꝛ potus nō ptinet per se ad gustum ſȝ ad tactū

Scḋo dubitatur vtrum isensibilitas sit vicium oppositū tempantie. ꝛ videtur ꝙ nō. qr homo dicitur insensibilis ex eo ꝙ deficit circa delectatōnes tactus sed abstinere a delectatōnibus tactꝰ videtur laudabile ꝛ v̄tuosū. ergo non ē vicium. oppositum v̄tuti. In oppositum vult phs. Dicēdum ē ꝙ aliquis pōt fugere delectationes sensibiles dupl'r. vno mō ꝓpter bonum finem puta ꝓp sanitatem acquirendā vel conseruādam vel vt ꝓmptius ꝛ meliꝰ opatōes suas exerceat. sicut pugiles ꝛ milites mꝉ toties abstinent a delectationibus cibi ꝛ potus vt possint melius pugnare ꝛ studiosi abstinent se ab huiusmodi delectationibus gr̄a veritatis contemplande. Alio mō se abstinet aliquis ab huiusmodi delectationibus ꝓpter fastidium ꝛ displicentiam appetitus reputans huiusmōi delectationes esse per se malas ꝛ abstinere a delectationibus isto scḋo mō ꝑtinet ad vitium isēsibilitatis ꝛ sic abstinētes dicūt insensibiles sed abstinere a delectationibꝰ sensibilibus propter bonum finem pertinet ad v̄tutem. Ad primum in contrarium pȝ ꝑ iā dicta quia abstinere ab huiꝰi delectationibus ꝓpter bonum finem ē v̄tuosum ꝛ laudabile. ſȝ abstinere ab his ꝓpter displicentiam appetitꝰ reputando huiusmōi delectationes eē per se malas ē viciosum ꝛ vituperabile. 3ᵒ dubitatur vtrum humana indigētia sit mensura appetendi delectabilia ſm sensum. vr̄ ꝙ non. qꝛ quicunqȝ excedit mensuram peccat si igitur necessitas vel indigentia nature eēt regula et mensura appetendi huiusmodi delectabilia ꝗcunqȝ appeteret delectationem vel delectaret vltra necessitatem nature peccaret qḋ falsum ē quia cum natura sit pautis contenta in quolibet excessu quātumcunqȝ puo eēt peccatum quod ē falsum. Item si sic tunc humana' indigentia eēt mensura temperantie quia ꝑ temperantiam ista delectabilia moderate appetūtur. sed hoc consequens ē falsum ꝛ falsitas consequētis pȝ quia temperantia cum sit v̄tus aie ē super necessitatem corporalem ꝛ superius nō regulatur nec mensuratur ab inferiori. iḋ ꝛc.

In oppositum ē Cōmentator hic ꝛ ēt phus

Dicendum ē ꝙ complexio humane indigētie ē regula ꝛ mensura appetendi delectabilia

fm sensum: quia finis est mensura z regula eorum que sunt ad finē: sed oīa delectabilia que veniant in usu hoīs ordinātur ad suppiendū necessitatē seu indigentiam humane nature.

Sciendū est tñ q sicut aliud est finis operi z aliud est finis opantis. vbigrā finis domificationis est domus. z finis domificatoris est aliqd aliud vt lucrū vl aliud huiusmōi. z ita finis vltimus humanoz actuū z ipsius temperantie est felicitas. sed finis pxim⁹ est supletio indigentie nature huāe. Ad pmuz in cōtrariū dicendū q ex hoc q suppletio indigentie est finis tempantie non sequitur q omis qui vtitur aliqua delectatione supra necessitatez nature peccz nisi excessus sit imoderat⁹ impediens bonum virtutis aut sanitatem aut bonambitudinem. Ad aliud concedo q suppletio huāe indigentie est mensura temperantie z vtraqz in organo corporali z vna. s. temperātia ordinatur ad aliam. s. ad suppletiōez indigentie huāe 4. dubitatur vtrum itemperantia sit maius vicium q̄ timiditas. z videt q timiditas sit magis vitium q̄ intemperantia quia semper maiori bono opponitur maius malum z meliori virtuti opponitur peius vitium vt patet per phm. 8. huius qui dicit q optimo contrariatur pessimū z per oña maiori bono contrariatur maius malum. s; timiditas opponitur fortitudini z intēpantia opponitur tempantie. z fortitudo est melior virtus q̄ temperātia qz fortitudo ordinatur ad bonum comūe qd est nobilius z diuinius bono particulari ad qd ordinat̄ tēpantia iō zc. Item illud est maius vitium qd est magis volūtarium p phm i textu. sed timiditas est magl volūtaria q̄ itēperātia qd patet: qz nullus cōcupiscit ee itēperatus: sed multi cōcupiscunt fugere periculū mortis qd ptinet ad timiditatez igitur timiditas est magis volūtaria q̄ itemperantia. In oppositum ē phs. dicendū q intemperantia est maius vicium sicut phs probat in littera. z pbatur alio⁹ sic. maioris vicij est vinci a debiliori q̄ a fortiori: sed fortius et difficili⁹ ē sustinere pericula mortis a quo vincitur timidus q̄ reiectare delectationibus. z ab eis abstinere a quibus vincitur intempatus. iō intempantia est maius viciū q̄ tiditas

Ad primum in contrarium dicendum est q fortitudo excellit tēperātiā ex parte finis: qa ordinatur ad maius bonū. s. ad bonū coē. sed ex parte difficultatis timiditas excedit itemperātiam. vnde dicendū est ad formā q ista p q̄ meliori virtuti opponitur peius vitium est vera cū ista additione ceteris existentib⁹ paribus. sed hic non sunt omnia alia paria: qz ia timiditas ē circa magis difficile q̄ intpantia.

Ad aliud dicendū q illud circa qd est timiditas ē magis volūtarium in vli sed non in particulari. nam illud circa qd ē intempantia est magis volūtariū in particulari. z iō ē simpl'r magis volūtarium. zc.

Irtute vtiqz z circa passiōes videntur aūt voluntaria esse que violenta z que pper ignorantiā facta. violētum ē cuius pricipiuz ē extra talem quo nihil confert operās vel patiens. vel sic violētū ē cui⁹ pricipiū ē extrīsec⁹ nihil cōferente vim passo. Opationes facte p p timorē maioz malorū sunt mixte ex volūtario z inuolūtario assimilantur tamē magis volūtarijs. volūtarie. n. sunt sunt cum opate sunt. In opationibus aūt talibus qñqz laudantur qñ turpe aliqd vel triste sustinēt pro magnis bonis. Turpissima. n. sufferre p nullo bono vel modico prauī ē. Quedā āt fortassis non est cogi sed magis morientem patitutem durissima. Est autem difficile qñqz iudicare quale p quali eligendū z quidē p quo sustinēdum ad huc difficilius imorari cognitis. Qd est pter ignorātiā est non volūtariū. s; inuolūtariū solum qd est triste z in penitudine Alterz videtur pter ignorātiā operari ab eo qd est ignorātem facere. Ebrius. n. z qui irascitur ignorās opatur nō pter ignorātiā: sed pter ebrietatem vel irā. Ignorat quidē oīs malus que opter operari z a quibus fugiendum Ignorātia eius qd cōfert non causat inuoluntarium. Ignorātia singulariū circa que est opatio causat inuolūtarium. Circa oia. i. circa oēs circūstantias ignorātia existente in quib⁹ est opatio qui hoz aliquid ignorat volens videtur opari z maxime in pricipalissimis. Pricipalissima aūt videntur in quibus opatio. i. obiectum vel materia circa quam est actus z cuius gratia. Sed ignorātia horū non sufficit ad inuolūtariū. sed cū hoc requiritur q sit cū tristitia z penitudine. Voluntarium videt̄ ee cui⁹ pncipiū ē in ipso opante sciēte singularia in quibus est opatio. Opationes que sunt ab ira z cōcupiscētia non sunt inuoluntarie.

Determinatis aūt his. Volūtariū in plus est q̄ electio volūtario. n. cōicant pueri z alia animalia electioni autem non. Repentina voluntaria dicimus sm electionem non. Incōtinens cōcupiscēs operatur. Eligens autem non continens aūt ecōuerso: eligēs qdē concupiscens aūt non. Electioni contrariat̄ cōcupiscentia concupiscentia aūt concupiscentie non Electio non ē impossibilium voluntas aūt est īpossibiliū. Voluntas quidem finis ē magis aūt electio eoz que sunt ad finem. Vnimaz aūt videtur electio circa ea que in nobis esse.

Electio nec est idem cū opinione vniuersal'r nec est idem cum opinione quadaz. Non videtur idem eligere optima z opinari. Quidā opinātur quod melius z pp malitiam eligūt que

non oz. Non omne voluntariū est elig bile sed preconsiliatū. Consiliantur aūt. Consiliabile nō p quo consiliaretur insipiēs sed intellectū habens. De eternis nullus consiliatur: neq de his que in motu sunt semper vt de solis cuersionibus nec d̄ hisque a fortuna puta thesauri inuentione. Consilium non est de omnibus humanis: sed de operationibus que ī nobis. Circa certas z per se sufficientes disciplinarum non est consilium vt de litteris scribendis. Circa que sunt magis incerte z magis dubitamus magis consiliamur. Circa magna assumimus consiliatores discredentes nobis ipsis velut non sufficientib' dignoscere. Consiliamur non de finibus sed de his que ad fines. Que enim per amicos fiunt per nos aliqliter fiunt principium enim in nobis. Consilium habet terminum, si enim semper consiliabitur in infinitum veniet. Quod ex consilio p iudicatū est eligibile est. Electio ē consiliabile desiderium eorum que in nobis. Consiliantur aūt, dicendū q simpliciter z sz veritatem volūtabile est per se bonum vnicuiq autem qd̄ videtur. Studiosus iudicat singula recte. z in singulis ei verum apparet. Secūdū vnūquemq enim habitum ppria sunt bona z delectabilia. Studiosus plurimū differt ab alijs z hoc quidē est verū in singulis videre quēadmodum z mensura eorum existens. Existente vtiq voluntabili operationes sm electionem sunt volūtarie. ideo z virtutum operationes voluntarie sunt in nobis autē z virtus. Dicere q nullus volens est malus neq nolens beatus assimilat hic quidē mendaci. hoc autem veraci beatus quide nullus nolens. Quorum principia sunt in nobis, z hec in nobis voluntaria. Legislatores puniunt z cruciant operantes mala quot quot non vi aut ppter ignoranciam cuius non ipi causa: bona aūt operantes honorat hos promocantes hos aūt p hibentes. Quecūq nō in nobis sunt neq volūtaria nullus p uocat operari vel nō operari vt ñ calefieri vel dolere: vel esurire. Ipsum ignorare puniunt si cā videtur ignorantie puta ebrijs duplices increpationes. Irrōnabile ē iniustū facientem non velle iniustū esse aut stuprātē incōtinentē. iniust' ex his nō requiescit z erit iustus qñ vult sicut nec eger sanus se dimittēs lapidem resumere quando vult a principio tamē erat. Sic autem iniusto z incōtinenti ex principio quidem iacerat tales non fieri: ppter qd̄ volentes sunt: facti aūt non ad hec inest nō eē. Non solū aūt aīe malicie volūtarie sunt sz et in quibusdam z que corporis quos increpam' propter naturā turpes vt cecos nullus increpat sed eos qui propter desideria seu in exercitationem z negligentiam. nullus improbabit cecos natura vel infirmitate vel plaga sed magis miserebitur. eum autem qui ex vini potatione vel alia incontinentia omis vtiq increpabit que autem in nobis non. Qualiscūq vnusquisq est talis finis videtur ei. Operationum a principio vsq in finem domini sumus scientes q̄ scd̄z singula habituū aūt principij adiectō non cognita quemadmoduz in egrotationibus sed quoniam in nobis erat sic simul nō sic vti q propter hoc volūtarie rē. Quoniaz quidez igitur medietas. fortitudo est medietas circa timores z audacias. Timemus autem terribilia hec autez sunt mala. propter qd̄ timores determināt expectationez mali. fortitudo non est circa illa que oportet timerē cuiusmodi est infamia quis fortis laudatur in non timendo. nec est circa omnia mala que nō oportet timere q non est circa paupertatez vel inopiaz sed circa illa que sunt in nostra potestate. Quidā in bellicis periculis timidi existentes liberales sūt: z ad pecuniaruz emissionez bene audēter hūt. Terribiliuz autez mors terminus vite z nihil adhuc mortuis videtur neque bonuz neque maluz esse. Principaliter autez dicitur fortis qui circa bonaz mortez impauidus z quecūq mortez inferunt repētina existentia: tales autē maxime que scd̄m belluz. fortis est intrepide cribilis: vt homo qui timet z sustinet terribilia que oportet z vt oportet z ̄est fortis. vnusqsq determinatur fine. boni vtiq gratia fortis sustinet z operatur que secunduz fortitudinē. Superbus videtur audax z fictor fortitudinis. vt eniz fortis circa terribilia se habet sic superbus vult videri propter qd̄ sunt multi ipsorū audaces timidi. Audaces sunt p̄uolantes ante pericula: in ipsis autez discedunt. fortes aute in operibus acuti prius autez quieti. mori fugientez inopiaz vel turpitudinez vel aliquid triste non fortis sed magis timidi. Mollicies eniz fugere laboriosa. Dicuntur autez et alie. Fortissimi videntur fortitudine ciuili apud quos timidi inhonorati: fortes autē honorati. Milites primi fugiunt quando super extenditur periculuz z deficiunt multitudini z preparationibus ciuilia permanentia moriūtur. furorez super fortitudinez inferunt. fortis furoris species habet: impetuosissimus enim furor ad pericula. homerus: virtutez immitte furori: z virtutez z furorez ecige. Naturalissima videtur que propter furorez esse: z preaccipiēs electionez z cui' gratia fortitudo est. Fortior videtur esse in repentinis timoribus impauidus z inperturbatuz esse q̄ in premanifestis repentina autez secunduz habituz. Fortes ignorantes non longe sunt ab his qui bone spei: deteriores autez quando dignitatez nullaz hūt. Circa audacias autez. fortitudo magis est circa terribilia q̄ circa audibilia. In sustinendo triste fortis magis laudatur. Difficilius est

tristia sustinere ꝙ a delectabilibus abstinere quanto virtutem quis habeat omnem et felicior sit magis in morte tristitia erit. tali. n. maxime vivere dignũ et iste maxime bonis priuatur sciens triste aũt hoc. Non vtiq; in omnib⁹ virtutibus delectabiliter operari existit preter inquantum finem attingit. Milites stipendiarij pauperes parati sunt ad pericula ut vitam ad parua lucra permittant. Post hec de tẽperantia. Delectationes quedã sunt aiales: quedam corporales: Circa aiales nõ est temperãtia nec itẽperãtia. Circa delectationes corporales visus auditus vel olfatus non est tẽperantia nec intẽperãtia. In delectationib⁹ circa odores per accñs delectabiles est tẽperãtia per accñs non per se. Alijs a aiaibus ab homie non est delectatio s; hos tres sensus. s. visum auditum olfatum pter secũdũ accñs. Temperantia et intemperantia sunt circa delectationes corporales quibus et reliqua alia coicant. vnde seruiles et bestiales videntur. hec autez sunt tactus et gustus. videntur autem intẽperati parũ vel nihil gustu vti. Coissimus sensuũ e act⁹ s; quẽ intẽperantia et videt iuste exprobrabilis qr non s; ꝙ hoies sumus existit l nobis sed s; ꝙ aialis. Talibus vtiq;. s. coib⁹ animalibus gaudere et maxime diligere bestiale.

Liberalissime delectationem que s; tactus abiate sunt a temperãtia et intẽperãtia. Cõcupiscentiarũ. Cõcupiscentiarũ sunt ꝗdã coẽs et quedã pprie et apposite. In naturalibus concupiscẽtijs pauci peccant. et in vnum vt i pl⁹ Repierio indigentie naturalis cõcupiscẽtia.

Circa pprias autez delectationes multi et multipliciter peccãt vt gaudendo quibus nõ oportet vel in magis &c. Intemperatus tristatur et non adipiscens et cõcupiscens cum tristitia enim concupiscentia. Incontinenti autem assimilatur ppter delectationẽ tristari. Temperatus mediomõ se habet circa hec. non enĩ delectatur quibus maxime intemperatus. sed maxime tristatur Quecũq; ad sanitatem sunt vel bonam habitudinem delectabilia existentia temperatus hec appetit mensurate et vt oportet. Et alia delectabilia appetit temperatus non impedimẽta his existentia vel ppter bonum vel ppter substãtiã. Voluntario autem magis. Intpantia magis assimilatur voluntatio ꝙ timor. Intemperantia est pp delectationem: timor vero propter tristitiã. quorum hoc quidem desiderabile hoc autem fugibile. Tristitia stupefacit et corrũpit naturã habẽtis. delectatio nihil tale facit. facile et sine periculo ẽ assuefieri ad ea circa que est intẽperantia in terribilibus ecõtrario est. Terribilia in vlĩ sunt sine tristitia. sed in singulari ppter tristitiam stupefaciunt eni vt arma piciant et alia deformia faciant. et ppter hoc videntur esse violẽta. Intemperata quedam in particulari sunt voluntaria quedam in vniuersali inuoluntaria nullus enim concupiscit intemperatus esse. Nomẽ intemperatie ad puerilia peccata ferimus. habent enim quandam similitudinem. Pueri enim oportet turpia appetentem et multaz augmentationẽ habentẽ tale autẽ maxime cõcupiscentia: et pueri s; cõcupiscẽtiam viuunt Insaciabilis enim delectabilis appetitus vndiq; insipienti. i. puero et cõcupiscentie opatio arguet cognatum. i. simile. Quemadmodum oz puerum sm̃ peceptum pedagogi viuere. sic et cõcupiscibile consonare rõni intentio enim amborum bonum. Incipiũt ꝯclones. 3. libri

Irtute vtique et circa passiones.

Conclusio prima est. ꝙ ad scientiã moralẽ pertinet considerare de volũtario et inuoluntario. Scda cõclusio ꝙ operationes facte ppter timorem maiorum malorũ sunt magis inuoiũtarie ꝙ volũtarie. Tertia ꝙ opationes facte pp timorem maiorum malorum sunt volõtarie. Quarta ꝙ non oia que opamur ppter bona exteriora sunt violẽta. Quinta ꝙ non omne qd quis facit propter ignorantiam est inuolũtarium. Sexta ꝙ non omne qd quis facit ignorans facit ppter ignorantiã

Septima ꝙ ignorãtia eius qd confert non causat inuolũtariũ. Octaua ꝙ ignorantia alicuius circũstantie in vlĩ mõ causat inuolũtarium. Nona ꝙ circũstantia alicuius i particulari ignorata causat inuolũtariũ. Decima ꝙ opata propter iram vl' cõcupiscentiam sunt volũtarie opata. Determinatio autẽ voluntario. Undecia ꝙ ad hanc sciẽtiam pertinet considerare de electione. Duodecia ꝙ electio non est aliquid cõuertibiliter cũ volũtario .13. ꝙ electio nõ est cõcupiscẽtia. .14. ꝙ electio non est ira. .15. ꝙ electio non ẽ idẽ qd voluntas. .16. ꝙ electio non est idez conuertibiliter cũ opinione. Decia septia. ꝙ electio non est eadem cuz opinione que est de his que cadunt sub nostra opatione. .18. ꝙ omne eligibile sit preconsiliatũ. Consiliantur autem vtrũ de oibus. .19. ꝙ consilium ẽ de operationibus humanis que sunt in nostra potestate. .20. ꝙ consilium non est de his ꝗ aliqua certa arte et per se sufficiente determinata sunt. .21. ꝙ non est equaliter consiliandum de omnibus que per nos fiunt. .22. ꝙ magis est consiliandum circa artes opatiuas ꝙ circa disciplinas speculatiuas. .23. ꝙ consilium non est de finibus. .24. ꝙ inquisitio consiliatiua pcedit ad illud quod est primũ in operatione. .25. ꝙ consilium habet terminũ

.26.ꝙ consilium precedit electionē. .27
ꝙ electio est desideriū consiliabile eorū q̄ sunt
in nr̄a potestate. Uoluntas quidē. Cōclo.28.
Non solū per se bonū est volūtabile. .29.ꝙ
non solū apparēs bonū est volūtabile. .30.
ꝙ bonū simpliciter est simplr̄ voluntabile. ⁊
bonū apparens est volūtabile s̄z quid ⁊ in re
spectu. Existente vt q̄ volūtabili. .31.ꝙ vir
tutes sunt in potestate nostra. .32.ꝙ mali
tia opposita virtuti est in potestate nr̄a. .33.
ꝙ homo est principium ⁊ cā suarū operationum
bonarū ⁊ malarū. .34.ꝙ operationes causa
te ex ignorātia cuius ignorātie hō est cā sunt ī
sua potestate. que tn̄ vident̄ habere aliquid d̄
volūtario. 35.ꝙ habitus anime sunt volun
tarij ⁊ in potestate nostra quātū ad eorū gene
rationē. Q̄d habitus viciosi sunt in potestate
nostra. .36.⁊ hoc quātum ad eorū corrupti
onem. 37.ꝙ aliq defect⁹ corporales sunt vo
luntarij ⁊ in potestate nostra. 38.ꝙ fantasia
seu apparitio est volūtaria ⁊ in potestate nr̄a.
.39.ꝙ desideriū finis n̄ inest homini a natu
ra. Q̄m quidē igit̄ medietas. 40.ꝙ forti
tudo non est circa timorem infamie seu male
opinionis. 41.ꝙ fortitudo non est circa tio
rem paupratis inopie vel egritudis. .42.
ꝙ fortitudo non est circa timorē malorū p̄so
nalium. .43.ꝙ fortitudo est circa timorem
mortis. .44.ꝙ fortitudo est circa timorem
mortis in bello. .45.ꝙ fortitudo que ē vir
tus est principaliter circa timorē mortis ī bel
lo.46.ꝙ fortitudo n̄ ē circa tīorē mortis ī ma
ri vel egritudine. Terribile aūt non omnibus
47.ꝙ ille est fortis qui audet ⁊ timet: ⁊ su
stinet que oportet: ⁊ quando oportet: ⁊ vbi oportz
⁊ gr̄a cuius oportet 48.ꝙ sustinere mortuū
ppter molestiam vitandam non pertinet ad
fortem. Dicuntur autē ⁊ alie. 49.ꝙ fortitu
do que est ppter timorem pene est deterior q̄
fortitudo que est ppter honorē impetranduz
vel opprobrium vitanduz. .50.ꝙ fortitudo
ciuilis est melior q̄ fortitudo militaris. 51.
ꝙ fortitudo per furorē nō est fortitudo. 52.
ꝙ qui sustinent tristia ppter concupiscentias
non sunt vere fortes. 53.ꝙ fortes ppter spē
non sunt vere fortes. 54.ꝙ ille est magl for
tis qui in repentinis timoribus non timet nec
turbatur q̄ ille qui non timet in periculis p̄ui
sis ⁊ prius manifestis. 55.ꝙ fortes ppter ig
norātiā sunt deteriores q̄ fortes ppter spem.
Circa audacias autem ⁊ timorem. cōclo 56.
ꝙ fortitudo magis habet esse circa terribilia:
q̄ circa ausibilia. .57.ꝙ fortitudo est circa
tristitias. 58.ꝙ fortis in sustinēdo tristia aliq̄
delectationem habet sed modicam. 59.ꝙ
quāto aliquis magis perfectus est ī virtute ⁊
felicior tanto magis tristatur in morte. 60.
ꝙ fortitudo fortis in sustinendo tristia ⁊ mor
tem in bello non minuitur sed magis augmen
tatur. Post hec de temperantia dicamus.
61.ꝙ circa delectationes aīales vt est tem
perantia nec intēperantia. .62.ꝙ temperā
tia ⁊ intēperantia sunt circa delectationes cor
porales. 63.ꝙ temp̄antia ⁊ intemperantia
non sunt circa delectatiōes visus ⁊ audit⁹ nec
olfatus. 64.ꝙ alijs aīalib⁹ ab hoīe nō iest
delectatio s̄m visum vel auditum vel olfatū
nisi per accn̄s. 65.ꝙ tēperantia ⁊ intp̄antia
sunt circa delectationes gustus ⁊ tact⁹. .66.
ꝙ temperātia ⁊ intp̄antia magl h̄nt esse circa
delectationes tactus q̄ circa delectatationes
gustus. 67.ꝙ intēperantia ē iuste exprobra
bilis. 68.delectatiōes maxime liberales ho
minibus approp̄ate non sunt delectationes
circa quas est temperantia. Concupiscentia
rum aūt he quidē coēs. .69.ꝙ intp̄atus tri
statur ppter absentiam delectabilium. Uolū
tas autem. 70.ꝙ intp̄antia plus habet d̄ vo
luntario: q̄ timiditas. 71.ꝙ intp̄antia ē vi
ciū magis exprobrabile q̄ timiditas. .72.
ꝙ volūtariū non eodē ordine reperitur ī tp̄ā
tia: ⁊ in timiditate. 73.ꝙ ad bene viuere ho
minis oportet cōcupiscētias ⁊ delectationes
suas esse mensuratas: ⁊ non vehementes: sed
paucas ⁊ rōni nō cōtrarias. et sic est finis.3.

Incipiunt questiones mote in q̄rto libro.

Irca quam materiam est libera
litas. mouetur ⁊ soluitur
tractatu p̄⁹ caplo p̄:ꝙ ē circa pecunias
q: c̄c pecunias operatio liberalitatis laudat̄. que
est principalis actus liberalis: verū dare vel
accipere. mouetur ⁊ soluitur tractatu primo
capitulo primo. ꝙ ipsius liberalis magis ē da
re quibus oportet q̄ accipere vnde oportz. q:
ad virtutem magis pertinet bene agere q̄ bn̄
pati. ⁊ quia ppter operationem magis laudatur
liberalis. ⁊ etiam q: difficilius ē dare q̄ acci
pere. Quorum medietas ē liberalitas: mouet̄
⁊ soluitur tractatu p̄mo caplo primo. ꝙ ē me
dietas inter p̄digalitatē ⁊ illiberalitatem: q:
p̄digus habundat in dando. ⁊ illiberalis de
ficit in dando ⁊ liberalis nec deficit nec habū
dat. Quod viciorum extremorū est peius. vtrū
p̄digalitas vel illiberalitas: mouetur ⁊ solui
tur tractatu p̄mo caplo p̄mo. ꝙ p̄digus ē mi
nus malus q̄ illiberalis: q: p̄digus est de fa
cili sanabilis in suo vitio. quia egestate ⁊ eta
te: ⁊ illiberalis est insanabilis quia causa ei⁹
scilz senectus ⁊ impotentia non potest sanari.
Quod viciorū extremorum magis opponitur
illiberalitati. mouetur ⁊ soluitur tractatu pri
mo caplo primo ꝙ illiberalitas magl opponi
tur liberalitati q̄ p̄digalitas: quia illud vici
um qd̄ est peius magis opponit̄ virtuti. Utrū

liberalitas ꝛ magnificentia differant: moueẗ ꝛ soluitur tractatu primo capitulo scđo ꝙ differunt quantum ad materiā quia liberalitas se extendit ad omnes operationes que sunt circa pecunias: sed magnificentia est solum circa operationes sūptuosas. si enim aliquis expēdat in rebus paruis moderate s ꝫ ꝙ est dignū non dicitur magnificus. Quoꝝ vicioꝝ extremorum est magnificentia medietas: mouetur et soluitur tractatu primo ca° z° ꝙ est medietas inter paruificentiam ꝛ banausiaꝫ. paruificentia .n. opponitur magnificentie per moduꝫ defectus ꝛ banausia per modū excessus. Quibus personis cōperit magnifice expendere: moueẗ ꝛ soluitur tractatu primo tractatu. z. ꝙ ad nobiles genere. ꝛ ad viros in dignitatibus cōstitutos habentes magnas diuitias pertinet facere sumpt⁹ magnificos: ita ꝙ expense sint proportionate ꝛ persone expēdenti ꝛ operibus circa que fiunt expense. ꝛ ita ꝙ expense non solū deceant tale opus in quo expenduntur. s ꝫ ēt ꝙ deceant facienteꝫ expensas. Circa que est magnanimitas. mouetur ꝛ soluiẗ tractatu z° capitulo primo. ꝙ magnanimitas est circa magna ꝛ maxime circa timores que sunt maxime bona exterioruꝫ bonoruꝫ quia honorē atribuimus deo ꝛ optimis pro premio nō habentes melius quod tribuere possimus. Quoruꝫ vicioruꝫ extremoruꝫ magnanimitas est medietas. mouetur ꝛ soluiẗ tractatu z. capitulo primo ꝙ magnanimus est mediuꝫ inter pusillanimuꝫ ꝛ caymum quia caymus dignificat se maiorib⁹ honoribus q̄ꝫ est dignus ꝛ pusillanimus non dignificat se quibus est dignus sed magnanimus dignificat se magnis quibus est dignus

Quō magnanimitas se habet ad virtutes. mouetur ꝛ soluitur tractatu. z caplō ṗmo ꝙ sit ē sin caliis virtutibus. ꝛ in opatione cuiuslibꝫ virtutis intendit illud qđ est magnū in illa operatione. Qualiter magnanim⁹ se habꝫ ad alios: mouetur ꝛ soluitur tractatu. z. ca° ṗmo ꝙ ad magnanimū pertinet vt se ipm honorabilem exhibeat ad illos qui sunt in dignitate ꝛ in excellentia honoꝝ fortune. ꝛ ad mediocres mediocriter. Quod vicioꝝ extremorū magis opponitur magnanimitati. moueẗ ꝛ soluitur tractatu z° caplō ṗmo ꝙ pusillanimitas magis opponiẗ magnanimitati q̄ꝫ caymotes. quia pusillanimitas est vicioꝫ deteri⁹ q̄ꝫ caymotes qꝛ facit hoīes deteriores. Utꝝ circa mediocres honores sit aliqua v̄tus: mouetur ꝛ soluitur tractatu. z. c° z° ꝙ circa paruos honores est quedaꝫ virtus innoīata. qꝛ circa mediocres honores cōtingit in appetendo eos superabundare ꝛ deficere. ꝛ ēt mediū tenere qđ pertinet ad virtutē. Utrū sit circa iras aliqua virtus. mouetur ꝛ soluitur tractatu. 3. cōtento in vno ca° ꝙ sic quia circa iras cōtingit supabūdare ꝛ deficere. ꝛ supabundantia ꝛ defectus circa iras sunt vituperabiles: ideo circa iras est mediū laudabile qđ māsuetudo nominatur. cuius extrema sunt iracūdia ꝛ irascibilitas. Qđ viciorum extremoꝝ oponitur māsuetudini: mouetur ꝛ soluitur tractatu. 3. ꝙ iracūdia magis opponiẗ māsuetudini q̄ꝫ irascibilitas quia homo magis inclinaẗ naẗ ad supabūdātiā ire q̄ꝫ ad defectū ire. Utꝝ circa cōuictū humanum qui fit ꝑ hoc ꝙ hoīes adinuicē coīcant in sermonibus ꝛ in rebus sit aliqua virtus. moueẗ ꝛ soluiẗ tractatu. 4. ca° ṗmo ꝙ sic. ꝛ hec vocatur amicitia in coicatione ꝛ non in affectione vel affabilitas quia circa cōuictū est repire supabūdantiā ꝛ defectū vituperabiles. nā quidā intendunt oībus placere vt placidi. ꝛ quidā itendunt oēs cōtristare. vt discoli ꝛ litigiosi. Utrū circa humanos actus sit aliqua virtus media inter iactantiā ꝛ yroniā. mouetur ꝛ soluitur tractatu .4. ca° z° ꝙ est talis habitus medius que veritas nominatur. ꝛ hñs talē habitū nec dicit sibi maiora inesse q̄ꝫ insunt. nec negat ea inesse que insunt. ꝛ hoc facit in eu ꝙ talis est s ꝫ habitum. Utrū circa ludos possit esse virt⁹ moueẗur ꝛ soluiẗ tractatu. 4. ca° 3° ꝙ sic: quia in ludendo pōt esse supabūdantia ꝛ defect⁹. et per ꝯñs pōt esse mediū qđ est virtus. ꝛ hec virtus vocatur eutrapelia. ꝛ est medietas inẗ bomolochiā ꝛ agricoliā seu siluestritatē. Utꝝ verecundia sit virtus: mouetur ꝛ soluitur tractatu quinto ꝙ non est virtus qꝛ sit cū trāsmotatione corporali. nā verecūdati rubescūt sicut timidi pallescunt.

Incipit quart⁹ Liber Ethicorum.

Liber quartus

continet quattuor ptes. in primo deterꝫ(?) [illegible]na de virtutibus respicientib⁹ bona exteriora cuiusmodi sunt diuitie ꝛ honores: In scđa ibi. māsuetudo aūt est. determinat de quadā v̄tute respiciēte mala exteriora. In tertia ibi. ī colloquiis ꝛ ꝯuiuere. determinat ō v̄tutibus que sunt circa actus humanos. In quarta parte ibi. de verecūdia autē. determinat de quadam passione laudabili q̄ verecūdia nominatur. prima pars cōtinet duos tractatus. In primo determinatur de v̄tutibus q̄ respiciūt diuitias In scđo ibi. magnanimus aūt. determinatur de virtutibus q̄ sunt circa honores. Tractatus primus cōtinet duo capitula. primū est de liberalitate q̄ est circa diuitias mediocres ꝛ viciis ei oppositis. In secunda ibi. videtur autē cōueniens esse. determinatur de magnificentia que est circa diuiti

as ⁊ expensas magnas.

Capitulum primū in quo ostenditur ꝙ liberalitas est medietas circa pecunias quia circa dationez ⁊ acceptionez pecuniarum liberalis laudatur: ⁊ quid intelligitur p pecuniaz ⁊ ꝙ prodigalitas ⁊ illiberalitas sūt superabundantie ⁊ defectus circa eas ⁊ quid illiberalitas ⁊ quid pdigalitas tā coiter ꝙ ꝓprie dicta. ⁊ quis ꝓprie prodigus: ⁊ quis liberalis ⁊ quod magis est liberalis in datione ꝙ in sumptiōe ⁊ laudabilior. ⁊ ꝙ liberales amātur maxime ⁊ secūdū quas circūstātias optet liberalē dare. ⁊ ſm quas ñ dare. ⁊ ſꝫ quas ⁊ vñ accipere ⁊ ñ accipe. ⁊ ꝙ liberalitas cōsistit ñ in multitudine datorū sed in dantis habitu i cōparatione ad substātiā dantis ⁊ necessitatē accipientis. ⁊ ꝙ liberalis nō de facili ditatur et propter quas causas licet obseruet recte dationis ⁊ sumptionis circūstantias adhuc liberalitas cuꝫ sit medietas facit vtraqꝫ vt oportꝫ quia consequuntur se adinuicē decens datio ⁊ decens acceptio. ⁊ ꝙ liberalis est bene cōtractiuus: ⁊ in quibus superabundat ⁊ deficit ⁊ in quibus illiberalis ⁊ ꝙ prodigus est sanabilior ⁊ melior illiberali ⁊ propter quid illiberalis ē insanabilis: ⁊ ꝙ diuersi sunt modi illiberalitatis ⁊ ꝙ illiberalitati magis cōtrariatur liberalitas: ꝙ prodigalitas ⁊c.

Dicamus aūt deinceps de liberalitate videtur autez esse circa pecunias medietas: laudatur eniꝫ liberalis non in bellicis neqꝫ in quibus temperatus. Rursus neqꝫ in iudicijs. sed circa dationez pecuniarum ⁊ sumptionez: magis autez in dationez pecunias aūt dicimus oīa quorumqꝫ dignitas nūmismate mensuraē. Est aūt ⁊ pdigalitas ⁊ illiberalitas circa pecunias su[illegible] būdātia ⁊ defectus. ⁊ illiberalitatē quidē copulamus semꝑ magis ꝙ oportet circa pecunias studētibus pdigalitatem aūt inferimus qñqꝫ cōplectentes ītēperatis hoīb⁹. Incōtinentes. n. ⁊ itpatos cōsumptores prodigos notamus pp qꝺ ⁊ prauissimi videntur esse. multas. n. simul malicias hñt non autē ꝓprie appellātur vult eniꝫ pdig⁹ eē qui vnū aliqꝺ malū habet corrūpere substantiam. prodigus. n. qui propter se ipm perditus videtur aūt perditio quedā ipsius rē ⁊ substātie corruptio vt viuere per has existēte sic vtiqꝫ pdigalitatē accipimus. Quoꝝ aūt est aliq̄ vtilitas his. n. bene vti ⁊ male diuitie autem sunt vtilium. vnoquoqꝫ aūt optime vtitur q habet circa singula virtutē ⁊ diuitijs aūt vtetur optime qui hꝫ circa pecunias virtutē. Iste aūt ē liberalis. vſ⁹ aūt videtur esse pecuniarum cōsūptio ⁊ datio. Acceptio aūt ⁊ custodia possessio magis pp qꝺ magis est liberalis dare quibus oportet ꝙ accipere: vnde optet. ⁊ non accipere vñ non optet. virtus enim magis benefacere: ꝙ bene pati ⁊ bene opari magis ꝙ turpia non operari. Non ī manifestum aūt qm̄ dationes quidē sequitur bene facere ⁊ bona operari. ⁊ grā danti non accipienti sed ⁊ laus magis ⁊ facilius aūt accipere ꝙ dare. ꝓprium aūt minus emittūt magis ꝙ accipiūt alienū. Sed liberales dicūtur qui dant. Qui vero accipiūt non in liberalitate laudanē. Sꝫ non min⁹ in iusticia qui aūt accipiūt neqꝫ laudantur multū amātur aūt maxime liberales eorū q in virtute vtiles. n. hoc autē in datiōe

IStud est p̄mū capitulū libri quarti in q̄ determinaē de liberalitate ⁊ vicijs ei oppositis. ⁊ cōtinet quatuor ptes principales. In p̄ma determinatur de materia liberalitatis et viciorū ei oppositoꝝ ⁊ de opationib⁹ liberalitatis viciorū oppositorū circa ꝓpriā materiā. In. 2. ibi. que aūt ſm virtutē operatiōes. ostēditur circa quas circūstātias oportet liberalē dare et non dare. ⁊ ſm quas ⁊ vnde accipere ⁊ non accipere. ⁊ que sunt ꝓprietates liberalis. In tertia parte ibi. Qui aūt superabūdat. determinatur de pdigo ⁊ in quibus superabundat ⁊ deficit pdigus. ⁊ in quibus illiberalis. In quarta parte ibi. Illiberalitas aūt insanabilis. determinatur de illiberalitate ostēdendo pp quid illiberalitas est insanabilis. ⁊ ꝙ diuersi sunt modi illiberalitatis ⁊ qui sunt iiii. prima pars cōtinet duas particulas. In prima declaratur ꝙ tam liberalitas ꝙ vicia ei ꝯtra sunt circa pecunias. 2⁰ ostēdiē ꝙ vicia opposita liberalitati sunt circa pecunias. ⁊ p̄mo dicit de quo est intērio dicēs ꝙ post tēperantiaz dicendū est de liberalitate. Uidetur autem esse. hic ostendit ꝙ liberalitas est medietas circa pecunias. Et hec est prima cōclusio hui⁹ libri ⁊ ꝓbatur sic. quelibet virtus circa illa est medietas circa que operatio virtutis laudaē sed operatio liberalitatis laudatur circa pecunias. ergo liberalitas est medietas circa pecunias. maior patet de se ⁊ minor ꝺclaraē per h ꝙ liberalis non laudaē quia prudenter se hꝫ in rebus bellicis nec q2 tpate se haber in venereis aut alijs delectationibus tact⁹ nec quia recte se habet in iudicijs. sed quia bene se habet in dando ⁊ accipiēdo pecunias sed magis laudatur in dando. Pecunias autem. exponit quid ītelligit nomine pecunie. ⁊ dicit ꝙ nomine pecunie intelligit oīa illa quorum dignū pcium nūmismate mensurari pōt sicut ē equ⁹ asinus domus vestis ⁊ quecūqꝫ talia q̄ denariis appreciari possunt quia idē est dare vł accipere ista ⁊ dare vel accipere pecunias. ⁊ ideo circa talia est liberalitas. ⁊c. Notāda sunt

hic duo.primo fm cõmentatorẽ hic ꝙ phs ostendendo liberalitatẽ esse circa pecunias dat generale documẽtũ ad sciẽdum circa quod obiectum est quelibet virtus.qꝛ enim virtus est bonũ laudabile ideo quelibet virt⁹ est illa circa que opatio virtutis laudaꝛ.ꝛ hoc est documentũ generale.2ᵐ est notandũ ꝙ materia seu obiectum virtutis ẽ duplex.s.ppinq̃ ꝛ remota.Materia virtutis existẽs circa passiones.quedã ppinqua vt passio interior.ꝛ remota:vt obiectum passionis.materia ppinqua cuiuslibꝫ virtutis moderatiue passionũ sunt ipe passiones circa quas est huiusmodi virtus imediate.Materia remota ipius virtutis moderantis passiones est obm passionuꝫ sicut materia proxima fortitudinis est timor ꝛ audacia materia remota periculis mortis. Similiter delectationes ꝛ concupie sunt materia ppinqua temperatie ꝛ cibi potus ꝛ actus venerei sunt materia remota tẽperantie. Et eodeꝫ modo materia propinqua liberalitatis ẽ cupiditas vel amor pecuniarũ.sed materia remota ipsi⁹ liberalitatis est pecunia ꝛ omẽ aliud cuius quũ precium pôt nũmismate mensurari. Est sũt ꝛ prodigalitas. Ex hoc ꝙ liberalitas ẽ circa pecunias:cõcluditur ꝙ pdigalitas ꝛ illiberalitas sũt circa pecunias.ꝛ hec ẽ cõclo.2.hui⁹ libri ꝛ pbatur sic.mediũ ꝛ extrema sunt circa idem.sed liberalitas que est mediũ inter pdigalitatem ꝛ illiberalitateꝫ est circa pecunias. igitur pdigalitas ꝛ illiberalitas sunt circa pecunias. Illiberalitatẽ attribuimus autem illis qui circa pecunias student magis q̃ oportet.pdigalitatẽ attribuimus illis qui intpate viuunt:hi enim cõsumũt ꝛ deuastãt pecunias vt cõpleãt suas cõcupiscentias pp quas pranisimi videntur esse.multas.n.simul malitias hñt.s. pdigalitatẽ ꝛ itpantiam. Non autẽ pprie.sed licet intpati pdige viuãt non tamẽ pprie appellãtur pdigi.prodigus est qui im habet vnam maliciã principaliter intẽtã.s.corrumpere ꝛ dissipare suã substãtiã.Prodig⁹.n. dicitur quasi pditus vel perditus qꝛ perdit seipsum ꝛ suam substantiaꝫ conseruare.inquãtum perdit diuitias q̃ hñt suã substãtiaꝫ conseruare. Notandũ ẽ ꝙ pdigus dicit ille q consumit suas diuitias non pp aliaꝫ causaꝫ q̃ propter cõsumere in quo delectatur ꝛ nõ hꝫ alia pbe pter se ipm.i.pter ipm cõsumere. quia si aliquis pter aliã causam cõsumit suas diuitias vt pp delectationes venereas nõ deber pter hoc dici pdigus sed dici incontinens seu intpatus.quia virtus ꝛ viciũ nomẽ habet a fine. videmus.n. multos illiberales ꝛ parcos qui diuitias suas cõsumũt pter incontinentiã qui parcũt corpori suo non audentes expendere in se ipis nec in aliis:ꝛ tñ pter delectationẽ veneream oĩa sua cõsumũt.ꝛ manifestum est ꝙ tales non sunt prodigi. Quorũ aũt est aliqua vtilitas.Hec est scda pticula p me partis in qua determinaꝛ de opationibus liberalitatis:ꝛ viciorũ ei ꝯriorũ.ꝛ primo ostẽdit ꝙ circa materiã liberalitatis cõtingit bñ ꝛ male opari.ꝛ bene opari circa diuitias ẽ actus virtutis.ꝛ male opari est opatio viciꝫ oppositi virtuti primo.ꝛ ondit ꝙ diuiciꝫs cõtingit bene ꝛ male vti.ꝛ hec ẽ cõclo.3.ꝛ pbaꝛ sic omni bono vtili ad finẽ cõsequẽdũ contingit bene ꝛ male vti diuitie sunt bona vtilia ad finem cõsequẽdũ.g ꝛc.ille aũt optime vtiꝛ omnibus qui habet virtutẽ directiuã circa pecunias ꝛ hic est liberalis. Dubitatur hic ꝛ videꝛ ꝙ maior huius rõnis sit falsa.quia virt⁹ moralis est bonũ vtile ad finẽ cõsequendũ.s. ad felicitatẽ cõsequẽdã.Sꝫ tñ virtute morali nõ contingit male vti.vt patet ex 2ᵒ hui⁹. Dicendũ est ꝙ vti virtute cõtingit dupl'r. vel tãquã habitu a quo opatio procedit que opatio est vsus virtutis.ꝛ isto modo non cõtingit male vti virtute quia a virtute non pcedit aliq̃ mala operatio.Alio modo cõtingit vti virtute tanq̃ obiecto ꝛ sic contingit male vti virtute contingit.a.ꝙ aliquis desideret virtutẽ ppꝛ malũ finem.vt ppter inanẽ gloriã vel ppter cupiditatẽ acquirendi diuitias: vnde maior directe rõnis intelligiꝛ de vsu rei tanq̃ obiecti rei omni bono ordinato ad finẽ cõsequẽdũ cõuenit vti bene ꝛ male tanq̃ obiecto. Usus aũt rei pprius vsus pecuniarũ videtur esse consumptio ꝛ datio.Accipere vero ꝛ custodire pecunias magis est eas possidere q̃ eis vti.ꝛ iõ qui non dat pecunias sed custodit eas non vtitur illis vt oportet.Propter qð magis. ꝛ cuꝫ dare ꝛ accipere sint actus liberalitatis quia ipsius liberalis est magis dare quibus oportet q̃ accipere vnde oportet ꝛ non accipere vñ nõ oportet.Et hec est cõclusio.4.ꝛ probaꝛ p quinq̃ rõnes.Prima est hec.Ad virtutẽ magis ptinet bene facere q̃ bene pati ꝛ bona operari magis q̃ turpia non operari.sed ex hoc ꝙ aliquis dat quibus oportet facit bene ꝛ ex hoc ꝙ accipit vnde oportet bene patitur.igitur ad liberales magis ptinet dare quibus oporꝫ q̃ accipere vnde oportet. Et gratia danti. 2.probatur eadeꝫ ꝯᵒ sic.operationi virtutis debetur laus ꝛ gratiaꝝ actio circa illud. igitur illud magis est virtus ppter qð magis tribuitur virtus a gratiaruꝫ actio.sed propter dationẽ magis tribuitur laus ꝛ gratiaruꝫ actio q̃ propter acceptioneꝫ. ideo ipius liberalis est magis dare q̃ recipere. Et facilius.3.pbatur ꝯclo sic.circa illud magis est virtus quod est magis difficile aũ virtus est circa bonũ ꝛ difficile.vt patet ex pcedentib⁹. sed difficilius ẽ dare q̃ accipe

minus enim parati sumus emittere propria quam accipere alienum ideo ad liberalitatem magis pertinet dare quam accipere. Sed et liberales. 4° probatur eadem conclusio ex communi modo loquendi sic. circa illa magis est liberalitas propter quibus homines magis dicuntur liberales. sed propter dare magis dicuntur aliqui liberales quam propter accipere vel non accipere. et propter dare laudantur de liberalitate. qui enim non accipiunt inordinate non multum laudantur de liberalitate: sed magis de iustitia. igitur liberalitas principalissime videtur esse circa dationes. Amantur autem. quinto probatur idem sic. circa illud magis est liberalitas propter quo liberalis magis amatur. sed magis amatur liberalis quia dat quam quia accipit vel non accipit. igitur liberalitas est magis circa dationes quam circa acceptiones. maior patet de se: et minor declaratur per hoc quod sic dicit philosophus. inter virtuosos liberales maxime amantur quia maxime sunt utiles. sed tales sunt aliis utiles propter hoc quod dant: sed non propter hoc quod accipiant. igitur liberalis magis amatur quia dat quam quia accipit vel quia non accipit. Notandum quod liberales maxime amantur amicitia que est propter bonum utile. sed non amantur maxime amicitia que est propter bonum honestum quia sic liberalitas esset maxima et principalissima virtus quod est falsum.

Que autem secundum virtutem operationes bone et boni gratia et liberalis dabit boni gratia et recte quibus enim oportet et quando et quecunque oportet. et alia quecunque sequuntur et recte dationem: et hoc delectabiliter vel sine tristitia. Quod enim secundum virtutem delectabile vel non triste vel minime triste. Qui autem dat quibus non oportet. vel non boni gratia sed propter quandam aliam causam non liberalis sed alius quis dicetur. Neque qui triste magis enim utique eligeret pecunias bona operatione. Hic autem non liberalis. Neque accipiet unde non oportet. neque enim est non honorantis pecunias propria talis acceptio: non utique erit petitivus: non enim est benefacientis aliis ut sibi bene fiat facile iter. unde autem oportet accipiet puta a propriis possessionibus non ut bonum sed ut necessarium ut habeat dare. Neque non curabit propria volens per hoc quibusdam sufficere: neque quibuslibet dabit ut habeat dare quibus oportet et quando et ubi bonum. Liberalis autem est vehementer et superabundare in datione ut derelinquat sibi ipsi minora. Non respicere enim ad se ipsum liberalis. Secundum substantiam utique liberalitas dicitur. non enim in multitudine datorum quod liberale sed in dantis habitu. Hic autem secundum substantiam dat. Nihil autem prohibet liberaliorem esse minora dantem si a minoribus det. Liberaliores autem esse videntur non possidentes sed accipientes substantiam. Inexperti enim indigentie et omnes diligunt magis sua opera. ut parentes et poete. Ditari autem non facile est liberalem neque acceptivum existentem neque custoditivum emissivum autem et non honorantem propter ipsas divitias: sed gratia dationis propter quod et accusant fortunam: quia maxime digni existentes nequaquam ditantur. Contingit autem non irrationabiliter hoc non enim possibile pecunias habere non curantem ut habeat quemadmodum neque in aliis. Non tamen dabit quibus non oportet neque quando non oportet neque quecunque alia talia. Non enim utique adhuc operabitur secundum liberalitatem et in hoc consumens: non utique habebit in que oportet consumere quemadmodum enim dictum est: liberalis est qui secundum substantiam expendit et in que oportet.

Hec est secunda pars principalis huius capituli in qua ostenditur secundum quas circumstantias oportet liberalem dare et non dare et secundum quas et unde oportet liberalem accipere et non accipere. et que sunt proprietates liberalis: et continet duas particulas. In prima declarantur que sunt circumstantie operationum liberalitatis. In secunda ibi. Liberalis autem. ponuntur proprietates liberalis. In prima igitur particula primo ostenditur qualis est liberalis datio que est precipuus actus liberalitatis. 2° ostendit qualis debet esse actus secundarius liberalis. scilicet acceptio liberalis. De datione autem liberalis ostendit duo. Primum est. quod liberalis est qui dat quibus oportet et quantum oportet et quando oportet et cuius gratia oportet. et sic de aliis circumstantiis. 2° ostendit quod datio liberalis debet esse delectabilis vel sine tristitia. Primo igitur ostendit quod liberalis dat boni gratia et ratione quibus oportet et quando oportet. et sic de aliis circumstantiis. et hec est conclusio quinta. et probatur sic. operatio cuiuslibet virtutis est bona et recta ratione regulata ut patet ex 2° huius. ergo datio que est precipuus actus liberalis est bona et recta ratione regulata. sed secundum rectam rationem dandum est boni gratia. et quibus oportet et que oportet et quando oportet. et sic de aliis circumstantiis. ergo liberalis dat quibus oportet et quantum oportet: et cetera. Et hoc delectabiliter. Secundo ostendit quod datio liberalis debet esse delectabilis et sine tristitia. Et hec est conclusio sexta. et probatur sic. omnis actus virtuosus est delectabilis vel sine tristitia vel si oportet tristitiam admisceri illa est minima tristitia per comparationem ad actus aliorum hominum sicut supra dictum est de forti: qui si in aliquo actu suo non multum delectetur. tamen minime tristatur inter omnes qui huiusmodi pericula sustinent. cum igitur datio liberalis sit actus virtuosus sequitur quod datio liberalis debet esse delectabilis vel sine tristitia. Qui autem dat. Ille dationes

quibus desunt debite circūstantie nō perti
nēt ad liberalem vt dare quibus non oportet
vel non boni gratia. qui eniʒ non dat boni grā
sed propter aliam causam non dicitur libera-
lis sed denominat̄ a fine ꝓp quē dat. Neqꝫ
qui triste. ille qui dat cū tristitia non est libe-
ralis ⁊ hec est conclusio septia. ⁊ probat̄ sic. q
magis diligit pecunias ꝙ operationes virtu-
osas non est liberalis. sed ille qui dat cū tristi
tia magis diligit pecunias ꝙ opationes virtu
osas. igͦ q dat cū tristitia nō ē liberalis datio
igitur liberalis debet esse debitis circūstanti
is vestita ⁊ debet esse delectabilis ⁊ sine tristi
tia. Neqꝫ accipiet vt nō oportꝫ. viso qualis
debet esse datio liberalis que est pricipalis ac
tus docet qualis debet esse actus secūdarius
ipsius liberalis. s. acceptio eius. vnde dicit ꝙ
liberalis non accipiet vnde nō oꝫ. et hec ē cō-
clusio. 8. ⁊ probatur sic. ille qui nō multū hono
rat pecunias non accipit vnde nō oportet: sed
liberalis nō multū honorat pecunias. igͦ ⁊c.

Neqꝫ vtiqꝫ erit. nec est liberalis ꝓmpt⁹ ad
petendū. ⁊ hec est cōclusio nona. que ꝓbatur
sic. ille qui est ꝓmptus ad bene faciendū ⁊ do
nando non de facili vult petere beneficiū ab
alio. sed liberalis ē ꝓmptus ad bene faciēdū
donādo: igͦ ⁊c. Circa maiorē est sciēdū sicut i
naturalib⁹ illud qꝺ est multū actiuū est parū
passiuum vt patet de igne: ita est in moralib⁹
ꝙ qui multū actiuus est paꝝ passiu⁹: sed bene
facere donando est facere ⁊ recipere beneficia
ab alio est pati: ⁊ per ꝯñs liberalis de facili ñ
vult recipere beneficia ab alio. ⁊ ꝑ ꝯñs nō est
ꝓmpt⁹ ad petendū illa. ⁊ sic liberal̄ vitat duo
. s. recipere vñ non oportꝫ. ⁊ beneficia ab alio
petere. Videtur aūt. in recipiēdo liberalis ob
seruat tria. primū est ꝙ liberalis solū accipit
vnde oportet. s. a ꝓprijs passionibus non quia
querit pecuniā tanqꝫ per se bonū: sed quasi ne
cessariū ad dandū. scōm est ꝙ liberalis nō ne
gligit ꝓpria bona. vnde curā habet de ꝓprijs
bonis vt habeat vnde dare possit. Tertia ē ꝙ
liberalis non dat oīa que habet: sed retinet q̄-
dam ita ꝙ dare possit quibus opꝫ loco ⁊ tpe
debitis. Liberalis aūt. hec est. 2. pticula. 2.
partis in qua ponūtur ꝓprietates liberalis q̄
sunt. 4. prima est ꝙ liberalis vehemēter sup
abundat in dando: ita ꝙ datio in ipo excedit
retentionē nā minus relinquit sibi ⁊ plus dat
alijs. Non. n. intēdit liberalis sibi soli sꝫ pau
cis in se ipo est cōtentus. Scōm substātiā
vtiqꝫ. 2. ꝓprietas est ꝙ liberalitas cōmēdat̄
sm ꝓportionē substātie. i. diuitiarū. non enim
iudicatur aliquis liberalis ex multitudie do
norū. sed ex habitu. i. facultate ⁊ volūtate dā
tis. vnde nihil ꝓhibet ꝙ ille liberalior sit qui
minora dat ⁊ hoc si a minoribus diuitijs det

Liberalis aūt. Tertia ꝓprietas liberalis ē
ꝙ illi qui suscipiūt diuitias ab alijs sunt ma-
gis liberales ꝙ illi qui ꝓprio labore eas acq-
runt. ⁊ hec est cōclusio. 10. ⁊ ꝓbatur dupl̄r. pri
mo sic. illi qui suscipiūt diuitias a parentibus
vel ab alijs nunqꝫ experti sunt indigentiā. ⁊ ideo
non timent indigentiā nec timēt expendere sic
illi qui aliquā experti sunt paupertatē. ⁊ hec ē pri
ma rō. scda ratio est ista. omnes naturaliter di
ligunt sua opa sic parentes diligunt filios su
os ⁊ poete sua poemata. sed illi qui ꝓprio labo
re acquirunt diuitias reputant eas quasi sua
opera. ⁊ ideo magis diligūt eas ⁊ per ꝯñs ma
gis volunt eas conseruare. Ditari aūt. 4. ꝓp-
etas liberalis est. ꝙ non est facile liberalē di-
tari. ⁊ hec est cōclusio vndecia. ⁊ probatur du
pliciter. Primo sic. qui non est acceptiuus diui
tiarum nec custodit eas. sꝫ magis emittit dā-
do ⁊ expendendo eas nō pōt faciliter ditari. sꝫ
liberalis non de facili accepit diuitias ab alijs
nec multuꝫ custodit eas. sed magis eas expen
dit. igitur non est facile liberalem ditari. Pro
pter quid. idem manifestatur per quoddā sig
nū tale: quia. n. liberales nō de facili sunt di-
uites: ideo hoies vulgares accusant fortunaꝫ
cum non attribuit diuitias illis qui maxime
sunt digni habere diuitias. s. liberalibus. ⁊ h̄
est signum ꝙ liberales non de facili ditantur
sed dicit phs ꝙ hoc non irrōnabiliter accidit
quia non est possibile vel nō facile ꝙ hō ha-
beat pecunias qui non multum curat habere
eas. non enim est facile ꝙ homo habeat bonū
de quo non curat. Non tñ dabit. sed ꝙuis libe
ralis non multū curet de diuitijs: non tñ da-
bit quibus non oportet nec qñ non opꝫt. ⁊ sic
de alijs circūstātijs: quia sic opatio sua non es
set liberalis. ⁊ sic etiā īpediretur ab opatione
liberali dum inutiliter cōsumens non haberꝫ
quid oporteret consumere.

Qui aūt supabundat ꝓdigus. prop
ter qꝺ tirānos ñ dicim⁹ ꝓdi
gos multitudo eni possōis non videt̄ facile eē
dationibus ⁊ expēsis supabundare. Liberali
tate vtiqꝫ medietate exñte circa pecuniaꝝ da-
tioneꝫ ⁊ acceptioneꝫ liberalis ⁊ dabit ⁊ expen-
det in q̄ oꝫ ⁊ quecūqꝫ oꝫ. Similr̄ in pūis ⁊ ma-
gnis. ⁊ h̄ delectabilr̄ ⁊ accipiet magnis ⁊ pūis
silr̄ vnde oꝫ ⁊ qñcunqꝫ oꝫ. virtute eni circa ābo
exñte medietate faciet vtraqꝫ vt oꝫ. Sequiē
eni decenti dationi talis acceptio: non talis āt
ꝯtraria ē. Sequentes qdem igit̄ fiunt sil̄r i eodē
ꝯtrarie aūt manifestū quod nō. Si aūt preter
oportunū ⁊ bene hñs ꝯtingat ipꝫ ꝯsumere tri-
stabit̄. Moderate aūt ⁊ vt oꝫ. virtutis eni ⁊ de
lectari ⁊ tristari quib⁹ debet vt oꝫ Sed ⁊ benē
coicatiuus est liberalis in pecunijs. pōt eniꝫ i
iusta pati non honorans pecunias ⁊ magis gra-

uat' si quidē qđ oꝫ nō ꝯsumpsit ꝙ̄ tristatus si non oportunū aliqd ꝯsumpsit: ⁊ symondi non placens. Prodigus aūt ⁊ in his peccat. neqꝫ. n. delectaꝰ in ꝑbus opꝫ. Neqꝫ tristaꝰ vt oꝫ. Erit aūt ꝑcedentibus maifestius: dicrū aūt est nobis qm̄ supabundantie ⁊ defect' sunt prodigalitas ⁊ illiberalitas: ⁊ i duobus in datiōe ⁊ acceptione ⁊ expensas in datione ponim' prodigalitas quidē igitur in dando ⁊ non accipiendo superabundat in accipiendo aūt deficit. Illiberalitas autē quidē igitur in dando deficit in accipiēdo autē supabundat nisi in paruis. Que aūt quidē igitur ꝑdigalitas non multuꝫ coaugetur. non enim facile ex nulla parte accipientem oībus dare velociter enim derelinquit sba dantes idiotis qui ⁊ videntur prodigi esse. Quare talis videbitur. vtiqꝫ non parum melior esse illiberali. Bene sanabilis enim est ⁊ ab etate et ab egestate. Et ad mediū pōt venire habet enim que liberalis et. n. dat ⁊ nō accipit. Neutrū aūt ve opꝫ et. neqꝫ bene. Si vtiqꝫ hoc assuescat vel qualiter aliter trāsmutet: erit vtiqꝫ liberalis dabit eni ꝑbus oꝫ ⁊ accipiet vñ oꝫ ⁊ non accipiet vñ non oportet. propter qđ ⁊ videtur esse non omnino prauus ſm morem non enim mali neqꝫ vilis supabundare dantem ⁊ non accipientem. Insipientis autem ſm hunc aūt modū prodigus multuꝫ videtur melior illiberali esse ⁊ propter ea que dicta sunt: ⁊ qm̄ hic quidem prodest multis hic autem nullū. hic neqꝫ se ipsum. Sed multi ꝑdigorum quēadmodū dictum est ⁊ accipiunt vnde non oportet. ⁊ sunt ſm hoc illiberales. Acceptiui autem sunt propter velle quidē cōsumere facile autem hoc facere nō possunt velociter enim derelinquit eos existēns. Cogūt. n. aliunde acquirere. Simul aūt ⁊ propter nihil boni curare indifferenter ⁊ vndiqꝫ accipiunt dare enim cōcupiscunt: qualiter autē vel vñ nihil cōfestim eis differt. propter qđ nꝫ liberales delectationes ipsorum sunt nꝫ enim bone nꝫ huius ipsius gratia. neqꝫ vt oportet. Sed qm̄ quos oportet indigere hos diuites faciunt et moderatis quidem ſꝫ mores nihil vtiqꝫ darent. Adulatoribus autem vel ſm aliqꝫ aliam voluptatem tribuunt multa ꝑpter qđ intemperati ipsorū sunt multi. Facile enim cōsumētes ⁊ in intemperantias consūptiui sunt ⁊ ꝑpter nō ad bonum viuere. ⁊ ad voluptates declinant prodigus quidem igitur inducibilis effect' trāsit. Porr' aūt studio in medium ⁊ ad qđ opꝫ adueniet vtiqꝫ

Hec est tertia pars ꝑncipalis hui' capli in q̄ phs determinat đ ꝑdigo ⁊ cōtinet tres particulas. In ꝑma q̄ manifestū est q̄ sit materia vł obm ꝑdigalitatis determinaꝰ de actib' simplr ꝑdigi ⁊ hoc absolute. In. z. ibi. Dictū ē aūt a nobis. determinaꝰ de ꝑdigo simpliciter in cōparatione ad illiberalem. In. 3. ibi sed multi ꝑdigorū. determinaꝰ de eo q̄ ē partim ꝑdig' ⁊ partim illiberalis. Prima pticula cōtinet tres ptes. In prima ostendiꝰ respectu cuius ꝑdigus supabūdat. In. z. ibi. liberalitate vtiqꝫ. ad cognoscendū act' simplr ꝑdigi resumit ea que dicta sunt de actib' liberalis quia opposita iuxta se posita magis apparent In tertia ibi. ꝑdig' aūt. ostēdit qui sunt actus ꝑdigi simplr In ꝑma igitur pte ꝑme pticule narrat respectu cui' ꝑdig' supabūdat ⁊ dicit q̄ cū aliquis dicaꝰ liberalis ex hoc q̄ exped. ⁊ ſm ꝑportionē sue substātie. ꝑdig' ē ꝑ supabūdat ꝑportionē sue substātie dādo vł expendēdo. vnde ꝑdig' diciꝰ eē supabūdās in dando ⁊ expēdendo respectu ꝑportionis sue substantie. ⁊ ꝑpter hoc tirāni nō sunt prodigi q̄ tyrāni in expendendo non supabūdāt ꝑportioneꝫ substātie suarū diuitiaꝝ q̄. n. tirāni oīa q̄ sunt sibi ꝯia vsurpāt ꝑ indeficiēteꝫ supabūdantiaꝫ ditiarū nō supabundāt in expendendo ſm ꝑportione suarū diuitiarū: ⁊ hoc ē verū vt ꝯiter: Quñqꝫ tamē pōt cōtingere q̄ tirānus in expendendo supabundet proportionē diuitiaꝝ totius coitatis. Liberalitate vtiqꝫ. hec ē. z. pa ꝑme pticule in qua ad cognoscēdum actus prodigi resumit que dicta sunt de actu liberalis: nā opposita ꝑ opposita cognoscunꝰ. ⁊ ꝑmo resumit que dicta sunt de principali actu liberalis ⁊ delectatione in illo actu. z' resumit q̄-mō liberalis se hꝫ ad actū secūdariū. s. ad tristitiam ⁊ delectatiōeꝫ circa illū actū. dicit g̃ ꝑmo q̄ cū liberalitas sit q̄dā medietas circa dationē ⁊ acceptionē pecuniarum liberalis accipiet pecunias dādo ⁊ exponēdo ſm rōnem rectam. s. dando que oꝫ ⁊ quibus oꝫ ⁊ gr̃a cui' oportet. ⁊ sic de alijs circūstantijs. ⁊ sic faciet tā in magnis expensis q̄ in paruis. ⁊ per hoc differt liberalis a magnifico qui tm̄mō est circa magna ⁊ hoc facit liberalis delectabiliter. ⁊ per hoc differt liberalis ab illiberali qui in emissiōe pecuniarū tristatur. Et accipit vñ oportet liberalis etiā in accipiendo obseruat quecūqꝫ in accipiēdo oportet obseruari. ⁊ hec est cōclo. 1z. ⁊ probatur duplr. primo sic. liberalis tenet mediū circa vtrunqꝫ. s. circa acceptionem ⁊ dationem. sed virtuosus obseruat q̄cunqꝫ oportet obseruari circa illa respectu q̄rum tenet medium. ergo liberalis in accipiendo obseruat quecunqꝫ oportet in accipiēdo obseruari. Sequūtur enim decētia. secundo probatur sic. liberalis in dando obseruat quecūqꝫ oportet obseruari vt visum est ex precedentibus. sed decens datio que est in obseruando quecunque oportet in dando obseruari. ⁊ decens acceptio que est in obseruando que

cuncq oportz i accipiedo obseruari ꝯsequatr se
ꝯuertibilr. igitr cu liberalis i dādo obseruz que
cuncq oz i dādo obseruari: seqtr ꝙ liberalis i ac
cipiedo obseruat qcunq oz in accipiedo obser
uari: ꝙ at decēs datio: ⁊ decena acceptio ꝯse
quatr se: pōt pbari p hoc ꝙ si aliq decēter et
recte dat seqtur ꝙ decēter ⁊ recte accipit quā
do accipit: qz oppositum ꝯtria repugnat aliri:
qz acceptio nō decens ē ꝯria decēti dationi. qz
ex ꝯrya causa pcedūt. nā decēs datio pcedit
ex hoc ꝙ hō pfert bonum rōis cupiditati pe
cunie sed acceptio nō decēs puenit ex hoc qd
homo cupiditatē pecunie ponit bono rōnis
que nō pñt eē sil in eodē. ⁊ iō decēs datio ⁊ de
cena acceptio quia se se cōsequuntur simul i il
liberali ⁊ ea ꝯria. s. datio ⁊ acceptio quarum
vna ē decens ⁊ altera indecens nō sūt in libe
rali. Lincon. dicit hic ꝙ non decēs acceptō
ē contraria decenti dationi quia de male acce
ptis nullus bene dabit. Si ātpōt optimuz.
viso qualiter liberalis se habet in dādo ⁊ acci
piendo. ostendit qualiter liberalis se hēt circa
tristitiam in retentōne indebita pecunie: ⁊ dic
ꝙ si contingat liberalem de suis diuitijs cōsu
mere pter ordinē ad finez optimum vel quali
tercūq consumat preter rōnem rectam tūc tri
statur tñ circa illā tristitiā modū rōis obsruat
vz. s. tristitia sit moderata scōm qd oportet. nā
ad virtutem pertinet ꝙ aliquis delectetur et
tristetur in quibus oportet ⁊ scōm qd oz. pōt ēt
liberalis absq tristitia sustinere ꝙ aliquis ei
iniurietur in pecunia eo ꝙ eam non multum
appreciatur. Et magis grauatur circa indebi
tam retentionem pecunie magis est grauatus
idest tristatur liberalis si nō consūpserit dan
do ⁊ expendendo qd oportet cōsumere qz si cō
sumpserit aliquid qd nō oportebat consumerē
⁊ huius causa ē quia magis ad ipsum pertinet
dare qz accipere vel conseruare quamuis hoc
nō placet symonidi hoc ē cuidam poete qui di
cebat contrarium oportere fieri. Prodigus
autem. Hec ē tertia pars prime particule ter
tie partis principalis in qua phūs narrat qui
sunt actus simpliciter pdigi: ⁊ dicit ꝙ in om
nibus pdictis pdigus peccat non solum in dā
do ⁊ accipiendo sed etiam in delectando ⁊ tri
stando quia nec delectatur i qb9 oz nz s3 qd oz
⁊ sic de alijs circustantijs ⁊ hoc erit magis ma
nifestum in sequentibus. omnes igitr hui9 i sūe
actus pdigi. s. dare quez si oportet ⁊ quibus nō
oportet ⁊ sic de alijs ⁊ accipere qr non oportz
⁊ vnde non oportet ⁊c. gaudere ⁊ tristari qñ nō
oz ⁊ de quibus non oportet ⁊c. Dictum ē ēt
a nobis. Hec ē secūda particula tertie ptis pn
cipalis in qua phs determinat de pdigo sim
plr in cōgatione ad liberalē. ⁊ continet duas
ptes. In pma determinat de oppōe pdigalita
tis ⁊ i liberalitatis adinuicē. In scda ibi. q̄ qui
dem igitr pdigalitatis. determīat de pdigali
tate i cōpaōe ad illiberalitatē qñtū ad qñtitā
tē peccati. pmo ergo dicit ꝙ sicut pdictū est
pdigalitas ⁊ i liberalitas opponuntur scom
superabūdantiam ⁊ defectum circa datōnem
⁊ acceptionem pecuniarum: nam expense que
ad liberalem comprehenduntur sub datione
vterq eniz istoz tam pdigus qz illiberalis su
pabundat ⁊ dficit: pdigus. n. supabūdat i dā
do ⁊ deficit in accipiendo: sed illiberalis defi
cit in dando ⁊ superabundat in accipiendo ni
si forte in paruis que illiberalis dat ⁊ non cu
rat accipere. Que quidem igitur. Hec est se
cunda pars secūde particule tertie ptis princi
palis in qua comparat prodigalitatem ⁊ illibe
ralitatem adinuicem secundum quātitatē pec
cati. ⁊ intendit hic probare. iz. conclusionem
que est: ꝙ prodigus est melior illiberali. que
sic intelligitur ꝙ prodigus est minus malus
qz illiberalis. ⁊ ista conclusio sic intellecta pro
batur quadrupliciter. Primo sic. ille cuius
malicia non multum augetur est minus ma
lus qz cuius malicia ⁊ de facili multum au
getur sed vicium prodigi non multuz augetur
⁊ vicium illibrralis multum ⁊ de facili auge
tur. ideo prodigus est minus malus qz illibera
lis. Maior patet de se ⁊ minor declaratur
quantum ad pmam partem: quia secunda ps
videtur manifesta. Prima pars minoris ē ꝙ
pdigalitas non multum nec de facili augetur
⁊ hec patet per hoc: quia illa que pertinēt ad p
digalitatem non possunt augeri scilicet ꝙ ali
quis omnibus superflue det ⁊ ex nulla parte
accipiat. quia substantia idest diuitie velocitr
deficiunt eos qui dant indiscrete quibus non
oportet. vt pdiote: tales enim videntur pdigi
. vnde breuiter quia operationes prodigi. s. da
re omnibus ⁊ ex nulla parte accipere non pos
sunt augeri quia diuitie non sufficiunt ad hoc
⁊ ideo prodigalitas non potest multum auge
ri. Et alia pars minoris videtur esse māifesta
scilicet ꝙ illiberalitas multum ⁊ faciliter po
test augeri. quia facile ē recipere ⁊ nulli dare
que pertinent ad liberalitatem. Bñ sanabi
lis. Secundo pbatur sic. ille qui est bene et
de facili sanabilis a suo vicio ē minus malus
qz ille qui est insanabilis. sed prodigus est sa
nabilis ⁊ illiberalis insanabilis aut de diffici
li sanabilis a suo vicio. igitur prodigus est mi
nus malus qz illiberalis. Maior ē manifesta
⁊ minor patet quantum ad vtramq sui partē
prodigalitas. n. de facili ē sanabil. qz duobus
modis est sanabilis. s. ab etate ⁊ ob egestate
ab etate quidem. quia quanto magis aliquis

accedit ad senectutem tanto fit pronior ad retinendum ⁊ non dandum: quia enim diui-tie appetuntur: vt per eas humanis defecti-tus subueniamus oportet ꝙ quãto magis ali quis sentit se deficere ꝙ tanto fit ꝓnior ad retinendum ⁊ ad non dandum: ⁊ ita prodigali tas ẽ sanabilis etate. etiam ẽ sanabilis egesta-te que ex prodigalitate ꝓuenit: nam egestas i-pedit ꝓdigalitatẽ dupliciter. s. ꝓpter impoten tiam dandi ⁊ ꝓpter experientiam defectus: et sic patet prima pars minoris ⁊ scḋa pars patet ex eodem. quia illiberalitas prouenit ex hoc ꝙ ho mo timet ꝙ diuitie quibus homo in esse cõser uatur sibi deficient ꝓpter impotentiam ad ac quirendum eas que impotentia accidit ex de-fectu ⁊ ex senectute. ⁊ ideo quanto homo magis senescit tanto fit magis illiberalis. ⁊ iõ natu-raliter illiberalitas continue crescit in homine sicut ⁊ senectus: vnde dicunt auctores ꝙ alijs vitijs senescentibus sola illiberalitas sine cu piditas iuuenescit. ⁊ ideo illiberalitas ẽ oĩo in sanabilis vel õ difficili sanabilis. Et ad me dium põt venire. Tertio ꝓbatur eadem ꝯclu sio. ille qui magis de facili potest reduci ad me dium virtutis ẽ melior seu minus malus. sꝫ ꝓ digus potest magis de facili duci ad medium virtutis q̃ illiberalis. ideo ⁊c. Maior patet ð se ⁊ minor declaratur. quia ꝓdigus magis con uenit cum liberali q̃ illiberalis. quia ꝓdigus habet ea que habet liberalis qꝛ libenter dat ⁊ non de facili accipit: differt tamen a liberali quia prodigus neutrum horum facit scḋm qḋ oꝫ ⁊ bene. i. scḋm rectam rationem. Et ideo si ꝓ ducatur ad hoc ꝙ faciat predicta scḋꝫ qḋ opor tet siue per assuefactionem siue per quancũqꝫ aliam trãsmutationem: puta etatis vel fortu-ne erit liberalis: ⁊ dabit quibus non oportet ⁊ non accipiet vnde non oportet ⁊ ex hoc ꝯcludi tur ꝙ prodigus non videtur ẽẽ multum pra uus loquendo de prauitate opposita virtuti morali. ⁊ hec ẽ ꝯclusio. 14. ⁊ ꝓbatur sic. ad ma lus malicia morali: ⁊ ad iniustitiã nõ ꝑtinet supabũdare in dando ⁊ non in accipiendo: nõ enim ꝑtinet hoc ad corruptum appetitum. sed ꝑtinꝫ magis ad insipiam quãdam: sꝫ ꝓdig⁹ su-pabundat in dando ⁊ non in accipiẽdo. iõ non vr̃ ẽẽ multum malus malicia opposita virtu-ti morali ⁊c. Scḋm hũc ãt modum. 4a. ꝓbaẽ conclusio ꝑncipalis. s. ꝙ ꝓdigus ẽ melior illi-berali. ⁊ dicit ꝙ scḋm hũc modũ ⁊ ꝓp ea q̃ deã sunt ꝓdigus videtur multo melior illiberali: ⁊ ẽt ꝓp aliam rõem q̃ ẽ ista. Prodigus multo-tiens amat. i. multis ꝓdest per suam dationẽ licet sibi ipi noceat in dando inordinate. nec a mat se ipm. hoc ẽ non ꝓdest sibi ipi quia defi-cit in expendẽdo circa seipm. Sed multi ꝓ digoꝝ. Hec ẽ tertia particula tertie partis pri cipalis in qua determinatur de eis qui ẽ ꝑtim ꝓdigus ⁊ partim illiberalis. Aliqui enim ꝓdi gi aliquid illiberalitatis habent inquãtum ac cipiunt vnde non oportet. qḋ contingit ꝓpter duo. ꝑmum ẽ quia tales ꝓdigi consumunt sua superflue dando ⁊ expendendo: ita ꝙ ea q̃ ha-bent cito eis desunt. ⁊ ideo sunt ꝓni ad accipi endum vt possint implere suas voluntates: circa superfluas donationes ⁊ expensas. Scḋꝫ ẽ ꝓpter hoc qḋ contingit quia magis dant ex concupiscentia dandi q̃ ex ratione recta. ideo cupiunt dare. sed qualiter aut vnde debet ni-hil differt apud ipos. ⁊ iõ quia nullam curam habent de bono accipiunt indifferenter vnde-cunqꝫ. ⁊ qꝛ nec modũ debitũ habent. ideo ma los homines quandoqꝫ faciũt diuites quos ð ceret pauperes ẽẽ: quia diuitijs male vtũtur. ⁊ sunt alijs nociui. ⁊ hominibus qui habẽt mo res moderatos scḋm virtutes nihil dant sꝫ dãt adulatoribus vel histrionibus vel lẽonibus. sic semꝑ supabũdant i dãdo. Propter qḋ in tẽ perati. ⁊ ꝓp ꝑmissa multi ꝓdigorum sunt iten perati. Primo quia cum sint faciles ad ꝯsumẽ dum sua de facili consumunt in his circa que ẽ intemperantia. s. in cibis ⁊ venereis a quibus multi retrahuntur timore expensarũ. Scḋo cuꝫ non ordinent vitam suam ad bonum honestũ declinãt ad voluptates. Hec. n. duo. s. bonũ hõe stũ ⁊ delectabile sunt ꝓp se appetibilia bonum honestum scḋm appetitum rationabilem ⁊ de lectabile scḋm appetitum sensitiuũ. Prodig⁹ quiḋ. cum igitur non potest induci ad virtutẽ transit in predicta vicia: sed si potiatur studio virtutis perueniet de facili ad medium virtu tis vt det ⁊ accipiat vñ qñ ⁊ quibus oꝫ ⁊c.

Illiberalitas autem insa-nabi lis ẽ. Videtur enim senectus ⁊ omnis impotẽ tia illiberales facere. Et magis connaturale hoibus ꝓdigalitate. Multi. n. amatores pecu niaꝝ magisqꝫ datores. Extẽdit ãt i multũ ⁊ mul tiforme est. Multi enim modi videntur illibe ralitatis esse in duobus enim existens ⁊ defe-ctu dationis ⁊ superabundantia. Non omni bus integra aduenit sed quãdoqꝫ diuiditur. ⁊ hij quidem adeptione superabundant. Hij au tem datione deficiunt: qui quidem igitur in ta libus appellationibus: puta parci tenaces chymbiles omnes datione deficiunt. Aliena autem non appetunt neqꝫ volunt accipere. hij quidem propter quandam moderantiam ⁊ re-uerentiam turpium. Videntur enim quidam vel dicuntur propter hoc custodire vt non ali-quando cogantur turpe aliquid operari. Ho-rum autem ⁊ cimini venditor. ⁊ oĩs talis noĩa-tus ẽ ante a supabũdantia ei⁹ qḋ ẽ nulli vtiqꝫ dare. Hij aũt rursus ꝓpter timorẽ abstinẽt ab

alienis: vt non facile ipm que aliorum accipe que autem ipsi⁹ alios non. Placet igitur eis neque dare neque accipere. Qui autem rursus secundum acceptionem superabundant in vndique accipiendo et omnes puta illiberales operationes operantes et de meretricio pasti omnes: et omnes tales et vsurarij et paruo et multo. omnes enim isti vnde non oportet accipiunt: et quãtum non oportet. Cõmune autem in ipsis turpis lucratio apparet. Omnes enim gratia lucri et huius parui opprobria sustinent. Eos enim qui magna non vnde oportet accipiunt: neque que oportet nõ dicim⁹ illiberales puta tirannos ciuitates desolantes et sacra predãtes: sed perniciosos magis et impios et iniustos. Aleator quidem et motiuorum spoliator et latro illiberalium sunt turpes lucratores. lucri enim gratia vtrique negociantur et opprobria sustinent: et hij quidem pericula maxia gratia lucri. Hij autem ab amicis lucrantur quibus oportet dare. Vtrique vtique vnde non oportet lucrari volentes turpes lucratores et omnes vtique tales sumptiones illiberales. Congrue vtique liberalitati illiberalitas contrarium dicitur. maius enim e malum prodigalitate et magis in hanc peccant quam secundum dictam prodigalitatem. De liberalitate quidem igitur et oppositis malitiis tanta dicta sunt.

Hec est quarta pars principalis huius in qua determinatur de illiberalitate. et continet tres particulas. In prima ponit quedam cõditiones illiberalitatis. In secunda ibi. Extẽdit autem in multum. Ponit diuersos modos seu species illiberalitatis. In tertia ibi. Congrue itaque. determinat de illiberalitate per cõparationem ad suum oppositum. In prima igitur particula ostendit quod vicium illiberalitatis est insanabile. et hec est conclusio. 15. et probatur dupliciter. primo sic. vicium cuius cã non potest vitari est insanabile. sed causa illiberalitatis non potest vitari. ideo etc. Maior patet de se. et minor declaratur per hoc quod senectus et quelibet alia inpotentia seu defectus facit homines illiberales. sed senectus et alie ipotẽtie et defectus, non possunt vitari homine diu viuente. Et magis cõnaturale etc. Scdo pbat conclusio sic. illud qd e homini cõnaturale nõ potest faciliter vitari. sed illiberalitas est connaturalis homini magis enim e cõnaturalis quam prodigalitas, qd probatur. quia illud quod in pluribus inuenitur e magis naturale. sed plures inueniuntur amatores et conseruatores pecuniarum quam datores. natura enim inclinat ad amorem diuitiarum in quantum per eas vita hominis in esse conseruatur. igitur illiberalitas e insanabilis. et hec est conclusio intenta que sic debet intelligi quod illiberalitas e de difficili sanabilis non quod sit impossibile eum illiberali fieri liberalem. hoc enim est valde difficile. sed non est impossibile: nec rationes iste demonstrãt quod illiberalis nullo modo possit a suo vicio sanari. Prima rõ e quã accipit vitiũ cuius cã non potest vitari est insanabile. et hec maior intelligitur de causa necessaria qua posita necesse e effectum poni: sed senectus non est tam necessarie illiberalitatis s3 e causa vt i plurib⁹ et tali causa posita non est necesse effectum poni. sed in pluribus posita tali causa ponitur effectus. Secũda ratio solum pbat quod difficile est illiberalem sanari. Extendit autem i multum. Hec est secunda particula. 4. partis in qua distinguit modos seu species illiberalitatis: et primo proponit quod illiberalitas sit multis modis dicens quod illiberalitas extendit se in multum et multi forme est inquantum habet multos modos. Illiberalitas enim attenditur penes duo scilicet penes superfluum in accipiendo et penes defectum in dando et nõ omnes illiberales peccant in vtroque. sed quidam superabundant in acceptione qui tamen non deficiunt in datione: et alij deficiunt in datione qui tamen non superabundant in acceptione. Unde illiberalium quidam deficiunt in vtroque scilicet in datione et etiam in acceptione. et quidã deficiunt in datione et superabundant in acceptione. et tales dicuntur parci eo quod expendunt: et tenaces a defectu dationis quasi multum retinentes. Et quidam dicuntur cbymbiles qsi cimini venditores a quodam excessu tenacitatis quia scilicet nec nimium darent absque recõpensatione cum isti non superabundant in accipiendo: quia nec aliena appetunt nec curant oblata recipere et huiusmodi. s. quod non curant recipere ab aliquo. e vna ratio quia hoc videtur pertinere ad morum moderantiam. Turpe. n. videtur recipere aliena. vnde propter morum moderantiã nec recipiunt ab aliis quia hoc videtur pertinere ad bonos mores: dubitan. n. ne ab his qui eis darent induceretur ad aliqd turpe operandum et isti non dant aliis: sed tenent sua propter timorem enim turpitudinis videntur custodire sua: ex hoc dicunt verbones si sua dent cogant aliquando propter penuriam aliquod turpe operari et õ numero horũ videntur esse cbymbiles idest cimini vẽditores qui sic nominantur semper ex eo q illo superabundant qd nulli dare nolũt. Hec e igitur prima ratio propter quã aliqui illiberales deficiunt in accipiendo: quia hoc videtur eis turpe: et videtur eis quod per hoc induceretur ad aliquod turpe operandum ab eis a quibus reciperent qb⁹ oz receptatores obedire: et facere qd illis placeret a quibus recipiunt. Hij autem turpes. 2. rõ pp quam aliqui abstinẽt ab accipẽdo

aliena ẽ ꝑpter hoc ꝙ ipsi timent si recipiant ab alijs ꝙ oportebit eos dare alijs a quibus reciperẽt quasi non sit facile recipere aliena: ⁊ ꝙ alij non recipiant sua. placet igitur eis neqꝫ dare sua: neqꝫ recipere aliena. Hij autẽ rur sus secũdum acceptionem. posita modis illiberalitatis que deficit in datione ⁊ etiam in acceptione ponit modos illiberalitatis que ẽ in superflua acceptione: ⁊ primo quãtum ad eos qui turpiter accipiunt. scḋo quãtum ad eos q accipiunt iniuste. Dicit ergo ꝑmo ꝙ quidaꝫ illiberales abundãt in acceptione non curãtes quid vel vnde accipiant seu lucrentur quorũ quidam lucrantur de turpibus ⁊ illicitis operationibus aliorum puta de meretricio vel de aliquo simili: sicut lenones. quidam vero lucrãtur per propriam operationem sicut vsurarij qui aliquod paruum volunt lucrari in aliquo multo quod mutuo concedunt: omnes enim isti accipiunt vnde non oportet scilicet de seruilibus vel turpibus operationibus: vel q̃tum non oportet vt vsurarij qui accipiũt vltra sortem quibus omnibus est cõmune qḋ turpiter lucrantur in quãtum scilicet sustinẽt vt opprobrio habeantur propter aliquod lucrum ⁊ hoc paruum: sed illi qui magna lucrantur accipiẽdo. vñ nõ oꝫ ⁊ q̃ñ nõ oꝫ sicut tyrãni qui ꝑdantur ciuitates ⁊ templa non dicuntur illiberales: sed magis dicuntur perniciosi ⁊ impij ⁊ iniusti quasi legis transgressores. Aleator quidem. n. q̃ sunt illiberales abundantes in accipiẽdo iniuste sicut aleator qui lucratur ex ludo tar illorum ⁊ illi spoliant mortuos qui quõdam sepeliebantur cum magno apparatu ⁊ latro q spoliat viuos omnes enim isti turpiter lucrantur quia faciunt quedã negocia propter lucrũ propter que sunt in opprobrio. tamen iniustia ẽ alia ⁊ alia ratio turpitudinis: nam spoliator mortuorum ⁊ latro exponunt se magnis periculis propter lucrum quia qui agunt talia, leges iuste puniunt. Aleatores vero habent aliam rationem turpitudinis quia volunt lucrari ab amicis cum quibus ludunt cum tamẽ secũdum liberalitatem magis conueniat amicis aliquid dare q̃ ab eis lucrando aliqḋ recipere: ⁊ sic patet ꝙ illi qui volũt lucrari vnde non oportet sunt turpes lucratores: ⁊ sic patꝫ ꝙ omnes predicte acceptiones sunt ipsius illiberalis. Congrue itaqꝫ. Hec ẽ tertia particula. 4. partis in qua determinatur de illiberalitate per comparationem ad vicium oppositũ scilicet ad prodigalitatem: ⁊ dicit ꝙ illiberalitas congrue dicitur contraria liberalitati. Or illiberalitas magis opponitur liberalitati q̃ prodigalitas. ⁊ hec ẽ conclusio. 19. quã ꝓbat phylosophus dupliciter. Prima sic. semper peius vicium magis opponitur virtuti sed illiberalitas ẽ peius vicium q̃ prodigalitas: vt patꝫ ex precedentibus. igitur illiberalitas magis opponitur liberalitati q̃ prodigalitas. Et magis in hanc peccant. Secũdo ꝓbatur per hoc ꝙ illud vicium secũdum qḋ plures homines peccant est magis oppositum virtuti sed homines magis peccant secũdum vicium qḋ dicit illiberalitas q̃ scḋm vicium quod dicitur prodigalitas. ⁊ propter hoc illiberalitas nominatur a ꝑnomine liberalitatis. hec igitur dicta sunt de liberalitate ⁊ eius oppositis. Circa istaꝫ materiã ḋ liberalitate dubitaꝫ vtrũ liberalitas sit vna virtus moralis specie distincta ab omnibus alijs virtutibus moralibus. Et primo probatur ꝙ non ẽ virtus moralis. scḋo ꝙ non ẽ virtus moralis vna specie. tertio ꝙ non ẽ virtus distincta ab alijs virtutibus moralibus. Primo igitur ꝓbatur ꝙ non ẽ virtus moralis. quia nulla virtus moralis contrariatur naturali inclinatõi. sꝫ magis perficiẽ eam sed liberalitas contrariatur naturali inclinatõi quia naturalis inclinatio ẽ ad hoc vt homo prouideat plus sibi q̃ alijs sed per liberalitatem homo non prouidet sibi plus q̃ alijs imo sibi minora ḋrelinquit vt patet per phylosophum in littera. ideo ⁊c. Item omnis virtus moralis ẽ circa passiones vel operationes. sꝫ liberalitas est circa pecunias que nec sunt passiones nec operationes ergo liberalitas non est vna virtus moralis. Secundo ꝓbatur ꝙ liberalitas non est vna virtus specie: quia omnis virtus vna specie ẽ medium inter duo extrema specie differentia: sed liberalitas non ẽ tãtum inter duo extrema differentia specie. ideo ⁊c.

Maior patet de se ⁊ minor declaratur per hoc ꝙ liberalitas ẽ medium inter omnem prodigalitatem ⁊ omnem illiberalitatem. sed alique prodigalitates differunt specie ⁊ etiaꝫ alique illiberalitates ñ differũt specie. ergo liberalitas ñ ẽ mediũ mediũ. n. ẽ solũ inter duo extrema specie differentia. Et si dicatur ꝙ nõ sunt plures prodigalitates differentes specie nec plures illiberalitates. contra. quidaꝫ est prodigus qui superabundat in dando ⁊ deficit in accipiendo ⁊ quidam ẽ prodigus qui superabũdat in dando ⁊ accipiendo: sed per eundem habitum secũdum speciem non superabundat aliquis in accipiendo ⁊ non in accipiendo. ergo sunt plures prodigalitates differentes specie ⁊ eodem modo arguitur de illiberalitate. aliquis enim illiberalis deficit in accipiendo et aliquis superabundat in accipiendo vt patet per phylosophum in littera. ⁊ idem habitus secundum speciem non est principium superabundãdi ⁊ deficiendi in accipiendo. igiꝫ sunt plures illiberalitates spẽ dr̃ñtes. 3º arguiꝫ ꝙ liberalitas non sit specie distincta ab alijs

virtutibus. quia non videtur distingui a magnificentia nisi per hoc ꝙ magnificentia ẽ circa magnas expensas ⁊ liberalitas ẽ circa expensas minores vt videtur per phm ⁊ cõmentatorem capitulo de magnificentia: sꝫ magis ⁊ minus non diuersificant speciem. ideo liberalitas non est specie distincta a magnificentia. In oppositum ẽ phs. Ad istam dubitationeꝫ dicendum ꝙ liberalitas ẽ virtus distincta scđm speciem ab alijs virtutibus moralibus. ꝙ aũt liberalitas sit virtus patet. nam ille habitus qui facit bene vti his quibus contingit bene ⁊ male vti ẽ virtus: quia habens virtuteꝫ bene vtitur circa singula vt dicit phus: sed contingit bene ⁊ male vti diuitijs. quia non solum contingit male vti his que infra nos sunt: puta potentijs ⁊ passionibus: sed etiam his que sunt extra nos scilicet rebus exterioribus ordinatis ad conseruationem vite nostre. Cum igitur per liberalitatem vtamur diuitijs bene ⁊ contingit eis vti male: sequitur ꝙ liberalitas ẽ virtus. vnde sicut temperãtia facit bene vti delectationibus que sunt in cibis ⁊ venereis: ita liberalitas facit bene vti exterioribus diuitijs. Ad primum in contrarium dicenduꝫ ꝙ liberalitas non contrariatur naturali inclinationi. ⁊ quãdo dicitur ꝙ alijs plus prouidet liberalis ꝙ̃ sibipsi. dicendum ꝙ licet liberalis pauciora reseruat sibi de bonis temporalibus tamen de illis tantum reseruat sibi quantum sufficit sue necessitati ⁊ pauciora sufficiunt sibi ꝙ̃ alijs quib⁹ liberalis habet ꝓuidere. ⁊ ideo dicitur minus intendere ad seipsum ꝙ̃ ad alios quia plura sũt alijs necessaria ꝙ̃ sibi ipi curat tamen de se ipso vt per hoc possit alijs sufficienter prouidere. Ad aliud dicendum ꝙ omnis virtus moralis ẽ imediate circa passiones vel operationes tamẽ virtus moralis est mediate circa obiecta passionum ⁊ operationũ vnde liberalitas ẽ imediate circa amorem et concupiscentiam pecuniarum ⁊ mediate circa pecunias que sunt obã istaꝝ passionũ scilicet cupiditatis ⁊ concupie. Ad aliud dicenduꝫ ꝙ omnis virtus moralis que ẽ circa passiões ẽ inter duo extrema ꝓ sed non oportet ꝙ illa extrema sint species specialissime. vnde sicut ꝓbatum ẽ: prodigalitas ⁊ illiberalitas ẽ vnũ genus subalternum continens sub se diuersas species. ⁊ liberalitas existens vna species spẽalissima ẽ medietas ꝑmo ⁊ principaliter ⁊ ẽ medium inter duo genera subalterna: ⁊ ẽ mediũ inter spẽs istorum generum non primo sed secundario ⁊ ex cõsequenti. Ad aliud qñ probatur ꝙ liberalitas non distinguitur specie a magnificentia quia non differunt scđm magis ⁊ minus. Dicendum ꝙ liberalitas ⁊ magnificentia non differunt solum scđm magis ⁊ minus. sed etiam differunt scđm comparationem ad rationem mensurantem ⁊ regulantem eaꝝ operationes. Alia enim ẽ ratio mensurandi expensas cõmunes circa quas ẽ liberalitas: ⁊ alia ẽ ratio mensurãdi expensas grãdes ⁊ magis difficile ẽ ꝙ homo bene se habet. ⁊ delectetur in expendendo magna qđ fit per magnificẽtiã ꝙ̃ parua ⁊ mediocria qđ fit ꝑ liberalitatem. sic igitur differunt per comparationem ad rationem earum operationes mensurantem. differunt enim per obã: ꝙ̃uis eni pecunia sit obꝫ materiale tam liberalitatis ꝙ̃ magnificẽtie. Alia tamen ẽ ratio formalis obi vnius ⁊ alteri⁹ quia obiectum liberalitatis ẽ pecunia secũdũ rationem ⁊ secũdum liberalem cõmunicationem: sed obiectum magnificentie ẽ pecunia secũdum rationem decentie magnitudinis ⁊ dignitatis. ideo ⁊c̃. Similiter alius est finis liberalitatis ⁊ magnificentie. quia finis liberalitatis ẽ gratuita cõmunicatio sed finis magnificentie ẽ magnitudo ⁊ excellẽtia operationis gratia cuius magnificus magnas res rationabiliter expendit. Sed dubiũ ẽ ad quã virtutem cardinalem reducatur liberalitas. Ad qđ dicunt quidaꝫ ꝙ est virtus adiuncta iustitie: tum quia principaliter est ad alterum sicut iustitia: tum quia conuenit cum iustitia in eius ꝓpria materia que sunt res exteriores. Alij vero dicunt ꝙ ẽ virtus adiuncta temperãtie: quia sicut temperantia ẽ moderatiua ꝑncipalium delectationum que sunt in cibis ⁊ venereis: ita liberalitas ẽ moderatiua concupiscentie circa pecunias acquirendas ⁊ etiam possidendas. Et si dicatur ꝙ ista delectatio circa pecuniam non est corporalis sicut illa circa quã ẽ temperantia sed magis ẽ delectatio animalis vt patet ex dictis phi. Dicendum ꝙ non requiritur identitas materie inter virtutem principalem ⁊ adiunctam sed solum requiritur ꝙ virtus secundaria imitetur modũ ꝑncipalis virtutis circa materiam propriam.

Circa operationes liberalis dubitatur. vtꝝ dare sit actus ꝑncipalis ipius liberalis. videt ꝙ non quia nullus virtuosus tristatur in actũ suo ꝑncipali sed liberalis quandoqꝫ tristatur in datione: vt patet per phm in textu. ideo ⁊c̃.

Contrarium vult phus. Et ideo dicendum ꝙ proprius actus liberalitatis ẽ bonus vsus pecunie: sed vsus pecunie consistit in datione ⁊ non in receptione vel retentione. ideo principalis actus liberalitatis consistit solum in datione. Veruntamẽ nõ quilibet vsus vel datio pecunie ẽ actus ꝑncipalis liberalitatis. nã vsus pecunie ẽ duplex quidam hoĩs ad seipm qui consistit in sumptibus ⁊ expensis ꝙ̃s aliqs fac̃ ꝓ se ipo vl̃ sibi cõiũctis. Alius ẽ vsus q̃ quis pecuniam emittit ad alios: ⁊ hoc ꝓꝑe pertinet

ad dationem. vnde istos duos actus pōit phylosophus in principio huius quarti dicens ꝙ liberalitas est medietas circa pecuniarum dationem et sumptionem idest consumptionem. ⁊ in isto secundo vtu qui est in consumptione pecunie circa seipsum non ē principalis actus liberalitatis: cuius ratio ē. quia principalis actus cuiuslibet virtutis debet esse mul cum difficilis. quia virtus est vltimum potentie: vt patet ex primo de celo: nunc autem homo faciliter inclinatur vt effundat ⁊ expēdat pecuniam in se ipm ꝗ̄ in quēcunq; alterum. et ideo in vsu pecunie qui est hominis ad se ipm non consistit principalis actus liberalitatis: sz principalis actus liberalitatis consistit in datione pecunie que est ad alterum. Ad rationem in contrarium dicendum est ꝙ in datōne eecta quā intendit liberalis nō tristatur si tamen contingeret liberalem dare non recte de hoc tristaretur nec talis actus foret liberalis secūdū ꝙ liberalis. Adhuc dubitatur vtrū liberalis debet plura dare alijs ꝗ̄ sibi ipsi retinere. videtur ꝙ non. quia magis amico magis ē dandum per phylosophum in octauo huius. sed vnusquisq; maxime ē amicus sibi ipsi. ergo ⁊c̄. Confirmatur per hoc ꝙ habere maiorez curam de alijs ꝗ̄ de se ipō videtur esse ⁊ pertinere ad insipientiam. igitur plura dare alijs ꝗ̄ sibi ipsi retinere non pertinz ad virtutem. Oppositum vult phūs. Dicendum ꝙ de bonis interioribus cuiusmodi sunt scientie ⁊ virtutes debz quilibz sibi ipsi plura dare ⁊ appetere ꝗ̄ tūc alteri: nec intelligit dubitatō ō huiꝰmodi bonis. sed de bonis exterioribus de quibus ē distinguendum: nam talia bona aut sunt necessaria vite ꝓpue seu familie cui quis ꝓuidere tenetur aut superstua: de primis bonis non debet liberalis distribuere cuicunq; quia tūc sibi ipsi ⁊ illis quibus tenetur prouidere subtraheret necessaria vite quod ē contra ordinez nature ⁊ rationis. sed de superstuis statui ⁊ cūdition. persōe debet liberalis dare plura alijs ꝗ̄ sibi ipsi retinere. nam sicut natura de superstuo nutrimenti operatur ad ꝓductionez sibi similis in specie: ita virtus liberalitatis de superstuo sibi debet alijs distribuere. Adhuc dubitatur vtrum prodigalitas sit maius vicium ꝗ̄ illiberalitas: ⁊ videtur ꝙ sic. quia illō ē magis vicium quo quis peccat in se ꝗ̄ quo quis peccat in alium: nam magis ē contra ordinem nature nocere sibi ꝗ̄ alijs. sed per prodigalitatem homo peccat in seipm quia per ipaz homo corrumpit proprium substantiam: ꝑ consequens proprium esse ⁊ per illiberalitatez solum homo nocet alijs. igitur ⁊c̄. Oppositū dicit tamen phūs. Et ē dicendum scdm cōmentatorē hic. ꝙ prodigus dicitur tribus modis. vno modo qui superabundat in dando: et deficit in recipiendo. alius ē prodigus qui superabundat in dando ⁊ etiam in recipiendo: ⁊ in turpia non expendit. tertius ē ꝓdigus q superabundat in dando ⁊ recipiendo. ⁊ cū hoc in turpia expendit ⁊ de illo dicit phūs ꝙ talis ē pessimus quia aggregat in se difformitatem ꝓdigi ⁊ etiam intemperati. Dico igitur ꝙ prodigus primo modo acceptus ē minus malus ꝗ̄ illiberalis sicut phūs probat in textu. vnde loquendo de istis vicijs per se ⁊ scdm ꝓprias rationes eorum. ⁊ sic illiberalitas peior est prodigalitate tam aggregatum ex prodigalitate ⁊ intemperātia est peius illiberalitate sola.

Ad rōnem in contrarium dicendum ꝙ differentia inter ꝓdigum ⁊ illiberalem non attēditur in hoc qḋ ē nocere sibi ⁊ alijs quia hoc est cōmune vtriq;: quia sicut prodigus nocet sibi eo ꝙ dissipat substantiam suam ita nocet alijs quibus tenetur prouidere: illiberalis etiā nocet alijs: quia deficit in dationibus ⁊ etiam nocet sibi ipsi quia deficit in sumptibus circa se ipsum. ita ꝙ de suis bonis gaudere non audet ⁊ ideo illiberalis ē peior prodigo quia nec prodest sibi ipsi nec alijs. ideo ab oībus odio habetur sed prodigus licet nocet sibi ipsi ⁊ alijs quibus oportet prouidere tamen prodest multis ⁊ ideo est minus malus ⁊c̄.

Capitulum secūdū tractatꝰ primi libri. 4. in

quo ostenditur circa que ē magnificentia ⁊ in quo differt a liberalitate: ⁊ quid est et quis defectus ⁊ superabundantia ipsius: ⁊ ꝙ magnificus assimilatur scienti: ⁊ scdz quas circunstantias magnificus expendit. s. ꝙ consumet magna boni gratia ⁊ delectabiliter ⁊ emissiue intendens plus quā minꝗ̄ ꝑcio. ⁊ ꝙ magnificus ē liberalis. ⁊ ꝙ oportet tria concurrere. s. virtutem possessionis ⁊ operis. ⁊ ꝙ decet facientem cum enumeratione quorundaz que debent magnifice fieri vt que circa diuina et circa cōmune: ⁊ que semel fiunt vt nuptie ⁊ ea circa que studet tota ciuitas vel i dignitate positꝰ ⁊ circa pegrinos ⁊ hītatiōes decētes ꝑādas

Jdebitur aūt vtiq; cōsequēs

esse ⁊ de magnificentia pertransire. videtur ⁊ enim hec ipsa circa pecunias quedā virtus esse. Non quemadmoduz liberalitas extēditur circa omnes que in pecunijs operationes. sed circa sumptuosas solum. In his autez superexcellit liberalitatem magnitudine quēadmoduz nomen ipsum significat in magnitudine enim decēs sumptuosus ē. Magnitudo autez ad aliqd. Non enī idem sumptus triarche ⁊ architcoro decens vtiq; ad ipsuz: ⁊ in quo. ⁊ circa que. Qui autem in paruis vł i mo

deratis scdm dignitatez expendit non dicitur
magnificus. puta hoc multotiens dare tanti.
Sz quiī magnis istr ē. Magnificus quidem
omnis liberalis: liberalis autez nihil magis ma
gnificus. Talis autez habitus defectus qdez
paruificentia vocatur. superabundantia autē
ē banausia ⁊ apyrocbalia ⁊ quecūqz tales nō
superabundātes magnitudine circa que opor
tet. sz in quibus non oportet. ⁊ vt nō oportet p
clare posterius autem de ipsis dicemus.

Istud ē secūdum capitulum pmi tractat9
libri quarti in quo determinatur de mag
nificētia ⁊ vicijs ei oppositis. ⁊ cōtinet istud
capitulū quinqz partes pncipales. In prima
determinatur de materia magnificentie ⁊ vi
cijs ei oppositis. In secūda parte ibi. Magnifi
cus autem. ostenditur quomodo magnificētia
se habet circa suam materiam ponendo prope
tates magnifici. In tertia pte ibi. Est āt sump
tuum. ostenditur qualiter magnificus se habz
in expendendo ea in quibus principaliter ex
pendit. In quarta parte ibi. Propriorū aūt.
ostenditur qualiter magnificus se habet circa
ea in quibus secundario expendit. In quinta
ibi. Superabundans autem ⁊ banausus. de
terminatur de vicijs oppositis magnificentie
ostendendo qualiter se habent circa materiaz
suam propriam. In prima parte primo pro
ponit materiam cōmunem magnificentie ⁊ li
beralitati. ⁊ ostendit differentiaz inter magni
ficentiam ⁊ liberalitatem: dicit ergo primo q
post liberalitatem videtur esse conueniens q
sequatur tractatus de magnificentia quia ma
gnificentia videtur esse quidam habitus seu
virtus circa pecunias sicut ⁊ liberalitas. Nō
quēadmodum. verumtamen magnificentia ⁊
liberalitas differunt quātum ad materiam. et
ē conclusio. 17. ⁊ probatur dupliciter. primo sic
liberalitas se extendit ad omnes operationes
que sunt circa pecunias scilicet acceptiōes do
nationes ⁊ expensas: sed magnificentia solū
ē circa operationes sumptuosas. ergo ⁊c. scdo
pbatur sic. In sumptibus siue expensis mag
nificentia excedit liberalitatem: qr magnificē
tia ē circa magnas expensas ⁊ liberalitas ē cir
ca expensas mediocres. igitur magnificentia ⁊
liberalitas differunt quantum ad materiam.

Magnitudo autez. qualiter autem pertinz
magnitudo ad sumptus magnifici Ostendit
phus dicens q magnitudo ē ad aliud. ⁊ ideo
magnitudo sumptus accipitur per respectum
ad aliud scilicet ad illō in quo fiunt expense et
ad personam expendentis: non enim idem sūp
tus dicitur magnus per comparationem ad
triarcham ⁊ per comparationem ad archite
rum: ⁊ intelligit per triarcham pncipem galea
rum que habent tres ordines remorū: ⁊ per ar
chiteozum pncipem seu psidentem in templo
oportet enim sumptus esse decentes per com
parationem ad illum qui expendit: ⁊ per com
parationem ad illud in quo expendit: ⁊ per cō
parationem ad illuz p quo expendit: vt si fiāt
expense in edificatiōe domus oportet conside
rare cui illa domus edificetur. vtrum scilicet
pncipi vel puate persone: quia sm hoc diuer
si sumptus requiruntur. Qui autem in par
uis. assumptum probatur scilicet q ad magni
ficentiā requiratur magnitudo sumptus. pba
tur per hoc q si aliquis expendat i rebus par
uis etiam moderatis scdm q dignum ē non di
citur magnificus vt si multotiens diuisim ex
penderet multa parua: ita q omnes ille expen
se congregate facerent aliqd tantum quātum
ē illud quod expēdit magnificus non pp̄ter h
diceretur magnificus. ⁊ si prūpte ⁊ liberaliter
illa parua expenderz sed bene esset liberalis ⁊
non magnificus. non enim omnis magnificus
ē liberalis ⁊ non omnis liberalis ē magnific9.

Talis autem habitus vicis oppositis mag
nificentie sunt paruificentia ⁊ banausia. parui
ficentia opponitur magnificentie per modum
defectus ⁊ banausia opponitur magnificentie
per modum superabundantie: ⁊ dicitur banau
sia a bānos qd est fornax quia banausi omnia
sua consumunt sicut in fornace. vocantur etiā
tales apyrocbalia qsi sine experiētia boni qr
sunt inexperti qualiter oportet bonum opera
ri ⁊ tales dicunt superabundantes quia exce
dunt rectam rationem in expendendo. Cir
ca materiam magnificentie ē intelligendum q
ad magnificum pertinet intendere aliquod ma
gnum opus vt nomē sonat sed magnum opus
non fit sine magnis sumptibus. ideo magnifi
centia est circa magnos sumptus proportiona
tos operi ⁊ persone facienti sumptus. sed quia
a magnis sumptibus faciendis pōt homo im
pediri ex nimio amore pecunie qui enim nimis
diligit pecuniam per hoc retrahitur a magnis
sumptibus faciendis. ideo magnificentia est
circa amorem pecunie ⁊ circa magnos sūptus
⁊ circa pecunias quibus vtitur in talibus sū
ptibus. Potest igitur distingui triplex ma
teria ipsius magnificentie. nam amor pecunie
ē materia immediata ⁊ intrinseca magnificen
tie quia magnificentia habet regulare appe
titū hominis ne propter nimium amorem pecu
niarum retrahatur a magnis sumptibus i ope
re magno faciendis. Est etiam circa sūptus et
expēsas magnas sicut circa materiā extrinse
cam ppinqua. ⁊ quia magni sūptus non fiunt
sine magna pecunia. ideo magnificētia ē circa
pecunias tāquā circa materiā extrinsecā secū
dariā ⁊ rēotam. Intelligēdū ē et q liberalitas
accipitur dupliciter. s. large ⁊ stricte. liberalitas

large accepta ē indifferēter circa magnas expensas ꝛ circa paruas. ꝛ sic ē genus ad magnificentias ꝛ non est virtus distincta specialis a magnificentia. ꝛ sic loquitur phūs hic de liberalitate cum dicit ꝙ omnis magnificus ē liberalis: ꝛ non omnis liberalis ē magnificus. sed liberalitas stricte accepta ē solum circa expensas mediocres. ꝛ sic est virtus specifice distincta a magnificentia.

Magnificus autem sciēti assimilatur. decens enim potest speculari: ꝛ expendere magna prudenter: quemadmodum enim in principio diximus habitus operationibus determinatur. ꝛ quorum est: magnifici vtique sumptus magni ꝛ decentes talia vtique et opera. sicut enim erit magnus sumptus ꝛ decēs operatio quare opus quidem sumptu dignum oportet esse sumptuz autē opere vel superabūdare: consumere autem talia magnificus boni gratia. Cōmune enī hoc virtutibus. ꝛ adhec delectabiliter ꝛ emissiue. Ratiocinij diligētia paruifica. Et qualiter optimum ꝛ decentissimum intendet vtique magis ꝙ quanto ꝛ qualiter minimo. Necessarium autem ꝛ liberalem magnificum esse etenim liberalis expender ꝙ oportet ꝛ vt oportet. In his enim magnuz magnifici veiud magnitudo circa h liberalitate existente. Et ab equali opere sumptu opus faciet magis magnificum. Non enim eadem virtus possessionis ꝛ operis. possessionis enī quidem vtus quia plurimo dignum ꝛ honoratissimum: puta autem aurum. Operis enim magnum ꝛ bonuz: talis enim speculatio admirabilis. Magnificum autem admirabile ꝛ ē operis vtus magnificentia in magnitudine.

Hec est secunda pars principalis huius capituli in qua ostēditur quomodo magnificencia se habet circa suam materiam ponendo proprietates ipsius magnifici. que sunt .7. Prima est ꝙ magnificus assimilatur sapienti: quia sicut ad artificem scientem ptinz cognoscere proportionem vnius ad aliud: ita ad magnificum pertinre cognoscere proportionez expensarum ad illud in quo fiunt expense. oz enim ꝙ expense proportionentur operi in quo expense fiunt vel ꝙ superabundent, quia eniz difficillimum est inuenire medium si contigat a medio declinare semper virtus declinat ad illud quod minus habet de malo sicut liberalis in dando ꝛ magnificus in plus expendendo. Consumet āt talia. Scḋa ppzietas magnifici est accepta ex parte finis ꝛ est ꝙ magnificus consumit hoc est expēdit talia magna bona ꝛ decentia propter bonum honestum: sed h proprietas non ē proprie propria quia operari propter bonum honestum ē cōmune cuilibz virtuti. Adhuc delectabiliter. Tertia proprietas ē ꝙ ad magnificum pertiet magna expendere ꝛ emissiue idest prompte ꝛ sine difficultate emittendo. Ratiocinij autem. Quarta ppzietas ē ꝙ magnificus non debet esse diligēs in computatione expensarum. Et hec ē conclusio .18. ꝛ probatur sic. quod ē proprium paruifico non inest magnifico sed proprium paruifico ē ꝙ sit diligens in computatione expensarum ideo ꝛc. huius rationis ponit phūs virtutem minoris dicens ꝙ ratiocinij diligentia ē paruifica hoc ē pertinz tamꝙ proprium ad paruificum. Et qualiter optimuz qnta proprietas est ꝙ magnificus magis respicit ad hoc ꝙ fiat opus optimum ꝛ decentissimuz ꝙ qualiter nimium expendit circa opus faciendum. vnde magis respicit ad opus ꝙ ipsuz optime fiat ꝙ quomodo ꝛ quantum expendat circa opus faciendum. Necessarium autem. 6. proprietas ē ꝙ necesse ē magnificum esse liberalez. et hec ē conclusio .19. ꝛ probatur sic. necesse ē ꝙ ille qui expendit que oportet ꝛ quando oportet ꝛ circa que oportet ꝛ sic de alijs circunstātijs: sit liberalis. sed magnificus expendit quādo oportet ꝛ que oportet: ꝛ sic de alijs circunstantijs. ideo necesse ē magnificum esse liberalem. Maior patet ꝛ minor declaratur per hoc ꝙ magnificus expendit circa magna ꝛ decentia opa que oportet ꝛ quando oportet ꝛ sic de alijs circunstantijs ꝛ hoc facit delectabiliter ꝛ emissiue ꝛ propter bonum. vnde ad magnificum proprie pertinet ꝙ aliquod magnum faciat circa materiā liberalitatis ac si magnificentia nihil aliud sit ꝙ quedam magnitudo liberalitatis circa expensas. Et ab equali opere. septima proprietas magnifici est facere magnum opus ex magnis sumptibus. ꝛ hec ē conclusio. 20. et probatur sic. ad magnificum pertinet facere opus magnificum. sed opus magnificum opoztet ꝙ sit magnum ꝛ ex magnis sumptibus. idō ad magnificum pertinet facere opus magnuz ex magnis sumptibus. Maior ē manifesta et minor declaratur. nam ad opus magnificū oz concurrere virtutes tam possessionis que expenditur in opus faciendum ꝙ etiam ipsius operis: oportet enim adesse optimas perfectiones vtriusqz ad hoc ꝙ opus sit magnificū. optima autem perfectio operis ipsius magnifici est decens ipsius magnitudo ꝛ bonitas. ita ꝙ consideratio talis operis inducit admirationē ita vt opus sit admirabile. ꝛ optia pfectō possessiōis ē vt sit plurimo pcio dignū ꝛ ꝙ hoīes maxime honorāt seu appciāt cuiusmodi ē auruz Sic ergo patet ꝙ perfectio operis magnifici consistit in magnitudine operis cum magnitudine expensarum. ꝛ sic patet minor ꝛ hoc est quod dicit phylosophus ꝙ si magnificus faci

at opus ab equali sumptu operi. hoc est a magno sumptu sicut ipm opus ē magnum: ⁊ opus erit magis magnificum: ⁊ per hoc intelligitur ꝯclusio scilicet ꝙ ad magnificum pertinet facere magnum opus ex equalibus sumptibus ꝗ̄ ē ex magnis sumptibus: deinde pro declaratione minoris dicit ꝙ non ē eadem virtus hoc est perfectio possessionis que expenditur circa opus ⁊ ipsios operis. nam virtus possessionis ē, ꝙ plurimo precio est dignum ⁊ honoratissimum hoc ē maxime appreciatur: puta aurum sed virtus operis est magnum ⁊ bonū. i. magnitudo ⁊ bonitas cuius speculatio ē admirabilis ⁊ ex his concludit ꝙ virtus operis magnifici consistit in magnificentia opis ⁊ in magnitudine supple expensarum. Lincoñ. dicit hic ꝙ siue a vili siue a pauco sumptu contingeret fieri opus magnum ⁊ preciosuz siue ex magno ⁊ precioso sumptu contingeret fieri opus vile vel pacuum non esset opus vere magnificum oportet enim tam possessionis que expenditur in opus faciendum ꝗ̄ ipsius opis concurrere virtutes hoc ē optimas perfectiones ad hoc ꝙ opus sit magnificum. hec Lincoñ. dicit etiā ꝙ in magnifico ope oportz ꝗ̄ adesse: vt sit āmiratione dignum. opera enim magnifici sunt talia que raro sunt inuēta ⁊ huiusmodi sunt admiratione digna.

Est autem sumptuum

q̄lia dicim⁹ honorabilissima: puta circa deos dona reposita ⁊ preparationes ⁊ sacrificia similiter autem: ⁊ quecunqz circa omne diuinum. Et quecunqz ad cōmune magnificata sunt: puta si alicubi largiri quale oportere preclare. vl trieris esse principem: vel etiam cōmunicare ciuitatem. In omnibus autem quemadmodū dictum ē ⁊ ad operantez refertur quis ē ⁊ quarum possessionū. digna enim oportet his esse: ⁊ non solum operi sed ⁊ facienti decere ꝓpter qđ inops quidem non vtiqz erit magnificus. non enim sunt a quibus multa consumet decenter tētās autem ⁊ si insipiens preter dignitatez. n. ⁊ oportunū: scđm virtutez autem recte. Decet autem ⁊ eos quibus talia preexistunt per seipsos vl per genitores vl p quos ad ipos trāseūt ⁊ nobiles ⁊ glosos: ⁊ quecunqz talia. n. oīa hec magnitudinem habent ⁊ dignitatem. Maxie quidem igitur talis magnific⁹ ⁊ in talibus sūptibus magnificētia quemadmodū diximus. Maxima enim ⁊ honorabilissima.

Hec ē tertia pars principalis huius capituli in qua phs ostendit in quibus magnific⁹ expendit ꝑncipaliter ⁊ in quibus personis conuenit in talibus expendere: q̄tum ad primum intendit dicere ꝙ ad duo principalit debet opus magnifici se extendere videlicz ad res diuinas scilicet ad ꝑparationem vel edificationem templorum ⁊ sacrificia vel oblationes faciendas. ⁊ hoc ē ꝑmum scilicet ꝙ opus magnifici se debet extendere ad res diuinas.

Scđm ē ꝙ opus magnifici se debet extendere se ad ea que magnifice fiunt per respectum ad bonum publicuz: cuiusmodi sunt donationes magnifice toti cōmunitati facte: ⁊ hoc pro aliqua vtilitate cōmunitatis ⁊ magna conuiuia facta cōmunitati. In omnibus autem. viso que sunt illa in quibus magnificus habet ꝑncipaliter expendere intendit ostendere quibus personis conuenit huiusmodi expensas facere: ⁊ quibus non: ⁊ dicit ꝙ in omnibus huiusmodi expensis oportet respicere ad ea in qbus quis expendit sed cum hoc oz habere respectū ad personā expendentem. oz enim respicere ꝙ expense sint proportionate condicioni ⁊ persone expendencis ⁊ diuitijs eiusdem: ita ꝙ expēse non solum deceant opus in quo expenduntur. sed etiam ꝙ deceant facientem expensas.

Propter quod inops. ex hoc ostenditur quibus non decet facere huiusmodi opera magnifica: ⁊ concluditur ex predictis ꝙ inops non est magnificus. Et hec est conclusio vigesima prima ⁊ probatur sic. omnis magnificus habz magnas diuitias ex quibus potest decenter multa expendere. sed inops non habet magnas diuitias ex quibus potest multa expendere decenter. ideo ⁊c̄. Unde si aliquis temtet expendere vltra suum posse erit insipiens. qz operatur preter dignitatem: ⁊ preter id quod oportet quod non pertinet ad virtutem: quia secundum virtutem omnia fiunt recte ⁊ secūduz qđ oportet. Decet autem. ostendit quos decet facere huiusmodi expensas magnas vbi oportet inspicere ad quantitatem diuitiacum ⁊ etiam ad conditionem personacum. vnde dicit ꝙ tales expēsas magnificas decet illos homines facere qui habent magnas diuitias ex quibus possunt multa cōsumere decenter nec refert vnde habeant istas diuitias vtrum iure hereditario aut ex proprio labore. aut quocunqz alio modo diuitie ad eos peruenīāt: puta si reliquātur heredes extraneorum. oportet etiam respicere ad conditiones personarum: nam viros nobiles genere ⁊ viros glosos ⁊ in honoribus cōstitutos maxime decet tales magnos sumptus facere: nam ista important quādam magnitudinem ⁊ dignitatem: ⁊ ideo talibus maxime competit magnificentia. ⁊ potest hic poni Cōclusio. zz. scilicet ꝙ viros nobiles genere ⁊ viros in dignitatibus constitutos habentes magnas diuitias decet facere sumptus magnificos: ⁊ probatur per hoc ꝙ habent diuitias sufficientes. ⁊ conuenit etiam condicionibus huiusmodi personacum magnitudinez habentium igitur huiusmodi viros decet facere sumptus magnificos

Propriorum autem quecūqꝫ ĩ semel fiūt. puta nuptie ⁊ ſi quid tale. Et ſi circa aliquid tota ciuitas ſtudet vel qui in dignitatibus ⁊ circa pegrinorum āt ſuſceptiones ⁊ emiſſiones ⁊ datões ⁊ retributões. Non. n. in ſeipm ſumptuoſus magnificus ſed in coīa dona āt deo ſacratis hāt aliquid ſile. Magnifici āt ⁊ hītationeꝫ pparare decenter ditijs ornatus quidem eteni ⁊ hec: ⁊ circa hec magis ſumptus facere quecūqꝫ diuturna operum. optima enim hec ⁊ in ſingulis decēs. Non. n. idē congruit dijs ⁊ hominibus neqꝫ in templo ⁊ ſepulcro eteni in ſumptibus. vnūquodqꝫ magnum in genere magnificētiſſimum quidem qḋ ĩ magno magnum. hoc āt qḋ in hijs magnum ⁊ dēt ab opere magnuꝫ ab eo qḋ ē in ſumptu. Spera quidem. n. vł lechyt⁹ pulcherrima magnificētiā hēt puerilis doni. Huius āt pcium puum ⁊ illiberale. pp qḋ eſt magnifici in quo vtiqꝫ faciat genere: magnifice facere. tale enim non facile ſupabile ⁊ ē hīs ſm dignitatē: ſumpt⁹ talis qdē igr̄ magnific⁹.

HEc ē quarta ps in qua narratur in qbuſ magnificus ſecūdario exponit. ⁊ ponit tres gradus pertinētes ad ꝑuatas pſonas in quibus ſecundario expendunt. Primus eſt ꝙ magnificus magnos ſumptus facit in his que pprie ad ipm vel ad amicuꝫ pertinēt que fiūt ſolum ſemel: cuiuſmōi ſūt nuptie ⁊ militia ⁊ ſi quid aliud ſit tle. 2. gradus eſt ꝙ ſi tota ciuitas vel princeps ciuitatis ſtudeat ad aliquos magnos ſumptus faciendos: circa hoc faciat magnificus magnos ſumptus vt ſi oꝫ ciuitatē honorifice recipere aliquos extraneos vt r̄ges vel principeſ: vel ſi oꝫ eis mittere magna exenia vel eī magna dona offerre: vel ſi oporteat eis retribuere pro aliquibus beneficijs impēſis in omnibus his magnos ſumptus faceret magnificus. non enim ē magnificus ſumptuoſus in ſeipm vt multū expendat in ppriū vſū ſed ſumptus magnos faciet in cōi. ⁊ dico ꝙ dona magnifica que dantur magnis vt regib⁹ ⁊ ꝑncipibus habent aliquid ſimile cum his que deo offeruntur. nō enim offerūtur deo aliqua quia deus eis indiget ſed ppter reuerentiam ⁊ honoreꝫ: ⁊ ita magnis viris dātur ⁊ offerūt dona magis ppter honorem q̄ꝫ ppter indigentiam. Magnifici autem. 3ᵘˢ gradus in quo magnificus ſecūdario expendit ponitur: ⁊ ē ꝙ magnificus debet ꝑparare ſibi domum conuenienteꝫ ex pprijs diuitijs quia habere decētē domum ptinet ad hoīs ornatum ⁊ in edificijs faciendis magis intendit magnificus facere magnos ſūptus circa opera diuturniora et pmanentiora q̄ꝫ circa alios fragiles ornatuſ: puta circa columnas marmoreas in domo q̄ꝫ circa feneſtras vitreas: que enim ſūt diuturniora ſiunt optima. In ſingulis decens. In omnibus ſumptib⁹ magnificus conſeruat debitā pportionem ſomptuum ad ea in quib⁹ expendit. vnde in ſingulis expendit illud qḋ decet: ⁊ ſcōm ſpēm ⁊ ſcōm q̄ꝫtitatem: non enim idem ſcōm ſpēm ⁊ ſcōm q̄ꝫtitatem congruit exhibere dijs ⁊ hoībus. neqꝫ in templo ⁊ ſepulchro cōſtruendo: magnificos tamē ſemper faciet magnuꝫ ſumptū: ⁊ in quolibet facto faciet: ⁊ magnum ſumptū in genere illo. Nam in magno faciet magnū ſumptum: ⁊ in quolibet facto faciet magnam in tali genere. nō enim ſemper ē idem ſimpliciter magnum: ⁊ in tali genere magnum q̄ſiqꝫ enim differunt magnum reſpectu opis ab eis que ſunt ſimpliciter magna in expenſis. nam ſi aliquis faciat pulcherrimā ſperam. i. pilam aut lechytū. i. aliquod vaſculum ad dandum alicui puero illa ſpera vel vas hꝫ magnificentiam in genere puerilis doni ⁊ tñ nō ē magnum in ſumptu. ꝑcium enim pulchetrime ſpe ſm ſe conſideratum ē puum. ſic igitur magnificus in quolibꝫ genere facit aliquod magnum opus in illo genere in quo facit ſūptus ſcōm operis dignitatem ⁊ talis ſūptus factus ſm operis dignitatem non ē de facili ſupabile qꝛ nō ē facile melius facere.

Superabundans autem et banaus⁹ in pter quod oꝫ conſumendo ſupabundat: quēadmodum dictum ē. in puis. n. ſumptuū multa conſumunt ⁊ reſplendet pter melodiam. ⁊ ē parabola quedam: puta hyſtriones nuptialiē cibans ⁊ comedijs tribuens ĩ tranſitu. purpuram inferens quēadmodum Megares ⁊ oia talia non boni faciet gr̄a. ſed diuitias oſtēdēs ⁊ ppter hoc exiſtimans admirari: ⁊ vbi quidē oꝫ multa conſumere pauca conſumens. vbi āt pauca multa. paruificus āt circa oia deficiet ⁊ maxima conſumēs in puo bonum pdit. Et qḋcunqꝫ facit tardans: ⁊ intendens qualr minimuꝫ cōſumat vtiqꝫ ⁊ hō triſtatur. ⁊ oia exiſtimans maiora facere q̄ꝫ oꝫ. Sunt quidem hij igitur habitus malicie: nō tñ opprobria quidē ĩferūt pp neqꝫ nociuos proximo eēꝫ valde ĩ pes.

HEc ē quinta pars ꝑncipalis in qua determinatur de vitijs oppoſitis magnificētie ſcilicꝫ de banauſia que ē vicium in exceſſu ⁊ de puificentia que ē vicium ſcōm defectum banauſus excedit magnificum non in q̄ꝫtitate ſumptuū ſed ĩ expendēdo ꝑter illud qḋ oꝫ. vñ vbi oꝫ multa expendere expēdit pauca vel nihil ⁊ multa expendit vbi nō oꝫ expenderē. Preter melodiam. i. preter debitam pportioneꝫ vt in hyſtrionibus eos nuptialiter cibans. ⁊ comedijs. i. repſentatoribus tribuēs magis q̄ꝫ oꝫ et in tranſitu purpuram inferens. i. viaꝫ purpura cohoperiens exiſtimans ſe per hoc admirari. paruificus eſt qui circa omnia deficit cuius ſūt qnqꝫ pprietates. pma ē ꝙ cū fac magnos

expēsas in paruo q2 nō vult expendere totum perdit qđ a pposuit vel sic totū perdit. i. bonū vtuis pdit pro modico qđ obmittit. Scđs est q2 quicquid facit facit cū tarditate. Tertius est q2 semp studet qūo pōt minimū expēdere. Quartus est q2 expendit cū tristitia. Quintus est q2 semp credit se maiora facere q̄ oz: Sunt quidem. determinat de vtroque vitio simul declarās duo scilicet q2 habitus oppositi magnificentie sunt malitie. et est conclo. 23. et probatur sic p hoc q2 opponūtur virtuti et nihil opponitur virtuti nisi malitia. Scđo declarat q2 isti habitus oppositi magnificentie nō sunt opprobriosi. et hec est cōclo. 24. et probatur dupliciter. primo per hoc q2 non inferūt aliud nocumentum primo. 2° per hoc q2 non sunt multum turpes eo q2 valde difficile ē in magnis sumptibus non recedere a medio. et facere cōtra illud qđ multū difficile n̄ est turpe. Hic dubitatur circa paruificentiā. verū sit vicium oppositū magnificentie et bānausie. et videtur q2 non sit vicium q2 diligentia rōciny non ē vicium q2 bonū hois cōsistit in hoc q2 bene rōcinetur de quolibet. sed diligentia rōciny ē paruificia: vt dicit hic phs. g paruificentia nō est vicium. Circa istud dubium sunt duo sciendo primo q2 paruificentia est viciū. 2° qualiter puificentia distinguitur ab illiberalitate. primus declaratur sic. ille habitus qui deficit a mēsura rōnis ē vicium. sed paruificentia est hui9 i q2 deficit a pportione quā rō dictat esse obseruandā inter sumpt9 et opera q2 minus itendit expendere q̄ congruit opti licz semp estimet se plus expendere q̄ oportet. et iđ dicit phs q2 paruificus maxima cōsumēs in paruo qđ indebite retinet perdit bonū. s. bonū opis magnifici. Circa secūdū est sciendū q2 paruificus et illiberalis cōueniunt in hoc q2 vterq2 expndit cū tristicia et cū tarditate sed differūt i h q2 illiberalis expendit cū tristicia et tarditate cē sūpt9 paruos. sz puific9 expēdit cū tristitia et tarditate cē sūpt9 magnos: n̄ eni dicitur puificus q2 intendit expendere aliqđ paruum absolute hoc eni pprie ptinet ad liberalem: sed dicit puificus q2 intendit sūptus paruos in relatione ad opus qđ intendit facere. et quis expendere magna pmpte et delectabilit ē difficili9 q̄ expendere moderata et facere sūptus pēs. ideo puificēna est min9 viciū q̄ illiberalitas. Ad rōnem incōtrariū dicendū ē q2 p diligētiā rōciny possum9 vnomō intelligere diligētiā rōcinationis et illa non est paruifica: sed est bona et laudabilis. Alio mō possum9 per diligentiā rōciny intelligere diligentiā cōputationis et talis diligentia ē duplex. q2 aut ipatur a recta ratione moderante appetitum circa affectionem pecunie et bonorū exteriorū et talis diligētia rōciny. i. cōputationis non ē puifica sz laudabilis. Aut talis diligentia accidit propt timorē sumptuū. timor enim facit bene cōsiltationes sicut dicitur. 2° rethorice et talis diligentia est vituperabilis. vnde paruificus timens facere sumpt9 ex inordinato amore quē hz ad pecuniam incipit rōcinari et inquirere qūo possit minimū expendere. et talis diligentia rōciny non est laudabilis. sed paruifica et vituperabilis. etc.

Secunda pars principalis huius libri q̄ est de virtutibus que sunt circa honores cōtinetur in vno tractatu. s. in tractatu secūdo huius quarti libri qui cōtinet duo capitula. pmū de magnanimitate q̄ ē vtus circa honores magnos. capitm 2m qđ incipit ibi. videtur aūt et circa hunc. est de quadā virtute innoiata que est circa honores mediocres. etc.

Apitulum primū in quo declaratur q2 magnanimitas est circa magna. et q2 a magnanimus et quis caimus et quis pusillanim9 et qualiter magnanimus est extremus et medius et q2 magnanimitas est circa maximū exteriorum bonorum vt oportet etc. qđ est honor. Et respectu quorū deficit pusillanimus et supabundat caymus. et qualis est magnanim9. s. optimus et vir bonus cuius est facere qđ ē magnum in vnaquaq2 virtute moderate se hns ad prospera et aduersa nō gaudens in his nec tristatus in illis magis volens sibi reuocare ad memoriā p sermones quibus bene fecerit q̄ a quibus bene passus est sua beneficia delectabilius audiens q̄ que bene passus est: non ostensiuus pprie indigentie ad magnos magnus ad medios aūt moderatus manifest9 oditor et amator. Curatiu9 veritatis magis q̄ opionis et non admiratiuus non memor mali sz despector cui motus et vox grauis et locutio stabilis non cōtētiosus de deficiente et superabūdāte qualis. s. est vterq2.

Agnanimitas autē circa magna quidem ex noie videtur esse circa qualia aūt est pmū accipiam9: dēt aūt nihil habitū l' eū qui fm habitū intendere. videtur aūt magnanimitas esse qui magnis se ipm dignificat dignus exns. Qui enim non fm dignitatē id facit insipiens: eorū aūt qui fm virtutē null9 insipiens neq2 stultus. magnanimus quidem igitur qui dictus est. Qui enim paruis dign9 et his dignificat se ipm temperatus. Magnanimus aūt non in magnitudine. n. magnanimitas quēadmodū et pulchritudo in corpore magno. parui autē et formosi et cōmensurati: pulchri aūt non. Qui autē magnis se ipsum dignum facit indignus exns chaymus: qui autē maioribus q̄ dignus non ois chaymus. qui

autem minoribus q̃ dignus pusillanimꝰ siue magnis siue moderatis siue paruis dignus existens adhuc minoribꝰ sequẽs dignificet z maxime vtiq; videbitur qui si videat magnis dignus: quid.n. faceret nisi talibꝰ essz dignꝰ. Est aũt magnanimꝰ magnitudine quidẽ extremꝰ eo aũt q vt oportet medius. eo.n. q sm dignitatem se ipm dignificat. hi aũt supabũdãt z deficiũt. Si aũt vtiq; magnis se ipm dignificat dignꝰ exñs: z maxime maximꝰ: circa vnũ vtiq; erit maxime. Dignitas aũt dicitur ad ea q̃ exterius bona. Maximũ vtiq; h aũt ponimꝰ qd dijs attribuimꝰ: z qd etiã maxime desiderant qui in dignitate z qd in optimis premiuz. tale aũt honor. Maximũ.n. hoc eorũ autẽ qd exterius bonorũ circa honores vtiq; z inhonorationes magnanimus est vt oportz. z sine rõne uidentur magnanimi circa honores esse honore aũt maxime magni magnificant se ipsos sm dignitatẽ. Pusillaimꝰ aũt deficit z ad se ipm z ad magnanimi dignitatẽ: caymus vo z ad se ipm quidẽ supabũdat non tñ ad magnanimũ. Magnaiuꝰ ãt siq dẽ maxis dignꝰ optimꝰ vtiq; erit. Maiori. n. semper melior dignus z maxime optimus vt vere. ergo magnaĩmum oportet bonũ esse. videbitur aũt esse magnanimi qd in vna quaq; virtute magnꝰ. Et neq̃q̃ vtiq; congruit magnanimo fugere commonentẽ neq; iniusta facere: cuiꝰ.n. grã opabitur turpia cui nihil magnũ. Secũdũ singula aũt intẽdenti: oĩo derisibilis vtiq; videbitur magnaimꝰ nõ honꝰ exñs. n erit aũt vtiq; nz honore dignus prauus exñs. virtutis.n. pmium honor: z attribuit bono. Videtur quidẽ igit magnanimitas quidã ornatus esse virtutum. Maiores.n. ipas facit: z non fit sine illis ppi hoc difficile sm veritatẽ magnanimũ esse: nõ enim possibile sine bonitate

Istud est pmũ capl̃z.2. tractatus.4. libri in quo determinatur de magnanimitate z vicijs ei oppositis z cõtinet.4. partes. In pma determinat de materia magnanimitatis: z viciorũ quorũ magnanimitas est medietas. In secũda ibi. maxime aũt circa honores. determinatur de actibus magnanimitatis seu magnanimi circa ppriam mam. In tertia pte ibi. Non est aũt metrochindinos. determinatur de pprietatibus magnanimi. In 4. parte ibi. Deficiens aũt. determinatur de vicijs oppositis magnanimitati. Pma pars cõtinet duas pticulas. In prima determinat de mã magnanimitatis in generali. z qũo magnanimitas z vicia ei opposita se hñt circa eorũ mãz generalẽ. In.2. particula ibi. Si aũt vtiq; magnis. determinatur de materia magnanimitatis i speciali ostendendo que est materia specialis magnanimitatis z viciorũ ei oppositorũ. In pma igitur pticula oñdit in generali q̃ est materia magnaitati z viciorũ ei oppositorũ. z etiam remouet quoddã dubiũ. dicit ergo pmo q magnanimitas videt esse circa magna: sic apparet ex ipo noie magnaitati. ideo oportet videre circa qualis magna sit: nec refert vtrum loquamur de ipo habitu magnanimitati aut de eo qui disponit per habitũ. s. de ipo magnanimo. Pmo igitur oñdit q magnanimitas ẽ circa magna. z hec est cõclusio.25. z probatur sic: ille qui est dignus magnis se magnis dignificans est circa magna. sed magnanimus est magnis dignꝰ se ipsum magnis dignificãs. ergo magnanimꝰ est circa magna z per 9ñs magnanimitas est circa magna. z intelligitur per dignificare dignum estimare. Ille enim qui dignificat se magnis estimat se dignũ magnis. Maior huiꝰ cõnis patet de se. z minor declaratur quãtũ ad verãq; eius partẽ. z pmo ostẽditur q magnanimꝰ est dignus magnis. nam magnanimus dignificat se magnis. si ergo nõ est dignus magnis est insipiens. sed hoc 9ñs est falsum quia nullus virtuosus est insipiẽs quia virtus solũ opatur scdz rõnem rectã: ideo magnanimꝰ est dignus magnis. Quid eniz in paruis: Alia pa minoris declaratur. s. q magnanimus dignificat se magnis quia ille qui est dignus paruis z illis se dignificat non ẽ magnanimus. sed potest dici tpatus sz q tpantia sumitur pro quacũq; moderatione. sed nõ est magnanimus quia magnanitas cõsistit in q̃dam magnitudine sicut pulchritudo pprie cũsistit in corpore magno. vñ illi qui sunt parui dici possunt formosi ppter decentiã coloris z debitã pportionẽ mẽbrorũ nõ tñ possunt dici pulchri pp defectũ magnitudinis: Qui autem magnis: qũo autez vicia extrema se hñt circa magna ostendit phs narrãs q qui estimat se ipsum dignũ magnis cũ sit indignus vocatur caymus. i. fumosus seu ventosus z psumptuosus. sed ille qui est dignus magnis: z ad huc se estimat dignũ maioribus ñ semp vocat caymus eo qd difficile est mensuram certã accipere huius q aliquis estimet se dignum nõ maioribus nec minoribus q̃ est dignus h. n. scire est difficile. Qui autem minoribus. sed ille qui estimat se esse dignuz minoribus q̃ ipe sit dignus vocatur pusillaimus z hoc siue sit dignus magnis siue mediocribꝰ siue paruis dũ tamen minoribus se dignificet q̃ est dignus. Maxime tamẽ vocatur ille pusillanimꝰ qui est dignus magnis z ñ dignificat se illis Est autez magnanimus. remouet quoddã dubiũ tale dictum est q magnanimitas est circa magna. ex hoc dubitatur z videt q magnanimitas non est in medio sed in extremo: quia magnitudo z paruitas sunt extrema inter que equalitas est mediuz z sic si magnanimitas fiat circa magna non erit medium sed extremũ. z per

ƺñs non est virtus Istud dubium remouet
philosophus dicens q magnanimus quantū
ad magna quibus se ipsum dignificat in extre
mo consistit: sed secundū q ħ facit secundum
qd oportet consistit in medio ⁊ consistit. solu
tio in hoc q medium est duplex. s. mediuz rei
⁊ medium rationis. Mediū rei est mediū secū
dum quantitatē mediuz rationis est quod fit
secundum q recta ratio dictat seu determiat
Similiter extremū est duplex. scilicet rei et
rationis. Est ergo hec solutio q magnanimi
tas consistit in extremo rei hoc est in extremo
secundum quantitatem. ⁊ tamē cōsistit in me
dio secundū rationem: mediū eniz virtutis ñ
attenditur fm quātitatem rei sed secundum
rationem rectam. vnde quantūcunq sit opus
qd homo facit: dum tamen nō recedat a ratio
ne recta non ꝓpter hoc est extra medium vir
tutis sed vicia opposita supabundant ⁊ def ci
unt ab eo quod oportet. Si autem vtiq mag
nia. Hec est secunda particula prime partis i
qua manifestatur materia magnanimitatis i
speciali: ⁊ cōtinet duas partes. In prima ostē
ditur q magnanimitas est circa honores ma
nos. ⁊ quō vicia opposita se hñt circa huius
modi honores. In secunda parte ibi. Magna
nimus siquidem. determinatur de magnani
tate p compationē ad alias virtutes. In pri
ma igitur particula ostenditur q magnanimi
tas est maxime circa honores. ⁊ hec est conclo
.26. probatur dupliciter primo sic. cum dici
tur aliquis aliquibus dignus talis dignitas
refertur ad bona exteriora que homini danī
pro premio. cum igitur magnanimus dignifi
cett se ipsum maximis bonis exterioribus. eiz
ergo illud quod dicitur secundū superabun
dantiam vni soli attribuatur: oportet q mag
nanimitas sit precipue circa vnū bonoꝝ exte
riorum quod est maximum bonoꝝ exterioꝝ ⁊
huiusmodi est honor. quod probatur ꝑ illud
quod nos attribuimus diis. quod etiam maxi
ime appetūt hij qui in dignitatib⁹ sunt ɔstitu
ti ⁊ q optimis datur pro p̄mio est maximū bo
num bonoꝝ exterioꝝ. s₃ honorē attribuimus
diis ⁊ honorē ō numero bonoꝝ exteriorū ma
xime appetunt hi qui sunt in dignitatibus cō
stituti ⁊ hoc datur optimis ꝑ premio. ergo ho
nor est maximū de numero bonoꝝ exteriorū
igitur magnanim⁹ est circa honores ⁊ in hono
rationes vt oportet: hec igitur est ratio q ma
gnanimus dignificat se magnis bonis exteri
oribus quibus est dignus sed honor est maxi
mū bonū de numero bonoꝝ exteriorum quia
attribuitur diis: ⁊ maxime desideratur a viris
gloriosis ⁊ attribuitur optimis pro premio.
igitur magnanimus maxime dignificat se ho
noribus. ⁊ per ɔñs magnanimitas est maxime
circa honores. Et sine ratione. 2⁹ probatur
idem per experimētum quia experimento vi
demus q magnanimi maxime dignificāt se
ipsos honoribus sed non supra dignitatem. iō
⁊c̄. vñ potest fieri ratio talis magnanitas ma
xime est circa illa quibus maxime se dignifi
cant magnanimi. honores sunt illa quib⁹ ma
xime se dignificant magnanimi. ergo ⁊c̄. Pu
sillanimus autē. vicia opposita magnanimi
tati sic se habent ad predictam materiam. s.
ad honores q pusillanimus deficit a dignifi
candu se honoribus per respectum ad se ipm
quia dignificat se ipsum minoribus honorib⁹
q̄ ipse sit dignus ⁊ deficit per respectū ad ma
gnanimū quia dignificat se ipsum minoribus
honoribus q̄ magnanimus est dignus. s₃ cay
mus qui est presumptuosus superabundat ꝑ
respectum ad se ipsum quia dignificat se maio
ribus honoribus q̄ est dignus non tamen sup
abundat per respectum ad magnanimuz non
enim dignificat se maioribus q̄ magnanimus
est dignus. Magnanimus siquidem. hec ē se
cunda pars secunde particule prime partis in
qua ostēditur quō magnanimitas se habz ad
alias virtutes. ⁊ primo ostendit q magnani
mitas non est sine alijs virtutibus. 2⁹ infert
quasdam conclusiones ex precedentib⁹. Pri
mo ergo probat q magnanimitas non est sine
alijs virtutibus. ⁊ hec est cōclusio. 27. que ꝓ
batur dupliciter. primo sic. quia magnanim⁹
est qui dignificat se maximis honorib⁹ eis di
gnus existens: ⁊ oportet q magnanim⁹ sit dig
nus maximis honoribus sed quicunq est dig
nus maximis honoribus est optimus. quia sē
per melior est dignus maiori bono. ⁊ per ɔñs
optimus est dignus maximo bono. magnani
mus igitur est optimus sed nullus est optim⁹
nisi habeat omnes virtutes. igitur magnani
mus habet omnes virtutes. ⁊ per ɔñs magna
nimitas non est sine alijs virtutibus. Videbi
tur autez esse magnanimi. Sed tūc est dubiū
qualiter magnanimitas est virtus distincta
ab alijs virtutibus cū cōcomitetur alias vir
tutes. Istud dubium soluitur sic q ad magna
nimitatem pertinet illō quod est magnum in
vnaquaq virtute non enim est dignus mag⁹
honore qui non operatur magnum actum vir
tutis. vnde quelibet alia virtus operatur cir
ca suam materiam illud quod est proprium il
li virtuti ⁊ magnanimitas operatur circa illā
materiam magnitudinem in illa operatione
circa illam materiam. verbigratia, fortitudo
intendit fortiter agere. sed magnanimitas in
tendit magnanimiter operari in fortiter agen
do. ⁊ quia quelibet virtus moralis habet spe
cem a fine quē intēdit. ideo magnanimitas et
fortitudo specie differunt licet operentur cir
ca idem quia fortitudo intendit vnuz scilicz for
titer agere. ⁊ magnanimitas intendit ad. s. ma

gnum ꝛ excellens in fortiter agendo. Et ne quaq̄. hic remouet errorē q̄rundā quib⁹ visū est ꝙ ad magnanimū pertinet vt suo sensui sē per innitatur ꝛ ꝙ nullius admonitionē sequatur sed ꝙ fugiat cōmonentē ꝛ ꝙ non dubitet cui cunq̄ iniusta facere. Istum errorem remouet ph̄s dicens ꝙ nullus operabitur turpe aut ī decens nisi propter appetitū alicuius. sed magnanimus non tm̄ appreciatur aliquā rem exteriorem ꝙ propter eam velit aliqd turpe operari. Secundum singula. 2ᵒ probatur cōclusio scilicet ꝙ magnanimitas non est sine alijs virtutibus per ea que in singulis apparent: ꝛ dicē ꝙ si quis velit ad singula intendere videbiť omnino derisibilis quis reputat se magnanimum nisi sit bonus. ꝛ hoc supple bonitatis cuiuslibet ꝟtutis moral. qr si sit mal⁹ supple aliqua malicia opposita virtuti morali non ē dignus honore. nam honor est premium virtutis ꝛ attribuitur bonis. vnde magnanimus dignificat seipsum magnis honoribus quibus est dignus. ergo non potest esse ꝙ aliquis malus sit magnanimus Uidetur quidem ergo magnanimitas. hic infert duas cōclusiones ex p̄missis. prima est ꝙ magnanimitas est quidā ornatus omniū virtutū. ꝛ hec est cōclusio. 2ª ꝛ probatur sic. illud qḋ efficit omnes virtutes maiores est ornatus omniū virtutū. sed magnanimitas efficit oēs virtutes maiores eo ꝙ ad magnanimitatem pertinz operari magnū in omnibus virtutibus ꝛ ex hoc crescant oēs virtutes: ꝛ iterū magnanimitas non est sine alijs virtutibus. ꝛ sic videť addi alijs ꝟtutib⁹ sicͭ qdā ornatus eaꝝ. Propter hoc difficile. secunda cōclusio est ꝙ difficile est esse vere magnanimū. ꝛ hec est conclusio. 2ª. ꝛ probať sic. difficile est cōsequi magnā virtutē cui debeť magn⁹ honor. Difficile est ēt consequi omnes virtutes. sed vera magnanimitas non est sine magna virtute cui debetur magn⁹ honor nec potest esse sine alijs virtutibus. ergo difficile est esse vere magnanimū.

Maxime qdē igiť circa honores ꝛ inhonorationes magnanimitas est ꝛ in magnis ꝛ studiosis moderate dilettabitur vt propria adipiscens vel minora virtuti. n. perfecte non vtiq̄ fiet dign⁹ honor. Sꝫ tamē et adhuc recipiet in non habendo ipsos maiora ipsi tribuere. Eum autem qui a contingentibus ꝛ in paruis omnino paruipendet Non enim his dignus. Similiter aūt ꝛ in honoratione non erit iuste circa ipsum. maxime quidem igitur est, quemadmodū dictū est. magnanimus circa honores. Sed ad hec circa diuitias ꝛ potentatum ꝛ omnem bonam fortunam ꝛ infortunium moderate habebit q̄uocū q̄ fiant. ꝛ neq̄ bene fortunatus vtiq̄ gaudiosus erit: neq̄ infortunatus tristis. neq̄ enim circa honorē ita habet vt maximū enn. potētatus enim ꝛ diuitie propter honorem fiēt delectabilia: habentes igitur ipsa honorari per ipsa volunt Cui autem ꝛ honor paruū ē huic ꝛ alia propter qḋ despectores videntur esse. Uidentur autem ꝛ bone fortune conferre ad magnanimitatem. Nobiles enim dignificantur honore ꝛ potentes ꝛ ditantes: in superexcellē tia enim bono autē superexcellens oē honorabilius: Propterqḋ et talia magnanimiorem faciunt. honorantur enim a quibusdam: secūdum veritatem aūt bonus solus honorādus. Cui autem ambo existunt: magis enim dign⁹ fit honore. Qui autem sine virtute talia bona habent: neq̄ iuste magnis se ipsos dignificant neq̄ recte magnanimi dicuntur. sine virtute enim perfecta non sunt hec. despectores autē ꝛ iniuriatores ꝛ talia habētes efficiuntur mali. sine virtute enim non ferre facile moderate bonas fortunas. non potentes autem ferre ꝛ existimantes alios superexcellere: illos quidem contemnūt ipsi aūt qḋcūq̄ vtiq̄ cōtingat operantur. Imitantur enim magnanimū non similes existentes. hec autē operantur in quib⁹ possunt. Que quidem igitur secūdū virtutem non operantur contemnunt autem alios magnanimus autem iuste cōtēnit. Glorificat enim vere multi autem cōtingenter

Hec est secunda pars principalis hui⁹ capituli in qua determinatur de actibus magnanimi circa p̄priam materiam ꝛ continet duas particulas. In prima ostenditur q̄liter magnanimus se habet circa honores que sunt p̄pria materia magnanimitatis. In secūda parte ibi. Sed ad hec ꝛ circa diuitias. ostenditur quomodo magnanimus se habet circa quasdam materias secūdarias cuiusmodi sūt diuicie ꝛ quedam alia bona exteriora. In prima particula narrat ꝙ aliqu s p̄ncipaliter dicitur magnanimus eo ꝙ bene se habet circa honores ꝛ inhonorationes: eadem enim ē virtus circa opposita vt fortitudo circa non res ꝛ audacias: quo narrato narrat primo q̄uō se habet circa honores magnos. secundo q̄uō se habꝫ circa honores paruos dicit ergo p̄mo ꝙ magnanimus cum sibi exhibentur magni honores moderate delectatur quasi adipiscēs bona sibi p̄prie cōuenientia ꝛ adhuc quasi adipiscens minora q̄ sibi debentur quia bene nouit ꝙ nullus honor exterius ab hominib⁹ exhibitus est condignum premium virtutis quia bonū rationis ex quo laudatur virt⁹ excedit omnia exteriora bona nec tamen p̄pter hoc indignatur quia sibi exhibentur minora q̄ debentur. quia bene nouit ꝙ hoies non maiora bona habent que possint ei tribuere. Cum autem qui a contingentibus. circa paruos honores qui a contingentibus hoc est sine q̄uis

cunqz alys rebus a virtute puta si hominē p pter diuitias vel propter aliud huiusmodi honorent paruis honoribus tales honores contēnet quia nō reputat se talib⁹ honoribus dignum sed multo maiorib⁹. non eniz sufficit virtuoso vt honoretur tanq̃ diues. Similiter autem circa etiā inhonorationes se habet moderate. sicut enim non extollitur magnis honoribus: ita animus eius non deiicitur propter inhonorationes ⁊ cōtumelias quia bene nouit eas iniuste sibi inferri: sic igitur manifestum est q̄ magnanimus maxime laudaẜ circa honores ⁊ inhonorationes. Sed adhuc ⁊ circa diuitias. hec ē scd̄a particula scd̄e partis in q̄ ostditur q̄uo magnanimus se habz circa quasdā materias suas secūdarias cuiusmodi sunt diuitie potestates ⁊ omnia que pertinēt ad bonam fortunā que sunt materie secūdarie magnanimitatis quia propter huiusmodi hō honoratur ⁊ intēdit dicere q̄ circa oia huiusmodi bona fortune ⁊ etiā circa infortunia magnanimus moderate se habebit qualitercūqz sibi accidat ita q̄ nec si sibi eueniāt bone fortune superflue gaudebit nec si patiatur infortunia supflue tristabitur. hoc probat phs. s. q̄ magnanimus moderate se habebit circa oia bona fortune ⁊ oia infortunia que sibi accidunt. et hec est conclusio. 3o. ⁊ probatur sic. qui moderate se habet circa maius bonū ⁊ maius malū moderate se hz circa minus bonū ⁊ minus maiūqd̄ patz quia qui non gaudet inmoderate pro maiori bono nō gaudz inmoderate p minori bono ⁊ qui non tristatur inmoderate pro maiori malo non tristatur imoderate pro minori malo sed honor est maius bonuz q̄ bona fortune ⁊ inhonoratio est maius malum q̄ infortuniū. sed magnanimus moderate se habz circa honorem ⁊ inhonorationem. vt patet ex predictis. ergo magnanimus moderate se habet circa omnia bona fortune ⁊ infortunia q̄ sibi accidunt. q̄ autez honor sit maius bonuz q̄ potētes aut diuitie aut q̄ alia bona fortune patz per hoc q̄ tam potestates q̄ diuitie ⁊ alia huiusmodi desiderātur ppter honorē: iō honor est magis desiderabilis. ⁊ per oñs maius bonum. vnde magnanimi a quibusdā dicunẜ despectores propter hoc q̄ exteriora bona cōtemnunt ⁊ sola interiora bona virtutem appreciantur. Videntur autem bone fortune. sed q̄uis magnanimitas non sit principaliter circa bona fortune tamē bone fortune cōferunt ad magnanimitatē quando. s. sunt cū virtute qz propterea aliqui reputantur digni honore. s. nobiles potentes ⁊ diuites. omnia eniz ista cōsistunt in quadā excellētia. nobiles enim excedunt ignobiles ⁊ diuites excedunt pauperes ⁊ sic de aliis. ⁊ omne qd̄ excedit aliud in bono est magis honorabile: ⁊ ideo huiusmodi bona fortune faciūt homines magis magnanimos eo q̄ faciunt eos magis honorari ab homib⁹ vulgaribus qui sola huiusmodi bona cognoscunt sed secundū veritatē solus virtuosus est honorandus quia honor est propium premiū virtutis. sed si aliquis habeat vtrūqz. s. virtutes ⁊ bona fortune est magis honorand⁹ vtroq̄ modo. s. secundū veritatem ⁊ scd̄m opinionem ⁊ etiam propter hoc q̄ bona fortune instrumentaliter deseruiant ad operationes virtutum. Qui autē sine virtute. sz quamuis bona fortune conferant ad magnanimitatem: ⁊ ad alias virtutes. tñ bona fortune sine virtute non possunt facere magnanimū q̄uis illi qui talia bona habent sine virtute reputent se dignos magnis honoribus: ⁊ pp superabundātiam bonorum exteriorum despiciunt alios ⁊ iniuriantur eis quia sine virtute non est facile ferre moderate bonas fortunas. Imitanẜ aūt magnanimi in hoc q̄ cōtemnunt ⁊ glorificant indēnter qualitercūqz contingat contemnendo interdum bonos ⁊ glorificando malos sic igitur patet qualiter magnanimus operaẜ tam circa materiam suam principalem q̄ etiā circa materiam suam secundariam.

Non est autem mistrochidios neqz philochidinos propter pauca honorare. Megalochidinos aūt: ⁊ rum periclitetur non parcens vite vt non dignum existens omnino viuere ⁊ potens bene facere beneficiat⁹ autem verecundatur hoc quidē enim superexcellentis hoc autem superexcelsi ⁊ retributiuus plurimū. Ita enim erit debitor qui incipit ⁊ erit bene pass⁹ Videntur enim ⁊ in memoria habere eos quibus vtiqz faciant bene eos aūt a quibus vtiqz passi fuerint bñ aūt patiāẜ bñ minor. n. q patiẜ bene eo qui facit: vult autē superexcellere. ⁊ hoc quidē delectabiliter audit hoc autez indelectabiliter. propter qd̄ thetis non dicere beneficia ioui. neqz lacones ad athenienses: sz que passi sunt bene. Magnanimi autem ⁊ nullo indigere vel vix: ministrare autem prōpte Et ad eos quidē qui in dignitate ⁊ bonis fortunis magnum esse. ad medios autem moderatum. hos quidem enim superexcellere difficile ⁊ venerabile. hos autem facile ⁊ in illis quidem venerari non iniurie in humilibus autem onerosum quēadmodum ad inbecilles fortem esse ⁊ ad honorabilia non ire vel vbi p cellunt alij ⁊ ociosum esse et pigrum. sed vel vbi honor magnus vel opus. ⁊ paucarum quidem operationum magnorum autem nominabilium. Necessarium autem et manifestuz oditorem esse. ⁊ manifestum amatorem latere. n. timidi ⁊ curare veritatem magis q̄ opinionē ⁊ dicere ⁊ operari manifeste. liber enim propallator quia contemptiuus est cōtemptiui autez

propter qđ ⁊ libere ꝑpalatiuus ⁊ libere ꝑpalatiuꝰ.n.ꝑpter qđ cõtemptiuus ⁊ veridicus Uerumtamen quecũqꝫ non ꝑpter hyroniã hyronia autem ad multos ⁊ ad alium non posse viuere sed vel ad amicum. Seruile enĩ ꝑpter quod ⁊ omnes blãditores obsequiosi seruiles ⁊ hũiles blãditores. Neqꝫ admiratiuus nihil enim magnum sibiipsi est. Neqꝫ memor mali non.n.magnanimi recordari mala aliqua iter sed magis despicere: neqꝫ humaniloquꝰ. Neqꝫ enim de se ipso loquitur neqꝫ de alio: neqꝫ eniꝫ vt laudetur cura est ipsi: neqꝫ ut alij vituperẽtur: neqꝫ rursus laudatiuus est: propter quod neqꝫ maliloquus neqꝫ de inimicis nisi ꝑpter iniuriam. et de necessarijs vel paruis planctiuus et deprecatiuus. Studẽtis enim sic hẽri circa hoc ⁊ potens possedisse magis bona ĩfructuosa fructuosis ⁊ vtilibus: sufficienter eniꝫ magis. sed motus grauis magnanimi videt̃ esse ⁊ vox grauis ⁊ locutio stabilis. Non enim festinus qui circa pauca studet neqꝫ contentiosus qui nihil magnum existimat. Acumen aũt vocis ⁊ velocitas per hoc talis quidem igitur magnanimus.

Hec est tertia pars principalis huius capituli in qua phs ponit ꝓprietates magnanimi que sunt.20. ⁊ continet duas particulas. In prima ponit proprietates magnanimi que accipiuntur per cõparationeꝫ ad materias aliarum virtutum. In secunda parte ibi: Neqꝫ admiratiuus. ponit ꝓprietates magnanimi que accipiuntur ꝭm dispositiones ipsius magnanimi. In prima igit̃ particula primo ponit duas ꝓprietates que accipiuntur per comparationẽ ad exteriora ꝑicl'a: que sũt materia fortitudinis. prima est ꝙ magnanimus non ẽ mitrochindinus. i. ꝓ paruis periclitans neqꝫ est philochindinꝰ. i. amator periculoꝝ q̃si faciliter ad ꝑicula exponens: quia nullus exponit se periculo: nisi ꝓ aliquo quod multuꝫ appreciatur. sed magnanimus pauca non appreciatur sic ꝙ pro eis velit se exponere periculis. vnde nec pro paruis rebus: nec ꝺ facile exponit se ꝑiculis: sed est magalochindinꝰ. i. ꝓ magnis exponens se periculis: ut pro salute cõi pro iustitia pro cultu diuino: ⁊ alijs huiusmodi. vnde hec est prima ꝓprietas ꝙ magnanimus ꝓ magnis bonis exponit se periculis: ut pro cõi bono. s. pro cõitate saluanda ⁊ pro cultu diuino et sic de alijs. Et cuꝫ periclitetur. secũda proprietas est ꝙ magnanimus quãdo se exponit periculis hoc facit vehementer non parcens vite sue quasi non sit dignus ꝙ magis velit viuere q̃ȝ magna bona per mortem consequi. Et potẽs facere. ponit quiqꝫ ꝓprietates magnanimi acceptas per cõparationem ad bñficia q̃ sunt ꝓpria liberalitati. prima est ꝙ est promptus ad bene faciẽdũ alijs sed verecundus ad recipiendum beneficia ab alijs: nam beneficia dare est excellentis. ⁊ beneficia accipere est eiꝰ qui exceditur modo magnanimus semper intendit ad hoc ꝙ excedat in bono. Et retribuit hꝰ. secũda accepta ex parte liberalitatis est ꝙ si magnanimus beneficia accipiat semper studet ut retribuat maiora: sic enim ille qui incepit beneficia dare erit debitor: et bene passus idest beneficia recipiens erit debitor: quia plura beneficia accipit q̃ȝ dederit. Tertia proprietas ẽ ꝙ magnanimus magis habet in memoria eos quibus benefecit q̃ȝ eos a quibus bene passus ẽ: cuius ratio est quia ille qui beneficia recipit ẽ minor eo qui beneficia confert. ⁊ potest hec poni cõclusio.31. ꝙ. s. ipse magnanimus habꝫ magis in memoria eos quibus bene fecit q̃ȝ eos a quibꝰ bene passus ẽ. probatur sic: magnanimꝰ magis delectatur in hoc ꝙ est maior q̃ȝ in hoc ꝙ est minor. sed in benefaciendo est maior. et in bene patiendo est minor sed ea que nos magis delectant magis cogitamus ⁊ magis i memoria habemus. ideo ipse magnanimus magis habet in memoria eos quibus benefecit quia magis delectatur in hoc q̃ȝ eos a quibus bñficia recepit. Sed ẽ intelligendũ ꝙ hec proprietas nõ ẽ ex electione magnanimi sꝫ sequit̃ ex dispositione ipsius. magnanimus enim ꝭm electionem non obliuiscitur beneficioꝝ: sed studet ad hoc ꝙ maiora recompenset. Et hoc quideꝫ delectabiliter audit. Quarta ꝓprietas accepta ꝑ cõparatõem ad materiaꝫ liberalitatis ẽ ꝙ magnanimus delectabiliter audit beneficia q̃ ipse contulit. non.n. audit delectabiliter bñficia q̃ recepit. ⁊ hꝰ ꝓprietatis ponit duo exempla: q̃rum primum sumitur ex dictis homeri q intro ducit thetim quã dixit eẽ deã aq̃ȝ accedẽtem ad Jouem quẽ dicebat eẽ regẽ oiuꝫ deoꝝ. ⁊ ꝙ thetis nõ dixit ioui beneficia: q̃ ipsa ioui ꝯtulerat eo ꝙ hoc nõ esset acceptũ: sed bñficia potius que ipsa recepit a ioue que iuppit̃ libẽtius audiebat. Aliud exꝰ sumit̃ ex historia grecoꝝ in qua narratur ꝙ quidam ciues impiorãtes auxiliũ athenensiũ non dixerũt eis bñficia q̃ ipsi eis fecerãt sed q̃ ab eis receperãt. Magnanimi autem. quinta proprietas ẽ ꝙ magnanimus se exhibet tanq̃ȝ nullo indigentem vł nõ de facili: qꝛ nõ de facili petit aut accipit. sꝫ dꝫ eẽ ꝓmptꝰ ad h ꝙ alijs bñficiũ ministret. Et ad eos quidem. octaua proprietas ẽ. s. cõputãdo duas ꝓprietates prius enumeratas sumit̃ ꝑ cõparatõem ad honores: q̃ sũt ꝑncipalis mã magnanimitatis. ⁊ ẽ ꝙ ad magnanimũ ꝑtinet vt se magnũ ⁊ honorabilẽ exhibeat ad illos qui sunt in dignitate et excellentia honoꝝ fortune ⁊ ad mediocres mediocriter. ⁊ hec est cõclusio 32. et probatur duplicíter. ꝑ sic ꝑ h ꝙ virtꝰ est circa difficile et honorabile. sed ꝙ aliqs excellat in bono magnorum viroꝝ quod contingit si iter

magnos sit magnanimus est difficile ⁊ hono-
rabile. sȝ ꝙ aliquis excellat mediocres viros
ē facile. igit̃ ad magnanimū pertinet ⁊c. 2ª
pbatur idē per hoc ꝙ aliqs inter magnos vi-
ros exhibeat se magnū ⁊ venerabilē hoc pti-
net ad virilitatē ai qḋ est ꝟtutis. sȝ ꝙ aliquis
velit reuerētiā sibi exhiberi ab infimis psoīs
ptinet ad illos q sunt honorosi aliꝫ qḋ nō pti-
net ad virtuosū sȝ ad viciosuȝ. qḋ patet p sīle
nā ꝙ aliqs exhibeat se magnū int̃ mediocres
est sīle sicut si aliqs ostēdat se fortē cōtra inbe-
cilles. ⁊ ꝙ difficilia non aggredit̃ que tn̄ sunt
honorabilia in qbus aliꝫ pcellūt. Sciendū
ꝙ phs pꝰmittit de materia trāsitꝰ qꝛ n̄ hȝ
de se aliq̄ magnitudinē qꝛ est circa ea q̄ sūt no
bis ⁊ brutis coīa vt habitū est in tertio huius
Et ociosum ⁊ pigrū. ponit quinqꝫ ppꝛietates
magnanimi fm actus humanos. pꝛ ma ē ipiꝰ
magnanimi ad se ipm. ⁊ ē ꝙ ad magnanimuȝ
ptinet ꝙ sit otiosus ⁊ tardꝰ: ociosus ex eo ꝙ n̄
ingerit se mltꝭ negocyꝭ: tardꝰ eo ꝙ ḋ facili nō
ingerit se negocyꝭ. sed solū illis actibꝰ insistit
qui pertinēt ad aliquē magnū honorē vł ali-
quod magnū opus faciēdū. vnde magnaīmꝰ
est ociosus nō fm ꝙ ociū est viciū. sed ē ocio-
sus. i. operatiuus paucoꝝ qꝛ est solū opatiuus
magnoꝝ: ⁊ est tardus eo ꝙ non de facili inge-
rit se negocyꝭ: qꝛ non de facili occurrūt mag-
na negocia quibꝰ se hȝ ingerere. Necessarium
aūt. ponit quatuor ppꝛietates magnanimi q̄ꝝ
tum ad actus humanos q sunt p cōparationeȝ
ad aliud. ⁊ pꝛimo q̄tū ad veritatē quaꝝ pꝛima
respicit interiorē affectū. ⁊ est ꝙ necessariū est
ꝙ magnaīmꝰ sit manifestꝰ amicꝰ ⁊ manifestꝰ
inimicus. ⁊ hec ē cōclo. 33. ⁊ pbat̃ sic: ꝙ aliqs
latenter amet vel latenter odiat hoc pꝛuenit
ex aliquo timore. sed magnanimꝰ nō ē timidꝰ
ergo nō amat nec odit latenter. sȝ manifeste.
Et curare. s̃ḋa ppꝛietas circa actꝰ in cōparatio
ne ad aliū est ꝙ ad magnanimū ptinȝ magis
curare de veritate q̄ꝫ de opinione hominuȝ qꝛ
nō pp humanā opīonē recedit ab eo qḋ debet
facere secūdū ꝟitatē. Et dicere ⁊ opari. tertia
ppꝛietas est ꝙ ad magnanimū ptinȝ ꝙ mani
feste loquat̃ ⁊ opet̃ ⁊ hec ē cōclusio. 34. q̄ pba
tur sic. ille qui est cōtēptiuꝰ alioꝝ ē liber e pro
palatiuꝰ suoꝝ dictoꝝ ⁊ factoꝝ sed magnani-
mus est cōtēptiuꝰ alioꝝ iḋ ⁊c. maior patet qꝛ
si aliqs occultet ea q̄ dicit vł facit pꝛuenit ex
hoc ꝙ timet alios sȝ nullꝰ timet eos q̄s cōtem
nit. vn̄ ista cōuertunt̃ ꝙ aliqs sit liber e ppa-
latiuꝰ ⁊ cōtēptiuꝰ. Circa minoreȝ intelligen-
dum est ꝙ magnanimꝰ nō dicitur cōtēptiuꝰ
eo ꝙ despiciat alios pꝛiuās eos debita reuerē-
tia sed qꝛ nō appꝛeciat̃ eos vltra qḋ debeat.
Et veridicꝰ. 4. ppꝛietas ē ꝙ magnaīmꝰ uȝ eē
veridicꝰ nō. n. debet dicere falsum sȝ veꝝ ni-
si forte aliq̄n yronice aliq̄ loq̄tur exludo vnd̃

aūt yronia in societate multoꝝ. Et ad aliū. po-
nit ppꝛietatē magnanimi circa delectationes q̄
ē in cōuictu ⁊ ē ꝙ ad magnanimū nō ptinȝ vt
pmptꝰ sit ad cōuiuādū cū aliꝫ nisi cū amicis
nā ingerere se familialiter oībus ad cōuiuan
dū videt̃ eē seruilis ai. vn̄ oēs blanditores q
volūt oībus indr̄nt̃ placere sunt obsequiosi. i.
ad seruiendū pmpti ⁊ ecōuerso oēs humiles
qui sunt abiecti ai sunt blāditores. Neqꝫ ad-
miratiuus. Hec est tertia pticula in qua ponū
tur ppꝛietates magnanimi que accipiūt̃ scḋm
dispositionē ipsius magnanimi ⁊ sunt sex: q̄ꝝ
due sunt in corde: ⁊ vne in locutione exteriori
⁊ vna p cōparationē ad possessiones exteriores
⁊ alia quātū ad motus corpales: pꝛima igitur
ppꝛietas est ꝙ magnanimꝰ nō ē pmptus ad
admirandū. ⁊ hec est cōclo. 35. ⁊ pbat̃ sic. āmi
ratio est de rebꝰ magnis. sed magnaīmo nihil
est magnanimū eoꝝ q̄ exteriꝰ occurret̃ possūt
qꝛ tota intentio sua ē circa interiora bona que
vere sunt magna. Neqꝫ memor mali. s̃ḋa pp
etas est ꝙ magnanimꝰ non ē memor mali qḋ
passus ē. ⁊ hec est cōclusio. 36. ⁊ pbat̃ dupli-
ter. pꝛimo sic: solū eoꝝ ē magnanimꝰ memor q̄
reputat magna. sed magnanimꝰ malū qḋ pas-
sus est nō reputat magnū. g ⁊c. 2ª pbatur sic.
eoꝝ q̄ magnaīmꝰ despicit nō recordat̃ qꝛ hu-
iusmodi reputat parua de qbꝰ nō recordatur
sȝ magnaīmꝰ despicit mala que passus ē vt po
te a quibꝰ minorari nō potuit. vn̄ tuliꝰ dīc de
Julio cesare ꝙ nullꝰ obliuisci solitꝰ erat nisi ī
iuriarū. Neqꝫ humaniloquꝰ. 3. 24. ppꝛietas ē
circa locutionē magnanimi vn̄ tertia ppꝛie-
tas magnanimi ē ꝙ magnanimꝰ nō multū lo
quitur de hoībus neqꝫ de se ipo nȝ de aliꝫ: nō
enī ē sibi cura ꝙ ipse laudet̃ nec ꝙ aliꝫ vitupe-
rentur nec ipse multū laudat alios nec multū
loquit̃ de aliꝫ nec etiā de inimicis nisi ad re-
pellēdū iniuriā ab eis illatā aut inferendam
Et de necessaryꝭ. 4. ppꝛietas ē ꝙ de necessari
is ad vitā humana vł de quibuscūqꝫ aliꝫ re-
bus nō ē plāgitiuꝰ. i. cōquerēdo vł murmu
rando si ei defuerint: nȝ depcatiuꝰ vt ei exhi-
beātur hec. n. ptinēt ad eū qui studet circa ne-
cessaria vite ꝯñda. quasi circa aliq̄ magna qḋ
non pertinet ad magnanimū. Et potēs possedi
sse. 5. ppꝛietas est accepta p cōparationē ad pos-
sessiones exteriores. ⁊ ē ꝙ magnaīmꝰ ē magis
pmptus ad possidendū q̄dā bona. s. honorabi
lia infructuosa. i. nō lucrosa q̄ꝫ que fructuosa
. i. lucrosa ⁊ vtilia qꝛ honorabilia nō lucrosa p
tinent ad hominē sibi sufficiētē q non indiget
aliūde lucrari. Et motus grauis. 6. ppꝛietas ē
accepta in cōparatiōe ad motꝰ corporales. ⁊ ē ꝙ
motus magnanimi ē grauis. i. lentꝰ ⁊ vox eiꝰ
grauis ⁊ locutio stabilis. ⁊ hec ē cōclusio ter-
tia. ⁊ pbat̃ pꝛima ps sic. motꝰ velox ⁊ festinꝰ nō
ē nisi pp aliqḋ magnū cōsequēdū. sed nulla vł

pauca exteriora bonorum sunt magna magnanimi motus eius est lentus cum non sit aliquid exterius aggrendum: quod ipse reputat magnum. Alie due ptes pclonis probant per hoc quod acuitas vocis et velocitas locutionis accidunt propter contentionem. sed magnanimus non est contentiosus: quia nullus contendit nisi pro aliquo quod reputaret esse magnum. sed magnanimus nihil exteriorum bonorum reputat magnum. patet igitur quod ipsa affectio magnanimi requirit grauitatem vocis et tarditatem locutionis et motus.

Deficiens autem pusillanimus superabundans autem chaymus. non mali quidem igitur videntur esse isti: neque isti. non enim malefactores secundum sunt. peccantes autem. pusillanimus quidem enim dignus existens bonis: seipsum priuat quibus dignus est. et videtur malum habere aliquod ex non dignificare seipsum bonis: sed et honorare seipsum. Appeteret enim utique quibus dignus erat bonis existentia. sed non tamen insipientes tales videntur esse. sed magis pigri. talis autem et opinio videtur et deteriores facere. singuli enim appetunt que secundum dignitatem. Discedunt autem ab operationibus bonis et adinuentionibus ut indigni existentes. similiter autem et ab exterioribus bonis. Chaymi autem insipientes et seipsos ignorantes et hoc manifeste. ut enim digni existentes ad honorabiliora conantur. deinde redarguuntur et veste ornantur et figura et talibus: et vult bona fortuna manifesta esse ipsorum: et dicuntur de seipsis: ut per hec honorandi. Opponitur autem magnanimitati pusillanimitas magis quam chaymus. et sic magis et deterius est. Magnanimitas quidem igitur circa honorem est magnum: quemadmodum dictum est.

Hec est quarta pars principalis in qua philosophus determinat de vitiis oppositis magnanimitati et continet tres particulas. Primo determinat de vtroque vitio similiter quantum ad illud quod est commune vtrique. In secunda ibi: Pusillanimus quidem. determinat de vtroque vitiorum secundum se. In tertia parte ibi: Opponitur autem. comparat dicta vitia ad inuicem in malicia ostendendo quod illorum est peius. In primo igitur particula narrat quod ille qui deficit a medio magnanimitatis vocatur pusillanimus: et ille qui superabundat vocatur chaymus. i. fumosus seu inflatus et presumptuosus. Non mali. isti. s. pusillanimus et chaymus non sunt mali: quia non sunt malefactores: quia non inferunt nocumenta alicui. et ideo non sunt malefactores nec faciunt aliquod turpe. sed tamen peccant in hoc quod recedunt a medio rationis. Intelligendum est quod isti dicuntur non mali: quia non sunt aliis nociui: sunt tamen mali malitia opposita virtuti morali ex hoc quod recedunt a medio rationis. Pusillanimus quidem. hec est secunda particula in qua determinat de vtroque vitio secundum se: et primo de vitio secundum defectum. et primo ponit eius actum. et secundo eius causam. et 3° eius effectum. Primo igitur ponit proprium actum pusillanimi: et dicit quod pusillanimus est qui cum sit dignus bonis priuat seipsum illis bonis quibus est dignus: dum non dignificat seipsum illis bonis. hoc est dum non conatur adipiscendum bona que possit operari: nec per consequens ad acquirendum bona que sibi competunt si bene operaretur. causa autem huius. s. quod pusillanimus non dignificat se quibus est dignus: est quia non reputat se dignum talibus bonis: et hoc quia ignorat suam conditionem. si enim pusillanimus seipsum cognosceret appeteret ea quibus est dignus. cum sint de se appetibilia. bonum enim propter est cuilibet appetibile. hec autem ignorantia pusillanimi non contingit ex insipientia: sed magis contingit ex quadam pigricia propter quam nolunt operari secundum suam dignitatem. et sic patet quod tres cause pusillanimitatis. prima est quia pusillanimus non reputat se dignum bonis quibus est dignus. secunda causa quia ignorat suam propriam conditionem: et hec causa secunda est causa prime cause huius. s. quod non reputat se dignum etc. Tertia causa est pigricia propter quam nolunt se intromittere ad operandum secundum suam dignitatem. et ex hac causa tertia oriuntur alie due cause. Talis autem opinio. effectus pusillanimitatis que procedit ex ignorantia proprie conditionis est duplex. primus quidem quia pusillanimi non cognoscunt propriam dignitatem recedunt ab operationibus virtutum ab inuentionibus veritatum speculabilium quasi indigni et insufficientes ad talia existentes. Exercitatio enim bonorum a qua recedunt facit homines meliores. Secundus effectus est: quia propter predictam opinionem qua credunt se non esse dignos recedunt ab exterioribus bonis quibus sunt digni: que instrumentaliter deseruiunt ad operationes virtutum etc. Chaymi autem de vitio quod est in excessu dicit duo. primum quae est eius causa. secundo quis est eius actus. Causa autem propter quam chaymus dignificat se maioribus quam est dignus est insipientia nam ex insipientia est et non est pigricia quod aliquis conatur consequi dignitates et honores quibus non est dignus. et ideo chaymus manifeste est redarguendus. Et veste ornantur. Actus autem chaymi est quod ornat se vestibus et figuris ad manifestandum gloriam suam in rebus exterioribus: ornat etiam se verbis per que reputat honorari. Opponitur autem. Hec est tertia particula quarte partis in qua comparat predicta vitia ad inuicem scilicet pusillanimitatem et chaymotem. et probat quod pusillanimitas magis opponitur magnanimitati quam chaymotes. et hec est conclusio .38. et probatur dupliciter. Primo sic: vicium magis inclinans naturam ad malum magis opponitur virtuti. sed pusillanimitas magis inclinat naturam ad malum quam chaymotes ideo etc. Maior patet ex secundo huius: et minor declaratur per hoc quod homo magis inclinatur ad omittendum facere bona que potest: quod pertinet ad pusillanimitatem quam ad faciendum bona que non potest. secundo probatur sic: illud vitium quod est deterius magis opponitur virtuti. sed pusillanimitas est vicium peius quam chaymotes: quia facit homines deteriores

ideo pusillanimitas magis opponitur virtuti
magnanimitatis q̄ caymotes ⁊ sic pꝫ ꝙ mag-
nanimitas ē circa magnum honorem vt dictum
ē. Dic occurrunt .4. dubia. ꝑmum ē vtrū mag
nanimitas sit virtus distincta ab alijs ṽtuti-
bus. videtur ꝙ nō. q2 nulla virtus ꝯ̄riat ṽtuti
sed magnanimitas ꝯ̄riatur humilitati q̄ ē vr⁹
ideo ⁊c. Minor pꝫ q2 magnanim⁹ hꝫ opatōes
ꝯ̄rarias operatōnibus hūilis quia magnani
m⁹ contemnit alios ⁊ reputat se dignum mag-
nis. sed humilis non contemnit alios nec mul
tum reputat de se ipō. ideo ⁊c. Item propeta-
tes cuiuslibet virtutis debēt esse laudabiles
sicut ⁊ ipsa virtus. sed magnanimitas hꝫ mul
tas operatōnes vituperabiles. quia magnani
mus n̄ ē memor beneficioꝝ ⁊ ē ociosus ⁊ tard⁹
nec porest conuiuere cum alijs. ⁊ magis eligit
possidere non fructuosa fructuosis que om-
nia sunt vituperabilia. Item omnis virtus ē
circa bonum qd̄ est in operante quia primo hu
ius dicitur ꝙ omnis virtus habentem perficit:
⁊ opus eius bonū reddit. sed magnanimitas
est circa honorem qui est in honorante ⁊ non i
honorato ⁊ magnanimus ē honoratus cum sit
ille cui debetur honor. ideo magnanimitas ē
circa bonū qd̄ nō inest ipi magnaio: ⁊ per ꝯ̄ns
non est virtus. Item videtur ꝙ nō sit virtus
distincta ab alijs virtutibus quia nulla virt⁹
distincta ab alijs virtutibus operatur in ope-
rationib⁹ aliarum virtutum: sed magnanimi-
tas opatur in opationibus cuiuslibet ṽtutis
ideo ⁊c. Item non videtur ꝙ magnanimitas
sit distincta a philotimia que est circa medio
cres honores. quia magnum ⁊ paruum non di
uersificāt speciē. sed magnanimitas ē circa ma
gnos honores ⁊ philotimia circa paruos. ideo
⁊c. In oppositum ē phs. Dicendū primo ꝙ
magnanimitas ē virtus quia firmat sinꝫ hoīs
circa honores ⁊ inhonorationes: ⁊ sic disponit
hoīem ⁊ facit ne retrahatur a ꝓsecutione bono
rum operū que sunt digna magnis honoribus
cum igitur inter oīs res exteriores honor sit
potissimum: oportet ꝙ magnanimitas que cō
seruat bonum rōis in ꝓsequendo magnos ho
nores sit quedam virtus. Scd̄o dico ꝙ ē virt⁹
spēalis distincta ab alijs virtutibus quia est
circa materiam specialem. i. circa magnos ho-
nores. Sciendum tamen ē ꝙ sicut ipsi⁹ ma
gnificentie ē triplex materia sicut dictum ē su
pra scilicet materia ꝓxia ⁊ imediata: vt amor
venereorum ⁊ materia secundaria sicut sump
tus expense ⁊ materia extrinseca remota: sicut
ipsa pecunia. ita ipsius magnanimitatis ma-
teria prima ⁊ inmediata ē amor honoris qui
regulatur p magnanimitatē: ne homo excedat
aut deficiat a ꝓsecutiōe honoris: sed mate-
ria remota ē magnitudo quā magnanim⁹ in-
tendit in actu cuiuscunq3 virtutis sed honor ē
materia extrinseca secūdaria ⁊ remota. Ad ra
tionem in contrarium. Ad ꝑmum dicendū
est ꝙ magnanimitas nō contrariatur hūilita
ti imo magnanim⁹ ē hūilis scd̄z ꝙ hūilitas est
ṽtus: ⁊ quādo dicitur ꝙ magnanimus non ap
preciatur alios. dico ꝙ hoc sic intelligitur. s. ꝙ
magnanimus non appreciatur alios vltra eo
rum dignitatē: nec etiā hūilis appreciat̄ alios
vltra eoꝝ dignitatē. magnanim⁹ etiam repu
tat se dignum illis quibus ē dignus ⁊ ita hūi-
lis reputat se dignum q̄bus ē dignus nisi sit i
sipiens seipsum ignorans. Ad aliud dicendū
ꝙ proprietates magnanimi non sunt vitupa-
biles. Ad ꝑmam ꝓbationem quando dicit̄
ꝙ ē inmemor beneficiorum dico ꝙ hoc sic itel
ligitur ꝙ minus cogitat de receptione benefi-
cij q̄ de recompensatione facienda: non .n. vlt
ab aliquo beneficia recipere nisi maiora recō-
penset. ⁊ hoc pertinet ad rationem gratitudis
in cuius actu vult excellere sicut in actib⁹ alia
rum virtutum. ⁊ quando dicitur ꝙ magnani-
mus ē tardus ⁊ ociosus: dico ꝙ hoc non est
q2 deficit in opando ea q̄ sibi conueniunt sꝫ q2
tm̄ ō maximis ⁊ ṽtuosis curā hꝫ. ⁊ iō ē tard⁹
⁊ ociosus quia raro occurrunt ei magna exte-
riora de quibus magnanimus curā hēt. Ad
aliud quando dicitur ꝙ magnanimus nō pōt
conuiuere cū alijs. dico ꝙ hoc sic itelligitur ꝙ
nō facile ꝯuiuit cū multis eis secreta cordis
ostendendo: sed cum paucis vt cum amicis cō
uiuit cum oībus tn̄ conuiuit ꝑut oportet. Ad
aliud quando dicitur ꝙ magis eligit possidē-
re non fructuosa fructuosis. Dico ꝙ per non
fructuosa intelligit bona honorabilia que nō
sunt vtilia nec lucrosa ⁊ per fructuosa intelli
git lucrosa ⁊ sic magnanimus magis eligit pos
sidere bōa nō fructuosa honorabilia nō lucro
sa q̄ bona lucrosa q2 in oībus ꝑfert bona hōe
sta. Ad aliā rōnē qn̄ dicit̄. oīs virtus est circa
bonū. dico ꝙ oīs virt⁹ ē imediate circa bonū
qd̄ ē i operāte tn̄ mediate pōt eē ⁊ ē circa bonū
qd̄ non est in opāte sicut liberalitas est media
te circa pecuniā q̄ non est in ipo liberali. Dico
igit̄ ꝙ sicut liberalitas ē imediate circa mode
ratōem amoris pecūie: ita magnanimitas est
imediate circa moderatōem appetit⁹ honoris
⁊ istud bonū ē i ipo magnanimo. s. moderatio
appetit⁹ honoris. nec ē veꝝ ꝙ virtus solum ē
circa bonū qd̄ ē in opāte nec ē verū ꝙ oē illud
qd̄ ē vt⁹ pficiat ipm virtuosū. q̄lr āt honor sit
in honorāte ⁊ qualr̄ i honorato dictum ē sup
ꝑmum huius. Ad aliud quando dicitur ꝙ ma
gnanimitas opat̄ ⁊c. dō ꝙ magnanimitas q̄ ē
virt⁹ distīcta ab alijs virtutibus opatur i opa
tione cuiuslibet q2 distinguitur ab alijs virtu
tibus per obiectum suum quod distiguitur ab
obis omniū aliarum virtutū: nā obꝫ formale
magnanitatis ē magnitudo opatōis cui⁹ libꝫ

alteri⁹ ꝟtutis vl magnitudo oꝑꝝ aliaꝝ ꝟtu
tum: vbi grā oꝑꝫ fortitudinis primuꝫ ē forti
ter agere ⁊ oꝑm magnanimitati circa materiaꝫ
fortitudīs ē magna opari i fortiter agēdo vñ
fortis intēdit fortiter agere ⁊ magnanimus in
tēdit magna opari in fortiter agēdo. Ad aliud
dicendum ꝙ magnanimitas spē differt a phi
lotimia que ē circa mediocres honores: quia
philotimia siue honoris amatiua tendit in ho
norē sꝫ ꝙ ē bonū absolute: sꝫ magnanimitas
tēdit i honorē sꝫ ꝙ ē bonum arduum ⁊ diffici
le, sed bonum absolute ⁊ bonum arduum non
soluꝫ differūt sub ratione magni ⁊ parui sꝫ dif
ferūt formalr ⁊ specifice cū vnū istoꝝ sit in cō
cupiscibili. s. ꝟtus amatiua honoris ⁊ magna
nimitati i irascibili. Scd̄o dubitat vtrū bōn
exteriora ꝯferāt ad magnanimitatem. ⁊ vr ꝙ
non. ꝗꝛ qd ē sibi sufficiens nō indiget adiuto
rio alieno sed ꝟtus ē sibi sufficiēs. iō ⁊c. Itē
nullus ꝟtuosus despicit ea gbus iuuatur. sed
magnanimus despicit bōa exteriora. iō ⁊c. Cō
trariū dicit phs in lrā. Dicēdū ē ꝙ sic. tū quia
bona exteriora conferūt ad magnitudineꝫ ho
noris que ē materia magnanimitatis: tū quia
iuuat ad magnū opus ꝟtutis exercendū. ꝑmū
pꝫ ex duob⁹. ꝑmo quia hoīes vulgares magis
honorant diuites ⁊ i dignitatibus constitutos
ꝗ̄ alios quia reputāt bona exteriora eē ꝑ se ho
norabilia. Scd̄o pꝫ idē quia hoīes coiter lau
dant ⁊ honorāt eos a gbus beneficia recipiūt
sed ꝑ copiā bonoꝝ exterioꝝ pōt hō aliis mul
ta beneficia tribuere ⁊ sic per ea potest hō con
sequi magnos honores. Iuuāt etiaꝫ bona ex
teriora ad exercendū magnū opus ꝟtutis. tuꝫ
quia organice deseruiunt ad oīs actus virtu
tis: vt pꝫ ex hoc ꝑrio huius: tū quia tribuunt
facultateꝫ ad exercendū actus magnaruꝫ vir
tutuꝫ puta liberalitatis et magnificentie i qui
bus magnanimitas opat illud qd ē magnum
sicut ⁊ i aliis ꝟtutib⁹ ⁊ ita bōa exteriora confe
rūt ad magnanimitatē. Ad primū ī ꝯrīū dōest
ꝙ ꝑ tāto dicit ꝟtus sibi sufficiens ꝗꝛ ꝗ̄tuꝫ ad
eēntiā hic⁹ pōt eē sine bōis exteriorib⁹ idiget
tñ talib⁹ ad multas opatōnes ꝟtutis exercen
das ⁊ vt expeditius operetur. Ad aliud dicēdū
ꝙ magnanim⁹ nō ꝯtēnit absolute bona exte
riora sꝫ solum sic: ꝙ nō reputat ea tanta ꝙ ꝑꝑ
ipsa homo dꝫ aliqd turpe opari nec reputat ea
maxīa bona ad que oīa alia ordinant. Tertio
dubitat vtrū pusillanimitas ⁊ caymotes sint
hitus viciosi vr ꝙ nō ꝗꝛ oīs viciosus ē malus
sic oīs ꝟtuosus ē bon⁹ sꝫ pusillai⁹ ⁊ caym⁹ nō
sūt mali vt dicit phs i lrā. igit ⁊c. Itē ꝺ pusilla
nimo arguit specialr sic. pusillaim⁹ ē ꝗ nō di
gnificat se honorib⁹ gb⁹ ē dignus. igit pusilla
nim⁹ ē dign⁹ honorib⁹. sꝫ nullus ē dign⁹ hono
ribus nisi ꝟtuosus ꝗꝛ honor ē ꝑmiū ꝟtutis. igit
pusillaīm⁹ ē ꝟtuosus: ⁊ ꝑ ꝯns pusillanimitas
nō ē viciū. Cū. n. aliqs nō sit dign⁹ honorib⁹ ⁊
nō dignificat se honorib⁹ l3 nō peccat ꝗꝛ bene
facit ꝗꝛ ad ꝟtutē ⁊ prudētiā ꝑtinꝫ ꝙ hō n digni
ficet se bonis gb⁹ nō ē dign⁹. ꝗꝛ oppositū ē vi
ciosū. s. ꝙ aliqs dignificet se illis gb⁹ nō ē di
gnus. ad stultitiā. n. ꝑtinꝫ ꝙ aliqˀ se estimet di
gnum bonis gb⁹ nō ē dign⁹. Oppositū vult
phs. Dicēdū ē ꝙ vtrūqꝫ tā pusillanimitas
ꝗ̄ caymotes ē vicium ꝗꝛ vtrūqꝫ opponit ꝟtu
ti. s. magnanimitati. Ad ꝑmū in ꝯrīu ꝗ phs
dicit ꝙ isti. s. caym⁹ ⁊ pusillaim⁹ nō sūt mali.
dicēdū ꝙ aliquis dicit malus dupl'r. aut ꝗꝛ ē
alteri nociuus: vl ꝗꝛ recedit a bono ꝟtuti. dico
ḡ ꝙ caym⁹ ⁊ pusillaim⁹ nō sūt mali ꝗꝛ nocēt
aliis nisi ꝑ accñs. s. inquātū deficiūt ab opatio
nib⁹ gbus aliis iuuari posset: sꝫ sūt mali mali
tia opposita ꝟtuti morali eo ꝙ deuiant a bono
rōis. Ad aliud dicēdū ē ꝙ aliqs pōt dici dign⁹
honore dupl'r vl ꝑꝑ hitum ꝟtutis aut ꝑp actū
ꝑcedentē a ꝟtute ⁊ isto mō nullus ē dign⁹ ho
noribus nisi sit actu ꝟtuosus. alio mō ḋ aliqs
dignus honore ꝑꝑ actū ꝑcedētē ⁊ disponentes
ad ꝟtutē: vel'le q hꝫ naturalē inclinatōem seu
dispōnē ad bona opa ex quib⁹ ꝟtus ē nata ge
nerari dicit eē dign⁹ honor ꝑꝑ iclinatōes quā
hꝫ ad bona opa. Dico ḡ ꝙ pusillaim⁹ ē dignus
honore. Scd̄o mō. s. ꝑp inclinatōnē quā hꝫ ad
bona opa. sꝫ nō ē dign⁹ honore ꝑꝑ hitum vir
tutis vel opatōez ꝑcedētē a ꝟtute: Ad formā
rōis dicēdū ē ꝙ pusillanim⁹ nō dignificat se
honorib⁹ gb⁹ ē dign⁹ hoc ē nō estimat se dignū
nec ydoneū ad bonas opatōes disponētes ad
virtutem quibus tamen operationibus est di
gnus. hoc ē ad quas operationes ē dispositus
⁊ quibus ōbetur honor ꝑpter dispōnē ad hu⁹i
opa. vnde pusillanim⁹ ē dispositus ad ꝟtutē
per naturalē inclinationē vel per bona costue
⁊ ꝑpter talem dispositionem dicitur dignus
honore: non sicut ꝑpter hitum sꝫ sicut ꝑpter
operationes ad quas ē dispositus non tñ repu
tat se dignū hoc ē dispositum ad hu⁹i opatōes
⁊ iō nō conat ad opandū hu⁹i opa ad q̄ opan
da est dispositus. Ad aliam formam quādo
queritur an pusillanimus est dignus honori
bus ⁊c. dico ꝙ est dignus honorib⁹ vno modo
alio modo non: est enim dignus honoribus ꝑꝑ
dispositionem ad bona opera ⁊ ad virtutem.
vnde est dignus honoribus hoc ē dispositus ad
operatōes: quibus si fierent deberet honor
ad quas cum non estimat se dispositum: nec
ydoneum: nec sequitur ē dignus honorib⁹ isto
modo ē virtuosus. vel pōt dici sic ꝙ aliqs po
test dici dignus honoribus vt in potentia pro
pinqua ⁊ sic pusillanimus ē dignus honorib⁹.
vel in actu completo: ⁊ sic solus virtuosus
est dignus honoribus. 4.° dubitatur vtrū pu
sillaītas magis oppōat magnanimitati ꝙ cay
motes siue presūptō. ⁊ videt ꝙ caymotes ma

gis oppõitur magnanimitati: quia illud vitiũ qđ ẽ peius magis opponitur virtuti. sꝫ caymotes ẽ pe ius vitium q̃ pusillanimitas. ideo ⁊c. Maior probatur quia pusillanimus est dign⁹ honoribus quibus non se dignificat: sed caymus non est dignus honoribus ⁊ tamen dignificat se honoribus. sꝫ ille qui est dignus honorib⁹ ẽ melior q̃ ille qui non ẽ dign⁹ hon^{ri}bus iõ ⁊c. Itẽ nõ videtur q̃ p̃sumptio opponatur magnanimitati: quia magnanimus semp tendit in magnum. sed presumptuosus non semp tendit in magna. si enim aliquis tendat ĩ parua que eius facultatem excedunt dicitur presumptuosus. sed si p̃sumptio opponeretur magnanimitati: hoc esset per excessum quod falsũ est: quia p̃sumptuosus non semp tendit in maiora q̃ magnanimus. In oppositũ ẽ ph̃s. Dicendũ q̃ pusillaĩmitas magis opponit̃ magnanimitati q̃ caymotes vel p̃sumptio: qđ ꝓbat̃ tripliciter. p̃mo qꝛ caymus est peior q̃ pusillaĩmus: qꝛ pei⁹ ẽ abstinere a bonis opibus ĩ que homo potest q̃ conari ad operãdũ bona excellentia in que non põt: melius eniꝫ ẽniti ad bñ operandũ q̃ omittere bona opera que hõ põt facere ut patet manifeste. sed illud vitium qđ ẽ peius magis opponitur virtuti. ergo ⁊c. Secundo ꝓbatur idem sic. illud vitium qđ magis de difficili sanatur magis opponitur virtuti: quia est pei⁹: sicut egritudo ẽ deterior que magis est de difficili sanatur. sꝫ pusillaĩmitas magis de difficili sanatur q̃ caymotes: qđ probat Cõmentator per hoc q̃ dignificare seipsũ magnis ex merito virtutis est valde laboriosum ⁊ difficile: sꝫ nõ ẽ difficile ab eo deficere. Tertio ꝓbatur idem ꝑ hoc q̃ pusillanimus ẽ magis difficilis magnanimo q̃ caymus: quia caym⁹ conatur operari opera magnanimi. sed viciuꝫ qđ est magis difficile virtuti magis ei oppõ ⁊: vt patet ex secundo h⁹ ⁊c. Ad primũ in contrarium dicendum est q̃ pusillanim⁹ est peius q̃ caymus: ⁊ qñ dicitur q̃ pusillanim⁹ est dign⁹ honoribus dico q̃ non est dignus honoribus simplr ⁊ in actu sed solũ in potentia ꝓpinqua ⁊ sub conditione scilicet si operaretur bona opera ad que op̃anda ẽ dispositus tunc esset dignus honoribus. Ad aliud dicendum ẽ q̃ p̃sumptuosus non semp tendit in maiora q̃ magnanimus nec dicitur ꝓpter hoc vitium in excessu: quia tendit in maiora q̃ magnanim⁹. sꝫ dicitur vitiuꝫ in excessu quia transcẽdit proportionem sue facultatis. ⁊ cum dicitur q̃ aliquis p̃sũptuosus tendit in pua que excedũt suaꝫ facultatem dicendum q̃ huiusmodi p̃sumptio nõ opponitur magnanimitati sed solũ opponitur illi virtuti q̃ ẽ circa mediocres honores.

Capitulum .2. tractatus .2. de virtute q̃ sic se hꝫ ad magnaĩmitatẽ: sicut liberalitas ad magnificentiam que ambe distantes a magno circa moderata sunt ⁊ parua. q̃ in appetitu honoris mediocris ẽ superabundantia ⁊ defectus ⁊ medietas: ⁊ q̃ amator honoris multipliciter dicitur ⁊ q̃ h̃ habitus qui ẽ circa mediocres honores ẽ ĩnominatus ⁊ de oppositiõe extremorum ad inuicem ⁊ ad medium.

Idetur autem et circa hũc esse v̓tus q̃dã quẽadmodũ ĩ p̃mis dictũ ẽ q̃ videbit̃ vtiqꝫ siĺr hẽre ad magnaminitatem quẽadmodũ ⁊ liberalitas ad magnificentiam. Ambe.n. q̃dẽ iste a magno distãt circa moderata ãt ⁊ pua disponũt nos vt oꝫ quẽadmodum ãt ĩ acceptõe ⁊ datõe pecuniaꝝ medietas est. et sup̃abũdãtia ⁊ defect⁹ ita ⁊ ĩ honoris appetitu magis q̃ oꝫ ⁊ min⁹ ⁊ vñ oꝫ: ⁊ vt oꝫ: Philotimuꝫ.n. vituparam⁹ vt magi q̃ oꝫ ⁊ vñ nõ oꝫ. honorẽ apperẽtẽ ⁊ nõ amatorẽ honoris vt neq̃ in bonis eligẽteꝫ honorare. Est ãt qñ amatorẽ honoris laudam⁹ vt viriĺẽ amatorẽ nõ amatorẽ ãt honoris ⁊ moderatum ⁊ tẽꝑatuꝫ.

Illud ẽ 2^{m} capl̃ꝫ tractat⁹. 2. libri 4. ⁊ continet. 3. ptes ꝑncipales. In p̃ria ꝓponit intẽtioneꝫ. In scđa ibi. Quẽadmodũ ãt. ꝓbat ꝓpositũ. In. 3. ibi. Innoĩata ãt existẽte. dtermĩnat de medio ⁊ extremis circa hãc materiã. s. circa honores mediocres. In p̃ria p̃enarrat q̃ sicut p̃dictuꝫ ẽ in. 2. hui⁹ q̃dã v̓tus vł ee circa hunc sciꝫ honorẽ q̃ ita se hꝫ ad magnanimitate sic liberalitas ad magnificẽtiã. Ambe.n. ille v̓tutes s. liberalitas ⁊ illa de qua nũc loquimur distãt ab aliis v̓tutibus. s. magnificẽtia ⁊ magnanimitate sic a q̃dã magno. qꝛ magnaĩmitas ẽ circa magnos honores ⁊ magnificẽtia circa magnos sũptus. sed alie due v̓tutes. s. liberalitas ⁊ illa de qua nũc loquimur dispõũt nos circa parua ⁊ moderata vt honores vel diuitias mediocres.

Quẽadmodum in primis diximus. Manifestuꝫ ãt qm̃ multipliciter amatore taliũ dicto non ad ipm̃ sup̃ferim⁹ amatorẽ honoris sꝫ laudantes q̃dẽ ĩ magi q̃ m̃lti vituparãtes ãt ĩ magi.

Hec ẽ secũda pars in q̃ philosoph⁹ ꝓbat ꝓpositum quod intendit. s. q̃ circa mediocres honores sũt medietas ⁊ superabũdãtia ⁊ defectus. ⁊ hec est cõclusio. 19. ⁊ ꝓbatur dupliciter. primo per locuꝫ a simili sic. sicut ĩ datiõe ⁊ acceptione pecuniaruꝫ scilicet paruarum et mediocrium est medietas ⁊ superabundantia ⁊ defectus: ita circa appetitum honoris est medietas ⁊ superabundantia ⁊ defectus potest enim aliquis appetere honorem mediocrem plus q̃ oportet quantum ad intensionem appetitus ⁊ vnde non oportet ⁊ tũc non oportet. ꝯ ingit etiã deficere circa appetitum. honoris mediocris appetẽdo hui⁹ honores min⁹ q̃ oꝫ ⁊c. ⁊ cõtigit medio modo se habere sciꝫ q̃ ali-

quis appetat huiusmodi honores quos opor- tet ꝛ vñ oportet. ꝛ sic de alijs. iõ circa medio- cres honores ẽ medietas ꝛ supabũdantia ꝛ de fectus. Philotimum. Scdõ pbatur eadẽ con- clusio p cõem vsũ loquẽdi qui talis ẽ ſm cõez vsũ loquendi qñqꝫ vituparamus philotimuz. i. amatorem honoris quia appetit honorẽ mag ꝙ oꝫ ꝛ vñ non oꝫ. ꝛ qñqꝫ vituperamus eum ꝙ non ẽ amator honoris quasi nõ velit bõs ope- rari ex quibus honoretur econtrario quando laudamus amatorem honoris quasi existentẽ virilem. i. magnum animuz habentem ꝛ qua- si amatorem actus virtuosi cui debetur honor quandoqꝫ etiaz laudamus euz qui non ẽ ama tor honoris quasi moderantem ꝛ temperantẽ se vt non excedat suam conditionem. Mani festum autem. Ex predicto vsu loquendi con- cludit ꝙ amator honoris dicitur multipliciter quia nõ ad idẽ referimus laudem vel vitupe- rium sed laudamus amatorez honoris vt ma gis studet ad ea que sunt honoris ꝙ vulgaris multitudo ꝛ vituperamus amatorem honoris inquantuz magis cupit honores ꝙ oportet et eadem ratio est de non amatore honoris. Ex his potest probari conclusio sic. idem amator honoris non est simul vituperabilis ꝛ laudabil similiter nec idez non amator honoris ẽ simul laudabilis ꝛ vituperabilis sꝫ aliqs amator ho noris laudat vt ille qui amat honorẽ sicꝫ opor tet ꝛ vt oportꝫ ꝛc̃ ꝛ aliquis amator honoris vi tuperatur vt qui plus amat honorem ꝙ opor tet ꝛc̃. ꝛ eodem modo est de non amatore hono ris: vt per cõmunem vsum loquendi ꝛ ex hoc sequitur ꝙ circa honores mediocres ẽ medie- tas laudabilis ꝛ extrema. s. superabundantia ꝛ defectus vituperabilia.

Innominata autem medietate vt discreta videt̃ dubia esse extrema. Inquibusdam autem su- perabundantia ꝛ defectus ꝛ mediuz. Appetũt autem honorem ꝛ magis ꝙ oportet ꝛ minus. ꝛ iam ꝛ vt oportet. Laudatur igitur habitus hic medietas existens circa honorem innomina- tus. Videtur autem ad amorem honoris qui dem non amor honoris ad non amorem hono ris autẽ: amor honoris ad vtraqꝫ autẽ vtraqꝫ equaliter videtur autẽ hoc esse circa alias vir tutes. Optimi autem hic extremi vident̃ ppt̃ non esse nominatum medium.

Hec ẽ tertia ps huius capl'i in qua ph's d- terminat d medio ꝛ extremis circa hãc materiã. s. circa honores mediocres. ꝛ p'io nar rat. d. ꝙ qꝛ medietas circa hãc materiã ẽ inoia ta ꝛ sic vt ꝙ̃si deserta: qꝛ nõ designatur aliquo certo noie pp hoc ꝙ extrẽa videt̃ eẽ dubia qa qñqꝫ laudant̃ ꝛ qñqꝫ vitupant̃. In qbus aũt. sꝫ ꝙuis mediũ circa hãc materiã sit inomina tum tamen circa hanc materiaz. i. circa hono res mediocres ẽ mediũ laudabile. Et hec ẽ cõ clusio. 4a. ꝛ probatur sic. Inquibuscũqꝫ hoc ẽ circa quecunqꝫ ẽ superabundantia ꝛ defectus extrema vituperabilia circa eadem ẽ mediuz laudabile sed circa honores mediocres sũt su perabũdantia ꝛ defectus extrema vituperabi lia. vt patet ex iam dictis. iõ circa mediocres honores ẽ medium laudabile. Innominatus Sed quia habitus medius ẽ innominatus cir ca mediocres honores nominatur nomib' ex tremorum quia per comparationẽ ad vnum extremorum videtur habere similitudinẽ cũ altero extrẽo ꝛ ecõuerso. iõ hꝫ rõem vtriusqꝫ extremi ꝛ ita videtur eẽ circa alias v'tutes. s. ꝙ mediũ cõpatuz vni extremoꝝ vr̃ hẽre rõez alterius extremi. Oppõi ãt. ꝛ quia mediũ cir- ca hanc materiã ẽ inoiatũ. ideo extrema vidẽ tur inter se opposita ꝛ non ad medium ppter hoc ꝙ mediuz ẽ innoiatum: tñ realr̃ ꝛ scdm ve ritatem extrema opponũtur ad inuicem ꝛ etiã ad mediũ. Hic sunt duo dubia. p'mũ ẽ vtrum cir ca sumpt' magnos ꝛ puos sint diuerse virtu- tes secũdum speciem. ꝛ videtur ꝙ non quia vi demus in alijs virtutibus sic esse ꝙ non ẽ alia virtus sed eadem inter parua ꝛ magna fortitu do enim est eadez secũdum speciem circa oĩa pericula mortis siue sint parua siue sint mag- na ꝛ temperantia ẽ eadem specie circa delecta tiones ꝛ tristitias magnas ꝛ paruas ꝛ mansue tudo que est circa iras ẽ eadem secũduz speciẽ circa magnas ꝛ paruas iras. ideo videtur ꝙ eodem modo eade virtus specie sit circa hono res magnos ꝛ paruos siue mediocres. Secun do dubitatur qa supra dixit ph's honorez eẽ quoddam maximum ꝛ hic dicit honorem cir ca que ẽ philotomia esse bonum moderatum ꝛ paruuz. ideo videtur ꝙ contra dicit sibiipsi Ad primum dicendum ꝙ quia virtus ẽ circa bonum ꝛ difficile. ideo vbicũqꝫ ẽ alia ꝛ alia rõ difficultatis ibi oportet ponere aliam ꝛ aliã virtutem. nunc autem difficultas in actu vir tutis cõtingit ex hoc ꝙ materia circa quã ver- satur habet repugnantiam ad rationẽ seu mo dum rationis qui circa talem materiam ẽ po- nendus quod solum contingit in passionibus scilicet ꝙ habeant repugnantiam ad rationẽ Sciendum igitur. ẽ ꝙ passionum quedã hñt que magnam vim vt resistant ratiõi principa liter ex parte passionum ꝛ quedaz principali ter ex parte rerum que sunt obiecta passionũ ꝛ qꝛ passiones ſm se non habent magnã repu- gnantiã ad rationẽ cũ appetitus naturalr̃ sub ijciatur rõi iõ v'tutes que sũt circa tales passio- nes non sunt nisi circa illud quod est mag nuz ꝛ difficile in illis passionibus sicut patet. nam fortitudo est circa maximos timores. et temperantia circa maximas delectationes. Et mansuetudo circa iras maximas. Unde

circa pnos timores τ circa pnas delectatiões eo ꝙ circa eas nõ ē magna difficultas non oꝫ ponere aliq̃ꝫ ṽtutē. ſꝫ paſſiones q̄ bñt repugnãtiaꝫ ad rõnē rõe ipaꝫ reꝝ ꝑncipaliter nõ ſolū bñt difficultatē circa illud qđ ē maximum i eis ſꝫ ēt circa mediocria τ minora eo ꝙ bona exteriora τ ſi ſint pua ſūt tamē multū appetibilia tãq̃ neceſſaria ad vitā hoīs. iđ circa taīs paſſiones τ circa appetitus taliū rerum oꝫ eſſe duas ṽtutes. vnā ad tollendā difficultatē circa maiora τ aliā ad tollēdā difficltatē circa minora. qꝛ difficultas ē circa vtrūq̃ꝫ τ alia difficultas ē circa maiora: τ alia circa minora. iđ alia ṽtus ē circa ſūptus magnos τ alia circa ſūptus mediocres τ alia circa honores magnos τ alia circa honores mediocres. ſꝫ circa alias paſſiones q̄ nõ bñt repugnãtiā nec difficultatē ad rõneꝫ niſi circa maximū vel rõe maximi ī eis nõ oꝫ ponere niſi vnā ṽtutē. Ad rõeꝫ in ɔ̃riuꝫ dicendū ꝙ circa materias aliarū ṽtutum nõ ē ṽtus circa pua ſꝫ ſolū circa magna: vt pꝫ. qꝛ tēperātia nõ ē circa pũas delectatões viſus vl auditus. τ ſi ē circa maxias delectatiões corpales vt circa delectationes tactus: τ eodem modo ē de fortitudine ꝙ non eſt circa paruas ſed circa maxia. Ad aliud dubiū dicendū ꝙ licet inter res exteriores cuiuſmõi ſunt diuitie τ honores: honor ſit maximū τ excellētiſſimū quia alia appetūtur ꝑꝑ honoreꝫ tñ nihil ꝓhibet aliquē honorē eē magnū τ aliquē puum ꝑ cõpatiõeꝫ ad alia que ſūt ſui generis vnde licet inter res exteriores honor ē maximū bonum: τ tñ aliq̃ honor ē maior τ aliquis minor alio honore.

Ertia pars queē de manſuetudine que reſpicit mala exteriora ex qbus aliq̃s pũocat ad iram ɔtinet in vno tractatu q ſolū ɔtinet vnū capl'm i quo oñdit ꝙ manſuetudo ē medietas circa iras. Et ꝙ medio τ extremis fere inoiatis hoc nomē mãſuetudo trãſfertur ad mediū ad ſupabūdantiā ṽo iracūdia quia quoq̃ mãſuetus τ ꝙ defect⁹ inirascibilitas dicitur. Quaſcūq̃ꝫ deficiet. τ ſm q̄ ſit ſupabundātia. nõ tñ ſꝫ oīa ſimul. τ qui ꝓpe iracūdi τ q ꝓpe atrocboli τ q amari τ q difficiles τ ꝙ mãſuetudini magis opponit ſupabūdātia τ ꝙ ñ ē facile determiare ſm certitudinē mediū medio habitu exñte laudabili extremis vero vituperabilib⁹. vnde τ medio adherendū

Anſuetudo autē ē quedā medietas circa iras innoīato ſr exñte medio: fere āt τ extremis. Ad medium manſuetudinis ferimus ad defectum declinantē innoīatum exñtē ſupabūdātia āt. Iracūdia q̄dā dicet vtiq̃ꝫ.

In hoc caplo ɔtinētē. 3. tractatuꝫ determinat de mãſuetudine q̄ reſpicit exteriora mala ex quibus aliquis ꝓuocatur ad iram: τ continet iſtud capitulum ſex partes principales. In prima narrat ꝙ circa iras inueniuntur medium τ extrema. In ſecunda ibi. paſſio quidem enim. determinatur de manſuetudine oſtendendo quis eſt manſuetus. In tertia parte ibi Defectus autem. determinatur de vicio oppoſito manſuetudini ſecundum defectuꝫ. In. 4. parte ibi. Superabundantia autem. determinatur de vicio oppoſito manſuetudini ſecūdū ſuperabundantiam. In quinta parte ibi. manſuetudini autem comparat vicia extrema ad medium. In ſexta pte ibi. Qđ āt in prioribus. reſpõdet cuidā tacite queſtioni. In pria igitur parte dicit ꝙ manſuetudo ē quedam medietas circa iras tãquam circa materiā in qua tñ medium ꝓprie acceptuꝫ ē inoīatū τ fere etiā extrema ſunt innominata eo ꝙ expreſſis nominibus non diſtinguitur: nomen āt mãſuetudinis aſſumitur ad ſignificanduꝫ medium cum tamen ex vi nominis magis incliner ad defectum ire. dicitur enim aliquis mãſuetus eo ꝙ ñ iraſcitur q̄ſi manu aſſuetus ad modum beſtiarum que aſſuete manibus hominum iracundiam deponunt: defectꝰ āt ire ē innoīatus ſꝫ ſuperabundantia vocatur iracundia: ſic igitur pꝫ ꝙ circa iras inueniuntur medium τ extrema q̄uis medium non ſit ꝓpe nominatum nec etiam extremuꝫ in defectum.

Paſſio quidē enim ē ira faciē tia āt multa et dīa. Qui quidem igitur in quibus oportet τ ēt quibus oꝫ iraſcitur ad huc autem τ vt oportꝫ τ quãdo. τ quãto tp̄e laudatur. Manſuetus ſt iſte vtiq̃ꝫ erit. Siquidem manſuetudo laudatur. vult manſuetus iꝑturbatus eē. τ non duci a paſſione ſed ſcđm ꝙ vtiq̃ꝫ rõ ordinabit: ita τ in his τ in tantum tp̄e iraſci. Peccare aūt videtur magis ad defectum. non. n. pñitiuus manſuetus ſed magis condonatiuus

HEc ē. 2. pa i q̄ ph̄s determiat de medietate circa iras. ſ. đ mãſuetudine. τ prio narrãdo qđ conuenit mãſuetudini ſm ꝙ ipa ponitur eē ṽtus. ſcđo narrat quid ɔuenit ſibi ſcđm ꝓprietatē noīs. dicit ḡ ph̄ ꝙ iracūdia ponit viciū extremū qđ iportat quēdā exceſſum ire q̄ ē q̄dā paſſio q̄ ex multis τ diuerſis rebus cãri pōt. multe eni τ diuerſe pñt eſſe cauſe ire τ ſm harum diuerſitatem ɔtingit in ira accipe medium τ extrema. nõ. n. ē idem mediū circa irā a quocūq̃ꝫ cauſat. nã ꝑ aliqua cauſa ē magis iraſcēdū ſꝫ rõeꝫ τ ꝑ aliq̃ cã min⁹. ſꝫ ꝑ q̄cunq̃ꝫ cã ɔuenit iraſci ille q iraſcit i qbus oꝫ τ q̄ñ oꝫ τ quãto tempore oportꝫ etiam talis homo laudatur. τ eſt manſuetus ſi nomen manſuetudinis in laude accipiatur. Manſuetus enim videtur ad hoc diſponi primo vt iudicium

rationis iterius non perturbētur. Scdō vt exteriori actione non ducatur ab ira sed scdm rationem. s. q in his rebus ⁊ in tanto tpe irascit. Peccare autē. Scdm aūt ppñetatem nois mansuetus magis videtur peccare in hoc qd accidit ad defectū. cum enī aliquis dicit mansuetus signat q nō ē punitiuus. sz q magis remittat ⁊ cōdonet penas qd ptinet ad defectum ire naz ira ē appetitus vindicte que fit per penaz sic igitur patz q monsuetus. dictus a mansuetudine que ē virtus ē laudabilis neq deficiēs neq superexcedens. Sed tñ mansuetus dicit a mansuetudine scdm ppñetatē nois sic accidit ad defectū magis q̄ oportet. ⁊ sic pōt tā mansuetus q̄ mansuetudo accipi equiuoce. s. p medio circa iras ⁊ pro extremo in defectu.

Defectus autem

siue in irascibilitas quedaz ē. siue quodcūq vituperatur: non irasci eni z in quibus oportet insipiēs esse videtur. enī⁹ non vt oportet. neq qñ nz qbus oportet. Videt āt nō sētire neq tristari. ⁊ non irat⁹ nō eē vīdicatiu⁹. iniuriātē autez sustinere ⁊ familiares despicere fuile

Hec ē tertia pars in qua determinatur d vicio opposito mansuetudini scdm defectuz ⁊ dicit q defectus a medio in ira siue vocetur inirascibilis siue qualitercūq nuncup. s.

Qd aūt dfectus ire sit quādoq vituperabilis pbat phs. ⁊ ē ɔclusio. 4 i. q̄ pbat tripl't. primo sic. oē qd ptin. r ad insipientiā ē vitupabile. sed ad insipientiaz pertinet q aliquis nō irascatur in rebus in quibus oz irasci ⁊ qbus psonis: ⁊ cum modo ⁊ tpe quo oz irasci ⁊ c. ⁊ iō defect⁹ ire ē vitupabilis. Maior pz p hoc q opus virtutis consistit in operatione ⁊ laus virtutis cōsistit in opatione scdm rectam rōez. Minor pz ex hoc q ira causatur ex tristitia: ⁊ tristitia est sensus nocumenti. si igitur aliqs non irascitur in quibus oz sequitur q non doleat neq tristetur de eis. ⁊ ita q non subiciat ea esse mala qd ptinet ad insipientiam: ex quibus seqtur q dfectus ire ē vitupabilis. Et non iratus: Scdo pbatur conclusio sic. non vindicare ea q̄ scdm rectam rationē sunt vindicanda ē vitupabile sz non irasci qñq ē non vindicare ea que scdz rectam rōem sūt vindicanda. iō ⁊ c. Iniuriātē aūt. 3⁹ probatur conclō sic. sustinere iniurias ⁊ eas non repellere est vitupabile ⁊ seruile. sz h contingit qñq ex defectu ire quia per defectū ire redditur homo piger ⁊ remissus ad repellēdū iniurias. patet ergo q defectus ire ē qñz vituperabilis. maior pz ex hoc q iniuriantem sustinere ⁊ familiares despicere hoc ē non vindicare debito modo ē seruile: ⁊ hoc consegtur ex defectu ire quia per defectum ire redditur homo piger ⁊ remissus ad repellendū iniurias.

Superabūdantia

autē scdm oīa q̄ quidem fit. ē t. n. qbus nō oz ⁊ i qbus non oz ⁊ magis q̄ oporte.: ⁊ velocius ⁊ pluri tpe. Nō eam ē oīa eiusdē existunt. Non enim vtiq possz esse. Maiū enim ⁊ seipm destruit. ⁊ si integrum sit īportabile fit. Hu gdem igit iracundi. velocit quidē irascūtur ⁊ qbus oz ⁊ i quib⁹ non oportet. ⁊ magis q̄ oz. Quiescūt. n. velociter. quod ⁊ optimum hnt. Accidit autē ipis hoc ipis. qm niam non retinent iram. sed reddunt. manifesti sūt ppter velocitatem deinde requiescunt. In supabundantia āt sunt atrocoli acuti: ⁊ ad oē iracundi ⁊ in oī. vñ ⁊ nomē. Auari āt difficile solubiles ⁊ multo tempore irascūtur. retinēt enim irā quies āt fit cum retribuerint. Punitio enī gerat impetū ire delectationez p tristitia faciens. Hoc autē non effecto graue habēt poter non manifestum ei esse: neq suadebit ipis aliquis. In ipo antem digeri iram tpore indiget: sunt āt tales sibi ipis molestissimi: et maxie amicis. Difficiles āt dicim⁹ i qbus non oz irascentes: ⁊ magis q̄ opz ⁊ pluri tpe ⁊ non cōmutatos sine cruciatu vl punitione

Hec ē. 4. pars in qua determinatur de vicio opposito mansuetudini scdm supabundantiam. ⁊ p̄ narrat q hoc viciū multipliciter contigit. 2⁹ determiat de spēbus ei⁹: dicē q̄ pmo q supabūdantia ire pōt fieri scdm oēs circūstantias: qz ɔtingit q aliqs irascat qbus psonis nō oz ⁊ magis q̄ oz. ⁊ q veloci⁹ pcedit ad iram q̄ oz ⁊ q pluri tpe duret ira q̄ oz. Nō tñ omnes excessus inueniuntur in eodem homine simul rū ppter molestiam quā ipse ex ira sua haberz cum quia eēt ita molestus alijs q inter hoies viuere non posset ⁊ vlr loquendo de malo non pōt maiū eē integrum: quia si eēt integrū se ipsum destrueret ⁊ importabile fieret. Et illō pōt intelligi vlr de malo quod est puatio boni nisi enim eēt tale integrum destrueret sbm suū: ⁊ eēt importabile quia non hēret sbm a quo portari posset. verbi grā. si homo eēt puatus integre ab omni pfectione quā habet tunc eēt puatus visu ⁊ auditu ⁊ carnibus ⁊ ossibus ⁊ aīa ⁊ corpore ⁊ sic non maneret homo. et ideo non est aliqd maiū integruz qd aufert totum bonū sed quodlibet malum aufert aliqd pticulare bonū cui⁹ ē puatio. sic cecitas aufert visū ⁊ nō aufert totum al'quo sublato iam non esset cecitas: ⁊ sic patet q malum quod est priuatio nō potest esse integrum. potest etiam dictū phi intelligi specialiter de superabundantia ire scilicet q nullus pōt simul hēre oēs supabūdantias ire pp molestiam quā hēt ex ira q̄ tanta eēt q destrueret suū sbm ⁊ per ɔsequens non esset a suo subiecto portabilis. Hu quidem eni. supabundantia ire hz tres spēs. qdā enīz iracundi velociter irascūtur qbus non oz ⁊ in

quibus rebus nõ oportet cuius ira nõ durat multo tempore:sed velociter quiescit:⁊ hoc est optimũ qd in eis accidit ꝙ non retinent iram in corde.sed eoꝝ ira statim ꝓrumpit exterius quia vel statim tribuunt vindictam vel manifestant iras per aliqua signa: ⁊ sic ira exterius exalata requiescunt sicut calor inclusus magis conseruatur euaporans autẽ cito euanescit.ad hanc spẽm ire citius maxime videntur disponi collerici ꝓpter velocitatẽ ⁊ subtilitatem colere ⁊ hanc spẽm ire maxime habent atrocholi.i.extremi ĩ ira.⁊ dicitur atrocholus ab atros qd ẽ extrem⁹ ⁊ colos qd ẽ ira quia sũt acuti ⁊ ꝓrũpti vt irascantur circa oia Amari autẽ.Alia species superabũdantie ire ẽ amaritudo amari.i. scdz iram dicũtur qui diu irascũtur.⁊ quoꝝ ira de difficili soluitur:quia retinent iraz ĩ corde: ⁊ tũc ira eoꝝ quiescit quãdo retribuũt vindictam ꝓ iniuria illata.punitio enim facit gessere impetũ ire. quia loco tristitie ꝑcedentis inducit delectationem de vindicta:sed si non puniunt grauiter affligũtur interius .q2.i.nõ manifestant iram suam nullus põt ꝑsuadendo iram eoꝝ mitigare que ignoratur.sed ad hoc ꝙ eoꝝ ira dirigatur necesse ẽ esse longum tempus per qd paulatim tepescat ⁊ extinguatur.isti qui sic iraz diu retinent sunt sibi ipsis molestissimi ⁊ etiam amicis eoꝝ quibus non possunt delectabiliter conuiuere:⁊ ꝓpter hoc vocantur amari ⁊ ad hanc spẽm ire melãcolici: videntur esse dispositi in quibus impssiones suscepte ꝓp grossitiem humoris diu ꝑseuerant. Difficiles dicimus.3.spẽs superabundantie ire ẽ sm quaz aliqui dicũtur difficiles siue graues qui irascuntur in quibus non oportet ⁊ magis ꝙ oportz: ⁊ in plri tempore ꝙ oportet ⁊ non commutãtur ab ira absqz hoc ꝙ puniant eos qb⁹ irascũtur.non enim põt i eis ira breui tpe dirigi qz irã retinẽt ex ꝓposito firmato ad puniẽduz

Mansuetudini autem magis superabundantiam opponimus.⁊enim magis fit. humani⁹.n.magis pũire ⁊ ad ꝯuiuere difficiles deteriores

Hec ẽ qnta pars in qua compat vicia extrema ad inuicem ⁊ ad medium ⁊ intẽdit dicere.ꝙ supabundantia ire magis opponitur mansuetudini ꝙ defectus ire.⁊ hec ẽ co̅clusio.4z.⁊ ꝓbatur dupl'r.pmo sic.illd viciũ ad qd homo natural'r magis iclinatur magis opponitur virtuti vt patet.2.huius.sed hõ magis naturaliter inclinatur ad supabundantiã ire ꝙ ad eius defectum.ið ⁊c.minor declarat p hoc ꝙ homo natural'r magis inclinatur ad puniẽdũ post iniuriã illatam ꝙ ad ꝯdonãdum humani⁹.n.ẽ punire p iniuria illata ꝙ iniuriam tem sustinere.Et ad viuere.2⁹.ꝓbatur sic. illd vitium qd ẽ peius magis opponitur vtuti:sz supabundantia ire est peior ꝙ defectus ire qd patet per hoc quia ille qui superabundat ĩ ira magis ẽ difficilis ad conuiuendum: ⁊ per consequens est deterior.

Quod autem in prioribus dictum ẽ.⁊ ex dictis manifestum non.n.facile determinare qualiter ⁊ in quibus ⁊ qualib⁹ ⁊ quanto tẽpore irascendum:⁊ vsquequo recte facit vl' peccat. Qui quidem enim parum transgreditur non vituperatur neqz in maius neqz in minus Quandoqz enim deficientes laudamus ⁊ mãsuetos dicim⁹.⁊ irascentes viriles: ⁊ vt potentes principare.Quantum autem aliter ⁊ qualiter trãsgrediens vituperabiles:nõ facile rationem reddere in singularibus enim ⁊ sensu iudicium scdm qd quidem tale : manifestũ qm quidem medius habitus laudabilis scdz quẽ quibus oportet irascimur.⁊ in quibus oportet ⁊ vt oportet.Et omnia talia superabundantie ⁊ defectus vituperabiles.Et in paruum quidem facte quiescibiliter in plus autem magis ⁊ in multum vero valde manifestum autem quoniam medio habitui adherendum. Qui quidẽ circa iram habitus dicti sunt.]

Hec ẽ.6.pars in qua phs respondet cuidam tacite questioni .et primo ostendit qd circa hoc potest determinari per certitudinem.Scdo quid circa hoc ẽ manifestum.questio tacita ad quã respõdet ẽ ista qualiter ẽ irascendum recte ⁊ secũdum rationem ⁊ quibus personis ⁊ pro quibus rebus . Respondet dicens ꝙ non ẽ facile istud determinare sed valde difficile ille enim qui parum recedit a medio siue in maius siue ĩ minus non vituperatur sed quandoqz eos qui deficiunt in ira laudamus ⁊ vocamus eos mansuetos illos autẽ qui parum excedunt quandoqz vocamus viriles. quasi aptos ad principandũ propter prõptitudinem ad vindictam que competit principantibus sed per quantum qualẽ recessum a medio aliquis est vituperandus vel non.non potest de facili ratõe determiari quia iudiciũ huius rei consistit in singularibus ⁊ in sensu tam exteriori ꝙ estimatione interiori. Sed ꝙ quidem tale.sed in talibus ẽ hoc manifestum ꝙ medius habitus ẽ laudabilis scdm qd irascimur quibus oportet ⁊ in quibus oportet et scdm ꝙ oꝝ ⁊ sic d aliis circunstãtiis ⁊ supabũdantia ⁊ defectus sunt vituperabilies.si autẽ in paruum fiant tollerabile ẽ.si autem in plus fiant est magis vituperabile.vnde semper oꝝ ad medium hominẽ se trahere.sic igitur dicti sunt habitus qui sunt circa iram. Circa istam materiam sunt duo dubia.primuz an mansuetudo sit virtus distincta ab aliis virtutibus. ⁊ videtur pmo ꝙ nõ sit vtus qz mansuetudo ĩportat defectũ ire.sed vtus corrũpitur p supabũdantiã ⁊ defectũ.ideo mansuetudo non est

virtus. Scdo pbatur sic. ꝙ non ē virtus disti-
cta ab alijs. quia clementia ē quedam virtus
specialis et mansuetudo non distinguit a cle-
tia quia ille vtutes sūt eedē que bnt idē oppo-
situm sꝫ huiusmodi ē clementia et mansuetudo:
nam vtriqꝫ opponitur crudelitas. iō rc. Jn op
positum ē phs. Dicendum ꝙ hoc nomen man-
suetudo ē equocum ad viciū in defectu et ad
medium inter sup abundantiā et defectum. p-
mo modo non ē virtus. 2° modo ē virtus qꝛ
pꝫ. quia rlat appetitum fm rectam rationem
reprimit. a. appetitum ne plus vel minus ira-
scatur ꝙ opꝫ. hoc ēt probatur per hoc ꝙ extre-
ma mansuetudinis fm ꝙ importat mediū lau-
dabile sunt vituperabilia. ideo mansuetudo q̄
ē medium ē habitus laudabilis: et per ɔ̄ns est
vtus. Scdo dico ꝙ ē vtus distincta ab alijs.
qꝛ distinguit a clementia cū qua maxie vr cō-
uenire. Qualr aūt iste vtutes differant ē intel-
ligendū ꝙ differunt dupl'r. vno modo per ob-
iecta quia mansutudo ē moderatiua passionis inte-
rioris. s. ire et clementia ē moderatiua punitio-
nis actus exterioris vt dicit Seneca in libro
suo de clemētia. vbi dic ꝙ clementia ē leuitas
animi i cōstituendis penis. clementia enim p
se moderat actum exteriorē inquātum mode-
rat iram que ē impedimētuꝫ moderatōis act'
exterioris. nam ex hoc qō aliquis irascit' mag'
punitur. scdo dico ꝙ iste vtutes differūt. qꝛ vt
dicit Seneca. clementia ē solum supioꝝ ad infe-
riores. sed mansuetudo ē circa iras quascunqꝫ
et maxime inter psonas equales ad inuicem cō-
uiuentes. Ad pmum in contrarium dico ꝙ mā-
suetudo q̄ ē virtus non iportat defectum sed ē
medium inter supabundantiam et defectū. Ad
aliud dicendū ē ꝙ mansuetudo et clementia nō
habent idem oppositum. crudelitas enim cuꝫ
importat excessum punitionis directe opponi-
tur clementie et māsuetudini opponitur iracū-
dia que importat excessum ire. Sciendum est
fm senecā libro. 2° de clemētia ꝙ crudeles dif-
ferunt a seuis et feris hominibus in hoc ꝙ cru-
deles puniendi causam habēt sed modum nō
habēt. sed illi dicuntur seui et feri q sine causa
condigna in penis hoium delectant'. et Castra-
tus distinguit inter istas punitiones crudelis
et seui dicens ꝙ pena cōdigna illata scdm quā-
titatem iniurie vocatur cruciatus: sed punitō
seui seu hoīs feri non attendit in condignum
sed in vindicte excessum rc. Scdo dubitat' cir-
ca obiectum mansuetudinis quod ē ira vtrum ira
sit passio generalis non distincta ab alijs paſ-
sionibus. et videtur ꝙ sit generalis. quia deno-
minat totum appetitum irascibilem. iō videt'
ꝙ sit generalis ad oēs passiones que sunt i ira-
scibili. Jtem cuilibet passioni spēali correspondet
aliqua specialr' passio sibi opposita: sicut amo-
ri odium: et delectationi tristitia. sed ira nō ha-
bet passionem sibi oppositam. iō rc. Ad oppo-
situm ira ē obiectum virtutis spēalis. s. mansue-
tudinis. ergo ē passio spēalis. Dicendum ē ꝙ
aliquid pōt dici generale tripliciter. s. per pdi-
cationem sicut illud qō de pluribus pdicatur.
Alio modo per causalitatē: sicut sol dicit cau-
sa generalis oium effectuū quos sua vtute i ef-
fectu comphendit. et neutro istoꝝ modorum ē
ira passio generalis respectu aliaꝝ passionū.
Tertio modo pōt aliqd dici generale qt ex plu-
ribus cāis causatur: et isto mō pōt ira dici paſ-
sio generalis quia multe possunt eē cause ex
hus ira nascitur et multi effectus consequūtur
iram. iō pōt dici generalis. Scdo modo. s. fm
causalitatem quia ē causa plurium effectuum
et tamen ē passio spēalis ab alijs distincta. Jn-
telligendum ē ꝙ ira ē appetitus vindicte pp
apparētem puipensionem puenientem. iō ois p-
uipensio ē causa ire. sed puipēsio habz multam
spēm vt pꝫ ex scdo rethorice. Ulterius ē sciēn-
dum ꝙ ira ē appetitus vindicte nō cuiuscūqꝫ
sed vindicte estimate passibilis illi qui irascit'
qꝛ sicut dicitur pmo rethorice inferiores nō ad su-
periorem nō ē ira quia desperat de vidictam ad
iram necessario ɔcurrit desiderium quia appe-
tit vidictam. et etiam ad iram requirit spes in
quātum iratus sperat de vindicta ɔ̄nda. Sciē-
dum etiam ꝙ sicut ira pōt ex multis causis p-
cedere. ita multi effectus consequūtur irā quo-
rum vnus ē delectatio de vindicta: non solum
de vindicta iam cōsecuta sed de spe ɔ̄ndi vin-
dictam. qm̄ cum pñtia alicuius delectant tunc
spes et memoria ē delectabilis eidem vt dicit
scdo rethorice. et ideo ira dicitur eē passio com-
posita. quia cum ira concurrunt alie passiones
. s. tristitia de iniuria illata. et spes de vindicta
ɔ̄nda et delectatio de spe ɔ̄ndi vindictam. Ad-
huc ē alius effectus ire. s. accensio sanguinis cir-
ca cor. spūs enim ipressionem nocumentū cōci-
piens accendit sanguinem circa cor: vt homo
eū maiori impetu repellat nocumētum conce-
ptum et ex accensione sanguinei consequit' ioz
diatus mot' spūum per quē qñqꝫ gtūrbat. iō
qñqꝫ sensus. et quādoqꝫ oia membra turbantur:
ita ꝙ homo non pōt loqui nec recte se mouere
sic igitur pꝫ ꝙ ira dicitur passio general' pp
generalitatem causaruꝫ a quibus pcedit et pp
generalitatem effectuum ab ipa pcedentiū.
Ad primum incōtrarium dicendum ē ꝙ ira de-
nominat totum appetitum irascibilem nō qꝛ
alie passiones sunt in appetitu irascibili. i. ti-
mor: odiuꝫ et audatia. sed quia ira ē passio ma-
nifestior et magis naturalis ipi appetitui. Ad
scdm dicendū ē ꝙ ad iram concurrunt multe
passiones: vt tristitia spes et delectatio: vt di-
ctum ē. ideo ire non opponitur aliqua passio
spēalis. vñ breuit' nō ē vēr ẽm ꝙ oīs passio hꝫ
passionem spālem sibi oppositam.

Ars quarta hui⁹ libri cōtinet in qua tractatur in q̃ determinat̃ de virtutib⁹ respicientibus actus hūanos ɔtinēte tria capl'a. pmū capl'm ē de medietate circa delectabile in oībus cōicatōibus q̃ sūt fm vitā que medietas est inolata. ɩproprie tñ dicit̃ amicitia. cui⁹ extrema sūt placiditas ⁊ discolia fm casū ibi circa eadē fere: est de medietate in hūanis actib⁹ q̄tum ad veritatē cui⁹ extrema sunt iactātia ⁊ yronia. Capl'z.3. ibi. Existēte āt requie etc de medietate circa ludos q̃ ē eutrapelia cuius extrema sūt bomolochia ⁊ agrichia.

Capitulum p⁹ qđ ē d medietate que est circa delectabile q̃ est in oībus cōicatōibus q̃ fm vitam q̃ inolata ē dr̃ amicitia seu affabilitas. differt tñ ab amicitia pp̃e dcā: q̃r hē sine passione diligendi. sed amicitia pp̃e dicta nō sine passiōe diligēdi. vñ amicitia pp̃e dcā de q̃ determinat̃ .8.⁊.9.h⁹ ē in affectiōe. hec āt amicitia de q̃ h loquit̃ ē ad oēs in cōicāda seruans quod congruit ⁊ referens ad bonū et pferens ⁊ fm se desiderans ɔdelectare: cōtristare āt renuens. eligit tñ ɔtristare vbi vitiū ē non contristare seu delectare: ⁊ cum maiora bona sequant̃ ex ɔtristatōe q̄ ex delectatiōe si solū intendit se fieri delectabilē pp̄ie ē placidus: qui āt pp̄ter sibi vtile blanditor ⁊ q̄ extrema videnť solū inter se opponi pp̄t medium inominatum esse.

In colloquiis autem ⁊ cōuiuere: ⁊ sermonibus ⁊ rebus communicare. Di quidem placidi videntur esse omnia ad delectationes laudantes ⁊ nihil ɔ̄ tēdeates: sz existimātes oportere sine tristicia eē. qui āt econtrario his oibus ɔtrinntes eius quod est contristare. neq̄ q̄cq̄ curātes: discoli ⁊ litigiosi vocantur. Qm̄ qđem igit̃ dicti habit⁹ vituperabiles sūt non immanifestum ⁊ q̄m medius hoꝝ laudabilis fm quem recipiet que oꝫ. ⁊ ut oꝫ. Ille āt et spernet.

Istud est capitulum p̄mū tractatus quarti libri.4. in quo determinat̃ de quadā medietate que est circa delectabile in omnib⁹ cōicatōibus fm vitam humanā que vocat̃ amicitia in cōicatione non in affectōe. vel pōt magis pp̄rie dici affabilitas: ⁊ continet istud capitulum.3. partes principales. In p̄ma ostendit circa delectatōes ⁊ tristicias hūanoꝝ actuum esse medium ⁊ extrema. In scđa ibi: Nomē autem reddit. determinat de medio hitu q̄tū ad nomē ⁊ q̄tum ad pp̄rietates eius. In t̃tia pte ibi. Condelectantes autem. determinat̃ d vitiis oppositis medietati pdicte. In p̄ma pte p̄mo ponit vitiū ptinens ad superabūdantiam delectatōis. Scđo ponit vitium ptinens ad defectū. Tertio ɔcludit mediū habitū esse laudabilē virtuosum. Dicit ergo p̄mo q̄ circa colloquia hūana per que hoīes maxime coniungunt ad inuicem fm pp̄rietatez nature sue e vel circa totū ɔuictū humanū q̃ fit per hoc q̄ hoīes ad inuicem cōicant in sermonibus ⁊ in rebus: quidam dicunt̃ placidi quasi intēdētes omnibus placere. vnde oīa laudāt que ab aliis dicunt̃. ⁊ student ad h q̄ delectabiles se eis exhibeant ⁊ nullo modo ɔdicūt eis quib⁹ conuiuūt ne eos contristent estimantes q̄ oꝫ omnes cōuiuere sine tristitia. Qui autē ɔ̄tra hiis ⁊ quadā contentio mō se hñt ad placidos qui volūt oīb⁹ contrariari ⁊ omnes vituperare intendentes omnes alios contristare: ⁊ tales hñt vitiū in defectu: ⁊ dicunt̃ discoli ⁊ litigiosi. Qui quidē igit̃. hic ɔcludit q̄ medius hitus circa dicta ⁊ facta hominū est laudabilis. ⁊ hec est conclo. 43. ⁊ pbat̃ sic. Dubit⁹ cuius extrema sunt vituperabilia est laudabilis sz hitus extremi circa dicta ⁊ facta hominum sunt vituperabiles ergo ⁊c. maior de se patz ⁊ minor declarat̃ q̄a q̃ in oībus vult placere est vituperabilis. ⁊ q̃ oēs vult ɔtristare est vituperabilis. ergo habitus medi⁹ est laudabilis fm q̄ aliqua acceptat ea que ab aliis dicunt̃ ⁊ fiunt ⁊ etiā despicit ⁊ contradicit fz q̄ opꝫ.

Nomen āt reddit̃ ipi aliqđ. Assimilat̃ autē maxime amicitie. talis enī ē q̄ fm medium habitum pata qualē volumus dicere moderatuz amicū diligere assumentem. differt āt ab amicitia: q̄m sine passione est. ⁊ diligendi affectu quibus colloquitur aō.n. in amando vel inimicādo recipit singula ut oꝫ: sed in eo q̄ talis est. si viliter autem a dignotos ⁊ notos ⁊ cōsuetos ⁊ ɔ̄suetos id faciet: verūtamē ⁊ in singulis ut ɔgruit. Nō. n. silr cōuenit ɔsuetos ⁊ extraneos curare: neq̄ rursus cōtristari. Uniuersalr quidē igit̃ dcm̄ est q̄m ut oportet colloquit̃. Referens aūt ad bonū ⁊ cōferēs cōmittet nō cōtristare: ⁊ sic faciēs āt deformitatē ferat. ⁊ hāc nō pua. vel nocumentum. contrarietas autem parum tristiciā non recipiet. sed aspernabitur. Differenter āt cōuersabit̃ his qui sūt in dignitatib⁹: ⁊ q̄buscūq̄. ⁊ magis vel minus notis. silr āt ⁊ fz alias dēas singulis tribuens quod decet. ⁊ fz seipsū quidem desiderans cōdelectare. cōtristare autem renuens si fint maiora ɔsecutus dico āt bono ⁊ conferente. ⁊ delectatōes autē gratia eius qui est in posterum maxime parū contristabit. Medius quidē igit̃ talis ē. non solatus āt ē

Hec est scđa ps in qua determinat de hitu medio: ⁊ ɔtinet duas pticulas. In p̄ma determinat de nomine hitus medy: ⁊ de differētia hitus medy ad amicitiā cui ē multum silis In scđa ibi: Uniuersaliter aūt. ponit p-

pprietates huius medij. Dicit ergo primo q hic medius est innominatus: pter tamen similitudinem ad verã amicitiã pōt dici amicitia. Iste enim habitus medius et vera amicitia conueniunt et assimilant in actu exteriori: q ē delectabiliter conuiuere. sicut enim amicus delectabiliter cōuiuit cum amico ita ille qui est dispositus scdm istū habitum medium taliter se hz in delectabili cōuictu ad alios: sicut se habet amicus ad amicos loquendo de amicis: amicitia q ē pter bonū honestū. Differt tamen ab amicitia. Iste tamen habitus medius differt ab amicitia vera: quia ista virtus est sine amore qui ē passio appetitus sensitiui: et sine delectatōe ad eos quibus colloquitur: et cum quibus cōuiuit: q ptinēt ad appetitū intellectiuum. non enim acceptat singula dcā et facta ab alijs sic ē oz: quia afficiatur ad eos odio vel amore. sz qz est ita dispositus scdm habitum: cuius signum ē q hec obseruat nō solū ad amicos: sz cōiter ad oēs notos et ignotos. et ē sicut de liberalitate. amicus. n. dona confert amico pter amorē. sed liberalis nō ex eo q amat cōfert: sed ex eo q talis ē scdm habitum: ut de facili emittat pecuniā. verū tamen hec similitudo in cōuictu ad notos et ignotos ad amicos et extraneos nō est intelligenda quantū ad oia: sed solū quātum ad hoc cōe quod ē delectabiliter oibus cōuiuere. et ē differentia quātū ad spāles modos cōuiuendi: et in singulis facit scdm q congruit. Non enim congruit q alijs similiter delectet et cōtristet amicos et extraneos. Vniuersaliter quidē igitur. Hec est scda particula scde ptis in qua phs ponit quasdam pprietates huius virtutis. s. amicitie ī cōicatōe seu affabilitatis. prima sumit ex modo colloquendi: et ē q habens istā virtutē oibus colloquitur ut oz. Referens aūt. scda sumit ex pte finis: et ē q hns istū habitum itendit delectabiliter alijs conuiuere referens ad bonū honestū. Et cōferens hoc ad vtile vel itendit delectabiliter cū alijs cōuiuere pter bonū honestū: et pter bonū vtile. est. n. hec virtus circa delectatiōes et tristitias ī colloquijs fcās pter bonū vtile vel honestū. Hoz āt quicunq tertia pprietas accipit p cōpatōem ad tristitiam et ē q hns hāc virtutē quandoq refugit delectare aliū: imo quandoq eligit cōtristare ipsuz: et hoc dupliciter. vno mō ex pte sui ipsius. alio mō ex pte alterius cū quo cōuiuit: ex pte sui ipsius vt si ille cū quo conuiuit et colloquit nō sit ei honestus: ut si loquat verba turpia: q habiti virtutē sūt inhonesta ad audiendū. aut si sit nociuus habiti istū habitū mediū. alio mō ex pte ipsius cui conuiuit: et si dicat vel faciat aliqd qd pferat ad pparn sui inhonestatē vel vituperiū: vel etiā si sit ipsi nociuus. tūc. n. hns habitū mediū cōtrariabit illi cui cōuiuit inferēdo sibi puaz tristiciā talis. n. cōtrietas nō recipiet quam tristitiā. hoc ē non omittet cōtriari ei cui cōuiuit pter paruā tristitiā sibi illatā: sz magis aspernabit. hoc ē nō acceptabit huiusmōi tristiciā: vel sic: virtuosus nō recipiet dcā vel fcā ab alijs: q male se habēt ī cōuiuēdo pter puā tristitiā iferēdaz. sz magis aspernabit. i. rephendet dcā vel fcā eoz. Differenter aūt colloquit. 4. pprietas ē q habēs hāc virtutē diuersimode colloquit et conuersat cū his qui sūt in dignitatibus constituti et cū quibuscūq priuatis psonis: et diuersimode loquit et cōuersat cū magis et minus notis. et scdm alias diuersitates psonaz singulis attribuēdo qd ē cōueniens. Et scdm seipsam. quinta pprietas sumit p cōparatōem delectatiōis ad tristitiā. et ē q hns hanc virtutē p se itendit delectare et renuit cōtristare. tamen si sit consecutus vel cōsecutur maiora bona quibuslibet cōtingentibus minoribus bonis ex nō delectare siue ex cōtristare eliget cōtristare pter maioraz bona adipiscenda. et sic gratia magne delectatōis future cōside ex cōtristatōe cōtristabit contristatōe minori scdm quantitatē q sit quantitas future delectatōis.

Cōdelectātis

autem. g quidē ē qd ē delectabile eē nō pter aliqd aliud placidus. qui āt vt vtilitas aliq ipsi fiat in pecunijs et quecūq pe pecunias blanditor. Qui āt oēs contristat dcm ē qm litigiosus et discolus ē. Opponi āt videnť extrema sibi ipsis: pter inoiatū eē medium.

Hec ē tertia ps in qua determinat de vitijs oppositis huic virtuti que amicitia vel affabilitas noiat: et dicit q ille qui supabūdat in delectando si hoc nō facit pter aliud: sz solū pter delectare vocat placidus. si āt hoc faciat pter pecuniā adipiscendā: vel pter aliqd aliud qd pōt pecunia mensurari vocat blanditor. seu adulator ille āt g oēs itēdit cōtristare vocat litigiosus et discolus vtroqz ē. Opponi āt videt qz mediū virtutis ē inoiatū: iō extrema dicunt opponi ad inuicē et nō ad mediū scdm veritatē tamen extrema opponunt ad inicē et ad mediū. Circa istā virtutē que dicit amicitia ī cōione seu affabilitas sūt duo sciēda. primo q ista virtus p materia intrinseca et pxia hz passiones et tristitias in cōuiuendo alteri decenter et delectabiliter. et p mā remota hz actus cōuictus humani. et lz respiciat oēs actus cōuictus humani q nō solū spē sz et genere differūt nō pter hoc est virtus generalis: quia omnes istos actus respicit sub vna rōne formali que ē decenter et delectabiliter alteri conuiuere: s. decens in sermonibus et rebus cōicatio. et qz ista ratō formalis ē vna scdm spēm. ideo habitus medius ē vnus scdm speciem: quia vnitas habitus ē ab vnitate formali sui obiecti. Secundo ē sciē dum scdm quosdam q ista virtus ē virtus secūdaria adiuncta temperantie: quia imitat modum temperantie circa suam propiam materiaz: quia temperantia moderat delectatōes

⁊ tristicias principales: que sunt circa opera- tões tactus. ⁊ hec virtus moderat delectatiões ⁊ tristicias secundarias que sūt in cõuictu humano fm cõuenientē habitudinē hois ad seipsū ⁊ ad eum cui conuiuit. ideo dicitur ꝙ hec virt⁹ adiungitur temperantie. Alijs tamē videtur ꝙ hec virtus ē coniuncta ⁊ annexa iusticie qꝛ ꝑ hanc virtutem hō non intendit principaliē delectare seipsum: sed illum cui conuiuit ⁊ ita intendit delectationem in ordine ad alterum cui conuiuit. Siꝉr intendit hic sub rōne debiti non legalis sed magis honesti. honestum. n. ē cuilibet alteri conuiuere delectabiliter: ⁊ fꝫ ꝙ decet: quod patet quia homo est naturaliē animal politicum ⁊ sociale. ⁊ etiam ē quia homo sine delectatione viuere nō pōt: vt pz. 8° ethi. Cum ergo causa ordo ad aliud ꝗ̃ ratio debiti sit modus iusticie. ideo fm Macrobiū ista virtus adiungitur iusticie a qua tamē deficit: quia non attendit.

Capitulum secundum tractatus quart⁹ libri quarti de veritate: que est virtus moralis existens medietas inter iactantiam ⁊ hyroniam. in quo ostenditur quis est iactator ⁊ quis hyron ⁊ quis medius: ⁊ ꝙ singula que ꝑ dicti faciunt mentiendo vel verum dicendo contingit facere alicuius ⁊ nullius gratia. ⁊ ꝙ mendacium ē fm se fugiendum. verum autē laudabile ⁊ ꝙ veritati existente laudabili et extremis vituperabilis iactator ē magis vituperabilis. Item de quolibet veridico hic intē dit. s. veridico fm habitum: quem si contingat eum mentiri ꝑpter aliquam vtilitatem libentius declinat ad deficientem. s. ad hyronium ꝗ̃ ad iactatorem: ⁊ ꝙ iactator est triplex. s. ille qui nullius gratia. et ille est magis vanus ꝗ̃ malus: et qui grā glorie vel honoris: ⁊ quasi gratia lucri: ⁊ ille qui iactat se gratia lucri maxime iactat se de rebus desideratis: in quib⁹ falsitas dicentis non potest faciliter deꝑhendi. ⁊ ꝙ hyron ē triplex: ꝙ iactantia magis opponitur veritati ꝗ̃ hyronia.

Circa eadem autem fere ē ⁊ iactantie medietas. innominata autem ⁊ ipsa. non malum autem ⁊ tales pertransire. magis. n. vtiqꝫ sciemus que circa mores singulos pertranseūtes ⁊ medietates esse virtutes credemus vtiqꝫ in omnibus sic habens conspicientes. In cõuiuere vtiqꝫ qui quidē ad delectatõem vł tristiciam colloquunť dicti sunt. de veridicis autē ⁊ falsidicis dicemus similiter in sermonib⁹ et operatõibus: ⁊ fictiõe.

Istud est caplm secundū tractatus quarti. in quo determinať de quadā virtute: que tenet medium in actibus humanis: que veritas nominatur: ⁊ continet quinqꝫ partes ꝑnci pales. In ꝑma ꝑponit intentionē ꝙ ē quedā virtus opposita iactantie de qua ē determinā dus. In scda ibi: Videtur aūt iactator. narrat quid est medius: ⁊ que sunt extrema circa hāc materiā. In tertia pte ibi: De vtrisqꝫ aūt dicemus. determinat de habitu medio. s. de veritate. In quarta parte ibi: Maiora autē determinatur de vitijs oppositis veritati. In qnta pte ibi: Opponi autem determinať de oppositione extremoꝝ ad mediū ostendēdo ꝙ extremū magis opponitur medio. In ꝑma ergo ꝑte ꝑponit intentionem ꝑponens tria. Primū ē ꝙ ē quedam virtus opposita iactantie. Scdo dicit ꝙ de hac virtute est determinandū. tertio ponit differentiam huius virtutis ad ꝑcedentem. Primo ergo dicit ꝙ medietas opposita iactantie ē fere circa eadem cum virtute iam dicta: quia est circa humanos actus: sed non fm idem: quia non fm delectatõem sꝫ fꝫ veritatem. ista tn̄ virtus ē innominata sicut ⁊ virtus precedens. Non malum autem. nec est malū sed bonum. de hac virtute ptransceundū tractare: tum qꝛ per hoc magis sciemus ea q̄ ptinent ad mores si ptranscam⁹ tractando ea que ptinēt ad mores si pertrāseam⁹ tractādo ea q̄ ptinent ad singulos habitus. cum cognitio rerum moralium ꝑficiatur per hoc ꝙ particularia cognoscunť: tum etiam ꝑpter hoc ꝙ cõsiderando in singulis medietates sic se habere. s. ꝙ sunt laudabiles magis certificabim⁹ nos ꝙ virtutes sunt quedā medietates.

Videtur vtiqꝫ iactator. simulatiu⁹ gloriosoꝝ eē: ⁊ non existiū ⁊ maioꝝ ꝗ̃ existant. hyron autē ē cõuerso. Negare q̄ existunt vel minora facere. Medi⁹ aūt autochastos quasi existens verax: ⁊ vita ⁊ sermone existentia cõfitēs esse circa ipsū: ⁊ neqꝫ maiora neqꝫ minora. Est aūt eoꝝ singula ⁊ gratia alicuius facere ⁊ nulli⁹. Vnusqꝫqꝫ āt qualis ē talia dicit ⁊ operatur: ⁊ sic viuit si non alicuius gratia opereť. Per seipsum aūt mendatium prauū ⁊ fugiendū. verū aūt ⁊ bonū ⁊ laudabile. Sic autē ⁊ verax quidē medi⁹ existēs laudabilis. qui āt mendaces: ambo quidē vituperabiles. magis aūt iactator.

Hec ē secūda pars in qua narrat quid est mediū ⁊ que sūt extrema i hac materia ⁊ quid ꝑtinet ad mediū ⁊ que ad extrema ostēdens cū hoc mediū habitum eē laudabilē ⁊ habit⁹ extremos eē vitiosos ⁊ vituperabiles. Dicit ergo ꝑ̊ ꝙ iactator q peccat ꝑ supabūdātiā dicit ⁊ simulat sibi inesē aliqua gloriosa. ⁊ hoc contingit dupliciter. vno mō qꝛ simulat sibi inesse aliqua gloriosa q̄ sibi nō sūt. alio mō qꝛ simulat ea que sibi insūt eē maiora ꝗ̃ sūt. et q pcesse per defectū diciť eyron qui peccat per defectum dupliciter. vno mō qꝛ negat sibi inesse gloriosa que sibi insunt. alio mō quia dic

ea que sibi insunt esse minora q̄ sunt. sed ille q tenet mediū dr̄ ātecbastos. i. p se āmirabilis: q2 non querit magis esse in āmiratōne q̄ sibi conuenit. vel dicit antecbastos. i. p se manifestus: q2 talem se manifestat qualis ē. vn̄ ille q tenet mediū dr̄ verax: q2 ɔfitet ea sibi iesse: q̄ sibi insūt: et hoc nō solū s'mone s3 etiā vita: q2 sua ɔuersatio exterior ē cōformis sue locutōi qt fm veritatem talis est qualē dicit se eē. Est autem eoꝝ singula. qualiter autem p̄dcā pertinēt ad tres bitus p̄deōs ostendit dicens q vnūquodq3 p̄dictoꝝ actuum conuenit dupliciter facere. vno modo ꝑpter aliquid aliō ut cum aliquis ꝑpter timorem vel ꝑpter aliqd aliud negat seipsum esse tales qualis est. Alio modo conuenit vnūquēq3 hoꝝ facere nō ꝑpt̄ aliquid aliud: sed ꝑpter hoc q in tali actu delectatur. et hoc ꝑprie pertinet ad habitum: qa vnusquisq3 fm qualitatem sui habitus loquitur et operatur: et vitā suā ducit nisi q̄nq3 operet̄ aliter ꝑpter aliquid emergens: ut ꝑpter magnum bonum consequendū aut malum vitandum. ¶ Per seipsū aūt mendacium. ostendit quid in p̄dictis habitibus est laudabile: et quid vituperabile et dicit q mendacium s3 se est prauum et fugiēdū. verū autē est bonum et laudabile. et ex his concludit q verax qui est medius est laudabilis. et iactator et yron sunt vituperabiles. et hec est conclusio. 44. et pbat̄ sic: cuius operatio est laudabilis ille est laudabilis. et cuius operatio ē vituperabilis et ille ē vituperabilis. sed operatio veratis est laudabilis: quia est vera significans sicut est in re. et operatio iactatoris et yronis sunt vituperabiles: quia ambo sunt mendaces. et mendaciū fm se est vituperabile et fugiendum: ideo verax. qui est medius est laudabilis et existētes i extremis ut iactator et yron sunt vituperabiles. sed quāuis vterq3 qui ē in extremis sit vituperabilis: tn̄ iactator ē magis vituperabil' q2 plus eccedit a vero. et istud pbat̄ infra i isto capitulo.

De vtrisq3 autem dicemus.

mus. p̄us aūt de veraci. nō. n. de veridico in ɔfessionibus dicem⁹. neq3 q̄cq3 ad iusticiā vel iniusticiā contendūt. Alter. ⁹. n. erūt h⁹ virtutis s3 in quibus nullo tali differente et in sermone et in vita verū dicit eo q talis ē fm bitum. videbit̄ vtiq3 talis moderatus esse. Amator enī veri. et in quib⁹ nō differt veꝝ dicens: verum dicet. et in quibus differt adhuc magis. Ut. n. turpe mēdaciū verebit̄: qō fm se verebat̄. tal' āt laudabilis. In min⁹ āt magis a vero declinans. prudenti⁹. n. videtur ꝑpter honerosas supabūdantias esse.

Hec ē. 3. ps in qua ph̄s determinat de bitu medio: narrat se eē dicturū de vtrisq3. s. de veraci et mendaci. Et p̄ de veraci de qua dicit tria p̄mo narrat de quo verax intendit. scdo qd maxie ptinet ad veracē de quo intendit. et t̄tio oñdit ad qō extremū verax magis i clinat̄. dicit ergo p̄mo q eū intendim⁹ de veraci nō intendim⁹ de eo qui loquit̄ veritatem in confessionibus iudicioꝝ: puta cū aliquis interrogat⁹ a iudice cōfitetur illud qō ē veꝝ: n3 de eo qui dicit verū de ptinētib⁹ ad iusticiam sed intendim⁹ de veridico qui dicit veꝝ seu signat vita et sermone in talib⁹ que non ptinēt ad iusticiā vel iniusticiā. s. que nō sūt ab bitu iusticie vel iniusticie. s3 solū dicit veꝝ: qa sic ē dispositus fm bitum q ꝑmpte et delectabiliter dicit veꝝ nō ꝑpter amorē iusticie: sic dcm̄ est in capitulo imediate p̄cedēte: q bitus mediū bitū. s. affabilitatē vult alys delectabilit̄ ɔuiuere nō ꝑpter amorē: s3 ꝑpter dispositōez sui bitus. ita bitus hāc virtutē dicit verū. nō ꝑpter iusticiā seruandā: sed ꝑpter bitū quē h3 inclinantem ad aliqō veꝝ. Uidebit̄ vtiq3 ad veracē de quo intendim⁹ maxime ptiet q in suis dictis et factis habet moderatōem vitando excessū et defectū. amat. n. virtutē et iō dicit veꝝ nō solū in illis in quibus refert q̄⁹ ad nocumentū ꝑfectū dicere verū. s3 ēt dic̄ verum in his in quibus nō multū refert dicere verū vel falsum q̄ntum ad nocumentū vel ꝑfectum. et h̄ qt abhorret mendatiū fm se tāq3 quoddā turpe nō solū in q̄ntum cedit in nocumentū alteri⁹ multo magis tn̄ intendit dicere verū in illis in quib⁹ dicere vel falsū facit aliquā dr̄a3 ad nocumentū vel iuuamē. In mi⁹ autē. qt difficile ē sēp ad p̄cetū dicere veritatem. iō si cōtingat veracē q̄nq3 declinare a veritate magis vult declinare ad min⁹ q̄ ad maius. et hoc ꝑbatur. s. q verax si decliet a veru magis eligit declinare ad min⁹ q̄ ad mai⁹: et hec ē conclo. 45. que ꝑbat̄ sic: verax si decliet a vero magis vult d'clinare ad illud ad quod prudenti⁹ ē declinare. s3 prudenti⁹ ē declinare ad min⁹ q̄ ad maius et c. maior ē manifesta: et minor declarat̄ p hoc q iactatores de seipsis supabundanter magna loquentes efficiuntur alys magis honere si q̄ yroni declinātes ad minus. p hoc enī q declināt ad mai⁹ vidētur velle se alys p̄ferre. ¶ Hic sunt quatuor notāda circa istū bitum mediū. p̄mū est q veritas de qua hic agitur sumitur pro adequatōne et conformitate dicorum et factorum ad ea que in homine veraci existunt. et isto modo veritas ē habitus fm quem aliquis in uita et conuersatione manifestat ea sibi inesse que sibi insunt nec fingit de se maiora nec minora. vnde veritas de qua hic agitur non est aliud q̄ quedā concordia et conformitas dicoꝝ et factorū ad ea que in homine veraci sunt. Secundo sciendum ē q hec virtus respicit dcā et fcā

que sunt in materia huius virtutis sub rõne
spāli: q2 sub rõne 9formitatis ⁊ equalitatis: q̄
in ipso veraci existunt. ⁊ ideo est virtus specia-
lis. Tertio sciendū q̄ ē virtus secundaria
anneya iusticie: quia imitatᷣ moduz iusticie in
duob⁹: p̄mo in hoc q̄ hec virt⁹ ē ad alterū: sic
iusticia. nam per hanc virtutez vnusquisq3 ho
mo manifestat ea que in ipso sunt. vnde p̄ hāc
virtutem vn⁹ hō ostendit se alteri talem qualᷣ
est. Secundo imitatur iusticiam in hoc q̄ con
stituit equalitatez in dictis ⁊ factis humanis
sicut iusticia in ipsis rebus. sed deficit a iusti-
cia in hoc q̄ non attendit rõnem debiti legalᷣ
sed magis honestatis ratiõe: cuius debiti vn⁹
homo tenetur alteri ad manifestatõem veri-
tatis sine qua non potest hō ē conuictus hu-
manus. Quarto ē sciēduz q̄ declinare a ve
ro in minus mentiendo propter nullum bonū
consequendum aut malum vitandum est fm
se malum. nec verax declinat sic a vero. in ca-
so tamen ut propter maius bonum consequē-
dum: aut maius malum fugienduz. licet decli-
nare a vero menciēdo: quia sic per maius bo-
num recompensatur ⁊ excusatur ne ciuiliᷣ pu-
niatur. ⁊ hec ē intentio Eustraty ⁊ Linco. qui
dicūt q̄ talis scilicet verax non mentitur ni-
si alicuius euidentis vtilitatis gratia: ut scilz
propter alicuius salutem. ⁊ cum sic mentitur
magis ⁊ libentius declinat a vero in minus q̄
in maius. dicunt enim Eustratius ⁊ Albert⁹
q̄ mendacium non videtur turpe: si propter
salutem alterius mentiatur: ⁊ hoc est verum
de mendacio iocoso ⁊ officioso: sed non est ve-
rum de mendatiõ pernicioso: quod fit causa no
cumenti alterius: cuiusmodi est mendacium
proditorium vel diffamatorium.

Maiora autem existentibus fi
gens nulli⁹ gra-
tia: prauo quidem assimilatur: Non vtiq3 gau
derz mendatio. Uanus autem videtur magis
q̄ malus. si autem gratia alicuius: qui quidē
glorie vel honoris nō valde vituperabilis: ve
iactator. qui autem argenti uel quecunq3 iar-
gentum: deformior. non autem in potentia est
iactator: sed in electione. fm habitum enim et
in eo q̄ talis est iactator est quemadmodum
⁊ mendax. Hic quidem mendacio ipso gaudet
hic autem gloriam appetens vel lucrum. Qui
quidem igitur glorie gratia iactāt talia fingūt
in quibus laus vel felicitas. qui autem lucri
quorum et lucrum est propinquitas: ⁊ que per
transire est non existentia: puta medicum vel
diuinatorem vel sapientem. ⁊ propter hoc plu
res fugiunt talia ⁊ iactant. Sunt enim in ipsis
que dicta sunt. Eyrones autem minus dicen-
tes: gratiosiores quidem fm mores videntur.
non enim lucri gratia videntur dicere: sed fu-
gientes molestum ⁊ tumidum. Sed ⁊ maxime
autem iste gloriosa negant: vt Socrates fecit.
qui autem parua ⁊ manifesta fingūt vnire ps
nitgoi dicuntur. ⁊ facile contemptibiles sunt:
⁊ quandoq3 iactantia videtur: puta lacoriorz
vestis. ⁊ enim superabundantia ⁊ valde defe
ctus iactantium. qui autem moderate vtunᷣ
eyronia: ⁊ circa que non valde prompta ⁊ ma-
nifesta eyroniçant: gratiosi videntur.

Hec est quarta pars in qua determinatur
de vitijs oppositis veritati. de qua hic
determinat. ⁊ continet duas particulas. In p̄
ma determinat de vicio in excessu. In secūda
ibi: Eyrones. determinat de vitio quod perti-
net ad defectum. p̄mo ergo circa vitium iactā
tie ostendit tria. primum est quot modis viti-
um iactantie cōmittitur. Secundum est fm
quid vitiuz iactantie precipue attenditur.
Tertium est in quibus vitium iactantie preci
pue committitur. Quantum ad primum in-
tendit dicere q̄ vitiuz iactantie committitur
tripliciter. Primus modus est quando ali-
quis iactat sibi inesse ea que non insunt vᷝ ma
iora inesse q̄ insunt nullius gratia: nisi quia
in hoc delectatur et talem dicit habere quan-
dam similitudinem mali ex hoc q̄ gaudet de
mendatio: veruntamen talis est magis van⁹
q̄ malus. non enim est nociuus aliᷣ. sed ē va-
nus: quia delectatur in re que nec de se ē bo-
na: nec vtilis. Secundus modus est quando
aliquis iactat se propter appetitum glorie et
honoris. et talem non dicit philosophus esse
multum vituperabilem: quia gloria et honor
habent quandam affinitatem cum rebus ho-
nestis propter quas aliqui laudantur ⁊ hono-
rantur. Tertius modus ē quādo aliqui iactāt
se gratia argenti vel alicuius alteri⁹ c⁹ preciū
potest estimari vel appreciari argento: ⁊ talez
dicit esse magis deformem: quia propter mi-
nus bonum mentitur. Non in potentia. nar-
rat secundo fz quid precipue attenditur iactā-
tia. ⁊ intendit q̄ iactantia precipue attenditur
fm electionem non fm potentiam: ex qua pōe
se iactare. vnde non iudicatur aliquis iacta-
tor ex eo q̄ habet aliquid vel non habet vnde
potest se iactare: sed ex eo q̄ hoc eligit. dicitur
enim aliquis iactator fm habitum ad quem
sequitur talis electio. sicut etiam ē de mēdaci
qui dicitur mendax eo q̄ eligit mentiri: vel eo
q̄ gaudet mendacio: vel quia mētitur p̄pter
appetitum glorie vel lucri. Qui quidem igi
tur. Tertio circa iactantiam narrat in qui-
bus vitium iactantie precipue cōmittitur: et
dicit q̄ illi qui iactant se nullius gratia: fz so-
lum ex eo q̄ gaudent de ipsa iactantia indiffe
renter se iactant d̄ quibuscunq3. sed illi qui ia-
ctant se causa glorie fingunt sibi talia inesse: q̄
videntur laudabilia: sicut sunt opera virtuo-
sa: vel que pertinent ad felicitatem politicam

cuiusmodi sūt nobilitas generis diuitie et alia huiusmodi. illi vero qui iactant se causa lucri fingunt talia in quibus alij delectantur aliquas nihil lucrarentur: et in sic iactando scruciant quod illa de quibus se iactāt sint talia: que si nō sint vera possit tamen eorum falsitas latere: ita quod falsitas non possit in illis faciliter percipi. et ponit exemplum de duabus scilicet de his que pertinent ad medicinam: quia omnes desiderant sanitatem: nec potest faciliter a multis deprehendi vtrum medicus in medicando erret vel non. Alia autem sunt que pertinent ad diuinationes futurorum de quibus naturaliter homines sollicitantur: et circa que mendacium non de facili deprehenditur. et ideo illi qui iactant se propter lucrum fingunt se esse medicos vel sapientes in diuinando. vel potest li sapientem referri ad vtrūqȝ scilicet ad medicum et diuinatorem. fingunt enim se tales esse sapientes medicos vel sapientes diuinatores. Eyrones. hec est secunda particula quarte partis in qua determinatur de vicio quod pertinet ad defectum de quo ostendit duo. primo comparat illud vitium in defectu ad vitium in excessu. secundo ostēdit quibus modis istō vitium cōmittitur. Dicit ergo primo quod eyrones qui minus dicunt de seipsis quam sic sunt minus vituperabiles quam iactatores. et hec ē cōclusio. 46. que probatur sic: illi qui sunt gratiosiores secundum mores sunt minus vituperabiles. sed eyrones videntur esse gratiosiores secundum mores quam iactatores. ideo et cetera. Maior patet de se. et minor apparet ex hoc quod eyrones minus dicūt minus inesse quam insit non causa lucri: sed quasi fugientes timorem superbie. vnde timēt quod si dicerent talia inesse eis qualia insunt quod propter hoc fierent superbi. Unde potest sic argui: illi sunt minus vituperabiles qui operantur propter causam meliorem vel minus vituperabilem. sed timor superbie propter quam eyrones operantur est minus vituperabilis quam lucrum. ideo et cetera. Sed et maxime. istud vicium in defectu tribus modis cōmittitur: nam quedam maxime negant sibi inesse ea que pertinent ad magnam gloriam: que tamen in rei veritate insunt eis: sicut socrates existens sciēs negauit se esse scientem. Quidam etiam negāt sibi inesse quedam parua bona: que tamē eis insunt: et de quibus est manifestū quod eis insunt et tales vocantur blanckopamirgoy. quasi in quadam astutia simulationis suas delicias habentes: quia paemirgoy grece idem est quod astutus latine. blanckon idem est quod deliciosū et hoc dicit philosophus esse de facili contemptibiles: quia nimis manifesta est eorum simulatio. talis enim defectus in exterioribus videtur quandoqȝ ad iactantiam pertinere cum per talē simulationem intendant se ostendere meliores et magis moderatos: sicut laconij qui deferebant vestimenta magis despecta quam deceret eorum statum: quia tam superabundantia bonorum exteriorum: quam etiam moderatus defectus videtur ad iactantiam pertinere: quia per vtrunqȝ ostenditur quedam excellentia bonis. Quidam vero sunt qui moderate vtuntur hoc vitio: quia non omnino negant de se gloriosa: necqȝ etiam asserunt nimis parua. et vtuntur hoc vitio in his que non sunt prompta et manifesta: et tales dicuntur gratiosi ut dictum est. Opponi autem videtur iactator veridico. Deterior enim est. hec est quinta pars in qua determinatur de oppositione istorum vitiorum ad virtutem et probatur quod iactantia magis opponitur veritati quam eyronia. et hec ē cōclusio. 47. et probatur sic: illud vitium quod est peius magis opponitur virtuti: sed iactantia est peior quam eyronia: ut patet ex precedentibus ideo iactantia magis opponitur virtuti: que ē veritas

Capitulum tertium

tractatus quarti de eutrapelia et eius extremis in quo ostenditur quod circa ludos potest esse collocutiō et etiā auditio media et etiam superabundantia et defectus. deinde quales sunt superabundantes qui sunt bomolochi: et quales deficientes qui sunt agroi et quales medij qui sunt eutrapeli. et quod differentium differentes contingit esse ludos: et quod non est determinatum in quibus consistit bene conuiciari: quod tamen oportet quandoqȝ facere et quod propter interminationem ipsum sic conuiciantem oportet sibi legem existere. et quod bomolochus est minor derisore: et quod bomolochus nihil veretur de quocunqȝ dicere eorum que risum faciunt: quorum tamen quidem nō sustineret de se audire. et quod agroi ad tales collocutiōes inutiles in omnibus tristatur: et quod ludus est necessarius ad vitam humanam: sicut requies quedam: et circa quorum cōmunicatiōnem sunt differenter tres dicte in vita medietates.

Xistēte aūt requie

in vita. et in hac cōuersatiōe cū ludo. vīr et hec ē col ocutio quedā cōsona et quas oz dicere. et vtoz sic ārt et audire. Differt āt in dicendo talibus: vel talia audire. manifestū āt quod circa hec ē et supabūdātia quedā et defect⁹ medij.

Istud ē ca⁹ 3⁹ tractatus q̄rti in quo determinatur de medietate q̄ ē circa ludos et de eius extremis. et continet quatuor partes principales. In prima ostēdit quod circa ludos pōt eē virtus et superabundantia et defectus. In secunda ibi: Qui quidem in derisione. narrat q̄ sūt extrema et quod medium circa ludos. In tertia ibi Medio autem habitui. ostēdit specialiter qd

ꝓprie ꝑtinet ad vnūquodqȝ istoꝝ trium habituum. s. virtutis ⁊ vitioꝝ ꝑdictoꝝ. In q̄r ta parte ibi: Trea igitur que dicte. ostēdit differentiā inter hanc virtutem: que est circa ludos ⁊ duas virtutes īmediate ꝑcedentes. In ꝑma igitur parte ostendit ꝙ circa ludos pōt esse virtus ⁊ vicium. ⁊ hec est conclusio. 48. ec ꝓbatur sic: circa illud quod est vtile in vita: ⁊ in conuersatōe hūana: ⁊ circa quod pōt esse supabundantia ⁊ defectus circa illud pōt eē virtus ⁊ vitium: sed ludus ē vtilis in vita et conuersatione humana: ⁊ in eo reperiť supabūdantia ⁊ defectus. igiť circa ludos pōt eē virtus ⁊ vitium. maior ē nota ⁊ minor declarať q̄tum ad eius vtranqȝ partem. ⁊ ꝑmo ꝙ lud⁹ ē vtilis in vita ⁊ conuersatione hūana: ⁊ ꝓbatur ꝑ hoc: quia ꝑ ludum fit quedā requies hominis ab anxietate sollicitudinis in vita hūana: ⁊ talis requies est homini vtilis in vita et conuersatione hūana. sicut enim corpus indiget interduȝ in corporalib⁹ laboribus desistere ita indiget ꝙ anima hominis interdū requiescat ab intentione animi qua homo rebus seriosis intendit: ⁊ ita pȝ ꝙ ludus habet rōnem boni ⁊ vtilis. In ludis enim potest esse quedā conueniens collocatio hominum ad inuicem. s. ut homo dicat et audiat qualia oportet: ⁊ sicut oportet. ⁊ sic patet ꝑma pars minoris. ⁊ secunda pars eius. s. ꝙ circa ludos potest eē superabundantia ⁊ defectus pȝ per hoc ꝙ vbicunqȝ est differentia eoꝝ que nō oporȝ ibi nō solum est medium: sed etiam superabundantia ⁊ defectus a medio. sed circa ludos est differencia eoꝝ que oportet: ⁊ eoꝝ que non oportet: quia sepe homo decenter audit in ludis q̄ decenter diceret: ⁊ homo decenter audit q̄ nō decenter diceret. ⁊ ita in ludis sunt quedam q̄ oportet audire ⁊ dicere: ⁊ quedam q̄ non oȝ audire ⁊ dicere.

Qui quidē in derisione

superabundāt bomolochi videnť esse: ⁊ honerosi desiderantes omnino risum: ⁊ magis coniectantes risum facere q̄ȝ dicere decore: ⁊ non contristare derisum conuitiatū. Qui autē neqȝ vtiqȝ ipsi dicant aliquid ridiculum: ⁊ dicentibus molesti sunt: agrioi ⁊ duri videntur esse. Moderate autem ludentes eutrapeles appellantur: puta bene vertentes. moris.n. videnť tales motus esse. quemadmodū āt corpora ex motibus iudicantur: ita ⁊ mores. Redundāre autem risu ⁊ pluribus gaudēdo ludo: ⁊ ipso conuitiari magis q̄ȝ oȝ: ⁊ bomolochi eutrapeli appellanť ⁊ gratiosi q̄si. āt adhuc differūt nō parū ex his que dicta sunt manifestū:

Hec est scđa pars h⁹ capituli in qua pħs narrat que sint extrema ⁊ qđ mediū circa ludos. ⁊ dicit ꝙ illi qui supabundant in derisione ludi dicuntur bomolochi. i. raptores tēpli ad similitudinem miluoꝝ qui volabāt circa templū ut raperent intestina animaliū immolatoꝝ: ⁊ ita bomolochi insidianť ad hoc ut ex dictis vel factis hominis possint aliquid rapere qđ conuertant ī derisionē seu risum. ⁊ iō tales sunt honerosi: quia semꝑ intendūt facere risum: ⁊ ad hoc magis student q̄ȝ ad hoc ut dicant aliqua decora ⁊ honesta: aut ꝙ non perturbeť ille cui ingerunt conuitium ex ludo: magis volunt dicere aliqua turpia ex quibus alij turbenť q̄ȝ ꝙ non inducant homies ad risum. Qui autem neqȝ ipsi. Illi vero qui deficiunt circa ludos: qui neqȝ volūt dicere aliquod ridiculum ⁊ molesti sunt illis qui dicūt dicūť agrioli. i. agrestes ⁊ duri: quia non emolliunť per delectatōem. Moderate autem. s3 illi qui moderate se habent in ludis vocanť eutrapeli: quasi bñ vertentes: quia ea que dicunť ⁊ siunt in ludis conuenienť vertunt in risum: sic oȝ ⁊ qñ oȝ ⁊ vbi oȝ. ⁊ sic de alijs circūstantijs. Moris enim tales. omnia predcā. s. facere risum superabūdanter vel diminute vel moderate sūt indicia vel dispositiōes moralis interioris. sicut enim per motum corporalem exteriorem indicať interior corporum dispositio ita per exteriores operationes hoīs discernantur motes interiores. Redūdante aūt risum. sed q̄uis circa ludos sint habitus extremi ⁊ etiaȝ habitus medi⁹ tñ qñqȝ apud aliquos extremū supabūdās accipiť ꝓ medio: qꝛ enim risus ad multos redundat ⁊ multi sunt g magis q̄ȝ oȝ delectanť in ludo: ⁊ in hoc ꝙ alij dicunť ꝯutia iocosa ꝓpter hoc apud eos bomolochi vocanť eutrapeli: qꝛ sūt eis gratiosi. supabūdāt enī in ludo q̄ȝ plures homines ⁊ superabundāter diligunt. verūtamē non parū s3 multū differūt bomolochi ab eutrapelis: sicut patet ex ꝑdictis.

Medio autem habitui

ꝓpriū ephidiflotis ē. Ephidosij āt ē talia dicere ⁊ audire qualia ⁊ modesto ⁊ liberali congruūt. Est.n. quedā decentia talem dicere ⁊ in ludi ꝑte ⁊ audire. ⁊ liberalis ludus differt ab eo qui seruilis ⁊ disciplinati ⁊ indisciplinati. Uidebit aūt vtriqȝ alīq. ⁊ ex comedijs veteꝝ ⁊ modernoꝝ. his quidē.n. erat derisio turpiloquiū his autem magis suspitio. differūt āt nō parū h ab honestate. vtrum igitur bene conuitiantem determinanduȝ ī dicendo non que decēt liberalem: vł in non tristando audientē. vł ēt delectando. ⁊ tale qd indeterminatū. aliud.n. alij odibile ē ⁊ delectabile. talia autem audiet que.n. sustinet audiens hec ⁊ facere videť. nō vtiqȝ oē faciet. cōuitiū.n. contumelia q̄dā3 est legū positores āt q̄dā ꝯtumeliosa dicere ꝓhibēt. Oportebat āt forte et cōuitiari. gratiosus

vtiqȝ ꝛ liberalis sic hebit: puta lex eris sibiipsi talis quidē igiẗ medi⁹ siue epid. xi⁹: siue eutrapel⁹ oꝭ. Bomolochus āt minor ē derisore: ꝛ nȝ a seipso neqȝ ab alijs recedēs: si risū faciat. ꝛ talia dicens q̄z nullū diceret vtiqȝ gratiosus. q̄dā āt neqȝ audiet. Agryos āt ad tales collocutōes inutilis. nihil. n. ꝯferēs in oib⁹ tristatur. Videẗ aūt requies ꝛ ludus in vita eē necessarium.

Hec ē tertia pars p̄ncipalis in qua ōn̄diẗ quid ꝓprie ptinet ad p̄dictos habit⁹ ꝛ cōtinet tres pticulas. In p̄ma oñdit qd ꝓprie ptinet ad habitū mediū. In scd̄a ibi: Bomolochus āt. oñdit quid ptinet ad extremū supabūdātie. In tertia pte ibi: Agryos āt. oñdit quid ptinet ad extremū in ðfectu. In prima pticula ostendit duo. p̄mū est qualiter eutrapelus se bȝ v̄r circa ludū. scd̄o oñdit qualiter se habȝ spāliter circa conuitia iocosa. dicit ergo primo ꝙ habēti habitū mediū ptinet ꝓprie ad illud quod ē ꝓpriū epidixiotis. i. bene aptatis et dispositis ad hoc ꝙ cū hoīb⁹ ꝯuersenẗ. ad talēz enim scȝ eutrapelum ptinet ꝙ dicat ꝛ audiat talia que ꝯgruunt viro modesto ꝛ liberali q̄ s. liberū aīmū habeat a seruilibus passiōib⁹. Est eni quedā. pbat quod p̄misit. s. ꝙ ad habētem virtutem circa ludos ptinet decētia in ludo dicere ꝛ audire. ꝛ hec ē conclō. 49. ꝛ pbaẗ sic: vbicūqȝ ē inuenire aliqd quod decenter fieri pōt hoc ptinet ad virtutem. sȝ circa ludos ꝯtingit dicere ꝛ audire quedā ꝯueniētia ꝛ decentia. igiẗ ad habentē virtutem circa ludos pertinet decentia in ludo dicere ꝛ audire. Minor patet dupliciter. primo ex differētia ludorū. ludus. n. liberalis hoīs differt a ludo hominis seruilis in hoc ꝙ ludus hoīs liberalis ē circa hon̄a ꝛ honesta ꝛ ludus hoīs seruilis est circa seruilia ꝛ inhonesta. ꝛ ludus hominis disciplinati. i. instructi qualiter debet ludere differt a ludo hoīs indisciplinati: quia ludus vnius est circa honesta ꝛ decentia ꝛ ludus alteri⁹ est circa inhonesta ꝛ idecentia. ꝛ sic pȝ minor scȝ ꝙ circa ludos ꝯtingit dicere ꝛ audire ꝯuenientia ꝛ decentia siue honesta. Videbiẗ āt vtiqȝ. scd̄o pbaẗ eadem minor ex comedijs. i. rep̄sentationibus collocutōnū hominū ad inicē tam veterū q̄ȝ modernoꝝ. nā si alicubi ī talib⁹ narrationibus cōcurreret aliquid turpiloquium ex hoc quibusdam generabatur derisio quia talia turpia in risum vertebanẗ. quibusda vero generabaẗ suspicio dū suspicabanẗ eos q̄ turpia loquebanẗ: vel ad turpia ridebāt habere aliquod malū in corde. sȝ q̄ in talib⁹ collocutōnibus honesta dixerūt: nec hēbant in derisione: nec ī suspiciōe: ex quo manifestū ē circa ludos contingere dicere ꝛ audire decentia ꝛ honesta. Vtrū ergo. ostendit qualiter se habȝ eutrapelus circa conuitia iocosa. ꝛ circa hoc primo mouet q̄ōnem. s. vtrum determinandū sit ꝙ aliqs bene conuitieẗ in ludo ex pte eoruȝ q̄ dicit. s. qꝛ dicit ea que quēlibet liberalē ꝛ virtuosum cōuenit dicere. vł determinabiẗ ꝙ aliquis: sicut bene ꝯuitians ex pte finis vel effectus. s. qꝛ non intendit contristare audientem vel quod plus est: qꝛ intendit eum delectare. Et tale quidem. rn̄det p̄mo ad scd̄ā partem q̄ōis. d. ꝙ h̄ indeterminatū ē. s. ꝙ ꝯtristet aut delectet audientē: qꝛ diuersis diuersa sūt odibilia ꝛ delectabilia: ꝛ vnusquisqȝ talia libēter audit que sunt sibi delectabilia: ꝛ illa que alij patienter sustinent audire: hoc videẗ facere dicēdo ea alijs dūmō nō intendat eos contristare. Non vtiqȝ esse. soluit quantū ad p̄mum mēbrū ꝯclusionis. s. q̄ātū ad ꝯuitia que dicuntur: ꝛ dicit ꝙ manifestū ē ꝙ virtuosus nō faciet. i. non ꝓponet omne cōuitiū: qꝛ quoddā vicium est contumeliosū in quo aliquis diciẗ ex quo hō infamaẗ. ꝛ h⁹mōi vitiū dicere ꝓhibēt legis positores. Alia sūt ꝯuitia q̄ oȝ dicere propter delectatōēz vł ꝓpẗ emendatōēz hoīum q̄ dicunẗ absqȝ alicui⁹ ifamia: ꝛ ille q̄ hn̄ se hȝ in ꝯuitiando: sic gloriosus ꝛ liberalis ē sibiipsi lex nū. s. q̄ ꝓpriā electōēm viuat que lex ꝓhiber: ꝛ vtiẗ eis que lex concedit. tal ergo ē hn̄s mediū hitū. qualiẗ āt noieẗ vtz. s. epidixi⁹. i. aptus ad conuersandū cū hoīb⁹ siue eutrapelus. i. oīa hn̄ vertēs q̄ dicunẗ ꝛ fiunt in ludo. Bomolochus autem. hec est secunda particula tertie ptis in qua philosophus ostendit qd ptinet ad vitiū superabūdantie. s. ad bomolochū: ꝛ cū vterqȝ tā derisor q̄ȝ bomolochus itēdit risum facere. ponit differentiā inter bomolochū ꝛ derisorem. ꝛ p̄mo ꝓponit ꝙ bomolochus est minor. i. minus malus derisore. ꝛ hec ē conclusio. 50. que probatur per differentiā que est inter bomolochum ꝛ derisorem: que talis est ꝙ bomolochus solum intēdit facere risum in ludo. ꝛ ideo non recedit a se nȝ ab alijs quia tam de dictis q̄ȝ de factis suipsius: et etiam aliorum intendit facere risum. ꝛ ad faciendum risum talia dicit quorum nullum diceret homo gratiosus et virtuosus. et quedaȝ horum non solum diceret virtuosus: sed nec etiam audiret: nec etiam conuitians audiret de seipso. sed derisor intendit aliquem confundere scilicet illum quem deridet. ꝛ ex hac differentia potest conclusio sic probari. ille est minor idest minus malus qui minus malum intendit. sed talis ē bomoloch⁹ respectu derisoris: qꝛ bomolochus solū intendit risū: ꝛ derisor intendit confusionem hominis; ꝛ risus est minus malum q̄ȝ confusio hominis. ideo ꝛc̄. Agryos autem. Hec est tertia particula tertie partis in qua determinatur de vitio in defectu. ꝛ dicit ꝙ ille qui est agryos idest agrestis est omnino inutilis ad huiusmōi collocutiones

ludricas nichil enim confert ad eas sed i omnibus talibus contristatur & in hoc est viciosus. & hoc probat phs scilicet q agrios .i. agrestis e viciosus. & hec e conclusio. Si. & probatur sic. ille qui tristatur & abbominatur illud qd pertinet ad vitam humanam necessario e viciosus. sed ludus e necessarius ad vitam huanam sicut requies quedam. & agrios abbominatur ludum. ideo agrios e viciosus

Tres autem que dicte sunt i vita medietates. Sunt autem omnes circa sermonu quorundam & operum coicationem. Differunt autem quoniam h quidem circa veritatem e. hec autem circa delectabile. Earum aut que circa delectationem. hec quidem in ludis. hec aute in his que s'm alia vitam colloquys.

Hec e quarta pars principalis huius capituli in qua ostendit differentiam huius virtutis ad duas virtutes imediate predictas. & dicit q tres sunt medietates in vita humana & iã dce q oes sut circa coicatione sermonum & ope. sed differunt ab inuicez. q2 vna consistit circa veritatem in dictis & factis hominum q vocat vitas moralis de q dictu e in caplo imediate pcedente. sz alie due virtutes sut circa delectabile i dicti vl in factis hoiuz quarum ista de qua nunc agitur hic consistit circa delectabile in ludis & alia consistit circa delectationem que e in colloquys secudu alia vitam scilicet in colloquys & factis seriosis.

Circa istud capitulu sut duo dubia. Primu est vtru circa ludos possit ee virtus secundu. vtrum in superfluitate & defectu ludi sit viciu

Ad primum arguitur probando q circa ludos non potest esse virtus quia omnis virtus e circa arduu & difficile vt p3 ex scdo hui. sed ludus non e arduum nec difficile. ideo &c. secundo sic. ois opatio virtutis ordinatur ad felicitatem vt p3 ex primo hui. sz ludus no ordinat ad aliud vt p3 ex .x. o. huius. io circa ludos non e vtus. Ite circa illud qd e puerile no e virtus cum vtus sit qda maturitas metis sz ludere e quodda puerile. io &c. In oppositu e phs. Ad scdm dubiu arguit pbado q nec in supfluitate nec in defectu ludi possit ee viciu maxime histriones maxie vtur supflui in ludo. si igit supfluitas ludi eet vicium oes histriones essent i statu peccati & per 9ns oes peccarent qui eoz ludis intederet & qui ipis aliqua largirentur tamq peccati fautores. Ite q excusat a peccato no vr ee viciosu. sz ludus qnq excusat a peccato q2 multa fiunt i ludo q no repbedut que si seriose fierent grauiter punirentur. In oppositum est phus. Ad primum dubiu e dicendu q circa ludos pot ee vt moralis q2 circa oe illud pot ee vt moral circa qd pot ee supabudatia & defect vt patebit i solutoe du

by. sz ludus e hui. io &c. Item oe illud qd fatigatur in opando indiget qnq aliq gete qua recreet sed aia coiuncta corpori fatigat i speculando imalia. io idiget qnq aliqu gete q recreetur vt possit alys melius & profundius speculari. fatigatio. n. aie tollit p quietem aie sicut fatigatio corpis tollit p quietem corpis. sed ges aie e delectatio q e i ludo p que aimus hois i sua speculatione relaxatur ne nimis frangatur vt sicut arc materialis frageret si seg extenderetur & no relaxaretur: sic animus hominis frageretur & oino a speculando deficeret si nunq a sua itensione remitteretur sicut dicit hic Eustratius. Cum igitur circa quod ordinatur ad bonum hominis & ad felicitatez pot ee virtus p3 q circa ludos pot esse virt.

Ad pmum i 9rium. cu dicit q ludere non e difficile. dicedum q lz ludere absolute no sit difficile tn observare debitam moderationem vt scilicet p delectationem i ludo tollatur fatigatio anime e difficile. & circa istam difficultatem e virtus que e circa ludos. Ad aliud cum dicitur q illud circa quod e virtus ordinatur ad aliud dicendu q qual's ludus scdm se non ordinatur ad aliud cu delectatio q e in opationibus ludi que queritur ad recreationez & quietem anime ordinatur ad aliud. s. ad feruentiorem operationez virtutis. & ita lud mediante alio ordinatur ad felicitate vt mediante delectatione que est i ludo. Ad aliud dicendum est q licet ludere absolute sit puerile non est tamen puerile obseruando in ludis debitas circunstantias vt scilicet ludus congruat loco tempore & persone. & sic de alys circunstatys non est puerile. Ad secundu dubiu dicendum q tam superfluitas q defectus ludi sunt viciosa. qd patz quia qd excedit recta regulam rois recte aut deficit ab ea e viciosu sz supfluitas ludi excedit recta regulam recte ronis & defectus ludi deficit a recta regla ronis io &c. & q istorum viciorum sit peius videtur ad pns q defectus ludi qui tollit delectationem ludi est minus viciosus q superfluitas ludi que delectationem ludi prosequitur tamqua finem. Ad primum in contrarium dicendum e q cu ludus sit necessarius in vita humana sicut dicit phus in textu & ad omnia necessaria humane vite possunt aliqua officia licite deputari. ideo est dicendum q officiuz histrionum quod ordiatur ad exhibendu solatium & delectationem non e scdm se illicituz nec sunt histriones pptr officium in statu peccati dum tamen vtantur ludo moderate & vt oportz &c. ad quod sut eis tria necessaria. pmu e q nec i ludo nec i delectatione ludi 9stituat finem. secunduz est q non immisceant in suo ludo facta vel verba secundum se turpia aut illicita. Tertium est q exibeant suum lu

dum personis ydoneis ⁊ congruis ⁊ locis ⁊ tēporibus debitis. vnde obseruantibus ista nō peccant qui eis moderate subueniunt: sed in hc faciunt meretdem eis debitam tribuentes. Ad aliud dicendum est ꝙ illud qḋ excusat se a peccato non ē scḋm se viciosum. ⁊ ideo quia ludus aliquando excusat a peccato ludus nō ē secundū se viciosus: sed ex hoc ꝙ quandoqꝫ excusat a peccato non sequitur ꝙ sit secūdum se bonus: quia quandoqꝫ ludus excusat a peccato ⁊ quandoqꝫ non.

Ars quinta

huius. 4. continetur i vno tractatu ⁊ in vno capitulo in quo dclaratur. ꝙ verecundia non est virtus sed magis passio quod ostēditur ex diffinitione ipsius et accidente circa ipsam. deinde quomodo iuuenili etati conuenit laudabiliter ⁊ nō senili ⁊ ꝙ neqꝫ secundum veritatem neqꝫ scḋm opinionē turpe est operandum ac per hoc neqꝫ verecūdandum cum tantum praui sit turpia operari postea si verecundetur ex prauo opere non ꝑ hoc estimandum studiosum eē: sed solum sequitur ꝙ verecundia ex suppositione ē studiosa quod non est circa virtutes. Deinde ꝙ continentia nō ē vtus ſꝫ medietas q̄dam mixta.

E verecūdia autē

ve quadam vtute non cōuenit dicere: ēntie passioni. n. magis assimilatur q̄ʒ habitui. Determinatur igitur timor quidem ingloriationis: perficitur autem verecundia circa pericula timori consimiliter. Erubescunt enim verecundati mortem aūt timentes palescunt. Corporalia utiqꝫ videnť aliqualiter eē vtraqꝫ quod videtur passionis magis q̄ʒ habitus eē.

IN hoc capitulo ɔtinēte totū istum tractatum determinatur de verecundia que est quedam medietas laudabilis ⁊ non ē virtus. Istud capitulum continet tres ptes principales. In prima proponit intentionem ⁊ ostēdit ꝙ verecundia non ē virtus. In secūda ibi. nō omni vtiqꝫ etati. Ostendit qḋ ē subiectum verecundie. In tertia parte ibi. Non ē autem nꝫ continentia. Inducit simile de continentia q̄ cum sit laudabilis non tamen est virtus. In prima q̄ pte proponit intentionem dicens ꝙ ō verecundia non contigit loqui sicť de quadaꝫ virtute quia verecundia magis assimilať passioni q̄ʒ habitui qui est genus virtutis. Determinatur igiť. Propositum ꝓbatur scilicet ꝙ verecundia ē in genere passionis. vnde ꝓbať ꝙ verecundia ē passio. ⁊ hec ē conclusio. ſꝫ. et ꝓbatur dupliciter. primo sic. per diffinitioneꝫ verecundie. ⁊ secūdo per eius effectū. ꝑmo sic verecundia ē timor ingloriationis. i. ɔfusionis Hec enim ē diffinitio verecundie. ergo vecundia ē timor: sed omnis timor ē passio. ideo vecūdia ē passio. Perficiť āt. Scḋo ꝓbať ꝙ esse etiam vecūdie q ē trāsmutatio corpis. vñ pōt sic argui. illa medietas q̄ fit cū corpali trāsmutatione ē passio ⁊ nō ē vtꝰ: ſꝫ vecundia fit cum corpali trāsmutatione igiť ⁊c. Maior pꝫ quia passiones sūt motꝰ appetitꝰ sēsitiui q vtiť organo corpali. iō passiōes fiūt cū trāsmutatōe corpali. ⁊ minor appaꝫ. nam vecūdia ⁊ timor mortis fit cū trāsmutatōe corpali ⁊ i ħ generali ɔueniūt timor mortis ⁊ vecūdia. s. ꝙ vterqꝫ fit per trāsmutationē colorꝭ corpalis. ſꝫ i spēciali differūt q̄ illi q verecūdātur rubescut ⁊ illi q timēt mortē pallescūt. verecūdia igiť fit cū trāsmutatōe corpis sicť ⁊ timor. Intelligendū ē ꝙ rō huiꝰ diuersitatis quare. s. verecundati rubescūt ⁊ timētes mortē pallescūt ē q̄ natura trāsmittit spūs ⁊ humores ad locū vbi sentit defectū. ſꝫ sedes vite ē i corde. ⁊ iō q̄ñ timeť pīculum vite spūs ⁊ hūores recurrūt ad cor. et iō exteriora q̄ sīt ab hūore sāguis deserta pallescunt. sed honor ⁊ confusio sunt in exterioribꝰ ⁊ ideo quando homo timet ingloriationeꝫ seu inhonorationeē spūs ⁊ humores recurrūt ad exteriora ⁊ sic sanguine recurrente ad exteriora homo rubescit. sic ergo patet ꝙ verecundia ⁊ timor mortis sunt quedam corporalia q̄ habent corporalem transmutationem annexam qḋ magis vř ꝑtinere ad passionem q̄ʒ ad hitū.

Non omni

vtiqꝫ etati hec passio congruit sed iuuenili. Existimamus enim oportere tales verecūdos esse eo ꝙ secundum passiones viuentes: multi peccant: a verecundia autem prohibentur. Et laudamus iuuenum verecundos. Senez autem nullus vtiqꝫ laudabit: quoniam verecundabilis nihil enim existimamus oportere ipsꝫ operari in quibus ē verecundia. Neqꝫ enim studiosi est verecundia si quidem fit in prauis Non enim operandum talia. Si enim sūt hic quidem secundum veritatem turpia. hec aūt secundum opinionem nihil differt. neutra enī operāda. q̄re neqꝫ verecundādum. praui autē ⁊ tale puta operari aliqd turpium. Sic auteꝫ habere: vt ⁊ si opetur aliquid talium verecūdari ⁊ ꝑpter hoc existimari studiosum eē incōueniens. Inuoluntarijs enim verecundia volens autem studiosus nunq̄ʒ operabitur praua. Erit autem vtiqꝫ verecundia ex suppositione studiosum. si enim operetur verecūdabitur vtiqꝫ. Non ē autem ħ circa virtutes. si autem inuerecundia prauum. ⁊ nō verecundari turpia operari nihil magis talia operanteꝫ verecundari studiosuꝫ.

HEc ē scḋa pars in qua ostenditur quid ē scḋm verecūdie ⁊ ɔtinet. ȝ. ꝑticlas In ꝑma ondit cui etati vecundia ɔuenit ⁊ cui etati nō ɔueīt. In scḋa ibi. Neqꝫ. n. studiosi. ondit cui ɔditōi hoīꝫ nō ɔuenit vecūdia q̄ nō cōuenit

virtuoso. In tertia particula ibi. Si autē sit hec quidem. remouet quasdam cauillatōnes contra pdicta. primo ergo pponit qd intendit .s. q passio verecūdie non conuenit omni etati sed iuuenili. Secundo pbat. q iuuenili etati conuenit verecundia. et hec est conclusio. 53. et pbatur dupliciter. pmo per pprietatem iuuētutis. Secūdo per humanam consuetudinem primo sic. illis qui sunt proni ad peccanduz cōuenit verecūdia ppter quā retrahunt a peccato. sed iuuenes ppter feruorem etatis viuunt fm passiones. et ideo sunt proni ad peccandū et p verecundiam p quā timent turpitudinez retrahuntur a peccato. ideo iuuenibus congruit et decet verecūdia. Et laudamus quid iuuenū Secundo pbatur eadem conclusio per hūanā consuetudinem. sicut illis cōuenit verecundia quos propter verecundiam laudamus sed iuuenes verecundos laudamus ppter verecundiam ideo iuuenibus cōuenit verecundia. Senes aūt nullus laudabit. ostēdit cui etati non cōgruit verecundia et ostēdit q etati senili nō cōuenit verecūdia. et hec est conclusio. 54. et probatur sic. illi nō cōuenit verecundia quē nullus ppter verecundiaz laudat: sed nullus laudat senem pp vecūdiā. Igitur nec seni nec etati senili cōuenit vecundia. maior patet et minor declaratur. tū ppter hoc q estimamus q non oporteat euz aliquod turpe opari pro quibus consueuit esse verecundia. tū qr ppter longitudinem tēporis reputamus eos expertos quos non oportet aliquod turpe opari. tū quia cessāte feruore etatis reputamus q propter passionem non debent aliqd turpe operari. Neqz enī studiosi. Hec est secunda particula secunde partis in qua ostenditur cui cōditioni hominū non cōuenit verecūdia. et ostēdit q homini virtuoso non cōuenit vecundia. et hec est cōclusio 55. et probat sic. virtuoso non conuenit praua opari qr ois vtus habētē pficit et eius opus bonuz reddit. sed solum illis cōuenit verecūdia quoz est praua operari igitur vtuoso non competit verecūdia. Si autem sunt hec quid. hec est tertia particula secūde partis i qua remouet quasdā cauillationes contra pdicta et sunt cauillationes .tres p quas aliquis possit obuiare conclusioni immediate pcedenti. pma est quia posset aliquis dicere q vecundia nō solū est de hiis q secunduz vitatem sunt turpia que cōtrariātur vtuti sed etiam est de hys que sūt turpia secundum opiniones et vtuoso operanti bona et honesta fm vitatem potest competere verecūdia ppter eadem opa existentia turpia secūdum opinionem. Istud remouet phs dicēs q nihil differt in pposito qr nec virtuoso competit operari turpia fm veritatem nec turpia secūdum opinionē et ideo non cōpetit vtuoso q de aliquo vecundet sed hoc pertinet ad prauum q sit talis q opet turpe secūdum veritatem uel fm opinionē. Michi vero videtur q vtuosus possit opari turpe secūdū opinionem quod tn est honestum secundu n veritatem et de tali turpi non debet virtuosus verecundari. Sic autem habere. secunda cauillatio est quia posset aliquis dicet q licet virtuosus nō habeat aliquid de quo verecūdet est tamē ita dispositus q si aliqd turpe oparet de hoc verecundaretur. et ppter hoc verecūdia competit virtuoso. Istud destruit phs dupli. pria ratio probat directe cōclusionem pcedētē. s. q homini virtuoso non cōuenit verecūdia. et est hec ratio. verecūdia pprie non respicit nisi volūtarios defectus qbus debet vitupiū sed virtuti repugnat q hns virtutē volūtarie operatur malū. nō igitur cōpetit verecūdia virtuoso qd intelligēdū est pro facto pprio. pro facto tamē alieno potest verecundia competere virtuoso. Erit autem utiqz verecundia. secundo destruit istaz cauillationē sic. omne quod cōpetit virtuoso secūdum q virtuosus competit ei simpliciter et non solum sub conditione sicut patet circa omnes uirtutes. sed vecundia secundum istam cauillationez non conuenit uirtuoso nisi sub conditione: puta si operaret aliquid turpe ergo vecundia nō compent uirtuoso ex suppositiōe sequeret q uerecūdia esset quoddam studiosuz hoc est uirtuosuz ex suppositione quod non est uerum. uel concedi potest q uerecūdia est ex suppositione uirtuosuz. et tale non competit uirtuoso sed solū cōpetit illud quod est simpliciter uirtuosum et hec uidet intentio phi. Si autem inuerecūdia prauum. tertia cauillatio est qr posset aliquis pbare q uerecundari sit uirtuosum sic. inuerecūdia siue non uerecūdari de turpi opatione est quoddam prauū. ideo uerecūdari est bonum et uirtuosum. Ista cauillatio remouetur per hoc q tam verecundia q̄ inuerecundia de turpi operatōe supponit operationem turpem que non competit virtuoso. et ideo phylosophus negat hanc consequentiaz inuerecundia de turpi operatione est prauuz ergo verecundia que non est nisi de turpi opatione est bonum: quia ista non sunt contraria immediata scilicet verecundari de turpi opatione et inuerecundum esse de turpi operatiōe vtrumqz enim istorum ē malum quia vtrūqz supponit operationem turpem minus tamen malum ē verecundari de turpi operatione q̄ non verecundari de ea: quia per verecundiaz retrahitur homo ab operatione turpi: sed non p inuerecundiam per quā non curat de operatione turpi. Intelligendum est q sicut verecundia non est virtus: sed passio laudabilis ē ita nemesis de q̄ hic nō fac mētōez vtus non est sed passio laudabilis. Est enim nemesis tristitia de psperitatibus malorum sed nō est

de intentione phylosophi hic de istis passioni-
bus determinate. sed hoc magis pertinet ad re
thoricum. nec intendit de verecundia nisi pro
bando ꝙ ipsa non ē virtus.

Nō autem neque ꝯtinētia virtꝰ sꝫ q̄
dam mixta. Ostendetur autem de hac in his
que posterius. Nunc autem de iusticia dicemꝰ

Hec ē .3. pars huius capituli in qua indu
cit simile d' ꝯtinētia ⁊ verecūdia. ⁊ dicit
ꝙ sicut verecundia non est habitus virtutis
ita neqꝫ cōtinētia est virtus cum tamen sit lau
dabilis sed continentia est mixta: quia habet
aliquid quod pertinet ad virtutem quia conti
nens sequitur rectaꝫ rationem: quod pertinet
ad virtutē ⁊ patitur ꝯcupiās pravas vehemē
tes que pertinent ad defectum virtutis sed de
his dicetur infra. s. in septimo huius. Sciēdū
est ꝙ phylosophus loquens de verecundia in
ducit similitudinem de continentia quia vere
cundia maxime requiritur ubi sunt passiones
prave superabundantes quod convenit conti
nentibus. deinde continuando se ad sequentia
dicit ꝙ deinceps dicendum est de iusticia ⁊ in
hoc terminatur sentētia quarti libri. Hic occurrunt
duo dubitanda. primū utrum verecundia sit
virtus ⁊ videtur ꝙ sic: quia omne viciuꝫ opponi
tur alicui virtuti ⁊ quedam vicia opponun-
tur verecundie sicut stupor qui est verecūdia
de quolibet sive sit honestuꝫ sive inhonestum
⁊ inverecūdia que est eius qui de nullo turpi ve-
cundatur quorum utrumqꝫ est vituperabile ⁊
viciosuꝫ. ergo videtur ꝙ verecūdia sit virtus
Item per phylosophum secundo huius: esse
in medio est proprium virtuti: ut patet ex dif-
finitione virtutis. sed verecundia consistit in
medio. ut patet ex secundo huius. ideo ꝛc. In
oppositum est hic phylosophus. Secundum
dubium ē utrum verecundia possit inesse ho-
mini virtuoso. videtur ꝙ sic. quia diffinitio
verecundie que est timor ingloriationis po-
test inesse homini virtuoso. Uirtuosus enim
potest timere infamiam quia potest sine culpa
infamari. ideo verecundia potest inesse homi
ni virtuoso. Item verecundia non solum ē
de turpibus sed de signis turpium ut patꝫ ex
secundo rethorice ⁊ signa turpium possunt in
esse homini virtuoso. Item verecundia est
passio laudabilis. ergo potest inesse homini v'-
tuoso. In oppositum est phylosophus in lit
tera. Ad primum dubium dicendum ꝙ ve
recundia non est virtus loquendo proprie de
virtute. qd̄ potest probari tripliciter. primo sic.
virtus moralis proprie accepta ē habitus ele
ctivus. sed verecundia nec est habitus nec ex
electione. ꝙ autem non sit habitus apparet
quia est timor ingloriationis. sed omnis timor
est passio. ideo verecundia est passio: ⁊ per con
sequens non est habitus: nec operatur vere-
cundus ex electione sed magis ex impetu pas-
sionis. ideo ꝛc. Secūdo probatur idē sic. omnis
virtus est simpliciter bonum ⁊ per se appetibi-
le ⁊ honestum. sed verecundia non est bonum
simpliciter quia non convenit ei qui ē bonus:
sed potius ei qui est malus ⁊ turpia operans:
nec ē verecundia per se appetibilis. quia nul-
lus appetit verecundari. ergo ꝛc. Tertio pba
tur sic. omnis operatio virtutis est in potesta-
te comparantis secundum virtutem: sed vere
cundari non est in libera potestate verecūdan
tis. ideo ꝛc. Ad primum in contrarium pōt
dici ꝙ stupor qui est passio vituperabilis ⁊ simi-
liter inverecundia non sunt habitus vitio-
si. Uel potest dici ꝙ sit stupor ⁊ inverecūdia
sint habitus viciosi opponuntur alicui virtu-
ti: ⁊ etiam opponuntur verecundie, unde licet
omne vicium opponatur alicui virtuti non ta
men oportet ꝓpter hoc ꝙ omne illud cui oppo
nitur directe vicium sit virtus: cuiꝰ ratio ē: qꝛ
bonum ē ex integra causa ⁊ malum provenit
ex singulis defectibus. ⁊ ideo quilibet defectꝰ
causat vicium: sed non omne bonum sufficit
ad perfectam rationem virtutis. unde stupor
⁊ inverecundia opponuntur verecundie non
tamq̄ꝫ virtuti sed tamq̄ꝫ passioni laudabili

Ad aliud dicendum ꝙ non sequitur vere-
cundia consistit in medio. ergo ē v'tus qꝛ plus
requiritur ad perfectam rōnem v'tutis q̄ꝫ eē in
medio: quia requiritur ꝙ sit habitus electiꝰ
qd̄ non competit verecūdie. Ad secūdū du
bium dicēdū ē ꝙ quia cā verecundie ē turpe
cōmissum. ideo cui non competit turpe cōmit
tere ei non competit verecundia ꝓprie ⁊ stric
te loquendo. sed virtuoso non competit ꝯmit
tere turpe. ideo virtuoso non inest verecūdia:
tū v'tuosus ē sic dispositus ꝙ si ei inesset aliqd̄
turpe de h̄ verecūdaret. ⁊ iō dicit phs verecūdiā
eē ex suppōne studiosum. qꝛ studiosus si opare
tur turpia verecūdaret. verūtamē lꝫ v'tuoso
nō insit verecūdia ꝓprie que ē timor ingloria
tionis sui ꝓpter turpe commissum ab ipo. si tū
verecūdia accipiatur largiꝰ ꝓ timore ingloria
tionis sui vel suoꝝ ꝓpter turpe ꝯmissū a se vel
ab aliquo suoꝝ sic pōt v'tuoso ineē verecūdia
quia studiosus vidēs patrē suū vel fratrē du
ci ad suspendendū ꝓpter furtum ab eo cōmis
sum verecūdatur qꝛ timet ꝓp hoc ingloriatio
nem sui. sic igit' debet intelligi ut mihi videtur
ꝙ virtuoso nō inest verecūdia. s. ꝓ turpi facto
suo ⁊ nō plus probat phūs. Ad primum in cō
trarium dicendum ꝙ v'tuosus sm ꝙ v'tuosus
nō timet infamiam ⁊ si iferātur sibi opprobria
quorum non ē dignus ea equo animo suffert
eo ꝙ talibus non est dignus. ideo de his non
verecundatur nec dolet nisi forte sit aliquis
motus verecundie preveniens rationem. Ad

aliud dicendum q virtuosos nō ſſunt turpia
nec ſigna turpium quia virtuoſus non ſolum
abſtinet a turpibus ſecūdum veritatē ſed ē
a turpibus ſecūdum opinionē. Ad tertium di
cendum eſt q verecundia nō eſt paſſio ſimplet
ter laudabilis ſed ſolum ex ſuppoſitiōne: vt
ſi ſit aliquod turpe perpetratū uel perpetran
dū a quo verecūdia retrahit. vnde omne lau
dabile ſimpliciter pōt ineſſe virtuoſo ſed nō
oz. q laudabile ſub ɔditōe iſit ṽtuoſo ergo ꝛc.

Iberalis laudatur non i bel
licis neq; in qbus
temperatus neq; indiuitiis. ſed circa
dationem pecuniarum ꝛ ſumptionem magis
tamen in datione pecunias dicimus omnia q̄
rumcunq; dignitas nūmiſmate menſuratur.
Incontinentes prodigos vocamus ppter qd
prauiſſime videntur: multas enim ſimul mali
cias habent. non autem ppꝛie appellantur in
continentes. Vult enim pdigus eſſe qui vnū
al. qd malū habet ſcilicet corrumpere ſubſtā
tiam: prodigus autem qui ppter ſe ipſum pro
ditus. Quorum enim vtilitas aliqua ē his
vti ꝛ bene ꝛ male vſus autem pecuniarum vi
detur ſumptus ꝛ datio acceptio autem ꝛ cuſto
dia poſſeſſio magis. Virtus ē bene facere ma
gis q̄ bene pati: ꝛ bona operari magis q̄ tur
pia non operari. Amantur enim fere maxime
liberales eorum qui in virtute vtiles enim h
autem in datione. Liberalis vehementer ſu
perabundet in datione vt derelinquat ſibi ip
ſi minora. Non enim in multitudine datorum
qd liberale ſed magis in dantis habitu. libera
liores eſſe videntur acipientes ſubſtantiā ab
alys inexperti indigentie ꝛ omnes diligunt
magis ſua opera vt parentes ꝛ poete. Ditari
non facile liberalem ppter qd homines accu
ſant fortunam quoniam maxime digni exiſtē
tes nequaq̄ ditantur. Contigit hoc nō irrō
nabile. non enī poſſibile pecunias habere non
curantem vt habeat quemadmodum neq; in
alys. Tirannos non dicimus prodigos multi
tudo enim poſſeſſionis non videtur facile eſſe
dationibus ꝛ conſumptōnibus ſuperabunda
re idest non facile vt in dando ꝛ expendendo
ſuperabundent proportionem propriarum di
uitiarum. Decenti dationi ſequitur decens re
ceptio. Si contingat liberalem preter optimū
ꝛ bene conſumere triſtabitur moderate vt opꝫ
liberalis magis eſt grauatus ſi quod oportet
non conſumpſit q̄ triſtatus ſi non oportunum
aliquid conſūpſerit. Prodigalitas in dando ꝛ
non accipiendo ſuperabundat accipiendo aūt
deficit illiberalitas in dando deficit in accipiē
do vero ſuperabūdat. Que prodigalitates nō
multum coaugētur non enim facile ex nulla
parte accipientē omnibus dare prodigus nō
paruo melior ē illiberalis bene ē enim ſanabi

lis ꝛ ab etate ꝛ ab egeſtate. Prodigus enī non
videtur prauus ſecūdum morem non enī ma
li neq; inuiriles ſup ꝛ abundare dantem ꝛ nō
accipientē. inſipiētis autē. Prodigus amat
multos illiberalis nullum neq; ſe ipſum. mul
ti prodigi accipiunt vnde non oportet ꝛ ſunt
ſerandum hoc illiberales. Multi ſunt modi
illiberales vt patet in textu manifeſte. Vide
tur autem vtiq; magnificentia non quēadmo
dum liberalitas extenditur circa omnes que
in pecunya ſunt operationes. ſed circa ſump
tuoſas ſolum. In his. i. ſūptuoſis ſup extollit
liberalem magnitudine quemadmodum no
men ipſum ſubſignant: in magnitudine enim
decens ſumptuoſitas eſt magnitudo ad aliqd
ē decens vtiq; ad ipſum ꝛ in quo ꝛ circa que
magnificus liberalis. liberalis autem nihil
magis magnificus. magnificus ſcienti aſſimi
latur magnifici ſumptus magni ꝛ decentes ta
lis vtiq; ꝛ opera. Opus quidem ſumptum di
gnum oportet eſſe: ſumptum autem opere vl
ꝛ ſuperabundare ratiocini diligentia paruifi
ca necessarium ē liberalem magnificum eſſe.
non eſt eadem virtus poſſeſſionis ꝛ operis. po
ſſeſſionis quidem virtus q plurimo ē dignum
ꝛ honorabiliſſimum: puta aurum operis autē
magnum ꝛ bonum ꝛ mirabile. oportet magni
ficum ā mirabilem eſſe ꝛ ē operis virtus opoꝛ
tet non ſolum opus eſſe decens ꝛ magnum ſꝫ
ꝛ ad facientem decere honorabilia ſumptuū
ſunt que circa diuina vt circa preparationes
templorum ꝛ ſacrificia ꝛ que ad commune vt
pncipi largiri vel conuiuare ciuitatē. Inops
non erit magnificus. non enim ſunt a quibus
multa conſumet decenter temtans aut inci
piens. Et cōſumet ī his que ſemel fiunt puta
nuptie ꝛ ſi quod tale circa que tota ciuitas
ſtudet uel qui in dignitatibus ꝛ peregrinis.
Magnificus non eſt ſumptuoſus in ſe ipſum
ſed in comunia. Dona magnifici deo ſacrata
hēnt ſimile. Differt autem opere magnum ab
eo quod eſt in ſumptu. ſpera pulcherrima ma
gnificētiā hꝫ puerilis doni huius aūt precium
paruum ꝛ illiberale: Banauſus in conſumen
do ſuperabundat dando hyſtrionibus ꝛ qui
bus non oportet ꝛ veſtiens purpuram oſten
tans diuitias ꝛ propter hoc eſtimant ā mirari
Vbi oportet multa conſumere pauca ɔſumēs
vbi autem pauca multa. Paruif cꝰ circa om
nia deficit ꝛ maxime conſumens in paruo bo
num idest virtutem perdit. Paruificus eſt tar
dans quecunq; faciet intendens qualiter mi
num conſumat ꝛ triſtatus ꝛ omnis eſtimans
maiora facere q̄ oportet. Hi habitus extremi
ſunt malitie ſed non inferunt opprobria cum
non ſint nociui proximis nec ſunt valde tur
pes (Magnanimitas aūt) Magnanimꝰ ē q
magnis ſe ipsū dignificat dignꝰ exiſtens q eis

puis dignus ⁊ bis dignificat se temperatus ē
magnanimus autem non. In magnitudine
enim magnanimitas quēadmodum ⁊ pulchri
tudo in magno corpore. parui autem formosi
⁊ cōmensurati pulcher autē nō. Qui autē ma
gnis seipsum dignum facit indignus existens
caymus. Qui autem minoribus q̄ ē dign⁹ pu
sillanimus. Est autem magnanimus magnitu
dine extremus. eo autem vt oportet medius.
Dignitas autem dicitur ad ea que exteri⁹ bo-
na maxime ponemus qd̄ dys attribuimus et
qd̄ maxime desiderant qui in dignitate: ⁊ q̄ in
optimis premium tale aūt bonor. Bonor eniz
ē maximum eorum que exterius sunt bonorū
Pusillanimus deficit ⁊ ad seipsum ⁊ ad mag-
nanimi dignitatem. Caymus vero ⁊ ad seip-
sum superabundat nō tamen ad magnanimū
videtur esse magnanimi. ⁊ q̄ vnaqueq; virtu-
te magnum virtutis premium bonor ⁊ attri-
buitur bonis. magnanimitas autem videtur
esse quidam ornatus virtutum maiores enim
ipsas facit ⁊ non sit sine illis. Magnanimus
a studiosis bonoratus moderate delectabitur
vt proprium adipiscens vel ⁊ minora virtute
enim perfecte non fiet dignus bonor sed tamē
magnanimus ad hec recipiet ⁊ non habendo
ipsos maiora ipsi tribuere. magnanimus ma-
xime est circa bonores ad hec circa diuitias ⁊
potentatus ⁊ omnem fortunam ⁊ infortuniuz
moderate babebit. Neq; bene fortunatus gau
diosus erit neq; infortunatus tristis neq; eniz
circa bonorem: ita babet vt maximum ens. po-
tentatus ⁊ diuitie propter bonorem sunt desi
derabilia cui autem bonor paruum ē huic et
alia propter qd̄ ⁊ defectores videntur esse. vi-
dentur bone fortune conferre ad magnanimi
tatem. Secūdum veritatem autem solus bo-
nus bonorandus est. Qui sine virtute bona
fortune babēt: nec iuste magnis se ipsos digni
ficant neq; recte magnanimi dicuntur. Sine
virtute non est facile ferre moderate bonas
fortunas. Magnanimi videntur ī memoria
babere eos quibus bene fecerunt. eos autem
a quibus bene passi fuerunt non. Minor est
qui patitur bene eos qui facit vult autem su-
per excellere. Necessarium ē magnanimū esse
manifestum odirorem ⁊ manifestum amatorē
latere timidi est. Deficiens pusillanimus su-
perabundans autem caymus non mali vidē-
tur esse hy non enim malefactores sunt peccā
tes autem. Pusillanimus dignus ē existens
bonis seipsum priuat quibus dignus ē. vide-
tur enim ignorare se ipsum: si eni sciret appete
ret bona quibus dignus erat. Pusillanimus
non videtur insipiens sed magis piger. Nesciē
tes suam bonitatem discedunt ab operatio-
nibus bonis ⁊ ad inuentionibus vt digni exi-
stentes. similiter autem ⁊ ab exterioribus bo
nis. Caymi sunt insipientes ⁊ se ipsos igno-
rantes vt enim digni existentes ad bonorabi-
lia conantur deinde redarguuntur. Oppo-
nitur magnanimitati pusillanimitas magis
q̄ caymotes: ⁊ sic magis ⁊ deterius ē. videtur
autem ⁊ circa banc. q̄ad modum in acceptio-
ne pecuniarum est medietas ⁊ superabundan
tia ⁊ defectus: ita ⁊ in bonoris appetitu magis
q̄ oportet ⁊ minus ⁊ vnde oportet ⁊ vt oportet.
Amatorem bonoris quandoq; laudamus ⁊ vi-
rilem ⁊ amatorem boni. ⁊ quandoq; vitupera
mus vt magis q̄ oportet etiam similiter: ⁊ non
amatorem bonoris quandoq; laudam⁹ ⁊ quā
doq; vituperamus amatore bonoris multipli
citer dicto non in idipsum ferimus. Innomina
ta existente medietate vt deserta videtur du
bia esse extrema. In quibus autem ⁊ supera-
bundantia ⁊ defectus ⁊ medium appetunt. n.
bonorem ⁊ magis q̄ oportet ⁊ minus q̄ opor-
tet ⁊ vt oportet. habitus medius circa bonorē
laudatur. sed innominatus existens videtur
ad amorem bonoris esse non amor bonoris. ⁊
non amor ē bonoris amor bonoris. Mansuetu
do autez. Mansuetudo ē quedam medietas
circa iras medio existente innominato fere au
tem ⁊ extremis ad medium mansuetudinem
ferimus ad defectum declinantem. Supera
bundantia autem iracundia defectus autem
in iraicibilitas. Non iraici in quibus opor
tet insipientis videtur esse. videtur enim non
sentire neq; tristari. non iratus non ē vindica
tiuus. Iniuriantem sustinere ⁊ familiares de
spicere seruile ē. Malum se ipsum destruit et
si integrum sit importabile fit. Atrocoli idest
extremi in ira acuti ⁊ prompti ad iram quies
cunt velociter ⁊ optimum babent. Amari dicti
esse solubiles ⁊ multo tempore irascuntur ta
les sūt sibi ipsis molesti ⁊ maxime amicis. Dif
ficiles qui non cōmutant iram sine cruciatu ⁊
sine punitione. Mansuetudini superabundā
tiam magis opponimus ⁊ enim magis sit bo
monis enim magis punire ⁊ ad vincere diffici
les deteriores non ē facile determinare quali
ter quibus ⁊ in qualiber ⁊ inquanto tempore
est irascendum ⁊ vsquequo recte facit vel pec
cat. Qui parum transgreditur a medio non
vituperatur neq; in magis neq; in minus.

In colloquys autem. Circa colloquia: ⁊ to
tum conuiuere ⁊ sermonibus ⁊ rebus coicare
hy placidi videntur omnia laudantes ⁊ nul
lo contradicentes estimātes sine tristitia opor
tere quibuscunq; eē. Quod econtrario omnia
contrariantes discoli ⁊ litigiosi vocantur ha
bitu medio innominato videtur maxime a-
micitia eo q̄ talis moderatus et delectabilis
est in conuiuere: vt amicus. Ille habitus
medius differt ab amicitia eo q̄ est sine pas
sione diligendi eos quibus colloquitur.

Habens enim habitum medium non in amando vel amicando recipit singula vt oportet. sed in eo quod talis est secundum habitum huius enim habitum medium est secundum se ipsum desiderans condelectare contristare autem renuens. Contingentibus autem si sit maiora consecutus. dico autem bono et conferente et dilectionis gratia quam in posterum magno paruum contristabit condelectans nullius gratia placidus que autem vtilitas sibi fiat in pecuniam vel quecunque per pecunias blanditor. Circa eadem fere. Jactator videtur simulatiuus esse gloriosorum non existencium: et maiorum quam existant. Eyron autem. econuerso negare que existunt vel minora facere. Medius autem existens et verax et vita et sermone existentia confitens esse circa ipsum et nec maiora neque minora vnuquisque qualis est talia dicit et operatur et sic viuit si non alicuius gratia operatur. Mendacium secundum se est prauum et fugiendum verum autem bonum et laudabile.

Non intendimus de veridico in confessionibus neque quecunque ad iustitiam vel iniusticiam contendunt sed in quibus nullo tali differente in sermone et vita verum dicit eo quod talis est secundum habitum in minus autem magis a vero declinat. prudentius enim videtur propter honerosas superabundantias esse: Jactator nullius gratia vanus videtur magis quam malus. Qui glorie gratia iactant talia fingunt in quibus laus vel felicitas: qui autem gratia lucri fingunt quod est lucro propinquius et que per transire est non existentia: puta medicum vel diuinatorem. Jactator magis videtur opponi veridico deterior enim est. Existente autem requie. Qui in derisione superabundant homolochi videntur esse et honerosi desiderantes omnino risum. Qui autem nec ipsi dicunt aliquod ridiculum et sunt dicenti molesti agrioli et duri videntur esse. Moderate ludentes eutrapeli appellantur puta bene vertentes. Liberalis ludus differt ab eo qui est secularis et disciplinati. Conuicium contumelia quedam est. Homolocus minor est derisore et nec a seipso neque ab alijs recedens si risum faciat et talis dicens quorum nullum diceret gratiosus quedam autem neque audiet. videtur autem et requies et ludus in vita esse necessarium. De verecundia autem. verecundia est quidam timor ingloriationis erubescunt verecundati mortem autem timentes pallescunt. Corporalia videntur vtraque scilicet timor mortis et verecundia quod videtur passionis magis esse quam habitus. Non enim omni etati conuenit verecundia sed iuuenili. oportet enim tales verecundos esse eo quod secundum passiones viuentes multum peccant a verecundia autem prohibentur. Et iuueniles laudamus verecundos senem nullus laudabit. quia verecundus nihil enim estimamus ipsum oportere operari in quibus est verecundia. neque studioso inest verecundia. Verecundia erit ex supposicione studiosum si operetur verecundabitur: non est autem hoc simpliciter sed sub condicione circa virtutes. Continentia non est virtus: sed quedam mixta. Dicamus autem deinceps. Liberalitas est medietas circa pecunias. Prodigalitas et illiberalitas sunt circa pecunias. Diuicijs contingit bene et male vti ipsius liberalis magis est dare vbi oportet quam accipere vnde oportet et non accipere vnde non oportet: liberalis dat boni gratia et ratione quibus oportet et quando oportet. et sic de alijs circunstantijs. Datio liberalis decebit esse delectabilis vel sine tristitia: ille qui dat cum tristitia non est liberalis. liberalis non accipit vnde non oportet: nec est liberalis promptus ad petendum. illi qui suscipiunt diuitias ab alijs sunt magis liberales quam illi qui eas proprio labore acquirunt. Non est facile liberalem ditari liberalis: et in accipiendo obseruat quecunque in accipiendo oportet obseruari. Prodigus est melior illiberali. Prodigus non videtur esse malum prauus. vicium illiberalitatis est insanabile. illiberalitas magis opponitur liberalitati quam prodigalitas. videtur autem vtique. magnificentia et liberalitas differunt quantum ad materiam. magnificus non debet esse diligens in computatione expensarum. Necesse est magnificum esse liberalem. Ad magnificum pertinet facere magnum opus ex magnis sumptibus. Inops autem non est magnificus viros nobiles genere et in dignitatibus constitutos et habentes magnas diuitias decet facere sumptus magnificos. habitus oppositi magnificentie sunt malitie. habitus oppositi magnificentie non sunt opprobriosi. Magnanimitas autem circa magna. Magnanimitas est circa magna. magnanimitas est maxime circa honores. Magnanimitas non est sine alijs virtutibus. magnanimitas est quidam ornatus omnium virtutum. Difficile est esse vere magnanimum. magnanimus bene se habebit circa omnia bona fortune et infortunia que sibi accidunt. magnanimus magis habet in memoria eos quibus bene fecit quam eos a quibus bene passus est. Ad magnanimum pertinet vt se magnum et honorabilem exhibeat ad illos qui sunt in dignitate et excellentia bonorum fortune et ad mediocres mediocriter. Necessarium est quod magnanimus sit manifestus amicus et manifestus inimicus. Ad magnanimum pertinet quod manifeste loquatur et operetur. magnanimus non est promptus ad admirandum. magnanimus non est memor mali quod passus est. Motus magnanimi est grauis idest lentus et vox eius grauis et locutio stabilis. Pusillanimitas magis opponitur magnanimitati quam caymotes. vt autem et circa hec. etc. mediocres honores sit medietates et superabundantie

⁊ defectus. Circa honores mediocres ē mediū laudabile. Mansuetudo autem quedam medietas. Defectus ire quandoq; vituperabilis superabundantia ire magis opponit̄ mansuetudini q̄ defectus. In colloquijs autē ⁊ cōuiuere. medius autē habitus circa dicta ⁊ facta homi ē laudabilis. Circa eadem fere. veraq; q̄ ē medias ē laudabilis ⁊ iactator ⁊ yron sūt vituperabiles. Veraq; si declinat a vero magis eligit declinare ad minus q̄ ad maius. Yronea qui minus dicunt de seipsis q̄ sic sunt minus vitupabiles q̄ iactatores. Iactantia magis opponitur veritati q̄ yronia. Exsite autē reqnie. Circa ludos pōt esse virtus ⁊ vicium. Ad hn̄ em virtutem circa ludos ptinet decentia in ludo dicere ⁊ audire bomoloc⁹ minor h̄ ē minus malus derisore agrios. i. agrestis ē vicios⁹. De verecūdia āt. verecūdia ē passio. Iuuenili etati conuenit verecundia. Etati senili non cōuenit verecūdia. Homini virtuoso nō ɔuenit verecūdia. ¶ Incipiunt q̄ones. 5. libri.

Uid ē iusticia

mouet̄ ⁊ soluitur tractatu p̄mo capitulo p̄mo. q̄ iustitia ē habitus a quo hoīes sūt operatiui iustoꝝ ⁊ a quo iusta operantur ⁊ a quo volunt iusta fieri. Utrum p̄ter iustitiam moralem que ē tota virtus sit alia iustitia que ē particularis virtus Mouetur ⁊ soluitur tractatu p̄mo capitulo. 2. quia preter iustitiam liberalem alia ē iustitia prticularis. sed maricia ⁊ iustitia legalis ē esse sine maricia. vtrum sit tantum vna spēs iustitie prticularis. mouetur ⁊ soluitur tractatu primo caplo. 2.° q̄ sunt due spēs iusticie prticulari vna distributiua que ē circa distributiōnes bonoꝝ coium inter eos qui coīcant coicatione ciuili ⁊ alia cōmutatiua q̄ ɔstituit rectitudinem ⁊ equalitatem in coīcationib⁹. s̄m quas transfertur aliquid de vna persona in aliā. vtrū iustū simplr̄ sit idem qd̄ cōtra passuz. mouetur ⁊ soluitur tractatu p̄o caplo q̄rto. q̄ circa distributiuum iustū contra passū non hēt locum sed in ɔmutationibus oz cōtra passum fieri secūdū pporcōnabilitatē ⁊ n̄ s̄cdz equalitatē. Secūdum quales iustificatōnes fit aliquis iust⁹ ⁊ iniustus ⁊ s̄m quales non mouetur tractatu s̄cdo caplo p̄o ⁊ soluitur caplo s̄cdo q̄ s̄cdm iustificationes ⁊ iniustificatōnes que fiūt pp̄ter passiones non fit aliquis iustus vl̄ iniust⁹. sed solum s̄cdm illas que fiunt s̄m electionē vtruz aliquis patiatur iniustum volēs mouet̄ ⁊ soluitur tractatu s̄cdo caplo 3.° q̄ non vt pz ex diffinitōne eius qd̄ ē iniustū facere qd̄ est nocere alicui p̄ter voluntatez lesi ⁊ nullus pōt volēs quid pati ɔtra sui voluntatē. vtrū circa dignitates ille qui plus dat q̄ est dignum sit iniustus. vel ille qui plus recipit q̄ sit dignum. mouetur ⁊ soluitur tractatu. 2. caplo. 4. q̄ ille q̄ dat p̄ter dignitatē ē iniustus. An necesse sit ee aliquid directiuum iusti legalis. monet̄ ⁊ soluitur pte s̄cda caplo de epyychia q̄ sic. quia iustum legale in quibusdā casibus deficit. iō idiget directiuo. vtrum aliquis possit sibi bene iustum facere. mouetur ⁊ soluitur pte. 4. capitulo vltio toti⁹ libri. q̄ non cōuenit aliquē sibi ipsi iniustū facere q2 sic eēt passus iniustum volens ⁊ nolens.

E iusticia

autē. Liber qntus ɔtinz tres ptes principales. In pria determinatur de iusticia pprie accepta. In s̄cda ibi. de epyychia. determinatur de quadā v̄tute que ē cōmunis iusticie directiua. In tertia pte ibi. vtrum āt contingat. determinatur de iusticie methaphorice dicta. Prima pars continet duos tractatus. In p̄o determinat̄ de iusticia legali in prticulari In s̄cdo ibi. quia autem ē iniustum facientes. determinatur de iusticia polytica ⁊ politico iusto. Tractatus primus ɔtinz qnq; capitula In primo determinatur de iusticia in cōmuni ipaz describēdo ⁊ diuidēdo ⁊ de vno membro diuisionis. s. de iusticia legali. In s̄cdo capitulo ibi. Querimus autē. determinatur de iusticia prticulari in cōmuni ipam describēdo ⁊ in spēs diuidendo. s. iusticiam distributiuaz ⁊ iusticiā ɔmutatiuā. In. 3. caplo ibi. dicitur autē ⁊ iniustus. oñditur qualiter accipitur ip̄m medium in iusticia distributiua. In. 4.° caplo ibi. Reliqua autem. oñditur qualiter accipit̄ medium in iusticia cōmutatiua. In. 5. caplo ibi. videt̄ autem q̄bus. excludit vnū errorem circa acceptionem medij iusticie. In primo caplo ppōit eē determinandum de iusticia ⁊ iniusticia scilicet circa quales operationes sint ⁊ qualis medietas ē iusticia ⁊ quorum extremorum ē medietas ⁊ describit iusticiā. q̄ ē habitus a q̄ sumus operatiui iustoꝝ a quo opamur iusta ⁊ a quo volumus iusta: ⁊ diuidit iusticiam moralē ⁊ legalē simul d̄terminās d̄ iusticia legali.

E iusticia

autez ⁊ iniusticia intendendū: ⁊ circa quales sunt existes operationes ⁊ q̄lis ē medietas iusticia ⁊ iustum. quorū medium Intentio āt nobis sit s̄m eandem methodum his que dicta sunt.

Istud ē capitulum primuz libri. 5. In quo incipit determinare de iustitia ⁊ continet quattuor ptes principales. P̄io narrat de q̄ intendit quia de iusticia ⁊ iniusticia ⁊ que sūt cōsideranda circa iusticiam ⁊ iniusticiā. In s̄cda ibi. videmus vtiq; om̄s. ponit descriptionem iusticie ⁊ iniusticie. In tertia parte ibi. ɔfiter autem vt in multum. ponit̄ diuō iusticie ⁊ iniusticie. In quarta parte ibi. quia autē illegalis. determinatur de iusticia legali. In prima igit̄

pte narrat de quo intendit:quia de iusticia et iniusticia.scdo narrat que cōsiderāda sūt circa iusticiā ꝛ iniusticiā.ꝛ tertio narrat modū s3 quem tractandū est de pdictis pmo igit narrat de quo intendit.d. ꝙ intendendū ē de iusticia ꝛ iniusticia.scdo narrat que ꝯsiderāda sūt circa iusticiam ꝛ iniusticiā. quoꝝ pmū ē circa q̄les operationes sunt iusticia ꝛ iniusticia. secondum est qualis medietas sit iusticia ꝛ q̄le mediū ē iustum.tertium ē inter que extrema iusticia est medietas.Intelligendū ꝙ philosophus proponit hic tria consideranda: quia in his tribus differt iusticia a virtutibus precedentibus.ꝑ pmū differt a virtutib⁹ pcedētib⁹ quia virtutes ꝛ vitia de quibus supra dictū est sunt circa passiones. In eis enim principaliter consideratur qualiter homo interius afficiatur sm passiones:sed quid exterius operet non consideratur nisi ex consequenti inq̄ntum.s.exteriores operatōes ex interiorib⁹ passionibus pueniūt.sed circa iusticiam ꝛ iniusticiam precipue attenditur quid homo exterius operetur.qualiter autem afficiatur interi⁹ nō consideratur ex ꝯñti nisi per scdm etiam differt iusticia a virtutibus precedentibus:quia in predictis virtutibus mediū ē mediū rōnis ꝛ non mediū rei.sed iusticia ē medium rei igit. per tertium etiam differt iusticia ab alijs virtutibus:quia in virtutibus pcedentibus illud quod est medium est medium inter duas malicias.iusticia vero non ē medium inter duas malicias:sicut inferius ostendetur. Intentio autem.modus tractandi de iusticia et iniusticia est sm eandem artem sm quam tractabatur de pcedentibus virtutibus.s.typo. .i.figuraliter.

Videmus vtiq3 omnes talem dicum volentes dicere iusticiam a quo operatiui iustoꝝ sunt ꝛ a quo iusta operātur ꝛ volūt iusta.Eodē āt mō ꝛ d iniusticia a q̄ operatiui iniustoꝝ sunt ꝛ a quo iniusta faciūt: ꝛ volunt iniusta: pp̄ter quod et nobis pmūm ut in typo supponāt hec:neq3.n.eūd b3 modū ꝛ i scientijs ꝛ in potentijs ꝛ in habitibus. Potentia quidem enim ꝛ scientia videntur contrarioꝝ eadem esse.habitus autem contrarius contrarioꝝ:utputa a sanitate non fiūt contraria:sed sana solū.dicimus enī sane ambulare quando ambulat vt vtiq3 sanus existens. Multotiēs quidem igitur cognoscitur contrarius habit⁹ a contrario.multotiens autem habitus a subiectis.Si.n.ē manifesta euexia ꝛ kakexia manifesta fit.ꝛ ex bene habitib⁹ē euexia.ꝛ ex hac bene habentia.Si.n.est euexia densitas carnis:necessariū ꝛ cachexiā esse raritatem carnis ꝛ bene habens factiuum densitatis in carne.

Hec est secunda pars in qua philosophus notificat iusticiam ꝛ iniusticiam in cōmuni et ostendit notificationem esse conuenientem et dicit ꝙ omnes videntur dicere ꝙ iusticia ē talis habitus per quem tria causantur in homine.s.inclinatio ad opus iustum sm quam inclinationem homo dicitur operatiuus iustorum scdm ē operatio iusta.tertium ē ꝙ homo velit iusta operari.ꝛ eodem modo ē dicendū de iniusticia ꝙ ē habitus a quo homines sunt operatiui iniustorum ꝛ operantur iniusta ꝛ volūt iniusta operari.ꝛ hoc ē nobis pmo de iusticia ꝛ iniusticia supponendū.Intelligēdū ē ꝙ philosophus notificat iusticiam per voluntatem quia iusticia ē in voluntate sicut in subiecto: qua non sunt virtutes que sunt circa passiōes ut dictum est in fine primi libri. Neq3 enim eūdē habet modum.ꝙ autem iusticia bene notificetur per hoc ꝙ per ipsam operamur iusta et volumus iusta operari ꝛ iniusticia ꝑ hoc ꝙ ꝑ ipsam operamur iniusta:ꝛ volum⁹ iniusta operari.p3 ꝑ hoc ꝙ idem habitus non ē amborū contrariorum:sed vnius tantum.ꝛ ideo iusticia notificat per vnum contrariorum.s.ꝑ operari iusta ꝛ velle iusta:quia per iusticiam nec operamur iniusta:nec volumus.ꝛ eodē mō est de iniusticia.s.q2 pōt in vnum contrariorum tantum:puta iniuste operari ꝛ velle.Dicit ergo philosophus ꝙ non eodem modo se habet in habitibus sicut in scientijs ꝛ in potentijs.nam contraria pertinent ad eandem potentiam: sicut album ꝛ nigrum ad visum.ꝛ ad eandem sciētiā pertinent contraria:sicut sanum ꝛ egrum ad medicinam.sed habitus contrarius.i.habit⁹ ē vnius contrariorum tantum non se hab3 ad cūtraria:s3 ad vnū contrariorū tm̄: ꝛ ponit exemplum de habitibus corporalibus:quia a sanitate non pcedunt ea que sunt contraria sanitati:sed solum ea que conueniunt sanitati. A sanitate enim ē ꝙ aliquis sane ambulet. Sane autem ambulat aliquis quando ita ambulat sicut ille qui ē sanus.sic igitur cū iusticia ꝛ iniusticia sint habit⁹ bene describitur vtrūq3 per vnum contrariorum ut iusticia per iusta operari: ꝛ velle ꝛ iniusticia per iniusta operari ꝛ velle.S3 hic dubitatur ꝛ videtur ꝙ idē sit habitus contrariorum:quia temperantia ē circa delectationes ꝛ tristitias corporales que sunt contraria.ꝛ fortitudo circa timores ꝛ audacias que etiam sunt contraria. Item sciētia eadem ē contrariorum: ut dicit philosophus sed scientia ē habitus.igitur idem habitus est contrariorum.Dicendum ē ꝙ aliquid pōt dici esse contrariorū dupliciter.vno mō passiue siue obiectiue.alio modo actiue: quia sc3 hēt operationes contrarias.dico ergo ꝙ potentia passiua ꝛ scientia sunt contrariorum passiue ꝛ obiectiue: quia eadem ē potentia passiua ꝛ ꝑ se receptiua contrariorum:ꝛ etiam eadem est

scientia contrarioꝝ obiectoꝝ ut medicina sani ⁊ egri. sed non ē eadem scientia vel potentia ꝑ se appetitiua contrarioꝝ seu actus contrarios habens. scientia enim s̄m ꝙ est habitus habꝫ tantum vnum actum qui ē cognoscere veritatem non habet actum contrarium. s. errorē cōtrarium cognitōi veritatis. vnde potentia passiua ē per se contrariorum ⁊ scientia s̄m ꝙ hꝫ rōnem virtutis passiue: ut s̄m ꝙ refert ad scibile ē per se contrarioꝝ: quia per se cognoscit contraria. sed habitus morales eo ꝙ non hñt rōnem potentie passiue: sed magis actiue: cuꝫ sint ꝑncipia effectiua operationum nō dicūtur eē ꝯtrioꝝ quia eadem potentia actiua s̄m ꝙ huiꝰ non est contrariorum. vnius tamen idem habitus est cōtrariorum obiectiue ut tēperantia ē circa delectatiōnes ⁊ tristicias ⁊ fortitudo circa timores ⁊ audacias sicut argutum est. Per hoc patet ad instātias cōcedenduꝫ. n. est ꝙ idē habitus moralis est contrarioꝝ actiue qꝛ non habet operationes cōtrarias ⁊ etiam concedendum est ꝙ scientia est cōtrariozuȝ obiectiue ut dictum est. ⁊ sciētia sic cōsiderata hꝫ rationem virtutis passiue ⁊ habitus moralis s̄m ꝙ huiꝰ habet rationeꝫ actiue vnde breuiter qȯ habet rationem actiui s̄m ꝙ huiꝰ non est ꝑ se cōtrarioꝝ sed ꝙ habet rationem passiui s̄m ꝙ huiꝰ potest esse ⁊ est per se contrarioꝝ. Multotiēs quidem. ⁊ quia contrarij habitus sunt contrarioꝝ. ⁊ vnum contrarioꝝ est principiū cognoscendi reliquum. ideo dicit philosophus ꝙ mlꝫ totiens vnus habitus contrarius cognoscit per alium sibi contrarium. ⁊ multotiēs cognoscitur habitus per subiectum in quo est: verbi gratia euechia ē bona dispositio corporis. ⁊ cachetia ē mala disp ositio corporis nunc si euechia sit manifesta ⁊ bene cognita ꝑ hoc cachetia fit manifesta ⁊ cognita: ⁊ ita cognoscit aliquando vnus habitus per alium sibi contrarium seu oppositū. Ex subiectis etiam cognoscimꝰ habitus: verbi gratia: euechia q̄n̄qꝫ cognoscitur ex his que faciunt hominem bene se habere: verbi gratia euechia requirit ꝙ hꝫ ēctū habens carnes bene densas: ⁊ per densitatem carniuꝫ cognoscitur euechia. ⁊ idem cachetia cognoscitur per raritatem carnis. vnde densitas ī carne facit ꝙ homo bene se habꝫ ⁊ rarefactiuum carnis facit ꝙ homo male se habet.

Consequitur aūt vt in multō si alterō multipliciter dicit: ⁊ reliquū multipliciter dici: puta si iustum ⁊ iniustū. videtur autem multipliciter dici iusticia ⁊ iniusticia. sꝫ ꝓpter ꝓpinqua esse equiuocatiōeꝫ ipsarum latet. ⁊ non quēadmodū in his que de lōge manifesto magis. differentia enim multa q̄ s̄m ydeam: puta quoniā vocatur clauis equiuoce: ⁊ que sub collo animalium: ⁊ qua hostia claudunt. Sumat autem iniustus quotiens dicitur. videtur autem illegalis iniustus esse ⁊ auarus ⁊ inequalis. quare manifestum quoniam ⁊ iniustus erit: ⁊ legalis et equalis. Iustum quidem igitur ⁊ legale ⁊ equale: iniustuꝫ autem ē illegale ⁊ inequale. Quia autem auarus iniustus circa bona erit non omnia: sꝫ circa quecunqꝫ bona fortune ⁊ infortuniū. Que sunt autem simpliciter bona semper alicui āt non semper. homines autem hec orant et persequuntur. oportet autem non: sed orare que ō bona simpliciter: ⁊ ipsis bona esse. eligere aūt que sibi ipsis bona. Iniustus autem semꝑ non plus eligit: sed ⁊ minus in simpliciter malis. Sed quoniam videtur ⁊ minus malum bonū aliqualiter ē. boni autem ē auaricia: ꝓpter h̄ videtur auarus esse. Est autem inequalis: hec enim continet ⁊ eōe ⁊ illegalis. Hec autem illegalitas aut inequalitas continet omnem iniusticiam ⁊ cōmune ē omni iniusticie.

Hec ē tertia pars hꝰ capituli in qua philosophus ponit diuisionem iusticie. ⁊ primo narrat ꝙ si iniusticia dicitur multipliciter ⁊ iusticia dicit multipliciter: quia ut in multum. i. in pluribus ē ita ꝙ si vnum contrariorum dicitur multipliciter: reliquum etiā dicitur multipliciter. vnde tam iusticia q̄ȝ iniusticia dicitur multipliciter. et multiplicitas iniusticie manifestat multiplicitatem iusticie: sꝫ multiplicitas eorum ē latens ꝓpter hoc ꝙ ea que faciunt multiplicitatem sunt ꝓpinqua ad inuicē s̄m ꝯuenientiam. in hꝭ aũt q̃ mltũ distãt ē equiuocatio manifesta magis si idem nomē eis imponatur eo ꝙ in ꝓmptu apparet differentia eoꝝ que ē s̄m ydeā. i. s̄m rōnem speciei ꝓprie: sicut hoc nomen clauis dicitur equiuoce de instrumento quo clauduntur hostia: et de quodam cooperculo quod cooperit arteriā que ē in collo animalium. qꝛ enim ista multū differunt: ideo eoꝝ multiplicitas ē magis manifesta. sic igit̄ narratum ē ꝙ iusticia ⁊ iniusticia dicuntur multipliciter: sed eorum multiplicitas latet ꝓpter hoc ꝙ eoꝝ signata habēt magnam conuenientiam ad inuicem. Sumat̄ autem iniustus. ꝙ autem iustus dicatur multipliciter ꝓbat philosophus. ⁊ ē p̄ma cōclusio huius libri. s. ꝙ iustum dicitur multipliciter: ⁊ ꝓbatur sic: iniustus dicitur mltiplicter: ⁊ si vnum oppositoꝝ dicitur multipliciter ⁊ reliquum dicitur multipliciter, ergo ⁊c̄. Qȯ autē iniustus dicatur multipliciter patet per h̄ ꝙ vno modo dicitur iniustus illegalis: vt ille q̄ facit contra legem. alio modo dicitur auarus scilicet qui vult plus habere de bonis q̄ȝ iustum est. Tertio modo dicitur iustus inequalis. s. ille qui vult habere minus de malis. s. de laboribus ⁊ inopia ⁊ alijs defectibus. et ideo iustus dicitur dupliciter. vno modo dicit̄

iust⁹legalis vt obseruator legis. secundo mō dicitur iustus equalis .f. quia equaliter vult habere de bonis ꝛ de malis . equale enim opponitur vtriqꝫ.f.ei quod est in plus: ꝛ ei quod est i minus. Et si obyciatur sic. iniustus dicit̄ tripliciter: ꝛ quotiens dicitur vnuȝ oppositoꝝ totiēs dicit̄ reliquū .igit̄ iustū dicet̄ tripliciter Dicendū est ꝙ quotiens dicit̄ vnum opposi‑ toꝝ ꝛc̄. hoc est verum: nisi vnum signatū vni us oppositoꝝ opponat̄ pluribus signatis alte rius oppositoꝝ quō est in ꝓposito: qm̄ iustus equalis opponitur tam iniusto inequali ꝙ̄ iniu sto auaro: quia equale opponitur taȝ ei quod est ī plus ꝙ̄ ei qō est in minus. vel dicendū ꝙ iniustum principaliter solum dr̄ duob⁹ modis .f. iniustus illegalis ꝛ iniustus inequalis. ꝛ in iustū inequale dr̄ vlterius in iniustū qui vult plus habere de bonis: ꝛ iniustum qui vult ha bere minus de malis. vterqꝫ enim istoꝝ iniu‑ stus inequalis est: ꝛ s̄m hoc regula sic intelli‑ gitur: quotiens d citur vnum oppositoꝝ toti‑ ens dr̄ reliquum loquendo de opposito p̄mo: ꝛ imediato. ꝛ sic sicut iustus dicit̄ duobus mo dis. tātū .f. iusto legali ꝛ equali: ita iniustus: quod primo opponitur iusto dr̄ p̄mo de duo‑ bus tm̄ .f. de iusto illegali ꝛ de iniusto inequali ꝛ etiam iniustuȝ inequale diuiditur in iniustū iequalē ꝗ vult hēre pl⁹ de bonis: ꝛ ille ꝓprie dr̄ auar⁹ i iustū. ꝛ iequalē ꝗ vult habere mi⁹ de malis: quāuis cōiter loquēdo inequale sit cōe vtriqꝫ .f. ei qui vult habere plus de bonis ꝛ ei qui vult habere minus de malis. vñ ineq̄ le potest accipi large ꝛ stricte. si accipiat̄ large sic dicit̄ tam de eo qui vult habere plus d̄ bo‑ nis ꝙ̄ de eo qui vult habere minus de malis. Si accipiat̄ stricte: sic solum dicit̄ de eo ꝗ vult habere minus de malis: ꝛ si accipiat̄ large sic opponitur primo ꝛ immediate iusticie eq̄li: et sic sicut iustū dicitur p̄mo ꝛ p̄ncipaliter solum duob⁹ modis ita: iniustuȝ dicit̄ p̄ncipalit̄ duo bus modis tm̄ .f. iiustū illegale ꝛ iiustū ieq̄le sit̄ accipiendo iniustū inequale cōiter ꝛ iniu‑ stum inequale sic acceptū dr̄ duplicit̄ vt paꝫ ex p̄dictis. Quia autem auarus. Hic manife‑ stat p̄dictam diuisionem iniusti ꝛ dicit ꝙ quia auarus vult plus habere de bonis. ideo ē cir ca bona que homines appetunt non tamē est circa omnia bona: sed soluȝ circa illa circa que est bona fortuna ꝛ ifortuniū. h⁹ aūt simplicit̄ .i. absolute ł se cōsiderata sunt bona alicui tñ non sēp sunt bona: qꝛ non sp̄ expediūt homini hoies. n. petūt a deo in orōnib⁹ suis, h⁹ modi bōa ac si eis eēnt sp̄ bōa: ꝛ ex h̄ efficiunt̄ auari ꝛ iniusti. qꝛ nō oꝫ sic orare: sed orando a deo pet tere: ut ea que sunt .s̄m se bona sint eis bona. Iniust⁹ āt non semp. inequalis etiam dicit̄ in‑ iustus non sp̄: qꝛ plus eligit . sed qñqꝫ qꝛ min⁹ eligit de simpliciter malis: sicut sunt. labores

inopia ꝛ h⁹modi: sed qꝛ minus malū videtur aliq̄liter eē bonum cum auaricia sit respectu boni ut dictum est. videt̄ ꝓpter hoc ꝙ ille qui minus vult habere de malis sit quodāmodo auarus. sed verius dr̄ ꝙ ē inequalis: qꝛ h̄ cō‑ tinet vtrūqꝫ .f. illud qō ē min⁹: ꝛ illud qō ē pl⁹ Et illegalis. illegalis .n. dr̄ iniustus: ꝛ hec ille galitas s̄m quā dicit̄ aliq̄s iniustus est quedā inequalitas: ꝛ continet oēm iusticiā: ꝛ est cōis respectu omnis iusticie: ut patebit infra. Sci endū est s̄m Lincol ꝙ hoc nomē auarus sit et hoc nomē auaricia sumit̄ duplicit̄ .f. cōiter ꝛ ꝓprie. qñ sumūt̄ cōiter sic sūt indifferent re‑ spectu maioris boni ꝛ minoris mali: ita ꝙ ois qui plus equo eligit de bonis ꝛ minus equo d̄ malis auarus dicat̄ cōiter. sed ꝓprie dicitur respectu maioris boni. ꝓprie .n. dicit̄ auar⁹ ꝗ plus equo eligit de bonis.

Quia aūt illegalis iniust⁹ erat legalis aūt iustus. manifestū aūt qm̄ ola legalia sunt aliq̄ liter iusta. determinata āt a lege positiua lega lia sunt. ꝛ vnūquodqꝫ horum legaliuȝ iustuȝ esse dicimus. leges autem d cunt̄ de olbus cō iectantes: vel cōiter cōferentes oibus. vel op timis: vel dñis: vel s̄m virtutem: vel s̄m ali‑ quē modū aliū. Quare s̄ȝ vnū quidē moduȝ iusta dicimus factiua ꝛ conseruatiua felicita‑ tis ꝛ particulaꝝ ipsius polytica dicatōe. Pre cipit āt lex ꝛ fortis opera facere: puta non de‑ relinquere aciē: neqꝫ abycere arma ꝛ q̄ tēpera ti: puta non mechari neqꝫ conuitiari: ꝛ que mā sueti: puta nō ꝑcuteř nȝ contendeř. sīr autem ꝛ s̄m alias virtutes ꝛ malicias. hec āt quideȝ iubens . hec autem ꝓhibēs. recta q̄dem q̄ po sita recte. deterior āt apolchediasmenos. Ipsa quidem igit̄ iusticia. virtus quidē ē perfecta. sed non simpliciter: sed ad alterum. ꝛ ꝓpter h̄ multotiens ꝑclarissima virtutum esse videt̄ iusticia. ꝛ nȝ hesperus: neqꝫ lucifer ita admira bilis: ꝛ ꝓpter hoc ꝓuerbiū dicentes aimus. iusticia āt simul omnis virt⁹ ē ꝛ perfecta ma xime virtus: qm̄ ꝑfecte virtutis vsus est. per fecta āt ē: qm̄ habēs ipsā ad alteꝝ pōt virtute vti: sed non solū ad seipsū. multi .n. in ꝓpriis q̄ dem virtute pñt vti. in his āt q̄ ad alterū non pñt. ꝛ ꝓpter hoc bñ videt̄ hēre hoc biātis: qm̄ principat⁹ virū oñdit. ad alterū .n. ꝛ in cōicati one iam princeps ꝓpter hoc autē ipsum ꝛ alie num bonū vr̄ eē iusticia sola virtutuȝ: qm̄ ad alteꝝ est. Aliȝ āt conferentia operat̄ vel prin‑ cipi vel cōi. Pessimus quidē igit̄ qui ad seipȝ ꝛ ad amicos vitur malicia. Optimus autem non qui ad seipsū virtute: sȝ ꝗ ad alteꝝ. hoc .n. opus difficile. hec quidē igit̄ iusticia: nō pars virtutis: sed tota virtus est. neqꝫ contraria in iusticia ps malicie: sed tota malicia. Quid āt differt virtus ꝛ iusticia h̄ manifestuȝ ex his q̄

diera sūt. ē quidē.n.eadē eē sbo: ⁊ eē āt nō idē
sed fm ꝙ ad alterū ad alteꝝ quidē iusticia.ſʒ
autē ꝙ talis habit⁹ simplicit̄ virt⁹.

HEc ē.4.ps pncipalis h⁹ capituli in qua
phs determinat de iusticia ⁊ de iusto le
gali.⁊ ɔtinet duas pticulas. In pma determi
nat ð iusto legali. In scda ibi: Hec q̄dē igitur.
determinat de iusticia legali. In pma igit̄ par
ticula ondit q̄lia sūt legalia: ⁊ respectu cuius
finis aliqs statuit̄ a lege: ⁊ de q̄b⁹ lex statuit:
⁊ q̄ pcipit. dicit igit̄ ꝙ qr illegalis ē iiust⁹ ⁊ le
galis iust⁹.io oia legalia sūt aliqualiter iusta
⁊ h ē ɔ⁹ scda h⁹ libri.s. ꝙ oia legalia sūt aliq̄lr̄
iusta. ⁊ pbat̄ sic quecūq3 sūt determiata ⁊ sta
tuta per legem positiuam sunt aliqualiter iu
sta: sed omnia legalia sunt determinata et sta
tuta a lege positiua.io ⁊c. Intelligendū est ꝙ
phs dicit aliq̄lr̄: qr oīs lex dat̄ in ordine ad
aliquā policiā: sʒ in oi policia nō ē simpliciter
iustū. sʒ in quibusdā ē solū iustū ſʒ quid: ut pʒ
p phm.3⁹ politice. nā in policia democratica i
q̄ tot⁹ ppls dñat̄ attendit̄ iustū fm qd: ⁊ non
simpliciter. In illa.n.politia est iustū ꝙ oēs ci
ues sint eq̄les fm qd.i. fm libertatē. vñ illa q̄
statuunt̄ fm legē democraticā nō sūt simplici
ter iusta: sed sūt aliq̄lr̄ iusta. Leges autem
dicunt̄. In legibus āt ferendis intendit̄ tāq3
finis illud quod ē vtile ei quod ē pncipale in
ciuitate.s. illud qđ ē vtile toti ciuitati: sʒ illud
ē in rctis politijs in quib⁹ intendit̄ bonum cōe
vel intendit̄ illud quod est vtile optimis.i.ali
quibus maiorib⁹ de ciuitate p q̄s ciuitas re
git̄. vel itendit̄ illud qđ ē vtile dñis: sic̄ i poli
tijs q̄ regunt̄ regib⁹ vel tyrānis. ⁊ qr tōia vtili
tas hūans pncipaliter ordit̄ ad felicitatē: mani
festū ē ꝙ fm vnūquēq3 modū legalia dicunt̄
ea q̄ sūt factiua ⁊ ɔseruatia felicitatis. Et pti
cularū ipsius.i. eaꝝ q̄ ad felicitatē ordinat̄ vt̄
pncipalit̄ sic̄ virtutes: vl̄ instrūalit̄ sic̄ diuitie ⁊
h⁹ bona exteriora: ⁊ h p cōparatōem ad tōita
tem politicā ad quā respicit positio legis. Pre
cipit āt lex. ondit q̄ pcipiunt̄ ⁊ statuunt̄ a lege
d.ꝙ lex pcipit ea q̄ ptinent ad singulas virtu
tes. pcipit.n. facere opa fortitudis: ut nō pyce
re arma in bello: ⁊ nō derelinquere aciē. pcipit
etiā ea q̄ ptinēt ad tēperātiā: ut nō mechari. p
cipit etiā ea q̄ ptinēt ad māsuetudinē: ut ꝙ vn⁹
hō nō pcutiat aliū ex ira. vñ lex pcipit nō pcu
tere nō ɔtēdere. ⁊ eodē mō ē ð alijs virtutib⁹
q̄ꝝ actus lex iubet: ⁊ de alijs malitijs q̄ꝝ act⁹
lex phibet. Et sic lex rōne ponit̄ tirca iō dicta
videt̄ lex recta. alia vero lex q̄ nō recte ponit̄
q̄ ē deterior dicet̄ apostediasine cyte s.i. lex po
sita repente: ⁊ sine debita pudentia ⁊ pmedi
tatōe. Hec quidē igit̄ iusticia. hec ē scda pticu
la q̄rte ptis pncipalis in q̄ determinat̄ ð iusti
cia legali. ⁊ p narrat ꝙ iusticia legalis de qua
nunc loqmur ē virtus pfecta: sʒ nō simplr̄ sed

ad alteꝝ. ⁊ ppter h iusticia videt̄ eē pclarissi
ma virtutū. ⁊ neq3 hesper⁹.i. stella pclarissima
vespertina. neq3 lucifer.i. stella pclarissima ma
tutina ē ita admirabilis: ut ita faciat sic̄ iusti
cia. Justitia. ondit quō iusticia se habet ad ali
as virtutes. ⁊ p narrat dicens ꝙ iusticia lega
lis consistit in vsu virtutis qui ē ad alterum:
⁊ fm omnem virtutem de qua lex precipit. et
ideo in ipsa iusticia simul comprehenduntur
omnes virtutes: ⁊ ipsa ē virtus maxime per
fecta. perfecta autem. pbat 2⁹ q̄ pposuit.s. ꝙ
iusticia legalis ē virtus maxime perfecta: ⁊ ꝙ
includit oēm virtutē. pmū pbat ⁊ ē ɔclusio.3.
.s. ꝙ iusticia legalis ē virt⁹ maxīe pfecta: ⁊ p
bat̄ sic: illa virtus q̄ cōtingit bene vti nō solū
ad seipsū: sed etiam ad alterum ē virtus ma
xime perfecta: quia perfectius ē bene vti vir
tute ad seipsum ⁊ ad alterum q̄3 ad seipsū tm̄.
sed iustitia legali cōtigit vti ad alterum ⁊ nō
solum ad seipsum: quod non contingit omni
bus virtuosis scilicet bene vti virtute ad alte
rum: quia multi possunt vti virtute in pprijs
⁊ ad seipsos qui non possunt vti virtute i his
que sunt ad alterum ut manifestum est. io iu
sticia legalis ē virtus maxime perfecta. Ma
ior.s. ꝙ perfectio virtutis attenditur penes
hoc ꝙ vnus bene se habet ad alterum decla
ratur per prouerbium biātis: qui fuit vn⁹ de
septem sapientibus quod ē tale: principat⁹ vi
rum ondit.s. vtrum sit perfectus vel insuffici
ens. ille qui ē princeps iam se habet in cōmu
nicatione ad alterum. ad principem enim pti
net gubernare subditos: ⁊ disponere ea que or
dinant̄ ad bonum cōmune. ⁊ ex hoc patet ꝙ p
fectio virtutis attenditur ex hoc ꝙ vnus be
ne se habet ad alterum. ⁊ sic pʒ maior ⁊ minor
etiam.s. ꝙ iusticia legalis ē ad alterum decla
ratur p aliud prouerbium: quod ē tale Sola
enim iusticia inter alias virtutes videtur esse
alienum bonū: quia ē ad alterum inq̄3tum tē
dit operari ea que sunt vtilia alteri. ut cōmu
nitati vel principi cōitatis. Alie autem virtu
tes intendunt operari bonum pprium: ut tē
perantia intendit quietare animū a turpibus
concupiscentijs. ⁊ sic de alijs virtutibus ⁊c.
Pessimus quidem igit̄. Ex his concludit con
clusionem intentam.s. ꝙ iusticia legalis est p
fectissima virtus. ⁊ iustus legalis optimus i
ter virtuosos. ⁊ dicit ꝙ sicut ille ē pessimus q
vtitur malitia non solum ad seipsum: sed ad
amicos: ita ille ē optimus qui vtitur virtute
non solum ad seipsum: sed etiam in compara
tione ad alios. hoc enim ē maxime difficile. sic
igitur patet ꝙ iustus legalis ē optimus. ⁊ iu
stitia legalis ē perfectissima virtus. Hec qui
dem igitur iusticia. Ex iam dictis concludit
vnum quod prius narrauit: ⁊ ē ꝙ iusticia le
galis nō ē pars virtutis: sed tota virtus. ⁊ hec ē conclusio.4. ⁊ pba

tur ex precedentibus sic: illa virtus ad quam
pertinet vti qualibet virtute ē tota virt⁹. sed
ad iusticiam legalē pertinet vti qualibet vir
tute ideo ⁊c. maior patet ⁊ minor declarat̃. nā
ad iusticiam legalem pertinet vti omni virtu
te qua contingit vti ad alterum: sed omni vir
tute contingit vti ad alterum. ⁊ ideo conclu/
dit ꝙ hec virtus. s. iusticia legalis non ē pars
virtutis: sed ē tota virtus. neq̄ iniusticia con
traria iusticie legali ē pars malicie: sed ē tota
malicia. Quid autem differt. remouet dubiū
q̄ sm̄ p̄dicta posset alicui videri ꝙ iusticia le
galis ⁊ virtus simpliciter dicta essent omnio
idem: ⁊ ꝙ quelibet virtus moralis esset iusti/
cia legalis cū qualibet virtute morali ꝯtigat
vti ad aliū: quod videtur esse ꝓprium virtu/
ti legali. Istud remouet ⁊ ostendit quomō dif
ferunt virtus ⁊ iusticia legalis. ⁊ dicit ꝙ ma/
nifestum ē ex his que dcā sunt ꝙ iusticia lega
lis ⁊ virtus sunt idem sm̄ substantiam: sȝ non
sunt idem sm̄ rōnem. nam illud idem quod ſ
comparatione ad alterum dicit̃ iusticia sȝ se
⁊ sm̄ ꝙ ē talis habitus dicit̃ simpliciter vir/
tus. Hic occurrunt duo dubia. p̄mum ē. vtrū
iusticia legalis distinguitur specifice ab alys
virtutibus. secundū dubium vtrum iusticia
sit p̄clarissima virtutum. Ad p̄mum arguitur
⁊ videtur ꝙ non sit virtus distincta: quia om
nis virtus specie distincta ab alys ē pars sub
iectiua virtutis. sed iusticia legalis non ē pa
subiectiua virtutis: ut patet per philosophuȝ
in textu qui dicit: quia iusticia legalis non est
pars virtutis: sed ē tota virtus. ergo ⁊c. Iteȝ
iusticia legalis ē eadem sm̄ substātiam cū vir
tute in cōmuni per philosophum in textu. sed
virtus in cōmuni nō distinguitur specie a su
is speb⁹. igit̃ iusticia legal̄s n̄ distinguit̃ spē ab
alys virtutibus. In oppositum videtur hic
esse philosophus qui diuidit iusticiaȝ in iusti
ciam legalem ⁊ particularem. Item tertio po/
litice dic̄ ph̄s ꝙ non ē eadem virtus boni vi
ri et boni ciuis. sed aliquis dicitur bonus vir
absolute per alias virtutes: et per iusticiam
legalem dicitur bonus ciuis. igitur ⁊c.

Ad scōm dubium arguitur p̄bando ꝙ iusticia
non est p̄clarissima virtutum: quia magis lau
dabile ⁊ magis p̄clarum est dare suum: quod
fit per liberalitatem q̄ȝ dare alienum: quod fit
per iusticiam. igitur liberalitas ē magis lau/
dabilis ⁊ magis p̄clara q̄ȝ iusticia. Item quāto
aliqua virtus ē circa magis difficile tanto me
lior ē ⁊ p̄clarior. sed fortitudo que ē circa peri/
cula mortis ē circa magis difficile: quia diffici
lius ē aggredi pericula mortis q̄ȝ dare vnicui/
ꝗ quod suum est. quod pertinet ad iusticiam.
igitur fortitudo ē melior ⁊ p̄clarior q̄ȝ iusticia.
ideo ⁊c. In oppositū ē philosophus in litera
Ad primum dubium dicunt quidam ꝙ iusti/
cia legalis distinguitur ab alys virtutibus: si
cut totum integrale a suis partibus. nam iusti
cia legalis ē tota virtus: ⁊ non est pars virtutis
sicut dicit philosophus. Istud tamen nō vide
tur verū: quia sicut iusticia legalis est tota vir
tus: ita iniusticia illegalis est tota malicia: sic
dicit philosoph⁹. Si igitur iusticia legalis rēt
quoddam aggregatum ex omnibus virtutib⁹
sequeretur ꝙ iniusticia legalis esset quoddaȝ
integrale aggregatum ex omnibus vitys: hoc
ē impossibile. quia si esset hoc verum null⁹ pos
set habere iniusticiam illegalem: nisi hēret o/
mnia vicia: ⁊ sic nullus posset esse iniustus il
legalis: quia si aliquis esset talis ille haberet
omnia vitia: ⁊ sic idem homo esset prodigus ⁊
illiberalis ⁊ audax ⁊ timidus: ⁊ sic ꝯtria inesēnt
eidem simul in actu: quod est impossibile. non
igitur ē iniusticia illegalis totuȝ integrale ag/
gregatum ex omnibus vitys. ⁊ per consequēs
iusticia legalis non ē aggregata ex omnib⁹ vir
tutibus. Item philosophus in textu dicit ꝙ iu
sticia legalis ⁊ virtus sunt idem realiter. sȝ sm̄
esse hoc est sm̄ diffinitionem non sunt idem. sȝ
sm̄ ꝙ ad alterum. s. ad bonum cōmune sic di
citur legalis: ⁊ sm̄ ꝙ est talis habitus: sicut di
citur virtus simpliciter. ex hoc arguitur sic: q̄
cunq̄ sunt eadem sm̄ substantiam de quocun
ꝗ dicitur vnum de eodem dicitur reliquū. sed
iusticia legalis ⁊ virtus sunt idem sm̄ substan
tiam: ⁊ virtus vere p̄dicatur de omni virtute
igitur iusticia legalis vere p̄dicatur de omni
virtute. sed aggregatum ex omnibus virtuti/
bus non predicatur vere de omni virtute. igi
tur iusticia legalis non ē totum integrale ag/
gregatum ex omnibus virtutibus. ideo vide
tur mihi sm̄ intentionem philosophi ⁊ cōmen
tatoris hic. ꝙ iusticia est cōmunis per p̄dicati
onem d̄ omni virtute morali: quia omnis vir
tus cuius actum lex precipit ē iusticia legalis
sm̄ philosophum. sed actus omnium virtutū
precipit lex: ideo omnis virtus est iusticia le/
galis. Sciendum est igitur ꝙ iusticia legalis
ē virtus qua homo bene disponitur in ordine
ad bonum cōmune. ⁊ iusticia particularis per
quam homo bene disponitur ad bene operan/
dum in ordine ad personam singularem. ⁊ vir
tus simpliciter accepta ē habitus per quē ho
mo bene disponitur in ordine ad seipsum. nūc
autem per eundem habitum per quem hō bn̄
disponitur in ordine ad seipsum bene disponi
tur in ordine ad bonum cō e. n ā p̄ tēperantiaȝ
homo bene disponitur in seipso: ⁊ per tēperan
tiam homo bene disponitur in ordine ad bonū
commune. Temperatus enim mediante virtu
temperātie bn̄ viuit in cōītate nō faciēdo iniu
riam alteri ꝓpter concupiscētiā suā adiplēdā
⁊ mansuetus bene viuit sm̄ se ⁊ sine perturba
tione: ⁊ etiam bene viuit in cōmunitate absq̄

contumelia ⁊ ita ⁊ rixa. ideo dico ꝙ virtus et iusticia legalis sunt eiusdem cōmunitatis q̄n tū ad supposita. nec ē iusticia legalis virtus specialis distincta ab alijs virtutibus: sic nec hoc cōmune virtus ē virtus distincta. ⁊ ideo dicit philosophus ꝙ iusticia legalis ē tota virtus: quia est totum vniuersale continens sub se omnez virtutem in ordine ad bonum cōe. Dico etiam ꝙ virtus inq̄ntum legalis est perfectior seipsa inq̄ntum est virtus. nam fm̄ ꝙ ꝑficit hominem in ordine ad bonum cōmune ē perfectio: q̄m fm̄ ꝙ ꝑficit hominem fm̄ se. ⁊ iō dicit philosophus ꝙ iusticia legalis. i. inquantum legalis est ꝑclarissima virtutum. Ad ratōnes in oppositum dicendum ꝙ philosophꝰ distinguit inter iusticiam legalem ⁊ particularē iusticiam non sicut inter partes subiectiuas iusticie: sed sicut inter superius ⁊ inferius quō in scdō phicoꝝ distinguit inter casum ⁊ fortunaz per h̄ qd̄ omne ꝙ fit a fortuna fit a casu ⁊ non econuerso. ⁊ in quarto huius distinguit inter liberalitatem ⁊ magnificentiaz tanq̄ inter superius ⁊ inferius. Ad aliud. s. cum dicitur ꝙ nō est eadem virtus boni viri ⁊ boni ciuis. dicu ꝙ est eadem virtus fm̄ substantiam ⁊ ē alia fm̄ diffinitionem. quia virtus boni ciuis fm̄ ꝙ huius est in ordine ad bonum cōmune ciuitatis. Ad secundum dubium est dicendū ꝙ iusticia legalis inquantum est legalis est ꝑclarissima omniū virtutum moralium inq̄ntum sunt morales: quia finis iusticie legalis fz ꝙ huius ē melior: ⁊ obiectum ē melius. nam finis iusticie legalis ē conseruatō boni cōmunis ⁊ obiectum eius ē obiectum cōmune: quod est melius ⁊ diuinius q̄ bonuz particulare: ut pz ex primo huius. alie autez virtutes sunt circa obiectum particulare et finem particularem ergo ⁊c. Dico etiam ꝙ iusticia particularis est preclarior omni alia virtute morali: quia iusticia particularium est in voluntate: ⁊ alie virtutes morales sunt in appetitu sensitiuo: ut declaratum est in fine primi huius. sed volūtas ē perfectior appetitu sensitiuo. ergo: Item alie virtutes morales intendunt bonum hominis in ordine ad seipsum. sed operari bonum in ordine ad alterum: quod est alienum bonum ē difficilius q̄ operari bonum ꝓpriuz. ⁊ illa virtus que ē circa difficilius est magis ꝑclara. Ad ꝑmum in contrarium dicendum ꝙ dare suuz ꝓpriuм ē magis laudabile q̄ dare alienuz ceteris paribus. si autem cetera non sunt paria non oportet: ⁊ in ꝓposito cetera nō sunt paria quia liberalitas solum intendit bonum ꝓprium: ⁊ iusticia legalis intendit bonum cōe. ⁊ iusticia particularis intendit bonum ꝓpriū: ⁊ etiam alienum. Ad aliud cum dicitur ꝙ fortitudo est circa magis difficile q̄ iusticia. Dicēdum ꝙ illa virtus que ē circa magis difficile ē melior ceteris paribus: sed hic non sunt cetera paria: quia obm̄ iusticie legalis ē bonū cōmune ⁊ etiam materie omnium aliarum virtutum sunt obiecta iusticie legalis: ⁊ etiam iusticia ē vtilis omni tempore. vnde philosophꝰ ꝑmo rhetorice dicit ꝙ fortes laudantur: quia sunt vtiles tempore belli. iusticia autem vtilis est tempore belli ⁊ tempore pacis. vnde si omnes homines essent iusti non indigeremus fortitudine: sed adhuc indigeremus iusticia.

Capitulum secūduz

ꝑmi tractatus declarans ꝙ preter iusticiam legalem que ē cōmunis virtus est quedam iusticia que ē particularis virtus: quod ostenditur per hoc ꝙ ē quedam particularis malicia ab alijs distincta: ⁊ ꝙ iusticia que est cōmunis virtus: ⁊ iusticia que ē particularis virtus conueniunt in nomine: quia cōmunis in diffinitione fm̄ idem genus inq̄ntū vtraq ē ad alterum. differunt tamen: quia iusticia legalis respicit cōmune bonum: ⁊ respicit totaz materiam moralem. ⁊ iusticia particularis respicit bonum persone particularium: ⁊ quia iusticia particularum quedam ē distributiua q̄ consistit in distributionibus aliquorum cōiū que sunt diuidenda inter eos qui cōmunicant ciuili cōmunicatione siue sit honor siue pecunia vel quicquid aliud pertinens ad bona exteriora: vel etiam ad mala: sicut labor expensa ⁊ similia. Et alia ē iusticia particularis cōmutatiua q̄ constituit rectitudinem iusticie in cōmutatōibus fm̄ quas transfertur aliquid ab vna persona in alteram fm̄ ꝙ fm̄ iusticiam distributiuam transfertur aliquid de cōmuni ad singulos. Deinde subdiuidit iusticiam distributiuā in duas species fm̄ cōmutationes duplices. s. voluntarias ⁊ inuoluntarias: ⁊ inuoluntarias in occultas ⁊ violentas.

Querimus autem

eam que in parte virtutis iusticiā. Est enim quidam ut dicimus. similiter autem ⁊ de iniusticia q̄ fm̄ partem. Signum autem quoniam ē fm̄ alias quidem enim malicias q operatur iniuste quidem facit. auare facit autem nihil: puta qui abiecit clypeum ꝓpter timorem: vel qui maledixit ꝓpter iram: vel qui non adiuuant pecunijs ꝓpter illiberalitatem: quoniam autem auare facit multotiēs: neq fz vnā tolium. sed tamen neq fm̄ oēs. fm̄ maliciam autez quandā vituperamꝰ. n. et fz iniusticiam Est ergo alia quedā iniusticia ut pars quedam totius. ⁊ iniustum quoddam in parte totiꝰ iniusti eius quod ē ꝑter legem. Adhuc si hic quidē lucrandi gratia mechatur ⁊ accipiat. Hic aūt apponens ⁊ iacturā patiens ꝓpter concupiscētiā: Iste quidē luxuriosus videt̄ vtiqz ē magi

Auarus. Ille ãt iniustꝰ luxuriosus aũt non.
Manifestuʒ enī ergo quoniã ꝓpter lucrari.
Adducit ea alias quidem oẽs iniustificatiões
sit relatiõ ad quãdã maliciã sẽper: puta si me
chatꝰ ẽ ad luxuriã: si derelinquit ducem exer
citus ad timiditateʒ si percussit ad iram. si aũt
lucratꝰ ẽ ad neqʒ vnã maliciaʒ. sed vẽ ad iniu
sticiam. quare manifestũ quoniã iniusticia ꝑi
ter totã. alia in parte.

Istud ẽ capitulum scđʒ p̃mi tractatꝰ in quo
determinaĩ de iusticia in pticulari: osten
dendo que ⁊ qualis ẽ: ⁊ q̃ sunt eiꝰ species. ⁊ cõ
tinet istud capitulũ. 4. partes pñcipales. In
prima ostendit ꝙ preter iusticiaʒ legaleʒ que
est cõis virtꝰ ẽ alia iusticia que ẽ virtus parti
cularis. In secunda ibi: Uniuoca. ponit cõue
nientiaʒ ⁊ differentiam inter iusticiaʒ legaleʒ
⁊ iusticiam particulareʒ. ⁊ epylogat q̃ dicta sūt
⁊ ostendit q̃ restant dicenda. In tertia pte ibi:
Facitus eũ. mouet q̃ndam dubitationẽ quã
dicit posteriꝰ esse soluendã. In q̃rta parte ibi:
Eiꝰ aũt que ſm parteʒ. diuidit iusticiaʒ parti
cularem in iusticiam distributiuaʒ: ⁊ iusticiã
cõmutatiuam. ⁊ etiam subdiuidit iusticiã cõ
mutatiuã ſm differẽtiaʒ cõmutationum. In
p̃ma igitur parte ꝓponit intentionem suã que
pʒ. deinde ꝓbat ꝙ preter iusticiam legalẽ que
ẽ cõmunis virtus ẽ alia iusticia particularis
virtus. ⁊ hec ẽ conclusio quinta: que ꝓbatur
sic: preter iniusticiam que ẽ cõmunis malicia
ẽ quedam iniusticia que ẽ particularis mali
cia. igitur p̃ter iusticiam legalem que ẽ cõmu
nis virtus ẽ alia iusticia quedã que ẽ particu
laris virtus. consequentia pat perʒ hoc ꝙ ha
bitus cognoscuntur ex contrarijs: ut dictum
ẽ supra. ⁊ etiaʒ patet per hoc ꝙ habitus cogno
scuntur ex contrarijs: ut dictum ẽ supra: ⁊ eti
am patet ex hoc ꝙ alteri ⁊ alteri virtuti ꝯtra
riatur alia ⁊ alia malicia. ⁊ ideo si malicie sint
plures oportet ꝙ virtutes etiam sint plures.
Anteredens ꝓbatur tripliciter. p̃mo sic illa q̃
possunt ad inuiceʒ separari sunt distincta. sed
iniusticia illegalis põt separari ab auaricia q̃
ẽ iniusticia particularis. igitur preter iniustici
am illegalem ẽ quedam alia iniusticia que ẽ ma
licia particularis. maior huius rõnis ẽ nota ⁊
minor ꝓbatur: ille qui operatur ſm alias par
ticulares malicias facit iniuste ſm iniusticiaʒ
illegalem: quia facit quod lex ꝓhibet ⁊ tñ nõ
facit auare: ut. s. accipiat aliquid de alienis in
iusto domino: sicut cum aliqs miles abycit cly
peum in bello ꝓpter timiditatem aut cum ali
quis dixerit alicui opprobrium propter iram
aut quia non ꝑstitit auxilium amico suo in pe
cunia ꝓpter vicium illiberalitatis ⁊ sic de alijs
malitijs ⁊ per consequẽs iusticia illegalis po
test esse sine auaricia q̃ ẽ spãlis iniusticia. Põt
etiã q̃ẽ econuerso. aliquis enim potest peccare
per auariciam tollendo aliena ⁊ tamen nõ pec
cat ſm aliquaʒ aliaꝝ malitiaꝝ: nec ſm oẽs. et
tñ peccat ſm quandã maliciã: qđ patʒ qz ꝓpẽ
h vituperaĩ q̃si iniustꝰ. ⁊ sic pʒ ꝙ ẽ quedã alia
iusticia que est sicut pars totius virtutis: ⁊ est
spãlis virtꝰ: sĩr ẽt pʒ ꝙ ẽ quoddã iniustũ qđ ẽ
pars iniusti legalis qđ ẽ oẽ iniustũ. Adhuc sĩ hꝰ
quidem. scđo ꝓbaĩ idẽ aña. s. qđ ẽ quedã pticu
lari malicia p̃ter maliciã illegalẽ. ⁊ hec rõ sũi
tur ex ordĩe hitꝰ ad finẽ. ⁊ hec ẽ rõ: ille malitie
sĩ distincte q̃ ordinantur ad distinctos fines.
sed auaricie que ẽ particulari iniusticia ordia
tur ad aliũ finẽ q̃ iniusticia illegalis. igiĩ sunt
malicie distincte. maior declaraĩ p hoc ꝙ hitꝰ
distinguitur ſm distinctiõem finium. nã aliqs
põt cõmittere adulteriũ dupliciter. s. vel ut lu
cret spoliando mulierẽ: vel q̃liter cũqʒ hẽat lu
crũ ab ea. Alio mõ ꝯtigit ꝙ aliqs cõmittat ad
ulterium ꝓpter contupiscentiã nõ ut lucretur
imo apponit aliq̃ñ de suo ⁊ patiĩ iacturã in re
bus suis: ad hoc ut sue ꝯcupiscẽtie satisfaciat
Ille g cõmittit adulteriũ gr̃a lucri nõ ẽ luxu
riosus: qz nõ intendit finẽ luxurie: sʒ magis ẽ
iniustus vel auarus: qz ꝓpter lucrũ facit con
tra iusticiã. sʒ ille qui cõmittit adulteriũ ꝓpẽ
contupiscentiam ꝓprie ẽ luxuriosus: qz ꝓprie
intendit finẽ luxurie: q ẽ satisfacere ꝯcupiscẽ
tie sue. ⁊ sic pʒ maior hꝰ rõnis. s. ꝙ hitus distru
tur p suos fines ad q̃s per se ordinanĩ. Et mi
nor pʒ qz iniusticia illegalis ordinaĩ ad fines
spãlium maliciaꝝ. ideo ⁊c. Adhuc circa alia. q
cũqʒ facit contra aliquã virtutem specialẽ fa
cit contra iusticiam legalem que p̃cipit opera
tiones omniũ virtutũ moralium: sed non quec
cũqʒ facit ꝯ aliquã virtutẽ moralẽ facit iniusti
ciã pticularẽ. ergo p̃ter maliciã illegalẽ ẽ alia
malicia particularis que ẽ iniusticia pticularis
. s. auaricia. maior pʒ ⁊ minor declaraĩ: qz si ali
qs mechaĩ ipse facit ꝯ iusticiam legalẽ. ⁊ refer
tur ad vitiũ luxurie ⁊ si aliqs miles i bello de
reliquerit ducẽ exercitꝰ facit ꝯ iusticiã legalẽ
⁊ reducit h ad malitiam timiditatis. ⁊ si aliqs
inordinate ptatiat primũ hoc reducit ad ma
liciam ire. sʒ si aliqs inordinate lucratꝰ ẽ hoc
non reducit ad aliquã aliã maliciã spãlem. sʒ
ad solam iniusticiam. vnde relinquiĩ: quedaʒ
iniusticia particularis p̃ter iniusticiã q̃ est to
ta malitia: ⁊ eadem rõne est aliqua iusticia p
ticularis p̃ter iusticiam legalem que ẽ tota vir
tus.

Uniuoca autem quoniam diffinitio i eodẽ
genere. Ambe enim in eo ꝙ ad alteruʒ hñt po
tentiam. Sed h quidem circa honorẽ: vel pe
cunias: vel salutem: vel si quoddaʒ habeamus
vno nomine cõphendere hoĩa vel ꝓpter de
lectatiõeʒ q̃ a lucro: hec aũt circa oia circa q̃cũqʒ
studiosus. Quĩ qdẽ igiĩ sĩ iusticie plures. ⁊ qm

est quedã τ altera ꝑter totã virtutẽ: manifestũ
ẽ. q̃ aũt τ q̃l' q̃dã ſomẽdũ. determinatũ ẽ vtriqȝ
iniuſtũ τ illegale τ inequale. Juſtũ aũt τ lega-
le τ equale. ſȝ quidẽ igiꝭ illegale ꝑus deã iuſti
cia ẽ. Quia aũt inequale τ plus non idem ſm
alterum ut ps ad totuȝ. inequale. n. omne ille-
gale. illegale ãt non omne inequale. Plus q̃-
dem igiꝭ oẽ inequale. Inequale autem nõ oẽ
plus τ iniuſtuȝ: τ iniuſticia non eadem: ſed al
tera ab illis. h quidẽ ut ptes. h aũt ut tota. ps
enĩ h iniuſticia dicendũ: τ de iuſto τ de iniuſto
ſilr. ſȝ quidẽ igiꝭ totã virtutẽ ordĩata iuſticia
τ iniuſticia. hec quidẽ totius virtutis exiſtẽs
vſus ad aliũ. hec autem malitie dimittatur
τ iuſtum τ iniuſtuȝ. ſm has enim manifeſtuȝ
quõ determinandũ. Fere. n. multa legalium a
tota virtute precepta ſunt. ſcdm vnãq̃uanqȝ
enim virtutem ꝑcipit viuere: τ ſm vnãquãqȝ
malitiam ꝓhibet lex.

Hec ẽ ſecunda ps huius capituli in q̃ phs
ponit conuenientiã τ differentiam iter
iuſticiam legalem τ iuſticiam particularem. τ
epylogat τ narrat que reſtant dicenda. Primo
igiꝭ ponit conuenientiam que ẽ in eodem noie
. ſ. in hoc nomĩe iuſticia. τ hoc ideo ẽ: qȝ ↄueniũt
in diffinitione ſm ideȝ ẽ genus vtriuſqȝ. Utra
qȝ enĩ deſcribiꝭ ꝑ hoc qđ ẽ eẽ ad alterũ. Scien
dum ẽ ꝙ iuſticia legalis attenditur in ordine
ad aliud qđ ẽ bonũ cõmune τ iuſticia particu
laris ordinatur ad alterum. ſ. ad bonũ ptinẽs
ad aliquã perſonam particularem. Sed h qui
dem. Jſte due iuſtitie. ſ. legalis τ particularis
differũt ex parte materie: qȝ iuſticia particula
ris ẽ circa determinatã materiã moraleȝ. ſȝ iu
ſticia legalis ẽ circa totã materiã moralẽ. vnũ
iuſticia particularis ẽ circa bona particularia
ſm que attenditur cõmunicatõ inter homies
cuiuſmodi ſũt honor pecunia τ ea q̃ pertinent
ad ſalutẽ vel diſpendiuȝ corporis: τ circa alia
hmodi ẽ particularis iuſticia. τ ſi habeamꝰ hec
omnia aliq̃ vno nomĩne comphendere. τ iuſti-
cia particularis non ẽ ſolũ circa res exteriores
ſȝ etiã delectatõem que conſequiꝭ ex lucro ꝑ
quod aliquis accipit aliena non ſm ꝙ debet
vel vltra q̃ȝ debeat. Sed iuſticia legalis τ iniu-
ſticia ẽ vlr circa totam materiam meliorem:
τ circa totum illud circa quod aliquis poteſt
dici ſtudioſus vel' famoſus. Qđ quidẽ igitur
hic epylogat que dicta ſunt τ narrat que ſũt di-
cenda dicẽs ꝙ eſt manifeſtum ex premiſſis ꝙ
ſunt plres iuſtitie ſcilicet legalis τ equalis. ꝙ
ꝑter iuſticiam legalem que eſt tota virtus eſt
quedam particularis iuſticia ſed que τ qualis
ſit poſterius eſt dicẽdum. Determinatum eſt
etiã ꝙ iniuſtũ dr̃ ineq̃le τ illegale τ iuſtũ dr̃ ex
eq̃le τ legale τ ſm ꝙ ẽ duplex iuſtuȝ ẽ duplex
iuſticia. Quia aũt eq̃le ſȝ iniuſtũ qđ ſe hȝ ut plꝰ
τ ineq̃le nõ ſũt penitꝰ idẽ: ſȝ alterũ, eſt ut ps et
alterũ ẽ ut totũ. nã oẽ qđ ẽ plꝰ ẽ ineq̃le: ſȝ nõ ↄuer-
tiꝭ. qȝ qđ ẽ ĩ iuſticia ineq̃lis eo ꝙ hȝ minꝰ q̃ ma
lis: τ ita eẽ ĩ plꝰ ẽ ut ps: τ eẽ ineq̃le ẽ ut totũ. Si-
miliꝭ iuſticia q̃ dr̃ ineq̃lis nõ ẽ oio idẽ cũ iniuſti
cia illegali: ſȝ cõpaꝭ ad illã: ſicẽ ps ad totũ. τ ſilr
cõparatur iuſticia eq̃litatis ad iuſticiã legalem.
Quare de ea q̃ in ꝑte narrat de q̃ hoꝝ ſit agen
dũ: τ dicit ꝙ de iuſticia pticulari ſilr de iuſto τ
iniuſto pticulari ẽ dicendũ: τ dimittenda ẽ iuſti
cia legalis: τ iuſtũ τ iniuſtũ legale. iſta. n. ſũt or-
dinata ſm totã virtutẽ. Ad iuſticiã. n. legalem
ptinet vſus totiꝰ virtutis ad aliũ. τ ad iniuſticiã
illegalẽ ptinet vſus totiꝰ malicie. Manifeſtũ
ẽ et quõ iſtud iuſtũ. ſ. legale τ iniuſtũ ſibi oppo-
ſitũ debẽt determinari: qȝ iſta ſũt que determi-
nanꭍ a lege. maior. n. ps legaliũ ꝑceptoꝝ ꝑcipi
unꭍ ſm ꝙ ↄueniunt toti virtuti. lex. n. ꝑcipit
viuere ſm vnãq̃ȝ virtutẽ: τ ꝓhibet viuere
ſm vnãquãqȝ maliciã. Sunt et aliq̃ lege dter-
minata que nõ ptinẽt directe ad alicuiꝰ vſum
virtutis: ſȝ ad aliã diſpoſitiõeȝ bonoꝝ exterioꝝ.
Factiua ãt totiꝰ virtutis ſũt legaliũ quecũqȝ
lege poſita ſũt circa diſciplinã que ad cõȝ. De
eo ãt que ſȝ vnãq̃ȝ diſciplinã: ſȝ quã ſimplr
vir bonꝰ ẽ: vtꝝ politice ẽ vl alteriꝰ: poſterius
determinandũ. Nõ. n. forte idẽ τ viro bono eẽ
τ ciui oĩ. mouet quandã dubitatiõẽ: qȝ manife
ſtũ ẽ ꝙ ea que ſũt lege poſita ſũt factiua totiꝰ
virtutis q̃ iſtruiꭍ hõ ĩ ordie ad bonũ cõe. ẽ etiã
quedã alia diſciplina q̃ hõ iſtruiꭍ ad actꝰ vir-
tutũ ſm ꝙ cõpetit ſibi ſingulariter ĩ ordie ad
ꝓpriũ bonũ inq̃tũ ꝑ h hõ efficiꭍ bonꝰ in ſeipſo
Eſt igiꭍ dubitatõ vtꝝ hmõi diſciplina ꝑ quã
hõ iſtruiꭍ ad actꝰ virtutũ ſȝ ꝙ ſibi cõpetit ſin
gulariꭍ: τ ĩ ordie ad ꝓpriũ bonũ ptineat ad po
liticã vl ad aliquã aliã ſciaȝ. τ h dicit eẽ poſte
riꝰ determinandũ. ſ. ĩ libro politice: vbi oñdiꭍ
ꝙ nõ ẽ illud ſimplr eẽ bonũ virũ τ eẽ bonũ ci
uẽ ſm quãcunqȝ politiam.

Eius autem que ſm parteȝ iu-
ſticie: τ ſȝ ip-
ſam iuſti. vna qdeȝ ẽ ſpecies q̃ in diſtributio
nibus honoris vel pecuniaruȝ vel alioꝝ que
cunqȝ cõmuniũ partibilia cõicantibus vrba-
nitate. Jn his enim ẽ τ ineq̃le habere τ eq̃le al-
ceꝝ ab altero. vna ãt q̃ ĩ cõmutatõibꝰ directi-
ua. huiꝰ ãt ptes due. Cõmutationũ. n. he qdeȝ
volũtarie ſũt. he ãt ĩuolũtarie. volũtarie qdẽ
tales: puta venditõ ẽptio mutuatio fideiuſſio
vſus depoſitio ↄductio. voluntarie ãt dicunꭍ
qm̃ ꝑncipꝰ cõmutationũ haꝝ volũtariũ. Jnuo
lũtariaꝝ ãt he qdẽ occulte: puta furtũ mechia
veneficiũ ꝓlogogya ſerui ſeductio dolooccĩſio
falſum teſtimoniũ. he ãt violenꭍ: puta verberatio
vinculõ mors rapia orbatũ accuſatõ iniuriatio.

Hec ẽ. 4. ps ꝑncipalꝭ huiꝰ capli in q̃ ꝑtermiſ-
ſa iuſticia legali diuidit iuſticiã pticula-
rẽ ĩ duas ſpẽs. ſ. ĩ iuſticiã diſtributiuã τ cõmu

tatiuam: ꝛ subdiuidit iusticiā cōmutatiuā fm urāz cōmutationū. ꝑmo ergo pōit vnā spēz p ticularis iusticie dicens q̄ vna spēs particula ris iusticie ꝛ similiter iusti ē q̄ secūdum ipsam diuiduntur illa que sunt in distributionibus aliquorum cōmunium que sunt diuidenda in ter eos qui cōmunicant ciuili cōmunicatiōne siue sit honor siue pecunia siue sit aliud quod pertinet ad bona exteriora vel etiam mala cu iusmodi sunt labor expense ꝛ similia. Et q̄ cir ca distributiones cōmunium inter eos qui cō municant cōmunicatione ciuili sic iusticia p ticularis ꝓbatur. ꝛ ē conclō. 6. vbicūq; ē reperi re equalitatem ꝛ ieq̄litatē vni⁹ ad alterū. i. reperire iusticiam ꝛ iiusticiā particularē vt ul ctū ē quia ad iusticiaz particlarē pertinz eq̄ litas vni⁹ ad alterū ꝛ ad iniusticiaz particula rez pertinet inequalitas vnius ad alterū: sed circa distributionē bonoꝝ cōmuniū inter eos qui cōmunicant cōmunicatione ciuili ē repire equalitatem ꝛ inequalitatem. ideo ꝛc. vna au tē. alia v̄o species particulař iusticie ē iusticia cōmutatiua que constituit rectitudinem iusti cie in cōmutationibus scōm quas transfertur aliqd ab vna persona in aliam. vnde secūdū iusticiam cōmutatiuā transfertur aliquid ab vna p̄sona in aliam vt patet in emptione ꝛ vē ditione. sed secūdum iusticiam distributiuaz transfertur aliqd̄ a cōmuni ad personaz singu larem. Dalus autem partes. subdiuidit iusti ciam cōmutatiuam scōm differentiam cōmu tationū: ꝛ dicit q̄ iusticie cōmutatiue sunt. ꝛ partes eo q̄ duo sunt genera cōmutationum quedam. n. sūt cōmutatōnes volūtarie ꝛ que dam inuolūtarie ꝛ dicūť ꝯmutatōnes volunta rie ꝑpter hoc q̄ principiū cōmutationis ē vo luntarium ex vtraq; parte sicut patet ī uendi tione ꝛ emptōne quibus vnus transfert domi niū rei sue in alterum ꝑpter p̄cium ꝛ ī cōmu tatione scōm quā aliqs rē suam tradit alteri vt equale recipiat ꝛ ī fideiussōne per quā aliqs volantarie se constituit debitorem pro alio. et in vsu quo aliquis vsum rei sue alteri gratis concedit reseruato sibi dominio rei ꝛ in deposi tione per quā deponit rē suam apud aliuz ī cu stodia ꝛ in conductione per quā aliquis vsum rei aliene accipit ꝓ precio. Inuoluntariarum autem. Subdiuidit alterū membrum scilicet commutationem inuolūtariam. quia quedaz ē commutatio inuolūtaria ꝑpter ignorantiaz ꝛ quedam ꝑpter violentiam. Dicit igiť q̄ cū mutationū inuolūtariarū q̄dam sunt occulte ꝛ q̄dam manifeste. occulte vt furtum quo ali quis occulte recipit rem alterius ipso inuito. Mechia. i. adulterium quo aliquis occulte ac cedit ad vxorem alterius cum ea cōmiscendo Ueneficium. quando aliquis occulte ꝑcurat veneficiū ad occidendū vel ledendū. Parago gia. i. deriuatio vel deductio: puta cū aliqs d riuat aquam alteri⁹ ad alium locū. Serui se ductio. sicut cū aliqs seruum alteri⁹ seducit: vt a domino suo fugiat. Dolooccisio. i. dolosa occisio que fit occulte per vulnera fraudulen ter illata. falsuz testimoniū scilicet quo aliqs veritatem p mendaciū occultat. Hec autē vio lente quedā. quedā sūt cōmutatōes inuolunta rie p violentiam que fiunt p violentiā manife stam: sicut aliquis inferat violētiam verberā do ligando vel occidēdo siue vi capiendo bōa alterius. vł orbatio. i. orbādo gentes p occisio nem filiorum. accusatio. hoc ē cum fit violētia in famam qđ fit accusādo. murmuratio iniuria ꝛ o. i. iniurias siue cōtumelias irrogādo. Intelli gendū ē q̄ voluntariū in cōmutatōnibus ui uersificat spēm iusticie quia in commutationi bus fit subtractio solius rei quā oz recōpensa ri fm equalitatem iusticie. sȝ ī cōmutationib⁹ inuoluntarys non solum fit subtractio rei sȝ ēt fit iniuria. vnde raptor non solū cōpellitur reddere rē quā rapuit sed ēť vltra debet puni ri ꝑp iniuriam quā intulit. ꝛ qz īuoluntarium est duplex. s. p violētiā ꝛ p ignorantiam sicť dictū ē in. 3. hui⁹. iđ īuoluntarias cōmutatōes diui d ꝛ in occultas que fiunt p ignorantiā ꝛ in eas que manifeste fiunt p violentiam

Capitulum .3. pmi tractatus quinti libri de iu

sticia distributiua. iquo p iiustum eē i equale. ōndit iustū eē eq̄le ꝛ mediū pluris ꝛ minoris. ꝛ p hoc q̄ iusticia ē medietas ꝛ q̄ iustū fm q̄ ē equale ē i minimis duob⁹ fm v̄o q̄ iu stum distributiuum ē i minimis. 4. se hn̄tibus ad inicē proportionalr. s. vt persona se hēt ad p sonā sicut res distributa ad rem distributam quibus non sic habentibus fiunt pugne ꝛ ac cusationes. Deinde ex eo q̄ secundum per uī guitatem idē ostendit scilicet q̄ iustum distri

butiuum sic esse proportionabile aduertens i
qb⁹ diuersis diuersi mēsurant dignitatez. ꝙ
proportionabile non solum ē in numeris sz ēe
in rebus numeratis ꝙ quis proportionabile
in quattuor nūmis ē medium. Justum autem
proportionabile. Justum distributiuum i toe
erit ꝛ medium consistens i proportionabilita
te geometrica disiūcta. ꝛ ꝙ iiustū huic opposi
tum ē ꝓter ꝓportionabilem.

Via autem et iniustum in equalis ꝛ iniu
stum inequale manifestum ē. ꝛ mediū
aliquod ē iusti. hoc autez ē equale in quali. n.
operatione plus ꝛ minus ē ꝛ equale. si igitur
iiustum ē iequale. Justum equale: qd ꝛ sine ra
tione videtur omnibus. quia autē equale me
dium iustum mediuz quoddaz vtriqz erit. Est
autem equale vt i minimis duobus. Necessa
rium igitur iustum ꝛ medium ꝛ equale essent
ad aliquid ꝛ quibusdam. ꝛ secundum qd qdez
medium aliquorum. Het autez secundū plus
ꝛ minus secūdum ꝙ autem equale ē duobus:
secūdum āt ꝙ iustum aliquibus. ꝛ ad aliquos
ꝛ ad alios enim ē. Necessarium ergo iustum i
minimis eē quattuor quibus eni iustū contin
git ens duo sūt ꝛ in quibus res due. ꝛ eadem
erit eq̄litas qbus ꝛ i qbus. vt enim illa habēt
que in quibus sic ꝛ illa que in quibus. si enim
non equales non equalia habebunt. sed hinc
pugne ꝛ accusationes quādo vel quales non
equalia habebunt. vel non equales equalia
habent ꝛ in distributione suscipiunt. Ad het
ex eo ꝙ secūdum dignitatem hoc manifestuz.
Justum enim i distributionibus cōfitent oēs
scdm dignitatem quandam oportere eē digni
tatem quidem nō eandem dicunt omnes exi
stere. sed democratici quidem libertatem. oli
garchichi quidem diuitias. Quidam āt gene
ris nobilitatem. Aristogatici āt virtutem.

Istud ē capitulum tertiū ꝑmi tractatus
in quo determinatur de iusto distributio
ostendo qd ē medium ꝛ quale medium ꝛ con
tinet istud capitulum. 2. partes ꝑncipales. Jn
prima ostendit ꝙ iustum distributiuuz ē me
diū scdm quādā ꝓportionabilitatē. Jn secunda
ibi. ē āt iustū ꝓportionabile. ostdit qualis ē ꝓ
portionabilitas scdm quā attēditur iustum i iu
sticia distributiua. prima pars continet duas
ꝑticulas. Jn prima ostdit ꝙ iustum ē mediuz
Jn secūda ibi. ē autez equale. ostdit ꝙ iustum
ē medium secūdum ꝓportionabilitatem quā
dam. Jn prima igitur particula probaꝰ ꝙ iu
stum scdm iusticiā distributiuam ē medium. et
hec ē cōclusio. 7. ꝛ probatur sic. illud qd ē eq̄
le ē medium sed iustum ē equale. s. inter plus
ꝛ minus. igitur iustum scdm iusticiā distribu
tiuam ē medium. maior patet de se mãifestuz
ē enim ꝙ equale ē medium inter plus ꝛ minꝰ

ꝛ minor probatur per hoc ꝙ iniustum opposi
tionum iusto distributiuo ē inequale. sed ineq̄
li non opponitur nisi equale ꝛ iusto opponiꝰ i
iustuz. igitur iustum secundum iusticiā distri
butiuam ē equale de tali enim iusto scilicet se
cundum distributiuam iusticiam loquitur in
ꝑsenti. Minor scilicet ꝙ iustum ē equale ē ma
nifesta omnibus absqz omni ratione probāte
quia igitur iustum qd ē equale ē medium iter
plus ꝛ minus vt dictum ē consequens ē ꝙ iu
stum sit quoddam mediuz. Est autez equale.
Hec ē secunda particula in qua ostenditur ꝙ
iustum secundum iusticiam distributiuam ē
medium secundum aliquam proportionabili
tatē. ꝛ hec est conclusio octaua ꝛ ad probandū
istam conclusionem supponit duo. ꝑmum est
ꝙ equale consistit ad minus in duobus inter
que consideratur equalitas. secundum quod
supponit ē ꝙ iustum sit ad aliquod. hoc ē per
respectum ad alterum ꝛ inquantum ē equale
ē in quibusdam rebus secundum quas atten
ditur equalitas inter duas personas. vnde iu
stum inquantum ē equale oportet ꝙ sit dua
rum rerum ꝛ inquantum ē iustum oportet ꝙ
aliquorum ad aliquos alios hoc est inter du
as personas. His suppositis arguitur dupli
citer. primo sic. illud medium qd consistit ad
minus in quattuor quorum proportio vnius
ad alterū ē sicut proportio reliqui ad reliquū
ē medium secundum aliquam proportionabi
litatez. sed iustum secundum iusticiam distri
butiuam consistit ad minus in quattuor quo
rum proportio vnius ad alterum ē sicut pro
portio reliqui ad reliquum. ideo ꝛc. Maior
patet quia proportionalitas ē similitudo seu
equalitas duarum proportionum. ideo qd est
medium secundum equalitatem duarum pro
portionabiliū ē medium secundum aliquam
proportionabilitatem. ꝛ minor patet. naz vbi
fit iustum per iusticiam distributiuam ibi sūt
duo homines quibus obseruatur iusticia. et
due res in quibus fit iusticia. ꝛ ad rationem
huiusmodi iusticie oportet ꝙ sit eadem quali
tas personarum quibus fit iusticia ꝛ reruz in
quibus fit iusticia vt scilicet sicut res se hēnt
ad inuicem ꝛ ita persone alioquin non hēbunt
equalia sibi. Sed ex hoc fiunt pugne ꝛ acusa
tiones quasi sit pretermissa iusticia quia vel
equales non recipiunt equalia in distributio
ne bonorum communium vel non equalibus
dantur inequalia vt si inequaliter laboranti
bus dentur stipendia equalia autem equaliꝰ
laborantibus dentur stipendia inequalia ꝛ sic
patet ꝙ medium iusticie distributiue accipiꝰ
secundum quandam proportionabilitatem.
Adhuc ex eo. scdo probatur eadē conclusio scdm
rationem dignitatis sic. iustum dicitur esse in
distributionibus quando vnicuiqz daꝰ scdm di

gnitatem.s.quando vnicuiq3 datur qd dignū ē ei dari ⁊ in hoc designatur quedam pportō nabilitas vt.s. hoc sit ita dignum vni sicut alii id est dignum alti i verumtamen distributionis dignitatem non omnes s3 idem attendunt Quia in policia democratica in qua plebs dominatur attenditur dignitas secundum libertatem quia plebes secundum hanc policiam sunt equales in libertate. ideo reputant dignum esse vt equaliter eis distribuatur. Sz in oligarchis policia in qua aliqui pauci principantur mensuratur dignitas secundum diuitias vel secundum nobilitatem generis. vt illi qui sunt excellentiores genere vel ditiores plus habeāt de bonis cōmunibus. In policia vero aristocratica in qua aliqui principātur propter virtutem mensurat dignitas distributionis secundum virtutem vt scilicet ille plus habeat qui ē excellentior in virtute. Intelligendum ē hic q̄ phylosophus h̄ supponit q̄ semper debet fieri distributio de bonis communibus pluribus qui laborauerant p coitate. ⁊ forte hoc ē verum quia toti communitati non potest sufficienter p vnum deseruiri. si tamen vnus solus laborauerit pro cōmunitate ⁊ pcurauerit bonū cōmunitati adhuc posset sibi fieri distributio de bonis cōmunitatis scdm qd ē dignum ⁊ sic fiet sibi iusticia distributiua. vnde non credo q̄ iusticia distributiua ex natura sui requirat plures persōas quibus fiat distributio de bonis cōmunibus q̄uis de facto ratione tocius cōmunitatis requirantur plures pcurantes ⁊ seruientes pro bono cōmunitatis. Intelligendum ē etiam q̄ iusticia dicitur esse medium non per cōmixtionem nec per auersionem extremorum. s3 ē medium per efficientiam quia efficit ⁊ constituit equalitatem nec ē aliter medium.

Est ergo iustū propor

tionale quidē pportionale enim non solum ē monadici nūeri pprium. s3 totaliter numeri. pportionalitas enim equalitas ē pportionis ⁊ in quattuor minimis. disiūcta quidem igr: qm̄ in quattuor manifestum ē. sed ⁊ continua vno. n. vt duobus vtitur. ⁊ bis dicit. puta q̄ a ad eā. q̄. b. ad eā que. g. bis igitur que. b. dicta ē. quare si que. b. ponatur bis quattuor erūt pportionata. Est autem ⁊ iustū in quattuor minimis ⁊ pportio eadem. diuisa enim sunt siue ⁊ quibus ⁊ que. Erit ergo vt. a. termin⁹ ad. b. ita. g. ad. d. ⁊ pmutatim ergo vt. a. ad. g. b. ad d quare ⁊ totum ad totū. qd distributio coniungit. ⁊ si sic componat: iuste coniungit. ergo. A. termini cum. g. ⁊. b. cum. d. cōnnectio in distributione iustum ē ⁊ medium iustum. Hoc ē preter pportionale. pportionale enim medium. Iustum autem pportionale. Uocant autē talem proportionalitatem geometricam mathematici. In geometria enim accidit ⁊ totum ad totum qd q̄dē pars vt alterum ad alterū. Est autem non continua h̄ proportionalitas. non enim fit vnus numero termin⁹ cui ⁊ quod. iustum quidē3 igitur hoc proportionale. Iniustum autem qd p̄ter proportionale. Fit ergo h̄ quidē plus: hoc autem minus. qd ⁊ in operationibus accidit qui quidem enim iniustū3 facit plus habet q autem iniusta passus minus boni. In malo autem econuerso: in boni enim ratione fit minus malum ad maius malū. Est. n. minus malum magis eligibile maiori. eligibile autem bonum: ⁊ magis maius. species q̄de3 igitur vna iusti hec ē.

Hec est secunda pars principalis huius capituli in qua ostenditur qualis ē proportionalitas secundum quē attēditur iustū in iusticia distributiua ⁊ continet duas particulas. In prima premittit quedam necessaria ad propositū n. In secunda ibi. Est autem iniustum. ostēdit ppositum. s. qualis est proportionalitas scdm quā accipitur iustū scdm iusticiā distributiuam. In prima igitur particula premittit duo de pportionabilitate in coi. p̄mum ē q̄ pportionabilitas non solum repit i numero vnitatum q dicit numer⁹ simplr quā ph̄s vocat hic numer̄ monadicū q̄ idem ē qd nūerus vnitatum. sed pportionabilitas inuenit vbi i q̄bascumq3 inuenit nūer⁹. q2 pportionalitas non ē aliud q̄ equalitas pportionum. vt cu3 equalem pportionem habet hoc ad hoc ⁊ illō ad illud ⁊ proportio ē habitudo vnius q̄titatis ad aliam ⁊ talis habitudo non est solum in numero vnitatum sed in oī habente numerū aut quātitatem. Et in quattuor minimis. 2⁹ qd p̄mittit ē. q̄ oīs pportionabilitas ad min⁹ consistit in quattuor. ⁊ hec ē conclusio. 9. ⁊ debet intelligi hec ꝯclusio. s. q̄ oīs pportionabilitas ꝯsistit in. 4. s̄m rē vl i. 4. s̄m rōez. q̄ pbatur sic. oīs pportōabilitas disiūcta ꝯsistit i. 4 ⁊ oīs pportionabilitas continua ꝯsistit in. 4. s3 oīs pportōabilitas ē ꝯtinua vl disiūcta. iō oīs pportiōabilitas cōsistit ad min⁹ i. 4. Pro itellectu isti⁹ rōis ph̄s ostēdit q̄ pportōabilitas ē disiūcta ⁊ que continua ⁊ intendit q̄ disiūncta pportionabilitas ē equalitas duarum proportionum non conuenientium in aliquo vno termio verbi gratia si dicatur sic: sic se habent. 6. ad tria. ita se habent. 10. ad. 5. iste due pportiones scilicet. 6. ad. 3. ⁊. 10. ad. 5. non conueniūt in aliq̄ vno termio ⁊ ideo proportionabilitas q̄ ē eq̄litas istar̄ duar̄ pportionū dr̄ disiūcta siue discreta. Proportionabilitas vo cōtinua ē pportōabilitas duar̄ pportōnū cōuenientiū i vno t̄mio vt si dicat sic. sic se hn̄t. 8. ad. 4. ita se hn̄t. 4. ad. 2. vtrobiq3. n. ē dupla proportio ⁊ hec pportionabilitas ē continua quia iste

due pportões ꝯueniũt in vno termino. s. in hoc ꝙ dico quattuor hoc viso declaratur maior rõis. pma pars ẽ manifesta. s. ꝙ ois pportõnabilitas discreta consistit ad min⁹ in q̃ttuor. qt ois pportio hꝫ duos terminos ꝛ discreta pportionabilitas ẽ eq̃litas duaꝝ pportionũ nõ ꝯuenientiũ i aliquo vno termino. ꝛ iõ pportionabilitas disiũcta necessario req̃rit. q̃ttuor terminos realr distinctos pportionabilitas ꝛ continua consistit i. 4. terminis fm rõem qt i proportionabilitate ꝯtinua vtimur vno termino vt duob⁹. qt bis accipim⁹ eundẽ terminũ quãdo. s. sic dicim⁹ sicut. a. se hẽt ad. b. sic. b. hẽt se ad. c. nam bis vtimur isto termino. b. ꝛ sic sunt. 4. pportionata. ꝛ sic patet vtraqꝫ ps minoris. Est autem iustum in. 4. Hec ẽ scḋa particula huius partis in qua ostẽditur qualis est pportionabilitas secũdum quam accipitur iustum secũdum iusticiaꝫ distributiuã. ꝛ intẽdit ꝙ iustum distributiuum accipitur fm pportionabilitatem que ẽ equalitas scḋm pportionẽ nõ quantitatem. Ad cuius intellectum ẽ sciendũ ꝙ duplex ẽ pportionalitas quedam geometrica ꝛ hec attenditur secũdum equalitatem proportionis. verbi gratia sicut se habẽt. 4. ad. 6. ita. 6. se. habent ad. 4. hic vtrobiqꝫ ẽ eadẽ proportio. quia vtrobiqꝫ ẽ pportio sexquialtera. sed non ẽ eadem quantitas quia. 9. excedit. 6. i tribus ꝛ sex non excedũt quattuor nisi i. 2. sed arismetrica proportionabilitas accipitur fm equalitatem quantitatis. verbi gratia. sicut octo se habẽt ad sex ita sex se hñt ad quattuor hic ẽ excessus vtrobiqꝫ secundum eandẽ quãtitatem. quia octo excedunt sex in. 2. tantum ꝛ. 6. excedunt quattuor in duob⁹ tm̃. sed hic nõ ẽ eadem pportio quia octo ad sex ẽ pportõ sexquitertia ꝛ sex ad quattuor ẽ pportio sexqualtera. Intendit igitur pħus ꝙ proportionabilitas secũdũ quã attẽditur iustum distributiuũ ẽ pportionabilitas geometrica que. s. consistit inequalitate propottõnum. ꝛ ꝙ ẽ scḋm pportõnabilitatem distinctã. Intendit igitur primo probare. ꝙ iustum distributiuum attendit fꝫ proportionabilitatem q̃ ẽ eq̃litas proportionũ ꝛ hec ẽ conclusio. io. ꝛ probatur sic. i quibuscũqꝫ fũt q̃ttuor termini quoꝝ duo habẽt eandẽ proportionẽ ad inuicẽ quã habẽt reliqua dico in illis ẽ proportionabilitas que ẽ equalitas proportionũ sed i iusto fm iusticiam distributiuã sunt quattuor termini quoꝝ duo hẽnt eandeꝫ proportionẽ ad inuicẽ quã hẽnt reliqua duo. igitur iustũ distributiuũ attẽditur fm proportionabilitatẽ que ẽ equalitas proportõnũ. maior ẽ manifesta ꝛ minor declaratur. quoniã vbicũqꝫ fuerit iusticia distributiua ibi oꝫ ꝙ sit proportio vnius persone cui fit distributio ad reꝫ ei distributam que ẽ alterius persone cui fit distributõ ad rẽ ei distributã. ꝛ hoc probatᷣ sic. fm eandem proportionẽ diuiduntur res que distribuuntur et psone quibus distribuuntur sit igitur. a. medi⁹ terminus puta. 2. libre. b. aũt sit vna libra ꝛ. c. sit vna persona pura scilꝫ plato q duobus diebus laborauit. d. vero sit plato q vno die laborauit. sicut igitᷣ se habet. a. ad. b. ita se habet ad. c. quia vtrobiqꝫ inuenitᷣ dupla proportio igitᷣ pmutatim sic. a. se habet ad. c. ita se habet. b. ad. d. quecũqꝫ enim sunt ad inuicem proportionabilia sũt pmutatim proportionabilia sicut patet in exẽplo sicut se habet decem ad quinqꝫ ita se hẽt octo ad quattuor. ideo pmutati sicut se habet decem ad octo ita se habet quinqꝫ ad quattuor vtrobiqꝫ enim ẽ sexquarta proportõ. sit igitur verũ dicere pmutatim ꝙ sicut se habet. a. ad. c. idest due libre ad eum ꝙ duobus diebus laborauit. ita. b. ad. d. i. vna libra ad eũ qui vna die laborauit. ꝛ sic patet minor ꝙ. s. in iusto fm iusticiaꝫ distributiuã sunt. 4. termini q̃ꝝ duo habẽt eandem proportionem ad inuicẽ quã habent reliqua duo. nam eadẽ ẽ proportio vnius persone ad rem sibi distributam que ẽ alterius persone ad rem sibi distributam. Intelligendum ẽ hic scḋꝫ phylosophũ ꝙ i his que sunt sic proportionabilia ꝙ que ẽ proportio vnius ad alterꝫ eadem ẽ proportio totius ad totũ. verbi gr̃a qt que ẽ proportio. io ad octo eadem ẽ proportõ quinqꝫ ad quattuor. io. ꝛ quinqꝫ simul acceptoꝝ que sunt quindeci ad octo ꝛ quattuor simul accepta que sunt duodecim qt hic ẽt ẽ proportio sexquequarta et eodem mõ in proposito sequitur sicut se habet ista res ad istam personam ita se habet illa res ad illam personã. ꝙ scilicet ita se habebit totum. s. vtraqꝫ res simul accepta ad vtranqꝫ personam simul acceptam ꝙ distributio coniungit rẽ. ꝛ si aliquis ita distribuendo res hominibus coniungat iuste facit. Patet igitur ꝙ coniunctio a cum. c. idest rei duple cum persona in duplici dignitate ꝛ. b. cum. d. idest ui midy cum dimidio ẽ iustum distributiuum ꝛ tale iustum ẽ medium iniustum vero ẽ quod est preter hanc proportionem proportionabile. n. vero ẽ medium inter excessum ꝛ defectũ. nã proportionalitas est equalitas proportionũ vt dictum est. ꝛ sic iustum cum sit quoddam proportionabile est medium. Notandum est secundum aliquos ꝙ argumentum. a. pmutata proportione tenet quando arguitur a pumo ad tertium ꝛ. a. secũdo ad quartum sicut Aristotiles hic arguit. Vocantᷣ autem talem.

Ista proportionalitas que attenditur secundum equalitatem proportionum a mathematicis vocatur proportionabilitas geometrica ꝛ in hac proportiõabilitate accidit ꝙ ita se hꝫ totum ad totũ sicut altera ptiũ ad reliqꝫ q̃ non accidit i pportionabilitate arismetrica vt dicetᷣ i seq̃nti. c. Est aũt ñ ꝯtinua pportõabilitas q̃

attenditur in iusticia distributiua nō potest esse continua. ⁊ hec ē conclusio. ii. ⁊ probatur sic illa proportionabilitas in qua non potest accipi idē termin⁹ cōmunis i vtraqꝫ proporcione non potest esse continua sed in proportionabilitate que attenditur i iusticia distributiua nō potest accipi idem terminus cōmunis in vtraque proportione. quod patet qr ex vna pte sūt due res ⁊ ex alia parte sunt due persone igitur rē. Iustum quidem igitur. quis enim iustum ē proportionabile iniustum est preter proportionabilitatem quod fit in plus vel in minus q̃ exigat equalitas proportionis vt patet in ipsis operibus iuste ⁊ iniuste distributionis. Ille. n. qui iniustum facit circa bona plus accipit sibi qui autem in iustitia patitur minus habet: sꝫ in malis est econuerso. quia minus malum habet rationem boni per comparationem ad maius malum: nam minus malum est magis eligibile q̃ magis malum: ⁊ vnum quodqꝫ est eligibile ratione boni. ideo quia minus malū magis eligitur ideo habet rationem maioris boni sic igitur dictum est de vna specie iustitie siue iusti.

Capitulum quartum primi tractatus de iusticia cōmutatiua in quo ostenditur q̄ iustum directiuum est in cōmutationibus ⁊ q̄ aliam habet proportionabilitatem q̃ geometricam quia est secūdum proportionē arismetricam que est in trib⁹ terminis. quā scrutatur iudex non considerans differentias secūdum studiosum ⁊ prauum quia ad nocumenti differentiam solum respicit lex positis equalibus prius ⁊ post in equalibus quod est in equale eq̄tū iudex auferens a lucratore ⁊ dans dampnificato. ex quo patet q̄ directiuum iustum ē medium damni ⁊ lucri ⁊ qualiter posito Iudice medio ⁊ equale sit adequatio lucrantis ⁊ dāpnificati ⁊ exēplificat i t̄minis ⁊ post q̄ retributiones operum factorum ab artibus sunt s̄m proportionabilitatem arismetricam ⁊ vnde venerunt hec nomina damnum ⁊ lucrum.

Reliqua autem vna directiuum eius quod sit. ⁊ in voluntarijs: ⁊ in cōmutationibus: ⁊ i inuoluntarijs hoc autem iustum aliam speciem habet a priori. Distributiuum quidem enim iustuꝫ communiuꝫ semper secūdum proportionabilitatē est dictum: ⁊ enim a pecunijs comunibus si fit distributio erit secūdum proportionem eandem, quam habēt ad inuicē illata. ⁊ i iustū oppositionem iusto huic preter proportionale est in cōmutationibus comunibus autem iustuꝫ ē quidem equale. quidem ⁊ iniustum inequale sed non secundum pportionalitatem aliam. sꝫ secundum arismetricam. Nihil enim differt si studiosus prauū p̄uabit. vel prauum studiosum nec si merhat⁹ ē studiosus vl' prau⁹. sꝫ ad nocumenti drām solum respicit lex ⁊ vtitur vt equalibꝫ. Si quidem hic iniustum facit. hic autē iniustū patitur. ⁊ si hic quidē lesit. h autē lesus erit quare iniustū hoc inequale existens equare tentat iudex etenī cū hic quidem vulneretur. hic autē pcutiat vel ⁊ occidat. hic āt moueatur. Diuisa ē passio ⁊ actio inequalia. sed tentat damno equare auferens a lucro. Dicitur enim vt simpliciter dicē in talibus ⁊ si nō alicui bus pprium nomen erit lucrū. puta percutienti ⁊ damnum patienti. sed qū quidem mensurata ē passio. Uocatur hoc quidem damnuꝫ hoc autem lucrū. quare pluris quidem q̃ ⁊ minoris equale medium. lucrum autem ⁊ damnum. Hoc quidem plus hoc autēꝫ minus. cōe quidem enim boni plus. mali aūt min⁹ lucruꝫ 𝔷rium āt dānum. quoꝝ erat mediū equale qđ dicim⁹ eē iustum q̄re directiuum vtiqꝫ erit medium dāni ⁊ lucri pp̄ter qđ ⁊ qū dubitant ad iudicem fugiunt. Ad iudicem autem ire ē ire ad iustum. Iudex enim vult eē velut iustum animatum. ⁊ querunt iudicem medium. ⁊ vocant quidem mesidicos tāq̃ si medium attingāt iustum compositi. Medium ergo iustum si q̄dē ⁊ iudex. iudex autem adequat.

Istud ē capitulum. 4. primi tractatus. In quo phs determinat de iusticia cōmutatiua. ⁊ continet duas partes principales. In primo ostendit quid pertinet ad iusticiam cōmutatiuam ⁊ quomodo differt a iusticia distributiua In secunda ibi. Et quēadmoduꝫ āt iam Ostenditur qualiter inuenitur medium i hoc iusto qđ ē directiuum commutationum. Prīa pars continet quattuor particulas. In prima narrat q̄ ē quedam species iusticie particularis alia iusticia distributiua ⁊ narrat quid pertinet ad iusticiam distributiuam. In secūda ibi. In cōmutationibus autem. Ostendit quid p̄tinet ad iusticiam commutatiuam. ex quibus patet differentia inter ista. In tertia ibi. dicitur enim vt simpliciter. Remouet quoddam dubium. In quarta ibi. Quare pluris. infert q̄dam correlaria ex predictis. In primo igitur parte narrat dicens q̄ preter predictam speciē iusticie que consistit in distributionibus ē quedam alia species que ē directiua in commutationibus cum voluntarijs q̃ inuoluntarijs. Distributiuum quidem. deinde narrat quid p̄tinet ad iusticiā distributiuam dicens q̄ iustū distributiuum supradictum ē distributiuum bonorum cōmunium secundum pportionabilitatē supra dictam. s. s̄m pportionabilitatē geometricā q̄ attendit̄ s̄m equalitatē pporcōis vt si cōmunes pecunie ciuitatis debeāt distribui in singulos sic debet distributio fieri. Ut singulis detur aliquid de cōmuni scd̄m illam

ꝓportionem ſm quam ipſi intulerūt in cōmū-
ficar in negociacionibus q̄to aliquis plus
poſuit de pecunia in ſocietate tanto maio-
rem ꝑtem accipiet ⁊ in ciuitatibus quāto ali-
quis plus ſeruiuit cōmunitati tanto ſibi plus
ē diſtribuendum de bonis cōibus qui enim in
duplo plus ſeruiuit in duplo plus recipiet ⁊ ſi-
cut iuſtum diſtributiuum conſiſtit in hac pro-
portionabilitate: ita ⁊ iniuſtū oppoſitum cō-
ſiſtit in hoc q̄ huiuſmodi ꝓportionabilitas ꝑ-
termittitur. In cōmutationibus. Hec eſt ſcḋa
particula in qua oñditur quid pertinet ad iu-
ſticiam cōmutatiuam ex quo apparebit quō
differunt iuſticia cōmutatiua ⁊ diſtributiua.
⁊ primo ponit cōuenientiā inter iſtas ſpēs iu-
ſticie. cōueniūt enim in hoc q̄ in vtraq̄ ſpecie
iuſtum ē illud q̄ ē equale ⁊ iniuſtum inequa-
le. ſed differunt in hoc q̄ iniuſticia cōmutati-
ua iuſtum non ē equale ſm illā ꝓportionē ſm
quā iuſtū ē equale ſm iuſticiā diſtributiuā
quia ſecundum iuſticiam diſtributiuam iuſtū
ē equale ſm proportionē geometricam. ſed iu-
ſtum ſcḋm iuſticiā cōmutatiuā ē equale ſcḋm
ꝓportionē ariſmetricā ⁊ ē ꝓportōabilitas ariſ-
metrica q̄ attendit̄ penes equalitatem q̄tita-
tis. ⁊ ꝓportionabilitas geometrica que attēdi-
tur ſm equalitatem ꝓportionis. verbi gratia
ſm proportionem ariſmetricam ſex ē mediū
inter octo ⁊ quattuor q̄r ꝑ tantā quantitatem
excedit vnū iſtoꝝ ꝑ q̄tā exceditur ab alio q̄r
ſex excedunt q̄ttuor in duobus ⁊ ſex excedūt
ab octo i duob⁹ ſcḋm ꝓportionē geometricā
ſex non ē mediū inter. 8. ⁊. 4. quia non ē eadē
ꝓportio inter ſex ⁊. 4. ⁊ inter. 8. ⁊ ſex quia ſex
ſe hūt in ſex ſ altera ꝓportione. quia ſex conti-
nent quatuor ⁊ eius medietatē. ſ. duo, ⁊ octo
ſe hūt ad ſex i ſexq̄tertia ꝓportōne q̄r. 8. ɔtinēt
ſex ⁊ e⁹ tertiā ꝑtē. ſ. duo. ſ; ſex ē mediū int. 9. ⁊
4. ſm ꝓportionē geometricā quia que ē pro-
portio. 9. ad. 6. eadē ē ꝓportio. 6. ad. 4. q̄r vtro-
biq̄ ē ſex ſ altera ꝓportio. Mediū enī ſcḋm
ꝓportionē ariſmetricam per q̄tā quātitatē
excedit per quātā exceditur. ſed medium ſm
ꝓportōabilitatē geometricā ſm eandē ꝓpor-
tionē excedit ⁊ exceditur ſed non ſcḋ eandem
q̄titatē. vt pꝫ de. 6. que ſunt mediū inter. 8. ⁊
4. ſ; ꝓportiōabilitatē ariſmetricā ⁊ ē mediū
iter. 9. ⁊. 4. ſm ꝓportionabilitatē geometricā.
Nihil enim differt. q̄ aūt iniuſticia cōmutati-
ua attēdat̄ penes equale ſ; ꝓportiōabilitatē
ariſmetricā. declarat ph̄s ⁊ ē ɔcluſio. 12. ⁊ pba-
tur ſic. vbi equale non attenditur ſm ꝓportio-
nabilitatē ꝑſonaꝝ ſ; ſolū ſcḋm q̄titatē damni
⁊ lucri ibi atenditur eq̄litas ſecundum ꝓpor-
tionē ariſmetricā. Sed iniuſticia commuta-
tiua non attenditur equale ſecundū ꝓportio-
nem perſonarum ad inuicem ſed ſolum ſcḋm
quātitatem damni ⁊ lucri. ideo ⁊c̄. Maior pa-
tet ex predictis quia equalitas ſecundum ꝓ-
portionem ariſmetricam attenditur ſ; eq̄lita-
tē quantitatis vt dictum ē ⁊ minorem decla-
rat ph̄s per hoc q̄ in iuſticia commutatiua ñ
attenditur diuerſa ꝓportio perſonarum. nihil
enim differt quantum ad iuſticiam cōmutati-
uam ſi bonus vel malus priuabit aliquem re
ſua per furtū. nec differt ſi bonus vel malus
commiſit adulterium quia lex attendit ſolum
ad differentiam nocumenti vt ſcilicet ille qui
plus nocuit plus recompenſet cuiuſcunq̄ con-
ditionis ſit. ⁊ ſic patet q̄ ſi vnus duoꝝ iniuſtū
faciat ⁊ alius iniuſtum paciatur ⁊ vnus ledat
⁊ alē ledatur lex vtitur his duobus quaſi eq̄-
libus quantumcunq̄ ſint inequales ſecūdum
dignitatem. vnde iudex qui eſt miniſter legis
temtat reducere in equalitatem que eſt inter
ledentem ⁊ leſum ad equalitatem conſtituēdo
equalitatem in ipſa quantitate rerum non ſe-
cundum proportionem diuerſarum perſonaꝝ.
Et enim. Hic manifeſtat per exemplum de le-
ſione perſonali in qua minus eſt manifeſtum.
⁊ dicit q̄ ſi duorum vnus vulneretur ⁊ alius
percutiat vel occidit ⁊ alius moriatur diuerſa
ē actio ⁊ paſſio in equalis quia percutiens vel
occidens habet plus de eſtimato bono inquā-
tum impleuit voluntatē ſuam. ⁊ ita videtur
eſſe quaſi in lucro ille autem qui vulneratur
vel occiditur habet plus de malo quia priua-
tur ſanitate vel vita ſua contra ſuam volunta-
tem ⁊ ita videtur eſſe quaſi in damno. Sed iu-
dex temtat hoc reducerē ad equale ſubtrahens
a lucro ⁊ ponēs in damno inquantum aufert
aliquid a percutiente vel occidente contra ſu-
am voluntatem ⁊ exhibet illud in cōmodum
vel honorem vulnerati vel occiſi. Dicitur enī
vt multiplicit̄. Hec ē tertia particula i qua rē̄o-
uet quoddam dubium q̄ poſſet oriri circa hec
nomina damnum ⁊ lucrum: nam iſta nomina
non videntur habere locum in iniurys perſo-
nalibus ſed ſolum in poſſeſſionibus ſeu bonis
poſſeſſis. Iſtud remouet ⁊ intendit dicere q̄
iſta nomina ſcilicet damnum ⁊ lucrum ꝓprie
dicuntur in rebus poſſeſſis: ſed quia non pōt
accipi certa menſura actionis ⁊ paſſionis in
huiuſmodi iniurys perſonalibus. ideo illa no-
mina transferuntur ad iniurias perſonales.
vnde quando paſſio eſt menſurata ſecundum
menſuram iuſticie tunc illud q̄ eſt plus voca-
tur lucrum. ⁊ illud q̄ ē minus vocatur dam-
num. vnde breuiter hec nomina proprie inue-
niuntur in rebus poſſeſſis ſed large loquendo
reperiuntur i iniurys perſonalibus. Quare
pluris quidē. Hec eſt quarta particula i qua
ph̄s infert duo correlaria. ꝑmum ē ex ꝑte ipi⁹
iuſti. ⁊ 2⁹ ex ꝑte iudicis. Primum ē q̄ iuſtum
cōmutatiuum eſt medium inter damnum et
lucrum. Et hec eſt concluſio. 13. ⁊ probatur ſic.

iustum commutatiuum est equale quod est medium inter plus τ minus. Sed lucrum est damnum in illis circa que fiunt cōmutationes habent rationem pluris τ minoris. igitur iustum cōmutatiuum ē medium inter dānuꝫ τ lucrum τ quia damnum τ lucrum non similem habent rationem pluris τ minoris in bonis τ in malis. ideo dicit phūs ꝙ diuersimode habent rationem pluris τ minoris in bonis τ malis: naꝫ habere plus de bono τ minus de malo pertinet ad ratōnem lucri. sed contrariū .s. habere plus de malo τ minus de bono ptinꝫ ad rationem damni. Propter qδ τ quando dubitant. secūdum correlarium accipitur ex parte iudicis τ ē ꝙ iudex ē quoddam iustuꝫ. τ est conclusio. 14. τ probatur dupliciter primo per hoc ꝙ homines quando dubitant circa dānū τ lucrum refugiunt ad iudicem tamq̄ȝ ad illδ qδ est iustum ad iudicem enim ire ē ad iustuꝫ ire: nam iudex debet esse tamq̄ȝ vnum iustum animatum vt scilicet eius mens totaliter a iusticia possideatur. sic ergo patet ꝙ quia dubitantes circa damnum τ lucrum fugiunt ad iudicem τ non fugiunt nisi ad iustum. ideo iudex ē quoddam iustum. Secundo probatur p hoc ꝙ illud quod est medium est quoddam iustum iudex est medius. ideo τc. ꝙ autem iudex sit quoddam medium patet. nam illi qui refugiunt ad iudicem videntur querere medium inter partes que litigant. τ inde ē ꝙ homines vocant iudices mesidicos idest medios seu mediatores ac si attingatur medium in hoc ꝙ deducunt ad illud qδ ē iustum. sic igit qꝫ iustum de q̄ nūc loquimur ē quoddam medium iudex qui determinat hoc iustum ē medius in quantum constituit illud qδ ē equale inter partes τ equale ē medium inter plus τ minus vt dictum ē.

Et queādmodum ēt linea si i equalis secta quo maior sectio medietatem superexcedit. Hec abstulit τ minori sectioni apposuit. cū autem dico diuidatur totum. tunc aiunt habere quidem ipsius ē cum accipiant equale. Eq̄le autem medium ē maioris τ minoris secundum arismetricam proportionalitatem ppter quod τ nominatur dychaoin. quoniam dicha ē quemadmodum si quis dicat dychayon. et dychastes. Si enim duobus equalibus auferatur ab altero ad alterum autem apponatur duobus his superexcedit alterum. Si autem ablatum quidem sit non sit autem appositaꝫ vno vtiqꝫ solūꝫ superexcellit medium. mediū ergo vno τ medium a quo ablatum ē vno. hoc ergo cognoscimus τ quid auferre oportꝫ ā plu⁹ habente. τ quid apponere minus habenti quo quidem autem superexceditur auferre a maximo. Equales in quibus. a.a.b.b.g.g. adinuicem. ab. a.a. auferatur. ae. τ apponatur. g.g. qδ in quibus. g.d. quare tota. d.g.g. ea que e.a.e. superexcedit eo qδ ē. g.d. τ eo qδ ē. g.z. eā ergo que ē. b.b. eo quod est. g.d. Est autem in aliis artibus hoc destruerentur enim vtraqꝫ. si eniꝫ facit faciens τ quantuꝫ τ equale τ patiens pateretur hoc τ tantuꝫ τ tale. venerūt autem nomina hec τ damnum τ lucrum ex voluntaria cōmutatione. Plus quidem enim habere q̄ que sui ipsius lucrari dicitur minus autem his q̄ a principio damnificari. puta in vendere τ emere τ in quantis aliis licentiam dedit lex. quādo autem neqꝫ plus neqꝫ minus sed ipsa per se ipsa fiunt. que ipsorum aiunt ipos habere. et neqꝫ dānificari neqꝫ lucrari q̄re lucri cuiusdā τ damni. Medium iustum ē. Eorum que circa voluntarium equale habere quod τ prius et posterius.

Hec est secunda pars principalis hui⁹ capituli in qua ostenditur qualiter inuenitur medium in iusto qδ ē directiuum ꝯmutationum τ continet tres particulas. In prima ostenditur. qualiter inuenitur medium iusticie commutatiue circa easdem res. In secūda ibi Est autem τ in aliis artibus. Ostenditur quomodo inuenitur medium circa res diuersarum artium. In tertia ibi. Uenerunt autem. Ostendit originem horum nominum. damnum τ lucrum. In prima particula declarat per exemplum qualiter pōt inueniri medium in iusticia commutatiua dicens ꝙ iudex sic redit ad equalitateꝫ sicut si esset vna linea diuisa in partes inequales ille qui vellet ad equalitatem reducere auferret a maiori parte illud in quo excedit medietatē totius linee et opponet illud minori parti quo appositione facta partes que remanent: sunt equales quia vtraqꝫ ē medietas totius linee: τ ita medietas totius linee erit quasi quedam dica idest regula vel mensura per quā inequalia reducunt ad equalitatem τ sic cum totum quod ē duorum bonum diuiditur tali dica idest mensura tunc dicunt ꝙ vnusquisqꝫ habet quod suū est in quantum accipiunt equale qδ ē mediū inter magis τ minus τ hoc secundum arismetricam proportionem quia medium iusticie commutatiue tantum exceditur ab eo qui habet plus quantum excedit illum qui habet min⁹: τ hoc pertinet ad proportionem arismetricam vnde breuiter quia iustum commutatiuum ē medium secundum proportionem arismetricā ideo illud medium equaliter excedit minus τ equaliter exceditur a maiori. τ ideo iudicio huiusmodi medii est auferre ab eo qui habet plus tantum quantum excedit medium. τ illud ablatū opponere ei qui habet minus τ sic peruenitur ad medium iusticie commutatiue propter qδ notatur. Istud exemplum manifestat phylosoph⁹

esse conueniens p modum loquendi apud gre
cos dicens q quia medium huius iusticie est
sicut quedam dica inde ẽ q iustum apud gre
cos vocatur dychaion. i. iustum. ⁊ dychastes
idest iustus ⁊ dychaste. i. iusticia. Si eniz duo
bus. q autem scdm iusticiam cõmutatiuam
oportet subtrahere ab eo qui habet plus illđ
in quo excedit medietatem ⁊ apponere illi qui
habet minus. ⁊ ẽ conclusio. 15. ⁊ pbatur exem
plariter ⁊ exponẽdo ẽt i terminis. dicit igitur
q si sint duo equalia quoꝝ vtrũq hẽt duas
mensuras. s. duas palmas ⁊ duos pedes ⁊ me
dietas auferatur ab vno ⁊ apponatur alteri
manifestum ẽ q agregatum ex illo qđ apponi
tur ⁊ ex illo cui fit appositio super excedit al
terum i duobus: quia ei cui subtrahitur nõ re
manet nisi vnum sed agregatum ex illo cui fit
addicio ⁊ ex addito habet. 3. sed si illud quod
subtrahit̃ ab vno non apponatur alteri mani
festũ est q non erit excessus nisi in vno. Scien
duz est q p illud cui nihil addit̃ nec a quo ali
quid subtrahitur itelligit pħs mediũ iusticie
cõmutatiue quia ille hz quod suum est ⁊ nec
plus nec minus per illud aũt cui addit̃ intelli
gitur ille qui plus habet per illud aũt cui sub
trahit̃ intelligitur ille qui minꝰ habz. ⁊ sic pa
tet q ille qui plus hz excedit mediũ in vno. s.
i illo qđ est supadditum ⁊ mediũ excedit illud
a quo sublatum est in vno sciz in eo qđ est sibi
subtractuz. sic igitur p medium cognoscemus
qđ opportet auferre ab illo qui plus habet et
quid oportet apponere ei qui minus habet. q2
minus habenti oportet apponere illud in quo
medium excedit ipsum. Et a maximo. i. ab illo
qui plus habet oportet auferre illud in q̃ me
dium exceditur ab eo. Equales in quibus. pro
ponit que sunt dicta i terminis sic enim tres il
nee equales in quaruz vna scribantur isti ter
mini. a. a. ⁊ i alia. b. b. ⁊ in. 3. g. g. ⁊ maneat linea
b. b. indiuisa. linea vero. a. a. diuidatur per me
dium in puncto. e. linea vero. g. g. diuidatur p
medium in puncto. t. auferatur igit̃ a linea q̃
ẽ. a. a. vna pars que ẽ. a. e. ⁊ apponatur linee q̃
ẽ. g. g. ⁊ vocetur hoc appositum. g. d. sic igitur
patet q tota linea que ẽ. g. t. ⁊. g. d. super exce
dit eam que ẽ. a. e. in duobus scilicz in vno qđ
est. g. d. ⁊ in vno quod est. g. t. sed linea que est
. b. b. excedit in vno solo quod ẽ. g. d. sic igitur
patet q illud quod est maximum excedit me
dium in vno: ⁊ excedit minimum in duobus
ad modum pportionis arismetrice. Est autez
⁊ in alijs artibus. Hec est quinta particu
la scđe pťis in qua ostenditur q iustum cõmu
tatiuum ẽ obseruandum in commutatione re
rum diuersarum artium. ⁊ hec est ꝯclusio. 16.
que probatur deducendo ad inconueniens si
non detur oppositum sic. si ille qui facit aliqđ
artificiũ non reciperet p illo artificio tm̃ ⁊ ta
le q̃tũ ⁊ quale fecit destruerent̃ artifices. ⁊ ec
artes qđ est iconueniens. ⁊ iđ oz opera vnius
artificis comensurari operibus alterius ar
tificis ad hoc q artifices permaneant. ad qđ
requiritur q fiat iusta commutatio (venerũ
aũt) Hec est tertia pticula secũde partis i qua
ostendit origines istoꝝ nominũ dãnuz ⁊ lucrũ
et dicit q ista noĩa pueniunt ex commutatio
nibus voluntarijs. In quibus ꝓ facit vsus ta
liũ nominũ. cum enim in cõmutationibus vo
luntarijs aliquis plus haberet q̃ prius hũit
dicebatur lucrari quãdo aũt minus dicebat
damnificari: sicut in emptionibus ⁊ venditio
nibus ⁊ alijs cõmutatõnibus que sũt
licite secundũ legem. sed quando aliquis nec
plus nec minꝰ hẽbat eo qđ a principio hũit
tunc dicebatur hẽre ea que eius erant ⁊ nihil
lucrari neq amittere. Ex his cõcluditur q iu
stũ de quo nunc agitur est mediũ dãni ⁊ lucri
qđ quidẽ nihil aliud est q̃ hẽre equalẽ cõmu
tationẽ ⁊ prius ⁊ post etiã si fiat preter volun
tatem vt patet i eo qui iudice cogẽte restituit
alteri qđ plus habebat.

Capitulum quintũ de ꝯpas
so iusto in quo
na ostenditur q cõtrapassum non est
simpliciter iustũ nec pytagorici dixerunt. quia
nec est distributiuũ nec directiuũ ⁊ q hoc nõ
cõgruit in his que differunt secũdum dignita
tẽ. ⁊ q differenter tribuendũ est voluntarie
agenti ⁊ inuoluntarie. Deinde q ꝯpassũ secun
dũ pportõabilitatẽ ⁊ huiꝰ i equalitatẽ i cõmuta
tionibus cõmutatiuis factũ iustũ ẽ politicum
⁊ vtile ad communicatões cõmutatiuas i qui
bus ciuitates cõmanent ⁊ saluantur. Deinde
qualiter fit fm pportionẽ ⁊ qualiter artifices
cõmutatiuis operibus ipsoꝝ equale ⁊ iustum
hẽnt. ⁊ q nũmisma est mediũ huiꝰ adequatio
nis ⁊ q mutua necessitas cõtinet ciuitates ⁊ q
liter nũmisma est inuentuz ⁊ quoꝝ iusta opera
tio ẽ mediũ. ⁊ q iusta ẽ medietas non fm eun
dem modũ alijs virtutibus cũ alie sint medie
tates duaꝝ maliciaꝝ oppositaꝝ medio hec ãt
vnius malicie sibi opposite. s. iniusticie diuid
iniustum facere ⁊ iniustum pati.

Videtur aũt aliquibus et
contra passũ
esse simpliciter iustum vt pictagorici
dixerunt veteres habent. n. simpliciter iustũ cõ
trapassum aliq. contrapassum aũt non cõgruit
neq in distributiuum iustum neq in directiuũ
q̃uis voluerit hoc dicere ⁊ radamantis iustũ
. s. patiatur que fecit vindicta recte fit. Multi
. n. in locis dissonat puta si principatum hẽns
percussit non oz repercuti ⁊ si principem pcus
sit non percuti solum oz. sed ⁊ puniri adhuc
voluntarium ⁊ voluntarium dicit multum.
Istud est capitulum quintũ pmi tractatus

in quo ꝑncipaliter excludit quandā sententiā falsā circa acceptōem medij iusticie. ⁊ ↄtinet q̄tuor partes principales. In prima ponit ⁊ improbat opinionem pytagoricorum ponentium quod nihil aliud est iustum q̄ꝫ contrapassum In secunda parte ibi: Sed in cōmutationibꝰ. ostendit qualiter est verum ꝙ iustum cōmutatiuum ⁊ contrapassum sunt idem ⁊ qualiter in cōmutationibus oportet contrapassum fieri ſm proportionalitatem. In tertia parte ibi: Propter quod omnia. ostendit qualiter in cōmutatōnibus dicta forma ꝓportionalitatꝭ poterit obseruari: quia per mensuram cōmunē rebus ad inuicez cōmutandis cuiusmodi mēsura est nūmisma ⁊ indigentia humana. In q̄rta parte ibi: Determinatis autem his. ostenso qualiter iustum est medium ostendit qualiter iusticia ē medium. prima pars continet duas particulas. In prima proponit opinionem ⁊ iprobat eam quantum ad iusticiam distributiuam. In secunda ibi: Neq̄ȝ indirectiuum. iprobat eandem opinionem quantum ad iusticiaȝ directiuam seu cōmutatiuam. In prima particula proponendo opinioneȝ dicit ꝙ quibusdā visum ē ꝙ vniuersaliter loquendo nihil aliud ē iustum q̄ꝫ contrapassum scilicet ut ꝙ aliquis patiatur ſm ꝙ fecit: ut si aliquis percussit iustum ē ꝙ repercutiatur. ⁊ fuit opinio pytagoricorum qui determinabant ꝙ simpliciter iustum ē idem qꝺ contrapassum. Istam opinionem improbat philosophus primo quantum ad iusticiam distributiuam: ⁊ probat ꝙ iustuȝ ſm iusticiam distributiuaȝ non est idem qꝺ cōtrapassum. ⁊ hec ē conclusio. 17. ⁊ probatur sic vbi non ē reperire contrapassuȝ ibi iustum nō ē contrapassum: sed contrapassum non conuenit nec reperitur circa distributiuum iustum. ideo ⁊c. maior patet ⁊ minor apparet ex hoc ꝙ iustum distributiuum non attenditur ſm ꝙ vnus duorum quos oportet per iusticiam distributiuam coequari agit in alium vel patiꝰ ab alio: quod requiritur ad rationem contrapassi: sed ad iustum distributiuum solum pertinet ꝙ de bonis communibus fiat distributio ſm equalitatem proportionis. Neq̄ȝ indirectiuum. Hec ē secunda particula in qua improbatur opinio pytagoricorum quantum ad iusticiam cōmutatiuam. vnde probatur ꝙ iustū cōmutatiuum non ē idem qꝺ contrapassum: quāuis quidam legislator nomine Radamantus introduxit talem legeȝ ꝙ si quis patiatur illa que fecit sit recta vindicta. Multis enim locis. ꝓbat igitur philosophus ꝙ iustum cōmutatiuum non ē idem qꝺ contrapassum. et hec ē conclusio. 18. ⁊ probatur dupliciter. ꝑmo per hoc ꝙ in his que differunt ſm dignitatem non sunt idem iustum ⁊ contrapassum: ⁊ ꝑ cōsequens non sunt simpliciter idem. antecedēs apparet: quia si aliquis in principatu constitutus percutiat priuatam personam iusticia cōmutatiua non requirit ꝙ princeps repercutiatur. Similiter si aliquis percutiat principem non sufficit ſm hanc iusticiam ꝙ percutiens principeȝ repercutiatur: sed iustum ē ꝙ grauius puniatur. Sed hic dubitatur quia in capitulo precedente dixit philosophus ꝙ in iusticia cōmutatiua non attenditur diuersa conditio personarum nihil enim differt ſm hanc iusticia si studiosꝰ prauū ꝑuadit vel prauꝰ studiosum. sed lex vtitur inequalibus ſm dignitatem quasi equalibus. Dicenduȝ ē ꝙ in iusticia commutatiua lex solum attendit ad differentiam nocumenti. nunc autē quando nocumētum attenditur circa subtractionem rei exterioris: puta pecunie vel equiualentis non variatur quantitas nocumenti ſm diuersam cōditionem persone: tantum enim nocumentum fieret mihi si princeps priuaret me deceȝ libris sicut si priuata persona priuaret me decem libris ⁊ econuerso. sed quando ē nocumentuȝ ꝑsonale tunc quantitas nocumenti diuersificatur ſm conditionem persone. Maius enim nocumentum ē cum aliquis percutit principem q̄ꝫ si percutiat priuatam personaȝ: quia in passione principis non solum leditur persona ipsius principis. sed tota res publica que per principem habet regi leditur in percussione principis. Quando igitur dicitur ꝙ in iusticia commutatiua non attenditur ad diuersam conditionem personarum dico ꝙ hoc ē verum quādo nocumentum solum attenditur circa subtractionem exterioris rei. sed quando fit nocumentum circa personam ut iniurijs personalibus tunc solum ē respiciendum ad conditōeȝ persone: quia tunc variatur quantitas nocumenti: ſm diuersam conditionem persone.

Ad hunc inuoluntarium. secundo probatꝰ eadem conclusio sic. vbicunq̄ȝ variatur iustum ſm diuersitatem voluntarij ⁊ inuoluntarij ibi iustum non ē idem qꝺ contrapassum quod statim apparet: quia si due operationes sint eq̄ male et vna sit voluntaria ⁊ alia sit inuoluntaria non ē iustum ꝙ eadem pena infligatꝰ pro vtraq̄ȝ. sed maior pena ē infligenda pro operatione mala voluntaria q̄ꝫ pro operatione mala inuoluntaria. in talibus enim iustum non ē idem qꝺ contrapassum. potest enim contrapassum esse idem: ⁊ tamē non esse idē iustum. sꝫ in huiusmodi commutationibus potest vna cōmutatio esse voluntaria ⁊ alia inuoluntaria manente contrapasso eodē: ⁊ non manente eodem iusto. igitur in huiusmodi commutationibus iustum commutatiuum non ē idem qꝺ ↄpassū: q2 ↄpassū: potest eē idem isto nō manēte eodem. vel potest ratio sic formari: iustum commutatiuum non ē idem cum illo qꝺ manꝫ

omnino idem iustum commutatiuo non manente omnino eodem. sed contrapassum potest manere idem: vel omnino simile iusto commutatiuo non manente eodem ut patet in commutationibus quorum vna ē voluntaria: et alia inuoluntaria in quibus potest esse idem contrapassum non manente eadem iusticia commutatiua: quia non ē iustum q operans voluntarie et operans inuoluntarie ceteris paribus eodem modo omnino puniatur.

Sed in cōmutatōibus quidem commutantis continet tale iustum contrapassum secundum proportionalitatem: et non secundum equalitatem. contrafacere enim proportionale et manet ciuitas: vel enim hoc male querunt si autem non seruitus videtur esse si non contrafacit: vel quod bene. si autem non retributio non fit. retributione autem cōmanent: propter quod et gratiarum sacrum prompte faciunt ut et retributio sit. hoc enim proprium gratie. Refamulari enim oportet ei qui gratiam fecit et rursus incipere ipsum gratiam facientes. facit enim retributionem eam que secundum proportionalitatem secundum dyametrum coniugatio: puta edificator in quo a. coriarius in quo b. domus enim in quo g. calciamentum in quo d. oportet autem accipere edificatorem a coriario illius opus. et ipsum illi retribuere quod ipsius. Si igitur primum sit secundum proportionalitatem equale. deinde contrapassum fiat: erit quod dicitur si autem non: non equale ē neque manet. Nihil enim prohibet melius esse alterius opus q̄ alterius. oportet igitur hic vtraque equari. Est autem hoc et in alijs artibus. destrueretur enim si non fecerit faciens et quantum et quale et patiens passus ē et hoc: et tantum et tale. Non enim ex duobus medicis fit cōmutatio: sed ex medico et agricola et omnino alteris et non equalibus sed hos oportet equari.

Hec ē secunda pars in qua ostenditur in quibus et qualiter est verum q iustum cōmutatiuum et contrapassum sunt idem et intendit q iustum commutatiuum continet in se contrapassum non secundum equalitatem: sed secundum proportionem. Contra superius dictum est q in iusticia commutatiua medium accipitur nō secundum proportionem geometricam: que consistit in equalitate proportionis: sed secundum proportionalitatem arismetricam: que consistit in equalitate quantitatis. Dicendum ē q circa iusticiam que ē circa res exteriores semper oportet esse equalitatem rei ad rem: sed non actionis: et passionis quod importat contrapassum: quia actio vnius artificis maior ē q̄ actio alterius artificis: sicut edificatio q̄ fabricatio cultelli. vnde si edificator commutaret actionem suam pro actione fabri non esset equalitas rei date et accepte: scilicet domus et cultelli. ideo in talibus oportet adhibere proportionem: ut fiat equalitas rerum. In contrafacere enim proportionale. probat propositum: scilicet q iustum cōmutatiuum continet contrapassum secundum proportionem. et hec est conclusio decimanona huius libri: et probatur sic: iustum commutatiuū continet illud per quod ciues commanent sibiinuicem in ciuitate et per quod saluatur ciuitas: quia leges ordinantur ad hoc q ciuitas saluetur: et q ciues adinuicem cōmaneant. Sed per hoc q ciues proportionaliter compariuntur: et cōmanent ciues sibiinuicem in ciuitate. ergo iustum cōmutatiuum continet contrapassum secundum proportionem. maior ē nota: et minor patet per hoc q si vnus ciuis faciat pro alio aliud studet proportionaliter facere pro eodem. manifestum enim ē q omnes ciues hoc querunt in eis proportionaliter contrafiat. per hoc enim commanent homines ad inuicem q fiat eis quod querunt. Nunquid igitur hoc male querunt q eis proportionaliter contrafiat? certe non male querunt hoc. si autem hoc non quererent videretur esse seruitus quedam: ut bene facienti alius non contrafaciat proportionaliter. seruile enim ē q aliquis non adipiscatur ex suo opere: et non querat sibi pro suo opere proportionaliter contrafieri: sic enim non fieret retributio debita propter hoc enim cōmanent homines ad inuicem q vnus retribuit alteri pro his que ab eo recepit: et propter hoc boni homines prompte exhibent suis benefactoribus gratiarum actiones q̄si quoddam sacrum: sicut pro beneficio recepto tribuere. retribuere enim proprie pertinet ad gratiarum actionem. oportet enim q homo iterato seruiat ei qui sibi fecit gratiam. i. qui sibi gratuitum beneficium impendit: et si non tantum impendit benefactori quantum accepit ab eo q rursus incipiat amplius exhibendo q̄ accepit: ut sic ipse beneficium gratuitum impendat. Facit enim retributionem. hic ostendit que ē forma proportionis secundum quam debet fieri contrapassum. et intendit dicere q non semper opus vnius artificis valet tantum quantum valet opus alterius: sicut calciamentum quod est opus coriarij non valet tantum quantum valet domus: que est opus domificatoris. ideo in his debet fieri contrapassum secundum proportionalitatem: et sic ē in alijs artibus. Ideo debet coriarius dare tot calciamenta edificatori quot valerent vnam domum. et hec est intentio philosophi in hac parte philosophus tamen ponit formam proportionalitatis secundum quam debet fieri contrapassū in coriario et edificatore: et dicit q cōmutatio que est secundum dyametrum facit in cōmutationibus retributionem vel contrapassum. Ad cuius intellectum describatur quadratus a. b.

g.d.⁊ deducentur duo dyametri se intersecan tes.f.a.d.⁊ b.g.sit igitur edificator a.⁊ coriari us b.domus autem que ē opus edificatoris g ⁊ calciamentū quod est opus coriarij.d.Opor tet igitur ꝙ quandoq; edificator accipiat a co riario opus eius scilicet calciamentum. ⁊ de bet edificator pro retributione dare coriario opus suū.si igitur adinueniatur ſʒ proportō nalitatem equalitas scilicet ut constituatur ex vna parte tot calciamenta contra vnā domū quot plures expensas fecerit edificator ī vna domo q̄ʒ coriarius in vno calciamento. Deide fiat contrapassuʒ ut scilicet edificator accipi at multa calciamēta adequata vni domo ⁊ co riari⁹ vnaʒ domuʒ:erit quod dicitur pro retri butione ſm ꝓpornalitateʒ factaʒ per dyame trales coniunctionē.quia scilicet calciamenta proportionata dantur edificatori:⁊ domus co riario:que ſm dyametruʒ opponuntur. si.n. non sic fiat retributio non ē equalitas rerum cōmutataruʒ:⁊ sic homines non possent ad in uiceʒ cōmanere eo ꝙ nihil prohibent op⁹ vni us esse melius q̄ʒ opus alterius artificis. Est autē hoc ⁊ in alijs artibus.eodeʒ modo ē ī ali is artibus scilicet ut fiat contrapassuʒ ⁊ cōmu tatio ſʒ proportioneʒ dyametraleʒ.destruerē tur eniʒ artes si non tantuʒ ⁊ tale reciperet q̄n tuʒ ⁊ quale faceret seu daret.non eniʒ duo ho mines eiusdeʒ artis cōmutant ad inuiceʒ sua opera:puta duo medici:sed ut in pluribus ho minibus hoīes diuersaruʒ artiuʒ:ut medicus ⁊ agricola:⁊ sic de alijs quos oportet adequa ri ſʒ moduʒ dictuʒ.

Propter quod omnia

tēperata oportet aliqualiter esse quoruʒ ē cō mutatio ad quod numisma venit:⁊ fit aliqua liter mediuʒ: oīa eniʒ mensurat: quare ⁊ sup habundantiaʒ ⁊ defectuʒ. Quanta quedaʒ cal ciamenta equale domui vel cibo.oportet igit̄ ꝙ edificator ad coriariuʒ tanta calciamenta ad domuʒ vel cibuʒ.si eniʒ non hoc nō erit cō mutatio:neq; cōmunicatio Hoc autē si non equalia sunt aliqualiter nō erit.Oportet igit̄ vno aliquo oīa mensurari:quēadmodū dictū est prius.hoc eniʒ ſʒ virtuteʒ quideʒ opus qd̄ oīa continet.si eniʒ nihil indigeret vel non simi liter:vel non erit cōmunicatio:vel non eadem indigentia:puta ꝓpter cōmutationeʒ necessi tatis numisma factuʒ est:ſʒ cōpositioneʒ.⁊ ꝓ pter hoc nomen habet numisma:quoniaʒ non natura sed nomā est:⁊ in nobis est transmuta re ⁊ facere inutilia.erit vtiq; contra passuʒ q̄n eq̄ta sit: quare ꝙ agricola ad coriariū.hoc op⁹ coriarij ad quod agricole in figuraʒ aūt ꝓpor tionalitatis opera.non ſʒ duos libros grecos oportet dicere quando cōmutabūtur.si autē non vtrasq; habebit superabūdantias: alteʒ extremū.sed cuʒ habent q̄ ipsoꝝ:sic eq̄les ⁊ cō municantes:quoniaʒ hec equalitas potest in ipsis fieri.agricola a.cibus g.coriarius b. op⁹ ipsi quantū d.sit aūt sic non erat contrapassū: non vtiq; erat cōīcatio.quoniaʒ āt opus cōti net quēadmodū vnū quideʒ ens ostendit:q̄m non ē in necessitate sint ad inuiceʒ vel vterq; vel aliter non cōmunicant. quēadmodum cū quo habet ipse indiget quis:puta vino dātes frumenti eductionem.oportet ergo hic equari ꝓ futura autem cōmutatione.si nunc nihil in diget:quoniam erit si indigeat numisma pu ta fideiussor est nobis. Oportet eniʒ ferenti eē accipere.patitur quidem igit̄ ⁊ hoc idem. Nō enim semper equale ponit.verūtamē vult ma nere magis:propter quod oportet omnia ap̄p ciari.Sic enim erit semper cōmutatio. si autē hic:cōmunicatio.numisma vtiq; quēadmodū mensura cōmensurata faciēs:equat. Neq;.n. vtiq; non existente cōmutatione cōmunicatō erit.neq; cōmutatio equalitate non existente. neq; equalitas non existente cōmensuratione ſm quidem igitur veritatem ipotentiale tātū differentia cōmensurata fieri.ad opus autem conuenit sufficienter.vnum vtiq; oportet esse Hoc autem ex suppositione:ꝓpter quod ⁊ nu misma vocatur.hec enim omnia facit cōmen surata. Mensurantur enim omnia numisma te.Domus in qua a.minoꝝ quinq;.lect⁹ ī q̄ b. nimis dignus.lectus autē quinta pars domus vtiq; erit.Manifestum igitur quanti lecti eq̄ les domui:quoniaʒ quinq;.q̄m āt sic cōmuta tio erat anteq̄ʒ numisma erat manifestuʒ ē dif fert.n.nihil vel lecti quinq; ꝓ demo: vel quāti quinq; lecti.Qd̄ quidē igit̄ iustū:⁊ quod iniustū est dictum est.

Hec ē tertia pars hui⁹ capli in qua philo sophus ostendit qualiter in cōmutatōi bus p̄dcā forma ꝓportionis poterit obserua ri:⁊ continet quatuor particulas.In p̄ma par ticula ostendit ꝙ omnia illa quorum potest eē cōmutatio debēt eē comparabilia:quia omīa illa que comparantur habent aliquod vnum in quo vel ſm quod comparantur ⁊ narrat qd̄ ē illud ī quo oīa cōpabilia cōparātur qd̄ ē mē sura omnium cōmutabilium : quod ē numis ma.In secunda particula ibi:Oportet igitur. assignat rōnem cōmensurationis que fit ꝑ nu misma. In tertia particula ibi:Erit vtiq; con trapassum. ostenditur quomodo cōtrapassuʒ iuste fit in cōmutatōibus ſm p̄dictaʒ commē surationem.In quarta particula ibi:Quoniā autem indigentiā. ostendit quomodo indigē tia humana est mensura:⁊ quomodo denari⁹ siue numisma est mensura. In prima igitur particula infert ex dictis ꝙ omnia cōmutabi lia sunt comparabilia aliquo vno.⁊ hec est cō clusio.20.⁊ ꝓbatur ex precedentibus sic:oia

omnia que habent pportionē ad inuicem sunt
comparabilia in aliquo vno per quod mensu
ratus excessus vnius ad alterū vel defect⁹ vl
equalitas. aliter enim nō posset eoꝝ valor cō
mensurari: sed oīa cōmutabilia habent ppor
tionem ad inuicem: ut patet ex pcedentib⁹. igi
tur omnia cōmutabilia sunt cōparabilia ī ali
quo vno. illud autem vnum in quo omnia cō
mutabilia comparantur est numisma. ad hoc
enim inuentum ē numisma ut sit mediū ⁊ mē
sura omnium cōmutabiliū: ut per numisma
sciatur ꝙ cōmensurabilium plus valeat ⁊ qd̄
minus. Numisma enī omnia cōmutabilia mē
surat ⁊ quantum ad superexcessuꝫ ⁊ defectum
⁊ quantum ad equalitatē. si enim sint due res
cōmutabiles de quibus dubitaꝉ: que illarum
valeat plus ⁊ que minus: ⁊ vtrum sint equal̄
valoris recurrendum est ad numisma: quia si
vna aliaruꝫ valet duo numismata: ⁊ alia vnū
tantū illa res que valet duo numismata est in
duplo melior q̄ꝫ illa que valet vnū tantum: et
si vtraqꝫ illaꝝ valeat vnum numisma tn̄ ille
res sunt equalis valoris: ⁊ sm̄ istam mensurā
per numisma fieri potest de qualibet re cōmu
tabili quantum vna excedit aliam in valore
vt quot calciamenta adequant in pcio vnam
domū vel cibū vnius hominis p aliquod de
minatuꝫ tempus. Oportet igitur. Hec ē secun
da particula in qua philosophus assignat rō
nem pdicte cōmensurationis: que fit per nu
misma ⁊ est ꝙ illud vnū quod sm̄ veritatē cō
mensurat omnia cōmutabilia ē indigentia hu
mana. non. n. appreciatur res sm̄ dignitatem
nature ipsarum rerum alioquin vnus mus q
est vnum animal sensibile esset maioris precij
q̄ꝫ vna margarita: que est res inanimata. sed
pcia imponuntur rebus sm̄ ꝙ hoīes indigent
eis ad suum vsum: ⁊ hoc pbaꝉ. s. ꝙ illud vnū
quod mensurat omnia cōmutabilia sm̄ veri
tatem est indigentia humana. ⁊ hec est conclu
sio. zi. ⁊ probatur per quoddam signum tale
si homines nullo indigerent nulla esset cōmu
tatio: vel si non simplr̄ indigerent. non enī da
ret illud quo magis indiget pro eo quo minus
indiget. et hoc est signum ꝙ indigentia est sm̄
veritatem mensura omnium cōmutabilium:
quia si non esset indigentia non esset cōmuta
tio ⁊ ad variationem indigentie sequitur va
riatio cōmutationis. ⁊ quia indigentia mensu
rat omnia cōmutabilia: pter hoc est numis
ma factum sm̄ cōpositionem. hoc ē sꝫ quādaꝫ
cōuentionē inter hoīes ppter cōicationem
necessitatis. i. rerum necessariaꝝ est cōditum
iter hoīes ꝙ afferenti denariū detur vnuꝫ tm̄
quo homo indiget: ⁊ ppter hoc denarius vo
catur nūmus vel numisma a nūmos quod ē
lex: quia denarius non est mensura per natu
raꝫ. sed nomo. i. a lege. est enī in potestate nr̄a

scilicet in potestate principis mutare dnarios
⁊ reddere eos inutiles. rō hui⁹ igitur cōmuta
tionis q̄ fit per numisma est indigentia huma
na: que sm̄ veritateꝫ ē mensura omniū cōmu
tabiliuꝫ. indigentia eniꝫ necessarioꝝ ē causa q̄
re numisma instituitur sm̄ conditōeꝫ hoīum
ad cōmutationes faciendas. Erit vtiqꝫ cōtra
passum. Hec ē tertia particl̄a tertie partis in
qua ostenditur qūo contrapassum iuste fit in
cōmutationibus sm̄ pdictaꝫ cōmensuratōeꝫ
per numisma ⁊ indigentiā hūanaꝫ. ⁊ dicit pri
mo ꝙ ex quo omnia cōmutabilia cōmensurā
tur per indigentiā naturaliter ⁊ per numisma
sm̄ conditioneꝫ hoīuꝫ tunc iuste fiet cōtrapas
sum quando oīa sm̄ pdictum modū adequan
tur ita. s. ꝙ q̄ꝫtum agricola cuius opus ē cib⁹
hominis excedit coriariū cui⁹ op⁹ ē calciamē
tuꝫ in tanta proportione excedit opus coriarij
opus agricole ut. s. multa calciamenta detur
pro vno modio tritici. si. n. modius tritici va
leat sex numismata: ⁊ calciamentū duo tantū
tunc coriarius debit tria calciamēta pro vno
modio tritici. sic enim fiet equalitas: quia neu
ter daret plus q̄ꝫ acciperet. Agricola autē. po
nit quod dictum est in terminis sm̄ figurā p
portionis: sicut prius dscribebatur quadratū
a. b. g. d. ⁊ duo dyametri se intersecantes a. d.
b. g. sit igitur agricola a. cibus qui est opus ei⁹
puta modium tritici g. coriarius sit b. ⁊. d. sit o
pus adequatum. s. calciamenta que valeant
modium tritici. erit igitur iuste contrapassum
si d. quod ē opus coriarij adequatuꝫ modio tri
tici reddatur a. s. agricole p g. s. pro modio tri
tici: ⁊ si non sit talis contrapassio homines nō
cōmunicabunt suas res ad inuicem. Quoni
am aūt indigentia. Hec ē quarta particula ter
tie partis in qua ostendit qūo indigentia hu
mana ē mensura: ⁊ qūo denari⁹ seu numisma
est mensura: ⁊ intendit dicere ꝙ idigentia hu
mana continet oīa cōmutabilia sicut quedam
mensuraꝉ. ⁊ hoc ē prius pbatum. ⁊ hic proba
tur idem per hoc ꝙ quando homines sic se ha
bent ad inuicem ꝙ vterqꝫ vel alteri non indi
get re quam alius habet non cōmutant ad in
uicem. sed quando vterqꝫ indiget re alterius
tuncꝫ cōmunicāt ad inuicem cōmutando ad i
uicē res suas. ⁊ sic patet ꝙ indigentia est regu
la: ⁊ mensura commutationum ⁊ rerum com
mutabilium. Pro futura. Ostendit qūo nu
misma ē mensura ⁊ intendit ꝙ numisma ē mē
sura non solum pro necessitate presenti. sed ēt
pro necessitate futura numisma est nobis qua
si fideiussor. si enim homo in psenti nullo idi
geat. sed forte indigebit in futuro: si habet de
narios quando indigebit afferat denarios et
recipiet illud quo indiget tamen denarius pa
titur hoc quod patiuntur alie res. s. ꝙ nō sēp
homo accipiet pro denario eq̄liter quod vult

ꝙ quo indiget. non eniꝫ semper ē denarius eiusdē valoris: sicut nec res alie tñ denarius talis debet esse institutus ut magis ꝑmaneat in eodeꝫ valore ꝙ̄ alie res. Propter quod oportet. necesse ē eniꝫ ꝙ talis sit mensura instituta ꝯuiusmodi ē denarius ad hoc ꝙ possit fieri commutatio reꝝ inter homines. numisma eniꝫ adequat res cōmutabiles: sicut quedam mensura faciens eas cōmensuratas ſm veritatē tñ ſm potestatem ipsarum reꝝ impossibile est res tm̄ dr̄ntes cōmēsurari: sed solum per cōparationem ad indigentiam hominū possunt cōtineri sub vna cōmuni mensura. ⁊ ideo numisma non cōmensurat res commutabiles ex sui natura, sed per institutionem ⁊ hoc per comparationem ad indigentiam humanam. ⁊ illud quod dictum est manifestat in terminis: ut patet.

Determinatis autem

his manifestum: quoniam iusta operatio medium ē eius quod ē iniustum facere ⁊ iniustū pati. hoc quidem enim plus habere. hoc autē minus est. iusticia autem medietas ē: non ſm eandem ꝑdictum modum ꝑdictis virtutib⁹: sed mediū ē. iniusticia autem extremorum. Et quidem iusticia ē habitus ſm quem iustus dicitur operatiuus ſm electionem iusti: ⁊ distributiuus ⁊ ipsi ad alium: ⁊ alteri ad alterū. Iniustum autem non sic: quoniam eligibilis quidem plus ipsi. minus autem proximo. nociui autem econuerso. sed equalis eius qō ſm proportionalitatem. similiter autem ⁊ aliꝫ ad aliū. iniusticia autem contrarium iniusti. hoc au ē superabundantia ⁊ defectus vtilis vel nociui propter ꝑportionale: ꝑpter quod superabundantia ⁊ defectus. Iniustus autem: qm̄ superabundantia ⁊ defectus ē in seipso quidē superabundantia simpliciter vtilis: defectus autem nociui. in aliꝫs autem totum quideꝫ similiter. quod autem ꝑpter ꝑportionale qualiter contingit. Iniustificationis autem quod quidem minus. iniustum pati est. quod autē maius iniustum facere. De iusticia quidē igitur ⁊ iniusticia: que vtriusqꝫ ē natura dictum sit ſm hunc modum. similiter ⁊ de iusto ⁊ iniusto vniuersaliter.

Hec ē quarta pars principalis huius capituli in qua philosophus ostenso iusto quomodo est medium. ostendit quomodo iusticia ē medium: ⁊ continet tres particulas. In prima enim ostenditur qualiter operatio iusticie ē medium ⁊ qualiter iusticia medium. In secunda particula ibi: Iusticia autem. ostenditur qualis habitus est iniusticia: ⁊ que sunt iniustificationes. In tertia ibi: De iusticia quidem igitur. epylogat que dicta sunt. In prima igitur particula quia cognoscunt ꝑ actus ꝑmo dicit quomodo operatio iusticie est medium dicens ꝙ operatio que ē actus iusticie est medium inter iniustum facere ⁊ iniustum pati quoꝝ alterum. s. iniustum facere ē plus habere ꝙ̄ sit debitum. alterum autem. s. iniustū pati ē minus habere: propter hoc ꝙ aliquis ꝑuatur eo qō sibi debetur. Act⁹ autem iusticie ē facere equale quod ē medium inter plus et minus. ⁊ potest hic poni conclusio. zz. s. ꝙ cōparatio iusticie ē medium inter habere plus ⁊ minus: que ꝓbatur sic operatō iusticie ē medium inter iniustum facere ⁊ iniustum pati. sꝫ iniustum facere ē habere plus ꝙ̄ sit debitum: ⁊ iniustum pati ē habere minus ꝙ̄ debituꝫ sit ideo operatio iusticie ē medium inter habere plus ⁊ habere minus. Iusticia autem. ostēdit qualiter iusticia ē medium: ⁊ intendit ꝙ iusticia non ē medietas inter duas malitias: sicut alie virtutes que sunt circa passiones: sed est medietas effectiue: quia constituit mediū inter iniustuꝫ facere ⁊ iniustum pati: quoꝝ duorūꝫ alteruꝫ tantū. s. iniustuꝫ facere pertinet ad maliciam. s. ad iniusticiam inquantuꝫ accipit sibi plus de bonis ⁊ minus de malis. sed iniustuꝫ pati non pertinet ad maliciam: sꝫ magis ē pena. Ex his potest probari ꝙ iusticia nū ē medietas duaruꝫ maliciaruꝫ. ⁊ hec ē cōclusio. zꝫ. que sic ꝓbatur: quia iusticia ē mediuꝫ inter iniustuꝫ facere ⁊ iniustum pati. sed ista non sunt due malicie: quia iniustuꝫ facere bene ē malicia. sed iniustuꝫ pati non ē malicia sꝫ magis pena. Et habitus quideꝫ iusticia. id. s. ꝙ iusticia non ē medietas duaruꝫ malitiaruꝫ patet ex hoc ꝙ iusticia ē habitus operatiuus iusti ſm electionem quod veꝝ esse tā de iusticia distributiua ꝙ̄ cōmutatiua. potest eniꝫ aliquis ſm electionem operari iustum tam in cōmutationibus ꝙ̄ in distributionibus: ⁊ hō dupliciter. vno modo inter se ⁊ alteꝝ. ⁊ quantuꝫ ad hoc dicit ꝙ ipsi ad aliū. alio mō inter duos alios qō ꝑtinet ad iudicē vel arbitrū. vñ subdit ⁊ alteri ad alteꝝ. quō āt iust⁹ opetur iustū manifestat ꝑ exclusionē ꝫrij. d. nō qō sic faciet ꝙ de rebus eligibilibus puta diuitijs ⁊ honoribus plus conferat sibi ⁊ minus proximo. ⁊ de reb⁹ nociuis. i. laboriosis ⁊ penalib⁹ eꝯ. s. plus proximo ꝙ̄ sibi: sed equaliter ſm ꝑportionem ⁊ hoc obseruat non solū inter se ⁊ alium: sed ēt inter duos alios. Iniusticia autem. Hec ē secunda particula in qua ostenditur quis ⁊ q̄l habitus sit iniusticia: ⁊ dicit ꝙ iniusticia ecōtrario ē habitus ſm electionem operatiuus iniusti quod contigit tam in superabundantia ꝙ̄ in defectu rerum vtilium vel nociuarū q̄s accipit ꝑter debitam ꝑportionem. ꝑpter hoc sicut iusticia dicitur esse medietas que ē operatiua mediꝫ: ita iniusticia dicitur eē abūdantia ⁊ defectus: quia ē factiua superabūdātie

⁊ defectus ⁊ ita iniustus ē qui tribuit sibiipsi supabundantiã rerum que sunt simpliciter vtiles ⁊ defectũ rer nociuorũ: sz alijs tribuit totum.s. superabundantiam ⁊ defectũ. sz non de eisdem. sed defectũ vtiliũ ⁊ supabũdantiã nociuorum: non tamen ē determinatũ qualit iniusticia debitã pportionē relinquat.s. q̃tum plus vel quantum minus accipiat: sed hoc fu cit qualitercũq̧ contingit put sibi occurrit. Iustificationes autem. ostendit que sunt iniustificationes ⁊ intendit q̄ duplex ē iniustificatio. vna ē que consistit in min⁹ habere de bonis ⁊ magis de malis. ⁊ hoc ē iiustũ pati. Alia ē iniustificatio q̃ ē habere magis de bonis et min⁹ de malis: ⁊ hoc ē iniustũ facere. sed hēre min⁹ de bonis ⁊ plus de malis non ē iniustũ facere ⁊ iniustũ pati. Istud igit̃.s. hēre minus de bonis ⁊ magl de mal' nõ ptiet ad maliciã: sz poti⁹ ad penã. cũ igit̃ iusticia sit it̃ mediũ pl⁹ ⁊ mi⁹ hēre: vt supra dcm̃ ē seqt̃ q̄ iusticia n̄ ē mediũ int̃ duas malitias. De iusticia qdem igit̃. Hec ē .3. pticl'a i q̃ epylogat que dicta sũt de iusticia ⁊ iniusticia. d. q̄ dictũ ē de iusticia ⁊ iniusticia q̃'lit nã vtriusq̧: ⁊ similiter de iusto et iniusto: et hoc in vli. sed postea declarabit q̃sdã particl'ares modos iusti et iniusti.

Tractatus secũdus

prime partis libri quinti ē de iusto polytico continens q̃ttuor capitl'a. In p̄mo mouetur: q̃ ostendit qd ē politicũ iustũ. In secũdo capitulo ibi: politici aũt iusti ponitur diuisio iusti politici in species ⁊ etiam in indiuidua In tertio capitl'o ibi: Existentib⁹ aũt his. soluit qõnez in p̄mo capitl'o motã. In q̃rto caplo ibi: Dubitabit aũt vtiq̧. mouet ⁊ soluit q̃sdaz alias dubitatiões.

Capitulum primũ

in quo querit̃ cũ non omnis iniustũ faciens sit iniustus fm vnãquãq̧ iniusticiaz qr non omnis q furat̃ est fur: nec omnis q mechat̃ est mechus. fm qualem igitur iniustificationem dicet̃ aliquis iniustus ⁊ fm qualē iniustificationem hoc ē operationez iniustam non denominatur aliqs iniust⁹. respondetur vno modo q̄ q agit aliqd iniustũ fm illam iniusticiam iiustus ē si ad actum ⁊ non ad finē respiciatur: utpote fur qui furatur. si vero ad finem: ⁊ cuius gratia non est iniustus qui iniustum agit fm vnãquamq̧ iniusticiam: nisi sit sciens ⁊ eligens: ⁊ pp̄ter pp̄rium finem agēs ⁊ hec est intentio de iusto politico. ⁊ quid ē politicum iustum: ⁊ in quibus non ē iustum: sed quoddam simile.

Cũ aũtē est iniustũ

facientē nondum iustum esse. quales autem iniustificationes faciens iam iniustus ē fm vnãquamq̧ iniusticiam: puta fur vl' mechus vel latro. vel sic quidem nihil differt. et enim si cõmiscebitur mulieri sciens hoc cui: sed non pp̄ter electõnis p̄ncipium: sed pp̄ter passionem. iniustum quidem facit igit̃. iniust⁹ autem non ē: puta neq̧ fur furatus est autē. neq̧ mechus mechatus ē autem. similiter aũt ⁊ in alijs. Qualiter quidem igitur habet ꝯtra passum ad iniustum dictum est prius.

Istud est p̄mũ capitulum secũdi tractatus quinti libri in quo incipit determinare de politico iusto quid ē ⁊ in quibus ē: ⁊ in quib⁹ non ē. ⁊ continet istud capitulum tres ptes In prima mouetur dubitatio de iniustificatõne ⁊ iiusto. In secũda ibi: Oportet autez non latere. ostendit quid est politicum iustum ⁊ q̄bus huiusmodi iustum conuenit ⁊ quib⁹ nõ. In tertia ibi. Dominatiuũ autem iustum. determinatur de iusto dominatiuo ⁊ paterno et de eo qd ē viri ad vxorem: que non sunt simpliciter iusta. sed fm similitudinem. In p̄ma ergo pte mouet qõnem que talis est. contingit aliquem facere rem iniustam: qui tamen non est iniustus. ⁊ contingit q̄ aliquis ex h̄ q̄ fac rē iiustã ex h̄ ē iiust⁹. ē igit̃ dubitõ q̃le iniustificatões h̄ ē operatiões iniustorũ oportet eē ad hoc q̄ ille qui facit iniusta iam sit iniust⁹ i vtraq̧ specie iniusticie: puta furti ⁊ adulterij ⁊ sic de alijs. vel sic: quidem nihil differt: vel forte nihil differt fm quales iniustificatiões quis faciat iiusta ad hoc q̄ sit iniustus: quia fm iniustificationes cuiuscũq̧ speciei iniusticie contingit q̄ homo fiat iniustus. ⁊ ideo qõ magis habet locum de circunstantijs fm q̃s circunstantias iiusta faciẽs fit iniustus: ⁊ fz quas non fit iniustus: verbi gratia: contingit q̄ aliquis cõmisceatur cuz vxore alterius nõ ignorans psonam cui cõmiscetur: nõ tñ fac h̄ ex electione: sed ex passiõe. ⁊ talis iniustũ fac nõ tñ ē iniust⁹: qr nõ operat̃ ex electõe. ⁊ sic d alijs iniustificatõibus. Est igit̃ qõ fm q̃s circunstantias faciẽs iiustũ sit iiustus: ⁊ fm q̃s faciens iniustum non ē iiustum non ē iniust⁹ Alia autem dubitatio.s. q̃liter ꝯpassum ie hz ad iustum soluta ē prius.

Oportet autem non

latere ipsum quod queritur ē ⁊ simpliciter et politicũ iustũ. hoc aũt ē cõicatio vite adesse p se sufficientiam in liberis ⁊ equalibus: vel fm pportionalitatē: vel fm nũeruz. quare quãtl non ē hoc non ē his ad inuicē politicũ iustuz sed qddã iustũ ⁊ fm similitudinē. ē eni iustũ q̄bus ⁊ lex ad ipsos. lex ãt in quib⁹ iniusticia. vindicta. n. iudiciũ iusti ⁊ iniusti. In quibus ãt iniustum facere non omnibus iniusticia. ⁊ hoc ãt est plus ipsi tribuere simplicit̃ bonoꝝ.

minus autem simpliciter malorum: propter quod non sinimus principari hominem: sed rationem: quoniam sibiipsi hoc facit: et fit tyrannus. Est autem princeps custos iusti et equalis: quia autem nihil ipsi plus esse videtur si quidem iustus. non enim tribuit simpliciter bonum ipsi: sed non ad ipsum proportionale est. ideo alteri laborat: et propter hoc alienum aiunt esse bonam iusticiam: quemadmodum dictum est prius. Merces autem ergo quedam danda. hec autem honor et gloria. quibus autem non sufficientia hic: isti sunt tyranni.

Hec est secunda pars huius capituli in qua philosophus ostendit de quo iusto vel iniusto querit dubitatio predicta: et dicit quod de iusto et iniusto politico: de quo ostendit quid est et quibus inest: et continet hec pars quatuor particulas. In prima particula narrat de quo iusto predicta dubitatio habet locum: quia de iusto simpliciter: quod est iustum politicum: et quid est iustum politicum. In secunda parte ibi: Quare quantis. ostendit quod preter politicum iustum sunt quedam alia iusta. In tertia particula ibi: Est enim iustum quibus et lex. Ostendit in quibus sive inter quos est politicum iustum. In quarta particula ibi: Propter quod. concludit quedam correlaria ex predictis. In prima igitur particula narrando dicit quod ad evidentiam questionis qua queritur quali operatione est aliquis faciens iustum: vel iniustum fit iustus vel iniustus quod iustum de quo nunc queritur est iustum simpliciter: vel est politicum iustum. quid autem sit politicum iustum narrat dicens quod politicum iustum est iustum quod consistit in quadam communicatione vite que ordinatur ad hoc quod sit per se sufficientia eorum que ad vitam humanam pertinent: et talis est communitas civilis in qua debent inveniri: que sufficiunt humane vite. hoc autem iustum consistit in liberis et equalibus quia dominorum ad servos non est politicum iustum: sed dominativum ut infra dicetur: nec est personarum inequalium: quarum una naturali ordine vel civiliter subditur alteri: sicut filius patri non est politicum iustum: sed paternum. Hoc autem iustum politicum vel est secundum proportionalitatem idest equalitatem proportionis numeralis quantum ad iusticiam distributivam: vel secundum numerum idest equalitatem numeralis quantitatis quantum ad iusticiam commutativam. Quare quantis. Hec est secunda particula in qua ostendit quod preter politicum iustum sunt quedam alia iusta dicens quod ex quo iustum politicum consistit in liberis et equalibus quibus non inest hoc: scilicet quod sint liberi vel equales his non est ad invicem politicum iustum: quod est simpliciter iustum: sed quoddam iustum ut dominativum vel paternum: quod est secundum quid iustum scilicet in quantum habet aliquam similitudinem politici iusti. Et enim iustum quibus et lex. Hec est tertia particula in qua ostendit in quibus sive inter quos est politicum iustum. et intendit quod iustum politicum principaliter solum est in liberis et equalibus. et hec est conclusio vigesimaquarta. que sic probatur: solum illis inest iustum politicum ad quos datur lex. sed lex non datur principaliter pro servis qui cohibentur a dominis nec pro filiis qui cohibentur a patribus. sed pro liberis et equalibus intelligendo per equales tales quorum neuter naturaliter vel civiliter subditur alteri sicut filius subditur patri. Maior huius rationis scilicet quod in illis sit politicum iustum ad quos datur lex declaratur per hoc quod iusticia et iniusticia in eisdem sunt. lex autem datur ad illos in quibus potest esse iniusticia quod patet: quia vindicta que fit secundum legem nihil aliud est quam iudicium de iniusto: ex quo patet quod lex datur ad eos quibus potest esse iniusticia sive iniustum: et per consequens in quibus est iustum. In quibuscunque enim est iniusticia in his invenitur iniustum facere: sed non convertitur. quia sicut dictum est in secundo huius contingit aliquem facere virtuosa sine virtute. similiter vitiosa absque habitu vicii. hoc autem iniustum nihil aliud est quam quod aliquis attribuat sibiipsi plus de his que sunt simpliciter et absolute bona cuiusmodi sunt divitie et honores: et minus de his que sunt simpliciter mala cuiusmodi sunt labores et inhonorationes et sic de aliis. Propter quod. Hec est quarta particula in qua concludit tria correlaria ex predictis. primum est quod in recta gubernatione multitudinis non permittitur quod homines principentur idest secundum voluntatem et passionem humanam. sed permittitur quod ratio et lex principentur idest secundum voluntatem et passionem humanam: sed permittitur quod ratio et lex principentur. et hec propositio sic intellecta In recta gubernatione multitudinis non permittitur quod homines principentur est conclusio 25. et probatur sic in recta gubernatione multitudinis non permittitur quod aliquis principetur qui sibi accipiat plus e converso de bonis et minus de malis: quia sic fieret tyrannus: quod est contra rectam gubernationem multitudinis. sed si homines principentur secundum voluntatem et secundum passiones humanas facient hoc scilicet quod plus accipient sibi de bonis et minus de malis: quod non permittitur in recta gubernatione multitudinis. igitur in recta gubernatione multitu

dinis non permittitur ꝙ homines principentur: scilicet ſm voluntatem ꝛ passiones humanas: sed ſm rationem: cum hoc sit contra rōez principis ꝙ ipse accipiat sibi plus de bonis ꝗ̃ sibi debetur. ad hoc enim princeps institutꝰ ut custodiat iusticiam: ꝛ per consequens equalitatem quā preteriret si plus vsurparet sibi de bonis ꝛ minus de malis. Quia autem sibi ipsi. Secundū correlariū est ꝙ quia princeps si sit iustus nihil plus attribuit sibi de bonis ꝗ̃ alijs: nisi forte ſm debitam proportionem iusticie distributiue. ideo princeps non laborat circa vtilitatem propriam sed aliorum. et est hec conclusio. 26. et probatur p̄ h ꝙ pricepa non plus sibi attribuit ꝗ̃ alijs: nisi ſm debitā proportionem: et etiam propter hoc ꝙ de numero virtutum sola iusticia videtur esse alienum bonum: ut prius dictum est in isto quinto. Merces autem. Tertium correlarium ē ꝙ quia quilibet debet dare mercedem ei qui per se laborat: ꝛ principi laborat p̄ multitudine. ideo danda ē merces principi. ꝛ hoc ē correlarium tertium ꝛ conclusio vigesimaseptima scilicet ꝙ danda est a multitudine merces principi: probatur per hoc ꝙ quilibet debet dare mercedem ei qui per se laborat ꝛ princeps laborat pro multitudīe ideo ꝛc. Hec autem merces que danda est principi est honor et gloria que sunt maxima bonorum que ab hominibꝰ dari possunt ꝛ si sint aliqui principes quibus ista non sufficiunt pro mercede: sed querunt lucrū isti sunt iniusti ꝛ fiunt tyranni ꝛ sup̄ hanc mercedem exhibitam ab hominibus: que est honor ꝛ gloria boni principes expectant mercedem a deo.

Dominatiuum autem

iustum ꝛ paternum non idem his: sed simile. nō enim est iniusticia ad que ipsiꝰ simpliciter. Possessio autem ꝛ filiꝰ vsqꝫ vtiqꝫ fit politicon ꝛ non separetur quemadmodum pars ipsius. seipsum autem nullus eligit nocere: propter quod non est iniusticia ad seipsum. non ergo iniustum neqꝫ iustum politicum. ſm legem enim erat: erin quibus natum erat esse lex. isti autē erant quibus existit equalitas: quod est principari et subijci. propter quod ad vxorem magis est iustum ꝗ̃ ad natos ꝛ possessiones. hoc enim yconomicum iustum. Alterum autem est ꝛ hoc a politico.

Hec est tertia pars huius capituli in qua philosophus determinat de iusto dominatiuo ꝛ paterno: ꝛ eo qḋ est viri ad vxorem. ꝛ intendit ꝙ nec iustum dominatiuum: quod ē domini ad seruum: nec iustum paternum: qḋ est patris ad filium est iustum politicum seu simpliciter iustum. ꝛ hec est conclusio. 28. ꝛ probatur dupliciter. primo sic: hominis ad ea que sunt sui ipsius non potest esse simpliciter iusticia: nec simpliciter iniusticia: quia taz iusticia ꝗ̃ iniusticia est ad alterum. sed seruus est domini tanqꝫ eius possessio: ꝛ filius quousqꝫ est Peliton idest magnus ꝛ separetur a patre per emancipationem est sicut pars patris. sed hominis ad seipsuz non est iniusticia. simpliciter igitur nec iusticia simpliciter. ꝙ autem hominis ad seipsum non sit iniusticia, patz per hoc ꝙ nullus eligit sibiipsi nocere. vnde patet ꝙ simpliciter loquendo nec est iustum nec iniustum domini ad seruum: nec patris ad filium sed solum ſm similitudinem. Neqꝫ iustum politicum. ꝛ si ita esset ꝙ iustum dominatiuum vel paternum esset simpliciter iustum: non tamen esset iustum politicum quod sic probatur ꝛ est secunda probatio conclusionis immediate precedentis: ꝛ hec est probatio iustum politicum est ſm legem: ꝛ in quibus nata est esse lex: huiusmodi sunt illi quibus competit eq̄litas quantum ad hoc quod est principari et subijci: ita ꝙ vnus eorum non subijcitur alteri. sed seruus subijcitur domino: ꝛ filius patri igitur in his non est politicum iustuz. igit̄ nec iustum dominatiuum: quod est domini ad seruū: nec iustū paternū qḋ ē p̄ris ad filiū ē iustū politicū. Propt̄ qd magis. determiat de iusto vxorio: ꝛ pbat ꝙ iustū qḋ ē viri ad vxorē ē magis iustū ꝗ̃ iustū: qḋ ē p̄ris ad filium: aut dn̄i ad seruum. ꝛ hec ē ꝯclusio. 29. ꝛ pbat̄ sic: vbi ē minor subiectō vniꝰ ſb altero ibi ē maior eq̄litas. ꝛ p̄ ꝯñs magis iustū. sꝫ vxor ē minꝰ subiecta viro ꝗ̃ seruus dn̄o vel filiꝰ p̄ri. iō iustum qḋ ē viri ad vxorē ē magis iustū ꝗ̃ iustū qḋ ē patris ad filium: vel dn̄i ad seruum. Justum aūt qḋ ē viri ad vxorē ē iustū yconomicum qꝛ vir p̄est in domo. sic p̄nceps in ciuitate. istō aūt iustum yconomicū ē alterū a iusto politico: sic domꝰ ē alia ī ciuitate. ꝛ sic pꝫ qd ē iustuz politicum: ꝛ ī quibus habet esse.

Capitulū secundum

tractatꝰ. 2. libri. 5. de diuisione iusti in naturale ꝛ legale: ꝛ qd vtrūqꝫ s. hoc vbiqꝫ idē hoc vō ex pōne ꝛ mobile: ꝛ nō ē sic quibusdam videt̄ ꝙ oē iustū ē mobile. sꝫ iustū naturale oibꝰ naturaliter hn̄tibꝰ idem ꝛ immobile ē. nāliter autem habentibꝰ mobile: ꝛ ꝙ ab hn̄tibꝰ naturalit̄ cognoscit̄ iustum naturale discernit̄ a legali: ꝛ ꝙ legale ſm diuersas vrbanitates ē diuersum. optima autem vrbanitas semp eadem apud omnes naturaliter habentes: ꝛ ꝙ iusta legalia ad opata ſm ipsa sunt vt vniuersale ad singulare: ꝛ ꝙ iustum ꝛ iniustum differunt a iustificatione ꝛ iniusticatōne: et quomodo.

Politici autez iusti

Hoc qdē naturale est. h autē legale. Naturale quidem quod vbiqꝫ habet eandez potentiā. et non inuideri vl' nō. Legale autez ꝙ ē principio qdem nihil differt. sic vel aliter quando autez ponitur differt. puta vina redimi vel capram sacrificare. sed non duas oues Adhec que in singularibus lege ponunt. puta sacrificare beaside. ⁊ sententialia. videtur autem quibusdam omnia esse talia. quia quod quidez natura immobile ⁊ vbicunqꝫ eādem habet potētiam quemadmodum ignis. ⁊ hic ⁊ in persis ardet. iusta autem mota conspiciunt. hoc autem non ē sic habens sed vt quā. ia apud deos nequaquam equaliter habēs apud non autem est quidem aliquid natura mobile quia quidem esse sed ē tamen hoc quidem natura hoc autem non natura. Quale autem natura contingentium ⁊ aliter habere quale non sed legale ⁊ compositione. si ambo mobilia similiter. Manifestum ⁊ in alys eadem congruit determinando. Natura enim dextera melior. quamuis contingit ambidextros fieri. que autem secundum compositionem ⁊ conferens iustorum. similia sunt mensuris. non enim sunt vbiqꝫ equales vini ⁊ frumēti mensure. sed vbi quidem emuntur maiores vbi autem venduntur minores. similiter autem ⁊ non naturalia. sed humana iusta. non eadem vbiqꝫ ꝙ neqꝫ vrbanitas secunduz vna solum vbiqꝫ secundum naturam optima.

Istud ē capitulū secundi tractatus secundi libri. 5. ⁊ ē de diuisione politici iusti ⁊ cōtinet duas partes principales. In prima ponitur diuisio politici iusti in suas species. In secunda ibi. Iustorum autem ⁊ legalium. Narrat qualiter iustum politicum se habet ad indiuidua ⁊ particularia. Prima pars continet tres particulas. In prima ponitur diuisio politici iusti. In secunda ibi. Naturale quidē. manifestat membra diuisionis. In tertia ibi. Videtur autem quibusdam. phylosophus excludit errorem circa predictam diuisionem. In prima igitur particula dicit ꝙ iustuz politicū diuiditur in duo scilicet in iustuz naturale et in iustum legale. Intelligendum ē ꝙ hec diuisio iusti ē eadem cū diuisione iuris quā ponūt iuriste scilicet ꝙ quoddam est ius naturale ⁊ quoddam ē ius positiuum illud enim idē qđ iuriste vocant ius aristotiles noiat iustum. sz dubium ē quia videtur ꝙ aristotiles ⁊ iuriste non conueniant in diuisione iuris ⁊ iusti quia politicum idez ē qđ ciuile. nunc iuriste ponūt ꝙ ius positiuum diuiditur in ius ciuile ita ꝙ ius ciuile sit diuidens ⁊ phylosophus ponit iustum politicum esse diuisuz. igitur non ē idez ius ciuile apud iuristas ⁊ ius politicum apud aristotilem. Dicendum ē concedendo ꝙ aliter ponitur politicum vel ciuile hic apud phylosophum ⁊ aliter apud iuristas. nam phūs nominat hic iustum polyticum vl' ciuile ex vsu quo ciues vtuntur. sed iuriste nomināt ius politicum vel ciuile ex constitutione ciuitatis scilicet ex eo ꝙ aliqua ciuitas tale ius sibi constituit ⁊ hoc cōuenienter vocatur a phylosopho iustum legale idest a lege positum quod iuriste nominant politicum ⁊ ita conuenienter diuiditur iustum politicum qđ nominatur ab vsu ciuitatis vel ciuium in naturale ⁊ legale: nam ciues vtuntur tam iusto naturali qđ natura indidit menti humane ꝙ iusto legali qđ ē iustum positiuum ex constitutione ciuium. Naturale quidem. Hec ē secunda particula pme partis in qua manifestat membra diuisionis premisse ⁊ primo qđ sit ius naturale. scđo ibi. Legale autem. Manifestat iustum legale. Iustum autem naturale manifestat dupliciter scilicet per effectum ⁊ per causam. per effectum dicens ꝙ iustum naturale ē qđ vbiqꝫ habet eandem potentiam ⁊ virtutem ad inducēdum ad bonum ⁊ cohercenduz a malo: cuius ratio est quia natura que ē causa huius iusti ē eadem vbiqꝫ ⁊ apud omnes. Et non in uideri. Manifestat istud iustum secundum causam dicens ꝙ iustum naturale non consistit in videri vel non videri: idest non oritur ex opinione humana sed ex natura. Sciendum ē ꝙ sic in speculatiuis sunt quedam principia naturaliter cognita vt principia īdemonstrabilia ita in operatiuis sunt quedam principia naturaliter cognita. ⁊ quasi sūt principia indemōstrabilia sicut ꝙ malum ē vitandū ⁊ ꝙ nulli sit iniuste nocendum non ē furandum ⁊ similia. Alia vero per industriam hominum sunt cognita ⁊ ad inuenta que dicuntur iusta legalia.

Notandū ē ꝙ ius naturale aliter accipitur apud iuristas ⁊ aliter apud phylosophum. iustum enim naturale dicitur ad qđ naturale desiderium hominis inclinatur: nunc autez ī homie ē duplex natura vna cōmunis sibi ⁊ alys animalibus que competit sibi secūdum ꝙ animal. Alia ē natura hominis ꝓpria que sibi cōpetit secūdum ꝙ homo ꝓut secunduz rōnem discernit turpe ⁊ honestū. modo iuriste tantū dicunt illud iustum naturale quod ꝯsequtur īclinationē nature coīs hoī ⁊ alys animalibus cuiusmōi ē ꝯiūctio maris ⁊ femīe educatio natorum ⁊ alia hui9 i. sz illud quod ꝯsequtur ꝓpā inclinationem nature humane. s. in quātū hō ē aīal rationale vocant iuriste ius gentiuz. qz eo omnes gentes vtuntur sicut ꝙ pacta sint obseruanda ⁊ ꝙ legati etiam apud hostes sint tuti ⁊ consimilia. Utrumqꝫ horum scilicet

ꝙ sequit naturā hoīs secūdū ꝙ aīal. ꝛ ꝙ sequi
tur naturā hominis ſʒ ꝙ homo cōpꝛehenditur
hic sub iusto naturali put hic accipitur a phy
losopho Legale autem. Manifestat aliud
membrum scilicet iustum legale ꝛ videtur po
nere tres differentias huius iusti. Prima
est ꝙ illud quod est iustum legale quod com
muniter a lege ponitur ꝛ quantuʒ ad hoc dicit
quod legale ex principio quideʒ hoc est anteꝗ̃
a lege statuatur nihil differt vtrum sic vel ali
ter fiat sed iam quādo ponitur ꝛ a lege statuit
multum differt quia hoc seruare tunc est iustū
ꝛ hoc preterire est iniustuʒ sicut in aliqua ciui
tate statuitur ꝙ captiuus redimatur cambio
vnius vel ꝗcūq; certo precio ꝛ ꝙ sacrificetur
capra ꝛ non due oues Alia differentia iusti
legalis est secunduʒ ꝙ aliquid lege statuūtur
in aliquo certo singulari vt cuʒ ciuitas vel pri
ceps concedit alicui persone singulari priuile
gium quod dicit lex priuata sicut in quadam
ciuitate statutum est ꝙ sacrificetur cuidam
mulieri nomine brasīde que magnā vtilitateʒ
attulit ciuitati Tertia differentia iusti lega
lis est ꝙ sentētie a iudicibus date dicūtur que
dam iusta legalia ꝛ quantum ad hoc dicit.
Et snīalia. idest sunt iusta legalia snīalia enim
sunt applicationes iustorum legaliuʒ ad par
ticularia facta Sciendum ꝙ iustum legale
seu positiuū semper oritur a iusto naturali: sed
aliquid oriri a iusto naturali contingit dupli
ter. vel sicut conclusio ex premissis ꝛ sic iustuʒ
positiuū vel legale non potest oriri a iure natu
rali quia quandocumq; ꝛ vbicūq; premisse sūt
ibi tunc etiā conclusio necessario sequens ex
premissis. sed iustum naturale ē semper ꝛ vbi
q; idē. ideo si iustum legale oriretur a iusto na
turali sicut conclusio ex premissis iustum lega
le esset semper idem apud omnes quod falsuʒ
est. Alio modo oritur aliqd ex iusto natura
li per modum determinationis: ꝛ excitatio
nis. isto enim mō omnia iusta positiua ꝛ lega
lia oriuntur ex iusto naturali. verbi gratia. fu
rem esse puniendum ē iustum naturale. sed ꝙ
fur sit puniendus tali vel tali pena scilicet ꝙ
suspendatur vel decapitetur hoc est a iusto po
sitiuo legali qḋ oritur a iusto naturali per mo
dum determinationis ꝛ excitationis non per
modum necessitatis quia a iusto naturali exci
tatur iudex ad sic vel sic puniendum secundū
quantitatem delicti. Uidetur autem quibus
dam. Hec ē particula tertie partis in qua phy
losophus excludit errorem quorundam circa
predictam diuisionem. ꝛ est talis error. quibus
dam enim videtur ꝙ omnia iusta sunt legalia
ꝛ ꝙ nullum ē ius naturale: ratio hui⁹ opinio
nis fuit talis illud qḋ ē secundum naturam

ē immobile ꝛ vbicumq; sit habet eandem vir
tutem sicut patet. quia enim ignis ardet natu
raliter. ideo ardet in grecia ꝛ in perside ſʒ om
nia iusta videntur esse aliquando mota ꝛ va
riata. ideo nihil est naturaliter iustum. ꝙ au
tē omnia iusta sit mobilia ꝛ aliqñ mota appa
ret ex hoc ꝙ nihil videtur magis iustum ꝙ̃
ꝙ deponenti reddatur depositum ꝛ tamē nō
est reddenduʒ furioso reposcenti gladium. vel
proditori patrie reposcēti pecunias ad arma
ꝛ sic videtur ꝙ nihil sit naturaliter iustum.
Hec autem non est sicut habēs. Soluit istā
dubitationem ꝛ mouet aliam. Hec dubitatio
sic soluitur cum dicitur ꝙ omnia naturalia
sunt simpliciter immobilia. Istud non est ve
rum vniuersaliter sed in aliquo modo ē verū.
quia nature substantiarum separataruʒ ꝛ cor
porum celestium que apud aliquos dy voca
bantur nequaquam se habent aliter sed apud
nos homines qui sumus corporales est aliqḋ
secūdum naturā. Et tamen quidqd ē in nobis
ē mutabile vel per se vel per accidens nihilo
min⁹ tñ ē ī nobis aliquid naturale vt habere
pedes. ꝛ illud non naturale vt habere tunicā
ꝛ ideo licet apud nos omnia iusta sint mobilia
aliqualiter tamen quedam eorum sunt aliqua
liter iusta. Quale autem natura. Mouet a
liam dubitationem que oritur ex ista solutio
ne. ꝛ hec ē dubitatio ꝙ omnia iusta humana
sunt mobilia restat questio inter ea que conti
gunt aliter se habere quale est iustum secun
dum naturam ꝛ quale ē iustum non secundum
naturam sed secundum legis positionem ꝛ ad
plurimum hominum ex quo ambo sunt con
similiter mobilia. Manifestū ꝛ ī alys. Istud
dubium soluit phylosophus dicens ꝙ mani
festum est ꝙ in alys naturalibus que sunt a
pud nos eadem determinatio congruit ꝛ sicut
in naturaliter iustis: illa enim que sunt natu
ralia apud nos eodem modo se habent vt in
pluribus quamuis quandoq; deficiāt in pau
cioribus sicut quia naturale est ꝙ pars homi
nis dextera sit vigorosior ꝙ̃ pars sinistra. iō
hoc contingit in pluribus ꝛ contingit tamen ali
quando sed in paucioribus aliquos fieri am
bi dextros qui manum sinistram habent. ita
valentem sicut manum dextram. ꝛ ita ea que
sunt naturaliter iusta vt puta reddere depo
situm vt in pluribus est obseruandum licet in
paucioribus mutetur. Quid autem. Iusta
vero legalia nec in maiori parte manent eadē
immobilia nec sunt vbiq; ꝛ immobilia nec sūt
vt in pluribus obseruanda. ꝛ sic pʒ diuersitas
inter iusta naturalia ꝛ iusta legalia. que eṅ
naturalia vt in pluribus sunt immobilia et
vbiq; obseruāda sed iusta legalia non sunt vt

inpluribus immobilia nec vbiqз obseruanda vnde dicit phs q illa que fiunt iusta secūduз ɔpōem τ conferens idest que sunt condita inter homines ꝑpter aliquam vtilitatem sunt similia mensuris reruз venalium vt vini τ frumenti que non sūt equales vbiqз sed vbi emūtur propter maiorem copiam sunt minores et vbi venduntur propter minorem copiam sūt minores. Et ita iusta que non sunt naturalia: sed per homines posita non sunt eadem vbiqз sicut non vbiqз iponitur eadem pena furi et huius ratio ē quia non ē vbiqз eadem vrbanitas seu policia. sed tantum ē vna sola optima policia secunduз naturam vbicunqз talis politica fuerit.

Justorum autem et legaliū

vnū qōqз τ vlia τ singlā hēt. Operata quidem enim multa illorum autē vnōqōqз vnum vniuersale enim. Differt autem iniustificatio τ iniustum. τ iustificatio τ iustum. Iniustum quod enim ē natura vel ordine. Iniustum autem hoc quando operatum ē. Iniustificatio ē autem ante q̄з operatum ē nequaq̄з: sed iniustum similiter autem τ iustificatio vocatur autem cōmune magis dyapragma. Justificatio autem directio iniustificationis. ꝑm vnum quodqз autem ipsorum. τ quales species τ quot τ circa que existūt posterius videndum

Hec ē secunda pars huius capituli i qua agitur de diuisione iusti in particulari τ de differentia inter iustum τ iustificationeз τ iniustum τ iniustificationem τ quantum ad primum vult dicere q vnumquodqз iustorū particularium τ legalium se habēt ad res humanas scilicet ad opera facta secundum vnū quodqз iustum vt vniuersale ad singularia. quia ea q̄ operantur secundum iusticiā sūt multa sed vnumquodqз iustorum ē vnum. q. quoddā vniuersale sicut hoc quod ē depositū esse reddendum ē vnum quod habet se ad multas res τ multas personas. Hic ē intelligēduз vt mihi videtur q obiectum cuiuslibet iusticie qd obiectum phs vocat iustum ē vnum complexum vt istud complexum. depositum ē reddendum ē obiectum iusticie τ illud complexum fur ē puniendus ē obiectum iusticie vnde illud qd ē iustum tanquam obiectuз iusticie est cōplexuз. sed illud q est iustum tamquam subiectum iustitie est incōplexuз vt homo l quo est iusticia. Similiter aūt. iustificatio differt a iusto qz iustificatio est dychaypragōa idest operatio iusti. sed ipsuз iustum est res que fit ꝑm iusticiam. similiter iniustum est res aliqua vt furtuз vel homicidium sed iniustificatio est operatio rei iniuste τ iustificatio est directio iniustificationis. deinde epylogat continuando se ad subsequentia τ patet in lr̄a.

Capitulum tertium

tractatus secundi libri. 5. in quo soluitur questio querens secundum quales iustificationes dicetur aliquis iustus τ secundum q̄les iniustificationes dicetur aliquis iniustus q̄ soluit ꝑ h q iustificatōnū τ iiustificatōnuз h gdā sūt ꝑ se vt cū sunt voluntarie he autem per accidens vt cum sunt voluntarie. Justificatio eni τ iniustificatio determinat voluntario τ inuolūtario q̄re sic quidē erit aliquid iniustū τ non iniustificatio si non adsit voluntariuз. Deinde gd voluntariuз τ gd inuoluntarium τ q similiter iniustū τ i iiustia ē per se τ ꝑ accidens. τ q voluntariorum quedam sunt preelecta τ preconsiliata quedam vero non. τ q tribus existentibus nocumentis vno propter ignorantiam τ inuoluntario alio vero voluntario sine electione. Tertio voluntario cum electione. Per primam fit iniustum sine iniustificatione. per secūdū fit iniustificatio absqз iniusticia operantis τ q inuoluntariorūз que sunt propter ignorantiam sunt venialia que autem non propter ignorantiam: sed propter passionem neqз naturalem, neqз humanam nō sunt venialia.

Existentibus autez

iustis τ iiustis dictis iiustuз facit gdē τ iustū operatur qn̄ volēs ga ita oꝑatur. qn̄ aūt nolēs nз iiustū facit nз iustū oꝑat. sed vel ꝑm accn̄s quibus enim accidit iustos eē vel iniustos oꝑantur. Justificatio autem τ dyachapragma determinātur voluntario τ inuolūtario cum eni voluntarium fit vituperatur. simul autem τ iiustificatio tūc ē q̄re iniustum aligd erit quideз iiustificatio āt neqᵒaq̄з si nō volūtarium adsit. dico autem voluntarium quidē quēadmodum prius dictū ē. quod vtiqз aligs in seipō existium sciēs τ non ignorās oꝑat nз quem neqз quo neqз cuius puta neqз queз percutit τ quo τ cuius gratia: τ illorum vnūqōqз non secundum accidens neqз vi quemadmodum s. quis accipiens manum ipsius percutit alterum non volens āt nō eni in ipō. contigit āt percussū patrē eē. hunc āt quoniā quidē hō vel ꝑñtium aligs cognoscit. qm̄ autē paṫ. ignorat similiter āt tale determineṫ τ in his cuius gratia τ circa oꝑatōēз totā. Ignoratū vtiqз vl' nō ignoratū nō in ipō āt ens vl vi inuolūtariū. Multa enim τ natura exercitium scientes et oꝑamur τ patimur. quorum nullum neqз voluntarium neqз inuoluntarium ē: puta senescere vl' mori. Est āt similiter i iniustis τ iniustis τ qd scdm accidēs. Est enim si pignus reddat gs volēs. τ propter timorem neqз iusta oꝑari nз dyachapragе dicendum. sed vel ꝑm accn̄s

similiter autem ⁊ coactum cōtra voluntatem pignus nō reddēte: fm accidēs dicendum iniustum facere ⁊ iniusta operari.

Istud est tertiuȝ capitulum tractatus .2. libri quinti in quo soluit dubitatio mota in pmo capitulo huius tractatus que fuit fm quales iustificatiōes vel iniustificatiōes sit aliquis iustus vel iniustus ⁊ cōtinet quatuor partes. in pma ostēditur quando fit iustuȝ vel iniustum absqȝ iustificatione vel iniustificatione. In secunda ibi. voluntariorum. ostenditur qn̄ fit iustificatio vel iniustificatio absqȝ hoc ꝙ ille qui operatur sit iustus vel iniustus. In secunda ibi. quando autem ex electione. ostenditur quando ē iustificatio vel iniustificatio cū iusticia vł iniusticia operantis. In quarta ibi. Inuoluntariorum autem. Ponitur diuisio inuoluntarij narrando que inuoluntariorū sūt venialia ⁊ que non. In prima igitur parte ostendit quando fit iustum vel iniustum hoc ꝙ fiat iustificatio vel iniustificatio ⁊ continȝ duas particulas. In prima ostendit ꝙ iustificatio ⁊ iniustificatio per se nō sunt nisi fuerit voluntarie. In secunda ibi. Dico autem volūtarium. ośdit qd sit voluntarium. In prima particula primo narrat ꝙ cum iusta ⁊ iniusta sint talia qualia dictum ē tunc facit aliquis iustum per se quando operatur volens. sȝ quā do operatur nolens tunc neqȝ facit iustū neqȝ iniustum nisi per accidens cum facit illa pter intentionem quibus accidit esse iusta vel iniusta. Et si quando fit iustum vel iniustum absqȝ iustificatione vel iniustificatione. ⁊ hec ē conclusio. 30. ⁊ probatur sic. iustum ⁊ iniustū possunt fieri absqȝ hoc ꝙ fiant voluntarie. qȝ aliquis potest reddere alicui qđ suum ē ppter violentiam vel timorem ⁊ tunc facit inuoluntarie ⁊ aliquis potest facere iniustum propter ignorantiam vel violentiam vt si aliquis percutiat patrem suum credens percutere inimicum facit iniustum ⁊ inuoluntarie. Ex hoc arguitur sic omnis iustificatō ⁊ iniustificatio sūt voluntaria. ita ꝙ quandoqȝ ē iustificatio vel iniustificatio oportet ꝙ sit operatio voluntaria. sed possibile ē ꝙ fiat iustum vel iniustum absqȝ hoc ꝙ operatio voluntaria. igitur quandoqȝ fit iustum vel iniustum absqȝ iustificatione vel iniustificatione per dyacharopagema intelligit phylosophus iustificationē. Intelligendum ē ꝙ cum phus dicit ꝙ iustificatio et iniustificatio determinatur voluntario ⁊ inuoluntario hoc non ē sic intelligendū ꝙ vna harum operationum sit voluntaria ⁊ alia inuoluntaria imo vtraqȝ ē voluntaria. ⁊ ideo iustificatio ⁊ iniustificatio diffiniuntur per voluntarium ⁊ distinguūtur ab alijs per voluntarium ⁊ alie operationes que non sunt voluntarie determinātur ⁊ distingūtur a iustificatione ⁊ iniustificatione per inuoluntariuȝ hoc ē per hoc ꝙ sunt voluntarie. Vel sic ista determinantur voluntario ⁊ inuoluntario quia per hoc ꝙ aliquid fit voluntarie ⁊ inuoluntarie laudatur aliquis vel vituperatur. Intelligendum etiam ꝙ quando aliquis operatur aliqd volens tunc dicitur per se operari illud. sȝ qn̄ operatur nolens dicitur illud operari per accidens ⁊ quia nihil specificatur per illud quod ē per accidens sed solum per illud qđ est per se. ideo iustificatio ⁊ iniustificatio que sunt operationes per se iusti ⁊ iniusti determinātur per voluntariuȝ positiue ⁊ per inuolūtarium priuatiue qȝ per hoc ꝙ non sūt inuoluntaria distīguūtur ab opationibus inuoluntarijs. Dico autem voluntarium. Hec est secunda particula prime partis in qua ostenditur quid sit voluntarium ⁊ illud idem qđ manifestatur circa voluntarium competit tam circa iusta ꝙ̄ circa iniusta. dicit ergo primo ꝙ ad hoc ꝙ aliqua operatio sit voluntaria oportet ꝙ operans operetur illud qđ ē in sua potestate per se sciens omnes circunstantias ⁊ non ignorans sicut patet ex tertio huius. ⁊ oportet ꝙ sit per se sciens circa quid operetur ⁊ quo instrumento ⁊ cuius gratia ⁊ sic de alijs circunstantijs. ⁊ oportȝ ꝙ sciat vnumquodqȝ istorum per se ⁊ non per accidēs ⁊ adhuc plus requiritur ad hoc ꝙ sit voluntarium scilicet ꝙ non sit per violentiam. si enim aliquis accipiat manum alicuius per violentiam ⁊ percutiat alterum ille cuius ē manus non percutiat voluntarius quia non erat in eius potestate hoc vitare nec ad esse voluntarium sufficit ꝙ cognoscatur per accidens. naȝ possibile ē ꝙ aliquis percutiat patrem suum sciens ꝙ ille quem percutit est homo ⁊ ꝙ est aliquis de presentibus hic. sed ignorat ꝙ est pater eius: ⁊ sic cognoscit patrem per accidens i quantum cognoscit eum cui accidit eē patrem non tamen ē concedendum ꝙ iste voluntarie percutit patrem ꝙ non cognoscit per se ꝙ sit pater eius. ⁊ sicut est ex parte eius quē percutit. ita est ex parte eius cuius gratia ⁊ ex parte omnium circunstantiarum scilicet ꝙ possūt per se cognosci vel per accidens. adhuc siue aliquid fit ignoranter siue nō dummodo non sit in nostra potestate vt si fiat per violentiaȝ non est voluntarium. Multa autem. Et quia aliquis posset credere ꝙ omne quod aliquis operatur aut patitur sciens sit voluntarium: ideo phylosophus excludit illud probans. ꝙ non omne ꝙ operamur ⁊ patimur scientes est voluntarium. Et hec est conclusio .31. ⁊ probatur sic. quia multa operamur ⁊ patimur a natura scientes ꝙ hec operamur ⁊ patimur: puta senescerē vel mori quoruȝ nullū ē volūtariū idō nō oē qđ operamur ⁊ patimur scientes est volūtarium. Est autem similiter ⁊ in iniustis

illud qđ dictum ē de operationib⁹ simpliciť ē verum de operationibus iustis ⁊ iniustis.s. ꝙ sicut in operationibus similiter inuenitur per accidens ⁊ per se. ita etiam in iustis ⁊ in iniustis inuenitur aliqđ qđ ē secūdum accidens ⁊ aliqđ per se. ⁊ hec ē conclusio.32. ⁊ pbatur pbatiōe exemplari sic. si aliquis reddat pignus ei cui⁹ ē non quidem voluntarius sed propter timorē non ē dicendū ꝙ ibi sit operatio iusti nisi per accidens similiter si aliquis coactus ⁊ nolēs desistat reddere pignus vel depositum per accns dicitur facere iniustum. si vero hec fierent voluntarie forent per se iusta vel iniusta.

Voluntariorum

quidē hoc autem preeligentes operamur. Hoc autem non preconsiliantes preeligentes qđem quecunq; pconsiliantes eligibilia autem q̄cunq; i pconsiliata. Tribus vtiq; existētib⁹ nocumētis eorꝫ q̄ incōicatōib⁹ q̄ qđē cū ignorātia peccata sunt. q̄ neq; quē. neq; quod. neq; quā nꝫ cui⁹ gratia existiauit. sed accidit nō cuius gr̄a existimauit. puta nō vt vulneret sꝫ vt pungat vł nō quē. vł non vt. Qn̄ qđē igiť palogice nocumētū fit: ī fortuniū. qn̄ āt nō palogice: sine malicia āt pcc̄m. Peccat qđē.n. cū in se ipo pncipium fit: cause ī fortunat āt cum extra. Qn̄ āt sciēs qđē nō preconsilians āt iniustificatio. puta q̄cūq; pp irā ⁊ alias passiones qualescunq; necessarias vel naturales accidūt hoīb⁹. Hic.n. nocētes ⁊ peccantes iniustū faciūt qđē ⁊ iniustificatōes sūt. nō quia nō opāťur pp iustic s̄ quā iniusti. ppť hoc neq; mali. neq;.n. pp maliciā nocumētū.

Hec ē secūda ps huius capli in q̄ itendit. ostēdere qn̄ fit iustificatio ⁊ iniustificatō ⁊ quando ille qui opatur non ē iustus vel iniustus ⁊ econuerso ⁊ qn̄ ēt ē iustificatio vel iniustificatio cum iusticia vel iniusticia opantis ⁊ continet ista pars tres particulas. In prima p̄mittit quādam diuisionem necessariam ad ppositum: ⁊ etiam ostendit quando fit iniustum absq; hoc ꝙ ille qui operatur sit iniustus. In secunda ibi. quando autem sciens. ostenditur quando fit iniustificatio sine malicia vel iniusticia operantis. In tertia ibi. quando autem ex electione. ostēditur quando fit iniustificatio cum iniusticia operantis. primo igitur ponitur talis diuisio voluntariorum quedā operamur preeligentes ⁊ quedam non preeligentes. illa operamur preeligentes que facimus precedēte consilio vel deliberatione. sed illa sunt ineligibilia idest absq; electione facta quecunq; fiunt in preconsiliato idest absq; consilio precedente. Tribus vtiq; existentibus. ostendit qn̄ fit iniustum absq; iniustificatione hoc ē absq; eo ꝙ ille qui operatur sit iniustus ⁊ dicit sicut apparet ex predictis tripliciter contingit inferre nocumentum circa cōmunicationes hominum admixticem vno modo per ignorantiā ⁊ inuolūtarie. Alio mō voltaūrie ⁊ sine electōe. Tertio mō volūtarie ⁊ cū electiōne. Illa igiť peccata fiunt per ignorantiā quando operans nꝫ scit qđ facit neq; circa quid neq; quo īstrumento neq; cuius gratia existimans⁹ se aliqđ facturum operatus ē. puta si non existimauit se percutere hoc instrumento scilicet ferro acuto sed rotundo. vel non estimauit se percutere hunc puta patrem sed hostem vel non estimauit se huius gratia percussurum sed accidit illud cuius gratia non existimauit: puta cū estimauit percutere non ad vulnerandum: sꝫ ad pungendum ⁊ sic de alijs circunstantijs. Et ē sciendum ꝙ quando aliquis infert nocumētū paralogoice idest preter intentionem nocendi tunc accidit infortunium sed quando non paralogoice idest non absq; intentione graviter nocendi tunc ē peccatū sine malicia scilicet qꝛ non putat multū nocere tunc ē aliqđ peccatū sed non tantum: tunc enim peccat aliquis cū principium inordinati actus ē in seipso p hoc ꝙ intendit aliquid malum operari. sed quando principium operationis ē totaliter ab extra vt cum preter intentionem operatur tunc ē infortunium. Ex istis potest apparere quādo fiet iniustum absq; iniustificatione scilicet quādo fit iniustum vel nocumentum preter intentionem nocendi ⁊ potest hic poni conclusio.33. scilicet ꝙ quandoq; fit iniustum absq; iniustificatione. Et hec conclusio pbatur sic. quandoq; fit iniustum ex ignorantia ⁊ preter intentionem. sed iniustificatio non ē preter intentōem nocendi. igitur quandoq; fit iniustum absq; iniustificatione. Quando autem sciens. hec ē.2. particula in qua ostenditur ꝙ quandoq; ē iniustificatio sine malicia vel iniusticia operantis ⁊ primo narrat hoc dicens ꝙ quando aliqs sciens infert nocumentum sed non preconsilians hoc ē absq; deliberatione tunc ē iniustificatio sine iniusticia operantis vt cum aliquis infert nocumentum propter iram uel alias passiones que tamen non sunt naturales vel necessarie hominibus sicut est concupiscentia cibi ⁊ potus i extrema necessitate que excusat a subtractione rei aliene: illi enim qui propter predictas passiones nocent alijs faciunt iniustum ⁊ actus eorum sunt iniustificationes tamen illi qui operantur non sunt iniusti ⁊ mali quia non inferunt nocumentum propter maliciam sed propter passiones ⁊ tales dicuntur ppter infirmitatem peccare.

Quando autem

ex electōe i iustus ⁊ malus ppter qđ vn̄. quia ex ira nō ex prudentia iudicantur. non enim incipit q ira aliquid facit. sed qui ad iram prouocat. Ad hec autem neq; de fieri vel non dubitatur. Sed de iusto

inmanifesta enim iniusticia ira ē. Non enim
quemadmodum in commutationibus de fieri
dubitatur quorum necessarie alterum eē ma-
lum si non propter obliuionem id operentur.
sed confitentes de re de qualiter iniustum du
bitatur. qui autem insidiant non ignorāt q̄re
hic quidem existimat iniuste pati. Hic au
tem non sit autem ex electione noceat iniustū
facit ꝛ secundum has iam iniustificationes i
iustum faciens iniustus ē cum preter propor
tionale sit vel preter equale similiter autem
ꝛ iustus cum preeligens iustum operetur. Iu
stum operatur autem si solum volens operetur

Hec ē tertia particula in qua narrat quā
do ē iustificatio cum in iusticia operan
tis. ꝛ dicit ꝙ quando aliquis ex electione ifert
alteri nocumentum tunc ē iniustificatio cum
malicia operantis ꝛ talis operans ē iniustus
ꝛ malus ꝛ dicitur ex certa malicia peccare: pp
quod bene. Hec ē tertia pars principalis hui⁹
capituli in qua manifestat duo predicta scili-
cet ꝙ quandoq; fit iniustificatio sine malicia
seu iniusticia ꝛ quandoq; fit iniustificatio cum
malicia ꝛ iniusticia. P̄mum probatur ꝛ ē con-
clusio. 34. scilicet. Qd̄ quandoq; fit iniustifica
tio absq; hoc ꝙ operās sit iniustus vel malus
ꝛ probatur sic vbi aliquis ex ira infert nocum̄
tum ē iniustificatio quia operans voluntarie
facit iniustum sed qui infert nocumentum pp
iram non est propter hoc iniustus igitur ē quā
doq; iniustificatio absq; hoc ꝙ operans sit in
iustus vel malus. Maior patet de se ꝛ minor
declaratur scilicet ꝙ q infert nocum̄tum ppt
iram non propter hoc ē iniustus probatur du
pliciter primo sic. ille qui infert nocumentum
ꝛ non ex prouidentia vel electione non est iu-
stus sed qui infert nocumentum propter iram
non infert nocumentum ex prouidentia vł ele
ctione qd̄ patet. quia ille qui facit propter iraz
ipse non incipit nocere. sed ille qui cum ad iraz
prouocauit ꝛ ita non videtur nocumentum ex
prouidentia processisse. Adhuc nec d̄ fieri. Se
cundo probatur idem sic ille qui propter iram
operatur manifeste operatur ꝛ non dubitat d̄
facto immo confitetur factum ꝛ de iusto dubi
tat vtrum factum sit iustum vel non. sed ille q
iustum facit ex prouidentia dubitat de facto:
nec fatetur factum. igitur ille qui operatur ex
ira non operatur ex prouidentia ꝛ per conse-
quens non est iniustus. minor huius rationis
patet quia in commutationibus iniustis vt in
furto ꝛ similibus dubitatur de facto scilicet
quis facit tale factum oportet enim alterum
esse malum scilicet accusantem vel accusatuz
nisi forte excusetur propter obliuionem sicut
cū aliqs obliuiscitur reddere debitum tempo-
re statuto. Peccatur eniz quandoq; per omissio
nem ꝛ quandoq; per transgressionem. sed opan
tes ex ira confitentur de re idest de facto. sed
dubitant an sit iustum illud qd̄ retribuunt qd̄
non contigit illis qui ex electione viciose ope
rantur qui non ignorant se iniuste agere. Sed
hoc quidem idest iratus non estimat hoc. ꝛ sic
patet ꝙ ille q ex ira opatur non agit ex proui-
dentia. Si autem ex electione. secundum pro-
batur scilicet ꝙ quandoq; est iniustificatio cū
malicia operantis. Et h̄ ē conclusio. 35. que p-
batur sic. quando aliquis infert nocumentuz
ex electione ipse facit iniustum per se loquen-
do quia volūtarie operatur illa igitur opera-
tio qua ex electione aliquis facit iniustum est
iniustificatio ꝛ ille qui opatur est iniustus. cuz
illud quod fit sit preter proportionabile idest
contra iusticiam distributiuam. Similiter ali
quis dicitur iustus cum ex electione operatur
iustuz: si autem volens operetur ꝛ non eligēs
dicetur iustum operans vel iustificans sed nō
dicetur iustus.

Inuoluntarioruz autē

hec quidem enim venialia sunt. hec autez nō
venialia quecunq; quidez enim non solū igno
rantes sed propter ignorantiaz peccant venia
lia quecūq; autem non propter ignorantiā sed
ignorantes quidem propter passionem autem
neq; naturalem neq; humanam non venialia

Hec est quarta pars in qua ponitur que-
dā diuisio inuoluntariorum que est ꝙ
inuoluntariorum quedam sunt venialia idest
venia digna ꝛ quedam non. illa peccata q̄ ho-
mines faciunt non solum ignorantes sed ppt
ignorantiaz. quod accidit illis qui quādo co
gnoscunt dolent sub venia digna. sed illa non
sunt venia digna que non fiunt propter igno-
rantiam que scilicet homines ignorantes pp-
ter passionem faciunt que passio non ē natura
lis nec humana id ē ratione relata. in talibus
enim passio causat ignorantiam ꝛ peccatum d̄
bis dictum ē in tertio huius.

Capitulum quartuz

tractatus secundi libri quinti in quo
mouetur ꝛ soluuntur due questiones principa
les scilicet. vtrum omne iniustum pati sit inuo
luntarium: ꝛ quis duorum facit iniusticiā cir-
ca distributiones vtruz tribuens plus preter
dignitatem vel plus recipiens q̄ est dignum.
Queritur ergo primo vtruz contra volentem
iniustum pati: vel omne iniustum pati sit iuo-
luntarium adiungens ꝙ non omne iniustum
pati est voluntarium: vtpote punitorum.

Deinde dubitatur vtrum iniusta passus in
iustum patitur omnis: que dubitata soluit p
hoc ꝙ iniustum pati est p̄ter se ꝛ per accidēs si
cut ꝛ iniusticia facere ē vtroq; modo. Deinde
arguens ex opere incontinentis ꝙ volens ali-

quis iniustum patit quis & sibi ipsi iniustum facit: qd soluit per appositionem huius particule scilicet preter voluntatem ad diffinitionem prius positam ei⁹ qd e iniustum facere: vt sit diffinitio integra huius qd e iniustum facere hoc volentem & scientem nocere alicui preter passi voluntatem. deinde quod no e iniustum pati dare sponte sua preciosiora p vilioribus eo q iniustum pati non habet principiu inuito passo sed in faciente. Deinde mouetur secunda questio principalis vtrum iniustum facit plus vel minus alteri tribuens preter dignitatem. mouetur etiam alia questio scilicet vtrum contingat ipsum distribuentem sibi ipsi iniustum facere que soluendo dicit q moderati distributores licet minus sibi distribuant i pecunijs non tamen simplr quia abundat gloria vel simpliciter bono adijciens q inequaliter distribuens iniustum facit sed non semper pl⁹ habens. Deinde ad idem inducit q facere multipliciter dicitur scilicet p se & per accidens ac per hoc pacientem consimiliter pati per se vel per accidens. deinde q licet in nobis sit cu volumus iustum & iniustum facere non tamen cum volumus iusti aut iniusti sumus quia non ab agere sed ab habitu tales sumus. deinde q licet facile sit scire ab audita & per accns iusta & iniusta non tamen e facile sed difficile simpliciter scire ea quia scire ea simpliciter solum e operantis ea ab habitu tandem q iustu distributiuum & directiuum e in participantibus ea que secundum se sunt bona & non i dijs nec in sanabilibus sed in his quibus talia bona sunt vtilia.

Ubitabit autem

vtiq aliquis si sufficienter determinatum est de iniustum pati & iniustum facere. primum quidem igitur si est quemadmodum euripedes dixit dicens inconuenienter matrem occidi meam. breuis sermo nolens nolentem: vel volens non volentem. Utrum enim vt vere est volentem iniustum pati vel non. sed i uoluntarium esse quemadmodum & iniustum facere omne voluntarium. & vtrum est sic vel illo modo quemadmodum & iniustum facere omne voluntarium vel hoc quidem voluntarium. hoc autem inuoluntarium. similiter aut & iniustum pati. Iustum operari eni omne voluntarium. quare rationabile quidem oppo͞i similiter secundum vtrumq & iniustum pati & iustum pati & voluntarium & inuoluntarium esse. inconueniens autem vtiq videbatur. & iniustum pati si omne voluntarium. Quidam enim iustum patiuntur non volentes. quare & hoc dubitabit vtiq aliquis vtrum iniustum passus iniustum patitur omnis. vel quemadmodum in operari & in pati est. secundum accidens contingit enim in vtrisq transumere iustis. Similiter autem manifestum quoniam & in iustis. Non enim idem in iusta operari ei qd e iniustum facere. neq in iusta pati ei quod est iniusta pati. similiter autem & iniustum operari & iniustum pati. Impossibile enim iniustu pati non iustum faciente aliquo. vel iustum pati non iustum operante aliquo. Si autem e simpliciter iniustum facere nocere volentem aliquem volentem aute scientem & quem & quot & vt. Incontinens autem volens nocet ipse sibi. volens vtiq iniustum patit & contingit ipse sibi iniustum facere. Est autem & hoc vnum aliquod dubitatorum si contingit ipsu sibi ipsi iniustum facere. Adhoc volens si quis ppter incontinentiam ab alio ledatur volente. quare vtiq erit volentem iniustum pati. vel non recta diffinitio. sed apponendum ei quod e nocere scientem & quem. & quot & vt. pter illius voluntatem. leditur quidem igitur aliquis volens & iniusta patitur. iniustum autem patitur nullus volens. Nullus enim vlt neq incontinens sed preter voluntatem opatur. Neq eni vult nullus quod no existimat esse studiosum Incontinens autem quod non existimat oportere operari, operatur alij aute que ipsius dat quemadmodum homerus ait, dare glaucum diomedi aurea p ereis centum boues p noue bobus. non iniustum patitur i ipo enim e dare iniustum autem pati autem non in ipo. sed iniustum facientem: oportet existere. De iniustum pati autem quidem igitur quoniam non volutarium manifestum.

Istud e capitulum quartu secudi tractatus in quo phus mouet & soluit .2. questiones principales huius libri & secudu hoc isto capitulum continet duas partes principales. In prima principaliter mouetur & soluitur h questio. vtrum omne iniustum pati sit inuolutoriu. In secunda ibi. adhuc que precligim⁹. pncipaliter mouetur & soluitur questio qrens quis duoru facie in iusticia circa distributiones vtru distribuens alicui plus distribues pter dignitatem vel ille qui plus recipit q est dignum. Prima pars continet tres pticulas. In prima ponit materiam questonis & formae questionez. In secunda ibi. vel quemadmodu Incipit soluere questionem motam ponendo aliqua pambula que valet ad solutionez qstionis. In tertia pticula ibi. Uel no recta. ponit perfectam solutionem huius questionis vtz omne iniustum pati sit inuoluntarium. In prima igit particula mouet questione & ponit materiam qonis & .2.⁹ format questionem & p sequitur questionem motam. Primo igitur ponit materiam questionis. Secundo format questionem. materia questois sumit ex his q predeterminata sut. vnde dicit q aliquis pos

set dubitare vtrum sufficienter sit determinatum de iniustum facere. ⁊ iniustum pati. dictū est enim ꝙ iniustum facere est voluntarium ⁊ ideo dubitari potest. vtrum illud referendū sit ad iniustum pati. Hec igitur ē vna materia dubitatōis qꝛ siniustū facere ē volūtariū vtruꝫ ꝓpter hoc iniustū pati sit volūtarium vel inuolūtariū. ⁊ sumit materia dubitōis ex vbo euripedis poete qui inconuenienter videtur introducere quendam dicentem vel volens vel nolens occidi matrem volentem occidi. In quorum vtroqꝫ intelligitur ꝙ mater voluit occidi. ⁊ ita voluit iniustum pati ⁊ sic iniustuꝫ pati videtur esse voluntarium. Utrum enī posita materia questionis format qōeꝫ. Utrū aliquis volens patiatur iniustum vel hoc nō sit verum. sed omne pati iniustum sit inuolūtarium. Hec igitur ē questio. vtrum aliquid īiustum pati sit sic vel illo modo. ita ꝙ vel omne iniustum pati ē inuoluntarium vel quoddam iniustum pati sit voluntarium ⁊ quoddā inuoluntariuꝫ. ⁊ potest hec questio moueri de eo qd̄ ē iniustum facere. Utrum omne iniustū facere sit voluntarium vel omne iniustum facere sit inuoluntarium vel quoddam voluntarium. Justum operari. deinde prosequit̄ questionem motam. ⁊ primo arguit probando ꝙ omne iniustum pati sit voluntarium vel ꝙ omne iniustum pati sit inuoluntarium. Secūdo ꝓbat ꝙ non omne iustum pati est voluntarium. Ad pꝛimum sic arguitur. omne illud quod ē operari iustum ē voluntarium. sed operari ē oppositum ei qd̄ ē pati iustum sicut ergo omne operari iustum est voluntarium vel omne operari iustum est inuoluntarium. ita omne pati iustum est voluntarium vel omne pati iustum ē inuoluntarium. igitur rationale ē ꝙ iniustum facere ⁊ iniustum pati simili modo opponantur secunduꝫ vtrumqꝫ scilicet voluntarium ⁊ inuoluntarium ita scilicet ꝙ omne iustum facere sit voluntarium vel omne iniustum facere sit inuoluntarium. ⁊ eodem modo ꝙ omne iniustum pati sit voluntarium vl̄ omne iniustum pati sit inuoluntarium. vnde qꝛ q̄t modis dicitur vnum oppositorum tot modis dicitur reliqū. ideo quia omne iustum facere ē voluntarium vel omne iustum facere ē inuoluntarium videtur ꝙ omne iniustuꝫ pati sit voluntarium vel omne iniustum pati sit inuoluntariuꝫ. Inconueniens auteꝫ vtiqꝫ. deinde arguit ad hoc ꝙ non omne iniustuꝫ pati ē voluntarium quia manifestum ē ꝙ qdam patiuntur iniustum non volentes sicut illi q verberantur ⁊ illi a quibus bona per violentiam rapiuntur. Quia ⁊ hec. mouet circa hec quandam questionem que ē. vtrum omnis q patitur illud qd̄ ē iniustum materialiter ⁊ per accidens possit dici qd̄ ē iniustum patiens per se ⁊ formaliter: si enim non sit: ita posset aliqs respondere predicte rationi dicendo ꝙ ille q nolens patitur rapinam vel verbera patitur id cui accidit esse iustum non tamen per se. et formaliter patitur iniustum vel quemadmoduꝫ. Hec ē secunda particula in qua phylosophus incipit soluere questionem predictam ⁊ dicit ꝙ sicut se habet circa facere ita se habet circa pati quia in vtroqꝫ contingit trāssumere idest accipere illud quod ē secundum accidēs circa iustum ⁊ similiter circa iniusta ⁊ hoc ē qꝛ operari ea quibus esse iniusta non est ideꝫ qd̄ ē per se facere iniustum quia quandoqꝫ ignorans facit per accidens id qd̄ ē iniustum non tamen per se loquendo iniustificat. Similiter pati ea quibus accidit esse iniusta non ē idem ei qd̄ ē iustū pati per se. Quod auteꝫ sit eadeꝫ ratio de facere ⁊ pati tam circa iusta q̄ꝫ circa iniusta declarat phylosophus. ⁊ ē conclusio. 36. probatur per hoc ꝙ non conuenit aliquem pati iustum vel iniustum per se loquendo nisi sit aliquis faciēs iustum vel iniustum per se loq̄ndo. quia passio ē effectus actionis. si igitur aliquis faciat illud qd̄ ē iniustum per accidens ⁊ non per se ꝯsequens ē ꝙ ille q patitur iniustū. per accidens ⁊ non per se. Et si aliquis per se faciat iniustum oportet ꝙ sit aliquis qui per se patiatur iniustum. ⁊ eadeꝫ ratio est de iusto ⁊ per hoc soluitur hic dubitatio qua dubitatur vtrum omnis patiens iniusta patiatur iniustuꝫ hoc ē vtrum omnis patiens illd̄ qd̄ ē iniustum materialiter patiatur iniustum per se. Respōdendū est ꝙ non quia non ē idem pati iniustum per accidens: ⁊ pati iniustum per se sic̄ n̄ ē idem facere iniustum per accidens ⁊ facere iniustum per se. ꝙ auteꝫ sit facere iniustū per accidens ⁊ quid per se videbitur posterius. Intellige ꝙ per facere vel pati iusta pluraliter intelligit facere vel pati id qd̄ ē iniustuꝫ materialiter ⁊ per facere vel pati iniustum singulariter intelligit facere vel pati iniustum per se. Si autem ē simpliciter. Arguit ad hanc questionem vtrum omne iniustum pati sit voluntarium. ⁊ pꝛimo premittit quandam descriptionem eius quod est iniustum facere. que est ꝙ iniustum ē idem qd̄ volens nocere ⁊ sciens quē ledat ⁊ qd̄ nocumentum iferat ⁊ qualiter ⁊ sic de alijs circunstantijs. Incontinens autē volens ex ꝓmissa descriptiōe probat ꝙ nō omne iniustum pati sit inuoluntarium ⁊ hoc dupliciter pꝛimo sic. incontinens volens nocet sibi ipsi quia volens operatur idem qd̄ scit sibi eē nocumentum. Secundum hanc descriptiōnem eius quod ē iustum facere incontinēs volens facit sibi ipsi iniustum sed ad iniustum facere sequitur iniustum pati igitur incontinēs volens patitur iniustū a se ipso ⁊ ita nō omne iiustū pati ē inuolūtariū h̄ tn̄ ē vna qd̄ icidēs q̄

postea soluere.s. vtrū ɔtingat φ aliquis sibi ipsi faciat iniustū (Adhuc volens) 2ᵒ arguit ad idē sic. si cōtingat φ aliquis sciens τ volens ledatˀ ab aliquo puta cum aliquis captus amore meretricis permittit se ab ea spoliari. ɔtingit igitˀ φ aliquis volens patiatur iniustū. τ sic nō oē iniustū pati est inuoluntariū (vel non recta) hˀ ē.3. particula prime partis. in qua soluit perfecte istā questionē. vtrū oē iniustū pati sit inuoluntariū. τ pˀ corrigit diffinitionē superius positā eiˀ φ est iniustū facere. τ itēdit φ addendū ē dscriptiūi pdcē eiˀ φ ē iiustū facere. hec pticla. s. pter lesi voluntarē. ita φ iniustū facere sit aliquē volentē τ scientē circūstantias nocere alicui preter ipsius voluntatē. ex quo pz φ iniuˀ pati per se loquendo est ledi vel nocumentum recipere cōtra voluntatē ipsius qui iniustū patitur. τ iō lz aliquis volens ledatur τ patiatur per accñs ea que sunt iniusta. tñ nullus volēs patitur iniustū per se loquendo ut dcm ē (Nullus) soluit predictā rōz. d. φ nullus vult ɔpleta voluntate pati iniustū. nz ēt incōtinens operatur sibi nociua preter voluntatē. hz eniz per se voluntatē boni. sed propter cōcupiscentiam trahitur ad malū. cū. n. voluntas sit appetitˀ boni. nullus vult nisi qō estimat eē bonū. incōtinens aūt extra passionē exñs nō reputat bonū illud qō facit in passione exñs. vnde absolute nō vult illud: sed tñ operatˀ illud propter cōcupiscentiā: qō existimat nō oportere operati.

(Qui āt que ipsius) soluit secundā questionē de eo qui volens leditur ab alio. τ dicit φ ille qui volens dare sua bona ut volens permitit se spoliari nō patitur iniustū per se loquēdo. qz nū patitur iniustū preter sui voluntatē: qui. n. dat sua nō patitur per se iniustuz sicut narrat Homerˀ de quodā claudio noīe qui dedit Dyomedi arma sua aurea pro ereis. τ. ioo. boues p. 9. bobus. iō talis ñ patitˀ iniustū. qz in potestate hois est dare sua: sed iniustū pati nū ē in potestate eius qui iniustū patitˀ. sed oportz existere aliquē qui faciat iniustū τ ita iniustū pati est inuoluntariū. τ iniustū facere est volūtariū. qz prinˀ actionis est in agente qō pertinet ad rōz voluntary. sed prinˀ passionis nū est in patiente: sed in alio: qō pertinet ad rōz inuoiūtary. maniˀ igitˀ est ex predictis. φ iniustū pati ē inuoluntariū. Dubitatˀ hic circa descriptionē eius qō est iniustū facere. qz nō videtur φ ad iniustū facere requiratur nocere alicui preter voluntatē illius. qz si ita esset non eēt i potestate alicuius facere iniustū alicui. qz nō est in potestate agentis φ patiens patiatur voluntarie vel inuoluntarie. dico hz φ mihi videtur cōcedo φ nō est totaliter in potestate alicuius facere per se iniustū alteri. qz solū est partialˀ ī potestate agentis facere iniustuz per se alteri. qz facere per se iniustū dependet tā ex volunta te agentis q̃z ex voluntate patientis. ut pz hic per phm. tñ iniustuz facere materialˀ τ per accidens est in potestate agentis.

Adhuc autem preelegimˀ. duo est dicere. vtruz quid iniustū facit qui tribuit preter dignitatē plus vel qui hz τ si est ipz sibi iniustū facere. si eni cōtingit prius dcm τ distribuens iniustuz facit sed nō hñs plus. si quis plus alteri q̃z sibi ipsi tribuit sciens τ volens ita ipse sibi iniustū facit qō viderˀ moderati facere. Modestus. n. imoratiuus est: vel nz hoc simplˀr. Altero eniz bono si cōtingat superabundat: puta glīa vel simplˀr bono. Adhuc soluitˀ sm diffinitionē eiˀ qō est iniustū facere. Nihil. n. patitˀ preter ipiˀ voluntatē. qˀr nō iniustū patitˀ pp hoc. sed quidē nocumentū patitˀ solū. Manifestū āt τ qm distribuens iniustū facit: sz nō plus hñs semp. Nō. n. cui iniustū inest: sed cui volente hoc facere. Hic āt vñ prinˀ actionis qō est in distribuente: sed nō in accipiente. Adhuc multiplˀr facere dˀr et est ut inania ata occidunt τ manus et famulus precipiētes nō iniustū facit: facit āt iniusta. Adhuc siquidē ignorans iudicauit nō iniustū facit sz legale iustū: nz iniustū iudiciū est. Est āt ut iniustū. Alterū. n. legale iustuz et priˀ. Si āt cognoscens iudicauit iniuste: auare fecit τ ipse: vel grā: vel pena: quēadmodum igitˀ τ si quis patiatˀ iniustificationez: τ qui pp hoc iudicauit iniuste plus hz. Et. n. in illis qui agrū iudicauit: nō agrū: sed argentuz accepit. Hoies āt in seipsis existimāt iniustū facere. pp qō τ iniustū eē facile. Hoc āt nō. cōmisceri qdē eni ei que vicini: τ percutere pximū: τ dare manu argentū facile τ in ipsis. sed sic hñtes hoc facere nz in ipsis. Similˀr āt τ cognoscere iusta et iniusta nihil existimat sapiens eē. qm de quibˀ leges dicūt nō difficile intelligere. Sz ñ hec sˀt iusta: sz pˀ accñs: sz aliqˀlˀr opata τ aliqˀlˀr distributa iusta. hoc āt plus opus q̃z sana scire. qz τ illic mel: τ vinū: τ elebor: τ vstionē: τ incisionē scire facile: sed qualˀr oz distribuere ad sanitatē: τ cui τ qñ tñ opus q̃zˀ medicū esse. pp ipsuz āt hoc τ iusti existimant eē. nihil minus iiustū facere: qm nihil minus iustus: τ magis potest vtriqz vnūqōqz operari hor. etenim cōmisceri mulieri τ percutere τ fortis clipeū dimittere τ cōuersus in qualēcunqz currere. sed timere iniustū facere nō hoc facere est: nō tñ accñs. sed sic hñtez hoc facere: quēadmodū τ medicari: τ sanare: τ incidere: vel nō incidere: vel farmacū dare: est sic vel nō. Sunt aūt iusta in his i quibus insunt simplˀr bona. hñt āt superabundantiā in his τ defectū. his quidē. n. non est superabundantia ipsor. puta forte dijs. his aūt nulla particula vtilis insanabilibus τ malis: sed oīa nocēt. his āt vsqz ad h. h āt humanū ē.

Hec est 3ª pars pncipalis hˀ capituli. in q̃

phus mouet ⁊ soluit vnā qōnez pncipalem. s. qa circa distributōes fac̄ iniustū. vtꝰ distribuēs l recipiēs pter dignitatē. ⁊ cōtinet. 4. pticulas. Jn prima mouet qōz ⁊ ponit duas solutōes ad qōz. Jn sa ibi (Maniꝰ āt) determīat veritatē. Jn. 3. ibi (hoīes āt) remouet. 3. falsas opp. circa iniustuz facere ⁊ iniustū pati. Jn. 4. ibi (Sunt āt iusta) narrat quibꝰ cōpetunt iusta: ⁊ quibꝰ psūt ⁊ quibꝰ nocēt ea que sunt circa iusta. Jn prima particula pponit intentiōez. ⁊ mouet et soluit dupl'r vnaz de principalibꝰ qōnibus, dicit g̃ ꝙ circa ea q̄ ad iustitiā ⁊ iniustitiā ptinēt adhuc sunt duo que pre alijs dicere eligit. q̄rū priꝰ ē. quis duoꝝ facit iniustitiā circa distributiōes. vtꝰ ille qui dat aliquid alicui preter dignitatē: vel ille qui recipit. 2ꝰ ē vtꝰ aliquis possit sibiipsi facere iniustū. ⁊ illud soluet̄ posteriꝰ i fine hꝰ. 5. Arguit ad primā questionē pbans ꝙ ille qui male distribuit nō facit iniustū. qa pōle est. ꝙ distribuens plus tribuat alteri sciens ⁊ volens q̄ sibiipsi: cū tñ ipse sit magis vel equal'r dignus. ⁊ sic si male distribuēs faceret iniustitiā: sequit̄ ꝙ ille distribuens facit iniustū sibiipsi. qō videt̄ incōueniens. qr moderati hoīes hoc vident̄ facere ut sibiipsis minora remaneāt. ptinet. n. ad vnū modestū ꝙ sit minoratiuꝰ. i. minora sibi tribuens. (Uel nz) soluit dupl'r. vno mō. ꝙ ille qui de bonis exterioribꝰ minora sibi retinet supabundat in altero bono. s. in glīa vel simpl'r i bono (adhuc soluit̄) sa solutio ē p diffinitiōz superiꝰ positā eiꝰ qō ē iniustū facere. in qua addit̄ ꝙ ad facere iniustū requirit̄: ꝙ sit pter voluntatē patiētis. sed ille distributor minora sibi distribuens nihil pter suā voluntatē facit vel patit̄. ⁊ lō sequit̄ ꝙ non patit̄ iniustū. sed solū patit̄ quoddā nocumētū. (Maniꝰ est āt) hec est sa pticula in q̄ determinat veritatē. ⁊ hec est veritas. ꝙ ille qui distribuit pter dignitatē facit iniustū. ⁊ hec ē 2ᵃ tertia. ⁊ ille qui plus accipit n̄ sp facit iniustū: sed qñz. s. qñ adhuc operat̄ ut hēat plus equo. 2ᵃ pbat̄ tripl'r. p̄ sic. ille cui inest iniustū. hoc est ille qui patit̄ iniustū n̄ facit iniustū. sz ille q volēs fac̄ h ē ille i q̄ pnꝰ actōis fac̄ iniustū. vñ rō talis est. ille in quo est principiū actionis ⁊ qui volens agit facit iniustū. sed prinꝰ actionis est in distribuente qui volens distribuit. ⁊ non in accipiēte. igit̄ distribuēs facit iniustū ⁊ nō accipiens (Adhuc multipl'r facere) 2ᵃ pbat̄ 2ᵒ sic multipl'r dr̄ aliquis facere iniustū. vno mō sicut causa principalis. alio mō sicut instr̄a faciunt quo dicimus ꝙ inaīata occidunt ⁊ faciunt. sicut gladius vel sagitta. ⁊ sic dicimus ꝙ manus vel famulus pcipiētis occidit. quoꝝ nihil per se loquēdo facit iniustū. lz faciat ea quibus accidit eē iniusta: ⁊ ita nullū istoꝝ facit iniustuz per se ⁊ formal'r. sed iniusta. s. material'r ⁊ per accñs. ⁊ ex his arguit̄ sic. Qñ fit iniustuz illud

qō est principale agens. ⁊ in quo est prinꝰ pri actiōis facit iniustū ⁊ nō agens instrumētale sed in distributiōe distribuens ē agens principale ⁊ recipiens se hz ut agens instrumētale p modū obediētie. igit̄ distribuens pter dignitatē facit iniustū ⁊ nō recipiens (Adhuc sigdē ignorans) 3ᵃ probatur sic. 2ᵃ ⁊ p̄ narrat ꝙ si aliquis ppter ignorantiā legalis iusti male dicet nō facit iniustū per se loquēdo neqz iudiciū sm ꝙ est actio est iniustū per se. est tñ quasi iniustū. qr illud qō iudicat̄ est iniustuz. Jstud aūt qō dictū est de ignorantia legalis iusti pp hoc dictū est: qr alterū est legale iustū qō ignorari pōt: ⁊ alterū ē priꝰ iustū. s. iustū naturale qō nō pōt ignorari. qr est natural'r impressū menti humane. sed si aliquis cognoscens iustū legale iudicet iniuste. tunc ipe facit auare ⁊ iniuste. vel ppter gratiā alicuius acquirendā: vel ppter penā euadendā. Si ei aliquis velit per partes inequales diuidere iniustificatoꝝ: ille qui ppter hoc iniuste iudicat ut acquirat gratiā alicuius plus acquirit sibi de bono q̄ sibi cōpetat: lz nō plus habeat de illo bono in q̄ alterū damnificat. Nā ille qui ppter auariciā lucri iniuste adiudicat alicui aliquē agrū: non accipit ab eo agrū sed argentū. Jstis narratis pōt poni. 3. ratio ad probandū 2clusionē que talis ē. sicut iudex se hz in cōmutationibꝰ: ita se hz distribuens in distributiōibus. sed iudex in cōmutationibꝰ sciēter male iudicans ⁊ preter dignitatē iniustū facit. igit̄ in distributiōibus distribuēs preter dignitatē sciens: iniustū facit. ⁊ iniuste distribuit. (Hoīes āt in seipsis) hec est sa particula secūde partis principalis in qua phs excludit falsas op. ex parte facientis iustū vel iniustū. ⁊ sunt. 3. op. false circa h. pma ē circa facientē eiꝰ qō ē iniustū facere. vñ dicit ꝙ multi homīes existimant ꝙ statiz ⁊ in pmptu ⁊ sine aliq̄ difficultate: pñt facere iniustū. nā facile est ꝙ homo cōmisceat̄ cuz vxore vicini: ⁊ percutiat proxiꝰ: ⁊ tollat ab eo argentū. ⁊ dare argentū ad procurandū homicidiū. facile ē. ⁊ oīa ista sr̄ iniusta. ⁊ ita facere iniustuz videt̄ facile. Jstā op. remouet phs. d. ꝙ facere hꝰ que sunt iniusta material'r est facile: sed ꝙ hoīes hꝰ faciant sic se hñtes. s. ex hītu pmpte ⁊ delectabil'r nō est facile nec est stati in ptāte hoīs: sed ad hoc peruenit̄ per longā cōsuetudinē. (Simil'r āt ⁊ cognoscere) alia falsa op. est circa cognitionē iustoꝝ ⁊ iniustoꝝ. ⁊ ē ꝙ non ē magne sapiētie cognoscere iusta vel iniusta. pp hoc ꝙ nō ē difficile intelligere iusta legalia q̄ leges dicunt. Jstā op. remouet phs. d. ꝙ hec q̄ leges dicūt simpl'r cōsiderata nō sunt iusta nisi per accñs inq̄ꝰ accidit ea eē iusta: sed s veritatē iusta sunt sm ꝙ aliqual'r operant̄ ⁊ distribuūt̄. i. sz ꝙ attribuunt̄ aliq̄l'r negocijs ⁊ personis: sed attribuere cōuenienter ea que sr̄ lege

posita negocia τ psonis ē magis oppo⁹ τ magis difficile q̃ scire sanatiua in quib⁹ ɔsistit rõ
ēs medicine. maior.n.ē diuersitas rez volũtariaz in quib⁹ ɔsistit iustitia q̃ corpaliũ ɔplexionũ in quib⁹ ɔsistit sanitas. In sanatiuis.n.
scire ṽtutē mellis τ vini τ ellebori τ vstioz τ incisionē ē facile.sed distribuere illa ad sanãdũ.
sicut oz. τ ut oz. τ qñ oz τc. tãti opis ē q̃ti τ me
dicũ eē. τ qui h̃ cognoscit τ scit rõuenienter distribuere medic⁹ ē. vel intelligi põt φ tm̃ op⁹ ē
ita difficile ista ɔueniẽter distribuere ad iduendũ sanitatē q̃⁹ ē eē meditũ speculatiuum.
imo forte multis ē diffitili⁹ hn̄ practicare i medicatiõib⁹ vel medicialib⁹ q̃ hn̄ speculari (pp
ɜ ãt) hec ē.3. falsa op. quã. ph̃s h̃ remouet τ ē
circa fatilitatē e⁹ qd̃ ē iniustuz opari: et ē φ iu
stus nõ min⁹ põ tiniustũ facere q̃ quicũq; ali⁹
qz ex h̃ φ aliquis ē iust⁹ nõ minus: sed magis
scit τ põt opari vnũq̃dq; boꝝ que dñr iniusta.
sicut cõmisceri vxori alteri⁹ pcutere aliũ τ dimittere clipeũ τ sic de alijs iniustis. Istã op. remouet ph̃s.d. φ cõmisceri vxori alteri⁹ τ facere opa timiditatis ñ ē facere iniusta nisi p accidẽs inq̃⁹ accidit illis q̃ fiunt eē iniusta. sed facere iniustũ p se ē facere p̃dicta sic se h̄ñtē. s. φ
opans sit volẽs τ pmptũ delectabit̃ opans. vñ
facere sic p se ē facere ista ex hitu inclinãte ad
faciendũ ista. sed iust⁹ nõ hz talē hitũ. iõ nõ pt
facere hi⁹ p se. et ponit ex⁹ de medicina. nã sic
circa medicinã meditari τ sanare nõ ɔsistit in
h̃ so⁹ φ ē incidere vel nõ icidere vel dare farmatũ. i. medicinã laxatiuã vel nõ dare sed facere hec sic oz (Sũt ãt iusta) hec ē.4. pticula
ptis p̃ncipalis in q̃ narrat quib⁹ cõpetũt iusta. τ dicit φ iusta cõpetũt illis psonis qb⁹ pñt
adesse ea q̃ sũt bõa simpl'r τ absolute cuiusmõl
sunt diuitie τ alia hi⁹: τ circa hi⁹ hoies se hñt diuersimode. τ h̃ iõ ē. q̃ qdã hoies qñz hñt supabũdantiã hi⁹ bonoꝝ τ qñz defcm̃. τ sic se hñt
hoies cõiter. quidã vero nũq̃ hñt supabundãtiã hi⁹ bonoꝝ: sed sp optime vtunt̃ talibus
bonis sicut τõtingit homib⁹ pfectis in ṽtute τ
forte dijs fz errorē eoꝝ qui ponebãt deos talib⁹ vti quibusdã. s. valde malis τ insanabilib⁹
a sua malitia nulla pticula taliũ reꝝ ē vtilis. sz
oĩa eis nocẽt. Quibusdã ṽo nõ oĩa nocẽt. sz vsq;
ad determinatum termi⁹ prosunt τ non vltra.
τ hoc est humanum epyichia.

Ecunda

ps. 5. libri contine̋ in vno c⁹. i quo oñdit̃ qlr
epyichia τ epyiches se hñt ad iustitiã τ
ad iustũ. τ φ epyiches nz simpl'r ē idē iusto nz
alterũ τ qd̃ ē meli⁹ nõ oĩ iusto sed legali. q̃z ē directio legalis iusti hñtis qñz pcc̃m. q̃z lex vĩr
vsait̃ τ de his que in plib⁹ ponit̃. singularia ãt
sub his indeteriata. pp quã ideteriatõz ñ in lege nec in legis positore ē pcc̃m. cũ legis positor
sic dĩct. si sciret singulares euẽt⁹. c⁹ effect⁹ directiuũ ē epyiches: τ φ pp singulariũ indeterĩatiõz. nõ oĩa ƒ legē sũt oĩo certa. sed indigent q̃dam virtute directiua. deinde quid epyiches:
τ quid epyichia.

Eepyichia

vo τ epyiche q̃lr hz pxi⁹ ē dicere.
Epyichia quidē ad iustitiã. epyiches ãt ad iustũ. nz. n. ut idē simpl'r. nz ut alteꝝ gñe videt̃ intendẽtib⁹. τ qñz. n. epyiches laudam⁹ τ viꝝ talē. Quare τ ad talia laudãtes trãsferim⁹ p bono magis epyiches. qm̃ meli⁹ oñdentes. Qñq;
ãt rõz sequẽtib⁹ videt̃ incõueniẽs si epyithes
pter iustũ qd exñs laudabile ē. vel. n. iustuz ñ
studiosũ vel epyiches aliud. vl' si ãbo studiosa
idē sunt. Dubitatio quidem igitur fere accidit
propter hoc circa epyiches.

Istud ē cap⁹ de epyichia ɔtinẽs ƒ az ptē. 5. libri. in q̃ p determinat de obõ epyichie. 2⁹. d ei⁹
subõ. 3⁹ de ipso hitu. τ cõtinet. 4. ptes p̃ncipales. In p̃ma pponit intẽtiõz suã: τ eã psequit̃
mouẽdo q̃zdã qõz. τ ad eã arguit. In ƒ a ibi (habent ãt oĩa) soluit qõz motaz. In. 3. ibi (Ma⁹
ãt ex h̃) deteriat̃ de subcõ epyichie. In. 4. pte
ibi (Et hit⁹ ipse) deteriat̃ de hitu epyichie. In
prima igit̃ pre pponit intẽtionē suã τ eã psegt̃
mouẽ⁹ q̃zdã dubitatõz. τ ad eã arguit. dicigr̃ p
φ pxi⁹ ē dicere de epyichia: q̃ noiat quẽdã habitũ. τ de epyiche q̃ ē obiectũ ei⁹. q̃: ƒ epyichia
se hz ad iustitiã τ q̃lr e⁹ obiectũ qd̃ dr̃ epyiches
se hz ad iustũ. qd̃ ē obiectũ iustitie. Intelligẽ⁹
ƒ expositores φ epyches dr̃ in greco. illud qd̃ ē
cõueniẽs τ decẽs ab epy. φ ē supra. τ ytos. φ ē
obediẽs. q̃z p epyichiã aliquis excellẽtiori mõ
obedit: dũ obseruat intẽtiõz legis vbi intẽtiõ
legis dissonãt ṽba legis (Nz ãt ut idē) psegt̃
dubitãdo. an epyiches sit idē qd̃ simpl'r iustũ.
τ ar. ad dubitatiõz. pcedẽdo φ ñ ē idē φ iustũ
q̃ i qñz laudam⁹ illud qd̃ ē epyiches. i. obiectũ
epyichie. vltra iustũ dñtes hoc ē hñs cm̃ τ melius q̃ si fuisset factũ ƒz ṽba legis. τ talē viꝝ q
h̃ opat̃ dicim⁹ eē virilē τ pfectũ τ magis pfcm̃
i. qui opat̃ ƒ ṽba legis. Ex q̃ appet φ ex q laudam⁹ epyiches vltra op⁹ iustũ τ hoiez epyichũ
magis q̃ hoiez iustũ. nõ videt̃ φ epyiches sit
idē simpl'r φ iustũ. (Qñz ãt rõez sequẽtib⁹)
arguit in ɔ̃riũ. d. φ ex alia pte si velim⁹ seq rõz
videt̃ incõueniẽs: si illud φ ē epyiches sit laudabile. τ tñ sit aliud pter iustuz. vñ arguit sic.
Bonũ cõuenit v⁹: tm̃. ut in 2⁹ h⁹ dictũ ē. aut q̃
ambo sunt bona. s. epyiches τ iustũ: τ tũc oz φ
sint idē τ nõ diuersa. cũ bo⁹ sit v⁹: tm̃. vel non
ãbo sũt bona. τ sic vel epyiches nõ ē bo⁹: τ tũc ñ
ē laudabile. vel iustũ nõ ē bo⁹. qd̃ ē ĩcõueniẽs.
sic q̃ circa qd̃ ē epyiches accit dubitaº pp p̃dcã
q̃z ex vna pte nõ videt̃ φ epyiches τ iustuz sint
idē. inq̃⁹ epyiches laudat̃ ut meli⁹ q̃ iustũ. et
ex alia pte videt̃ φ sit idē cũ iusto inq̃⁹ illõ qd̃
ē pter iustũ nõ videt̃ bonũ τ laudabile.

Habent āt oīa ƒз modū quēdā recte ꝛ nihil subcōtrariū sibiipsis Epyiches.n.iusto quodā ens meliꝰ ē iustū. ꝛ nō ut aliō qōdā gꝰ exñs meliꝰ ē iusto. Idē ḡ iustū ꝛ epyiches ꝛ ambobꝰ studiosis exñtibꝰ melius epyiches. Facit āt dubitatiōз. qm̄ epyiches iu stū quidē ē. nō qō ƒm lrgē āt. sed directio iusti legalis. Cā āt qm̄ lex quidē vlr oīs. De qbus dā āt nō ē poīe recte dicere vlr. In quibꝰ igr̄ nccīum quidē dicere vlr. nō poīe āt recte. ħ ut in plꝰ accipit lex nō ignorans qō pccm̄ ē. Et est nihil minꝰ recta. pccm̄. n. nō in lege nз in legis positore: sed in natura rei ē. Cōfestī. n. opabiliū materia talis ē. cū igr̄ dicat lex vlr. Accidit āt in ħ preter ea que vident vlr tūc recte hз: relin quit legis positor ꝛ peccauit simplr dicēs diri gere qō defecit. qō ꝛ legis positor sic vtiqз dice ret illic pñs: ꝛ si sciret lege posuissз. pp qō iustū quidē ē ꝛ qōdam meliꝰ iusto non eo ꝙ simplr aliud. sed eo ꝙ per simplr pccm̄. ꝛ ē hec natura q̄ epyiches directio legis vbi deficit pp vlē. ħ. n. cā ꝛ eꝰ ꝙ nō oīa ƒ legeз cē. qm̄ de quibusdaз īpoīr ponere legē: qr̄ snīa indiget. Indeterīati eni indeterīata regula ē quēadmoduз ꝛ lesbie figuratiōis plūbea regula ē. Ad figurā. n. lapi dis trāsmutar̄ ꝛ nō manet regula ꝛ snīa ad res Quid quidē ē igitur epyiches: ꝛ qm̄ iustū: ꝛ qm̄ melius iusto manifestum est.

Hec ē ƒa ps hꝰ capl̄i in q̄ soluit dubitatiōз motā. ꝛ ꝯtinet. z. pticulas. In p̄ma pōit solutōз dubitatōis ꝛ rōз dubitatōis. In ƒa ibi (Cā āt qm̄ lex) assignat rōз veritatis ꝑposite l solutiōe dubitatōis. Dlē igr̄ ꝑ ꝙ oīa q̄ dcā sūt ꝑ vtraqз pte dubitatiōis q̄dāmō recte se hñt: nec ē aliq̄ ꝯrietas. nā qō ē epyichia ē quoddā iu stū ꝛ tñ ē meliꝰ quodā alio iusto. nā sicut dcm̄ ē superiꝰ iustū q̄ ciues vtunt̄ diuidit̄ in naturale ꝛ legale. ē igr̄ epyiches meliꝰ iusto legali: sed cō tinet̄ sub iusto naturali. ꝛ sic nō dr̄ meliꝰ q̄ȝ iu stū q̄si sit qōdaз aliud gꝰ sepatū a gñe iusti. sic igr̄ iusto ꝛ epyiches exñtibꝰ studiosis: epyiches ē meliꝰ q̄ȝ iustū legale. Rō vō dubitatiōis ē: ꝙ epyiches ē aliqō iustū sз nō ē iustū legale: sз ē q̄ dā directio iustitie legalis. ħ ē. n. ꝙ cōtinet̄ sub iusto naturali a quo orit̄ iustū legale. vnū qōqз āt natū ē dirigi ƒm ptinꝰ a quo orit̄ ꝛ p ħ ꝙ epyiches ē directiuū iusti legalis pōt pbari qōdā priꝰ dcm̄. s. ꝙ epyiches ē meliꝰ q̄ȝ iustū le gale. ꝛ hec ē ꝯ. 38. que pbat̄ sic. vnūqōqз natu ralr̄ directiuū inq̄ȝꝰ hꝰ ē meliꝰ eo qō p ipm diri git̄: sed epyiches cū sit iustū naturale ē directi uū iusti legalis. ḡ ꝛc. (Cā aūt qm̄ lex) hec est ƒa pticula ƒe ptis in q̄ assignat rōз veritatis ꝑ posite in solutiōe qōis que ē ꝙ iustū legale in diget directōe q̄ fit p epyiches seu per iustū na turale. cā vō qr̄ iustū legale indiget directiōe ē qr oīs lex datur vlr. qr. n. pticularia sunt in finita: nō pñt ꝯprehendi ab intellectu hūano: ut de singulis pticularibꝰ ferat̄ lex. ꝛ iō opз ꝙ lex in vniuersali ferat̄. puta ut qcūqз fecerit ho micidiū occidat̄. de quibusdā. n. pōt ƒmo vlr sp eē verꝰ: sicut in nccīis in quibꝰ nō pōt defe ctꝰ accidere. sз de quibusdā nō ē poīe ꝙ dicat̄ in vniuersali ꝙ sp sit verꝰ sicut in cōtingētibꝰ de quibꝰ si aliquid sit verꝰ ut in plibꝰ i paucior bus tñ deficit. ꝛ talia sunt ƒcā hūana de quibꝰ dant̄ leges. qr igr̄ in talibꝰ nccē ē ꝙ legis la tor loquat̄ vlr pp impoīitatē cōprehendendi pticularia: nec ē poīe ꝙ illud qō vr̄ in omibꝰ re cte se hēat pp hoc qō deficit in paucioribꝰ: legi lator accipit illud qō ē in pluribꝰ: ꝛ nō ignorat ꝙ defectꝰ pōt eē in paucioribꝰ. sicut naturalis dicit ꝙ hō hз. 5. digitos. ꝛ tñ nouit ꝙ pp errorē nature accit q̄nз ꝯriū. sed in paucioribꝰ (Et ē) predictꝰ tñ defectꝰ nō tollit rectitudinē legis: nec iusti legalis. qr lex recta ē: nec ē defectꝰ ex pte legis. qr lex rōnabilr̄ posita ē. nз ex pte le gis latoris q locutꝰ ē ƒ cōditiōз materie: sз de fectꝰ ē ex pte rei: talis. n. ē materia opabilium humanoꝝ ꝙ nō sunt vliter ꝛ semp eodē mō: sed in paucioribꝰ diuersificant̄ ut reddere depoꝰ ƒm se ē iustū: ꝛ ut in pluribꝰ boꝰ. in aliq̄ tñ cāu pōt eē malū: ut si gladiꝰ reddat̄ furioso (Cum igit) dicatex his cōcludit̄ ꝙ nccē ē eē aliquod directiuū iusti legal̄. ꝛ hec ē ꝯ. 39. que pbat̄ sic. Illud qō q̄nз deficit ꝛ nō ē sp vtile obseruari ne cesse ē eē aliqō directiuū: sed iustū legale q̄nqз deficit nec ē sp vtile illud obseruari. igr̄ nccē ē aliqō directiuū eē iusti legalis. maior pз de se ꝛ minor declarat̄. nā lex ꝑponit vlr aliquid qō nō est vlr obseruandū: sed in aliq̄ casu deficit ꝛ in tali casu lex indiget directōe: ꝛ vbi talis casus ac cidit si legis lator eēt pñs determinaret sic eē cor rigendū ꝛ si a p̄nꝰ ꝑsciuisset posuisset ħ in lege. sed nō potuit cōprehendere oēs casus pticula res. Exꝰ istiꝰ directiōis legi ponit̄ tale. In q̄dā ciuitate statutū fuit sub pena capitis ꝙ nꝰ pe grinꝰ ascēderet muros ciuitatis. ne. s. posset do miniū ciuitati vsurpare. hostibꝰ vō īuadētibꝰ ciuitatē quidā pegrini ascēdentes muros ciui tatis defenderūt ciuitatē ab hostibꝰ. quos tñ nō est dignū capite puniri. qr eēt ꝯ ius naturale ut bñfactoribꝰ pena rependeret̄. ꝛ iō istud iustū legale opз dirigere ƒ iustū naturale. s. ƒ epyiches (Propter ꝙ) cōcludit veritatē intēiā. s. ꝙ opз po nere directiuum iusti legalis qō ē epyiches. et epyiches ē qōdā iustū ꝛ ē meliꝰ quodā iusto: sed nō est meliꝰ iusto naturali qō simplr ꝛ vlr est ob seruandū: sed ē meliꝰ iusto legali q̄ accit pccз. p ħ qō simplr. i. vlr ꝑponit̄. vñ hec ē natura eꝰ qō ē epyiches ꝙ sit directiuū legis vbi lex de ficit pp aliquē pticularē casuз: nec pñt oīa de terminari p legē. qr de quibusdā q̄ raro accidunt: īpoīe ē ꝙ lex ponat̄ eo ꝙ nō pñt oīa talia ab ho mie puideri. ꝛ iō nccīa ē snīa iudicis ꝑter legē latā: p quā sniam vlem dcm̄ legis applicat̄ ad

pticulare negociū. qz .n. materia opabiliū hu-manoꝝ ē indeterīata oꝫ ꝙ eoꝝ regula que est lex sic indeterīata n̄ sp eodē mō se hñs. ⁊ ponit̄ ex° de regula lesbie edificatiōis. in lesbia eniꝫ insula sunt lapides duri qui n̄ pn̄t de facili fer-ro scindi ut sic dirigant̄ ad oēꝫ rectitudineꝫ. ⁊ iō edificatores ibi vtunt̄ regula plumbea: ⁊ sic̄ ista regl'a applicata ad figuras lapidū n̄ maneꝫ in eadē dispōe. ⁊ ita oꝫ ꝙ sn̄ia iudicū adaptet̄ ad res secundū ꝙ conuenit rebus.

Māi estuꝫ aūt ⁊ ex h̄ qm̄ epyicbes quis ē. taliū .n. electiu° ⁊ opatiu°: n̄ atribodykayos ad deteri° sed mi-noratiu° q̄uis hñs legē adiuuantē. epyicbes est ⁊ habitus ipse epyichia iustitia quedā exi-stens. ⁊ non aliter quidem habitus.

HEc ē .3. ps pricipalis h° capituli. in q̄ de-terīat de subō epyichie. ⁊ dicit ꝙ mani° ē ex p̄dictis q's hō est epyiches. s. ille qui eligit ⁊ opat̄ q̄ dc̄a sunt. s. qui dirigit iustū legale vbi deficit. Quilibet .n. bon° iudex dꝫ eē epyiches ī sn̄ia sua opatio epyichie: ⁊ ponit vnā pprietatē e° ⁊ dicit ꝙ talis hō n̄ est acribodykayes. s. diligenter exequēs iustitiā ad deteri°. s. ad pu-niendū. sicut illi qui sunt rigidi in puniēdo: sꝫ diminuit penas q̄uis hēat legē adiuuantē ad puniendū. n̄ .n. pene sunt p se intēte a legis la-tore. sed pena intēdit̄ q̄i meditina petōꝝ. ⁊ iō epyiches n̄ plus apponit de pena q̄ sufficit ad cohibendū pccm̄. (Et habitus ipse) hec e. 4. ps h° capl'i. in q̄ deterīat̄ de hitu epyichie. ⁊ dicit ꝙ hit° qui ē epyichia ē quedā spēs iustitie. ⁊ n̄ ē ali° hit° q̄ iustitia. notandū ē hic f'z lycon̄. ꝙ h̄ nomē epyichia multas hꝫ significatiōes. nā p°: significat studiositatē. i. virtuositatē ⁊ de-centiā ⁊ moderatiōꝫ ⁊ modestiā ⁊ amorē cogni-tōis suiipsi° q̄lis sit in v̄tute ex prudentiū ⁊ co-gnoscentiū ipm iudicio. 2°: significat v̄tutem cognoscitiuā moderamīs legū. q̄lr. s. leges po-site de hīs ut frequēti° ⁊ in plurib° cōtingunt nō sunt obseruāde in aliqb° casib° qui ꝯtīgūt raro: ⁊ ut in paucioribꝰ: sed moderādus ē coꝝ rigoꝛ f'z circūstantias. rari° accipiētes cui° rei exēpla satis inferi° patebūt. hec lycon̄. Mihi aūt videt̄ ꝙ h̄ nomē epyichia duas hꝫ significa-tiōes. qz v°: accipit̄ cōiter p oī v̄tute indr̄nter vn̄ inferi° in multis locis ph̄s idē intēdit p h̄ nomē epyiches ⁊ p h̄ nomē v̄tuosuꝫ seu p hn̄s v̄tutē. 2°: accipit̄ pprie p quadā spē naturalis iustitie que ē directiua iustitie legalis: ⁊ n̄ est v̄t° cognitiua sicut nec iustitia: sed est v̄t° dire-ctiua circa materiā legis seu iustitie legalis. et sic accipit̄ hic. Dubitat̄ hic vt° epyichia sit v̄t° videt̄ ꝙ n̄. qz nulla virt° excludit aliā v̄tu-tē. qz virtutes sunt cōnexe ut patebit in. 6. h°. sed epyichia excludit iustitiā legalē. qz tollit illud qd̄ ē iustū f' iustitiā legalē. igit̄ n̄ est virtus. Itē virt° pōt inesse cuilꝫ. qz f' custraciū sup p°

h°. nulli volēti uti oꝫ ipanti est ipotis possessio virtutis. sed epyichia n̄ pōt inesse cuilꝫ. qd̄ pꝫ. qz e° ē interptari intētiōꝫ legis latoris: sꝫ legē interptari ad so° p̄ncipē ptiet ⁊ n̄ ad subditos. igit̄ ⁊c̄. In ꝯriū ē ph̄s. qui ponit ꝙ epyichia est spēs iustitie. ex q̄ sequit̄ ꝙ ē virt°. Ad hāc du-bitatiōꝫ dōm. ꝙ epyichia ē virt°. c° rō ē. qz qd̄ inclīat ad opandū cōformiter recte rōi ē virt° sed epyichia ē h°. nā epyichia tribuit subō suo facultatē interptandi legē in ordīe ad bo° cōe qd̄ finalr̄ intēdit̄ in oī lege. cū igit̄ nihil pl° con-sonet recte rōi q̄ ꝙ bo° cōe saluet̄: pꝫ ꝙ epyi-chia inclīat ad opandū cōformiter recte rōni. necītas hāt isti° virtutis sumit̄ ex defectu legl̄ Nā qz act° hūani de quib° leges dant̄ sunt pti-culares ⁊ cōtingentes ⁊ infinitis modis varia-ri pn̄t ipole ē talib° aliq̄ꝫ regula applicare. q̄ in nullo casu defitiat pp qd̄ oꝫ legē q̄ de istis v̄lr̄ tradit̄ in aliq̄ casu pticulari deficere. Cū igit̄ legis lator p p̄cepta legis sp intēdat eq̄litatem iustitie ⁊ bo° rei publice n̄ contingat ꝙ in aliq̄ casu pticulari obseruare p̄cepta legis sit ꝯ eq̄-litatē iustitie vel ꝯ bo° cōe: sicut ꝯ bo° cōe est reddere depositū alicui pditori ad ipugnatōꝫ ciuitat̄: vel gladiū depositū furioso ad susipi° interfectiōꝫ. iō in his casib° ⁊ silib° malū eēt se-qui v̄ba legis: sed p̄termissis v̄bis legl̄ debem° seq intētiōꝫ legis latoris diligendo illud qd̄ rō iustitie exigit ⁊ cōis vtilitas: ⁊ ad pmpte eligē-dū ista ⁊ ad psequendū intētiōꝫ legis latoris or-dinat̄ epyichia q̄ latine dr̄ naturalis eqtas. et f' albertū hec virt° initit̄ huic p̄n̄: oē qd̄ ad ali-quē finē ordinat̄ seu instituit ꝯ illū finē obser-uari n̄ dꝫ. Sed du° ē cuiusmodi sunt ppōes legis q̄s rectificat ⁊ dirigit epyichia. aut .n. sūt ppōes false ⁊ sic n̄ foret lex recta. aut sunt ppo-sitiōes v̄lr̄ vere ⁊ tūc n̄ indigēt directiōe cū vo-hēant iustitiā v̄bi grā. Si lex p̄cipiat ꝙ oīs ho-micida sit morte puniēdus: aut hec ppō ē v̄lr̄ v̄a: ⁊ tūc n̄ indiget directiōe: aut hꝫ instantiā: in aliq̄ singulari: ⁊ tūc est simplr̄ fl'ā. qz v̄lis est simplr̄ fl'ā. c° vna singulari ē fl'ā: ⁊ sic n̄ est lex recta sed erronea. cū p̄cipiat erroreꝫ ⁊ fl'm̄. et si dicat̄ ꝙ lex p̄cipit illud qd̄ ē vex ⁊ tenendū ut ī plurib°. ꝯ. f' h̄ ppōes legis eēnt tales ut ī plu-rib°. oīs hoīcida ē morte puniendus: sed ex di-ctamine legis illud statutū n̄ eēt. aliquis hoīci-da ē morte puniēdus: n̄ .n. sequit̄ ut in plurib° oīs hoīcida est morte puniēdus. g̃ iste hoīcida ē morte puniēdus. Itē epyichia ē p̄ de v̄lib° qz n̄ dirigit in h̄ singulari casu tm̄ nec in illo: igit̄ ē directiua p̄ circa v̄lē. sed in opatiōib° hu-manis n̄ inuenit̄ aliqd v̄lē vex qn capiat instā-tiā in aliq̄ casu singulari. igit̄ q̄ rōne iustitia le-galis indiget aliqua v̄tute dirigente eadeꝫ ra-tiōe epyichia indigebit alia v̄tute dirigente. et sic in infi°. Ad p̄° istoꝝ dōm. ꝙ aliēr ppōes legl̄ expsse ⁊ alic̄ itel'cē f' itētōꝫ legl'latōis ppō-

nes legis expsse vel scripte lter legalia sīt ꝓpōes vl̄es: que ñ sunt vl̄r vere: sed sunt vt ut ī plib⁹. vbi gr̄a. ut oīs homicida ē morte puniendus: sed ꝓpō huic cōrñdens ꝑ intētiōz legis latoris ē ista. oīs hoīcida est morte puniēdus: nisi vis naturale vel recta rō sit in ꝯriū. dico igr̄ ꝙ ꝓpōes legis de vtute sermōis ꝛ ꝑ ꝙ sonāt v̄ba legis ñ sunt vl̄r vere nec tenēde: tñ inte⁹ legis latoris de hi⁹ ꝓpōib⁹ ē ver⁹ vl̄r. verbi gr̄a. Istud ē vl̄r verū ꝛ iustū ꝑ legē. ꝙ oīs hoīcida est morte puniendus nisi ius naturale vel recta rō sit in ꝯriū. vñ lex ē recta qñ ꝓpōes legis sunt vē. ꝑ intentiōz legis latoris: q̄uis ñ sint vere. ꝑm v̄ba legis. Ad aliud dicendū. ꝙ epyichia ñ est circa aliqd̄ vl̄e p̄: sz ē virt⁹ directiua eq̄ p̄ circa oēs casus singulares accidētes circa legalia vel p̄cepta legis. vñ sicut act⁹ vidēdi ñ ē p̄ circa aliqd̄ vl̄e. sed circa qd̄lz singulare qd̄ ē obiectū visus. ita epyichia ñ hz ꝓ obiectō p̄ circa qd̄ dirigit aliqd̄ vl̄e: sed qd̄lz singulare eq̄ p̄ nisi quis velit distinguere de obō motiuo ꝛ de obō cōtentiuo qd̄ ñ ē multū ad ꝓpo⁹. sic igr̄ dico ꝙ epyichia est virt⁹ ꝑ quā obseruat̄ intētio legis latoris. ꝛ ñ sp̄ obseruant̄ v̄ba legis. ꝛ ꝑz ꝙ videt̄ phus dicere. epyichia est virt⁹ spāl's cōtenta sub iustitia naturali. Licoñ. tñ videt̄ dicere. ꝙ cōtinet̄ sub prudētia naturali. q est virt⁹ cognoscitiua moderamīs legū. Et mihi videt̄ ꝙ cōprehendat vtrāq3. s. prudentiā naturalē. vna cū iustitia naturali. Ad p̄⁹ ī ꝯriū dōm. ꝙ epyichia ñ excludit ūre⁹ iustitie legal' q̄uis exclud at v̄ba. ꝛ sic ñ excludit aliq̄ȝ vtutē. Ad aliō dōz. ꝙ cū lex sit cōdita ꝑꝑ bo⁹ cōe rei publice: quelz lex in tm̄ hz virtutē obligandi inq̄ȝ⁹ ad bonū cōe rei publice ordinat̄. si igr̄ cōtingat aliq̄s cāus in q̄ obseruātia legis obuiat mātfeste bono cōi vel naturali equitati: in tali casu lex ꝑdit vtutē obligandi ꝛ rōz vere legis: ꝛ in tali casu tutz subdito: lz a v̄bis legis dis edere ꝛ intētiōi legis latoris se cōformare. Ad formā rōnis dōz. ꝙ subditi ñ est interp̄tari legē in dubys. sz vbi obseruātia legis manifeste ē ꝯria bono publico vel naturali eq̄tati. tūc cuilz subdito lz v̄ba legis omittere ꝛ intētiōi legis latori adherere.

Ertia ps. 5. libri cōtinet̄ in vno c° in q̄ determiat̄ de iustitia metaphorice dcā que ꝯsistit in his que sūt hoīs ad seip̄m. ꝛ p̄ ōndit̄ ꝙ ñ cōuenit aliquē sibiipsi iniustū facere. ꝛ p̄ ꝙ ñ ꝑ vl̄em iustitiā iniustū facit sibiipsi aliquis ēt occidēs seip̄m: sed ciuitati. deinde ꝙ nec ꝑ iustitiā p̄ticularem. p̄ q sil' hr̄et pl⁹ ꝛ min⁹. 2°. q voluūtarie ꝛ ex electōe: ꝛ in seipso p̄n⁹ hñs agit ꝛ patit̄. 3°. q volēs iniustū pateret̄. 4°. q in nulla p̄ticulari iniustificatiōe aliquis sibiipsi iniustū facit. postea soluit̄ totalr̄ ꝑ diffinitiōz e⁹ qd̄ ē iniustū pati. deinde ōndit̄ ꝙ ambo sunt praua. s. iniustū facere ꝛ iniustū pati: sz tñ iniustū facere simpl'r est deterius. lz possit ꝑ accidēs eē min⁹ malū. deinde ꝙ ꝑ metaphorā ꝛ ñ ꝑꝑrie. dicunt̄ iustū ꝛ iniustuz nō ipsi ad seip̄m. sed p̄tib⁹ ipsius quib⁹ pōt esse ad inuicē. ñ politicū iustū. sed dñatiuū ut parti aīe hñti rōz ad irratiōabilez quib⁹ si rō īperat ꝛ irrationali imperatur est iustum qd̄dam. si vero econuerso iniustum quoddam.

Utrum āt cōtingat sibiipsi iniustū facere vel nō mani⁹ ex his q̄ dicta sunt. Quedā. n. sunt iustoꝝ ꝑ oēm virtutez a lege ordinata. puta ñ iubet seip̄m interficere lex. qd̄ āt ñ iuber ꝓhibet. Adhuc āt cū preter legē noceat ñ ꝯ nocens volens iniustū facit. volens āt ꝛ sciēs ꝛ que ꝛ quid ꝛut. Qui āt ꝑꝑ iraz seip̄m occidit volens h̄ operat̄ p̄ter rectā legez ꝙ nō sinit lex. Iniustum facit ergo.

Hec est. 3. ps libri. 5. que cōtinet̄ in vno c° cōtinēte. 5. p̄tes p̄ncipales. In p̄ma mouet̄ hec qd̄. vt⁹ aliquis possit sibiipsi iniustū facere ꝛ ad eā arguit. in 2a ibi (Sed cui) soluit eā q̄ȝ⁹ ad iniustitiā legalē. in tertia ibi (Ad hec āt ꝑ ꝙ iniustus) soluit qd̄z q̄ȝ⁹ ad iniustitiā p̄ticularē. in q̄rta ibi (Mani⁹ āt qm̄) cōp̄at ad inuicē iniustū facere ꝛ iniustū pati. in. 5. ibi (Scd̄m metaphorā) ōndit̄ q̄lis est iustitia vel iniustitia metaphorice dcā. In p̄ma igr̄ p̄te mouet qd̄ez ꝛ ad eā arguit. qd̄ quā mouet est ista. vt⁹ aliq̄s sibiipsi possit iniustū facere. hanc qd̄ez supius mouebat. sed hic p̄tractat. dicit igr̄ p̄. ꝙ ex predictis pōt eē mani⁹ vt⁹ aliquis sibiipsi possit iniustū facere (Quidā. n. sunt) arguit ꝓcedēdo dupl'r ꝙ aliquis pōt sibiipsi iniustū facere. p̄ sic. nā illa q̄ sunt iusta ꝑ quācūq3 vtutē ordinant̄ a lege. vñ illud qd̄ in nullo casu ordinat̄ a lege ñ videt̄ eē iustū ꝑ aliquā vtutē. ꝛ ita videt̄ esse ꝛ iustū. sed in nullo casu lex iubet ꝙ aliq's interficiat seip̄m: ꝛ illa q̄ in nullo casu lex iubet: illa ꝓhibet: ꝛ qd̄ lex ꝓhibet ē iniustū: ꝛ aliq̄s p̄t interficere seip̄m. igr̄ aliq̄s pōt sibiipsi iniustuz facere. vñ pōt rō breuiter sic formari: Interficere seip̄m est iniustuz facere cū h̄ in nullo casu p̄cipiat̄ a lege. ꝛ ꝑ ꝯñs ꝓhibet̄ a lege. ꝛ ꝑ ꝯñs ē iniustū. sed aliquis pōt seip̄m interficere vel ꝑcutere ꝛ verberare: quoꝝ qd̄lz ē iniustuz. igr̄ aliquis pōt sibiipsi iniustū facere. Circa hāc ꝓpōz quā ponit hic phs (Que lex nō iubet ꝓhibet) est sciendū ꝙ hec ꝓpō ñ est sic intelligenda. ꝙ nihil sit mediū inter p̄ceptū ꝛ ꝓhibitōez legis. cū multa sint q̄ nec a lege iubent̄ nec ꝓhibent̄. sed ꝑmittunt̄ ad voluntatē hoīum. sicut emere rē aliq̄ȝ vel ñ emere: sz ē sic intelligenda ꝙ illa q̄ ꝑ se sunt mala q̄ lex in nullo casu iubet illa lex ꝓhibet. ꝛ ñ intelligit̄ de his q̄ indr̄nter p̄nt eē bona vel mala (Adhuc āt p̄ter legem) 2°. arguit̄ ad idez sic. Ille q p̄ter p̄ceptuz legis īfert nocumētū alicui q ñ ē ꝯ nocēs. i. resistens īferēti nocumētū facit iniustū volēs. ꝛ in hic dico ꝙ volēs intelligit̄ ꝙ sit sciēs q̄d ꝛ quō ꝛ sic

de alijs circūstantijs. sed ille q occidit seipꝫ pp irā opaꝛ p̄ter p̄ceptū legis ⁊ ifert nocumētum sibiipsi volens. ⁊ qd lex nō permittit opaꝛ. igiꝛ aliquis potest sibiipsi iniustum facere.

Sed cui vel ciuitati. sibi āt n̄. nolens .n. patiꝛ. iniustū patiꝛ āt iniustū volēs. pp qd ⁊ ciuitas dānificat ⁊ q̄dā inhonoracio adest seipm corrūpenci vt ciuitaci iniustum facienti.

Hec ē 5a ps h⁹ capli in q̄ soluit dictā dubitatiōꝫ. q̄ꝫ⁹ ad iusticiā ⁊ iniustitiā legalez ⁊ est q n⁹ facit sibiipsi iniustū ꝫ iustitiā legalē. verū est tn̄. q ille q interficit seipꝫ facit aliqui iniustū ꝫ iustitiā legalē. Sꝫ sciendū ē cui faciꝛ iniustū: ⁊ soluēdo dicit pħs q facit iniustū ciuitaci quaꝫ p̄uat vno ciue. sꝫ n̄ facit sibiipsi (volēs .n.) pbat duo q̄ dixit in hac solutiōe. p̄ pbat q interficiēs seipm n̄ facit sibiipsi iniustū. ⁊ hec ē ꝯ.40. q̄ pbaꝛ sic. Interficiēs seipꝫ volēs patiꝛ occisionē. sed n⁹ paciꝛ iniustū volēs. ut pꝫ ex p̄cedentib⁹. igiꝛ nō facit sibi iniustū. qꝛ volēs B facit ⁊ volēs B paciꝛ (pp qd ⁊ ciuitas) 2⁹ dcm̄ i solutiōe. s. q interficiēs seipꝫ facit iniustū ciuitati. ⁊ hec ē ꝯ⁹ 41. q̄ pbaꝛ p qdā signū tl'e. videmus. n. q ciuitas infert dānū q̄le est polē. s. inhonoratiōꝫ ⁊ vitu periū ei qui occidit seipꝫ. qꝛ facit q cadauer e⁹ trahit p ciuitatē ad vilissi⁹ locū ex ciuitatē. ⁊ q ibi sepeliꝛ vel dimitciꝛ insepultū. ⁊ B est sig⁹ q ille qui interficit seipm: facit iniuriā ciuitati. vñ pōt ratio sic formari. Ille cuius cadaueri infertur damnū a ciuitate facit iiuriam ciuitati. sed cadaueri illius q interficit seipsum infertur damnū quale est possibile a ciuitate. igitur ⁊c̄.

Adhuc āt ꝫ q iniust⁹ solū q iniustū faciēs q ⁊ n̄ totaliꝛ prau⁹ n̄ est iniustū facere sibiipsi. B. n. aliud ab illa. Est enim aliq̄liꝛ iniust⁹ sic mal⁹: quēadmodū timidus n̄ ut totā hn̄s maliciā. qꝛ nꝫ ꝫ hanc iniustū facit. Simˡ. n. eidē vtiq̄ erit auferri ⁊ adycere eidē. B āt ipolē: sed sp in plurib⁹ necīu iustū ē ⁊ iniustū. Adhuc āt voluntariū ⁊ electōne ⁊ pri⁹. cui eni p̄ passus ē ⁊ ꝯfacit n̄ videꝛ iniustuꝫ facere. Ipse āt a seipso eadē simˡ ⁊ patiꝛ ⁊ facit. Adhuc erit nolentē iniustū pati. Cū in hꝫs āt siue fm p̄tē iniustificatiōib⁹ null⁹ iniustuꝫ facit. Mechaꝛ. n. null⁹ eā vxorē q̄ sui ipsius nꝫ suffodit suiipsi⁹ muꝝ. nꝫ furaꝛ q̄ suiipsius. Totaliꝛ aūt hoc soluitur sibiipsi iniustū facere ꝫ diffinitiōꝫ eāque p̄ter voluntarie iniustum pati.

Hec ē. 3. ps in q̄ soluit dictā solutiōꝫ q̄tuꝫ ad iniustitiā pticularē. ⁊ p̄ dicit q aliqs dꝛ iniust⁹ nō q̄i totaliꝛ prau⁹ ꝫ oēm malitiā: sed so⁹ q̄i faciens iniustū pticulare. vbi gr̄a. aliqs dꝛ timidus ꝫ pticularē malitiā: ⁊ n̄ ꝫ totā malitiā. ⁊ ꝫ illā iniustitiā pticularē n̄ cōuenit q aliquis sibiipsi faciat iniustū (Simˡ. n. eidēꝫ) pbat qd narrauit. s. q ꝫ iniustitiā pticularē null⁹ faꝛ sibiipsi iniustū. ⁊ hec ꝯ.42. q̄ pbaꝛ dupl'r. p̄ sic Ille qui facit iniustū ꝫ iniustitiā pticularē hꝫ plus q̄ est dignū. ⁊ ille q patiꝛ iniustū ꝫ iniustitiā pticularē hꝫ min⁹ q̄ est dignū. sed si aliqs facit sibiipsi iniustū ꝫ aliq̄ iniustitiā ipse fac iniustū. ⁊ ēt patiꝛ iniustū. g si aliquis facit sibiipsi iniustū ꝫ iniustitiā pticularē sequiꝛ q ille hret min⁹ q̄ ē dignū. ⁊ ei auferret aliquid de suo. ⁊ q sibi adderet aliqd plus q̄ ē equū qd ē ipolē ⁊ ita n̄ pōt aliqs sibiipsi iniustū facere: sed tam iustū q̄ iniustū necē ē in plurib⁹ psonis inueniri (Adhuc voluntariū) 2° pbaꝛ ꝯ. sic. Iniustuz facere oꝫ q sit vo⁹ ⁊ ex electione ⁊ aꝫ q sit pri⁹ q̄ iniustū pati. nā ille q p̄ passus ē iniustū ⁊ idē facit ꝯ ꝫ q lex pmittit. n̄ videꝛ facere iniustū: puta si recipiat rē ablatā ab eo. vñ breuiter iniustū facere pri⁹ ē q̄ iniustū pati. sed si aliquis noceat sibiipsi faciēdo sibiipsi iniustū facit simˡ ⁊ patiꝛ. ⁊ n̄ pri⁹ facit q̄ patiꝛ. g idē respectu eiusd erit pri⁹ ⁊ nō p⁹: qd ē incōueniēs. nō g videꝛ q aliquis sibiipsi faciat iniustū. Ista rō n̄ videꝛ multū necīa. qꝛ simˡ tpe agēs agit ⁊ patiēs patiꝛ igiꝛ si intelligiꝛ hec rō de p̄oritate ꝫ tpa: rō nō valet. qꝛ assumit fm. si vo intelligiꝛ de p̄oritate nature: n̄ videꝛ incōueniēs: qꝛ aliqs agens i seipm sic simˡ ē p̄oꝛ natura ꝫ q ē agens: ⁊ posterioꝛ natura ꝫ q ē patiēs. (Adhuc erit vtiq̄) 3° pbaꝛ ꝯ. sic. si aliqs faciat sibiipsi iniustū cū faciēs iniustū sit volēs ⁊ ipse simˡ facit iniustū ⁊ patiꝛ iniustū. g patiꝛ iniustū volēs qd fm ē. ⁊ ꝯ p deteriata (Cū bis) 4° pbaꝛ ꝯ. sic inductiue i pticularib⁹ speciebus iniustitie pticularis sic Si. n. aliqs ꝯsideret in iniustificatiōib⁹ pticularib⁹ apparet q n⁹ facit sibiipsi iniustū. vna. n. spēs iniustitie pticularis ē mechia. i. adulti⁹. ⁊ mani⁹ est q n⁹ mechaꝛ cū vxore ppria. nꝫ dꝛ suffossoꝛ muroꝝ. qd ptinet ad aliq̄ spēꝫ iniustitie: pp hoc q suffodit ppriū muꝝ. nec dꝛ aliqs fur ex B q accipit sua ppria ⁊ sic pꝫ q n̄ ꝯueie sibiipsi iniustū facere ꝫ aliq̄ spēm iniustitie pticularis. (Totaliꝛ āt) vñ qd querēs. vtꝝ aliqs possit sibiipsi iniustū facere. totaliꝛ soluiꝛ p B q iniustū pati ē p̄ter voluntatē patiētis: ⁊ iniustū facere. n̄ est preter voluntatē faciētis. ⁊ idō si aliquis faceret sibiipsi iniustū: simˡ vellet ⁊ nollet pati iniustū. qꝛ faciēs iniustū vult q patiēs patiaꝛ iniustū ⁊ patiēs iniustū iniustū nō vult pati iniustū. sed si aliquis faciat sibiipsi iniustū simˡ ē faciēs ⁊ patiēs. g simˡ idē nollet ⁊ vellet.

Manifestū āt ⁊ qm̄ ambo quidē praua ⁊ iniustū pati ⁊ iniustū facere: B quidē. n. min⁹. hoc āt plus est hr̄e medy: ⁊ quēadmodū sanū quidē in medicinali. bn̄ hitiuū āt in exercitatiua. sed tn̄ deteriꝰ iniustū facere. Iniustū facere. n. cū malitia quidē ⁊ vituperabile erit ⁊ malitia vel perfecta ⁊ simpliciter vel proxime. Non eni voluntariū cum iniustitia. iniustū pati āt sine malicia ⁊ iniusti-

tia. Secundū quidē igitur ipm iniustum pati minus prauum. ƒƺ accn̄s āt nihil ꝓhibet mai⁹ malū. sed nihil cura est arti: sed pleuresim dicit maiorē egritudinē esse offensione pedis: q̄uis fis vtiq̄ȝ aliq̄n alterū fm accn̄s maius si offendentez propter cadere accidat ab aduersarijs capi ꝛ mori.

Hec est. 4. pars principalis h⁹ capituli. in qua ph̄s compat ad inuicē iniustū facere ꝛ iniustū pati. ꝛ continet. 3. particulas. In p̄mo ostēdit ꝙ vtrūq̄ȝ est malū. tā iniustū facere q̄ȝ iniustū pati. In secūda ibi (Sed tamē deterius) ostēdit ꝙ iniustū facere per se est peius q̄ȝ iniustū pati. In. 3. particula ibi (Scōm accn̄s āt) ostēdit ꝙ q̄n̄ȝ potest cōtingere ꝙ iniustū pati sit per accn̄s peius q̄ȝ iniustū facere. In p̄ia igitur particula ostēditur ꝙ tam iniustū facere q̄ȝ iniustū pati ē malum. ꝛ hec est ꝯ. 43. que ꝓbatur sic. habere minus q̄ȝ me⁹ iustitie requirit est malū. et habere pl⁹ q̄ȝ mediū iustitie reqrit est malū: cum oīs recessus a medio sit mai⁹ sed qui patitur iniustū habet minus q̄ȝ me⁹ iustitie requirit. ꝛ qui facit iiustū hȝ plus q̄ȝ me⁹ iustitie requirit. igitur tā iniustū facere q̄ȝ iniustū pati ē malum. maior pȝ per simile. nā me⁹ iustitie qđ dicit iustū. ita se hȝ in cōmutationibus ꝛ distributionib⁹ sicut sanū in medicinali ꝛ exercitatiua. sed in istis illud qđ ē in plus vel minus ē malū. igitur eo modo erit circa iustitiā. (Sed tn̄ deterius) hec est sc̄a particula in qua declarat ꝙ iniustū facere est peius q̄ȝ iniustū pati. ꝛ hec ē ꝯ. 44. que probatur sic. illđ qđ est vituperabile ꝛ cū malitia est peius q̄ȝ illud qđ nō est vituperabile nec cū malitia. sed iniustū facere est vituperabile ꝛ cū malitia: et hoc vel cū malitia perfecta ꝛ simpliciter ut cū aliquis facit iniustū non so⁹ voluntarie. sȝ ex electione vel est cū malitia non simpliciter sed cuȝ malitia que proxime se habȝ ad malitiam perfectā ut cū aliquis facit iniustū nō ex electione sed ex ira vel aliqua alia passione. sed iniustū pati nō est vituperabile nec cū malitia. igit̄ iniustū facere est peius q̄ȝ iniustū pati: ꝛ hoc ē verū: q̄ iniustū facere per se ē peius q̄ȝ iniustū pati. (Scōm accn̄s āt) hec est tertia particula in qua ostēditur. ꝙ iniustū pati potest eē per accidens peius q̄ȝ iniustū facere: ꝛ hoc ostēdit narrando: ꝛ dicit ꝙ nihil prohibet ꝙ iniustum pati per accidens sit peius q̄ȝ iniustū facere. ut cū aliquis ex hoc qđ patitur iniustū prouocat̄ ad maiores iniustitias faciendas: sed hoc est p accidens: sed de eo qđ est per accidens non curat ars: sed so⁹ indicat de his que sunt per se. verbi gratia. Ars medicinalis dicit. ꝙ pleuresis que ē apostema sub costa periculosum ꝛ q̄si mortale est maior egritudo q̄ȝ lesio pedis quāuis offensio pedis per accidens possit eē peior puta per hoc cum aliquis habet pedem lesum capitur ab inimicis ꝛ interficitur.

Secundum metaphorā āt ꝛ similitudinē est nō ipsius ad ipm iustū. sed eoꝝ que ipsius aliquibus. n̄ oē āt iustū: sed dn̄atiuum vel dispensatiuū. In his āt sermonibus diuisa est pars aīe ad irrationalē in que vtiq̄ȝ respiciunt: ꝛ videt̄ esse iniustum ad seipm. quoniā in his est pati aliquid: preter suiipsius appetitū. Quēadmodū igitur imperanti ꝛ imperato esse ad inuicez iniustū aliud ꝛ his. De iusticia quidē igitur ꝛ alijs moralib⁹ virtutibus determinatuȝ sit secundū hunc moꝫ.

Hec ē q̄nta pars in qua narrando ostēdit ꝙ qualis ē iustitia vel iniustitia metaphorica ꝛ intendit ꝙ fm quandā metaphoraȝ ꝛ similitudinē conuenit dīe ꝙ inter partes hominis ē iustitia vel iniustitia. sed non totius hominis ad seipsum. nō tamen circa partes hominis ē totum iustum: sed iustū dn̄atiuum seu yconomicū: q̄ habent rationes dominij ꝛ seruitutis. sic videtur distare pars anime rationalis ab irrationali que diuiditur per irascibilem ꝛ concupiscibilē. nam pars rationalis per essentiam dn̄atur irascibili ꝛ concupiscibili ꝛ gubernat eas: ꝛ ad ista respiciunt illi quibus videtur ꝙ sit iniustitia hominis ad seipsum: propter h̄ ꝙ in talibus ꝯuenit aliquē pati preter suiips⁹ appetitum rationalem: ut cum aliquis ex ira l' concupiscentia faciat aliquid contra rationez Sicut ergo in his est quoddaȝ iustum et iniustum. sicut inter imperantez ꝛ eum cui imperatur. non est autem verum iustuȝ. q̄ non est inter duas personas sed est similitudinariuȝ iustum inquantum diuersitas particularuȝ anime assimilatur diuersitati personarum. Et deinde epilogat ut patet. Et in hoc finitur sn̄ia quinti libri. ꝛ ideo qui dedit intelligere sint gratie infinite.

Incipiunt propositiones notabiles.

Omnes dicunt iustitiam esse habitum a quo homines operatiui sunt iustoruȝ: ꝛ a quo certa operantur ꝛ volunt iusta. ꝛ eodem modo ē de iniustitia.

Non eodem modo se habent in scientijs ꝛ potentijs ꝛ habitibus. potentia quidem ꝛ scientia videtur contrariorum eadem esse. habit⁹ autem contrarius contrariorum non ē.

Multotiens contrarius habitus cognoscitur a contrario. ꝛ multotiens autem habitus cognoscitur a subiectis.

Consequit̄ aūt vt in multum si alteꝝ oppoitoꝝ multipl̄r dicit̄ ꝛ reliquū multipl̄r dici.

Videt̄ aūt illegalis iniustus esse ꝛ auarus ꝛ inequalis. q̄re iustus erit ꝛ legalis ꝛ equalis: iniustum autē illegale ꝛ inequale.

Bona circa que sunt bona fortuna ꝛ infortuni

nã sunt simplr bona alicui a ut semp.
Domines aut hoc orant: vt.s. habeant simplr bona. oportet autem non semp sic orare: sz orare quidam bona simplr et in ipis bona esse ẽ eligere que sibiipis bona.
Minus malum videtur aliqualiter bonuz eẽ.
Illegalitas continet omnem iniusticiam ꝛ cõe est omni iniusticie.
Ois legalis sunt aliqualr iustã.
Leges dicunt de omnibus contractantes vel conferentes cõiter omnibus vel optimis vl̃ dominis vel ꝯm virtutem vel ꝯz aliquem aliũm modũ talem.
Precipit enim lex opera oĩum virtutum vt fortis opera facere. puta non derelinquere aciez neqz fugere neqz abycere arma. ꝛque tempati, puta non mechari ꝛc̃.
Iusticia est virtus perfecta nõ simpliciter ꝑse sed ad alterum.
Iusticia videtur esse preclarissima virtutuz ꝛ neqz hesperus neqz lucifer: ita admirabil.
Perfecta virtus est iusticia: qm̃ habens ipsam ad alterum põt virtute vti.
Multi quidem in ppriys possunt virtute vti. i bis sũt que ad alterum non possunt.
Prouerbiuz Biantis videtur bene habere ꝑncipatus vtrum ostendit. ad alteruz enim est i cõicatione iam principes.
Sola virtutum iusticia videtur alienum bonum.
Pessimus est qui ad seipsum ꝛ ad amicos vtit̃ malicia. optimus autem non qui ad seipsum virtute: sed qui ad alterum. hoc enim opus difficile.
Iusticia legalis non est pars virtutis: sed est tota virtus neqz cõtraria iiusticia pars malitie sed tota malicia.
Iusticia legalis et virtus sunt quidem eadem esse sũt non idem: ꝛ scd̃m q᷑ ad alterum iusticia sũt ꝯm q᷑ talis habitus simplr virtus.

Querimus autem eam.

Si h quidem lucrandi gratia mechatur ꝛ accipiat. hic autem pponens ꝛ iacturam patiens ppter concupiscentiam. iste quidez luxuriosus videbitur vtiqz esse magis q̃ auarus. ille iniustus. luxuriosus aũt non.
Circa omnes alias iustificatiões fit relatio ad quãdam maliciam particularez semper vt si mechatus est ad luxuriam ꝛc̃. si autem lucratus est neqz ad vnam maliciam: sed ad iniusticiam.
Lex ꝯm vnãquãqz virtutem precipit viuere ꝛ ꝯm vnamquãqz maliciam ꝓhibet lex.

Queritur autem ꝛ iniustus.

In qualibet operatiõe est plus ꝛ minus ꝛ eq̃le
Est autem equale vt in minimis duobus.
Necessarium est iustum in minimis esse quatuor.
Proportionabilitas est equalitas proportiõis ꝛ in quatuor minimis distincta: quoniam in quatuor manifestuz est: sz ꝛ continua. vno. n. vt duobus vtet̃ ꝛ bis dicet.
Uocant talem pportionabilitatem geometricam mathematici. in geometrica. n. accidit vt totum ad totum ꝛ alterum ad alterum ẽ. aut non continua pportionabilitas hec.
In boni ratione fit minus malum ad mai⁹ malum. est enim minus malum magis eligibile.

Reliqua autem vna.

Distributiuum iustum cõium semper scd̃m ꝓportionabilitatem est dictuz. ꝛ a pecunys cõibus si fiat distributio erit scd̃m pportionem eandem: quã habent ad inuicem illata.
In cõicationibus iustum scd̃m pportionabilitatem arismetricam nihil differt si studiosus prauum priuauit aut prauus studiosum: nec si mechatus est studiosus vel prauus.
Ad nocumenti differentiam solum respicit lex.
Directiuum iustum erit medium damni ꝛ lucri.
Iudex esse vult velut animatum iustum.
Equale est medium maioris ꝛ minoris secũdũ arismetricam pportionabilitatem.
Uenerunt hec noia dãnum ꝛ lucrum ex volantaria cõmutatione.

Uidetur autem aliquibus.

Contrapassum non congruit neqz in distributiuum iustum.
Si principatum habens percussit non oportet repercuti. ꝛ si principez percussit non percuti solum sed punire.
In contrafacere enim proportionabile cõmanet ciuitas.
Refamuliari enim oportet ei qui gratiam fecit ꝛ rursus ipm incipere gr̃am facientem.
Omnia quorum est cõmutatio opz comparata esse.
Nummisma omnia ꝯmensurabilia mensurat.
Scd̃m virtutem quidez opus. i. indigentia q̃ omnia continet.
Si enim nihil indigerent vel̃ non similr vel nõ cõicatio erit vel non eadem.
Propter cõmutationem necessitatis nũmisma factum est ꝯm cõparationes.
In nobis est transmutare nũmisma ꝛ facere inutile.
Pro futura cõmutatione si nunc nihil indiget quoniam erit si indigeat nummisma nobis fideiussor.
Nummisma nõ semper equale potest. verũtñ vult manere magis.
Scd̃m veritatẽ ipole est valde ꝯmẽsurata fieri.

ad op⁹ aūt ꝯuenit sufficiēter mēsurāẽ omnis
nūmismate.
Justicia medietas est nō scōm eūdē modū ꝓdi
ctis virtutibus ſʒ qm̄ mediꝫ est.ſ.ſcius.
Quod aūt est iniustum.
Qui ꝓpter passionē iniustū facit iīustus nō ē.
Politicū iustū est cōicatiuū vite ad eē ꝑ ſe suf
ficiētez in liberis ⁊ equalib⁹ vl' ſm ꝓportiona
bilitatem vel scōm numerū.
Non sinimus ꝑncipari hoiem ſ̄ rōem.
Merces quedam dāda est ꝑncipi.h aūt honor
⁊ glīa quib⁹ nō sufficiūt h ista sūt tyrāni.
Dn̄atiū aūt iustū ⁊ pr̄nū non idē his.ſ.politico
iusto:ſʒ ſile.
Magis ad vxorē ē iustū q̄ʒ ad natos possessio
nes.hoc.n.est hyconomicū iustum.
Politici iusti.hoc q̄dē naturale.h autē legale.
Naturale ē q̄ vbicūqʒ hʒ eandē potentiā ⁊ nō
in uideri.vel non.
Omne qđ apud nos mobile:ſʒ ē cuʒ hoc qđ na
tura.h aūt nō natura. dextros fieri
Natura.n.dextra melior ē q̄ʒuis ꝯuenit ambi
Que aūt ſ̄ ꝯponem ⁊ cōferens iustoꝝ ſilia sūt
mensuris.
Neqʒ enī vbiqʒ equales vini ⁊ frumēti mēsure
ſʒ vbi q̄dā emunẽ maiores.vbi aūt vendunt
minores. Ex iustitibus autē iustis
Justificatio ⁊ iīustificatio deteriaẽ volūtario ⁊
inuoluntario. ⁊ malus
Quando ex electione aliqs peccat iniustus est
Inuoluntarioꝝ h q̄dē venialia:vt q̄ ꝓpter igrā
tiā nō venialia q̄ ꝓp passionez nec naturalem
nec humanam. irā ꝓuocat.
Non.n.incipit nocere q ira aliqd facit:ſed q ad
Dubitabit aūt vtiqʒ.
Non ē iiusta opari idē:quod ē iniustā facere.
Recta diffi: ei⁹ qđ ē iiustū facere ē nocere sciē
tem ⁊ quē ⁊ quo ⁊ vt ⁊ hoc ꝑter illi⁹ volūtatē.
Lediẽ aūt aliqs volēs ⁊ iniustū patiẽ.
Iniustum patiẽ aūt null⁹ volens.
Adhuc que preelegimus.
Māsuet⁹ minoratiu⁹ ē.i.miora ſibi distribuit.
Multiplr facere dẽ vt insiata occidūt ⁊ man⁹
⁊ famulus ꝑcipientis.
Facile ē ꝯmisceri vxorē vicini ⁊ ꝑcutere ꝓximū
ſʒ ſic hītes nō facile nec in ipis.
Cognoscere iusta ⁊ iiusta de quib⁹ leges dicūt
nō est difficile:ſʒ non h sunt iusta:ſʒ aliqualr
opata ⁊ aliqualr distributa iusta.hoc aūt op⁹
plus q̄ʒ sana scire.
His aūt non est ſupabundantia bonoꝝ.puta
forte dijs.his aūt nulla pticula vtil.vt iſana
bilibus ⁊ malis:ſʒ oīa nocent.
De Epyichia.
Epyiches est melius quodā iusto.ſ.legali.
Lex vlr oīa ⁊ peccāt de q̄busdā aūt nō ē posſe
rēc dicere vlr.⁊ ē lex nihilomin⁹ recta.pctm̄
erit nō i lege nec i legi positore:ſʒ ī natura rei.

Hec ē natura q̄ epyiches directio legis vbi deficẽ
ꝓpter vniaersale. indiget.
De q̄busdā impoſſe est ponere legez quare inis
Indeterminati deteriata regula est.
Epyiches ē opatiu⁹ ⁊ electiu⁹ nō ad deteri⁹:ſʒ
minorat⁹:q̄ʒuis hēat legē adiudicātem.
Habitus ipe epyichia iusticia quedā est.
Utrū āt ꝯtingat ſibi ipi.
Lex que nō iubet ꝓhibʒ.
Qui īterficẽ ſeipʒ cui facẽ iniustū ipſi vl' ciuitati
ipi āt nō.ꝓpter q̄ ⁊ ciuitas dānificat:⁊ q̄daz
inhonoratio adest ſeipm corrūpenti.
Nullus ſibiipi facit iniustū nec ſ̄ iusticiā lega
lem nec pticularē:qđ pʒ ꝑ ei⁹ diffinitōez:quod
est iniustum facere.
Iniustuʒ facere ⁊ iiustuʒ pati ābo sunt praua:
ſʒ tn̄ deteri⁹ interitū facere niſi forte ꝑ accn̄s
de quo nihil cura est arti.
Scōm methaphoram ⁊ ſiītudinez est iustum
non ad ipm:ſʒ eoꝝ que ipi⁹ aliqb⁹ vt iter rōʒ
hn̄s ⁊ irrōale:ſʒ nō ē politicuʒ.ſʒ dn̄atiū vel
dispensatiuū. Incipiūt ꝯclones.
Justus dicitur multiplr.
Quod oīa legalia ſunt aliqualr iusta.
Qđ iusticia legal' ē virtus maxie ꝑfecta.
Quod iusticia legalis est tota virtus.
Quod ꝑter iusticiā legalem q̄ est cōis virtus ē
alia iusticia que ē pticularis virtus.
Quod circa distributionē cōium iter eos q cōi
cant cōicatōe ciuiu ē iusticia pticularis.
Qđ iustū scōʒ iusticiā distributiuā est mediuʒ.
Quod iustū scōm iusticiaʒ distributiuā est me
dium scōm aliquam ꝓportionem.
Qđ oīs ꝓportōabilitas ad min⁹ ꝯsistit in.4.
Quod iustum distributiuū attendiẽ ſm ꝓpor
tionabilitatem que ē equalitas ꝓportionuʒ.
Quod ꝓportiōabilitas que attendiẽ in iusticia
distributiua non pōt eſſe cōtinua.
Quod iustū cōmutatiuū est mediū inter dam
num ⁊ lucrum.
Quod iniusticia cōmutatiua attendiẽ equale
ſ̄ ꝓportionabilitatē arismetricā.
Quod iudex est quoddam iustum.
Quod ſ̄ iusticiā ꝯmutatiuā opʒ subtrahere ab
eo q habet plus illud in quo excedit medieta
tem toti⁹.⁊ apponere ei qui hʒ minus.
Quod iustum cōmutatiuū est obſeruanduʒ in
cōmutatione rerū diuersarum artiū.
Quod iustū scōm iusticiaʒ distributiuā nō est
idem qđ cōtra passum.
Quod iustum cōmutatiuū cōtinet ꝯ passuʒ ſʒ
proportionabilitatem.
Quod iustum cōmutatiuū non est idem quod
contra passum.
Quod oīa ꝯmutabilia sunt opabilia ī aliq̄ vno
Scōm veritatē illud qđ mensurat oīa cōmuta
bilia est indigentia hūa.
Qđ opato iusti ē me⁹ inter hr̄e pl⁹ ⁊ hr̄e min⁹

Quod iusticia nõ ẽ medietas duarũ maliciarũ.
Qḋ iustũ politicũ p̃ncipalr̃ ẽ in liberis ⁊ eq̃lib⁹
Quod in recta gubernatõe mltitudis nõ p̄mit tit ꝙ hoies p̃ncipent̃: sꝫ rõ.
Quod p̃nceps non laborat circa vtilitatẽ ꝓpriam sed aliorum.
Quod dãda ẽ a mltitudine merces p̃ncipi.
Quod nec iustum dñatiuũ nec iustũ p̃rnum ẽ iustum politicum.
Quod iustum vxoreũ qḋ est uiri ad vxorẽ ẽ magis iustum ꝙ̃ iustũ paternũ vl̃ dñatiuum.
Quod q̃nq3 fit iustũ q̃nq3 iiustũ absq3 iustificatione vel iniustificatione.
Quod nõ oẽ qḋ operamur aut patimur sciẽtes est voluntarium.
Quod sicut in opõnibus simplr̃ inuenit̃ per accñs ⁊ ꝑ se. ita iust⁹ ⁊ iiust⁹ iueit̃ ꝑ accñs ⁊ ꝑ se.
Quod q̃nq3 fit iiustũ absq3 iustificatõe.
Qḋ q̃nq3 fit iiustificat⁹ absꝫ h̃ ꝙ opãs fit iiust⁹.
Quod q̃nꝫ est iiustificatiõ cũ malicia opãtis.
Quod eadẽ ratõ est de facere ⁊ pati. tã circa iusta ꝙ̃ iniusta. De epyicbia ⁊ epyicbe.
Quod epyicbea ẽ meli⁹ ꝙ̃ iustũ legale.
Quod necẽ ẽ esse aliqḋ directiuũ iusti legalis.
Utrum autem cõtingat sibiipsi.
Qḋ iterficiẽs seipsũ nõ fac̃ sibiipi iniustum.
Quod iterficiẽs seipm̃ facit iiustũ ciuitati.
Qḋ sꝫ iiusticiã ꝑticlarẽ null⁹ fac̃ sibiipi iiustũ.
Qḋ tã iniustũ facere ꝙ̃ iiustũ pati est malum.
Quod iiustũ facere ẽ peius ꝙ̃ iniustũ pati.
Expliciũt ꝯclusiões. 5. libri Ethicorũ. incipit. 6⁹

Liber sextus.

qui p̃ncipaliter est de virtutibus intellectualibus ⁊ cõtinet quatuor tractat⁹.

In p̃ determiatur de partib⁹ aie: que sunt principia actuũ humanorũ. In 2⁰ ibi. (Incipientes igitur) determiatur de virtutib⁹ intellectualibus de quibus p̃ncipalr̃ in hoc libro intendit. In 3⁰ ibi (Oportet aũt assumere) determiat de quibusdã virtutib⁹ annexis prudentie. In .4⁰ tractatu ibi (Dubitabit aũt) mouet ⁊ soluit quasdã dubitatiões circa vtilitatẽ virtutũ intellectualiũ ⁊ etiã determiat de cõnexiane virtutũ moraliũ cũ prudentia. Tractatus primus continet duo capitula. Capl̃m primũ continet prohemiũ ⁊ diuiõem aie in suas partes. In 2⁰ ca⁰ ibi (Tria aũt sunt in aia) determiatur de principijs actuũ humanorũ.

Capitulũ pri⁹ in quo. ꝙ in predictis virtutibꝫ oportet eligere me⁹. qḋ fit per rationẽ rectam ostẽdit ꝙ oportet hanc diuidere que ẽ sm̃ quã habẽs eã intendens ⁊ remittens peruenit ad mensuram ⁊ medium. ⁊ ꝙ hoc scire sic vl̃r non sufficit ad operari sꝫ rectã rationẽ. sed oportꝫ determinate scire que est recta ratio ⁊ quis terminus. i. diffinitio eius. ⁊ ꝙ aĩa diuiditur ĩ rationẽ habens ⁊ irratiõale. nunc intendens so⁹ de rõꝫ habente quã diuidit in scientificũ. ꝑ qḋ speculamur necessarium ⁊ ratiocinatiuũ: per quod speculamur contingentia.

Uia aũt existimus p̃us dicentes: q̃m oꝫ mediũ eligere: neq3 supabũdãtiã: neq3 defectũ. mediũ aũt ẽ vt recta rõ dicit hoc diuidamus. In oĩbus. n. dictis hitibus quẽadmodũ ⁊ in alijs est qḋdãꝫ signum ad qḋ inspiciẽs rõem habẽs intẽdit et remittit: ⁊ quis ẽ termin⁹ medietatũ. quas intermedium dicimus eẽ supabundantie ⁊ defectus exñtes sm̃ rectam rõnem. Est aũt dicere sic quidem verum. nihil aũt manifestũ. Etenim ĩ alijs studijs circa que cũq3 ẽ scĩa hoc verũ qdẽꝫ dicere. q̃m neq3 plura neq3 miora oꝫ laborare neq3 negligere: sꝫ media ⁊ vt recta rõ. hoc autem solũ habens vtiq3 aliq̃s nihil vtiq3 sciet ampli⁹ puta qualia oꝫ afferri ad corpus. Si q̃s dicat q̃cunq3 medicinalis iubet ⁊ vt qui hanc habꝫ. ꝓpter qḋ ⁊ oꝫ: ⁊ circa aĩe habit⁹ non solum v̾e eẽ hoc dictũ: sꝫ ⁊ determinatũ: ⁊ que est recta rõ ⁊ hui⁹ quis termin⁹. Aĩe aũt virtutes diuisim⁹ ⁊ has quidẽ esse moris diximus: has aũt intellectus. De moralibus quidẽ igitur ꝑtransiuimus: d̾ reliquis aũt de aĩa pri⁹ dicẽtes dici⁹ sic.

Istud est p̃mũ ca⁹ p̃mi tractat⁹. in quo põit̃ ꝓhemiũ. ⁊ etiã quedã diuisio aĩe. ⁊ cõtinet duas ꝑtes p̃ncipales. In p̃ma ꝓhẽialr̃ ꝓponit itentiõem suã que ẽ deteriare de rõe recta: ostẽdẽs qd ex p̃dcis põt esse manifestũ de rõe rcã. ⁊ ꝙ illḋ nõ sufficit. ⁊ qd oꝫ de ea ampli⁹ scire. in scḋa ꝑte ibi (Prius qdẽ igr̃) ponit̃ diuisio aĩe ĩ suas ꝑtes ꝑ q̃s cognoscũt̃ ꝯtingẽtia ⁊ nccĩa. In p̃ma ḡ ꝑte ꝓponit ꝓhẽialr̃ intentiõeꝫ suã. d. ꝙ qꝛ ĩ virtutib⁹ moralib⁹: de qb⁹ super⁹ dictũ ẽ oꝫ eligere mediũ ⁊ p̃termittere supabũdãtiã ⁊ defectũ ⁊ mediũ determiat̃ sm̃ rõeꝫ rectã. iḋ determinãdũ est de rõe recta hoc est virtute intellectuali: que ẽ rectitudo rõis. vñ diuidam⁹ eã ĩ suas spẽs. sic sapieri⁹ diuisim⁹ virtutẽ moralẽ ĩ suas spẽs. hec ẽ ḡ intẽtio. l h̃ sexto deteriare de rõe recta hoc ẽ de v̄tute ĩtellectuali ⁊ ei⁹ spẽb⁹ (In oĩb⁹. n.) viso qd dõ ẽ de rõe recta. vidẽdũ ẽ qd õ ipa ẽ dcm̃. ⁊ narrat p̃ qd de rõe recta hr̃i possit ꝑ ea q̃ supra dcã sunt. 2⁰ oñdit ꝙ hoc non suffic̃. ⁊ 3⁰ ostẽdit ꝙ oꝫ ampli⁹ dicere de rõe recta. Dicit ḡ p̃ ꝙ ĩ oĩb⁹ p̃dcis hitibus. i. v̄tutib⁹ moralib⁹ sicut ⁊ ĩ alijs vt ĩ artificialib⁹ ẽ aliqd q̃si signũ ad qḋ respicit ille q hꝫ rectã rõem. ⁊ sic intẽdit: hoc ẽ addit: ⁊ remittit h̃ ẽ minuit ⁊ ꝯsiderat per hoc signũ q̃liꝫ oꝫ deteriari medietas in vnaquaq3 v̄tute. v̄tutem. n. dicim⁹ eẽ quodamdã mediũ iter abundãtiã ⁊ defectũ. ⁊ hoc scḋm rõem rectã. hoc signũ ad qḋ virtuosus respic̃ et ẽ q̃si regula artificis ẽ illḋ qḋ decet ⁊ ꝯuenit a q̃ nõ oꝫ deficere nec vltra addere. vnde ex precedẽtibus manifestum est ꝙ recta ratio est illud quod determiat me⁹ iter abũdãtiã ⁊ defectũ.

(est autē dicere) sed istud nō sufficit scire de ra
tōe recta ad bene opandū. unde illud quod di
ctū ē est uez. s. ꝙ recta ratio ē illud quod deter
minat mediū īter supabūdantiam et defectum
sed ad bene opandum ī moralibus nō: nec sufi
cit scire de ratione recta ꝙ ipsa ē que determi
nat mediū īter supabūdātiā ⁊ defectū. ⁊ hē ꝯ
pma h⁹ libri q̄ pbaꝛ sic. sicut se habet recta ars
ī artificialibus ita se habet recta ratio in mora
ita se hʒ recta rō ī moralib⁹. sʒ ad bene operan
dū nō sufficit scire ꝙ operandū est sicut recta
ars p̄cipit. ġ ad bn̄ opandū in moralib⁹ nō suf
ficit scire ꝙ operādū ē illud qđ rc̄a rō determiat
eē mediū inter supabūdātiā ⁊ defcm̄. vn̄ n̄ suf
ficit scire de rōe recta ꝙ ipa determiat mediū in
ter supabūdātiā ⁊ defectuʒ. hoc. n. n̄ sufficit ad
bn̄ operādū in moralib⁹ sicˀ n̄ sufficit ad bn̄ ope
rādū in artificialib⁹ scire ꝙ ē sic operādū sicut
ars rc̄a docet. maioꝛ h⁹ rōis pʒ. ⁊ minoꝛ declaꝛ
Nā ad sanādū corp⁹ hoīs nō sufficit scire ꝙ il
la debēt dari ad sanādū corp⁹ q̄ ars medicine
p̄cipit. Si. n. aliq̄s quereret q̄lia debēt dari ad
sanādū corp⁹: ⁊ aliq̄s r̄nderet ꝙ illa debēt da
ri q̄ ars medicine p̄cipit vl̄ bon⁹ medic⁹. nō pp
hoc iterrogāſ sciret quid ⁊ q̄le uʒ dare infirmo.
⁊ sic ad bn̄ operandū circa materiā moralē nō
sufficit scire hoc eē de recta rōe. s. ꝙ ipa ē que
determiat mediū īter supabūdātiā ⁊ defectū (pp
qđ oportet) ex his apparet qđ restat dō⁹ ð rōe
recta. ex quo. n. scire illō ġnale. s. ꝙ recta rō est
q̄ determiat mediū nō suffic ad bn̄ operādū. opʒ
ꝙ distīcte ⁊ in spāli determieꝛ que ē recta rō ⁊ q̄s
termin⁹. i. diffinitō rōis recte ꝑ quā recta rō de
terminari possit (Aīe aūt ṽtutē) ꝯtinuat dicen
da ad p̄cedētia. d. ꝙ cū supra diuisim⁹ ṽtutes
aīe hoc mō ꝙ q̄sdā dixim⁹ eē morales: ⁊ q̄sdaʒ
īntellectuales. ⁊ de moralib⁹ dictū ē restat ꝙ de
terminem⁹ de reliq̄s. i. ītellectualib⁹. p̄us tam̄
sunt aliq̄ dicēda de ipa aīa sine cui⁹ cognitōe n̄
pñt cognosci aīe virtutes vt dcm̄ ē ī fine pmi li.

Prius quidē igiꝛ dictū ē duas eē ptes
aīe ⁊ rōem hn̄s ⁊ irrōalez. nunc
aūt de rōez hn̄te ꝑ eūdē modū dicēdū ⁊ suppo
nāꝛ duo rōez hn̄tia. vnū quidē quo specłamur
talia entiuz quoꝝ p̄ncipia nō ꝯtingit alr̄ se hr̄e
vnū aūt quo cōtingētia. Ad ea. n. que gn̄e altera
⁊ aīe pticulariū altez gn̄e ad vtrūq; aptum
natū siq̄dē ꝑ silitudinē quādā ⁊ ꝓprietatē cogni
tio existit ipi⁹. Dicaꝛ aūt hoꝝ. hoc q̄dē sciētifi
cū. hoc āt rōcinatm̄: ꝯsiliari. n. ⁊ rōcinari idē
Null⁹ autē cōsiliaꝛ de nō cōtingētib⁹ alr̄ hr̄e.
Quare rōcinatiuū est vna q̄dā pa rōez hn̄tis.
Sumēdū ġ vtriusq; hoꝝ q̄s optim⁹ hitus. hec
. n. ṽtus vtriusq;. ṽtus aūt ad op⁹ ꝓpriuꝫ.

HEc est scđa pa p̄ncipalis h⁹ capli in q̄ ad
meli⁹ cognoscēdū ṽtutes aīe diuidit ipam
aīam. ⁊ pmo ponit diuisionē prius positam ī fi
ne pmi libri. deinde subdiuidit alterū mēbruʒ
diuisionis ⁊ mēbris diuisionis noīa īponit. Di
uisio pma que posita fuit ī fine pmi libri talꝭ est.
Partiū aīe quedā est hn̄s rōem ⁊ alia que ē ir
rōnal in pte aīe que hʒ rōem per eēntiam sunt
ṽtutes ītellectuales: sʒ ī pte irrōali: que solū ē
rōalis ꝑ pticipatōem sunt ṽtutes morales vt
dictuz ē in fine pmi h⁹ (Nunc āt) subdiuidit al
terū mēbrū diuisiōis. ⁊ p̄ ponit diuisionē. z° p
bat membra diuisiōis eē diuersa seu distincta.
3° īpōit noīa mēbris diuisiōis. Dic. igr̄ ꝙ q̄ nc̄ in
tēdi⁹ determiare de ṽtutib⁹ ītellcuālib⁹ que sūt
ī pte aīe hn̄re rōem opʒ diuidere partē aīe rōem
hn̄tem sicut p̄us diximus partē aīe. supponam⁹
ġ ꝙ pa aīe rōalis diuidaꝛ in. z. ptes. quaꝝ vna
ē. per quā speculamur nc̄ia ⁊ alia per quā spe
culamur ꝯtingētia. Jstā diuisionē pbat p̄ͦus
declarādo ꝙ partib⁹ aīe gn̄e diuersis cognoscū
tur nc̄ia ⁊ ꝯtingētia. ⁊ hec ē scđa ꝯ° h⁹ libri q̄ p
baꝛ sic. Ad obiecta que dr̄nt gn̄e. opʒ adaptare
ptes aīe gn̄e diuersas per q̄s illa obiecta gn̄e di
uersa cognoscanꝛ. sʒ necessaria ⁊ cōtingētia sūt
obiecta gn̄e diuersa: q2 dr̄nt sicut corruptibilꝭ ⁊
īcorruptibilia. igr̄ ptib⁹ aīe gn̄e diuersis cog̃scū
tur necessaria ꝯtingētia. mīoꝛ ē māifesta. ⁊ ma
ioꝛ declaꝛ per hoc ꝙ cognitio ptiū aīe fit per as
silatōem cognoscētis ad rē cognitā. si ġ res co
gnite dr̄nt gn̄e. opʒ ꝙ potētie cognoscētes dr̄ant
gn̄e. q2 de silibus silis ē iudiciū (Dicaꝛ aūt hoꝝ)
īponit noīa p̄dcis ptib⁹ aīe: ⁊ intēdit ꝙ illa pa
aīe q̄ speculaꝛ nc̄ia: dicaꝛ sciētificū gen⁹ aīe: ⁊
alia pa dicaꝛ rōcinatm̄ ꝑ ꝙ rōcinari ⁊ cōsiliari
ꝓ eodē sumunꝛ. est. n. ꝯsil⁹ quedā inq̄sitio inde
terminata: sicut ⁊ rōcinatio q̄ indeteriatio ma
xīe accidit circa cōtingētia: de q̄b⁹ so⁹ est ꝯsil⁹.
nl̄s. n. cōsiliaꝛ de his q̄ nō ꝯtingit aliq̄liter se
hr̄e. sic ġ pʒ ꝙ rōcinatm̄ ē vna pa aīe rōez hn̄tis
(Sumēdū est ġ) q̄s ē optim⁹ hitus dcāꝝ ptiū.
optim⁹ aūt hitus vtriusq; ē ṽtus ci⁹. ṽtus aūt
vniuscuiusq; rei determiaꝛ ad op⁹ ꝓpriū. qđ. s. bn̄
pficiaꝛ per ṽtutē. vn̄ ī ꝓposito dr̄ optim⁹ hitus
quo optīe pficiꝛ aliqđ op⁹. Dubitaꝛ. vtrū eadē
pa aīe cognoscat nc̄ia ⁊ cōtingētia. ⁊ vr̄ ꝙ sic.
Nā phs. 3. de aīa distīguit inte⁹ in duo. s. ī inte⁹
agētē q̄ ē oīa facere. ⁊ in inte⁹ polēm q̄ ē oīa fieri
Sic ġ inte⁹ agēs fac oīa ītelligibilia ī pō eē in
tellecta ī actu. ita ite⁹ polis itellit oīa ītelligibi
lia: sʒ tā nc̄iuz q̄ȝ cōtingēs ē ītelligibile. ġ cog̃
scūꝛ ab eadē pō. s. ab ītellcū poli. ꝯfirmaꝛ per h̄
q2 oīa pō pōt cog̃scere qđlibʒ ꝯtentū sub suo p̄
⁊ adeq̄to obō. alr̄ nō eēnt pō ⁊ obm̄ adeq̄ta: sʒ
ens ē p̄⁹ ⁊ adeq̄tū obm̄ inte⁹ polis. ⁊ tā ꝯtigēs
q̄ȝ nc̄iuz cōtineꝛ sub ente. ġ inte⁹ polis cog̃scer
vtrūq;. Jtē sicˀ materia pma se hʒ ad oēs for
mas materiales: ita se hʒ inte⁹ polis ad oēs for
mas ītelligibiles: sʒ eadē ē materia pma oīum
formaꝝ materialiū. ġ eadē est potentia anime
omnium intelligibilium. ⁊ per consequens ne
cessarioꝝ ⁊ contingētium. Jn oppo⁹ est phs h̄

Ad istud dubiũ dicũt quidã ꝙ ɔtingẽtia pñt ɔsiderari dupl'r. vno᷒ scd'ꝫ rõ͂es eorũ vl'es: ⁊ sic cõtingentia ad eandem potentiã intellectiuã ptinent: ad quã ptinẽt nccĩa. q2 vl'es rõ͂es cõtingentiũ sunt inumerabiles ⁊ nccĩe. alio᷒ pñt ɔsiderari ĩ ptic'lari: ꝑ ꝙ sunt variabilia: ⁊ sic cognitio cõtingẽtium ptinet ad aliquã potentiã sensitiuã interiorẽ que dr̃ cogitatiua seu rõ ptic'laris: que ppter hoc dr̃ rõ ptic'laris: q2 ẽ collatiua intẽtionũ ptic'lariũ sic̃ inte᷒ vl'iũ. ⁊ q2 inte᷒ nõ apprebẽdit tale ɔtingens ptic'lare et opabile nisi mediãte illa virtute sensitiũa: iõ dic̃ ph̃s sciẽtificũ quo speculamur nccĩa: ⁊ rõcinatiuũ quo appbendim᷒ ɔtingẽtia esse diuersas ptes aĩe real'r dr̃ntes. extẽdẽdo rõcinatiuũ ad p̄dictã potentiã sensitiũã. Sꝫ illud nõ videt̃ rõ͂abile. imo videt̃ ꝙ eadẽ ps aĩe cog͂scit nccĩa ⁊ contingẽtia in ptic'lari ꝑ ꝙ sunt variabilia. Nam eadẽ potentia que cog͂scit diuersitatẽ inter aliq̃s extremas cognoscit vtrũq3 extremũ diuersitatis. vt p3 ex 2.᷒ de aĩa. sꝫ aliqua põ aĩe cognoscit diuersitatẽ inter nccĩa ⁊ ɔtingẽtia ĩ ptic'lari ꝑ ꝙ sunt variabilia. Nam illa diuersitas cũ sit vnũ ens cognoscit̃ ab aliq̃ vna potẽtia aĩe. g͂ aliq̃ vna potẽtia aĩe cognoscit nccĩa ⁊ ɔtingentia ꝑ ꝙ variabilia sunt. Dicendũ vt mihi vr̃ ꝙ eadẽ potentia aĩe cognoscit nccĩa ⁊ ɔtingentia. ista. n. diuersitas q̃ est iter nccĩuꝫ ⁊ ɔtingens. nõ diuersificat potẽtiã aĩe. sꝫ bñ diuersificat hitũ. Cui᷒ rõ est. nã obiectũ respicit potentiã vt ẽ pricipiũ agendi simpl'r ⁊ absolute: sꝫ obm̃ respicit hituꝫ: vt hitus est pricipiuꝫ agẽdi pmpte ⁊ facil'r. iõ ista diuersitas obõ͂ꝝ que nõ diuersificat actũ simpl'r ⁊ absolute nõ diuersificat põ͂ꝫ: sꝫ illa diuersitas q̃ diuersificat actũ q̃ꝫ᷒ ad modũ actus diuersificat hituꝫ sꝫ non diuersificat potẽtiã. nunc aũt diuersitas iter nccĩum ⁊ contingẽs nõ diuersificat actũ itelligẽdi simpl'r: q2 vtrũq3 cõtinet̃ sub eadẽ ratõe obi inte᷒: qd̃ est ens inquãtũ ens: sꝫ illa diuersitas bñ diuersificat quãtuꝫ ad modũ intelligẽdi: q2 nccĩa cog͂scunt̃ p eoꝝ p̃ncipia pfc̃e: sꝫ ɔtingẽtia ĩpfc̃e. sed pfcm̃ ⁊ ĩpfectũ solũ diuersificãt actũ q̃tum ad modũ intelligẽdi. ⁊ sic diuersitas iter nccĩuꝫ et ɔtingẽs diuersificat habitũ: sꝫ nõ diuersificat potentiã. Pro dicto ph̃i qui dic̃ ꝙ alia ptic'la aĩe cognoscit nccĩuꝫ ⁊ alia particula cognoscit cõtingẽs: est intelligẽndũ ꝙ quedã ẽ ps itegralis quedã subĩua. ⁊ ps subĩua ẽ duplex. quedã p se: vt h̃ aĩa ⁊ ista aĩa sunt ptes subĩue p se ip̃i᷒ aĩe: ps subĩua per accñs est aggregatum p accidẽs. ⁊ sic aĩa hñs artẽ vel iformata arte est ps subĩua p accñs ip̃i᷒ aĩe. hec est. n. p accñs. aĩa hñs artẽ ẽ aĩa: sicut ⁊ ista. hõ alb᷒ est hõ. Dico igit̃ ꝙ p eandem ptẽ per se subĩuam aĩe cognoscit̃ nccĩum ⁊ cõtingẽs: vt pbã͂t rõ͂es: sꝫ nõ per eãdem ptem subĩuaꝫ per accñs. Nã necessariũ p se cognoscit̃ per aĩam iformataꝫ sciã. ⁊ cõtingẽs cognoscit̃ per aĩam iformatã arte. vñ inte᷒ hñs artẽ per se cognoscit ɔtingẽtia. ⁊ inte᷒ p se hñs sciam cognoscit nccĩa. Dico igit̃ ꝙ ph̃s intelligit p aliã ⁊ aliã ptem aĩe p accñs subĩuam cognoscũt̃ necessariũ ⁊ ɔtingens p se tanq̃ per pprios hitus. per eandẽ tñ ptem subĩuam p se puta p inte᷒ cognoscit̃ vtrũq3. s. nccĩum ⁊ ɔtingẽs. Et ꝙ hec sit itentio ph̃i appꝫ per pbatõ͂eꝫ suã que ẽ ꝙ cognitio fit per assimilatiõꝫ cognoscẽtis ad rẽ cognitã. certũ. n. est ꝙ assĩl'atiõ fit p hitum. potentia. n. p se nõ assĩlat̃ obõ. sꝫ hitus assĩl'at potentiã obõ. ⁊ iõ p ptic'las aĩe nõ itelligit ptic'las ip̃ius aĩe sꝫ per ptic'las ĩformatas hitibus que sũt ptes subĩue aĩe per accñs: ⁊ nõ per se. sic igit̃ dico ꝙ accipiẽdo scientificũ ⁊ rõcinatiuũ p his q̃ formal'r significãt sic sũt diuersa aggregata per accñs. ⁊ sic ẽ dd̃᷒ ꝙ nõ sũt idẽ. sꝫ si accipiãt̃ p eo qd̃ denoĩant sic sunt ideꝫ q2 ille idẽ itellect᷒ qui est scientific᷒ est rõcinatiu᷒. Et eodẽ mõ est de itellectu practico ⁊ speculatiõ: q2 significãt aggregata p accñs. ⁊ si accipiant̃ p his que formal'r significãt sic sũt diuersa aggregata. Si v̾o accipiãt̃ p his que accñtal'r denoĩant sic sunt ideꝫ real'r. q2 idẽ inte᷒ q̃ dñoĩat̃ speculatiu᷒ denoĩat̃ practicus.

Capitulum secũduꝫ

tractat᷒ p̃mi libri. 6. in quo agit̃ de p̃ncipiis actuũ humãoꝝ dicẽs tria esse in aĩa que vident̃ domĩatiua actus. sensum inte᷒ ⁊ appetituꝫ. quoꝝ sensus nulli᷒ act᷒ ẽ p̃n᷒ dñatiuuꝫ. inte᷒ v̾o practic᷒ inuenit veꝝ ⁊ falsũ in agẽdis appetit᷒ psequit̃ ⁊ fugit. ⁊ ꝙ oꝫ rõem verã esse ⁊ appetitũ rectũ ad hoc ꝙ electio sit studiosa ⁊ hũc p̃cipere: hũc vero pseq. specl'atiu᷒ vero hꝫ suũ bñ in vero ⁊ falso inuẽtis practico nõ stãte ad veritatẽ sꝫ vsq3 ad actũ rẽdente cõcorditer appetitui recto. ⁊ ꝙ electio ẽ cã effectiua act᷒: electõis aut appetit᷒ ⁊ rõ que gr̃a alicui᷒: ⁊ ꝙ mẽs speculãs ɔtingẽtia ꝑ se ñ mouet ad aliqd vltra veritatẽ: sꝫ practica que prit̃ in factiuaꝫ hñtem p̃ter opõ͂nem op᷒: finẽ hꝫ non simpl'r: sꝫ ad aliquid vt ad vlteriorẽ opõ͂eꝫ: ⁊ actiuã cui᷒ finis bona actio ẽ ⁊ ẽt ip̃ius appetit᷒: ex quib᷒ cõcludit̃ qd est electio cui᷒ p̃nci᷒ solus hõ ⁊ ꝙ nihil fcm̃ est eligibile: q2 nec ɔsiliabile: sꝫ soluꝫ futuꝝ contingens: ⁊ ꝙ vtriusq3 partis intellectus cõmunis finis est veritas: ⁊ ꝙ virtutes pprie vtriusq3 partis sunt habitus ꝑ q̃s vtrũq3 verum dicit.

Tria aũt sunt in aĩa dñatiua actus ⁊ veritatis: sensus: inte᷒: appetitus. horũ aũt sensus nec vni᷒ p̃n᷒ actus. Manifestũ aũt eo ꝙ bestie qdem sensum hñt. actũ aũt nõ cõicant. Est aũt qd̃ in mente affirmatio ⁊ negatio hoc ĩ appetitu ⁊ psecutio ⁊ fuga. Quare: q2 moral' virtus hitus electiuus. electõ aũ appetitus ɔsiliatiuus. oꝫ quidẽ ppter hoc rõem ve

rā eē et appetitum rectū. siquidē electio studio sa: ⁊ eandē hanc quidē dicere. hanc aūt psequi hec quidem igit mēs ⁊ veritas practica.

Istud est 2ᵘˢ capitulum primi tractatus sexti libri in quo determinat de pncipijs actuū hūmanoꝝ ⁊ cōtinet. 4. ptes pricipales. in pᵐᵃ ondītur que sūt pricipia actuū hūanorū: ⁊ quō illoꝝ pricipioꝝ actᵘ ad inuicē cōcordāt. in scda pte ibi (Speculatiue aūt mentis) narrat quō ptes inteᵘ. s. inteᵘ practicus ⁊ speclatiuᵘ se hāt ad obm̄. in. 3. pte ibi (Actus qdē igit) ondit qualr vtraqꝫ ps inteᵘ se hz ad actū. i. 4. pte ibi. (vera rūqꝫ vtriqꝫ) narrat qd ē ppriū opᵘ vtriusqꝫ ptis inteᵘ. ⁊ q̄ sunt ṽtutes vtriusqꝫ ptis. in pᵐᵃ igit pte ostēdit que sūt pᵐᵃ pncipia ppriōꝝ actuū hoīs: ⁊ quō eoꝝ actᵘ ad inuicē ꝯcordant. Dicit igit pᵒ ꝙ tria q̄ sunt ī aīa videt hr̄e dn̄iuz actus hūani. s. cognitōis ṽitatis ⁊ actᵘ liberi cᵘ hō ē dn̄s .s. sensus itellectus ⁊ appetitᵘ. hij. n. tribᵘ mouētur aīalia. vt dr̄ in. 3. de aīa (Hoꝝ aūt) excludit vnū istoꝝ. s. sensum: ⁊ pbat ꝙ sensus nō ē dn̄atiuū pnᵖ actᵘ hūani. i. actus liberi. ⁊ hec ē ꝯ. 3. hᵘ libri q̄ pbat sic. Bestie hāt sensuz ⁊ tn̄ n̄ cōicāt aliquē actū. s. liberꝫ. q2 nō hāt dn̄iū sui actᵘ ḡ sensus nō ē pnᵖ actᵘ hūani. vn̄ pōt sic argui. Si sensus eēt pnᵖ actᵘ hūani. i. liberi qōlz hn̄s sēsuz hēret pnᵖ actᵘ liberi. ꝯn̄s est fl̄m. q2 bestie hāt sensum ⁊ nō hāt priᵖ actᵘ liberi. nō. n. agūt libere: sz magis agūt ⁊ mouēt ab instictu nature. sunt igit duo pncipia actuū hūanoꝝ. s. inteᵘ ⁊ appetitᵘ (Est aūt qd in mēte) ista duo pncipia .s. iteᵘ ⁊ appetitᵘ hāt actᵘ ad inuicē pportiōabiles. Inteᵘ. n. in indicādo hz duos actus. s. affirmatōem q̄ assentit vō. ⁊ negatōez qua dissentit a falso. qbᵘ corrn̄dēt pportōabilr alij duo actᵘ ī appetitu. s. psecutio q̄ appetitᵘ tēdit in bonū ⁊ inheret ei ⁊ fuga qua recedit a malo ⁊ dissētit ei. ⁊ sic inteᵘ ⁊ appetitᵘ cōcordāt ad īuicez. q2 illud qd inteᵘ affirmat eē bonū appetitᵘ psegt. ⁊ illd qd iteᵘ negat eē boᵘ appetitᵘ fugit. Intelligēdū ē ꝙ cū phs dic ꝙ sic affirmatio ⁊ negaᵒ in mente: sic psecutio ⁊ fuga ī appetitu: ꝙ phs nō itelli p affirmatiōez ppōnez affirmatiuam: nec p negatōez ppōez negatiuz. Nā inteᵘ pōt formare ppōez affirmatiuz vl negatiuam absqꝫ psecutōe vel fuga. sz p affirmatōem ⁊ negationē itelli assensuz vel dissensū inteᵘ (Quare q2 moral) ex his cōcludit ꝙ ad moralē ṽtutē reqrit ꝯcordia iter inteᵘ ⁊ appeᵘ. pbat ꝙ ad moralē ṽtutē reqrit ꝙ sit rō vera ⁊ appetitᵘ sit rectᵘ. ⁊ hᵉ ē ꝯ. 4. q̄ pbat sic. ṽtᵘ moral est hitᵘ electiuᵘ vt dc̄z ē in 2ᵒ hᵘ. sz electio ē appetitᵘ ꝯsiliatiuᵘ q2 appetitᵘ accipit qd p̄cōsiliatū est a rōne ad electōez. ḡ cōcurrūt rō ⁊ appetitᵘ: sz ad ṽtutez moralē reqrit ꝙ electio sit bōa. ⁊ ad hoc ꝙ electio sic bona reqrit ꝙ rō sit vā: ⁊ ꝙ appetitᵘ sit rectus: ita ꝙ eadē que rō dic. i. affirmat appetitus psequit. Ad hoc. n. ꝙ pfectio sit i actu oz ꝙ nullū pricipioꝝ eiᵘ sit ipfectū: sz hec mēs q̄ sic cōcordat appetitui recto ⁊ veritas eiᵘ est mens practica. vn̄ rō pbās cōclōnez pōt sic formari Ad ṽtutem moralē requirit actᵘ inteᵘ ⁊ actᵘ appetitus. qd pz ex hoc ꝙ virtᵘ moralis est hitus electiuᵘ: sed ad virtutē moralez reqrit pfectio actuū requisitoꝝ ad virtutē moralē. sz rō nō ē pfcā nisi sit vā: ⁊ appetitus non est pfectus nisi sit rectᵘ. ḡ ad virtutē moralē reqrit ꝙ rō sit vā ⁊ appetitᵘ rectᵘ. ita ꝙ illd idez qd rō dic. i. affirmat appetitus psequit. hec aūt mēs que sic cōcordat appetitui ē mens practica ⁊ veritas eiᵘ est veritas practica.

Speculatiue aūt mentis ⁊ nō factiue neqꝫ practice hn̄ ⁊ male: verū ⁊ falsum. hoc. n. est oī intellcui opus. practici aūt ⁊ intellectui: veritas cōfesse habens appetitui recto.

Hec ē scda pars huiᵘ capli in q̄ narrat quō vtraqꝫ ps. s. mēs practica ⁊ mēs speclatiua se hz ad obiectū ⁊ dicit ꝙ hn̄ ⁊ male mentis speculatiue cōsistit simplr in vō ⁊ falso: ita ꝙ verū absolute ē bonū inteᵘ specłati: ⁊ falsuz absolute est malū eiᵘ: sed bonū inteᵘ practici nō est veritas absoluta sz veritas confesse se hn̄s ad appetitū rectū. sic pz ꝙ veꝝ absolute ē obm̄ intellectus speclatiui: sz veꝝ concorditer se hn̄s ad appetitū rectū est obiectū inteᵘ practici. Sz dubitat hic: q2 si veritas itellectus practici determinet in ꝯpatōe ad appetitū rectū. ⁊ rectitudo appetitᵘ determinat p hoc ꝙ cōsonat rōi ṽe vt pus dcm̄ est. videt ꝙ sit circulatio in p̄dcis determiatōibᵘ. Dicendū ꝙ appetitᵘ est ipiᵘ finis ⁊ ēt eoꝝ que sūt ad finē. finis aūt determiatus inest hoī a natura. vt supra ī 3ᵒ hᵘ visum ē. sz ea que sunt ad finē nō sunt nobis determinata a natura sz inuestigant p rōem. Dico igit ꝙ rectitudo appetitᵘ p respectū ad finē ē mēsura veritatis rōis practice. ⁊ scdm̄ hoc determinat veritas rōnis practice scdm̄ cōcordiā ad appetitū rectum respectu finis: sz veritas rōnis practice ē mensura rectitudīs appetitus circa ea q̄ sunt ad finē. vn̄ circa ea que sunt ad finez dicitur appetitus rectus qui psequit ea que vera rō dicit. Sed ꝯ hoc arguitur. q2 videt ꝙ racio practica non solū sit eoꝝ que sunt ad finez. sed ēt ipius finis: q2 prudentia est in rōne practica vt patebit iferius. sed prudentia non solum determinat appetitum respectu eoꝝ que sūt ad finem. sz etiam respectu finis: q2 prudentia iudicat de ꝯueniētia finis sic̄ de his q̄ sunt ad finē. Silr rō videt p̄ p̄stituet finē potēcie appetitiue. Dicendum ꝙ lz prudentia sit in rōe practica. ipossibile tn̄ est ꝙ determinet appetitū respcū finis simplr: sz solum respectu eoꝝ que sunt ad finē. Ad rōnem in cōtrariū dicendū ꝙ iudiciū de fine potest eē duplex. vnū quo ipe finis absolute sub ratiōe boni apprehēdit ⁊ voluntati

sub rōne ꝯuenientis ꝓponitᷣ ⁊ offertᷣ. ⁊ tale iudiciū fit per itellectum speculatiuū qui bonitatē ⁊ ꝑfectionē cuiuslibet rei apprehēdit: ꝑ quod iudiciū volūtas mouetᷣ ad ꝑmū desideriū appetibil. Aliud ē iudiciū quo finis apprehēditᷣ: non tm̄ sub rōne boni ⁊ cōueniētie: sꝫ etiā sub rōne operabil ⁊ vt possis hēri ex operatōibus nr̄is. et tale iudiciū fit ꝑ intellectū practicum. ⁊ hec vr̄ eē intētio Eustratij ⁊ Alberti. Dico igᷣ ꝙ inteꝰ speculatiuꝰ indicat de appetibilitate ⁊ ꝯueniētia finis. sꝫ nō indicat de ꝓsecutione finis. qualiter. s. deuenire possimꝰ ad talē finē. et ita dico ꝙ prudentia nō prestituit finē voluntati: sꝫ rō naturalis que a theologis dr̄ sinderesis q̄ continet ꝑncipia vlia iuris naturalis ꝓstituit finem volūtati. Rō eīꝫ naturalis dictat vnicuiqꝫ qđ viuat ꝯ rōe. sꝫ qualr̄ homo i opando ⁊ ꝑ que poterit attingere meꝰ rōnis. hoc ꝑtinet ad rōnem prudētie. et si dicatᷣ ꝙ inteꝰ speculatiuꝰ nihil dicit de ꝓsequēdo vel fugiēdo. vt patꝫ ex. 3. de aīa. ꝗ nō cognoscit aliquid sub rōe appetibil ⁊ ꝯuenientis. eo ꝙ oꝫ appetibile ⁊ cōueniēs vr̄ esse ꝓsequēdū. Dicēdū ꝙ aliud est iudicare aliqđ esse appetibile ⁊ aliud est iudicare illđ qđ est ꝓseqꝛbile: qꝛ res est appetibilis ꝯm se ⁊ ꝯ ꝑncipia eiꝰ essentialia. vt pꝫ de sanitate ⁊ balneo. sꝫ nō est ꝓsequibile nisi scđm esse ꝑticulare qđ habet in materia. Nā sic sanū est aliquid opabile a nob ⁊ qꝛ intellectꝰ speculatiuꝰ nō cōsiderat rēꝫ ꝯ eē ꝑticulare ⁊ opabile: sꝫ solū ꝯꝫ se ⁊ ꝯ sua ꝑncipia eētialia. ꝯ que lꝫ res nō sit opabilis: est tm̄ appetibil ⁊ bōa ⁊ ꝯueniēs. ⁊ iō dicᷣ ph̄s ꝙ iteꝰ speculatiuꝰ nihil dicᷣ de ꝓsequēdo vl̄ fugiēdo. hꝫ tm̄ pōt indicarᷣ de appetibilitate ⁊ ꝯueniētia rei Ad formā rōis ē dōꝰ ꝙ lꝫ res q̄ est appetibil ⁊ cōueniēs indicetᷣ ꝓsequenda. ꝯꝫ aliđ tm̄ indicatᷣ eē cōueniens ⁊ appetibil. qꝛ scđꝫ iteꝰ specuꝰ ⁊ ꝯ aliđ indicatᷣ ꝓsequēda qꝛ scđm iteꝰ practicū.

Actus quidem igᷣ ꝑnꝰ electio. vñ motꝰ sꝫ nō cꝰ gr̄a. electōis aūt appetitꝰ: ⁊ rō q̄ gr̄a alicꝰ. propter qđ neqꝫ sine itellcū ⁊ mēte: neqꝫ sine morali ē habitu electio. Bona actio. n. ⁊ ꝯriuꝫ ī actione sine intellectu ⁊ mēte nō ē de more. Mens aūt ip̄a nihil mouet: sꝫ que gr̄a huiꝰ et practica hec. n. ⁊ facite ꝑncipatᷣ. gr̄a. n. hꝰ facit oīs faciens ⁊ nō finis simplr̄: sꝫ ad aliqđ ⁊ alicꝰ fcm̄: sꝫ nō actū. Bona actio. n. finis. Appetitꝰ aūt ē hꝰ ꝑꝑ qđ vel appetitiuꝰ inteꝰ electio: vl̄ appetitꝰ itellectiuꝰ: et tale ꝑnꝰ hō. Non ē aūt eligibile nihil factū: puta nullꝰ eligit Illion captā fuisse neqꝫ. n. cōsiliātᷣ de facto: sꝫ de futuro ꝯtingenti fcm̄ aūt nō contingit non fieri. ꝓpter qđ recte Agaton. Solo. n. hoc deus priuatur igenita facere que sunt facta.

Hec est. 3. pa huiꝰ capli in q̄ ostditᷣ q̄uo ratō vtraqꝫ. s. rō practica ⁊ speclatia se habet ad actū. et cōtinet. 3. ꝑticlas. In ꝑma ostditᷣ ꝙ mēs est ꝑnꝰ actꝰ. in scđa ibi (Mēs aūt ipa) ostdit que mēs est ꝑncipiū actus. in. 3. ꝑticula ibi. (Non ē aūt eligibile) ostenditᷣ circa qualia obiecta mēs est ꝑnꝰ actus ꝑ electōeꝫ. In ꝑma igᷣ ꝑticula ꝓ ostendit ph̄s ꝙ electio est ꝑnꝰ actus vñ motꝰ nō cꝰ gr̄a hoc ē electio ē ꝑnꝰ effcīuuꝫ actꝰ: sꝫ ñ est cā finalis actꝰ. ⁊ ex hoc ꝓbatᷣ ꝙ mēs ē ꝑnꝰ effcīuuꝫ actꝰ. ⁊ hec ē ꝯ. 5. q̄ ꝓbatᷣ sic. Electio ē ꝑnꝰ effcīuum actus ⁊ ꝑncipia effcīua electōis sūt appetitus ⁊ rō seu mens que ē gratia alicuiꝰ. i. q̄ ordinatᷣ ad aliqđ ꝑticulare opabile. ⁊ qcqđ est ꝑnꝰ ꝑncipij ē ꝑnꝰ effectiū ꝑncipiati ⁊ hoc mediate vl̄ īmediate. igitᷣ cū mēs sit vnū ꝑncipioꝝ electōis ⁊ electio est ꝑnꝰ effcīuū actꝰ sequitᷣ ꝙ mēs ē ꝑrinꝰ effcīuū actꝰ (ꝓpter qđ) ⁊ qꝛ ꝑncipia electōis sunt mēs ⁊ appetitꝰ in quo sunt ꝟtutes morales cōcludit ph̄s: ꝙ electio ñ ē sine itellcū ⁊ hitu morali. ⁊ h̄ est ꝯ. 6. que ꝓbatur sic. effectus electōis ē bona actō ⁊ ꝯriuꝫ in actōe. i. mala actio: sꝫ nec bona actio nec mala actio ē sine intellcū ⁊ more. i. hitu morali. ꝗ ⁊c. vñ pōt sic argui. sine quo actō electōis nō pōt eē sine eo nō pōt esse electio: sꝫ actō electōis vt bona actio vl̄ mala nō pōt eē sine itellectu ⁊ hītu morali. Intelligēdū ꝙ ph̄us loquitᷣ h̄ de electōe strictissime sūpta q̄ nō ē nisi ab hītu. vnđ supius sup ꝑꝰ hꝰ posita est distinctio de elcōe. ⁊ ēt sup 8ꝰ huiꝰ (Mens āt ipa) hec ē secūda ꝑticula in q̄ narrat que mēs est ꝑnꝰ effciuū actꝰ. d. ꝙ q̄uis mēs sit ꝑnꝰ actꝰ: tm̄ mēs ipa scđꝫ se ⁊ absolute cōsiderata. s. rō seu mēs speclatia nihil mouet: qꝛ nihil dicᷣ de ꝓsequēdo vel fugiendo. ⁊ sic nō est ꝑnꝰ alicꝰ actꝰ: sꝫ solū illa mens vl̄ rō. que ē gr̄a alicꝰ. hoc ē: q̄ ordinatᷣ ad aliqđ ꝑticulare opabile sicᷣ ad finē. s. rō practica q̄ nō soꝰ ꝑncipiatᷣ opatōi actiue q̄ nō trāsit ī exteriorē materiā: sꝫ manet ī agēte vt cōcupiscere vel irasci: sꝫ ēt ꝑncipatᷣ opatōi fctiue q̄ trāsit ī exteriorē mām sicᷣ vretᷣ ⁊ secatᷣ. oīa. n. faciētᷣ mediāte rōe practica opatᷣ ꝓꝑ aliquē finē ñ ꝑꝑ finē ī vlī (sꝫ ad aliqđ) h̄ ē ꝑꝑ aliqđ ꝑticlare: qđ ē fcm̄. i. ꝯstiꝰ ex iteriori materia. vt puta castellꝰ l̄ domꝰ Et dico ꝙ finis faciētis ē aliqđ fcm̄ i materia exteriori ⁊ nō aliqđ actū. i. aliqđ agibile manēs ī agēte: sꝫ i agibilibꝰ ipa bōa actio q̄ mānet i agēte ē finis. puta bñ concupiscere vl̄ bñ irasci. et sic mēs practica ē gr̄a hꝰ finis: qđ ē scibile l̄ agibile: ita appetitꝰ est actꝰ ꝑticlaris finis ꝗ ē agibile l̄ scibile. Nō ꝙ hāc lr̄ām (gr̄a hꝰ). s. finis. (facᷣ oīs faciēs: sꝫ non finis simplr̄ sꝫ ad aliđ) sicut dicit Lycoñ. ꝙ finis fcōis vt finis edificatōis ē domꝰ: sꝫ nō ē finis simplr̄. i. finis vltimꝰ sꝫ ē ad aliqđ. i. ad finē interiorē vt ad ꝓtectōeꝫ inhabitātiū ⁊ repositoꝝ ab extrīsecis nociuis. Itē dicᷣ Lycoñ. sic. Colliige ex paulo añ ⁊ nūc dictis ꝙ fctiue artes tres hñt fies vt edificatia hꝫ ꝑmū finē ipam edificatōem que ē opo ꝯ finē habet domū edificatam. 3ꝰ vero finem hꝫ pro

tectō em inhabitātiū ab aeris intēpieb⁹ ⁊ alys extrinsecis nocumētis. p̄mus tñ finis minime fi tis p̄p̄rie dicit̄. ⁊ iō q̄nq̄z nō ꝯnumerat̄: ⁊ est fi nis posterior melior p̄cedente. vt dom⁹ melior edificatione: ⁊ ptectio a nocīuis melior ē domo p̄pter qd̄ infert correlarium ex p̄missis qd̄ ē tale Electio vel est inte⁹ appetit⁹ vel appetit⁹ inte⁹ ⁊ hec est ꝯclusio. 7. que sic intelligit̄ q̄ electū vel est eēntialr̄ actus intellectus s̄m q̄ ordinat̄ ad appetitū: vel essentialr̄ actus appetitus s̄ q̄ di rigit̄ ab intellectu. ⁊ h̄ est verius. vt p̄z ex 3.° h⁹ ⁊ etiam p̄z ex hoc q̄ bū⁹ qd̄ est obiectum appe titus est obiectū electōis. ⁊ ꝯ.° sic intellecta p̄ba tur ex p̄cedentibus sic. Electio ē operatio ima nens. ergo manet in aliquo ei⁹ p̄ncipio effectiu. sed p̄ncipia effectiua electōis sunt intellectus ⁊ appetit⁹. ḡ electio vel ē in appetitu vel est in i tellectu. si sit i itellcū. tūc ē act⁹ inte⁹. si sit i appe titu: tūc ē act⁹ appetit⁹. ḡ tūc (Nō ē aūt eligibile) hec est. 3. particula. 3. p̄tis in qua ostēdit̄ circa q̄ lia obiecta mens est p̄ncipium p̄ electōem ⁊ in tendit ostēdere q̄ nullū p̄teritum est eligibile s̄z solum futuꝝ cōtingens. ⁊ hec est cōclusio. 8. ⁊ ita intellect⁹ per electōem non est circa p̄terita s̄z circa futura cōtingentia. ꝯ.° p̄bat̄ sic. Electio ē appetitus p̄cōsiliati. vt p̄z ex p̄cedentib⁹. ele ctio igit̄ solum ē illoꝝ quoꝝ est ꝯsi⁹: s̄z nullus cōsiliat̄ de fcō hoc est de p̄terito s̄z de futuro cō tingenti. q̄ aūt nō consiliet̄ de p̄terito p̄z per h̄ q̄ p̄teritum non cōtingit non esse p̄teritū. ⁊ h̄ p̄bat per dictum Agbatōis q̄ recte dixit in hoc q̄ dixit q̄ solo isto posse p̄uat̄ deus vt faciat in genita. i. non facta que sunt facta.

Utrarumq̄z

vtriq̄z intellectiuaꝝ p ticularū veritas op⁹ s̄m quos igr̄ maxime habitus dicit vei vtraq̄ ip̄i virtutes ambabus.

Hec est quarta p̄s in qua narrat: qd̄ est p̄u prium opus vtriusq̄z p̄tis. intellectus. s. speculatiui ⁊ intellect⁹ practici. ⁊ que sunt vir tutes vtriusq̄z p̄tis. quantū ad p̄mū dicit q̄ co gnitio veritatis est p̄p̄rium opus vtriusq̄z p̄tis intellectus: tā intellectus speculatiui q̄z intel lectus practici. ⁊ quātū ad z⁹ dicit q̄ habitus s̄ q̄s vtraq̄z p̄s. s. intellectus practicus ⁊ specla tiuus dicit veꝝ. sunt virtutes ambabus p̄tib⁹ vnde virtus intellectus ē hitus s̄ quē inte⁹ di cit verū. ⁊ nō p̄t s̄ illum habitum dicere fl̄m.

Dubitat̄ vtrū de⁹ possit de p̄terito facere nō p̄teritum. Ad hoc dicunt quidā q̄ hoc claudit cōtradictōem. s. p̄teritū nō esse p̄teritum. ⁊ iō deus nō p̄t hoc facere. S̄z istud nō est ad in tentōem ph̄i. q̄ ph̄s loquit̄ de re cui accidit. q̄ sit p̄teritum. vt Ilion. i. de troia: ⁊ non intendit loq̄ de p̄terito sub rōe preterit dīs: s̄z de re vt de cesare vel alexandro. est igr̄ dubitac̄ vtrū deus possit facere q̄ cesar nunq̄z fuerit. ⁊ dicūt q̄daz q̄ cum cesarē nō fuisse nō claudat cōtradictiō nē ex terminis: deus p̄t hoc facere cū nō sit ali qua repugnantia. Contrariū tñ videt̄ h̄ velle ph̄s ⁊ s̄m hoc ponat̄ q̄ de⁹ faciat Ari. nunq̄z fu isse: ⁊ querat̄ quis tradidit nob̄ hanc sclaz quā exponimus. Si dicat̄ q̄ Ari. eam tradidit seq̄ tur q̄ Ari. fuit: ⁊ ita Ari. nunq̄z fuit: ⁊ tamē ali q̄n fuit. Si dicat̄ q̄ de⁹ eam tradidit: imediate sequit̄ inconueniēs: q̄z sic oporteret dicere de q̄ libet effectu cui⁹ cāz deus facit nunquā fuisse q̄ talis effect⁹ est imediate a deo. ⁊ sic si de⁹ fa ceret auctorem mēdacioꝝ seu cām effectiuam nunq̄z fuisse oportz dicere q̄ deus esset imedia te cā mendacioꝝ ⁊ effectuū maloꝝ ꝯuolitoꝝ cū malicia: qd̄ nō videt̄ veꝝ. Istud dubiuz relinq̄ posterioribus dissoluendum.

Tractatus secūdus

qui est de virtutibus intellectualibus cōtinet. 5. capitl̄a. In p̄ ca.° ph̄us enumerat vir tutes itellectuales ⁊ determinat de duab⁹ virtu tibus. s. de scia ⁊ arte. in z.° ca. ibi. (De prudētia aūt sic) determinat de prudentia. in. 3. c. ibi. (Q̄̄ ta aūt scia de vl̄ibus) determinat de itellectu ⁊ sapientia: que sunt circa p̄ncipia. in. 4. c. ibi (Ex quēadmodū caput hn̄s) ꝯparat habit⁹ intelle ctuales ad inuicē ostendēdo quis eoꝝ est p̄nci palissim⁹ simplr̄. in. 5. c. ibi (Erit aūt quedam) ostendit̄ que virtus itellectualis est p̄cipua in gn̄e agibiliū hūanorum. Cap⁹ p̄mū tractat⁹ se cundi in quo enumerat habitus s̄ quos aīa di cit veruz. qui sunt ars scientia prudentia sapia ⁊ intellectus ꝯīr determinans de scientia dicē q̄ scibile ē necessariū: eternum ingenitū incor ruptibile ⁊ q̄ scientia ē docibilis ⁊ discibilis ex p̄cognitis p̄ncipys q̄ꝝ nō est sensus s̄z iductio ex quibus cōcludit quid est stīa. deīde q̄ p̄nci pia magis sciunt̄ ꝯclusiōe. deinde determinat de arte quid ē. ⁊ in quo differt ab alys hitibus enumeratis ⁊ q̄ ars est habitus cum rōne v̄a factiuus ⁊ q̄ ars est circa ꝯtingentia quoꝝ p̄n cipiū est i faciente ⁊ non in fcō ⁊ q̄ ars ⁊ fortūa sunt circa eadem.

Incipiētes

igit̄ superius rursuz d̄ ip̄is dicamus. Sūt vel q̄: quib⁹ verum dicit aīa affirmando vel negā do q̄nq̄z s̄m numerū. hec aūt sunt ars stientia prudentia sapientia ⁊ intellect⁹. Suspitiōe v̄o ⁊ opinione cōtingit falsum dicere.

Istud est p̄mum cap⁹ scd̄i tractatus in q̄ enu merant̄ virtutes intellectuales ⁊ determi nat̄ de duabus eaꝝ ⁊ ꝯtinet tres p̄tes. In p̄ma ponit̄ numerus virtutū intellectualiū. in scd̄a ibi (Scientia igit̄) determinat de scientia. in. 3. ibi (Contingentis āt) determinat̄ de arte. in p̄ mo igit̄ p̄te p̄mo dicit q̄ ex quo posita est rō ac cipiendi v̄tutes intellectuales debem⁹ rursuz incipere ab eo qd̄ supius determinatum est. di ctuz est eñz in fine capl̄i p̄cedentis. q̄ virtutes

intellectuales sunt habitus quibꝰ aīa dicit verū
quinqꝫ aūt nūero sunt habitꝰ quibus aīa dicit
verum affirmando vel negādo.s.ars.sciā.pru-
dentia sapiā ⁊ intellectꝰ.sꝫ qꝛ aliquis possꝫ cre
dere ꝙ opinio ⁊ suspitio essent virtutes intelle
ctuales.qꝛ istis interdū ꝯtingit dicere veꝝ illō
excludit ꝓbando ꝙ opinio ⁊ suspicio nō sunt
v̾tutes intellectuales.⁊ hec ē ꝯ.9.que ꝓbaẜ sic.
habitꝰ quibꝰ cōuenit dicere falsuꝫ nō sunt vir
tutes itellectuales.opinione ⁊ suspitiōe ꝯtīgit
dicere falsum.ḡ ⁊c. Lycon. dicit hic ꝙ pruden-
tia ⁊ ars ex seipis semꝑ dicunt verū.ex reꝝ aūt
natura nūqꝫ falsum.opinio aūt ⁊ suspicio ex se-
ipsis dicunt falsum. Dic̄ꝑ notanda ē drīa iter
virtutes morales ⁊ virtutes intellectuales q̄ i
hoc cōueniunt.qꝛ vtraqꝫ virtus tā intellectual'
q̄ʒ moralis p̄bet facultatē bn̄ opandi.sꝫ drn̄t in
hoc ꝙ virtutes morales non soluꝫ p̄bent facul
tatē bn̄ operandi:sꝫ ēt cum hoc faciunt vsum ⁊
actū virtutis esse bonū ⁊ hoc cōpetit eis ex hoc
ꝙ sunt inclinatōes ptis appetitiue:que faẜ vti
oībꝰ potentijs ⁊ habitibꝰ:sꝫ habitꝰ intellectua
les solū dicunẜ ex hoc v̾tutes:qꝛ prebent facul
tateꝫ bn̄ operandi.s.cognoscendi veꝝ:sꝫ non fa
ciūt bn̄ vti potētia vel habitu. Nā ex hoc ꝙ ait
quis hꝫ habitum artis vł sciennie solū reddiẜ
potens ad operandū vł speculandū:sꝫ ad hoꝰ
vsum artis vł scie.s.ꝙ bn̄ ⁊ legalr̄ operetur ꝑ artē
vel sciam requiriẜ ꝙ iclineẜ per voluntatē vel
ꝑ iusticiam cxītem ivoluntate. vn̄ ars indiget
virtute morali ad bonū vsum artis.sꝫ ꝯ hoc ar
guiẜ:qꝛ habitꝰ est ꝑꝑ actum.⁊ iō videẜ impos-
sibile ꝙ aliquis habitus sit bonus qn faciat ad
bonum vsum ipius actus. Itē nō videẜ ꝙ bonꝰ
vsus dependeat a voluntate sꝫ magis a rōe.qꝛ
vsus voluntatis nō est bonus nisi sit regulatꝰ
ꝯm rōem.ḡ bn̄ vti habitu nō est p̄ncipalr̄ ꝑ vo-
luntatē sꝫ magis ꝑ rōem. Ad p̄mum illoꝝ di-
cendū ꝙ sꝫ habitus sit propter actum:tn̄ quili
bet habitꝰ sicut quelibet potentia dependet a
voluntate q̄ntum ad exercitiū sui actus.⁊ iō in
ptāte voluntatis ē ꝙ moueat ad actum bonū
⁊ cōuenientē hītui vł ad actum ꝯtrīuꝫ. vn̄ bonꝰ
vsus cuiuslibꝫ habitꝰ intellectual' q̄ntum ad eꝰ
exercitiū dependet a voluntate. Ad aliud ꝯce.
ꝙ bonum vsum habitꝰ requiriẜ recta rō ⁊ etiā
actus voluntatis.rō.n.requiriẜ ꝑ moduꝫ diri-
gētis ⁊ voluntas ꝑ modū ipellentis ⁊ mouentꝭ
ad actum. ⁊ iō si volūtas sit iformata virtute
morali semꝑ mouebit ad bonū vsum actus. 2.
est notandū ꝙ sufficientia istaꝝ virtutū intel-
lectualiuꝫ sic accipiẜ. virtus itellectual' est ha-
bitꝰ ꝑficiens inteꝰ circa cognitionē veri. vt di
ctū est.sꝫ oē verum vel ē necessariū vel ꝯtingēs
ois ḡ virtus itellectualis vł est circa cōtingen-
tia vel circa necessaria.si sic circa contingētia:
aut illa ꝯtingētia sunt formalia exteriori mate
ria.⁊ sic est ars que est recta rō factibiliuꝫ. Aut
illa ꝯtingentia sunt agibilia q̄ manēt in opāte.
⁊ non trāseunt in exteriorē materiā.⁊ sic ē pru-
dentia:que ē recta rō agibiliū. Si aūt sit habi-
tus ꝑficiens itellectū circa cognitionē veri ne
cessarij:aut illō necessariuꝫ est p̄ncipium neces
sariuꝫ.aut est deductū ex p̄ncipijs necessarijs.
Si 2.ᵒ sic est scia:qꝛ scia est habitus ꝯclōnis de
ducte ex p̄ncipijs necessarijs. Si aūt ꝑficiat in
tellectū i cognitione p̄ncipij necessarij:hoc pōt
esse duplr̄.qꝛ aut ꝑficit inteꝰ tm̄ in cognitōe p̄n
cipioꝝ demōstratōis.⁊ sic est inteꝰ.aut ꝑficit in
tellectum nō solum circa p̄ncipia demonstra-
tionis:sꝫ ēt circa p̄ncipia entium.⁊ sic ē sapia q̄
non solum ꝯsiderat p̄ncipia ꝯplexa indemon-
strabilia:sꝫ ēt ꝯsiderat p̄ma p̄ncipalia ⁊ altissi-
mas cās oīum entium.

Scientia quidem igiẜ

est hic manifestum.si oꝫ certificare ⁊ non sequi
silitudines. Omnes.n.suspicamur qō scimꝰ nō
contingere alr̄ se habere.contingētia aūt aliter
cum extra speculari fiant latent vel si sunt vel
non sunt.ex necessitate ergo scibile eternū ḡ.ex
necessitate.n.entia simplr̄ oīa eterna.eterna āt
igenita ⁊ incorruptibilia. Adhuc docibilis ois
scia videẜ esse ⁊ scibile discibile.ex p̄cognitis āt
ois doctrina quēadmodū i analeticis diximꝰ.
hec.n.quidem ꝑ inductioneꝫ.hec aūt syllō. In
ductio quidē igiẜ principiū ē ⁊ credulitas vlis
syll's aūt ex vlibus. Sunt igiẜ p̄ncipia:ex qui-
bꝰ syll's quoꝝ non ē sylls.inductio ḡ. Scientia
quidē ergo est hītus demonstratiuꝰ:⁊ quecūqꝫ
alia determinauimꝰ in analeticis. Cum.n.aliq̄
liter credita ⁊ cognita ipi sūt p̄ncipalia sint. Sc
.n.non magis cōclusione sꝫ accn̄s habet sciam
De scia quidē igiẜ determinatū sit ꝑ hūc modū

Hec est scđa pars huiꝰ capli in qua deter-
minat de scia ⁊ cōtinet.3.ꝑticulas.in pri
ma notificat sciam ex parte materie circa quā
est scia.in scđa ibi (Adhuc docibilis) mā̄ifestat
sciam ex parte cāe.in.3.ibi (Scia quidem igiẜ)
infert ex predictis qd est scia. Dicit ḡ p̄mo ꝙ ex
his que dicunẜ pōt esse manifestū qd est scia:
si velimus sciam per certitudinē cognoscere et
non sequi silitudines ꝯ quas qn̄qꝫ dicimꝰ sili-
tudinarie nos scire sensibilia de quibꝰ certi su-
mus.q̄ tamē nō vere scimus cuꝫ solū sit de eis
certitudo dū cadūt sub sensu:⁊ qn̄ fiunt extra
speculari.i.extra sentiri. vt qn̄ non sentiunẜ la
tent. vtrum sint vel non sint. Sed certitudo sci
entie ⁊ eius qō scitur est qn̄ illud qō scitur non
ꝯtingit alr̄ se habere.aliter non esset certitudo
scientie nec scientia. Ex his patet ꝙ omne scibi
le est ingenitum ⁊ incorruptibile.⁊ hec est ꝯclō
.io.que probatur sic.omne eternū est ingenitū
⁊ incorruptibile.omne vere scibile est eternum.
ergo omne scibile est ingenitum ⁊ incorruptibi
le (Adhuc docibilis) hec est scđa particula in q̄

notificat sciam per cãm ꝛ narrat. 7. de scia. p⁹ est ꝙ omnis scientia est docibilis. i. potens doceri. vñ pmo metha. dr ꝙ signũ scientis est posse docere. 2⁹ est ꝙ oẽ scibile est discible. s. ab eo qui est sciens in potentia. 3⁹ est ꝙ omnis scientia seu doctrina est ex precognitis sicut dictuz est in libro posterioruz analeticoꝝ. Non enim possumus deuenire in cognitionem alicui⁹ nisi per aliquod notum. 4⁹ est ꝙ duplex est doctrina ex precognitis. vna per inductõem ꝛ alia p sillm. pncipia cognoscunt per inductionez ꝛ p experientiam singularium. vt dicit in pemio p meta. ꝛ ex principijs vlibus sic cognitis procedit sillus. sunt igitur aliqua pricipia ex quibus procedit sills que non notificant per sillz. aliter pncipioꝝ eẽnt pncipia ꝛ pcederet in infinitum in pncipijs silloꝝ qd est impossibile. Sic igit relinquit ꝙ pn⁹ silli sit inductio. 5⁹ qd narrat est ꝙ nõ quilibet sills facit scire: sed solũ demonstratiuus qui ex necessarijs necessaria concludit. Et sic igit pz. 6⁹ quidẽ est scia quoniam ẽ habitus demõstratiu⁹. i. ex demonstratõe cãtus obseruatis oĩbus illis quecũqz circa demõstratiuaz scientiaz demõstrata sunt in libro posteriorum. ꝛ hoc est. 6. qd narrat. 7⁹ est ꝙ ad hoc ꝙ aliquis sciat pncipia oportet ꝙ pncipia sint magis credita ꝛ cognita q̃ cõclusiones que sciunt. alioquin non per se sed per accidens habebit scientiam inquantum potest contingere ꝙ stiam conclusionem scit per quedam alia principia ꝛ non per illa que non magis cognoscunt q̃ ↄ̃. per hunc igitur modum determinatuz sit de scientia.

Cõtingentis autẽ aliter

habere est aliquid ꝛ faciibile ꝛ actibile. Alterũ autem est factio ꝛ actio. Credimus aũt de ipsis ꝛ exteriorib⁹ rationibus. Quare ꝛ cum ratione habitus actiuus alterz est ab eo qui cũ ratione factiuo habitu: ꝛ neqz cõtinent sub inuicẽ actõ ꝛ factio. neqz. n. actio est factio: neqz factio actõ est. Quia aũt edificatiua ars quedaz est: ꝛ etiã habitus quidam cuz ratõne factiuus: ꝛ nulla neqz ars est que nõ cum ratõe factiuus habit⁹ est: neqz talis que nõ ars idem vtiqz erit ꝛ ars ꝛ habitus cum ratione vera factiuus. Est autez ars omnis circa generationem ꝛ artificiare et speculari. Qualr vtiqz fiat aliquid contingentium ꝛ esse ꝛ non esse. ꝛ quorum principium i faciente sed nõ in facto. Neqz enim de his que ex necessitate sunt vel fiunt ars est. neqz de his sz verum. in seipsis enim habent hec pncipia. Qr autem factio ꝛ actio. alteruz necessarium artẽ factionis: sed non actionis esse. ꝛ scdm modum quendam circa eadem est fortuna ꝛ ars quẽad moduz ꝛ agaton ait. Ars fortunaz dilexit ꝛ fortuna artem. Ars quidem igitur vt dictum est. Habitus quidem cum ratione vera factiuus est. Atbectiua autem econtrario cum ratõe falsa factiuus habitus circa contingens aliter se habere.

Hec est tertia pars in qua determinat de arte que perficit intellectum circa contingentia ꝛ continet. 5. particulas. in pma ostẽdit ꝙ sunt duo habitus circa contingentia. in secũda ibi (Quare aũt edificantia) determinat de arte ostendendo quid est ars. in tertia ibi (Est autem ars omnis) determinat de operationibus artis circa suã materiaz. in. 4. ptic̃la ibi (Neqz enim de his) ostendit a quibus ars differt per suam materiam ꝛ cum quibus conuenit in materia. in quinta ibi (Ars qd igit) determiat de arte per comparatõnem ad habitum cõtrariũ arti. in prima ergo particula ostẽdit ꝙ duo sũt habitus circa contingentia. ꝛ hec est conclusio vndecima que pbatur sic. habitus distinguuntur per obiecta: sed contingens diuiditur i duo. s. in agibile ꝛ factibile. ꝛ ista. s. agibile ꝛ factibile sunt diuersa. vt patet ex hoe ꝙ actio ꝛ factio sunt diuersa. ꝛ hoc credimus per ea que dicta sũt de ipsis exterioribus rõnibus. i. per ea que dcã sunt extra istam sciẽtiam. s. in. 9. metha. ibi eñi ostensa est differentia inter actionem ꝛ factõez Nam actio est operatio manens in ipso operãte sicut intelligere videre velle: ꝛ factio est operatio transiens in exteriorem materiam ad inducendum aliquam formam in ea. sicut patet de actu edificandi ꝛ secandi. quia igit habitus distinguunt per obiecta ꝛ agibile ꝛ factibile q̃ sunt contingentia sunt obiecta diuersa sequit ꝙ duo sunt habitus circa contingentia vnus actiuus cum ratione. ꝛ alius factiuus cum ratõne. ꝛ isti habitus sunt diuersi nec continetur alter istorum habituum sub reliquo: quia nec factio sub actione: nec actio sub factõne (Quia autem edificatiua) hec est secunda particula i qua determinat de arte ostendendo quid ẽ ars ꝛ intendit pbare ꝙ idem est ars qd habitus factiuus cum recta ratione. ꝛ hec est cõclusio. 12. que pbatur per inductionem sic. videmus ꝙ edificatiua est ars quedam ꝛ ꝙ est habitus ad faciendum aliquid cuz rõe ꝛ nulla ars inuenitur cui hoc nõ ↄueniat. s. ꝙ sit habit⁹ factiuus ꝛ cum ratiõe ꝛ non est aliquis habitus factiu⁹ cum rõne quin sit ars. igit manifestũ est ꝙ idẽ est ars ꝙ habitus factiuus cum vera ratione. (Est autem ars omnis) hec est tertia particula in qua determinat de operatõibus artis circa suam materiam. circa quã est duo considerare. s. ipsam actionem que per artez dirigitur. ꝛ op⁹ quod est exterius factum per artem. Operatõ aũt artis est triplex. Primo est eniz vna operatio artis que est considerare qualiter aliquid ẽ faciendum. Secunda operatio est operari circa materiam exteriorem. 3. operatõ est considerare ipsum opus factum, ideo dicit ꝙ oĩs ars

circa generationem.i.circa cõstitutionem ꝛ cõplementum operis.ꝛ hoc ponit ꝑ tertia operatione artis quam ꝑmo pponit tanꝗ̃ finem arti et est circa artificiare idest circa operationem artis que disponit materiaꝫ ꝛ est circa speculari qualiter aliquid sit faciēdum per arteꝫ qđ ē ꝑma operatio artis. Ex parte vero ipius operis artis est duo cõsiderare. Primuꝫ est ꝙ ea que fiunt per arteꝫ sunt contingentia esse ꝛ non eē. qđ pꝫ.qꝛ quãdo fiunt incipiunt eē de nouo. zᵘˢ est ꝙ ꝑncipium actiuum generatõis operuꝫ artificialium est in ipso faciente quasi extrinsecū ab opere ꝛ non est in ipso opere facto. Sic igitur patet ꝙ triplex ē operatõ artis.s.speculari opꝰ faciendum: ꝛ operari circa materiam ꝛ speculari opus factuꝫ.ꝑma ꝛ tertia operatio sunt actõnes.sed secunda operatio est factio a qua ars dicitur factiua. Patet etiaꝫ que est materia artis.quia factibile contingens esse ꝛ non esse in quo non est principiuꝫ effectiuum factõis: sed passiuum tm̃ (Neqꝫ eniꝫ de his) hec est quarta particula in qua ostendit̃ a quibus ars differt per suam materiã: ꝛ cum quibꝰ ꝯuenit in materia.dr̃.n.ꝑ suã mãꝫ a scia diuia ꝛ mathēatica; qꝛ scia diuiã ꝛ mathēatica sũt de his q̃ necessitate sunt vel fiunt ꝛ ars est de his que contingunt esse ꝛ non esse.differt etiam a scientia naturali.quia scientia naturalis est de his q̃ sunt scđm naturam.vt de his que habent in se principium motus.sed de talibus non ē ars: sꝫ ē de his que habēt ꝑncipium motꝰ.extra.s.in faciēte.differe etiã ars a prudentia: qꝛ factio ꝛ actio differunt: ꝛ prudentia est directiua actionis: et ars est directiua factionis ꝑm moduꝫ quēdaꝫ. sꝫ ars cõuenit quodãmodo in materia cū fortuna. nam vtraqꝫ est circa ea que fiunt per intellectum: sed ars est cum rõne ꝛ fortuna est sine ratõe ꝛ hanc cõuenientiã in materia artis ꝛ fortune posuit Agathon.d.ꝙ ars dilexit fortunã ꝛ fortuna arteꝫ.s.inquãtum cõueniunt in materia (Ars quidē igitur) hec est.5.particula in qua determiat de arte per cõparatõneꝫ ad suum oppositum.d.ꝙ ars est habitus factiuus cum rõne vera: sed est alius habitus factiuus circa contingens cum rõne falsa.

Capitulum zᵘᵐ tractatus secundi de prudētia in quo ꝑponit̃: ꝙ prudens est q̃ bñ pōt consiliari circa ipa bona ꝛ conferentia non ꝑ parteꝫ: sed ad bene viuere totum. quare prudens totalr̃ consiliatiuus ꝛ ꝙ cõsiliatio non ē de necessarijs nec de ipossibilibus: ꝛ ꝙ prudentia nec est sciētia: nec ars sed habitus verus cū ratione actiuꝰ circa hoīs bona ꝛ mala cui eupraxia finis ꝛ non alterum quod manifestū est ex eo ꝙ oēs dicunt talem prudentē qui sibi ꝛ alijs potest bona speculari quales sunt dispensatiui pollitici ex eo ꝙ tēperãtia ꝛ sophrosini ē dicta velut saluans prudentiaꝫ: qđ patet ex eo ꝙ itēpetantia corrumpit prudentiam: ex quibus cõcludit prudentiam esse habitū cum rõne vera circa hominis bona ꝛ mala operatiuū. deinde ꝙ prudentia differt ab arte: eo ꝙ artis est virtꝰ prudentie vero non. ꝛ ꝙ in arte qui volens peccat eligibilior circa prudētiã ecõuerso. ꝛ ꝙ prudentia non est soluꝫ habitus cuꝫ rõne i quo cõmunicat cum arte: sed est actiuus circa hũana bona: cuius signum est ꝙ artis est oblivio prudentie vero non.

De prudentia aūt sic vtiqꝫ assumamus speculantes quos vtiqꝫ dicimus prudentes. videt̃ aūt prudentis esse posse bñ consiliari circa ipa bona ꝛ conferentia nõ ꝑm parteꝫ. puta q̃lia ad sanitatem vel fortitudinē: sꝫ ad bñ viuere totum. Signum aūt qm̃ ꝛ circa aliquid prudentes dicimus qñ ad finē aliqueꝫ studiosū bñ rõcinabunt̃ quoꝝ non est ars. Quare et totalr̃ erit prudens cõsiliatiuus. Consiliat̃ aūt nullꝰ de ipossibilibus alr̃ se habere neqꝫ non cõtingētibus ipi agere. Quare si scia quidem cū demõstratione. quoꝝ aūt ꝑncipia cõtingit alr̃ hr̃e horū non est demonstratio. Oīa.n.contingunt et alr̃ hr̃e ꝛ non est consiliari de his que ex necessitate sunt. non vtiqꝫ erit prudentia scientia neqꝫ ars. Scia quidem qm̃ cõtingit actibile alr̃ hr̃e Ars aūt qm̃ aliud genus actionis ꝛ factionis. Relinquit̃ ergo ipam esse habitum verum cū ratõne actiuaꝫ circa hominis bona ꝛ mala. factionis quidē enim alterū finis. actionis autē non semꝑ. Est.n.ipi eupraxia finis. ꝑpter h' pericles ꝛ tales prudentes existimamꝰ esse quoniam ipis bona ꝛ alijs pñt speculari. Est auteꝫ tales existimamus dispensatiōs ꝛ politicos hic ꝛ tēperantiã hoc appellamus noīe velut saluãteꝫ prudentiã. saluat aūt talē existimatõem. nõ enī omnem delectatõem corrumpit neqꝫ puertit delectabile ꝛ triste: puta qm̃ trigonuꝫ duos rectis equales habēt vel non habet: sed eas q̃ circa operabile. ꝑncipia quidem.n. operabiliū qđ cuius gratia operabilia. corrupto aūt ꝑpter delectationē vel tristiciam confestiꝫ non apparebit ꝑncipium. neqꝫ oportere hꝰ grã. neqꝫ propter eligere oīa ꝛ operari. Est enim malicia corruptiua ꝑncipij. Quare necesse prudētiã habituꝫ esse cuꝫ rõne vera circa hũana bona operatiū.

Illud est zᵐ capᵐ tractatus scđi in quo determinat̃ de prudētia cõtinens.3.ptes. in ꝑma ostendit̃ qđ est prudentia. in.z.ibi (sꝫ tam artis) ondit drĩaꝫ iter prudētiã ꝛ artē. in.3.ibi. (Duabꝰ aūt entibꝰ) deteriat de subō ꝛ obō prudētie. ꝑma ps ꝯtinꝫ.3.ptic̃las. in ꝑma ondit qđ ē simpl̃r prudēs. in.z.ibi (Consiliat̃ aūt nullꝰ) ondit drĩam prudentie ad alios hitus itellc̃ales supra positos.s.sciam ꝛ artē. in.3.ibi (Relīquit̃ igr̃ ipaꝫ) ꝯcludit ex ꝑmissis diffinitionem

prudentie.in pma igiẗ ꝑticula dicẗ ꝙ nos dicen tes de prudētia.speculabimur q̄ sunt prudētes ⁊ itēdit ꝙ prudēs simplr̄ ē.q pōt ex suo hītu bñ cōsiliari q̄lia sūt bona ⁊ vtilia hoī q̄tū ad totū viuere hoīs.⁊ hec ē ꝯ.ꝰ 13.vñ dicit ꝙ ad pruden tem videẗ pertinere ꝙ sit potens ex facultate habitus bñ cōsiliari circa ꝓpria bona ⁊ vtilia non quidē soluꝫ in aliquo particulari negotio. puta qualia sunt bona vel vtilia ad sanitatē vl̄ fortitudinē corporalē:ſꝫ circa ea que sunt bōa ⁊ vtilia ad hoc ꝙ tota vita hūana sit bona(Si gnum aūt)hec ꝯ.ꝰ ꝓbatur per quoddā signum tale.Illi q possunt bñ cōsiliari de his que sunt bona ⁊ vtilia ad aliquē determinatuꝫ finē.dū ille finis sit bonus ⁊ dūmodo sit circa ea quoꝝ non est ars:quia bñ rōcinari de hiſ nō pertinꝫ ad prudētiā:ſꝫ adorteꝫ tales dicunẗ prudētes ꝑticulariter circa aliqđ determinatū negociuꝫ Si igiẗ ille qui est bñ consiliatꝰ de his q sūt ad aliquē ꝑticularē fineꝫ sit prudēs ꝑticulariter. sequiẗ ꝙ ille qui ē bñ cōsiliatiuꝰ de his que ꝑ tinent ad totā vitam sit totalr̄ ⁊ simplr̄ prudēs vñ pōt argui sic.sic ille qui bñ cōsiliaẗ.circa ea que sunt ad deteriatū finē ꝑticulatē se hꝫ ad hꝫ ꝙ sit ꝑticulariter prudens:ita ille q bñ ꝯsiliaẗ circa ea que sunt bōa ⁊ vtilia ad totaꝫ vitam se hꝫ ad hoc ꝙ sit prudēs simplr̄ ⁊ totalr̄:ſꝫ ille q bñ pōt cōsiliari de his que sunt ad determina tū finem boꝰ ꝑticularē est ꝑticulariter prudēſ. igiẗ ille qui bñ cōsiliaẗ de his que sunt bona ⁊ vtilia ad totā vitā ē simplr̄ prudens(Consiliaẗ aūt nullus)hec ē.2.ꝑticula pme partis.in qua poniẗ dr̄ia inter prudētiā ⁊ alias vtutes intelle ctuales ꝯ poitaſ.⁊ intendit ꝓbare ꝙ prudentia nec est scientia nec ars.⁊ hec est 14.ꝯclō:que ꝓ baẗ sic.nullꝰ cōsiliaẗ de his que sūt simplr̄ im possibilia alr̄ se hr̄e:neq; de his que nō sūe ipo testate illiꝰ qui cōsiliaẗ.Arguiẗ tunc sic.prudē tia ē de illis de quibꝰ ē cōsiliū.⁊ cōsiliuꝫ est de his que pñt alr̄ se hr̄e.igiẗ prudētia ē ꝺ his que pñt alr̄ se hr̄e.ſꝫ scia nō est de his que pñt alr̄ se hr̄e.Scia.n.est de his quoꝝ ꝓncipia nō pñt alr̄ se hr̄e.⁊ ꝑ ꝯñs cōclōnes de quibꝰ ē scia non pñt alr̄ se hr̄e.igiẗ prudentia nō est scia.Silr̄ prudē cia non ē ars:q2 ars est de factibilibꝰ:⁊ pruden tia de agibilibꝰ.⁊ aliud est genꝰ actōis ⁊ fcōis vt dem est prlꝰ(Relinqẗ igr̄)hec ē.3.ꝑticula ꝓ me ꝑtis.in qua ponic diffinitōeꝫ prudētie ⁊ eā declarat.ꝓ igiẗ ꝯcludit diffinitōeꝫ prudētie.d. ꝙ ex quo prudētia nō ē scia que ē hītus demō stratiuꝰ circa necessoria.nec ē ars q̄ est habitus cū rōne factiuꝰ reliqẗ ꝙ prudētia ē hītus verꝰ actiuꝰ circa hoīs bona ⁊ mala.⁊ hec ē ꝯ.ꝰ 15.⁊ q2 mōifestum ē ex ꝓcedentibꝰ ꝙ prudentia est hī tus verꝰ:q2 olr̄ nō eēt virtus itellectualꝭ:māifē stū est etiā ꝑ dr̄iam iter prudētiā ⁊ arteꝫ:ꝙ pru dētia est hītus actiuꝰ.iō ph̄s solā declarat vlti mā ꝑticulā hꝰ conclōnis seu diffinitiōis.s.ꝙ est actiuꝰ circa hoīs bona ⁊ mala.⁊ hoc declaẗ tri plr̄.ꝓ per dr̄iam iter illa circa que est ars.⁊ illa circa que est prudētia que toīis ē.Finis factio nis semꝑ est aliō o factione.ſꝫ finis actōis non semꝑ est aliō ab actōe.ſꝫ q̄nꝫ ē eupraxia.i.bōa opatā ipi.i.sibimet vl̄ ipi agēti.nihil.n.ꝓhibꝫ vnā actōem ordinari ad aliā sicut ad fineꝫ.sic ꝯsideratio effectꝰ ordinaẗ ad ꝯsideratōem cāe. bona q̄ actio ⁊ finis bone actōis ē in ipo agente ⁊ ē bonum ipiꝰ agētis.⁊ ꝑ ꝯñs prudentia que ē circa actōes est circa hoīs bona.Intelligēduꝫ ꝙ ꝑ hanc dr̄iam iter factōem ⁊ actōem pōt pa rere ꝙ prudētia est habitꝰ actiuꝰ circa hoīs bo na.Nam q2 finis factōis non ē factō ſꝫ ē aliqd factū extra.vt finis edificatōis est edificiū cō structū.iō bonuꝫ ipius factōis nō est in facien te ſꝫ in fcō.⁊ sic ars que ē circa facēōes nō ē cir ca hoīs bona vl̄ mala.ſꝫ circa bona vl̄ mala ar tificiatoꝝ:ſꝫ ipa actio ⁊ finis actōis q̄ est bona actio ē in hoīe agēte ⁊ est bonum hoīs agentis ⁊ iō prudentia que e circa actiones ē circa hoīs bona ꝓsequēda ⁊ mala fugienda(Propter ꝙ) 2.ꝰ declaraẗ per quoddā signū ꝙ prudentia est hītus verus actiuꝰ circa hoīs bona ⁊ est tale si gnū.Nam ꝓpter hoc quidaꝫ q vocabaẗ ꝑicles ⁊ alios siles estimamꝰ eē prudētes ex eo ꝙ pñt ꝯsilia que sunt bona non solum sibiipis ſꝫ etiā alijs ⁊ tales q pñe sibi ⁊ alijs bōa speculari estī mamꝰ hiconomicos.i.dispensatores domoꝝ ⁊ polliticos.i.gubernatores ciuitatū(Hinc ⁊ tē perōtiō)3.ꝰ ꝓbaẗ per aliud signū:ꝙ prudentia est circa hoīs bona ⁊ mala ⁊ ē signū tale.tēꝑan tia i greco dr̄ sophrosiꝫ.i.saluans mētem.s.pru dētiō.Nā tēperātia saluat verā estimatōem q̄ ē circa agibilia que sunt hoīs bona ⁊ mala.vñ pōt ex hoc signo rō formari sic.Tēperātia sal uat prudētiā:⁊ hoc nō ē nisi q2 saluat verō esti matōeꝫ circa agibilia que sūt bona vl̄ mala ho minis.tēꝑantia.n.inq̄tū moderat delectatōeſ ⁊ tristicias tactꝰ saluat verā estimatōem que ē circa agibilia q̄ sunt bōa vel mala hoīſ.⁊ ꝑ hoc saluat prudētiā.⁊ hoc est signuꝫ ꝙ prudentia ē circa bona ⁊ mala hoīs.ꝙ aūt tēperācia solum saluet veram estimatōeꝫ circa agibilia probat ph̄s.⁊ hec ē ꝯclusio.16.q̄ ꝓbaẗ sic.solā illaꝫ esti matōꝫ saluet tēꝑantia quā estimatōeꝫ delecta bile ⁊ triste.hoc ē intēperātia corrūpit:ſꝫ dele ctabile ⁊ triste siue intēperātia nō corrūpit nec ꝑuertit oēm estimatōem verā:q2 non corrum pit estimatōem speculatiaꝫ.s.ꝙ triangulus hꝫ vl̄ nō hꝫ tres angulos equales duobꝰ rectis.ſꝫ intēperātia corrumpit verā estimatōem que ē circa opabile.⁊ hoc ostendit sic.ꝓncipia opera cionū sunt fines quoꝝ grā fiunt opabilia:q ita se habēt in operabilibꝰ sicut ꝓncipia in demon stratōibus:nūc q̄n intēperatꝰ habet vehemen tē delectatōem vel tristiciā apparet sibi ꝙ op timū ē sequi delectatōem ⁊ tristiciam fugere.⁊

ita corrumpit iudiciuz rõnis: quo corrupto nõ apparet hoi verus finis qui est pncipium prudẽtie circa operabilia nec tunc apparet hoi: q oꝫ semp ppter verum finem opari ⁊ eligere: sꝫ magis propter delectabile. queilibet. n. malicia corrumpit pncipium inquantum corrũpit rõaz estimatõem de fine. hanc corruptiões maxime phibet tempantia que per hoc salvat prudentiã. ⁊ sic pꝫ ex predictis signis q necesse est prudentiã esse habituz cum rõne vera operatiuuz circa humana bona.

Sed tamen artis quidẽ est

virtus. prudentie aũt non est. ⁊ in arte quidem volens peccans eligibilior. circa prudentiaz aũt minus quẽadmodũ ⁊ circa virtutes. Manifestuz igit: qm prudẽtia virt⁹ quedã ẽ ⁊ non ars.

Hec est. z. pars pncipal' hui⁹ capituli i qua phs ostendit drĩaz iter prudentiã ⁊ artẽ inquãtum sunt virtutes humane. ⁊ ponit duas drĩas. pma ẽ q circa artez requirit virtus moralis que rectificet ei⁹ vsuz. Potest. n. esse q aliqs hñ hꝫ rõnem artis edificandi: ⁊ tñ ppter aliquã maliciã non vult facer bonã domũ. ⁊ ideo ad bonum vsum artis requirit virt⁹ moralis. s. iusticia que rectificet vsum artis. sꝫ circa vsum prudentie nõ requirit aliqd directiuũ. qr ex necessitate hꝫ virtutes morales adiunctas saluãtes sua pncipia: sꝫ nõ est sic de arte que ẽ circa bõa exteriora. qr postq̃ ars ẽ habita adhuc requirit vtus moral' que rectificet vsuz eius (Et in arte quidẽ) z. differẽtia est. si aliquis peccat in arte ex ppria voiũtate eligibilior ẽ ⁊ melior reputat q̃ si non peccaret ex ppria voluntate: qr tunc credit ex ignorantia ⁊ inexperientia artis peccare. Sꝫ circa prudentiaz minus laudatur qui volens peccat q̃ qui nolens sicut ⁊ circa virtutes morales. ⁊ hoc ẽ: qr ad prudẽtiam requirit rectitudo appetitus circa fines. ad hoc q sua pncipia sint salua. Manifestũ est igit ex pdictis q prudentia est quedaz virt⁹ ⁊ nõ ars.

Duabus autem ẽtibus

partibus anime ratõnez habentium: alterius vtiqꝫ erit virtus. s. opinantem. opinio enim circa contingens alr habere est ⁊ prudentia. Sed tamen neqꝫ habitus tum rõne solum. Signuz aũt qm oblivio talis quidem habitus est. prudentie autem non est.

Hec est tertia pars pncipalis hui⁹ capl'i in qua determiat de subõ ⁊ obõ prudẽtie. d. q cum sint due ptes anime. vt dictum est p9. s. scientificum ⁊ rõcinatiuũ siue opinatiuũ manifestum est q prudentia est virtus alteri⁹ horum. Nam opinio est circa ea que contingũt alr se habere sicut ⁊ prudentia. ⁊ sic pꝫ quid est subiectũ prudentie: quoniam pars anime opinatiua: ⁊ quid est eius obiectum. qr contingẽs aliter se habere (Sꝫ tñ neqꝫ habitus) sed quãuis prudentia sit habitus vt dictum est: tñ prudentia non est cum sola rõne. ⁊ hoc pbat phus. ⁊ hꝫ est conclusio. 17. que pbat sic. cuiuslibet habit⁹ qui est cum sola rõne potest esse oblivio. sꝫ prudentie non potest esse oblivio. g̃ prudentia non est cum sola rõne: sꝫ simul cum hoc qd est cum rõne est cum appetitu recto. Hic occurrũt tria dubia. pmuz ẽ an ars sit virtus itellectualis distincta a prudentia. videt q non sit virtus distincta a prudentia. qr prudentia est circa factibilia sicut ars. qd pꝫ. Nam circa factibilia aliq artifices dicunt prudentes: vt prudẽs gubernator navis ⁊ prudens dux exercitus. ⁊ prudẽs edificator. g̃ ⁊c. Item vtutis nõ est virtus. sicut neqꝫ motus est mot⁹: sꝫ artis est aliqua virtus rectificans appetitum artificis ad hñ operandum. Dicendũ q est virtus: quia pficit artificẽ ad bene operandum ⁊ est distincta ab alijs virtutibus intellectualibus. vt patet per pbationes phi in textu. Ad pmum in cõtrarium dicendum q artifices circa factibilia non dicũt prudentes simplr sine additione: sꝫ cum additiõe vt prudens dux: vel prudens edificator: eo q hñ cõsiliatur de his que sunt ad finem sue artis. Prudentia aũt simplr dicta est hñ consiliatis de his que conferunt ad totam vitaz hominis ⁊ ita nulla ars est prudentia simplr dicta. Ad aliud dicendũ q virtus intellectualis que nõ supponit rectitudinem appetitus bene est virtus. ⁊ qr ars non presupponit rectitudinem appetitus. iõ ars postq̃ habuerit esse ad bonum vsum eius requirit virtutem moralem. s. iusticiaz: sꝫ qr prudentia psupponit rectitudinẽ appetitus: nam prudentia est recta ratio agibiliũ ⁊ recta rõ prudentie que icludit rectaz estimationez de fine. de necessitate presupponit rectitudinem appetitus de ipo fine. ⁊ iõ prudentia non est virtus moralis supervenientẽs: qr psupponit virtutes morales. Sꝫ qr ars est soluz recta ratio factibiliũ. ⁊ bone artis est in artificiato ⁊ non in artifice: necest bonum artificis. iõ nõ psupponit appetitum rectũ. ⁊ ppter hoc ad bo⁹ vsuz eius indiget virtute morali quã nõ necessario presupponit. Ad formam rõnis dico q vtus intellectualis non psupponit virtutẽ moralem: hñ tñ est virtus moralis dirigẽs. z⁹. dubium est. vtrũ solum delectabile circa q est tẽperantia corrumpat rectam estimatõez prudẽtie. videt q nõ. quia prudentia non soluz ordinat tẽperantiaz sꝫ fortitudinẽ ⁊ iusticiam ⁊ oppositũ cuiuslibet virtutis corrumpit prudẽtiã qr ipossibile est prudentem eẽ non entem bonũ vt infra dicet. g̃ videt q non solum prudentia corrumpit a delectabili intẽperantie: sꝫ etiaz a delectabili iniusticie timiditatis ⁊ audacie. ⁊ sic ẽt videt q non plus tẽperantia salvat prudentiã q̃ fortitudo vel iustitia. cui⁹ ꝯtrarium vide

tur ph̄s hic dicere. Ad istam dubitatōem rn̄dꝫ
Eustraciꝰ. vnoꝰ ꝙ oēs virtutes morales ꝛ car-
dinales sorores sunt. ꝛ iō qd̄ dicit̄ de vna intel
ligit̄ de alia. ꝛ ita ꝙ dicit̄ de temperātia: ꝙ sal
uat prudentiam intelligit̄ de fortitudine et iu
sticia ꝛ aliis virtutibꝰ moralibꝰ. Item dicit ꝙ
delectabile ꝓpter qd̄ generalr̄ mala facimꝰ et
triste ꝓpter qd̄ bona omittimꝰ generalr̄ sumū
tur ꝓ delectatōe ꝛ tristicia circa quālibet ma-
teriā virtutis: tn̄ delectabile qd̄ est generale oī
virtuti appropriat̄ temperantie qꝛ ipsa versat̄
circa maxīe delc̄tabilia. vt pꝫ ex 3°. hꝰ. ꝛ iō ꝓ ap-
propriatione ꝛ nō per ꝓprietatē attribuit̄ tempan
tie ꝙ sit prudētie saluatia. Aliter adhuc dicūt
aliqui ꝙ lꝫ alia delectabilia p̄beāt aliquod ipe
dimentū estimatōni prudentie inquantū ex eo
ruꝫ presentia obnubilat̄ quodāmodo rō, nō tn̄
corrumpunt ipsam ita cōtter. sicut delectatōes
tactus. que sunt maxīe vehementes circa quas
ē tēperātia. 3°. dubitat̄. vtruꝫ prudētia sit virtꝰ
moral̄ vel itellectual̄. ꝛ videt̄ ꝙ nō sit intellc̄tu
ālis. qꝛ cuiuslibet virtutꝫ intellectual̄ pōt esse
obliuio. vt dicit ph̄s. ꝰ ꝛc̄. Item forma ꝛ illd̄ cꝰ
est forma sunt in eodē subō. sed prudentia ē for
ma virtutū moraliuꝫ. ꝰ est in eodem subō cum
eis. ꝛ per ꝯn̄s est virtꝰ moralis. Item prudētia
perficit appetituꝫ in ordine ad bonum. sꝫ virtu
tes intellectuales perficiunt subiectuꝫ in ordi
ne ad verum. ꝰ prudentia nō est virtus itelle-
ctual̄ sꝫ moralis. Dicendū ꝙ prudentia est vir
tus intellectual̄: qꝛ perficit itellectum in ordi-
ne ad actum rōcinandi ꝛ iudicandi de agibili-
bus. iō est virtus intellectual̄. Ad p̄mum in cō
trarium dico ꝙ non cuiuslibet virtutis itelle-
ctual̄ pōt esse obliuio. sꝫ illiꝰ cuiꝰ obiectum seu
materia non continue p̄iacet homini. ꝛ circa cꝰ
materiā non cōtinue cōuersamur. sed obiecta
prudentie sunt ipsa agibilia que cōtinue p̄iacēt
hoi ꝛ sue operationi: eo ꝙ continue versamur
circa passiones ꝛ operatōes que sunt per prudē
tiam regulande. obiecta aūt artis ꝛ scie nō ita
frequenter nobis occurrunt. ꝛ iō ars ꝛ scia pos-
sunt corrumpi ꝓ obliuionē: sꝫ prudentia non.
Alia ratio qꝛ prudentia non cōsistit in sola rōe
sꝫ cum hoc requirit̄ rectitudinem appetitus. ꝛ
iō non est sile de prudentia. ꝛ aliis virtutibus
intellectualibus. Ad aliud dico ꝙ prudentia tn̄
non est forma intrinseca virtutū moraliū: sed ē
forma extrinseca exemplaris seu directiua. Ad
3m qn̄ dr̄ ꝙ prudentia ordinat appetituꝫ in bo-
nū dōꝫ ꝙ ordinare appetitū in bonuꝫ pōt esse
dupl̄r. vel per modum inclinatōis ꝛ hoc fit per
virtutē moralem vel ꝓ modū directiōs ꝛ re-
gule. ꝛ hoc fit ꝓ prudētiā que dirigit ꝛ regulat
appetitū respectu eius qd̄ est ad finem. Lycon.
dicit ꝙ prudentia vnoꝰ est virtus intellectual̄
ꝛ alioꝰ ꝯmutat̄ inter virtutes morales. Nā pru
dentia quo ad p̄mam operatōem suā. que ē co
gnitio agendoꝝ ꝛ obmittendoꝝ est vtus itelle-
ctualis ꝛ specularia: sꝫ inquātū extendit̄ in di-
rectionem operū iusticie temperantie ꝛ fortitu
dinis iter virtutes morales cōmutat̄. hec Ly-
con. Dubitat̄ circa diffinitionē prudētie que ē
habitus actiuꝰ cum ratione vera circa hominis
bona ꝛ mala. hec eni non videtur diffinitio pru
dentie. qꝛ cuicunqꝫ competit diffinitio eidem
ꝯpetit ꝛ diffinitum. sꝫ hec diffinitio cōpetit sci
entie morali h̄ tradite. Nam scia moralis cum
sit scia practica est habitus actiuus ꝛ est cū ra-
tione vera circa hoīs bōa ꝛ mala. ꝰ si diffinitio
esset bona sequit̄ ꝙ oīs habens sciam moraleꝫ
esset prudens. ꝛ ꝙ oīs prudens haberet sciam
moralem: quod falsum est. Dicendū ꝙ pruden
tia est habitus actiuus cum rōne vera in par-
ticulari ꝛ in actu circa hoīs bona ꝛ mala: sꝫ sci
entia moralis est habitus cum rōne vera i vli
ꝛ in habitu actiuo circa hoīs bona ꝛ mala ꝛ ita
differt scia moralis a prudentia.

Capitulum 3ꝰ tractatus scd̄i de virtutibꝰ intellectualibꝰ que sunt circa p̄ncipia. i quo

p̄ ostendit̄ ꝙ cū habitus ꝙ est virtus itellectua
lis p̄ncipioꝝ: neqꝫ sit scia: neqꝫ sit ars nec prudē
tia neqꝫ sapia: ꝙ intellectꝰ est ipoꝝ p̄ncipioruꝫ.
deinde de sapia. ꝙ ipsa dupliciter dr̄. s. ꝑticula
riter. s. virtus artis. ꝛ totalr̄: vt illa que est cer-
tissima sciarum que circa p̄ncipia ꝛ etiā ea que
sunt ex p̄ncipiis iudicat. vnde ꝛ simul est intel
lectus ꝛ scientia.

Quia āt scientia de vlibꝰ ē existimatio

ꝛ de ex necessitate entibus. sunt autēꝫ
p̄ncipia demonstrabiliū ꝛ oīs scientie. cum rōe
.n. scia p̄ncipii scibilis: neqꝫ vtiqꝫ scia erit neqꝫ
ars neqꝫ prudentia. Scibile quidem .n. demon
strabile. hec aūt. s. ars ꝛ prudentia sunt existea
circa contingentia alr̄ se habere: neqꝫ vtiqꝫ sapi
entia hoꝝ est. Sapientis .n. de quibusdam ha-
bere demonstrationē est. Si vtiqꝫ quibꝰ veruꝫ
dicimus ꝛ nequaqꝫ mentimur circa cōtingētia
vel et cōtingentia alr̄ hr̄e scia ꝛ prudentia ē et
sapia ꝛ intellectus. hoꝝ aūt triuꝫ nullum cōti
git esse. Dico aūt tria prudentiā. sciam. ꝛ sapiē-
tiam. Relinquit̄ ergo inteꝰ esse p̄ncipioꝝ.

Istud est 3ꝰ capꝰ scd̄i tractatus. i quo deter
minat̄ de virtutibꝰ intellectualibꝰ. que
perficiunt itellectū circa p̄ncipia ꝛ ꝯtinꝫ. z. p-
tes p̄ncipales. In p̄ma determinat̄ de intellc̄tu
qui ē habitꝰ p̄ncipioꝝ demonstratōis ꝛ demō
strabiliū. in scd̄a pte ibi (Sapia aūt) determina
tur de sapia que est de p̄mis p̄ncipiis demōstra
tionū. ꝛ etiā est de p̄mis p̄ncipiis entium. In p̄-
ma ergo pte intendit ostēdere istā ꝯclōnem ꝙ
est. 18. huiꝰ libri. ꝙ intellectus est habitus solo
rū p̄ncipioꝝ demonstratōis indemōstrabiliū
ꝙ pbat̄ sic. aliqua virtus intellectual̄ est habitus

soloꝝ ꝑncipioꝝ demõstratõis indemõstrabilium. ⁊ nec scia nec ars nec prudẽtia nec sapiẽtia ẽ habitus soloꝝ ꝑncipioꝝ indemõstrabiliũ. ꝗ relinquit ꝙ intellectus est habit⁹ soloꝝ principioꝝ demõstratõis ĩdemonstrabiliũ. maior vꝫ esse manifesta. qꝛ ex quo ꝑncipia demõstrationis indemõstrabilia semꝑ sunt vera ⁊ sunt distincta ab aliis vt a cõtingentib⁹ ⁊ necessariis demõstrabilibus videt' ꝙ ꝑncipia indemõstrabilia demonstratõis habẽt aliquã virtutẽ itellectualẽ que sit habit⁹ soloꝝ illorum: ita ꝙ nõ alioꝝ. Sicut. n. est aliqua virtus intellectualis que ẽ habitus soloꝝ ꝯclõnum determinatõis: ita oꝫ ꝙ sit aliqua virtus itellectual' que sit habitus soloꝝ ꝑncipioꝝ demonstratõis indemõstrabiliũ. Et minor declarat' quantum ad quãlibꝫ eius partẽ. ⁊ ꝑ͛ dic̃ ꝙ qꝛ scia est estimatio de vlibus ex necessitate entib⁹ que sunt demonstrabilia. necesse est eẽ aliqua ꝑncipia demonstrabilia. Nam scia est cum rõne demõstratõis ꝓcedente ex ꝑncipiis in ꝯclõne. ⁊ ex hoc arguit' sic. Scia est habitus cõclusionis demõstrabil: sꝫ ꝑncipia demõstratõis indemõstrabilia nõ sũt demonstrabilia: qꝛ sic ꝑncipioꝝ eẽnt ꝑncipia ⁊ h in infinitũ. ꝗ scia non est habit⁹ soloꝝ ꝑncipioꝝ indemõstrabiliũ. qꝛ nõ est habit⁹ taliũ. siliť nec ars nec prudẽtia est habitus ꝑncipioꝝ indemõstrabiliũ. qꝛ tã ars quam prudentia est cõtingẽtiũ que possunt aliter se hr̃e: sꝫ ꝑncipia idemõstrabilia nõ pñt al'r se habere. ꝗ nec ars nec prudẽtia est habitus ꝑncipioꝝ demõstratõis idemõstrabiliũ. nec est sapia habitus soloꝝ ꝑncipioꝝ idemonstrabiliũ: nã ad sapientem ꝑtinet ꝙ habeat determiatõem de aliquib⁹ reb⁹ vt de ꝑmis cãis entiuꝫ. vt isra dicet'. igit' sapia nõ est habitus soloꝝ ꝑncipioꝝ demõstratõis idemõstrabiliũ. Si igit' virtutes intellectuales quib⁹ sta verũ dicimus ꝙ nunquam subest mẽdacium circa cõtingentia vel nõ contingentia al'r se hr̃e sunt scia ⁊ prudentia sub qua ꝯphendit artẽ ⁊ sapiẽtiã ⁊ intellectũ ⁊ nulliũ horum trium: que sunt prudẽtia scia ⁊ sapientia. ⁊ ꝯprehẽdit artẽ sub prudentia: cõtigit esse habitũ soloꝝ ꝑncipiorũ demõstrationis relinquit' ꝙ intellect⁹ ẽ habitus solorũ ꝑncipiorũ indemõstrabiliũ. Sciendũ ꝙ intellect⁹ multiplr̃ sumit'. quandoque n. accipitur ꝓ potentia aĩe. quandoque ꝓ actu intelligendi. sꝫ h se cipit' ꝓ habitu quo hõ naturalr̃ cognoscit ꝑma ꝑncipia complexa.

Sapientia autem in artib⁹ certissimis artes assignam⁹: puta phediam latomiũ ⁊ sapientem poiycletum statuificẽ. hic quidẽ igit' nihil aliud significantes sapientiam quam quod virtus artis est. Esse aũt quosdam sapientes existimamus totalr̃ nõ ſm ꝑtem. nec aliud aliqd sapientes: quẽadmodũ homerus ait in margite. hunc aũt neque vti fossorẽ dii posuerũt neque aratores neque al'r quidẽ sapientem. Quare manifestum quoniam certissima vtique sciarum erit sapientia. Oportet ꝗ sapientem non solum que ex principiis scire: sꝫ ⁊ circa ꝑncipia verum dicere. Quare vtique erit sapia intellect⁹ ⁊ scia.

Hec est scda pars ꝑncipalis hui⁹ capli. in qua determinat de sapia ⁊ cõtinet. 3. particulas. in ꝑma ostendit quid est sapia particulariter sumpta. in. 2. ibi (Esse aũt quosda) ostendit quid ẽ sapia simplr̃ accepta. in. 3. particula ibi (oꝫ igit') concludit correlarium. In ꝑma ergo particula narrat ꝙ nos assignamus nomen sapiẽtie certissimis artib⁹. que. s. cognoscentes primas cãs in genere aliꝗ. artificii dirigunt alias artes que sunt circa idẽ genus: sicut ars architectonica dirigit manualiter operantes. ⁊ scdm modũ dicimus phydiã fuisse sapientẽ latomum et lapidũ incisorem. ⁊ policretũ sapientem statuificẽ. i. factores statuaꝝ. vnde nihil aliud dicim⁹ sapientiã in arte quam vltimam ꝑfectionẽ artis: quod dicit' virtus artis (Esse aũt quosdam) hec ẽ secunda particula in qua ostendit quid est sapia simplr̃. ⁊ dic̃ ꝙ sicut existimam⁹ aliquos sapiẽtes in aliq̃ artificio: ita existimam⁹ quosda eẽ sapientes total'r respectu totius generis entiũ ⁊ non scdm aliquã partem tm̃. ita ꝙ non scdm aliquod aliud artificium: sicut homerus dicit quodaꝫ ꝙ dii posuerunt esse: non fossorẽ: neque aratorem neque sapientem ſm aliquod particulare artificium. sꝫ posuerunt euꝫ sapienteꝫ simpliciter. eo ꝙ cognouit ꝑma ꝑncipia entium. in eo ꝙ sunt entia (Quare manifestum) ex his cõcludit. quid est sapientia simpliciter. v. ꝙ sapiẽtia est certissima sciarum. ⁊ hec est ꝯ. 19. que ꝓbatur ꝓ ꝑcedentia sic. Sicut se habet sapientia particularis que est de aliquo determinato artificio ad alias artes que sunt circa idem artifi⁹ ita se habꝫ sapia simpliciter ad omnes alias sciencias. sꝫ sapientia particular' que est circa aliquod artificium est certissima oium artium: que sunt circa idem artificium. igitur sapientia simpliciter est certissima sciarum (Oportet autem sapientem) hec est tertia particula. 2. partis. in qua concludit vnum correlarium ex predictis quod est: ꝙ sapientis est intellectus ⁊ scia. ⁊ hec ẽ ꝯ. 20. que ꝓbatur sic. Sapientia est circa certissima. sꝫ ꝑncipia demõstrationũ sũt certiora cõclusionib⁹. igit' oꝫ ꝙ sapiens non soluꝫ sciat ea que concludunt': sꝫ etiam oportet ꝙ sciat ipsa ⁊ dicat verum circa illa non sic ꝙ demonstret illa: sꝫ aliq̃ modo notificabit ea notificando terminos. puta totum ⁊ partem equale ⁊ inequale ⁊ alia hi⁹. quibus cognitia statim principia demonstrationum innotescunt. vnde ꝯclusio ꝓbatur sic. habitus cõclusionis demonstratõis est scientia. ⁊ habitus ꝑncipiorũ est intellect⁹ sed sapientia est habitus conclusionis cum sit respẽ oiũ necessarioꝝ certissima. ⁊ est habit⁹

principiorum cum principia sint certissima. ergo tur sapientia est intellectus ⁊ scientia. Circa habitum principiorum est sciendū ꝙ quedaꝫ sunt principia coīa. quoꝛūꝫ cognitio accipitur ex terminis. sicut de quolibet esse ⁊ non esse que vni ⁊ eidem sunt equalia: ⁊ inter se sunt equalia. et hu⁹ principia sunt coīa omnibus scientijs ⁊ cognitio istorum ꝑncipiorum coīum accipitur ex cognicione terminoꝝ. ⁊ habitus ꝑncipioꝝ communiū est habitus acquisitus ex cognitiōe terminoꝝ. Non enim est habitus priorum principiorum naturaliter copulatus intellectui. cuꝫ itellectus in sua prima creatione sit sicut tabula rasa in qua nihil depingit̄. vt patet ex 3°. de aīa. cognitō tamē principiorum coīum dicitur naturalis. quia habita noticia terminoꝝ intellectus naturalr̄ inclinatur in ipa ꝑncipia ⁊ nō ꝑ aliquē discursum rōnis. Alia vero sunt principia spālia. vt motum esse est ꝑncipiuꝫ in scia naturali ⁊ ei⁹ noticia accipit̄ ꝑ sensum ⁊ in scia mediciali ē illō ꝑn⁹. oē reubarbaꝝ purgat colerā ⁊ cognitio h⁹ ꝑncipij accipit̄ via sensus memorie ⁊ expientie. ⁊ hitus cuiuslibꝫ ꝑncipij: siū sit prin⁹ cōe siue spāle est hitus acq̄sit⁹ ⁊ nō induct⁹ naturalr̄ itellc̄ui. Sꝫ dubitat̄ sup h̄: qō dr̄: ꝙ sapia ē inte⁹ ⁊ scia: q̄lr̄ possit esse veꝝ. cuꝫ sapia sit vna v̄t⁹ intellc̄ual' disticta a scia ⁊ itellectu. Ad illō rn̄det Eustrati⁹. d. ꝙ sapia ē ꝯposita ex itellc̄u ⁊ scia. ⁊ distiguit̄ ab vtroqꝫ. sic totū distiguit̄ a suis ptib⁹. vn̄ sapia dr̄t ab itellc̄u qꝛ ite⁹ so⁹ respic̄ pricipia demōstratōis: sꝫ sapia r̄spic̄ ꝑncipia dmōstratōis circa res abstractas ⁊ ēt respic̄ ꝯclōes. vn̄ metha. notificat ꝑncipia cōia. eoꝝ quo notificari pn̄t. ⁊ ēt ē hit⁹ ꝯclonuꝫ demōstratarū i meta. dr̄t ēt sapia a scia. qꝛ scia ē hitus soli⁹ ꝯclōis: sꝫ sapia est habitus conclusionis ⁊ etiam principiorum.

Capitulū 4⁹ tractat⁹ scdi i quo ostēdit̄ ꝙ sapia est velut caput hn̄s sciaꝫ honorabilissimoꝝ. deīde ꝙ sapia nō ē prudētia ꝑpter prudētiā nō esse studiosaꝫ. ⁊ ꝑꝑ ipāꝫ eē ab alijs alterā. sapia aūt eadē sp̄. ꝑꝑ qō nꝫ sapia idē ꝙ pollitica. deīde ꝙ sapiētia est scia ⁊ ite⁹ honorabilissimoꝝ natura. deīde ꝙ sapia est alia a prudētia. ꝑpter ꝙ qdā phi dicūt̄ sapiētes. nō aūt prudētes. qꝛ ignorātes ꝯferētia sibi. tādē ꝙ sapia n̄ ē prudētia ꝑꝑ prudētiā eē nō solū vl̄iuꝫ sꝫ ēt singulariū. ꝑꝑ qō expti magl' acti qbusdā sciētib⁹ ⁊ expiētia eligibilioꝛ ad opād ꝙ̄ scia. lꝫ sit architetica i agibilib⁹

Et quemadmodum caput hn̄s scia honorabilissimoꝝ. Inconueniens .n. si qs sciaꝫ pollitica vl' prudentiā studiosissimā existimat eē si nō optimo eoꝝ i mūdo hō ē. Si vtiqꝫ sanū quid ⁊ bo⁹ alteꝝ hoīb⁹ ⁊ piscib⁹: ⁊ albū aūt ⁊ rectū idē sp̄: ⁊ sapiēs idē oēs vtiqꝫ dicerēt. prudēs aūt alterū. circa seipꝫ. n. singla qdē hn̄ speculās diceret vtiqꝫ eē prudens: ⁊ huic icōcederēt ipa. ꝑꝑ qō ⁊ bestiaꝝ quidē prudētes aiūt eē q̄cūqꝫ circa ipaꝝ vitā videt̄ pōꝫ hr̄e puisiuā. Maīfestū aūt vtiqꝫ erit: q̄m n̄ vtiqꝫ erit sapia ⁊ pollitica eadē. si. n. ea q̄ circa vtilia ipis dicūt sapiaꝫ: multe erūt sapie. Non. n. vna circa oīuꝫ bonū aīaliuꝫ: sꝫ altera circa singla: sꝫ nō ⁊ medicinal' vna de oīb⁹ entib⁹. Si aūt q̄m optimum homo aīalium alioꝝ nihil dr̄t. etenī hoīe alia mlt̄ū diuiniora ꝑ naturā. puta maīfestissima ex quibus mundus constat.

Istud est 4⁹ cap⁹ in q̄ inquirit̄ q̄ iter v̄tutes itellc̄uales sit ꝑncipalissia simplr̄. ⁊ cōtinet. 2. ptes. in ꝑma itēdit ꝑncipalr̄ ondere ꝙ nec pollitica nec prudētia ē pricipalissima iter v̄tutes itellc̄uales. i scda ibi (Ex dcis itaqꝫ) cōcludit ꝯclōnē quā pricipalr̄ itēdit. ⁊ ēt ondit ꝙ sapia ⁊ prudētia dr̄nt. ⁊ circa qd ē vtraqꝫ v̄t⁹. s. sapia ⁊ prudētia. ꝑma ps ꝯtinet. 2. pticlas. in ꝑma ꝑpōit qō itēdit ꝑbare. i. 2. ibi (Incōuēiēs .n.) r̄mouet erroꝛ ponētiū ꝙ pollitica ē pricipalissima simplr̄ iter v̄tutes itellc̄uales. in pria g̃ pticl'a ꝑpōit qō itēdit ꝑbare. d. ꝙ sapia n̄ ē q̄lis cūqꝫ scia: sꝫ ē scia honorabilissiaꝝ reꝝ: ac si ipa hēat rōꝫ capitl' iter oēs scias. itelligēd ꝙ sapia vr̄ hr̄e rōꝫ capitl' iter oēs scias: qꝛ sic ꝑ s̄ẏus g̃r̄ i capite dirigūt̄ mot⁹ ⁊ opatōes oīuꝫ alioꝝ mēbroꝝ: ita ꝑ sapiaꝫ dirigūt̄ oēs alie scie. cū oms alie scie supponāt a sapia sua ꝑncipia (Incōuēiēs .n.) h̄ ē. 2. pticl'a i q̄ r̄mouet erroꝛē q̄rūdā q attribuebāt pricipalitatē v̄tutū itellc̄ualiū pollitice ꝑ quā gubernat̄ citas l' prudētie ꝑ quā gubernat̄ hō. vn̄ dic̄ ꝙ icōuēiēs ē existiat̄ politicā l' prudētiā eē studiosissiaꝫ. i. optiaꝫ iter v̄tutes itellc̄uales. ⁊ h̄ ē ꝯ°. 2i. q̄ ꝑbr̄ duplr̄. ꝑ° ꝑ silr̄ꝫ hipotericū sic. Si hō n̄ ē opti⁹ eoꝝ q̄ sūt i mūdo nec pollitica nec prudētia ē optia iter v̄tutes itellectuales: sꝫ hō n̄ ē opti⁹ eoꝝ q̄ sūt i mūdu. g̃ nec pollitica nec prudētia ē optia iter v̄tutes itellectuales. maioꝛ vr̄ eē maīfesta ꝑ h̄ ꝙ tā prudentia ꝙ̄ pollitica ē d hoīe q̄lr̄ dꝫ se r̄gere i mltitudine ciui: l' oeconomica l' ꝑ se ⁊ sciaꝝ ⁊ ēt v̄tutū itellc̄ualiū: q̄dā est melioꝛ ⁊ honorabilioꝛ altera: ex eo ꝙ ē melioꝝ ⁊ honorabilioꝝ. ⁊ mioꝛ pꝫ qꝛ cōpa celestia ⁊ motores corpoꝝ celestiū meliora sūt ꝙ̄ hō. De ista rōe phs pōit maiorē i lr̄a. di. ꝙ si hō n̄ ē opti⁹ eoꝝ q̄ sūt i mūdo nec pollitica nec prudētia ē optia iter v̄tutes itellc̄uales (si vtiqꝫ sa⁹) 2° ꝑbat̄ eadē ꝯ°. Ad c⁹ ite⁹ ē sciēdū ꝙ q̄dā sūt q̄ꝝ bōitas dr̄ i hitudie ad aliqd: vt illa q̄ referūt̄ ad alia ⁊ q̄dā sūt absol'ta: q̄ꝝ bōitas n̄ ꝯsistit i hitudie ad aliō: sꝫ sūt absol'ta sic albū i colorib⁹: ⁊ rc̄ꝫ i figur' ⁊ t'lia sūt eaō apō oīa. vbi g̃ra. sa⁹ ⁊ bo⁹ dicūt̄ i hitudie ad aliō. ⁊ iō n̄ ē iō sa⁹ ⁊ bo⁹ apō oēs. Nō. n. ē iō sa⁹ ⁊ bo⁹ hoīb⁹ ⁊ piscib⁹. alia sūt q̄ n̄ dicūt̄ i hitudie ad aliō. sꝫ sūt absol'ta: sic albū i colorib⁹ ⁊ rc̄ꝫ i figur' ⁊ t'lia sūt eaō apō oēs. sꝫ sapia ex q̄ ē d hiis q̄ sūt i se absol'te vt de ꝑmis ēūb⁹ dꝫ ab oīb⁹ ⁊ apō oēs dici. ꝙ iō sit illō qō ē sapiēs i oīb⁹. ⁊ ꝙ sit eadē sapia sim

pñr respc̄tu oīuz. sz illō qd̄ ē prudēs ł polliticū n̄ ē id̄ sz alterz apd̄ diuersos. vn̄ prudētia dr̄ p̄ similitudiez ⁊ pporcōz ad aliud. ille.n. q bn̄ pōt speculari illa q̄ pūnēt ad seipz ur̄ eē prudēs. ⁊ tali cōcedit̄ ⁊ attribuit̄ prudētia. ⁊ pp̄ h̄ hoīes p q̄dā similitudiez dicūt quasdā bestias eē prudētes vt illas que vident̄ habere potentiā puisiuaz circa pp̄riam vitā. Jstis visis pbatur ɔ̄ˢ sic. pollitica ⁊ prudentia dicunt̄ ad aliquid. ⁊ iō non sunt eedē apud oēs: sed diuersificant̄ p̄ diuersitatē eoꝝ ad que dr̄ı: sed sapia nō dicitur ad aliquid: sed est idē apud oēs. igit̄ nec pollitica nec prudentia est idē qd̄ sapia que ē optima inter virtutes morales ut supponim᷒. q at sapia nō sit ad aliquid pbat̄. q2 sic sequeret̄ q eēnt multe sapie. qd̄ est fl̄m. ⁊ ɔ̄ña pz per hoc q quia bonū dr̄ ad aliquid nō pōt eē aliqua vna ratō circa ea que sunt bona oīb᷒ aialibus. sed oz q circa singula sit alia ⁊ alia rō ɔsiderans q est bo᷒ vniuꝰqꝫ: ⁊ eadē rō est de medicina que nō pōt eē vna oīum. Nā sicut sanū ita ⁊ bo᷒ est alteꝝ ⁊ alterū hoī ⁊ piscib᷒. vn̄ breuiter illa virt᷒ que est principalissima est bo᷒ respectu oī᷒. igit̄ nec pollitica nec prudētia est optia inter virtutes intellectuales. (Si āt qm̄) hec est. 3 ꝑticula in qua excludit q̄dā rñsionē. posset.n. aliq̄ dicere q pollitica seu prudētia ē optia inter virtutes intellectuales q̄ sunt de reb᷒ humanis. ⁊ hō est excellentior inter aialia illud excludit̄ per h̄ q sunt alia multū diuiniora s̄m naturā q̄ hō. ut corpora celestia que sunt manifestissima ex quibus mundus constat sunt multum potiora q̄ homo.

Ex dictis vtriqꝫ manife᷒ quoniā sapia est scientia ⁊ inte᷒ honorabilissimoꝝ natura. pp̄ qd̄ Anaxagorā ⁊ Thalē ⁊ tales sapientes quidē: prudentes aūt nō aiunt eē: cū videant ignorantes conferentia sibiipsis ⁊ superflua quidē ⁊ admirabilia ⁊ difficilia ⁊ diuina scire ipsos aiunt inutilia āt qm̄ non humana bona querunt: prudentia āt circa humana vel de quibus est cōsiliari prudentis.n. maxime hoc opus eē dicimus bn̄ consiliari. Consiliatur āt nullus de impoſibus aliter habere: neqꝫ de quibuscūqꝫ nō finis aliquis est: ⁊ hoc operabile bonū. Simpliciter āt bonus consiliator est optimi hōi operabilium coniectatiu᷒ s̄m ratiocinationez. Neqꝫ est prudentia vliū solū: sed oz ⁊ singularia cognoscere. actiua.n. actio āt circa singularia: pp̄ qd̄ et quidā nō scientes quibus scientibus magis ⁊ in alijs experti. Si.n. sciat qm̄ leues bene digestibiles carnes ⁊ sane. quales āt leues ignorat non faciet sanitatē: sed sciens quoniā que volatiliū leues ⁊ sane faciet magis. Prudētia āt actiua: quare oz ambas hr̄e vel hanc magis.

Hec est. 2. pars principalis in qua ph̄s ex dictis cōcludit cōclusiōez quā pricipalr̄ intendit in hoc ca. ⁊ continet. 3. particulas. Jn prima cōcludit veritatē quā intēdit. Jn. 2. ibi. (pp̄ qd̄ Anaxagoraz) cōcludit qddam correlariuz. Jn. 3. ibi (Neqꝫ est prudētia) declarat circa que est prudentia. Jn prima igit̄ particula concludit ex dictis. q sapia est precipua ⁊ optima inter virtutes intellectuales: ⁊ hec est ɔ̄ˢ 22. q̄ probatur ex precedentibus sic. Sapia est scia ⁊ inte᷒ nō circa quecunqꝫ: sed circa honorabilissima. ⁊ ex hoc pōt sic argui. Jlla virtus intellectualis est precipua ⁊ optima inter virtutes intellectuales que est circa honorabilissima s̄m naturā. sapientia est hu᷒. igit̄ ⁊c. (propter qd̄ Anaxagorā) hec est 2ª particula in qua concludit qddam correlariū ⁊ est q prudentia est circa bona humana: ⁊ sapia est circa bona intellectiua ⁊ diuina: ⁊ hec est ɔ̄ˢ 23. que probatur per quoddā signū: ⁊ est q prudentia est circa bona humana ⁊ sapia circa intellectualia ⁊ diuia q̄ sunt in hoīe meliora. inde est q oēs dicunt anaxagorā ⁊ quēdā aliū ph̄z qui vocabat̄ thales: ⁊ alios siles eē sapiētes sed nō prudentes: eo q hoīes vident eos ignorare ea q̄ sūt sibiipsis vtilia: ⁊ scire supflua ⁊ inutilia ⁊ admirabilia q̄ excedētia oēz notitiā hoīuz ⁊ difficilia. q2 idigēt diligēti inquisitiōe ⁊ diuina pp̄ nobilitatē nature. ⁊ ita dicūt eē inutilia. q2 n̄ sūt hūana bōa. ⁊ pp̄ h̄ n̄ dicunt̄ prudentes. q2 prudētia ē circa hūana bona de quib᷒ pōt ɔsiliari. null᷒.n. ɔsiliat̄ de neccijs q̄ ipoīe est alr̄ se hr̄e. nz de q̄bus cūqꝫ iordinatis ad aliquē finē q ē opabile bo᷒ Silr̄ āt bon᷒ ɔsiliator ē qui est ɔiecturatiu᷒ qd̄ sit opti᷒ hōi ad opandū. vn̄ breuiter ɔ̄ˢ pbat̄ p tale signū q ignorant ea q̄ sunt eis vtilia: ⁊ insistūt circa cognitionē diuinoꝝ hoīes cōiter dicūt eē sapientes ⁊ n̄ prudētes: ⁊ h̄ ē signū. q2 prudētia ē circa bona hūana: ⁊ sapia ē circa bona intellectualia ⁊ diuina. Jntelligēdū ē q ph̄s ponit exē᷒ spāl̄r de thale ⁊ anaxagora q spāl̄r sup h̄ q n̄ intēdebant circa bōa ppria ⁊ hūana fuerunt rep̄hēsi. narrat̄.n. q thales cū quadā nocte obscura exiret domū ut astra ɔsideraret incidit in foueā eoqꝫ lugente dixit ad eū quedā vetula. o Thales tu qui an̄ pedes nequis videre: q̄ in celo sunt putas cognoscere. de Anaxagora narrat̄ q cū nobilis ⁊ diues eēt paterna bona reliquit ⁊ speculationi ph̄ie se dedit: vn̄ vt negligens reprehendebat̄ ⁊ quodaz sibi dicēte nō ē tibi cure p̄ria. r̄ndit on̄so celo mihi p̄ria valde cura est. (Neqꝫ est prudentia) hec est tertia particula in q̄ declarat circa q̄ ē prudētia ⁊ ondit q prudētia n̄ so᷒ ē circa vl̄ia. sz ēt circa singl̄aria. ⁊ hec ē ɔ̄ˢ 24. q̄ pbat̄ sic. illa vt᷒ q̄ ē actiua n̄ so᷒ est circa vl̄ia: sed ēt circa singularia. sed prudentia est virtus actiua. igit̄ ⁊c. maior probat̄ uup̄ir̄. p̄ q2 actio est circa singularia magis q̄ circa vl̄ia. ⁊ iō videmus q quidaz nō hn̄tes sciam vl̄ium sunt magis actiui circa quedā particularia q̄ illi qui habent vl̄em sciētiam eo q sunt in alijs particularib᷒ experti. et ex hoc pz q illa virtus non so᷒ est circa vl̄ia: sz ēt circa singularia. (Si.n. sciat) 2ᵒ probatur

probatione exemplari sic. qr. n. medicus est artifex operatiᵘ: ideo medicus sciens ꝙ carnes leues sunt bene digestibiles ꝛ sane ꝛ ignorans q̄s carnes sint leues nõ potest inducere sanitatẽ. qr cognoscit vle: ꝛ ignorat particulare: sed ille qui scit ꝙ carnes volatiliũ sunt magis leues ꝛ sane magis poterit sanare. qr magis nouit in particulari. ꝛ sic pꝫ exẽplariter ꝙ virtus actiua non soᵘ est circa vlia sed magis circa particularia. ꝛ sic pꝫ maior. ꝛ minor pꝫ per diffinitionem prudentie que est ꝙ est habitus actiuus ꝛc̃. qr igitur prudentia est ratio actiua oꝫ ꝙ prudẽs habeat vtrãqꝫ notitiã. s. vlium ꝛ particulariũ: que sunt propinqua opationi.

Capitulum quintum

secũdi tractatus in quo p̄ narratur, ꝙ prudentia ꝛ pollitica sunt idẽ. esse aũt ipsis nõ est idẽ. ꝛ ꝙ pollitica est duplex. architetica q̄ ẽ legis positiua ꝛ pollitica executiua que particularis est actiua ꝛ cõsilliatiua ſm quã dr̃r ciuiliter cõuersantes: ꝛ ꝙ prudentia specialis ẽ circa vnũ que diuidit prudentiã generalẽ cuꝫ yconomica ꝛ legis positiua: cᵘ partes sunt cõsilliatiua ꝛ iudicatiua ꝛ ꝙ qui multitudini domestice vel ciuili boᵘ prouidet sibiipsi boᵘ prouidet. ꝛ ꝙ prudentia non solũ est vlium sed ẽt singulariũ cuius signũ est: ꝙ iuuenes possunt fieri disciplinati non aũt prudentes prudentia indigente experientia. qr est circa singularia. experientia vo indiget multo tẽpore. ꝛ ꝙ puer fit mathematicus non sapiens ꝛ phisicus ꝛ ꝙ in cõsilliando peccare contingit. tam circa vle q̄ꝫ circa singulare. ꝛ ꝙ prudentia ꝛ scia ꝛ inteᵘ conueniunt in hoc ꝙ vtraqꝫ est alicuius cᵘ non est ratio demõstratiua. sed dr̃nt in hoc ꝙ inteᵘ nõ est inquisitiuᵘ: sed prudentia est inquisitiua cũ sit consiliatiua.

Rit autem quedã vtiqꝫ ꝛ h̄ architectonica. est ãt ꝛ pollitica ꝛ prudentia quidẽ idẽ habitᵘ. esse quidẽ non idẽ ipsis. eius ãt que circa ciuitatẽ. hec ãt ut architectonica prudentia sed legis positiua. hec aũt ut singularia cõe habet nomẽ pollitica: ipsa aũt actiua ꝛ cõsiliatiua. snĩa. n. operabilis ut extrema. pp qð ciuiliter conuersari hos soᵘ dicunt. soli. n. operanť isti: quẽadmodũ chyrotegine. videtur ãt ꝛ prudẽtia maxime esse que circa ipm ꝛ vnum: ꝛ habet ipsa cõe nomen prudentia. Illaꝝ aũt hec quiđ yconomia: hec ãt legis positio: hec aũt pollitica: ꝛ hᵘ hec quidẽ consiliatiua: hec ãt iudicatiua. Spẽs quidẽ vtiqꝫ igitur quedã erit cognitionis sibiipsi scire: sed hꝫ drñam multam.

Istud est capᵘ. 5. tractatus secundi in quo inquiritur ꝛ ẽt determinatur que est precipua virtus intellectualis circa res humanas: seu in genere reꝝ humanaꝝ. ꝛ continet. 4. partes principales. In prima distinguit ꝛ determinat de ipsa ꝛ ẽt de prudentia. In ſa ibi (Et videť qui circa seipm) ponit ꝛ remouet quẽdam errorẽ. In. 3. ibi (Signuꝫ aũt eius) manifestat vnũ prius dictũ. s. ꝙ prudentia nõ est solũ circa vlia. sed circa particularia. In. 4. parte ibi. (Quoniã aũt prudentia) compat prudentiam ad sciam ꝛ inteᵘ. Prima pars continet. 3. particulas. In prima proponit intentionẽ ꝛ distinguit politicaꝫ ꝛ prudentiã que ptinet ad notitiã rerũ humanaꝝ. In secũda ibi (Est aũt circa ciuitatẽ) determinatur de pollitica diuidẽdo eam in suas species. In tertia particula ibi (Videtur ãt ꝛ prudentia) deteriat de prudentia. In prima igitur particula pponit intentionẽ suã ꝛ distinguit pollitica ꝛ prudentiã que pertinet ad notitiã reꝝ humanaꝝ. dicit igitur primo ꝙ q̄uis in cognitione rerũ humanaꝝ constitat sapientia que est principalis inter virtutes morales. tñ hic. l. in genere reꝝ hũanaꝝ est quedã architetica. i. p̄ncipatiua ꝛ ordinatiua. ꝛ intẽtio est inquirere que sit illa que ẽ p̄cipua v̄tus circa res humanas (Est ãt ꝛ pollitica) et dicit ꝙ pollitica ꝛ prudentia sunt idẽ habitus qr vtraqꝫ est recta ratio agibiliũ circa bona vel mala vnius hoĩs. s. suiipsius: sed pollitica ẽ circa bona vel mala totius multitudinis ciuilis.

Intelligendũ ꝙ ita se hꝫ pollitica ad prudẽtiã sicut iustitia legalis se habet ad virtutẽ de qua dictũ est in. 5. huius. Illa eĩ virtus intellectualis; que ſm ꝙ dirigit vnuꝫ hoĩem ſm se in agendis diciť prudentia illa eadẽ ſꝫ ꝙ dirigit multitudinẽ ciuilẽ vel vnũ hoĩem ſꝫ ꝙ ẽ pars multitudinis ciuilis diciť pollitica. Intelligẽdo ẽt ꝙ positis istis extremis. s. ꝙ pollitica est circa multitudinẽ ciuilẽ. ꝛ prudentia que ẽ circa vnũ hoĩem intelligiť meᵘ. s. yconomica q̄ est circa multitudinẽ domus. que multitudo ẽ media inter vnũ hoĩem ꝛ multitudinẽ ciuileꝫ.

(Est ãt que circa ciuitatẽ) hec est. 2. particula in qua agit de pollitica diuidendo eã in duas partes. d. ꝙ eius habitus qui est circa totã ciuitatẽ vna pars est ut prudentia architetica ut illa que determinat aliis quid sit agendũ. hec ãt architetica prudentia est legis positiua. i. rõ recta ſm quã principes iponunt legẽ suis subditis. Alia est pars pollitice que cõi nomine vocatur pollitica que consistit circa singlaria operabilia. leges enĩ compantur ad opera humana sicut vlia ad particularia. sicut eniꝫ lex positiua est preceptiua ita alia pars pollitice ẽ actiua ꝛ conseruatiua eorum que in lege ponũtur. ꝛ hoc patet. qr ad hᵘ polliticam executiuã pertinet snĩa que nihil aliud ẽ q̄ꝫ applicatio rationis vlis ad aliqð particulare operabile. nõ enim datur snĩa nisi de aliquo operabili. ꝛ qr omne operabile est singulare: e singulare ẽ extremũ. qr ab eo incipit nostra cognitõ procedẽdo ad vlia. ideo snĩa dicitur extrema. qr est extremi. s. singularis operabilis. ꝛ qr ratio execu

tiua legis positiue retinet sibi cōmune nomē pollitice. ppter hoc est φ illi soli qui exequūt leges positiuas dicuntur ciuiliter conuersari. qꝛ illi operantur in ciuitatibus. sicut cyrotegine .i. artifices manuales in artificialibus. Sicut enī artifices manuales operantur ea que precipiunt ab artificibus archireticis: ita obseruantes legē in ciuitatibus operantur ad legis positores sicut ad architectores. qꝛ exequūt leges positas a latoribus legis. (Videt aūt ⁊ prudentia) hec est .3. particula in qua agit de prudentia. ⁊ primo ostendit que virtus dicitur prudentia. ⁊ dicit φ q̄uis tā legis positiua q̄ꝫ legis executiua dicatur prudentia: tū hoc nomen prudentia maxime ꝯpetit rationi gubernatiue vnius .s. suiipsi⁹. vnde ratio gubernatiua vnius .s. suiipsius retinet sibi specialr̄ nom̄ prudentie. qꝛ alie partes prudentie cōiter dicte habent noīa propria quibus noīantur. quedā .n. pars prudentie cōiter dicte vocatur hyconomica .i. prudentia dispensatiua domus. ⁊ quedam dicitur legis positio .i. prudentia ponēdi leges. ⁊ quelꝫ harꝫ diuiditur in consiliatiuam ⁊ iudicatiuā. oꝫ enim in agibilibus. primo per inquisitionē consilij inquirere ⁊ aliquid inuenire. 2⁰ de inuentis iudicare. Intelligendū φ sicut prudentia nō ꝯsistit in sola ratione sicut dictum est superius: sic quelꝫ istarꝫ partiū prudentie presupponit rectitudinē appetitus ⁊ ita non ꝯsistit in sola ratione: sed cū consistunt i sola ratione dicuntur scie practice .s. ethica hyconomica pollitica. Intelligendū etiā qꝛ to⁹ est principalius parte ut multitudo ciuitatis q̄ꝫ multitudo domus. ⁊ multitudo domus q̄ꝫ vnus hō. ideo prudētia pollitica est p̄ncipalioꝛ q̄ꝫ hyconomica: ⁊ hyconomica q̄ꝫ illa q̄ ē vnius ut suiipsi⁹ directiua. vnde legis positiua ē pricipalissima inter partes pollitice ⁊ simplr̄ p̄cipua circa omīa agibilia humana. (Specice quidem igitur) concludit conclu⁹nale. φ scire ipsa que sunt sibiipsi bona est quedā species cognitionis humane. ⁊ hec est conclusio .25. que probatur sic. prudentia cōiter accepta pro monostica hyconomica ⁊ pollitica est genus cognitionis humane que cognitio eoꝝ que ad seip̄m pertinēt habent multam dr̄iam ab alijs speciebus cognitionis humane.

Et videtur

qui circa seip̄m sciens ⁊ exercitans prudens esse. pollitici aūt polipragiones. propter qđ et Euripedes. qualiter aūt vtiqꝫ prudens eēt cui aderā in negotiose ⁊ multis numeratū militia equalr̄ participare. Superfluos enī ⁊ aliquid operantes amplius. querunt enī sibiipsis bo⁹ ⁊ existimant oportere operari. ex hac igitur opinione venit hos prudentes esse. Quia forte nō est hoc ipsius sine hyconomica neqꝫ sine vrbanitate. Adhuc aūt que ipsius qualiter oꝫ dispo nere immanifestum ⁊ intendendum.

Hec est .2. pars principalis h⁹ ca. in q̄ ponit ⁊ remouet quendā errorē. ⁊ continet duas particulas. In prima ponit errorē ⁊ motiuū erroris. In .2. ibi (Quāuis forte) excludit errorē. error talis fuit. quibusdā .n. videtur φ solus ille sit prudens qui hꝫ sciam ⁊ exercitiū circa ea que ad seip̄m pertinēt. illi aūt qui pollitici sunt nō videntur eē prudentes: sed magis polipragiones .i. intromittentes se de his que ad multitudinē pertinent (pp qđ Eurypedes) motiua h⁹ erroris erāt. illud qđ dixit Eurypedes ⁊ que multi alij dixerunt. Eurypedes enī inducit quenaꝫ ꝓ sua ciuitate militantē talia dicētē. q̄r vtiqꝫ prudēs eēꝫ cui .s. mihi aderā inegotiose .i. cū eo mea negotia nō pertractarē sed tm̄ fui annūeratus inter multos paticipare hoc est in participando militiā equali mihi et alijs. vñ ille miles dixit se nō eē prudentē: qꝛ negocia ꝓpria nō pertractauit q̄uis inter alios milites pticipauerit militiā ⁊ honorē (Superfluos enim) quidā ēr dicunt pollitīcos nō eē prudentes: sed magis superfluos operantes āpli⁹ q̄ꝫ ad eos expectat. hoīes .n. pp priuatū amorē quē ad seipsos inordinate hñt: querunt so⁹ illud qđ est sibiipsis bo⁹ ⁊ estimant φ hoc so⁹ oꝫ vnūquēqꝫ operari. φ .s. sibi ē bo⁹. ⁊ ex hac op. multoꝝ hoīum venit error ponēs φ illi soli sūt prudentes qui ꝓprijs negocijs intendunt.

(Quāuis forte) Istū errorē excludit phūs ⁊ intendit φ pollitici ⁊ hyconomici nō intēdunt circa aliquid superfluū. qꝛ intendūt circa illō qđ ad seipsos pertinet. qꝛ ꝓpriū bo⁹ vniuscuiusqꝫ singularis persōe ñ pōt eē sine hyconomica recta dispensatōe dom⁹. nec sine vrbanitate .i. recta dispensatione ciuitatis: sicut nec bonū ptis pōt eē sine bono toti⁹. qualr̄ .n. posset homo attingere bo⁹ ꝓpriū ⁊ eo bene vti si nō esset recta rō ciuitatis ⁊ domus: nec tū sufficiūt pollitica ⁊ hyconomica sine prudentia ꝓprioꝝ. qꝛ ciuitate ⁊ domo recte dispositis adhuc non est ma⁹ qualr̄ oꝫ disponere ea que ad seip̄m pertinent. ⁊ iō ad hec intendere oꝫ per prudentiam que sunt bona propria.

Signum autem

ē c⁹ qđ dictū ē ⁊ qꝛ geometrici quidē iuuenes ⁊ disciplinati fiunt ⁊ sapiētes talia. prudentes āt nō videnr̄ fieri. cā āt q̄m et singulariū est prudentia que fiunt cognita experientia. Iuuenis āt expertus non est. multitudo enim tp̄is facier experientiā. Quia ⁊ hic vtiqꝫ aliquis intendet. pp quid mathematic⁹ quidē puer fiet vtiqꝫ: sapiens āt vel phicus nō. vel qꝛ hoc quidē per abstractionē sunt. horum aūt principia experientia: ⁊ hec quidē non credunt iuuenes sed dicunt hoꝝ aūt qđ quidē ē nō imanifestum. Adhuc peccatū vel circa vle i cōsiliādo l' circa singlare. l .n. q̄m oēs pōderose

aque praue: vel quoniã hec aliqua ponderosa.

H Ec est.3.pars principalis hui⁹ capituli. in qua manifestat q̃dam prius dictum .s.ꝙ prudentia non est so⁹ circa vlia: sed etiam circa singularia. ⁊ continet.3.particulas. In prima probat ꝙ intendit per vnã rationẽ. In secũda ibi (Quia ⁊ hic vtiqꝫ) mouet circa hoc dubitationẽ. In tertia ibi (Adhuc peccãt) pbat idẽ per aliam rationez. In prima igitur particula probat per q̃dam signuz ꝙ prudentia non est so⁹ circa vlia: sed etiã circa singularia. ⁊ hec est ɔ⁹ vna prius posita ⁊ probata. dicit igitur ꝙ signũ huius q̃d prius dictũ est in caplo precedẽte.s.ꝙ prudentia non est so⁹ circa vlia. est ꝙ iuuenes fiunt geometrici ⁊ disciplinati ⁊ sapientes in talibus. qꝛ pertingunt ad perfectionem istaꝝ scientiarum. cũ tamẽ iuuenis non sit prudẽs cuius cã est. qꝛ prudentia est circa singularia q̃ fiunt nobis cognita per experientiã: sed iuuẽis non põt esse expertus. qꝛ ad experientiã requiritur longitudo tẽporis. vnde ꝙ iuuenes non sint prudentes est signũ ꝙ prudentia non ẽ solũ circa vlia. sed circa singularia. (Et hoc vtiqꝫ) hec est s̃a particula in qua mouet dubitationẽ circa hoc. q̃d nunc est dictũ ⁊ est du⁹ talis. propter quid puer põt fieri mathematicus et non põt fieri sapiens. i. methaphĩcus vel naturalis. Ad istam dubitationẽ respondet phũs. p̃ qꝛ puer fit mathematicus: ⁊ est ratio qꝛ illa de quibus est mathematica cognoscunt̃ per abstractionẽ a sensibilibus. quoꝝ sensibilium est experiẽtia. vñ mathematicalia. cognoscũtur p̱ imaginationẽ ⁊ non s̃m ꝙ habẽt esse in sensibilibus. ⁊ ideo ad cognoscendũ illa de quibus ẽ mathematica non requiritur experientia nec multitudo tẽporis. ideo puer põt fieri mathematicus. sed non põt fieri naturalis. qꝛ principia naturaliũ non sunt abstracta a sensibiliib⁹ ⁊ ideo non cognoscuntur nisi per experientiam singulariũ ad que cognoscẽda requiritur multitudo tẽporis. ⁊ ita puer non fit naturalis seu phĩcus. Quantũ aũt ad sapientiã subiungit ꝙ iuuenes sapiẽtialia nõ credunt. i. nõ attingũt mente. lꝫ dicant ea ore: se ꝙ quidem hoꝝ. s. mathematicoꝝ nõ est iuuenibus im̃a⁹ sed ma⁹ c⁹ ratio est. qꝛ rões mathematicoꝝ sunt reꝝ imaginabiliũ. sapiẽtialia aũt sũt pure itellectualia iuuenes aũt de facili pñt capere ea que sũt imaginabilia. sed illa que excedunt sensum ⁊ imaginationẽ non attingunt mente. qꝛ nundũ habent inte⁹ exercitatum ad tales consideratiões propter paruitatẽ tẽporis ⁊ propter plurimas mutationes nature. Circa illud est sciendũ. ꝙ conueniens ordo adiscendi est talis. ut pueri primo instruant̃ in logicalib⁹. qꝛ logica tradit ⁊ docet modũ sciendi in tota phĩa. 2⁹ sunt instruendi in mathematicis que nec experientia indigent nec imaginationẽ transcẽdũt. 3⁹ instruendi sunt in naturalibus: que ⁊ si non excedant sensuz ⁊ imaginationẽ. requiritur tamen experientia. 4⁹ instruendi sunt in moralibus: que requirunt ⁊ experientiã ⁊ animũ a passionibus liberum seu sedatũ. 5⁹ sunt instruẽdi in sapientialib⁹ ⁊ diuinis que transcendũt imaginationẽ ⁊ requirũt validuz intellectũ (Adhuc peccant) hec est tertia particula.3.partis. in qua ponitur secũda ratio probans ꝙ prudẽtia non est so⁹ circa vle. ⁊ hec est ratio. Op⁹ prudentis est bene consiliari ut dictũ est: sed in cõsiliando cõtingit peccare dupliciter. s. circa vle ⁊ circa singulare. ⁊ per cõsequens prudentia ẽ etiã circa singulare. Q̃d aũt contingit in consiliando peccare tã circa singulare q̃ꝫ circa vle. pꝫ. Nam circa vle contingit peccare in consiliando ut si cõsilietur circa hoc. an omnes aque põderose sint praue. circa singulare etiã contingit peccare. puta an hec aqua sit ponderosa. sic igitur patꝫ ꝙ prudentia est directiua circa vle ⁊ etiam circa singulare.

Quoniã autem

prudentia non est scientia manifestũ. Extremũ enim non est quẽadmodum dictũ est. operabile enim tale quidẽ oppo⁹ vtiqꝫ intellectui. Intellectus quidẽ eniz terminorum quoꝝ non est ratio. hec aũt extremi cuius non est scia: sed sensus non qui propriorũ: sed quali sentimus. Quoniã in mathematicis extremũ trigonũ. Stabit eni ⁊ illic. sed iste magi sensus prudentia. Ille aũt alia species. Querere aũt ⁊ consiliari differunt. Consiliari enim querere quoddam est.

H Ec est.4.pars principalis huius capituli in qua phs compat prudentiã ad sciẽtiã ⁊ intellectũ. ⁊ primo ponitur drĩa inter prudentiã ⁊ sciam. que est ꝙ scientia est vlium. sed prudentia est alicuius extremi. s. alicuius singularis operabilis (Susceptibiles quid) compat prudentiã ⁊ intellectũ ad inuicẽ secundũ conuenientiã ⁊ drĩam. conueniunt enim in h. ꝙ tam scia q̃ꝫ prudentia sunt attingibiles itellectu qui est habitus principioꝝ. qꝛ hij habit⁹ intellectuales conueniunt specialiter cũ prudentia. ⁊ intellectus in hoc ꝙ vtrũqꝫ est. cuius non est ratio demonstratiua. intellectus enim est habitus principioꝝ indemõstrabiliũ. ⁊ ita est eoꝝ quoꝝ non est ratio. ⁊ prudentia est extremi. i. singularia operabilis. q̃d oportet accipere ut principiũ in agendis. cuius quidẽ principiũ non est scientia sed sensus eo ꝙ percipit̃ non ab aliquo sensu exteriori: sed sensu interiori. quo percipimus imaginabilia sicut in mathematicis percipimus extremũ trigonum. s. singularẽ trigonum imaginatũ. qꝛ in mathematicis statur ad aliquod singulare sensibile: ⁊ ad i⁹ sensum. s. interiorẽ magis pertinet prudẽtia p̱ quã p̱ficit̃ rõ p̱ticulari ad rc̃e estiandũ

de singularibus intētionibus operabiliū. vñ ⁊ alia bruta que habent bonā estimationē dicū tur participare prudentia. sed alius sensus ꝙ est circa propria sensitiua habet aliam specie perfectionis .s. industriā discernēdi sapores et colores: ⁊ sic prudentia ⁊ intē⁹ conueniunt in hoc ꝙ vtraq; est alicuius extremi cuius non ē rō demōstratiua. sed dñt in h̄ ꝙ intē⁹ nō ē inquisitiu⁹. sed prudētia est inquisitiua cū sit cōsiliatiua. cōsiliari enī ⁊ querere dñt sicut magis cōe ⁊ minus cōe. nam consiliari est quōdam querere. oē enim consiliari est querere. sed non oē querere est consiliari. Circa istud ca⁹ dubitatur. vt⁹ prudentia monostica que dirigit bonū vnius homis sit eadē specie cū prudētia hyconomica vel politica. videt̃ ꝙ sic. qz 3° politicoꝝ dicit ph̄s. ꝙ eadē est virtus boni principis ⁊ boni viri. sed virtus principis est virt⁹ politica. ⁊ virtus boni viri est prudentia monostica que est respectu boni proprij. igit̃ videtur ꝙ eadē est prudentia monostica ⁊ prudētia politica. Dicendū ſm intentionez Eustratij hic. ꝙ iste prudētie .s. monostica ⁊ hyconomica ⁊c. differūt spē. qđ pz tam ex diuersitate actuū q̄z ex diuersitate obiectoꝝ q̄z ēt ex diuersitate finiū. ⁊ ēt ex diuersitate difficultatū ⁊ ex diuersitate actuū. nā alij sunt actus quibus dirigit̃ bonū multitudinis pollitice. Idez pz ex diuersitate obiectoꝝ. nam alia sunt agibilia que cōueniūt homini vni. ⁊ alia que cōueniunt multitudini ciuili. sicut declarat hic Eustratius. di. ꝙ si aliquis res in me⁹ deducet circa quas vterq; horum hītuum negociatur: sciet ex ipsis pfectam eaꝝ drīam. Itē dicit Eustratius ꝙ iste prudentie dñt specie. qui sic dicit. dīt aūt prudentia ab hyconomica ⁊ pollitica non so⁹ ſm substantiā. qm̄ ista intendit que sunt conueniētia vni: ⁊ hyconomica que domui. ⁊ pollitica q̄ ciuitati: ⁊ in ipsa ciuiliter cōuersantibus. sed ēt ſm spēm. quoniā in specie dñt que vni prope congruūt: ⁊ que domui: ⁊ que ciuitati. hec Eustratius. Item pz 3° ex diuersitate finiū. ratio enim formalis ⁊ specifica in moralibus sumit̃ ex fine. ut pz ex 2° huius. ⁊ ideo ex relatiōe ad diuersos fines ſm spēm diuersificantur hitus ſm spēm. sed ma⁹ est ꝙ bonū propriū vnius ꝙ est finis prudentie monostice. ⁊ bonū domus ⁊ bonū ciuitatis dñt specie. ⁊ ideo iste prudētie specie dñt. Itē pz. 4. ex parte difficultatum. nā alia est difficultas ſm spēm ad dirigendū bonū vnius. ⁊ alia ad dirigendū bonū domus ⁊ alia ad dirigendū bonū ciuitatis. Multi. n. sciunt seipsos bene regere: qui nesciunt regere domū vel ciuitatē. Sed cōtra hoc est vna difficultas. qz ſm diuersitatē prudentie videt̃ diuersificari virtutes morales. Si igit̃ sint tres spēs prudētie: oz ꝙ sint tres virtutes morales eis corrñdentes qđ falsū ē. ⁊ ꝫ experientiā. naz cū aliquis de vitā monostica transfert̃ ad vitā domesticā: vel ciuilē: vel de statu subiectionis ad statū regiminis assumit alias virtutes illi statui debitas qđ nō est verū. qz in tā breui tpe nullas alias virtutes pōt per exercitiū acquirere. Dicendū ut mihi videt̃. ꝙ ille qui assumitur de statu subiectionis ad statū regiminis aut p̄us habuit inclinationē ad regendū alios ⁊ tunc habuit prius illas virtutes morales qn̄ fuit in statu subiectionis: aut nō habuit prius hi⁹ inclinationē ad presidendū ⁊ regendum ſz dictamē recte rationis. ⁊ tunc non stati cū est i statu regendi habet hi⁹ virtutes morales: nec etiā ad prudentiā. sed ipse expña in statu regendi acquirit per exercitiū virtutes morales suo statui conuenientes. ⁊ etiā prudentiā ad regēdū. videmus. n. manifeste ꝙ qn̄ quidaz p̄ assumunt̃ ad statū regiminis nesciunt regere scđm rectā rationē: qui postmodū per magnū exercitiū acquirunt prudentiā regendi: ⁊ virtutes morales cōuenientes tali statui. Ad auctoritatē ph̄i. qui videtur esse in contrariū est dicēdū ſm ph̄m ibidē ꝙ ad bonū virū pertinet ꝙ possit bn̄ principari ⁊ bene subijci. ⁊ ideo dicit ꝙ eadē est virt⁹ boni viri ⁊ boni principis. nec est necesse ꝙ vir bonus habeat prudentiā monosticā tantū. qz ille qui est in statu subiectōis multotiens hz prudentiā polliticā. lz non vtat̃ ea. vnde in eodē hoīe in quocūq; statu fuerit: possunt esse iste tres prudentie que secundum speciem differunt.

Tractatus tertius libri sexti.

de quibusdā virtutibus adiunctis prudentie continēs duo capitula. primū est de ebulia. 2⁹ ibi (Est autē synesis) est de synesi ⁊ gnomone. Capitulū primū in quo primo ondītur quid nō est ebulia. puta ꝙ nō est scia. qz scia non querit. illa aūt querit cū sit consiliatio quedā: nec eustochia. qz eustochia est velox: ebulia vero non. ⁊ ꝙ est altera a solertia. que est quedā eustochia. ⁊ ꝙ nec est rectitudo scientie vel opiniōis. non scientie eo ꝙ scia hz ex se rectitudinē. nec est rectitudo opinionis eo ꝙ rectitudo opinionis est veritas et ꝙ neq; est opinio vel intellectus. quia ebulia est indeterminata ⁊ incompleta. hec aūt duo determinata ⁊ cōpleta. Deinde ꝙ cum differētie cōsiliationis que est genus ebulie sit bene ⁊ male consiliari ipsa est rectitudo quedam consilij: non tamen omnis rectitudo vt non que mali: sed que boni adeptiua: ⁊ non propter qđ non oportuit: sed so⁹ propter qđ oportuit: ⁊ in mensura tēporis non superflua sed conuenienter: ut sit ebulia rectitudo cōsilij ſm vtile ⁊ cui⁹ oportet: ⁊ ut ⁊ que ⁊ quā do: tandē ꝙ cū sit simpliciter ebulia que dirigit ad finē simpliciter .i. ad felicitatē. quedā autē ad quendā sub felicitate finē. ebulia est itaq; consilij rectitudo:

que secundū conferens ad quendā finem cui⁹ prudentia vera suspicatio est.

Oportet autem assumere de ebulia quid est vtrū scia quedā vel opinio vel eustochia vel aliud qđdam genus. Scia quidem vtiqʒ non est. Non enim querunt de quibus sciunt. ebulia aūt consilia qđdam. consilians autē querit ꝛ ratiocinatur. sed tamē neqʒ eustochia: sine ratione eniʒ ꝛ velox quidē eustochia est. Consiliātur autē multo tēpore ꝛ aiunt operari quideʒ oportere velociter consiliata. consiliari aūt tarde. Adhuc solertia alterū ꝛ ebulia. est autē eustochia quedā sollertia. neqʒ vtiqʒ opinio ebulia neqʒ vna.

Istud est primū capitulū tractat⁹ tertij. de virtutibus adiunctis prudentie in quo đterminat̄ de ebulia ꝛ continet. 4. partes principales. In prima propōit intentionē ꝛ declarat quid nō est ebulia. In secūda ibi (Sed quia qđ male) ostendit quid est genus ebulie. In tertia parte ibi (Neqʒ scie neqʒ opinionis) inuestigat đfiam ebulie. In. 4. parte ibi (Si vtiqʒ prudētia) concludit diffinitionē. In prima igit̄ parte proponit intentionē ꝛ est inquirere quid est ebulia. vt⁹ sit scia vel op. vel eustochia vel in aliquo alio genere (Scia quiđ) deinde đclarat quid non est ebulia: ꝛ ostendit ꝙ ebulia non ē scia neqʒ eustochia neqʒ est opinio. p̊ igitur ostēdit ꝙ ebulia non est scia. ꝛ hec est cōclusio. 26. que probatur sic. habens scientiam non querit de illo cuius sciam habet. vnde scia non est cū inquisitione. sed ebulia cū sit quedā cōsiliatio est cū inquisitione. igitur ebulia non est scia (Sʒ tamē nec eustochia) ꝙ ebulia nō sit eustochia. ꝛ hec est ꝯ̊. 27. que probatur dupli͞r. p̊ sic. eustochia est bona cōiecturatio sine inquisitione rationis ꝛ est velox: qđ prouenit aliquibus ex hoc ꝙ habēt promptū iudiciū inte⁹ vel partis sensitiue ad recte estimandū de aliquo ꝑpter subtilitatē sēsuū ꝛ bonitatē imaginationis ꝛ puritatē organoꝝ sensitiuoꝝ ꝛ ad hoc multū cooperatur expientia. vnde eustochia est sine inquisitione rationis ꝛ est velox. sed ebulia cum sit quedā consiliatio cū inquisitione rationis: ꝛ nō est velox. ꝛ ideo boni consiliatores cōsiliantur in multo tēpore. ut diligenter inquirant oīa q̄ sunt necessaria ad finē intentū. vnde ꝓuerbialiter dicit̄. ꝙ oportet ea que determiata sunt i consilio velociter exequi. sed consiliari tarde. i. diu ꝛ multo tēpore. ꝛ sic patet ꝙ ebulia non est eustochia (Adhuc solertia) 2.̊ probatur ꝯ⁹ sic. si ebulia esset idē qđ eustochia. tunc quicquid continet̄ sub eustochia ꝯtineretur sub ebulia: sed hoc est falsum. qꝛ solertia est quedā species eustochie. qꝛ est bona cōiecturatio circa inuentionē medij: sʒ solertia non cōtinetur sub ebulia. qꝛ ebulia nō est circa finē qui se hʒ in operabilibus sicut me⁹ in illis: non eni est consiliū de fine: ut dictū est. 3.̊ huius. Igitur ebulia non est idē ꝙ eustochia. (Neqʒ vtiqʒ opinio) Similiter ebulia non est idē ꝙ opinio. nulla eni opi. est ebulia. ꝛ hec est ꝯ̊. 28. que probatur eodem mō sicut probatū est de scia. q̄uis eniʒ opinās non sit certus: est tamen determinat⁹ ad vnam partē. ꝛ ex hoc arguit̄ sic. habēs opinioēʒ est determinatus ad vnā partē cōtradictionis quā opinatur esse verā: sed habens ebuliā non est determinatus ad aliquā partē cōtradictionis cū sit consilians ꝛ inquirens. igitur nulla opi. est ebulia. qꝛ omnis op. determinat opinanteʒ ad alterā partē contradictionis ꝛ nulla ebulia determinat. igitur ꝛc̄.

Sed quia g quidē male cōsiliat̄ peccat. qui āt bene recte consiliatur. Mani⁹ q̄ sit rectitudo quedā ebulia est

Hec est 2a pars in qua ostendit quid ē genus ebule. ꝛ intendit ꝙ rectitudo est genus ebule. vnde probat ꝙ ebulia est quedā rectitudo. ꝛ hec est ꝯ̊. 29. que probatur sic. nullus recte cōsiliatur nisi per quandā rectitudinem sed per ebuliā homo recte consiliatur. igit̄ ebulia est quedā rectitudo. maioꝛ patet de se. ꝛ minoꝛ declaratur per hoc ꝙ ille qui male cōsiliatur dicit̄ peccare in cōsiliando. qui autē bene cōsiliatur recte consiliatur: ꝛ per ebuliā homo bene cōsiliatur. ergo per ebuliā homo recte cōsiliatur. manifestum est igitur ꝙ ebulia ē quedam rectitudo.

Neqʒ scientie neqʒ opinionis. Scientie quideʒ .n. non est rectitudo nʒ ēt pccm̄: opinionis aūt rectitudo veritas. Simul aūt ꝛ determinatū est iam oē cuius opio est. sed tamē neqʒ sine ratione ebulia: a mente ḡ deficit: ipsa. n. nequaq̄ʒ enunciatio: ꝛ eni opinio nō questio sed enūciatio quedā iā. Consilians āt siue bene siue male cōsilietur: querit aliquid ꝛ ratiocinatur. sed rectitudo quedā est ebulia consilij: propter qđ consiliū querendū primū quid ꝛ circa qd. Qꝛ āt rectitudo multipliciter manifestū: qm̄ non oīs. Incontinens eni ꝛ prauus ꝙ ꝓponit videre ex ratiocinatione adipiscetur. Quare recte erit cōsilians: magnū āt malum assumens. Uidetur aūt bonū qđdam bene cōsiliari. talis. n. rectitudo cōsilij ebulia que boni acceptiua: sʒ est ꝛ hoc falso sillo sortiri: ꝛ qđ quidē opʒ facere sortiri: per qđ aūt non: sed falsum mediū terminū esse. qꝛ neqʒ ipsa equali͞r ebulia: s̄m quāʒ qđ oportet adipiscit̄: nō quidē per qđ oportuit Adhuc. n. multū tēpus cōsiliantē sortiri. hunc āt velociter. igit̄ nʒ illa aliquali͞r ebulia: sed rectitudo que s̄m vtile: ꝛ cuius oʒ: ꝛ vt: ꝛ quādo. Adhuc est simpliciter bene cōsiliari ꝛ ad quēdam finem: ea quidē vtiqʒ simpl͞r que ad fineʒ quiđ simpl͞r dirigēs. quedā āt q̄ ad quēdā finē.

HEc est.3.ps in qua inuestigat' diffias ebu-
lie ostendendo c' ebulia est rectitudo. ⁊ pri
mo ostdit q ebulie no sit rectitudo scie nec opi-
nionis. q ebulia no sit rectitudo scie.probat.⁊
hec est 3°.30.q pbat sic.illud n videt indigere re
ctitudine q rectificet.in quo n 3tingit ee pecm
sz i scia n 3tigit ee pecz cu sit nccioz.igt ebulia
non e rectitudo scie (Opiniones aute) ostdit q
ebulia non e rectitudo opinionis.⁊ hec 3°.31.q
probatur dupli.p sic.q in opinione pot ee fal-
sitas.io op.indiget aliqua rectitudine. sed re-
ctitudo opinionis est veritas.sicut pecm eius
est falsitas.ex hoc arguitur sic: c' est alia recti-
tudo q ebulia: eius rectitudo non est ebulia.
sed opinionis est alia rectitudo q ebulia.s. ve-
ritas.igitur ⁊c. vnde rectitudo opinionis non
est bonitas sed veritas.io ebulia que denomi-
natur a bonitate non est rectitudo opinionis.
(Similr at) 2°.probatur sic.omne illud de quo
est op.iam e determinatu q ad opinatioz.lz
no sit determiatum q ad veritate.sed illud de
quo e ebulia non e determinatuz q ebulium
vl bniterm ebulia.q ebulia non est sine rone
inquirente.igitur ⁊c. vnde ebulia no est enun-
ciatio alicuius rei.sed inquisicio.e3rio at opio.
no est inquisitio: sed queda enunciatio rei opina
te.opinans eni dicit vez ee qd opinatur:sed il-
le qui cosiliatur siue bene siue male adhuc q-
rit ⁊ ratiocinatur ⁊ nundu enunciat ita esse vel
no esse.⁊ ita ebulia no est rectitudo opinionis.
(Sed rectitudo queda) hec est 2a particula
tertie partis in qua ostdit cui' rectitudo e ebu
lia.⁊ concludit ex predictis q ebulia est recti-
tudo cosilij.⁊ hec est 3°.32.que sequitur ex pre-
dictis sic.ebulia est rectitudo scie vel opinio is
vel cosilij.⁊ nec est rectitudo scie vel opinionis.
igitur est rectitudo cosilij.⁊ lo ad perfecta noci
tia ebulie oz inquirere quid sit consiliu ⁊ circa
quid.⁊ hec determiata sunt in.3.b'. (Qd aute
rectitudo) hec est.3. particula in qua ostendit
qualis rectitudo sit ebulia.⁊ circa hec ponit.4.
coditiones ebulie.⁊ p dicit q rectitudo dicitur
multipliciter. vno mo proprie. alio mo meta-
phorice. pprie dicit rectitudo in bonis.sed me
taphorice ⁊ 2 similitudine dicit in malis. ut si
dicamus q aliquis est recte fur. ⁊ sic dicimus
q no ois rectitudo 3silij est ebulia. ⁊ hoc pba-
tur. ⁊ hec est 3°.33.que probatur sic.hoc nome
ebulia significat bene consiliari ad deueniendu
ad aliqué bonu fine: sed non omnis rectitudo
cosilij ad bonu fine.igitur no ois rectitudo co
silij est ebulia. minor pbatur. na prauus ⁊ inco
tinens quz per rocinatione sua ⁊ cosiliu inueit
illud qd intendit cognoscere.ut cu inuenit via
per qua possit pecm perpetrare. ⁊ tunc d recte
cosiliari.q inuenit me' qd recte ducit euz ad
malu fine intentu.⁊ ita pz minor.s.q non ois
rectitudo cosilij est ad bonu fine.q aliqua est
que recte ducit ad fine malu. hec igitur e vna
coditio ebulie.s.q est rectitudo respectu finis
boni.est.n.ebulia rectitudo 3silij boni adepti-
ua.sm Licon.ebulia dicit ab eu q est bonum
⁊ bule consiliu. (Sed est hic) 2a conditio est
q ebulia est adeptiua finis boni per via bona
per qua oz. Ad c' intc' est sciendu q sicut in
speculatiuis aliqn coclulditur 3°. vera per fm
mediu ita in operationibus qnq perueni ad
fine bonu per mala via.⁊ hoc est qd dicit q ali
quando cotingit sortiri bonu quasi falso sillo.
ita.s.q aliquis cosiliando perueniat ad illud
qd oz facere: sed per qd non oz ut cu aliquis fu
rat ut subueniat pauperi ⁊ hoc est ac si aliquis
ad vera coclusione assumeret aliquod me' fal
sum.lz enim finis in intentione sit principium
⁊ medius terius via executionis qua inquirit
cosiliator finis se hz sicut 3°. ⁊ illud qd est ad fi
ne sicut prin' ⁊ me'. Sic igitur cuz contingat
deuenire ad bonu fine per me' malum: ⁊ p qd
non oz no est ebulia que totaliter sonat i bonu
sed oz qd sit rectitudo consilij 2z q aliquis adi
piscitur qd oportet. (Adhuc aute multum te
pus) tertia codicio ebulie est q sit in tepore 2z
qd oportet.contingit enim quadoq q aliq ni-
mis multu tepus ponunt in consilio ita q labi-
tur oportunitas exequendi.cotingit etiaz qnz
q aliqui nimis velociter ⁊ precipitater cosilia
tur. vnde nec sm hoc tepus nec sm illud est ve
ra ebulia. sed vera ebulia est rectitudo consi-
lij circa illud qd est vtile ad fine bonu sm moz
⁊ tepus qd opz. (Adhuc est simpliciter) qrta
conditio ebulie est q sit rectitudo cosilij ad fi-
ne coem totius vite humane.contingit eniz q
aliquis bene cosilietur simpliciter ad fine toci
us vite.⁊ contingit q aliquis bene cosilieт ad
aliqué fine particularé. vn ebulia simpliciter
est que dirigit consi' ad fine comune totius vi
te humáe.illa at rectitudo que dirigit ad qué-
da finem particularem non est ebulia simplici
ter.sed est ebulia quedam.

Si vtiqz prudentium bene consiliari
eubulia erit vtiqz rectitudo
que scdm conferens ad quendam finem cuius
prudentia vera suspicatio est.

HEc est.4.pars principalis in qua ex pre-
dictis cocluditur diffinitio ebulie.⁊ dic
q si prudetiu sit oio bene consiliari.ebulia sim
pliciter est rectitudo consilij in ordine ad illuz
finem circa quem veram estimationem habet
prudentia simpliciter dicta vel simpliciter pru
dens: ⁊ hic est finis comunis totius vite huma
ne.ex omnibus que dicta sunt potest intelligi
diffinitio ebulie talis.Ebulia est rectitudo co-
silij ad finem bonum simpliciter per vias con-
gruas ⁊ tempore conueniéti. ⁊ hec est coclusio
.34.patet eius probatio per probationes par-
tium eius prius positas.

Capitulum 2[m] tractatus tertij in quo determinat de synesi: que ē rectitudo iudicij. quid ipsa ē & q̄ nō totalr̄ est idē scie vel opinioni nec alicui vni sciarū. qz nō est de eisdē de quibus aliqua illarū. sed est de dubitabilibus & consiliabilibus: & propter hoc ē circa eadē circa que ē prudētia: non tn̄ est idē cū ea. qz prudentia est preceptiua. synesis autē indicatiua opatōis prudentie q̄ synesis neq̄ ē habere nz sumere prudentiā. qz habere eā simul est cū ea. sumere āt prius synesis vero posterior est ea. & de gnomone q̄ est & quid est. s. epyiches iudicium rectū s. directiuū iudicij recti s̄m legē: & q̄ omnes p̄dicti habitus in idē tendunt. s. gnomon synesis prudentia & inte⁹. & q̄ sunt singulariū & q̄ intellect⁹ est principiorū tā scibiliū q̄ operabiliū & hic est speculatiu⁹. hic āt practic⁹ qui est singularium contingentium.

Est autem et synesis & asynesis s̄m q̄s dicim⁹ synetos & asynetos neq̄ totalr̄ idē scie vel opinioni. Oēs eni erunt syneti nz aliqua vna eaz que s̄z partē sciarum. puta medicinalis. de sanis. n. vtiq̄ erit geometrica circa magnitudines. Neq̄ eni de semper entibus & imobilibus synesis est: nz de factis quicūq̄. sed de quib⁹ dubitabit vtiq̄ aliquis & consiliabit. propter qd̄ circa eadē quidem prudentie est. Non est āt idē synesis & prudentia. prudentia quidē. n. preceptiua est. quid enī opz agere vel non finis ipsius est. synesis āt indicatiua soliī. Idē. n. synesis & eusynesia. & ēt syneti & eusyneti. Est āt nz habere prudentiam nz sumere synesis. sed quēadmodum discenti dicitur synienai. quādo vtitur scia: sic i vti opinione: in iudicare de his de quibus prudentia alio dicente & iudicare bn̄. eu enim ei qd̄ est bn̄ idē. & hinc venit nomē synesis s̄m quā eusyneti ex ea que est in discere. Dicimus. n. discere synienai multotiens.

Istud ē cap⁹ 2[m] tractatus tertij in quo ph̄s determinat de synesi & gnomone: & de ꝯpatiōe istarū virtutū ad inuicē & ad prudentiā: & continet tres partes principales. In prima determinat de synesi. In s̄a ibi (vocata āt gnomōe) determinatur de gnomone. In tertia ibi (Sūt āt oēs) ꝯparantur predicte virtutes ad inuicē & ad prudentiā. prima pars continet. 2. particulas. In prima ꝯpat synesim ad sciām & op. In secunda ibi (ꝓp qd̄) ꝯpat synesim prudentie. In pria igr̄ particula dicit p̄ q̄ synesis s̄m quā dicim⁹ aliquos synetos. i. sensatos: & cōtrariū eius qd̄ est asynesis s̄m quā dicim⁹ aliquos asynetos. i. insensatos: qd̄ non ē totalr̄ idē q̄ scia vel op. vn̄ probat duo. pri⁹ ē q̄ synesis non ē idē q̄ scia vl̄ opinio sic q̄ synesis & hoc disiunctū scia vel op. nō sunt cōuertibilr̄ idem. 2°. pbat q̄ nulla scia ē synesis. p̄ igitur probat q̄ synesis nō est idem q̄ scia vel op. & hec ꝯ°. 35. que probatur ducēdo ad incōueniens si detur oppo⁹ sic. nullus homo ē qui non habeat aliquā sciam vel opiniōē. Si igitur synesis esset idē q̄ scia vel op. sequeref q̄ omnes homies haberent synesim. & p cōsequens omnes homies eēnt sensati. qd̄ ē incōueniens & manifeste falsū (Neq̄ aliqua vna) probatur q̄ nulla scia est synesis. & hec ē ꝯ°. 36. que probatur sic. qz si aliqua vna sciarum esset de illo de quo est illa scia. vnde potest sic argui qd̄ n̄ ē de eodē de q̄ ē aliq̄ sciaz n̄ ē aliq̄ sciaz: sed synesis nō ē de eodē de quo ē aliqua sciaz ergo non ē aliqua sciarum. & per ꝯn̄s nulla scia est synesis. maior pz & minor declaratur quasi inductiue. synesis nō est de illo de quo est medicina. quia sic esset de sano & egro. nec est de illo de quo ē geometria. qz geometria ē circa magnitudines de quibus non ē synesis: nec ē synesis de his de quibus ē scia naturalis. nec est de semper entibus de quibus ē metaph̄ica: nec ē de factis alicubi: sed ē de dubitabilibus de quibus ē consiliū. & sic pz de quo est synesis. qz est de dubitabilibus de quibus cōstituatur aliquid (propter qd̄ circa eadē) hec ē s̄a particula p̄me partis in qua ꝯpat synesim prudentie. & primo compat synesim & prudentiā ad inuicē s̄m conuenientiā. 2°. s̄m drām. cōueniunt. n. synesis & prudentia in hoc q̄ sunt circa ꝯsiliabilia. sed synesis & prudentia drn̄t. & hec est cōclusio. 37. que probatur sic. virtutes habentes operationes dn̄tes drn̄t. sed synesis & prudentia habēt diuersas operatōes. igitur &c. probō minoria. naz prudentia ē preceptiua quid oportet agere. sed synesis & etiā eusynesia ē so⁹ indicatiua. similiter synesi & eusynesi s̄t indicatiui. Intelligendū q̄ synesis est so⁹ indicatiua. s̄z prudentia non so⁹ est indicatiua: sed est etiā preceptiua cū hoc drn̄t synesis & prudentia. Intelligendū etiā q̄ per dictum ph̄i prius & per dc̄m eiusdē hic. est ma⁹ q̄ prudentie sunt tres operationes. nā prudentia est cōsiliatiua & indicatiua ut pz ex precedentibus. & prudentia ē preceptiua ut pz per ph̄m hic. & ita sunt tres operationes prudētie. s. cōsiliari iudicare & precipere. Intelligendū ē q̄ in speculatiuis in quibus n̄ est actio est so⁹ duplex opus rationis. s. inuenire inquirendo: & de inuentis iudicare. & hec sūt duo opera rōis speculatiue. sed rōnis practice sunt tria opera. s. inquisitio per consiliū que ꝑtinet ad ebuliā. & iudiciū de consiliatis qd̄ ꝑtinet ad synesiz. illi enī dicuntur syneti. i. sensati. qui possunt bn̄ iudicare de agendis: nec sistit ratio practica hic. sed vlterius procedit ad agēdū. & ideo requiritur 3⁹ opus. quasi finale & cōpleniuū. s. precipere q̄ procedatur ad actū. vn̄ consiliū seu inquisitio ordinatur ad iudiciū. & iudiciū ordinatur ad preceptū. (Est autē neq̄ habere prudentiā) probato q̄ synesis n̄ ē

prudentia probatur ꝙ synesis nec est hr̄e prudē-tiā nec est idē ꝙ sūere.i.acquirere prudentiā: sed synesis ꝯsistit in vsu. verbi grā. discere i greco qđ est quidā vsus scie dr̄ synienai: qr̄ sciens vtitur scīs sicut synienai. dicit̄ i vti operatione practica.s.in iudicare de quib⁹ est prudētia a: exr̄ite discere z alio iudicare bene. eu.n.in greco idē est ꝙ bene. vn̄ hoc nomē synesis f̄z ꝙ dicunt aliqui esyneti. est igitur sensus ꝙ syniene in greco significat aliquē vsum alicui⁹ hr̄t⁹ itelligibil̄: q̄ vsus n̄ so⁹ ē discere. s̄z ēt iudicare z synesis f̄ ꝙ nē loqmur vēit a syniene qđ ē iudicare. nō ꝙ syniene i greco duo significat.s. discere si-ue docere z iudicare z synesis d̄ qua loquimur venit a symene qđ est iudicare: z non a syniene qđ est discere. z ex hoc ipsius synesis est iudica-re de operibus prudentie. pbatur ꝯ⁹intenca.s. ꝙ synesis nō est habere prudentiā nec sumere .i. acquirere prudentiā. z hec est ꝯ⁹3s. que pba-tur sic. habere prudentiā simul est cū pruden-tia z sumere prudentiā est prius q̄ȝ prudentia. sed synesis est posterior q̄ȝ prudentia. ḡ synesis nec est habere prudentiā nec est sumere prudē-tiā: qr̄ synesis est posterior vtroq̄ȝ. ordine ꝯstru-ctionē f̄ Lycon̄. sic. Sinesis nec est habere pru-dentiā nec sumere: s̄z quēadmodū quis docēs vtitur scīa in docendo. discere ipsius discipuli illud docere dicitur syniene. sic in vn̄ opō ne iu-dicare de e⁹ prudentia est alio.i. prudente do-cente hoc est precipiente hi⁹ iudicare bn̄. vnde multotiens dicim⁹ discerē.i. docere qđ est vti scīa syniene. z multotiens dicimus syniene bn̄ iudicare. z sic accipitur synesis in proposito f̄z qđ est rectitudo seu bonitas iudicij.

Uocata autē gnome s̄c͂dȝ quā eugnomenas z habere dimus gnomen epyichi-des est iudiciū rectū. Signū aūt. epyichis enim maxime dimus esse signomenicū. z epyiches habere circa quedā signomē. signome aūt est iudicatiuus epyiches. recta āt veri.

Hec est .z. pars principalis h⁹ ca. in q̄ de-terminatur de quadā virtute adiuncta prudentie que vocatur gnome. f̄ quā eugnomo-nes.i. bene s̄niantes: z habere gnome.i. attinge-re ad rectā s̄niaȝ. vnde gnome nihil aliud est q̄ȝ rectū iudiciū e⁹ qđ est obiectuȝ epyichie. vnde gnome ē ei⁹dē bene iudicatiu⁹ ad qđ epyichia inclinat. z iō gnome est habitus in rōe coniun-ctus prudentie: sed epyichia est habitus inclia-tiu⁹ ad operandū ea que per gnome iudicant̄. z iō epyichia est in appetitu z cōiungit̄ iustitie qr̄.n. legis lator non pōt oīa particularia p̄ui-dere eo ꝙ sunt infinita. z infinitis modis vari-abilia. oȝ legē in vl̄i traditā in aliquib⁹ casibus deficere: z rectū iudiciū in talibus fit per virtu-tē que dicitur gnome: que est recte iudicatiua de his in quibus deficit. vnde obiectū gnome est casus singularis in quo lex vl̄r tradita pec-cauit. vnde idē est obiectuȝ ipsius epyichie et ipsius gnome. sed gnome est virtus bn̄ cogno-scitiua illius obiecti: z epyichia est virtus incli-natiua ad operanduȝ illud qđ gnome iudicat operandū. vn de sicut synesis importat rectuȝ iudiciū circa ea que in plurib⁹ contingunt. ita gnome importat rectū iudiciū circa directionē iustitie legalis bene iudicando de his in quib⁹ lex positiua deficit. vn̄ gnome est recte iudica-tiuū circa obiectū epyichie. z hi⁹ signū est ꝙ ho-minem qui est epyiches maxime dicimus esse signomenicū per quandā clementiā tēperantē s̄niam z illud ꝙ est epyiches dicit̄ habere signo-men.s. quādā tēperantiā s̄nie. ēt ipsa virtus q̄ dicit̄ signomi est recte iudicatiua el⁹ ꝙ ē epyi-ches z in hoc ē recta ꝙ verū iudicat. vn̄ breui-ter gnomi nō est aliud q̄ȝ rectitudo iudicij cir-ca obiectum epyichie.

Sunt autem omnes isti habitus rationabilit̄ in idē tendentes. dicim⁹ .n. gnomē z synesim z prudentiā z intellectum in eodē inferentes gnomen habere z inte⁹. iō z prudentes z synetos. oēs .n. potentie he extre-moꝝ sunt z singulariū z in qui ꝙ iudicatiuus est de quibus prudens synetus z eugnomū vel signomū. epyichia.n. cōis bonoꝝ oiuȝ s̄ri eo ꝙ ad alteꝝ. s̄t āt singl̄ariū z extrēoꝝ oiuȝ opera-bilia. etenim prudentē oȝ cognoscere ipsa z sy-nesis z gnomē circa operabilia. hec aūt extrēa z intellectus extremoꝝ in vtroq̄ȝ. etenim p̄mo-rum terminoꝝ z extremoꝝ intellectus est z n̄ ratio. hic quidē f̄m demonstrationes imobili-um terminoꝝ z primoꝝ. hic āt in practicis ex-tremi z cōtingentis z alteri⁹ propōnis. princi-pia.n. eius qđ est cuius gratia ipse. ex singula-ribus enim vl̄e. hoꝝ igitur oportet habere sen-sum: hic aūt est intellectus propter qđ z natu-ralis videntur esse hec. z natura sapiens quidē nullus. gnomen aūt habet z synesim z intelle-ctum. Signū aūt quoniā z etatibus existima-mus sequi. z h̄ aliqua etas intellectū habere z gnomen vt natura causa existente. propter qđ z principiū z finis intellectus. ex his enim de-monstrationes z de his. Quare oportet attēde-re expertoꝝ z seniorū vel prudentiū in demon-strabilibus enunciationibus z opinionib⁹ non minus demonstrationū. propter habere enim experientiā visuū vident principia. Quid quidē igitur est prudētia z sapientia z circa que vtra-q̄ȝ est existens. z quoniā alterius anime parti-cule virtus vtraq̄ȝ dictum est.

Hec est tertia pars principalis in qua cō-pat omnes predictos habitus ad inuicē z continet duas particulas. In prima ponit cō-uenientiaȝ inter habitus predictos z illam cō-uenientiam probat. In s̄a ibi (propter qđ z p̄n

cipium) concludit ex dictis quedã correlaria. Dicit igit̃ primo ꝙ oẽs dicti habitus.s.gnome synesis inteꝰ ⁊ prudentia in idẽ tendunt ⁊ eisdem attribuunt̃. qꝛ oĩa predicta que vocat potentias: qꝛ sunt principia actõnũ sũt singlariũ. qꝛ in operationibꝰ sunt sicut extrema ut supradictũ est de prudentia (Et in eodẽ) qδ probat ꝙ synesis ⁊ gnome sunt extremoꝝ singulariũ ⁊ hec est ꝯ.39. que ꝓbatur dupl̃r.ꝑ sic. Synesͤ ⁊ gnome sicut synẽticus ⁊ eugnome.i. bñ sententiãs vel signomo.i. tẽperanter sniant̃ ẽ iudicatiuꝰ de illis de quibꝰ prudens precipit.ea.n. que sunt epyiebie de quibus est gnome pñt se habere coĩter ad oĩa bona humana quoꝝ est prudentia inq̃ꝰ vnũqδq; hoꝝ se hꝫ ad alterũ. qδ est de rõe iustitie.epyiebes.n.est quoddã iustũ ut dictũ est in.5.hꝰ. vnde arguit̃ sic. Synesͤ ⁊ gnome sunt de illis de quibꝰ prudens p̃cipit: sed prudens precipit de operabilibus que sunt singularia ⁊ extrema. igit̃ synesis ⁊ gnome sũt singulariũ extremoꝝ vel circa singl̃aria extrema. (Inteꝰ ⁊ extremoꝝ) ꝓbat idẽ de intellectu.s.ꝙ inteꝰ est extremoꝝ. ⁊ hec est ꝯ.40. que ꝓbatur sic. Inteꝰ quidã speculatiuus ⁊ quidã practicus: ⁊ vterq; inteꝰ est extremoꝝ. nã inteꝰ speculatiuus qui est prioꝝ principioꝝ ĩmobiliũ. qꝛ eoꝝ cognitio ab hoĩe remoueri non põt. qui ꝓcedit in demõstrando a principijs imobilibus ad conclusionẽ incipit a p̃mis teris: qui per sensum cognoscunt̃. principia.n. cognoscimus inq̃ꝰ terios cognoscimꝰ. iteꝰ igitur speculatiuus est extremoꝝ: ⁊ hoc põt intelligi. vl̃ qꝛ est principioꝝ indemõstrabiliũ que sunt extrema cõplexa in ꝓcessu demõstratiuo. vel qꝛ intellectus incipit a cognitione sensitiua que soꝰ cognoscit singularia que sunt extrema. ⁊ ita intellectus speculatiuus est extremoꝝ qꝛ incipit a sensu qui cognoscit singularia que sũt extrema. Intellectus ẽt practicus est singulariũ contingentiũ que sunt extrema ⁊ sunt alterius ꝓpõnis silli practici.s.minoris ⁊ nõ maioris q̃ ẽ vl̃is in sill̃o practico. Intellectus practicus ꝓcedit a singularibus ad pricipia. ⁊ procedit ad ea tanq̃ ad illud cuius cã. hoc est tanq̃ ad cãz finalẽ. hñt enim modũ cause finalis ex hoc ꝙ cognitio singulariũ ordinatur ad cognitionem primoꝝ principioꝝ cõplexoꝝ. ⁊ singularia habent rationẽ principioꝝ. qꝛ ex singularibus accipitur vl̃e. ⁊ hec singularia cognoscunt̃ per sẽsum. non solũ per sensum exteriorẽ: sed per sensum interiorẽ. ⁊ in sensus vocatur intellectus: qui ẽ circa singularia. quẽ phs.3ᵒ. de anima vocat intellectũ passiuũ qui est corruptibilis. sic igitur pꝫ ꝙ intellectus est extremoꝝ: qꝛ tã intellectus speculatiuus q̃ practicus est extrẽorum. aliter tamen ⁊ aliter. qꝛ intellectus speculatiuus est extremoꝝ que sunt principia indemõstrabilia que cognoscunt̃ per cognitionem terminoꝝ. ⁊ intellectus practicus est extrẽoꝝ ut singulariũ contingentiũ. (propter qδ ⁊ naturalia) 2ᵒ. probat conclusionẽ per signum. qꝛ enim predicti habitus sunt circa singularia oꝫ ꝙ cognoscant̃ per virtutes sensitiuas que operantur per organa corporalia. ⁊ propter h̃ hiꝰ habitus vident̃ esse a natura. non ꝙ totaliter sint a natura: sed qꝛ ex naturali dispõne corporis aliqui sunt prompti ⁊ apti ad hos actus ita ꝙ per modicã experientiã cõplentur in eis. qδ nõ accidit circa habitus intellectuales qui sũt circa vl̃ia. Nullus.n. dicitur geometer vel methaphicus ꝫm naturaꝫ q̃uis aliqui sint magis apti q̃ alij ad istas sciãs. sed hoc est ꝫm dispositionẽ remotã: non ꝫ dispõnem propinquã ꝫm quã aliqui dicũtur habere gnomonẽ vel synesim ⁊ intellectũ passiuũ: quẽ dicimus esse circa singularia. vñ hoc est signũ ꝙ synesis ⁊ gnome sunt extremoꝝ singulariũ. qꝛ virtutes intellectuales que consequũtur dispõnem naturaliũ corpoꝝ sũt singulariũ. synesͤ ⁊ gnome sequant̃ dispõeꝫ nalẽ corpoꝝ. igr̃ ⁊c̃. mior ꝓbat̃ p̃ qδdã signũ qδ est ꝙ nos estimamꝰ ꝙ consequuntur etates hominũ ꝫm quas trãsmutat̃ dispositio naturalis corpoꝝ. est enim aliqua etas ut etas sensibilis que propter quietẽ a transmutationibus corporalibus habet hiꝰ intellectũ ẽt gnomen. quasi sit natura causa hoꝝ. (Propter qδ ⁊ principiũ.) hec est ꝫa particula.3.partis in q̃ concludit duo correlaria ex predictis. priꝰ est ꝙ intellectus qui est bene discretiuus singulariũ in practicis non solũ se habet sicut pricipꝰ sed sicut ꝯ. vnde intellectꝰ in practicis ẽ p̃nꝰ ⁊ finis: ⁊ illud est primũ correlariũ ⁊ est ꝯ.41. ⁊ intelligit̃ sic. ꝙ in practicis singulare intellectum est principiũ ⁊ etiã finis. que probat̃ sic. In sill̃o practico ꝫm quẽ rõ mouet ad agendũ oportet ꝙ minor propõ sit singularis. ⁊ ita singulare est prinꝰ. oportet etiã ꝙ ꝯ sit singularis qꝛ minor est singularis. ⁊ ideo oportet ꝙ ꝯ sit singularia. ⁊ hoc pꝫ etiã. qꝛ ꝯ est de singulari operabili: ⁊ sic ꝯ est finis silli practici. ⁊ ita in practici intellectus.i. singulare intellectuꝫ est principiũ ⁊ finis. Intelligendũ. ꝙ non est sic in speculatiuis. nã in speculatiuis demõstrationes procedunt ex principijs quoꝝ est intellectus: sed nõ dantur demõstrationes de eis. sꝫ in practicis demõstrationes dantur ex his.s. singularibus ⁊ dantur de his. hoc est. ꝯ fit ex his. (Quare oꝫ) 2ᵒ correlariũ est ꝙ in practicis opꝫ credere simplicibus enunciationibꝰ expertoꝝ ⁊ senioꝝ ⁊ prudẽtum. ⁊ hec est ꝯ.42. q̃ probatur sic. Oportet credere simplicibus enũciationibus. indemonstrabilibus.i. quamuis non demonstrentur eoꝝ qui habent rectuꝫ iudiciũ de operabilibus ⁊ vident principia operabiliũ. qꝛ principia sunt certiora ꝯclusionibꝰ. sed experti senes ⁊ prudentes hñt rectũ iudici

um de operabilibus ⁊ vident principia opati-
onū. igitur ⁊c. maior pꝫ. ⁊ minor declarat̄. naꝫ
intellectus qui est principioꝝ operabiliū cōse-
quitur experientiā ⁊ etates ⁊ perficit̄ per pru-
dentiā. ⁊ iō experti senes ⁊ prudentes habent
rectū iudiciū de operabilibꝰ ⁊ vident ṗncipia
operabiliū. Intelligendū est ꝙ sicut in specu-
lationibus ad intellectū absolutū in vlibꝰ per
tinet iudiciū de primis principiis ⁊ ad rōeꝫ p-
tinet discursus qui est a principiis ad cōclusi-
ones: ita i singularibꝰ vis cogitatiua que ħ vo
catur intellectus ad quē dicit pertinere prudē
tiā synesim ⁊ gnome habet absolutū iudicium
de singularibus operabilibꝰ. sed rō particula-
ris est ꝑm quē fit discursus ab vno in aliud ad
rationē particularē ꝑm ꝙ discursus ab vno in
aliud pertinet ebulia quā pħs non enumerat
ħ cū aliis (Qđ quidē igit̄ prudentia) recapitu-
lat. et patꝫ. Dubium est vtꝰ ebulia ⁊ synesis
sint virtutes distincte a prudentia. videtur ꝙ
non. q̄z que hn̄t eandem operationē non sīt vir-
tutes distincte: sed operatio ebulie est bn̄ consi
liari ⁊ operatio synesis est bene iudicare. sed il
le sunt operationes prudentie. q̄z ad prudētiā
pertinet bene consiliari bene iudicare bene p-
cipere. igitur ⁊c. Ad illud dicunt quidā. ꝙ sīt
virtutes distincte. q̄z hn̄t operationes princi-
pales distinctas. Nā principalis operatio pru
dentie est bene precipere. ⁊ operatio ebulie est
bene consiliari. ⁊ operatio synesis est recte iudi
care ⁊ iste operationes sunt diuerse. ⁊ per ħ pꝫ
ad rationē in contrariū. q̄z operationes princi
pales istaꝝ virtutum sunt diuerse. sed tunc est
dubiū. ex quo oēs iste tres operationes sīt ope-
rationes prudentie non videt̄ ꝙ oporteat ali-
as virtutes ponere preter istas operationes cū
sola prudentia sufficiat. pp̄ ħ posset dici ꝙ ebu
lia ⁊ synesis non sunt virtutes: sed sunt rectitu
dines operationū prudentie ut pħs videt̄ vel-
le. vel posset probabilr̄ dici ꝙ sunt partes sub-
iectiue prudentie: sic ꝙ prudentia est genꝰ sub-
alternū continens sub se vnā virtutē que ē be-
ne consiliatiua circa ea que sunt ad finē. ⁊ hec
vocatur ebulia. ⁊ aliā que est bene iudicatiua
de preconsiliatis: ⁊ tertiā que est bene precepti
ua ad exequēdū ea que iudicata sunt. ⁊ hec re-
tinet sibi nomen cōe prudentie: q̄z enim nō hꝫ
nomen propriū. ideo sibi appropriatur nomen
cōe. ⁊ sic hoc nomen prudentia est nomē equi-
uocū. q̄z vno modo nomē generis cōis ad has
tres virtutes. s. ad consiliatiuā iudicatiuam et
preceptiuā. ⁊ alio modo est nomē speciei signi-
ficans precise virtutē preceptiuā. ⁊ q̄z huic vir
tuti nō est nomē propriū impositū. ideo appro
priatur sibi nomē prudentie in vna significati-
one. ꝑm ꝙ accipitur prudentia stricte pro vna
specie tantū: ⁊ eodē modo de gnome. s. ꝙ ipsa ē
pars subiectiua prudentie: ⁊ si querat̄ vtꝝ iste
virtutes. s. ebulia synesis ⁊c. sint virtutes na-
turales vel acquisite: videt̄ mihi esse dicendū:
ꝙ sunt naturales q̄ntum ad eaꝝ inchoationē:
sed q̄ntum ad eaꝝ icōpletaꝫ perfectionem sunt
acquisite per exercitium studiū ⁊ expientiā.

Ractatus quartus

de vtilitate virtutū intellectualium ⁊
cōnexione prudentie cū virtutibꝰ moralibus:
⁊ ēt de cōnexione virtutū moraliū ad inuicem
cōtinens duo capitula. priꝰ est de vtilitate sa-
pientie ⁊ prudentie: ⁊ de cōnexione prudentie
cū virtutibus moralibus. eo ꝙ nō pōt eē sine
eis. Capꝰ 2ꝰ ibi (Intelligendū rursus) determi
nat de connexione virtutuꝫ moraliū cū prudē
tia ita ꝙ sine prudētia non potest esse virtꝰ mo
ral. Et ēt de cōnexiōe v̄tutū moraliū inter se.
Capꝰ priꝰ in quo dubitatur: vtꝰ sapia ⁊ prudē
tia sint ad aliquid vtiles: ⁊ videtur ꝙ sapiētia
ad nihil sit vtilis. eo ꝙ nō est circa contingētia
ex quibus homo fit felix. prudentia aūt lꝫ sic
circa talia videt̄ superflua. q̄z agimꝰ bona ab
habitibus factis a nobis consuetudine tanq̄
natura. ideo nō est opus scire ea sicut nec medi
cinale ut sani simus. deinde dubitatur. que ca-
rū sit principalior. vtꝰ sapia vel prudentia. p-
pter hoc. n. ꝙ prudentia est preceptiua videt̄
eē principalior. soluit priꝰ dubiū ꝓ vtrasq̄ꝫ eē ꝑ
se eligibiles: eo ꝙ sunt virtutes. lꝫ nihil ab ipis
fieret. 2ᵒ respondet vtrasq̄ꝫ facere ad felicita-
tē: vt existes partes ipsius: nō ut medicinales
ad sanitatē: sed ut sanitas opera sana. 3ᵒ ꝓ pru
dentiā dirigere ad rectā intentionē quā facit
virtus. deinde qualr̄ virtuosis necessaria est
prudentia. ⁊ ꝙ est quedā virtus naturalis. s.
dinostica que est adinuentiua conferentiū ad
finē. que postea cū intentione bona fit pruden
tia. cū autem mala fit astutia.

Ubitabit aūt vtiq̄ꝫ

aliquis de ipsis quid vtiles sunt. sapia
quidē enim nihil speculatur ex quibus erit fe-
lix homo. neq̄ꝫ vnius. n. est generatiōis. prudē
tia āt hoc idē habet: sed cuius gratia opus est
ipsa. Siquidē prudentia quiđ est que circa iu-
sta ⁊ pulchra ⁊ bona homini. hec āt sūt que bo-
ni est viri operari. Nihil āt magis operatiui: i
eo qđ est scire ipsa sumus. siquidē habitus vir
tutes sūt: quēadmodū neq̄ꝫ sana neq̄ꝫ bene ha
bentia quecūq̄ꝫ nō in eo qđ est facere: sed in eo
qđ ab habitu esse dr̄. nihil enim magis opera
tiui in eo qđ est habere medicinalē ⁊ exercita-
tiuā sumus. Si āt nō ꝑ hoꝝ gratia prudentem
ponendū: sed enim qđ est fieri exn̄tibus studi-
osis nihil vtiq̄ꝫ erit vtilis. Adhuc aūt neq̄ꝫ non
habentibus. nihil enī differret ipsos habere vl̄
aliis hn̄tibus persuaderi sufficienter ꝙ hanc
nobis quēadmodū circa sanitatē. volentes. n.

sani esse tñ non discimus medicinalez. Adhuc ãt inconueniens esse vtriqꝫ videbitur si deterior sapia existens. principalior ipsa erit faciens eni principatur ⁊ precipit circa singulū. de his sit dicendū. nunc ãt dubitatū est de ipsis solū.

Istud est pri⁹ ca⁹ tractatus quarti in quo arguit̃ de vtilitate sapie ⁊ prudentie: ⁊ de cõnexione prudentie cū virtutib⁹ moralibus: ⁊ ptinet tres partes pñcipales. In prima mouet tres dubitatiões circa vtilitatē sapie ⁊ prudētie ⁊ circa eaꝝ principalitatē. In sc̃a ibi (Primū quidē igit̃) soluit dubitationes inductas. In .3. ibi (De eo autē qđ ē) determiat de cõnexiōe prudētie cū virtutib⁹ moralib⁹. Pria ps est inquisitiua seu dubitatiua ĩ qua mouentur .3. dubitatões: ⁊ ptinet duas pticulas. In pria mouet duas dubitatiões. In secunda ibi (Adhuc icõueniēs) mouet vnā dubitatõez. Pria ē vt⁹ sapia ⁊ prudentia sint ad aliquid vtiles. ⁊ hec cõtinet duas cõclusiones. ⁊ p arguit̃ probando. ꝙ sapia ad nihil est vtilis. qꝛ quicquid est vtile in rebus humanis valet ad felicitatez que est vltim⁹ finis humane vite: sed sapia cuz sit de primis principiis entiū nõ est hi⁹. qꝛ non speculat̃ aliqd eoꝝ p q̃ hõ fit felix. cuiusmõi sũt operationes virtutū: quaꝝ nullam considerat sapia. (Prudentia ãt psequit̃ dubitationem q̃⁹ ad prudentiã. ꝙ nõ sit nccīa seu vtilis hõi quis sit ꝯsideratiua operationū humanaꝝ ex quibus hõ fit felix. qꝛ prudentia solū est consideratiua operationū bonaꝝ ex quib⁹ hõ fit felix: sed per hoc ꝙ hõ cõsiderat ⁊ cognoscit operationes virtuosas nõ opꝫ ꝙ operet̃ eas. non .n. est aliquis operatiuus eoꝝ que sunt fm aliquē habitū ex eo ꝙ hꝫ habitū ad ea sicut patꝫ. nã ex eo ꝙ aliquis hꝫ sciam medicinalē vel exercitatiuã nõ est magis operatiuus eoꝝ que ptinēt ad hoīem sanū. medicus enim exñs eger hñs tñ sciam de sanitate non põt pp hoc opari sicut sanus. nec per ꝯñs operari opera sani. igr̃ eodē modo ex hoc ꝙ aliquis hꝫ nisi notitiã de virtutibus ⁊ de operationib⁹ fm virtutez. qđ fit per prudentiã. nõ est pp hoc magis operatiuus operationū virtuosaꝝ. ⁊ per ꝯñs prudentia cū so⁹ sit cognitiua ⁊ nõ operatiua: non videt̃ eẽ vtilis hõi ad ꝯsidum finez. qꝛ per solas operationes virtutū quas nõ operat̃ prudentia põt hõ deuenire ad finē vltimū. (Si autē non hoꝝ gr̃a) excludit quandã rñsionez. posꝫ enim aliquis dicere ꝙ prudentia est nccīa hõi ad hoc ꝙ fiat virtuosus: sed qñ factus est virtuosus nõ indiget prudētia ad hoc ꝙ operetur opera virtutis. verbi gratia. Ars. n. medicine ē nccīa ⁊ vtilis ad hoc ꝙ hõ fiat sanus postq̃ fuerit eger: sed postq̃ hõ habuerit sanitatē ñ indiget arte medicine ad hoc ꝙ operet̃ opera sanitatis. s. talia opera qualia operatur sanus: et eodez mõ hõ indiget prudentia ad hoc ꝙ fiat virtuosus: sed qñ factus est virtuosus non indiget prudentia. Istã rõz concludit phs pbando ꝙ prudentiã nõ est fo⁹ vtilis ad fieri virtuosum: ⁊ hec est ꝯ° 43. que pbatur dupli̅r. p̃ qꝛ fz hoc qñ hoies eẽnt studiosi ⁊ virtuosi ad nihil esset eis vtilis prudentia: qđ ē ma⁹ inconueniens. (Adhuc ãt) z° pbat̃ per hoc ꝙ prudentia nõ est vtilis nõ hñib⁹ virtutē ad fieri virtuosum. qꝛ nihil dr̃t ad hoc ꝙ aliqui fiant virtuosi vt⁹ ipsi hẽant prudentiã vel ꝙ persuadeant̃ ab aliis qui hñt prudentiã. sicut pꝫ circa sanitatē: cū. n. volumus fieri sani non pp hoc opꝫ adiscere artez medicine. sed sufficit nobis vti cõsilio medicoꝝ. g̃ pari rõe ad hoc ꝙ efficiamur virtuosi non oꝫ ꝙ ipsi hẽamus prudẽtiã sed sufficit ꝙ a prudentib⁹ instruamur. vnde põt sic rõ deduci ad probandū: ꝙ non oꝫ cū eẽ prudentē qui dꝫ fieri virtuosus. qꝛ non opꝫ eũ eẽ prudentē ad hoc ꝙ fiat virtuosus qui p̃t psuasione alterius hñtis prudentiã fieri virtuosus. sed hõ põt fieri virtuosus persuasiõe alterius hñtis prudentiã vt pꝫ per sile de eo qui dꝫ fieri sanus quē nõ opꝫ habere nec adiscere artē medicine: ad hoc ꝙ fiat sanus. sed sufficit ꝙ persuadeat̃ ab aliquo hñte artez medicine. igit̃ ⁊c. (Adhuc ⁊ incõueniens) h̃ ponit̃ tertia pticula prime partis in qua mouet dubitatõz circa p̃ncipalitatē sapie ⁊ prudētie. ⁊ est que illaꝝ virtutum sit p̃ncipalior. s. vt⁹ sapia vl̃ prudentia sit principalior. videt̃. n. p supri⁹ dc̃a: ꝙ prudentia sit deterior ⁊ inferior dignitate q̃ꝫ sapia: ⁊ tñ videt̃ fm rõez ꝙ prudentia sit p̃ncipalior. qꝛ prudentia operat̃ ⁊ precipit. hꝫ enim sub se pollitica cū pollitica sit quedaz prudentia ⁊ pollitica preordinat quasdaz disciplinas quas debitū est eẽ in ciuitatibus ⁊ quales opꝫ vnūquēq̃ꝫ adiscere ⁊ vsqꝫ quo. ⁊ sic videt̃ prudentia precipere ⁊ principari sapie. qꝛ incõueniens videt̃ ꝙ deterior principet̃ meliori. de his igit̃ que tacta sunt est dicendū. nunc autez tacta sunt per modum dubitationis.

Primum quidez igitur

dicim⁹ qꝛ fz seipsas nccīũ eligibiles ipsas esse virtutes quid existes vtrasqꝫ vtriusqꝫ pticuler ⁊ si nõ faciũt nihil neutra ipsaꝝ. deinde ⁊ faciunt quidē nõ vt medicinalis sũt sanitatē sed vt sanitas sic sapia felicitatē. ps. n. exñs totius v̄tutis in haberi facit ẽt operari felicē. Adhuc op⁹ pficit ⁊ fz prudentiã ⁊ moralē virtutē. virtus quid. n. intentionē facit rectã. Prudentia ãt que ad hanc. Quare ãt pticule aie nõ ē virtus talis. s. nutritiue. nihil eniz in ipsa operari vel non operari.

Hec est fa ps p̃ncipalis h⁹ capituli in qua soluit dubitatiõz q̃ est de vtilitate sapie ⁊ prudētie. alia. n. dubitatio q̃ est de ꝯpatione sapie ⁊ prudētie in p̃eminentia soluet̃ in caplo

sequēti. Ista pars cōtinat. 2. particulas. In pͥma soluit dubitationē cōiter q̄ꝫ ad prudētiã ⁊ sapiam sil. In 2a ibi (Adhuc opꝰ perficit) soluit dubitationē spālr q̄ꝫ ad prudentiā. In prima igit ꝑticula soluit dubitatioꝫ q̄ꝫ ad prudētiā ⁊ sapiam sil. ⁊ ꝓponit duas solutiões. pma ↄsistit in intereptione istiꝰ ↄñe. ꝑ sapiam ⁊ prudentiā hō nihil operat ad felicitatē. igit sapia ⁊ prudentia sunt inutiles. hec. n. ↄña a ō valet. q2 ⁊ si neutra eaꝝ hēret aliquā operatioꝫ: tñ essent s3 se eligibiles: cuꝫ sint ꝟtutes ꝑficientes vtrāqꝫ partē aie rōnalis. s. ptē scientificā ⁊ ptē rōciatinā siue inteꝰ speculatiuū ⁊ practicū nūc ē t vnicuiqꝫ. est eligibilis sua perfectio. vñ pōt h poni ↄ°. 44. que ē ꝙ sapia ⁊ prudentia essent eligibiles ⁊ si nullā opationē haberēt. q̄ ꝓbat sic. Ois ꝑfectio partis rōnalis ē eligibilis eiꝰ est ꝑfectio: sed sapia ⁊ prudētia cēnt ꝑfectiões ꝑtiū aie rōnalis. ⁊ si nullā operationē hñt. igr sapia ⁊ prudētia cēnt eligibiles ⁊ si nullā operationē hñt. (Deinde ⁊ faciunt) 2a respōsio est ēt ꝑ interēptionē. cū. n. dr ꝙ sapia ⁊ prudentia nihil faciunt ad felicitatē istud interimit. nec est exꝰ cōueniens qd̄ inducebat. non. n. hꝰ se hñt sapia ⁊ prudentia ad felicitatē sicut ars medicine ad sanitatē vel ad opera sana: sed sic sanitas ad opera sana. Intelligendū ꝙ ars medicine facit sanitatē sicut quoddā opꝰ exterius operatū: sed sanitas facit opera sana. que nō sunt nisi vsus ipsiꝰ habitꝰ sanitati. felicitas aūt nō est opꝰ exteriꝰ operatū. sed ē operatio ꝓcedēs ab habitu ꝟtutis. vñ felicitas nō ē qdā extrinsecū a sapia tū sapia sit quedā ps ꝟtutis cōis. vñ ex h ꝙ aliquis h3 sapiam ⁊ operat s3 eā est felix. Intelligendū ēt. ꝙ opꝰ sanitatis ē duplex. qdam intrinsecū: qd̄. s. est in eodē subō cū sanitate: cꝰ ē digerere cibum: currere ut currit sanus: ⁊ sic de alijs. ⁊ qddam est opus extrinsecū sanitatis ut aliquod opꝰ vel artificiū exterius operatū sm ꝙ est natū fieri ab hoie sano. cū igit dicit phs ꝙ sapia se habet ad felicitatē sicut sanitas ad opera sana. debet hoc intelligi de operibus intrinsecis sanitatis ⁊ non de operibus extrinsecis. (Adhuc opus perficitur) hec est 2a particula secūde partis principalis. in qua soluit dubitationem specialr q̄ꝫtum ad prudentiā. ⁊ fuit hec dubitatō ꝙ ex quo prudētia est soꝰ virtuti cognitia: soꝰ facit cognoscere virtutes: ⁊ non facit operari sm virtutē: ⁊ ita videtur ēē inutilis. q2 operatio sm virtutē nō est cognoscere. ⁊ sic est inutilis homini q̄tū ad consecutionē finis hois. s. felicitatis que consistit in operatione virtutis. Istud motiuum soluit Aris. per interēptionē huius assumpti. s. ꝙ per prudentiā non simus operati operū virtutis. istud est fīm. quoniā opus virtutis perficitur sm vtraqꝫ. s. sm prudentiā ⁊ sm moralem virtutē ⁊ hoc declarat. s. ꝙ operatio virtutis perficitur sm prudentiā ⁊ sm moralē virtutē ⁊ h declarat. s. ꝙ operatio virtutis perficitur sm prudentiam ⁊ secundū moralem virtutem ⁊ hec est cōclusio. 45. que probatur sic. Ad perfectā operationē virtutis moralis requirūtur duo. s. ꝙ homo habeat rectā intentionē de fine ⁊ ꝙ bene se habeat circa ea que sunt ad finem. s. inquirendo indicando ⁊ precipiēdo circa ea que sunt ad finē. sed per virtutē moralē homo habet recta intentionē de fine. q2 virtus moralis inclinat in debitū finē. ⁊ per prudentiā homo bene se habet circa ea que sunt ad finē. q2 prudentia est bene consiliatiua indicatiua ⁊ ꝓceptiua eoꝝ que sunt ad finē. igitur operatio virtutis perficitur sm prudentiā que perficit partē rationalē per essentiā ⁊ per virtutē moralē que perficit partē rationalē per participationē. alterius aūt particule aīe irrationalis. s. nutritiue nō est virtus. q2 in ipsa nō est operari ⁊ nō operari: hoc est in potestate eius libera nō est operari ⁊ non operari. ⁊ h potest poni cōclusio. 46. ꝙ partis nutritiue aīe non est virtus. probatur per hoc ꝙ in eius potestate non est operari ⁊ nō operari. Dubitatur h circa dicta phi. primo ꝙ non videtur ꝙ virtus moral faciat rectam intentionē de fine. q2 virtus moralis nō est virtus cognitiua: sed intentio est actus virtutis cognitiue sicut ⁊ estimatio. Cōfirmatur q2 virtus moralis soꝰ facit appetere cū sit in appetitu: sed nihil appetitur nisi cognitū igitur si virtus moralis inclinet appetitum ad appetendū finē. oportet ꝙ presupponat aliq̄ uirtutē cognitiuā que cognoscat finē ⁊ ista erit prudentia. igit prudentia non est soꝰ eoꝝ que sunt ad finē. q2 videt prestituere finē appetitui

Dicendū ꝙ q2 finis h3 rōꝫ principij in agibilibus sm via speculationis. qm̄ ꝓ speculamur finē. deinde inquirimꝰ media per que possumꝰ attingere finē. iō sicut in speculationibus sunt quedā ꝓncipia cōia quibꝰ inteꝰ imediate assentit ut de quolꝫ ēē vel nō ēē. ⁊ quedā sunt principia spālia que ex primis ꝓncipijs deducūtur: ita in agibilibꝰ sunt quidā fines in quos volūtas ad simplicē apprehensionē inteꝰ speculatiui naturalr inclinat: ut ꝙ operandū est sm rectā rōꝫ. ⁊ ꝙ nulli nocēdū est sine cā. ⁊ alij sūt fines spāles deducti ex istis finibꝰ cōibus. sicut ꝙ fortiter est bellandū propter bonū cōe. ⁊ ꝙ cōcupiscentijs est resistendū. Fines cōmunes prestituuntur per rōꝫ naturalē. s. per intellēm speculatiuū naturalr cognoscentē hiꝰ fines cōmunes: sed q2 fines spāles accipiunt ut quedā cōclusiones deducte ex primis finibꝰ naturaliter volitis. iō prudentia in materijs spālibꝰ fines spāles appetitui determiat ⁊ prestituit: ⁊ ēt inuenit media ad talē finē ↄsequendū ⁊ determiat appetitū ad appetitū hiꝰ per que pōt deueniri ad finē prestitutū. Per hoc p3 ad

dubiũ. primo cũ dicitur ꝙ virtus moralis nõ est cognitiua concedo: sed ex hoc nõ sequitur: ꝙ non causat intentionẽ vel estimationem de fine. nam aliquis actus appetitus est causa cognitionis ⁊ iudicij. ⁊ etiã aliqñ iudiciũ ⁊ cognitio partis apprehẽsiue est causa desiderij appetitus. nã amor ⁊ odiũ peruertunt iudicium. et qualis est vnusquisq̃ ſm habitũ moralẽ talis finis sibi videtur. Et ad confirmationẽ dico ꝙ appetere finẽ presupponit cognitionẽ. ⁊ prestitutionẽ finis: ⁊ finis cõis in quẽ volũtas naturaliter inclinatur cognoscitur ab ĩtellectu speculatiuo qui naturaliter hi⁹ fines cognoscit et prestituit. Sed fines speciales cognoscũtur ab intellectu practico per habitũ prudentie ut dictũ est. ⁊ ita potest dici ꝙ prudentia non so⁹ est eoꝝ que sunt ad finẽ: sed est respectu finis specialis prestituens finẽ ⁊ etiã dirigens oĩa que sunt ad finẽ respectu finis. sed virtus moralis so⁹ est respectu finis specialis: sed non est eorũ que sunt ad finẽ. respectu vo finis gñalis ⁊ cõis non est virtus moralis sed so⁹ ratõ naturalis.

Deeoãt quod est nihil

eẽ magis operatiuos pp prudentiã bonoꝝ ⁊ iustoꝝ paꝝ superi⁹ incipiendũ sumentes prin⁹ħ. quẽadmodũ. n. iusta dicim⁹ operantes q̃sdam nequaq̃ iustos eẽ. puta a legib⁹ ordinata facientes vel nolentes vel propter ignorantiã vel propter alterũ quidez ⁊ nõ propter ipsa: q̃uis operanṫ quidẽ qđ oportet ⁊ quecunq̃ oꝫ studiosum. sic ut veꝝ esse qualiter habentẽ operari singula velut sit bon⁹. Dico ãt puta ꝑpter electionẽ ⁊ ipsoꝝ gr̃a operatoꝝ. Electionẽ quidẽ igitur rectã facit virtus. quecũq̃ ãt illius gr̃a nata sunt fieri nõ sunt virtutis. sed alteri⁹ potentie. dicendũ ãt scientibus manifesti⁹ de ipsis est vtiq̃ quedã potentia quã vocant dinosticã. hec ãt est talis ut ad suppositã intentionẽ contendentia possit hec operari ⁊ sortiri ipsa. Si quidẽ igitur intentio sit bona laudabilis est. si ãt praua astutia propter qđ ⁊ prudẽtes deinos ⁊ astutos aimus esse: est ãt prudentia non hec potentia sed nõ sine potentia hac. Habitus ãt visui huic fit aĩe non sine virtute ut dictũ est ⁊ est manifestũ. similit. n. operabiliũ prin⁹ habẽtes sunt. qꝛ talis finis ⁊ optim⁹ qualiscũq̃ ens. sit enim sermonis gr̃a qđcũq̃. h ãt nisi bono. si apparet. peruertit. n. malitia ⁊ mẽtiri facit circa practica pricipia. quarema⁹ quomã impossibile prudentez eẽ non entẽ bonum.

Hec est. 3. pars principalis huius capituli qꝛ enĩ in dubitatione dicebatur. ꝙ sine prudentia põt aliquis eẽ ⁊ fieri virtuosus. idõ philosophus intendit hec remouere ostẽdendo cõnexionẽ inter prudentiã ⁊ virtutes morales ⁊ intendit in hac parte pricipaliter probare ꝙ prudentia nõ potest esse sine virtute morali: et hec ẽ ɔ:47. que probatur sic. prudentia nõ potest esse sine electione recta finis: sed recta electio finis non est nisi a virtute morali. igiṫ prudentia nõ est sine virtute morali. maior probatur per hoc ꝙ finis in operabilib⁹ est sicut principiũ in speculabilib⁹. ⁊ iõ sicut in speculabilib⁹ non põt eẽ scĩa si sit error circa principia ita in agibilibus nõ potest esse recta cognitio. nec per ɔñs prudentia si sit error circa finẽ. ⁊ ideo sine recta electione finis non potest esse prudentia que est circa ea que sunt ad finẽ sicut nõ potest esse vera scĩa conclusionũ si sit error circa principia. Et minor declaratur. nã sicut dictum est superius quidã operantur iusta: ⁊ tñ non sunt iusti: sicut cũ operanṫ ⁊ obseruant ea que sunt statuta a lege inuiti vel propter ignorantiã vel propter aliquã aliã cãm ut propter lucrũ ⁊ nõ propter amorẽ operũ iustitie. tales. n. non dñr iusti q̃uis operentur ea que oꝫ eas operari. ⁊ ẽt que oꝫ bonũ viꝝ facere: ⁊ ita est in singuliˢ virtutibus ꝙ oꝫ hoĩez aliqualiṫ operari ad hoc ꝙ sit bonus vel virtuosus. ut. s. operetur ex electione ⁊ ꝙ placeant ei opera virtutis: sed virt⁹ moralis facit electionẽ rectã. s. q̃z⁹ ad intentionez finis. ⁊ sic pꝫ minor. s. ꝙ recta electio finis non est sine virtute morali. Sed qꝛ virtus moralis so⁹ facit electionẽ rectã finis: oꝫ videre quid ẽ illud qđ facit rectã electionẽ eoꝝ que sunt ad finẽ. ⁊ dicit phs ꝙ hoc nõ pertinet ad virtutez moralẽ: sed ad q̃dam aliã potentiã. i. ad qđdã aliud prin⁹ qđ ingeniaṫ ⁊ inuenit vias ducentes ad finẽ ⁊ huiusmõi prin⁹ est necessariũ ad hoc ꝙ homo fiat virtuosus: ⁊ hec potentia seu principiũ vocatur dinostica. s. quedã ingeniositas seu industria ꝑ quã homo potest operari ea que ordinantur ad finẽ quẽ intendit siue finis quẽ intendit sit bonus siue malus: ita dinotica est virtus per q̃z homo potest sortiri. i. consequi finẽ quẽ intendit: ⁊ si intentio sit bona est laudabilis ⁊ sit prudentia: si autem sit praua tunc est astutia que est opposita prudentie. et qꝛ dinotica potest esse ad bonũ finẽ ⁊ ad malũ: ideo tam prudentes q̃z astutos dicimus eẽ dinos. (Est autẽ prudentia) prudentia addit ſ͂ hanc potentiaz. qꝛ dicitur dinotica nec est oĩo idem cũ hac potentia. non tamẽ potest eẽ sine ea. sed dinotica potest eẽ sine prudentia. quia prudentia nõ est sine virtute morali que se habet semper ad bonũ. qꝛ virtus moralis est respectu finis boni: qđ est principiũ ĩ operabilib⁹ Sicut enim illi speculatiui habent sua principia ita illi practici habent principia. s. fines vt ꝙ talis finis sit bonũ ⁊ optimũ qualiscunq̃ finis sit ille propter quẽ aliquis operatur. verbi gratia tẽperato optimũ ⁊ quasi principium est attingere me⁹ in concupiscentijs tactus: sꝫ ꝙ hoc sit optimũ non apparet nisi virtuoso et bono qui habet rectã estimationem de fine. cũ

virtus moralis faciat rectaȝ estimationē finis Sed alys.s.malis non apparet illud optimuȝ qđ vere est optimū qđ patet per hoc ꝙ malitia oppoīta virtuti morali ꝑuertit iudiciū ratioīs ⁊ mentiri facit circa fines qui sūt pricipia pratica sicut intemperato videtur ꝙ optimuȝ sit sequi cōcupiscentias.et ideo non post recte sillogizare de operabilibus.cū igitur ad prudentem pertinet recte sillogizare de operabilibus manifestum est ꝙ impossibile est illuȝ prudentem qui non est virtuosus. sicut imposibile est illum esse scientem qui errat circa principia demōstrationis .et sic patet cōclusio pricipalis.s. ꝙ prudentia non potest esse sine virtute morali. Hic dubitatur an dinotica possit fieri prudentia.dicendum ꝙ non.quia vna res non potest fieri alia ut declarabitur octauo hui⁹.vna tamen res potest fieri sub alia .vnde dinotica que est ingeniositas naturalis potest fieri sub prudentia.quia dinoticus potest fieri prudēs sicut musicum potest fieri album.Et si dicatur ꝙ Ari.primo phicorum admittit istum modū loquēdi.B fit H.sciẽ iste modus loquēdi est verus.dico vbi nomen concretū sequitur hoc verbuȝ fit:siue sit concretū subāle.siue accidentale ibi admittitur talis modus loquendi vt iste fit albus iste fit homo.Sed vbi terius singularis simplex sequitur hoc verbum fit.nunquaȝ secundū naturā nec secundū virtutē sermonis est talis modus loquendi verus ut for.fit flo. nisi quis velit dicere ꝙ sorte nō existente.hec ē falsa.sor.est sor.si enim hec sit falsa. tunc aliqñ fuit hec vera.sor.fit sor.⁊ tamen sm veritatem hec est necessaria.sortes est sortes.⁊ grandis error est dicere contrarium.

Capitulū secunduȝ

tractatus quarti libri.6. in quo ostenditur ꝙ virtus moralis non ē; sine prudentia. ad qđ assumit ꝙ sicut dinotes se habet ad prudentiam:ita naturalis virtus ad principalem quas duas virtutes esse ostēdit ex cōmuni opinione ⁊ exemplo. ⁊ per pueros ⁊ bestias.habere naturales habitus sine intellectu nociuos. sicut motus est nociuus corpori forti sine visu. cuȝ intellectu esse econtrario hoc superueniente naturali virtuti ⁊ in habitu verso est virtus principalis. ⁊ sicut in parte opinatiua sūt due species.s.dinotes ⁊ prudentia:sic in morali.i.in parte in qua est virtus moralis sunt due virtutes vna naturalis ⁊ alia principalis ⁊ virtus principalis non est sine prudentia. ⁊ ideo socrates dixit omnes virtutes prudentiaȝ esse sed in hoc ꝙ dixit virtutem moralē prudentiā esse.male dixit.sed in hoc ꝙ dixit virtutē moralem non esse sine prudentia.bene dixit.⁊ propter hoc patet.ꝙ virtus moralis ⁊ prudentia se ad inuicem consequūtur. ⁊ per hoc soluitur ratio dicens virtutes ab inuicem separi.quoniam hoc verū est de naturalibus solum. non āt de virtutibus principalibus que omnes consequūtur prudentiaȝ.⁊ sine prudentia ⁊ virtute non fit electio recta.cum virtus respiciat finē prudētia āt q̄ ad finē constituat.tandē ꝙ prudentia non ea principalior sapientia.qr non est melioris particule nȝ precipit illi:sed de illa.

Ntendendum vti

ꝗ rursus ⁊ de virtute. ⁊ enim virtus similiter habet ut prudentia ad dinoticā.non ideȝ quidē:simile autē sic ⁊ naturalis virtus ⁊ principalem.omnibus enī videtur singulos moꝝ existere natura aliqualiter.⁊ enim iusti ⁊ temperati ⁊ fortes ⁊ alia habemus confestī a natiuitate. sed tamen querimus alterū quidē principaliter bonum esse ⁊ talia ꝓ modū alteꝝ existere. ⁊ enim pueris ⁊ bestys naturales existunt habitus;sed sine intellectu nociui videntur existentes. verūtamen tantū videtur videri.quoniam quēadmodum corpori forti sine visione moto. accidit fali fortius propter non habere visum:sic ⁊ hic. Si autēȝ accipiat intellectum in operari differt. Habitus autem similis existens.tunc erit proprie virtus.Quare quēadmoduȝ in opinatiuo due sunt species dinotes ⁊ prudentia.sic in morali due sunt.hec quideȝ virtus naturalis.hec autem principalis ⁊ harum principalis non fit sine prudentia. ꝑpter qđ aiunt omnes virtutes prudentias esse. Et socrates sic quidē recte querebat.sic autēȝ peccabat.quoniā quideȝ enim prudentias estimabat esse omnes virtutes peccabat.quoniaȝ autem non sine prudentia bene dicebat. Signuȝ autem ⁊ enim nunc omnes quando diffiniunt virtutem opponunt habitum dicentes ⁊ ad q̄ est secundū rectā rationē.recta autē que secūdū prudentiam. videntur vtiqȝ diuīare aliqualiter omnes.quoniā talis habitus virtus ē que secundū prudentiā. Oportet autem parū trāscendere. Non enim so⁹ qui secundū rectaȝ rationem:sed qui cū recta ratione habitus virt⁹ est. Recta autem de talibus ratio prudentia. Socrates quidē igitur rationes virtutes estimabat esse.scias enim esse omnes.nos autē cū ratione. Manifestum igitur ex dictis quoniā non possibile bonuȝ esse principaliter sine prudentia.neqȝ prudentem sine morali virtute.

Istud est secundū capitulū tractatus quarti in quo cū prius ostensum sit. ꝙ prudentia non potest esse sine virtute morali. ostendit ꝙ virtus moralis non potest esse sine prudētia nec vna virtus moralis sine alia. ⁊ continet. 3.

partes principales. In prima ostenditur ꝙ vir-
tus moralis non est sine prudentia. In secūda
ibi (Sed ratio sic dissoluetur) soluitur quedaʒ
dubitatio circa connexionē ⁊ separationem vir-
tutū moralium. In .3. ibi (Sed tamen neqꝫ) sol
uit dubitationē in precedenti capitulo motaʒ
de cōparatione sapientie ⁊ prudentie ꝑ preemi
nētiam ⁊ dignitatem. Prima pars continet .3.
particulas. In prima ostendit propositū per ra
tionē. In .2a ibi (propter qđ aūt omnes) ostēdit
propositū per dicta aliorum. In .3. ibi (Mani-
festum igitur ex predictis) concludit principa
le intentū. In prima igitur particula primo p-
ponit intentionē .d. ꝙ qꝛ dictū est ꝙ prudentia
non potest esse sine virtute morali. est rursus i-
telligendū de virtute morali .s. an possit esse sine
prudentia (Est aūt dinotica) ⁊ ad ostendenduʒ
propositū primo narrat. ꝙ sicut se habet pru-
dentia ad dinoticā .s. ꝙ illa non sunt idem. sed
habent aliquod simile inquantū vtraqꝫ adiue
nit vias conuenientes ad finē intentum. ita in
appetitu est quedam virtus naturalis que ita
se habet ad virtutē principalem que est virtus
moralis sicut dinotica se habet ad prudentiā.
ꝙ autē sit aliqua virtus naturalis que presup
ponitur virtuti morali apparet per hoc ꝙ sin-
guli mores virtutū ⁊ vitiorū videntur aliqua-
liter inexistere naturaliter aliquibus homib⁹.
quidam enim homines statim a sua natiuitate
videntur iusti vel temperati vel fortes propter
naturalē dispositionē qua inclinantur ad ope-
rationem virtutis: sed virtutes naturales non
sunt virtutes principales que principaliter sūt
bone. ⁊ hoc probat. ⁊ hec est conclusio .48. que
probatur dupliciter. primo sic. virtutes princi
pales non insunt pueris nec bestiis: ut patʒ ex
primo ⁊ 2° huius. sed virtutes naturales insūt
pueris ⁊ bestiis. Aliqui enīʒ pueri naturaliter
inclinantur ad quedam opera virtutum: simi-
liter leo naturaliter est fortis ⁊ liberalis. ⁊ ita
virtutes naturales insunt pueris ⁊ bestiis. igi
tur virtutes naturales non sunt virtutes prin-
cipales. (Sed sine intellectu) secundo pro-
batur conclusio sic. virtutes principales nun-
quā sunt alicui nociue: sed virtutes naturales
sunt quandoqꝫ nociue. ut quando sunt sine di-
s[illegible]cretione. intellectus. igitur ⁊c. Minor declara
tur per exemplum. sicut enim videtur vel vide
ri potest ꝙ in motu corporali: si forte corp⁹ ve-
lociter moueatur absqꝫ visu dirigente. accidit
ꝙ illud quod mouetur formaliter ledatur propter
non habere visum. Ita est in proposito ꝙ si ali-
quis habeat fortem inclinationem ad op⁹ ali-
cuius virtutis moralis. nisi adhibeat discreti-
onem. accidit grauis lesio corpori suo. sicut pa-
tet de eo qui inclinatur ad abstinentiam sine
discretione. ⁊ etiaʒ de eo qui inclinatur ad op⁹
fortitudinis sine discretione (Si autem accipi
at intellectum) ex quo virtutes naturales exi-
stentes sine discretione intellectus si sunt sim-
pliciter virtutes. oportet videre quid requiri-
tur ad hoc ꝙ sint virtutes simpliciter ⁊ princi-
pales. ⁊ dicit philosophus ꝙ si huiusmodi in-
natio naturalis accipiat in operando intellec-
tum ita ꝙ operetur cum discretione intellect⁹
tunc multum differt in operari habitus simil'
existens. hoc ē habitus moralis. qꝛ similis est
habitui naturali. nec multum differt ab habi-
tu naturali. qꝛ tunc esset proprie virtus et po-
test hic poni conclusio .49. .s. ꝙ virtus moralis
non est sine prudentia: que probatur sic. nulla
virtus est virtus moralis nisi sit cum discre-
tione intellectus. qꝛ virtutes sine discretione i-
tellectus insunt bestiis. ⁊ etiam sunt nociue vt
visum est. qđ non contingit virtuti morali: sed
discretio intellectus in operabilibus non est si
ne prudentia. igit' vt⁹ moral' q̄ dr' vt⁹ ꝑncipal' n̄
ē sin̄ prudētia. ⁊ ex his concludit ꝙ sicut in par
te opinatiua .s. in parte anime scientifica sunt
due species virtuti cognitiue .s. dinotica ⁊ pru-
dentia. ita in morali hoc est in parte anime in
qua sunt virtutes morales: sunt due virtutes
hec quidē naturalis: alia autem principalis ⁊
harum virtutum illa que principalis est: non
est simpliciter prudentia. (Propter ꝙ aiunt
omnes) hec est secunda particula prime partis
in qua philosophus probat intentioneʒ per di
cta aliorum .s. ꝙ virtus moralis non est sine pru
dentia. ⁊ primo per dicta antiquorum ut socra
tis ⁊ eorum qui erāt de secta socratis. secundo
per dicta eorum qui erant tempore Ari. primo
igitur ponit dictum socratis: deinde narrat in
quo socrates bene dixit ⁊ in quo male. dicit igi
tur primo ꝙ propter ꝑdictā affirmitatē vtuti
moralis ad prudentiam dixerunt socratici oēs
virtutes morales esse prudentias ⁊ Socrates
⁊ sui sequaces vno modo recte dicebant. alio
modo peccabant. Nam in hoc peccabant ꝙ di-
xerunt omnes virtutes esse prudentias. sed in
hoc ꝙ dixerunt virtutes morales non esse sine
prudentia: bene dixerunt. vnde probatur pro-
positum per dictum socratis. quia socrates di-
xit virtutes morales non esse sine prudentia
quoniam si virtus moralis sit prudentia mani
festum est ꝙ non est sine prudentia. (Signū
autem ⁊ enim) secundo probatur propositum
per dictum aliorum qui erant tempore Aristo.
qui dixerunt diffiniendo virtutem moralem
ꝙ est habitus secundum rectam rationem. re-
cta autem ratio est illa que est ꝑm prudentiaʒ
⁊ ita ꝙ omnes isti sic diffinientes: ⁊ si non disti
cte determinent videntur tamē aliqualiter di-
uinare siue coniectare. ꝙ virtus est talis ha-
bitus qui est secundum prudentiam: ⁊ ita ha-
bent dicere ꝙ virtus moralis non est sine pru-
dentia. (Oportet autem) sed isti in aliquo defi-
ciunt. ⁊ ideo oportet transcendere dictum eoꝝ
aliquid addendo. Non enim solum habet vir-

tus moralis ꝙ ſit ſecundum rationem rectam quia ſic poſſet eſſe aliquis virtuoſus moraliter abſ& hoc ꝙ haberet prudentiam. per hoc ſcilicet ꝙ eſſet inſtructus per ratõnem ⁊ per prudẽtiam alterius. et ideo oportet dicere ꝙ virtus moralis eſt habitus cum ratione recta: que ratio eſt prudentia. vnde oportet ꝙ virtus moralis ⁊ prudentia ſint in eodem homine. ⁊ ſic virtus moral' nõ ſolũ eſt ſ̃ prudẽtiã: ſ; ẽ cũ prudẽtia ſic igr̃ ſocrates nimis poſuit q2 poſuit tãtã affinitatẽ iter vtutes morales ⁊ prudẽtiã ꝙ vtutes morales idẽ ſunt ꝙ prudẽtia. Alij võ minus dixerunt ꝙ̃ oportet. ponentes virtutes morales ſolum eſſe ſecundum rationez cum hoc non ſufficiat ad rationez virtutis: ſed tamẽ hoc requiritur ꝙ ſit cum ratione. Ariſtote. autem tenuit medium ſcilicet ꝙ virtutes morales ſunt ſecũdum rationem ⁊ etiam cum ratione. (Manifeſtum igitur ex predictis) hec eſt tertia particula in qua concludit principale intentum dicẽs manifeſtum eſt ex dictis ſcilicet ꝙ non eſt poſſibile aliquem eſſe bonuz principaliter. ideſt ſecundum virtutem moralem ſine prudentia ne& eſſe prudentem ſine virtute morali.

Sed et ratio ſic diſſol

uetur qua diſputat quis. quoniam ſeparantur ab inuicem virtutes. Non. n. idẽ optime natus ad omnes: quare hanc quidem ſcluit. Hanc autem nequaquez aſſumens erit. hec enim ſecundum quidem morales virtutes contingit. ſecũdum quas autez ſimpliciter dicitur bonus nõ contingit. ſiml' eniz prudentie vni exiſtenti oẽs inerunt. manifeſtum autez quãuis ſi non eſſet practica: quoniam indigeret vti& ipſa propter particule virtutem eſſe: et quoniaz non erit electio recta ſine prudentia ne& ſine virtute. hec quidem enim finem. hec autem que ad finez facit operari.

Hec eſt ſecunda pars principalis huius capituli. in qua philoſophus ſoluit vnam dubitationem circa connexionem et ſeparationem virtutũ moralium. et primo ponit dubitationem. ſecundo ſoluit eam. dubitatio eſt iſta. Utrum virtutes morales poſſint ab inuicez ſeparari. ita ꝙ vna virtus moralis poſſit haberi ſine alia. ⁊ videtur ꝙ ſic. quia non idem homo eſt optime diſpoſitus ad omnes virtutes: ſed alius ad liberalitatem alius ad temperantiaz ⁊ ſic de alijs vnuſquiſ& autem de facili perducitur ad illud ad quod naturaliter inclinatur ⁊ de difficili aliquis conſequitur illud quod eſt contra inclinationem nature ſue. igitur vt videtur hõ qui eſt naturaliter diſpoſitus ad vnã virtutem ⁊ non ad aliam. ſciuit. hoc eſt aſſecutus eſt hanc virtutẽ ad quã naturaliter eſt diſpoſitus. ⁊ illam ad quã non eſt naturaliter diſpoſitus non eſt aſſecutus ⁊ loco eius qđ eſt eſſe aſſecutus: dicit ſciuit. quia loquitur ſcđm ſocraticos qui ponebant virtutes eſſe ſciẽtias (Hec enim) ſoluit iſtam dubitationem dicens ꝙ illud quod dictum eſt: eſt verum ſecundum naturales vtutes. ſ. ꝙ aliquis poteſt habere vnã virtutem naturalem non habendo aliam ⁊ ſecundum virtutes ſecundum quas aliquis dicitur bonus ſimpliciter non ꝯcludit: ⁊ h̃ q2 nulla earum ſcilicet virtutum moraliũ poteſt haberi ſine prudentia nec prudentia ſine eis. ⁊ poteſt h̃ poni concluſio. ſo. ſ. ꝙ quicũ& hab; vnã virtutem moralem habet omnes virtutes morales. que probat' ſic. Quicun& habet prudentiam habet omnes virtutes morales. ſed quicun& habet vnam virtutem moralem h; prudentiam. igitur quicun& habet vnã vtutẽ moralem hab; omnes virtutes morales. de iſta ratione innuit maiorem dicens ꝙ prudentie vni hoc eſt ſi prudentia que eſt vna virtus ineſt alicui omnes virtutes morales inerunt eidẽ qualiter autem iſta ratio habeat efficaciam: ⁊ qualiter concluſio ſit vera. videbitur in dubitationibus (Manifeſtum autem) concludit ex predictis quaſi epylogando neceſſitatem prudentie dicens ꝙ manifeſtuz eſt ex predictis ꝙ ſi ſcientia non eſſet operatiua ꝙ adhuc homo indigeret ipſa. propter hoc ꝙ eſt virtus perfectiua cuiuſdam particule anime. et ne& manifeſtuz eſt ꝙ prudentia eſt operatiua. quia electõ directa que requiritur ad operationez virtutis nõ ẽ ſiñ prudẽtia ⁊ vtute morali. q2 virt' moral' ordiat finẽ ⁊ prudẽtia dirigit circa ea q̃ ſũ ad finẽ

Sed tamen neque et

principalis eſt ſapientie. ne& melioris particule. quẽadmodum ne& ſanitatis medicinalis. non enim vtitur ipſa ſed videt qualiter fiat. Ille cuius gratia precipit ſed non illis. Adhuc ſimile ⁊ ſi quis politicã dicat p̃ncipari deos: quia precipit circa oĩa que in ciuitate.

Hec eſt tertia pars p̃ncipalis huius capli. in qua ſoluit dubitationem in precedenti capitulo motam de comparatione ſapientie ⁊ prudentie ſcđm preeminentiam ⁊ dignitatez ⁊ intendit ꝙ prudentia nõ ẽ p̃ncipalior ꝙ̃ ſapientia. ſ; ecõuerſo ſapiã eſt p̃ncipalior ꝙ̃ prudẽtia. ⁊ hoc pbat. ſ. ꝙ prudẽtia nõ ẽ p̃ncipalior ꝙ̃ ſapiã. ⁊ hec eſt ꝯ. ſ. h' libri ⁊ hanc concluſionẽ pbat phs ⁊ etiã rñdet ad rões in ꝯriuz. ſuperi' inductas in capitulo p̃cedenti. concluſio pbatur ſic. Ille hiĩ' q̃ eſt melioris pticule aie ẽ melior ⁊ p̃ncipalior. ſapiã ẽ melioris pticule aie ꝙ̃ prudẽtia. cũ ſapiã ſit in pte ſciẽtifica. ⁊ prudentia in pte rõcinatiua. igr̃ ſapiã eſt melior ⁊ p̃ncipalior ꝙ̃ prudẽtia. cũ igr̃ deteri' non ſit p̃ncipali' meliori p; ꝙ prudẽtia non eſt p̃ncipalior ꝙ̃ ſapientia. Et ad rationem in contrarium ſuperius adductam q̃ dicitur ꝙ prudentia p̃cipit

sapientie illud intermittitur. prudentia enim non precipit sapientie sed precicipit de illa. ꝛ ꝓpter illam qualiter scilicet potest perueniri ad illam. ꝛ ponit duo exempla quorum primum ē ꝙ ars medicie precipit quid debeat fieri ad sanitatem consequendam. non tamen principat̄ sanitati. quia non vtitur sanitate. quod est proprium artis vel scientie principantis scilicet vt vtatur ea precipiendo illi cui principatur: sed ars medicine precipit qualiter fiat sanitas: ita ꝙ precipit propter sanitatem ꝛ non precipit sanitati. Similiter prudētia politica non vtitur sapientia precipiens illi qualiter debet indicare circa res diuinas: sed ꝑcipit ꝓpter illam ordinans qualr̄ homines possunt ad sapientiam ꝑuenire. vnde sicut sanitas est potior ꝙ̄ ars medicine cum sit eius finis: ita sapientia est principalior ꝙ̄ prudentia. Secundum exemplum est ꝙ pollitica precipit de omnibus: que sunt in ciuitate ꝛ ita precipit de his que sunt ad cultum diuinum sicut precipit de his. que pertinent ad studium sapientie. ꝛ quāuis pollitica precipiat de his que ordinantur ad deum. ꝛ ad cultum diuinum. non tamen precipit deo. ꝛ ita prudentia precipit de his que pertinent ad sapientiam ꝛ precipit ꝓpter sapientiam non tam̄ precipit sapientie. ꝛ in hoc finitur sententia. 6. libri. Hic occurrunt dubia. Primuꝫ ē. Utrū virtutes morales sint connexe. ita ꝙ necesse ē ꝙ quicunqꝫ habet vnam virtutem moralem. habet omnes virtutes morales. Uidetur ꝙ sic per philosophum hic. qui ꝓbat hoc ex intentione. Contrarium tamen videtur per hoc ꝙ virt⁹ moralis acquiritur per exercitiuꝫ operationū. circa propriam materiam. sed aliquis potest exercere se in actibus vnius virtutis moralis et non in actibus alterius. verbi gratia. aliquis potest exercere se in actibus liberalitatis etiam si non exerceat se in actibus virtutis fortitudinis: vel temperantie. vnde aliquis pōt esse perfecte liberalis etiam si nunquaꝫ operatus fuerit aliquem actum fortitudinis. igitur in sic exercendo se in actibus vnius virtutis: ꝛ non in actibus alterius virtutis potest perfcē acquirere virtutem vnam non acquirendo aliam. Et confirmatur per hoc ꝙ nullus homo potest simul exercere se in actibus virtutuꝫ oiuꝫ nec operari circa materias omnium virtutum simul. igitur non potest sil acquirere oēs virtutes. ꝛ per cōsequens potest acquirere vnam nō acquirendo aliam. Dicendum. vt mihi videtur ꝙ quelibet virtus moralis est perfectio extrinseca alterius virtutis moralis: ita ꝙ habēs omnes virtutem moralem perfectius ꝛ facili⁹ ꝛ delectabilius potest operari scḋꝫ vnanquāqꝫ virtutem ꝙ̄ si haberet vnam virtutem tantuꝫ verbi gratia. Si aliquis sit temperatus ꝛ cupidus si offerret̄ sibi magna summa pecunie. ad h̄ hoc ꝙ cōmitteret actum intemperantie: vel ꝓpter cupiditatem pecunie cōmitteret actuꝫ intemperantie vel recusaret pecuniam cum minori delectatione ꝛ cuꝫ maiori difficultate ꝙ̄ si haberet virtutem liberalitatis. ꝛ ita virtus liberalitatis facit ꝙ actus temperantie est perfectior ꝛ delectabilior ꝙ̄ esset sine liberalitate. ꝛ ita est de alijs virtutibus. Si enim aliquis habens habituꝫ iusticie esset intemperatus cū minori difficultate actum iusticie propter concupiscentiam suam complendam cuꝫ pulchra muliere ꝙ̄ si esset temperatus. ꝛ ita temperantia perficit iusticiam. ꝛ econuerso. tanqꝫ perfectio extrinseca: quia vna virtus nō est de essentia alterius. ꝛ ita est in oibus alijs virtibus moralibus ꝙ quelibet perficit aliā tanqꝫ perfectō extrinseca. Dico igitur ad dubitationeꝫ ꝙ virtutes morales perfecte cum perfectione intrinseca ꝛ extrinseca sunt connexe: ita ꝙ qui habet vnam perfecte cum perfectione intrinseca ꝛ extrinseca habet omnes. tamen possibile est habe vnam virtutem perfectissimam cum perfectione intrinseca que acquiritur per ꝓprias operationes absqꝫ alijs virtutibus: vt liberalitateꝫ absqꝫ fortitudine ꝛ iusticiā absqꝫ eutrapelia. et sic de alijs. ꝛ hoc sufficienter ꝓbat rō in 2ʳium.

Ad phꝫ dico ꝙ ipse sic intelligit: ꝙ habēs vnā virtutem moralem perfecte cum ꝑfecte intrinseca ꝛ extrinseca habꝫ oēs virtutes. ꝛ hoc probat ratio sua ꝛ non plus. Naꝫ q hꝫ vnā virtutē moralem ꝑfecte cum perfectōe intrinseca ꝛ extrinseca hꝫ prudētiā totaꝫ circa materiā cuiuslibet virtutis moralis. ꝛ omnia talis hꝫ oīa virtutes morales. ideo ꝛc̄. ꝛ hoc intelligit phs cum dicit. ſm quas aūt simpliciter bonus non cōtingit. s. vnam virtutem eē sine alia. vnde ꝑ virtutem ſꝫ quā aliquis est simpliciter bonus intendit virtutem perfectam cum perfectōe intrinseca ꝛ extrinseca quā nata ē habere. 2° dubitatur. vtrum sit vna prudentia tm̄ circa materias omnium virtutum morabilium. Ad qḋ dico ſm ꝙ mihi videt̄ ꝙ circa diuersas materias virtutum moralium sunt diuerse prudentie. qꝛ enim aliquis pōt habere vnam virtuteꝫ moralem acquisitaꝫ ex ꝓprijs operationib⁹ absꝫ hoc ꝙ habeat aliam vt dictū est. ideo potest habere prudentiam circa materiam vnius virtutis: ꝛ si non habeat prudentiā circa materiam alterius virtutis. potest enim aliquis sciens et volens. ꝛ ꝓpter finem debitū exercere se circa materiam virtutis: ꝛ ita acquirere prudentiā circa illam: ꝛ si nunqꝫ consideret vel cognoscat materiam alterius virtutis. Confirmatur. qꝛ i speculabilibus est alia ꝛ alia scientia respectu

vnius cōclusionis ⁊ respectu alterius. Nam ī
scientia naturali tradita in libro phicorum po
test aliquis habere veram scientiam vnius cō
clusionis ⁊ habere errorem cōtrarium scientie
circa aliaꝫ ꝯclusionē. potest enim aliquis scire
materiam p̄mam esse. ⁊ tñ credere vacuū vel
infinitū esse. si tamen esset eadem scientia vni⁹
ꝯclusionis ⁊ alterius. error ꝯtrarius scientie vni⁹
cōclusionis esset ꝯtrarius scientie alteri⁹ cōclusio
nis: ⁊ cum in eodem simul possit esse scientia
vnius cōclusionis ⁊ error cōtrarius scientie al
terius cōclusionis. sequit̃ ꝙ cōtraria in esse ꝑ
fecto essent simul in eodem: qđ est impossibile.
⁊ iō sicut sunt diuerse scientie respectu diuersa
ruꝫ ꝯclusionum: ita sunt diuerse prudentie cir
ca diuersas materias virtutum moralium nec
acquiritur aliqua virtus moralis ꝑfecte cuꝫ ꝑ
fectione extrinseca: per operatiōes circa ꝓpriā
materiaꝫ: sed per operationes circa materiam
oium virtutum. nec est hoc cōtra dictum phi ꝙ
sic dicit. Simul enim prudentie vni exñti oīa
inerunt. per hoc enim non intendit phus: ꝙ sit
tñ vna prudentia circa totam materiaꝫ mora
lem. sed intelligit ꝙ est tñ vna perfecta prudē
tia cum ꝑfectiōe intrinseca ⁊ extrinseca circa
totam materiaꝫ moralem. Sicut .n. vna virt⁹
moralis perficit̃ extrinsece per aliam virtuteꝫ
moralem. ita prudentia circa materiā vni⁹ vir
tutis moralis perficit̃ cum perfectōe extrinse
ca ꝑ prudentiam que est circa aliā virtuteꝫ mo
ralem. Vel dicatur ꝙ prudentia de qua loqui
tur cum dicit ꝙ prudentie vni exñti omnes in
erant est prudentia vna ex aggregatōe ex parti
cularibus prudentijs que sunt circa totaꝫ ma
teriā moralem. Et in hoc finit̃ liber sextus.

Omnes dicūt iustitiā esse habitū a quo homi
nes operatiui sūt iustoruꝫ ⁊ a quo iusta opāt̃
⁊ uolūt iusta: ⁊ eodē modo de iniustitia

Non eodē modo se habent in sciētijs ⁊ potētijs
⁊ habitibus: potentia quidē ⁊ scientia uidet̃
eadē esse: habitus autē ꝯtrarioꝝ ꝯtrarius nō

Multotiens cognoscitur ꝯtrarius habitus a
ꝯtrario: multotiens autē habitus cognosci
tur a subiectis

Consequēter autē vt in multuꝫ si alterū oppo
sitoꝝ multipliciter dicitur ⁊ reliquū multi
pliciter dicitur

Videtur autē illegalis iniustū esse ⁊ auarus ⁊
inequalis quare iniustus erit ⁊ legalis ⁊ eq̄
lis iustum autem illegale ⁊ inequale. Bona
circa que sunt bona fortūe ⁊ infortuniuꝫ sunt
simpliciter bona alicui autem nō semper: ho
mines autē hoc orant silicet ut habeant sim
pliciter bona: oportet autem non semper sic
orare sed orare quidem bona simpliciter et
ipsis bona eēeligere que sibi ipsis bona. Mi
nus malum videtur aliqualiter bonum esse

Illegalitas ꝯtinet omnem iniustitiam ⁊ cōe ē
omni iniustitie.

Omnia legalia sunt aliqualiter iusta leges di
cunt de omnibus cōiectantes vel cōmuniter
conferētes omnibus: vel optimis: vel dñis
vel secundum virtutem vel secundum ali
quem alium modum talem. Precipit enim
lex opera omnium virtutum vt fortis opera
facere. Puta non derelinquere aciem nec fu
gere nec abijcere arma: ⁊ que temperati. pu
ta non mechari

Justitia est virtus perfecta non simpliciter sed
ad alterum. Justitia videtur esse preclarissia
virtutum: ⁊ nec hesperus nec lucifer ita ad
mirabilis. Perfecta virtus est iustitia quo
niam ipsam habens ad alterum potest virtu
te vti. Multi quidem in ꝓprija virtute pos
sunt vti in his autem que ad alterum nō pos
sunt. Prouerbium biantis bene videtur ha
bere. principatus virum ostendit: ad alterū
enim: ⁊ in communicatione iam princeps. So
la virtutum iustitia videt̃ alienum bonuꝫ.

Pessimus est qui ad seipsum: ⁊ ad amicos vti
tur malitia: optimus autem non qui ad seip
sum virtute sed qui ad alterum. hoc enim o
pus difficile. Justitia legalis nō est pars vir
tutis sed est tota virtus nec contraria iiusti
tia pars malitie sed tota malitia. Justitia le
galis ⁊ virtus sunt quideꝫ eadē esse autem
non idem ⁊ secundum ꝙ ad alterum iustitia
secūdū autē quidē talis habitus simpl̃r virtus

Secundi capituli p̄mi tractatus p̄ie ꝑtis

Querimus autem eam si hic quidem lucrādi
gratia mechatur ⁊ accipiat. hic autem appo
nens: ⁊ iacturam patiens propter concupiscē
tiam iste quidem luxuriosus videbitur vti
que magis esse ꝙ auarus: ille autem in iu
stus luxuriosus aūt non. Circa omnes ali
as iustificationes fit relatio ad quādam ma
litiam particularem semper vt si mechatus
est ad luxuriam ⁊c. Si autē lucratus est nec
ad vnam malitiam sed ad vnam iustitiam.

Lex secundum vnanquanque virtutem prec
pit viuere ⁊ secundum vnamquamqꝫ maliti
am prohibet lex.

Capituli tertij p̄mi tractatus prime partis

Queritur autem ⁊ iniustus in equali operatio
ne est plus ⁊ minꝰ ⁊ equale. Est autem equā
le vt in minimis dictionibus. Necessarium
ē in minimis esse q̄tuor. Proportōabilitas ē
equalitas proportionis ⁊ in quattuor minis
distincta quoniam in quatuor m⁹. Sed ꝯ
tinua vno omnium vt duobus vtetur ⁊ bis
dicet. Vocāt talē proportōnabilitatē geome
tricam methaphisici: in geometria enim acci
dit ⁊ totum ad totum vel alteꝝ ad alteꝝ. Est
aūt non continua hec proportionabilitas.

In boni ratione fit minus malū, ad maius ma
lum est enim minus malum magis eligibile

Capituli quarti pⁱmi tractatus pⁱme partis.
Reliqua aūt vna. distributiū autē iustuz non sp̄ scđm ꝓportionabilitatem.n.dictam a cōib⁹ pecunijs si fiat distributio erit ꝑz ꝓportionabilitatē eadem quā hūt ad inuicē illata. In ꝯmutationibus iustuz secūdū ꝓportionabilitatem arismetricā. nihil differt si studiosus prauū priuauit prauuz studiosuz nec si methaphisic⁹ est studiosus naturalis prau⁹. Ad nocumentū differentiā solum respicit. Directiuū iustū erit medium dāni ꝛ lex lucri. Judex vult eē velut aiatuz iustum. Equale est mediū maioris ꝛ minoris ꝑ arismetricā ꝓporti ōabilitatē. Uenerūt h̄ noīa dānuz ꝛ lucrū ex volūtaria ꝯmutatōe.

Capituli. 5. pⁱmi tractatus pⁱme ptis.
Uidetˀ aūt aliquib⁹ ꝯtra passum non congruit nec indistributiū iustū. Si principatum hūs ꝑcussit non oꝫ repercuti. Et si pⁱncipez ꝑcussit nō ꝑcuti solū sed ꝓpūiri. In ꝯtra facere.n. ꝓportionali ꝯmanet ciuitas. refamulari.n.oꝫ ei q̄ grāz fati ꝛ rursus ipꝫ incipere grātiaz facientē. oīa quorū est cōmutatio oꝫ sepata esse. Nūmisma oīa cōmensurabilia mensurat ꝑm veritatez q̄dem opus.i.indigentia qđ oīa cōtinet si nihil īdigeret vel nō singulariter vel non cōmutatō erit vel non eadem. ꝓpter cōmutationē necessario nūmisma factū est ꝑm cōpositōem. In nobis est trāsmutare nūmisma ꝛ facere inutile. ꝓ futura cōmutatione si nihil nūc indiget quoniaꝫ erit si indigeat nummisma nobis fideiussor. Nūmisma non semp equale pōt vnū tamē vlt manere magis ꝑm veritatē impossibile ē oīa ꝯmēsurata fieri. Ad opus aūt cōtingit sufficiēter. Mensuranˀ aūt oīa nummismate. iusticia medietas est nō scđm eundē modū predicti virtutibus. ſꝫ q̄m mediū est .s. factiua.
Epyichis epyichea. Dinotica dinotica.
Quod aūt est iniustū. q̄ ꝓpter passionez iiustū facit iniustus non est. Polliticuz iustum est cōmunicatiuū vite ad eē per se sufficientiā i liberis ꝛ equalib⁹ vl ꝑm ꝓportionabilitatē vl scđꝫ naturā. Non sinim⁹ pⁱnti pari hoīem ſꝫ rōnem. Merces quedā danda est principi. hec aūt honor ꝛ glīa quibus nō sufficientia hec ipi fiūt tyrāni. dn̄atiuū aūt iustū ꝛ paternuz non idē his. si posito iusto sed sile magis ad vxorez est iustū q̄ ad natos ꝛ possessiones. hoc.n. est yconomicū iustuz. Polliticī iusti hoc quidē naturale ē. hoc aūt legale. Naturale qđ vbiq; eandē habꝫ potentiam ꝛ non mundi vel non.

Capituli scđi tractatus scđi pⁱme ptis.
Polliticī aūt oē qđ apud nos mobile: ſꝫ ēst cuꝫ hoc natura: hoc aūt non natura. Natura enim dextera melior q̄uis cōuenit ambidextros fieri. Que aūt ꝑm ꝯpōnem ꝛ cōferēs iustoꝝ silia sunt mensuris. neq;.n. vbiq; equales vini ꝛ frumenti mensure: sed vbi quedā emunˀ maiores vbi aūt vendunˀ minores.

Capituli tertij tractatus scđi pⁱme partis.
Exn̄tibus aūt iustis. iustificatō ꝛ iniustificatō determinanˀ voluntario ꝛ innolūtario. Qū ex electione aliquis peccat iniustus est ꝛ malus. Innolūtario hec quidē venialia vt que ꝓpter ignorantiam. nō venialia que ꝓpter passionez nec naturalem nec humanā. Non.n. incipit nocere qui ira aliqđ facit: ſꝫ qui ad irā ꝓuocat.

Capituli quarti tractat⁹ scđi pⁱme partis.
Dubitabit aūt vtiq; nō est idē iniusta operari idem qđ iniustum facere. Recta diffinitō eius qđ est iniustuz facere est nocere scientem ꝛ quē ꝛ quo ꝛ vt ꝛ h̄ preter illius voluntatem. Leditˀ autem aliquis volens ꝛ iniusta patitˀ. Iniustū patitur aūt nullus volens.

Quinti capli tractatus scđi pⁱme partis.
Adhuc que p̄elegimus mansuetus minoratiu⁹ est.i. minora sibi distribuit. Multipliciter facere dicitˀ vt inaiata occidunt ꝛ manus ꝛ famulus p̄cipientis. facile est cōmisceri vxori vicini ꝛ percutere ꝓximum: ſꝫ sic se habētes non facile nec in seipis cognoscere iusta ꝛ iniusta. De q̄bus leges dicunt non est facile: sed non hec sūt iusta: sed aliqualr̄ operata ꝛ aliqualr̄ distributa. iusta hec aūt plus opus q̄ sana scire. his aūt non est superabundantia bonorum: puta forte dijs. his autem nulla particula vtilis vt insanabilibus ꝛ malis. Sed oīa nocent. de quibusdā autem non est impossibile recte dicere vlr̄.
De epyichia epyichea est melius quodaꝫ iusto .s. legali. Lex vlr̄ oīs ꝛ peccat lex et est nihil minus recta. Peccatum.n. non in lege nec in legis positore: ſꝫ in natura rei: hec est natura q̄ epyichea directio legis vbi deficit ꝓpter vlem. De quibusdā impossibile est ponere legē quare sententia indiget.

Secunde ptis capli vnici tractatus scđi.
Indeterminati indeterminata regula est Epyichea est electiuus ꝛ opatiuus nō ad deteri⁹: ſꝫ minoratiu⁹ q̄uis habeat legē adiuuātem. Habitus ipe epyichia iusticia quedā est. Utꝝ aūt ꝯuenit sibiipi. Lex que non iubet ꝓhibet. Qui lerficit seipm cui facit iniustū vel ciuitati. ipi aut nō. ꝓpter qđ ꝛ ciuitas dānificat ꝛ quedaꝫ inhonoratio adest seipm corrūpenti. Nullus sibiipi facit iniustū nec scđm iusticiaꝫ legalē nec particularez: qđ pꝫ per diffinitionē eius qđ ēst iniustum facere. Iniustuz facere ꝛ iniustuz pati ambo sūt praua. ſꝫ tn̄ deteri⁹ facere non forte ꝑm accn̄s de quo cura est arti. Scđm methaphoram ꝛ silitudinem est iustum nō ad seipꝫ ſꝫ eoꝝ que ipius aliquib⁹ vt inter ratiōem hn̄s ꝛ irrationale. ſꝫ nō est politicum ſꝫ dn̄atiuuz vl dispensatiuum.

Questiones. 7. libri.
An est incontinētia.i. vtruꝫ aliquis opereˀ qđ scit esse prauū soluitˀ. c. 3.
Circa quid sunt cōtinentia ꝛ incōtinentia ꝛ cir

es quā materiā ⁊ quo diuersimode sunt circa naturas diuersas. soluiť.c.4.⁊.5.

An icontinētia ire scit peioꝛ q̄ incontinētia cō cupiscētiaꝝ moueť ⁊ soluiť.c.6.

Qualr dr̄nt ab alijs habitibus.cum quib⁹ cōicant in materia vt a; temperātia intēperātia pseuerantia ⁊ mollicie.soluiť.c.7.

An incontinēs sit peioꝛ itemperato.soluiť.c.8.

Quid ē ꝯtinētia ⁊ quid incontinētia soluiť.c.9

Utrū aliqs sil' posset eē incontinēs ⁊ prudens. soluitur.c.10.

An delectatio sit de gn̄e bonoꝝ.soluiť.c.12.

An aliq̄ delectatio sit optīa.soluiť.c.13.

An delectatōes coꝛpales dicāť esse eligibiles. soluitur.c.vlti?

An omnes homines indigeāt aliqua delectatione.soluitur.c.eodem.

Que delectatōes sint melioꝛes.vtꝝ intellectuales vel coꝛpoꝛales.soluiť.c.eodē.

Cur nihil idē spē ē sp delectabile hoi.c.eodē.

¶Explicit li.6⁹ Ethicoꝝ.Incipit 7⁹.

Septimus liber

q pncipal'r ē de ꝯtinentia ⁊ incōtinentia ꝯtinet duos tractat⁹.In p determinať de ꝯtinētia ⁊ incōtinētia e⁹ ostēdo qd vtraq; eaꝝ est ⁊ qb⁹ mōis dr̄:⁊ q̄r distiguit ab alijs hitib⁹.I 2⁹ tractatu ibi(De delectatōe ⁊ tristicia) determiať de materia siue de obiecto ꝯtinentie ⁊ icontinentie. pmus,tractatus cōtinet.10.capitl'a.In p diuidit fugiendū in tria.s.i maliciā.incōtinentiā.⁊ bestialitatem ostendo que cuilibet sint cōtraria.I 2⁹ ibi(Dubitabit āt aliqs) qd est total'r iquisitiū seu dubitatiuuʒ ponūť.6.dubia circa opiniōes pbabiles in p cap⁹ positas.in.3.c.ibi(pmū quidē igiť intēdētes)soluiť vna dubitatio seu qd querēs vtrū incōtinens sit sciēs illud eē malū.qd opatur.⁊ si est sciēs qual'r ē sciēs.in 4⁹ c.ibi(virūʒ aūt ē aliqs incōtinens)ostdiť q ꝯtinēs ⁊ incōtinens dr̄ diuersimode circa diuersas delectationes hūanas.qꝛ circa aliq̄s delectatōes hūanas dr̄ ꝯtinēs vl' incōtinens simpl'r.⁊ circa aliquas dr̄ ꝯtinēs vl' incōtinēs nō simpl'r sʒ cū additione.in.5 ca.ibi(Quare aūt sūt q̄dā)ostēdit qual'r diuersimode dr̄ cōtinens vl' icōtinēs circa delectatōes hūanas cōpales ⁊ bestiales.qꝛ circa delectatōes hūanas dr̄ cōtinens vl' incōtinens simpl'r:⁊ circa delectatiōes bestiales dr̄ cū additione.in.6.c.ibi(Qm̄ aūt min⁹ turpis) ꝯpat diuersas icōtinentias ad inuiceʒ.s.incōtinentiā humanā simpl'r dcāʒ circa ꝯcupias humanas ad icōtinentiā ire ⁊ incōtinentiā bestialitatis.in.7.c.ibi(Circa eos aūt que p tactuʒ) ꝯpat ꝯtinētiā ⁊ incōtinentiā ad alios habitus cū quib⁹ cōicant in materia.s.ad tēperantiā ⁊ intēperantiā pseuerantiā ⁊ molliciē.in.8.c.ibi (Est aūt intēperat⁹)ostēdiť q intēperāti⁹ ē peioꝛ incōtinente.in.9.c.ibi(Utrū igiť cōtinēs ē)repetit ⁊ soluit vnā dubitatōem supius positam.s.vtrū cōtinens sit īmansiuus oī opinioni vel tm̄ rc̄e.⁊ incōtinens egressiu⁹ ab oī opinione.vel tm̄ a falsa vel praua.in.10.c.ibi(Neq; simul prudētē)soluit dubitatōʒ q̄ dubitať.vtꝝ aliqs possit sil' esse incōtinens ⁊ prudēs.

Ost hec autez dicē

dū.Aliud faciētes pnci⁹:qm̄ circa mores fugiendoꝝ tres sunt spēs:malicia incōtinētia ⁊ bestialitas.Contraria aūt duob⁹ manifesta.hoc qdē.n.virtutē.hoc aūt cōtinētiā vocamus.Ad bestialitatē maxīe ꝯgruit dicere supra nos virtutē heroycā quādā ⁊ diuinā quēadmodū homer⁹ de hectoꝛe fecit.Dicētē pamū:quoniā valde erat bon⁹ neq; videbať viri moꝛtalis puer existere sʒ dei:q̄re si quēadmodū aiunt ex hoibus fiunt dii ꝓpter virtutes supexcellētiā eʒ tal' qdem vtiq; erit.vʒ bestialitati oppositus habitus.Eteni quēadmodū neq; bestie ē malicia:neq; virt⁹ sic neq; dei.sʒ hoc qdē honoꝛabili⁹ virtute.hoc aūt qddā ge⁹ malicie.Qꝛ aūt rarū ⁊ diuinū virū eē quēadmodū lacones ꝯsueuerūt appellare:qm̄ admirāť valde aliquē diuin⁹ vir aiunt:sic ⁊ bestial:in oībus rar⁹.Maxie aūt in barbaris ē.fiunt aūt quidā ⁊ ꝓpter egritudīes ⁊ oꝛbitates ⁊ pp maliciā aūt hoiūʒ supexcedētes:sic supinfamam⁹.Sʒ de hac qō dispōne posteri⁹ faciendū quādā recoꝛdatōeʒ de malicia aūt dictū est pus.de incontinentia aūt ⁊ mollicie ⁊ delicijs dicendū ē ⁊ de cōtinētia ⁊ pseuerātia.Neq; eni vt de eisdē hitib⁹ virtuti ⁊ malicie vtrāq; ipsarum suscipiendū.neq; vt alterum genus.

¶Capitulum pmū ꝯtinet.2.ptes pncipales.in pma diuidit fugiēdū in.3.spēs seu mōs.⁊ docet que sūt illis fugiēdis ꝯtia.i.2.pte ibi(Oʒ aūt quēadmodū)narrat modū ꝓcedēdi circa ea de qb⁹ est deteriatur⁹ in hoc li⁹.pma ps ꝯtinet duas pticlas.ī pma diuidit fugiendū i tria.⁊ narrat que sūt ꝯtraria duoꝝ fugiēdoꝝ.in scda pte ibi(Ad bestialitatē)deteriat spāliter de bestialitate ⁊ ei⁹ ꝯtratio.in pma igiť pticla enūerat fugienda ⁊ eoꝝ ꝯtia dicēs p q p⁹hoc.i.p⁹ determinatōeʒ de virtutib⁹ moꝛalib⁹ ⁊ itellectualib⁹ faciētes aliud pn⁹.qꝛ tā de alijs q̄ de pdcis determinabim⁹.Dicēdū q fugiēdoꝝ circa mores.i.spectātoꝝ in moꝛalib⁹ tres sūt spēs.s.malicia icōtinētia ⁊ bestialitas.⁊ duoꝛuʒ istoꝛum trium contrario sunt manifesta.Nā ꝯtrarium malicie vocam⁹ vtutē ⁊ ꝯtiū icōtinētie vocam⁹ ꝯtinētiā(Ad bestialitatez āt)hʒ ē sa pticula in qua:qꝛ non est māifestum qd cōtrariať tertio .s.bestialitati.determiat spāliter de bestialitate ⁊ eius cōtrario.p noiāns vtutem ꝯtrariā bestialitati.⁊ pbat talem virtutez esse.vel q possibile sit talem virtutē eē.⁊ dicit q ad bestiali

tatē aūt maxime cōgruit dīe opinioni quādā virtutem superexcellentē. que excedit oēz modum virtutū humanaꝝ. ꝛ pōt vocari virtꝰ heroyca seu diuina que est virtus sup nos. i. excedens oēm moduz virtutum humanaꝝ (Quēadmodū homerus) ꝙ aūt in hoībus sit: nihil esse possit virtus diuina supra cōem moduz hoīuz ꝓbat phs ꝛ est ꝑma ꝯ. huius libri: que ꝓbatur dupl'r. ꝑ ꝑ dictuz homeri qui introducit ꝑamū laudantez hectorez ꝛ dicentē ꝙ hector erat ita excellenter bonus sup oēm hoīez ꝙ nō videbatur existere puer. i. filius hominis mortalis: sȝ dei. Si igit̄ ex hominibꝰ fiunt dij. ꝓpter virtutis excellentiā. vt dixerunt quidam gentilium dicētes quosdā hoīes deificari. i. deo appropinquare vltra cōem modū hoīum ꝓpter excellētiā virtutis talis: virtus. s. heroyca ꝛ diuīa erit virtus oppoīta ꝛ cōtraria bestialitati. Sȝ quāuis hꝰ virtus vocet̄ diuina ꝛ viciū oppoꝰ malitia bestialis: tn̄ nec malicia inest bestijs cum oīs malicia sit ex electiōe: que bestijs nō competit: nec dijs inest virtus: qꝛ sup omnez virtutē sunt dij. ꝛ hec virtus heroyca quā vocamꝰ diuinam est honorabilior ol virtute. ꝛ hec. s. bestialitas est quoddam alterū genꝰ. i. quedam alia spēs malicie a malicia humana. (Qō aūt raꝝ)

zº ꝓbat̄ ꝯº ꝑ dictum quorūdaz alioꝝ. quia ēni hec virtus rara est. iō in quibus inuenit̄ tāta bonitas quāta raro iuenit̄ in hoībus: dicuntur esse diuini quēadmoduz latonie. i. quidam ciues grecie qn̄ admirati sunt aliquem vt supra oēm hoīem existēz: dixerunt iste vir est diuinꝰ. ꝛ ita cōiter dicimus nos hoīem in bonitate superexcedentē cōem hoīum modū talem esse virū dei. ꝛ ita per testimoniuz dcōꝝ ciuiuz. ꝛ per cōe dictum holum pȝ ꝙ talis virtꝰ diuina inē vel potest inesse homini. ꝛ sicut hec virtus rara est: ita bestialitas que ꝯriat̄ rara est. Raro. n. inuenit̄ aliquis bestial' vt bibat sanguinez hominū aut comedat carnes crudas hoīum vel equorum (Talis vtiqȝ quidē) infert scōam cōclusionē ex iam dictis. s. ꝙ virtus heroyca ē opposita bestialitati. ꝓbat̄ per iaȝ dicta sic. vicio qō raro inuenit̄ ꝯtrariat̄ virtus que raro inuenit̄: sȝ virtus heroyca raro inuenit̄. sil'r bestialitas raro inuenit̄. ḡ ꝛc̄. ꝛ al'r pōt ꝓbari sic. pessimo vicio opponit̄ optima virtus. sȝ bestialitas ē pessimum viciū. ꝛ virtus heroyca est optima v̄tus. ḡ ꝛc̄. Et dicit hic Eustraciꝰ ꝙ bestialitas est rara. in grecia. n. non est inuenire talē hoīez bestialē. greci. n. disciplinati sūt ꝛ ꝯnutriti rōe. in barbaris. n. iueniunt̄ tales hoīes bestiales. barbari. n. idisciplinati sunt ꝛ nō ꝯnutriti rōe. (maxime aūt in barbaris) tribus autē mōis fiunt aliq bestiales. ꝑmus modus est cōuersatione iter barbaros qui sūt indisciplinati ꝛ nō cōnutriti rōne. vn̄ ex cōuersatōe iter hoīes rōne nō vtentes incidunt aliqui i maliciā bestialem

zº ꝯtingit ꝙ aliqui ꝓpter egritudines incidāt i maliciam bestialez vt comedāt carnes puerorū ꝛ carbones ꝛ bibant sanguinē hoīum. 3ºº fiunt aliqui bestiales propter orbitates. i. ꝓpter amissionem caroꝝ. qui ꝓpter mortem amicorū sunt hn̄tes lesuȝ rōcinatiuū. ꝛ a ꝓprijs sensibus extra positi bestiales fiunt ꝛ bibunt sanguinem ꝛ carnes crudas comedūt. vel ꝑ orbitates intelligit defectū in naturalibꝰ q ꝓpter ꝑuersitatē ꝯplexionis comedunt carnes hoīum ꝛc̄. (Vn̄ superexcellentes i malicia sil'r infamamus). i. vitupamꝰ ꝛ ꝯuiciamꝰ vocātes ipm bestialem. deinde ꝯtinuās se ad dicenda. dicit ꝙ de hac dispōne. s. bestialitate posteriꝰ fiet quedā recordatio. s. in hoc liº. c. 5. ꝛ. 6. de malicia āt virtuti morali ꝯria dictum ē prius vbi determinatū est de virtutibꝰ moralibꝰ. Sȝ de incōtinentia que vitupat̄ circa delectatōes tactꝰ ꝛ mollicie q̄ vitupat̄ circa tristicias ꝛ caꝝ opposita. s. de cōtinētia ꝛ ꝑseuerātia dicēdū est nunc. Circa istā ptē sunt. 4. dubia. ꝑmū est cum tā bestialitas q̄ȝ incōtinentia ꝯtineat̄ sub malicia. vt pȝ ꝑ phm i isto. 7. nō videt̄ ꝙ ista sint tria fugienda cum supius non ponat i numerū cū inferiori nec distinguat̄ cōtra ipm. Item cū malicia ꝯrictur virtuti ꝛ cū vt dicit phs tā incōtinētia q̄ȝ bestialitas sit malicia: videt̄ ꝙ tam incontinētia q̄ȝ bestialitas sit ꝯria virtuti. cuiꝰ oppꝰ innuit hic phs. Dicendū est ꝑ ꝙ dicit Lycoñ. ꝙ malitia accipit̄ dupl'r. vnoº large vt est cōe ad oē vitupabile qō nō est venia dignū. ꝛ sic tā incōtinentia q̄ȝ bestialitas continet̄ sub malicia. ꝛ sic loquit̄ phs in isto. c. vbi dicit ꝙ bestialitas est quoddā genus. i. quedā spēs malicie ꝛ ꝙ incōtinentia est malicia. Alioº accipit̄ magis stricte. vt ē cōe solꝰ ad vicia opposita virtutibꝰ moralibꝰ. ꝛ sic loqt̄ phs hic de malicia in ꝑnciº hꝰ 7. qn̄ distinguit fugiendū in hec tria. s. in maliciā incōtinentiā ꝛ bestialitatē. Sic ēt loquitur phs in 3º hꝰ vbi dicit ꝙ oīs malus ē ignorans. Nam oīs malus malicia opposita virtuti morali est ignorans. qꝛ oīs malus istoº est vicio sub ꝛ per ꝯns ignorans caȝ nō hēt rectā sed corruptā. ꝑ hoc pȝ ad rōnes que faciunt dubitare.

zº dubiū est quare phus nō determinauit de cōtinētia ꝛ incōtinentia. vbi determiauit de virtutibus moralibus ꝛ vicijs eis oppositis. Ad illud dubiū rn̄det Eustratius in suo ꝓlogo in istum librum. 7. ꝙ qꝛ cōtinentia nō est virtus. nec incōtinentia est viciū ꝯtrariū virtuti: ideo phs sepatim ꝛ nō simul determinat de istis. s. de virtutibꝰ ꝛ vicijs eis oppositis ꝛ de ꝯtinētia et incōtinentia. ꝛ assignat diuersitatē iter ꝯtinētiā ꝛ virtutē ꝛ incōtinentiaȝ ꝛ maliciā ꝯtrariā virtuti. ꝛ hec ē dr̄ia f̄m eum ꝙ i virtuoso ꝛ ēt vicioso contrario virtuoso est cōcordia partium aie ꝛ non pugna. qꝛ in eis rō ꝛ cōcupia cōcordant. Sȝ tam incōtinente q̄ȝ in icontinente nō est cō

cordia ptium aie: ſꝫ diſcordia ⁊ pugna iter rõeꝫ ⁊ ↄcupiſcẽtiam. verbi gratia temperatus habet rõeꝫ pcipientem recedere a turpibus voluptatib⁹: ⁊ confeſtim habet cõcupiam ſequentem rõem ⁊ non cõtradicentem. fortis etiam habet rõem pcipientẽ oportere iperturbatũ circa terribilia permanere. ⁊ confeſtim habet iram obedientẽ ⁊ non cõtradicentem. Intemperat⁹ vero habꝫ concupiſcentiam inclinantem ad prauas voluptates ⁊ confeſtim habet rõnem ſequentem et non contra tendenteꝫ. Silr audax habet iraſcibile mouens ad que non oportet. ⁊ quãdo non oportet. ⁊ cõfeſtim habet rõnem ſequentem. et ita pꝫ ꝙ in virtutibus ⁊ vicijs eis oppoſitis eſt quedam cõcordia partium anime. ita ꝙ nõ pugna. Sed nec in cõtineate nec in incõtinente ẽ cõcordia partium anime: ſed pugna. verbi gratia. continens habet rõem precipienteꝫ oportere recedere a turpibus voluptatibus ⁊ habꝫ cõcupiſcentiam non ſequentem rationem: ſꝫ contra tendentem: ⁊ turpibus voluptibus potiri feſtinantem. Similiter incontinens habet rationem precipientem recedere a turpibus voluptatibus: ⁊ habet cõcupiſcentiaꝫ repugnantem ⁊ inclinantem ad fruendũ turpibus voluptatibus. ⁊ ſic tam in continente ꝙ̃ in incontinentem eſt pugna ⁊ diſcordia inter rõem ⁊ concupiam. verũtamen in continente ratio vincit cõcupiſcentiam ⁊ in incõtinente cõcupiſcentia vincit rõnem. Sed dubiuꝫ eſt circa dcã Euſtracij: quis ſm phm 9° huius. capi. 4. in prauis non eſt concordia partiuꝫ aie. ſed cõtendit ipſorum anima. h eſt. contentio eſt inter partes anime. cuꝫ igitur vicioſus ſit prauus non erit i vicioſo concordia partium anime. Item videt ꝙ in virtuoſo non eſt concordia partiuꝫ anime quia virtuoſi ⁊ ſancti homines habent multotiens paſſiones fortes repugnãtes rationi: vt cõcupiſcentiaꝫ aut iram vehemẽtem. Non enim in virtuoſo ſunt paſſiones mortificate: ſed ſedate. vt patet ex. 7. phicorum. Ad pmum dicẽdum ꝙ in prauis. i. in vicioſis eſt concordia inter rõem ⁊ paſſionem circa quã habet habit⁹ fieri. quia ratio ſtatim ſequit inclinatõem paſſionis. vt pꝫ in exemplis Euſtracij. nec eſt in prauis. i. in vicioſis diſcordia ſiue pugna iter rationeꝫ ⁊ paſſioneꝫ. ⁊ hoc intelligit phs tñ in prauo vel in incontinente ẽ diſcordia inter partes aie puta inter partem rõnalem ⁊ partem irrõnalẽ ſicut phs expreſſe dicit in 9° hui⁹. dicit enim ꝙ incõtinentes alia cõcupiſcunt ⁊ alia volunt. et eodem mõ eſt de nepharijs. qui multis vicijs ⁊ criminibus ſunt irretiti. ſ. ꝙ in eis non ẽ cõcordia partium anime. imo tales non concordant cum ſeipſis. ſꝫ ſeipſos odiunt ⁊ interimũt. ſed inter que in talibus nepharijs eſt diſcordia ⁊ pugna. videbit in 9° hui⁹. vbi hec materia pertractabit. Ad 2ᵐ dicendũ ꝙ i virtuoſo ſunt paſſiones ſedate ⁊ moderate non repugnantes. l non multum repugnantes rõni. ⁊ hoc dico ab intrinſeco agente. Si autem virtuoſus aut ſcũs aliquas habeat paſſiones vel cõcupiſcentiam vel iram rõni repugnantem ſciat ꝙ huiuſmõi vehementia paſſionis non eſt ab intrinſeco: ſꝫ ab extrinſeco. ſ. a demone tentatõem ⁊ vehemẽtiam inducente. 3ᵐ dubium eſt circa fugienda de quibus phus hic determiat: cuiuſmõi ſũt intemperantia incontinentia et mollicies quõ differũt cum ſint circa eandeꝫ materiã. ſ. circa delectatões ⁊ triſticias. Dicenduꝫ ꝙ ſic dñt. Intemperatus eſt qui p electionem ſequit ſupabundãtias delectationũ pp̃ter ſeipſas ⁊ fugie triſtitias. Incõtinẽs vero eſt ille qui pp̃ter paſſionem ⁊ non p electionem ſequit delectatões tactus aut guſtus. vnde in intemperato eſt rõ corrupta. ſꝫ in incõtinente manet ratio recta victa tñ ⁊ ſuperata a paſſione. Sꝫ mollis ſeu delicatus eſt ille qui vincit a leuibus triſtitijs. Ex his põt patere ſolo quarti dubij. ſ. querenti qđ iſtoꝝ fugiendorũ de quibus phs facit mentionem h eſt maius malum. Solutio hui⁹ dubij eſt ꝙ qꝛ virtus heroyca eſt virtus ſuprema ⁊ maxime pſequenda ⁊ poſt illam tẽperantia. deinde cõtinentia. deinde ⁊ vltimo pſeuerantia cõtinentia eſt melior ꝙ̃ pſeuerantia. qꝛ continentia eſt in ſuperare ⁊ vincere. ⁊ pſeuerantia i detinere ⁊ non vinci. ⁊ melius eſt vincere ꝙ̃ nõ vinci. ⁊ iõ cõtinentia eſt melio ꝙ̃ perſeuerãtia: ⁊ vt plurimũ optimo cõtrariat peſſimuꝫ ⁊ meliori peius. Ideo iter illa fugienda beſtialitas e peſſima. deĩde itemperãtia. eſt. n. temperantia peior ꝙ̃ incontinentia ⁊ intẽperatus peior. incõtinente: cum itẽperatus non ſic vehemẽter cõcupiſcens incõtinens vehemẽter ↄcupiſcẽs. ⁊ deterior eſt qui non cõcupiſcens vl paꝝ concupiſcẽs operat turpia ꝙ̃ ille qui fortiter ↄcupiſcẽs opatur turpe. Mollis aũt eſt peior ꝙ̃ incontinens cum vincat a leuibus triſtitijs. Et ſi dicatur ꝙ meliori ſemp cõtrariat peius. ⁊ cõtinentia eſt melior ꝙ̃ perſeuerãtia. g incõtinẽtia ẽ peior ꝙ̃ mollicies. Dicendũ ꝙ meliori ſemp ↄtrariat pei⁹ niſi alteꝝ icludat i altero: ꝑ qđ dic̃ phs .8. topico. nunc aũt pſeuerantia includit in cõtinẽtia ⁊ nõ ecõuerſo. cõtinẽs. n. eſt ille qui vincit cõcupiſcentias turpiũ voluptatum: ⁊ pſeuerans qui non vincit a triſtitijs oppoſitis delectatõib⁹ turpib⁹. nunc aũt oĩs qui vincit ↄcupiſcẽtias voluptatũ nõ vincit a triſticijs oppoſitis illis delectatõibus. ⁊ nõ ecõuerſo. ⁊ iõ oĩs cõtinens ẽ pſeuerans. ⁊ nõ ecõuerſo. iõ nõ opꝫ ꝙ incõtinentia ſit peior mollicie. cũ incontinẽtia includat pſeuerantiam. verbi gratia. bñ viuere eſt melius ꝙ̃ viuere. ⁊ ex hoc non ſequit ꝙ non bene viuere ſit peius ꝙ̃ non viuere. ⁊ hoc qꝛ alteꝝ includit in altero. ſ. viuere i bñ viuere Circa iſta fugiẽda. ⁊ eoꝝ oppoſita ſunt tria no-

tanda. ꝑmum est q꞉ laudabilia ⁊ etiam fugienda hic enumerata pñt cōuenire hoībus. q꞉ cū hō sit mediū inter substātias sepatas ⁊ alia bruta ꝑ inte⁹ cōicās cum substātijs sepatis. ⁊ cum brutis in potentijs sensitiuis. ⁊ mediū inter aliqua aliqualr attingit vtrunq꞉ extremum pōt rōnalis pars hoīs pfici vltra cōem modū humane perfectōis q̄i in sīlitudine subārū separatarū. ⁊ hui⁹ perfectio vocat̄ vt⁹ heroyca. ⁊ dr̄ heroyca vt sol̄ heroyb⁹. i. semideis ꝯueniēs. vt dic̄ Eustracius intelligens per semideos viros deo appropinquantes vltra cōem modū hoīm. pōtest etiā aīa humana p hoc q̄ ꝑ partem sensitiuā ꝯuenit cū brutis attingere ad maliciā bruti. vt q̄n affectōes partis sensitiue corrumpūt̄ in homine vsq꞉ ad sīlitudinē bestiarū. ⁊ huiusmōi malicia vocat̄ bestialitas sup incōtinentiā ⁊ maliciā hominū. siue humanā. pōt etiam anima humana mediomō se habere non declinando ad aliquod extremoꝝ inter que est mediū. ⁊ tūc qđ est laudabl̄e in hoīe medio mō se habente vocat̄ virtus. ⁊ fugiendū in homīe sic se habēte vocat̄ malicia ⁊ incontinētia. ⁊ sic p꞉ q̄ fugienda ꝑdicta circa mores ⁊ etiā laudabilia ꝯtra possunt hominib⁹ cōuenire. 2⁹ notandū circa virtutem heroycā q̄ ipa non ē spē distincta a virtutib⁹ cōiter dictis. s. a fortitudine māsuetudine tēperantia. ⁊ sic de alijs. Nam in spē cuiuslibet vtutis superexcellentia cōem modum hominū est virtus heroyca. qđ p꞉ h̄ p Eustraciū dicentē q̄ si quis fiat fortis super oēm fortem. eius fortitudo est fortitudo heroyca et diuina. et si aliquis fuerit tēperat⁹ vltra omnē temperatū ei⁹ temperātia ē tēperantia heroyca. ⁊ sic de alijs spēbus virtutis. vñ in qualibꝫ spē virtutis moralis est reperire vtutem heroycam. vt liberalitatem heroycā. mansuetudinē heroycam. ⁊ sic de alijs. Eodem mō bestialitas pōt inueniri in qualibꝫ spē malitie opposite vtuti vt timidus vltra cōem modū hoīm dicit̄ timid⁹ bestial̄ ⁊ audax vltra cōem modū hoīm dr̄ audax bestialis. ⁊ sic de alijs spēb⁹ malitie vt patebit p ph̄m infra in isto septimo ca. 5. vtrū aūt virtus heroyca manens heroyca: aut bestialitas habeat gradus demōstrātes ꝑ magis ⁊ minus. vel sit supremus gradus sue spēi nō de termino ad pñs. 3⁹ est notandū q̄ bestialitas accipit̄ dupl̄r. s. largē ⁊ stricte. Si accipiat̄ large tunc accipit̄ p omni malicia supexcedēte cōmunem maliciā hoīm siue sit ex puersitate nature siue ex egritudīe aut ꝯsuetudīe. et sic loq̄t̄ ph̄s in isto ꝑ ca. Alio⁹ accipit̄ stricte. ⁊ sic solum accipit̄ p malicia supexcedēte pueniente a cōplexione naturali. ⁊ sic loquit̄ ph̄us de bestialitate. c. 5. huius. 7. vbi distinguit bestialitatē ꝯ maliciam egritudinalem ⁊ cōsuetudinem.

Oportet autem queād

modū in alijs ponentes que apparent. ⁊ ꝑmū dubitātes: sic ondere maxime quidē oīa pbabilia circa has passiones fiat mō plura ⁊ principalissima. si. n. soluant̄ difficilia: ⁊ assumant̄ pbabilia. ostensum vtiq꞉ erit sufficiēter. Uidetur vtiq꞉ ꝯtinētia ⁊ pseuerātia studiosoꝝ ⁊ laudabiliū eē. Incōtinentia aūt ⁊ molicies prauorum ⁊ vitupabilium. ⁊ idē ꝯtinere ⁊ pmāsiuos in rōne. ⁊ incōtinens ⁊ egressiuus a rōne. Et incontinens quidem sciens q̄m praua agit ppter passionē. cōtinens aūt sciens q̄m praue cōcupiscentie: non sequit̄ per rōem. Et tpatū quidē cōtinentem ⁊ pseueratiuū. talem autē quidem oēm temperatū. hi aūt no. 3. et in tpatum incōtinentē. ⁊ incontinentē intemperatū cōfuse. hi aūt alterum esse aiunt. Prudentē aūt q̄nq꞉ qđ non aiunt cōtingere eē incontinentē. q̄nq꞉ aūt quosdā prudētes exñtes ⁊ dinos incōtinētes esse. Adhuc incōtinentes quidē dicunt̄ ⁊ ire et honoris ⁊ lucri. que quidē igit̄ dicunt̄ h̄ sunt.

Hec est scđa pars ꝑncipalis hui⁹ capl̄i in q̄ narrat modum pcedendi circa ea de quibus est determinatur in hoc li⁹ s. circa cōtinentiam ⁊ incontinentiā pseuerantiā ⁊ molliciē. et sic de alijs. Et nō est mod⁹ pcedēdi talis. ꝑ eni circa ista ponēda sunt pbabilia hoc ē opiniōes pbabiles. ⁊ si non oēs: tñ ponēde sunt opiniōes maxime ꝑncipales. Deinde ponenda sunt ⁊ soluenda dubia circa ꝑdicta. Si enim soluant̄ difficilia ⁊ assumant̄ pbabilia sufficienter erit determinatū. Deinde cum dicit (Uidet̄ vtiq꞉ ꝯtinentia) ponit. 6. pbabilia. ⁊ ꝑ pponit pbabilia tria. circa ꝯtinentiā pseuerantiā ⁊ eoꝝ opposita ꝑmum pertinet ad bonitatem ⁊ malitiam ꝑdictorum ⁊ est q̄ cōtinentia ⁊ tēperantia sunt studiosa ⁊ laudabilia. incontinētia ⁊ mollicies praua ⁊ vituperabilia (Et idem cōtinens) 2⁹ pbabile pertinet ad diffinitiones eoꝝ: ⁊ est q̄ idem videtur esse continens ⁊ permansiuus in ratione. i. iudicans s̄m rōem quid est agendum. ⁊ incontinens videt̄ esse idem qđ egressiuus a ratiōne. i. a iudicio ratōis (Et incontinens qđ sciēs) 3⁹ pbabile pertinꝫ ad eoꝝ operationes. et ē q̄ incontinens scit aliqua esse praua. ⁊ tñ agit ea ppter passionem. cōtinens vero patitur cōcupiscentias quas scit esse prauas ⁊ non sequitur eas ppter iudicium rōnis. ⁊ hec sunt extendēda ad perseuerantiam ⁊ molliciē (Sꝫ circa tristicias ⁊ temperatum quidē) circa cōparatōes istoꝝ. s. cōtinentie ⁊ incontinentie alia duo probabilia ponit: quoꝝ ꝑmum accipit̄ ex compatione cōtinentie ad tēperātiā ⁊ pseuerātiā. ⁊ dicit q̄ tēperatus videt̄ esse continēs ⁊ pseuerāt̄ ⁊ hoc loquendo vl̄r de omni tempato ⁊ quidā dicunt q̄ non est ita. ⁊ circa opposita illorū dicunt q̄ omnes intemperatus est incōtinens ⁊ omnis incōtinens intemperat⁹. Confuse hoc ē absq꞉ alia distinctione. Quidam aūt alij dicūt

ꝙ sunt altera ꝛ non sunt oio idem (Prudentes aūt qnq̃) 5ᵘˢ ꝓbabile accipit per cōparationē ad prudentiā ꝛ dicit ꝙ hoies qnq̃ dicunt. quia cōtingit prudentem eē incōtinentem. quidam aūt dicūt ꝙ quidā prudētes ꝛ diuini.i.igeniosi sunt incōtinentes (Ad incōtinentes) 6ᵘˢ ꝓbabile ponit circa materiā cōtinentie ꝛ incōtinētie ꝛ est: ꝙ qnq̃ dicunt aliqui ꝯtinentes vł incōtinentes nō solum circa ꝯcupias: sꝫ etiā circa itaꝫ honoreꝫ ꝛ lucruꝫ. Ista sunt.6.ꝓbabilia que dicunt circa cōtinentiam ꝛ incōtinentiā ꝑseuerantiā ꝛ molliciem.

Capitulum secundū

tractatus pmi in quo ponunt.6.dubia circa ꝓbabilia aā dicta. pmum vtrum incōtinens sit sciens illud esse malum qđ opatur. 2ᵘˢ vtrū incontinēs habeat prudentiā ꝯ tendentē ꝯcupiscentije. 3ᵘˢ vtrū idem sit ꝯtinens ꝛ tēperatus ꝛ incōtinens ꝛ intēperatus. 4ᵘˢ vtruꝫ cōtinens sit ideꝫ ꝯuertibilr qđ ꝑmansiuus i rōne ꝛ incōtinens idē ꝙ egressiu⁹ a rōne. 5ᵘˢ vtrū intēperatus sit peior incōtinente vel incōtinens intēperato 6ᵘˢ vtꝝ ꝯtinētia ꝛ incōtinentia sint circa totā materiā moralē. s.circa ꝯcupias: itā lucrum ꝛ honorem.

Dubitabit aūt utiqꝫ

aliqs qualr estimās recte incontinens est quis. scientē quidē igit non aiunt: quidam possibile esse. durū.n. sci ꝛ existe vt existimabat Socrates. Aliud quidē īperare ꝛ trahere ipm queadmodū seruū. Socrates quideꝫ n. totaliter pugnabat ad rōem vt non existe incontinētia. Nullum n existimāteꝫ operari ꝑter opti⁹ sꝫ ꝑpter ignorantiā. Iste quideꝫ igit sermo dubitat apparētib⁹ manif. ste ꝛ optimū querit circa passionē si ꝑpter ignorātiaꝫ quis modus sit ignorātie. Qm̄.n.non existimat incōtinens existens añ passionē fieri manifestū. Sunt aūt q̄dā q hoc quidē concedūt. h autē non. scia qdeꝫ .n.nihil eē meli⁹ ꝯfitēt. Nullū autē opari ꝑter opinatū melius nō consuet. ꝛ ꝑpter hoc incōtinentē aiunt nō sci im hītem īperari a voluptatib⁹ scđm opinionē. Sꝫ tñ siquidē opinio et nō scia neq̧ fortis suspicatio ꝯtēdens: sꝫ quieta quē admodū in dubitātib⁹. venia.n.quidē ē nō manere in his ad ꝯcupias fortes. malicie aūt non venia. neq̧ alioꝝ nulli vituꝑabilium.

Istud est 2ᵘˢ cap⁹ tractat⁹ pmi. in quo ponit dubia circa ꝓbabilia dicta ꝛ ꝯtinet. 6. ptes. In pma ponit dubitationē circa 2ᵘˢ ꝓbabile qđ est maxie dubitablr: qđ erat de actu cōtinentie ꝛ incōtinētia. in 2a ibi (Prudētia aūt ꝯ tendentē) ponit 2a dubitatio circa 5ᵘˢ ꝓbabile de opatōe ꝯtinentie ꝛ icōtinētie. i.3.pte ibi. (Adhuc si in qđ) pōit 3ᵘˢ dubiū circa.4ᵘˢ ꝓbabile qđ erat de cōparatione ꝯtinētie ad tēperātiā ꝛ intēperantiā. in.4. pte ibi (Adhuc si oi opinioni) ponit 4ᵘˢ dubiū circa ꝓbablr qđ erat de diffinitione ꝯtinētie ꝛ incōtinentie. in.5.pte ibi (Adhuc in ꝑsuaderi) ponit 5ᵘˢ du⁹ circa pmū ꝓbabile qđ erat de bonitate ꝛ malicia ꝯtinentie ꝛ incōtinentie ꝑseuerantie ꝛ molliciei. in.6.pte ibi (Adhuc si circa oia) ponit 6ᵘˢ dubiū circa 6ᵘˢ ꝓbablr de materia ꝯtinētie ꝛ incōtinētie. pma pars ꝯtinet.3 ꝑticulas. in pma ꝓponit dubitationē ꝛ arguit ad vnā ptē dubitatōis. in 2a ibi. (Iste igit sermo) arguit ad aliā pteꝫ qōnis. in.3 particula ibi (Sunt aūt quidam) excludit opinionē quorundam circa pmum dubium. Est igit dubitatio prima. vtrum existimans recte idest sciens sit incontinens. ꝛ arguit probando ꝙ non potest esse ꝙ aliquis posset esse simul sciens ꝛ incōtinens. ꝛ hec est ratio. scia est fortissimum ꝛ optimū in homine: sed fortius non vincit a debiliori. igitur impoßle est: ꝙ scia existe in hoie ꝙ aliquid aliud īper sciente in hoie ꝛ trahat ipam tanq̄ seruā. imo cum scia sit maxima ꝑfectio in hoie ipsa dꝫ dñari ꝛ impare pti sensibili sicut 2ae. ꝛ hec fuit quedā ratio Socratis cui totalr insistebat ad ꝓbandum incōtinentiaꝫ non esse. Dixit.n. ꝙ nullus possꝫ opari ꝯtra sciam suam ꝛ sic ꝙ nullus ē incōtinens. vñ dixit ꝙ nullus recte existimans opatur aliquid ꝑter opti⁹: sꝫ oēs male opans opat male ꝑpter ignorantiā (Iste quidē igit sermo) hec est scđa ꝑticula in qua obycit ad ptem ꝯriam dicens ꝙ illud dcm̄ Socratis est ꝯrium his que manifeste apparent. videmus.n. manifeste ꝙ quidaꝫ operant illud qđ sciunt esse malum manifestū eni est ꝙ incōtinēs anteq̄ passio superueniat nō existimat faciendū illud qđ postea facit ꝑpter passionē. Si igit dicat ꝙ exñs actu in passiōe ignorat qd est faciendū ꝛ ita opat malum propter ignorantiaꝫ optimum est querere qs modus ignorantie sit in incōtinente existe in passione. hoc.n.est dubitablr (Sunt autē quedā) h est tertia particła pme partis. in qua excludit opioneꝫ seu solōneꝫ quorūdā ad ꝑdictum du⁹ ꝛ dicit ꝙ quidam cōcedunt illđ dictuꝫ Socratis. ꝙ scientia est optimū in hoie. ꝛ iđ scia non trahit aliquis nec agit ꝯ sciaꝫ suā. illud tñ dcm̄ .s. ꝙ aliquis pōt opari ꝑter illud qđ opinat eē melius non cōcedunt sꝫ dicunt ꝙ incōtinens q superatur a voluptatibus opatur malū non contra sciam: sed contra opinionem. vnde impossibile est 2m eos ꝙ aliquis operet illđ qđ opinatur esse malum: sed non qđ scit eē malū. ꝛ sic dicunt ꝙ incōtinens non habet scientiam sꝫ opinioneꝫ (Sed tamen siquidem opinio) excludit opinionem istā seu rñsionem ostendens ꝙ icōtinens non est: qui non habet sciaꝫ sꝫ opinionē de malo qđ agit qm̄ malū ē: quia opinio ꝯ quā operat incontinēs: aut ē fortis ꝛ firmā aut debilis ꝛ remissa. pmam ptem hui⁹ disiunctie nō

ponit h̄ pħs in textu: sȝ eas supponit sed scd̄am ꝑtem ponit h̄ si sit fortis et firma non pōt hn̄s talem opinionem ↄ̄ eam agere ꝑpter fortitudinē ⁊ firmitatē opiniōis. sicut non pōt aliquis agere cōtra suā sciam ꝑpter firmitatē scie. opinans igiẗ fortiter ⁊ firmiter aliqd eē malū nō pōt illud malū agere nec bonū nō agere quod firmiter opinaẗ esse bonū. si vero opio sit quieta. i. debilis ⁊ remissa vt iā possit in dubiū venire quod debiliẗ opinatū est sic debiliẗ opinans fortib⁹ succūbens ↄcupiscentijs erit venia dignus. hoc est non erit vituperabilis: nec est sibi imputādū: ⁊ ita sequiẗ ꝙ si incontinens agit ↄ̄ opionem debilem ⁊ ifirmam ꝙ erit dignus venia. et ita īcontinentia non erit malicia nec vituperabil' cum ōis malicia sit vituꝑabilis ⁊ venia non digna. sed hoc est inconueniēs ꝙ incontinētia n̄ sit malicia. icōueniēs est igiẗ ꝙ incōtinens sic ille qui agit ↄtra opionē suā. qr nec diciẗ incontines qr agit ↄtra opionem firmam nec qr agit ↄtra opinionē debilem ⁊ remissā. si igiẗ in incōtinente sit aliquid ↄtra tendens cōcupiscentie sicut dicunt socratici. sicut incōueniens est illud esse sciam: ita inconueniens ē illud esse opinionem. Lycon. dubitat hic. cū. n. ex predictis pȝ ꝙ malicia opponiẗ ⁊ ↄ̄riaẗ virtuti. nō potest incōtinentia esse sub malicia. sicut nec ↄtinentia sub virtute. nō ḡ videẗ hoc incōueniens sȝ verū ꝙ incontinētia nō est malicia. R̄ndet. d. forte ꝙ pħs sumit hic maliciā cōiter ad oē vituperabile ⁊ indignū venia.

Prudentia ergo contra|ien

dētē. hoc enī fortissimum. sed incōueniēs. erit . n. idem simul prudens ⁊ incōtinens. dicet aūt vtiqȝ nullus prudētis eē operari volentē prauissima. cū his aūt ostensū est p⁹ qm̄ actiuus quidē extremoꝝ. prudēs. n. aliquis ⁊ alias habēs virtutes.

Hec est secūda pars in qua poniẗ scd̄a dubitatio. que est circa 5ᵐ ꝓbabile ⁊ est vtꝝ incōtinens hēat prudētiā ↄtratendētē cōcupiscētie. ⁊ h̄ est. vtrū idē homo sit simul prudens ⁊ incōtinens. ⁊ cōtinet. 2. ꝑticlās. in p̄ma arguit ad ꝑtem affirmatiuam ꝓbando ꝙ incōtinēs hȝ prudētiā cōtratēdētem ↄcupiscentijs. in 2ª ꝑte ibi (Sed incōueniens) arguit ad ꝑtē oppositam. Arguit igitur p̄ ad ꝑtem affirmatiuā sic incōtineni hȝ opinionem ↄtratēdentē concupiscentijs prauis ⁊ non habet opionem debilem qr tunc nō esset sibi imputādū. ḡ hȝ opionē ↄtratendētē fortē. sȝ oīum opinionū prudentia ē fortissima. igiẗ incōtinens maxīe habȝ prudētiā ↄtratendētē (Sed incōueniens) hec est scd̄a particula ī qua arguit in cōtrariū ꝓbādo dupliciter ꝙ incōtinens non habet prudentiā ↄtratendentem. p̄. quia sic sequereẗ ꝙ idem sit sic prudens e incōtinens. sed hoc est incōueniens. qr incōtinens ē qui volēs opatur turpissima. Nam dictum est in 6º huius ꝙ ille est peior qui peccat voluntarie ꝙ̄ ille qui peccat inuoluntarie ⁊ sic prudens eēt malus (Cum his aūt) 2º arguitur sic. ostensum est in 6º huius. ꝙ prudens est actiuus extremoꝝ. i. singularium operabilium. ⁊ per ↄn̄s est cognoscens operabilia singularia. ⁊ non solum est ostensum h̄. sed etiā ē ostensū ꝙ prudens habet virtutes morales sed virtuosus non operatur ↄ̄ virtutes sciens: igiẗ incōtinēs non hȝ prudentiā ↄtratēdētem.

Adhuc siquidem in eo

qd̄ est cōcupiscētias habere fortes ⁊ prauas. cōtinens non erit tpāc⁹ ↄtinens neqȝ cōtinēs tpātus. neqȝ. n. qd̄ valde tpāti: neqȝ prauas hr̄e. sȝ tn̄ oportet quidē. siquidē. n. bone cōcupiscentie prauis ꝓhibens habit⁹ nō sequi. Quare tōtinentis non oīs studiosa. si autē infirme ⁊ nō praue nihil venerabile. neqȝ si praue ⁊ infirme nihil magnum.

Hec est tertia pars p̄ncipalis. in qua mouȝ dubitatōem circa ↄpationem cōtinētie ⁊ temperantie ad inuicem. ⁊ hec est. dubitatio, vtrū idē sit cōtinens ⁊ temperatus. ⁊ arguit ꝓbando ꝙ non. ⁊ hoc sic. ↄtinens aut habet concupiscencias prauas aut bonas. Si habeat cōcupiscētias prauas. aut hȝ ↄcupias fortes aut debiles ⁊ remissas. Si habeat ↄcupias prauas ⁊ fortes a quib⁹ tn̄ non deduciẗ contra rōnem tunc temperatus non est ↄtinens neqȝ cōtinēs temperat⁹: qr perfecte temperat⁹ non habȝ cōcupiscentias prauas vehementes. oportet in̄ si temperatus esset cōtinens ꝙ hēret cōcupiscentias prauas vehementes: si ita sit ꝙ ↄtinēs hȝ prauas cōcupiscentias ⁊ fortes. Si autem habeat concupiscentias bonas aut igitur fortes aut debiles. Si fortes ergo habitus prohibens eas sequi erit habitus malus. Nam habitus prohibens magnum bonum malus est ⁊ tunc non omnis cōtinentia foret studiosa. qr illa foret mala que ꝓhibet sequi cōcupiscētias bonas vehementes. Si aūt continens habeat concupiscentias bonas debiles ⁊ remissas q̄s ꝓhibet sequi q̄uis ex hoc non sequaẗ ꝙ cōtinētia sit praua. tn̄ ex hoc sequitur ꝙ ↄtinentia nō erit venerabilis nec multum laudabil'. ex h̄. n. ꝙ aliquis habitus ꝓhibet bonū remissū ⁊ debile cōcludi potest hoc ꝙ non est multum laudabilis. Si aūt continens habeat cōcupiscentias prauas ⁊ debiles non erit magnū resistere eis. ⁊ tn̄ continentia laudaẗ ⁊ veneratur tanq̄ aliquid magnum. Vel potest ratio sic deduci ⁊ melius. Continens aut habet cōcupiscentias fortes aut debiles. si fortes aut prauas aut bonas. si fortes ⁊ prauas tunc cōtinens non est temperatus nec temperatus continens: qr temperatus non habet concupiscentias fortes ⁊ pra

nas.Si autē ꝯtinens habeat concupiscentias fortes ⁊ bonas.sequitur ꝙ cantinentia que ꝓhibet sequi concupiscētias que sunt in continēte non erit studiosa nec bona.imo mala.q꞉ ꝓhibet magnum bonū.quia magnas concupis bonas.sed hoc est inconueniens. Nam omnis cōtinentia bona est ⁊ laudabilis.Si autē cōtinens habeat cōcupias debiles ⁊ remissas. aut ꝗ bonas aut malas.si habeat concupiscentias bonas ⁊ remissas non erit cōtinentia multum laudabilis ⁊ venerabilis:q꞉ ex hoc ꝙ prohibet non sequi ꝯcupiam debilē non potest cōcludi ꝙ est venerabilis ⁊ laudabilis:ꝗuis non potest ex hoc cōcludi ꝙ est mala.Si aūt ꝯtinēs hꝫ ꝯcupiscentias remissas ⁊ prauas.sequitur ꝙ non ē laudabil' tanꝗ aliquid magnum:quia non est magnum resistere concupie debili. vñ hec rō ꝓbat ꝙ continens habet cōcupias prauas ⁊ fortes.⁊ hoc ꝓbat' ꝑ viam diuisionis quadrimembris predicte sic.Aut habet concupias fortes ⁊ prauas aut fortes ⁊ bonas:aut remissas ⁊ bōas aut remissas ⁊ malas.⁊ quodlibꝫ triū mēbrorum vltimoꝝ diuisionis destruit'.ex quo sequitur p̄mum membrū diuisionis.⁊ ex hoc mēbro sequit' ꝙ cōtinētia ⁊ tēperātia nō sūt idē.

Adhuc si omni opiniōi

permāsiuum facit continentia praua.puta ⁊ si false:⁊ si ab oī opīone incontinētia egressiuum erit aliqua studiosa incōtinētia.puta sophoclis neoptolom' in philotete.laudabilis.n.non permanēs quib' suasus ē ab vlixe ꝓꝑ tristari mentiens.Adhuc sophystic' sermo ꝯnētiens dubio. ꝓpter iopinabilia enim velle arguere vt sapientes sint cū attingunt.factus syll's dubitatio fit.ligata est.n.mens cum manere nō velit propter non placere cōclusuꝫ.ꝓcedere aūt nō possit ꝓpter soluere non habere sermonē. Accidit aūt ex quodā sermone in prudentia cuꝫ incōtinentia virtus.cōtraria enim operatur. quorū opinatur ꝓpter incōtinentiam.opinātur autē bona mala esse:⁊ non oportere opari. quare bona ⁊ non mala operabitur.

Hec est.4.pars huius capituli.in qua mouet dubitationē circa 2ᵐ ꝓbabile.quod erat circa diffinitionē cōtinentie ⁊ incōtinētie dictum ē ꝯ ꝙ cōtinens ē permāsiuus in rōe ⁊ incontinens egressiuus a rōne.i.ab opinione.est ergo hec qō. Utrū continens sit ꝑmansiu' in oī opinione.ita ꝙ quicūq; ꝑmanet in aliqua opinione quecunq; sit illa ꝯtinens ⁊ incontinens egressiuus ab omni opinione.ita ꝙ quicunq; n sequit' aliquā opinionem quā hēt quecunq; sit illa dicat' incōtinens.⁊ arguit ad p̄mam ꝑtem dubitatōis.ꝓbans ꝙ non ōis homo ꝑmanens cuicunq; opinioni.i.sequens opinionē quā hꝫ quecūq; sit illa sit cōtinens.q꞉ ex hoc sequeret' inconueniens.s.ꝙ quedā ꝯtinentia sit praua.qd falsuꝫ ē.q꞉ cōtinentia laudat' tanꝗ aliqd bonū ⁊ laudabile ⁊ venerabile.ꝯña ꝓbatur sic.Aliq opinio est falsa:sꝫ illud qd facit sequi opinionē falsaꝫ.est prauuꝫ ⁊ vituperabile.ꝗ si cōtinētia sit illud quod facit sequi omnem opinionē.⁊ ꝑmanere in illa.sequit' ꝙ aliqua cōtinentia erit praua (Et si ab oī) arguit ad scḋam ꝑtem dubꝫ ꝓbans ꝙ non ōis qui egredit' ab aliqua racōe vel opinione quecunq; sit illa sit incontinēs. ⁊ hoc ꝓbat tripl'r.p̊ sic.si incōtinentia sit egressiua a quacunq; opinione.sequitur ꝙ aliqua incontinētia sit bona ⁊ laudabil'.ꝯñs est falsum. q꞉ incōtinentia vituperatur vt mala.ꝯña ꝓbatur sic.Aliqua est opinio mala vt illa que persuadet aliquod malū fieri qd vitare est bonaꝫ ꝗ incōtinentia ab illa opinione ⁊ non sequitur eam est bona.ꝯña ꝓbatur per exemplū. Naꝫ qdam poeta noīe Sophocles in libro suo quē intitulauit de phyletete narrat ꝙ Neoptolom' qui seruiebat in bello troiano fuit ꝑsuasus a qdam vt mentiret' ꝓpter quādam cām:que ꝓmo videbatur honesta.⁊ sic opinabat' sicut fuit illi persuasuꝫ.⁊ postea non māsit in illa opinione ꝓpter hoc ꝙ triste ⁊ graue videbat' sibi mentiri ⁊ in hoc erat laudabilis.⁊ sic pꝫ per exēplū ꝙ aliqua opinio est mala a qua egredi est bo'. Scḋm Lycon.ordinanda est hec l'ra sic. incōtinentia qua vsus est Neoptolomus i phylotete Sophoclis.i.in li° sophoclis de phylotete erit ꝫm predicta studiosa ꝓpter tristari mentiēs.i. ꝓpter tristari de mendacio ⁊ est mentiēs nolat' casus scḋm ꝓprietatem grece lingue. greci enī frequenter vtuntur nt̄o casu cum infinitiuo vbi nos vtimur actō cum ifinito.h̄ Lycon. (Adhuc sophystitus sermo) 2° ꝓbatur idem sic.Sophisticus sermo.i.sermo sophisticans.mentiens.i. ꝯcludens falsum.est dubitatio.i.faciens dubitationem.Sophistice enim ad h̄ ꝙ appareant sapientes volunt concludere inopinabile: et concluso inopinabili per silim sophisticum dubitatio fit ⁊ ligata est mens audientis cum ex vna parte non velit permanere in eo qd ratio concludit.cum 2° ei non placet ⁊ ex alia parte non potest sustinere contrariuꝫ:quia nescit soluere argumentum sophistice factum.non tamē ꝓpter hoc ꝙ non permanet in rōne quā nescit soluere est vituperabilis.nec ꝑ ꝯñs incontinēs ⁊ hec ratio ꝓbat ꝙ incontinens non est ille qui ē egressiuus a rōne quacunq;. vnde hec ratio ꝓbat ꝙ incontinens non sic diffinitur.s.ꝙ est egressiuus a ratione.q꞉ cum diffi° ⁊ diffinituꝫ sint conuertibilia quibus egressiuus a ratōne .i.non consentiens rationi cuicunq; esset incontinēs:quod non est verum.quia audiens rationem sophisticam concludentem manifeste falsum scit inesse falsum non cōsentiens illi rationi seu conclusioni ratōnis qui nescit soluere rationem esset incontinens:qd falsum est. Exēᵐ

huius ponit Eustracius. Sophysta volens ꝓbare inconueniens. s. ꝙ lapis videt. interrogat querens. an lapis videt vel non. ⁊ negato ꝙ lapis videt. arguit sophysta sic. Quicquid videt hoc videt: sed lapidem videt aliquis. ergo lapis videt. tunc audiens istam rationez non cōsentit isti rationi: nec vult manere in conclusione. s. in ista lapis videt. Audiens igitur talez rationem sophisticam nesciens eam soluere esset incontinens: quod falsum est. vel si prius propter rationem sophisticam ꝑus dictam ꝯcesserit ꝙ lapis videt. ⁊ postea noluerit credere illi conclusioni nec rationi sophistice predicte esset incontinens cum sit egressiuus a quadam rōe sed hoc est falsuz. s. ꝙ talis sit incontinēs. ergo diffinitio incontinētie non est ꝙ est egressiuus a ratione (Accidit autem ex quodam sermone) ꝯ ꝓbatur ꝙ incōtinens nō est egressiuus a ratione quacūqꝫ. quia si sic. sequitur incōueniens ꝙ imprudentia cōiuncta cum incōtinentia foret virtus. cōsequens est impossibile. quia sic virtus componeretur ex duobus vicijs. ꝯña probatur sic. quia ponamus per possibile ꝙ aliqs simul habeat imprudentiam ⁊ incōtinentiam. tunc ille ꝓpter imprudentiam opinatur falsuz ꝙpo te fornicari est bonum. ⁊ ꝓpter incōtinentiam cum sit egressiuus ab omni opiniōe. operabitur cōtrariuz illius ⁊ abstinebit se a fornicā do quod est bonum ⁊ virtutis opus. vel ponat ꝙ ꝓpter imprudentiaz opinetur. ꝙ non mechari est malum. tunc ꝓpter incōtinentiam cuz sit egressiuus ab omni opinione operabitur contrarium illius qđ opinatur. et ita operabitur non mechari. hoc est abstinebit a mechari. quod est bonum ⁊ virtutis opus. Dicit ergo philosophꝰ Accidit autem ex quodam semone. s. qm̄ incontinētia est egressiua ab omni opiniōe: ꝙ imprudentia cum incōtinentia sit virtus. ⁊ ꝯñam probat modo quo dictuz est. vnde habens imprudentiam cum incōtinentia ꝓpter imprudētiā opinabitur malum esse bonum vel econuerso: ꝙ non oportet operari bonum sed malum. et propter incontinentiam: que est egressiua ab omni opinione operabit̄ bonum ⁊ non malum quod est opus virtutis. ⁊ sic qui simul est iprudēs ⁊ icōtinēs est virtuosus.

Adhuc in persuaderi

operans ⁊ persequens delectabilia ⁊ eligēs melior vtiqꝫ videbit̄ eo qui non ꝓpter ratiocinationem: sed ꝓpter incōtinentiaz. Sanabilior. n. ꝓpter dissuaderi vtiqꝫ. Incontinens autez reꝰ puerbio quo dīmꝰ: quando aqua suffocat qd oportet adhuc bibere. Siquidem enim persuasus esset que agit dissuasus vtiqꝫ quiescz. Nūc autem non suasus nihil minꝰ talia agit.

Hec est. 5. pars huius capituli. in qua monetur. 5. dubitatio. que est circa ꝑmuz ꝓbabile. s. circa bonitatem ⁊ malicias ꝯtinētie et intōtinētie. ⁊ est dubium. vtrum intemperatꝰ sit peior incontinente: vel ecōuerso. ⁊ eadez dubitatio est de continente ⁊ temperato quis istorum est melior. ⁊ arguit ꝓbando ꝙ incontinēs est peior intemperato. ⁊ intemperatus melior īcontinente. ⁊ hec est ratio. ille qui facit malum quod sibi persuasuz est esse bonuz melior est q̄ ille qui facit maluz sciens illud esse malum: sz incōtinens facit malum sciens illud esse malū quia ratio recta manet in īcontinente. vnde incontinens sciens delectationes turpes non eē ꝓsequendas sequitur eas ⁊ ꝓsequitur eas. non ꝓpter ratiocinatiuū corruptuz: quia habet rationem sanam. Sed intemperatus malum qđ facit credit esse bonum. vnde ratio corrupta intemperati ꝑsuadet sibi ꝙ delectatiōes turpes sunt ꝓsequende ⁊ bone. igit̄ incontinens q operatur malum sciens illud esse malum peior est intemperato qui operat̄ malum credens illud esse bonum. huius rōnis maior tm̄ ponitur in lr̄a. ⁊ hec est ꝓbatio. Ille qui facit maluz quod ꝑsuasum est sibi esse bonuz est sanabilior ꝓpter hoc ꝙ de facili potest sibi dissuaderi quod credit. si enim sibi dicatur a sapiente tali credit ꝙ illud est malum quod facit ⁊ non est faciendūz credet ei. ⁊ non operabit̄ illud malum. Sz ille qui operatur malum sciens illud esse malū nō potest iuuari ab aliqua bona persuasiōe. qz cū ipse cognoscat aliquid esse maluz. puta fornicari ⁊ tam̄ non effugiet illud qualiter audiens ab alio hoc esse malum fugiet ipsum. quasi dicat: certe nullo modo. vnde incontinens videt̄ esse reus ꝓuerbio quo dicimus. Quando aqua suffocat bibentem: quid oportet adhuc bibere. dicitur autem hoc ꝓuerbium de hominibus lesis. qui si meliꝰ possent sanari ⁊ iuuari a seipsis q̄ᵐ ab alijs: et nō iuuantur a seipsis qualiter poterunt iuuari ⁊ sanari ab alijs. Cum ergo incontinens habeat rationem rectam persuadentem ꝙ fornicari est malum habet in se sufficienter a quo poterit vitare illud malum. Cum igitur ex persuasione ꝓprie rationis non iuuatur. imo leditur ⁊ suffocatur ꝓsequendo fornicationem. quid oportet ꝙ persuadeat̄ ab alijs vῑ non debet amplius bibere. i. non oportz eū persuaderi ab alijs cuz ipsemet habet in se sufficiēter a quo poterit suaderi ⁊ maluz vitare. s. rectam rationem. Lycoñ. dixit hic ꝙ lr̄a quaz exponit ꝯmentator habet sic. siquidem enī supple incontinens non persuasus esset. quid agit idest non cognosceret ꝙ illud qđ agit est malū. vt puta ꝙ fornicari quod agit est malum. dissuasus vtiqꝫ quiesceret dissuasus in audiendo ab altero quoniam fornicatori est malum quiesceret a fornicari. Nunc autez ⁊ suasus. supple a ratione ꝓpria nihilominus alia agit homo. B autem. s. nihilominꝰ ponit̄ pro vna negatione.

quasi dicat non agit alia: sꝫ ipsuꝫ. s. fornicari. h Lycon. Item dicit Lycon. ꝙ phs hic intendit ꝙ intemperat⁹ est melior incontinente non sim plr: sed ĩ hoc est melior incontinente. s. ĩ persua deri. s. ꝙ persuasibilis est intemperatus. Notā dū ē h. ꝙ phs nō pbat h ex itentōe ꝙ icōtinēs est peior itemperato. nec dꝫ illud poni tanq̄ ɔ: phi sꝫ tanq̄ vna ratio faciens dubitare. vn̄ il lud totum cap⁹ est inquisitiuū ⁊ non est in ca: liqua ɔclusio ex intentōe phi finalr determi nata. vnde inferius caplo. 8. soluit phus istam dubitationem ex intentione pbans ⁊ tenens ꝙ intemperatus est peior incontinente ⁊ inconti nens melior in temperato p. 4. rōnes. tum q: i continens est sanabilior cū sit positiuus statiꝫ cum est extra passionem. ⁊ intemperatus non ē positiuus. tum q: intemperantia est incōtinen tia ⁊ incontinentia non est continentia ⁊ egritu do continua peior est non continua. tum q: in temperantia est malum latens intemperatum sed incontinentia non latet incōtinentē saltem cuꝫ ē extra passionē. tum q: in incontinēte sal uaẽ optimū principium. s. rectum iudicium ra tionis de fine qui est p̃ncipiuꝫ in agibilibus: sꝫ in intemperato non manet rectum iudiciuꝫ de fine. Ad rationem hic factam dicendum q̄ñ dicit ꝙ ille qui operaẽ malum sciens illud esse malum est peior illo qui operatur malum igno rans illud esse malum. Dico ꝙ ista maior non est vniuersalr vera nisi cum duabꝫ conditio nibus superaddendis. s. ꝙ ipse operans non sit causa sue ignorantie seu false credulitatis igno rantie eiꝫ vel error cuius homo est causa nō ex cusat ipm. vt pꝫ ex 3° huius. sed intemperatus est cā sue ignorantie ⁊ erroris. nam nos sumus cause viciorum ⁊ virtutum. virtutes eniꝫ ⁊ vi tia sunt in nostra potestate. vt pꝫ ex 3° huius. Alia ɔditio est ꝙ cetera ab ignorātia vnius ⁊ scia alterius sint paria ꝙ non accidit in ppoito Nam incōtinens habet cōcupiscentias vehe mentes delectationum ⁊ intemperatus aut nō hꝫ hi⁹ cōcupiscentias: aut habꝫ eas debiles et remissas. ⁊ minus malus est qui fortiter concu piscens operatur maluꝫ q̄ qui nō concupiscēs vel debilr concupiscens operaẽ ille malum qđ et dicit ꝙ intemperat⁹ est suasibilis ⁊ inconti nens non. Dicendū p interemptiōem. Nam in continens est magis suasibilis. quia habet re ctā rōeꝫ de fine ⁊ ille q hꝫ rcāꝫ rōꝫ magis psua deri pōt per rationē suam ⁊ rōnem alterius q̄ ille qui non habꝫ rationem nisi corruptam. ma gis enim potest persuaderi qui habet rationem rectam q̄ ille q hꝫ solam rōnem corruptam.

Adhuc si circa omnia

incontinentia est ⁊ continentia. quis simplr cō tinens. nullus enim omnes habet incontinēti as. enim⁹ autem esse quosdam simplr. dubita tiones quidem igitur tales quedam accidunt. horum autem hoc quidem interimere oportet hoc autem relinquere. solutio. n. dubitationis inuentio est.

Hec est. 6. pars huius capli. ĩ qua phs mo uet dubitatōeꝫ circa 6ᵘ pbabile. s. circa materiam cōtinentie ⁊ incōtinētie. ⁊ est vtrum cōtinentia ⁊ incōtinentia sint solum circa cōcu piscētias. s. delectatōes ⁊ tristitias vel non solū sint circa eas sꝫ circa iras lucrum ⁊ honorem ⁊ oia hi⁹. circa que sunt vicia ⁊ virtutes. ⁊ arguit pbando ꝙ continētia ⁊ incontinētia non sunt circa omnem materiam moralem. s. circa cōcu piscentias lucrum ⁊ honorem. ⁊ sic de oib⁹ alijs q: si sic. nullus foret simplr incōtinens. nullus enim inueniẽ qui hꝫ omnes incōtinentias. non enim est aliquis q sit incōtinens concupiscētia rum ire ⁊ honoris ⁊ lucri. ⁊ sic de alijs. Nos au tem dicimus aliquos simpliciter incōtinentes non enim videtur ꝙ continētia ⁊ incōtinentia sint circa omnia. Tales enim dubitationes ac cidunt circa p̃us pposita ⁊ aliquas istarum du bitationum oportet iterimere. quia falsum cō cludunt. ⁊ quasdam relinquere: vt verum con cludentes. hec est. n. vera solutio dubitationis cum inueniẽ quid sit verum circa illud quod dubitatur.

Capitulum tertium

in quo premittuntur duo preambula. s. ꝙ con tinentia ⁊ incōtinentia non sunt circa omnia. sed circa determinatam materiaꝫ. vt circa quā ē temperantia ⁊ intemperantia. ⁊ ꝙ cōtinentia non differt ab intemperantia per materiam: sꝫ per modum se habendi ad materia. ⁊ ostendiẽ ꝙ incōtinens est sciens ⁊ qualr sciens.

Primum quideꝫ igi turꝫ intendendum. vtrum scientes vel non. ⁊ qualiter scientes. Deide circa qualia cō tinenteꝫ ⁊ incōtinentem ponendum. Dico aũt vtrum circa omnem delectationem ⁊ tristiciaꝫ vel circa quasdam segregatas ɔtinentem ⁊ p seueratiuū. vtrum idem vel alterum ē. similr autẽ ⁊ de his quecūq: cognata speculationis sūt huius. Est autem principium intentionis. vtrum continens vel incontinens sunt in circa que vel in qualiter habentes differentiā. Dico autem vtrum in circa h esse solum incontinēs vel non. sed in vt vel non: sꝫ in ex ambobus. De inde si circa omnia sunt incontinentia ⁊ conti nentia vel non: Neq:. n. circa omnia est simpli citer incōtinens: sed circa que intemperatus. Neq: enim in aliquid hoc simpliciter habere. Idem enim vtiq: esset intemperantie. sed in se habere. Hic quidē. n. ducitẽ eligens existimans semp oportere p̃ns delectabile psequi. hic autē non existimat quidem psequiẽ aũt.

Istud est 3ᵘˢ cap.ᵘˢ primi tractatus in quo principaliter soluitur prima dubitatio in 2º caº mo. et cõtinet tres partes. In prima ponuntur duo preambula necessaria ad solutionem dicte dubitationis. in secunda ibi (De eo quidem) remouet falsam solutionem ad dictam dubitationem. in 3ª parte ibi. (Sed quia dupliciter) ponitur vera solutio dubitationis. in prima igitur parte proponit intentionem dicens quod primo est considerandum. vtrum aliqui sint simul incõtinentes et scientes. vel non. et si sic. per quem modum sunt scientes. et hec dubitatio primo soluitur. quia ex eius solutione potest apparere. vtrum incontinentia sit vel nõ. siue vtrum incõtinentia possit esse vel non. Socrates enim negauit incontinentiam esse et posse esse propter hoc quod dixit: quod nullus potest operari malum sciẽs illud esse malum. et per consequentia quod nullus potest esse incõtinens. Considerandum etiam est circa qualia. hoc est circa quales delectatões et tristicias sunt continentia et incõtinentia. vtrum circa oẽs delectationes et tristicias vel circa aliquas determinatas et non circa oẽs. et vtrum cõtinens et perseuerans sint idem vel diuersi. et de omnibus alijs est considerandum que sunt cognita. hoc est que cõuenientiã habent cum hac speculatione (Est autem principium) ad soluendũ autem questionem principalem. scilicet an incontinens sciens sit vel non. oportet prescire duo preambula. primum. vtrum continens et incõtinens habeant differentiam ab alijs habitibus moralibus. et circa quod idest in hoc quod sunt circa determinatam materiam circa quã non sunt alij habitus morales sicut mansuetudo differt ab alijs virtutibus. per hoc quod est circa determinatã materiam. puta circa iras. aut cõtinentia et incõtinẽtia differunt qualiter. hoc est in modo se habendi circa materiam. aut differunt cõtinentia et incontinentia ab alijs solum in modũ se habendi ad materiam circa quã est. vel differunt in ex ambobus hoc est. vel per vtrumque. scilicet tam per hoc quod sint circa determinatam materiam. quam per hoc quod alium modum habent circa materiam quam alij habitus. Est ergo quod. vtrum cõtinentia et incõtinentia differunt ab alijs solum per materiam. vel solum per modum habendi circa materiam. vel per vtrũque. scilicet per materiam et modum habendi circa materiam (Deinde sunt omnia) 2ᵘᵐ preambulum quod oportet scire est. vtrum cõtinentia et incõtinentia sint circa omnia. hoc est circa totam materiã moralem. vel sunt circa materiam determinatã (Neque enim circa omnia) illud dubium 2ᵘᵐ primo soluitur. et hec est solutio. quod continentia et incõtinentia non sunt circa omnia: sed circa determinatam materiam. scilicet circa quã sunt temperantia et intemperantia. cuiusmodi sunt delectatiões tactus et gustus (Neque in hoc simpliciter) primum dubium. scilicet per quid differunt cõtinentia et incõtinentia ab alijs. vtrum solum per materiam. vel in modo habendi soluitur et eius solo est preambulum 2ᵘᵐ et est solutio hec. quod continentia et incontinentia non differunt ab alijs habitibus solum per materiã. et hec est cõclusio. 3. huius libri que probatur sic. Si continentia et incõtinentia solũ per materiam differrent ab alijs habitibus. tũc cõtinentia et incõtinentia essent eadem cum habitibus qui sunt circa eandem materiam. circa quã sunt cõtinentia et incõtinentia: quia nõ haberẽt per quid differrẽt ab illis: sed hoc est falsum. quia si sic esset cõtinentia et incontinentia essent eadem cum temperantia et intemperãtia enim omnia ista habeant eandem materiam. eadem enim est materia temperantie et intemperantie continentie et incõtinentie. scilicet concupiscẽtie tactus et gustus. Si ergo incontinentia et intemperantia non differant in materia: sed sunt circa eandem materiam. oportet videre per quid differant. quod soluens philosophus dicit quod incontinentia et intemperantia differunt in sic se habere. id est in modo se habendi circa materiam. quia aliter et aliter se habent circa eandem materiam. quia intemperatus ex electione ducitur ad prosequendum delectationes turpes. quasi existimãs quod oportet prosequi delectabile presens. sed incontinẽs non sic existimat et tamen prosequitur delectabile presens quod non existimat esse prosequendũ. Lyncoln. dicit quod incontinentia esset idẽm intemperantie si non differrent in modo cum conueniãt in substantijs. id est in obiectis. scilicet in materia: circa quã habent fieri.

De eo quidem igitur

quod est opinionem veram: sed non sciẽtiam esse preterquam incontinẽter agunt. nihil differt ad rationem. Quidam enim opinantium non dubitãt sed existimant certe scire. Si igitur propter quietem credere opinantes magis scientibus preter opinionem agunt. nihil differt sciẽtia ab opinione Quidam enim credunt nihil minus quibus opinantur: quam alteri quibus sciunt. manifestat autem eraclitus.

Hec est secunda pars principalis huius capituli. in qua philosophus remouet falsam responsionẽ ad istam dubitationem. vtrum incõtinens sit sciens illud esse malum quod operatur. vel nõ sit sciens. et hec est responsio quod incõtinens non operatur malum sciens illud esse malum: sed opinans illud esse malum. vnde dicunt quod cognitio circa quã incontinens agit est opinio et non est scientia. quia enim opinio est cognitio debilis et sciẽtia cognitio firma. ideo potest incõtinens agere contra opinionem. et nõ contra sciẽtiam. Istam responsionem remouet philosophus. dicens quod nihil differt ad rationem: siue illa opinio circa quã incontinens agit sit opinio siue sciẽtia. Nam per eandem rationem potest probari quod non est opinio. per quam probatur quod nõ est sciẽtia. nam quidam incontinentes operantes

nō habent debilem adhesionē.q. dubitantes sed existimant se certitudinaliter scire illud circa quod agunt. non ergo est dicendū ꝙ opinātes magis agunt ↄtra opinionē ꝗ̄ sciētes ↄtra sciam ꝓpter quietē.i. debilr credere opinātes. Nā quātū ad h̄.s. firmiter credere cognitis nō differt scia ab opione. nam quidā non minus credunt opinionib⁹ quibus opinant ꝗ̄ alij veri sciētijs quib⁹ vere sciunt. ⁊ hoc patz ꝑ Eraclitū qui ita firmiter adherebat opinioni qua opinabatur oīa semꝑ moueri. sicut geometer adherz scie huius ↄclusionis.s. triangulus hz tres angulos ⁊c. Intelligendum ꝙ hoc reia tm̄ gb⁹ in ꝓposito non refert res opinatas ⁊ scitas. qꝛ tūc fuisset dicendū. ⁊ que opinant ⁊ que sciunt. Sz refert opiniones ⁊ scias. opinionib⁹.n. formaliter opinamur. ⁊ sciētijs formalr scimus. Intelligendū est etiaz ꝙ hic rōnabilr potest poni vna ↄclusio.s.4. hui⁹ libri ꝙ si incōueniens sit sciam in incōtinente ↄtendere ↄtupiscentie inconueniens ē opinioni ↄtratendere cōcupiscentie. hec ↄ⁹. ꝓbatur sic. Si incōueniens sit sciam ↄtendere ↄcupiscētie ꝓpter firmitatē ⁊ fortitudinē scie. qꝛ.n. scia est cognitio fortis ⁊ firma. ⁊ īō non pōt aliquis agere ↄtra sciaz. vt dixit socrates. cuz igr̄ aliqua opinio in incōtinente sit ita fortis ⁊ firma sicͭ scia. vt pꝫ: quia quidā non minus credunt opinionibus quib⁹ opinant ꝗ̄ alij sciētijs quib⁹ vere sciunt sequit ꝙ si incōueniēs sit sciam ↄtratēdere ↄcupiscētie ī incontinēte. ita incōueniens est opionē firmā cōtratendere ↄcupiscentie in incōtinente. Sciēdū aūt ꝙ ex dictis ph̄i in ꝓcedētibus ⁊ ex dictis h̄ pōt talis rō ad ꝓbandū ↄclusionē formari opinio incōtinētis ↄtratendens ↄcupie. aut est fortis ⁊ firma. aut debilis ⁊ remissa. si sit fortis et firma. tunc si incōueniens sit scientē agere contra sciam suam. ꝓpter fortitudinē ⁊ firmitatez scie icōueniēs erit fortiter ⁊ firmiter opinantē agere ↄ opinionem suā fortez ⁊ firmam: ⁊ ita si incōueniēs sit sciam ↄtratendere ↄcupiscentie in icontinēte incōueniēs est opionez fortē ⁊ firmam ↄtratendere cōcupiscentie in icontinēte. ⁊ illud patz ex dictis ph̄i hic. nec pōt dari aliud membrū.s. ꝙ opinio incōtinētis cōtratendens cōcupiscētie est debilis ⁊ infirma. qꝛ tunc incōtinens agens ↄtra huiusmōi opinionē debilē ⁊ remissam. succūbens fortibus concupiscentijs nō esset vituperand⁹: sed esset venia dignus. et sic incōtinētia nō esset malicia. vnde cum ↄcupiscentia icontinēte sit multo fortior ꝗ̄ opinio debilis eiusdez. ⁊ nō est vituperand⁹ qui trahitur ⁊ vincit̄ a fortiori nō esset incōtinens seq̄ns ↄcupiscentiā suam vituperandus nec incontinentia esset malicia.

Sed quia dupliciter dicimus scire. ⁊.n. habēs quidē nō vtens aūt scientia. ⁊ vtēs dicit̄ scire. differt h̄ hītēm quidē nō speculātem autē: ⁊ h̄ speculantē agere que non oportet agere ab eo qđ est oz hītez ⁊ speculantē. Hoc eniz videt̄ durū: sed non si nō speculans. Adhuc qꝛ duomōi ꝓpōnum quibus oz vti habētem quidē vtrasqꝫ nihil ꝓhibet operari: que ꝑter sciam vtentem quidem vli. sz nō ea que s̄m ptez. opabilia.n. singularia. Differt āt vle. hoc quidē.n. in seipso. hoc autē in re est. puta qm̄ oī hoi conferunt sicca: ⁊ qm̄ iste homo vl siccum qđ tale. sz si tale vel non habet vel non operat̄ s̄m vtriqꝫ hos differt modos. impossibile tm̄ vt videatur: sit quidē scire: nisi incōueniens. aliter aūt admirabile. Adhuc hr̄e sciam sz alium modū a nunc dictis existit hoibus. in habere quidē.n. non vti autem differentez videmus habitum. quare ⁊ hr̄e aliqualr nō habere puta dormiētem ⁊ vinolētum. sz tm̄ sic disponūtur in passionibus existes. ire.n. ⁊ ↄcupiscentie venereoꝝ ⁊ quedā talium manifeste et corpus transmutāt. quibusdā aūt et insanias faciunt. mānifestū igit̄ qm̄ similr habere hō incōtinētes hīs. dicere aūt sermones eos qui a scia nullum signum eius quod est operari secūdūz sciam. et enī in passiōibus his existes demōstratōes ⁊ vba dicūt empedoclis. ⁊ ꝑmum discentes cōplectunt̄ quidē sermones. sciunt aūt nequaꝗ̄. opꝫ.n. ↄnasci. Hoc autē tp̄e indiget. quare quēadmodū simulantes sic existimandū dicere: ⁊ incōtinentes. Adhuc autez ⁊ sic naturalr vti aliquis respiciet tamē. he quidē.n. vlis opio. Altera autem de singularibus ē quorū sensus iaz ꝓprius. cum aūt vna fiat ex ipsis. necessariuz cōclusum h̄ quidē dicere aiaz. in factiuis aūt operari ↄfestim. puta si omne dulce gustare oportz hoc autem dulce vt vinū: aut aliquod singulariū: necessariū potentē ⁊ nō ꝓhibituz simul hoc ⁊ operari. Qn̄ quidē igit̄ vlis insit ꝓhibens gustare. Hoc aūt qm̄ omne dulce delectabile. hoc aūt dulce: hoc operat̄. Si forte aūt ↄcupiāz inexistēte. hec quidē dicit fugere h̄. cōcupiscētia āt ducit. mouere.n. vnāquāqꝫ pōt ꝑticlarū. Quare accidit a rōne aliqualr ⁊ opinione incōtinētia agere. Non ↄrie autem seipam: sed s̄m accidens. ↄcupia.n. ↄtraria: sz nō opinio recte rōi. Quare ⁊ ꝓpter hoc bestias nō incōtinētes agere. qm̄ nō habēt vlem opionem: sed singulariū fantasiā ⁊ memoriā. Qualr autem soluit̄ ignorantiā. ⁊ rursus fit sciens incōtinens. eadez rō que ⁊ de vinolento ⁊ dormiēte ⁊ nō ꝓpria hui⁹ passionis quā oportz a phisiologis audire. Qꝛ aūt vltima ꝓpositio ⁊ opinio sensibilis ⁊ ꝓncipalis actionum. hanc vel nō habet in passione ens: vl sic hꝫ vt non erat. in hr̄e scire. Sz dicere quēadmodū vinolentus que empedoclis. ⁊ ꝓp non vle neqꝫ scientificum. silr esse videri extremum terminū vl̄ um. ⁊ videt̄ qđ querebat Socrates accidere. Non enim ꝓncipalr visa scientia

ela pñte fit passio: neq͂ ipa attrahit̃ pbter pas/
sionē: sed sensibilis. De eo quidē igit̃ qđ est sciē/
tez. vel nō ⁊ qualiter scientē contingit inconti/
nenter operari tanta dicta sunt.

HEc est tertia pars huius capituli. in qua
phs ponit verā solutōez dubitationis. s.
vtrum aliquis possit esse simul sciens ⁊ incon/
tinens. ⁊ continet duas particulas. in prima p
ticula ponunt̃ tres distinctiones per quas po/
test dubitatio tripliciter solui. in secūda ibi (ad
huc autem ⁊ hec naturaliter) soluit dubitatio/
nem fm naturalem pcessum scientie practice
applicando predictas distinctiones ad ppositū
tuz. in pma ergo particula ponūtur. 3. distincti
ones. Prima est q̧ scire est duplex: scilicet i ha/
bitu ⁊ actu. Scire in actu est actu considerare
secundū scientiam. Scire in habitu est habere
habitum scientie. Aliquis enim dicitur sciens
qui habet habitum scientie: licet actu non con
sideret: sicut habens artem sillogizandi non
tamen actu sillogizans dicitur scire sillogiza/
re. dicitur etiaz aliquis scire sillogizare qui ha
bet artem sillogizandi ⁊ actu sillogizat. p hāc
distinctionem potest dubitatio solui q̧ aliquis
potest esse simul incontinens ⁊ sciens in habi/
tu ⁊ non potest aliquis esse incontinens ⁊ sciēs
simul in actu. potest enim fornicari aliquis sci/
ens in habitu q̧ fornicari est maluz: sed nō po/
test aliquis fornicari ⁊ simul actu considerare
q̧ fornicari est malum. hoc enim videtur durū
vt dicit philosophus q̧ in actu consideret ali.
quis esse malum. ⁊ tamen operetur illud. sz nō
est durum q̧ aliquis operetur sciens ⁊ non con
siderans illud esse malum. Et si dicatur q̧ oīs
habens scientiam est sciens in actu. sicut omne
habens sanitatez est sanuz in actu. sed actu sci/
ens non potest incontinenter agere. ergo null⁹
sciens aliqđ eē malū pōt agere illđ. ⁊ p ɔñs nul
l⁹ sciēs est incontinens. Dicendū q̧ scire in actu
est duplex. in actu pmo ⁊ in actu 2⁰. Scientia q̄
est habitus est actus pmus: sed considerare fz
scientiaz est actus scđs. per hoc dicendū q̧ nul
lus sciens actu 2⁰ incontinenter agit. sciens tñ
actu p̊ potest incontinenter agere. vnde sciens
in habitu potest agere non scđm habitum. Exē
plum Eustracij habens habitum grāmatice in
tendens circa aliquid aliud habens intellectū
circa aliud occupatuz. interrogat̃⁰ de aliq̄ silla
vtrum sit breuis vel longa ⁊ dicat q̧ est breuis
cum sit longa peccat in grāmatica. quia non in
actu considerat illud quod queritur nec habet
intellectum circa hoc occupatuz. sed circa aliđ
⁊ ita potest incontinens habens habitum sciē/
tie peccare circa illud cui⁹ scientiaz habet (Ad
huc quia 2⁰ modi ppositionū) secunda distin/
ctio talis est. Sicut sunt 2⁰ modi ppositionum
quibus vtitur ratio practica: scilicet ppositio
vniuersalis. s. ⁊ particularis idest singularis.

ita dupliciter contingit scire. s. in vniuersali ⁊ i
particulari. Et per hanc distinctiōez potest sol/
ui dubitatio sic. Sciens ppositionem in habi/
tu tam ppositionem vniuersalem q̄ singularē
actu considerās ppositionem vniuersalem et
non actu considerans propositōnem singularē
potest operari contra scientiaz quā habz in ha
bitu tam de vniuersali q̄ particulari. ⁊ contra
scientiam in actu quā habz de ppositione vni/
uersali. vnde quando non considerat actu ipm
singulare potest agere contra scientiam quam
habet de vniuersali ⁊ particulari ⁊ huius ratō
est. quia ɔparationes sunt circa singularia: hec
est ergo distinctio. Scire enim est dupliciter in
vniuersali ⁊ in particulari. ⁊ vtrunq͂ est dupl̃x
scilicet in habitu ⁊ in actu contra scientiam in
vniuersali tam in actu q̄ in habitu potest quis
agere. sed contra scientiam in particulari ⁊ in
actu non potest quis agere (Differt autem vni
uersale) ⁊ quia iaz locutus est de vniuersali di
cens q̧ sciens vniuersale potest preter scientiā
agere. ⁊ hoc forsitan non est vniuersaliter verū
dicit qualiter est verum ⁊ qualiter non. ⁊ dicit
q̧ vniuersale dupliciter accipi potest. vno mo/
do put est in seipso absolute non comparando
ipsuz ad singularia vt si dicatur q̧ omni homi
ni conferunt sicca. Alio modo potest accipi vt
est in re. i. vt continet sub se certum singulare.
puta illud singulare. Isti homini conferunt sic
ca. vel iste homo. vel hoc est sictum. Potest
ergo contingere q̧ aliquis sciat ⁊ in actu ⁊ i ha
bitu vniuersale secūdum se consideratum. ⁊ ta
men operetur preter scientiaz quā habz de vni
uersali sic considerato. Sed si operetur scienti/
am quā habz de vniuersali in hoc considerato
idest in hoc singulari vel non habet. i. idest ha/
bitu non cognoscit vel non operatur. i. contra
scientiam in actu ⁊ habitu quā habz de vniuer
sali considerato in hoc singulari non potest age
re contra hoc singulare. quia eo ipo q̧ habz sci
entiā i actu de vli ɔsiderato put ē in h̄ singlari
habet scientiā i actu de hoc singulari. f⁹ vtriq͂
hos differret modos impole q̄tum. i. multum
hoc est multum differt dicere impole accidere
fm istos modos. s. scire in habitu ⁊ in actu scire
in vli ⁊ in particulari. qm̄ vno modo scire ⁊ age
re p̃ter sciam est incōueniens. ⁊ alio mō non est
incōueniens (Adhuc habere sciam) tertia disti
ctio est de scientia i habitu. Nam aliqs pōt ha
bere sciaz i habitu ⁊ nō in actu dupl̃r. vno⁰ pōt
qs in vigilia. i. in bona dispōne exñs hr̃e sciam
⁊ nō in actu ɔsiderare f illā. pōt tñ ɔsiderare si
velit. ⁊ tal' hz hituz scie solutū nō ligatū nec im
peditum. Alio⁰ pōt qs hr̃e hitū scie ligatuz. ita
q̧ ñ pōt tc̃ exire i actū. q̃o dormiēs vl' ebri⁹ dr̃
hr̃e hitū scie: ⁊ tal' hñs hitū scie ligatū vno⁰ dr̃
sciēs. alio modo dicit̃ non sciens. secundū eniz
q̧ habet habitum scientie dicitur sciens: sed fz

ꝙ nō potest exire in actum propter impedimē
tum dicitur nō esse sciens. Secūdū istam disti
ctionem soluitur dubitatio. 3ᵘˢ modus ꝙ inconti
nentes sunt similes habentibus habitum liga
tum. incontinēs enim sunt similes dormienti
bus ⁊ ebriosis. passiones enim vehementes. ut
ire concupiscentie venereorū ⁊ huiusmodi paſ
siones nō solum transmutant animā: sed trāſ
mutant corpus. i. ipsum corpus alterant ⁊ insa
nire faciunt. ⁊ ponit Eustratius exemplum. di.
Si enim quis ira detinetur videbimus utriꝗ
eius oculos rubentes. Similiter autē ⁊ si quis
vehemēter diligit mulierem videbis utriꝗ fa
ciem eius pallidā. Similiter sūt ⁊ vehemēter
diligentes mulieres a superabundanti amore
in insanīs conuersi sunt ⁊ extra se positi effecti
sunt. Ex his soluitur dubitatio sic. incontinen
tes sunt similes ebrijs ⁊ insanientibus. qꝛ habēt
habitum scīe ligatum sicut dormiētes. sed dor
miētes ⁊ ebrij agunt quādoꝗ cōtra sciētiam li
gatam quā habēt. ⁊ propter hoc incontinētes
cum sint similes his possunt agere cōtra scien
tiam ligatam. unde agere possunt cōtra sciētiam
practicā in singularibus ligatā. (Dicere aūt
sermones) sed qꝛ aliquis posset dīc. ꝙ inconti
nētes dicunt sermones qui vidētur procedere
a sciētia ⁊ circa singularia ꝙ fornicari est ma
lum. ⁊ ꝙ fornicari cum hac muliere pulchra ē
fugiēdum. ⁊ sic videtur ꝙ incontinētes nō ha
beant sciētiam ligatam. sed solutam. ideo phūs
excludit illud. d. ꝙ hoc. s. ꝙ dicūt sermōes sci
entie nō est signū ꝙ habeāt habitū solutū. qd̄
patet per duo exempla. primū est. illi qui sunt i
passionibꝰ ⁊ ebrij ⁊ furiosi voce proferunt de
mōstrationes geometricas ⁊ dicunt verba Em
pedoclis. que sunt difficilis ad intelligēdum.
qꝛ metrice phīam scripsit. ⁊ huiusmodi sermo
nes sunt sermones scientie. ⁊ tamē sic dispositi
nō habēt sciētiam solutā. 2ᵐ exemplū est. pueri
cum primo addiscunt litteraturā cōiungūt ser
mones quos pferūt. sꝫ nō cognoscūt eos nec mē
te intelligunt quid per sermones quos pferūt
significetur. Ad hoc enī ꝙ homo itelligat huiꝰ
sermones quos in mēte cōiungit: oportet ꝙ fi
ant ei quasi cōnaturalia per perfectā impressi
onem ipsoꝝ intellectui ad qd̄ homo indiget tē
pore. ⁊ ita est de incontinēte. quāuis enim dicat
nō est mihi bonū prosequi tale delectabile. ta
men nō ita sentit in corde. unde estimādum est
ꝙ incontinētes dicant huiusmodi verba quasi
syllabicātes. qꝛ aliud sentiunt in corde ⁊ aliud
proferūt ore. ⁊ sic cum incontinentes agunt ha
bent sciētiā impeditam nō potētem pro tūc exi
re in actū. (Adhuc aūt ⁊ hec uniuersaliter)
hec est secūda particula tertie partis principa
lis in qua ponit quartā solutionē que procedit
secūdū naturalē processum sciētie practice ap
plicādo predictas distinctiones ad soluēdum
dubiū predictum. ⁊ secūdū Eustratium Aristo.
hanc probatiōem. i. solutiōem magis alijs so
lutiōibus acceptat. primo igitur proponit na
turalē processum sciētie practice. d. ꝙ aliquis
naturaliter respiciet causam quare incontinen
tes operātur malum qd̄ sciūt esse malum. opor
tet enim scire ꝙ in processu sciētie practice est
duplex opinio. una quidem ulis ut ꝙ omne in
honestum est fugiēdum. Alia est singularis cir
ca ea que per sensum proprie cognoscūtur: ut
ꝙ ille actus. s. fornicari est inhonestus. Sicut
igitur in speculatiuis ex propositione uli ⁊ pro
positione singulari necessario sequitur ɔclusio
vera. verbi gratia sequitur necessario. Omnis
homo est animal. soz. est homo. ergo soz. est ani
mal. ita in practicis ⁊ factiuis ex opinione uli in
actu ⁊ opiniōe singulari in actu necessario seq
tur opus sicut cōclusio ex premissis. sed tamen
sequitur sicut posterius sequitur ad prius. ut
pluuia sequitur ad nubem. Sic igitur sequit̄
opus. nisi opināſ prohibeatur ab operādo. ver
bi gratia. Si aliquis actu opīetur. ꝙ omne dul
ce est gustādum: ⁊ etiam actu opinetur ꝙ hoc ē
dulce: necesse est ꝙ sic opinās gustet hoc nisi i
pediatur a gustādo. unde ex istis premissis. oē
dulce est gustādum hoc est dulce: de necessita
te sequitur. ergo hoc est gustādum. Sed ex opi
nione in actu de ista uniuersali. omne dulce est
gustādum. ⁊ ex opinione in actu de illa singu
lari. hoc est dulce. nō de necessitate sequit̄ opꝰ.
habēs enim istas opiniōes in actu potest impe
diri ab operādo. sed si nō impediatur de neces
sitate operabitur ⁊ gustabit hoc. ꝙ in actu opi
natur esse dulce. Si autē ratio dicat ꝙ nullum
dulce est gustādum. ⁊ de ista uniuersali aliquis
habeat opiniōem ⁊ concupiscentiam sit vehe
mens ad fruēdum delectabili ⁊ offeratur ali
quod dulce. ⁊ opinetur hoc esse dulce. tunc ha
bens istam opinionem ulem. nullum dulce est
gustādum. ⁊ opiniōem particularem. quoniam
hoc est dulce. incontinēter aget propter concu
piscētiam cōtra rationē ulem gustādo illō dul
ce. Sic igitur patet ꝙ incontinens propter cō
cupiscētiā cōtra rationē ulem operabitur. ⁊ sic
soluitur dubitatio ꝙ aliquis habēs opiniōem
vel sciam in uli ⁊ opiōnē in pticulari poterit eē
incōtinēs. qꝛ scīa quā hꝫ in uli ē ligata per con
cupiam. ita ꝙ rō ulis insurgēte cōcupīa vehe
mēti nō pōt phibere motū cōcupie. cōcupīa. n.
vehemēs nō soꝰ cōmouet aīam. sed ēt unāquāꝗ
ptiū corporis. ⁊ sic cadit a rōe ulī. qm̄ nul
lū dulce gustare opꝫ. ⁊ ab opiōne pticulari. qm̄
hꝰ est dulce incōtinētē eē aliqlr̄. Et dicit hꝰ Eu
stratius ꝙ Ari. dixit. s. aliqlr̄ ut ondat. qm̄ non
imediate incontinēs est a ratione uli ⁊ particu
lari opinione. Sed per mediā cōcupiscentiam
que contrariā facit opinionē ulem ⁊ pticularē
opinio. enī particularis. d. ꝙ hꝰ est dulce. nō est

cōtraria opinioni vlī dicēti. n. nullū dulce gustare oꝫ. qualē. n. cōtrietatē hn̄t. ista. n. n̄ sunt ſm se cōtria. n. nullū dulce gustare oꝫ. ꝛ hoc est dlce. fiūt aūt cōtraria ſꝫ accidēs. q2. n. accidit cōcupiſcētie cōuenire particulari opioni ꝛ cogere gustuꝫ gustare hoc dulce hꝰ gratia sunt cōria op. vlis ꝛ particularis. cōcupiſcētia enī ē faciens hec cōria .i. rōꝫ vlēꝫ ꝛ opinionē particularē. sed op. particularis ſꝫ seipsaꝫ nō est cōtraria rōni vli. hec eustratius. Intelligēduꝫ est q̄ op. vlis ꝛ op. particularis nō sunt cōtraria. sed opio particularl cū cōcupiſcētia ē cōtraria q̄ᵃꝰ ad operatōꝫ rōi seu opioni vli. q2 op. particularis ꝛ cōcupiſcētia faciunt incōtinetē operari cōtra dictam rōis vlis. Rō. n. vlis dictat q̄ nullū dulce est gustādū. ꝛ opio particularis dicit hoc eē dulce ꝛ ex hac opione ꝑticlaricū cōcupia vehementi operat incōtinēs ꝛ gustat hoc dulce. vnde ꝑ tāto dr̄ q̄ opio particularis est cōtraria opinioni vli nō ſ se. q2 n̄ ō sola opio particularis facit icōtinētē agere cō rōꝫ vlēꝫ. ſꝫ opio ꝑticulari cū cōcupia fac q̄ icōtinēs agit cō rōꝫ vlēꝫ ꝛ hō cōrietas ē inter operatiōꝫ ꝛ dictamē rōis vlis. Nō ratio vlis dictat vnū: ꝛ rō particularis cū cōcupiſcētia operat cōtrariū. Et si dicat q̄ prius dcm est. q̄ cōtra sciam in vli in actu ꝛ in particulari in actu nō pōt aliquis operari. ꝛ hō videt ph̄s dicere cōtrariū. Dicēdū q̄ cōtra sciam in vli n̄ ligatā ꝛ oppionem particularem in actu nō pōt aliquis operari. tn̄ cō sciam in vli ligatā ꝛ opinionē particularē i actu pōt quis agere ꝛ agit. sꝫ icontinēs. ꝛ hec est quarta solutio dubitatiōis .i. q̄ aliquis est simul sciēs i uniuersali: scia tn̄ ligata: ꝛ sciēs in ꝑticulari scia soluta ꝛ in actu ꝛ tn̄ est icontinēs agēs cōtra rationē i uniuersali ligataꝫ. Sciēdū ē hic ſ aliquos q̄ quedā propoitio uniuersalis est ipsius ratiōis: ꝛ quedam cōcupie. ꝑpō vlis rōis ē ista. nꝰ dulce ē gustādū ex hora vlis cōcupie ē talꝰ oē dulce ē gustabile ꝛ ꝑ cōs delectabile: ꝛ icōtinē ī silogizādo practice sumi miorē sub maiori cōcupiſcētie sic: omne dulce oꝫ gustare hoc ē dulce: ꝛ sequit cōclusio opatiōis quia gustabit hoc dulce si nō sit ꝑhibitus. Michi tn̄ videt q̄ cōcupiſcētia cū sit passio existēs i ꝑte sensitiua nō habet aliquā vlēꝫ i quā incline: sed solū iclinat in ꝑticularia ipse tn̄ icontinēs habet duas ꝑpoitiōes vlēs ꝛ sub vna sumit minorē in practice sillando. sed cōcupiſcētia n̄ inclinat in illā vlem. sed in particularia cōtēta sub illo vli. (Quare ꝛ ꝑꝑ hoc) ex his cōcludit vnū corelariū. i. q̄ bestie nō sunt incōtinētes. ꝛ hoc est cōꝫ. hꝰ libri. ꝑbat sic. Ois incontinēs hꝫ vlem opiniōꝫ cui cōtrariat cōcupiſcētia mō quo dictū est: sed bestie nō habent vlēꝫ opionem. sed mouētur a sensu vel a fantasia seu memoria que soꝰ sunt singulariū. igitur ꝛc. (Qualiter āt soluit) soluit vnā dubitationē. cū. n. ois incontinēs sit ignorās in ꝑticulari ꝛ in actu: illud esse malū qō operat est dubitatio qualiter soluit ignorātia incontinētī. Ad quā rn̄det ph̄s dicēs q̄ eodē mō soluit ignorātia incontinētis ꝛ ignorātia vinolēti aut dormientis: Soluit āt ignorantia inebriati ꝛ dormientis ꝑ trāſmutatiōꝫ factā circa corpus. iste eīn passiones ira cōcupiſcētia ꝛ hꝰ trāſmutāt corpus ut dictū est: ꝛ hanc transmutatiōꝫ corpale ꝛ qō ab hiꝰ trāſmutatiōe causat: opꝫ amoueri ad hoc q̄ hō reassumat sciaꝫ quā ꝑ hiꝰ passiones perdidit ſꝫ illud magis pertinet ad ph̄os .i. ad naturales. Eustratius ponit exꝰ hꝰ ignorātie ꝛ dissolutiōis eiusdē sic. di. Queādmoduꝫ igit si quis est grāmaticꝰ, deinde inebriat ascēdūt vaporationes ꝛ inteꝰ obtenebrāt: ꝛ quousqꝫ dicetur euaporatio nō potest ut grāmaticꝰ operari. post solutam tamē euaporationem tūc potest operari. sic ꝛ in incontinete. cognoscit q̄ quoniā maluꝫ est mechari. a concupiſcētia aūt vehemēti grauatur intellectus eꝰ ꝛ perdit talē cognitiōꝫ ꝛ sciam vſqꝫquo desinatur cōcupia vehemēs. post solui ista cōcupiam vehemētes cōfestim dissoluit ꝛ ignorātia: ꝛ rursus sciam ꝛ cognitiōꝫ quā hūit de mechari reassumit: q̄ malū est mechari. (Quia aūt ē vltima ꝑpō) soluit rōꝫ socratis superius in dubitatiōibꝰ positā per quā voluit destruere incontinētiam ꝑbando q̄ nullus operat malū sciens illō eē malū qō operat: cū nulla cōcupiſcētia aut passio possit vicere aut trahere sciaꝫ. Istā rōꝫ soluit ph̄s. d. q̄ ꝑpō ꝛ opinio vltima sensibilis. i. singularis accipit per sensuꝫ ꝛ principaliter in actionibus. Nā actiōes sunt circa singularia hꝰ propōnē singularem vel opionē de singulari h' habet in habitu vel habet in habitu ligatū vt n̄ possit exire in actū cōsiderandi vel sciēdi: sed hō mō loquitur de his sicut ebrius dicit verba ēpedoclis. vnde singulare. cuius ignorātiā hꝫ incontinēs ꝑꝑ passionē n̄ est sciētificuꝫ: cū n̄ sit vlē: ꝛ scia soꝰ est vlium. vn̄ incontinēs n̄ opat circa vlia quoꝝ sciam habet sed circa singularia quoꝝ sciam n̄ hꝫ. sed estimatiōꝫ vel apionē particularē. ideo nō est mirꝝ si fallit circa singulare. cꝰ sciam n̄ hꝫ. hec est ꝗ respōsio q̄ scia que principalis est ꝛ est pricipalior q̄ᵃ aliq̄ passio n̄ vincit nec trahit ab aliqua passione. ꝛ hoc q̄rebat socrates in sua rōe. dicebat. n. q̄ impossible est esse aliquē hn̄tē sciam ꝛ decipi ſm sciam ꝑpria quā hꝫ: ꝛ hō cōcedimꝰ. in cōtinētes. n. nō decipit circa vlia. quoꝝ sciam hꝫ. sed circa particularia quoꝝ nō est scia. de hoc igit siue incotinēs sciēs vicat: siue n̄ sciēs ꝛ si sciēs vicit q̄l sciēs vtꝰ sciam hn̄s vel opionē satis dictum ē: Sciēda sunt hō duo. priꝰ q̄ ꝑpō circa quā decipitur incōtinēs ꝛ cuius ignorātiam habet. nō ē minor silli practici. sed est cōn̄ in sillō practico. verbi gratia. sit iste sillꝰs practicus. nullū dulce est gustādum. hoc est dulce. ꝗ hoc n̄est gustādū. circa minorē huius silli n̄ decipitur incōtinens. q2 bene nouit q̄ hoc est dulce. ſꝫ circa cō

clusionē decipitur. ⁊ eā ignorat actu propter cōcupiscentiā vehementē. 2° est intelligendū ꝙ habēs sciam vl'em maioris in sillo practico: ⁊ opinionē particularē in actu: de minori propositione potest ignorare cōclusionē ⁊ decipi circa eam. quādo. s. nō applicat actu premissas ad inuicē respectu cōclusionis inducende: sed quādo actu applicat premissas ⁊ ad inuicē et ad cōclusionē nō potest scire premissas ⁊ ignorare cōclusiōē: ⁊ hoc dicit phs in princi° primi posterioꝝ. Simul inducēs cognouit. nūc aūt incōtinēs quāuis sciat maiorē silli practici: et minorē. tamē in hora passionis nō applicat actu premissas ad cōclusionē inducēdo actualiter cōclusionē ex premissis propter cōcupiscētiā vehementē. ⁊ ideo nō est mirū si decipiatur circa cōclusionē ⁊ eā ignoret in particulari.

Capitulum quartū

de materia cōtinētie ⁊ incōtinētie. in quo ostenditur circa quales delectatōnes humanas dicitur aliquis diuersimode continēs aut incōtinēs. diuidēdo delectabilia in necessaria ⁊ eligibilia ⁊ circa que delectabilia dicit aliquis simpliciter incōtinēs: ⁊ circa que nō simpliciter sed cū determinatiōe. Itē diuidit delectabilia in eligibilia natura ⁊ in eligibilia cōtra naturā ⁊ intermedia: ⁊ ꝙ circa nō naturaliter eligibilia ⁊ intermedia nō est continētia aut incontinētia simpliciter. sed cum appositione.

Utrum autem est aliquis incōtinēs simpliciter: vel oīs sm̄ partē ⁊ si est circa qualia est dicēdū deinceps. Quoniā quidē igitur circa delectationes ⁊ tristitias sunt continētes ⁊ perseuerātes ⁊ incōtinentes ⁊ mobiles ma°.

Istud est cap° 4° primi tractatus. in quo determinatur de materia continētie ⁊ incōtinentie ut de materia continētie et incōtinētie que nō dicuntur simpliciter: sed cū additiōe. ostēdēs circa quales delectatiōes humanas dicitur aliquis diuersimode continēs aut incontinēs. et cōtinet. 4. partes principales. In prima ponit dubitationes addēs materiā generalem circa quā sunt contiētia ⁊ incontinentia. In 2a ibi. (Quia aūt sunt hec) ponit diuisiōem bimēbrem delectabiliū. que est in delectabilia necēia ⁊ nō necessaria. ut per hoc sciat̄ circa qualia delectabilia sunt continētia ⁊ incontinētia simplr̄ dicte. ⁊ circa qualia nō. In. 3. parte ibi (Et pp hoc i iō) compat continētiam ⁊ incontinētiam ad tēperantiā ⁊ intēperantiā sm̄ cōuenietiam ⁊ differentiaz. In. 4. parte ibi (Quia aūt cōcupiscentiaꝝ) ad manifestationē bestialitatis diuidit delectabile in. 3. mēbra. s. in delectabile natura eligibile: ⁊ delectabile cōtra natura eligibile: ⁊ delectabile interme°: qḋ nec nature nec cōtra naturā est eligibile addēs illud qḋ de eis est ma°. s. q̄ est materia generalis circa quā negociat̄ cōtinēs ⁊ incōtinēs ⁊c. In prima igitur parte mouet duas dubitatiōes. prima est vt° aliquis sit incōtinēs simplr̄ vel oēs incōtinētes dicuntur incontinētes sm̄ partē. ⁊ per simplr̄ incontinētem intelligit incōtinētem sine appositiōe vel determinatiōe ut alibi dicit̄. Simpliciter dico ꝙ nō cū addito: ⁊ per incontinētem sm̄ partē intelligit incontinētem dictū cū appositiōe. verbi gratia. incontinēs furoris dicitur eē incontinēs sm̄ partē. q2 cū determinatione. scḋa dubitatio est. Supposito ꝙ aliquis sit incōtinēs simpliciter. est du° circa qualē materiam dicitur aliquis simpliciter incōtinēs aut circa irā vel furorē vel delectatōes vl' tristitias (Quō quid igitur) addit materiā generalē circa quā sunt. d. ꝙ ma° est ꝙ continētes ⁊ incontinētes perseuerantes ⁊ molles dicūtur circa delectatiōes ⁊ tristitias siū circa delectabilia ⁊ tristia.

Quia autem sunt hec quidē necēia facientiū delectaciōē. hec aūt eligibilia sm̄ seipsa. habēt aūt superabūdātiam. Necēia quidē sunt corporalia: dico aūt talia ⁊ q̄ circa cibū ⁊ venereoꝝ oportunitatē. ⁊ talia corporalium. circa que intēperātiam posuimus ⁊ temperātiam necēia quidem enim. eligibilia āt sm̄ seipsa. dico aūt puta victoriam honorē diuitias ⁊ talia bonoꝝ delectabilium. eos quidē igitur qui ad h̄ preter rectā ratiōē superexcedūt eam que in ipsis simpliciter quidem nō dicemus incōtinētes appōnētes aūt hoc pecuniarum incōtinētes ⁊ lucri ⁊ honoris ⁊ ire. simpliciter aūt nō ut alteros ⁊ sm̄ similitudinē dictos quēadmodū homo qui olimpia vicit. illi autē cōis ratio propria parum differebat: sed tamē altera erat. signū autē. incōtinētia quidē enim vituperatur nō ut peccatū solū: sed ut malitia quedā vel simpliciter existēs vel sm̄ quādam partē. hoꝝ aūt nullus. eoꝝ aūt que circa corporales voluptates circa quas dicimus tēperatū ⁊ intēperatum vel qui nō eligendo in nō eligere delectabiliū persequēs superabūdātias: ⁊ tristiū fugiēs esuriei ⁊ sitis ⁊ caloris ⁊ frigoris ⁊ oīa que circa tactum ⁊ gustū sī preter electiōē ⁊ intellectum incōtinēs dicitur nō sm̄ appositionē. quoniā circa h̄ quēadmodū ire: sed simpliciter so°. Signū aūt ⁊ enim molles dicunt̄ circa has: circa illaꝝ autē nullam.

Hec est 2a pars huius capituli. in qua ponit diuisionē delectabilium. ut per hoc sciatur circa qualia delectabilia sunt continentia ⁊ incōtinētia simpliciter dicte. ⁊ circa qualia sunt continētia ⁊ incontinētia dicte sm̄ partē. diuidit g° p° delectabile. d. ꝙ facientium delectationē. i. delectabilium quedam sunt necessaria. s. ad vitā humanā. ⁊ quedā sunt nō necēia

sed eligibilia vnde hec est diuisio. delectabiliũ quedã sunt nccĩa τ quedã eligibilia: delectabilia nccĩa sunt illa sine quibus homo nõ potest viuere. huiusmodi sunt delectabilia corpalia: ut cibus τ potus τ vsus venereoꝝ delectabilis est τ nccĩus habentibus quasdã egritudines: ut dicit Eustratius. comedere. n. τ bibere moderate nccĩum est τ delectabile. Sed in his est superabundantia que est vituperabilis. supra enim saturitatẽ bibere τ comedere: vituperabile est delectabilia non nccĩa: tamẽ eligibilia sunt sine quibus homo potest viuere. huiusmõi sunt honor diuitie victoria. ista. n. non sunt necessaria ad vitã humanã. omnes tamẽ eligunt ista. s. ditari honorari vincere habere gloriaꝫ τ potestatẽ. in his tamẽ est superabundãtia que contingit superabundãter appetere ditari et honorari. (Eos quide igitur) Ex iste distinctione delectabiliũ apparent circa qualia delectabilia. dicitur aliquis continẽs vl incõtinẽs simpliciter τ circa qualia delectabilia dicitur aliquis continẽs vel incontinẽs ẜm partem. et primo ostendit qualiter circa delectabilia non nccĩa dicitur aliquis cõtinẽs vel incõtinẽs. d. ꝙ illi qui circa predicta bona non nccĩa superexcellenter studeñt τ appetunt preter ratiõem rectã nõ dicũtur incõtinẽtes simpliciter: ꝫ cũ aliqua additione: ut qui superabundanter studeñt circa diuitias acqurendas aut honores ꝯsñdos. nõ debet dici incõtinẽs simpliciter. i. sine determinatione: debet. n. dici ꝙ talis est incõtinẽs pecuniarum vel lucri vel honoris. τ qui circa hmꝰ bona nõ necessaria moderate studet τ ea appetit ẜm ꝙ recta ratio dictat nõ debet dici cõtinẽs simpliciter. i. sine determinatiõe: ꝫ dicitur cõtinẽs pecuniaꝝ aut lucri vel honoris quasi alteri sint simpliciter incõtinẽtes τ incõtinẽtes dici ẜm partes: ut incontinẽs ire vel lucri. isti. n. nõ dicuntur incõtinẽtes nisi ẜ similitudinẽ. in hoc. n. ꝙ superexcellẽter seu superflue studẽnt circa propriã materiã: ut circa diuitias aut honores τc̃. assimilãtur incõtinẽtibus simpliciter qui superflue appetunt τ prosequitur delectationes corporales: vnde incõtinẽs ẜm partẽ parum videtur differre ab incõtinẽte simpliciter. qꝛ nõ dr̃t ab eo nisi per determinationẽ superadditã. verbi gratia. quidam homo cuius nomẽ propriũ ignorabatur vicit in olipiade: τ postea vocabatur homo qui in olipiade vicit. τ illud nomẽ. s. homo qui in in olipiade vicit. parum videt᷑ differre a cõmuni ratiõe hominis. hoc est ab hoc cõi noĩe homo. dr̃t tamẽ ab eo per determinatiõne superadditã. s. qui in olimpiade vicit. (Signũ autem) ꝙ aũt circa bona nõ necessaria nõ est aliquis simpliciter incõtinẽs. probatur. τ hec est ꝯ͞c͞l͞o. 6. que probatur sic. Incõtinẽtia circa bona ñ necessaria ñ vituperatur tãqꝫ malitia cum oĩs huiusmodi cõtinẽtia tẽdat in bonum: sed solum vituperatur tãqꝫ peccm̃. s. qꝛ superflue τ inordinate cõtra rectam ratiõꝫ tendit in bonum τ ille excessus est peccatũ: τ ñ est malitia cum ñ tẽdat in malum: sed icõtinẽtia vituperatur ñ solum ut peccatũ. s. propter excessũꝫ: sed vituperatur ut malitia queda per quã superflue tẽditur in aliqd malum. delectationes enim corporales circa quas est incõtinentia sunt turpes τ similes: ut p3 ex 3°. hꝰ nec sunt appetende bõi nisi propter necessitatẽ. τ ideo cõtinẽtia semper tẽdit in malum τ in turpe: τ est malitia simpliciter vel ẜ partes. cũ. n. ratio τ appetitus tẽdant in malum. tunc est malitia simpliciter que opponit᷑ virtuti morali. τ hꝰ malitia est intẽperantia. quãdo vero appetitus tẽdit in malũ: τ ñ rõ. tunc ẽ malitia quedã: τ sic incõtinẽtia est malitia ẜm partes. igitur circa bona ñ necessaria ñ est aliquis simpliciter incõtinẽs. Eustratius exponit istã literã (Incõtinẽtia vituperatur ñ soꝰ ut peccatũ sed ut malitia quedã vel simpliciter vel ẜ qñdã partẽ) sic. incõtinẽtia vituperatur: ñ solum ut peccatũ. s. ut excedẽs rectam ratiõꝫ: vnde per peccatũ intẽdit excessum recta ratione: sed ut malitia vel simpliciter. i. perfecta malitia que cõtrariatur virtuti morali vel ẜm partẽ ꝙdaꝫ. s. ut est approximãs malitie. ñ enim est incõtinẽtia malitia simpliciter seu per se. qꝛ malitia habet ratiõꝫ corruptã. incõtinentia aũt habet rationẽ sanã: appropinquat tñ malitie. qꝛ incõtinẽtia habet appetitũ corruptũ tẽdentem in malum sicut τ malitia perfecta. iõ dicitur esse malitia ẜm partẽ. qꝛ habet vnũ requisitum ad perfectã malitiã. s. appetitũ peruersum (Eoꝝ aũt que circa corporales) viso qualiter aliquis dicitur incõtinẽs circa delectabilia ñ necessaria sed eligibilia: phꝰ docet qualiter aliqs dicitur incontinẽs circa delectabilia necessaria: utpote circa nutritiua τ venerea circa que sunt tẽperãtia τ intẽperantia dicuntur simpliciter incõtinentes. illi. n. qui ñ ex electione sed ex vehementi passione prosequũtur superabundantias delectationũ corporaliũ τ fugiunt tristitias oppositas. s. famẽ τ sitim τ alia hꝰ que pertinent ad tactũ τ gustũ dicũtur incontinẽtes nõ cũ aliqua additione ut dicebatur incontinens ire vel lucri: sed dicũtur incontinẽtes simpliciter sine aliqua additione. (Signũ aũt) ꝙ aũt solum circa delectatiõns τ tristitias corporales est aliquis incontinẽs simpliciter probatur. τ hec est conclusio. 7. que probatur per quõdam signum sic circa idem sunt. continentia τ mollities: sed mollities soluꝫ est circa ea que sunt tactus τ gustus. molles enim non dicuntur circa tristitias oppositas delectationibus nõ necessarijs. nõ. n. dicitur aliquis mollis. qꝛ ñ põt pati paupertatem aut ihonorationem aut aliquid huiusmodi.

Et propter hoc in idem

icōtinētē ꝛ intēꝑatū ponim⁹ ꝛ cōtinētē ꝛ tēꝑatū: sed nū illoꝝ nullū ꝑpter easdē aliqualr̄ voluptates ꝛ tristitias eē. hi sunt quidē circa hec sed nō silr̄ sunt: sed hi quidē eligunt. hi āt non eligunt: ꝑꝑ qd̄ magl̄ intēperatū vtiq̄ dīa. q̄m nȝ cōtupiscens vel quiete ꝓsequit̄ superhabundantias ꝛ fugit moderatas tristicias. hūc qui ꝑꝑ cūtupiscere valde. quid. n. vtiq̄ ille faceret si adesset cōtupiscentia iuuenis ꝛ circa necioꝝ indigentias tristitia fortis.

HEc est tertia pars principalis in qua phs̄ cōꝑat continētiā ꝛ incōtinentiam ad tēꝑantiā ꝛ intēꝑantiā s̄m conueniētiaȝ ꝛ differentiā. ꝛ p̄ s̄m conuenientiā. ꝛ cōueniūt in h̄ ꝙ sunt circa idē. s. circa delectaciones tactus ꝛ gustus que dicūtur delectationes corporales. ꝛ t̄n incontinēs ꝛ intēperatus nō sunt idē. nec cōtinens ꝛ tēperatus sunt idē: quāuis sint circa idē. sed dr̄nt incontinens ꝛ intēperatus. q̄r intēperati agunt ex electione rōis corrupte in eis. incontinētes aūt agunt victi a cōcupiscencia: ꝛ cōtinens ꝛ tēperatus dr̄nt. q̄r cōtinēs hȝ cōcupias vehementes ꝛ fortes quas vincit. sȝ tēperatus habet concupias moderatas nō fortes aut vehementes (propter qd̄ magis vituperatur) ex iā dictis cōcluditur. ꝙ intēperatus magis vituperatur q̄ȝ incōtinēs. ꝛ ideo istis ponitur vna ɔ̄. sed nō h̄. q̄r principaliꝰ ꝛ plurib⁹ modis probabit̄ inferius q̄ȝ h̄. cā aūt propter quā intēperatus est vituperabilis magis q̄ȝ incōtinēs est ista. q̄r intēperatus peccat prosequēdo superfluas delectationes ꝛ moderatas fugiēdo tristitias n̄ propter cōcupiscentiā vehementē. q̄r n̄ habet cōtupiscentiam vel si habet quietam habet. hoc est remissam cōcupiscētiā habet. Sed incōtinēs prosequitur superfluas delectaciones propter vehemētem cūcupiscentiam. sed ille qui peccat ex electione ꝛ n̄ ꝑpter cōtupiscētiam vehemētem magis peccat: ꝛ magis est vituperabilis q̄ȝ ille qui peccat propter fortē ꝛ vehemētem cōcupiscētiam. quid enim faceret ille qui n̄ peccat propter cōcupiscētiaȝ. s. intēperatus si adesset ei fortis ꝛ vehemens cōtupiscētia qualis est iuuenū. aut tristitia fortis propter indigentiā ꝛ defectū necioꝝ. s. cibi ꝛ potus ac venereoꝝ. q. d. multo deteri⁹ ageret q̄ȝ nō agit incōtinēs. Licet n̄. dicit h̄. intēperatus ut superius dictū est melior est incōtinēte ex ea parte qua sanabilior est recta persuasione. ex ea vero parte qua sequitur concupiscentias ꝛ malū operatur nulla ui illectus ꝛ abstractus deterior dicit̄. nec est cōtrarium qd̄ dicit̄ hic ꝛ dictū superius. q̄r nō s̄m idem sed s̄m diuersa: vtraq̄ alteri supponitur h̄ Locoꝝ.

Quia āt concupiscenti

aꝝ ꝛ delectationū. he quidē sunt gn̄e bonoꝝ et studiosoꝝ. delectabiliū āt quedā natura eligibilia. quedā aūt contraria hoꝝ. quedā autem intermedia quēadmodū diuisimus prius. puta pecunie ꝛ lucrū ꝛ victorie ꝛ honor. ad omia aūt ꝛ talia ꝛ intermedia nō in pati ꝛ cōcupiscere ꝛ amare vituperant̄: sed in aliqualiter ꝛ superabundare. propter qd̄ quanti quidē preter rōȝ vel dn̄antur vel prosequūtur eoꝝ que natura aliquid pulchroꝝ ꝛ bonoꝝ. puta circa honorē ꝛ magis q̄ȝ ostendentes veluti circa filios ꝛ parentes: ꝛ enī h̄ bonoꝝ ꝛ laudantur qui circa h̄ student. Sed tamē est quedaȝ superabūdantia ꝛ in his. si quis quēadmoduȝ niobe rebellet ꝛ ad deos vel quēadmodū sathyrus philosophator cognominatus circa patrē. valde eī videbit̄ desipere. Malitia quidē h̄ igitur nulla circa h̄ est: propter qd̄ dictuȝ est. q̄m natura eligibiliū vnūqd̄q̄ est: propter seipsum. praue autem ꝛ fugiende sunt ipsoꝝ superabūdantie. silr̄ aūt neq̄ incontinētia. Incontinētia eniȝ n̄ solū fugienda sed ꝛ vituperabiliū est. propter similitudinē aūt passionis apponētes ad incōtinētiam circa vnūqd̄q̄ dn̄t. puta malū medicū ꝛ malū hypochritā quē simpliciter vtiq̄ nō dicerent malū: quēadmoduȝ igitur nȝ h̄ propter nō maliciam eē vnāquāq̄ ipsaꝝ. sed in s̄m analogum similitudinē sic videt ꝛ illic existimādū solū incōtinētiam ꝛ cōtinētiam esse. que ē circa eadē tēperantie ꝛ intēperantie. Circa irā aūt s̄ similitudinē dicim⁹: ꝑpter qd̄ ꝛ apponētes incontinentem ire quēadmodum honoris ꝛ lucri aimus.

DIuiso delectabili in delectabile necium ꝛ delectabile eligibile in hac parte. 4. h⁹ capituli ad manifestationē bestialitatis diuidit delectabile in. 3. mēbra narrans circa qualia delectabilia est cūtinentia ꝛ incontinentia simpliciter: ꝛ etiam circa que sunt continētia ꝛ incontinētia nō simpliciter: sed cū additione. Diuisio delectabiliū quā h̄ ponit tal̄ ē. delectabiliū quedā sunt naturaliter eligibilia ut illa in qua natura inclinat ꝛ quedā sunt contraria hoꝝ. ut delectabilia cōtra natura. i. cōtra inclinationē nature. ꝛ quedā sunt intermedia ꝛ illa sc̄ vt exponit expositor comunis vt pecunia lucꝝ honor ꝛ hi⁹: ꝛ circa naturalia delectabilia ꝛ intermedia non vituperatur aliquis ex hoc solū ꝙ patitur eoꝝ concupiscentiaȝ: aut amorem sȝ ex modo concupiscendi scilicet ex modo concupiscendi superflue ꝛ superexcellēter. eustraci⁹ exponit aliter scilicet ꝙ eligibilia naturaliter sunt vt victoria honor diuitie pecunie lucrum ꝛc̄. q̄dā enī istoꝝ ē s̄ se ꝛ s̄ naturā suā eligibile superflue ꝛ superexcellēter. Eustratius expōit alr̄. s. ꝙ eligibilia naturalr̄ sunt ut victoria honor diuitie pecunie luc⁹ ꝛc̄. quedaȝ. n. istoꝝ est s̄m se ꝛ s̄m naturā suā eligibile: ꝛ quedaȝ sunt

cōtraria his.s.naturaliter fugiēda ut comedere carnes crudas quibusdā videt̃ delectabile. Intermedia sunt ut comedere ⁊ induere vestē: delectabilia sunt que nō ꝑm sui naturā eligibilia sunt nō fugienda.sūt aūt a nobis nc̃ia pp indigentiā.digestis.n. ⁊ expulsis que cōedimus indigem⁹ alteris ut ventrē impleamus: ⁊ hec expō est melior ꝙ̃ precedens. (Propter quod quidē) ⁊ qr ista delectabilia naturalr̃ eligibilia sunt.hoc est ꝑm se pulchra ⁊ bona illi q superflue ⁊ preter rōez amant ⁊ ꝓsequūtur aliquod illoꝝ naturalr̃ eligibiliū nō vituperant̃ quasi mali: ut illi qui student circa honorē adipiscendū.vel circa curā filioꝝ.illa.n.sunt bona ⁊ laudabilia. vnde qui circa hi⁹ student sicut aportz debet laudari.tñ in talibus pōt esse superabūdantia vituperabilis: sicut pz de quadā muliere noīata Moles que pp superfluū amorē filioꝝ rebellauit ꝯ deos maledicēdo dyas propter mortē filioꝝ.narratur ēt de quodā vocato satirus ⁊ cognominato phylophaton.i. amator patris superflue.qui pp amorē quē circa p̃rem hēbat videbatur desipere.nā patre mortuo ut dicit Eustratius seipz precipitauit.malitia āt non est circa hec cū vnūqđꝙ̃ istoꝝ sit ꝑm naturā ⁊ ꝑm se bonū ⁊ eligibile. tñ superabūdantie eaꝝ sunt praue ⁊ fugiende. Silr̃ nec incontinētia simplr̃ ē circa predicta.s.circa delectabilia naturalr̃ eligibilia.nam incontinētiā non so⁹ ē fugiēda sicut pccm̃. sed ē t vituperabile sic̃ turpe: cū sit circa delectationes corporales q̃ sunt turpes ⁊ seruiles.ut pz ex.3°h⁹.nec sunt hi⁹ delectationes corporales appetēde hoī nihil pp necitatem. (Propter similitudinē tñ) pp tñ silitudinē passionis dicit̃ incontinētia cū additione circa delectabilia non nc̃ia: ut circa pecunias victoriā honorē ⁊c̃. ⁊ est silitudo in hoc. sicut enim aliquis imoderate cōcupiscit voluptates corporales.ita aliquis imoderate cōcupiscit diuitias ⁊ honores ⁊ hi⁹. vnd circa hi⁹ dr̃ ē incontinētia cū additōne ⁊ non simplr̃ sicut dicimus aliquē esse malū medicū vel malum hypocritā.i.histatorez: qui tñ non dicit̃ simpliciter malus. Et eodē mō incontinens lucri vel honoris non dicit̃ incontinēs simplr̃ sine additione. vnde aliquis dicitur malus medicus. ⁊ tñ nō dicit̃ simpliciter malus. dicit̃ eniz mal⁹ medicus. qr male se habet circa medicinalia: ⁊ ita circa talia nō naturaliter eligibilia vel intermedia nō dicit̃ continētia vel incontinētia simpliciter: sed ꝑm similitudinē. continētia.n. ⁊ incōtinētia simpliciter so⁹ sunt circa ea circa que sunt tempantia ⁊ intempantia.

Capitulum quintum

De materia continētie ⁊ incontinentie humane simpliciter dc̃e ⁊ continētie ⁊ incontinentie bestialitatis. qm̃ continētia ⁊ incontinētia humana sunt circa delectabilia itermedia ut circa cibū ⁊ potū: ⁊ continētia ⁊ incontinentia bestialitatis sit circa delectabilia ꝯ naturā.

Alia āt sunt quedaz quidē delectabilia natura ⁊ hoꝝ h quidē simplr̃.hec aūt ꝑm genera. ⁊ alium ⁊ hoīum h aūt non sunt: sed h quidez pp orbitates. hec āt pp consuetudines fiunt.hec aūt pp vitiosas naturas: est ⁊ circa hoꝝ singula siles videre habitus: dico aūt bestiales.puta esse hoīem quez dnt pregnātes recidentē pueros deuorare vel qualiter bestialitate gaudere aiunt quosdā siluestrū circa pōtum hos quidē crudis: hos āt hoīnum carnibus: hos aūt pueros comedere ad inuicē inconuiuium vel circa phalerē dcm̃. Hi quidē bestiales.hi aūt propter egritudines fiunt. ⁊ maniā quibusdā quēadmodū matrem sactificans. ⁊ comedens: ⁊ conserui epar. hi āt egritudinales. vel consuetudine.puta pilorz cuulsiones. ⁊ vnguiū corrosores. Adhuc autez carbonū ⁊ terre.cuz his aūt que venereoꝝ masculis: his quidē.n.natura.his aūt ex consuetudine accidūt.puta assuefactis ex pueris.

Istud est 5⁹ ca⁹ huius libri in quo ondit̃ qualiter diuersimode dicit̃ aliquis continēs ⁊ incontinēs circa delectationes humanas corporales ⁊ bestiales. qr circa aliquas dr̃ cōtinens ⁊ incōtinens simplr̃. ⁊ circa aliquas dicit̃ continēs ⁊ incontinēs cū additione. ⁊ istud c⁹ cōtinet duas partes principales. In prima ponit vnā diuisiōz delectatōis que est in delectatiōz ꝑm naturā ⁊ in delectatiōz cōtra naturaz ⁊ subdidit vtrūqꝫ mēbruz. In ꝑa ibi (Quātis quidē) ondit ꝙ circa delectabilia innaturalia seu cōtra naturā nec est cōtinētia nec incontinētia simplr̃. dico quā ponit in prima parte tal' est.ꝙ delectabiliū quedā sunt delectabilia natura. hoc est ꝑ naturā. ⁊ quedā n̄ natura: sed ꝯ naturā p⁹ mēbꝝ subdiuidit. qr delectabiliū ꝑ naturā quedā sunt delectabilia simplr̃. ut comedere ⁊ bibere simplr̃ delectabile videtur oī aīali: ⁊ quedā sunt delectabilia n̄ simpliciter: sed alicui que.s.diuersificant̃ ꝑ gñā aīalium et hoīuz.alia.n.alimēta sunt delectabilia hoīb⁹. ⁊ alia asinis ⁊ bob⁹. Carnes.n. ⁊ vinū sunt delectabilia hoīb⁹.fenuz ⁊ aqua delectabilia sunt asinis ⁊ bob⁹. ⁊ inter hoīes alia sunt delectabilia colericis ⁊ alia fleumaticis ⁊ melancolicis

Sed hoc quidē pp passiones delectabile nō ꝑ naturā: sed ꝯ naturā dicit̃. delectabiliū.n.n̄ naturaliū quedā fiūt delectabilia pp passiōes hēt pp aliq̃a supueniētes egritudies corpales aut pp tristitias ex qb⁹ trāsmutāt̃ hoīes ad silitudinē aliā. Et qdā n̄ naturalr̃ dlectabiliū fiūt pp malam ꝯsuetudinē q̃ ē altera natura. qr alterat naturā transmutādo ipsā ad dispōz nō naturalē. imo ꝯ naturā ⁊ quedā nō natura

liter delectabiliū sunt delectabilia ꝑꝑ pernici osas naturas ut pōt patere in brutibus corru ptas ⁊ ꝑuersas cōplexiones corporis. ⁊ qꝛ delectatio corporalis est in argano corporeo oꝫ ꝙ ꝓportionet cōplexioni corporis ⁊ diuersificet ꝑm diuersitatē corporis. ita ꝙ singulis predictoꝝ delectabiliū correspondeant siles habitus. ita ꝙ sint quidā habitus hoībus naturales ⁊ quidā nō naturales (Dico āt bestiales) maifestat per exēpla singulares dñas delectabiliū nō naturaliū. ⁊ p̄o de his que fiunt delectabilia ꝑꝑ ꝑniciosas naturā boīuꝫ qui sunt quasi bestiales qꝛ ꝑꝑ ꝑuersitatē cōplexionis assimilātur bestijs: sicut dicit de quodā boīe. ꝙ ipse abscindebat ventres pregnantiū ut pueros in vtero deuoraret. ⁊ dē dicit ꝙ quidā boīes siluestres. s. in silua solitarie cōmorantes circa marc pōticū delectant in comedēdo carnes crudas. ⁊ quidā comedūt carnes humanas ⁊ quidā ad celebranda sibi inuicē cōuiuia comedunt suos p̄prios filios. ⁊ sic est ꝙ circa phaierē dicit qui propriū filiū comedit. Licoñ. dicit ꝙ aliqui dicūt de phalarc ꝙ ipse erat hō nephari⁹ quē aliqui hystoriographi. ꝙ ipse habuit lectū i quo posuit hoīes ⁊ quicūqꝫ erant lōgiores lecto abscidebat ipsi tybias quousqꝫ cēnt equales lecto. quicūqꝫ vero breuiores idē faciebat: ut extensionē equaret eos lecto. (Ꝺi āt qui ꝑꝑ egritudines) exēplificat de his que fiūt delectabilia nō naturalr̄ ꝑꝑ orbitates. et dicit ꝙ quedā que sunt ꝫ naturā fiunt delectabilia ꝑꝑ aliquas egritudies: ut ꝑꝑ īsaniā vł furiā. sic dicit de quodā qui ex ꝯñs in furia sacrificauit matrē ⁊ eā occidit ⁊ comedit. Et ēt de quodā fetuo narraŕ ꝙ ipse occidit ꝯseruū suū ⁊ comedit epar eius (vel ex cōsuetudine) exemplificat de his que ꝫ naturā fiunt delectabilia ex cōsuetudine. d. ꝙ quidā ex cūsuetudine delectanŕ euellere sibi pilos ⁊ corrodere vngues ⁊ comedere carbones ⁊ terram. ⁊ quidam delectantur in coitu masculoꝝ. Intelligendū ē ꝙ bestialitas accipiŕ dupl̄r. vno mō large p̄ ꝯi habitu faciente delectationē ꝫ naturā. siue ille habitus sit ex ꝑuersitate nature siue ex egritudine siue ex cōsuetudine: ⁊ sic accipitur bestialitas p̄ ca°h⁹ libri vbi dicit ꝙ bestialitas ꝫ virtuti heroyce. alio mō accipiŕ stricte ⁊ sic s°ꝫ se extēdit ad habitū inclinantē ad aliquod delectabile ꝫ naturā ex ꝑuersitate cōplexionis ⁊ sic distinguitur ꝫ alios habitus inclinantes delectabilr̄ ad aliqđ ꝫ naturā ꝑpter egritudines aut cōsuetudines: ⁊ sic videŕ ph̄s loqui in isto ca° dicens ꝙ hi⁹ delectationū cōtra naturā quedā sunt bestiales ⁊ quedā egritudinales ⁊ quedā consuetudinales.

Quantis quidez igitur natura cā. hoc vniqꝫ nullus dicet icōtinentes: quēadmodū neqꝫ mulieres. qꝛ nō ducant sꝫ ducunŕ. silr̄ āt ⁊ egrotatiue hñt. h⁹ ꝑꝑ cōsuetudinē. hēc gdē igŕ singula ex terminos e maliciæ: quēadmoꝫ ⁊ bestialitas. hñtē āt supare vel superari non simpl̄r incontinentia. sꝫ que ꝑ similitudinē quēadmodū ⁊ circa iras. hñtem hunc modū passionis incōtinentē āt nō simpliciter dō. Omis n. superabūdans malitia ⁊ insipientia ⁊ timiditas ⁊ intēperantia ⁊ crudelitas. he quidē bestiales he āt egritudinales sunt. h gō enim natura talis qualis timere oīa ⁊ si sonus faciat mus ꝑm bestialē timiditatē timidus. h āt catulū timuit ꝑꝑ egritudinē ⁊ insipientiuꝫ. hi quidē ex natura irrōnales ⁊ so⁹ sensu viuētes bestiales quēadmodū quedā gñs lōge barbaroꝝ. hi aūt ꝑꝑ egritudines. puta epilenticas vel manias egritudinales. hoꝝ āt quidē hēre quedā qñꝫ nō superari. dico āt puta si phalaris tenuit cōtupi cēs puerū comedere vel ad venereoꝝ inconueniētē delectationē. Est āt ⁊ superari nō so⁹ habere quēadmodū ⁊ malitia: que quidē ꝑ hoiem simp. ŕ dŕ malitia. que āt ꝑꝫ appositionē qm̄ bestialis vel egritudinal. simpl̄r āt non ꝑ eundē modū s. ⁊ incōtinentia est. h gꝫ dē bestialis. h quidē egritudinalis. simpl̄r aūt que ꝑm humanā intēpantiā solū. Qm̄ quidem incontinētia ⁊ continētia est so⁹ circa que intēpantia ⁊ tēpantia. ⁊ qm̄ circa alia est alia spēs continētie ꝑ̄n metaphorā dicta: ⁊ nō simpliciter manifestum est.

Hec est ꝑa pars principalis in q̄ ondit qūo circa delectabilia contra naturā est vel non est continētia vel incontinentia ⁊ continet tres particulas In prima probat ꝙ circa delectabilia contra naturā nō est icōtinētia simpliciter. In ꝑa ibi (Ois aūt superabūdantia) ostēdit ꝙ excessus malitie pōt eē circa vitia oībus virtutibus opposita. In tertia particula ibi. (Hoꝝ aūt ostendit qualiter continētia aut incontinētia est circa delectabilia contra naturā In prima igitur particula probat ꝙ circa delectabilia ꝫ naturā nō est incōtinentia simpliciter. ⁊ per ꝯñs nec continētia: ⁊ hec est ꝯ°g. huius libri. s. ꝙ circa delectabilia ꝫ naturā nō est continētia simpl̄r. hec ꝯ° probatur dupliciter. p̄ ex parte boīum qui delectanŕ. z° ex parte delectabiliū. prima ratio talis est. Bestie non dicuntur continētes nec incontinētes. qꝛ nō habent vłem op. sed fantasiā ⁊ memoriā singulariū: tunc arguiŕ sic. Illi qui habent cā modicā rōꝫ vłem que nū sufficit ad repellēdū fortes cōcupiscentias non dicunŕ continētes aut incōtinētes simpl̄r. qꝛ tā continētes q̄ꝫ incontinentes simpl̄r hñt rōꝫ fortē vłem. sed hoīes qui assimilanŕ bestijs in malitia circa delectabilia ꝫ naturam non habent rationē vniuersalem fortem que possit repellere cōcupiscentias fortes siue illa malitia sit ex natura ꝑuersa siue

ex egritudine aut ex consuetudine. ergo hi⁹ hoīes nō sunt simplr̄ incōtinentes aut ꝯtinētes. ⁊ per ꝯñs circa delectabilia cōtra naturā non est icōtinentia simplr̄. de ista rōe p̄ proponit cōclusionē. d. ꝙ nullus diceret eos simpliciter icontinētes: q̄nis: hoc ē in quib⁹ natura supple bestialis est cā. ⁊ eadē rō est de malicijs supabundantib⁹ prouenientibus ex egritudine aut cōsuetudine. deinde ponit ꝓbationē exteriorē maioris. d. ꝙ quēadmodū mulieres supple nō dicunt̄ incōtinentes ꝑꝑ defectuꝫ rōnis in eis: vnde nō ducunt se per rōnem propriā: sed magis ducunt̄ per rōꝫ viri: vt a cōcupiscentijs suis. ita nec illi qui hñt rōꝫ debilē que nō est nata repellere concupias nō debent dici incontinentes aut continētes simplr̄. Intelligenduꝫ ē h̄ p̄ ꝙ taꝫ cōtinēs q̄ꝫ incontinēs hꝫ fortes concupiscētias que repelli non pñt nisi per rōꝫ fortē. ⁊ qꝛ talis rō nō est in his qui delectabiliter operantur contra naturā. iō cōtinentia non ē nata eē in talibus: cū rō in eis sit quasi totalr̄ oppressa ex malitia cōplexiōis aut ex egritudine vel cōsuetudine: ⁊ in quib⁹ nō est nata eē cōtinētia in eisdē nō ē nata eē incōtinētia: cū contraria hēant fieri circa idē. 2ᵒ est intelligendū ꝙ in idiomate grecoꝝ non dr̄ mulieres incontinentes. qꝛ ut in plurib⁹ ducūtur a cōcupiscētijs ⁊ non a rōe ꝑpria. vñ raro inueniunt̄ mulieres sapientes aut fortes ꝑꝑ imperfectiōeꝫ nature (habere quidē) 2ᵒ probat eandē conclusionē sic. incōtinētia simpliciter ē malitia humana sicut ⁊ intēꝑantia. ⁊ ex hoc pōt sic argui incōtinētia simplr̄ ē circa delectabilia ꝺ naturā humanā: sed delectabilia cōtra naturā n̄ sunt delectabilia ꝺ naturā hūanaꝫ. ḡ circa delectabilia ꝯ naturā nō est incōtinētia simplr̄. de ista rōe ponit̄ in lr̄a dis minoris: ⁊ dicit ꝙ hēre singula hoꝝ. s. delectationes circa delectabilia ꝯ naturā ex egritudine aut ꝯsuetudine est extra terminos malitie supple humane sicut ⁊ bestialitas. deinde ponit cōclusionē. d. ꝙ si aliquis habeat hi⁹ concupias ꝯ naturā hūanaꝫ ⁊ supet eas nō dicetur continēs simplr̄ vel si nō supet nō dicet̄ incōtinens simplr̄: sed ꝺm similitudineꝫ sicut superi⁹ dictū est de incōtinētia ire. (Dis āt supabundātia) hec est ꝺa particula in q̄ ostēdit ꝙ excessus malitie pōt esse circa vitia oib⁹ virtutib⁹ contraria. ⁊ per ꝯñs circa totā materiā moralē pōt esse excessus malitie. ⁊ hec ꝯ.9. que probat̄ probatione exemplari. Primo tamē dicit ꝙ oīs superhūdans in malitia vel est bestialis vel egritudinalis vel consuetudinalis. deinde ponit exēpla per que ꝓbat̄ ꝯ. d. ꝙ aligs est natura. i. naturalr̄ sic dispositus vt omnia timeat. ēt sonitū muris ⁊ talis est timidus bestialr̄ ex peruersa dispōne nature. ⁊ quidaꝫ ꝑꝑ egritudinē incidebat in tantā timiditatē ꝙ timebat mustellā: ⁊ ita est de intēperantia ⁊ crudelitate: ⁊ eodē mō est de oībus alijs vitijs virtutibus oppositis moralib⁹. s. de audacia illiberalitate ꝓdigalitate. ⁊ sic de alijs. i oīb⁹ enī his pōt eē malitia extra terios malitie humāe (Et insipientiū) ⁊ non so⁹ est illud verū de vitijs oppositis virtutib⁹ moralib⁹: sed ēt de vitio opposito prudentie que est virtus intellectualis. s. de insipientia que opponit̄ prudentie. nā quidā naturalr̄ sunt irrationales. non qꝛ nihil hñt rationis. sed valde modicū ⁊ viuunt so⁹ ꝺꝫ sensū ⁊ tales sunt. q. ꝺm naturā bestiales. ⁊ accidit ꝓcipue circa quosdā barbaros multū a remotis habitantes. quidā aūt fiunt irrationales propter quasdā egritudines. vtputa ꝑꝑ insipiētiā ⁊ insanias. ⁊ talis insipientia dr̄ egritudinalis

Notanda sunt h̄ duo. p̄ ꝙ bestialitas que opponit̄ virtuti heroyce. pōt eē circa oīa vitia opposita virtutib⁹ moralib⁹. Pōt. n. aliqua timiditas esse bestialis. ⁊ aliqua audacia bestialis ⁊ eodē mō est de alijs ut pꝫ h̄ per phm expresse ⁊ ex hoc sequit̄ ꝙ virt⁹ heroyca pōt eē i q̄ꝫ spē vtuł moral ut fortitudo heroyca tēꝑantia heroyca ⁊c. vñ i q̄ꝫ spē vtuł excellētia supꝛ mōꝫ humanū ē vi⁹ heroyca: ⁊ i q̄ꝫ spē vitij oppositi virtuti morali malitia superexcedens malitiā humanā est bestialitas que opponitur virtuti heroyce. 2ᵒ est notandū. ꝙ poẜe est aliquē eē insipientē supra modū humanū: sed talis insipientia nō est malitia humana: nec est homini iputabilis nec est malitia excedens malitiam humanā. pōt tñ dici bestialitas eo ꝙ ꝑꝑ talem insipientiā hō assimilat̄ bestijs. (Hoꝝ autē) hec est 3. particula in qua ostendit qualis cōtinentia ⁊ incōtinētia est circa delectabilia contra naturā. ⁊ intēdit ꝙ circa delectabilia ꝯtra naturā dr̄ aliquis continēs vel incōtinens cū additione. ⁊ hec est ꝯ.10. h⁹ libri que probat̄ sic circa illa dr̄ aliquis continēs vel incōtinēs cū additiōne: circa que negotiantes seu operātes assimilant̄ cōtinētibus ⁊ incōtinētibus simplr̄ ⁊ non sunt cōtinentes vel incōtinētes simplr̄: sed operantes seu negociantes circa delectabilia ꝯ naturā assimilāt̄ cōtinētibus ⁊ incōtinētibus simplr̄: ⁊ nō sunt cōtinētes ⁊ incōtinētes simplr̄. ḡ circa delectabilia ꝯ naturā dicit̄ aliquis cōtinēs vel incōtines cū additiōe. maior est manifesta ⁊ ex precedētib⁹ p̄ma pars minoris probatur h̄. ⁊ ꝺa pars eiusdē ꝓbata est pri⁹ cū fit ꝯ⁹ 8. h⁹ libri. probat̄ igit̄ ꝙ negociantes circa delectabilia ꝯ naturā assimilant̄ cōtinentibus ⁊ incōtinētibus que est prima pars minoris: que probatur sic. cōtingit aliq̄n ꝙ aliqs habeat motus quorūdā passionū nō naturaliū: ⁊ nō superet̄ ab eis tunc assimilatur. verbi gratia. sit phalaris tirānus ⁊ teneat puerū cū ⁊ concupiscat cū vel ad vsum comestionis vel ad delectationē venereā: ⁊ nū vtat̄ eo ad aliqđ istoꝝ: tunc assimilat̄ cōtinēti. Contingit enim

qm̃ꝫ ꝙ homo nõ solũ hẽat hĩ ꝯcupiscẽtias. ſꝫ ẽt ab eis superet. ⁊ tunc assilatur incõtinenti. (Quẽadmodũ ⁊ malitia) Ex his ꝯcludit cõclusionẽ. d. ꝙ sicut malitia que sm̃ huma⁹ modũ simplr̃ dicitur malitia. ita que est nõ naturalis hoi dicit̃ malitia cũ additione. s. malitia bestialis vel egritudinalis vel cõsuetudinalis ⁊ nõ dicitur malitia simplr̃ ita incontinẽtia nõ naturalis dicitur cũ additione, dicitur. n. incõtinẽtia bestialis vel egritudinalis ⁊ incontinẽtia simplr̃ so⁹. vr̃ illa que est s̃ intẽperantiã humanã. (Qm̃ quidẽ igitur) epilogãdo cõcludit ma⁹ eẽ ex predictis ꝙ cõtinẽtia ⁊ incõtinẽtia simpliciter so⁹ est circa illa circa que est tẽperantia ⁊ intẽperantia. circa alia vero est q̃dã spẽs incõtinẽtie que dicit̃ sm̃ metaphorã ⁊ nõ simpliciter cuiusmodi est incontinẽtia ire aut bestialitatis: ⁊ sic de alijs.

Capitulum sextuz in

quo cõpat diuersas incõtinẽtias ad inuicẽ. s. incontinẽtiã humanã cõcupiscẽtiarum delectatõnũ tact⁹ ad icõtinẽtiã ire ⁊ bestialitatis

Quoniam autem et

minus turpis incõtinẽtia que ire q̃ꝫ q̃ cõcupiscẽtiaꝝ speculabimur. videt̃ enĩ ira audire quidẽ sm̃ quid rõꝫ. Obaudire aũt quẽadmodũ veloces ministroꝝ. puta añ audire omẽ dictũ excurrũt. deinde peccãt in actõe. ⁊ canes añ intẽdere si amicus si so⁹ sonitũ faciat latrãt sic ira pp̱ caliditatẽ ⁊ velocitatẽ nature audiẽs quidẽ nõ preceptũ aũt audiẽs mouet ad punitionẽ. rõ quidẽ. n. vel fantasia qm̃ iniuria vl̃ cõtẽptus manifestauit. hec aũt quẽadmoduꝫ silliꝫãs. qm̃ oꝫ talẽ oppugnare: irascitur ꝯfestĩ. Concupiscẽtia aũt si solũ dicat qm̃ delectabile rõ vel sensus mouet ad fruitionẽ. qr̃ ira quidẽ ꝯsequitur rõꝫ aliqualr̃. ꝯcupiscẽtia aũt nõ turpior igitur incontinẽs quidẽ enim ire a ratiõe aliqualr̃ vincitur. qui aũt cõcupiscẽtie ⁊ ñ a rõe Adhuc naturalibus magis veniã ꝯsequi apparentibus. qꝛ ⁊ cõcupiscẽtijs talibus magl q̃te cões oĩbus ⁊ in quãtum cões. Ira aũt naturali⁹ ⁊ difficultas cõcupiscẽtijs his que supabũdãtie ⁊ nõ necꝫ quẽadmodũ rñdens. qm̃ patrẽ percutit. ⁊. n. iste dixit cũ qui fui ipsius: ⁊ illẽ cũ qui superius. ⁊ puerũ añdens ⁊ iste me dixit cũ vir fiat. cognitũ. n. nobis ⁊ tractus a filio cognoscere iussi apud hostia. ⁊. n. ipse trahere patrẽ vsq̃ꝫ huc. Adhuc iniustiores magis insidiantes: iracũdijs quidẽ igitur nõ insidiatoꝛ neꝫ ira sꝫ manifestas. Concupiscẽtia aũt quẽadmodũ venereꝫ aũt. dolose. n. cyprigẽne ⁊ variã corrigiã. homerus deceptio que futura est intellectũ spisse sapiẽtis. Qr̃ siquidẽ iniustioꝛ ⁊ turpioꝛ incõtinẽtia hec. ea que circa irã est. ⁊ simplr̃ incõtinẽtia ⁊ malitia aliqualr̃. Adhuc nullus iniuriatur tristatus. que aũt ira facit oĩs facit tristatus. iniuriãs aũt cũ delectatiõe. si igit̃ quibus irasci maxime iustũ. hec aũt iniustius ⁊ incõtinẽtia que pp̱ cõcupiscẽtiam. nõ enĩ est iniuria in ira. Qõ quidẽ igitur turpior que circa cõcupiscẽtias incõtinẽtia ea que circa irã. qm̃ est cõtinẽtia ⁊ incõtinẽtia circa ꝯcupiscẽtias ⁊ delectationes corporales. ma⁹ est.

Istud est 6⁹ cap⁹. in quo ph̃s compat incõtinẽtiam cõcupiscẽtiarum ad incõtinẽtiã ire ⁊ bestialitatis. ⁊ cõtinet duas partes principales. In prima compat incõtinẽtiam cõcupiscẽtiarum tactus ad incõtinẽtiam ire. In scõa ibi (Ipsaꝝ aũt) compat inuicem malitiam humanã ad bestialitatẽ. In prima igit̃ parte cõpat incõtinẽtiam simpliciter que est ꝯcupiaꝝ tactus ad incõtinẽtiaꝫ ire que nõ est incõtinẽtia simpliciter: sed cũ appõe. ⁊ cõtinet. 4. ptẽs sm̃ numeꝝ. 4. rationũ quibus probat. ꝙ incõtinẽtia ire est min⁹ turpis q̃ꝫ incõtinẽtia concupiscẽtiaꝝ tactus que est incõtinẽtia simplr̃ ⁊ hec est ꝯ°11. que ꝓbatur sic. q̃druplr̃. ꝓ sic. illud qõ aliqualiter ꝯsequitur rõꝫ est minus turpe: q̃ꝫ illud qõ nullo modo sequitur rõꝫ: sed ira aliqualiter sequitur rõꝫ: ⁊ cõtupia tactus nullo mõ ꝯsequitur rationẽ. g̃ incõtinẽtia ire ẽ minus turpis q̃ꝫ incõtinẽtia ꝯcupiscẽtiaꝝ tactus Maioꝛ est manifesta. ⁊ minoꝛ ꝓbatur. ⁊ primo probat ph̃s primã partẽ minoris. d. ꝙ ira vidr̃ aliqualr̃ audire rationẽ. tñ non perfecte audit iudiciũ rationis. iõ dicitur obaudire rationeꝫ. hoc est imperfecte rationẽ audit. qꝛ ñ expectat iudiciũ ratiois. pp̱ qõ manifestãdum ponit. 2. exempla. pri⁹ ẽ de ministris velocibus ad exequẽduꝫ preceptũ dñoꝝ suoꝝ: qui anteq̃ꝫ audiant totũ qõ eis dicit̃ currũt ad exequenduꝫ. ⁊ pp̱ hoc peccant in executione mãdati. qꝛ ñ perfecte audierũt illud qõ facere debuerunt deinde ponit aliud exemplũ de canibus: qui ad primũ sonitũ pulsantis ad hostiũ latrant. anteq̃ꝫ attẽdant si ille qui pulsat ad hostiũ sit aliquis de familiaribus vel amicis. Et ita est de ira ꝙ in aliquo audit rationẽ: sed propter naturaleꝫ caliditatẽ ⁊ velocitatẽ colere cõmouẽtis ad irã anteq̃ꝫ audiat totũ preceptũ rationis mouet ad puniendũ. Ma⁹ aũt quõ hoc fiat ostendit subdens ꝙ per rationẽ vel fantasiam manifestatur hoi ꝙ iniuria est sibi facta vel cõtẽptus ⁊ statim ipso opinãte ꝙ iniuria est sibi facta vl̃ ꝯtẽptus quasi silliogizat ꝙ oꝫ iniuriãtẽ vel cõtẽnẽtem oppugnare ⁊ ex passione determinat mo⁹ indebitum mouens ad vindictam anteq̃ꝫ modus vindicte determinetur per rationem. (Concupiscẽtia ãt) ponit aliã partẽ minoris. d. ꝙ concupiscẽtia quãdo denũciatur sibi per rationẽ vel per sensũ ꝙ hoc ẽ delectabile stati mouetur ad fruendum illo absq̃ꝫ aliquo silloꝛ: aut iudicio rationis. Notãda sunt h̃ tria. p⁹

est ꝙ ph̃s loquitur hic de ira hoĩs cum dicit ꝙ ira audit rationẽ. homo enim iratus quodãmõ ratiocinatur ꝙ pp iniuriã sibi factã vel ppter contẽptũ debet inferre vĩdictã: sed obaudit. qꝛ imperfecte audit nõ curans attẽdere verũ iudiciũ rationis: qualiter sꝫ q̃titatem ꝛ mo⁹ delicti dꝫ inferri vindicta. sed h⁹ iudiciũ nõ expectat iratus. ꝛ dixi ꝙ loquitur so⁹ de ira hoĩs. qꝛ in aĩalibus carentibus ratione inuenit̃ quedam ira: sicut ꝛ alia opera cõsilia. ꝛ illa aĩalia mouent̃ ad vindictã ex imaginatione vel memoria: aut ex instinctu nature ꝛ nõ ex ratione aliqua. 2°est notandũ ꝙ causa diuersitatis inter cõcupiam ꝛ iram: q̃⁹ ad hoc ꝙ ira hoĩs q̃dãmodo vtit̃ rõe ꝛ sill'o. ꝛ cõcupia non est ista. nã delectatio hꝫ rõem finis ꝛ per se appetibilis ꝛ in agibilibus finis est pri⁹ nõ sill'izatũ. sꝫ vĩdicta alteri inferẽda ñ est per se appetibilis vt finis: sed est vtilis ad finẽ ꝛ finis hꝫ rõem pncipij in agibilibus. ꝛ illud qð est ad finẽ hꝫ rõem ꝯclusionis: sed ad cõclusionẽ pceditur rõcinãdo ꝛ sillogizãdo. sed ad prin⁹ nõ pcedit̃ sillogizãdo aut rõcinãdo. ideo iratus quodãmõ vtitur rõe ꝛ sill'o: sed cõcupiscẽs nõ. sed sm ppriũ impetũ mouet̃ ad fruitionẽ delectationis. 3° est notandũ ꝙ iratus q̃nꝫ sic audit rationẽ ꝙ obedit rõi ꝛ nõ statim prorũpit in vindictã: et sic iratus ira forti obediẽs rõi ꝛ superãs passionẽ dicitur ꝯtinẽs ire: ꝛ q̃nꝫ iratus statim mouetur ꝛ procedit ad vindictã nõ expectando iudiciũ rõis. ꝛ ille dicit̃ ꝛ ẽ incõtinẽs ire. (Adhuc naturalibus magis) hec est 2a particula. ĩ qua ponit̃ 2a que est talis. illud qð est magis naturale est minus turpe q̃ illud qð est min⁹ naturale aut ñ naturale. Si.n. aliquis peccat circa ea que naturaliter appetit magis meret̃ veniã: c⁹ signũ est ꝙ cõcupiscẽtijs cõibus ut cibi ꝛ potus datur venia: qꝛ sunt naturales ꝛ h̃ si accipiãt̃ inq̃⁹ sunt coẽs. cõcupia.n. cibi est cõis ꝛ naturalis: sed concupia talis cibi ut carnium perdicũ vel cibi sic preparati cũ spẽbus delicatis nõ est naturalis. vnde si quis peccat circa cibos vel potus cões meretur veniã: ꝛ nõ est ppter hoc hõ vituperabilis. sed ira ẽ naturalior ꝛ difficilius ei resistitur q̃ cõcupiscẽtijs superfluis ꝛ nõ necr̃ijs de quibus h̃ loquitur ph̃us: Ira.n. est naturalis ꝛ quasi hereditarie ppagata a patre in filios quasi ꝯñs naturalẽ cõplexionẽ. ꝛ põit duo exẽpla de illa ꝯnaturalitate ire ·pri⁹ ex⁹ est. quidã percutiẽs prẽm suũ ꝛ sup hoc reprehẽsus rñdit ꝙ iste. s. pr̃ su⁹ pcussit patrẽ suũ ꝛ ille percussit superiorẽ prẽm. ꝛ ostenso filio suo dixit. iste qñ veniet ad virilẽ etatẽ me percutiet. hoc est.n. cõnaturale generi nr̃o. Aliud exẽplũ est de eo qui cũ traheret̃ a filio suo; qñ venit ad hostiũ iussit ut quiesceret. qꝛ ipse vsqꝫ ad hostiũ traxit prẽm suũ. qꝛ igitur ira ẽ naturalior q̃ cõcupia superfluoꝝ. ideo est minus turpis q̃ ꝯcupia talis. Notãda sunt h̃ duo. pri⁹ est. ꝙ concupiarum quedã est naturalis: ut illa que est cõis oĩ bruti h⁹ naturã. concupia enim cibi ꝛ potus est naturalis ꝛ cõis oĩ aĩali. cũ cibus ꝛ potus sunt necr̃ij oĩ aĩali. ꝛ quedã est cõcupia ñ naturalis. ut illa q̃ ẽ ñ necr̃iorũ ad vitã qð pt ꝯtigere dupl'r l' ex excessu q̃litatiuo l' ex excessu q̃titatiuo. exẽpliũ primi. si cupia cibi delicati ut carniũ perdicis aut alterius cibi delicati vel potus delicati ut vini de vernatio: h⁹ cõcupia nõ est naturalis pp excessum qualitatiuũ. exem⁹ secũdi. concupia necr̃ioꝝ ad vitã vltra q̃titatem sufficientẽ est ñ naturalis: ut cõcupiscẽtia comedẽdi aut bibẽdi per totũ diem propter excessum q̃titatiuum est nõ natural. Qð igitur h̃ dicitur ꝙ ira est naturalior q̃ concupiscẽtia tactus. intelligendũ est de cõcupia nõ necr̃ioꝝ. cõcupiscẽtia tamẽ necr̃ioꝝ ut cibi ꝛ potus est ita naturalis sicut ira vel forte magis naturalis. 2°est notandũ. ꝙ ira est magis naturalis q̃ cõcupiscẽtia nõ necr̃ioꝝ. ꝛ h⁹ cã est qꝛ promptus ad irã consequit̃ naturalẽ cõplexionẽ. hñs.n. caliditatẽ ꝛ siccitatẽ humorum de facili inflãmabiliũ est multũ pronus ad iram Concupiscẽtia vero nõ necr̃iorũ. ut cibi delicati preparati magis sequitur imaginationẽ q̃ cõplexionẽ naturalẽ: ꝛ qꝛ ea que cõsequuntur cõplexionẽ naturalẽ sunt magis naturalia q̃ ea que sequũtur imaginationẽ. ideo pronitas ad iram de facili propagatur a patre in filios. ut patet in exemplis ph̃i. ꝛ facilius q̃ pronitas ad cõcupiscẽtiã nõ necr̃ioꝝ. (Adhuc iniustiores) hec est tertia particula i qua ponitur tertia ratio probans cõclusionẽ. ꝛ hec est ratio. illa incõtinẽtia que est iniustior est turpior: sed incontinẽtia concupiscẽtiaꝝ est iniustior q̃ icõtinẽtia ire. igitur est turpior. maior est manifesta de se minor etiã pꝫ. qꝛ magis iniustũ est ledere ꝛ simul cũ hoc decipere q̃ solum ledere: sꝫ incontinẽtia concupiscẽtiaꝝ ledit incontinẽtẽ ꝛ illã cũ qua miscetur cõmittẽdo fornicationẽ vel adulterium ꝛ etiã decipit: qꝛ insurgit latẽter ꝛ insidiose. incontinẽtes enim q̃⁹ possunt latenter operantur ꝛ insidiose. qꝛ insidiantur ad captandũ horã ꝛ locum congruum tali operi ꝛ voluntatẽ illius cum qua concupiscit cõmisceri. sed nec iracundus nec ira est insidiator. iracundus enim manifeste vult inferre vindictã: nõ enim insurgit ira latenter: sed cum quodã ĩpetu. Sed nõ est sic de cõcupiscẽtia delectabile enim est per se natũ mouere appetitum ꝛ nisi ratio sit diligẽs ad prohibẽdũ delectabile statim cum apprehẽsum fuerit trahit ad se appetitum. Unde quidã loquẽtes de venere comparauerũt eã dolose ciprigine: dicitur enim ꝙ venus fuit regina cipri: vnde dicit̃ ciprigena q̃si cipri regina vel quasi in cipro genita: ꝛ eius corrigiam dicunt esse variã per quã intellexerunt

concupiscētiam que mētes ligat: ⁊ dicitur esse varia quia intēdit in aliquid quod apparet ēe bonum s. licet in delectabile tactui: quod tamē simpliciter est malū: ⁊ homerus dicit ꝙ decepcio veneris est furata intellectum spisse sapiētis: hoc est valde sapiētis: concupiscētia enim quandoqꝫ latēter subintrat sapiētum mētes ⁊ ligat iudiciū rōis in eis in pticulari. Licoñ. ordinat hanc lrām sic. dolose. n. cyprigene. homerus. n. ait. supple corrigiā dolose cyprigene .i. veneris eē variā que supple corrigia varia est deceptio que furata est intel⁹ spisse. i. studiose sapientis. i. prudentis: hec Licoñ. Et his concludit cōclusionē quā intēd. t d. qr̄ siquis dē iniustior hec est ex quo ita est ꝙ incōtinentia cōcupiscētiaꝝ tactus est iniustior ꝙ̄ incōtinētia ire. sequitur ꝙ est turpior. ⁊ hec incōtinētia cōcupiscētiaꝝ est simplr̄ incontinētia ⁊ aliq̄ r̄ malitia ⁊ dicit aliqualr̄. qr incontinēs non est simplr̄ malus cū habeat rectā rōꝫ. sed ē aliqlr̄ malus cū hēat appetitū corruptū. (Et adhuc nullus iniuriatur) hec est. 4. particula. in qua ponitur: 4. ratio que talis est. Ille est iniustior cui magis dignū est irasci: sed magis dignū est irasci incontinēti concupiaꝝ ꝙ̄ incontinēti ire igitur incontinēs propter concupiam est iniustior ꝙ̄ incontinēs ppt iram. ⁊ per ꝯñs incōtinētia concupiaꝝ ē iniustior ꝙ̄ incontinētia ire. ⁊ p ꝯñs ē turpior. maior ē mãifesta. ⁊ mior pbat̄ sic. magl dig⁹ ē irasci opanti malū volūtarie ꝙ̄ opãti malū inuolūtarie. sꝫ icontinēs ire operat̄ malū inuolūtarie. qr tristatus iniuria. sed incontinēs concupiaꝝ operatur malū volūtarie qr cū delectatione igitur magis est dignū irasci incontinēti propter concupiaꝫ ꝙ̄ incōtinēti propter irā. nō. n. in ira est iniuria. supple sic̄ in incontinētia. Ista rō fundatur super hoc ꝙ quicūqꝫ operatur inuoluntarie operatur cum tristitia. ⁊ quicūqꝫ operatur volūtarie operat̄ cū delectatione. Notanda sunt hic tria. p̊ ꝙ iratus nō operatur inuolūtarie simplr̄: qr si sic nullo modo iputaret̄ sibi illud qđ facit sꝫ iratus agit mixtū. s. partim voluntarie ⁊ partim inuolūtarie. ex hoc. n. tristat̄ operatur inuolūtarie. ⁊ ex hoc ꝙ ipsemet mouet mēbra sua seu organa ad vindicandū. volūtarie operatur ut dcm̄ est in. 3. h⁹. 2⁹ est notandū ꝙ iratus operatur cōtristatus nō de vindicta ꝙ̄ infert. sed de ea magis gaudet. sed tristatur de iniuria sibi illata ⁊ ex hoc mouet̄ ad iram. ⁊ cōtristatus ppter iniuriā vel contēptum operat̄ inferendo vindictam. 3⁹ est notandū ꝙ illud dictum phi nō est in ira iniuria. nō debet sic intelligi ꝙ irat⁹ nō iniuriet̄: sed debet intelligi ꝙ in ira nō est primo iniuria. sed iniuria vera vel apparens ē primo in eo qui ad iram prouocauit (Quod quidē igitur epylogat) ⁊ patet.

Ipsarum autem haruꝫ

dr̄ias assumendū. quēadmodū enim dictuꝫ ē s̄m principia. he quidē humane sunt, ⁊ naturales ⁊ genere ⁊ magnitudine. he aūt bestiales. he aūt ⁊ passiones ⁊ egritudines. haꝝ aūt circa primas tēperantia ⁊ intēperantia est solūꝫ: ppt qđ ⁊ bestias nꝫ tēperatas nꝫ intēperatas dici⁹ sed vel s̄m metaphorā. ⁊ si aliqua tota. r̄ aliud ad aliud dr̄t genus aialiū contumelia ⁊ synomoria ⁊ in oi vorax eē. nō. n. habet electiōēꝫ in ratiocinatiōꝫ. sed discessit a natura quēadmodū insanientes hoīum. minus aūt bestialitas malitia terribilius aūt. nō. n. corruptū est optimū quēadmodū in hoīe: sed corruptum est. ⁊ n̄ habet. Simile aūt igitur quēadmodū inanimatū compare ad aiatum vtrum peius. Innocētior enīꝫ prauitas semper que n̄ habent principiū. intellectus aūt prin⁹ simile igitur compare iniustitiā ad hoiem iniustum. est. n. ut utrūqꝫ peius decies milies. plura vtiqꝫ mala faciet homo malus bestia.

Hec est 2a pars principalis h⁹ capituli. in qua compat malitiā humanā simplr̄ dictā incontinētie bestialitatis. ⁊ primo resumit dr̄iam concupiaꝝ ⁊ delectatienū. d. ꝙ qr continētia ⁊ incontinētia sunt circa dlectatiōēs corporales: oꝫ assumere ⁊ quēadmodū dictū est s̄ principia hoc est prius. sunt. n. quedam concupiscētie humane ⁊ naturales hoc est cōsone humane nature ꝙ̄tum ad genus qđ cōsideratur s̄m ea que appetūtur: ⁊ ꝙ̄tuꝫ ad magnitudinē .i. ꝙ̄tum ad ꝙ̄titatem appetibiliū. panis enim ⁊ carnes cocte et pisces ⁊c̄. appetūtur naturalr̄ ab hoīe. ⁊ hec appetūtur in quãtitate sufficienti ad supplēdum indigētiam. Alie vero n̄ sunt naturales sed bestiales: ⁊ harum quedaꝫ sūe delectationes propter passiones. hoc est ppter cōplexiōꝫ nō naturalē ⁊ quedaꝫ propter orbitates ⁊ egritudines. ⁊ quedā propter cōsuetudinē (Harꝫ aūt) ⁊ circa primas cōcupiscētias. s. humanas ⁊ naturales so⁹ dicimus esse tēperātiam ⁊ intēperātiam. ⁊ propter hoc nec bestias dicimus tēperatas nec intēperatas proprie. sed so⁹ s̄m metaphorā hoc est metaphorice ⁊ s̄ similitudinem compando vnū genus ad aliud genus aialium. dr̄t enim vnū genus aialium ab alio intrō tumelia. i. in hoc ꝙ vnū est magis contumeliosum ꝙ̄ aliud: aut in hoc ꝙ vnū est magis imundam vitā hñs sicut porcus ꝙ̄ ouis: ⁊ sinamoria. i. stultitia ut in hoc ꝙ vnuꝫ aial est stultius alio. ut asinus equo: ⁊ oi vorax. i. in hoc ꝙ vnū est vorax ut lupus ⁊ aliud nō. vnde per compatione hoꝝ aialium que superfluunt in talibus. aliqua genera aialium dr̄r tēperata ⁊ intēperata ut porcus respectu ouis dicit̄ intēperatus ⁊ ouis respectu porci dicitur tēpata

(Non.n.habet electiõz) ex his cõcludit. ꝙ bestie nõ sunt tẽperate nec intẽperate. ⁊ hec est ꝯ̈ 12. que probatur sic. tẽperatus ⁊ intẽperat⁹ agũt cũ electione vel nati sunt agere cũ electiõe ⁊ rationatione: sed bestie nõ hñt electiõz nec rõcinatiõz. ergo ⁊c. sicut enim hoies insani qui amiserunt vsum rõis nõ hñt rõcinatiõez. ita nec bestie. ⁊ ideo nec bestie nec hoies insani dicuntur tẽperati vel itẽperati proprie loquẽdo. (Minus aũt bestialitas) compat bestialitatẽ malitie humane: ⁊ compat eam quãtum ad duo. s. q̃tum ad malitiã ⁊ q̃tum ad terrorem: ⁊ intendit dicere ꝙ malitia humana ẽ magis malitia q̃ bestialitas: siue ꝙ bestialitas est minus malũ q̃ malitia humana: sed bestialitas est terribilior q̃ malitia humana. ⁊ pñt h̃ poni due cõclusiones. s. ꝙ bestialitas est minus mala q̃ malitia humana. ⁊ hec est ꝯ̈ 13. h⁹ libri. alia ꝯ̈ est que ẽ 14. ꝙ bestialitas est terribilior q̃ malitia hũana. ⁊ vtraq̧ illarum cõclusionũ ꝓbatur per vnum ⁊ idẽ me⁹ qđ est illud. malitia humana est cum intellectu ⁊ rõe corrupta tñ: ⁊ bestialitas nullo mõ est cũ rõe. in bestia. n. est sic rõ corrupta ꝙ bestia nullo mõ hz rõz. ⁊ ꝙ vtraq̧ istarum cõclusionũ sequatur ex hoc me⁹ pz. Nã hñs rõz ⁊ intellectũ pluribus modis põt nocere ⁊ plures vias nocẽdi inuenire q̃ nullo mõ hñs rõez. similiter hñs rõz ⁊ intellectum potest per intellectũ ⁊ ratiõz quã habet refrẽare suã malitiã ⁊ a male operãdo oĩo desistere. ⁊ in hoc ꝙ malitia humana est cũ ratione que pluribus vijs potest nocere: est malitia humana magis mala q̃ bestialitas q̃ nõ habet rationẽ nec prin⁹ nocendi pluribus modis: ⁊ ex hoc sequitur ꝙ bestialitas est mi⁹ mala q̃ malitia humana. ⁊ ex hoc ꝙ homo malus habet ratiõz per quã potest refrenare suã malitiã: vel oĩo ab illa desistere: ⁊ bestia nõ habet principiũ nec ratiõz per quã possit suã malitiã refrenare. sequitur ꝙ bestialitas est magis terribilis q̃ malitia humana. Intelligo per malitiã nocumẽtum. ⁊ per malũ intelligo nociuum. bestialitas. n. est minus mala q̃ malitia humana. q2 minus est nociua. bestialitas enim minus mala est q̃ malitia humana. q2 est mi⁹ nociua. vnde bestialitas nõ est malitia simplr̃ que opponitur virtuti morali: sed ẽ malitia solũ. q2 nociua. (Simile ãt igitur) declarat in exemplo qualis est compatio bestialitatis ad malitiã humanã. ⁊ dicit ꝙ hec compatio bestialitatis ad malitiã humanã est similis operatiõi inanimati ad aiatum sz peius aut melius. prauitas enim nõ habẽtis principiũ. i. iudiciuz rationis innocẽtior est q̃ prauitas habẽtis principiũ. s. ratiõz sicut malitia hoĩs maior ẽ q̃ malitia inaiati. ita malitia humana maior est. q2 plus ⁊ plurib⁹ modis nocet q̃ bestialitas. sic est ẽt cõpare bestialitatẽ malitie humane ⁊ cõpare iniustitiã hoĩ iniusto. iniustitia. n. sz ꝓpꝛ͛z naturã hz inclinatiõz ad malũ: nec põt inclinare nisi ad malũ. sed hõ iniustus hz in sua ptãte inclinare ad bo⁹ ⁊ ad malũ. ⁊ sic iniustitia naturalr̃ inclinat ad vnũ. s. ad malũ: sed hõ mal⁹ põt inclinare se indr̃nter ad bo⁹ ⁊ ad malũ. est enim quodãmodo vtrũq̧ peius. s. hõ iniustus q̃ iniustitia: ⁊ hõ malus q̃ bestia. q2 hõ mal⁹ decies milies põt plura mala facere q̃ bestia. ꝑꝑ inte⁹ per quẽ põt cogitare diuersa mala.

(Cõmẽtator istã lr̃am (Sile ãt igitur) expõit aliter intẽdens ꝙ hec cõpatio bestialitatis ad malitiã sm melius ⁊ peius nõ est cõpatio bõa nec propria. sed est siĩis cõpatiõi que est inaiati ad aiatum. ut iniustitie que est qđdaz inaiatũ ad hoiem iniustũ qui est quodã aiatum. cõpatio enim siliũ uz esse ut habitus ad habitũ ⁊ habitiui ad habitiuũ (Nõ. n. quis ite⁹ habens) habitũ inaiatũ compat ad habitũ aiatũ ens: aiati compatio ad aiatum debet esse: ⁊ inaiati ad inaiata. Istã ãt lr̃am (est. n. ⁊ vtrũq̧ peius) exponit sic. vtrũq̧. s. iniustitia ⁊ iniustus est peius vtroq̧. i. ad inuicẽ aliqualr̃. q2 igitur iniustus nociuus est ⁊ malus ꝑꝑ participare iniustitiã: multo peius. i. magis prauũ iniustitia. Si. n. approximans igni calefit. multo magis erit ignis calidior sz aũt ꝙ iniustitia res inaiata est. ⁊ per hoc ꝙ est inaiatũ sm se cõsideratũ. nõ põt aliquẽ ledere. iniustus ãt põt ledere. et iđ est iniustus prauior iniustitia q2 iniustitia ẽ quidẽ ut prauior: est ãt prauior iniust⁹: hec enstratiua. vñ sm ꝙ iniustus ẽ malus ꝑꝑ iniustitiã. dicit ꝙ iniustitia ẽ peior q̃ iniustus. sed sz ꝙ iniustitia sm se nõ põt aliquẽ ledere. ⁊ iniustus põt ledere: dicit ꝙ iniustus est peior q̃ iniustitia. Hic sunt quattuor notãda circa dcã cõmentatoris. p̊ ꝙ ad hoc ꝙ aliqua ꝓprie cõpentur ad inuicẽ sm magis aut minus vel sm equale. oz ꝙ illud in quo ꝓprie cõpant cõueniat cuilibet ad inicẽ cõpatorum. ⁊ si ita sit ꝙ illđ sz qđ fit cõpatio ꝓprie cõueniat vnicuiq̧ cõpatorum: tũc est cõpatio ꝓpria. aliter nõ. vñ de his que compantur ad inuicẽ ñ est curandũ vtrũz sint eiusdẽ speciei aut eiusdẽ generis aut diuersorum generũ. dũ tñ illud in quo cõpãtur sit vnũ nõ equiuocũ ꝯueniens vtriq̧ ꝯpatorum sz magis ⁊ minus. aut sm equale. ut pz ex. 7. phicorum.

2° ẽ notãdum. ꝙ aiatum ⁊ inaniatum ꝓprie compatur in illo qđ ꝓprie ꝯtigit vtriq̧. hec. n. ꝯpatio satis ẽ ꝓpria. plũbum ẽ grauius q̃ hõ. ⁊ hoc plũbum ẽ grauius q̃ iste hõ. ⁊ ignis ẽ calidior q̃ iste asinus. q2 illa sz que fiunt dicte cõpationes ꝓprie cõueniant ipsis comparatis. grauitas. n. ꝓprie cõtingit plumbo ⁊ hoi: ⁊ caliditas ꝓprie contingit hoĩ ⁊ asino. 3° accedendo ad dicta ꝯmẽta. ẽ intelligẽdũ ꝙ ꝯpando iniustitiaz ⁊ hoiem iniustũ in illo qđ ꝯuent vtriq̧: cuiusmodi ẽ ledere seu eẽ lesiuũ. sic dico ꝙ homo iniustus simpliciter loquẽdo peior est hoc

est magis lesiuus seu nociuus q̃ iniustitia. q̈ pluribus modis pōt hō iniustus ledere ⁊ nocere q̃ iniustitia: nec est verū φ iniustitia ledat: sed est illud quo hō iniustus ledit. ⁊ posito φ p̄ iniustitiā hō iniustus lederet. ex hoc nō sequit̄ φ iniustitia magis ledat. q̄ iniustitia nō est totalis nec precisa causa per quā iniustus nocet aut ledit: q̄ per astutiā que est habitus intellectualis per quā possunt inueniri media ad prauā finē intentū: ⁊ per diuersas cogitatiões ⁊ inuētiones nocet iniustus ⁊ nō solū per iniustitiā ⁊ illud dictū vnūquodq̧ pp̄ q̄ ⁊c. intelligēd̄ ē l cau sa precisa. 4°. dico. φ si iniustitia ⁊ hō iniustus cōparentur in malitia que ɔ̄riatur virtuti morali aut in malo denoīato ab ista malitia. sic nō est ɔ̄patio proprie dicta. q̄ illud in quo: seu ſ̄ qd̄ fit ɔ̄patio nō contingit vtriq̧ ɔ̄patoꝝ: sed so° alteri. q̄ malitia vere predicatur de iniustitia. hec ē.n. vera. iniustitia est malitia. ⁊ n̄ predicatur vere de hoīe iniusto. hec est.n. falsa. hō iniustus est malitia. ⁊ denoīatiuū malitie.s. malus vere p̄dicat̄ de hoīe iniusto: sed nō de iniustitia: hec est.n. vera. hō iniustus est malus: sed hec est falsa. malitia ē iniusta: sicut ista est falsa: albedo est alba: ⁊ sic queratur vtrū hō iniustus sit peior q̃ iniustitia vel eɔ̄. r̄ndendū ē. φ ista qd̄ supponit falsum.s. φ tā hō iniustus q̃ etiā iniustitia sit qd̄dam malū. hoc enim falsū est. loquēdo de malo qd̄ est denoīatiuum malitie cōtrarie virtuti morali. si tamen accipiatur malum pro eo qd̄ est nociuū vel lesiuum: sic q̄stio non supponit falsum. ⁊ respondendum est ad illud qd̄ questio querit.s. φ homo iniustus est magis malus q̃ iniustitia: sicut dictū est in exponēdo textū. Illud āt qd̄ cōmentator dicit .s. φ inaīatū nō debet cōpari ad aīatum est intelligendū φ aīatum ⁊ inaīatum nō debēt cōpari in aliquo qd̄ nō ɔ̄petat vtriq̧ sicut homo iniustus ⁊ iniustitia nec compant̄ in malo nec in malitia. q̄ neutrū istoꝝ competit vtriq̧.s. iustitie ⁊ homini iniusto.

Capitulum septimū

in quo continētia ⁊ incontinētia ɔ̄pantur ſm d̄riam ⁊ ſm bonitatē ⁊ malitiā aliis habitibus cū quibus conueniunt in materia seu obiecto ponēdo d̄riam inter continētiā ⁊ incōtinētiā. ⁊ inter tēperantiā ⁊ intēperantiā ⁊ perseuerantiā ⁊ mollitiē.s. de vnoquoq̧ ēt istoꝝ declarādo p̄ qd̄ est melius ⁊ qd̄ peius.

Circa eas autē que per tactū ⁊ gustū delectationes ⁊ tristitias ⁊ concupiscētias ⁊ fugas circa quas ⁊ temperātia ⁊ intēperantia determiata ē prius. Est quidē sic habere ut vinci ⁊ quibus multi meliores. Est aūt superare ⁊ quibus multi minores. Hoꝝ hic quidē circa delectationes incontinēs. hic āt continēs. Hic āt circa tristitias mollis hic āt perseuerans intermediū ⁊ pluriū hitus. ⁊ si inclinant magis ad deteriores. Quia āt q̄dam delectationū necīe sunt. he āt nō ⁊ vsq̧ ad quid. superabundantie āt nō neq̧ defectus. sile āt ⁊ circa concupias habet ⁊ tristitias. superabūdantias quidē persequēs delectationū vel ſm superabūdantias vel propter electionē: et propter ipsas ⁊ nihil propter alterū adueniēs intēperatus. Necīuz enim habēs nō esse penitentē. q̄ insanabilis. deficiēs āt oppositis. medius āt tēperatus. similiter aūt ⁊ fugiēs corporales tristitias nō propter vinci: sed p̄pter electionē nō eligentiū āt. hic quid ducitur p̄pter delectationē. hic āt propter fugere tristitiaz q̄ a concupiscētia quare d̄rnt ad inuicē. Oi autē vtiq̧ videbitur deterior esse: si quis nō concupiscēs: vel quiete operatur aliquid turpe q̃ si vehemēter cōcupiscēs: ⁊ si nō iratus percutit q̃ si iratus. Quid.n. vtiq̧ faceret in passiōe existens propter qd̄ detēperatus deterior incontinēte. dictoꝝ vtiq̧ hec quidē mollitiei spēs magis: hī āt. intemperatus aūt opponitur tēpato. Opponitur āt incontinēti quidē continēs. molli aūt perseueratiuus. perseuerare quidem enim est in eo qd̄ est cōtratenere. continētia āt in eo qd̄ est superare. quēadmodū ⁊ nō vinci eius qd̄ ē: propter qd̄ ⁊ eligibilius continētia perseuerantia est. deficiens aūt ad que multi ⁊ cōtra tendunt ⁊ possunt: iste mollis ⁊ delicatus. ⁊ enim delitia mollities quedā est qui trahit vestimētū ut nō laboret eā que leuare tristitiā ⁊ imitans laborantē. nō existimatur miser esse misero silis exn̄a. Silr̄ aūt habz ⁊ circa cōtinētiā ⁊ icontinētiaz. Nō enim si quis a fortibus ⁊ sup excellentibus delectationibus vincitur vel tristitijs admirabile: sed condonabile si cōtratēdentes quēadmodū theodocti philotetes a vipero percussus vel a carcbnio maiocker cbion. ⁊ quēadmodū continēre tēperantes risum repente effundunt. quale coaccidit xenophanto. Sed si quis ad quas multi possunt abstinere ab his vincitur non potest contendere p̄pter naturā generis vel propter egritudinē. puta in Sytaꝝ regibus mollities propter gn̄s ⁊ ut femininū ad masculinū distat. videtur aūt ⁊ lasciuus intēperatus esse. ē aūt mollis. lusus.n. remissione. siquidem igitur quies. ad hanc āt superabundantium est lesiuus.

Istud ē 7ᵘᵐ capᵐ. in quo ph̄s compat continētiam ⁊ incontinētiam ad alios habitus qui negotiantur circa eandē materiam cū continēnia ⁊ incōtinētia: ⁊ continet duas partes principales. In prima distinguit continētiam ⁊ incōtinētiam ab alijs habitibus cuz quibus cōmunicant in materia: ⁊ comparat eos ad inuicem secūdum bonitatē ⁊ malitiā. In secunda ibi (Incontinētie autem) distinguit incōtinen

tiam humanā in duas species. prima pars cō-
tinet duas particulas. In prima primo ponēs
conuenientias inter dictos habitus distinguit
continētiā ꝛ incontinētiam a temperantia ꝛ in
temperantia perseuerātia ꝛ molicie. In secun-
da particula ibi (Omnino autē vtiqꝫ) cōparat
predictos habitus ad inuicem secūdū bonita-
tem ꝛ malitiam. Omnes predicti habitus con
ueniunt in duobus. p̊ in hoc ꝙ oēs huiusmodi
habitus sunt circa delectatiōes ꝛ tristitias cō
cupiscētias ꝛ fugas que pertinēt ad tactū ꝛ gu
stū circa quas est tēperantia ꝛ intēperantia. Sa
conuenientia est quātum ad modū se habendi
circa passiones qui modus consistit in vincere
hu9 passiones vel vinci ab eisdem. contingit enī
quosdā sic se habere circa delectationes ꝛ tristi
tias vt vincātur ab eis. quibus multi sunt me
liores ꝛ fortiores: ut illi qui vincunt fortiores
sunt ꝙ̄ illi qui vincūtur. contingit ēt ꝙ aliqui
superent tales passiones quibus multi sūt mi
nores. i. debiliores. q. d. a quibus multi superā
tur. s. minores. i. debiliores. debiliores eni sunt
illi qui vincuntur ꝙ̄ illi qui vincunt (Horꝝ aūt
h quidem) ostēt aūt continētes ꝛ incontinētes
a molli ꝛ perseuerenti in hoc ꝙ cōtinēs ꝛ incō
tinēs sunt circa delectationes tactus: sed mol
lis ꝛ perseuerans sunt circa tristitias oppositas
vel delectationibus. Licoñ. exponit hanc lrāꝫ
sic. horū. s. victorꝝ a leuibus ꝛ superantiuꝫ for-
tes. hic quidē. i. victus a leuibus circa delecta-
tiones. i. victus a leuibus delectationibus est
incontinēs. h aūt. i. superans fortes delectati-
ones est continēs. h aūt circa tristitias. i. vict9
a leuibus tristitiꝭs est mollis. h autem. i. supe-
rans fortes tristitias est perseuerans. Istā lit-
terā (Inter me9āt pluri9 habitus ꝛ sꝫ inclināt
magis ad deteriores) cōis expositor expōit sic
qꝛ diuersi sunt gradus delectationū ꝛ tristitia-
rū ꝛ hoīuꝫ qui eas superant ꝛ ab eis superant.
ma9 est ꝙ predicti habitus possunt esse medij
inter plura. qꝛ inter plures gradus delectatio-
nū ꝛ tristitiaꝝ. sed tamē illi habitus qui sonāt
in malum magis declinant ad deteriores. ma-
gis enim dicuntur incontinētes vł molles qui
a minoribus delectationibus ꝛ tristitijs vincū
tur. sicut ꝛ hōi habitus magis inclinant ad me
liores. magis enim dicuntur continētes ꝛ per-
seuerantes. qꝛ maiores delectationes ꝛ tristiti
as superant. potest etiā intelligi ut idem expo-
sitor dicit ꝙ hoīes magis inclinantur ad dete-
riores habitus. s. ad incontinētiam ꝛ mollitiē.

Eustratius aliter exponit sic. habitus pluri
um. i. multorꝝ interme9 hoc est medietates sꝫ
qꝛ aut medietas est virtus propter hoc dixit si
est medietas. tamē ad deterius inclinat. istorū
enim habituū. s. perseuerantie ꝛ mollitiei conti
nētie ꝛ incontinētie sunt medietates. verbi gra
tia. aliqua est medietas inter mollitiē ꝛ perse-
uerantiā. multi enim vincuntur a tristitijs ꝙ
has perseueratiuus est melior ꝛ superant tristi
tias a quibus mollis vincitur ꝛ tales sunt me-
dij inter perseueratiuos ꝛ molles. ꝛ rursus mł-
ti superant delectationes quibus incontinēs
vincitur. vincuntur aūt a delectationibus q̄s
continēs vincit. quibus victis continēs melior
est. ꝛ illi sunt medij inter continētem ꝛ inconti
nētem. sed tamē ad delectationes deteriores i-
clinant. s. isti habitus medij inclinant ad dete-
riores delectationes ꝙ̄ habitus bōi. s. ꝙ̄ perse
uerantia ꝛ continētia. qꝛ vincuntur a delecta-
tionibus ꝛ tristitijs a quibus nō vincuntur ꝑ-
seueratiuus ꝛ continēs. ꝛ hec expositio planior
est ꝛ melior. Notāda sunt h tria. primo scōm
eustratiū. ꝙ continētia ꝛ incontinētia nō sunt
solum circa delectationes. sed etiā circa tristi-
tias. sed magis negociantur circa delectatiōes.
Absentia enim delectationū nō tristatur conti
nēs. similiter autē mollis circa delectabile ne-
gociatur. magis tamē circa tristitias negociat.
Si enim mollis concupiscat vinū de vernatia
ꝛ nō potest concupiscētiam adimplere tristat
valde mollis. 2° est notandū ꝙ multi sup er-
abundanter querunt delectationes. qui tamē
nō fugiunt tristitias supabundanter. multi. n.
multas tribulationes labores ꝛ pericula sust i
nēt propter delectationes ꝯsīdas: ut pꝫ ī mul
tis incontinētibus qui propter delectationes
corporales ꝯsīdas patiuntur frigora ꝛ calores
ꝛ multa pericula ambulantes solitarij per no-
ctes hyemales in tempore frigidissimo ad con-
sequendū delectationes corporales ꝛ volupta
tes. ꝛ tales magis negociantur circa delectati-
ones ꝙ̄ circa tristitias. magis enim prosequū-
tur delectationes ꝙ̄ fugiunt tristitias. sunt ēt
multi qui magis fugiunt tristitias ꝙ̄ ꝓsequūt
delectationes. ut pigri qui permittunt vestes
suas fluere deorsum in terra ꝛ in luto ut vitēt
laborem vel tristitiā laboris que proueniret al-
leuando vestes sursum a terra. qui tamen non
prosequūtur superabundanter delectationes
corporales. ꝛ sic patet ꝙ aliqui magis ꝓsequū
tur delectationes ꝙ̄ fugiant tristitias. ut incō
tinētes ꝛ aliqui alij magis fugiunt tristitias ꝙ̄
prosequuntur delectationes ut molles. 3° ē
notandū ꝙ continētia ꝛ incontinētia perseue-
rantia ꝛ mollities sunt circa delectationes tri-
stitias concupiscētias ꝛ fugas. diuersimode ta
men ut quidam dicunt. qꝛ delectationes ꝛ tri-
stitie sunt passiones circa quas negociātur pre
dicti habitus. sed cōcupiscētia ꝛ fuga sunt ope
rationes istorꝝ habituū circa dictas passiones
. s. circa delectationes ꝛ tristitias. Et credo ꝙ
concupiscētia ꝛ fuga sunt vno modo operatio-
nes ꝛ sic sumuntur hic. ꝛ alio modo sunt passio
nes ꝛ ita dicuntur equiuoce de operationibus
ꝛ passionibus. ꝛ hoc videtur Licoñ. dīc super

;?' ethico. (Quis aũt quidẽ) predicti habitꝰ sunt continẽtia ⁊ incontinẽtia perseuerantia ⁊ mollities differunt a tẽperantia ⁊ intẽperãtia. quia delectationũ tactus ⁊ gustus quedã sunt necessarie: ut cibi ⁊ potus. ⁊ quedã nõ sunt necessarie ut delicatiꝰ cibi aut potus delicati. et ille q̃ sunt necessarie: sunt necessarie ad aliquẽ certũ terminũ. est eni aliqua mẽsura cibi ⁊ potus necessarioꝝ hõi. sed neqꝫ superabundantie sunt necẽe homini nꝫ defectus. Et eodẽ modo ẽ circa cõtupiscẽnas ⁊ tristitias. ille igitur dicit̃ intẽperatus qui ex electione prosequitur superabundãtias delectationũ corporaliũ. ⁊ fugit tristitias eis oppositas: vel si nõ querit supabũdantes delectationes: querit tamẽ delectationes ꝑ supabundantias. i. superabũdanter concupiscẽdo delectationes corporales propter seipsas. ⁊ si nihil alterũ adueniens. i. si nihil aliud adueniat preter delectationes. vnde intẽperatus querit delectationem corporalẽ ex electõe tãq̃ finẽ: ⁊ nõ ꝓpter aliquẽ aliũ finẽ. ⁊ iõ qꝛ intẽpatus querit delectatiõꝫ tanq̃ finẽ: ⁊ homo immobiliter inheret fini quẽ ꝓpter se quesiuit: sequitur ꝙ necesse est intẽperatũ nõ esse penitentem de delectationibus quas quesiuit. ⁊ ideo nõ potest sanari. Non enim potest sanari nisi peniterꝫ volendo nõ quesiuisse huiꝰ delectationes. quia necesse est ꝙ virtꝰ ⁊ vitiũ sint voluntaria. Intelligenda sunt hic duo. primũ est ꝙ intẽperatus nõ solũ est ille qui querit superabundãtes delectationes. sed etiã ille qui corporales delectatiões mediocres ncẽias superabundanter querit ẽ intẽperatus: ⁊ sic potest eẽ aliquis intẽperatus circa delectationes tactus dupliciter. s. qualitatiue in superabũdanter querẽdo huiꝰ vel q̃titatiue querendo nimis aut nimis supabundantes delectationes. 2ꝰ est intelligendum ꝙ illud qđ hic dicit̃ ꝙ intẽperatꝰ ẽ insanabilꝰ dꝫ itelligi q̃tũ ad difficultatẽ. nõ q̃tũ ad ipossibilitatẽ difficile ei ẽ sanare intẽperatũ. qꝛ difficile est ꝙ peniteat: nõ tamen impossẽ: quia nõ ois intẽperatꝰ sit obstinatus in malitia. potest eniꝫ persuaderi ut dictũ est superius (Deficiens aũt) ⁊ sicut intẽperatus superabundat in querendo huiꝰ. delectationes ita insensibilis qui est ei oppositus deficit in querendo delectationes hiꝰ. ille aũt qui mediꝰ modo se habet circa corporales delectationes tactus ⁊ gustus ẽ tẽperatus. ⁊ sicut intẽperatus ex electione prosequitur corporales delectationes. ita ex electione fugit corpales tristitias. nõ qꝛ ab eis vincatur: sed propter electionẽ. Licoñ. dicit hic ꝙ habẽs vitiũ cõtrarium tẽperantie dicitur insensibilis a paucitate sensus. ⁊ nõ a priuatione sensus oĩo. (Non eligentiũ aũt) ex his patet drĩa inter intẽperatũ ⁊ incontinetem ⁊ mollẽ: qꝛ intẽperatus sequitur delectationes ⁊ fugit tristitias ex electiõe. sed incontinẽs ⁊ mollis operantur ex passione nõ ex electione: ⁊ drĩt incontinẽs a molli in hoc ꝙ icontinẽs ducitur ad incontinẽter agendũ propter delectationẽ: sed mollis est qui ducit̃ ⁊ vincitur a tristitia que est a cõcupiscẽtia. vnde mollis tristatur ex hoc ꝙ priuatur de re cõcupita. vnde hec tria drñt ab inuicem. qꝛ intẽperatus ex electione sequitur delectatiões corporales tactus: ⁊ fugit tristitias eis oppositas. incontinẽs vero nõ ex electione: sed ex passiõe sequitur hiꝰ delectationes ⁊ fugit tristitias oppositas: ⁊ mollis est qui a tristitia parua vincit̃.

(Dio autẽ vtiqꝫ) visa drĩa inter istos habitus. phs compat dictos habitus ad inuicẽ ꝑ bonitatẽ ⁊ malitiã. ⁊ ꝓ compat intẽperatuꝫ incontinenti ⁊ molli. 2º icontinentẽ molli. primo igit̃ intendit ostendere ꝙ intẽperatus est peioꝛ q̃ incontinẽs. ⁊ illud ꝓbatur diffusius in capitulo imediate sequẽti. ⁊ hic probat phs per rõꝫ talẽ. Quicũqꝫ operatur aliquod turpe nõ concupiscẽs vel quiete hoc est remisse cõcupiscẽs ẽ peioꝛ illo qui idẽ operatur concupiscẽs sicut pꝫ i exemplo. deterioꝛ. n. est aliquis si nõ iratus ꝑcutit q̃ si iratus percutiat. quid. n. faceret superueniẽte passione qui absqꝫ passione peccat: deterius. n. ageret exñs in passione q̃ extra passionẽ. sed intẽperatus nõ concupiscẽs vel remisse concupiscẽs operatur turpe: nõ eni vincit̃ a passione sed agit ex electione nõ ex passione: sꝫ icontinẽs operatur turpe concupiscẽs ⁊ nõ operatur ex electione sed victus a cõtupiscẽtia. ergo intẽperatus deterioꝛ est incontinẽte. de ista ratione ꝓ ponitur maioꝛ in textu. deinde 2º ⁊ minoꝛ pꝫ ex prius dictis (Hoꝝ vtiqꝫ). i. operãtiũ turpe ex electione ⁊ nõ ex passiõe. hec. i. intẽperantia que est cũ electione magis est species malitie q̃ incontinẽtia que est sine electione. intẽperatus enim opponitur tẽperato: ⁊ intẽperantia tẽperantie ⁊ tẽperantia ẽ spẽs virtutis. ideo intẽperãtia est species malitie. Littera quã exponit cõmẽtatoꝛ sic inueniebatur in exemplari Licoñ. hic quidẽ mollitiei spẽs magis. sed Licoñ. dicit ꝙ ista littera ẽ corrupta. d. credimus magis ꝙ exemplar nostrũ de cõmento fuerit hic corruptũ per vitiũ sciptoris facto saltu a malitie vsꝫ ad mollitiei. (Opponitur aũt incontinẽti) compat continẽtem ⁊ perseuerãtẽ ad inuicẽ ⁊ incontinẽtem ⁊ mollem. ⁊ dicit ꝙ incontinẽti opponitur continẽs ⁊ molli opponit̃ perseuerantia. perseuerare eni dicitur aliqs ex eo ꝙ tenet se cõtra impellẽs: ita ꝙ ab eo nõ vincitur. sed continẽtia est in eo qđ est superare ⁊ vincere contupiscẽnoꝛ delectationũ: ⁊ ex his probatur 2ª ps. i. ꝙ continẽtia est melioꝛ ⁊ eligibilioꝛ q̃ perseuerãtia. hec 2ª probatur sic. melius ⁊ eligibilius est vincere q̃ nõ vinci: sed cõtinẽtia vincit ⁊ superat ⁊ in hoc consistit continẽtia: sed perseuerãns nõ vincitur nec vincit: sed solũ consistit in hoc qđ est non vinci. igitur

melior et eligibilior est continẽtia ꝙ̃ perseuerã tia. Intelligendũ est h. ꝙ delectatiões sunt repellẽde et cohibẽde. et per ꝯñs vincende: sz cõtra tristitias est stãdũ. et ideo continẽtia que ẽ circa delectationes est in vincere et perseuerantia que est circa tristitias est in nõ vinci. (Deficiens aũt) compat incontinẽtẽ et mollẽ ad inuicẽ fm bonitatẽ et malitiã. et dicit ꝙ deficiens .i. victus et superatus a tristitijs ad quas multi cõtra tendunt resistendo et pñt vincendo. ille est mollis et delicatus. Sciendũ ꝙ mollis vincitur a nimis tristitijs: ut dicit h eustratius a quibus tñ nõ vincitur incontinẽs: et h innuit phs: cũ dicit: deficiens ad que multi. et ex hoc põt poni vna ꝯ°. l. 16. hu⁹ libri. s. ꝙ mollis ẽ peior ꝙ̃ incontinẽs que probatur sic. Ille qui a leuioribus vincitur est peior. sed mollis vincitur a leuibus tristitijs que leuiores sunt ꝙ̃ delectationes aut tristitie a quibus vincitur incõtinẽs igitur mollis est peior ꝙ incontinẽs. et dic phs ꝙ ille qui vincitur ab hu⁹ tristitijs quas multi superant est mollis et delicatus: qꝛ delitia ẽ q̃dam mollities. qm̃ delitia est quedam species mollitiei. mollis enim inordinate refugit oẽm tristitiã sed delicatus refugit tristitiã que contingit ex labore. Ille eni qui trahit vestes suas per lutũ ut nõ laboret vincitur a tristitia quã credit. sibi iminere ex labore quem sustineret si leuaret vestes. delicatus imitatur. tamẽ laborantẽ: qꝛ postea oz leuare vestes suas per lutũ tractas qð est laboriosum: et sic mollis et delicatus: licet nõ estimetur esse miser: tamen est misero similis in qñ a⁹ fugiens laborẽ oportebit sustinere laborẽ. similr se hz circa continẽtiam et incontinẽtiã. s. ꝙ hñt fieri circa delectatiões et tristitias sicut mollities et perseuerãtia. in h tñ est diuersitas. qꝛ continẽtia et incontinentia sunt p° circa delectationes. et s°ario circa tristitias. sed mollities et perseuerãtia p° sunt circa tristitias. deinde circa delectationes. (Non eni si quis a fortibus) remouet du⁹: qꝛ dictum est ꝙ incontinẽs est ille qui vincitur a delectatiõibus: et mollis qui vincitur a tristitijs: posꝫ aliquis credere ꝙ ois qui vincitur a delectationibus sit incontinẽs. et ois qui vincitur a tristitijs sit mollis. illud remouet probans ꝙ victus a fortibus delectationibus vel tristitijs cõtra tẽdens nec est incontinẽs nec mollis. et hec est ꝯ°. 17. que ꝓbatur sic. ille qui est ꝯdonabilis h est venia dignus. nõ est incontinens nꝫ mollis. qꝛ hi nõ sunt venia digni. sed victus a fortibus delectationibus vel tristitijs cõtra tẽdens. i. resistere nitens et cõtra eas pugnans est cõdonabilis. g̃ talis nec est incontinẽs nꝫ mollis. maior pꝫ de se et minor ꝓbaṫ ꝓbatione exẽplari. narratur. n. de phylotete. qꝛ ipse percussus in manu a vipera. i. a quodã serpẽte graue dolorẽ et tristitiã sustinuit et nitebatur cõtinere: sed nõ potuit: sed victus a tristitia clamauit dicẽs. abscidite mihi manũ. Et sile est de quadã muliere q̃ vocabaṫ malope. que grauiter percussa a q̃dã noie kartino nitebaṫ cõtinere et nõ potuit: et sic accidit illis qui tẽtant se cõtinere a risu et non pñt. sed subito ꝓrumpunt in risum sicut accic zenophãto. sicut. n. isti nõ dicunṫ incõtinẽtes vel molles: ita nec illi qui vincunṫ fortib⁹ passionibus vel tristitijs. nõ. n. est admirabile si aliquis a fortib⁹ passionib⁹ vincaṫ. sed si quis vincatur a talibus delectationibus vel tristitijs a quibus multi pñt abstinere. h est quib⁹ multi pñt resistere: tales dicunṫ incõtinetes vł molles. et hoc si illud nõ accidat eis ꝑꝑ naturã generis aut ꝑꝑ egritudinẽ. s. ꝙ nõ possint ꝯtẽdere vel resistere. tũc debẽt dici icontinẽtes vł molles. sed si h accidat eis ex natura gñis. s. ex nã ꝓgenitoꝝ ꝙ nõ possint sustinere tristitias nec labores nec resistere delectationib⁹: accidit eis ex natura ꝓgenitoꝝ sicut accidit regib⁹ et filijs regũ. s. qui multũ delicate sunt nutriti: nõ debẽt dici molles vel incontinẽtes simplr: sz debent dici molles mollitie regia vel molles gñe. talis. n. mollities inuenit in regib⁹ Scitaꝝ ꝑꝑ delicate nutriri ꝙ n pñt sustinere tristitias nec labores. et ita ẽ de ipotẽtib⁹ hi⁹ tristitias et labores ꝑꝑ egritudinẽ sustinere. sic ẽt ẽ de femis q̃ ꝑ ꝯpatiõz ad masculos ꝑꝑ infirmitatẽ nature ꝙ nõ pñt sustinere hi⁹ labores vel tristitias sic pñt masculi (videṫ ãt et lusiu⁹) excludit quẽdã errorẽ. posset. n. alicui videri. ꝙ lusiu⁹. i. qui multũ amat ludere. eẽt intẽpat⁹ vel incõtinẽs qꝛ in ludo est quedã delectatio et circa hi⁹ delectationẽ sũpabũdat lusiu⁹. Illð remouet phs .d. lusiu⁹ nõ ẽ intẽpat⁹ sed mollis: hec ẽ ꝯ°. 78. que ꝓbaṫ sic. Ille ẽ mollis qui q̃rit quietẽ et remissionẽ laboris: sed lusiu⁹ est hi⁹. nã lusus est remissio laboris que ẽ quedã quies. et hãc. s. quietẽ et remissionẽ laboris querit lusiu⁹. g̃ lusiu⁹ ẽ mollis. Notã⁹ ꝙ quies accipiṫ dupliṫ. p°: ut priuatiue opponiṫ motui. et sic accipiṫ i. 5°. phisico. alio mõ ut opponiṫ ꝯrie labori seu tedio vł tristitie laboris. et sic accipiṫ h. et nõ ꝓ priuatione mot⁹. multi. n. ludi cõsistunt in motu et non in quiete opposita motui. vñ qes i ꝓposito accipitur pro recreatione.

Incõtinẽtie autẽ hec

quidem ꝓuolatio. Decaũt debilitas. hi quidẽ eni ꝯsiliantes nõ imanent q̃bus cõsiliati sũt ꝓpter passionem. hi aũt ꝓpter nõ cõsiliari. nõ ducũṫ a passiõe. Quidã ei queãd⁹ ꝑtitillãtes n titillãtur sic et ꝑsentiẽtes et ꝑscientes et ꝑsuscitantes seipos et rõcinationẽ: non vincunṫ a passiõe: nꝫ

ß delectabil' sit neq3 ß tristis. Maxie aũt acuti ⁊ melácolici ſm effrenatiam incõtinentiá sũt i cõtinentes. hi quidẽ. n. ppter velocitatẽ. hi aũt pp vehemẽtiá nõ expectãt rõem ppter sequentes esse fantasie.

Hec est ſa pars principalis huius capituli. in qua ph's distinguit incontinẽtiam humanam in duas species. ⁊ primo diuidit incontinẽtiam. 2° narrat quibus competũt predicte due species icontinẽtie. dicit igitur primo φ incontinẽtiaꝝ quedá ẽ irrefrenatiõ l' ꝑuolatõ ⁊ quedá est debilitas. quedá. n. icõtinẽtes superueniẽte incontinẽtia ꝯsiliant̃ vꝫ debeant seq ꝯcupiaꝫ ſ3 nõ ꝑmanẽt nec sequũt̃ ꝯsiliũ ſ3 passionẽ is ꝑcõsiliatis faciat qñq3 nõ vinci. ⁊ talis incontinẽtia d' debilitas. quidá aũt incõtinentes nõ ꝑcõsiliant̃: ſ3 stati superueniẽte ꝯcupia eá sequũt̃ ⁊ hec icontinẽtia d' irrefrenatio vl' preuolatio pp sui velocitatẽ. q2 anticipat ꝯsiliũ nec consiliat̃. vꝫ h. s. mechari sit bonũ vel malũ et stati ducũt̃ a passiõe. si. n. ꝯsiliarẽt̃ nõ ducerẽt̃ a passiõe. Sic. n. qdá dicũt φ q ꝑus titillãt seipos postea ñ mouẽt̃ nec stimulãt̃ cũ ab alys titillãt̃. ⁊ p hoc vl't ph's oñdere φ ñ ois ꝑcõsilians vincit̃ a passiõib'. qdá. n. ꝑscientes. i. ꝑcõsiliátes ⁊ vidẽtes qm̃ hoc malũ ẽ ñ vincũt̃ a passiõe siue delectabil' sit siue tristis: quẽadmodũ ꝑtitillati. i. tritõeꝫ i ꝑtes corpis sui faciẽtes ꝑ nõ titillãt̃ ab alys sic ꝯsiliátes: ⁊ ſ' se ꝯsiliantes ⁊ ꝑuidẽtes φ h delcãbile malũ ẽ nõ vincũtur ab h delcãbili (Maxie aũt acuti) narrat q b' ꝯpetit h spẽs icontinẽtie. que d' irrefrenat'. ⁊ dic φ maxie sũt icõtinẽtes ſ' hác incõtinẽtiá: q d' irrefrẽatio. acuti. i. collerici ⁊ melancolici. neuter. n. expectãt ꝯsiliũ sed sequũt̃ fantasiá cõcupiscẽtie vel ꝯcupiscibil'. collerici pp velocitatẽ mot' collere. melácolici pp velocitatẽ mot' melácolie accẽse: cui' ipetũ nõ põt hõ ferre ß facili. ná terra accẽsa vehementissime ardet. et ẽ'o sanguinei ⁊ fleumatici hñt incõtinentiaꝫ debilitatis pp hũiditatẽ ꝯplexiõis que nõ ẽ fortis ad resistendũ ipressiõi vl' ipulsioni.

Capitulum octauuz

de ꝯpatõe incontinentis ⁊ tẽpati ad inuicẽ ſm bonitatẽ ⁊ maliciá ⁊ ſ' ꝯueniẽtiá ⁊ dr̃iaꝫ ⁊ de ꝯparacõe spẽꝝ icontinẽtie inter se.

Est aũt intempera

tus quidẽ quẽadmodũ dc̃ꝫ ẽ nõ pẽitiu' i manet. n. electõi. icontinẽs ãt penitiu' oĩs. pp qd nõ quẽadmodũ dubitam' sic ⁊ hꝫ. sic igit̃ h ẽ isanabil'. h ãt sanabil'. assilatur aũt malicia egritudi velud idropi ⁊ thisici. Incõtinẽtia ãt epilẽticis. hec qdẽ. n. ꝯtinua. hec aũt nõ ꝯtinua malicia. Et oio aũt alteꝝ ge' icontinẽtie ⁊ malicie. Malicia qdẽ. n. latet. i ꝯtinentia ãt nõ latet. Ipoꝝ aũt hoꝝ meliores excessiui φ rõeꝫ hẽtes qdẽ. nõ imanẽtes aũt. a minore. n. passione vincunt̃. ⁊ nõ imꝑcõsiliatiq quẽadmodũ alteri. sim̃s. n. icontinẽs velociter iebriati ⁊ a pauco vino ⁊ minori φ vt multi.

Istud ẽ 8' ca'. in q̃ incõtinẽs ⁊ itẽperat' cõparãt̃ ad iuicẽ i bõitate ⁊ malicia ⁊ ẽt ſ' cõueniẽtiam ⁊ dr̃iam. ⁊ ꝯtinet duas partes ꝑncipales. In ꝑma ꝯparat ph's incontinẽtiam ⁊ itẽperãtiaꝫ ad inuicem ſm bonitateꝫ ⁊ maliciá in scda parte ibi (Qm̃ quidẽ igit̃) ꝯpat incontinentiá ⁊ intẽperantiá ad iuicem ſ3 cõueniẽtiá ⁊ dr̃iam. In ꝑma igit̃ ꝑte ꝯpat incõtinẽtẽ ⁊ itẽperatũ ad iuicẽ ſ' bonitatẽ ⁊ maliciaꝫ. ⁊ ẽt ꝯpat spẽs incõtinẽtie ad iuicẽ. ꝑ igit̃ intendit ꝓbare φ itꝑatus ẽ peior φ icõtinẽs. 2° ꝯpat spes icõtinẽtie ad iuicẽ. ꝓbat igit̃ ꝑ φ intꝑat' ẽ peior φ icõtinẽs. ⁊ h ẽ ꝯ°19. q̃ ꝓbat̃ p. 4. rõẽs. ⁊ ſ' h ꝯtinet ista ꝑs. 4. ꝑticlas. Pria rõ ẽ h. Ille q opat̃ turpe nõ exñs pẽitiu' ẽ peior illo q opat̃ turpe pẽitiu' exñs: ſ3 itꝑat' opat̃ turpe ñ exñs pẽitiu' ⁊ icõtinẽs opat̃ turpe exñs penitiu'. igr̃ intꝑatus ẽ peior icõtinẽte. maior ẽ mãifesta: et minor declarat̃ sic. intꝑat' nõ ẽ pẽitiu'. q2 peccat ex electõe. in q̃ ꝑmãet eo φ eligit delectatõẽs corporales tãφ finẽ: ſ3 ois icõtinẽs de facili pẽitet. cessante. n. passiõe a q̃ vincebat̃. penitet eũ incõtinẽter egisse. vñ pꝫ φ sic ẽ dictũ ẽ φ itꝑatus est insanabilis. hic aũt. s. incontinent est sanabilis. vnde non est ita sicut superius fuit dictum in dubitationibus ca° 2° vbi argutum fuit φ intemperatus est sanabilis ⁊ incontinens insanabilis. imo est etõuerso. ideo intemperatus est peior. quia non est sanabilis sicut morbus corporalis incurabilis peior est φ morbus curabilis (Assimilatur autem malicia) in qua ponitur ratio secunda probans conclusionem que talis est. Malum continuum est peius malo non cõtinuo: sed malicia que est intemperãtia est malum continuum quia est habitus permanens de difficili mobilis ⁊ incontinentia est malum non continuũ. incontinens enim mouetur ad operandum turpe solum ex passione que cito transit. et sic incontinentia est quasi quedá malicia non continua. igitur intemperãtia est peior φ incontinentia: ⁊ intemperatus peior φ incontinens. minor declaratur per similitudineꝫ maliciarum ad egritudinem corporales sic. Intemperantia assilatur egritudibus que continentia isunt homini. puta idropici ⁊ ethisici. Incontinẽtia vero assimilatur egritudinib': que nõ ꝯtinue isunt homini cuiusmodi sũt epilentia. i. morbus caducus. ⁊ hi'. ⁊ sic patet φ itemperãtia est peior φ incõtinentia (Dio autem alterũ genus) 3° probatur eadem cõclusio sic. malum latens est periculosius malo nõ latẽte. malum

enim preuisum melius potest vitari. sed malicia que est itemperantia est malaꝫ latens. quia intemperatus est decepꝰ existimans illō esse bonum qō facit: qō tamen est malum. sed incōtinentia nō latet eum cui iest. habet eīm rōem per quaꝫ scit illud esse malum ad qō ducitur a passione. ergo ⁊c̄ (Ipsorum autē) comparat species icontinētie ad inuicē ꝓbans ꝙ incōtinētes preuolantes sunt minꝰ mali ꝙ̄ incōtinentes debiles. ⁊ hec est conclusio. 2o. ⁊ dicit ꝙ excessiui. i. preuolātes seu irrefrenati sunt meliores: hē minꝰ mali ꝙ̄ rōꝫ hñtes. i. ꝙ̄ icontinētes debiles nō imanētes ꝯsilio ⁊ rōi. ꝯ° ꝓbat dupliciter. ꝑmo per hoc ꝙ debiles vincunt a minori passione. ⁊ per ꝯñs sunt peiores. ⁊ ex hoc sequitur ꝙ preuolantes sunt minus mali ꝙ̄ debiles ⁊ hec potest esse quarta ratio ꝓbans conclusionem ꝑncipalem vt dicunt aliqui. s. ꝙ intemperatus est peior icontinēte. quia itemperatus vicit a minori passione hoc ē minus motiuū habꝫ ad turpe operandū ꝙ̄ incontinēs. qui habꝫ fortem passioneꝫ (Et non imꝑcōsiliati) 2° ꝓbatur ꝙ debiles sunt peiores ꝙ̄ ꝑuolantes. quia debiles sunt ꝑcōsiliati. preuolantes vero nō. imo debiles haoēt ratiōem ⁊ cōsilium. ⁊ tamē male ognat. iō sunt peiores. ⁊ ponit exemplum. d. ꝙ icontinens debilis silis est illis: qui velociter ⁊ de facili inebriant ⁊ a pauco vino ⁊ a minori ꝙ̄ multi. ⁊ sicut qui a pauco vino ⁊ inebriantur velociter sunt peius dispositi ꝑ corpus: ita debiles qui a minori passione vincunt sunt peiores ꝑm aiam. Et si dicatur ꝙ ꝑ hāc rōeꝫ incōtinens erit peior ꝙ̄ itēperatus. qr incōtinens est ꝑcōsiliatus ⁊ itemperatus nō. dicēdum per iteremptiōeꝫ qm̄ itemperatus est ꝑconsiliatus itemperatus enim peccat ex electiōe ⁊ electio ē finis ꝯsilij. vt dictum ē i 3° huius.

Quoniam quidem igitur

malicia incōtinētia non est manifestum. sed quo forte. H. a. quidē preter electiōem. H autem ꝑm electōem est. Insuper ⁊ sile quidem ꝑ actiones: quēadmodum ꝙ de modoiri ad milesios. Milesij. a. stulti quidem. a. nō sunt. Operant aūt qualia quidē stulti: ⁊ icontinētes iniusti quidē nō sunt. iniusta autē faciunt. qr aūt hic quidem talis qualis nō ꝓpter persuasū eē persequi eas que ꝑm supabundātiam. ⁊ ꝑter rectam rationeꝫ corporales delectatōes. hic autem ꝑsuasus est ꝓpter talem esse qualem persequi ipsa. Ille quidem igitur facile transcredibil. iste aūt nō. virtus eīm ⁊ malitia ꝑncipium. hec quideꝫ corrumpit. H autem saluat. in actionibus autē qō cuius gratia ꝑncipium quēadmodum ī mathematicis supponēs. Neqꝫ vtiqꝫ illic ratio edoctiua ꝑncipiorum. neqꝫ hic sꝫ virtꝰ vel naturalis vel assuefactiua: eiꝰ qō est recte opiari circa ꝑncipiū. tēperatus quidem igitur talis. itemperatus aūt ꝯtrius. Est autē aliquis ꝓpter passiōꝫ excessiuus ꝑter rectam rōem ꝙ̄ ꝑter quidē nō agere ꝑm rectaꝫ ratiōem superat passio. vt aūt sit talis qualis persuasum hꝫ persequi i ꝓhibite oportere tales delectationes nō superat. iste est icontinens melior itemperato. ⁊ neqꝫ prauꝰ simpliciter saluat optimū principium. aliꝰ autem cōtrarius imansiuus ⁊ nō excessiuus propter passionem. manifestum vtiqꝫ ex hꝫ: qm̄ hic quidem studiosus habitus. H aūt prauus.

Hec est scda ps ꝑncipalis huiꝰ capli. i qua phs ꝯparat cōtinētiaꝫ ⁊ itemperātiā ad inuicem ꝑm cōuenientiam ⁊ differentiaꝫ. ⁊ ꝑmo ponit duas cōueniētias. Prima est ꝙ vtraqꝫ ē aliqualr malicia. differunt tamē. quia itemperātia est malicia simplr. sed incōtinētia est malicia quodāmodo nō simpliciter. ⁊ hec est ꝯclusio. 2i. huius libri. s. ꝙ incōtinentia nō est malicia simplr que ꝓbat sic. omnis malicia simplr que opponitur virtuti morali est cum electōe. incōtinentia ñ est cū electōne. incontinens eīꝫ peccat ꝓpter passioneꝫ non ꝓpter electioneꝫ. g ⁊c̄ (Sꝫ simile quideꝫ) secunda cōuenientia est quia icontinētia ⁊ itemperantia sunt similes ꝑ actiones. vterqꝫ enim taꝫ icontinens ꝙ̄ intēperatus ꝓsequitur delectationes corporales turpes que sunt scdm tactuꝫ vel gustum. vnde sic est de icontinentibus sicut quidaꝫ de medoiri ad milesios rephendens ipsos dixit milesij non sunt stulti sꝫ faciūt opera silia opibus stultorū Similr incontineᵃtes nō sunt mali simplr nec iniusti nec intēperati: sꝫ faciūt opera similia operibus malorum itemperatorum ⁊ iniustorum. (Quis autem H qō talis) posita cōuenientia inter incōtinentem ⁊ itemperatum. ponit dñam inter eos. ⁊ ꝑ ponit dñam. 2°. assignat ratōnem dñie. Dñia talis ē. ꝙ H. i. incōtinens est talis ꝙ a ō est sibi ꝑsuasum ad ꝓsequendum delectatōnes corporales superabūdantes. Non eniꝫ est icontinens sic dispositus ꝑ habitum. vt sit ei ꝑsuasum ꝙ tales delectatōes sunt ꝓsequēde tanꝙ̄ bone. Alius autē ē cui persuasuꝫ est ꝙ tales delectatōes sunt eligēde qi per se bone. ⁊ hoc ꝓpter dispōem quā hꝫ ex hītu. ⁊ talis est itemperatus. vñ breuiter hec est dñia iter incontinētē ⁊ itemperatuꝫ. qr incontinens habet rectā existimatōꝫ finis sꝫ ꝓꝑ vehemētiā passiōis ñ segt existimatōꝫ quā hꝫ. ⁊ sic rō recte persuadꝫ sibi Sed intemperatus non habet rectaꝫ existimationem de fine. quia existimat illud esse finem qō non est finis. puta voluptatem corporalem ⁊ ideo intemperato non est persuasum per suaꝫ rationem quis est verus finis ꝓpter se appetēdus. Notandum est ꝙ incontinens insurgēte passione habet verum existimationem de fine ⁊ de his que sunt ad finem in vniuersali ⁊ i habitu. sed habet falsam existimationem ō eis in particulari vel saltē ñ habet veraꝫ existimationeꝫ de eis in particulari. ⁊ ideo cessante passione de facili recedit a sua opinione. sed ille g

ex habitu existimant corporales delectationes
per se prosequendas ꝛ eligendas.s.intemperatus
non de facili recedit a sua credulitate.quia ha
bitus est de difficili mobilis (Uirtus autem et
malicia) visa differentia inter cōtinentem ꝛ in
temperatum assignat rationem differentie.scꝫ
quare intemperatus non est sanabilis nec pe
nitiuus : ꝛ incontinens est sanabilis ꝛ peniti
uus. ꝛ ſm hoc probat duas conclusiones. Pri
ma est ꝙ itemperatus non est sanabilis nec pe
nitiu⁹. ꝛ hec est conclusio.zz.que probatur sic.
Ille qui errat circa principia in agibilibus nō
est sanabilis nec penitiuus.quia cum male fe
cerit non credit se male fecisse.ꝛ ideo non peni
tet: sed intemperatus errat circa principia i agi
bilibus.ideo intemperatus est insanabilis ꝛ nō
penitiu⁹. Maior patet. quia sicut errans circa
principia in speculatiuis.puta in mathematici
nō potest reuocari ab errore eo ꝙ ꝑncipia non
docentur cum non habeant priora per que pos
sint doceri. ꝛ ita nec errās circa principia i agi
bilibus poterit reuocari a suo errore.nec potest
sibi ratione persuaderi. ꝛ per cōsequens est in
sanabilis ꝛ impenitiu⁹.quia non poterit sanari
nec penitere nisi reuocetur ab errore suo. vnde
in agibilibus virtus naturalis vel assuefacti
ua.i.moralis facit rō ne opinari circa principia
agibilium. ꝛ sic patet maior. ꝛ minor patet ex h
ꝙ in agibilibus finis est ꝑncipium sicut in ma
thematicis suppositiones sunt principia: sed in
temperatus errat circa finem agibiliū.quia nō
habet rectam existimationem de fine.existimat
enim voluptatem corporalem esse finē simplr
ꝛ per se bonam. quod patet: quoniam virtus ꝛ
malicia sunt circa principium. malicia corrum
pit principium.i. finem hoc est corrumpit rectā
existimationem de fine. ꝛ virtus saluat rectā
rationem de fine.cum igitur intemperantia sit
malicia ꝛ temperantia sit virtus.patet ꝙ intē
perantia non habet rectam existimationem de
fine: quod est ꝑncipium agibilium.et ita patet
minor ꝙ intemperantia errat circa principia in
agibilibus temperatus autem virtutem que sal
uat rectam existimationem de fine. ꝛ ideo non
errat circa finem.nec per cōsequens circa finē
in agibilibus (Est autem aliquis) secunda con
clusio quā h intendit. que est.zz.est ista.quia i
continens est sanabilis ꝛ penitiuus.hec conclu
sio probatur sic.ille qui habet rectam existima
tionem de fine quāuis per vehementiā passio
nis non agat ſcōm rectam rōnem est sanabilis
ꝛ penitiuus sed incōtinens habet rectā existi
mationem de fine. quāuis propter vehementi
am passionis non agat ſcōm rectam rationem.
igitur incōtinens est sanabilis ꝛ penitiuus.ma
ior patet. quia ille qui habet rectam existimati
onem in vniuersali.s.in habitu de fine.licꝫ pro
pter passionem operetur contra dictamen rati
onis.cessante tamē passione que cito transit ha
bet rectam rationē in particulari ꝛ in actu de
fine. ꝛ per illam ratōnem potest sanari. ꝛ discre
dere quod prius credebat i particulari ꝛ i actu
ꝛ penitere de malo quod fecit sciens tunc in p
ticulari ꝛ in actu ꝙ illud erat malum quod fe
cit existens in vehementi passione. ꝛ minor pꝫ.
nam incontinens habet rectam existimationē
de fine.tamen non agit ſcōm rectam ratōnem
ꝑpter passionem quā per ratōnē non superat
imo passio superat rectam ratiōem. vnde incō
tinens non est prauus simpliciter cum habeat
rectam rationem. ꝛ per consequens sit sanabil
ꝛ penitiuus (Et iste incontinens est melior intē
perato) ex hoc concludit cōclusionē principa
lem huius capituli.s. ꝙ intemperatus est peior
incōtinente. ꝛ potest poni quarta vel.5.ratō ad
dictam cōclusionē. ꝛ est ratio talis. Ille i quo
saluatur optimū ꝑncipiū.i.recta existimatō
de fine que est ꝑncipium optimū est melior q̄
ille in quo non saluat̄ sꝫ corrumpit̄ hi⁹ ꝑncipiū
.s.recta existimatio de fine. sed in incōtinente
saluatur optimum ꝑncipium.s.recta existima⁹
de fine: ꝛ in itemperato nō saluatur hi⁹ princi
pium.igitur incōtinens est melior. ꝛ per ꝯñs in
temperatus est peior. Alius autem.s.cōtinēs ē
contrarius incontinēti. ꝛ est imansiuus.hoc est
permanēs i ratōne recta ꝛ nō excedit ratiōem
rectam ꝑpter passionem. Ex dictis igitur ē ma
nifestum: ꝙ cōtinentia est habitus studiosus:
ꝛ incōtinentia habitus prauus ꝛ accipit hic ha
bitum ꝑ dispōne nō ꝑ habitu firmo.tum dicit
incōtinētiam esse habitum. Intelligendum
ꝙ ista conclusio itemperatus nō est sanabilis:
nec penitiuus. debet itelligi q̄ntum ad difficul
tatem: nō quātum ad ipossibilitatem. nō enim
est ipossibile itemperatum sanari ꝛ penitere: sꝫ
est difficile. nō eīm potest tolli habitus itempe
rātie nisi per lōgam ꝯsuetudiem ꝛ assuefactio
nem i actib⁹ ꝯtrarijs opib⁹ itemperātie.

Capitulum nonum

in quo repetit ꝛ soluit dubitationem
superius positā. Utrum continens sit immansi
uus omni opinioni: vel tantū recte ꝛ incōtinēs
egressiuus ab omni oppinione: vel tantū a fal
sa ꝛ praua: ꝛ ꝙ aliqui laudabiliter discedunt a
suis oppinionibus: ꝛ ꝙ aliqui vituperabiliter
imanēt suis oppinionibus ꝛ quomodo cōtinē
tia consistit in medio quēadmodū virtus ꝛ ꝙ
ſm silitudiem cōtinētia dicitur temperantia ꝛ
icōtinētia noiatur itemperātia.

Utrum igitur conti
nēs est qui qualicunqꝫ rationi ꝛ quali
cūqꝫ electiōi imanet vel qui recte. ꝛ icontinens
autem qui qualicunqꝫ non immanet electio
ni.et qualicunqꝫ rationi vel qui false rationi.

⁊ electioni non recte. quēadmodum dubitatus est prius. vel scōm accidens q qualicūq; ꝑ seipsū aūt q vere rōni ⁊ recte electioni. hic quidē imanet. hic autem non imanet. si enim quis hoc ꝑpter hoc eligit ⁊ ꝓsequitur ꝑ ꝫ seipm qdem hoc eligit ⁊ ꝓsequit ꝑm acciñs aūt qd prius. simplr autem dicimus ꝙ ꝑ ꝫ seipm. Quare ē qd vt qlicūq; opioni h qd imāet. h āt excedit. simplr āt q vere. Sunt aūt quidam imansiui opinioni. Sunt aūt quos vocāt ischirognomes. puta difficile ꝑsuasibiles. ⁊ nō facile trāsuasibiles. qui sīle quidē aliquid hñt cōtinenti quale ꝓdigus liberali. ⁊ audax cō fidenti sunt aūt alteri scōm multa. hic quidē. n. ꝑpter passionē ⁊ cōcupiam nō transmutās cōtinens: q facile ꝑsuasibilis ē contingat erit ꝯtinens. h aūt non a rōe. q concupias assumunt ⁊ dicunē multi a delectationibus. Sūt aūt ischirognomes ⁊ idrognomes ⁊ indisciplinati ⁊ agrestes. ⁊ hi quidē idrognomes aūt ꝑpter delectationem ⁊ tristiciam. gaudene enim vincentes si nō transuadeāur ⁊ tristanē si infirma que ipoꝛum sicut quēadmodū snic. quare magis incontinēti assilanē ꝙ contienenti. Sunt aūt quidam qui his que videntur non imanent nō ꝑpter incōtinentiam: puta in philotete qui sophoclis neoptolomus: ꝙuis ꝑpter delectatōem non imansit ſꝫ bonum. verū dicere eīm ipi bonum erat. persuasus est aūt ab odisseo vlixe falsū dicere. non. n. omnia qui ꝑpter delectationē aliquid operaē est intemperatus siue prau⁹ siue incontinēs. ſꝫ q ꝑꝑ turpē.

Istud est 9ᵐ cap⁹ hui⁹ libri in quo soluit q̄rꝫ eam dubitatōem superi⁹ in dubitatōibus positam. s. vtrum cō tinens sit imansiuus omni opinioni vel tm̄ recte ⁊ incōtinens egressiuus ab oi opione vel tm̄ a falsa ⁊ praua. ⁊ quō ꝯtinētia hꝫ rōem medij. ⁊ quō ꝯtinētia dicit tēperātia. ⁊ in quo cōtinentia ⁊ temperātia sunt silēs. ⁊ cōtinet istud cap⁹ duas ptes ꝑncipales. in pͥma repetit ⁊ soluit dubitatōem ꝑdictam. in ꝫa ibi (Quia autem est aliquis) ostendit quō cōtinentia hꝫ rōem medij. sicut ⁊ temperātia. ⁊ cōparat cōtinentiā ⁊ temperantiam ad inuicem. Prima pars cōtinet quatuoꝛ ꝑticulas. in pͥma mouet ⁊ soluit dubitatōem iam dcām. in secūda ibi (Sunt aūt quidaꝫ imansiui) ostēdit quō aliqui male ⁊ vituperabilr imanent suis opionibus. in. ꝫ. ibi (Sū t aūt ischirognomes) ondit quō tales vituperabilr imanentes rōi se habent ad incōtinentes. in quarta ibi (Sunt aūt qdā) ostendit quō aliqui laudabilr discedunt a sua opinione seu rōe. in pͥma igitur ꝑticula reperit ⁊ soluit hanc dubitatōem. vtrum cōtinens sit imansiu⁹ oi opinioni vel tm̄ recte. ⁊ incōtinēs egressiuus ab omni opinione vel falsa tm̄ ⁊ praua. vel formaē sic. vtrum incōtinens sit qui nō imanet electioni ⁊ qualicunq; rōni vel qui falꝫ rōi tm̄ ⁊ electiōi non recte (Vel ꝫ accidens hanc dubitationē soluit phs. d. ꝙ ꝫ accidens pōt dici cōtinens ⁊ incōtinens q imanet vl nō imanet qualicūq; rōni. ſꝫ per se loquēdo dr cōtinens ⁊ incōtinens qui nō imanet vel imanet vere electōi ⁊ recte rōni. ⁊ illō deterīat phs. s. ꝙ cōtinens ꝑ se imanet vere rōni seu opioni. ⁊ ꝑ acciñs opinioni false ⁊ incōtinens ꝑ se imanꝫ opinioni false. ⁊ per acciñs opioni vere. ⁊ hec est ꝯ. z4. que ꝑbatur sic. sicut illud qd queritur ꝑpter se ꝑ ⁊ ꝑ se querit. ⁊ illud qd querit ꝑpter alteꝝ ꝑ acciñs querit. verbi grā. si quis querit et diligit dulce vinum ꝑpter hoc ꝙ est dulce ꝑ se ⁊ ꝑ querit ⁊ diligit dulce. et per acciñs querit et diligit qd prius. i. vinum. ⁊ si quis eligit fel loco mellis ꝑpter silitudinem coloris existimans illud esse mel māifestū est ꝙ per se loquēdo querit hoc ꝑpter qd eligit alteꝝ. vñ ꝑ se querit ⁊ eligit mel: ſꝫ ꝑ acciñs querit ⁊ eligit fel eodē mō si quis falsam rōnem existimet esse veram imāet illi rōni false putans eam eē veram. verbi grā Si quis putet ꝙ ē verum. bonum ē foꝛnicari ⁊ imanet opinioi de ista ꝑpōne. ꝑpter hoc ꝙ opinaē illam eē verā. per se imanet vere rōni ⁊ opinioni. ⁊ per acciñs false opioni. Et eodē mō ē de icōtinente q egrediē ab opione falsa. ꝑpter hoc ꝙ credit eā esse veram. igiē cōtinens ꝑ se imāet rōi seu opinione vere. ſꝫ ꝑ acciñs opioni false. ⁊ incōtinens ꝑ se imanet opinioni false. ⁊ ꝑ acciñs opinioni vere. vñ pōt rō sic foꝛmari. Quilibet illi ꝑ se imanet cui ꝑpter se ⁊ non ꝑpter alteruꝫ imanet. sed ꝯtinens imanet rōni ⁊ opioni vere ꝑpter se. ꝑpter hoc ꝙ est vera vel apparēs vā ⁊ imanet rōni false ꝑpter alteꝝ q opiaē illā eē verā: ⁊ icōtinēs imāet rōi false ꝑꝑ se. ⁊ egrediē ab opione falsa ꝑꝑ hoc ꝙ credit eā eē verā. igiē continens per se imanet rōni vere. ⁊ per acciñs eōi false. ⁊ incōtinens ꝑ se imanet rōni false. ⁊ ꝑ acciñs rōni vere. ⁊ per se egrediē a ratione vera ⁊ per acciñs egrediē a ratione falsa. Notādo sunt h duo. ꝑ ꝙ phus in ꝑposito per imanere itelligit intendere imanere. ꝯtinens. n. intendit imanere rationi vere. sed qñ imaner rōni false non est verum de virtute ꝫmonis: ꝙ ipe immaneat rōni vere nisi eadem ratio esset vera ⁊ falsa: sicut ille qui eligit fel loco mellis. non per se eligit mel: sed per se intendit eligere mel. vnde de actu eligente fel credente illud esse mel non est verum dicere de virtute sermonis ꝙ iste eligit mel. quia verum est ꝙ eligit fel: tamen intēdit eligere fel. Et per accidens debꝫ intelligi ꝑter intentōem. vnde eligens fel loco mellis: ꝑ accidens eligit fel: q ꝑter intētionem eligit fel ⁊ sic debet cōclusio phi intelligi. ꝙ continens ꝑ se imāet ⁊c. hoc ē itendi imanere opioni vē. ⁊ incōtinēs ꝑ se intēdit egredi ab opinione vera. z. est notandum ꝙ lȝ ꝑ se in ꝑposito dicit modū causandi. ⁊ est 4⁹ modus ipius ꝑ se positi is ꝑ posterioꝝ. cum dr ꝙ cōtinens ꝑ se imanet vl

p se intendit imanere rõni vere. in subõ est cã p
dicati. nam ɔtinens scðm q continens imanet
vl intendit imanere rõni vere. Et si queraẽ in
quo genere cause est in subõ causa pdicati et ẽ
h est ɔtingens cõtinens imanet rõi vere: quia
potest esse falsa. r h silr est cõtingens cõtinens
intẽdit imanere rõni vere. qz non semp duz est
cõtinens actu intendit imanere rõni vere: r p
positio ɔtingens nõ est per se. in aliquo mõ p se
vt sumiẽ i demonstratiuis. Dicendum q i hac
ɔtinens intendit rõni vere imanere. in subõ ẽ
cã per se effectiua pdicati. quia in continente i
cludaẽ habitus seu dispõ que est cõtinentia et
incõtinentia est cã effectiua imãsionis ɔtinenti
in vera opinione. nec oz q ois ppositio p se 4°
mõ sit necessaria sz sufficit q in subõ sit cã suffi
ciens pdicati. siue illa causa sit actiua siue pas
siua. h est. n. per se. 4ⁱ edificator edificat. et tñ
non ẽ necessaria. r h est p se 4ⁱ medicus sanat
r h silr. infirm⁹ sanaẽ. r tñ oẽs iste ppõnes sũt
contingẽtes. Uel põt dici q p se in 4° modoñ
dicit modum predicandi nec determinat cõpo
sitionem vnientem pdicatuz cum subiecto: sed
determinat subiñ. vnde hec non est per se medi
cus sanat. tñ h est vera. medicus per se sanat. ẽ
q ly per se est determinatio subi: r est sensus me
dicus sm q medic⁹ sanat. h est in medico est p
se cã sanitatis. s. ars medicine (Sunt aũt quidã
imansiui) hec est secũda pticla in qua ostendit:
qũo aliqui male r vituperabilr imanent suis opi
nionib⁹ r sermonib⁹. r qũo isti se habent ad cõ
tinentes r dicit q sunt quidã min⁹ imanentes
pprijs opinionibus r sermonibus. r sunt illi qs
hoies vocant ischirognomos. i. pertinaces. qui
bus si aliqd sit psuasum: ita q hẽant opionem
de aliquo nõ de facili trãsmutaẽ de illa opione
aut si aliqd dixerit illud ois volunt sustinere.
r illud maxie vr accidere melancolicis q de dif
ficili recipiũt r recepta forciter retinent ad mo
dũ terre (Qui silr) tales; sũt siles ɔtinẽti in hoc
q imanent suis opinionib⁹. p excessum. n. hñt
illud qð hz cõtinens. s. imanere pprie opioni si
cut pdigus habet p excessum illud qð pertinet
ad liberalitatem. s. dare r ɔsumere. vñ tales p
tinaces plus imanent suis opionibus r dictis
qz debent. sz cõtinens imanet sue opioni sm q
dz r scðz q oz (Sunt aũt) dñt aũt predicti p
tinaces a ɔtinente. qz ɔtinens imanet sue rõi r
nõ trãsmutaẽ ab ea ppter passionẽ sz ppter for
tiorez rõem põt mutari a sua opinione r i hoc
ẽ laudabil: sz pertinax nõ permutaẽ a sua opio
ne ppter aliquã rõem: sed sumũt ɔcupias r du
cunẽ multi a delectatõib⁹ extra rõem: r ita sunt
vituperabiles: qz nõ permittunt se vinci aliqua
rõe r tñ vincunẽ passione. Intelligendũ est h
q aliquis põt remoueri a sua opioe dupliciter.
vno mõ ex pte rõis vt si superueniat aliq rõ for
tior. Alio° ex pte passionis. q peruertit iudiciũ
rõis in pticulari. hec est igiẽ dña q cõtinens n
transmutaẽ a sua opione ppter passionẽ ɔcupi
scentie. sz qñqz est hñ psuasibil ab alia rõe me
liori inducta: sz pertinax nõ mutaẽ a sua opioe
ppter aliquã rõem: sz imanet sue opioni ppter
passionez nec trãsmutaẽ ab illa nisi h fiunt pp
vehementez passionem (Sunt qdẽ ischirogno
mones) hec est. 3. pticula in qua narrat qualr p
tinaces se hñt ad incõtinẽtẽ. Isti. n. pertinaces
assilanẽ incõtinenti ppter hoc q aliquã delca
tãnez nimis querũt r aliquã tristiciã nimis fu
giunt. multi. n. gaudent r delectanẽ qñ ɔferen
docũ alijs vincant vl apparent vincere: sz nõ
transmutanẽ a sua opione ppter aliquã suasio
nem r multuz tristanẽ si eoz snie vel opiones
appareant ifirme: ita q oz eas deserere: r in h
cõueniunt cuz incontinente r molli qui supabũ
dãter appetũt delectatõe r fugiunt tristicias r
sic pz q ptinaces magis assilanẽ incontinẽti qz
ɔtinẽti isti sit ptinaces in defensione suoz opio
num r sermonũ dicunẽ ischitognomõ es r idto
gromes. i. pprie snie vel ppriz sensus. r sunt in
disciplinati: qz nolunt ab illo instrui. r dicunẽ
agrestes: qz semp volunt sequi pprium sensuz
r non possunt de facili cum alijs cõmorari. Eu
stracius dicit q isti ptinaces volunt r amãt s
mones ipsorũ. r siquid simplr dicunt quẽadmo
duz snias r leges tenere. r si dũe existente dicãt
q nox est nolunt aliquem sibi contradicere.
(Sunt autẽ quidaz in bis) hec est. 4. particla
in qua narrat qũo aliqui descendũt laudabilr
a sua opinione vl rõne: r sunt illi qui nõ ppter
incõtinentiã nõ imanẽt r recedunt a sua opini
one: sed ppter bonum virtutis. r ponit exẽplã
de Neoptolemo i phylotete sophoclis. i. i libro
Sophoclis de phylotete. qui fuit persuasus ab
Ulixe q diceret falsum ppter vtilitatem prie
r illius opinionis fuit q bonum esset mentiri
ppter vtilitatẽ patrie. sed illi persuasioni r opi
nioni nõ imãsit ppter amorem veritatis. r fec
hoc. s. trãsmutabaẽ ab illa opione ppter aliquã
delectationẽ non malã sed bonam. delectabile
eim sibi videbaẽ dicere verũ. nec tamen ppter
hoc fuit incontinẽs vel intemperatus. nõ eim
omnis qui ppter delectationẽ aliquid operaẽ
est intẽperatus aut prau⁹ aut incontinens. sz so
lum vle qui ppter turpem delectationem opa
tur aliquid turpe.

Quia autem aliquis est
talis qui l min⁹ qz oz corporalib⁹ gaudẽs. r nõ
imanẽs rõni. talis h⁹ r incontinẽtia medi⁹ cõ
tinens. Incontinẽs quidẽ. n. nõ imanet rõi pp
mai⁹ aliqd. Iste aũt ppter min⁹ aliquid ɔtinẽs
aũt imanet r non pp alterz trãsmutat. oz aũt si
qdez ɔtinẽtia studiosũz vtrosqz ɔrios habitus
prauos. quẽadmodũ r apparẽt. s. ppter alterz i
paucis r raro eẽ manifestũ. quẽadmodũ tẽpe-

rātia icēptrātie. videt̃ ꝯtrariū esse solū sic ⁊ cō tinētia incontinētie. Qz aūt fm sīlitudiez mlta dicūt̃ et ꝯtinētia q̄ tpati fm sīlitudiez ꝯsecuta ē. ⁊.n. ꝯtinēs potēs nihil pter rōez ꝑpter corpales delectatōes facere ⁊ tpat⁹. sz hic quidē hñs hic aūt nō hñs prauas ꝯcupias. ⁊ hic q̄dē tal' qual' nō delectari pter rōnez. h aūt qual' delcāri. sz nō duci. Silis āt ⁊ incontinēs ⁊ itempera tus alteri quidē extrea. vtriqz aūt corpalia delectabilia ꝓsequūt̃: sz h quidē ⁊ existimāt opor tere. h autem non existimans.

Hec est fa pa ꝑncipal' h⁹ capituli. in q̄ ostē dit q̄ꝫ ꝯtinētia hz rōem medij sic ⁊ tem perātia q̄ est virt⁹ ⁊ ꝯpat ꝯtinētiā ⁊ tēperantiā ⁊ incontinētiā ⁊ itēperantiā ad inicē. ⁊ cōtinet tinet duas pticulas. in p̄ma ostēdit ꝯtinētiam eē in medio. in fa ibi (Qz aūt fz sīlitudiem ꝯpa rat ꝯtinētiā ⁊ tēperātiā ⁊ ēt icontinētia ⁊ itē perātiā ad inicem. in p̄ma igr̃ pticla oñdit phs ꝙ ꝯtinētia ē mediū ⁊ q̄ꝛ est mediū. ꝑbat igit̃ p̄ ꝙ ꝯtinētia ē quedā medietas laudabil' sine ꝙ ꝯtinēs ē q̄dā mediū. ⁊ h ē ꝯ̄. 25. que ꝑbat̃ sic. vbicūqz repiūt̃ sup̲abūdātia ⁊ defect⁹ vitupa biles ibi ē medietas iter sup̲abūdantiā ⁊ defe crū laudabil'. sz circa ꝯcupias delectationū cō poraliū repiunt̃ sup̲abūdātia ⁊ defect⁹ vitupa biles. nā aliquis est sic dispositus ꝙ pl⁹ gaudet corp̲alib⁹ delectatōib⁹ q̄ꝫ oꝫ ⁊ nō p̲manet in ra tione ⁊ talis est incōtinens sicut p̄us visum est ⁊ aliquis minus gaudet corporalib⁹ delectati onibus q̄ꝫ opꝫ ⁊ non p̲manet i rōne iudicando ꝙ talib⁹ delectationib⁹ est vtendū vt oꝫ ⁊ ille qꝛ est rarus est innoiatus. igit̃ circa delectatio nes corporales est aliq̄ medi⁹. qui nō pl⁹ gau det corp̲alib⁹ delectatiōibus q̄ꝫ oꝫ nec minus: ⁊ ille medius est ꝯtinens. De hac rōe ponit̃ in textu minor ⁊ ꝯ̄. ⁊ addit dicens ꝙ iste. s. incon tinens non imanet rōni ꝑpter aliquid mai⁹. il le aūt. s. deficiēs non imanet rōi ꝑpter aliq̄d min⁹ hic est icontinēs qui vlt plus vti delecta tionib⁹ ⁊ ille deficiens q̄ min⁹ vult vti delecta tōnib⁹. iō non imanet rationi. qꝛ min⁹ vult vti delectationib⁹ q̄ꝫ oꝫ. sz ꝯtinēs imanet rōi ⁊ non transmutat̃ neqꝫ ꝑpter maius neqꝫ ꝑpter mi nus (Oportet aūt siquidē) ⁊ qꝛ cōtinentia ē ha bitus studiosus. i. virtuosus oꝫ ꝙ vterqꝫ hitus extremus sit prauus. qꝛ tñ alter. s. habitus de ficiens non est noiatus. qꝛ raro ⁊ in paucis inue nit̃. raro. n. inuenit̃ ꝙ aliquis egrediat̃ a ratōe minus. iō videt̃ ꝙ temperantia est ꝯtraria in temperantie solum. qȯ tamē non est veruꝫ. pos set autem poni h vna ꝯ̄. s. qȯ habitus seu dispo sitōes ꝯtrarie ꝯtinentie sunt praue. s. incontinē tia ⁊ isensibilitas. ⁊ hec est ꝯ̄. 26. que ꝑbatur sic Continētia est bona ⁊ studiosa: sed solum nō ꝯ̄ riat̃ bono. sz solū prauū ꝯ̄riatur bono. iō dispo sitiones ꝯtrarie ꝯtinentie. s. incontinētia ⁊ isen sibilitas sūt praue (Quia aūt fm sīlitudinē) hec est scōa particula scōe ptis in qua ꝯparat conti nētiā ⁊ tēperātiā sil'r incōtinentiam ⁊ intempe rantiā ad inicē. ⁊ p̄ narrat ꝙ ꝑpter sīlitudinez iter ꝯtinentē ⁊ temperatuꝫ. incōtinens dicitur q̄nqꝫ itemperat⁹. ⁊ incontinētia q̄nꝫ sequit̃ mo dū intēperantie seu nomen (Eteniꝫ ꝯtinens) et ē sīlitudo iter ꝯtinentem ⁊ tēperatum. qꝛ tā cō tinens q̄ꝫ temperatus hꝫ facultatē vt nihil pre ter rōnem operet̃ ꝑpter delectationes corpora les (Sꝫ h q̄dem habens) sꝫ dr̄nt ꝯtinentia ⁊ tē perantia. ⁊ hec est ꝯ̄. 27. s ꝙ ꝯtinētia ⁊ tempe rantia differunt que ꝑbat̃ dupl'r. s ꝙ dupl'r dif ferunt ꝯtinētia ⁊ tēperantia. p̄ sic. cōtinens hꝫ prauas ꝯcupias sꝫ itemperat⁹ nō habꝫ prauas ꝯcupias sꝫ ordinatas ⁊ moderatas p habitū tē perātie (Et h quidē) 2⁹ ꝑbat̃ sic. tēperat⁹ est sic disposit⁹ p habitū tēperātie ꝙ nō delectat̃ pre ter rōez sꝫ ꝯtinēs ē sic disposit⁹ ꝙ delectat̃ pre ter rōnem q̄ꝫuis non ducat̃ a passione. ꝫ tc̄ (Si mil'r aūt ⁊ incōtinens) ꝯpat icontinētem ⁊ intē peratuꝫ ad inicez fm ꝯueniētiā ⁊ dr̄iam. cōueni unt. n. in hoc ꝙ vtriqꝫ. s. icontinētia ⁊ itemperā tia siue icontinens ⁊ itemperat⁹ ꝓsequūt̃ dele ctabilia corp̲alia (Sꝫ h q̄dem) incōtinēs ⁊ itē perat⁹ differunt. ⁊ hec ē ꝯ̄. 28. que ꝑbat̃ sic. In temperat⁹ p habitū itemperātie p̲uertentē eꝫ iudiciū rōis opinat̃ delectabilia corporalia eē ꝓsequenda. sed hic. s. incōtinens non opinatur hi⁹ delectabilia esse ꝓsequenda. qꝛ in eo saluat̃ p̄n⁹. s. iudicium. vt dictū est supra.

Capitulum decimuꝫ

In quo ostendit̃ ꝙ icontinens non ē pru dens: ⁊ qual'r se habēt ad inuicem. prudens et incōtinens: ⁊ ꝙ incōtinens nō est simpl'r mal⁹ sꝫ seimalus ⁊ ꝙ nullus icontinens agit icontinēter ex ꝯsilio. et i hoc ꝯueniunt oēs icontinentes: et ꝙ icontinēs irrefrenat⁹ est sanabilior q̄ꝫ icontinens debilis: ⁊ ꝙ incōtinens ꝑpter ꝯsuetudiem est sanabilior q̄ꝫ incōtinens p naturaꝫ.

Eqꝫ simul pruden

cem ⁊ incōtinētem ꝯuenit esse eundem simul enim prudens ⁊ studiosus ostēsum ē ens Adhuc nō in scire soluꝫ prudens. sed ⁊ in eo qȯ practicus icōtinēs aūt nō practic⁹. Deīde aūt nihil ꝓhibet icōtinentē esse ꝑpter qȯ et videnť q̄nꝫ prudētes eē quidā icōtinētes aūt p̲p̲. dinoticā differre a prudētia: s dcm̄ modū i p̄mis sermonib⁹. ⁊ s q̄dē rōnem ꝓpe esse. differre āt fm electiōem. Neqꝫ vtiqꝫ vt sciens ⁊ speculās: sed vt dormiens ⁊ vinolent⁹ ⁊ volens q̄dem. s mo dū. n. quēdam sciens. ⁊ quid facit ⁊ cui⁹ gratia malus autem non. Electio. n. aūt epyichea q̄re seimalus ⁊ non iniustus. nō. n. insidiator.

Istud est. io⁹ cap⁹ p̄mi tractat⁹. in quo sol uit̃ secunda dubitatio superius mota. sciliꝫ vtrum aliq̄s possit esse sil' prudens ⁊ incōtinēs

cõparat ad inuicem incõtinentem ⁊ prudẽtez ⁊ etiã cõparat diuersas incõtinẽtias iter se: ſꝫ cõueniẽtiam ⁊ dr̃iam. Iſtud cap⁹ ꝯtinet duas ptes ꝑncipales. in pma phs cõparat incõtinẽtem ⁊ prudẽtem ad inuicem. in ſcða ibi (Hec qͥdem nõ ipoꝝ) cõparat diuerſas incõtinentias ad inuicez. Prima pars ꝯtinet duas particlas in pma declarat ꝙ incõtinentia ⁊ prudẽtia nõ pñt eſſe ſiml' in eodẽ ſubiecto. in ſcða ibi (Et ſ͠ qͥdem rõem) cõparat prudẽtem ⁊ incontinẽtem ad inuicez ſꝫ cõueniẽtiã ⁊ differẽtiam. in pma igiẽ particla declarat ꝙ nõ eſt poſſibile aliquẽ eſſe prudẽtem ſimul ⁊ incõtinẽtem. ⁊ hec eſt ꝯ⁹ .29. que ꝓbatur dupl'r. ꝑ ſic. nullus põt eſſe ſil' ſtudioſus ſm virtutem moralem ⁊ incõtinens ſꝫ oĩs prudens eſt ſtudioſus ſ͠ virtutem moralem. igitur nõ eſt impoſſibile ꝙ aliquiſ ſiml' ſit prudẽs ⁊ incõtinẽs. maior pꝫ. quia nullus ſtudioſus ſm virtutẽ moralem deducitur ſeu vinciẽ a paſſionibus: ſꝫ oĩs incõtinens deducitur ⁊ vinciẽ a paſſionibus. ergo ⁊c̃. Maior eſt manifeſta ⁊ minor pꝫ. ex 6° hui⁹. vbi ꝓbatur ꝙ prudẽſ habet omnes virtutes morales: Intelligẽdũ eſt h̃ ꝙ in 6° huius ꝓbatum eſt ꝙ habẽs vnaz virtutem moralem habet oĩs virtutes morales. quia qui habet vnam virtutem moralem ꝑfecte. habet ꝑfecte prudẽtiam. ⁊ qui habet perfecte prudẽtiam habet oẽs virtutes morales. Si ergo aliquis eſſet ſimul ſtudioſus ſm virtutez moralem ⁊ incõtinens oporterz ꝙ ſimul haberet incõtinẽtiã ⁊ oĩs virtutes morales: ſꝫ hoc eſt impoſſibile: quia ſic eſſet ſimul temperatus ⁊ incõtinens qḋ ñ eſt poſſibile. quia temperat⁹ nõ vinciẽ a cõcupiſcentia delectationũ tactus ſed incõtinens vinciẽ ab huiuſmõi delectationibus: ⁊ ſic ſimul vincereẽ ⁊ nõ vincereẽ ab eiſdez: quod eſt impoſſibile (Adhuc nõ in ſcire ſo⁹) 2° ꝓbatur ꝯ° ſic. non ſolum dr̃ aliquis prudẽs ex hoc ꝙ eſt ſciens: ſꝫ ex hoc ꝙ eſt ſciens ⁊ practicus. i. operatiuus bonoꝝ ⁊ ex hoc arguiẽ ſic. Omnis prudens neceſſario eſt practicus bonorũ: ſed incõtinenſ nõ eſt practicus bonoꝝ. ergo ⁊c̃. Notandum eſt h̃: ꝙ phs 6° hui⁹ diſtiguit prudentiam in tres partes. ſ. in cõſiliatiuã: iudicatiuã ⁊ executiuã ſeu ꝑceptiuam executõiſ. Si enim quis habeat bonam cõſiliatiuaz. que conſiſtit in bona inquiſitione medioꝝ ad finez ⁊ etiam habeat bonam iudicatiuaz. ita ꝙ hẽat rectum iuditiuz de medijs. ſ. qḋ medium plus valeat ad finem. ⁊ qḋ minus. ⁊ nõ habeat executiuam ſeu ꝑceptiuam executionis nõ eſt prudens modicum. n. ꝓdeſt cõſiliari ⁊ iudicare: et nõ exequi cõſiliata ⁊ iudicata. iḋ oporꝫ omnẽ prudẽtem eſſe practicum. hoc eſt executiuũ bñ conſiliatorum ⁊ iudicatoꝝ. vnde per practicuz in ꝓpoſito intelligiẽ exequẽtem vel ꝑcipiẽtem exequi rc̃e iudicata (Demum) ſed qͥuis prudẽtes nõ ſint incõtinentes: tñ qñqꝫ eriſtimanẽ eſſe incõtinentes ꝓpter hoc ꝙ deinoſ ſeu dinotici. i. ingenioſi ſeu induſtrij. qñqꝫ ſunt incontinẽtes. ⁊ dinotici exiſtimanẽ eſſe prudẽtes. iḋ creditur qñqꝫ ꝙ prudẽtes ſint incontinẽtes ꝙ tñ non ẽ veꝝ. nõ enim oꝫ ꝙ deinoſ ſint prudẽtes ſꝫ ꝙ declaratũ eſt in 6° huius. prudentia. n. ſ͠ dinoticã addit intentõem ad finem bonum (Et ſm qͥdẽ rõnem) hec eſt ſcða particula. in qua phs ꝯparat incõtinentem ⁊ prudẽtem ad inuicem ſcðm cõueniẽtiã ⁊ dr̃iam ⁊ intendit dicere ꝙ prudens ⁊ incõtinens aſſilanẽ ſ͠ rõz. i. aſſilanẽ in hoc: ꝙ vterqꝫ habet rõem rectam ⁊ differant ſ͠ electionem: quia prudens ſequiẽ rectam electiõem ⁊ rectum iudicium rõnis: ſed incõtinens non ſequitur rectam rõnem ſed paſſionẽ (Neqꝫ vtiqꝫ vt ſciens) ſed qͥuis prudens ⁊ incõtinens conueniant in hoc: ꝙ vterqꝫ habet rectaz rõem: tñ alio mõ ⁊ alio habent rõem. qꝛ incontinens nõ eſt ſciens in habitu ⁊ ſpeculans i actu ꝑticularis circa que negociaẽ: ſꝫ ſe hꝫ ſicut dormiẽs ⁊ vinolentus in quib⁹ habitus rõnis eſt ligatus incõtinens aũt peccat voluntarie ⁊ ſciens: qꝛ ſ͠ vñ ſcit quid faciat. ⁊ ſic de alijs circũſtãtijs: nõ tñ eſt incõtinens malus qꝛ non agit ex electõe ſꝫ electio eius ẽ epyikones. i. bona. ſ. qñ eſt extra paſſionem: ſed qñ ſuperuenit paſſio corrũpitur eius electio ⁊ vult malum. ⁊ ita pꝫ. ꝙ ſm electionem differt incõtinẽs a prudẽte. quia prudẽtis electio non corrumpiẽ: ſed incõtinentis electio corrumpiẽ (Quare ſemimalus) ex predictiſ ſequiẽ ꝙ incontinens non eſt malus cum hẽat rõnem rectam. ſed eſt ſemimaluſ. ⁊ h̃ põt poni cõcluſio. 30. ſ. ꝙ incõtinens eſt ſemimalus que probaẽ per hoc ꝙ ad maliciã requiruntẽ duo. ſ. peruerſitas appetitus ⁊ corruptio rõnis. quicũqꝫ igiẽ habet vnum iſtorũ ⁊ non reliquũ eſt ſemimalus. quia habet medietatẽ malicie. ſed incontinens nõ hꝫ rõem corruptã: ſed habet rõem rectam in vñi: qñ paſſio inſurgit: ⁊ hꝫ rõem rectã in ꝑticulari ⁊ in actu ceſſante paſſione ⁊ incõtinens hꝫ peruerſum appetitũ. qꝛ volũtarie operaẽ malũ. igitur incõtinẽs ẽ ſemimalus ⁊ nõ ſimplr̃ iniuſtus nec inſidiator: quaſi ex ꝯſilio ⁊ electione agens maluz: qḋ intelligenduz eſt ꝙ ex habitu incontinentie non ẽ malus nec inſidiator: ex alio tamen habitu poteſt eſſe malus ⁊ inſidiator.

Hic quidem eniz ipſorum nõ ĩmanſiuus qͥbus vtiqꝫ cõſiliabiẽ. melãcolicus aũt nꝫ cõſiliatiu⁹ total'r. ⁊ aſſilaẽ vtiqꝫ incõtinens ciuitati cui calculãt oĩa neceſſaria ⁊ leges hꝫ ſtudioſaſ. vtitur aũt nullis quẽadmodũ anaxãdrides ꝯuiciat⁹ ẽ ciuitas volebat cui legum nihil ẽ cure. malus autez vtenti quidẽ legib⁹. malus aũt vtentibus. Eſt aũt incõtinentia ⁊ continentia circa ſuperexcellens mltoꝝ habitũ. h̃ qḋ. n. magis ĩmanet. h̃ aũt min⁹ pliuz põ.

ſanabilioꝛ aūt incōtinentiaꝝ ſm quā malā cōſilii incontinēter agunt cōſiliatiuū non īmanētiuz aūt. Et per conſuetudinem incontinentes naturalib⁹. facilius .n. cōſuetudinez tranſmutare nature. ꝓpter hoc .n. cōſuetudo difficilis: qm̄ nature aſſiſatur queadmodū ⁊ Enni⁹ dicit aio diuturnā meditationem īmanere amice. et vtiqꝫ opoꝛtet hanc hoīb⁹ finientē naturā eſſe. Quicqd igiť cōtinentia ⁊ quid icontinentia et ꝑſeuerantia ⁊ mollicies. ⁊ qualr habent hr⁹ hī ad inuicem dictum eſt.

Vſa ꝯparatione incōtinētie ad prudentez hic in ſecūda parte ꝑncipali hui⁹ capitl'i. cōparat diuerſas incontinētias ad iuicez: ⁊ cōtinet duas pticulas. In ꝑma cōparat diuerſos incōtinentes ad inuicez ſm cōuenientiā. in. z. ibi (Sanabilioꝛ aūt) cōparat incōtinentes ad inuicē ſcōꝫ dr̄iaz. in ꝑma ergo particula intendit dicere ꝙ oēs incontinētes cōueniūt in h̄ ꝙ non agunt incōtinenter ex cōſi⁰: ⁊ poteſt h̄ poni ꝯ⁰. 3i. ſ. ꝙ nullus incontinēs agit incōtinenter ex cōſilio. ſ. rēcte rōnis. Hec concluſio probať ſic. Omnis incōtinens vel eſt incontinens debilis vel incōtinens ꝑuolans ſeu īrefrenat⁹. ſed neuter iſtoꝝ agit ex ꝯſilio. ģ nullus incōtinens agit ex ꝯſilio. maioꝛ pꝫ ex ꝑcedentib⁹. ⁊ etiaz per diuiſionez ꝑ cōtradictionem. qꝛ oīs incontinens vel eſt cōſilians ꝗ opoꝛtet opari vł nō eſt ſic cōſilians ꝑ mō eſt incōtinens debilis. z⁰. eſt icōtinens ꝑuolans. ⁊ ſic pꝫ maioꝛ. et minoꝛ declaratur. Naz h. ſ. debilis ꝯſiliať: ſed non īmanet cōſilio. vita incōtinens nō operať ex conſilio. ſiľr incōtinens ꝑuolans. ſ. incōtinens melancolicus nullo ꝯſiliať. ſꝫ ſtatim abſqꝫ aliqua deliberatōe ſequiť paſſionez. ⁊ ita incōtinens ꝑuolās nō agit ex cōſilio cuz totalr̄ nō conſiliet (Et aſſiſatur vtiqꝫ) ⁊ qꝛ incōtinens debilis nō īmanz conſilio. iō aſſiſatur ciuitati cui calculanť ⁊ puidenť oīa neceſſaria ciuib⁹ bonaſqꝫ leges hūti: ſed eis non vtenti: ſicut dixit quidā Anaxandrides ꝯuiciando ⁊ vitupādo ꝙ quedā ciuitas volebat habere leges: ſꝫ cuilib⁹ nō erat cura d̄ obſeruantia legum. Eodē modo incōtinens debilis hꝫ rōnem ⁊ cōſilium: ſed nō vtitur ꝯſi⁰: qd̄ habet. Malus aūt. ſ. intemperat⁹ aſſiſatur ciuitati vtenti legib⁹ ſꝫ malis (Eſt autem incontinentia) ⁊ ꝗuis incōtinens nō vtať rōne quā habet. ⁊ continens vtať rōne. non tn̄ quilibꝫ exceſſus a recta rōne facit incōtinentē. ſꝫ cōtinētia ⁊ incōtinentia dicunť ſcōꝫ illud qd̄ excellit habitū ⁊ facultatem multoꝝ. cōtinens. n. īmanet recte rōni magis ꝗ̄ multi pn̄t. qꝛ vincit cōcupiſcentias a quibus multi vincunť ⁊ incontinens minus īmanet rōni quā multi poſſunt qꝛ vincitur a cōcupiſcentijs quas multi ſupāt (Sanabilioꝛ aūt) hec eſt ſcōa particula ſcōe ꝑtis ꝑncipalis. in qua pħs ꝯparat incōtinentes ad inuicem ſm differentiā. ⁊ ꝑmo comparat incōtinentem ꝑuolantem ⁊ incontinētem debilē ad inuicē ꝯſoꝛiam. ⁊ eſt differentia in hoc ꝙ incōtinentes i. incōtinentia quā hn̄t melācolici. i. incōtinentes preuolantes ſunt ſanabiliores ꝗ̄ incōtinentes debiles cōſiliantes ⁊ nō īmanentes his que cōſiliata ſunt. ⁊ hec fuit vna ꝯcluſio huius libri ſuperius in 4⁰. te⁰: poſita ⁊ ꝓbata. vel equipollens. ⁊ ratio huius cōcluſionis eſt. quia illi qui habent ꝯſilium magis poſſunt vitare malum ꝗ̄ illi qui non habent conſiliuz cum igiť non vitent malum ſed operenť malū ſequiť ꝙ illi habētes conſilium ſūt magis mali ⁊ minus ſanabiles. Alij autez ꝑuolantes nō habētes ꝯſiliuz habito ꝯſilio magis ⁊ facilius poſſunt ſanari (Et ꝑ conſuetudiem) cōparat incōtinentes alio modo differētes ſm dr̄iam ad inuicem intendens ꝙ incontinētes ꝓpter conſuetudinem ſunt ſanabiliores ꝗ̄ icontinentes per naturam. ⁊ hec eſt ꝯcluſio. 3z. que ꝓbať ſic incōtinentes ꝓpter cōſuetudiem ſunt ſanabiliores per mutationem ſeu variatiōem conſuetudinis aut illius ad quod ꝯſuetudo iclinat. ⁊ incōtinentes ꝓpter naturaz ſeu ꝓpter inclinationem naturalis cōplexionis nō ſunt ſanabiles niſi per īmutationem nature vel inclinationis nature: ſed difficilius eſt īmutare naturā ꝗ̄ ꝯſuetudiem. qꝛ conſuetudo non eſt difficilis ad īmutandum niſi qꝛ aſſiſatur nature. ⁊ vnūqdqꝫ ꝓpter qd̄ ⁊ illud ꝙ magis. igitur incontinētes ꝓpter naturaz ſunt magis de difficili ſanabiles ꝗ̄ incōtinētes ꝓpter conſuetudinem. ⁊ per ꝯn̄s incōtinentes ꝓpter conſuetudinem ſunt ſanabiliores ꝗ̄ incōtinētes ꝓpter naturā vnde conſuetudo imitatur naturā: ſicut dixit Ennius poeta. amice dico diuturnaz meditationem īmanere. ⁊ hanc finientem. i. ad finem ꝑuenientem oībus eſſe naturam. Quid igitur cōtinentia ⁊ quid incōtinentia. ⁊ ꝑſeuerantia ⁊ mollicies ⁊ qualiter hi habitus ſe haberē ad inuicem dictum eſt.

Tractatus ſecūdus

7. libri. de materia continētie ⁊ incontinentie. ſ. de delectatōe ⁊ triſticia cōtinens quatuoꝛ capl'a. Capitulum ꝑmum continet opiniones ⁊ rōnes opinionum de delectatione ⁊ triſticia i generali. in z⁰. ca⁰: ibi (Quoniam autez nō accidit) ſoluunť rōnes que falſuz concludunt in ꝑmo ca⁰: poſite. in 3⁰. ca⁰: ibi (Sed tamen qm̄ ⁊ triſticia) oſtendiť ꝙ delectatio eſt bona ⁊ perſuadetur ꝙ delectatio non ſolum eſt bona: ſed ꝙ eſt optima in 4⁰. ca⁰: ibi (De coꝛpoꝛalib⁹ autē itaqꝫ) determinať ſpāliter de delectationibus ⁊ triſticijs coꝛpoꝛalibus. Cap⁰ primum in quo oſtenditur ꝙ ad pħm moralē ꝑtinet ꝯſiderare de delectatōe ⁊ triſticia. ⁊ ponūť opiōes ⁊ rōnes opinionū de delectatōe ⁊ triſticia i gn̄ali.

De delectatione autem et tristitia speculari eius qui politicã philosophant. Iste. n. finis architecton ad quem respicientes vnũquodq̃ quidem malum, hoc autẽ bonum simplr dicimus. Adhuc autẽ necessariũ intendere seipm de ipis. virtutem. n. ꝛ maliciã moralem circa tristitias ꝛ delectatiões posuimus. et felicitatẽ plures cũ delectatione eẽ aiunt. ppter qd ꝛ beatũ denoĩaurãt gaudere.

Istud est pmũ capꝰ scdi tractatus. in quo ponunt opiniones de delectatõe ꝛ tristia i generali ꝛ rões opinionum. ꝛ ɔtinet. 3. partes pncipales. In pma pponit intentionem suã et eam pbat. in scda ibi (His quidem igit) ponit opiones circa delectatões in generali. in. 3. pte ibi (Totalr quidem igit) disputat inducẽs opinionũ rões. In pma igitur pte pponendo suã itentionẽ dicit q ɔsiderare de delectatõe ꝛ tristicia ptinet ad eũ q philosophat circa sciã politicã. ad quã tota scia moralis ordiat sicut ad scientiã moralem maxie pncipalem. vñ ad scientiã moralẽ ptinet ɔsiderare de delectatõe ꝛ tristitia. ille. n. finis pbat itentionẽ suã. s. q ad scientiã moralẽ ptinet ɔsiderare de delectatõe ꝛ tristicia. ꝛ hec est cõclusio. 33. que pbatur triplr. pmo sic. de illo ptinet ad sciam moralẽ cõsiderare ad qd respiciendo dicit aliquis bonꝰ vel malus moraliter. s3 respiciẽdo ad delectationẽ dicit aliquis bonꝰ vel malus moralr. igit de delectatione ptinet ad moralẽ phm cõsiderare. ꝛ q2 ɔtriorum eadem est disciplina: sequit q moralis scientia habet ɔsiderare de tristicia. Maior p3 de se. q2 oportet in agibilibꝰ cõsiderare de mensura per respectum ad quẽ vnũquodq̃ opus dicit bonũ vel malum. bñ opinatum ᵽ artem vel nõ bñ. ꝛ minor p3. Nam sicut finis architecte artis est ille ad quẽ homines respiciunt tanq̃ ad quãdã mensurã omniũ q̃ sub illa arte ɔtinẽtur: ita se h3 delectatio i his que pertinent ad sciã morales. respiciendo. n. ad delectationẽ dicimꝰ aliquem esse bonũ vl malum moraliter. qui. n. in bonis operibus delectat dicit bonus. ꝛ qui in malis delectat dr malus moralr. ꝛ de his que fiunt ex delectatione iudicium obseruat indicamus illud eẽ malum qd ex mala delectatõe pcedit. ꝛ illud iudicamus esse bonũ q ex bona delectatõe pcedit. (Adhuc autem) pbatur eadem ɔclusio sic. Ad moralem phm pertinet considerare de virtutibus moralibus ꝛ vicijs eis oppositis: s3 qui h3 cõsiderare habitum habet cõsiderare obiecta seu materiã habitus: circa quẽ est. sed virtꝰ et malicia ei opposita sunt circa delectatões ꝛ tristicias. vt ostensum est supius. igitur ad moralem phm pertinet considerare de delectatõe ꝛ tristicia. hec ratio pbat q necesse est moralem phm considerare de his. ꝛ de h dicit textus. ad huc ꝛ necessariũ intendere de his. quia sine cognitõe horum nõ possunt cognosci virtutes morales ꝛ malicie opposite (Et felicitatem) 3ᵒ probat ɔclusio sic. Qui habet ɔsiderare de felicitate: habet cõsiderare de delectatõe. ꝛ per ɔñs d tristicia opposita: s3 ad phm moralem pertinet ɔsiderare de felicitate tanq̃ de fine vltĩo oĩum operatorũ. g ꝛc. minor est manifesta. et maior p3. nã plures ponunt felicitatẽ esse cũ delectatione. de quorũ numero est ipe Arist. vnde apd grecos beatus noĩatur a gaudendo. igitur ad moralem phm pertinet ɔsiderare de delectatõne. Sed hic est dubium. quia p hoc q ad politicã: vel ad sciam moralem spectat cõsiderare de delectatõe non apparet qd ad illam sciã que ethica dicit pertinet considerare de delectatione. Dicendũ q hic pbatur q ad pollitică vl ad sciam subseruientẽ pollitice ptinet considerare de delectatione. ꝛ hoc pbant ratões hic inducte. Uel potest dici q phus probat directe h q ad hanc sciam que ethica dicit pertin3 cõsiderare de delectatiõe ꝛ tristicia. q2 hec scia cõsiliat de virtutibus moralibus ꝛ vicijs eis opposita.

His quidem igitur uidetur. neq̃ vna delectatio esse bonũ pat3 scdm se ipm. neq̃ ᵽ accidẽs. non. enim esse illud bonũ ꝛ delectatõem. his autem quedã oẽs: multe aũt praue. Adhuc hoꝝ tertiũ. sed ꝛ oẽs bonũ. tamẽ non ɔuenit esse optimam delectationem.

Hec est scda pars huiꝰ capituli. in qua ponunt opiniones circa delectatiões ꝛ tristicias. que sunt tres opiniones. quidã autẽ dixerunt q nulla delectatio est bona, neq̃ per se neq̃ per accñs ꝛ si cõtingat q aliquod delectabile est bonũ. non tamẽ illud qd ideo ẽ bonũ ẽ delectatio. Scda opinio est q delectatões quedam sunt bone. multe tñ sunt praue. et ita non oĩs delectatio est bona. tertia opinio est que ponit q ꝛ si oĩs delectatio sit bona nulla delectatio est optima. vñ ista opinio ponit q nulla delectatio est optima nec per ɔñs optimus finis operabilium.

Totaliter quidem igitur non bonũ: qm̃ omnis delectatio generatio est in naturã sensibilis. neq̃ vna aũt generatio cognata finibus. puta neq̃ vna edificatio domꝰ. Adhuc temperatus fugit delectatões. Adhuc prudens non triste psequit non delectabile. adhuc ipedimentum ei. qd est prudentẽ esse: delectationes. ꝛ quanto magis gaudet. puta eã que venereoꝝ. Nullũ. n. vtiq̃ posse intelligere aliquid in ipa. Adhuc ars: neq̃ vna delectatiõis quãuis esse bonum artis opus. Adhuc pueri ꝛ bestie psequuntur delectationes. huius autẽ non oẽs studiose sũt: qm̃ sunt ꝛ turpes ꝛ phrose

& qm̄ nocive. egritudinalis. n. quedam delectabilium. Adhuc autem nõ optimũ delectatio: qm̄ non finis: sed generatio. que quidem igitur dicunt̃ hec sunt.

Hec est tertia pars hui⁹ capituli. in q̄ phs disputat inducens dictaꝝ opinionũ rationes & ↄtinet tres particulas. in pma põit rationes pme opinionis. In scda ibi (huiusmodi autem non oẽs) inducit rões ad scdaz opinionem. in tertia ibi (Concludit nõ optimum) inducit rões ad tertiam opionem. in pma igit̃ particula inducit. 6. rões ꝓ prima opinione q̄ posuit ꝙ nulla delectatio est bona. pma ratio est. nulla generatio in natura sensibilis ẽ bõa. ois delectatio est generatio sensibil' in natura. igit̃ nulla delectatio est bona. maior pȝ: qꝛ nulla generatio ẽ finis: sȝ via ad finẽ. sicut edificatio q̄ est generatio dom⁹ nõ est domus: sȝ via ad nominum & bonum & finis ẽm istos est idem. & ideo cum nulla generatio sit finis. sequit̃ ẽm eos ꝙ nulla generatio est bonũ. & minor pȝ ꝑ diffinitionez delectatõis quã ipi delectationi attribuebant. dixerunt. n. ꝙ solum tunc ẽ delectatõ qñ aliqd sensibil'r aggenerat̃ nostre nature q̃d nobis ↄnaturale. sicut patet i sumptõne cibi (Adhuc temperatus) 2⁹ ꝓbat̃ eadeȝ opinio sic. illõ qõ virtuosus laudabil'r fugit est bonuȝ ẽȝ oẽȝ delectatõem virtuosus laudabil'r fugit. g̃ nulla delectatio est bona. Maior de se pȝ. & minor apparet. nam tẽperatus laudat̃ ex hoc ꝙ fugit delectatões (Adhuc prudens) 3⁹ ꝓbatur sic. illud qõ prudens nõ ꝓsequitur. i. qõ prudens nõ querit nõ est bonum: sȝ prudens sequit̃ & querit non triste. & supple. non querit & nõ ꝓsequit̃ delectabile sȝ fugit illud. igit̃ nulla delectatio est bona. & dicit Lycon. ꝙ cuȝ dicitur prudens ꝓsequitur nõ triste. hoc totum nõ triste ẽ vnũ nomen ĩfinituȝ. prudens. n. nec prosequitur triste nec delectabile (Adhuc ĩpedimẽtũ) quarta ratio est ista. nullũ bonũ est impedimentũ prudentie aut ĩpedit aliquã prudentiã esse. sed delectationes ĩpediunt prudentiã & tanto magis q̃nto fiunt maiores. sicut pȝ de delectatõe venereoruȝ que est maxima. ista enim delectatio in tm̄ impedit rõem. ꝙ nullus in illa delectatiõe actuali potest aliqd actu itelligere. sed tota ĩtẽtio anime trahitur ad delectationeȝ. ex quo igitur q̃nto delectatio est maior tanto magis impedit prudentiam. sequit̃ ꝙ delectatio per se ĩpedit prudentiaȝ. & per ↄñs ois delectatio impedit prudẽtiam. & per ↄñs nulla delectatio ẽ bona (Adhuc ars). 5. ratio est ista. nihil qõ non est opus alicuius artis est bonum. sed nulla delectatio ẽ opus alicui⁹ artis. g̃ &c. maior pȝ. quia omne bonum humanũ ex ratione videt̃ ẽẽ bonum. & ita omne bonũ humanuȝ videt̃ esse op⁹ alicui⁹ artis. & minor pȝ. qꝛ nulla est ars ad delectandũ (Adhuc pueri & bestie) 6. ratio est ista nihil qõ queritur a pueris & bestijs est bonum. qꝛ qõ in homine est puerile & bestiale vitiũ ẽ. sȝ pueri & bestie ꝓsequunt̃ & querunt delectationes. igit̃ videtur ꝙ nulla delectatio est bona. (Huiusmõi autẽ non oẽs) hec est secũda particula in qua arguit ad scdam opionem. ꝓbando ꝙ nõ omnis delectatio est bona. ꝓbatur dupl'r ꝑ per hoc ꝙ quedam sunt delectatiões turpes & ꝓbrose. i. infames. & per ↄñs tales delectationes non sunt bone & qñqȝ nocive. 2⁹ ꝓbat̃ ideȝ sic. quedam delectationes sunt nocive inducẽtes egritudines. & per ↄñs tales delectationes non sunt bone. & per ↄñs non ois delectatio est bona (Adhuc non optimum) hec est tertia particula. in qua arguit ad tertiã opinionem. que ponit ꝙ nulla delectatio ẽ optima quãuis oẽs delectationes sint bone. ꝓbatur vnico medio sic. qõ non est finis non est optimum: sȝ nulla delectatio est finis. igitur nulla delectatio est optimum. maior pȝ de se. & minor ꝓbat̃. ẽȝ dicta ni entiũ: ꝙ ois delectatio est generatio sensibil' ĩ naturam. & nulla generatio est finis: sed via ad finem. Que igitur dicunt̃ ab alijs de delectatione dictum est.

Capitulum secũduȝ

in quo ostendit̃ ꝙ non accidit ex predictis delectatõem nõ est bonum neqȝ optimum ponendo quasdaȝ distinctões. Prima est talis. s. ꝙ aliquid est tale simpl'r & aliquid est tl'e alicui & nõ simpl'r. & hec distinctio ↄpetit bono & fini hitui nature motui generatiõi eligibili & delectatõi. scda distinctio est ꝙ aliquid dicit̃ esse bonum ẽȝ actum. & aliquid ẽm habitum. & hec distinctio cõpetit delectatõni. actus seu operatõ quedam est ↄstitutiva habitus & quedaȝ est ab habitu in esse cõstituto. Alia distinctio de delectatione est ꝙ quedã est pura sine admixtione tristitie & quedam est mixta cuȝ tristitia &c. & ꝑ istas distinctiones. & hi⁹ solvunt̃ rões que circa delectatõem faciunt dubitare.

Quoniam auteȝ nõ accidit ꝓpter hoc non esse bonum nec optimum. ex his manifestũ. pmuȝ quidem qm̄ bonuȝ dupl'r. hoc quidẽ. n. simpl'r. hoc aũt alicui & nature. & habit⁹ cõsequunt̃ q̃re & motiones et generatões & prave eẽ in se he quidẽ. n. simpliciter prave. alicui aũt non: sȝ eligibiles huic. quedam aũt: neqȝ hoc: sȝ aliqñ & ẽm paucũ tps. eligibiles aũt non. hec aũt neqȝ delectatões. sȝ vident̃ quecũqȝ cum tristicia & medicine grã. puta que laborãtium. Adhuc qꝛ bõi. h quidẽ operatio. hic quidẽ habit⁹ est ẽ accñs ↄstituẽtes ĩ naturalem habitum delectabiles sunt. Est auteȝ operatio in cõcupiscẽtijs indigentis & habitus & nature. quia sine tristitia & concupiã sunt delectationes. puta ei⁹ quidẽ est speculati opera-

tiones: natura nõ indigẽte. signum aũt q̃m: nõ eodem delectabili gaudent. ſm quẽ replet̃ natura ⁊ cõstituta. Sꝫ cõstituta quidẽ simpl'r delectabilibꝰ. replet̃ aũt ⁊ ꝯrũs. ⁊.n. acut) ⁊ amaris gaudent: quoꝝ nihil neqꝫ natura delectabile. neqꝫ simpl'r delectabile. quare delectatiões vt.n. delectabilia ad inuicẽ ꝯstituta sunt: sic et delectatões ab his.

Istud est 2ꝰ capꝰ scdĩ tractatꝰ. in quo pħs intendit soluere aliquas rões opinionum ꝑdictaruꝫ. s. illas que falsum ꝯcludunt. ⁊ ꝯtinꝫ istud capꝰ duas ptes ꝑncipales. in ꝑma ꝓpõit intentõem suam. ⁊ ponit quasdam distinctões necessarias ad ꝓpositũ. in scda ibi (Adhuc nõ necessarium) soluit aliquas rõnes supius inductas ꝑ ocãs distinctiones. In ꝑma igit̃ pte dicit ꝙ ex sequẽtibus erit manifestum ꝙ ꝓpter oictas rões nec sequit̃: ꝙ nulla delectatio sit bona: nec ꝙ nulla delectatio sit optima. mediam aũt opinionẽ que ponit ꝙ aliqua delectatio ẽ bona: sꝫ non oĩs delectatõ est bona: ꝑtermittit. Ꝯria opĩo est vera: sꝫ alias duas opĩones tangit qꝛ hñt rõnes ꝯsĩles ⁊ sic soluunt̃ (Primuꝫ qꝺ) pollitica illud qꝺ est bonuꝫ simpl'r. Alioꝛ illud qꝺ est bonũ alicui. ⁊ non simpl'r bonum. ⁊ quia bonũ est finis in quẽ oĩa tendunt. iõ sicut boꝰ dicit̃ dupl'r: ita ꝯñr natura ⁊ habitus q̃ ordinãtur in bonũ dicunt̃ dupl'r. Quidam. n. habitꝰ ordinant̃ in bonum simpl'r. ⁊ isti dicunt̃ simpliciter boni habitus. ⁊ quidaꝫ habitꝰ nõ ordinãtur in bonũ simpl'r. sꝫ in bonum alicui. ⁊ isti dicunt̃ boni habitꝰ non simpl'r: sed alicui. Et eodem mõ est de naturis: q̃m quedã est natura q̃ simpl'r est bona natura. ⁊ quedam est bona alicui. ⁊ qꝛ ex naturis ⁊ habitibus ꝓcedũt motiones ⁊ generationes. oꝫ etiaꝫ ꝙ circa eas ꝯñr se habeat. s. ꝙ quedam simpl'r sint bone ⁊ quedã bone alicui. hec igit̃ distinctio. s. in simpl'r et alicui ꝯuenit finibus. qꝛ quidã finis est simpliciter bonus: ⁊ quedã alicui. Et ꝯpetit hitibus naturis: ⁊ motibꝰ generatõibus. ⁊ qꝛ delectaꝰ existimat̃ ẽẽ generatio. eadeꝫ distinctio ꝯpetit delectatõi. s. ꝙ quedã delectatio est simpl'r delectatio: ⁊ quedaꝫ non est simpl'r delectatio: sꝫ solum alicui. Et eadem distinctio ẽ de pari delectatõibꝰ. Nam quedã sunt praue simpl'r. ⁊ q̃daꝫ non sunt praue simpl'r: sed eligibiles alicui vt scissio carnis est praua alicui. vt exñti sano ⁊ infirmo indigenti scissione non ẽ praua sꝫ eligibilis ⁊ delectabilis. ec delectatio alicui; quedã est eligibilis simpl'r alicui: vt illa que semꝑ alicui est eligibilis: ⁊ quedam nõ est eidem simpl'r eligibilis: sed ꝑ paucum tꝑs. verbi gratia. egrotanti egritudine incurabili semꝑ ⁊ simpl'r est eligibil' aliqua medicina ꝯseruatiua vite: sꝫ comedere non est simpl'r eligibile sꝫ aliqñ: vt qñ esurit. Adhuc quedaꝫ sunt delectatões que apparent delectatões ⁊ nõ sunt. vt ille que sunt cuꝫ tristicia ⁊ dolore. vt ille que assumunt̃ ut medicine egritudinis seu doloris ⁊ hiꝰ delectatiões sunt laborantiũ. i. infirmãtium. Sic igit̃ pꝫ ex ꝑmissis ꝙ tres h̃ ponunt̃ distinctões delectationis. ꝑma ꝙ quedã est delectatio simpl'r: ⁊ quedam ẽ delectatio non simpl'r sed alicui. Secunda est ꝙ delectatõnũ alicui: quedaꝫ est que sꝑ est sibi delectatio. ⁊ quedã que qñqꝫ est delectatio ⁊ qñqꝫ non. tertia est ꝙ delectationuꝫ q̃daꝫ est vera ⁊ quedam apparẽs ⁊ nõ vera. vt illa q̃ est cũ tristicia (Adhuc quidẽ qꝛ boni) scda distinctio ꝑncipal' est de bono ⁊ ẽ ꝙ q̃dã est bonum. qꝺ se hꝫ ꝑ modũ opatõnis sicut ⁊ cõsideratõ. ⁊ quoddã est bonũ qꝺ se hꝫ ꝑ modũ habitꝰ: vt scientia: ⁊ sicut boꝰ dr̃ dupl'r. s. de habitu ⁊ de operatione. ita delectatio dr̃ de delectatõe ꝑ habitũ. ⁊ de delectatõe ſm opationeꝫ. sꝫ qꝛ operatõ quedam est ꝑcedẽs habitũ aut naturã: vt opationes ꝑ quas ꝓducit̃ habitꝰ natural' seu nature: ⁊ quedã est operatõ que est ab habitu ⁊ a natura iã inesse ꝯstituta ne credat̃ ꝙ delectatio ꝑ se sit in opatione ꝯstituẽte habituꝫ vel naturã declarat pħs ꝙ delectatõ per se nõ est ĩ operationibꝰ ꝯstitutis habitus vel nature: sꝫ in opationibꝰ que sunt ab habitu vel natura iaꝫ in eẽ ꝯstitutis. ⁊ delectatio ꝑ accñs est in operatõibꝰ ꝯstituẽtibꝰ habitũ aut naturã. ponit g̃ taleꝫ distinctõem delectationũ ꝙ quedaꝫ ẽ delectatio admixta cũ tristicia. ⁊ quedã est delectatio sine tristicia. delectatio que ẽ in ꝯcupiscẽtiis ⁊ opatõibꝰ habitꝰ aut nature deficiẽtis sunt cũ tristicia. hoc est ille opatões q̃ sunt ꝯstitutie seu productiue hitus vl' nature sunt cũ tristicia. sꝫ delectatio que ẽ in opatõibꝰ que sunt ab hitu ⁊ a natura iã constitutis in eẽ sunt sine tristicia. vt delectatõ que ẽ in speclatõe. Ista distinctõe posita pñt hic poni due ꝯclões. s. 34. ⁊. 35. ꝑma ẽ ꝙ delectatio ĩ opationibꝰ ꝯstituẽtibꝰ hitũ ⁊ naturã nõ ẽ delectatio ꝑ se: sꝫ ꝑ accñs. ⁊ hec est ꝯꝰ 34. que ꝓbat̃ dupl'r. ꝑ sic. illa delectatio que ẽ cũ tristicia nõ ẽ delectatio ꝑ se: sꝫ ꝑ accñs. quia ꝑ se delectatio excludit oẽm tristiciã. sꝫ delectatio in opatõibꝰ ꝯstituẽtibꝰ hituꝫ aut naturã ẽ cũ tristicia ⁊ ꝯcupiã. nõ. n. põt absqꝫ tristicia. s. ꝙ aliqs ꝯcupiscat ꝑfectõeꝫ quã nõ hꝫ. igr̃ talis delectatio nõ ẽ ꝑ se delectatio. Maior pꝫ ⁊ minor põt apparere. ex hoc ꝙ delectatio que ẽ in comedẽdo ⁊ bibẽdo que sũt opatões ꝯstituentes naturã est ãmixta cuꝫ tristicia. Nam q̃ꝺiu aliqs delectat̃ in comedẽdo hꝫ tristiciã q̃ est esurire. ⁊ q̃ꝺiu aliqs delectat̃ in bibendo hꝫ tristiciã que est ex siti (Signũ aũt) 2ꝰ ꝓbat̃ ꝑ qꝺdaꝫ signũ. ⁊ ẽ ꝙ nõ sũt eadẽ delectabilia ĩdigẽtibꝰ ⁊ ꝯstitutis. h̃ est nõ indigẽtibꝰ. vt pꝫ. nã esariẽtibꝰ ẽ cibus delectabil': sꝫ saturatis cibo ⁊ nõ indigẽtibꝰ nõ est cibꝰ delectabilis. ⁊ hoc est signũ ꝙ delectatio que ẽ in opationibꝰ ꝯstitutis habitus aut nature est ſm accñs delectatio. quia

nō est oib⁹ delectatio: ⁊ nō est delectatō nisi pp defectū. ⁊ ex hoc pōt formari rō tal'. Illō qd est p se ⁊ simplr delectabile sp ⁊ in oi statu ē eisdez delectabile: sz opatōes ɔstituētes bituz aut naturam nō semp ⁊ in oi statu sunt eisdē delectabiles: qz non eadē sunt delectabilia repletis ⁊ esurientibus. vt visum est. igitur bi⁹ operatōes non sunt p se delectabiles. ⁊ per ɔñs delectatōnes que sunt ꝑ bi⁹ operationes nō sunt delectabiles p se sz p accñs tm̄. Potest ēt bic poni alia ɔclusio. s. 35. b⁹ libri. s. φ delectatōes que sunt ī operabilib⁹ que sūt ab babitu ⁊ natura iā i eē ɔstitutis sunt delectatōes p se. ⁊ bec ɔclō pōt pbari dupl'r. p̄ sic. Ille delectatōes que sunt sine tristicia sunt delectatōes p se ⁊ simpl'r. qz sunt pure absqz mixtōe ɔtrarij. sz operatōes q̄ sunt ab babitu ⁊c. sunt sine tristicia. igr̄ bi⁹ delectationes sunt delectatiōes p se. maior pz de se. ⁊ minor apparet. qz operatōes q̄ sunt ab bitu sūt absqz indigentia nature: qz pcedunt ex pfectōne nature. s. ex natura pfecta p babitū. ⁊ tristitia nō est nisi pp aliquā indigētiā. iō operatōes que sūt ab babitu sunt absqz tristicia. 2⁰ pbat' bec ɔclusio p signū. ⁊ boc ē signum. Illa q̄ sunt delectabilia ɔstitutis per naturā nullo indigētib⁹ que ad pfectōem nature pertinent sūt simpl'r ⁊ per se delectabilia. bi⁹ sūt opationes que sunt ab babitu. iō opationes que sunt ab bitu sunt p se delectabiles. ⁊ p tr ɔñs delectatōes q̄ sunt ī operatōibus que sunt ab babitu sunt delectatōes p se ⁊ simpl'r. Delectatōes alie que. n̄ sunt ab bitu sunt delectatōes per accñs. vñ delectabilia pfectōe nō indigētibus. sunt p se delectabilia. ⁊ delectabilia repletis. i. bis qui sūt in repleri. qui adbuc īdigent sunt delectabilia ɔtria per se delectabilib⁹. Exemplū Eustracij. si quis est ɔstitut⁹. i. saturatus cibo ⁊ potu gaudz delectabilibus simpl'r. vt eo qd est bibere vinū albū ⁊ comedere panē frumenti mundū: sz natura repleta. i. indigente tibie gaudz ⁊ ɔtria delectabilia ipi sunt tūc cibaria amara ⁊ acetosū vinum que nō sunt natura nec simpl'r delectabilia. ⁊ sicut delectabilia differunt. qm̄ quedā sunt simpl'r delectabilia. vt illa que sunt delcābilia cōstitutis. i. saturatis ⁊ nō indigētib⁹. ee quedā sunt delectabilia nō simpl'r sz aliquib⁹. vt repletis. i. īdigētib⁹. sic delectatōes differūt qm̄ quedā sunt delectatōes simpl'r ⁊ per se. ⁊ q̄dā sunt delectatōes per accñs. Notandū est φ fm Lycon. sup istam lr̄am. nō eodez delectabili gaudēt repleta natura ⁊ ɔstituta: φ pbs φ p repletōem intelligit generatōez ⁊ viā ad cōplemētuz indigentie. ⁊ per ɔstitutōem ītelligit ɔplementū indigentie ⁊ pfectōem acquisitā ex repletione: que repletio necessario ē cum indigentia. vbi aūt nos ponim⁹ (Repleta) participiū preteriti tp̄is. grecus bz ptitipiuz pn̄tis tēporis: quo nos caremus. bec Lycon. Et mibi videt' φ verbū passiuū babet ptitipiū p̄teriti tēporis ⁊ pn̄tis sub eadē voce. vñ repletū est equiuocū. qz vno mō significat illō qd ē in repleri. ⁊ sic ē pticipiū pn̄tis tp̄is. ⁊ alio⁹ significat illud qd est perfectū per repletionez. ⁊ sic pticipiū p̄teriti tp̄is. vñ verbū passiuū bz solum duo pticipia ꝑ vocē distincta: bz tn̄ tria pticipia ꝑ significatōez. Et sil'r ꝟbū actiuū nō bz pticipiū p̄teriti tp̄is distinctū fz vocē a pticipio pn̄tis tp̄is tn̄ bz ptitipiū pn̄tis tp̄is ⁊ p̄teriti sub eadē voce vt amās. pōt eē ptiti⁹ pn̄tis tp̄is. ⁊ sic amās ē idem φ ille q amat. ⁊ pōt eē participiū p̄teriti tp̄is. ⁊ sic idem ē amans qd ille q amauit. vnde greci babēt tria participia verbi actiui distincta ꝑ vocem. ⁊ tria pticipia verbi passiui distincta ꝑ vocez vbi nos non bēmus nisi duo verbi actiui distincta ꝑ vocē ⁊ duo pticipia verbi passiui distincta fm vocē. ⁊ bec videt' esse intentio Lycon. sup p̄ libro ethicoꝝ. vt visum est supi⁹.

Adhuc non est necessa

riū alterū quid est meli⁹ delectatiōe queadmodū quidā aiunt finem generatōe. non. n. generatōes sunt. necqz cū generatōe oēs. sz opatōes ⁊ finis. necqz factoꝝ accidūt sz vtentiū. ⁊ finis nō oium alterū qd sz ipfectōez ducentiū vere. pp qd ⁊ nō bñ babz sensibilē generatiōem dīc esse delectatōem: sz magis dicendū opatōem eius q fm naturā babitus. p eo aūt qd est sensibilē non īpeditā. videt' aūt generatio quedaz eē qm̄ pncipal'r bonū. operatōem. n. generatōem existimant esse. est aūt posterius esse aūt prauas. qm̄ egritudīalis quedā delectabilia idē. qm̄ sana quidē praua ad pecuniam. bec igitur praua ambo: sed non praua fm boc. qz ⁊ speculari aliqn̄ nocet ad sanitatē. Impedit aūt necqz prudētie. necqz babitui necqz vni que ab vnoquoqz est delectatio: sed aliene. quia q̄ speculari ⁊ discere magis faciunt speculari ⁊ discere. Arl. aūt non eē opus necqz vnā delectationē rōabil'r accidit necqz. n. alteri⁹ opatōis. necqz vni⁹ ars est: sz potētie q̄uis ⁊ pigmētaria ars: ⁊ pulmētaria videt' delectatōis esse. tpatum aūt fugere ⁊ prudētē psequi non tristem vitam. ⁊ pueros ⁊ bestias ⁊ psequi eodē soluunt' oia. quia ⁊ dictum est qualiter bone simpl'r. ⁊ qual'r non bone oēs delectationes. ⁊ tales ⁊ pueri ⁊ bestie psequunt'. ⁊ baꝝ nō ɔtristōez prudēs eas que cū ɔcupia ⁊ tristicia ⁊ corporales. Tales. n. bet ⁊ baꝝ supabūdācias fugit. fm quas intpat⁹. intēperat⁹ est. pp qd tpat⁹ fugit bas: qz sunt delcātōes itpati.

Hec est scda ps pncipal' b⁹ capli. in q̄ pbus p iā dicta soluit aliquas rōnes superius inductas ⁊ cōtinet tres particulas. in p̄ma soluit rōem inductam ad tertiā opinionem. q̄ posuit φ nulla delectatio est optima. in scdā ibi. (Esse autem prauas) soluit rōem que posset induci ad scdam opinionem. que posuit aliquas

delectatões esse prauas.in.z.ibi(Impedit āt) soluit rõnes inductas p p̄ma opinione.que posuit φ nulla delectatio est bona.In p̄ma igitur particula dicit φ nõ est necessariū ppter rõnem inductā φ nulla delectatõ sit optima:nec valz rõ p quā hoc pbabaẗ:que fuit ista.finis est melior his que sunt ad finē.igitur ē melior oī gñātione.qz oīs generatio est ad finem.sz oīs delectatio ē generatio.igiẗ oī delectatiõe ē aliquid meli⁹.s.finis delectatõis.Ista rõ soluiẗ per interemptõem hui⁹ ppõnis oīs delectatio est generatio aut cū generatõe:sz sole ille delectationes que sunt cum tristicia ⁊ ɔtupia ɔstitutiua habituū sunt generatões vel cū generatione ⁊ nõ omnis delectatio est cuz tristicia:quia quedaz delectationes sunt opetões vel cuz operatõibus que sunt ab habitu in esse constituto et nihil,prohibet talem delectationem esse optimam cum habeat rõnem finis. vñ hi⁹ delectationes non cõsistunt in fieri hītuuz:sz in vsu eorū iam existium. ⁊ p hoc pz φ non oīuz delectationū est alius finis ab ipsa delectatõe:sz soluz illarum delectationū est ali⁹ finis que sequuntur operatões inducētes ad pfectõem natūe que sunt cū tristicia ⁊ cõcupia. vñ hec descriptõ.delectatio est generatio in naturā sensibilis. non ē descriptio vera.nec diffinitio delectatiõis.qz nõ cõpetit omni delectatõ:sz solum delectationib⁹ impfectis.Ex his colligiẗ vera diffinitõ delectatõis pfecte que cõis est oī delectatiõi pfecte ⁊ ē.φ delectatio est opatio habitus ɔnatural'iam existis.⁊ loco ei⁹ qd posuerunt sensibilē poniẗ nõ impeditā.⁊ sic h erit diffinitio delctationis perfecte.delectatio est operatio habit⁹: qui est fm naturā non ipeditam.quia habitus qui ɔgruit nature habentis ipedimentū operationis causat difficultatē in operandoque delectationē impedit.Quidā autez dixerūt φ delectatio est generatio qz est operatio q̄ principaliter est bona.⁊ idez ē operatio qd generatõ:vt ipi existimabāt:sed non est ita.qz operatio ē posterior generatõe.generatio.n.ē via in naturaz sed operatio ē vsus forme vel habitus.Ista lra (Delectatões non accidunt fcõz:sz venientiuz) dz intelligi f φ li fcõz:ē pñtis tpis.⁊ est sensus delectatões supple pfecte non accidunt factis hoc est rebus:vt sunt in fieri sz accidunt vtentibus.hoc est rebus iā in esse ɔstitutis:qñ vtuẗ suis habitib⁹ operando p suos habitus. Notandū est φ operatio accipiẗ dupl'r.s.cõiter et pprie. operatio cõiter dcā se extendit fz actuz ad oēm actum scdm pcedentē a forma vel hitu siue mediate siue imediate.⁊ sic accipiẗ hic.cū dr φ delectatio ē opatio.Alio⁹ accipiẗ pprie.s. p actu z⁹ imediate pcedente ab actu p̄.s.a forma vl'.habitu.⁊ sic accipiẗ operatio in .io.hui⁹ vbi dr φ delectatio nõ est operatio sz supueniens operationi.delectatio.n.nõ pcedit imediate a forma vel habitu.sz mediante ppria operatione habit⁹ vel forme(Esse aūt prauas)hec ē scda particula.in qua soluit rõnem q̄ posset induci ad scdaz opinionē.que ponit φ aliqua delectatio non est bona.qz aliqua delectatio ē nociua inducens egritudinē.⁊ per ɔñs ē praua.istā rõnem soluit ph's.d.φ non sequiẗ delectatio ē nociua.igitur est praua.qz fz istam rõnem sanatiua.h est medicine inducētes sanitatem eēnt praue quia nocent euacuando pecuniam: que circa eas expenditur.vñ f h.si ista rõ cõcluderet ambo.s.omnes delectationes ⁊ omnia sanatiua essent praua.inquātū sunt euacuatiua pecunie.non tñ sunt praua f φ sanatiua vel scdz φ delectabilia sunt.Item φ rõ scu ɔña eorum non valet.pz.quia per eandem rõem posset pbari φ speculatio veritatis esset praua.qz aliqñ nocet sanitati.Si.n.aliquis egrotans speculeẗ ⁊ conetur itelligere theologica excelsa ipeditur magis ad sanum esse ⁊ intendiẗ ipsius egritudo.ppter quod medici iubent egrotantes ñ legere nec hi⁹ theologica speclari(Impedit āt) hec est.z.particula.i qua soluit rõnes inductas p p̄ma opinione.que posuit φ nulla delectatõ est bona.p̄ma istarum rõnum est iam soluta.⁊ h soluit p̄ rõnem quartam que fuit φ aliq̄ delectationes sunt impeditiue prudentie.Ad istud rñdet φ delectatio ppria vniuscuiusq3 nõ impedit operationem. vnde ppria delectatio prudentie que est scdm operatõnez prudentie. nõ ipedit prudentiam nec operationem prudētie: sz delectationes aliene vt delectatiões sensuales.vt delectationes gustus ⁊ tactus ipediunt operationem prudentie.⁊ delectationes pprie coadiuuant ad vnūquodq3.delectatio.n.scdm quam aliquis delectatur in speculando ⁊ discedo facit homines magis speculari ⁊ discere.vñ q̄uis aliqua delectatio sit alicui mala.ex h nõ sequitur φ oīs delectatio sit mala ⁊ nulla bõa (Artis autem non esse)soluit quintā rõnem p p̄ma opinione.5.ratio fuit ista.delectatõ non ē artis.nulla enim ars docet delectari.igitur nlla delectatio est bona.rñdet dupl'r.p̄ φ hoc rōnabiliter accidit φ nulla delectatõ sit opus artis.qz delectatio que vere ⁊ pprie ē delectatio. ɔsequiẗ operatõem que est ab habitu ⁊ non ɔsequitur generatõem.vnde ars est factiua generationis.qz est recta ratio factibiliuz.vt dcz est in 6⁹ hui⁹.Ars aūt non est factiua operationis:sed habitus vel potentie alicui⁹ a qua procedit operatio. vnde hec est solutio.φ ars nõ ē cuiuslibet boni.iō non sequiẗ.delectatio nõ est artis.igitur non est bona(Quāuis ⁊ pigmentaria)aliā solo est per interēptionem h⁹ delectationis non est ars.Nam pigmentaria ars ⁊ pulmentaria videnẗ ordinari ad delectationem.⁊ quia ars est ipsius delectatiõis.iō delectatio ē bona(Temperatuz aūt fugere)soluit sil' scdaz

3.⁊.6.rōnem.⁊ dicit ꝙ ħ.ꝙ temperat⁹ fugit delectatōes: qȝ erat scḋa ratio: ⁊ ꝙ prudens querit vitam sine tristicia.qȝ erat tertia ⁊ ħ ꝙ pueri ⁊ bestie querant delectationes.qȝ erat.6.rō. omnia ista habent eandem solonem: que est ꝙ delectatōnum quedā sunt per se ⁊ simplr̄ bone vt delectationes que sunt sine tristicia: ⁊ quedā sunt non bone simplr̄. vt delectatōes corpales que sunt cum ꝯcupia ⁊ tristitia.Per ħ soluunť oēs iste rationes.pueri ⁊ bestie querūt delectationes nō simplr̄ bonas: ꝫ delectatōnes corporales ⁊ nō delectationes simplr̄.⁊ per ħ soluiť rō.6.ꝙ prudens non querit delectationes corporales que apparent bone. ꝫ querit non ꝯtricatiōez haꝝ corporaliū delectationū.prudens enī absentia corporaliuȝ delectationū non contristať.⁊ ita querit nō contristari ꝑpter absentiam delectationū corporaliuȝ.prudens.n.querit vitam sine tristicia ꝑ abs̄tia delectationuȝ corporalium.⁊ per ħ soluiť.3.ratō.ꝙ temperatus fugit delectatōes corporales.hoc est super abundantias delectationū corporaliū quas ⁊ quarum supabundantiam querit itemperatus nō tñ fugit temperat⁹ omnem delectationē. ꝫ querit delectatōes que ē ex operatōibus habitus temperantie. vnusquisqȝ.n.habens aliquē habitum delectať in operationib⁹ illius habitus.⁊ per hoc soluitur ratio scḋa.

Capitulū tertium scḋi tractatus.

in quo ostendiť delectationē eē quoddā bonū.⁊ etiaȝ persuadeť ꝙ nō solum ē bonum sed optimuȝ.ꝫ alique sint praue ꝑpter hoc ꝙ vnusquisqȝ habit⁹ est operatio non impedita que est delectatio.

Ed quoniam et tri

sticia malum cōfessum est ⁊ fugibile.ħ quidem.n.simplr̄ malum.hec aūt in eo ꝙ q̄ ipedītia fugibili aūt ꝯtrium. vel fugibile aliquid ⁊ malū vel bonum. Necessariū igiť delectationē quoddā esse bonuȝ.vt.n.pseusipus soluebat nō ꝯuenit solutio queādmodū mai⁹ minori.⁊ eq̄le cōtrariū.non.n.vtiqȝ dicet: ꝙ vere malū quid esse delectatōez.Optimuȝ aūt nihil ꝓhibet delectatōem aliquas eē.siquidē praue delectatōnes queādmodū ⁊ sciam quādā.quibusdā prauis existibus.forte aūt ⁊ necessariū. siquidem vniuscuiusqȝ habitus sunt operationes nō impedite siue omnium operatō est felicitas siue ē alicui⁹ ipsorum vtiqȝ si fuerit non ipedita.eligibilissimam eē.hec aūt ē delectatio q̄re erit alia delectatio ex optimum multis delectationib⁹ prauis existibus si ꝯuenit simplr̄.Et ꝑpter hoc oēs felicem delectabilem existimant vitam eē. ⁊ implicant delectatōez i felicitatez rōnabilr̄. Neqȝ vna.n.operatio perfecta impedita. felicitas aūt ꝑfectoꝝ.ꝑpter quod indiget felix his que in corpore bonis. ⁊ his que exterius ⁊ fortuna vt non ipediant hec. Notatū aūt ⁊ in fortunys magnis incidētez felicē dicentes esse si est bon⁹ vel volentes vel nolētes dicunt. ꝑpter indigere aūt fortuna. videť quibusdā idē eē bōa fortuna felicitati nō ex̄ns.qz ⁊ ipsa supra extellens ipediens est. ⁊ forte non adhuc bonā fortunam vocare iustū.ad felicitatē.n.termin⁹ ipi⁹ ⁊ ꝓsequi autē omnia ⁊ bestias ⁊ homines delectationem.Signum quoddam ei⁹ qȝ est eē aliqualr̄ optimum ipm̄.fama autez non oīo perditur.qua populi multi firmant.Sed qm̄ nō eadē.neqȝ natura neqȝ hit⁹ optim⁹.nȝ est.nȝ videtur.neqȝ delectationē persequunť eādē omnes delectatōes quidem oēs.forte aūt ⁊ persequūtur: non quā existimāt.nȝ quā vtiqȝ dicerēt: ꝫ eandē.Omnia.n.natura habet quoddā diuinuȝ ꝫ ⁊ assumpserūt noīe hereditatem corporales delectatianes ꝑpter ⁊ plures intiinare in ipas ⁊ oēs participare ipas.ꝑpter solas igitur cognitas esse has solas existimant esse.

Istud est 3⁹ ca⁹.in quo declarať ꝙ aliqua delectatio est bona ⁊ ꝙ nihil ꝓhibȝ aliquā delectationē esse optimam. ⁊ continet duas ꝑtes p̄ncipales.in p̄ma ꝓbatur ostensiue ꝙ delectatio est bonum.in scḋa ibi (Manifestū ⁊ qm̄) ꝓbať idem ꝑ impossibile.p̄ma pars cōtinet.2.ꝑticulas.in p̄ma ꝓbatur ꝙ delectatō est quoddam bonū: ⁊ remouet falsam rn̄sionez.in.2.ibi (Optimum autem) ꝓbat ꝙ aliqua delectatio sit optima: ꝙ aūt delectatio sit quoddā bonuȝ ꝓbatur. et hec est ꝯclusio.36.hui⁹ libri que ꝓbatur sic. Illud qȝ ꝯtrariať malo ⁊ fugiendo ē bonum: ꝫ delectationi ꝯriatur tristicia que est quoddā malū ⁊ fugiēdū.igitur delectatio ē qȝdam bonum.Circa maiorē sunt duo notanda. p̄ notandū est s̄m Eustraciū ħ.ꝙ imediate contrarys.si alteꝝ ꝯriorum sit maluȝ reliquū erit bonum.tñ loquēdo de ꝯtrarys mediatis ꝯtīgit ꝙ vtrūqȝ sit malum. verbi gr̄a.timiditas et audacia sunt ꝯria mediata.quia iter illa ē fortitudo media. ⁊ tñ tā timiditas q̄ȝ audacia est qȝdam malum.2⁹ est notandū ꝙ loquendo de cōtrarys mediatis.si vtrūqȝ illoꝝ sit malum opȝ ꝙ mediū inter ipa sit bonum. Medium enī inter supabundātiam ⁊ defectū semꝑ est bonuȝ. vt pȝ de fortitudine que ē medium iter audaciaȝ ⁊ timiditatē. ⁊ sic est de oībus alys virtutibus.Debet ḡ maior sic intelligi. illud quod cōtrariať malo ꝯtrarietate que est medium ad alterum extremorum semꝑ est bonuȝ. ⁊ sic itellecta maiore: minor est vera.s.ꝙ delectatōi ꝯtrariať tristicia ꝯtrarietate que est iter medium ⁊ alterū extremoꝝ. Circa qȝ est sciendū ꝙ scḋz ꝙ ħ dicit Lycoñ.ꝙ alipia ꝯtrariať tristicie cōtrarietate que est extremi ad extremū. est eniȝ alipia in greco vt ipe dicit nomē ꝯpositūȝ ab a qȝ est sine ⁊ lipe qȝ ē tristicia. ⁊ opponiť alipia

tristicie sicut iniusticia iusticie. et si latine diceretur intristicia sicut dicitur iniusticia recta translatio huius nominis alipia esset intristicia. nunc autem quia non est in nostro usu dicere intristiciam et intriste pro alipia et alipon possumus dicere non tristicia et non triste. hec Lycon. ex quo apparet quod delectatio et tristicia contrariantur contrarietate que est inter medium et extremum. et tristicia et alipia si vel tristicia contrariantur contrarietate que est extremi ad extremum. Circa minorem rationis est intelligendum secundum quod innuit philosophus in littera quod quedam tristicia est simpliciter malum: ut tristicia que est de bono. verbi gratia tristicia de absentia venereorum est simpliciter malum. ut dicit Eustracius. Alia est tristicia que non est simpliciter mala. nec est mala nisi secundum quod est impeditiua boni. verbi gratia tristicia que est de morte pueri vel amici non est simpliciter mala. sed secundum quid: secundum quod est impeditiua speculationis veritatis. dicit enim philosophus quod fugiendo contrariatur tam bonum quam malum sed tamen contrarietate que est externis ad medium fugiendo non contrariatur nisi malum. unde quia tristicia que est simpliciter mala contrariatur delectationi contrarietate que est extremi ad medium. sequitur quod delectatio est simpliciter bona (ut enim pseusippus) remouet quandam responsionem ad dictam rationem. dixit enim philosophus quod fugiendo contrariatur bonum vel malum. bonum ut medium extremo: malum ut extremum extremo. et aliquis posset dicere quod tristicia est quoddam fugiendum cui contrariatur delectatio sicut extremum contrariatur extremo: sicut superabundantia contrariatur defectui et non sicut medium contrariatur extremo. et ideo non oportet quod delectatio sit bona. quia fugiendo a malo contrariatur malum. sicut extremum contrariatur extremo. et hec fuit responsio pseusippi. qui fuit nepos et successor platonis qui rationem sic soluebat quod maius contrariatur equali. scilicet medio et minori. id est extremo et quod tristicia contrariatur delectationi: non tanquam equali: hoc est non tanquam medio sed sicut minori. id est sicut extremo: et ideo non sequitur quod delectatio sit bona: sed potius sequitur quod delectatio sit quoddam malum. extremum. nam contrariatur extremo: tanquam malum malo. Istam responsionem remouet philosophus. dicens quod secundum hoc delectatio per se et secundum propriam rationem esset quoddam malum. quia tam superabundantia quam defectus sed se est quoddam malum: sed hoc nullus dicit. Nam platonici quorum opinio erat: quod delectatio non est bonum. non ponebant quod delectatio simpliciter et secundum se est malum. sed negabant delectationem esse bonum inquantum est quoddam imperfectum et inquantum est impedimentum veritatis. ut patet ex processu rationum probantium delectationem non esse bonum (Optimam autem) hec

est secunda particula prime partis. in qua philosophus ait aliquam delectationem esse optimam. sed quia hec conclusio est falsa. ut patebit in .10. huius. nisi per delectationem intelligatur operatio delectabilis. ideo non pono istam conclusionem. inter conclusiones que sunt de intentione philosophi in hoc libro. Primo igitur narrando dicit quod licet alique delectationes sint praue. nihil tamen prohibet aliquam delectationem esse optimam. ut patet in fili. 13. n. alique scientie praue: ut ille quarum usus ducit ad malum: ut scientie prohibite. aut scientie sine ratione inuente. si alique sint tales. tamen nihil prohibet. quin aliqua scientia sit optima. scilicet sapientia. ut declaratum est in 6° huius (Forte autem necessarium) probat quod aliqua delectatio sit optima. dicens quod uniuscuiusque habitus sunt operationes alique non impedite. felicitas autem est operatio non impedita. siue sit operatio omnium virtutum: siue sit operatio unius virtutis tantum. ex his arguitur sic. omnis operatio virtutis non impedita est optima. delectatio est operatio virtutis non impedita. ergo aliqua delectatio est optima. minorem ostendit per hoc: quod felicitas est delectatio et felicitas est operatio virtutis non impedita. Sciendum quod istud non est verum quod hic accipitur. scilicet quod felicitas est delectatio. sicut videbitur in .10. huius. unde philosophus accipit hic quod felicitas est delectatio. quia nondum est declaratum an felicitas consistat in delectatione vel non. Illud tamen verum est quod felicitas est delectatio aut non est sine delectatione. Sicut igitur potest aliqua delectatio esse optima delectatio. licet plures delectationes essent simpliciter praue (Et propter hoc omnes) et probat hoc idem per quoddam signum et est quod omnes existimant vitam felicem esse delectabilem. et rationabiliter adiungunt delectationem felicitati. et hoc est signum quod felicitas vel est delectatio vel non est sine delectatione. et hoc quia est operatio non impedita. quoniam nulla operatio perfecta est impedita. felicitas est operatio perfecta. ergo etc. et operatio non impedita vel est delectatio vel non est sine delectatione. et siue felicitas sit delectatio siue sit cum delectatione: illa delectatio que est secundum felicitatem est delectatio optima (Propter quod indiget) quia operatio felicis debet esse non impedita: propter hoc indiget felix bonis corporis. scilicet sanitate incolumitate et bonis exterioribus: ut diuitiis gloria potestate et fortuitis bonis ne propter horum carentiam impediatur operatio felicis. dicentes autem quod virtuosus est felix et si sit rotatus. id est aduersus rotam latus. vel sub rota piectus. id est in magna infortunia incidens: siue dicant hoc volentes. hoc est interius huic dicto assentientes. siue hoc dicant nolentes quasi ratione coacti. contra illud quod eis videtur. nihil dicunt. id est mentiuntur talem felicem nominantes. quia ut dixit philosophus in primo

libro ꝓriamitis infortunys incidens ꝛ ſi omnes habeat virtutes non eſt felix (Propter indigere autem) ꝛ quia felicitas indiget bona fortũa: quibuſdam viſum eſt ꝙ felicitas ꝛ fortuna ſit omnino idez: quod non eſt verum. Nam ſuperexcellentia bonorum fortune eſt impeditiua felicitatis: quia ꝓpter ſuperabundantiam bonoꝝ fortune: quãdoqꝫ impediunt homines ab operatione virtutis. in qua conſiſtit felicitas. ſꝫ id non eſt iuſtum ꝙ talis ſuperexcellentia bonorum vocetur bona fortuna. quia terminꝰ. i. diffinitio bone fortune eſt per comparationez ad felicitatez. ſ. vt tantuz ꝛ ñ plus dicatur bona inquãtuz iuuat ad felicitatez. Lyconi. dicit ħ ꝙ illud quod dicit hic phs ꝙ non põt quis eſſe felix ſine bonis exterioribus vel incidens ꝓamis infortunys. intelligendum eſt hoc de felicitate pollitica ꝛ non de felicitate ſpeculatiua. ſicut in ꝑmo libro notauimus. Job nanqꝫ pramis ſeu maioribus incidit infortunys in medio quorum ſũme ꝓbabatur. ꝛ felicitate ſpeculatiua que ex ſola ſpeculatione conſtituitur non impeditus ſꝫ magis adiutus tribulatõibus iocũdabatur. hec Lyconi. (Et ꝓſequi autez omnia) zꝰ adducit aliquaz rõnez ad ꝓbanduz ꝙ delectatio eſt quoddã optimum. ꝛ eſt ratio a ſigno ſumpta ꝛ dicit ꝙ hoc ꝙ omnes ꝓſequunẽ ꝛ querunt delectationẽ. eſt ſignum ꝙ delectatio eſt quoddam optimum. illud eniꝫ in quo omnes vl' plures conſentiunt non poteſt eſſe omnino falſum vñ ꝓuerbialiter dicitur ꝙ fama ñ omnino perditur quã multi populi famant. hoc eſt nõ perditur omnino fama que apud multos populoſ diuulgatur. Intelligenduz eſt ꝙ qꝛ natura nõ in omnibus deficit: neqꝫ in pluribus: ſed ſoluz in paucioribus: ideo illud quod inuenitur in omnibus aut in pluribus videẽ eſſe ex inclinatione nature que non inclinaẽ in malum nec in falſum. ꝛ ita videtur ꝙ delectatio quã omnes appetunt ſit quoddaz optimuz (Sed quia non eadem) et q̃uis non omnes appetant eãdez delectationez. non ꝓpter hoc ſequitur ꝙ delectatio non ſit optima. cã autez ꝓpter quã non oẽs appetunt eãdez delectationez eſt. quia non eſt eadem natura. nec idez habitus optimus oĩuz Alia eniꝫ eſt optima diſpoſitio hominis. ꝛ alia equi ꝛ alia iuuenis ꝛ alia ſenis. vnicuiqꝫ. n. eſt delectabile illud quod eſt ei conueniens. vnde omnibus eſt delectatõ optima. vt. ſ. illa que ei cõuenit ſm ꝓpriam naturaz aut diſpõnem. ſꝫ non ſit eadem delectatio omnibus optima. ſicut nec eſt eadem diſpoſitio nature omnibus optimo. Aliqua tamen eſt delectatio que optima ẽ inter omnes delectatõnes: vt illa que conſiſtit in contemplatione veritatis. ꝛ hanc non appetunt omnes (Forte autem) ꝛ forte non omnes cognoſcentes que delectatio ẽ optima. querũt illam delectatiõem optimam: ꝛ nec illam delectationem quã dicerent eſſe optimaz querunt ſed magis ꝓſequantur delectatões corporaleſ vt dictum eſt ſuperius de incontinente: qui rectam exiſtimationez habet de fine ꝛ de delectatione que ꝯſiſtit in optima operatione que ẽ felicitas: ꝛ tamen querit ꝛ ꝓſequitur delectationes corporales: quãuis habeat in ſe quoddam diuinum. ſicut omnes habent aliquid diuinuz in eis. per quod naturaliter habent inclinare ĩ optimum. ꝛ tamen ꝓſequuntur non optimum. ſ. delectationes corporales. ꝛ quia omnes vel quaſi omnes inclinantur ad delectationes corporales. ideo delectationes corporales aſſumpſerunt ſibi quaſi hereditarie nomẽ delectatõnis: quia frequentius inclinaiur in ipſas. quia coniuncte ſunt neceſſarys vite. ꝛ ideo cognite ſunt ab omnibuſ. ꝛ ideo multi exiſtimant ſolaſ delectationes corporales eſſe delectatiões ꝛ hꝰ delectationes maxime vendicant ſibi nomẽ delectationis. ꝛ quia he delectationes non ſũt optime nec bone. ideo credunt quidaz ꝙ delectatio non ſit bona nec optima. Euſtracius dicit ħ ꝙ omnes homines ꝛ irrõnabilia animalia naturaliter habent aliquid diuinum in ſeipſis ſeminatum. ꝛ quãdam diuinam refulgentiam. ꝛ quidam cognoſcunt delectabile optimum eſſe eam que ex virtute operationez. non potentes autem hac diuina delectatione delectari corporali delectationi immanent. ꝛ ea gaudent. ħ Euſtracius. Item dicit Euſtracius ꝙ principaliter delectationes ſunt que ex virtutibus operationeſ. corporales aut delectatõnes neqꝫ principaliter ſeu ꝓprie delectatiões ſunt: ſed apparentes. hec Euſtracius.

Manifeſtuz autez quo

niaz ꝛ ſi non delectatio bonum: ꝛ operatio non erit viuere delectabilẽ felicez. cuius enim gratia indigeret vtiqꝫ ipſa. ſiquidem non bonum. ſed ꝛ triſte cõuenit viuere. neqꝫ malum eniꝫ. neqꝫ bonuz triſticia. ſiquidez eniꝫ delectatio. q̃re ꝓpter quid vtiqꝫ fugeret. neqꝫ vtiqꝫ delectabilẽ vita ſtudioſi: ſi non ꝛ operationes ipſius.

Hec eſt ſecunda pars principaliſ huius capituli. in qua probatur per impoſſibile: ꝙ delectatio eſt que eſt bõa concluſio. 35. hꝰ libri ſuperius in hoc capitulo poſita. probatur ꝛ ducendo ad tria impoſſibilia. primum eſt. Si delectatio non eſt bona. aut ſi operatio felicis non ſit bona ſequitur ꝙ felix non viuit delectabiliter. Si enim delectatio non ſit bona vita felicis non requireret delectationem. quod eſt ĩpoſſibile. Sꝫ triſte zꝰ inconueniens eſt. ſi delectatio non ſit bona cuz non ſit mala. vt omnes

fitentur. sequitur ꝙ tristicia nec est bona nec est mala. Sic. n. se hȝ alteꝝ duoꝝ ⁊ alteꝝ sic se habebit. ⁊ si tristicia: nec sit bona: nec sit mala viuere in tristitia non erit aliquod malum. et sic felix nõ fugeret tristitiã. ⁊ sic vita felicis ẽ ẽ poterit cũ tristitia qd ẽ icõueniẽs (Nȝ vtiqȝ) ꝯinconueniẽs est ꝙ vita studiosi non erit delectabilis. ⁊ illud inconueniens sequitur. qꝛ si delectatio nõ sit bona operationes virtuosi nõ erunt delectabiles. qꝛ sic nõ eẽnt bone. ⁊ si operatio virtuosi nõ sit delectabilis vita studiosi seu virtuosi non erit delectabilis.

Capitulum quartuȝ

⁊ vltimũ. in quo mouentur ⁊ soluũtur 4. dubitationes. prima est. Si corpales delectationes nõ sunt bone. pp quid tristitie cõtrarie sunt male: ⁊ soluitur dupliciter. pᵒ ꝙ delectationes corpales ut sunt necẽie sunt bone ⁊ sic male. 2ᵒ soluitur. ꝙ ipse sunt bone vsqȝ ad qd. cõmẽsurabiliter. 2a qd est cur delectationes corpales videntᷣ eẽ eligibiliores cũ non sint bone. soluitur ꝙ hoc est qꝛ expelliunt tristitiam ⁊ superabũdantie eaꝝ superabundãtẽ tristitiã. Tertia qd est a quibᵒ maxie queruntᷣ delectationes corpales que sic soluitur ꝙ maxime q̃runt a nõ potentibus aliis gaudere. sȝ quoniã innocua nũ increpabilis nocua aut praua. ⁊ pꝛopter hoiem super laborantẽ indigere ea ⁊ pp iuuentutis augmẽtationẽ. ⁊ pp melancolicã hñe naturã sp indigentem medicina. ⁊ ꝙ delectationes spũales que sunt sine tristitia non habẽt superabundantiã ⁊ sunt natura delectabiliȝ ⁊ non ẽm accidẽs. ut medicantis. 4. qũ cur nõ est semper idẽ nobis delectabile. soluitur ꝙ pp non simplicẽ esse naturã nostrã. simplici autẽ ut deo sp eadẽ actio delectabilissima.

De corporalibus aũt

delectationibus vtiqȝ intendenduȝ dicentibus qm̃ quedaȝ delectationes eligibiles valde. puta bone. sed nõ corpales ⁊ circa quas intẽperatus. pp quid igitur contrarie tristitie male. malo enim bonũ contrariũ. vel sic bone ut necẽie. qm̃ ⁊ non malũ bonũ est: vel vsqȝ ad h bone. habituũ quidẽ enim ⁊ motiuũ quotũcũqȝ non est melioris superabundantia neqȝ delectationis: quorũcũqȝ aũt est: ⁊ delectationis est. Corpaliũ aũt bonoꝝ est superabũdantia et prauus ꝑsequendo superabundantiã est prauus: sed non necẽitas. Oẽs. n. gaudent aliqualr̃ ⁊ pulmentis ⁊ vino ⁊ venereis: sed nõ ut oꝫ. Cõtrarie aũt in tristitia. non. n. superabundantiã fugit. sed totaliter. non. n. est superabundantie tristitia contraria. sed persequenti superabundantiam.

Istud est 4ᵐ caᵐ ⁊ vltimũ secundi tractatᵒ in quo deteriatur de delectationibus corporalibus: ⁊ continet. 3. partes principales. In prima mouetur ⁊ soluitur vna questio. s. si corporales delectationes non sunt bone quare tristitie opposite sunt male. In 2a parte ibi (Quia aũt non solum) mouetᷣ ⁊ soluitur vna dubitaꝯ que querit: quare delectationes corpales videntur maxime appetibiles: ⁊ soluitur: qꝛ sunt medicine expellentes superabundantes tristitias. In tertia parte ibi (Qui aũt sine tristitia) soluit questionẽ querentẽ que delectationes sunt potiores. vtrᵘ intellectuales vel corpales. Prima pars continet duas particulas. In prima soluitur dubitatio querens. quare delectationes corpales videntur esse eligibiliores. In 2a ibi. (Contrarie aũt in tristitia) soluitur vnũ dubiᵘ quare non solũ superabundantes tristitie sunt frigide. In prima igitur particula proponit intentionẽ ⁊ mouet ⁊ soluit q̃dam dubitationeȝ que est ista. dictũ est ꝙ quedã delectatiões sũt bone ⁊ eligibiles: ut ille que sũt ex operatiõibᵘ virtutũ. ⁊ delectationes corporales nõ sunt bone ut delectationes cibi imoderati. aut imoderati potus. est igitur hec dubitatio. Si delectationes corpales nõ sunt bone sed male. quare igitur tristitie corpales opposite illis delectationibus nũ sunt bone. videtur enĩȝ ꝙ si delectationes sint male ꝙ tristitie opposite erunt bone. bonũ enim est contrariũ malo. verbi gratia Si delectatũ que est in actu comedendi aut bibendi sit mala. videtur ꝙ tristitia que ẽ ex esurie aut ex siti erit bona. (vel sic bone) Istam dubitationẽ soluit dupliciter. primo sic ꝙ delectationes corpales nõ sunt male. sed delectationes corpales equaliter. s. ut sunt necessarie: sũt bone: quoniã in indigentia hoꝝ sumus. comedere enim ⁊ bibere necessariũ est nobis: ut illud quo indigemus ⁊ venerea agere. Licõn. venerea agere necessariũ est coniugato. ⁊ si aliꝯ: nec illi. nisi aut vxore petente debitũ aut spe prolis procreande ad dei seruitiũ. ⁊ h solum est cõmẽsurate veneres agere. h Licõn. (vel vsqȝ ad huc bone) altera solutio que est melior. ut dicit Eustratius: est ista: ꝙ delectationes corpales sunt bõe. vsqȝ ad quid. hoc est vsqȝ ad certũ terminũ. comedere enim ⁊ bibere ⁊ veneres agere bonũ est vsqȝ ad cũmensurate hoc facere. hoc ẽ comedere ⁊ bibere ⁊ delectatio q̃ est in his qdlibȝ hoꝝ est bonũ vsqȝ ad certuȝ terminũ. s. vsqȝ ad saturitatẽ. ⁊ qdlibet istoꝝ vltra saturitatẽ est malum ⁊ vituperabile: vndecirca nutritiua superabundantia est vituperabilis. tã in operationibus q̃ȝ in delectationibus ꝯ̃mnibus operationes (Habituũ quidẽ ⁊ motiuum) ꝙ aũt verũ sit qd dictum est. s. ꝙ superabundantia delectationum sit praua et vituperabilis ⁊ delectatio commensurata sit bona ⁊ laudabilis:

ostēdit ponēdo vnā diuisionē habituū τ operationū que talis est. habituū τ motuū. i. operationū quedā sunt quoꝝ est superabundātia melioris. i. excessus a meliori. ita ꝙ q̄to est maior superabūdantia. tanto est peior τ magis recedit a bono. vrbi gratia. comedere τ bibere vltra saturitatē est malū. τ quāto excessus in comedendo τ bibendo vltra saturitatē est maior. tanto est magis vituperabilis τ magis recedit a bono. τ aliquoꝝ habituū τ operationū nō est superabundantia melioris: imo quanto est maior superabūdantia. tanto ē melior τ magis laudabilis sicut cōtēplationis veritatis nō potest esse superabūdantia melior. qꝛ q̄to quis plus contēplatur veritatē. tanto melior ē τ magis laudabilis. vnde breuiter hec est diuisio habituū τ operationū quedā sunt quoꝝ superabundantia est vituperabilis. ut pꝫ de opatione que est comedere τ bibere τ venerea agere: τ quedā sunt quoꝝ superabūdantia nō est vituperabilis cuiusmodi est contemplatio veritatis. τ hiꝰ habitus a quo contēplatio procedit. τ consilis est diuisio delectationū: qm̄ quedā delectatio consequitur operationē: cuius superabundantia nō est vituperabilis: sed bona. ut delectatio que est in contēplatione veritatis. τ superabundantia talis delectationis est bona τ laudabilis: τ quedaꝫ est delectatio ꝯña operationē: cuius superabundantia est mala τ vituperabilis: τ superabundantia talis delectationis est mala τ vituperabilis: τ hiꝰ est delectatio corporalis. τ nō intelligo h̄ per superabundantiā superfluitatē: sed gradū valde intensū operationis vel delectationis. Istis diuisionibus positis probat phī ꝙ superabundantia delectationū corporaliū est praua τ vituperabilis. τ hec est ꝯ:37. que probatur dupliciter. p̄ sic. Quarūcūqꝫ operationū superabundantia est mala τ vituperabilis superabūdantia delectationū ꝯñtium illas operationes est praua τ vituperabilis. hoc pꝫ. qꝛ delectatio cōsequitur operationē τ habet bonitatē vel malitiā a bonitate vel malitia operatōnis: sed operationū corporaliū superabundantia ē mala τ vituperabilis. vituperabile. n. ē nimis comedere τ nimis bibere τ nimis venerea agere. Igitur superabūdantia delectationū ꝯñtium operatōes corporales est praua τ vituperabilis. τ per ꝯñs superabundantia delectationū corporalium est praua τ vituperabilis. maior ponitur ibi habituū aūt τ motuū quorūcūqꝫ. τ minor pꝫ de se.

(Corporaliū aūt) 2ᵒ probatur eadē cōclusio per qōdam signū τ est ꝙ aliquis dicitur prauꝰ τ vituperatur. ex hoc ꝙ querit superabundantiā boꝝ bonorū. i. bonoꝝ corporaliū: τ delectatur superabundanter in hiꝰ bonis. τ hoc est signū ꝙ superabundantia hiꝰ delectationuꝫ est praua τ vituperabilis. (Sed nō necessarias) verūtamen nō ex hoc solo ꝙ aliquis querit delectationes corporales est prauus τ vituperabilis. nam oēs aliqualiter gaudent pulmentis τ vino τ venereis. nec ex hoc vituperantur: sed vituperantur ex hoc ꝙ querunt hiꝰ τ horum delectationes superabundanter τ non ut opꝫ. τ potest h̄ poni ꝯ:38. s. ꝙ cōmēsuratio delectationū corporaliū non est mala. que probat̄ sic. Cōmēsuratio delectationū quas oēs homines querunt nō est mala. sed delectationes corporales oēs homines querunt. igitur τc. maior pꝫ qꝛ illa que oēs querunt nō sunt simpliciter mala. τ per ꝯñs cōmēsuratio taliū delectationum quas oēs homines querunt nō est mala. τ minor pꝫ de se. maꝰ. n. est ꝙ oēs homines q̄runt delectationes que fiunt in actibus comedendi τ bibendi. sed non oēs querunt hiꝰ delectationes ut oꝫ. (Contraria aūt in tristitia) hec est 3ª particula in qua remouet qōdam dubium. posset. n. aliquis dicere ꝙ sicut aliquis solū vituperatur in prosequendo superabundantiaꝫ delectationū corporaliū. ita est aliquis vituperandus soꝰ fugiendo superabundantē tristitiam. τ potest esse duꝰ specialiter de prosequente superabundantiā delectationū corporaliū. et est duꝰ tale. qꝛ. n. superabundantia tristitie cōtrariatur superabundantie delectationis posset aliquis credere ꝙ sicut intēperatus vel incontinēs soꝰ vituperatur propter hoc ꝙ prosequitur superabundantiā delectationū corpaliū. ita soꝰ vituperatur circa tristitias. s. ex h̄ ꝙ fugit superabundantiā tristitiaꝝ. Istud dubiū remouet phs. d. ꝙ contrarie se habet in tristitia. qꝛ incontinēs vel intēperatus nō solum fugit superabundantiā tristitiaꝝ. sed totaliter fugit tristitiā. nā paruā tristitiā fugit. nec ē superabundantie delectationis soꝰ superabūdātia tristitie contraria: sed parua tristitia q̄ aduenit prosequenti τ querenti superabundātiā delectationis. Si enim intēperatus parum recedit a delectationibus confestī tristatur. ideo parua tristitia est contraria superabūdanti delectationi. Notandū est h̄. ꝙ in cōtrarijs suscipientibus magis τ minus vnū illoꝝ in gradu valde intenso cōtrariatur reliquo cōtrarioꝝ tā in gradu intenso q̄ȝ in gradu remisso. sicut calidū intensum cōtrariatur frigido intenso. τ etiā frigido remisso. τ quāto hiꝰ forme cōtrarie sunt magis intense tanto sunt magis ꝯrie. τ pp̄ hoc dico ꝙ superabundans tristitia τ ēt parua tristitia ꝯriatur superabundanti delectationi sed superabundans tristitia magis ꝯriat̄ superabundanti delectatōni q̄ȝ tristitia parua. qꝛ superabundans tristitia destruit delectationem totalr̄: sꝫ pua tristitia minuit delectationē. sꝫ nō totalr̄ corrūpit eā. qō igr̄ phs uic̄ h̄ ꝙ supabūdātie delectatiōis nō ē ꝯria supabūdātia tristitie. itelliꝰ ē cū pcisiōe sic ꝙ supabūdātie dicōnis

non solū cōtrariatur superabundanti tristitie.

Quia autem non soluz oz dicere verū: sed et cām falsi. hec. n. cōfert ad fidē cū. n. rationabile appareat pp quid videt verū nō ens verū facit credere magis. Quia vō pp quid videntur corporales delectationes eligibiliores. Primū quidē vtiqz qm expellit tristitiā. et pp superabūdantias tristitie ut existe medicina delectationes: prosequūtur supabūdātes et totalr corpales. vehemētes at fiunt medicine pp qd et querant pp iusta ōrium apparere. et nō studiosum vtiqz videt delectatō ppter duo h quēadmodū dictum est: qm he quidem praue nature sunt opationes. vel ex natiuitate quēadmodū bestie: vel pp consuetudinem quēadmodū āt prauoz hoīum meditine autē qm indigentia. Et hēe melius q̄ fieri. he autez accidunt fm accn̄s. quid igitur studiosius. adhuc persecute sunt. ppter vehemētes esse a nō potētibus alijs gaudere. Ipsi igitur sibiipsis sitim quandā preparant: qn quid igitur innocuas nō increpabile: qn aūt nocuas prauū: neqz .n. hn̄t alterā in quib⁹ gaudent et neutrū. multi triste pp naturā. sp eni laborat alal. quēadmodū et naturales sermones tristant videre audire dicentes eē triste. sed ea assueti sum⁹ ut aiūt. silr aūt et in iuuentute quidē pp augumētatōz quēadmodū uinolenti disponunt et delectabile iuuētis. Melancolici aūt fz naturā indigēt sp meditina. et. n. corpus corrosurā patiens pseuerat ppter cōplexionē. et semper in appetitu vehementi sunt. expellit aūt delectatio tristitiam: et que contraria et que contingens. si sit fortis. et pp hoc intēperati et praui fiunt.

Hec est fa pars principalis h⁹ capituli i q̄ assignat rōes ppter quas delectationes corporales vident magis appetibiles et eligibiles q̄ alie delectationes. et continet. 3. particulas. In prima ponit vna rō pp quā delectatōnes corporales videntur esse maxie eligibiles. In fa ibi (Non studiosum vero) assignat cām propter quā delectationes vlr nō videntur bone. In. 3. particula ibi (Adhuc psecute sunt) ponit alia rō ppter quā delectatōes corpales videntur esse maxime eligibiles. In prima igit pticula p̄ proponit intentionē. d. q nō so⁹ oz dīce solutionē dubitatiōis. sed ētoz assignare cām falsitatis que erat in ratione dubitationis. h enim multum confert ad h q fides adhibeatur veritati. cū. n. appareat defectus in rōe: que videbatur pbare aliquid esse verū. qd non est verū. magis creditur veritati. Ideo ponēde sunt rationes ppter quas delectationes corporales videntur esse magis eligibiles q̄ alie delectationes. et videndus est defectus illarū rationum. et per hoc maior fides adhibebitur veritati.

(Primū quidē vtiqz) proposita intentione assignat duas rationes. propter quas delectationes corporales videntur esse magis eligibiles et primo ponit primā rationē. deinde ibi (Non studiosuz vtiqz) assignat rationē quare delectationes nō videntur bone vlr. 3⁰ ponit fam rationē ibi (Adhuc prosecute sunt) et posset ista particula diuidi in tres partes. In prima igit parte ponit ratio talis. ille delectationes que expellunt tristitiā videntur esse magis eligibiles q̄ ille que non expellunt aliquā tristitiā. Sed delectationes corporales expellunt tristitias: et alie delectationes non expellunt aliquā tristitiā. igitur et c. maior videtur eē manifesta. qz ille delectationes que expellunt tristitiā sunt medicine contra tristitias. et alie que nō expellunt tristitias nō sunt medicine: et alie delectationes que sunt medicine et expellunt tristitias que sunt male videntur multo meliores q̄ ille que nō sunt medicine. nec aliquod malū expellunt. Et minor apparet quantū ad vtranqz sui partē. primo quantū ad primā partē. nam delectationes corporales contrariantur tristitijs et iō expellunt tristitias. et superabūdantes tristitias expellunt. et q̄to delectationes sūt magis vehemētes. tanto magis expellunt tristitiā et propter hoc homīes querunt vehementes delectatiōes corporales. qz ille sunt medicine cōtra tristitias vehemētes. repletiones. n. vētris existentis in indigentia ciboz sunt medicine et tristitiam superabundantē que est esurire expellunt propter qd homīes prosequuntur has superabundantes repletiones ventris. qz vidētur esse necessarie. et non solū propter hoc q expellunt tristitiā. sed etiā propter hoc qd magis apparent iuxta suū contrariū. esurientes enim videntes aliquos cōmemorātes magis esuriunt et magis desiderant cibū. Alia pars minoris patet. qz delectationes que non sunt corporales. ut delectationes que sunt in operib⁹ virtutū. et in contēplatione veritatis non habent tristitiā eis contrariā. et ideo non expellunt tristitias: qd tamē faciūt delectationes corporales. (Et non studiosum) hec est fa pars hui⁹ particule. in qua phs ponit rationē ppter quā delectationes corporales non videntur bone vlr. Nā in corporalibus delectationibus duo inueniūtur. s. q quedā delectationū corporaliū sunt praue naturaliter: ut ille que cōsequūtur prauas operationes que operationes praue sunt appetibiles quibusdā ex natiuitate. sicut operationes bestiales sunt delectabiles bestijs et bestialibus hominibus. quibusdā autem sunt appetibiles propter consuetudinem sicut operationes et delectationes prauorum hominum ad operationes malas consuetoz. Quedam autem delectationum corporalium sunt medicine propter aliquē defectum. que nō sunt nisi indigentibus. nullus. n. delectat in cibo q̄ nō indiget. et sic delectatō cibi est medicina ōtra tristitiā que est ex fame. cū igit hi⁹ delectatōes

accidunt his qui perficiunť hoc est his qui sūt
īperfecti ⁊ nō his qui iā sunt perfecti. ⁊ q̄z meli
us est habere aliquid iā perfectū ꝙ̄ ipm in fie-
ri. pꝫ ꝙ hu͛ delectationes corporales non sunt
bone ẜm se. sed so͛ ẜm indigentiā nature: ⁊ ita
pp ista duo. s. q̄z quedā delectationes copales
sunt praue: ut ille que sequunť prauas opatio
nes que sunt a peruersa natura vel ꝯsuetudīe.
⁊ q̄z alie delectationes que sunt pp indigentiā
nature nō sunt ẜm se bone: sed solū per accidēs
visum est quibusdā ꝙ delectationes corpora-
les nō sunt vľr bone. (Adhuc prosecute sunt)
hec est. 3. pars hu͛ particule. in qua phus ponit
rōnē ẜam. pp quā delectatiōes corporales vidē
tur eē eligibiliores aliis delectationib͛. ⁊ sup-
ponit ꝙ oēs hoīes indigēt aliqua delectatiōe
Cū igiť delectationes corporales sint vehemē
tes appetunť ⁊ queruntť ab his qui nō possunt
aliis delectationibus gaudere. cuiusmodi sunt
hoīes qui delectatiōes intellectuales nō perci
piunt. ⁊ pp hoc tales hoīes qui so͛ querūt de-
lectatiōes corporales preparant sibiipsis ꝙ̄dā
sitim taliū delectationū ⁊ seipsos incitant ad
ꝯcupiscentiā eaꝝ. sicut pꝫ de illis qui comedunt
salsa ut ꝯcupiscant potū. ⁊ q̄z predicti hoīes nō
hñt alia delectabilia in quib͛ recreenť. non est
increpabile si delectatiōes corporales ꝓsequā
tur ⁊ existimēt eas maxime eligibiles. dū tamē
tales delectationes nō sint nociue. Si. n. sunt
nociue tunc sunt praue ⁊ vituperabiles. ut pꝫ
de delectatione superflua. que est circa cibum
⁊ potum ⁊ venerea (Etenim multis) ⁊ q̄z in hac
rōne ẜa supponit ꝙ oēs hoīes indigent aliq̄ de-
lectatione. ⁊ q̄z hoc nō est ma͛: pbať per rōnē
. s. ꝙ oēs hoīes indigent q̄nꝫ aliqua delectatiōe
corporali. ⁊ hec est ꝯ͛ 39 hu͛ libri. hec ꝯ͛ pbatur
p̄ i generali. 2͛ q̄n͛ ad aliquos hoīes. s. iuuenes
melancolicos. pbatur igiť p̄ sic. Oēs quibus
q̄nꝫ adueniunt tristitie corporales indigēt q̄nꝫ
aliqua delectatione corporali: sed oib͛ hoīb͛
adueniūt q̄nꝫ tristitie corporales. igiť oēs ho-
mines indigēt q̄nꝫ delectatione corporali. ma-
ior pꝫ. q̄m delectatio corporalis est medicina
tristitie corporalis: sed ois hñs tristitiā corpo
ralē indiget medicina expulsiua tristitie. ⁊ mi
nor declarať sic: oib͛ hoīb͛ pp naturales mot͛
⁊ opatiōes adueniunt tristitie q̄nꝫ. Nā omnes
hoīes q̄n vigilāt laborāt. q̄z q̄n vigilāt sentiūt.
⁊ sentire sp est cū labore. ut naturales sermōes
testanť qui dicūt ꝙ audire ⁊ videre igerūt tri-
stitiā ⁊ laborē q̄z. n. labor sp ē cū tristitia. iō q̄n-
cunq̄z animal laborat habꝫ aliq̄z tristitiā. ⁊ q̄n-
cūq̄z aīal sentit tūc laborat. qđ pꝫ. nā q̄z sentire
nō est sine labore iō oē aīal q̄nꝫ indiget qete sō-
ni. ut dicit phs in li͛ de somno ⁊ vigilia. vigilia
. n. est labor sensuū sicut somn͛ est qes sēsuū. et si
dicať ꝙ nō sp in vigilia pcipim͛ tristitiā nec la-
borē corpalē. igr̄ vigilia nō est sp cū labore ⁊ tri
stitia. Illđ soluit phs. d. ꝙ lō nō pcipim͛ hu͛ tristi
tiā naturalē ex pte organoꝝ corpaliū. q̄z ꝯsue-
ti sum͛ ea cōtinue pati ut aiunt naturales.

Notā͛ ē h. ꝙ ois hō i sentiēdo laborat q̄ntū-
cūq̄z illud sentire sit sibi delectabile: c͛ rō nā ũm
ē ꝙ n͛ sentiēs pōt continue sentire q̄ntūcūq̄z il-
lud sentire sit ei delectabile siue continue sen-
tiat idē sēsibile delectabile sēsul. siue diuersa sē
sitiua. Ita. n. diu pt hō sentire sēsibile q̄ntūcūq̄z
sit delectabile ꝙ tandē optebit eū dormire ⁊
qescere a sentiēdo. sꝫ qes nō est nccia nisi pp la-
borē pcedētē. ⁊ h ē signū ꝙ oē aīal vigilās aut
sentiēs ē in labore. et si dicoť ꝙ i sentiēdo sēsibi
le delectabile hō delectať ẜꝫ sēm. ḡ nō tristať in
sentiēdo tale sēsibile. Dōꝫ ꝙ ẜ corp͛ ⁊ ẜ organū
corpale laborat ⁊ tristať. sēs. n. aīalis vigilātis
⁊ organū sēs est in labore. rōe tñ cognitōis sē-
tiue hꝫ delectatiōꝫ aliūde. vñ sil' hꝫ delectatiōꝫ
aliq̄lē ⁊ tristitiā sēsibilē rōe diuersoꝝ. (Sile
āt) oñdit eādē cōclusiōeꝫ in spāli q̄n͛ ad aliq̄s
hoīes. Iuuenes. n. indigēt delectatiōe. nā i iu-
uenib͛ pp augmētū sunt multe motōes sēsuū
⁊ huōꝝ: sic ēt accit in vinolētis. ⁊ hi͛ motiōes
nō sūt sine labore: ⁊ pp hu͛ laborē iuuent͛ maxie
q̄rit delectatiōꝫ (Melācolici āt) melācolici ēt
indigēt delectatiōe q̄z sunt naturalē tristes. iō
sp indigēt medicia ꝯ tristitias. corp͛. n. melāco
lici ē morsū ⁊ corrosū pp siccitatē ꝯplexiōis. iō
melācolici hñt vehemētē appetitū delectatōis
p quā hu͛ tristitia repellať: delecta͛. n. si sit ve-
hemēs expellit tristitiā q̄ ē sibi ꝯria. ⁊ ēt expel-
lit tristitiā ꝯtingētē. h est tristitiā nō ꝯriā. sꝫ ali-
enā. vbi grā. delecta͛ ē vehemēs vni͛ sēs nō so͛
expellit tristitiā illi͛ sēs: sꝫ ēt tristitiā alterius
sēs: ut delecta͛ vehemēs tact͛ expellit tristitiā
olphat͛ ⁊ visus. ⁊ sic ē de aliis sēsib͛: ⁊ rō ħ͛ esse
q̄z delectatio vni͛ sēs: ẜ g͛ ꝯriať oib͛ tristitiis
illi͛ sēsus ẜ g͛. lꝫ nō ẜ spēm. ⁊ q̄z melācolici vehe
mēter appetūt delectatiōes. iō plerūq̄z fiunt i-
tēperati ⁊ praui. Notāda sunt h vba Eustra-
tii de melācolicis q dicit duo h pri͛ ē: ꝙ melā
colici hñt collerā callidissimā exurētē vehem-
ter ꝯsumētē in vētre cibaria. ⁊ ut nō vētre eua-
cuatio cōburat oīa interiora collera nigra pp
nō hre alteꝝ quid cōsumere. pp h indiget semp
melācolic͛ medicari. i. replere cibarijs ventreꝫ
e͛. 2. n. corp͛ melācolicoꝝ sp est morsū. i. tristi-
ficatū ⁊ exustū pp cōplexiōꝫ. cōplexio. n. ipoꝝ
est calida. ⁊ sp sunt in appetitu vehemēti. ⁊ ap-
petūt i p totū diē comedere ⁊ bibere multum.

Sciendū. ꝙ Eustrati͛ h p melācolicos intel-
ligit hñtes ꝯplexiōꝫ calidā ⁊ siccā. ⁊ tales vo-
cam͛ nos colericos. ⁊ ẜ hu͛ p melācolicos ītelli
gūt tā phs ꝙ̄ Eustrati͛ collericos ẜ expōꝫ Eu-
stratij. 2͛ ē notā͛. ꝙ Eustrati͛ istā lr̄aꝫ dele-
ctatio si sit fortis expellit tristitiā ⁊ q̄ ē ꝯria ⁊ q̄
cōtingēs exponit sic. delectatio si sit fortis h ē
supabūdās expellit tristitiā q̄ ē ꝯria. i. que est
supabūdans ⁊ ꝯtingentē. i. q̄ntūcūq̄z. i. supabū
dantē ⁊ non superabundantem.

Que autez sine tristitia nõ habẽt superabũdantiã. he aũt que natura delectabiliũ ꝛ nõ ꝟm accidens. dico aũt ꝟm accidens delectabilia medicantia: qm̃. n. accidit medicatũ esse sustinẽte sano operante aliquid pp hoc delectabile videtur esse. Natura ãt delectabilia que faciũt actũ talis alicui⁹ nature nõ semper aũt nullũ delectabile idẽ. pp ñ simplicẽ esse nostrã naturã. sed eẽ aliquid ꝛ alteꝝ ꝟm ꝙ corruptibilia: qr̃ siquidẽ alteꝝ agat. hoc alteri nature preter naturã. cũ aũt appropiet: nꝫ triste videtur nꝫ delectabile qđ operatũ est. Quare si h⁹ natura simplex sit. semper eadem actio delectabilissima erit. pp qđ deus semper vna ꝛ simplici gaudet delectatione. nõ. n. solũ motus est operatio. sed ẽt imobilitatis: ꝛ delectatio magis in quiete est q̃ꝫ in motu. Trãsmutatio aũt oĩum dulcissimũ ꝟm poetaꝫ propter malitiã quandã. Queadmodũ enim nõ facile transmutabilis qui malus ꝛ natura aũt que indiget transmutatione. ñ ei simplex nꝫ epyicheis. de continẽtia quidẽ igitur ꝛ incontinẽtia ꝛ delectatione ꝛ tristitia dictũ est. ꝛ quid vnũquodq̧ ꝛ qualiter hee quidẽ ipsoꝝ bonũ est. hec autem mala. Jam ãt ꝛ de amicitia dicemus.

Hec est. 3. pars principalis h⁹ capituli. in qua pħs determinat veritatẽ dubitationis querentis. que delectationes sunt meliores ꝛ eligibiliores. vt⁊ corporales vel intellectuales. ꝛ continet duas particulas. In prima declarat ꝙ intellectuales delectationes sunt meliores q̃ꝫ delectationes corporales. In ꝯa ibi. Nõ semper aũt assignat causas duoꝝ que accidunt circa delectationes humanas. In prima igitur particula declarat ꝙ delectationes intellectuales sunt meliores q̃ꝫ delectationes corporales. ꝛ hec est ꝯ. 40. h⁹ libri. que probatur sic. delectationes que sunt sine tristitia sunt meliores q̃ꝫ ille que sunt cũ tristitia: sed delectatões intellectuales sunt sine tristitia ꝛ delectatões corporales sunt cũ tristitia. igr̃ ꝛc. maiorẽ pbat pħs sic. delectationes q̃ ñ hñt supabũdãtiaꝫ. s. vituperabilem sunt meliores q̃ꝫ ille delectationes que habẽt superabundantiã vituperabilẽ: sed delectationes que sunt cuꝫ tristitia hñt superabundantiã vituperabilẽ ex qua possunt reddi vitiose: ut est ma⁹ de delectationibus: q̃ sunt circa nutritiua ut circa cibũ ꝛ potũ que sꝫ cum tristitia. ut visum est supra ꝛ delectatiões que sunt sine tristitia cuiusmodi sunt delectationes intellectuales nõ hñt superabundantiã vitupabilẽ. delecta⁊ ei q̃ est in speculatõe veritatis nõ habet superabundantiã vituperabilem. qr quãto aliquis plus delectatur in contẽplatione veritatis. tanto est melior ꝛ laudabilior. ꝛ dicit philosophus ꝙ hi⁹ delectationes que sunt sine tristitia sunt circa ea que sunt delectabilia ꟊ naturã ꝛ nõ ꟊm accidens. ꝛ expositor intelligit diuersa per hec duo. Scdm accidens ꝛ ꟊm naturã. ꝛ dicit ꝙ delectabilia ꟊm accidens sꝫ que delectant inquãtum sunt medicatiua. ut cib⁹ ꝛ potus nõ sunt delectabilia nisi inquãtuꝫ sunt medicatiua expellentia tristitiaꝫ que est ab esurie ꝛ siti. ꝛ ideo non sunt semper delectabilia. sꝫ so⁊ indigentibus ꝛ propter hoc sunt per accñs delectabilia. qr solũ ut medicatiua. sustinente sano operante aliquid hoc est: tunc sunt medicine. quãdo sustinẽte sano ꝛc. i. nutritiua potentia compante aliquid sana existente. nihil enim sana sit nutritiua nõ vtiq̧ poterit aial comedere vel bibere aut operari aliquid. deinde exponit quid est delectabile ꟊm naturã: ꝛ dicit ꝙ q̃ faciunt actũ seu operationẽ talis nature. s. intellectualis: ut operationes speculatiui habitus ꝛ virtutũ operationes sunt naturaliter ꝛ principaliter delectabilia. Notãda sunt hic duo ꟊm expositũ. primũ est delectatio exemplaris istius. s. ꝙ delectationes corporales sunt cum tristitia ꝛ delectationes intellectuales nõ sunt cũ tristitia. dicit eni sic. corporales delectatões sunt cũ tristitia ꝛ concupiscẽtia fiunt. si quis. n. esurit tristatur pri⁹ ꝛ concupiscit comedere: ꝛ sic fit delectatio ipsi ex repleri ventrem cibarys. delectatio aũt que est ex intelligere: sine tristitia est adueniens. nõ. n. tristatur pri⁹ speculando. deinde delectatur. 2⁹ est notandũ illõ qđ dicit super hanc lr̃am (Sustinente sano) ꝙ phs dicit hoc. qr oĩbus sẽsibus aialis deficientibus ꝛ sola potentia nutritiua reliquatur. viuit animal nutritũ solũ q̃uis nullo sensu sentiat ꝛ si debet corrũpi aial. omnes quidẽ potentie aie perduntur pri⁹ alteratiua sẽsitiua segregatiua sola ãt nutritiua relicta vltima perditur ꝛ ipa hec enstratius. (Non semper aũt) hec est ꝯa particula in qua pħs ponit causas duoꝝ accidentiũ circa delectationes humanas. primũ est ꝙ nihil idẽ specie est semper delectabile homini. ꝛ hi⁹ rõ est. qr natura nr̃a nõ est simplex sed composita ex diuersis ut ex corpore ꟊm ꝙ homo corporalis est ꝛ ex anima. ꝛ non eodem delectabili gaudet anima ꝛ corpus. sed alio delectabili gaudet aĩa ꝛ alio corpus. ꝛ si homo agat aliquam actionem secundum animã. illa est naturalis homini secundũ aĩam. ꝛ est ꝑter naturã hoĩs ratione corporis (cũ aũt equet) ita ꝙ quibus delectatur aĩa his delectatur corpus. ꝛ ecõuerso tunc qđ est operatũ ab anima: neq̧ erit triste corpori. neq̧ delectabile. s. ꟊm ꝙ corpus. Sed dubitatur: qr primo de aĩa dicit pħs. ꝙ aĩa nõ delectatur nec tristatur. dicere enim aĩam gaudere vel tristari: simile est ꝛ dicere aĩam texere vel edificare. sed totius cõpositi ita gaudere ꝛ tristari sunt totius cõpositi. ꝛ per ꝯñs nec aĩa gaudet nec tristatur. cuius oppositũ videtur pħs hic dice. Dicendũ ꝙ aĩa

nõ gaudet. sed totũ cõpositũ tñ in aliquo gaudet ⁊ delectatur ratione aie: ⁊ idem compositũ dlectatur in alio ratione corporis. ⁊ hoc intelligit phs hic. Intelligendũ est hic ꝙ sicut homo nõ eodẽ gaudet semper. qꝛ est cõpositus ex diuersis naturis. ita nec gaudet semper eodez sed alio ⁊ alio propter diuersitatẽ accñtium. sibi inuicẽ succedentiũ in hoie. Nam hõ aliqñ gaudet qñ esurit. ⁊ aliqñ ẽ saturat⁹. qñ. n. ẽ saturat⁹ nec gaudet nec tristatur de cibis de quib⁹ gaudebat quãdo esuriebat. (Quia aũt) concludit qdãdam correlariũ ex iã dictis. qꝛ. n. ratione cõpositionis ex diuersis rebus accidit homini ꝙ nõ semper eodẽ delectatur concludit ꝙ natura simplex semper eodẽ gaudet. nature eniz simplici semper est eadẽ actio delectabilissima ⁊ ideo deus semper vna ⁊ simplici delectatiõe gaudet. ⁊ potest hic poni ꝯ. 41. s. ꝙ natura oio simplex: semper gaudet eadẽ simplici delectatiõe. que probatur sic. diuersitas delectationũ est propter diuersitatẽ naturaꝝ illius qd delectatur. igitur vbi est vna natura oio simplex: q̃ delectatur: ibi erit vna delectatio simplex. Natura igitur oio simplex semper gaudet eadem delectatiõe simplici Eustratius. delectatio ipi deo est ad ipm verti ⁊ ipsum intelligere. (Nõ enĩ solũ motus) remouet dubiũ tale. deus est imobilis ⁊ delectatio est motus vel in motu. qꝛ delectatio est operatio: ⁊ operatio est mot⁹. igr si deus delectatur: deus mouetur. Istud soluitur per hoc ꝙ delectatio nõ est ipsius mot⁹ so⁹ sꝫ imobilitatis. ⁊ delecta° magl ẽ i qete q̃ĩ motu delecta° q̃ ẽ i motu ẽ ĩpfecta ⁊ dlecta° q̃ ẽ i qete ẽ pfecta. quãdo. n. inte⁹ mouetur ad intelligendũ nõ delectatur: sed quãdo actu intelligit qd intelligere intẽdebat. tunc est in quiete ⁊ tunc delectatur. (Transmutatio autez oium) assignat causam secũdi actñtis circa delectatiões humanas: ⁊ est ꝙ fm dictũ cuiusdã poete trãsmutatio maxime est delectabilis hoibus. cui⁹ causam assignat phus. d. hoc esse pp quandam malitiã. i. propter quẽdaz defectũ nature. que nõ semper potest in eadẽ dispositione consistere. sicut enim malo homini delectabile est trãscendere ab hoc in illud. sic ⁊ natura imperfecta propter sui imperfectionẽ delectaẽ in trãsmutatione ab vno in aliud. vnde hõ pp imperfectionẽ quã habet in hoc ꝙ est capax multaꝝ perfectionũ quas nõ habet: nõ habet mentem fixam in vno: sed delectantur in transmutatõe ab vno in aliud. deinde epylogat: ⁊ pꝫ: ⁊ in hoc finitur expositio septimi ethicorum.

Incipiunt propositiones notabiles.

Irca mores fugiendoꝝ. tres sunt spẽs. malitia ⁊ incontinẽtia ⁊ bestialitas.

Cõtraria duobus maifesta. hec quidẽ est virtus: hoc aũt ẽ continẽtiam vocamus.

Ad bestialitatẽ maxime congruit dr̃e sup nos virtutẽ heroycam quandam ⁊ diuinam.

Si soluanẽ difficilia ⁊ assumanẽ pbabilia ostẽsum vtiqꝫ est sufficienter.

Continẽs est in eo ꝙ est hr̃e concupiscẽtias fortes ⁊ prauas.

Intẽperatus sanabilior videtur incontinente ppter suaderi.

Incontinẽs videtur re⁹ puerbio i quo canim⁹ qñ aqua suffocat quidẽ: oꝫ adhuc bibere.

Solutio dubitationis inuẽtio est veritatis.

Non enim circa omnia est incontinẽs: sed circa que intemperatus.

Dr̃nt aũt incõtinẽs ⁊ intemperat⁹ in sic se hr̃e

Intẽperatus eligẽs est ⁊ existimans oportere pñs delectabile prosequi. hic aũt. s. incõtinẽs nõ estimat quidẽ. prosequitur autem.

Quidã opinatiñ nõ dubitant: sed estimant certe scire.

Quidã enim credunt nihil minus quibus opinãtur q̃ alteri quibus sciunt: manifestat autẽ hoc eraclitus.

Dupliciter dicimus scire ⁊ enĩ hñs nõ vtẽs scientia: ⁊ vtens dicitur scire.

Hñtẽ ⁊ speculantẽ agere que nõ oꝫ videẽ durũ sed non si nõ speculans.

Adhuc duo modi ppõnum sunt hñtez vtrasqꝫ ⁊ vtẽte vli. sed nõ ea que fm partẽ. nihil phibꝫ operari que pter scientiam.

Dr̃t autem vle. hoc quidem enim in seipso. hoc autem in re est.

In habere quidẽ sciam ⁊ nõ vti. dr̃ntem videmus habitũ. puta dormientẽ ⁊ vinolẽtũ. ⁊ sic disponuntur in passionibus existentes.

Ire ⁊ concupie venereoꝝ. ⁊ quedã taliũ. manifeste cor⁹ trãsmutãt: qbusdã ãt ⁊ insanias faciũt

Dr̃e sermones eos qꝛ scientia nullũ signũ eius qd est operari secundum scientiam.

Quẽadmodũ simulantes. sic excitandũ dr̃e et incontinentes.

Una opinione existente vniuersali ⁊ altera de singularibus cũ vna fiat ex ipsis nccium conclusũ. nisi qnĩd oꝫ dr̃e aiaz nec i speculatiuis.

In sciuis operari cõfestim non prohibitum.

Qualr̃ aũt soluiẽ ignorãtia eadẽ rõ que de violento ⁊ dormiente.

Facientiũ delectationẽ quedã sunt nccia. ut cibus ⁊ potus ⁊ venerea quedã ñ nccia eligibilia ẽ seipsa: ut victoria honor ⁊ diuitie ⁊c̃.

Incõtinẽtia vituperaẽ nõ ut pccm̃ so⁹ sꝫ ut malitia quedã vel simpl̃r exñs vel ẽ q̃dã partẽ.

Hoꝝ aũt. i. preter rõz psequentiũ supabũdantiã ẽ se eligibiliũ. ut honoris victorie. nall⁹ vituperaẽ tanq̃ malus simpl̃r vel fm partem.

Circa idẽ intẽperatũ ⁊ incontinẽtẽ. qui operaẽ turpe pp cõcupiscere turpe. quid. n. faceret intẽperatus: si adesset concupia iuuenilis.

Delectationum quedaz sunt natura eligibilia ut honor victoria quedã ꝯria hoꝝ. ut q̃ ꝯnãz

⁊ q̄dā itermedia: ut comedere ⁊ vestē idaere.
Ad oīa talia. s. fm se eligibilia ⁊ intermedia nō in pati ⁊ cōcupiscere ⁊ amare sed in aliqualiter superabundare.
Circa fz se eligibilia nulla malitia est. ipsoz tñ superabūdantie prave sunt ⁊ fugiende.
Incontinēs aūt nō soꝰ fugiēdū s sed etiaz vituperabilis est.
Circa fm se eligibilia nō est incōtinētia simplr̄ sed cū appōe: sicut in alys dt malū medicum ⁊ malū hypocrita quem simpliciter non dicimus malum.
Quedā sunt delectabilia natura ⁊ horum h quidem simplr̄. h aūt sunt fm genera aīaliū ⁊ hominū. h aūt non sunt. sed h pp passiones vel ꝯsuetudīes. hic aūt pp̄ter pravitosas naturas.
Mulieres nō dicūtur incōtinētes qm̄ nō ducunt: sed ducuntur.
Malitie superabūdantes pp egritudines ⁊ cōsuetudines sunt extra termios malitie quēadmodum bestialitas.
Oīs superabundāsmalitia ⁊ insipia ⁊ timiditas ⁊ intēperantia ⁊ crudelitas: he quidē bestiales. he aūt egritudinales sunt.
Quēadmodū malitia que dicit̄ simplr̄ est malitia fm hoiem. que aūt fm appōnem: qm̄ bestialis vel egritudinalis: ⁊ illa est simplr̄. aut nō fm eūdem modū. videlz incōtinētia simpliciter que est fm humanam intēperātiam.
Minus aūt est incontinētia turpis q̄ȝ ire q̄ȝ concupiscentiarum.
Ira videt̄ fm quid audire rōez. ⁊ ēt obaudire. quēadmodū veloces ministroȝ. puta añ audire oē dictū excurrunt: deinde peccant.
Ira naturalius insurgit ⁊ difficl̄tas hic concupiscentys que sunt superabundantie ⁊ nō necessarys. exꝰ de filio qui patrem percussit.
Iniustiores cōcupiscētie q̄ȝ ire ⁊ magis insidiantes iracūdus nō insidiator. nz ira sed manifestatrix cōcupia aut insidiatrix.
Quē admodū aiunt venerē insidiatricē. ⁊ Homerus ait dolose cyprigene ⁊ variā corrigiaz deceptio que futura est inteꝰspisse sapientis.
Oīs qui ira operat̄ tristatus facit cōcupiscens iniurias cū delectatione ñ. n. in ira iniuria.
Minꝰ aūt bestialitas malitia q̄ȝ humana. terribilis autem.
Innocētior est pravitas sp que nō hñtis principiū intellectus aut principium.
Decies milies plura mala faciet hō q̄ȝ bestia.
Hic plurīū sunt medietates. ⁊ si inclināt magis ad deteriores. i. inter continētem ⁊ incontinētem est aliquis medius. qui vincit concupiscētiis a quibus incōtinēs vincitur. ⁊ vincitur a cōcupiscētys a quibus contiēs s vicitur. ⁊ sic est de molli. ⁊ perseveratio respcu tristitiaȝ ⁊ isti inclinant ad deteriores q̄ȝ continens ⁊ perseverativus.

Prosequens superabūdantias delectationuz vel fm superabūdantias pp electiōz ⁊ pp̄ter iras. ⁊ nihil alteȝ advenies intēperatꝰ nec eiā eni ñ hunc esse penitentē. q̄ insanabilis.
Non eligentiuz aūt. h quidē ducitur pp delectatiōez. h āt pp fugere tristitiā q̄ a cōcupis
Opponit̄ aūt molli ꝑseverativꝰ. ꝑseverare qō est in eo qō est detinere. continentia aūt in eo qō est superare.
Continētia eligibilior est perseverantia.
Delitia quedā molities est. que trahit vestimētum ut nō laboret eā que est allevare tristitiam ⁊ imitans laborantē nō estimatur miser eē misero similis existens.
Qui a fortibus ⁊ superexcellentibus delectationibus vincitur vel tristitys nō admirabile: sed condonabilis si cōtra tendens.
Si quis ad suas multi pñt abstinere ab his vicitur ⁊ nō potest contra tendere non propter naturam generis vel pp egritudinē mallities
Lusivus videtur intēperatus esse. est aūt mollis: lusus eni remissio est siquidē igitur quies ad hanc aūt soperabundantiā lusivus.
Incontinētie aūt. hec quidez irrefrenatio. hec autem debilitas.
Debiles qui consiliantes nō imanent quibus consiliati sunt propter passionē. hi autē propter nō consiliari ducuntur a passione.
Quidā. n. quēadmodoz pretitillati: nz pretitillantur. sic ⁊ presentientes ⁊ prescientes ⁊ proscíscitantes seipsos nō vincuntur a passione: nz si delectabilis sit: neq̄ȝ si tristis.
Intēperatus est non penitivus. incontinēs āt penitivus omnis.
Hic quidē. i. intēperatus insanabilis. h autem. s. incontinens sanabilis.
Intēperantia assimilatur egritudini. continētie puta idropisi ⁊ thysi incontinētia egritudini. non continentie epylēsie.
Itē malitia. i. intēperantia latet. incontinētia non latet.
Similis est incontinens velociter inebriato et a pauco vino.
Incontinētes nō sunt intēperati. sed similes fm actiones quēadmodū de modeki ⁊ in millesicis millesy. stulti enim non sunt. operant̄ aūt qualia quidem stulti.
Incontinētes. iniusti quidem non sunt iniusta autem faciunt.
Virtus ⁊ malitia principiū. h quidem salvat. h autem corrumpit.
In actionibus aūt: qō cuius gratia principiuz quēadmoduz in mathematicis suppositiōes. neq̄ȝ utriq̄ȝ illic: ratio edoctiva principiorum: nz h: sed virtus naturalis vel assuefactiva eꝰ qō est recte opinari circa principium.
Incontinens melior est intemperatio ⁊ nz pravus simpliciter. salvatur. n. optimū prinꝰ.

Continēs ſm accidens imanet opinioni quali cũqꝫ ſm ſe aũt rōi vere ⁊ electioni rc̄e ⁊ incontinēs econtratio ſm ſe imanet opinioni falſe. per accidens aũt vere.

Quidā āt vituperabilr̄ imanēt ſuis opionibus ut iſchirognomones.i.pertinaces de difficili perſuaſibiles qui ſimile quidē aliquid habēt continenti quale prodigus liberali.

Iſti ſunt idogromōes.i.idiſciplinati ⁊ agiſtes. hi quidē idogromones propter delectationē ⁊ triſtitiā.gaudent.n.vincentes ſi nō trāſuadeantur ⁊ triſtantur ſi infirma que ipoꝝ ſuit quēadmodū ſnīe.quare magis incontinēti aſſimilantur ꝙ̄ continenti.

Quidā laudabilr̄ diſcedunt a ſuis opinionibꝰ nō pp incōtinētiā ꝗ̄uis propter delectatiōꝫ non imanent:ſed boni.

Non.n.oīs qui pp delectationē aliquid operatur eſt intēperatus ſiue prauus ſiue incontinens medius continens.

Oportet aũt ſiquid cōtinentia ſtudioſuꝫ vtroſqꝫ ꝯrios hitus prauos eſſe.

Nō in ſcire ſoꝰ prudens ſed in eo ꝙ practicus incontinēs aut nō practicus.

Incontinēs nō eſt malus.electio.n. incontinētis epyiches.quare ſemimalus incontinens ⁊ non iniuſtus.

Incontinēs aſſimilatur ciuitati cui calculant̄ oīa nec̄ia ⁊ leges hꝫ ſtudioſas.vtr̄ āt nullis.

Intēperatꝰ aſſimilat̄ ciuitati malas leges habenti ⁊ eis vtēti.

Incontinēs irrefrenatꝰ ſanabilioꝛ eſt ꝙ̄ incontinēs debilis.

Propter cōſuetudinē incontinētes ſanabiliores ꝙ̄ incontinētes per naturam.

Facilius eſt trāſmutare ꝯſuetudinē ꝙ̄ naturā.

Delectatio eſt ſinis ad quē reſpiciētes vnūqdqꝫ h quidē malum.hoc aũt boꝰ ſimplr̄ dicīꝰ.

Uirtutē ⁊ malitiā moralē circa delectationes ⁊ triſtitias poſuimus.

In delectatione venereoꝝ nullū poſſet intelligere aliquid in ipſa.

Bonū dr̄ dupl̄r.h quidē ſimplr̄.h aũt alicui ⁊ eadē eſt diſtinctio nature habitus motionis generationis ⁊ delectationis.

Bonoꝝ h operatio:h aũt virtus.

Operatiōes nature indigētis ꝯſtituētes naturā ⁊ habitum delectabiles ſunt ſm accidens ⁊ ſunt cum triſtitia.

Operationes nature cōſtitute nō indigentia: ſunt p ſe delectabiles ⁊ ſunt ſine triſtitia eius quod eſt ſpeculari.

Nō eodē delectabili gaudēt natura repleta et conſtituta.ſed conſtituta quidem ſimpliciter delectationibus repleta aut ⁊ cōtrarijs.

Delectatio nō eſt generatio in naturā ſēſibileꝫ ſed magis dicendum opinionem eius qui ſm naturam habitus nō impeditam.

Delectatio ꝓpria nō īpedit operationē ſed aliena ⁊ ꝓpria auget ut delectatio a ſpeculari et diſcere magis faciunt ſpeculari.

Qm̄ triſtitia malū ⁊ fugibile:nec̄ium eſt delectationem quodam bonum eſſe.

Optimū aũt eſſe delectationē aliquā nihil prohibet ⁊ ſi quedā delectatōes ſint praue.quēadmodū ſciētiam quādam optimā quibuſdā prauis exiſtentibus.

Forte aũt ⁊ nec̄ium ſi vniuſcuiuſqꝫ habitꝰ ſunt operationes nō impedite.⁊ operatō nō impedita eſt ipſa delectatio.

Oēs felicē delectatiōꝫ exiſtimāt vitā eē.⁊ implicat delectationē in felicitatē rationabiliter.

Necqꝫ eſt vna operatio perfecta impedita.felicitas aũt perfectorum eſt.

Felix indiget his que corporis bonis ⁊ his que exterius ⁊ fortuna ut nō impediant hec.

Felicitas nō eſt bona fortuna:ſed eſt terminus illius.ſ.bone fortune.

Proſequi oīa ⁊ hoīes ⁊ beſtias delectatiōꝫ. ſignū quoddā eius qđ ē aliqua.ſ optimū ipſuꝫ

Fama aũt nō omnino perditur ꝙ̄ populi multi famant.

Oīa natura habēt quoddam diuinum.

Delectatiōes que he ſole:ſunt maxime cognitee:⁊ aſſumpſerunt nois hereditatem.

Adhuc delectatiōes corꝑales vehemētes ſunt proſecute nō potētibus alijs gaudere.

Et ipſi ſibiipſis quādam ſitim iperāt.

Semꝑ.n.laborat aial quēadmodū naturales ſermones teſtātur videre ⁊ audire dñtes eſſe triſtitie:ſed iā aſſueti ſumus ut aiunt.

Itē delectabile iuuētus.

Itē melācolici ſm naturaꝫ indigēt ſemper medicina.⁊.n.corpus morſum cōſumitur pp cōplexiōꝫ ⁊ ſꝑ in appetitu vehemēti ſunt.

Expellit aũt delectatio triſtitiā: ⁊ que ꝯtraria ⁊ que cōtingens ſi ſit fortis.⁊ propter hoc intēperati ⁊ praui fiunt.ſ.melācolici.

Delectatiōes que ſunt cū triſtitia.nō hñt ſupabūdātiā heāt ꝗ nā delectationū ⁊ ſꝫ accñs

Delectabilia ſ accñs delectabilia medicatiua

Nō ſꝑ delectabile idē.propter nō ſimplicē eſſe naturam noſtram.

Si natura ſimplex ſit.ſemꝑ eadem actio delectabiliſſima erit.

Propter qđ deus ſemper vna ⁊ ſimplici gaudꝫ delectatione.

Delectatio magis ē in quiete ꝙ̄ in motu.

Trāſmutatio oīum delectabiliſſimū ſꝫ poetā propter malitiam quādam.

Quēadmodū.n.hō facile trāſmutabilis malꝰ ⁊ natura que indiget trāſmutatiōe.nō enim ſimplex necqꝫ epyiches.

Explicit 7ꝰ deo gratias.

In iſto igitur libro mouētur ⁊ ſoluuntur.32. queſtiones.Prima eſt.

Ad quē phz pertinet de amicitia speculari. soluitur ꝙ ad phm moralem capitulo p̊.
Utrum amicitia sit ratione cōitatis vel similitudinis mouetur capitulo p̊. ꝛ soluitur ca° 6. primi tractatus ꝙ ratione silitudinis p se.
Quid est primū obiectū amicitie. vtrū bonum vel apparens bonuz. soluitur ꝙ amabile: qḋ est apparens bonum capitulo z°.
Quid est amicitia. soluitur ꝙ est beniuolentia in contra passis volantes ca° z°.
Utrum sit tantum vna species amicitie vł plures: soluitur ꝙ tres sunt species amicitie eq̄les amabilibus ca° 3°.
Utraz species amicitie contineantur sub amicitia equaliter vel secundū prius ꝛ posterius soluitur ꝙ secundū prius ꝛ posterius. qꝛ amicitia propter virtutē est amicitia per se: ꝛ alie per accidens capitulo 3°.
Quomodo amicitie predicte sūt solubiles. soluitur ꝙ amicitia propter vtile ꝛ delectabile ḋ facili sunt solubiles. sed amicitia perfecta de difficili est solubilis ca° 3°.
Utrum cuiuslibet conditionis homines cōtingit esse amicos. soluitur ꝙ h̄ ē possibile i amicitia vtilis ꝛ delectabilis non in amicitia honesti nisi solos bonos ca° 4°.
Utrum amicitia sit habitus vel passio. soluit̄ ꝙ est habitus. ca° 5°.
Utrum locoꝝ distantia dissoluat amicitiā. soluitur ꝙ habitus amicitie non dissoluitur ꝑpter locoꝝ distantiā: sed operatio. ca. 5°.
Quis est propꝛijssimus actus amicitie. soluit̄ ꝙ conuiuere ca° 5°.
Qui sunt apti ad amicitiaz. ꝛ qui inepti. soluit̄ ꝙ senes ꝛ seueri sunt inepti ad amicitiā. iuuenes vero apti. ca° 6°.
Utrū secundū amicitiā perfectā contingit aliquē esse multis amicū. soluitur ꝙ non secundum amicitiā perfectā. sed secundū amicitiā vtilis ꝛ delectabilis contingit ca° 6°
Utrum sit eadē species amicitie superexcedētis ad superexcessum ꝛ econuerso. soluitur ꝙ non. ca° p̊.

Secundi tractatus qōes.

Utrum homo debet velle maxima bona amico suo. soluitur ꝙ ipso existente homine debz sibi velle maxima bona. ꝛ aliter non. ca° p̊.
Utrum melius sit amari q̄ȝ honorari. soluitur ꝙ amari sit melius. ca° z°.
Utrum amicitia magis consistat in amare vel amari. soluitur ꝙ in amare ca° z°.
Que est illa amicitia que maxime fit ex cōtrarijs. soluitur ꝙ amicitia propter vtile maxie fit ex contrarijs. ca° z°.
Utrum omnis amicitia consistat in cōicatōe. soluitur ꝙ omnis amicitia sic consistit i quadam cōicatione. ca° 3°.
Utrum amicitia diuersificetur ƀm diuersitatem cōmunicationū. soluitur ꝙ sic sicut ꝛ iustitia. capitulo 3°.
Quot sunt species cōicationis pollitice. soluit̄ ꝙ sunt tres. s. regnū aristocratia ꝛ timocratia ꝛ tot sunt earum trāsgressiones. ca° 4°.
Que istaꝝ amicitiaꝝ est maioꝛ. vtruz paterna vel regalis. sequitur ꝙ paterna ē maioꝛ. c° 5°.
Qualiter est amicitia ƀm pollitias corruptas soluitur ꝙ in tyrānide nihil vel parum est de amicitia. in democratia est multū de amicitia in oligratia est amicitia me° modo. ca° 5°.
Utrum patres vel matres magis diligant filios. soluitur ꝙ matres. ca° 6°.
Utrum amicitia inter virum ꝛ vxorez sit naturalis. soluitur. ca° 6°.
Qualiter amicitia coniugalis se habz ad alias amicitias. soluitur ꝙ includit alias amicitias. qꝛ est vel esse debet propter vtile delectabile ꝛ honestum. ca° 6°.

Questiones tertij tractatus.

In quibus amicitijs fiunt rationabiliter accusationes ꝛ qualiter. soluitur ꝙ maxime i amicitia propter vtile. ca° p̊.
Que est mensura retributionis faciende i amicitia propter vtile. soluitur ꝙ vtilitas recipientis beneficium est mensura. ca° p̊.
Que est mensura retributionis faciende i amicitia secundum virtutem. soluitur ꝙ electio conferentis. ca° p̊.
Cui in amicitijs superexcedentis ꝛ superexcessi est plus tribuendum. soluitur ꝙ superexcedenti plus est tribuendum de honore. ꝛ superexcesso seu indigenti plus de lucro. ca° z°.
Utrum filius possit abnegare patrem. soluit̄. ꝙ non. lz pater possit abnegare filium. ca° z°.

Incipit liber octau⁹ ethicorum.

Osthec autez de amicitia. sequitur vtiq̧ pertrāsire. Est. n. virtus quedā. vel cū virtute. adhuc maxime ncc̄iū in vita sine amicis enim nullus vtiq̧ eligeret viuere hn̄s reliqua bona oīa. ꝛ. n. ditantibus ꝛ principatus ꝛ potētatus possidentibus videtur maxime amicis op⁹ esse. Que. n. vtilitas talis bōe fortune ablato beneficio: qḋ fit maxime ꝛ laudabilissimū ad amicos: vel qualiter vtiq̧ seruabitur ꝛ saluabitur sine amicis. Quā enim maioꝛ tanto minus secura. In inopia ꝛ reliquis infortunijs solū existimant refugiū esse amicos. Et iuuenibus autē ad inspectabile ꝛ seniorib⁹ ad famulatum. ꝛ ad deficientiā actionis: propter debilitatē adiutorij. His quidē qui in sūmo ad bonas actiones: simulq̧ duo venientes eteni intelligere ꝛ agere potētiores. Nāq̧ in oē vr̄ ad id quod genuit genito non solū in hominibus sed in volatilibus: ꝛ plurimis aīaliū Et hijs qui vnius gentis ad īuicem: ꝛ maxime hominibus: vnde ꝛ philantropos laudamus

videbit autem vtiq̧ aliquis videtur autem ⁊ in erroribus vt familiare omnis homo homini ⁊ amicum. videtur autem ciuitates continere amicicia: ⁊ legis positores magis circa ipsaz studēt q̄ iusticiam. Concordie enim simile aliquid amicicie videtur esse: hanc autez maxime appetūt: ⁊ ꝯtentionez inimicaz existentez expellūt. Et amicis quidem existentibus nihil opus est iusticia. Iusti autez existentes idigēt amicicia. Et iustoꝝ quidem maxime amicabile esse videtur: nō solum autem necessarium ē sed ⁊ bonum: philosophos eniz laudamus philosophia q̧ videtur aliquid bonoꝝ esse: ⁊ quidam eosdez existimāt viros bonos esse ⁊ amicos

Iste liber octauus est de amicitia ⁊ de eius speciebus ⁊ continet tres tractatus. In p̄mo determinatur de amicitia personaꝝ equaliuz. In 2°. ibi (Altera aūt species) determinat de omicitia que ē inter personas inequales. In. 3°. tractatu ibi (Trinis itaq̧ existentibus) determinat de accusationib⁹ ⁊ querimonijs. que circa amicitias contingunt. Tractatus primus cōtinet 6. capitula. In p̄ ostēditur ad quē ph̄z pertinet ꝯsid̄rare de amicitia ⁊ que sunt circa ipsaz considerāda. In 2°. ibi (Forte aūt vtiq̧) declaratꝰ quid est amicitia inuestigādo eius diffinitiōz In. 3°. ca°. ibi (Dīnt aūt h̄ ab inuicē) determinat de speciebus amicitie inuestigādo numeꝝ specierū. In. 4°. ca°. ibi (Que aūt ꝓpter delectabile) ꝯpat ph̄s species amicitie ad inuicē fm conuenien̄tiā ⁊ dr̄iā. In. 5°. ca°. ibi (Quēadmodū āt i virtutibus) determinatur de amicitia per ꝯparationē ad actum eius ꝓprium. In. 6°. ca°. ibi (In senectis aūt ⁊ senibus) determinat de amicitiis p ꝯparationē ad eius subiecta que sunt ipsi⁹ amici

Ca⁹ pri⁹ continet duas partes principales. In prima declaratur ad quē ph̄m pertinet cōsiderare de amicitia. In s̄a ibi (Dubitatur āt de ipsa) ponuntur quedaz dubitationes circa amicitiā. Prima pars continet. 6. particulas f̄ numerū sex rationū per quas probat suū ꝓpositū. In prima igitur parte ph̄s ꝓponit intentionē. ⁊ ostendit q̧ ad moralē ph̄um pertinet de amicitia pertractare. ⁊ hec est ꝯ°. i. h⁹ libri. que probatur per. 6. rationes. p̄ sic. de oī specie virtutis moralis ⁊ ei nec̄cio annexis ad moralem ph̄z pertinet consid̄rare: sed amicitia est virtus moralis vel nec̄cio annexa virtuti morali. igit̄ ⁊c. maior est manifesta. minorē ponit in lr̄a. d. q̧ amicitia vel est virtus quedā vel cū virtute hoc est quoddā nec̄cio annexū virtuti tanq̄ effectus necessario ꝯns virtutē. virtus. n. moralis est causa vere amicitie ut dicunt expositores.

Notandū q̧ Eustratius exponit illud dc̄m ph̄i. amicitia vel est virtus vel est cum virtute. vnde ponēdo q̧ est virtus potest eē dupliciter. vel q̧ est virtus distincta ab oībus alijs virtutibus moralibus vel q̧ est contēta sub vna virtute morali. ut sub iusticia: ⁊ q̧ sit virtus distincta ab alijs ꝓbat dupliciter. tū q2 est habitus laudabilis circa actiones ⁊ passiones. tū q2 est medietas inter duo mala. s. inter adulationez ⁊ siluestritatē vel inter amicitiā furiosaz ⁊ habitū deficientē circa amare. ponendo q̧ nō sit virtus debet eē cū virtute. q2 inest proprie virtuoso. ⁊ so⁹ inest perfecte bonis. Notanduz etiā h̄ f̄z Eustratiū. q̧ amicitia videtur eē vna virtus moralis distincta ab alijs virtutib⁹ moralibus ut a fortitudine tēperantia ⁊c. tum q2 est habitus laudabilis circa passiones ⁊ actiones sicut ⁊ relique virtutes morales. Actiones eniz sunt amabiles ⁊ amare est quedā passio. ⁊ ita amicitia est circa actiones ⁊ passiones. ⁊ sic videtur esse virtus moralis. tuz q2 amicitia ē quedā medietas inter duo mala. ut patz. vno eniz modo videtur esse medietas inter adulationē ⁊ quādā dispositionē inominatā que potest vocari siluestritas que est dispositio hoīs: qui non est aptus natus ad delectationē ⁊ adulator est qui superabundanter vult eē delectabilis. Sed amicus me°. modo se habet ad delectationes. q2 quando oportet ⁊ quibus oportet ⁊ sic de alijs circunstantijs est delectabilis. et quādo non oportet vel quibus non oportz ⁊c. non est delectabilis. Alius aūt qui deficit circa delectabile est innoīatus. q2 tales sunt rari vocetur tam siluestris. Alio modo potest poni amicitia me⁹ inter duo mala. s. inter habitum quo superflue quis amat. ⁊ habituz quo quis deficit ab amare. verbi gratia. Aliquis inepte ⁊ furiose vtitur eo q̧ est amare. qualis dicebatꝰ qdā satyrus nomiatus. qui intantū amabat patrez q̧ viuere non volebat mortuo patre. ille eniz nimis superabundanter amauit. est āt ⁊ aliquis deficiens ⁊ totaliter īpassibilis circa amare. qui neq̧ potest neq̧ vult amare. Istis vijs videtur amicitia esse virtus cū sit mediū inter duo vitia. vitiosuz eniz est furiose amare ⁊ vitiosuz est nulluz posse amare. ideo virtuosuz videtur amare ut oportet ⁊ quos oportet. ⁊ quādo oportet: ⁊ sic de alijs circūstantijs. ⁊ ita amicitia que est propter bonuz virtutis p quā quis amat ut oportet ⁊ quos opz: ⁊ sic de alijs circunstantijs videtur esse virtus moralis. cuz sit me⁹ inter duo moraliter mala. Alio modo videtur amicitia esse cū virtute. q2 est propria virtuoso ⁊ so⁹ inest perfecte bonis. Sed si amicitia sit virtus du⁹ est. vt⁹ sit virtus distincta ab alijs virtutibus moralibus de quibus pri⁹ determinatū est. ⁊ dicit Eustratius q̧ contīgit ipsam amicitiā attribuere vni virtutuz predictarū. s. iusticie. Iustitia eniz est quedā equalitas distributiua. ⁊ amicitia amicis equalitatē tribuit. equales eniz necessariū est esse sic amicos quare particula quedā est iustitia. hec Eustratius. vnde Eustratius non determinat h̄. vt⁹

amicitia ſit virtus vel non. ⁊ poſito ꝙ ſit virtus non deteriat. vtꝛ ſit virtus ſpecialis diſtincta contra alias virtutes de quibus deteriatū eſt prius. vel ſit contenta ſub aliqua illarū. Mihi autē videtur ꝙ amicitia eſt quedā medietas laudabilis circa operationes ⁊ paſſiones ut circa actū amandi. Sicut enī ex frequenti agere fortia acquiritur virtus fortitudis. ita ex frequēter amare quos oportet ⁊ quando oportet. ⁊ ſic de alijs circūſtantijs acquiritur virtus ſiue habitus per quē faciliter ⁊ delectabiliter poteſt quis acquirere actū amandi ⁊ bene volendi ⁊ bene faciendi. vnde ſicut theologici ponūt ꝙ das amicitiaꝫ ſupernaturalē quā caritatē vocant eſſe virtutē theologicā. ita poteſt eſſe ⁊ eſt quedā amicitia naturalis. que habitus vł virtus poteſt dici. ut patet ex. 6º. huius. ⁊ etiā quedas eſt amicitia moralis que eſt virtus moral. de qua deteriatur in iſto ergo ⁊ in libro ſequenti. ⁊ poſito ꝙ amicitia ſit virtus moralis. credo ꝙ ſit virtus diſtincta ab omni alia virtute morali. connexa tamē cuꝫ qualibet virtute morali Nā quilibet virtuoſus amat amicitia que eſt propter bonū honeſtū ſuā propriā operationē. ⁊ amat operationes virtuoſas alioꝝ ⁊ in eiſdē delectatur: qđ non eſſet niſi quilibet virtuoſus haberet amicitiā moralē. Et etiā videtur non ſolum ꝙ eſt virtus moralis: ſed ꝙ eſt optima et excellentiſſima virtus inter oēs virtutes morales: ſicut caritas eſt excellentiſſima inter virtutes theologicas. Nā ſecundū ꝙ apparet per phūꝫ in iſto caº. parte prima. particula quinta. exiſtente amicitiā non eſt opus iuſtitia: ſed exiſtēte iuſtitia adhuc eſt opus amicitia. ⁊ ex hoc poteſt ſic argui. Illud quo habito non indigemus alio eſt nobilius ⁊ melius ꝗ illud quo habito indigemus alio. qꝛ illud eſt magis ſufficiens: ſed habita amicitia non eſt opus iuſtitia: ſed eōuerſo. igitur amicitia eſt melioꝛ ꝗ iuſtitia. Et confirmatur: qꝛ in omni etate ⁊ in omni fortuna indigemus amicitia. ut patet h p phūlosophꝫ. igitur videtur ꝙ amicitia ſit ſimpliciter melioꝛ ꝗ iuſtitia. ⁊ h loquendo de amicitia que cōprehendit taꝫ amare ꝗ amati. Amare enī ſolū non eſt ſimpliciter melius ꝗ iuſtū facere amati tamē vtilius eſt ꝗ plurimis ꝗ iuſtitias recipere. qꝛ multi ſunt ſecundū iuſtitiā digni ſuſpendio. Forſitā tamē iſta ratio de amicitia ⁊ iuſtitia ſolū concludit ꝙ amicitia ſit vtilioꝛ ꝗ iuſtitia. cū h tamē ſtat ꝙ iuſtitia ſit ſimpliciter melioꝛ ⁊ honeſtioꝛ iuxta dictū philoſophi 5º huius. Iuſtitia eſt preclariſſima virtutū. poteſt tamē probabiliter dici ꝙ iuſtitia non ſoluꝫ eſt honeſtioꝛ ꝗ amicitia: ſed etiaꝫ vtilioꝛ: quia iuſtitia eſt cōioꝛ ſe extendens ad oēs hoīes. Iudex enī iuſtus poteſt per habitū iuſtitie reddere vnicuiqꝫ qđ ſuuꝫ eſt. qđ oībus vel multis eſt vtile: ſed amicitia eſt ad vnuꝫ ſoluꝫ vel ad paucos. ⁊ magis vtile eſt oībus vel pluribus prodeſſe ꝗ vni tantuꝫ vel paucis. Dico tamē ꝙ ſi amicitia poſſet eſſe ille ita lata ⁊ cōis ſicut eſt iuſtitia. amicitia eſſet vtilioꝛ ꝗ iuſtitia ⁊ hoc intellexit philoſophus cū dixit: ꝙ exiſtē te amicitia nihil opus eſt iuſtitia. hoc eſt ſi eſſꝫ amicitia inter oēs hoīes: non eſſet opus iuſtitia. Sed añs eſt īpoſſibile ſuppoſita magna multitudine hoīuꝫ. vnde amicitia eſt vtilioꝛ paucis ut amicis ꝗ iuſtitia. ſed iuſtitia eſt vtilioꝛ pluribus ꝗ amicitia. ⁊ ideo iuſtitia eſt ſimpliciter vtilioꝛ. vel poſſet probabiliter dici ꝙ amicitia perfecta que eſt propter bonū honeſtuꝫ: includit oēs virtutes morales. nec ē poſſibile amicitiaꝫ non eſſe ſine iuſtitia. ⁊ ideo atiſ. deteriat de amicitia ſeperatiꝫ. qꝛ includit omneꝫ virtutē moralē. ⁊ ſuper oēꝫ virtutē moraleꝫ aliquid addit. ⁊ loquitur h de amicitia acquiſita. Eſt autē amicitia triplex. ſ. naturalis ut parentuꝫ ad prolē. ⁊ ē amicitia moralis acquiſita ex operibus. ⁊ amicitia ſupernaturalis a deo infuſa. Iſta tamē non determino: ſed relinquo iudicio profundius ſpeculantis. de iſto autē magis apparebit poſterius. (Adhuc maxime neceſſariū) hec eſt ſecunda particula prime partis. in qua ponitur ratio ſecūda. que talis eſt. Moralis philoſophus habet conſiderare de oībus laudabilibus que ſunt neceſſaria ad vitaꝫ humanā. ſed amicitia eſt quoddaꝫ laudabile neceſſariū ad vitā humanā. igitur ⁊c̄. Maioꝛ patet. qꝛ moralis philoſophus tractat de his que pertinent ad bene viuere. ⁊ minoꝛ declaratur per hoc ꝙ amici ſunt neceſſarij homini in oī fortuna ⁊ in omni etate. Sunt enim neceſſarij diuitibus in opibus iuuenibus ſenibus ⁊ adoleſcentibus. exiſtentibus enīꝫ in bona fortuna ſicut diuitibus ⁊ principatus ⁊ poteſtates poſſidentibus ſunt amici neceſſarij. qđ pꝫ ex duobus. primo propter vſuꝫ huiuſmodi bonoꝝ fortune. nulla enīꝫ eſt vtilitas bonoꝝ fortune ſi ex ipſis nulli bene fiat. ſi enīꝫ nullus recipiat beneficiuꝫ ex bonis fortune: ut ex diuitijs nulla erit vtilitas huiuſmodi bonoꝝ. tunc aūt ⁊ maxime ⁊ laudabiliſſime fit beneficiū ad amicos igitur diuitibus neceſſarij ſunt amici quibus benefaciant. 2º. patet. ꝙ diuitibus amici ſunt neceſſarij propter conſeruationē diuitiarū. et huiuſmodi bonoꝝ fortune que non poſſunt bene conſeruari ſine amicis. quoniā bona fortūa quanto eſt maioꝛ tanto eſt minus ſecura ⁊ plures inſidiatores habet. In inopia etiā exiſtentibus ⁊ alijs infortunijs ſunt amici neceſſarij ad releuanduꝫ indigentiaꝫ. in inopia enīꝫ exiſtentes exiſtimant amicos eis neceſſarios ⁊ refugiū ſingulare. ⁊ ſic apparet ꝙ in omni fortuna amici ſunt neceſſarij. (Et iuuenibus) In omni etiā etate ſunt amici neceſſarij iuuenibꝰ enim ſunt amici neceſſarij: ut cohibeantur a

peccato. sunt eniʒ secundū seipsos proni ad cō-
cupiscētias delectationū a qbus est abstinendū
ideo sunt eis amici necessarij dirigentes. eustra-
tius dicit ꝙ illud magis probat ꝙ amicitia est
quoddā bonū ꝙ̄ ꝙ est necessariū. Senioribus
aūt sunt amici necessarij ad famulatū propter
defectus corporales. q2 in actionibus suis de-
ficiunt propter debilitatē. His etiā qui sunt in
adolescētia hoc est in perfecta etate sunt amici
necessarij ad bonas actiones exequendas. duo
eniʒ simul venientes intelligere ꝛ agere potē-
tiores ꝛ illud dictuʒ dicit eustratius. duo simul
venientes ꝛc. sumptū est ab homero. Homer⁹
eniʒ dicit illud esse dictū ex persona vlyssis. qñ
quesiuit diomedē. ut cuʒ illo collaboraret ad
explorandū troianoꝝ exercitus. Notandū
ſm eustratiū. ꝙ cū phūs dicit amicitiā esse ne-
cessariā. non accipit necessariū pro illo ſīñ quo
non est possibile viuere: sed accipitur necessari-
um pro illo sine quo nullus eligeret viuere eo-
rum que ſm naturā. nullus eniʒ sine ipsa elige-
ret viuere eoꝝ qui non corrupti sunt ſʒ naturā
ꝛ ſʒ hoc posset maior huius rationis esse ista.
Ad moralē phūm pertinet considerare de oib⁹
sine quibus nullus homo ſm naturaʒ eligeret
viuere: amicitia ē huiusmodi. igr̄ ꝛc. (Nāqʒ)
hec est tertia particula in qua 3ª probatur con-
clusio sic. illa que sunt naturaliter bona homi-
ni in adiutoriū vite humane sunt considerāda
a phō morali: sed amicitia est huiusmodi. igit
ꝛc. Maior pʒ. q2 scientia moralis habet tracta-
re de oibus his que pertinent ad bene viuere
hominis. ꝛ minor declaratur sic. amicitia inest
ſʒ naturā generati ad generatū non so⁹ in ho-
minibus. sed etiā in volatilibus que diu ꝛ cum
magno labore diligentiā adhibēt ad educatio-
nem prolis ꝛ idē est in alijs animalibus. Eu-
stratius dicit. ꝙ philosophus accipit hic amici-
tiam cōis pro amatione que ē principiū vere
amicitie. sed nō est amicitia nisi in solis ratiōna-
tibus. est etiaʒ amicitia naturalis inter ea que
sunt vnius gētis: ut ab inuicē adiuto⁹ habeāt.
ꝛ maxime est naturalis amicitia omniū homi-
nū ad inuicē propter similitudinē nature specifi-
ce. ꝛ ideo laudamus phylanthropos. i. amatores
hominū. q2 implent illud qđ est homini natu-
rale. ut patet in erroribus viaꝝ. in quibus vn⁹
homo reuocat aliū ab errore suo: quantūcūqʒ
ignotus sit. ex quo pʒ. ꝙ omnis homo animal
familiare sit omni homini ꝛ amicū. (Videt
etiā) hec est. 4. particula. in qua ponitur. 4. ra-
tio que talis est. illud pertinet ad considerati-
onē phī moralis. per qđ ciuitates in esse cōser-
uantur. sed amicitia est huiusmodi. igitur ꝛc.
maior pʒ. ꝛ minor declaratur quoniā legis la-
tores magis student ad amicitiā conseruandā
inter ciues ꝙ̄ ad conseruandā iustitiā quā qʒs
pretermittunt. puta in penis infligendis ne in-
ter ciues discēsio oriatur. hoc etiā patʒ per hoc
ꝙ concordia assimilatur amicitie quā cōcordi-
am legislatores maxime appetunt ꝛ contenti-
onē ꝛ discordiā maxime expellunt quasi inimi-
caʒ salutis ciuitatis. (Et amicis quideʒ) hec
est. 5. particula. in qua ponitur ratio. 5. que tal
est. Illud per qđ magis cōseruantur ciuitates
ꝛ ciues ꝙ̄ per iustitiā pertinet ad considerati-
onē moralis phī: sed per amicitiā magis cōser-
uantur ciuitates ꝛ ciues ꝙ̄ per iustitiaʒ. igitur
ꝛc. maior patet. q2 propter hoc de iustitia consi-
derat philosophus moralis. q2 per iustitiā con-
seruantur ciuitates ꝛ ciues. igitur per locum
a maiori. Illud per qđ magis conseruantur ciui-
tates ꝛ ciues ꝙ̄ per iustitiā magis pertinet ad
considerationē philosophi moralis. Et minor
declaratur per hoc: q2 existente amicitia non ē
opus iustitia. sed e conuerso. si eniʒ aliqui sunt
amici in nullo indigent inter se iustitia proprie
dicta. q2 habent omia quasi cōia. sed si sint iu-
sti nihilominus indigent amicitia ad inuicem
ut patet per ea que dicta sunt de diuitibus ꝛ i-
opibus ꝛ iuuenibus ꝛ adolescentibus ꝛ senib⁹
ꝛ existēte iustitia idigēt amicitia: quod iustoꝝ
maxime videtur esse amicabile. i. conseruatiuū
ꝛ reparatiuū amicitie. Super istaʒ litteraʒ
(iustoꝝ maxime videtur esse amicabile) dicit
Eustratius. ꝙ cū multe sint species iusti. puta
politicū. i. ciuilē ꝛ paternū ꝛ dn̄atiuū. Hoꝝ
maxime iustū est politicū: qđ simile quidē est
amicabili. secundū equalitatē enim est cōica-
tiuū hoc est amicabile videtur esse iustū poli-
ticū: qđ maxime videtur esse iustū. Aliter expo-
nit eandeʒ litteraʒ sic. Forte autē aliqs sus-
cipiet: ꝙ oiuʒ iustoꝝ maxie iustuʒ est ad ami-
cos: ad hos maxie custodiendū est vocata ami-
cicia (Non solū auteʒ) hec est sexta particula i
qua ponit̄ ratio sexto que talis est. philosoph⁹
moralis non soluʒ habet considerare de hys q
sunt necessaria ad vitaʒ: ꝛ ad cōmunicationē
politicaʒ: sed etiaʒ habet considerare de bono
laudabili ꝛ honesto: sed amicicia non soluʒ est
quoddaʒ necessariū ad vitam: sed etiaʒ ē quod-
daʒ bonuʒ laudabile igitur ꝛc. minor probat̄.
q2 nos laudam⁹ philophiles. i. amatores ami-
coꝝ. ꝛ phylophiliaʒ. i. amicitiam tāq̄ aliqd ma-
gnē bonoꝝ. vnde multi in tantuʒ videtur: ꝙ a-
micicia sit bonuʒ ꝙ ipsi existimāt eosdeʒ esse vi-
ros bonos ꝛ amicos. vnde non soluʒ est cōside-
randuʒ de ipsa amicicia: q2 est necessariuʒ hu-
mane vite. sed etiam q2 est quoddam bonum
ꝛ honestum ꝛ laudabile.

Dubitantur autem de
ipsa non pauca. hi quidē eniʒ quandā similitu-
dinē ponūt ipsaʒ. ꝛ similes amicos. vnde simi-
le aiunt ut similes: ꝛ colonū ad colonū: ꝛ que-
cūqʒ talia. Hi aūt extra contrarietatē singlos

oẽs tales ad inuicez aiunt esse. Et de his ipsi superius querunt z naturalius. Euripedes q. dē oīs. desiderare quidē pluuiā terrā siccataz desiderare aūt venerabile celū ipletuz pluuiā cadere in terrā. Et eraclitus contrariuz conferens z ex dr̄atibus optimā armoniā. z omnia p litez fieri. Ex contrarietate autez hys aly z ēpedocle. simile enīz simile appetit. Naturalis quidez igitur questionū relinquunt. Nō enīz propria presentie intentionis. Quecunqz autē sunt humana z conuenientis ad mores z passiones hic intēdamus. puta vtrū in oībus sit amicicia: vel non possibile malos existētes amicos esse: z vtrū vna species amicicie est vel plures. vnā quidē enī existientes: quoniā recipit magis z minus non sufficiēti crediderunt signo. Recipiunt enī magis z minus z altera specie. dictum est autem de ipsis superius.

Hec est 2a pars principalis huius capituli. in qua ponuntur quedā dubitationes de anima z continet tres particulas. In pma particula ponit vnā questionē z oppositiones circa ipsas tāz phōrum moraliuz q̄z naturaliū z naturalia. i. questiones naturales circa amicitiā relinquens. In 2a ibi (Quecunqz āt sunt humana) narrat quales dubitationes sunt hic determinande circa amicitiā: z exemplificat ponē do duas dubitationes. In tertia particula ibi (vnā quidē enīz) remouet quēdā errorem. In prima igitur particula mouet istā dubitatiōz vtrum amicitia sit s̄ilitudo vel 2rietas: hoc est vtrū amicitia sit ratione similitudinis vel ratione contrarietatis z dissimulationis: z hoc est vtrū amicitia sit inter similis vel inter dissimilia z contraria. z circa hanc dubitationez narrat opiniones contrarias tā in rebus humanis q̄z in rebus naturalibus. Quidā enīz dicunt q̄ in rebus humanis amicitia est quedā similitudo z similes sibi inuicē sunt amici secundaz illud prouerbiū. Simile vadit ad simile. ut colonus ad colonū z quecunqz talia. ut pz in auib⁹ quoniam quidē sunt gregales ut corui z coloni. et Licon. dicit q̄ coloni ē nomen auiū paruaruz garrularū se inuicē amantiū z socialium (Aly aūt) alia opinio est huic contraria dicēs q̄ simile odit simile: ut figulus figulū. inquantū vnus impedit lucrū alterius. Scd̄z Licon. figulos vocat oēs tales qui sunt similes 2trarie se habentes ad inuicē. inquantū enīz figuli similes sunt. secundū aūt q̄ ad inuicē inuidēt z sibi ad inuicē molesti sunt: contrarie se habēt z contrary sunt. de hoc z taliū inuidia z ad inuicez molestia. dicit esyodus versu exametro in greco z figulus figulo molestus est z faber fabro (Et de his ipsis) narrat circa idē dubiū cōtrarias opiniones in naturalibus: z dicit q̄ quidā inquirunt superius. i. altius z magis naturaliter dicētes q̄ terra desiccata desiderat pluuiā que est humida quasi āmās suū contrariū z celū venale ipletū pluuiis desiderat cadere i terrā que est cōtraria. s. altitudini celi. ut dicūt quidā. Licon. quantū ad istā contrarietatē inter celū z terrā dicit q̄ celū ipletū pluuiis z sic humidū desiderat cadere in terrā que est sicca. et sic videtur amicitia ex contrarietate constitui z eraclitus dicit contrariū esse cōferēs cōtrario sz q̄ dicant medici contraria cōtrarys curari. z dicit q̄ ex dr̄ntibus z contrarys fit optia armonia. i. contēptrantia. z dixit oīa fieri per litē que ex contrarietate est. Aly dixerunt ecōtrario. ut empedocles q̄ simile appetit z amat suū simile. Hanc dubitationem non soluit hic phūs. vera āt solutio est hec: q̄ simile per se appetit z amat suum simile. per accn̄s tamē qnqz odit suū simile. q2 non odit sz q̄ simile. sed sz q̄ contrariū inquantū. s. ipedit lucrū suū. ut pz i humanis de artificibus ut de figulis z fabris. z hi⁹. z per accidens appetit suū contrariuz inquantū est conferens z medicinale. sicut pz ex 7. huius. Sed q2 iste oppiones vltimo posite sūt naturales. ideo sunt relinquende. q2 non sunt proprie pn̄tis intentionis. (Quecunqz autem sunt humana) hec est 2a particula. in qua narrat quales dubitationes sunt hic determinande. z dicit q̄ quecūqz dubia sunt humana z conuenientis ad mores z passiones: ut q̄ sunt circa mores z passiones humanas sunt hic determinanda. z z ponit dubia pro exemplis. primū est vtr⁹ inter oēs hoīes possit esse amicitia vel non. videtur .n. q̄ inter malos non possit esse amicitia. scd̄a est dubitatio vtr⁹ sit solū vna spēs amicitie vel plures. (Unā quidē) hec est. 3. particula. in qua circa illud 2⁹ dubiū remouet errorē qui fuit talis. dixerunt. n. quidā q̄ tm̄ est vna spēs amicitie z ratio huius opinionis fuit. q2 amicitie sunt 2pabiles sz magis z minus. dicūt enīz q̄ amicitia honesti melior est q̄z amicitia vtilis z illa que dr̄nt specie non dr̄nt sz magis z min⁹ Istū errorē remouet phūs. d. q̄ sic dicētes nō crediderūt sufficienti signo. nā diuersa spē recipiunt magis z minus. nā actus z potentia dr̄nt specie. z etiā subā z accidens. z tn̄ actus est melior q̄z potentia z substantia est melior accidente. Eustratius dicit hic q̄ Ari. non querit hic vtr⁹ sint plures species amicitie: ut sub vno genere ordinate. q2 in pluribus speciebus amicitie solū est nomē cōmune z equiuocū amicitia. Sed tunc dubitat q2 recipere magis z minus est sufficiens signū non esse equiuocū amicitia. q2 sz equiuocū non fiunt opiniones. ut pz ex. 7. phisicorum z ex p̄ topi. Ad illud dubiū respondet eustratius. d. q̄ non est difficile ostendere magis z minus in multipliciter dictis. ens enīz dicitur multipliciter: z tamen substantia est magis ens q̄z accidens. q2 ens seu esse inest accidētibus propter substantiā. dicit igitur q̄ hoc ac

cidit.s. ꝙ ƺ multipliciter dictũ dicatur aliqd ƺm magis ⁊ minus. cuꝫ multipliciter dicta ab eodē ad idē sunt h cũ illud multipliciter dēm dicitur de vno per ꝯpationē ⁊ silitudinē ad aliud quomõ ens dicitur de accidēte propter habitudinē quã accidēs habet ad substanciaꝫ: et sic ē amicitia. Nã ƺ silitudinē amicitie bonoꝝ relique dispositiões dicũtur amicitie. ⁊ ab hac amicitia que ē bonoꝝ. relique amicitie habēt hoc nomen amicitia ƺ ꝙ posterius videbitur

Intelligendũ. ꝙ Eustratius in proposito ꝑ equiuocũ intelligit analogũ. qđ si sit equiuocũ non est equiuocũ penes priꝰ modũ equiuocationis: sed penes modũ zꝰ: ens non est equiuocũ penes priꝰ modũ equiuocationis: sed ē analogũ. ⁊ ƺ equiuocũ penes primuꝫ modũ equiuocationis non fiunt cõparationes secũdũ magis ⁊ minus: nec ƺ equale.

Capitulum zꝰ in quo soluit̃ hec questio qđ ē amicitia inuestigãdo diffõꝫ eius.

Forte autem vtiqꝫ

de ipsis fiet maꝰ cognito amabili. videtur enĩ non esse amari: sed amabile. hoc auteꝫ enĩ bonũ vel delectabile vtile. videtur aũt vtiqꝫ vtile esse per qđ fit bonũ aliquid vel delectacio: quare amabilia quidē vtiqꝫ erunt. ⁊ bonũ ⁊ delectabile ut fines. vtrũ igitur bonuꝫ amãt vel qđ ipsis bonũ. dissonant enĩ quandoqꝫ h. similiter aũt ⁊ circa delectabile ipsũ. videtur ãc ⁊ ꝙ ipsi bonũ amare vnusquisqꝫ. ⁊ esse simpliciter quidē bonũ amabile. vnicuiqꝫ autē ꝙ vnicuiqꝫ. Amat aũt vnusquisqꝫ non eꝫ ipsi bonũ sed apparens: differt aũt: nihil erit enim amabile apparens.

Istud est zꝰ caꝰ in quo philosophus inuestigat diffinitionē amicitie. ⁊ continet duas partes principales. In prima inuestigat genus amicitie. In ƺa ibi (Tribus aũt entibus) inuestigat dr̃ias ponendas in diffinitione amicicie ❡Prima pars continet duas particulas. In prima inuestigat obiectũ amicitie. s. amabile ⁊ ipsꝫ diuidit. In ƺa particula ibi (vrꝰ sibi bonũ) mouet ⁊ soluit vꝰ dũꝰ. In prima igitur particula inuestigat obiectũ amicitie qđ est amabile ⁊ ipsꝫ diuidit. dicit igitur primo ꝙ cognito amabili erit maꝰ de ipsis. s. de speciebus amicitie: non eniꝫ amatur qđcunqꝫ: sed amabile est illud qđ amatur. ⁊ ita pꝫ ꝙ amabile est obiectũ amicitie. illud enĩ est obꝰ amicitie circa qđ soluꝫ hꝫ amicitia suã operationē. ⁊ potest h poni conclusio ƺa huius libri ꝙ propriũ obiectũ amicitie ē amabile: que probat̃ sic. Illud est obꝰ amicitie circa qđ ⁊ solũ illud circa qđ amicitia habet suam operationē propriã qđ est amare: sed amabile est illud circa ꝙ soꝰ habet amicitia suam operatõnē propriã qđ est amare. qꝛ tantũ amabile amatur. igitur propriũ obiectũ amicitie ē

amabile. Intelligendũ ꝙ amabile est obiectũ adequatũ amicitie: ⁊ hoc probat hec ratio. Nã illud est obiectũ adequatũ alicuius habitus vel potentie circa cuius qđlibet contētum habitus vel potētia habet operationē ⁊ ⁊ circa nihil aliud q̃ꝫ circa ipsũ vel contētuꝫ sub ipso: sed circa om̃e amabile potest amicitia habere operationē. Om̃e eniꝫ amabile potest amari ⁊ circa nihil aliud q̃ꝫ circa amabile potest amicitia habere operationē. Nã sicut ens est obiectũ adequatũ intellectus. qꝛ om̃e ēs est intelligibile ⁊ nihil est intelligibile nisi ens: sic amabile ē obiectũ adequatũ amicitie. qꝛ om̃e amabile potest amari ⁊ nihil potest amari nisi amabile. Et isto modo visibile est obiectũ adequatũ visus: ⁊ gustabile gustus: ⁊ intelligibile ĩtellectus: ⁊ sic de aliꝭ. (Hoc est aũt eē̃ bonuꝫ) amabile qđ est obiectũ amicitie diuidit̃ in tria .s. in bonũ. hoc est in bonuꝫ honestũ delectabile ⁊ vtile. Om̃e eniꝫ amabile vel est bonũ honestuꝫ vel delectabile vel vtile. Bonũ amabile ⁊ bonũ honestũ ⁊ bonũ delectabile sunt propter se amabilia tanq̃ꝫ fines: sed vtile est amabile ꝓpter aliud. Nã per bonũ vtile deuenitur ad delectabile ⁊ etiã ad bonũ honestũ. Eustratiꝰ dubitat h de hac diuisione amabilis in bonum ⁊ delectabilis ⁊ vtile. qꝛ hec diuisio est generis ꝯ speciē vel saltē diuisio cõis contra vnũ contēꝰ sub eo. vnde hec diuisio est similis huic diuisioni: ut siquis dicat h quidē esse anĩal. h quidē hominē vel huic diuisioni. hoc quidē ens. hoc quidē substantiã: que diuisio non valet. qꝛ superius non diuiditur cõtra inferius ⁊ delectabile. ⁊ etiã vtile est contētuꝫ sub bono. Ad illđ respondet ꝙ philosophus non diuidit h bonũ cõe contra vtile ⁊ delectabile: sed accipit proprie. s. pro illo solo qđ ƺ seipsuꝫ est eligibile siũ sit finis vltimus. s. felicitas siue sit qđ per se ordinatur ad felicitatē cuiusmodi sunt sanitas ⁊ sensuuꝫ perspicacitas ⁊ virtus. hec enĩ ⁊ ꝓpter seipsa sunt eligibilia ⁊ propter felicitatē. Adhuc dubitatur super hoc qđ dicit ꝙ vtile ē eligibile alterius gratia. hoc enĩ non videtur veꝝ qꝛ pecunia ⁊ diuitie sunt bona vtilia: ⁊ sũt simpliciter bona: ⁊ ƺ se eligibilia. Et confirmatur qꝛ appetitus solius finis crescit in infinitũ. ut pꝫ ex primo politice ⁊ appetitus pecunie crescit in infinitũ. ut dicitur ibidē. igitur pecunia que est bonũ vtile est finis: ⁊ per ꝯñs per se eligibilis tanq̃ꝫ finis. sicut delectatio ⁊ bonũ honestũ. cuius contrariũ dicit h phus. s. vtile est amabile alterius gratia. ⁊ bona. s. honestuꝫ et delectabile sunt per se amabilia ut fines. Ad illud dubiũ de diuitijs dicit Eustratius. ꝙ diuitie sunt per se bonoꝝ ⁊ per se eligibiliũ ⁊ simĩ cũ ho: sunt de numero eligibiliũ propter alterũ: sunt enĩ bone simpliciter. qꝛ bene ⁊ ƺm naturã disposito. s. virtuoso sunt instrumẽta ad bo

nes operationes. ꝓp alterū āt sunt eligibiles. qꝛ eligimus diuitias propter vsuz qui ab ipsis est. ⁊ ita stant simul ꝙ sunt ꝑ se eligibiles: ⁊ tñ sunt alterius gratia eligibiles. Ad illud qḋ dicitur ꝙ appetitus pecunie crescit in infi⁹. Dico ꝙ pecunia potest accipi dupl̄r vel tanq̄ finis vel tanq̄ illud qḋ est ad finē. Si pecūia appetatur tanq̄ finis: tunc appetitus pecunie crescit in īfi⁹: qꝛ appetitus finis crescit in īfinituz sed sic nō appetitur. s. tāq̄ finis nisi ab habēte appetituz ꝑuersuz ⁊ rationē corruptaz. vnde raro ⁊ a paucis appetitur pecunia tanq̄ finis. Si vero pecunia appetatur tāq̄ illud quod ē ad finez: ⁊ soluz propter finē. sic appetitus pecunie non crescit in infinituz. verbi gratia. Si indigeas caligis: quas possis habere pro duobus solidis soluz appetas duos solidos: pro caligis emendis: habitis duobus solidis: cessat appetitus pecunie nec crescit appetitus vltra. Quod autez dicitur ꝙ delectatio ē per se amabilis tāq̄ finis: ⁊ bonuz vtile nō: hoc nō est ꝓpter hoc ꝙ delectatio sit finis simpliciter: sꝫ qꝛ plures magis ponunt finez vltimuz quē intendunt in delectatione: q̄z in bono vtili: vtpute ī diuitijs: vel in pecunia: ideo magis dicit philosoph⁹: ꝙ delectatio est amabilis vt finis: q̄z ꝙ pecunia: vel aliud bonuz vtile est amabile vt finis (vtꝝ igitur boū.) hec est secunda particula in qua ponitur ⁊ soluitur vna dubitatio que querit. vtꝝ homines amēt illud qḋ est simpliciter bonuz: vel illud quod est eis bonuz: ⁊ idē est dubiuz de delectabili. Ista enī quādoq̄ dissonāt. Simpliciter autez bonuz est illud: qḋ ē bonuz bene: ⁊ ꝑꝫ naturaz dispositio: bonū autē alicui quādoq̄ est illud quod est ei bonuz qui preter naturā disponit. verbi gratia qḋ ē sanū corpori disposito ꝑꝫ naturam est simpliciter sanuz: ⁊ quod est egrotanti corpori sanuz est alicui sanuz ⁊ nō simpliciter: vt incisio vstio ⁊ relique medicine: ⁊ ita ē de amabili ⁊ delectabili ꝙ quoddā est simpliciter tale: ⁊ quoddā non simpliciter sed alicui. vnde non semper quod simpliciter est melius est melius cuicūq̄. quoniā simpliciter est melius philosophari q̄z ditari: non tamen indigenti. Sciendū ꝑꝫ eustracium: ꝙ nō est sic de malo sicut de bono. Naz qḋ aliq̄n simpliciter est malū est bonum alicui. ut egritudo ⁊ inopia. multis enī q̄ñz malitiā abstulerunt he. s. egritudo ⁊ inopia. hec eustrati⁹

(Videtur aūt qḋ ⁊ ipsi) dubitatio pollitica sic soluitur ꝙ vnusquisq̄ videtur amare qḋ est sibi bonum. nā quelibet potentia fertur ī obiectū sibi proportionatuz: nec obstat illud. s. ꝙ vnusquisq̄ amat qḋ sibi apparet bonū ⁊ nō qḋ alicui apparet esse bonū est sibi bonum. igitur non quilibet amat illud qḋ est sibi bonū. Istḋ non obstat. qꝛ non refert quantū ad ꝓpo⁹ alicui bonū ⁊ apparens sibi bonū. vnde in ꝓposito per bonū alicui intelligim⁹ illud qḋ apparet sibi bonū. ⁊ ita poterimus dīc ꝙ amabile est illud qḋ apparet bonū. vnde si bonū sit obiectū adequatū voluntatis q̄z⁹ ad actuz volendi: ut dicunt quidā. opꝫ ꝙ per bonū intelligatur apparens bonū. nihil. n. est volitū nisi qḋ apparꝫ bonū: ⁊ oē qḋ apparet bonū potest esse volituz

Et intelligo per apparens bonū. qḋ apparet esse bonū siue sit bonū in rei veritate: siue non bonū tñ apparet bonū. vñ in proposito apparentia non excludit existentiā. ⁊ que dicta sunt de amabili eadē debent dici de delectabili. qḋ. n. simpliciter est delectabile est simpliciter amabile. ⁊ qḋ est alicui delectabile est alicui amabile. Ex dictis apparet ꝙ amabile est illud qḋ est bonū intelligendo ut predēm est. ideo amicitia est beniuolentia: ⁊ sic inuestigatur genus amicitie qḋ est beniuolentia. Si. n. amabile sit bonū ita ꝙ hoc qḋ per se amabile est bonū. opꝫ ꝙ amicitia sit beniuolentia.

Tribus autez entibus

ꝓpter que amantur inanimatoꝝ quidē amatioꝫ non dicitur amicitia. non est. n. redamatiō neq̄ voluntas illoꝝ bōi. ridiculū. n. forte vino velle bonū. sed quidē saluari vult ipsuz ut ipse habeat. Amico aūt aiunt oportere bona velle ipsi⁹ gratia. volentes aūt sic bona beniuolos dicunt: si non idē ⁊ ab alio fiat. Beniuolentiā. n. in cōtrapassis amicitiā esse vel apponendū nō latentē. Multi. n. sunt beniuoli quibus nō videntur. Existimant autē epyikees esse vel vtiles. hoc āt idē ⁊ si illoꝝ aliquis patiatur. Adhuc beniuoli quiḋ igitur isti videntur ad inuicē. Amicos aūt qualiter aliquis dicat latētes ut habent sibiipsis. Oportꝫ ergo bene velle ad inuicē ⁊ velle bona non latentes propter vnuz aliquod dictorum.

Hec est ꝫa pars principalis huius capli. ī qua inuestigato genere amicitie inuestigat eius dr̄ias que sunt due. s. mutua ⁊ non latens. ⁊ continet hec pars duas particulas. In prima declarat primā dr̄iam amicitie. s. ꝙ est mutua. In ꝫa ibi (vel apponendū nō latenter) addit dr̄iam ꝫam. primo igitur ostendit ꝙ amicitia nos est quecūq̄ beniuolentia sed mutua. ⁊ hec est cōclusio. 3. huius libri. que probatur dupliciter. primo sic. Amicitia in qua est redamatio est amicitia mutua. redamatio. n. solum est vbi amans redamatur. hoc est ametur ab eo quē amat. sed in oī amicitia est redamatio. igitur oīs amicitia est mutua. maior est manifesta ⁊ minor declaratur per hoc ꝙ amatō quo ad inanimata ut vinū ⁊ aurū dicuntur amari non est amicitia: ⁊ huius non est alia causa. nisi qꝛ in tali amatione non est redamatio. igit̄ ad oēm amicitiā requiritur redamatio. ꝙ autem amatio qua inanimata dicūtur amari non sit

amicitia pbatur dupliciter. pͥ per hoc ꝙ in tali amatione non est redamatū. qꝛ in amicitia que amantur nō reamant (Neqꝫ volundas illorū boni) 2° pbotur sic. Inaiata non amamus pp seipsa. sed propter nos. non enim volum⁹ aliqd bonū inesse vino propter vinū. hō. n. vult vinū conseruari propter seipm ꝛ non propter vinum ꝛ hoc est contra rōz amicitie. qꝛ oz amicū velle bonū amico propter ipz amicū. iō amatio qua hō amat vinū non est amicitia. vnde posset rō sic formari. ois amicitia est quo volumus bo⁹ amico propter ipz amicū: sed amatio qua amatur inaiata non est amatio qua volumus bo⁹ inaiato propter ipsum inaniatum. igitur talis amatio non est amicitia. minor h⁹ rationis ponitur in principio h⁹ lre. Neqꝫ volūtas supple amantis inaiatum est bonū illius gratia. n enī amans vinū vult bonū vino vini gratia. Sz qꝛ forte crederet aliquis amicitiā esse boni illius ipsius gratia: cui vult bona: ita ꝙ hoc sufficerz ad rōz amicitie. Illud remouet. d. ꝙ volentes bona alicui gratia illius si nō idez ab illo fiat: beniuoli dicuntur: sed nō amici. qꝛ amicitia necessario est in cōtrapassis: hoc est in illis quoꝝ vterqꝫ amatur a reliquo ꝛ quoꝝ vterqꝫ vult alteri bonū gratia illius cui vult bonū: sic igitur pz ꝙ amicitia est beniuolentia in contrapassis .i. mutua. (Uel apponendō) hec est sa porticula secunde partis. In quo ponit sam dīiaz. que .s. est non latens. ita ꝙ hec sit cōpleta descrip. amicitie. Amicitia est beniuolētia in ꝯpassis nō latens. ꝙ enī amicitia debet esse non latens. sic probat phs. sed solū narrādo dicit ꝙ multi sūt beniuoli aliquibus quos nunqꝫ viderunt in quantū ex auditis estimant eos bonos ꝛ epyikes ꝛ virtuosos: ꝛ possibile ē ꝙ ita sit ꝛ ꝙ vterqꝫ sit alteri beniuolus. ita ꝙ vterqꝫ velit alteri bonū ꝛ credat eū virtuosum ꝛ tales homines sunt beniuoli ad inuicē: sed nō possunt dici amici: cū lateat eos ꝙ sunt sibi inuicē mutuo beniuolentes (Oportet igitur) ex predictis infert diffinitiōz amicitie. d. ꝙ oz ꝙ amici sibi inuicē velint bonū. ꝛ ꝙ hoc non lateat eos: ꝛ ꝙ hoc fit propter aliqd vnū predictoꝝ. s. bonū honestū vel propter vtile vel delectabile. Sicut igitur ex predictis pz ꝙ amicitia ē beniuolētia in cōtrapassis non latens: vnde h non est descriptō amicitie. s. beniuolentia mutua in ꝯpassis non latens: hec est. n. nugatoria. qꝛ idē sunt beniuolentia mutua ꝛ beniuolentia in ꝯpassis. ꝛ ita si ponatur in ꝯpassis non debet poni mutua et si ponatur mutua non debet poni in ꝯpassis: ꝛ siue dicatur ꝙ amicitia est beniuolentia mutua non latens vel ꝙ amicitia est beniuolentia in ꝯpassis non latēs non est cura. qꝛ idē sunt realiter. Dubitatur circa hanc descriptionē amicitie. Amicitia est beniuolentia in ꝯpassis non latens. ꝛ primo dubitatur circa primā particulā. qꝛ non videtur ꝙ amicitia sit beniuolentia. qꝛ sm phm. 9. ethico. ca. de beniuolentia. s. ca. 5° 9. libri beniuolentia est princi⁹ amicitie ꝛ nō est amicitia. igitur amicitia non est beniuolentia. Itē non videtur ꝙ hec particula. s. mutua debeat poni in descriptione amicitie. qꝛ hec ꝑticula nulli amicitie cōpetit. nulla. n. amicitia est mutua. amicitia. n. que est sortis ad platonem est in sorte ꝛ non in plone. ꝛ per ꝯns non est platonis ad sortē ꝛ ita non est mutua. qꝛ nō ē vtriusqꝫ ad alterū. ꝛ per ꝯns non est in ꝯpassis. nulla. n. amicitia videtur esse in ꝯpassis: sed quelz amicitia est in altero ꝯpassoꝝ ꝛ non in vtroqꝫ.

Itez ponomus. ꝙ sortes velit bonum ploni plonis gratia. ita ꝙ sit ploni valde beniuolus. ꝛ plato non velit econtra bonū sorti: tunc sortis ad plonem est amicitia: ꝛ tamen non est mutua pᵒ ꝙ sortis ad plonem sit amicitia. qꝛ ponaz ꝙ plato cras incipiat velle bonū sorti gratia sorti propter hoc. n. mutatio facta est in sorte: ꝛ tunc in sorte est amicitia ad plonem. qꝛ tunc est mutua. igitur prius fuit amicitia in sorte quando plo non redamauit sortē: cū nulla mutatio facta sit in sorte. igit in sorte fuit amicitia ad platonē quando nō fuit amicitia mutua. ꝛ potest argui. ꝙ matres amant filios suos valde perfecte: ꝛ tamē non redamant. igitur ꝛc. Cōtra sam dīiam nō videtur ꝙ oz amicitiā non latere. qꝛ posito ꝙ sortes velit bonuz ploni plonis gratia: ꝛ sortes h sciat. ꝛ plo econtrario velit sorti bonū gratia sortis: ignoret tamē plo ꝙ sortes velit sibi bonū sui gratia: amicitia est sortis ad plonem: ꝛ tamē illa amicitia latet. ꝙ autez ita sit. pz. qꝛ si plato cras sciat sor. velle sibi bonū sui gratia: tunc est amicitia sortis ad plonē qꝛ tunc non latet. igitur modo quādo latet illa amicitia est amicitia sortis ad plonem: cū ꝑ h ꝙ plo scit sortē velle sibi bo⁹ sui grā nulla mutatio facta sit in sorte. Itē si ad amicitiā requirit scia vtriusqꝫ amicoꝝ ad alteꝝ sequeret ꝙ nulla amicitia eēt possis. qꝛ ipoꝫ est aliquē scire ð actu interiori alteri⁹. s. de voluntate alterius: qꝫtūcūqꝫ. n. aliquis faciat mihi bo⁹ ꝛ qꝫtūcūqꝫ diu conuersetur mecū faciendo signa ꝛ operationes beniuolētie: tn̄ nō possum scire. vtꝝ sit h ex bono corde. ꝛ posito ꝙ scirer ꝙ faceret mihi multa bn̄ficia: ꝛ ꝙ velit mihi bona nō possuz eē cert⁹: vtꝝ faciat h⁹ opera grā mei vel grā alicui⁹ alteri⁹: ut grā vtilitatis vel laudis vel grā fame ꝯn̄ de de gratitudine h⁹ beneficij: ꝛ sic nullus posset esse amicus. qꝛ nullus potest scire: gratia cuius sibi fiunt ab alio beneficia: nec ꝑ cōsequens posset aliquis scire seipm eē amicū qꝛ non potest sibi constare de actu interiori alterius. Ad primū istoꝝ cum dicitur ꝙ amicitia non est beniuolentia. Dico ꝙ beniuolen-

tia accipiť v°: ut ē g° aīcitie: ⁊ sic accipiť h ⁊ a°: ē spēs beniuolentie que est genus distinera ɔtra amiciciam que etiam ē species beniuolentie cō muniter accepte. ⁊ sic accipitur in 9°. huius. q2 equiuoce accipitur beniuolentia. vno modo vt est genus. alio modo vt est species. ⁊ sic accidit in multis locis. s. ꝙ q̄n alicui speciei non est no men ꝓprium impositum. ⁊ species opposita hʒ ꝓprium nomen species que non habet ꝓpri uʒ nomen retinet sibi nomen generis tanquam nomen ꝓprium. Exemplum est de ꝓpria pas sione in p̄mo topicorum. ꝙ ipsa retinet hoc no men ꝓprium tanꝙ̃ ꝓprium nomen eius q̄uis diffinitio que habet nomen ꝓprium sit propria speciei ⁊ conuertibilis cum ea sicut ⁊ ꝓpria pas sio. Idē patʒ ex libro predicamentoꝝ. Nā in p̄ ma specie qualitatis sunt due species. s. habit° qui de difficili est mobilis: ⁊ dispositio que de facili est mobilis. cui non est nomen ipositum ⁊ hoc nomen dispositio est nomen generale ⁊ cōe vtriꝙ. ⁊ quia dispositio que de facili est mobilis non habet nomen ꝓprium. ideo reliqua spēs di stincta ɔ̄ habitum retinet ꝑ ꝓprio nomine. no men generale. s. hoc nomē dispositio ⁊ in omni bus in quibus est idem nomen ꝓprium generis ⁊ speciei est multiplicitas ꝑ equiuocationem ex eo ꝙ hui° nomen potest accipi vt est nomen ge neris vel vt est nomen speciei. Ad aliud dicē duʒ ꝙ hoc nomen amicitia est nomē equiuocū quia vno modo significat habituʒ absolutum quo volumus bona amico amici gratia. ⁊ istoꝝ sumiť cōiter in idiomate latinorū. ⁊ ista amici tia matres amant filios a quibus non redamā tur. Alio modo accipitur hic amicitia ꝑm ꝙ si gnificat relōneʒ equiparantie que est amici ad amicum vt aggregatum ex qualitate absoluta ⁊ tali relatione equiparantie. sicut hoc nomen similitudo vel hoc nomen simile. significat re lationem equiparantie ⁊ vnuʒ aggregatum ex relatione ⁊ absoluto. in quo hui° relatio fundatur. ⁊ isto modo cōcedo ꝙ ad amicitiam requi riť redamatio. quia amicitia sic accepta ē ami ci ad amicuʒ. ⁊ p̄ncipalis actus amicitie ē ama re. vt patebit inferius. iō si sit amicitia. vterꝙ est amicus alteri. ⁊ per ɔ̄ñs vterꝙ amat alterū ⁊ sic vterꝙ redamatur. Sʒ ad amicitiam sic ac ceptam non requiritur certa noticia amicitie vtriusꝙ ad reliquum. 3°. accipitur amicitia ꝑ duplici relatione equiparantie: quaruʒ vna fū datur super actum voluntatis qui est bene vel le beniuolenti. ⁊ alia relatio fundatur sup actū intellectus. s. super scire: quod mutuo refertur ad scitum. vnde ad amicitiam sic acceptam re quiritur ꝙ beniuolentia sit mutua ⁊ etiam ꝙ scientia sit mutua. ⁊ istoꝝ describiť h amicitia ꝑ ꝙ dicit relationem duplicem vel aggregatum ex relatione duplici: ⁊ qualitate absoluta. ⁊ sic

credo. ꝙ greci cōmuniter vtantur isto nomine. Per h ad argumenta. Ad p̄mum dico ꝙ ami citia non sit mutua ꝙ ipsa existens eadem nūe ro sit in diuersis. vt in vtroꝙ amantiuʒ. sʒ ami citia est mutua ꝑ spēm. q2 amicitia in vno amā tium requirit amicitiaʒ eiusdeʒ spēi spālissime vel subalterne ī reliquo amātiuʒ. ⁊ sic itelligiť descriptio amicitie q̄truʒ ad istā ꝑticulā de mu tua vicissitudine amādi. Ad aliud ɔ̄ eādem ꝑ ticulā tū dr̄. si soꝝ. velit p̄ bonum platoni ⁊ non ecōuerso. ⁊ postea vt die crastina vterꝙ velit bo nuʒ alteri mutuo ⁊c̄. Dico ꝙ accipiēdo amiciti aʒ vt ē equalitas absoluta sic est satis possibile ꝙ soꝝ. amet platonem absꝙ hoc ꝙ redameť ab ēo. sʒ accipiendo amicitiaʒ vt iportat relatōeʒ eꝗpantie ꝑ ꝙ hic loquiť pħs de amicitia sic di co ꝙ soꝝ. ad platonem: non est amicitia anꝙ̃ re dameť a plone. ⁊ cum diciť ꝙ postea est amici tia habita redamatione. igitur p̄us fuit cuʒ nl la mutatio facta sit in soꝝ. Dico ꝙ hoc est ꝓpriū relatōni. s. ꝙ pōt de nouo alicui aduenire sine mutatione facta in illo cui aduenit. vt pʒ ex 5°. phīcorum. Si. n. soꝝ. sit albus ⁊ plato non. soꝝ. n ē silis ploni. ⁊ postea fiat plo alb°. tunc d̄ nouo soꝝ. silis fit ploni nulla mutatōe fcā in sorte. tū ꝯo nunꝙ̃ aduenit alicui de nouo sine mutatio ne fcā in aliquo: sʒ non oʒ ꝙ fiat mutatō in illo cui aduenit relatio. Ad illud ꝙ dr̄ ꝙ matres amant filios perfecte: a quibus tū non redamā tur. Dico ꝙ verum est loquendo de amicitia q̄ est qualitas absoluta: sʒ non est veruʒ de ami citia de qua pħus loquitur hic. que. s. est relatō equiparantie vel talem relationem importās seu connotans. Ad aliud quod est contra se cundaʒ differentiam. dico per idem ꝙ quia ai citia vt hic philosophus loquitur de ipsa est re latio vel relationem duplicez importans: ideo potest aduenire alicui nulla mutatione facta ī eo cui aduenit. ⁊ ita cum plato scit ꝙ sortes vlt sibi bonum sui gratia est amicitia de nouo sor tis ad platonem nulla mutatione facta in sor te. Ad aliud dico ꝙ ad amicitiam veram nō requiritur certa scientia. vnde non oportet ꝙ vterꝙ amicorum certitudinaliter sciat se ama ri a reliquo: sed sufficit ꝙ hic firmiter opinetur ⁊ h opinione vera. de cuius tamen veritate nō potest certitudinaliter constare amanti opinā ti ꝙ redametur ab eo queʒ amat. ⁊ ideo conce do ꝙ nulli potest certitudinaliter constare de amicitia alterius: sicut tactum est in argumen to. veruntamen non sequitur ꝙ non possit esse amicitia. nam vterꝙ amantiuʒ potest firmiter ⁊ vere opinari ꝙ redamatur ab eo quē amat. quamuis non possit sibi constare ꝙ hoc opineť vere ⁊ conceditur ꝙ nullus potest certitudina dinaliter et euidenter scire se esse amicum.

loquendo de amicitia quā phs h describit:

Capitulum tertium

de spēbus amicitie ɀ distinctiōe ɀ disso lutione earūdem.

Differunt autez hec ad inuicē. spē et amatiōes ergo et amicicie tres.n.species amicicie sūt eq̄les numero amabilibus sed secundum vnumquodqꝫ eim est redamatio non latens. amantes autē adinuicē volunt bona adinuicē sic ꝟ q amāt. Qui quidē igitur ppter vtile amāt adinuicē non ꝟ se ipos amāt sed ꝟ q fit ipis adinuicē bonum. similiter autē ɀ qui ppter delectatonē.non eiz in quales quosdā esse diligunt eutrapeles: sed quoniā delectabile sibi ipis. Quicunqꝫ ppter vtile amant propter sibi ipis bonū diligunt: ɀ q ppter delectationē sibi ipis delectabile: ɀ nō ꝟ q amatus est. sed ꝟ q vtilis vel delectabilis ɀ ꝟ accidens vtiqꝫ amicicie hec sunt. non eniz ꝟ q est qui aliquādo est amatus sed ꝟ q tribuūt amatus. Hi quidē bonuz aliquod. hy autē delectationē. facile solubiles vtiqꝫ tales sunt nō ꝑmanentibus ipis silibus. si.n.nō adhuc delectabiles vel vtiles sint desinunt amantes. vtile aūt nō ꝑmanet sꝫ alias fit aliō. Dissoluto igr ppter qō amici erāt. dissoluit ɀ aicitia. vte existe amicitia ad illa. Maxīa aūt in senibꝰ tal' videtur amicitia fieri.nō.n.delectabile tales psequūtur: sꝫ vtile. ɀ eoꝝ qui in adolescētia iuuenū q cunqꝫ cōferent psequunt. nō oio aūt. tales eai cōuiuunt ad inuicē. Quōqꝫ.n.neqꝫ sunt delectabiles. neqꝫ vtiqꝫ indigent tali societate si nō vtiles sint. intm.n.sunt delectabiles inquātū spēz hnt boni. in has aūt ɀ peregrīa ponūt. Iuuenū aūt amicitia ppter delectatiōez eē videt. ꝟ passionē.n. isti viuūt ɀ maxīe psequunt delectabile ipis ɀ pñs. etate aūt transcendēte ɀ delectabilia fiūt altera ppter qō velociter fiunt amici ɀ quiescūt. sil.n. delcābili amicitia trāscēdit talis aūt delectatōis velox trāsmutatū. ɀ amatiui aūt iuuenes. ꝟm passionē.n. ɀ ppter delcātōem ē q multū amatiue. ppter qō amant ɀ cito gescunt. multotiēs eadē die trāscēdētes. cōmanere aūt p totā diē ɀ conuiuere isti volūt. Fit eni ipis q ꝟm amicitiā sic.

Istud est 3ᵘˢ capꝰ qō est de distinctiōe spērū amicitie. ɀ de ipis spēbꝰ ɀ de dissolutōe eaꝝ ɀ ɔtinet duas ptes pncipales. In pma ponit numerū spēꝝ amicitie. ɀ determinat de duabꝰ illarū. s. de amitiitia que ē ppter vtile. ɀ de amicitia que ē ppter delectabile ostēdens quot sunt spēs amicitie. ɀ qualr sunt amicitie. in scda pte ibi. (Perfecta aūt est bonoruz) determinat ō tertia spē amicitie que est ppter bonū honestū Prima pars ɔtinet tres particulas. in pma ponit numeꝝ spērum amicitie ostendēdo q quelibet illaꝝ amicitiaꝝ continet sub amicicia ias diffinita. ɀ etiā ostendit qualiter amicitia propter vtile ɀ amicitia ppter delectabile sunt amicitie. in scda ibi (Facile solubiles) determinat de dissolutione illaꝝ duarū amicitiaruz ppter vtile ɀ ppter delectabile. in tertia pticula ibi. (Maxime aūt in senibꝰ) determinat de subiectis istaꝝ duaꝝ amicitiaꝝ. In pma igit pticla dicit q tres sunt amatiōes ɀ amicitie que differunt spē. vnō pbat q tres sunt amicitie specie differentes. ɀ hec ē cōclusio. 4. que pbatur sic. Amicitie sunt equales numero amabilibus. sꝫ tria sunt amabilia specie dr̄ia. Igitur tres sunt amicitie specie differentes. de ista rōne pmo ponit minorem. deinde ex minore ɔcludit ɔclusionem. dicit g q hec. s. amabilia differunt ad inuicem spē: ɀ ex hoc ɔcludit ɔclonez dicens. igitur amationes ɀ amicitie differunt spē. deinde cū eludit ɔclusionem inuendo maioꝛez. d. q tres sunt spēs amicitie equales numero amabilibꝰ vn̄ quia amabilia sunt tria dr̄ia specie. iō sunt tres amicitie differentes spē. Eustracius dicit h q amatō ɀ amicitia in hoc differunt: quia in amatione ē non redamatio: sꝫ in amicitia ē redamatio. Intelligendū q amatio dicit qualitatem absolutam. siue sit operatio siue sit habitus. sꝫ amicitia vt hic loquit phus de amicitia. dicit rōnez equiparātie vł aggregatū ex rōne ɀ qualitate absoluta. vt dictuz est supra. q aūt quelibet dictaꝝ triuz amicitiaꝝ. est amicitia pbat phs. ɀ hec est conclusio. 5. que pbatur sic. Omne illud est amicitia cui cōpetit diffinitio amicitie pus dicta: sꝫ cuilibꝫ istarū trium amicitiaꝝ ɔpetit diffinitō pus dicta amicitie. g ɀc. De ista rōne ponit phs minoꝛem. d. q ꝟm vnūquodqꝫ istoꝝ amabiliū potest esse redamatō nō latens. ɀ per consequens cuilibet istorum amabilium amicitia est amicitia mutua non latens q autem ꝟm vnūquodqꝫ istorum amabilium: vł amicitiarū sit redamatio non latens. patet. Nam scōꝫ vnūquodqꝫ horum amantes volūt bona sibi inuicem ꝟm q amant qui eni se amāt secundum virtutem sibi inuicem volunt bona simpliciter: ɀ qui amant propter bonum vtile volunt sibi bona vtilia. ɀ qui amant propter delectationem volunt sibi delectabilia. Scienda sunt h duo. pmum est q quia potentie ɀ habitus distinguunt per obiecta. vt pꝫ ex 2ᵒ de anima. iō oportet q sint tres species amicitie: sicut sunt tres species amabilium. 2ᵒ sciēduz ꝟ Eustraciū q iste tres amicitie nō sūt spēs aicitie tāqꝫ spēs gnīs de eis dci vniuoce: sꝫ sūt species generis analogi. dci de eis ꝟ pus ɀ posterius. Amicitia.n. pus ɀ principaliter dr. de amicitia que est ppter bonū honestum. seu bonum simpliciter. ɀ ppter silitudinē ad hanc amicitiaꝫ que ē ppter bonuz simplr. ɔuenit aliꝭ duabus amicitiꝭ hoc nomen amicitia (Quod g

dem igit ppter) viso q̄ pdicte due beniuolētie que sunt ppter vtile ⁊ delectabile sūt amicitie oȝ videre qualr sunt amicitie. ⁊ ostendit q̄ amicitia ppter vtile ⁊ delectabile ḡ accn̄s sunt aicitie. ⁊ hec est ɔclusio. 6. que pbatur sic. Ois amicitia qua amat quis non ppter seipsum absolute: sed ppter alterū est amicitia per accn̄s: sȝ tā amicitia ppter vtile q̄ amicitia ppter delectabile est amicitia qua amat quis nō ppter seipsȝ sȝ ppter alterū: quia ppter amantem. siue ī habitudine ad amantē. igit ois talis amicitia est amicitia per accn̄s. Maior videt esse manifesta. qz sic amicitia p se amat ipȝ amatū p se. sic ppter se sic amicitia p accn̄s amat ipm amatū non ppter se sȝ ppter alterū. ⁊ minor declarat Nam qui amat aliquem ppter vtile non amat illum ppter se. sed solum ppter vtile qd sibi puenit ab amico ⁊ qui amat aliquē ppter delectationez nō amat ipm ppter se. puta ppter hoc q̄ est talr disposit'. puta eutrapelus. i. virtuose se hn̄s circa ludos. sȝ qui amat aliquē ppter delectabile solum amat ipm. qz est delectabile. qui .n. amat eutrapelū ppter delectationez quaȝ ab eo recipit circa ludos non amat ipȝ fm q̄ ē eutrapelus: sed solum fm q̄ facit sibi delectationē. Notanda sunt h̄ tria. pͦ q̄ qui amat ppter se amat p aliquo qd est intrinsece in ipso ⁊ absolute p illo ⁊ non soluȝ ppter habitudiez vel relationem ad alium. et ideo dicit phus q̄ ppter delectationez amant: nō in quales quosdam esse diligunt eutrapelos: sed qm delectabiles sibi ipsis. hoc est qui amant eutrapelos ppter delectationē quā faciunt in ludis n̄ amāt eos fm q̄ quales. hoc est fm qualitatez seu habitus qui sunt in ipsis absolute: sed solum ī habitudine ad seipsos inquantū sūt eis delectabiles. ɔtingit tn̄ q̄ aliquis amet eutrapelū fȝ q̄ qualis est. hoc est ppter qualitatez seu virtutē que est in ipso. ⁊ non soluȝ q̄ facit sibi delectationem. Nam eutrapelus amat eutrapelū ppter bonuȝ virtutis qd est in eo: ⁊ non soluȝ ppter delectatōem quā recipit ab eo. 2ͦ est notandū fm Eustraciū h. q̄ illi qui amant fm q̄ quales sunt. qui amant fm qualitatē nudaȝ ⁊ non solum fm q̄ ad aliquid eutrapelus quidē dicit qualr ab eutrapelia denoiatus delectabil aut ad aliquid delectabil alicui delectabile. h Eustraci'. dicit etiā q̄ qui maximā delectationē recipiunt ab eutrapelis. ⁊ ppter hoc eos diligunt non amāt eutrapelos fȝ q̄ eutrapeli q̄ amant ipsos. s. eutrapelos: sȝ scōm q̄ ipsos delectabiles. hec Eustracius. qd intelligo sic. Eutrapelus amat eutrapelū. amicitia que est per se amicitia. qz amat ipm ppter qualitatez que est ī eutrapelo. s. ppter eutrapeliā que est virtus ⁊ ita eutrapelus per se amat eutrapelū. quia ppter bonū virtutis amat ipm. Sȝ si sic amat eutrapelus ab his qui amant ipm ppter delectatōem tm̄. qz si non faceret eis delectatōem non amarent ipm. vnde Eutrapelus amat eutrapellum scōm q̄ est qualis. sȝ qui amant ipm ppter delectatōem amant ipm fȝ q̄ est ad aliqd. .s. vt est eis delectabilis. Eodē modo ē de amicitia ppter vtile. qui eniȝ amat diuitem ppter vtilitatē quā recipit ab eo non amat [illegible] q̄ diues est: sȝ scōȝ q̄ vtilis ē amanti. 3ͦ est notandū q̄ aliquis pōt amare aliuȝ. ⁊ ppter delectabile ⁊ ppter bonū simplr: vt ppter bonū virtutis. ⁊ fȝ q̄ amat ipȝ ppter bonū virtutis amat ipm amicitia per se: ⁊ fȝ q̄ amat ppter delectationē amat amicitia per accn̄s. Predcā de amicitia ppter vtile ⁊ delectabile intelligēda sunt d amicitia que solū est ppter vtile ⁊ delectabile.

(Facile vtiqȝ solubiles) hec est scōa particula. In qua phs determinat de dissolōne istaȝ duarū amicitiaȝ. s. delectabil ⁊ vtilis. ⁊ ostendit q̄ amicitie que sunt ppter vtile ⁊ delectabile sūt de facili solubiles. ⁊ hec est ɔclō. 7. que pbatur sic. Ille amicitie quaȝ cāe non diu pmanent: sȝ de facili deficiunt. sunt de facili solubiles: sed cāe amicitiaȝ ppter vtile ⁊ delectabile nō diu permanent: sȝ de facili deficiunt. igit amicitie que sunt ppter vtile ⁊ delectabile. sunt de facili solubiles. Maior est manifesta de cā in eē et in ɔseruādo cessante tali cā. que. s. est cā eius rei ⁊ ɔseruatōis eiusdē necessario cessat effectus. ⁊ minor pȝ. Nam vtile ⁊ delectabile q̄ sunt cāe aicitiaȝ ppter vtile ⁊ ppter delectabile tā i fieri seu in essendo q̄ in ɔseruādo nō diu pmanēt sȝ facil deficiūt: qd maxie manifestū est in amicitia ppter vtile. nō. n. semp ē idē vtile hoi. qd pȝ. Nam cū hō est in egritudine est medic' sibi vtilis. ⁊ cum est i egestate ē diues sibi vtilis et nauigādo ē nauta vtilis. Et eodē mō est circa amicitiā delectatōis. qz vno tpe ē vnū delectabile. ⁊ alio tpe aliud fȝ diuersitatē dispōis hominis seu etatis. Alia. n. sunt delectabilia iuueni ⁊ alia seni. De isto rōne p̄ ponit ɔclōnem. 8. q̄ hi' amicitie ppter vtile ⁊ pp delectabile sūt de facili solubiles ipsis amatis non mouentib' sȝ sibus. cum. n. ipsa amata mutant. ita q̄ homo q̄ p'us fuit vtilis vel delectabilis: si postea nō est vtilis aut delectabilis dissoluit amicitia que erat ad eū. Deinde ponit maiorē. d. Si. n. nō adhuc delectabiles. dissoluto. n. ppter qd erant amici dissoluit ⁊ amicitia. vt existēte amicitia ad illa pp q̄ erāt aici. dissoluto. a. delcābili ⁊ vtili: dissoluit aicitia q̄ fuit pp delcābile vel vtile.

(Maxime autez in senib') hec est. 3. particula p̄me ptis. in quo determiat de subis amicitiarum ppter vtile ⁊ delectabile. ⁊ pͦmo narrat qd est subm̄ amicitie. que est ppter vtile. 2ͦ narrat qd est subiectū amicitie ppter delectabile. dic ḡ pͦmo q̄ amicitia ppter vtile maxie videt esse in senib'. senes. n. ppter debilitatē caloris. nō querunt delectabile sȝ vtile: qz idigēt vt subue

hilat nature deficienti. vñ eos qui eis sunt vti les: ⁊ solū hos reputant amicos. hec etiā amicitia vtilis inest adolescētib⁹ ⁊ iuuenib⁹ qui psequunt vtile. tales.n.non sunt vere amici: nec querunt ad inuicē cōuiuere. ⁊ qnq; non sunt ad inuicē delectabiles. neq; vn⁹ indiget societate alterius nisi propter vtilitatem. in tm̄ est in eis mutua societas delectabilis inquantū habent spem boni.i.inquantū sperant ex tali societate habere aliquod bonū vtile (In has autē) .s.amicitias pp̄ter vtile reducunt amicitie peregrine. hoc est peregrinorū. peregrini aūt videntur se amare pp̄ter vtilitatem quā vnus hz ab alio in sua peregrinatōne. Eustracius dicit q̄ phs cū dicit q̄ senes ⁊ iuuenes amant pp̄ter vtile loquit de senibus ⁊ adolescentibus non studiosis. vnde non est vniuersaliter verū: sz vt in pluribus q̄ senes ⁊ iuuenes amant maxime pp̄ter vtile. dicit etiam Eustracius q̄ illi q̄ amant pp̄ter vtile deficiunt in veris amicis a maximo ⁊ optimo illius qd̄ est conuiuere. ⁊ ab ea que est ex cōuiuere ad inuicem fruitione. (Iuuenum autē) narrato quibus maxime cōpetit amicitia pp̄ter vtile narrat quibus maxime cōpetit amicitia: que est pp̄ter delectationē ⁊ dicit q̄ hec amicitia pp̄ter delectationē maxime videt esse iuuenum. q: iuuenes viuunt s passiones. ⁊ mouent ⁊ ferunt a passionibus nō roboratis in eis iudicio rōnis. ⁊ iō maxime psequunt illud quod est delectabile eis s3 p̄ns tempus. passiones.n. pertinent ad ptem sensitiuā: que maxime est circa aliquod p̄ns. hec aūt amicitia.s. iuuenū est de facili solubilis. ⁊ hoc pbat phs. ⁊ est cō°. 8.s. q̄ amicitia iuuenū est de facili solubilis: que pbatur dupl'r. p̄ ex parte delectabiliū sic. transmutando de facili illō pp̄ter qd̄ est amicitia iuuenū transit ⁊ dissoluit cōx amicitia: sed transeūte etate que facil'r trāsit fiunt altera ⁊ altera delectabilia. nō.n. sūt eadē in q̄b⁹ pueri ⁊ adoloscentes delectant: ⁊ q2 etas facil'r transit. iō illa in quibus iuuenes delectāt facil'r fiūt altera ⁊ altera. ⁊ iō iuuenum aīcitia ē de facili solubilis. vñ iuuenes de facili fiunt amici ⁊ de facili cessant ab amando. tal.n. delectatōis.s. iuuenū velox ē transmutatio. q2 tota natura iuuenis cōsistit i quadā trāsmutatōe (Et amatiui aūt) 2°. pbat eadē cō°. ex pte amantiū sic. Iuuenes amāt pp̄ter passionē ⁊ delectatōnē. iō sunt multi amatiui. sz passio que ē causa amicitie iuuenū de facili trāsit. ⁊ cui⁹ causa de facili soluit illud de facili soluitur. iō amicitia iuuenū est de facili solubil. vñ iuuenes mlt'r totiens eadē die ineunt aīcitias ⁊ dissoluunt: sz quādiu amicitia durat volūt p totū diem ad inuicē cōuiuere ⁊ cōmanere. ⁊ q̄s⁹ ad h sunt amici.

Perfecta autem est bo

noꝝ amicitia. ⁊ s virtutē similiū. Isti.n. bona simil volunt s̄m q̄ boni. boni aūt sūt p seipsos. volentes aūt bona amicis illoꝝ grā maxie amici pp seipsos.n. sic hñt. ⁊ nō s accns. pmanet igit hoꝝ aīcitia vsq; q̄z vtriq; bōi sūt. virt⁹ aūt mās̄iuū. ⁊ vterq; simpl'r bon⁹ ⁊ amico. boni.n. ⁊ simpl'r boni vtiles ad inuicē. sil'r aūt ⁊ delectabiles. bōi .n. ⁊ simpl'r delectabiles ad inuicē. vnicuiq;.n. s delectatōem sunt pprie actiones. ⁊ tales bonoꝝ aūt tales aūt siles. Tal.n. amicitia mansiua rōnabil'r ē. Copulat.n. in ipa oīa queeūq; ōt oꝝ amicis existere. oīa.n. amicitia pp bonū ē. vl pp delectatōez. l' simpl'r. vel amāti. ⁊ s silitudiné quādā. Huic.n. siles ⁊ reliqua: ⁊ simpl'r bonū ⁊ delectabile simpl'r est. maxie itaq; h amabilia. ⁊ amare aūt ⁊ amicitia i his maxie ⁊ optima. Raro aūt verisil'r cōueniēs tales eē. pauci .n. tales. Adhuc aūt indiget tpe ⁊ cōsuetudie. sz pūerbiū.n. n est scire. ad inicē aūt añ deōs sal cōsumere. neq; acceptari oꝝ p̄us: neq; esse aīcos añq; vterq; vtriq; appareat amabil' ⁊ credatur Qui āt cito ad inuicē amicabilia faciūt. volūt quidē amici eē. nō sūt aūt. si nō ⁊ amabiles. ⁊ h sciant. volūtas q̄d igr velox amicitie fit. aīcitia aūt nō. h quidē igit ⁊ s tps ⁊ s reliqua perfecta est. ⁊ s oīa h fit. ⁊ sil' vterq; ab vtroq; quod oportet amicis existere.

Hec est scda p̄s pncipalis h⁹ capli. in qua phs determinat de tertia spē amicitie: q̄ est pp̄ter bonū virtutis. ⁊ ponit. 6. cōditōes que isunt amicitie que ē pp bonū virtutis. Prima ē q̄ talis amicitia est p se amicitia. scda q̄ talis aīcitia ē maxie amicitia. tertia q̄ est pmāsiua. quarta q̄ talis amicitia in genere amicitie ē pfecta. qnta q̄ talis amicitia ē optima. sexta q̄ hi⁹ amicitia est rara ⁊ oēs iste cōditōes pñt probari de amicitia que ē pp̄ter bo⁹ virtutis. p̄ igitur pponit phs. d. q̄ amicitia bonoꝝ ⁊ siliū s vtutē ē pfecta. q̄ autē amicitia que est propter bonum virtutis sit per se amicitia. probat philosophus. ⁊ hec est conclusio. 9. que pbatur sic. Illa amicitia qua amicus amat amicū pp̄ter ipsum amicum est per se amicitia: sed amicitia que est pp̄ter bonū virtutis amicus amat amicum pp̄ter ipm amicuz. ergo talis amicitia est p se amicitia. maior pz quia amicitia qua amicus amat amicuz pp̄ter ipsuz amicuz est amicitia que amicus amat amicū pp̄ter se. ⁊ per cōñs est per se amicitia. Minor patz. quia amicitia que est pp̄ter bonuz vtutis ē amicitia que ē ad amicuz. in eo cuius est. si amicus tali amicitia est sz se bonus. igitur tali amicitia amic⁹ amat amicū pp̄ter ipm amicū ⁊ pp̄ter bonitatē ⁊ virtutez que est in ipo amico. Sciendū q̄ i amicitia que est pp̄ter bonuz virtutis amic⁹ amat amicū. in eo q̄ qualis est: ⁊ non i eo q̄ est ad aliquid. hoc est pp̄ter bonum quod est in ipo amico: ⁊ non per relatōnez ad ipsum qui amat. non eniz amat amicuz in eo quod ei aliquid exhibz

aut ſperat ab eo recipere vtile aut delectabile. imo poſito ꝙ nunquã ſperaret aliquid recipere ab eo: adhuc amaret ipſum ꝓpter virtutez que eſt in eo. (Uolentes aũt) 2º probatur ꝙ talis amicitia eſt maxie amicitia. ⁊ hec eſt concluſio .10. que probatur per hoc ꝙ illud quod ẽ per ſe tale eſt magis tale. ꝗ̃ illud quod eſt per accñs tale. ſed amicitia que eſt ꝓpter bonum virtutis eſt per ſe amicitia: ⁊ alie amicitie ſunt amicitie per accidens. ergo ⁊c̃. ue iſta ratione ponit veritatez maiozis in littera. d. ꝙ volentes bõa amicis illorũ gratia: maxime ſunt amici. ⁊ per ꝯñs amicitia taliuz eſt maxime amicitia. (Permanet igitur) 3º ꝓbat ꝙ amicitia que eſt ꝓpter bonuz virtutis eſt permanſiua. ⁊ hec eſt cõcluſio .11. que ꝓbatur ſic. Cuius cauſa in eſſe ⁊ in conſeruari eſt permanſiua: illud eſt permanſiuuz. ſed cauſa amicitie que eſt ꝓpter bonũ virtutis eſt permanſiua. ergo ⁊c̃. Maioꝛ eſt manifeſta. ⁊ minoꝛ patet. quia virtus eſt cauſa amicitie q̃ eſt ꝓpter bonuz virtutis taz ꝓductiua ꝗ̃ ꝯſeruatiua: ⁊ virtus eſt quoddam permanſiuum. quia omnis virtus eſt habitus. ⁊ habitus ẽ de difficili mobilis (Eſt eſt vterq; amicitia) 4º declarat ꝙ amicitia que eſt ꝓpter bonũ virtutis in genere amicitie eſt perfecta. ⁊ hec eſt ꝯcluſio 12. que ꝓbat̃ ſic. Illa aĩcitia cui nihil deeſt qđ ꝑtinet ad rõnez aĩcitie ẽ perfecta in genere aĩcitie. Nã ꝑfectuz ẽ cui nihil deeſt. vt pz ex .5. methaph. ſʒ amicicie que eſt ꝓp bonuz virtutis nihil deeſt qđ pertinet ad rõem amicitie. g̃ ⁊c̃. maioꝛ pz ⁊ minoꝛ declarat̃. Nam hec amicitia ꝯphendit oĩa ꝓpter que ſũt alie aĩcitie. ſeu omnia bona que ſunt ĩ aliys amicitiys. nã in iſta amicitia vterq; amicus eſt bonus non ſolum ſimplr̃ ſm ſeipm: ſed etiã eſt bonus per cõparationem ad amicũ ſuũ. Nã virtuoſus ẽ vtilis amico ſuo virtuoſo. ⁊ etiã eſt ſibi delectabil̃. quod ꝓbatur ſic virtuoſo. operationes que ſunt ſm virtutez ſunt delectabiles. vt pz ex 2º hui⁹. ⁊ ita vni virtuoſo ſunt oꝑationes alterius virtuoſi delectabiles. ⁊ ſic amic⁹ ꝓpter bonuz virtutis eſt delectabilis amico ſuo cuz ſint ſiles ĩ virtute. ⁊ habẽt oꝑationes ꝯſiles. (Talis autem amicitia) ex his cõcludit̃ 5º ꝙ amicitia que eſt ꝓpter bonũ virtutis eſt optima. ⁊ hec eſt ꝯcluſio .13. que ꝓbat̃ ſic. Illa aĩcitia que includit oĩa quecũq; requirũt̃ ad aĩcos eſt optima: ſʒ amicitia que ẽ ꝓpter bonũ virtutis icludit oĩa que ſunt in aliys aĩcitiys. vel ꝓpter q̃ ſunt alie aĩcitie. q2 icludit bonũ ſimplr̃ ⁊ bonuz virtutis ⁊ vtile ⁊ delectabile. g̃ ⁊c̃. Uel põt ꝯcluſio ꝓbari ꝑ hoc ꝙ bona virtutũ ſunt optima ⁊ maxie amabilia. igitur aĩcitia que ẽ ꝓpter bonuz virtutis ẽ maxie aĩcitia ⁊ optima. ꝯñs pz de ſe. ⁊ añs apparet. ex hoc ꝙ is hi⁹ bonis. ſ. honeſtis ſeu virtutũ ꝯiungũt̃ oẽs rõnes amandi. ⁊ per ꝯñs oĩa rõ boni cum ſint bona ſimplr̃ ⁊ includũt vtilia delectabilia

ꝑmo tamẽ concludit ph̃us ꝙ hi⁹ amicitia ẽ rationabilr̃ permãſiua. q2 ipſa copulat ⁊ ꝯiungit oĩa quecũq; inexiſtere aĩcis (Raro aũt cõueniens) 6º cõcludit ꝙ aĩcitia que ẽ ꝓpter bonũ virtutis eſt rara. ⁊ hec ẽ ꝯclo. 14. que ꝓbat̃ ſic duplr̃. ꝑ amicitia que ẽ ꝓpter bonuz virtutis ẽ ſolũ virtuoſoꝝ. ſʒ pauci ſunt virtuoſi ꝓp difficultatẽ attingendi mediũ. vt pz ex 2º hui⁹. igr̃ hi⁹ aĩcitia eſt rara. (Adhuc aũt indigẽt) 2º ꝓbat̃ eadẽ ꝯcluſio ſic. illa amicia que indiget lõgo tp̃e ⁊ mutua aſſuefactõe vt ſe poſſint cogñſcere eſſe amicos ⁊ virtuoſos eſt rara: ſʒ aĩcitia q̃ ẽ ꝓpter bonũ v̓tutis indiget longo tp̃e ⁊ mutua aſſuefactione: vt aĩe cognoſcant ſe aĩcos ⁊ virtuoſos. igr̃ talis amicitia ẽ rara. maioꝛ patz. ⁊ minoꝛ etiã pz ſm antiquũ ꝓuerbiuz in quo dr̃ ꝙ non cõtingit ꝙ aliqui cognoſcãt ſe amicos añq; ſil̃ comederent mẽſurã ſalis: ⁊ hoc requirit longũ tp̃s. Lycoñ dicit ꝙ añ amicũ comedere modiũ ſal eũ amico non eſt ſcire ad inicẽ ſe eẽ amicos. hec Lycoñ. oz. n. ꝙ ad hoc ꝙ aliq ſint amici ꝙ vterq; appareat alteri ꝙ ſit amãdus. ⁊ credat ita eſſe. ⁊ hoc raro cõtingit. hi⁹ igr̃ aĩcitia ꝓpter bonuz virtutis rara eſt. (Que cito) excludit obiectionez que poſſet fieri de his q cito videnẽ fieri amici. ⁊ dicit ph̃s ꝙ illi qui cito ſibi inuicez exhibẽt oꝑa amicitie mãifeſtãt ꝙ volunt eẽ amici: nõ tñ ſunt amici quouſq; vterq; ſciat alterũ eẽ ſibi amabilẽ ⁊ amicũ. vñ voluntas amicitie ẽ velox. ſʒ amicitia nõ eſt velox. (Hec quidẽ igr̃) epylogat. d. ꝙ dicta amicitia ẽ ꝑfecta ſm tp̃s. q2 eſt diuturna. ⁊ ẽt perficit̃ ſʒ oĩa que dicta ſunt in aliys amicitiys.

Capitulum quartum

de ꝯpatõe duarũ aĩcitiaꝝ. ſ. ꝓp vtile et delectabile ad aĩcitiam perfectã ſm ſilitudinẽ ⁊ differentiã determinando in quib⁹ ſunt ſimilia. ⁊ in quibus diſſimilia.

Ue aũt propter de

lectabile ſilitudinez huius habet. ⁊. n. boni delectabiles ad inuicem. ſimilr̃ autez ⁊ q ꝓpter vtile. ⁊. n. tales ad ĩuicẽ boni. Maxime aũt ⁊ in his aĩcitie ꝑmanent cũ eẽ fiat ab inicẽ. puta delectatio ⁊ non ſolum ſic: ſʒ ⁊ ab eodem quale eutrapelis. ⁊ non vt amatori et amato. Neq; cuiz in eiſdez delectantur iſti. ſed hic quidem videns illuz. hic autez famulatuz recipiens ab amatore. finiente autez hora. quandoq; et amicitia finit. Huic quidez eni non eſt viſio delectabilis. huic autez non fit famulatus. multi autez rurſus permanent: ſi ex conſuetudine mores diligunt ſimilis conſuetudinis exiſtentes. Qui autez non delectabile cõmutant ſʒ vtile in amabilibus: ⁊ ſunt minus amici ⁊ permanent. Qui autem ꝓpter vtile exiſtentes amici ſimul cũ conferente diſſoluunt̃. non eniz ad in

alicem erant amici sʒ vtilis.

Istud est quartuʒ capʒ. in quo due species amicitie comparanꝫ ad tertiaʒ. s. ad amicitias perfectaʒ. ⁊ continet tres partes principales. In pᵃma ponuntur similitudines inter has duas species amicitie: que sunt ꝓpter vtile ⁊ delectabile ad amicitias perfectaʒ. in secunda ibi. (Propter delectationeʒ quidē) ponuntur differentie inter dictas duas amicitias ab amicitia perfecta. in tertia parte ibi. (Species autem amicitie) epylogat que dicta sunt de comparatione specierum amicitie. In pᵃma ergo parte ponit philosophus similitudineʒ istaruʒ duaruʒ amicitiaruʒ. s. delectabilis ⁊ vtilis ad perfectaʒ amicitias quantuʒ ad causaʒ vel quantuʒ ad permanentiaʒ amicitie. est eniʒ similitudo quantū ad causaʒ. quia virtuosi sunt ad inuicē delectabiles sicut ⁊ illi qui se amant propter delectabile. Similiter virtuosi sunt sibi inuicē vtiles. sicut ⁊ illi qui amant se ꝓpter bonuʒ vtile (Maxime autem) sunt etiam iste due amicitie similes amicitie vere quātuʒ ad permanentiaʒ. iste. n. due amicitie sunt maxime permanentes. cum idem vel equali sibi inuicem rependant. puta delectationeʒ ꝑ delectatione ⁊ non solum permanet amicitia cum equalis fit delectatio ad inuiceʒ: sed oportet quādoqʒ ꝙ sit ab eodem. i. ab eadeʒ causa. hoc est a consimili ⁊ equali eqʒ fieri delectationeʒ. vt in conludentibus con simili ludo. quorum vtriqʒ ab alterius ludo conspecto equaleʒ recipit delectationē. vt patet in eutrapeliis quorū vtriqʒ delectatur in ludo alterius. hic eniʒ non fit delectatio tanquā amatori ⁊ amato ꝓpter se. ⁊ ꝓpter bonuʒ virtutis. adhuc non soluʒ est permanentia amicitie propter delectabile: quando amator ⁊ amatuʒ delectanꝫ in eisdeʒ. Nam quandoqʒ delectantur non in eodeʒ: sed in diuersis. Amator eniʒ quādoqʒ recipit delectatiōeʒ a pulchritudine amati. ⁊ amatus recipit delectationem a famulatu quē ei exhibet amator. vtpote a muneribus ei datis ab amatore. ⁊ dicit Lycon. ꝙ illud exemplum non est de virtuosis amatore ⁊ amato: sed de amatore ⁊ amatu qui dicuntur ab amore. q̄ heros dicitur. ⁊ dicitꝫ huiusmodi amicitia anoroydes vel anomoydes. hec Lycon. Istis autem cessantibus cessat amicitia dū ex vna parte nō est visio delectabilis. ⁊ ex alia parte cessat seruitium seu famulatus. Sic ergo patʒ ꝙ iste amicitie propter vtile ⁊ delectabile permanent. nū cause istaruʒ amicitiaruʒ que sunt ꝓpter vtile ⁊ delectabile permanent ⁊ dissoluunꝫ dissoluta (Multi enim rursus) adhuc est alia causa permanentie istaruʒ duaruʒ amicitiarum que sunt ꝓpter vtile ⁊ delectabile. ⁊ est dilectio vtriusqʒ ad mores alterius ex consuetudine q̄uis mores non sint sʒ se diligibiles. tamen ex ꝯsuetudine fiunt aliquibus delectabiles ⁊ diligibiles. verbi gratia. vnus luxuriosus diligit mores alterius luxuriosi. vel vnus cupidus diligit mores alterius cupidi. sʒ isti mores qui non sunt sʒ se diligibiles fiunt aliquibus diligibiles ex consuetudine: sʒ ꝙ ambo sunt simis ꝯsuetudinis. Similitudo eni est per se causa amicitie. nisi per accidens impediatur. vt dictuʒ est supra. vnde quia mores per vtrū acquisiti ex cōsuetudine sunt permanentes. idō talis amicitia est permansiua. (Qui aūt nō delectabile) differunt aūt quantuʒ ad permanentiā amicitia ꝓpter vtile ⁊ delectabile in hoc ꝙ illi qui i amabilibus non recōpensant delectabile ꝑ delectabili. sʒ vtile ꝑ delectabili sunt minus amici q̄ recōpēsantes delectabile ꝑ delectabili. ⁊ minus permanet eoruʒ amicitia. sunt eniʒ minus amici ꝓpter minoreʒ silitudineʒ ad inuiceʒ. (Qui aūt ꝓpter vtile) illi qui sunt amici soluʒ ꝓpter vtile cessante vtilitate cessant ab amicitia. qz non erant amici sui ipoꝝ gratia. sʒ gratia vtilitatis. ⁊ magis erant amici ipsius vtilis q̄ sibi inuicem.

Propter delectationē

quidem igitur ⁊ propter vtile: ⁊ prauos contingit amicos ad inuicem esse: epyichees prauis. ⁊ neutrum quodcunqʒ. ꝓpter seipso autem: quia solos bonos. mali eni non gaudent seipsis. si nō aliqua vtilitas fiat. Et sola autem bonoꝝ amicitia intransmutabilis est. Non eniʒ facile nulli credere de eo qui multo tēpore ab ipso probatus est. ⁊ credere in his ⁊ nunquā vtriqʒ iniustū facere: ⁊ quecunqʒ alia in ea que. vt vere amicitia significatur. in alijs autem alteris nihil prohibet talia frui. quia eniʒ homines dicunt amicos ⁊ ꝓpter vtile quēadmodum ciuitates. videntur enim compugnationes ciuitatibus fieri gratia conferentis. ⁊ eos qui ꝓpter delectationeʒ ad inuiceʒ diligunt pueri. Forte quidem dicere ⁊ nos amicos tales.

Hec est secūda pars huiꝰ capituli. in qua ducet qualiter iste due amicitie. q̄ sunt ꝓpter vtile ⁊ delectabile differunt ab amicitia perfecta. ⁊ ponit duas differentias. Prima est ꝙ sʒ amicitiam ꝓpter vtile ⁊ delectabile praui esse amici ad inuicem: ⁊ praui sm hꝰ amicitiā pūt esse amici epyichees. i. virtuosis. ⁊ virtuosi prauis ⁊ neuter qualicunqʒ. hoc est illi qui nec sūt virtuosi nec viciosi possunt esse amiciꝰ inter se. ⁊ etiam possunt esse amici prauis. ⁊ etiam virtuosis. et istud patet ex precedentibus sic. Scōm hꝰ amicitiā que est ꝓpter vtile aut delectabile non sunt amici nisi cā virtutis ⁊ delectabilis. Amicitia. n. que est ꝓpter vtile magis est ad ipm vtile q̄ ad ipm hominem. ⁊ amicitia que est ꝓpter delectabile est ad ipam delectati

onē p̄. sed mali possunt vtilitatem ꝛ delectationem recipere a malis ꝛ a bonis. ꝛ boni a malis ꝛ sic de alijs. ḡ ꝛc. vn̄ pōt h̄ poni ꝯclusio. 15. sub hac forma. Cuiuscūqꝫ conditionis homines cō tingit eē amicos ꝓpter delectatiōem ꝛ vtilitatem. pbatur sic. omnes homines quibus delectabile vl' vtile est amabile ꝯtingit esse amicos ꝓpter delectationem ꝛ vtilitatem. sed cuiuscūqꝫ conditionis fuerunt hōīes: conuenit ꝙ eis delectabile vel vtile sit amabile. igitur cuiuscunqꝫ conditōīs homines sint: contingit ꝙ sint amici ꝓpter delectationem ꝛ vtilitatem. Maior est manifesta. quia cuicunqꝫ delectabile est amabile. contingit ꝙ ipse sit amicus ꝓpter delectationē. ꝛ cuicunqꝫ vtile est amabile contingit ipsum esse amicum ꝓpter vtilitatem. ꝛ minor patet. Nam mali possunt esse delectabiles ꝛ vtiles malis. ꝛ etiaꝫ virtuosis. ꝛ virtuosi possunt esse delectabiles ꝛ vtiles virtuosis. ꝛ etiaꝫ malis. ꝛ illi qui nec sunt moraliter boni nec mali possunt esse delectabiles ꝛ vtiles sibi inuiceꝫ ꝛ etiaꝫ bonis ꝛ malis. hec igitur est prima pars vr̄e: inter has duas amicitias ꝛ amicitiam perfectam. Et secūda pars est ꝙ amicitia perfecta n̄ est nec eē potest nisi inter bonos. ꝛ hec est conclusio. 16. que pbatur sic. Illa amicitia ꝛ sola illa qua aliqui amantur ꝓpter seipsos est amicitia perfecta. quia omnis alia amicitia est amicitia per accidens. vt patet ex precēdentibus. sꝫ inter bonos ꝛ solum inter illos est huiusmodi amicia qua scilicet aliqui amantur propter seipsos. igitur inter solos bonos est amicitia perfecta. de ista ratione ponitur minor cum sua declaratione in littera. vnde dicit ꝙ ꝓpter seip̄os solos bonos contingit esse amicos. ꝛ hoc declarat ꝓpter hoc ꝙ mali non gaudent seip̄is propter seipsos cuꝫ in malo non inueniatur aliqđ amabile aut delettabile. sed solum gaudent ex hoc ꝙ eis sit aliqua vtilitas vel aliqua delectatio (Et sola autem bonorum amicicia) secūda differentia istaꝝ duaruꝫ amicitiaruꝫ. s. ꝓpter vtile ꝛ ꝓpter delectabile ad amicitiā perfectā est ꝙ amicitiarū sola amicitia bonorum est de itransmutabilis. ꝛ hec est conclusio. 17. ꝛ quia h̄ conclusio est quedaꝫ exclusiua. ideo ph̄s pbat eam pbando vtrāqꝫ eius exponenteꝫ. ꝛ p̄mo pbat exponentem affirmatiuaꝫ. deinde pbat exponentem negatiuam cum dicit (In alijs autē alteri) p̄mo igitur pbatur exponens affirmatiua. s. ꝙ amicitia bonoruꝫ est itrāsmutabilis sic quia amicitia bonoꝝ non transmutaretur nec dissolueret nisi vnus amicoruꝫ crederet aliqđ malum de alio. quod maluꝫ ꝯtrariatur amicitie perfecte. sed hoc non contingit i amicitia bonorum. quia homo bonus non defacili credit malū de illo quē multo tēpore pbauit ꝛ nunqꝫ inuenit eum aliquod meritum vel malum facientem: sed semper inuenit in eo omnia quecunqꝫ reputant digna ad veram amicitiaꝫ. igitur talis amicitia est intransmutabilis sic ꝙ de facili non dissoluitur. ꝛ etiam patet. quia talis amicitia est per se ꝛ non per accidens. ꝛ etiaꝫ pꝫ per hoc ꝙ talis amicitia est perfecta continens in se omnia que ad amicitiā requiruntur. vt superius est pbatum. ꝛ sic patet exponens affirmatiua conclusionis. (In alijs autem alteri) negatiua exponens. s. ꝙ nulla alia amicitia ab amicitia bonorum est etransmutabilis probaꝛ per hoc ꝙ in alijs amicitijs contingit faciliter: ꝙ vnus amicorum in tali amicitia credat malum de alio: ꝛ ꝙ vnus iniustum faciat alteri. ꝛ per hoc ꝙ vnus credat maluꝫ de alio aut ꝙ faciat iniustum alteri. dissoluiꝛ amicitia: ꝛ ita alie amicitie sunt de facili transmutabiles. et dicit ph̄s ꝙ s̄m has amicitias. s. ꝓpter vtile ꝛ ꝓpter delectabile non sunt aliqui vere dicendi amici. quia tamen homines consueuerunt vocare tales amicos: qui ꝓpter vtile amant: sicut dicitur esse amicitia inter ciuitates ꝓpter vtilitatē quā vna recipit ab alia ꝛ impugnando ꝫ inimicos ꝛ iuuando: ꝛ etiaꝫ homines dicunt illos eē amicos qui diligunt se ꝓpter delectationē: sic patet de pueris. vnde quia tales amantes se ꝓpter delectabile vel vtile coiter ab omnibus vocantur amici. ideo oportet ꝙ nos sequendo cōsuetudinem coiter loquentiuꝫ tales vocemus amicos.

Species autem amici

tie plures. ꝛ p̄mo quidem ꝛ principaliter bonorum. ꝛ s̄m ꝙ boni. Reliquas autem s̄m similitudinem. s̄m eniꝫ ꝙ bonuꝫ aliquid ꝛ simile aliquid sic amici. Et enim delectabile bonum aliquod amatoribus dilectionū. Non omnino āt hec copulantur enim fiunt amici ꝓpter vtile ꝛ delectabile. Non enim omnino contingun tur: que s̄m accidens. In has autem species amicitia distributa. praui quidem erunt amici propter delectationem vel vtilem sic similes existētes. Boni autem ꝓpter seipsos amici. scđꝫ ꝙ. n. boni. Isti quidem igitur simpl'r amici. Illi aūt s̄m accn̄s. ꝛ in assilat his.

Hec est tertia pars p̄ncipalis huius capl'i. in qua epylogat que dcā sunt ꝛ narrat. 6 p̄ narrat ꝙ plures sunt amicitie. s. que dicte sūt . s. ꝓpter vtile delectabile ꝛ honestū. 2° narrat ꝙ amicitia bonoruꝫ est p̄mo ꝛ p̄ncipaliter amicitia. ꝛ relique amicitie non dicunꝛ amicitie nisi s̄m similitudinem ad veram amicitiaꝫ que ē soloruꝫ bonoruꝫ. 3° narrat moduꝫ. quo iste amicitie assilanꝛ amicitie vere. ꝛ dicit ꝙ delectabile videtur esse quoddam bonum amatorib' delectationuꝫ. ꝛ ita h̄ amicitia habꝫ aliquaꝫ similitudineꝫ cuꝫ amicitia que est ꝓp bonū simpl'r. Et eodem mō est de amicitijs vtilis. vtilitas. n. videꝛ esse quoddā bonum amatoribus vtilita

tum. ⁊ ita habet hec amicitia aliquam similitudinē ad amicitiā perfectam que est ꝓpter bonum simplex. 4º narrat ꝙ he due amicitie. s. ꝓpter bonū vtile ⁊ delectabile nō semꝑ ꝯiunguntur. qñq; enim est idē vtile ⁊ delectabile: sꝫ nō est semꝑ ita. vnde sic iste due amicitie sunt amicitie per accñs: qꝛ ꝯiunguntur per accñs ⁊ non semꝑ (In has aūt spēs) 5º narrat ꝙ cum amicitia distribuatur in has spēs iā dictas praui pñt esse amici ꝓpter vtile ⁊ ꝓpter delectabile. i hoc sibi ēē exñtes. sꝫ bōi ꝓpter seipos sunt amici. sūt .n. amici sm ꝙ boni. 6º narrat ꝙ boni sm ꝙ boni sunt simplr amici: sꝫ alij amātes se ꝓpter vtile vel delectabile sunt ami. i solū per accidēs ⁊ in assimilari his. s. vere amicis.

Capitulū quintum

in q̊ determinat de amicitia sꝫ ꝯparationē ad actum eius ꝓpriū qđ est ꝯuiuere. ⁊ etiam ondicitur ꝙ amicitia nō est passio sꝫ habitus.

Quemadmoduꝫ aūt

in virtutibus. hi quidem sm habitum hi autem scđm operatōes boni dicūtur. sic ⁊ i amicitia. hi quidem .n. ꝯuiuentes gaudent ad inuicem ⁊ tribuunt bona. Hi autē dormientes vel separati locis. non operātur quidem. sic autem habent vt operari amicabilr. loca eniꝫ non dissoluunt amicitiam simplr: sed operatōes. Si aūt diuturna absentia fiat: ⁊ amicitie videtur obliuionē facere. vnde dcm̄ est. multas vtiq; amicitias non appellatio dissoluit. Non videtur autē neq; senex neq; serui amatiui esse. ꝓpter nō habere in ipis qđ dilectionis. Nullus autem pōt per diem ꝯmorari cū tristi. neq; cū nō delcabili. Maxime. n. natura videtur triste quidē fugere appetere autē delectabile. Qui autem recipiūtur ad inuicem. non ꝯuiuentes aūt beniuolis assimilantur magis q̄ amicis. Nihil. n. sic est amicorum vt cō uiuere. vtilitatē quidē .n. indigētes appetunt. ꝯmorari aūt simul per diem etiā beati. Solitarijs quidē .n. esse his nequaquā ꝯuenit. ꝯuersari aūt ad inuicē non est nō delcabiles existēs. neq; gaudentes eisdē qđ ꝯnutritiua videtur habere. Maxime quidē igitur est amicitia que bonoꝝ. queadmodū multotiens dcm̄ est. videtur .n. amabile quidem ⁊ eligibile qđ simpliciter bonū vel delectabile. vnicuiq; aūt qđ ipi tale. bonus aūt homo ꝓpter ambo hec.

Istud est 5ᵘᵐ capᵐ p̄mi tractatus in quo determinatur de amicitia ꝑ comparatiōem ad eius actū. ⁊ cōtinet duas ptes p̄ncipales. In p̄ma ostenditur quis actus ē ꝓpinquissimus amicitie. in scđa ibi (Assimilatur autē amatio) ondit ꝙ amicitia est habitus. Prima pars cōtinet .4. particulas. In p̄ma phs distinguit amicitiā ī amicitiā sm actū ⁊ sm habitū. in scđa ibi (Si aūt diuturna) ostendit qualr amicitia dissoluitur ꝓpter defectum actus. in .3. ibi (Nihil. n. sic amicoꝝ) ostendit ꝙ ꝯuiuere est ꝓpinquissimus actus amicitie. in quarta. ibi (Assimilatur autem amatio) ostendit ꝙ amicitia est habitus ⁊ non passio. In p̄ma igitur particula distinguit amicitiam in amicitiam sm actum ⁊ in amicitiā sm habitum. d. ꝙ sicut in virtutibus: quedam dicūtur sm habitū ⁊ quedā sꝫ actū. aliqui .n. dicūtur fortes: qꝛ actu exercent opera fortitudinis ⁊ quidā dicuntur fortes non exercentes actū fortitudinis habētes tamē habitū ad exercendū opera fortitudinis: ita est de amicitia: ꝙ quidā dicuntur amici: qꝛ actu exercent opera amicitie se inuicem mutuo diligendo ⁊ bñfaciendo. ⁊ quidam dicuntur amici qꝛ non operātur actu opera amicitie: sunt tñ sic dispositi per habitū: ꝙ habent inclinationē ad operādum huius opera vt patet de amicis qñ dormiunt vel qñ separātur ab inuicem sm locum. Amicitia eniꝫ nō dissoluitur per distantiā locorū: sed opera amici dissoluuntur per distātiā locoꝝ. . Notanduꝫ ꝙ plures sunt operatōes amicitie. s. bñ velle bñfacere ꝯcordare ꝯuiuere. ⁊ q̄tum ad istam comparatōē que ē ꝯuiuere dissoluitur amicitia quātum ad operatōem ꝑ distātiā locorum. sꝫ operatio que est beniuolentia ⁊ ēt operatio que est bñficientia non dissoluitur per distantiā locorū (Si autē diuturna) hec est scđa particula. ī qua ostendit ꝙ in quibusdā dissoluitur amicitia ꝓpter defectum actus amicitie. ⁊ hoc cōtingit tripl'r. s. ꝓpter. diuturnā absentiā amicorū ab inuicē. ⁊ ꝓpter ineptitudinē quorūdam ad opera amicitie. ⁊ ꝓpter non ꝯuiuere ad inuicē dicit igitur p̄mo ꝙ si absentia amicoꝝ ab inuicē sit diuturna videtur facere obliuionē amicitie p̄cedentis sꝫ ꝙ in ꝓuerbio dr̄ multas amicitias non appellatio dissoluit. Intelligenda sunt hic duo. p̄ sm Lycoñ. non appellatio: in ꝓposito accipitur ꝑ p̄uatione opposita appellationi. qñ eñ amici separantur locis neuter appellat aliū proprio noīe. ⁊ priuatio huiꝰ mutue appellatōis videtur obliuionē inducere ⁊ amicitiā dissoluere.

2º est intelligendum ꝙ sicut habitus acquisiti per consuetudinē actuū acquiruntur per consuetudinē exercendi actus ꝯuenientes habitui ita ꝓpter dissuetudinē operandi delentur ⁊ destruuntur. sicut .n. habitus per ꝯsuetudinē opeꝝ acquiruntur. ita etiā per illud idem in esse cōseruantur. operatiōes .n. sunt cause habituū. tam ī fieri q̄ in ꝯseruari ⁊ ideo cum amicitia sit habitus ex operibꝰ acquisitus sicut postea videbitur oportet ꝙ ipa per actus mutuos ꝯtinue in esse ꝯseruetur (Non videtur aūt neq; senes) quidam ēt nō sunt amatiui. i. apti ad amandū sicut senes ⁊ seueri. i. homines austeri ⁊ litigiosi ꝓpter hoc ꝙ non sunt apti ad actū amicitie qui est ꝯuiuere. Parū eniꝫ inuenitur in eis de delectatōe. ⁊ iō de difficili possunt cum alijs cōuiuere. Nulliꝰ eñ

pōt p diem ꝯmorari cum tristi. neqꝫ cū indelecta bili. maxime aūt videtˀ naturale hoībus ꝛ aliis aīalibus fugere triste ꝛ appetere delectabile. ꝛ potest hic poni ꝯclō. 19. que est ꝙ neqꝫ senes nꝫ seueri sunt amatiui. i. apti ad amicitiaꝫ que pbatur sic. Qui non sunt apti ad cōuiuendū cuꝫ aliis non sunt amatiui nec ad amicitiā apti. qḋ pꝫ qꝛ qui non sunt apti ad actum maxīe ppriū amicitie non sunt apti ad amicitiaꝫ ꝛ actus maxime pprius amicitie est cōuiuere. sꝫ nec senes nec seueri sūt apti ad cōuiuēdū cuꝫ aliis. ḡ ꝛc. minor pꝫ. qꝛ senes ꝛ seueri nō delectantˀ: sꝫ magis ꝯtristant eos cum quibꝰ viuunt. ꝛ cum cōtristante aut non delectāte nullus appetit diu ꝯmorari. Intelligenduꝫ ꝙ conclusio ꝛ mediū pbans cōclusionem debent intelligi non vlr. sꝫ vt in pluribus. in maiori. n. parte senes non sūt amatiui: aliqui tn̄ sūt amatiui ꝛ apti ad cōuiuendū: qꝛ sunt ilares ꝛ ꝯgaudentes de bōis que aliis ꝯtingunt teste meipso. Sciendū ꝙ p diem in pposito itelligit aliquod tempꝰ longuꝫ vt dicunt expositores. (Qui aūt recipiūt) ad huc ppter defectum actus amicitie cōtigit ꝙ aliqui qui videntˀ esse amici non sunt amici. verbi gratia. Aliqui recipiunt se ad inuiceꝫ. in hoc ꝙ vterqꝫ acceptat mores ꝛ ꝯuersationē alteriꝰ ꝛ tamē ppter aliquaꝫ cām nunquā ꝯuiuūt ad inuicē. ꝛ tales videntur esse amici ꝛ non sūt amici. sꝫ magis assimilantˀ beniuolis ꝙ amicis. qꝛ amicitia requirit ꝯuictum amicoꝝ p aliqḋ tps (Nichil eniꝫ sic est amicoꝝ) hec est tertia particula in qua declarat quod prius supposuit. s. ꝙ conuiuere est actus ppriissimus amicitie ꝛ hec est conclusio 19 que probatˀ sic. Ille actus queꝫ omnes amici appetunt in quacunqꝫ forma fuerint videtur esse actus propriissimus amicitie. sed omnes amici in quacunqꝫ fortuna fuerint appetunt adinuicem conuiuere: igitur cōuiuere est ppriissimus actus amicitie. maior patet ꝛ minor declaratur. Nam benefacere amico ꝛ recipe bonū vtile ab amico: videtur esse proprium amicitie: dictum est eniꝫ supra: ꝙ duo actꝰ pertinent ad amicitiam. s. conuiuere ꝛ retribuere inuiceꝫ bona: hoc est facere vtilitateꝫ amico Sed istum 2ꝰ actū non omnes amici querunt sed solum indigentes. Sed cōmorari simul p diem. i. per longum tempus omnes amici appetunt: et beati seu boni. i. in bonis exterioribus abūdantes quibus non ꝯuenit ꝙ sint solitarii nec possunt homines simul ꝯmorari nisi sint mutuo sibi inuicem delectabiles: ꝛ si non gaudeāt in eisdem. Sed hec duo inueniūtur in his qui diu inuicem conuixerunt. cuiusmodi sunt qui simul connutriti sunt. Intelligendum ꝙ inter actus exteriores amicitie conuiuere est actus propriissimus amicitie: tn̄ actus interior amicitie vt beniuolentia seu bene amare est magis proprius ꝛ principalior: quia ab habitu interiori procedunt actus exteriores vt conuiuere benefacere ꝛc. 2ꝰ est intelligenduꝫ: ꝙ philosophū tractatu 3ꝰ capitulo p̊huius. ꝙ conuiuere qḋ est actus proprius amicitie non consistit in simorando solum: quomodo pecora conuiuunt que pascuntur in eodem cāpo vel prato: sed cōuiuere qḋ est proprius actus amicitie consistit ī conuiuendo ꝑ comunicationem sermonū ꝛ mētis. s. ex hoc ꝙ vnus per sermones cōicat alteri quod est in suo intellectu. vnde illud ꝯuiuere est ꝑ cōicationem sermonū ꝛ secretorum cordis (Maxime autem que bonorum) hec est 4. particula prime partis: in qua philosophus pbat: ꝙ amicitia que est bonoꝝ est maxime eligibilis. ꝛ hec est conclusio. 20. que probatur sic Amabile ꝛ eligibile est duplex. s. quod est simpliciter amabile ꝛ eligibile ꝛ qḋ est alicui amabile ꝛ eligibile: ꝛ ex hoc potest sic argui. Illud quod est eligibile simpliciter ꝛ etiam alicui. s. eligenti: illud est maxime eligibile: quia hēt omnes causas eligibilitatis. sed amicitia bonorum est simpliciter eligibilis: ꝛ est etiam eligibilis ipsi bono. igitur ꝛc. de hac ratione primo ponit conclusionem: deinde virtutem minoris dicens. bonus bono propter ambo hec. hoc est bonus est amicus bonus amico bono propter ambo hec. s. quia huius amicitia boni ad bonuꝫ est eligibilis propter hēc duo. quia est simpliciter eligibilis ꝛ quia est eligibilis bono.

Assimilatˀ enim amatio

quidem passioni. Amicitia auteꝫ habitui: amatio enim nō minus ad inaniata est. Redamāt autem cum electione. Electio autem ab habitu ꝛ bona volunt amicis: illorum gratia non ꝑ passionem: sed ꝑ habitum: ꝛ amantes amicuꝫ ꝙ ipsis bonum amant: bonus eniꝫ amicus factus. bonum fit cui amicus. Vterqꝫ igitˀ amat ꝛ quod ipsi bonum ꝛ esse tribuit volūtati ꝛ speciei. dicitur enim amicitia equalitas. maxime itaqꝫ ei que bonorum. hec existunt.

Hec est. 2. pars principalis huiꝰ capituli. in qua declaratˀ ꝙ amicitia sit habitus ꝛ non passio: hoc eni priꝰ supposuerat. s. ꝙ amicitia dicitur ꝑ actuꝫ ꝛ ꝑ habitum ꝛ manifestū ē ꝙ amicitia dicitˀ ꝑꝫ actum. ideo solum probat ꝙ amicitia dicitur scḋm habitū ꝛ cōtinet ista pars duas particulas. In prima proponit ꝛ pbat intentionem suam. In. 2. ibi (Et amantes amicum) remouet quoddam dubium. In prima igitur particula proponit intentionem dicens ꝙ amatio assimilatˀ passioni ꝛ amicitia habitui ē eni amicitia similis aliis habitibꝰ (Amatio enim) proposita intentione philosophus pbat eam. s. ꝙ amicitia est habitus ꝛ hec est conclusio. 21. que probatur dupliciter. p̊mo per differentiam inter amationem ꝛ amicitiam que ē ista. Amatio simpliciter potest esse ad inaiata

sicut dicimus aliquem amare vinū vel aurū.
sed amicitia de qua loquimur non est ad inaīa
ta. quia amicitia requirit redamationem que
non est sine electōne ꝑ hoc probatur ꝯ̈sic. Oīs
electio est ab habitu: sed electio est ab amicitia
igit̄ amicitia est habitus vel sic. Oīs amicitia
est cū electione ⁊ oīs electio est ab habitu. igit̄
oīs amicitia est habitus. vel sic. omne illud a q̄
est electio est habitus. amicitia est illud a quo
est electio. ḡ ⁊c. Notandū est ħ ꝙ electio acci-
pitur tripliciter. s. large stricte ⁊ magis stricte.
Electio large accepta est vnius pre alio vł aliq̄
voluntaria acceptio seu acceptatio ⁊ isto mo-
do omne quod fit voluntarie: ita ꝙ in potesta
te hominis est facere illud vel non facere dicit̄
fieri ex electione. ⁊ que fiunt ex passiōe. vt que
fiunt ex ira vel concupiscentia dicunt̄ fieri ex
electione. aļr non imputarent̄ homini. et sic oē
iputabile homini. ⁊ omne ꝑ quo homo est lau-
dandus vel vituperandus dicit̄ fieri ex electi
one. ⁊ sic accipitur electio 3ᵒ topicoꝝ. Et eustra
eius loquit̄ sic sup ꝑᵒ ethico. in ꝑnᵒ. d. ꝙ electō
est duob⁹ ꝑpositis indiciū hominis ħ alteri ꝑ-
ponens. 2ᵒ accipitur electio stricte ⁊ electio sic
accepta est finis ꝯsilij. ⁊ omne eligibile hoc mo
do est preconsiliatū. vt pꝫ ex 3ᵒ ethico. vbi dr̄
ꝙ eligibile non ē quodcūqꝫ voluntariū sed volū
tariū precōsiliatū ⁊ electio sic accepta est vo-
luntas preconsiliata. i. actus voluntatis ꝑcon
siliatus. ⁊ loquēdo de electione sic accepta: nō
oꝫ ꝙ oīs electō sit ab habitu. multa enī facim⁹
voluntarie ⁊ ex cōsilio que non facimus ex ali
quo habitu. 3ᵒ accipitur electio magis stricte
. s. ꝑ actu voluntatis ꝑcedente ab habitu incli
nante voluntatē ad eligendū vnū pre alio ꝑm
pte ⁊ delectabiliꝛ. ⁊ sic accipitur electio in ꝑposi
to cū dicit̄ ꝙ oīs electio est ab habitu. oīs. n. ele
ctio voluntatis que ē ab habitu amicitie fit ꝑm
pte ⁊ delectabiliꝛ ⁊ faciliter (Et bona volūt ami
cis) 2ᵒ ꝑbatur eadē ꝯclusio sic. Quicūqꝫ volūt
bona amicis amicoꝝ gratia: volunt eis bona nō
ex passione sꝫ ex habitu: sed ex amicitia amici
volunt bona amicis amicoꝝ gratia. vt manife
stum est de amicitia per se ⁊ perfecta. igitur tal̄
amicitia non est passio sꝫ habitus. Maior patꝫ
qꝛ cum passio pertineat ad appetitū sensitiuū
non extedit ꝑprium bonū amantis. ⁊ iō amici
tia que est ad amicitiam amici gratia ⁊ non sui
ipsius gratia non est ex passione sed ex habitu ⁊
minor pꝫ ex ꝑcedentibus (Et amantes amicū)
hec est 5ᵃ particula scđe partis. in qua phus re
mouet quoddā dubiū quod est tale. dictū est
supra. vnicuiqꝫ est amabile quod est ei bonum.
igit̄ videt̄ ꝙ homo amet amicū non gratia ami
ci sed gratia sui. Istud dubium remouet. di. ꝙ
amantes amicū amici gratia volunt ⁊ amant
sibi ꝑ se bonum. Nam qn̄ ille qui est bonus in
se est factus amicus alicui fit bonū amico suo

amicus enī bonus est suo amico bon⁹. ⁊ sic vter
qꝫ dum amat amicū amat illud qđ est sibi bo-
nū. ⁊ vterqꝫ retribuet equale quantū ad volū
tatē. inquantū vterqꝫ vult vtriqꝫ bonū. ⁊ quā-
tū ad spēm voluntatis vel amicitie. s. inquan
tū vult ei bonū non sui sꝫ illius gratia. amici
tia enī quedā equalitas ē que requirit mutuā
amatōē. hec aūt que dicta sunt maxie hñt ve
ritatē de amicitia bonoꝝ. Notandū ēħ
ꝙ amicitia addit supra virtutē mutuitatē. Nā
in qualibet virtute cōiter dicta sufficiunt act⁹
vnius virtuosi. sꝫ in amicitia non sufficit actus
vnius: sꝫ in amicitia requirunt̄ actus duoꝝ
mutuo se amantiū. iō phs supra non dixit ab-
solute ꝙ amicitia est virtus. sed dixit ꝙ est vir
tus: vel cū virtute: qꝛ addit supra oēm rōnem
virtutis mutuā vicissitudinē amandi.

Capitulum sextum

in quo agitur de amicitia ꝑ ꝯparatōē
ad eius subiecta: que sunt ipsi amici. ostenden-
do qui sunt inepti: ⁊ qui apti ad amicitiā. ⁊ de
multitudine ⁊ diuisiōe amicoꝝ ꝗ̄tū ad diuer
sa officia respectu eiusdē hoīs.

In seueris autē et senilib⁹ minus fit amicitia: ꝗ̄to magis
discoli sunt ⁊ minus colloquijs gaudēt. hec enī
maxime vident̄ esse amicabilia ⁊ factiua ami-
citie. ꝑpter qđ iuuenes fiunt amici cito. senes
autē non. Non enī fiunt amici quibus vtiqꝫ
non gaudent. Similiter autem neqꝫ vtiqꝫ seue
ri: sed tales beniuoli sunt ad inuicem. volūt. n.
bona ⁊ obuiant ad necessitates. amici aūt non
omnino sunt ꝑpter non cōmorari. neqꝫ gaude-
re ad inuicē: que vtiqꝫ maxime esse videntur
amicabilia.

Istud est 6ᵘᵐ cap⁹. in quo Ari. determinat ħ
amicitia ꝑ ꝯparatiōē ad eius subiecta. s. ꝑ
ꝯparationē ad amicos ⁊ cōtinet. 4. partes pri-
cipales. In ꝑma determinat de aptitudine ⁊ in
eptitudine quorūdam ad amicitiā. in scđa ibi
(Multis autē esse) determinat de mltitudine
amicoꝝ. in. 3. pte ibi (Qui aūt in potestatibus)
determinat de distinctione amicoꝝ ad diuersa
officia deputatoꝝ respectu eiusdē hominis.
in quarta parte ibi (Sunt autē igit̄) phs epy-
logando ꝯparat spēs amicitie ad inuicē osten
dendo ꝙ omnes spēs amicitie consistunt ī qua
dam equalitate. In ꝑma igitur parte dicit ꝙ
senes ⁊ seueri tanto minus sunt amici ꝗ̄to ma
gis sunt discoli. i. qui de seipsis ꝑsumentes ꝑpri
ū sensū cōsequunt̄. ⁊ ideo cum alijs nō mul-
tum loquunt̄ nec gaudent colloquijs alioꝝ si-
bi ipsis intendentes nec cum alijs ꝯcordant et
ista maxime vident̄ esse opera amicitie ⁊ causa
eius ipius. s. ꝯcordia ⁊ colloquiū amicoꝝ. vn̄
breuiter senes ⁊ seueri sunt inepti ad amicitiā

ꝑpter defectum istorum duoꝝ actuū amicitie qui sunt ꝯcordia ꝛ colloquiuz. hec enī vident̃ maxime amabilia ꝛ factiua amicitie (Propter qꝺ iuuenes) ꝛ q꞉ iuuenes multuz gaudent colloquijs: ꝛ de facili assentiunt alijs cito fiunt aīci qꝺ nō ꝯtingit de senibus. Non. n. pn̄t fieri aīci aliquibus de quorꝫ ꝯuictu ꝛ colloquijs nō gaudent. ꝛ eadē rō est de seueris. qui. s. sunt litigiosi ꝛ mordaces eorū que ab alijs dicunt̃ vel aguntur (Sed tales) remouet dubium tale. nos videmus senes ꝛ seueros multotiens alijs bn̄ facere qꝺ est opus amicitie. ḡ videt̃ ꝙ sunt amici. Istud remouet phs. d. ꝙ senes ꝛ seueri beniuoli sunt ad inuicez ꝛ etiā alijs eo: eo ꝙ volunt alijs bona in affectu ꝛ faciunt in effectu. Nam obuiant ad necessitates. hoc est succurrūt alijs in necessitatib⁹ eoꝝ. non tn̄ vere sunt amici ꝑpter hoc ꝙ non ꝯuiuunt neqꝫ gaudent de societate alioꝝ. q̄ vident̃ eē amicabilia. i. aīcitie opa

Multis autez esse amicum ꝑ ꝑfectaz amicitiaz non contingit.

quēadmoduz neqꝫ amare multas simul. assimilat̃. n. supabundantie. tale autē ad vnuz natum ē fieri. Multas autē simul eidez placere valde nō facile. forte aūt neqꝫ bonum esse. Oportet autē ꝛ experiēciā accipere ꝛ in cōsuetudine fieri: qꝺ oīo difficile. ꝑpter vtile aūt ꝛ delectabile multis placere ꝯtingit. multi. n. tales ꝛ in pauco tp̄e ministrationes. horum autez magis videt̃ amicicia que ꝑpter delectabile cum eodez ab ambobus fiant ꝛ gaudeant ad inuicem vel eisdē quales iuuenum sunt amicitie. minus quidē enī in his liberale. Que aūt ꝑpter vtile negociatorū ꝛ beati aūt vtilib⁹ quidez nihil indigent delectabilis aūt. ꝯuiuere. n. volunt aliquibus. triste aūt paucum quidē temp⁹ fuerunt. continue āē vtiqꝫ nullus sustineret. neqꝫ ip̄m bonum: si triste ipi erit. ꝑpter qꝺ amicos delectabiles querūt. oꝫ aūt forte ꝛ bonos tales existes. etiā adhuc sibi ip̄is. sic. n. sibi ip̄is existūt q̄cūqꝫ oꝫ aīcis.

Hec est secunda ps ꝓncipal' huius capitl̄i. que est de multitudine amicorū. ꝛ ꝯtinz tres particulas. In pͥma ostendit ꝙ ꝑ ꝑfectam amicitiā que est bonoꝝ non cōtingit hr̄e mltos amicos. In 2a ibi (Propter vtile aūt) ostēdit ꝙ ꝑ alias amicitias que sūt ꝑpter vtile ꝛ delectabile ꝯtingit hr̄e plures amicos. In. 3. ꝑticl̄a ibi. (Horum aūt magis) ꝯparat ad inuicez amicos ꝑ has duas amicitias que sunt ꝑpter vtile ꝛ delectabile. in pͥma igitur particula ondit ꝙ ꝫ ꝑfectam amicitiā que est ꝑpter bonuz virtutis: non cōtingit aliquē esse multis amicuz. ꝛ hec ē ꝯclusio. 22. que ꝓbatur sic. Amicitia ꝑpter bonuz virtutis est perfectissima ꝛ maxīa: ꝛ ita hꝫ similitudinez cuiusdā supabundantie in amādo. ꝫ superabundantia amoris nō est nata fieri ad multos ꝫ ad vnū tm̄. quod. n. dicit̃ per superabundātiā ꝯtingit vni soli. igit̃ ꝑ amicitiaz que est ꝑpter bonū virtutis non cōtingit aliquem simul esse multis amicuz. De ista rōne. pͥmo ponit ꝯclusionem. d. ꝙ ꝑm perfectam amicitiam nō cōtigitur aliquē habere multos aīcos. quēadmodum nō ꝯtingit amare superabūdanter amore venereo multas mulieres simul. deinde ponit maiorez. ꝛ postmodū minorez. Circa istā rōnem est intelligendum ꝙ in amicitia q̄ est virtus vel non est sine virtute nō est superabundantia vituperabilis. q꞉ sicut in extremo nō est mediū: ita in medio nō est aliquod extremoꝝ. s. vnius defectus vel in vnius excessus: ꝫ amicitia ꝑfecta dicit̃ superabundans respectu aliarū spēꝝ amicitie. q꞉ est maior ꝛ perfectior amicitia q̄ꝫ est amicitia ꝑpter vtile vel ꝑpter delectabile. 2ᵒ est intelligendū ꝙ aliqd dicitur per superabundantiā dupl̃r. Nam superabundantia significat̃ ꝑ nomē superlatiui gradus ꝛ superlatiuus gradus exponit̃ dupliciter. vno° positiue ꝛ sic dicit excessum respectu oīuz aliorum respectu quoꝝ fit ꝯparatio. Alio mō exponit̃ negatiue. ꝛ sic dicit negatōem excessus cuiuscunqꝫ alterius. verbi gratia. sic dicendo Sortes est albissimus hominuz. hec propositō hꝫ duplicem intellectū. Si. n. iste superlatiuus exponitur positiue. tunc denotat̃ ꝙ sor. excedit oēs alios hoīes i albedīe: si expōat̃ negatiue: tē denōt̃ ꝙ sor. ē ita alb⁹ ꝙ n° hō ē albior sorte. Dico igit̃ ꝙ illud qꝺ dr̃ per supabūdantiā positiue cōuenit vni soli. ꝫ illud qꝺ dicitur per supabūdantiaz negatiue potest pluribus ꝯuenire. sicut pꝫ genus generalissimum per superabundantiaz negatiue: quia genus generalissimum dicitur quod est ita generale: ꝙ nihil est generalius illo. ꝛ tn̄ sunt plura genera generalissima. 3ᵒ est intelligendum ꝙ amicitia perfecta que est ad amicum non dicit̃ per superabundantiam simpliciter. neqꝫ positiue neqꝫ negatiue. non enim amicus ꝑpter bonum virtutis maxime amat amicum. sic ꝙ illa amicitia excedit omnē aliā nec sic: ꝙ illa amicitia que est ad amicuz nō exceditur ab aliqua alia amicitia. Nam virtuosus magis amat seip̄m q̄ aliquē alium virtuosum. quia vt patebit in 9° huius. virtuosus maxime amat seip̄m. Ex istis patet ꝙ illa ratio pͥma nō est demonstratiua: ꝫ tm̄ ꝓbabilis. vnde hec ratio ꝓbat ꝙ ꝑm perfectam amicitiam non ꝯtingit aliquem habere nisi vnum amicū: quod nō est verum vt cōiter dicitur. ideo hec ratio non ē demonstratiua (Multos aūt simul eidez) 2ᵒ ꝓbatur eadem ꝯclusio sic. ꝑm amicitiam perfectam amici sibi inuicem valde placent. ꝫ non ē facile ꝙ multi simul valde placent eidem. dum enim vnus multum placet difficile est alium multum placere. ꝛ forte non esset bonuz ꝛ expediens: vt vni homini multi valde placerent. q꞉ dum multis intenderet nō posset sibi ipi inten

dere(Oportꝫ aūt ⁊ experientiā)3º ꝓbatur ꝯ:
sic. Ad hoc ꝙ aliquis sit amicus:sꝫ amicitiam
ꝑfectam oꝫ ex cōsuetudine ⁊ per longū temp⁹
experientiā accipere de amico. sꝫ accipere expi
entiā ex cōsuetudine de multis ⁊ per longū tē
pus est valde difficile.nō igiṫ ſm amicitiā per
fectam ꝯtingit aliquē esse multis amicꝫ. Iste
due rōnes ꝓbant ꝙ nō est facile aliquem esse
amicum plimis ſm ꝑfectam amicitiaꝫ. non tñ
ꝓbāt īpossibilitetē.s. ꝙ īpossibile sit aliquē ēē
amicum duobus vel tribus ſ perfectam ami
citiam: vade in 9º huius tractatu 3º caº1. indu
cit philosophus istam questionem. vtrum con
tingat aliqueꝫ esse amicum plurimis ⁊ istam q̄
stionem determinat ꝙ non contingit aliqueꝫ ſ
perfectam amicitiam esse amicum valde mul
tis. hoc enim esset valde difficile ⁊ minus one
rosuꝫ. plures tñ possunt esse amici.s. tot.cum q
bus potest quis bene conuiuere cōicando cum
eis colloquiꝫ ⁊ mente.s. secreta cordis eis cōi
cando ⁊ ꝑpalando: sed hec determinatio multi
tudinis amicorum non est numeraliter:sed ſꝫ
ratōnem: vt sint tot cum quibus potest conui
uere. vbi dicit Lycoñ. sic videtur aūt ut nume
raliter dicatur eē multitudo amicorum deter
minata in duobus vel in tribus ad plus. hec il
le. Et mihi videtur ex quo amicitia est mutua
⁊ non latens requirens ꝙ vterqꝫ amicorum co
gnoscat alium in virtute ⁊ sciat alium esse ami
cum eius ad qḋ sciendum requiritur magis ex
perientia mlt̄i temporis non est hīt possibile ali
quem habere plures amicos ꝑut phs loquitur
h de amicis. Et credo ꝙ si quis plures amicos
habuerit quēlibet illorum diligeret minus q̄ꝫ
vnum solum si haberet: nec velle debet homo
ꝙ amicitia quā habet ad amicum diminuaṫ. ⁊
ideo habens amicum propter bonum virtutis
non vult habere multos nec aliuꝫ. ⁊ hoc credo
esse verum de amicitia perfecta. Potest tamen
idem homo plimis eē beniuol⁹: ⁊ ꝑpter ho⁹ v
tutis quod in eis percipit nec est numerus be
niuolorꝫ determinatus. sed amicorꝫ oportꝫ
numerum esse determinatum ꝑpter experien
tiam ⁊ cognitioneꝫ de redamatōe. de his vide
bitur plus in 9º hui⁹ (Propter vtile) hec est ſa
particula secunde partis. in qua ostenditur ꝙ
in aliis duabus spēbus amicitie.s. que sunt ꝑ
pter vtile ⁊ delectabile ꝯtingit aliqueꝫ habere
plures amicos: ⁊ potest hic poni ꝯclusio.23.s. ꝙ
ſm amicitiaꝫ ꝑpter vtile ⁊ delectabile possibi
le est aliquem habere plures amicos. ⁊ hec con
clusio ꝓbatur dupliciter. pͦ per hoc ꝙ multi in
ueniunṫ tales qui a multis recipiunt vtilita
tes ⁊ delectationes. de vtilitate patꝫ in negoci
atoribus.s. mercatorum. quorꝫ vnus a multis
recipit vtilitateꝫ. Et quantuꝫ ad delectatio
neꝫ etiam patet idem: quia idem est multis de
lectabilis: ⁊ a multis recipiens delectationes.

ex quo ḡ ita est. possibile est ꝙ sit ita. 2º ꝓbatur
conclusio ꝑ hoc ꝙ ad amicitiam ꝑpter vtile et
delectabile non requiritur experientia longi tē
poris: sꝫ a pauco tempore potest quis recipere
a multis delectatiōes ⁊ vtilitates ⁊ scire se hi⁹
recepisse a multis ⁊ ꝯsilia velle eis retribuere.

Notandū ꝙ illud qḋ dictuꝫ est h. ꝙ cōtingit
habere plures amicos ꝑpter vtile ⁊ delectabi
le non repugnat ei quod dictum est in 9º hui⁹.
qꝛ ibi intendit ꝙ in amicitia vtilis ⁊ delectabi
lis non est bonum nec necessariuꝫ habere mul
titudineꝫ īmoderataꝫ amicorum: ⁊ ita non est
opus plurimis amicis. Sꝫ hic intēdit ꝙ in ai
cutiis ꝑpter vtile ⁊ delectabile est possibile ⁊ for
te vtile habere plures amicos in multitudine
moderata: vt duo vel tres vel quatuor (Dorū
aūt) hec est.3. particula. in qua ꝯparat ad inui
cem amicos duaꝫ amicitiarum.s. ꝑpter vtile ⁊
delectabile. ⁊ pͦ proponit intētionem suā dicēs
ꝙ iter amicos qui possunt esse multi qui.s. sūt
amici propter delectabile ⁊ vtile magis est ami
citia que est ꝑpter delectabile: q̄ꝫ illa q̄ est pro
pter vtile. ⁊ hoc est veruꝫ: cum eadem amhob⁹
amicis fiat ita ꝙ vterqꝫ exhibeat alteri delec
tationem: ⁊ propter hoc se amant: qꝛ tunc in eis
dem gaudent quod est proprium amicitie: tūc
enim est inter amicos maior vnitas quādo gau
dent eisdem q̄ꝫ quando gaudēt ī diuersis. Ma
ior est enī amicitia ⁊ maior vnitas: quādo vter
qꝫ amicorum exhibet alteri delectationem: ⁊ ī
hoc gaudent. q̄ꝫ quādo ex vna parte delectabi
le exhibetur: ⁊ ex alia parte vtile talis eniꝫ est
amicitia iuuenum quorum vterqꝫ amat alterū
propter delectationem (Magis enim in his)
probat qḋ proposuit.s. ꝙ amicitia ꝑpter delec
tabile ex vtraqꝫ parte est potior: q̄ꝫ amicitia pro
pter vtile. ⁊ hec est conclusio.24. que probatur
dupliciter. primo sic. Illa amicitia que est ma
gis laudabilis ⁊ liberalis est potior: qꝛ magis
assimilatur perfecte amicitie que est bonorꝫ.
sed amicitia que est propter delectabile ē ma
gis laudabilis: ⁊ liberalis q̄ꝫ amicitia que est ꝑ
pter vtile. qḋ patet quia qui amat aliqueꝫ pro
pter hoc ꝙ est sibi delectabilis magis liberali
ter magis propter se amat illum: q̄ꝫ ille qui so⁹
amat aliquem propter vtile. vt propter lucrū
talis enim amicitia est propter rem exteriorē: ⁊
est negotiatorum vel mercatorum qui commu
tant adinuicem res exteriores (Et beati) 2º ꝑ
batur eadem conclusio sic. Illa amicitia q̄ plu
ribus ⁊ maioribus est necessaria est potior. sed
amicitia propter delectabile pluribus ⁊ maio
ribus ⁊ melioribꝰ est necessaria: q̄ꝫ amicitia ꝑ
pter vtile. igitur amicitia propter delectabile ē
potior q̄ꝫ amicitia propter vtile. Maior patet.
⁊ minor probatur quantum ad vtramqꝫ sui ptē
Primo quia amicitia popter delectabile ē ne
cessaria melioribus. Nam beati.i. homines in

bonis abundantes non indigent amicis vtili-
bus:cum enim sibi sint sufficientes non idigēt
recipere vtilitatem ab aliis:sʒ indigent amicī
delectationibus:quia oportʒ ꝙ cum aliquib⁹
cōuiuant.quod non pōt esse sine delectatione.
p modicū.n.tēpus sustinent triste:sʒ diu nō po
sunt sustinere triste nec cōuiuere cum tristi ꝛ sic
p⁹ vna pars minoris ꝛ alia pars ꝙ amicitia ꝑpter
delectabile est plib⁹ necessaria ꝙ̄ amicitia ꝑp vti
le.pʒ.quia amicitia ꝑptee delectabile est omni
bus ho ibus necessaria.ct amicitia ꝑpter vtile
non est oibus necessaria.vt ꝑbatum est.ꝗ ꝛc.ꝙ
āt amicitia ꝑpter delectabile sit oibus necessa
ria.pʒ.quia necessarium est homini cōuiuere cū
aliis. Nullus.n.homo est sibi sufficiens quan-
tuʒ ad ois quib⁹ indiget. vñ homo naturaliter
est animal politicuʒ ꝛ ciuile:sed nullus homo
potest ɔtinue cōuiuere cuʒ tristi vel cum cōtri
state:nec etiā continue sustinere.imo si ipsʒ ho
nestuʒ esset triste vel non delectabile null⁹ con
tinue illud sustineret. ꝛ ꝑpter hoc credimus ꝙ
homines qui non delectant in operib⁹ virtutū
non possunt i eis ꝑseuerare. ꝛ ita pʒ ꝙ amicitia
ꝑpter delectabile est oibus necessaria. (Pro-
pter qđ amicos) ꝛ qꝛ nullus sustineret diu ho⁹
honestuʒ si esset triste. ꝑpter hoc virtuosi que-
runt amicos delectabiles sibi:ꝛ ꝑpter hoc ꝙ oʒ
eos esse delectabiles:oʒ ꝙ sint boni sm se: ꝛ ēt
oʒ ꝙ sint boni sibi inuicem.sic eni habebunt ois
que ad amicitiā requiruntur.

Qui autez in potenti

bus diuisis videnī vti amicis.aliq.n.ipsis sunt
vtiles:ꝛ alteri delectabiles.ambo aūt idez nō
oio.neqꝫ.n.delectabiles cuʒ virtute querūt.nʒ
vtiles in bona:sʒ hos quidez curapellos dele
ctabile appetentes.hos aūt deuios operari qđ
preceptū est.hec aūt non omnino fiūt in eodez
delectabilis autē ꝛ vtilis simul dcm̄ est qm̄ stu
diosus.Sʒ superexcellenti non fit talis amicus.
si non ꝛ virtute superexcellet.si aūt non non ade
quat sm anologū superexcelsus.nō oio autem
ɔsueuerunt tales fieri.

Hec est tercia pars ꝑncipalis hui⁹ capituli.
in qua agitur de diuisiōe amicoꝝ depu
tatoꝝ ad diuersa officia.respectu eiusdem hoīs
ꝛ cōtinet duas particulas. In ꝑma ꝑponit in-
tentionē ꝛ ostendit ꝑpositū.in secunda ibi (De
lectabilis aūt ꝛ vtilis) rñdet cuidam obiectōi
In ꝑma igitur particula ꝑponit intentionē.d.
ꝙ hoies in ptātibus cōstituti: vt cōiter vtunt
diuersis amicis ad vtilitatez ꝛ ad delectatōez
ꝛ hec est ɔ̄.zs.que ꝑbatur sic.Soli virtuosi sūt
sibi vtiles ꝛ delectabiles. vt pʒ ex ꝑcedentibus
sʒ hoies in potestatibus constituti vt cōiter nō
querunt amicos delectabiles sm virtutez.hec
eni delectatio hʒ vtilitatez annexam:neqꝫ que
runt vt cōiter amicos vtiles ad bōū honestū.ꝗ
quidē vtilitas habʒ delectationē annexaʒ.igr
homines in potestatibus cōstituti vt cōiter di
uersis amicis vtunt ad vtilitatez ꝛ ad delecta
tionē.minor declarat sic.homines in ptātibus
constituti.vt cōiter ad delectationez vtunt eu
trapelis.i.bene se habentibus circa ludos et
histrionibus.sʒ ad vtilitatez appetant deuios
ꝛ eis vtunt ad exequendum ꝑceptum domini:
qđcunqꝫ illō preceptū fuerit siue bo⁹ siu malū
siue iustuʒ siue iniustum.ꝛ isti vt cōiter non sūt
simul in eodem.s.industrii ad exequendū pre-
ceptum ꝛ iocularii. homines enim industrii
ad exequendum negocia non dant se vt cōiter
iocis:sʒ magis ad industrie operanduʒ.qđ pre
ceptum est. Intelligendum ꝙ per deuios in-
telligit ph̄us industrios seu ingeniosos qui pos
sunt faciliter inuenire me⁹ ad finem intentuʒ
siue ille finis sit bonus siue malus. vnde tā pru
dens ꝙ̄ astutus est deuius.qꝛ vterqꝫ habet ha-
bitum ad inueniendum facilr medium ad finē
intentum.sʒ differunt in hoc:quia prudens hʒ
habitum inueniendi mediuʒ ꝛ viam ad finem
bonum:sʒ astutus habʒ habitū inueniendi me
dium ad finem malum. vt pʒ ex 6° hui⁹ (Dele-
ctabilis aūt) hec est scđa particula.in qua ph̄s
rñdet cuidaʒ obiectioni que posset fieri.que ta
lis est.posset enīʒ aliquis dicere ꝙ potentibus
idem homines sunt amici delectabiles ꝛ vtiles
ꝛ ita studiosus ꝛ virtuosus simul est delectabi
lis ꝛ vtilis. ꝛ ita studiosus potest esse simul po
tenti amicus delectabilis ꝛ vtilis. et ita idem
possūt esse amici delectabiles ꝛ vtiles homini
bus in ptātibus constituti (Superexcellenti)
remouet istam obiectionem.d.ꝙ superexcellē-
ter potenti virtuosus nō sit amicus nisi virtuo
sus a potente cognoscatur i virtute superexcel
lens.sic enim adequatur sm anologuʒ.ꝛ aliter
non.potest enim virtuosus tm̄ in virtute exce-
dere potentem quantuʒ potens excedit virtuo
sum in potentia ꝛ diuitiis.ꝛ sic possunt fieri ami
ci. Si aūt excellenter potens non excedatur in
virtute a virtuoso ꝛ virtuosus mirum excedat
in potestate a potente non fit adequatio. vnde
non fit cōiter adequatio sm anologum excessus
inter potentem ꝛ virtuosum.quia potens vt cō
muniter non defert virtuoso excedenti in vir-
tute scđm dignitatez:sicut virtuosus defert po
tenti. Intelligendum est ꝙ intentio philoso
phi non est ꝙ virtuosus non possit esse amicus
potenti seu diuiti:sʒ ꝙ hoc raro contingit.quia
non contingit nisi a potente cognoscatur ꝙ vir
tuosus excellenter excedit ipsum potentem in
virtute.aliter enim non adequaretur excessus
sm ꝑportionem.

Sūt autem igitur decē amicitie i eq-
litate.eadem enim fiunt ab ambobus.ꝛ volūt
ad inuicem. vel alterum ꝑ altero commutant

puta delectationem ꝑ vtilitate. Qm̄ autē ⁊ minus sunt he amicitie: ⁊ manens: dcm̄ est. videntur autem ⁊ per silitudinem ⁊ dissimilitudinez eiusdem ⁊ esse ⁊ non esse amicitie. Sꝫ similitudinem. n. eius que est fm̄ virtutem videnť amicitie. hec quidē. n. delectabile hꝫ. hec aūt vtile. hec aūt existunt ⁊ illi. In eo aūt qđ est hanc quidem immermutabilez ⁊ mansiuam esse. hanc autem velociter transcendere. alijsqꝫ differre multis nō videtur amicitie ꝑpter dissimilitudinem illi⁹

Hec est. 4. pars huius capituli. in qua philosophus quasi epylogando cōparat species amicitie ad inuicem. d. pmo ꝙ omnes predicte spēs amicitie consistunt in equalitate. et quia hoc est manifestum de amicitia. que est ꝑpter bonum virtutis. declarat ꝙ alie amicitie .s. amicitia vtilis ⁊ amicitia delectabilis. consistunt in equalitate. ⁊ hec est cōclusio. 26. que pbatur sic. illa: fm̄ que amici eadem vel equalia sibi inuicem volunt ⁊ faciunt consistunt in eq̄litate: sed scđm amicitiam vtilis ⁊ delectabilis amici eadem sibi inuicem volunt ⁊ faciunt. igitur amicitia vtilis ⁊ delectabilis consistit in eq̄litate. maior est manifesta. ⁊ minor pꝫ. quia fm̄ amicitiam vtilis ⁊ delectabilis amici eadēz vł equalia seu ꝑportionabilia sibi volunt ⁊ faciūt recōpensantes delectationez ꝑ delectatōe aut vtilitatez ꝑ vtilitate. aut vtilitatē ꝑ delcatōe: aut delectationem ꝑ vtilitate (Quoniaz at minus) ex predictis enim patet ꝙ he due amicitie que sunt vtilis ⁊ delectabilis sunt min⁹ amicitie ⁊ min⁹ permansiue q̄ꝫ amicitia perfecta q̄ est bonorum. secūdum cuius similitudinem et dissimilitudinem videntur esse amicitie et non esse amicitie. sunt enim similes amicitie perfecte in hoc ꝙ vna habet delectabile ⁊ alia vtile ⁊ amicitia perfecta habet vtrunqꝫ. s. delectabile ⁊ vtile. ⁊ scđm hanc silitudinem videntur eē amicitie. Quantum autem ad alia sunt dissimiles. Nam perfecta amicitia est intransmutabilis ⁊ permansiua. alie autē due amicitie velociter transmutanť. differunt aūt in multis alijs. vt patet ex predictis ⁊ per hanc dissimilitudiez non videnť esse amicitie. Ex predictis patet. ꝙ species amicitie de quibus est determinatū cōsistunt in equalitate: ita ꝙ sunt inter personas equales.

Tractatus secūdus

libri octaui de amicitia personarum inequaliū .s. superexcedentis ⁊ superexcessi continens. 6. capitula. Capitulum pmum de diuersitate specierū amicitie superexcedentiū ⁊ superexcessorum ⁊ de conseruatione earum (Multi autē videntur (Capitulum 2⁹ est de istis operibus amicitie. que sūt amare ⁊ amari qualiter se habent ad amicitiam (Videntur autem quemadmodum) Capitulum 3⁹ qualiter species amicitie se habent ad cōicationes polliticaꝫ (Pollitice autem species) Capitulum 4⁹ de distinctione specierū pollitice ⁊ iconomice cōicationis. (Secūdum vnāquāqꝫ autez) Capitulum 5⁹ de distinctione specierū amicitie fm̄ distinctionez specierum cōicationis pollitice (In cōmunicatione quidem igitur) Capitulum 6⁹ de subdiuisione specierum amicitie acceptarū ꝑ polliticas cōicationes.

Capitulum primum

in quo ostenditur ꝙ superabundantiū differentium specie ad suos correlatiuos superexcessus ⁊ superexcedentis ad superexcessū. ⁊ econuerso sunt amationes ⁊ amicitie specie differentes ⁊ qualiter ⁊ per que huiusmodi amicitia: que est scđm superabundantiam conseruatur. quis scđm hoc quod est amare ⁊ amari proportionaliter ⁊ ꝙ inter multum distantes non est amicitia. ex quo dubitat. vtrum amicus velit amico maximū bonū.

Altera aūt amicitie

est species que secundū superabundātiam. puta patris. ad filium ⁊ totaliter seniori ad minorem viroqꝫ ad vxorem ⁊ omni imperāti ad imperatum. differunt autem hꝫ ad inuicē. non. n. eadem parentibus ad filios. ⁊ imperātibus ad imperatos. sꝫ neqꝫ patri ad filiū ⁊ filio ad patrem. ⁊ neqꝫ viro ad vxorem. ⁊ neqꝫ vxori ad virum. Altera enim vtiqꝫ hoꝝ virtus ⁊ op⁹ altera autem ⁊ ꝑpter que amant. altere igitur ⁊ amationes ⁊ amicitie.

Istud est primum capitulū secundi tractatus. in quo incipit determiare de amicitia que est scđm superabundantiam. que. s. est supexcedentis ad superexcessum. ⁊ continet tres ptes principales. In prima ꝑponit intentionez ⁊ probat huiusmodi amicitias esse specie differentes. in secunda ibi (Eandem quidem vtiqꝫ) agit de conseruatione talis amicitie ostendendo. per que ⁊ qualiter conseruatur. in tertia ibi (Unde ⁊ dubitabiliter) mouet ⁊ soluit dubitationē. qua dubitatur. an homo velit amico suo maximum bonum. in prima igitur parte ꝑponit intentionē ⁊ probat istas amicitias secūdū superabundātias specie inter se differre. ⁊ etiā ab alijs dicens ꝙ preter predictas amicitias. quibus determinauit: que consistunt in equalitate. que scilicet sunt silium secundum veritatem vel delectationem vel vtilitatem est quedam altera species amicitie. que est secundum superabundantiam. vt amicitia que est superexcedentis ad superexcessum. sicut amicitia q̄ est patris ad filium: ⁊ imperantis od imperatum ⁊ viri ad vxorem. iste enī amicitie que sūt superexcedentis ad superexcessū: vel ecōuerso differunt ab alijs amicitijs prius dictis que

sunt inter equales (Differunt autem) iste etiaz amicitie que sunt scd̃m superabundantiaz differunt scd̃m speciez. Amicitia eni que est pr̃is ad filium est alia scd̃m sp̃em ab amicitia: que est imperantis ad imperatum seu dn̄i ad seruum. et alia est amicitia patris ad filium. ⁊ alia filij ad patrem. alia viri ad vxorem ⁊ alia vxoris ad virum (Altera eniz vnicuiqꝫ) ꝙ sũt superexcedẽtium differentium specie: ⁊ superexcedentis ad superexcessaz: ⁊ econuerso sunt amicitie specie diuerse pbat philosophus. et hec est conclusio 27. que pbatur dupliciter. p̃mo sic. Quicunqꝫ habent virtutes. i. potestates et opera diuersa specie illorum amicitie sunt specie diuerse. sed superexcedentes differentes specie. ⁊ similiter superexcedẽs ⁊ superexcessum. ⁊ econuerso habent potentias ⁊ opera specie diuersa. igitur illorum amicitie sunt specie diuerse. Maiorem supponit philosophus tanq̃ manifestã. Nam ea que sunt eiusdem speciei inquantum huiusmodi habent potentias ⁊ opera eiusdem speciei. ⁊ minor patet. Nam superexcedentes diuersi specie habent potentias ⁊ opera ad superexcessa diuersa specie. aliam enim potentiã ⁊ operationem scd̃m speciem habet rex ad subditos. ⁊ aliam pater ad filios. ⁊ aliam potentiam ⁊ operationem habet pater ad filium ⁊ aliam habet filius ad patrem. ⁊ alia est potentia ⁊ operatio viri ad vxorem ⁊ aliam vxoris ad virum. ⁊ ista sunt de se manifesta. Intelligendũ ꝙ ista ɔ̃clusio includit in se duas conclusiones partiales prima est ꝙ amici superexcellentes diuersi specie habẽt ad superexcessos amicitias diuersas specie. vt patris ad filiuz viri ad vxorem sunt amicitie specie diuerse. Secũda est ꝙ amicitia superexcedentis ad superexcessum est alia specie ab amicitia que est superexcessi ad superexcedentem. Amicitia enim patris ad filium est alia secundum speciem ab amicitia que est filij ad patrem. quia aliud ⁊ aliud scd̃z speciem est opus vtriusqꝫ ad alteruz. pater eniz habet educare ⁊ nutrire filios: filij habent exhibere reuerentiã patri (Et altera ppter que) 2ᵒ. pbatur eadem ɔ̃ᵒ. sic. secundum rationes amandi diuersas specie sunt diuerse amatiões ⁊ diuerse amicitie specie: sed superexcedentiuz specie differẽtium ad superexcessos sunt rationes amandi differentes specie. Ratio enim amandi patris ad filium est alia scd̃m speciem a ratione amandi quã habet dominus ad seruum. Ratio eniz propter quam pater amat filium est quia est de eius substantia. sed ratio amandi quã habz dominus ad seruum est vtile seruitium quod dominus habz a seruo. ⁊ alia ratio est scd̃m speciẽ ppter quã pater amat filium. ⁊ alia ppter quã filius amat patrem. ⁊c.

Eadem quidem utiqꝫ. neqꝫ fiunt vtriqꝫ ab vtroqꝫ. neqꝫ oportet queri. Cũ autem parentibus quidez filij retribuunt que oportet generantibus. parentes autem filijs que oportet filijs: mansiua taliũ ⁊ epyicheerit amicitia. Analogon autem in omnibus secundum superabundantiam existibus amicitijs ⁊ amationem oportet fieri. puta meliorem magis amari q̃ amare. ⁊ vtiliorem et aliorum vnumquodqꝫ similiter. cum enim secundum dignitatem amatio fiat. ⁊ fit aliqualiter equalitas qđ vtiqꝫ amicitie esse videtur. Non similiter eniz equale ⁊ in iustis ⁊ in amicitia videtur ɔuenire. Est enim in iustis quidem equale primo ꝙ secundum dignitatem. quod autem scd̃m quantuz secundo. In amicitijs autez qđ quidẽ secundum quantum primo. quod autem secũdum dignitatem secundo. Manifestum autez si multa distantia fiat virtutis vel malicie vel abundantie alicuius alterius. non eniz adhuc amati sunt: sed neqꝫ dignificant. Manifestum autem hoc in dijs. plurium enim isti omnibus bonis superexcellunt. manifestum autem ⁊ in regibus. Non enim his dignificant esse amati quia multum deteriores. neqꝫ optimis neqꝫ sapientissimis qui nullo digni. Certa quidem in talibus igitur non est diffinitio. vsquequo amici. multis enim ablatis adhuc manet. multuz autem separati. puta deo: non adhuc.

Hec est secunda pars principalis huius capituli. que est de conseruatione amicitie dicte secundum superabundantiaz. ⁊ continet duas particulas. In prima particula ostendit ꝙ amicitia superexcedentis ad superexcessam ⁊ econuerso. conseruatur per hoc ꝙ vterqꝫ amicorum exhibet alteri: quod oportet secundum pportionem dignitatis ⁊ scd̃m ꝙ amicitia requirit. In secunda particula ibi. Non similiter autem) ostendit ꝙ pportio secundum dignitatez non eodez ordine attenditur in iusticia ⁊ in amicitia. In prima igitur particula narrat philosophus ꝙ predicte amicitie conseruantur per h ꝙ amici sibi inuicem exhibent: quod oportet. in istis eniz amicitijs que sunt scd̃m superabundãtiam non fiunt eadem ex vtraqꝫ parte amicoꝝ. non oportet ꝙ vnus amicoruz requirat sibi fieri: quod ipse facit alteri amicorum. Non enim debet filius requirere a patre reuerentiaz quã ipse ei exhibet: sicut in alijs amicitijs supradictis requirebatur delectatio p delectatione. ⁊ vtilitas pro vtilitate. sed quando filij exhibẽt que oportet exhibere generantibus scilicet reuerentiam obiam debitum seruitium. ⁊ sic de

aliis: et parentes exhibent filiis que oportet ex
hibere genitis. tūc amicitia est epyicheа idest
virtuosa et permansiua (Anulogum autem)
quia dictuz est q iste amicitie conseruantur p
hoc q vterque amicorum exhibet alteri quod
oportet ostendit. philosophus qualiter in his
amicitiis exhibetur quod oportet. et dicit q in
omnibus amicitiis scđum superabundantiam
vnius persone ad aliam oportet amationem
fieri secundum anologum idest secundum pro
portionem: vt melior plus ametur q̄ amat. Et
similis ratio est de vtiliori et delectabiliori vel
q̄litercūq alicui excellentiori q amicitia con
seruatur per hoc q vnicuiq amico exhibetur
secundum dignitatem seu excellentiam. et po
test hic poni conclusio. z8. s. q in omnibus ami
citiis secundum superabundantiam amicitia
conseruatur per hoc q vnusquisq amicorum
amatur secundum dignitatem. hec conclusio
probatur sic. omnis amicitia cōseruatur per eq̄
litatem. per hoc scilicet q vnusquisq amatur
equaliter ab altero. et hoc vel secundum ppor
tionem vel secundum quantitatem. equalitas
enim videtur esse maxime conseruatiua amici
tie: sed per hoc q vnusquisq amicorum amat
secunduz dignitatem conseruatur equalitas
amicitie. igitur in omnibus amicitiis existenti
bus secunduz superabundantiaz conseruatur
amicitia per hoc q vnusquisq amicoruz ama
tur secundum dignitatem. Intelligendum
est h quantum spectat ad propositum q equali
tas est duplex scilicet equalitas secundum di
gnitatem que dicitur equalitas pportionis et
equalitas secundū quantitatem et in omni ami
citia regritur. vel eq̄litas fm q̄titatē vel eq̄litas fm
pportiōez. verbi gratia. In amicitiis personarum
similium conseruatur amicitia per equalitatē
quantitatis. si eniz duo sint eque delectabiles
amicitie eorum que sunt pter delectationem
conseruātur per hoc q vterq remanet eque de
lectabilis alteri: et equaliter amatur ab altero
pter delectationez. sed in amicitiis persona
rum inequaliuz conseruatur amicitia per hoc
q vterq amat reliquum secundum dignitatē
verbi gratia. Si vnus sit in duplo melior q̄ ali
ter amicitia que est ad meliorem debet esse in
duplo maior q̄ amicitia que est ad minus bonum
in duplo. tunc enim saluatur equalitas pporti
onis in amicitiis quādo quanto illud propter
qd minus amat excedit illd pter quod alius
amatur tanto amicitia excedit amicitiam. hec
est enim equalitas proportionis. s. vt que est p
portio amati ad amatum talis sit pportio ami
citie ad amicitiam. Intelligo tamen q pter
modicum defectuz equalitatis siue secunduz

quantitatem siue secundū pportionē nō opor
tet amicitiam dissolui. sed si magnus defectus
equalitatis tunc est amicitia dissoluenda.
(Non similiter autem equale) hec est secun-
da particula huius partis. in qua ostenditur
q proportio secunduz dignitatem non eodem
ordine se habet in iusticia et in amicitia. Nam
in iusticia oportet q attendatur. pmo dignitas
secundum pportionez scilicet pportio dignita
tis persone ad personam quibus fieri debet iu
sticia. debet enim primo videri equalitas pro
portionis dignitatum personarum. et secundo
fiet ei distributio secunduz quantitatez ppor
tionalem dignitatibus personarum. vt si vna
persona plus in duplo vtilitatis vel honoris
fecerit ciuitati sibi debet in duplo plus distri
bui de bonis cōmunibus: ita q in iusticia pmo
consideranda est equalitas dignitatuz perso
narum. in quibus debz fieri iusticia. et z° est di
stribuenduz equaliter de bonis secundum pro
portionez dignitatis personaruz. Sed in ami
citia est e conuerso. quia primo est attendenda
equalitas iter amicos vt inter parētes et alias
personas mutuo se amantes. Naz omnis ami
citia requirit aliquam equalitatez et vnitatem
et secundario equalitate iam constituta oportet
q fiat exhibitio operum fm dignitatem perso
naruz: ita q dignior plus ametur secundū pro
portionez dignitatis ad dignitatez. vnde in iu
sticia distributiua de qua loquitur hic philo
sophus. primo debent considerari opera seu p
portio operum personarum quibus debet fieri
distributio. et z° debet eis fieri distributio rez
fm equalitatez vel pportionē operuz. sz in ami
citia primo est consideranda pportio seu equa
litas inter personas se amantes. et z° debent ex
hiberi opera amicitie secunduz dignitatez vel
pportionez dignitatuz personarū (Manife
stuz autez si multa) manifestat vnū quod prius
dixit. s. q equalitas prius requiritur in amicitia. et
hec est conclusio. z9. que pbatur per quoddam
signuz sic. si sit multa distantia virtutis vel ma
licie inter aliquos homines ipsi nun remanent
amici. nec etiaz reputant dignū q aliqui habeant
amicitiā cū his quia se multū distāt. et hoc est si
gnū q ad amicitiā requiritur prius aliqua eq̄litas intelli
gendo per equalitatē indiuisibile fm gradū medium
iter maius et minus. aut accessuz ad talē equalita
tē. (Manifestū est autem hoc) hic dictū. s. qui plurimū
distāt nō sūt amici. manifestat per triplex exemplum. pmum
exemplum est de his. q g plurimū superexcellūt homines
omnibus hominibus idō nō habent amicitiā cū hominibus. vt. s. cō
uersentur et cōuiuant cū hominibus et intelligit per
deos substantias separatas a materia. zm exemplum
est de regibus q nō habēt amicitiā cum his qui multū

ad amicitiam. ⁊ ꝙ amare est magis proprium ab eis deficiunt ꝓpter distantiam inter eos. Tertium exemplum est de viris optimis ⁊ sapientibus. cum quibus non sunt amici illi qui sunt omnino indigni (Certa quidem) respondet cuidam questioni: que oritur ex predictis. posset enim aliquis querere in quanta distantia inter aliquos potest amicitia saluari ⁊ in quanta non. Respondet ꝙ in talibus non potest dari determinatio: sed hoc in generali sufficit scire ꝙ multum ablatis ab vno que insunt alteri adhuc remanet amicitia: sed ita multum possunt distare ꝙ amicitia de qua loquimur nullo modo remaneat. verbi gratia tanta est distantia inter homines ⁊ deum ꝙ inter eos non est amicitia. qꝛ tam superexcellens est distantia vt nō possit omnino saluari equalitas secundū quantitatē vel analogiam: que significatur per nomē amicitie. vt dicit Licon.

Unde et dubitatur ne

forte non volunt amici amicis maxima bonorum puta deos esse. non enim adhuc amici erūt ipsis neque vtique bona. amici enim per se bona: sed vtique bene dictum est. Quoniam amicus amico vult bona illius gratia. manere autem vtique oportet qualiscunque aliquando est ille. homini autem enti volēt maxime autem bona. forte autem non omnia: sibiipsi enim maxime vnusquisque vult bona.

Hec est tertia pars huius capituli. in qua soluitur vna dubitatio que oritur ex predictis ⁊ est. vtrum amicus debet velle amico maxima bona. s. ꝙ esset deus aut rex aut virtuosissimus. ⁊ arguit ꝙ non. qꝛ iam non remanerent amici. ⁊ ita amicus perderet magnum bonū. s. amicum si fieret distantia inter eos tanta: vt non remaneret amicitia. (Si vtique) soluit istam dubitationem dupliciter. primo sic ꝙ amicus debet velle amico suo maxima bona: eius gratia. ita ꝙ illis bonis habitis ille remaneat qualis est ipse. vnde amicus debet velle amico enti homini maxima bona. non ꝙ illa bona transferant eum ad hoc ꝙ sit deus. Sed adhuc remanet dubium an debeat velle amico suo maxima bona. que possunt inesse homini ipso homine remanente: ⁊ videtur ꝙ non. qꝛ sic dissolueretur amicitia qd non debet velle.

Dicendū vt mihi videtur ꝙ amico remanēte puro homine non potest ei inesse bonitas infinita: sed solum bonitas finita. que aliquā proportionem haberet ad quancunque aliā bonitatem finitam. Sed remanente proportione bonitatis ad bonitatem potest remanere amicitia talis qualis est inter superexcessum ⁊ superexcedentem. ⁊ ideo mihi videtur ꝙ amicus virtuosus debet velle amico suo maximum bonum. qd potest inesse puro homini: nec propter hoc dissolueretur amicitia: sed remaneret. non tamen talis qualis prius propter distantiam maiorem Et secundū hoc esset dicendū ꝙ sola distantia infinita dissoluit amicitiam. ideo non debet amicus velle qd amicus suus foret deus. Et si dicatur ꝙ si fieret tanta distātia: operatōes amicitie dissoluerētur que sunt colloqui ⁊ conuiuere Si enim amicus pauperis hominis virtuosi fieret rex vel sapientissimus non conuiueret nec colloqueretur cū amico remanente paupere.

Dicendū ꝙ adhuc remanerent iste operationes amicitie. s. colloqui ⁊ conuiuere quantū requiritur ꝙ remaneant in amicitia que est inter superexcedētē ⁊ superexcessum. i. illa. n. amicitia q̃ ē inter excedētē ⁊ excessum nō requiritur ita frequēs collocutio aut conuiuere: sicut in amicitia que est inter equales. Illud enim qd dictū est supra ꝙ nihil est magis propriū amicitie q̄ colloqui ⁊ conuiuere: est intelligendū de amicitia que ē inter equales ⁊ non de illa que est secundū superabundantiam. Et si queratur qualiter foret equalitas inter ita multū distantes. dicendum ꝙ potest esse equalitas secundū proportionem sic. ꝙ quanto maior excedit minorem in excellētia tanto magis superexcedens seu maior ametur a minori ⁊ a superexcesso (Forte autē enim) secundo soluit dubitationem sic. ꝙ amicus nō vult maxima bona amico suo: sed vnusquisque maxime sibi vult bona. non enim oportet ꝙ velit amico illa bona per que ipse perdet amicum qd est magnum bonum. Et ex istis dictis philosophi potest dari responsio. ꝙ amicus non vult maxima bona amico: nisi simul cum hoc velit sibiipsi huiusmodi maxima bona que si insint vterque remanet in amicitia sicut prius. Sed ꝙ ipse remaneat in statu priori ⁊ amicus suus transferatur ad gradum: ita excellentem ⁊ distantem ꝙ amicitia dissolueretur hoc nō debet velle. Sed secūdū hoc adhuc remanet dubiū. qꝛ secundū hoc amicus non vult bona amico amici gratia: sed gratia suiipsius. qꝛ bonum suum est ꝙ amicitia remaneat ⁊ maius bonum amici est ꝙ transferatur ad gradū bonitatis excellentiorem. Ideo videtur mihi ꝙ prima responsio sit melior. et tamen non est valde certa. Licon. dicit H. ꝙ illud dictum philosophi. sibiipsi maxime vnusquisque vult bona: non est intelligendū de principaliter dicta amicitia: sed de alia que ꝓpter vtile ⁊ propter delectabile. hec Liconensis.

Capitulum secundū

tractatus secundi. in quo ostenditur qualiter isti actus. s. amare ⁊ amari se habent

amicitie q̄ amari. ꝛ ꝙ propter amare secundū dignitatez amicitia conseruatur: ꝛ in quibus speciebus amicitie inuenitur contrarietas amimicorum.

Ulti autem vident̄

propter amorē honoris velle amari magis q̄ amare. propter qđ amatores adulatiōis multi: superexcessus autez amicus adulator: vel fingitur talis: ꝛ magis q̄ amari. Amari autez prope esse videntur ei qđ est honorari. quod vtiqꝫ multi appetunt: ꝛ non propter seipsuz sꝫ videntur desiderare honorē sed secundū accidens. Gaudēt. n. multi ab his qui in potestatibus honorari: propter speciez. existimant. n. adipisci ab his quo indigent ut itaqꝫ signo bone passionis gaudent honore. Et ab epyichib⁹ autē ꝛ scientibus appetentes honorez. firmare eniz propriaz opinionē de ipsis appetunt. gaudent vtiqꝫ ꝙ sint boni credentes dicentiū iudicio. In amari autē secundū seipsuz gaudent ꝓpter qđ videbitur vtiqꝫ melius esse: eo ꝙ ē honorari. ꝛ amicitia secundū seipsā eligibilis eē.

Istud est 2ᵐ capitulū tractatus secundi. in quo ostenditur qualiter amare ꝛ amari se habēt ad amicitiā. ꝛ quod istoꝝ magis ad amicitiā pertinet ꝛ qualiter est amicitia inter contraria: ꝛ continet istud ca⁹. 3. partes principales. In p̄ia ꝑte cōpat ad inuicē amari ꝛ honorari. In secūda parte ibi (videtur autē in amare) cōparat amare ꝛ amari ad inuitez ostendēdo ī quo istoꝝ magis cōsistit virtus amicitie ꝛ qualiter per hos actus amicitia conseruatur. In tertia parte ibi (Ex contrarys autez) ostendit in quibus speciebus amicitie inuenitur cōtrarietas inter amicos. Prima pars continet duas particulas. In prima narrat ꝙ multi magis appetunt amari q̄ amare: ꝛ quare hoc contingit. In secunda ibi. (Non propter seipsū) comparat ad inuicem amari ꝛ honrari. In prima igitur particula narrando dicit ꝙ multi magis volunt amari q̄ amare. ꝛ causa huius est q̄ appetūt honorari: q̄ hoc pertinet ad excellentiores quibus debetur honor. s. ꝙ magis amentur q̄ ament. vnde q̄ amari magis cōpetit excellentibus qui sunt digni honore magis q̄ amare. ideo amatores honoris magis appetunt amari q̄ amare. ut per hoc credantur excellentiores. ꝛ per hoc honorentur tanq̄ digni honore. propter q̄ multi magis appetunt amari q̄ amare. ꝛ hec est conclusio. 30. que probat̄ per quoddā signū tale. Quicunqꝫ amāt adulationē magis appetunt amari q̄ amare: sꝫ multi amant adulationē. igitur ꝛc. Maior patet. q̄ adulator fingit se superexcellenter amare illuz cui adulatur ꝛ fingit se magis amare ipsuz q̄ amari ab ipso: ꝛ ita amatores adulationis. propter hoc amant adulatores: quia credunt amari ab ipsis qđ magis desiderāt q̄ eos amare. ꝛ hoc ꝙ multi desiderant magis amari q̄ amare est q̄ amari videtur esse propinquum ei qđ est honorari qđ desideratur a multis. honor eniz est quoddā signū bonitatis eius q honoratur. ꝛ vnusquisqꝫ desiderat esse bonus vel appare bonus. Intelligendū est ꝙ honorari ꝛ amari in hoc sunt propinqua. q̄ vtriusqꝫ ē vel esse debet eadez causa. s. excellentia bonitatis ꝛ virtutis. homo eniz amatur ꝛ honorat̄ propter excellentiaz bonitatis. verūtam̄ ista non sunt semper in esse coniuncta. multi eniz honorantur propter potestatez ꝛ diuitias ꝛ etiam propter timorez: qui tamen non amantur ꝛ multi amantur qui non honorantur ab his a quibus amantur. Naz fily amantur a parētibus a quibus tam̄ non honorantur. tam̄ amicitia que est propter bonuz, virtutis ꝛ honoris qui exhibetur propter virtutez eadez est causa. s. excellentia virtutis. (Non propter seipsā autez) hec est secūda particula in qua philosophus comparat ista duo ad inuicez. s. amari ꝛ honorari. ꝛ hec est cōpara⁹ quia honorari appetitur per accidens: ꝛ amari propter se appetitur. ꝙ autez honorari appetatur per accidēs patet. naz a duobus generibus hominū maxime appetunt homines honorari. s. a potentib⁹ ꝛ virtuosis scientibus. A potentibus appetunt ꝛ gaudent homines honorari: non propter ipsuz honorez: sed propter spez quaz concipiunt ex hoc ꝙ honorantur a potentibus. existimant eī se esse consecuturos aliquid quo indigēt a potentibus a quibus honorantur: ꝛ ita gaudent de honore quasi de quodaz signo boni passionis hoc est boni affectionis potentiuz honorātiuz eos. Aliqui vero sunt qui appetunt honorari ab epyichibus. i. virtuosis ꝛ scientibus. nō propter ipsuz honorez: sed quia per hoc appetunt ꝛ possunt magis firmare propriaz oppinionez de sua bonitate. ꝛ ita per se gaudent de eo ꝙ sunt boni credentes iudicio proboruz. Naz eo ipso ꝙ eos honorant videntur dicere eos esse bonos. ꝛ sic patet prima pars differētie. s. ꝙ honorari appetitur per accidens ꝛ soluz propter aliud. Et. 2. pars differentie patet. s. ꝙ amari appetitur propter se. Naz homines gaudent in hoc ꝙ amantur: etiaz sꝫ seipsuz. Naz habere amicos videtur precipuuz ꝛ desiderantissimuz inter bona exteriora (Propter quod videbit̄) ex predictis concludit ꝯclusiōz in hac ꝑticula intentā. s. ꝙ amari melius ē eo qđ est honorari ꝛ hec est conclusio. 31. que probatur sic. Illđ qđ

est s3 se eligibile melius est eo quod est eligibile per accidens: sed amari est p se eligibile: amicitia eniz secundū se est eligibilis: sed honorari est eligibile propter aliud: ⁊ non secundum se. igitur ⁊c̄.

Videtur autem et in

amare magis ꝙ̄ in amari esse. Signū autē. matres eo qd̄ est amare gaudentes. Quedaz enim dant filios suos nutriri. ⁊ amant quidem scientes. redamari autē non querunt si vtraqꝫ non contingant: sed sufficiens ipsis videtur esse. si videant bene operantes: ⁊ ipse amant ipsos. et si illi non possunt matri que conueniunt tribuere propter ignorantiaz. Magis aūt amicitia existente in amare ꝙ̄ laudabilis. amicoruz virtus amare videtur: quare in quibus h̄ fit secū dū dignitatē isti mansiui amici: ⁊ taliuz amicitia. Sic autē vtiqꝫ ⁊ inequales maxime erunt amici. Equabuntur eniz vtiqꝫ. Equalitas autē ⁊ similitudo amicitia. ⁊ maxime quidē eorum que secundū virtutē similitudo. Mansiui enī existentes secundū seipsos ⁊ ad inuicē manent ⁊ neqꝫ indigent prauis neqꝫ ministrant talia: s3 vt dicere contingit ⁊ prohibet. bonorū enī neqꝫ ipsos peccare neqꝫ amicis concedere ministrare. Mali aūt firmū quidē non habent nꝫ enim sibiipsis permanent similes existentes. In paucū eniz tēpus fiunt amici gaudentes ad inuicē malitia. vtiles autē ⁊ delectabiles in plus permanent. vsqꝫ eniz vtiqꝫ tribuant delectationes vel vtilitates ad inuicē.

Hec est secūda pars principalis. in qua cō pat ad inuicē amare ⁊ amari: ⁊ continet duas particulas. In prima ostēdit in quo istorū magis consistit virtus amicitie. s. vtrum in amare vel in amari. In secunda ibi (Quare in quibuscūqꝫ) ostēdit quō amicitia conseruatur secundū istū actū qui est amare. In prima igit̄ particula determinat ph̄us ꝙ virtus amicitie magis consistit in amare ꝙ̄ in amari: ⁊ hec ē conclusio. 3z. que probatur dupliciter. primo per quōdam signū tale. matres que vehemētissime amant filios magis delectātur in hoc ꝙ amāt filios ꝙ̄ in hoc ꝙ amantur ab eis. quedā enim matres dant filios suos ad nutriendū ⁊ scientes eos esse filios amant eos. non tm̄ multuz querunt ut ab illis reamentur: sed videtur eis sufficere ꝙ sciant ꝙ bene se habeant. ⁊ sic amāt filios suos quāuis filij non redament matres propter ignorantiā. qꝛ non cognoscunt ꝙ sunt sue matres. ⁊ hoc est signuz ꝙ amicitia magis consistit in amare ꝙ̄ in amari. vnde potest ratio sic formari. In illo actu magis consistit virtus amicitie in quo vehementissime amantes magis delectantur: sed huiusmodi act⁹ ē amare ⁊ non amari. igitur ⁊c̄. (Magis autez) 2° probatur sic. In illo actu magis consistit virt⁹ amicitie pro quo amici magis laudantur: sed amici magis laudantur ex eo ꝙ amant ꝙ̄ ex eo ꝙ amantur. igitur virtus amicitie magis consistit in amare ꝙ̄ in amari. maior est nō. qꝛ quelz virtus ⁊ quilibet virtuosus magis laudatur p actu nobiliori: ⁊ in quo magis virtus consistit. ⁊ minor patet. qꝛ in hoc consistit laus amantiū . s. ꝙ amant. ex hoc eniz dicitur aliquis bonus ⁊ gratus amicus. qꝛ bene amat. non qꝛ bñ amatur. Intelligenda sunt h̄ quattuor. primo ꝙ prima istaruz rationū non concludit ꝙ virtus amicitie perfecte que necessario requirit redamationē consistat magis in amare ⁊c̄. qꝛ mr̄es non amant paruulos quos tradunt ad nutriēduz amicitia perfecta: sed beniuolentia vehemēti. ⁊ ita illud signū n̄ concludit de amicitia q̄ est beniuolentia mutua. Sed secūda ratio concludit vīr de amicitia perfecta ⁊ de omni beniuolentia. Omnis eniz beniuolus magis laudatur ex hoc ꝙ amat amicū ꝙ̄ ex hoc ꝙ amatur ab ipso. 2° est intelligenduz ꝙ qꝛ amicitia est habitus ut probatuz est superius: ⁊ amare est operatio: ⁊ amari est pati: ad vnūquēqꝫ habitū pertinet magis operatio ꝙ̄ passio. ideo amicitia magis determinatur per amare ꝙ̄ per amari. 3° est intelligendū ꝙ ad amicitiā perfectaz requiritur amare ⁊ etiā amari. qꝛ talis amicitia est semper mutua. ⁊ ideo opꝫ ꝙ vterqꝫ amicoꝝ amet ⁊ ametur. ⁊ ab vtroqꝫ actu dnominatur coiter aliquis amicus. dicitur eniz aliquis amicus actiue. qꝛ amat. ⁊ hoc est mani⁊. ⁊ aliquis amicus passiue. s. qꝛ amatur. ⁊ sic xp̄s vocauit iudā amicuz. qꝛ iudas amabatur a xp̄o: sed non amauit christū: nullus tamen dicitur amicus amicitia perfecta nisi amet ⁊ etiā ametur. magis tamen dicitur amic⁹ ex hoc ꝙ amat ꝙ̄ ex hoc ꝙ amatur. 4° est notandū ꝙ licet ad virtutē amicitie magis pertineat amare ꝙ̄ amari. ⁊ ita amare sit simpliciter meli⁹ ꝙ̄ amari. tamen multis est vtilius amari ꝙ̄ amare. qꝛ per hoc ꝙ amant̄ consequuntur cōmodaz et vtilitatez ab amatoribus: magis ꝙ̄ ex hoc ꝙ amant: imo per hoc ꝙ ament multi consumūt bona sua circa amatos: ⁊ ita magis incurrunt dānuz ꝙ̄ cōmoduz ex amare. (Quare ī quibuscunqꝫ) hec est secūda particula in qua ostēditur quō amicitia conseruatur per istum actū qui est amare. ⁊ dicit ꝙ quicunqꝫ amāt amicos secundū proportionez dignitatis eoruz: tales permanent amici: ⁊ earuz amicitia permanet: duz inuicez mutuo se amant secunduz ꝙ sunt digni. ⁊ illi qui sunt inequalis conditiōis poterunt esse amici ⁊ possunt adequari: per h̄ ꝙ ille qui magis deficit in bōitate aut in quacunqꝫ excellentia alia plus amat: sic enim abundantia amoris recompensat defectū conditionis: ⁊ sic per talē equalitatez ⁊ similitudinem que proprie pertinet ad amicitiaz fiunt et

permanẽt amici (Et maxime) amicitia aũt bonorũ est maxime permansiua. quia eorũ similitudo diutissime permanet. similitudo enim que est amicitie scĩsa ꝛ conseruatiua maxime videtur esse inter virtuosos. virtuosi enim permanent similes in seipsis. non enim de facili mutantur ab vno in aliud: ꝛ etiã permanent ĩ amicitia ad inuicem. qꝛ vnus eoꝝ non indiget ꝙ aliꝰ faciat pro eo aliquod prauum: sed magis vterqꝫ eorũ prohibet ꝛ impedit alteꝝ operari praue. boni nãqꝫ neqꝫ ipsi peccant neqꝫ pmittunt ꝙ amici eorum peccata cõmittant. et ideo eorum amicitia maxime est mansiua.

(Mali aũt) ꝛc. malꝝ amicitia minime est mansiua. qꝛ mali homines non hñt in seipsis aliquod firmum aut stabile. insistunt. n. malitie que est fm se odibilis. ꝛ propter hoc variantur ꝛ transmutantur: qñ nihil inueniũt in quo eorũ voluntas requiescere possit. ꝛ ita nõ sibi ipsis diu permanẽt similes: sed volunt cõtraria eoꝝ que priꝰ voluerunt: ꝛ sic mali per modicũ tẽpus sunt amici: q̃zdiu. s. gaudent ꝛ concordant in eadẽ malitia (vtiles aũt) sed amici vtiles et delectabiles sibi inuicẽ magis permanẽt ĩ amicitia q̃ mali. vtile. n. ꝛ delectabile hñt in se vñ amenẽ qð non contingit de amicitia maloꝝ. q sunt amici pp malitiã que nihil amabilitatis fz se habet. vtiles vero ꝛ delectabiles tã diu permanent amici q̃ diu sibi tribuunt delectatões ꝛ vtilitates.

Ex contrariis autem.

maxime quidẽ videtur ꝑpter vtile fieri amicitia: puta pauper diuiti. indisciplinatus scienti. quo. n. existit aliquis indigens eius hoc appetens redonat aliud. hoc aũt vtiqꝫ aliquis attrahit ꝛ amatorẽ ꝛ amatũ ꝛ pulchꝝ ꝛ turpe. propter qð videnẽ amatores ridiculi q̃nꝫ dignificantes amari vt amant: sed tñ amabiles existẽtes forte dignificandũ. nihil aũt tale hñtes ridiculũ. forte aũt nõ appetit contrariũ fm seipꝫ sed fm accidens. Appetitus aũt medij est. hoc enim bonũ. puta sicco non humidũ fieri: sꝫ ad mediũ venire: ꝛ calido similiter. Hec quidem igitur dimittatur: ꝛ etenĩ est magis alienũ.

Hec est tertia pars principalis. in qua determinat phs de amicitia contrarioꝛ ad inuicẽ. ꝛ continet duas particulas. In prima ostendit in quibus speciebus amicitie contingit amicitiã esse inter contraria. In secũda particula ibi (Forte aũt) ostenditur q̃ñ ꝯtrariũ appetit suũ contrariũ. In prima particula intẽdit ostendere ꝙ in amicitia propter vtile ꝛ in amicitia propter delectabile potest esse contrarietas inter amicos: sed in amicitia propter virtutẽ nullo modo est contrarietas. qꝛ in tali amicitia est maxima similitudo vt dictũ est. Pͥmo igitur narrando dicit ꝙ contrarietas amicorũ videtur maxime esse in amicitia propter vtile. verbi gratia. Si pauper amet diuitẽ aut indoctus scientẽ maxime videtur esse propter vtilitatẽ inquantũ vnus amicoꝝ appetens ab alio illud quo ipse indiget recõpensat donãdo ei aliquid aliud: sicut pauper appetit cõsequi diuitias a diuite. pro quibus econtrario impẽdit ei obsequiũ. vnde amicitia inter diuitem ꝛ pauperẽ est propter vtile ꝛ est inter contraria. qꝛ diues ꝛ pauper sunt contrarij. In amicitia etiã propter delectabile est quãdoqꝫ contrarietas inter amicos: sicut inter pulchrum ꝛ turpe que sunt contraria. vnde dicit ꝙ ad hunc moꝰ amicitie inter contraria potest aliquis attrahere amorẽ venereũ. qꝛ hiꝰ amor quãdoqꝫ est inter amatorẽ ꝛ amatũ: qui sunt cõtraria vt iter pulchꝝ ꝛ turpe. ꝛ qꝛ inter amatorẽ ꝛ amatum quãdoqꝫ est contrarietas sicut inter pulchrũ ꝛ turpe. ideo amatores quãdoqꝫ videntur derisibiles qui reputant se dignos vt tantũ amenẽ quantũ amant. hoc enim dignũ est si equaliter sunt amabiles: sed si nihil habeant tale. quo. s. sint digni tantũ amari: ridiculũ est. i. derisoriũ si hoc querunt. si enĩ turpis tantũ querit amari a pulchro quantũ amat pulchrũ: ridiculum est cũ non sit dignus tantũ amari. (Forte autem) hec est secunda particula huius partis. ĩ qua narrat modũ quomodo vnũ contrarioꝛ appetit reliquũ. ꝛ dicit ꝙ contrariũ non appetit suum contrariũ simpliciter ꝛ secundum se: sed secundũ accidens: sed vtriusqꝫ contrarioꝝ est appetitus medij secundũ se: qð quidẽ meꝰ est bonũ subiecto qð afficitur per vnum ꝯtrarioꝝ in excessu. verbi gratia. Si corpus alicuius hominis sit valde siccũ non est bonum nec appetibile sibi fieri valde humidũ: sed bonum ꝛ appetibile est venire ad meꝰ ad quẽ perueniret superueniente humido. Et eadem ratio est de calido ꝛ alijs contrarijs. Sed hec ad p̃sens dimittantur. qꝛ pertinent ad considerationem naturalem: vnde breuiter subiectum existens sub vno contrariorum non appetit reliquum: nisi vt per hoc proueniat ad medium.

Capitulum tertium

declarans ꝙ omnis amicitia consistit in aliqua cõmunicatione: ꝛ ꝙ omnis cõmunicatio reducitur ad cõmunicationem politicã in hoc ꝙ sunt gratia conferentij.

Videtur autem quẽ

admodũ in principijs dc̃m est circa eadẽ ꝛ in eisdẽ esse ꝛ amicitia ꝛ iustũ. In omni. n. cõicatione videtur aliqð iustũ esse. ꝛ amicitia aũt. Appellãt igitur vt amicos ꝯnauigatores ꝛ cõmilitones. silr aũt ꝛ eos qui in alijs cõicationibus. fm quantũ. n. cõicant in tantũ ẽ amicitia. ꝛ eni iustũ ꝛ prouerbiũ. cõia aũt que ami

coꝝ recte. in cōicatione enim amicitia. Sunt aūt fratribus quidē: ⁊ cōnutritis omnia coīa: alijs aūt discreta: ⁊ his quidē plura. his aūt minora: ⁊ enim amicitiaꝝ. he quidē magis. he autē minus. dr̄nt autē ⁊ iusta. Non enī eadē parentibꝰ ad filios ⁊ fratribus ad inuicē: neq; ⁊ ciuibus. similiter autē ⁊ in alijs amicis. Altera āt itaq; ⁊ iusta ad singulos hoꝝ. Et augmētationē accipiunt in magis ad amicos esse. puta pecunijs priuare erariū quidē durius ꝙ ciuē: ⁊ non iuuare fratri ꝙ extraneo: ⁊ percutere patrem ꝙ quēcūq; aliū. augmētari aūt natū est simł amicitie ⁊ iustum ⁊ eiusdem entia. ⁊ ad equale pertingentia.

Istud est 3ᵘˢ caᵘˢ tractatus secūdi. in quo declaratur ꝙ oīs amicitia consistit in cōicatione ⁊ qualiter. ⁊ continet duas partes principales. In prima ostenditur ꝙ oīs amicitia consistit in quadā cōicatione. In ſa ibi (Coicatōes autē oēs) compat oēs alias coicationes ad cōmunicationē polliticaꝫ. Prima pars continet 4. particulas. In prima ostenditur ꝙ oīs amicitia consistit in coicatione: sicut ⁊ iustitia. In ſa ibi (Sunt aūt fratribus) ostenditur ꝙ ſꝫ diuersas coicatōnes dr̄nt amicitie. In. 3. ibi (Differunt aūt ⁊ iustū) ostenditur ꝙ iustitia diuersificatur ſm diuersas coicationes. In. 4 particula ibi (Et augmētationē accipiunt) ostendiť ꝙ iustitia ⁊ iniustitia augmētantur ⁊ diminuūtur per compationē ad magis ⁊ minus amicos. In prima igitur particula ostenditur ꝙ omīs amicitia consistit in quadā coicatione. ⁊ hec est ꝯ̈ 33. que probatur tripliciter. pͦ per rationē sic circa eadē est iustitia ⁊ amicitia: ſꝫ oīs iustitia consistit in quodā coicatione. igitur ⁊c̄. Maior pꝫ ex prius dictis. ⁊ minor pꝫ. qꝛ omnis iustitia est ad alterū. ut dc̄m est in. 5ᵒ huius: sed ꝙ est vnius ad alterū est in coicatione. (Appellāt) 2ᵒ probatur ex vsu loquēdi qui talis est. hoīes consueuerūt appellare amicos qui coicant eis ſm aliquā coicationē ut nauigatores ⁊ militātes appelant cōnauigatores ⁊ ꝯmilitones amicos. qꝛ cū eis coicant in nauigando ⁊ in militādo. ⁊ eadē rō est in alijs coicatōnibus in quibꝰ tantū videtur esse amicitia ⁊ iustitia inter cōicantes inquantū inter se coicant. (Et prouerbiū) 3ᵒ probatur idē p̄ cōe ꝓuerbiū. vulgariter enī dicitur in prouerbio ꝙ ea que sunt amicoꝝ sūt coīa. ⁊ hoc recte dicitur: qꝛ amicitia cōsistit in coicatione. (Sunt aūt fratribus) hec est ſa particula. in qua ostenditur ꝙ ſm diuersas coicationes dr̄nt amicitie. ⁊ hec est ꝯ̈ 34. q̄ probatur probatione exemplari sic. sicut alia ē coicatio inter fratres ⁊ alias personas. ita coniūctas ⁊ alia inter amicos alios magis remotos. ita est alia amicitia inter fratres ⁊ personas ita cōiunctas: ⁊ alia inter amicos magis remotos. fratribus enī vidētur quasi oīa cōia puta domus mensa ⁊ alia hiꝰ. Alijs aūt amicis non sunt ita coīa: sed quedā discreta ⁊ quedā plura ⁊ quedā pauciora. ⁊ ſm hoc etiā amicitiaꝝ quedā sunt maiores. s. que sunt inter illos. qui habent plura coīa. ⁊ quedā amicitie sunt minores: ut q̄ sūt inter illos q paucioribꝰ coicāt ⁊ ita ꝙ ſ ꝙ sī diuerse ꝯicatiōes ſ h̄ sī diuerse amicitie. (Dr̄nt āt ⁊ iusta) hec ē. 3. pticula i q̄ ostendiť ꝙ sicut amicicie diuersificantur ſ diuersas cōicationes. ita iustitia diuersificať ſm diuersas cōicationes. ⁊ hec est ꝯ̈ 35. que pbať pbatione exēplari sic. non est eadē iusticia inter patrē ⁊ filios ⁊ inter fratres ad inuicē. nꝫ inter ... i. coetaneos ⁊ cōciues. Nā alia est cōicatio patris cū filio. ⁊ alia fratris cū fratre. et sic de alijs: ⁊ alia ⁊ alia iustitia. qꝛ alia sunt et alia que sibi mutuo tāq; debita exhibent ⁊ de iure exigunť: ⁊ eadē rō est in alijs amicis. ⁊ ita pꝫ ꝙ ſꝫ diuersas coicationes amicoꝝ diuersificatur iustitia. alř est. n. filius. puniendus de iure si percusserit patrē ⁊ alř si percusserit fratrem: vel aliū amicū remotū. ⁊ sic pꝫ ꝙ alia et alia est iusticia inter singulos predictoꝝ. (Et augmētationē accipiunt) hec est. 4. particula. i qua ostenditur ꝙ iustitia ⁊ iniustitia augmentantur ⁊ diminuunť per compationē ad magis ⁊ minus amicos ⁊ ita diuersificanť ſm diuersitatē amicitie: ⁊ hec est ꝯ̈ 36. s. ꝙ iustitia ⁊ iniustitia ⁊c̄. que probatur pbatione exemplari sic. benefacere amico magis est iustū ꝙ benefacere extraneo: ⁊ nocere amico magis ē iniustū ꝙ nocere extraneo. verbi gratia. Si aliquis priuet pecunijs per furtū vel per rapinā hominē sibi familiarē ⁊ cōnutritū durius ⁊ iniustius est ꝙ si priuaret ciuē sibi extraneū. ⁊ magis iniustū est si subtrahat auxiliū a fratre ꝙ si subtrahat ab extraneo: ⁊ magis iniustū si percutiat fratrem ꝙ si percutiat aliū. ⁊ ita simul augetur iustitia ⁊ iniustitia ex hoc ꝙ in eisdē existunt. ⁊ vtraq; pertinet ad ꝙdā equalitatē coicationis.

Cómunicationes autē oēs particulis assimilantur pollitice. conueniunt enī in aliquo cōferente: ⁊ acquirentes aliquid eoꝝ que ad vitā. Sed est pollitica cōicatio conferentie gratia videtur. ⁊ ex principio cōuenire ⁊ permanere. hoc enim ⁊ legis positores cōiectant: ⁊ istū esse aiunt. qđ cōicationes ſꝫ partes conferens appetunt. puta nauigatores quidē qđ ſm nauigiū ad operatōes pecuniaruꝫ vel aliquid taliū. Cōmilitones aūt ſm belluꝫ siue pecuniā siue victoriā siue ciuitatē appetētes. similiter aūt ⁊ tribules: ⁊ plebei. Quedam aūt cōicationē propter dilectiōeꝫ videntur fieri. s. cōcorcicantiū: ⁊ cranistoꝝ. hec enim gratia sacrificij ⁊ cōnubij. Omnes autē he sub polliticā consueuerunt esse. Non enim p̄ns conferens pollitica appetit. sed in oēꝫ vitam. Et sacrificia

faciētes eas: ⁊ que circa has congregationes honoresq̃ tribuentes dijs ⁊ sibiipsis requiem acquirentes cū delectatione. Antiqua enim sacrificia ⁊ congregationes videntur fieri pꝰ fructuū collectiones: puta primitie. maxime eniꝫ vacabant in his tēporibus. Omnes vtiq̃ cōicationes videntur ꝑticule pollitice esse. cōsequenter autē tales amicitie talibus cōicationibus.

Hec est secūda pars huius capituli. ī qua phs oēs alias cōicationes a cōicatione pollitica compat ad cōicationē polliticā. ⁊ continet duas particulas. In prima ondit ꝙ oēs alie cōicationes habent similitudinē cū cōicatione pollitica. ⁊ qualiter alie cōicationes differunt a cōicatione pollitica. In secūda particula ibi (Oēs autē he) ostenditur ꝙ omnis cōicatio alia a cōicatione pollitica sub cōicatione pollitica continetur. In prima igitur particula pᵒ dicit ꝙ oēs cōicationes habent quandā similitudinē cū partibus pollitice cōicationis: ⁊ est similitudo in hoc ꝙ oēs alie cōicationes sunt propter aliquod vtile. s. sunt ad hoc ꝙ acquirāt aliquid eoꝝ q̄ sunt necessaria vite. ⁊ cōicatio pollitica est propter aliquā vtilitatē. propter enim aliquā vtilitatē cōem videntur ciues a principꝰ simul conuenisse: ⁊ in hoc. s. propter vtilitatem permanere. i. perseuerare in cōicatione. qđ pꝫ. qꝛ legis latores ad hoc maxime videntur intendere. ut procurent vtilitatē cōem ⁊ hoc dicunt esse iustū. s. procurare ꝙ cōiter conferens. i. cōmunē vtilitatē. in hoc igitur conueniunt oēs alie cōicationes cū pollitica. s. ꝙ sunt gratia cōferentis. i. gratia vtilis. sicut cōicatio pollitica est gratia conferentis (Alie quidē igitur cōicationes) sed drūt alie cōicationes a cōicatiōe pollitica. qꝛ alie cōicationes ordinantur ad aliq̃ particularē vtilitatē. sicut nauigantes mercatores intendunt acquirere pecuniam: ⁊ alij ut bellatores cōmilitōes intēdunt acquirere aliquid aliud ut illud propter qđ est bellum: siue sit pecunia siue sit victoria sola: siue sit dñium alicuius ciuitatis eodē modo contribulos. i. q sunt vnius tribus: ⁊ plebei. i. illi qui sunt vnius plebis querunt aliqđ cō modum singulare.

(Quandā aūt cōicationē) remouet dubium. qꝛ videtur ꝙ aliqua cōicatio sit que non est ꝑpter vtile. ut cōicatio que est propter delectatiōnē: non videtur eē propter vtile: ⁊ ita talis cōmunicatio non videtur esse sub pollitica. Istđ remouet phs. d. ꝙ cōicationes que vidētur eē propter delectationē: ut cōicatio cō coreantiū. i. simul coreantiū: vel simul cātantiū in choro ⁊ cōicatio eranistoꝝ. i. eoꝝ qui vtuntur sonis instrumentoꝝ ereoꝝ huiꝰ cōicationes consueuerunt esse cā sacrificij: ut ibi hoīes delectabilius detineantur. ⁊ etiā cā cōnubij. i. nuptiarum ut vir ⁊ vxor magis se diligant cū in tanta iocūditate cōicant oēs huiꝰ cōicationes sunt gratia alicuius vtilitatis. ⁊ ita sunt sub cōicatione pollitica. Intelligendū est h. ꝙ vtile accipit dupliciter. s. large ⁊ stricte: si accipiatur large sic accipitur pro oī eo cōiter quod cōfert ad conseruationē vite. ⁊ sic est cōmune ad boꝰ delectabile. Nam delectatio confert ad vitā ⁊ ad eius conseruationē. Alio modo accipitur stricte ſm qđ distinguitur contra delectabile: ⁊ sic est cōe solū ad bona exteriora. s. ad pecuniā ⁊ ad illa q̄ nummismate mēsurantur cuiusmōi sunt animalia ⁊ blada ⁊ hꝰ. dico igitur ꝙ vtile in ꝓposito accipitur cōiter: ut est cōe ad bonū delectabile ⁊ vtile stricte sumptum. (Oēs autem h) hec est secūda particula. in qua phus ostendit ꝙ oīs cōicatio alia a cōicatione pollitica cōtinetur sub cōicatione pollitica. ⁊ hec ē cōclusio 37. que probatur sic. oīs cōicatio que est ꝑpter conferens particulare est sub illa cōicatione q̄ est propter cōferens cōe. sicut enī particulare est sub cōmuni. ita cōicatio propter bonū particulare: est sub cōicatione que est propter bonū cōe: sed oīs cōicatio alia a cōicatione pollitica est propter aliquod particulare bonum: seu propter particulare conferens: ut pꝫ ex cōicatiōe nauigatoꝝ ⁊ cōmilitonū. ut pꝫ ex predictꝭ ⁊ cōicatio pollitica est propter bonū cōe. igitur oīs cōicatio alia ⁊c. maior huius rationis ē manifesta. ⁊ etiam prima pars minoris satis paꝫ ex precedentibus. ideo phs soꝰ ostendit h. scđaꝫ partē minoris: que est ꝙ cōicatio pollitica est propter bonū cōe: vnde dicit ꝙ cōicatio pollitica non intendit aliquod bonū particulare. ⁊ ꝓns cōmodum: sed intendit ad illud. qđ est vtile per totā vitā. ⁊ hoc spetialiter ostendit circa cōicationes delectabiliū: ⁊ maxime in sacrificijs de quibus minus videtur: ⁊ dicit ꝙ illi q faciunt sacrificia in huꝰ cōicatiōibꝰ intendunt honorē tribuere deo. ⁊ sibiipsis acqrere requiem cū aliqua delectatiōe que ordinatur ad cōmunē vtilitatē vite: vnde apud āṫiquos post collectionē fructuum. s. post autūnum. fiebāt antiquitus sacrifitia ⁊ congregationes holum ad soluendū primitias. hoc enī erat tp̄s conueniens ut tunc hoīes quiescerent post magnos labores precedentes: ⁊ sic pꝫ ꝙ ista subduntur ordinationi pollitice quasi pertinētia ad vtilitatē vite. (Oēs itaq̃) cōcludit ex predictꝭ cōclusionē intentā. s. ꝙ oēs alie cōicationes continentur sub pollitica. sicut quedā partes eius qꝛ oēs alie cōicationes ordināẗur. ad quedam particularia cōmoda. pollitica aūt ordinatur ad vtilitatē cōem. ⁊ qꝛ amicitia est in cōicatōe oꝫ ꝙ distinctio amicitie seu amicoꝝ attendat ſm cōicationē polliticā ⁊ ex qualitatibus cōmunicationū qualificantur cōmunicantium amicitie.

Capitulum quartuꝫ

tractatus secundi in quo numerantur species cōicationis pollitice que sunt tres. s. regnum aristocrathia ⁊ timocrathia. ⁊ sunt tres corruptiones seu trangressiones eaꝝ. s. tyrannis oligarchia ⁊ democrathia ⁊ ꝙ tyrannis que ꝯtrariatur regno ē trāsgressio pessima. ⁊ deinde oligarchia que contrariatur aristocrathie. ⁊ vltio ⁊ minus mala transgressioni est democrathia que ꝯriatur timocrathie. ⁊ ꝙ in cōicatione domestica inueniuntur silitudines istaꝝ. coīcatō patris ad filios habet regni figurā: coīcatio in qua pater vtitur filiis tanq̄ seruis sicuti persis hꝫ figurā tyrannidis principatus viri ⁊ vxoris q̄n vterq̄ȝ principatur super his que ad eos ptinent. habet figurā aristocrathie. sed quando vir vuult totū principatū sibi vsurpere nihil dimittendo vxori: aucꝫ q̄n vxor totalr̄ principatur. tunc assimilatur oligarthie. coīcatio do fratꝝ in domo assimilatur timocrathie. coīcatō do sociorum in domo sine dn̄atore assimilatur democrathie.

Pollitice autem sunt

species tres. equales autē ⁊ transgressiōes. pura corruptiones harum. Sunt autem pollitice quidē regnum. Aristocrathia. tertia autem que a p̄cys q̄ȝ timocrathiā dr̄e conueniens videtur pollitica autē consueuerunt ipsoȝ plures vocare. Harū autē optima quidē regnum pessima timocrathia. Transgressio autē regni tyrānis ambe enim monarchie. Differunt aūt plurimū tyrānus quidē enim sibiipsi conferens intēdit Rex autē qđ subditoꝝ. Non enim est rex qui non per se sufficiens ⁊ omnibus bonis superexcellens. talis autē nullo indiget. vtilia igitur sibiipsi quidē non vtiq̄ȝ intendet. subditis aūt qui enim non talis cherocea vtiq̄ȝ quidem erit q̄ȝ rex. tyrānus autē ex contrarietate huic. sibi enim bonum persequitur ⁊ manifestius in hac quoniā pessima. pessimū autē contrarium optimo. Transgreditur autē ex regno in tyrannidē. Prauitas enim monarchie tyrānis. malus autē rex tyrānus fit. Ex aristocrathia autē in oligarthiā malitia principū qui tribuunt que ciuitatis preter dignitatē ⁊ omnia vel plurima bonoꝝ sibi ipsis ⁊ principatus semper eisdem: de plurima facientes vtitari. Pauci igitur principant. ⁊ mali pro his qui maxime epyichee. Ex timocrathia autē vtiq̄ȝ in democrathiā. cōterminales enim sunt he: multitudinis enim vult ⁊ timocrathia esse. ⁊ quales omnes qui in honorationem.

Istud est quartū ca^m secundi tractatus. in quo agitur de speciebus cōicatiōis pollitice. ⁊ continet duas partes principales. In prima nūerant species cōicatiōis pollitice ⁊ eoꝝ corruptiones ⁊ etiā compantur ad inuicem. In secūda ibi (Dissimilitudines autē ipsarum) ponitur distinctio cōicationum domesticoꝝ secūdū similitudinē ad cōicationes polliticas. prima pars continet duas particulas. In prima determinat de speciebus cōicatiōis pollitice ratione. In secūda ibi (Trangressio aūt) determinatur de corruptionibus istarum specierum pollitice. In prima igitur particula narrando ponit numerum specierum cōicationis pollitice ⁊ compat eas ad inuicem. ⁊ dicit ꝙ tres sunt species pollitice cōicationis. ⁊ totidē ⁊ equales secundū numerū sunt transgressiones ⁊ earum corruptiones. Species autem cōmunicationis pollitice sunt tres. s. regnum aristocrathia ⁊ timocrathia. est enim timocrathia a timos qđ ē preciū dicta. q2 in hac pollitica tertia dantur precia pauperibus. ⁊ damna inferunt diuitib^9 si non conueniunt ad publicas cōgregationes quidā autem hanc speciē consueuerunt vocare cōmūi noīe polliticā: eo ꝙ est cōmūis diuitib^9 ⁊ pauperibus vel ex eo ꝙ non habebat nomen proprium. ideo nominauerunt eā nomīe sui generis. Regnū est principatus vnius aristocratis est principatus optimoꝝ. q2 hi^9 cōmunitas per virtuosos gubernatur. Timocratia est principatus in quo plures mediocres principātur Iste politie compantur ad inuicē. q2 inter eos optimū est regnum in quo vnus optimus principatur. pessima autē. i. minus bona est timocrathia in qua plures mediocres principātur. media autē aristocrathia. Et sciendū ꝙ q̄uis i. aristocrathia principentur pauci ⁊ optimi. tn̄ non habent plenitudinē potestatis ad bn̄ agēdum: sicut habet vnus optimus qui principat (Transgressio autē) hec est secūda particula. i qua determinatur de corruptionibus seu trāsgressionibus istorum polliticaꝝ. ⁊ primo determinat de corruptione regni. 2° de corruptione aristocrathie. 3° de corruptiōe timocrathie. dicit ergo ꝙ corruptio seu transgressio regni vocatur tyrānis. ista enim regnum ⁊ tyrānis conueniunt in genere. s. in hoc ꝙ ambo sunt monarchie. i. principatus vnius sicut in regno principatur vnus. s. rex. ita in tyrannide principatur vnus. s. tyrānus. Sed isti principatus. s. tyrannis ⁊ regnum dn̄t plurimum. q2 tyrānus in suo regimine intendit illud qđ ē vtile sibi. Rex autē non intendit illud qđ est sibi vtile. sed qđ est vtile subditis. ⁊ hec est cōclusio. 38. que probatur sic. Non est rex qui non est per se sufficiens ⁊ in omnibus bonis superexcellens. s. tā in bonis corporis q̄ȝ ⁊ anime q̄ȝ etiam in bonis exterioribus. ⁊ talis no indiget aliquo. ⁊ ideo non intendit vtilitatē propriam. Nam intendere vtilitatē propriam proprie est indigentiū: sed ad h intendit vt bene faciat subditis: quoniā hoc est superabundantiū ⁊ perfectoꝝ. Si aūt nō h sit talis. s. superexcellens in oībus bonis. magis debꝫ dici clerotes q̄ȝ rex. ⁊ dicitur clerotes ille

qui non per electionẽ nec per successionẽ: sed ꝑ sortẽ assumptus est ad principandũ. sed tyrannus se hʒ per contrariũ ad regẽ. q꜀ querit boꝰ sibiipsi. Ex his est manifestũ ꝙ corruptionum principatuũ tyrãnia ẽ corruptio pessima. hec ẽ ꝯclusio. 39. que probatur sic. Optimo principatui contrariatur corruptio pessima: sed regnuʒ est principatus optimus: ⁊ corruptio contraria regno ẽ tyrãnia. igitur tyrãnide pessima corruptionũ principatuũ: vel potest dici ꝙ phũs intẽdit hic ꝓbare ꝙ tyrãnia contrariatur regno. ⁊ tunc foret ꝯ̃ hec. que sic probatur. optimo contrariatur pessimũ. regnũ est optimus principatus: ⁊ tyrãnia est corruptio pessima: igitur tyrannus contrariatur regno: transgreditur enim aliqs ex regno i tyrãnideʒ. cũ .n. rex fit malꝰ intẽdẽs qḋ ẽ sibi vtile ⁊ nõ qḋ ẽ vtile subditis tũc ò rege fit tyrãnꝰ ⁊ fit transgressio regni in tyrannidẽ. tyrãnis. n. est prauitas monarchie. i. principatus vnius: ⁊ malus rex fit tyrãnus (⁊ aristocratia) principatui aristocratico contrariatur oligarchia. que est principatus paucoruʒ ⁊ maloꝝ qui bona ciuitatis non distribuunt ꝟ dignitatẽ: sed oĩa bona ciuitatis vel plura eoꝝ sibiipsis vsurpãt ⁊ plurimi principatus eis cõferunt ut ipsi ditentur ⁊ amici coruʒ. fit igitur transgressio cõicatõis aristocratice in oligarchiam: maxime qñ loco virtuosoꝝ qui presunt aristocratie principantur pauci ⁊ mali. ⁊ hoc potest esse vel q꜀ principantes qui prius erant boni: fiant mali ex ipsis eisdẽ principãtibus ut prius. vel q꜀ loco ipsoꝝ bonoꝝ subrogant̃ mali amotis bonis a dñio ⁊ principatu (⁊ tymocratia) principatui vero tymocratie contrariatur democratia que est principatus multoruʒ intendentiũ solũ bonũ pauperũ. tymocratia corrũpitur in democratia qñ loco multorũ principantiũ intẽdentiũ bonũ cõe diuitũ et pauperꝝ principantur multi vel ydem vel aliꝫ intendentes bonũ pauperũ tm̃. hi duo principatus. s. tymocratia ⁊ democratia sunt conterales. i. vicine ut dicit phũs. assimilantur enim in duobus. ꝑ̇ in hoc ꝙ vterqꝫ principatus ẽ mltitudinis. 2ᵒ assimilãtur in hoc ꝙ oẽs qui sunt in honoribus constituti sunt equales. dr̃ne aũt in hꝫ ꝙ principantes in tymocratia intendunt cõe bonũ diuitum ⁊ pauperꝝ: sed principantes in democratia intendunt solũ boꝰ pauperũ: vnde dicit phũs minima est peruersitas democratie. paꝝ. n. recedit a tymocratia: que ẽ recte pollitice species. sic igitur pollitice maxime transmutantur ad inuiceʒ: ⁊ ẽt de facili corrũpuntur: sicut dictum est superius.

Similitudines autem

ipsaꝝ ⁊ velut exemꝰ accipiet aliquis vtiqꝫ ⁊ in domibus. patris quidẽ. n. ad filios cõicatio. regni ãt figurã. Filioꝝ. n. patri est cura. hinc aũt ⁊ homerus iouẽ patreʒ appellat. paternus. n. ꝑncipal̃ vult regnũ esse. In persis aũt qui patris. tyrãnus. vtuntur eni ⁊ seruis filiys. Tyrãnicus ãt ⁊ dñi ad seruos. dñi eni conferens in ipso operatur. ⁊ hi quidẽ igitur rectus videtur Persicus ãt qui peccat. differentiũ. n. principaliter differentes. viri ãt ⁊ vxoris aristocraticꝰ videt̃. ſm dignitatẽ. n. vir principatur. ⁊ circa hꝫ que opꝫ virũ. Queeũqꝫ ãt vxori congruunt illi reddit. oium ãt dñans vir in oligarchiã trãsponit̃. preter dignitatẽ eniʒ ipsuʒ facit ⁊ nõ ꝙ melius. Quoniã aũt principantur vxores here des existentes nõ itaqꝫ fiunt ſm virtutẽ principatus: sed propter diuitias ⁊ potentiã: queadmodũ in oligarchys. Tymocraticus ãt videtur qui fratrũ. equales eniʒ tñ inquantũ etatibus dĩnt. propter qḋ si multũ etatibus differunt. nõ adhuc fraterna fit amicitia. democratica ãt maxime quidẽ fit in his que sine dñatione habitationũ. hic eni oẽs ex equali. ⁊ in quibus debilis qui principatur ⁊ vnicuiqꝫ potestas.

Hec est ſa pars huius capituli. in qua distinguit cõicatões iconomicas ꝟ silitudines cõicationũ pollitícaꝝ ꝑdictaꝝ. ⁊ ꝯtinet. 3. particulas. In prima ostendit quid in cõicationibus iconomicis correspondet regno ⁊ tyrannidi. In ſa ibi (viri ãt ⁊ vxoris) ostendit quid ĩ cõicatione iconomica correspondet aristocratie ⁊ oligarchie. In tertia particula ibi (tymocratici) ostendit quid in domibus correspondet tymocratie ⁊ democratie. In prima igit̃ particula primo dicit ꝙ silitudo ⁊ exemꝰ predictaꝝ cõicationũ pollitícaꝝ potest accipi i rebus a domesticis. deinde dicit ꝙ cõicatio patris ad filiũ hꝫ filiã regi. Nam pater habet curam filiaꝝ: sicut rex habꝫ curã subditoꝝ. ⁊ propter hoc homerus iouẽ propter regiã potestatẽ appellauit patrẽ. principatus. n. patris in domo est quoddã regnũ (In persis ãt) in cõicatõe ãt domestica tyrãnidi assiĩatur cõicatio patris ad filios vtentis filiys ut seruis oĩo. In persis eni patres vtuntur filiys ut seruis non intẽdẽtes vtilitatẽ filioꝝ: sed soꝰ vtilitatẽ propriam. cõicatio ãt dñi ad seruos intendentis solũ vtilitatẽ propriam. ⁊ nullã vtilitatẽ seruoruʒ assimilantur tyrãnidi. nam dñs aliquã vtilitateʒ seruoꝝ debet intendere. Iste tñ moꝰ videtur esse rectus vel saltẽ non ita peruersus quo dñi vtuntur seruis ad suã vtilitatẽ sicut est moꝰ quo patres vtuntur filiys tanqꝫ seruis. nam iste est simpliciter peruersus. opꝫ. n. ꝙ principans diuersimode principetur diuersis ⁊ nõ similiter liberis ⁊ seruis. (Viri ãt ⁊ vxoris) hec ẽ ſa particula in qua ostenditur quid in cõicatione domestica correspõdet aristocratie ⁊ eius opposito ⁊ dicit ꝙ principatus quo vir ⁊ mulier dominantur in domo modo debito est aristocraticus principatus. q꜀ vir habet dñiuʒ ⁊ curas

circa oīa que pertinent ad vitā fm̄ suā dignitatē ꝛ dimittit vxori illa que pertinent ad eā. ꝛ de illis ipsa habet dn̄ium (Dium aūt dn̄ans vir) oligarchie sunt duo modi in domibus correspōdentes. vnus modus est qñ vir vult oīa disponere ꝛ nullius rei dn̄ium relinquere vxori. istō enī non est fm̄ dignitatē nec fm̄ ꝙ melius. ꝛ assimilatur iste modus principandi principatui oligarchico. non. in hoc ꝙ plures principantur potestates: sed in hoc ꝙ iste principatus est ꝑter dignitatez: ꝛ preter illud qđ est melius: ꝛ eēt est ꝓpter potentiā: sicut principatus oligarchic⁹ Alius modus est qñ vxores totalr̄ principantur eo ꝙ ipse sunt heredes ꝛ iste principatus nō fit fm̄ virtutē. ꝛ assimilatur principatui oligarchico. qꝛ est propter diuitias ꝛ potentiā sicut accit in oligarchijs. (Timocrathico) hec est tertia particula in qua ostenditur ꝙ in domibus correspondet timocrathie ꝛ eius opposito. ꝛ dicit ꝙ principatus fratrū in domo assīlatur timocrathico pñcipatui. eo ꝙ fratres sunt equales nisi inquantū dn̄t fm̄ etatē in qua si multum dn̄ant non videtur eē fraterna cōicatio. sed q̄si paterna. (Democrathia aūt) democrathie aūt cōicationi assīlatur cōicatio inhabitantiū domū qui non habent dn̄atorē sicut socij morantes in hospitio: ꝛ oēs sunt equales ꝛ si aliquis principatur habet debilē principatū: sicut ille qui ꝓficitur ad expensas faciendas ꝛ vnusquisqꝫ sociorꝫ habet potestatē in domo q̄si ex equali sicut accidit in studijs generalibus in quibus omnes inhabitantes eandē domū sunt equales hoc solo excepto ꝙ vnus preest qui nomīatur principalis dom⁹: sed habet valde debilē ꝑncipatū.

Capitulum quintum

De distinctione specierꝫ amicitie fm̄ distinctionē spēꝫ pollitice cōicationis: ostendit enī ꝙ in vnaquaqꝫ pollitica confingit amicitia insto: qđ est illa quēadmodū regis ad subditos amicitia sicut ꝛ iustū qđ est in illa. s. in supabūdantia beneficij cui silis est paterna excellens cū beneficiorꝫ magnitudine ꝛ ꝙ viri ad vxorē amicitia ꝛ iustū qualis est in aristocrathia. fratrū vō amicitia silis ē etairithie ꝛ timocrathie ꝛ ꝙ in transgressionibus parꝫ est de amicitia: sicut ꝛ iustū. in tyrānide vero nulla aut paruissima. qꝛ nulla cōicatio cū vtatur subditis ut organo. In democrathia est plus amicitie q̄ȝ in alijs transgressionibus. ꝓpter hoc ꝙ in hac plura sunt cōmunia.

Secūdū vnanquan

qꝫ āt vrbanitatē amicitia videt̄ inq̄ȝtū est iustū. regi quidē. n. ad subiectos in supabūdantia beneficij. benefacit. n. subditis. siquidē bonus ens curā habet ipsorꝫ ut bene operētur quēadmodū pastor ouiū. vnde ꝛ homer⁹ agamēnona pastorē populorꝫ dixit. talis aūt ꝛ paterna. Differunt āt magnitudine beneficiorꝫ cā. n. eēndi qđ nunc putatur maximū existimari maximi eē ꝛ nutrimenti ꝛ disciplinę: sed ꝛ ꝓgenitoribus attribuūtur. ꝛ natura. n. principatur ꝑter filiorꝫ ꝛ progenitores nepotuȝ ꝛ rex subditorꝫ. Insuper excessu ꝛ amicitie h̄. ꝓp qđ ꝛ honorantur parentes: ꝛ iterꝫ vtiqꝫ in his; non idē sed fm̄ dignitatē. Sic. n. vtiqꝫ ꝛ amicitia. sꝫ ꝛ viri ad vxorē eadē amicitia ꝛ aristocrathia. fm̄ virtutē. n. ꝛ meliori plus bonū ꝛ congruēs vnicuiqꝫ: sic aūt ꝛ iustū. ꝙ aūt fratruȝ etharithie assimilatur. Equales enī ꝛ coequitanei. tales aūt vnius discipline ꝛ vnius moris ꝛ in multū assimilatur huic vtiqꝫ ꝛ que fm̄ timocrathiam equales enī ciues volunt ꝛ epyiches eē. in parte itaqꝫ principari ꝛ ex equali sit vtiqꝫ ꝛ amicitia.

Istud est 5ᵘˢ ca⁹. in quo ph̄us diuidit species amicitie secundū diuisionē specierū cōmunicationis pollitice: ꝛ cōtinet duas partes principales. In prima ostenditur qualiter est ꝛ qualiter diuiditur amicitia secundū pollitīcas rectas. In 2a ibi (In transgressionibus āt) ostenditur qualiter est amicitia secundū pollīticas corruptas. Prima pars cōtinet tres particulas. In prima proponit intentionē ꝛ ostendit qualiter est amicitia secundū pollitica que dicitur regnū. In secūda particula ibi (Sed et viri ad vxorē) ostenditur qualiter est amicitia fm̄ aristocrathiā. In tertia particula ibi (Quod aūt fratrū) ostenditur qualiter amicitia accipitur fm̄ timocrathiā. In prima igitur particula ponit intentionē ꝛ declarat per exemplū quātū ad pollitica rectā: que est regnū. dicit igitur ꝙ fm̄ vnāquaqꝫ vrbanitatē: hoc est pollitica videtur esse quedā species amicitie. eo ꝙ in q̄libet pollitica recta inuenitur aliquod iustum ꝛ amicitia ꝛ iustitia quodāmodo idē sunt vel in eisdem (Regi quidē) ostendit qualiter est amicitia fm̄ regnū ꝛ comparat amicitiā paternā amicitie regali. d. primo ꝙ inter regem ꝛ subditos est amicitia in superabundantia beneficij. pertinet eniȝ ad regē ut benefaciat subditis. si. n. rex sit bonus habet curā subditorꝫ ut bn̄ operentur. intentio eniȝ regis debet esse subditos facere virtuosos. debet enī dirigere subditos: vt pastor oues: ꝓpter hoc homerus regem agamēnonē nominauit pastorez populorꝫ (Talis autē ꝛ paterna) comparat paternā amicitiā regali fm̄ conuenientia ꝛ differentiā. di. ꝙ talis est amicitia paterna qualis est amicitia regalis. vtraqꝫ eniȝ est in superabundantia beneficij. ꝛ superexcedentis ad superexcessum: ꝛ in hoc cōueniunt (Differunt aūt) sed iste amicitie differunt fm̄ magnitudinē beneficiorꝫ. Amicitia eī paterna maior ē q̄ȝ amicitia regalis. ꝛ hec ē conclusio. 39. que probatur sic. Illa amicitia ē maior: ratōne cuius amatus plura ꝛ maiora bene

ficia recipit ab amante. sed rõe paterne amicitie amatus plura ⁊ maiora beneficia recip̄ ab amante q̄ ratione amicitie regalis. igitur ⁊c. maior est manifesta ⁊ minor declaratur per h̄ ꝙ racione amicitie paterne dat filio. 3. beneficia maxima. primo enī in generando dat esse filio qđ reputatur maximū. 2° educando dat filio nutrimentū. 3° instruendo dat filio disciplinā ipsum in bonis moribus informando: ⁊ sic pater est causa trium beneficioꝝ que filio tribuit. q2 est causa essendi ⁊ nutrimenti ⁊ disciplinē: sed ista beneficia non recipit subditus a rege. Intelligendū ꝙ beneficiū regis est simpliciter maximū. q2 rex bene facit toti multitudine ⁊ oibus subditis. ⁊ ideo amicitia regalis ē simpliciter maior q̄ amicitia paterna: tamen ī compatõe ad vnam personā amicitia paterna maior est q̄ amicicia regalis. maiora enī beneficia tribuit pater filio q̄ rex tribuit vni ⁊ eiꝰ.

(Sed ⁊ progenitoribus) hec aūt tria beneficia predicta non solū tribuuntur patribus respectu filioꝝ: sed etiā attribuūtur progenitoribus. s. auis ⁊ proauis respectu nepotū ⁊ pronepotū (Et natura eniz) declarat qđ iam dixerat. s. ꝙ amicitia paterna ⁊ progenitoꝝ est respectu filioꝝ ⁊ nepotū talis qualis est amicitia regalis respectu subditoꝝ. ⁊ hec est conclusio. 40. que probatur per hoc ꝙ pater principatur filijs et progenitores nepotibus sicut rex subditis. filij enī sunt in potestate patris: ⁊ nepotes in potestate aui: sicut subditi sunt in potestate regis (In superexcessu) Amicitie predicte cōueniūt in duobus. quoꝝ vnuz est ꝙ omnes huiusmodi amicitie consistunt in quodā superexcessu vnius ad alteꝝ: ⁊ hoc est manifestū in rege respectu subditoꝝ ⁊ idē accidit circa patres ⁊ filios. q2 enī patres ⁊ progenitores sunt superexcellētes. ideo honorantur a filijs ⁊ nepotibus. honor enī debetur superexcellenti. ut patet ex primo hꝰ. Aliud in quo iste amicitie conueniunt ē ꝙ non est idē iustū ex vtraq3 parte. non eniz iustū ē ꝙ rex faciat subdito idez qđ subditus facit regi. nec est iustū ꝙ pater idē faciat filio qđ filius patri: sed in his attenditur secundum dignitatē. s. ut vterq3 faciat alteri qđ ē dignū: sic enī consideratur in amicitia inter eos ut vnus amet alterū secundū ꝙ dignus. (Sed ⁊ viri ad vxorē) hec est secūda particula in qua ostēditur qualiter secundū aristocrathiaz que est amicitia: ⁊ dicit ꝙ amicitia que est inter viruz ⁊ vxorez est talis qualis est illa que est in aristocrathia. in qua preficiuntur aliqui secundū virtutē ⁊ propterea amantur. ⁊ q2 isti qui preficiuntur sunt meliores. ideo attribuitur eis plꝰ de bono ⁊ vnicuiq3 in hac pollitica attribuitur illud qđ ei conuenit: ⁊ sicut est de amicitia que est secūdū pollitică aristocrathică: ita est ď iusticia que est in ea. vnicuiq3 enī in hac pollitica tribuitur secundū dignitatē. Intelligendū est ꝙ q2 in pollitia aristocrathica principantur virtuosi. ⁊ virtuosi in principatu constituti nō subtrahunt bonū subditis qđ eis congruit nec auferunt ab aliquo qđ sibi de iure debetur: s3 vnicuiq3 tribuunt secundū dignitatē. ideo in illa pollitica conseruatur amicitia ⁊ etiā iusticie tribuendo vnicuiq3 secundū dignitatē. ⁊ sic est amicitia viri ad vxorē. q2 eniz vir melior est q̄ vxor. ideo preficitur vxori. tamen vir nō precipit nisi ea que sunt viri. ⁊ dimittit vxori ea q̄ sunt vxoris. (ꝙ autē fratrū) hec est tertia particula in qua ostenditur qualiter amicitia accipiatur secundū timocrathiā ⁊ intendit dicē. ꝙ amicitia que est inter fratres est amicitia s3 pollitică timocrathică. vnde dicit ꝙ amicitia inter fratres assimilatur etayrichie. i. amicitie coetaneoꝝ. fratres enim sunt equales ⁊ quasi coetanei ⁊ tales videntur esse vnius discipline ⁊ vnius moris: vt in pluribus. q2 ut dictum est in 2° huius. mores sequūtur consuetudinē vite. ⁊ ideo patet ꝙ tali amicitie assimilatur amicitia que est s̄m timocrathicā in qua ciues qui preficiuntur sunt equales ⁊ epyiches. i. virtuosi. ⁊ isti principantur in parte: nec est iustuz ꝙ vnus habeat totū principatū secundū particularē ⁊ sic equantur in principatu ⁊ sic ē amicitia inter eos: ⁊ illud obseruat in amicitia fratrū ⁊ coetaneoꝝ ⁊ connutritorum. ⁊ sic patet ꝙ amicitia fratrum ⁊ connutritorum est secūdū timocrathicam.

In transgressionibus

aūt quēadmodū ⁊ iustū ⁊ prauuz est: sic ⁊ amicitia nequaq̄ est: ⁊ in pessima. in tyrannide. n. Nihil autē prauū amicicie. in quibus enim nihil cōmune est imperanti: ⁊ imperato: neq3 amicitia neq3 eniz iustū: sed velut artifici ad organū ⁊ anime ad corpus. ⁊ domino ad seruū. Iuuantur quidē enī h̄ ab vtentibus ad vtilitatē. amicitia aūt non est ad inanimata. sed neq3 iustū: s3 neq3 ad equū vel bouē: neq3 ad seruuz: s̄m ꝙ seruus: nihil enī cōmune est: seruus enī animatū organū. Organū aūt inanimatus seruus: s̄cđ3 ꝙ quidez igitur seruus: nō est amicitia ad ip3 sed s̄m ꝙ homo. Videtur enī quodā esse iustū omni homini ad omnē potestatē cōicare lege ⁊ cōpositione. ⁊ amicitia vtiq3 sed inquantū homo. Imperiū vtiq3 ⁊ in tyrānidibus amicitie ⁊ iustū. Que aūt in democrathya in plurimum. multū enī cōia equalibus existentibus.

Hec est secūda pars huius capituli. ī qua ostendit qualiter est amicitia s̄m pollitias corruptas. ⁊ continet tres particulas. In p̄ma ostendit qualiter est amicitia in tyrānide: que est pollitia corrupta ⁊ pessima. In secūda ibi (Scđm ꝙ quidē igitur) ostendit qualiter ē amicitia domini ad seruum ⁊ qualiter non. In

tertia particula ibi (Que aūt in democrathya) ostendit qualiter in alijs pollitijs corruptis. vt in democrathia ⁊ oligarthia est amicitia. In pᵃ ma igitur particula narrando primo dicit ꝙ i transgressionibus. i. in pollitijs corruptis quēadmodū iustū paꝝ est. ita in eis parum est de amicitia. ⁊ ex hoc sequitur ꝙ in pessima pollitia corrupta ut in tyrānide est minimū de amicitia (In quibus enim) probat qđ narrauit. s. ꝙ in tyrānide nihil est de amicitia. ⁊ hec est cōclusio. 41. que probatur sic. vbi nihil est cōmune impanti ⁊ impato: ibi nihil est de amicitia inter impantē ⁊ impatū. hoc patet. qꝛ oīs amicitia consistit in cōicatione: quēadmodū et iustū consistit in cōicatione: sed in tyrannide nihil est cōmune impanti ⁊ impato. igitur ⁊c. maior patet ex predictis. ⁊ minor etiā patet. qꝛ in tyrānide impans intendit solū bonuz propriū ⁊ vsurpat sibi totū bonuz qđ debetur impato: vnde tyrannus qui in tyrānide principatᷣ non intendit bonū cōmune: sed propriū bonū tantū. vnde tyrānus sic se habet ad subditos. sicut artifex ad instrumentū ⁊ anima ad corpus: et dominus ad seruū. tyrannus eniz vtitur subditis ut seruis: hec eni tria. s. artifex. aīa. dn̄s. iuuantur ab his quibus vtuntur: non tamen est amicitia vtentiū ad ea quibus vtuntur. Si enim in aliquo prosunt eis non intendunt propter hoc bonū eoꝝ nisi secundū ꝙ refertur ad bonū propriū. ⁊ hoc precipue maᵍ est de artifice in compatione ad instrumētū inanimatum ad qđ non est amicitia neqꝫ iustitia nec etiā est amicitia ad equū vel ad bouē quāuis sint animata. vnde sicut non est amicitia domini ad seruum inquantū est seruus. qꝛ non habent aliqđ cōe: sed totū bonum serui est ipsius domini. ⁊ sic bonū instrumenti est bonū ipsius artificis ita in tyrānide bonū subditoꝝ est bonū ipsius tyranni: ⁊ sicut in tyrānide nihil est cōmune impāti ⁊ impato. ⁊ qꝛ compauit seruū ⁊ ministrū ad inuicē dicit ꝙ ista compatio est bona ⁊ conueniens. qꝛ seruus est instrumentū animatuz. sic ecōuerso instrumentū est quasi seruᵘ inanimatus. (Scd̄m quidē igitur) hec est secunda particula in qua ostendit qualiter est amicitia domini ad seruū ⁊ qualiter non: ⁊ dicit ꝙ sicut predictū est non est amicitia domini ad seruuz inquantū est seruus. est tamen amicitia domini ad seruū inquantū seruus est homo. potest eni esse aliqua amicitia oīs hominis ad omnē hoiem inquantū cōicant in aliqua lege vel aliqua compositione. i. pacto vel promisso. ⁊ per hunc modū potest esse amicitia domini ad seruū. s. inquantū seruus est homo. ⁊ sic patet ꝙ i tyrānide in qua tyrānus vtitur subditis tanqꝫ seruis nihil vel parū est de amicitia ⁊ iustitia.

(Qđ aūt in democrathya) hec est. 3. particula in qua ostenditur qualiter in alijs pollitijs corruptis eē amicitia quia illi q principantᷣ in hac pollitia intendunt ad cōmune bonum. s. ad bonū populare siue totius multitudinis inquantū volūt equare populares in bonis. vnde qꝛ in hac pollitia sunt multa cōmunia totius multitudinis cuius partes existunt equales. ideo est multū de amicitia. Sed in oligarthia que meᵒ modo se habet. qꝛ nec intendit ad bonū totius multitudinis nec ad bonū vnius cantū: sed ad bona paucoꝝ est medio modo de amicitia. quia plus qꝫ in tyrannide ⁊ minus qꝫ in democrathia.

Capitulum sextum

tractatus secūdi de subdiuisione specierū amicitie sm̄ diuisionē cōicationis. Sm̄ eni diuisionē cōicationis distinguitur amicitia cognata ab amicitia ethayrichia qꝛ in alio ⁊ in alio cōicant. cognati eni cōicant in origine ⁊ ethayri i nutritione amicitie pollitice que est inter conciues: ⁊ que est connauigantiū ⁊ cōmilitonū: ⁊ sic de similibus distinguuntᷣ sm̄ diuersitatem cōicationū. amicitie etiam cognatoꝝ que sunt naturales ut patris ad filiū ⁊ fratrū inter se et alioꝝ cognatoꝝ distinguūtur secūdū approximationē ⁊ elongationez a primo. s. a stipite. oīa eni amicitia cognata dependet ex paterna que maxima est. amicitia etiā viri ⁊ vxoris est naturalis. qꝛ homo naturaliter est aīal cōiugale.

In communione

quidez igitur omnis amicitia est quēadmodū dictum est. Diuidet aūt vtiqꝫ aliquis cognataz ⁊ thayrichā. Pollitice autē ⁊ que cōtribuliū ⁊ que connauigantiū ⁊ quecūqꝫ tales cōicatiuis assimilantur magis. quasi. n. scd̄m confessionē quandā videtur esse. in has autez ordinabit vtiqꝫ aliquis ⁊ peregrinam.

Istud est capᵐ 6ᵐ tractatus secūdi. in quo determinatur đ subdiuisiōe amicitie scd̄m diuisionē cōicationis. quedaz eniz est amicitia naturalis ⁊ quedā cōicatiua secundū confessionē. Istud capiᵐ continet tres partes principales. In prima repetito ꝙ omnis amicitia est in cōicatione distinguit species amicitie de quibus minus videtur inter se ⁊ ab alijs secundū diuersitatē cōicationis. In secunda parte ibi. (Sed ⁊ cognata) determinat specialiter de amicitia cognatoꝝ. i. consanguineoꝝ. In tertia parte ibi (Viro autē ⁊ vxori) determinat de amicicia cuniugali que est inter virū ⁊ vxorez. In pᵃ ma igitur parte repetito ꝙ oīs amicitia est in cōicatiōe: distinguit species amicitie de quibᵘ minus videtur inter se ⁊ ab alijs sm̄ diuersitatē cōicationis: ⁊ dicit ꝙ qꝛ oīs amicitia est i cōmunicatione: aliquis diuidet amicitiā cognatā que est inter consanguineos ⁊ ethayritichā que est inter connutritos sm̄ diuersitatē cōica

tionis. cognati enim cōicāt in origine. ⁊ ethayri in nutritione. ⁊ sic differūt secundū diuersitatem cōicationis. Amicitie vero politice que sunt inter ciues ⁊ que sunt contribuliū. i. inter homines eiusdē tribus. ⁊ connauigantiū. i. inter eos qui simul nauigant: ⁊ quecūq; tales magis habent similitudinē cōmunicationis ⁊ magis sunt in cōmunicatōne: ꝙ amicitia cognata vl' ethayrica. In his amicitijs. s. politicis ⁊ connauigantiū ⁊c. oportet confiteri ꝙ hu⁹ amicicie sit in cōicatōe. q2 hoc est ma⁹ ⁊ inter has pōt ordinari amicitia que est inter peregrinos simul peregrinantes. In amicitijs vero cognata ⁊ ethayrica. non est illud in quo fit cōicatio ita mani⁹: sed magis latet ꝙ in alijs amicitijs predictis. vnde amicitia cognatoꝝ est naturalis ⁊ istam sepat phus ab amicitia cōicatiua que videtur esse fm confessiones.

Sed et cognata vidēt

multifaris esse. ⁊ dependere omnis ex paterna. Parentes quidē enim diligūt filios: vt sui ipsorū aliquis existentes. filij autē parentes vt ab illis aliquis existentes. Magis autē sciūt parentes qui ex ipsis: ꝙ geniti qui ex ipsis: ⁊ magis quo aproximantur qd a genito: ꝙ factum faciendi. Quod enim ex ipso propinquum ei a quo: puta dens vel capillus. vel quodcunq; habenti. Illi autem nihil qd quo vel minus. sed ⁊ multitudine temporis. Hi quidem enim confestim natos diligunt: hi autem procedentes temporibus parentes intellectum vl' sensū accipientes. Ex his autem manifestum. propter que amant magis matres. parentes quidem enim diligunt filios vt se ipsos qui enim ex se ipsis velut alteri ipsi inseperati. Filij autem parentes: vt ab illis nati. Fratres autem adinuicē et ex eisdem nati. ad illa enim identitas idē facit. propter quod aiunt idem sanguinem ⁊ radicem ⁊ talia. sunt autem idem aliqualiter ⁊ in diuersis. Magnum autem ad amicitiam connutricum: ⁊ qd fm etatem: coetaneus enim coetaneū ⁊ qui vnius moris ethayrici. propter quod fraterna ethayrice assimilatur. Nepotes autē ⁊ reliqui cognati ex his quo approximant. In ab eisdē enim esse. fiunt autē hi quidē proximiores. hi autē magis alieni. improprie vel lōge apud ducē esse. Est autē ad parentē quidē amicitia filijs. ⁊ hominibus ad deos ut ad bonū ⁊ superexcellens. vnde enim fecerunt maxis essendi enim ⁊ nutriendi cure ⁊ natis eius ꝙ est disciplinari. Habet autem delectabile ⁊ vtile talis amicitia talis alienoꝝ. quanto ⁊ cōior vita ipsis est. Sunt autē ⁊ in fraterna quecunq; quidē ⁊ in ethayrica. ⁊ magis in his que epyiches ⁊ totaliter similibus quanto proximiores ⁊ ex natiuitate existentes diligunt ad inuicem ⁊ ne magis vnius moris qui ex eisdē. ⁊ cōnutriti ⁊ disciplinati. similiter ⁊ secundū tēpus probatio plurima ⁊ fortissima. Analogū autē ⁊ in reliquis cognatoꝝ amicabilia.

Hec est secūda pars huius capituli. i. qua determinat specialiter d amicitia cognata. ⁊ continet quattuor particulas. In prima pticula determinat de amicitia paterna que est patris ad filiū. In secūda ibi (Fratres autem) determinat de amicitia fratrū. In tertia ibi. (Nepotes autē) determinat de amicitia alioꝝ consanguineorū. In quarta particula ibi (Est autē ad parentes) ponit proprietates dictarū amicitiarū. In prima particula primo narrat quomō amicitia paterna se habet ad amicitiā alioꝝ consanguineoꝝ ⁊ que est ratio amicitie. paterne (2° autē magis sciunt) compat amicitiā paternā ad amicitiā filialē ⁊ etiā ad amicitiā maternā. Dicit igitur primo ꝙ amicitia cognatoꝝ videtur esse multipharia. i. in mltas species diuisa propter diuersos gradus cōsanguinitatis. omnes tamen amicitie cognatorū alie a paterna dependent a paterna sicut ex principio. et intelligit ut mihi videtur per amicitiā paternā. non solū amicitiā patris imediati: sed etiā amicitiā superioꝝ patrum: ut d auis ⁊ proauis. vnde linea consanguinitatis quandoq; incipit a superiori patre. ut a 3° patre vel 4° ut manifestū est de gradibus remotis consanguinitatis. Aliqui enim sunt in 4° gradu. ⁊ aliqui in 3° ⁊ aliqui in 5° ⁊c. fm propinquitatē vel elongationē a superiori patre (Parentes quidē) ratio amicitie paterne est qr filius est aliquid ipsius patris. parentes eni diligunt filios propter hoc ꝙ filij sunt aliquid ipsoꝝ. filij eni procreantur ex semine parentū. vnde fili⁹ est quodāmodo pars patris ab eo tamē sepata. Sed filij diligunt parentes. ut ab illis aliquid existentes. i. inquantū habent esse ab eis ⁊ est simile amicitie: qua pars sepata diligeret totū a quo sepatur ponendo ꝙ ipsū diligeret. Intelligendū est ꝙ amicitia patris ad filiū est pinquissima dilectioni. qua quis amat seipsū que dilectio ē maxima ⁊ ab ea omnis amicitia deriuatur: ut videbitur in. 9° huius (Magis autē sciunt) compat amicitiā paternā ad filialē. ostēdens ꝙ amicitia paterna maior est ꝙ amicitia filialis. hoc est amicitia patris ad fili⁹ maior est ꝙ amicitia filij ad patrē. ⁊ hec est cōclusio. 42. que probatur tripl'r. primo sic. ꝙto aliquis magis cognoscit causā amicitie tanto magis amat. ⁊ hoc pz quia ad augmentationē cause sequitur effectus: sed parētes cognoscūt magis causā amicitie parentū ad filios ꝙ filij cognoscant causā amicitie filioꝝ ad parentes. igitur ⁊c. maior pz ⁊ minor declaratur sic cā pp quā parentes d est patres diligūt filios ē qr filij sūt aliqd ipsoꝝ patꝝ. ⁊ causa q̄re filij diligunt parentes est. qr sunt a parentibus. sed

c° 42'

parentes magis sciunt vel scire possunt qui sint ex eis quam filij ex quibus sunt. parentibus enim fuit nota generatio et non filijs quia filij tunc nõ erant. igitur rationale est quod parentes magis diligant filios quam econtra. (Et magis coapproximantur) 2° probat sic. In amicitia cognata quanto amans est propinquior amato tanto magis amat ipsum hoc patet quia in amicitia cognata ratio delectationis est propinquitas vnius ad alterum. sed generans est propinquius genito quam genitum generanti. igitur generans magis diligit genitum quam genitum generantem. maior patet de se. et minor patet. quoniam genitum est quedam pars generantis separata vel separabilis vnde genitum comparatur ad generantem sicut partes separabiles ad totum sicut vena vel capillus: huiusmodi autem partes a toto continentur in toto et totum non continetur in partibus. et ideo generans proximior est genito quam genitum generanti vnde ad partes non videtur totum attinere: vel minus quam econtra. Intelligendum est quod propinquius in proposito dicitur illud quo habito magis habetur illud cui est propinquum quam econtra. sed habito toto melius et facilius habetur pars quam econtra. vnde illud quod includit aliud et non econtra dicitur propinquius ei et magis quam inclusum dicatur propinquum includenti. et quia pater includit filium tanquam aliquid sui et non econtra ideo pater dicitur propinquior filio quam filius patri. (Sed et multitudine) 3° probatur sic. Amicitia per diuturnitatem temporis confirmatur et augetur: sed per maiorem multitudinem temporis parentes diligunt filios quam econtra. nam parentes diligunt statim natos: sed filij non statim cum nascuntur diligunt parentes: sed processu temporis quando accipiunt intellectum hoc est vsum intellectus vel sensum ad discernendum parentes ab alijs. ergo parentes magis diligunt filios quam econtra. quia plurimo tempore dilexerunt et diuturnitas temporis auget amicitiam. (Ex his autem) comparat maternam dilectionem paterne. dicens quod ex predictis rationibus potest esse manifestum quare matres magis quam patres amant filios. et potest hic poni conclusio. 43. et potest probari per rationem primam et tertiam adductas ad conclusionem precedentem. primo sic. Causa propter quam parentes diligunt filios est. quia filij sunt aliquid ipsorum parentum. et ex hoc potest sic argui. Qui magis et melius cognoscit qui sunt sui filij magis diligit eos: sed matres magis sciunt vel scire possunt qui sunt earum filij quam patres. igitur matres magis quam patres amant filios. 2° potest probari per illud quod acceptum fuit in ratione tertia ad conclusionem precedentem. scilicet quod plurimo tempore amantes magis amant: sed matres plurimo tempore amant filios quam patres ament eos. quia matres magis conuiuunt cum filijs ut communiter quam patres. igitur etc. (Parentes quidem enim) illud quod dictum erat in secunda ratione ad conclusionem precedentem. scilicet quod parentes sunt proximiores filijs quam econtra manifestatur per hoc quod parentes diligunt filios quasi seipsos. filij enim qui ex parentibus generantur sunt quasi parentes alteri ab eis existentes in hoc solum quia ab eis separantur: sed filij diligunt parentes non quasi aliquid eorum existentes: sed inquantum sunt ab eis nati. vnde quia filius est de substantia patris et pater non est de substantia filij. ideo pater est propinquior filio quam econtra et plus diligit filium quam econtra. (Fratres autem) hec est 2a particula. in qua philosophus determinat de amicitia fraterna narrando causam istius amicitie. et per quid huiusmodi amicitia conseruatur. Ratio amicitie fraterne per quam fratres se amant ad inuicem est ex eo quod ex eisdem nascuntur: per hoc enim quod nascuntur ex eisdem sunt quodammodo idem inter se. quia quecunque vni et eidem sunt eadem sunt quodammodo sibi inuicem eadem. vnde cum filij sint quodammodo idem parentibus ut dictum est identitas filiorum ad illa. i. ad parentes facit ipsos filios quodammodo esse idem: et propter hoc dicimus quod fratres sunt sibi idem ad inuicem secundum sanguinem et secundum radicem. i. secundum sanguinem parentum qui est radix communis. ista etiam identitas remanet in eis quia non diuiditur a parentibus nec ab inuicem: vnde fratres siue sint a parentibus et a se inuicem diuisi: siue non idem sunt aliqualiter. ex hoc. s. quod ex eisdem nascuntur (Manifestum autem) ad conseruationem autem et augmentationem amicitie fraterne multum confert quod sint propinqui secundum etatem quia coetanei naturaliter ad inuicem se diligunt. et etiam confert ad conseruationem istius amicitie quod sint ad inuicem connutriti. Ethayri enim. i. connutriti consueuerunt esse vnius moris. quod est causa mutue amicitie. vnde amicitia fraterna similis est ethayriche. i. connutritis vel amicitie connutritorum (Nepotes) hec est. 3. particula. 2. partis in qua philosophus determinat de amicitia aliorum consanguineorum. et dicit quod nepotes et alij consanguinei appropinquant sibi inuicem in hoc quod sunt ab eisdem et differunt in hoc quod quidam sunt magis propinqui et quidam minus. inquantum sunt propinquiores vel remotiores a producente. i. a prima radice consanguinitatis. Primum enim in omnibus est mensura per approximationem ad illud vel remotionem a quo dicitur vnusquisque magis consanguineus vel minus (Est autem ad parentes) hec est. 4. particula. 2. partis. in qua philosophus proponit proprietates amicitiarum predictarum et primo ponit proprietates amicitie filialis que est filij ad parentes. Secundo fraterne. 3° amicitie que est aliorum amicorum: vel consanguineorum. Primo igitur proponit duas proprietates amicitie filiorum ad parentes. prima est quod amicitia filiorum ad parentes est sicut ad quoddam bonum superexcellens. Nam parentes sunt maxime benefactores filijs: inquantum sunt filijs causa essendi nutriendi et discipline et talis est

amicitia hominis ad deū. scḋa ꝓprietas ē ꝙ ai-
citia que est inter filios ⁊ parentes habet delecta
tionē ⁊ vtilitatē: ⁊ tanto magis ꝙ̄ amicitia extra
neoꝝ ꝙ̄to magis cōicant ī vita. ex hoc. n. ꝙ cōi
cant in vita puenit ꝙ sunt sibi inuicem vtiles
maxie ⁊ delectabiles (Sunt aūt ⁊ in fraterna)
ꝓprietas amicitie fraterne ē ꝙ in ea īueniunt
eadē: que in ethyricha. i. ꝯnutritoꝝ ⁊ magis est
inter fratres v̄tuosos amicitia ꝙ̄ inter alios cō
nutritos eo ꝙ ꝓximiores sunt ad inuicē. hoc tn̄
.s. ꝙ iter frēs virtuosos est amicicia maior ꝙ̄ in
ter alios ꝯtingit ex trib⁹. p̄ ꝓpter hoc ꝙ sunt ꝓ-
ximiores. iō statiz nati se inuicē dilexerūt. 2º ꝓ
pter maiorez silitudinē. fratres. n. q sunt ex ei
dez nati ⁊ sil' ꝯnutriti ⁊ disciplinati magis vidē
tur eē vni⁹ moris. ⁊ sic ꝓpter maiorē silitudinē
ī morib⁹ est iter eos maior amicitia ꝙ̄ inter ali-
os. 3º s̄m experientiā amicitie. qꝛ s3 multū tp̄s
vn⁹ ꝓbauit aliuz ⁊ illa ꝓbatio s3 tp̄s est plima
qꝛ ꝑ multuz tp̄s ⁊ firmissima (Anologū aūt) ai
citia que ē inter alios ꝯsanguineos accipit̄ s̄ ꝓ
prietatē amicitie fraterne. nā aliqui ꝯsanguinei
deriuant̄ a frib⁹: vt supi⁹ dictuz ē. vn̄ amicitia
alioꝝ amicoꝝ ꝯsanguineoꝝ anologice ē sumē-
da. vt in esse ꝓpe vel longe a stipite.

Uiro autē ⁊ vxori amicitia videt̄ s̄
naturā existere. hō. n. in
natura cōiugale magis ꝙ̄ polliticū. ⁊ ꝙ̄to p̄us
⁊ necessariū magis dom⁹ ciuitate ⁊ filioꝝ ꝓcrea
tio cōius aialib⁹. Alijs quidē igr̄ intm̄ cōicatō
est. hoīs aūt non solū ꝓcreatiōis filioꝝ grā co-
habitāt: s3 ēt eoꝝ que ī uita. Confestī. n. diuisa
sunt opa. ⁊ sunt altera viri ⁊ vxoris. sufficiēter
igit̄ ad inuicē ad cōe ponētes ꝓpria. ꝓpter h̄ āt
⁊ vtile esse videt̄ ⁊ delectabile in hac amicitia.
erit aūt ⁊ vtiqꝫ ⁊ ꝓpter veritatē si epyches sint
Est aūt vtriusqꝫ virtus. ⁊ gaudebūt vtiqꝫ tali.
Coniōctio aūt filij videnf esse. ꝓpter qḋ ⁊ citi⁹
steriles dissoluunt̄. Filij. n. cōe bonū ambob⁹.
ꝯtinz aūt cōe. Qualr̄ aūt ꝯuiuēdū viro ad vxo
rez: ⁊ totalr̄ amico ad amicū. nihil alteꝝ videt̄
queri ꝙ̄ qualr̄ iustū. Non. n. idem videt̄ amico
ad amicū. nz ad extraneū ⁊ elzyiꝝ ⁊ cōdiscipl3.

Hec est. 3. ꝑs p̄ncipal h⁹ capl'i. in q̄ deteriat
de amicitia que ē inter viꝝ ⁊ vxorē. ⁊ ꝯti
net. 4. ꝑticl'as. In p̄ma ponunt̄ due ꝓprietates
amicitie ꝯiugal'. 2ª ibi (ꝓpter hoc ⁊ vtiqꝫ) nar
rat qualr̄ aicitia cōiugal' se h3 ad spēs seu mōs
amicitie que ē ꝓpter vtile ⁊ delectabile ⁊ hone-
stū. in. 3. ꝑticula ibi (Cōiūctio aūt videt̄) ōndit̄
ꝑ quid aicitia ꝯiugal' in eē cōseruat̄. in. 4. ibi.
(Qualr̄ aūt ꝯuiuēdā) videt̄ cuidā qōni qualr̄
vir ⁊ vxor debeāt inuicē cōuiuere. In p̄ma igr̄
ꝑticula ponit. 2. ꝓprietates amicitie ꝯiugal'. p̄
ma est cōis tā hoīb⁹ ꝙ̄ alijs aialib⁹. 2ª est ꝓpa
hoīb⁹. p̄ma ē ꝙ amicitia iter viꝝ ⁊ vxorē ē ami
citia natural'. ⁊ hec ē ꝯclō. 44. que ꝓbat̄ sic. hō

naturalr̄ magis est aial ꝯiugale ꝙ̄ aial polliti-
cū: s3 hō naturalr̄ est aial politicū. igit̄ sequit̄
ꝑ lo⁹ a maiori ꝙ homo naturalr̄ ē aial cōiuga
le. minorē hui⁹ rōis supponit ph̄s. ⁊ maiorē de
clat. s. ꝙ hō in natura. i. naturalr̄ est magis aial
ꝯiugale ꝙ̄ pollilicū. ⁊ hec ē ꝯclō. 45. que ꝓbat̄
dupl'r. ⁊ p̄ sic. illud qḋ est p̄us naturalr̄ ⁊ magis
necessariū ē magis naturale. s3 societas ⁊ ami-
citia dōestica ad quā ꝑtinet ꝯiunctio viri ⁊ vxo
ris ē prior ⁊ magis necessaria ꝙ̄ societas ⁊ ami
citia ciuilis. est. n. p̄or sicut dom⁹ est p̄or ciuita
te ⁊ ꝑs toto ⁊ est magis nc̄cia. Nā societas dome
stica ordinat̄ ad act⁹ necessarios vite. s. ad gene
ratōem ⁊ nutritōem. ⁊ sic p3 ꝙ hō naturalr̄ est
aial ꝯiugale ꝙ̄ pollilicū. 2º ꝓbat̄ sic illḋ qḋ ꝯse
quit̄ naturā generis est magis naturale ꝙ̄ illud
qḋ nō ꝯsequit̄ naturā generis: s3 ꝯiunctio viri ⁊
vxoris ꝯseqt̄ naturā generis. qꝛ est cōis oibus
alijs aialibus perfectis. igit̄ homo s̄ naturā est
aial magis cōiugale ꝙ̄ pollilicū (Alijs quidez
igit̄) scḋa ꝓprietas aicitie ꝯiugalis que est ꝓpa
hoīb⁹ est ꝙ amicitia cōiugalis nō solū est pro-
pter ꝓcreatōez filioꝝ: s3 ꝓpter alia q̄ necessaria
sunt ad vitā humanaz. In hoībus. n. vir ⁊ feia
cohitant ꝓpter ꝓcreatōem filioꝝ. ⁊ etiā ꝓpter
alia nc̄cia ad vitā hūanā. ⁊ iō opa hūana per q̄
acqrūt̄ nc̄cia vite stati sunt distīcta iter viꝝ et
feiaz. quedā. n. hi⁹ opeꝝ cōueniūt viro: vt ea q̄
sūt exteri⁹ agēda: ⁊ q̄dā ꝯueniūt vxori: vt ea q̄
ī domo sūt agēda. ⁊ sic sibi iuicē sufficiūt: dum
vterqꝫ ꝓpa opa rediget in cōe ita ꝙ ea q̄ ꝑ ꝓpa
opa acqrūt ponūt ad cōe bonuz vtriusqꝫ: ita ꝙ
vterqꝫ ꝑticipet ho⁹ acqsito ꝑ reliquū (Propter
qḋ ⁊ vtiqꝫ) hec ē 2ª ꝑticl'a h⁹ ꝑtis. in q̄ narrat q̄
liter aicitia ꝯiugal' se h3 ad oēs spēs aicitie. pos-
set. n. eē dubiū. vtrū aicitia ꝯiugal' sit ꝓpter vti
le tm̄ vl' ꝓpter delēabile vl' ꝓpter honestū ho⁹
vel sit vna spēs amicitie distīcta a dcis spēbus
amicitie. Illḋ dubiū remouet ph̄s. d. ꝙ aicitia
ꝯiugal' h3 vtilitatē. ꝓ hoc ꝙ fac ad sufficiētiā vi
te domestice. h3 ēt delectatōez i actu gn̄atōis:
sic accidit in gn̄atōne alioꝝ aialiuz. ⁊ sic amici
tia ꝯiugal' ē ꝓpter vtile. ⁊ ꝓpter delectabile. po
test ēt h̄ aicitia eē ꝓpter virtutē. vt si vir ⁊ vxor
sit epyichios. i. v̄tuosi. viriusqꝫ. n. cā viri ꝙ̄ vxo
ris ē virt⁹ ꝓpa. ⁊ si vterqꝫ hn̄ opet̄ s̄ v̄tutē ꝓpriā
erit aicitia eoꝝ ꝑꝑ v̄tutē ⁊ erit vtriqꝫ magis io-
cūda. qꝛ vterqꝫ gaudebit de ꝓpa v̄tute alteri⁹.
Et sic p3 ꝙ h̄ aicitia ꝯiugal' nō est solū ꝑꝑ vtile
nec solū ꝑꝑ delēabile: nec solū ꝓpter bonū hōe
stū: s3 ē vl' eē pōt ꝑꝑ vnūqḋqꝫ istoꝝ (Cōiūctiō āt
vr̄ esse) hec ē. 3. ꝑticula. in qua ōndit̄ ꝑ q̄ aicitia
ꝯiugal' seu societas ꝯiugalis ꝯseruat̄. ⁊ ꝓbat̄ ꝙ
ꝯiunctio maris ⁊ feie ꝑ ꝓlē in eē ꝯseruat̄. ⁊ h̄ ē
ꝯ. lō. 46. que ꝓbat̄ sic. ꝯiunctio maris ꝑ carētiā
ꝓlis dissoluit̄. igr̄ hi⁹ ꝯiūctio ꝑ ꝓlē in eē ꝯserua
tur. de ista rōe p̄ ponit conclōez. deinde ponit̄

pbatio minoris q̄ est q sterilis.s.q carēt prole citi' ab inuicē separantur. apud antiq̄s.n. fiebat dissolutio matrimonij cā sterilitatis. τ rō hui' ē q: ples est cōe bo' amboꝝ.s. viri τ vxoris q̄rum ꝯiunctio est ꝑpter prolē: illud autē quod est cō mune amicoꝝ ꝯseruat amicitiaz eorūdē qꝛ vt dictū est supra: amicitia ꝯsistit in communicatio ne (Qualiter autē cōuiuendū) hec est.4.parti cula in qua philosophus respondet cuidā que- stioni que est. qualiter vir τ vxor debeāt adinui- cem ꝯuiuere τ qualiter amici debēt ꝯuiuere ad inuicē. Respondet dicens: q illud querere nō est aliud. q̄ꝫ querere qualiter illud se habet qd iustū est inter virum τ vxorez. sic enim debent adinuicem ꝯuiuere q vterqꝫ seruet alteri qd iustū est. illud autē quod iustū est nō est idem apud omnes. Non enim idez est iustum quod videtur obseruandū esse ad amicuz τ ad extra neū τ ꝯnutritū τ discipulū. Quod autē iustuz sit inter virum τ vxorē: magis pertinet ad yco- nomicam q̄ꝫ ad ethicaz. Ex isto loco videtur: q amicitia est quedaz iustitia. qꝛ idem videt esse opus amicitie τ opus iustitie. Nam facere illud quod iustū est amico: est opus amicitie τ etiam est opus iustitie.

TRactatus 3'. de accusationi bus et querimo- nijs que circa amicitias ꝯtingūt conti nens duo capitula. primo ostenditur qualiter fiunt accusationes τ querimonie in amicitijs personaꝝ equalium. In.2° capitulo ibi (Diffe runt autem in his) ostenditur qualiter fiūt ac cusationes in amicitijs personaꝝ inequalium .s. superexcedentis τ superexcessi.

TRinis itaqꝫ existentibus amici- tijs. queadmodū in prici- pio dictum est ꝫ vnāquāqꝫ. His quidē in equalitate amicis existentibus. His autem ꝫ superexcellentiā. etenim similiter boni fiūt ami ci melior deteriori. Similiter autem τ delec- tabiles. τ ꝑpter vtile equantes vtilitatibus τ differentiās. equales quidē ꝫ equalitatē opor tet in amare: τ reliquis equare: τ inequales au- tem: analogum superexcellentijs assignare.

PRimū capitulum ꝯtinet.4.partes prin- cipales. prima est narratiua in qua nar- rat. q in quolibet genere amicitie potest esse eq̄- litas inter amicos τ superexcessus. τ quid i vna quaqꝫ amicitia ad querimonias vitandas de- beat obseruari. In.2.parte ibi (Fiunt autē ac- cusationes) ostenditur in quibus amicitijs. vt in amicitijs ꝑpter virtutem τ delectatiōez nō fiunt rationabiliter accusationes nec querele. In.3.parte ibi (Que autem ꝑpter vtile) osten- ditur qualiter fiunt accusationes in amicitia ꝑpter vtile. In.4.parte ibi (Dubitationez au- tem habent) mouetur τ soluitur vna dubitatio querens quid in amicitia ꝑpter vtile sit mēsu- ra retributionis faciende. In prima igitur pte narrat quid in amicitijs oꝫ obseruari ad queri monias vitandas: τ p̊ narrat q in qualibet spē amicitie pōt esse equalitas inter amicos. τ etiā potest eē superexcessus. vnde cū tres sint spēs amicitie ut superi' dictū est.s. amicitia pp vti- le amicitia pp delectabile. τ amicitia pp hone- stū ꝫm quālꝫ istaꝝ spēꝝ pñt amicitie se hr̄e. vl ꝫm equalitatē vel ꝫm excellentiā: ut pꝫ. Nam amicitia que ē pp virtutē pñt amici eē equalr̄ boni. τ pōt vn' esse melior altero. Silr̄ in amici tia que est pp delectabile pñt amici eē equalr̄ delectabiles: τ ēt pñt se hr̄e ꝫ superexcellētiā τ defectū. Silr̄ in amicitia que est pp vtile pñt amici eē equalr̄ vtiles: ita q vn' n̄ sit vtilior al tero: τ ēt pñt differre ꝫ magis τ minus ita q vn' sit magis vtilis alteri q̄ꝫ ex'. hoc viso.s.q in q̄lꝫ spē amicitie pōt eē equalitas τ excessus. ex h pōt videri quid i amicitijs oꝫ obseruari ad vi- tandū accusationes τ querelas τ est illud obs- uandū. q si amici sint equales ꝫ qualēcūqꝫ spēs amicitie oꝫ q adequent q̄ꝫ' ad hoc qd ē amare ut.s. vterqꝫ ab altero equalr̄ amet̄ τ diligat̄: et q̄ꝫ' ad reliqua obsequia amicoꝝ. S aūt fuerit equales oꝫ q vtriqꝫ eoꝝ assignet̄ aliquid ꝫ ꝑ- portionē excessus τ defectus. ut.s. melior plus amet̄ τ plus obsequia exhibeantur ei ꝫm ꝑpor- tionem dignitatis.

FIunt autē accusatiōes τ querele in ea que ꝫ vtile amicitia vel sola l ma xime rōnabilr̄. Qui quidem.n. pp veritatē exi- stūt boni operari ad inuicē ꝑmpti sunt. Hi enī virtutes τ amicitie adhuc āt cōtendentiū non sunt accusationes nꝫ pugne. Amantē.n. τ bn̄fa cientē nullus cōtristat: sed si sit gratie retribu it bn̄ operans. Superexcellens āt sortitiēs qd appetit nō vtiqꝫ accusabit amicū. vterqꝫ.n. bo nū appetit. Nō oīo āt nꝫ in his qui pp delecta tionē. siml̄.n. ambobus fit qd appetūt si in cōmo rari gaudent. Ridiculus āt vtiqꝫ videbitur τ accusans nō delectantē cū possit n̄ ꝯmorari.

HEc est ꝫa pars h' ca. in qua ostēdit in qbus amicitijs nō fiunt accusatiōes nec que- rele. τ p̊ ꝑponit qd intendit.d. q in sola amici- tia que est ꝫm vtile vel maxime in illa fiunt ac cusationes ut vituperationes (Qui quidez pp virtutē) ꝓbat q in alijs amicitijs ab amicitia q̄ est pp vtile n̄ fiunt rōnabilr̄ accusatiōes. τ p̊ ostēdit q in amicitia q̄ est pp virtutē nō fit accu satio vel q̄rela. τ hec est ꝯ̊.4. q̄ ꝓbat̄ sic. In illa amicitia. in q̄ vterqꝫ amicoꝝ hꝫ a suo amico il- lud qd appetit nō fit accusatio nec querela: sꝫ in amicitia q̄ ē pp virtutē vterqꝫ amicoꝝ hꝫ ab altero illud qd appetit. igit̄ τc. maior ē manife sta. Nā accusatio aut querela non fit nisi pp h q accusans vel ꝯquerens nō hꝫ illud qd petit ab eo quē accusat: vel de quo ꝯquerit̄. τ minor declarat̄ τ sil̄ ꝯ̊ cōcludit̄. minor sic declarat̄.

Naz illi qui sunt amici propter virtutes ꝓmpti sunt ad hoc ꝙ sibi inuicem benefaciant et cum ita sit ꝙ vterqꝫ amicorum ad hoc intēdat ꝙ prompte benefaciat amico suo vterqꝫ habet ab amico suo illud qḋ appetit nec fiet accusatio neqꝫ pugna amātem enim ⁊ bn̄faciētem nullus vult ꝯtristari. sed si ille qui recipit bn̄ficiū sit gratus dꝫ studere ad retribuēdū per aliud bn̄ficiuz: ⁊ si ita sit ꝙ vnus eoꝝ sit superexcellens in virtute ꝙ̄uis nō tantū recipiat quātū impedit: tn̄ si sortitur illud qḋ appetit nō accusabit amicū suū. illud autē qḋ ab vtroqꝫ appetit est bonū. i. ꝯueniēs ⁊ honestū. ⁊ hoc est illud qḋ n̄ excedit facultatez amici. vel potest declaratio minoris esse ista. In amicitia ꝑpter honestū vterqꝫ amicus est bonus simpliciter ⁊ etiam amico suo. ⁊ i ista amicitia neuter amicoꝝ expetit ab altero nisi ꝙ ipse bonus sit. ⁊ ita in tali amicitia vterqꝫ amicoꝝ habet ab amico illud qḋ appetit (Non omnis autē) ꝙ etiā in amicitia ꝑpter delectabile nō fit rationabiliter accusatio aut querela ꝓbat. ⁊ hec est ꝯclusio. 48. que ꝓbat sic. In amicitia ꝑpter delectabile: opꝫ ꝙ amici sit ꝯmorēt. aliter nō potest vterqꝫ a reliq̄ recipe delectatōez. aut igit amici tali amicitia gaudēt i ꝯmorari ad inicē: vl n̄ gaudēt i h̄. Si gaudēt i ꝯmorari tunc vterqꝫ recipit a reliquo qḋ appetit. s. delectatiōez: aliter nō gaudēt i ꝯmorari. ⁊ per ꝯsequēs tūc nō fit accusatio nec q̄rela: cum vterque habeat a reliquo qḋ appetit Si autez nō gaudēt i ꝯmorādo tūc non fit rationabiliter querela vel accusatio. ridiculū. n. est ꝙ ille qui nō gaudet ꝯmorari cū illo a quo nō recipit delectatiōez accuset illū qui nō exhibet delectationē. cū i sua potestate habeat n̄ morari cū illo. vnde non delectatus potest recedere a nō delectāte ⁊ querere sibi delectationez aliūde: ⁊ ideo nō potest rationabiliter accusare nō delectātem.

Que autez propter vti

le accusatā in vtilitate enī vtentes ad inuicem semper plurimi indigent ⁊ minus habere existimant cōueniende. ⁊ cōqueruntur. quoniā non quantis indigent tantis sortiūtur digni existētes. Benefacientes aūt nō pn̄t sufficere ad tāta quantis patientes indigent. videtur autez quēadmodum iustus est duplex. Hoc quidem non scriptū. Hoc aūt secūdum legem ⁊ eius q̄ secundūz vtile amicitie. Hec quidem moralis hec autem legalis esse. Sunt igitur accusationes maxime: cum non secundum eandem commutabūt ⁊ dissoluuntur. Est autem legalis quidem in dictis. Hec quidez omnino venalis ex manu in manū. liberalior aūt in tempus secundū confessionē quidē autem quid ꝓ quo. Manifestū autem in hec debituz ⁊ non ambiguum. amicitiam autē dilationem habet. propter qḋ apud quosdam hoꝝ non sunt iusta: sed existimant oportere diligere eos qui secunduz fidem cōmutant. Moralis autem non in dictis sed ut amico donat vel cuicūqꝫ aliꝝ. conferri aūt dignificat equale vel plus dans ut non dans: sed accōmodans. Non similiter autem cōmutans ⁊ dissoluens accusabit. Hoc autē accidit propter velle ꝙ omnes vel plures bona. eligere autem vtilia. bonū autem benefacere nō vt contra patiatur. vtile autem beneficiatū esse. Potenti autē retribuendum secundū dignitatem eoꝝ que passus est: ⁊ sponte. Nolentem enim amicum nō faciendum vt vtiqꝫ peccātez in principio ⁊ bene patientem a quo non oportuit. Non enim ab amico neqꝫ propter ipsuz h̄ operantē. Quemadmodum in dictis beneficiacum dissoluendum. Sed ⁊ confiteri vtiqꝫ si potens reddere. impotentem autem neqꝫ dicti dignificauerit vtiqꝫ. Quare si potens reddenduz In principio autem intendit a quo beneficiat ⁊ in quo ut in his sustineat vel non.

Hec est tertia pars principalis huius capituli. in qua ostendit qualiter fiunt accusationes ⁊ querimonie in amicitia vtili: ⁊ continet tres particulas. In prima narrat ꝙ i amicitia propter vtile fiunt accusationes ⁊ causaz huius assignat. In secunda ibi (Quēadmoduz iustum) ponit rationem querelarum que accidunt in amicitia propter vtile. In tertia particula ibi (Potēti autem) docet qualr̄ huiusmōi accusationes ⁊ querimonie sunt vitande. In p̄ma particula narrat philosophus ꝙ in amicitia vtili fiunt accusationes ⁊ querele. ⁊ causaz accusationū ⁊ querelarū assignat. ⁊ primo narrat ꝙ ibi fiunt accusationes. d. ꝙ illa amicitia que est propter vtile maxime patit accusationes ⁊ querelas: ⁊ causaz huius assignat ⁊ ē. qꝛ vterqꝫ a reliquo minus recipit q̄ꝫ dignuz iudicat. vnde illi qui se inuicē vtuntur ad vtilitatē plꝰ indigent q̄ꝫ eis datur ⁊ estimant ꝙ minus recipiunt q̄ꝫ eis cōueniat ⁊ propter hoc cōqueruntur ꝙ non recipiunt tanta q̄ꝫ tis indigent: cum sint ut estiment tantoꝝ digni. benefactores aūt econtrario dicunt ꝙ non possunt sufficere ad dandū tanta quantis indigent illi qui ab eis patiuntur. ⁊ hec est causa propter, quam in hꝰ amicitia fiunt accusationes. ⁊ potest h̄ poni cōclusio. 49. s. ꝙ in sola amicitia que est propter vtile rationabiliter fiunt accusationes ⁊ querele. qꝛ nec in amicitia propter virtutem nec in amicitia propter delectationem ut probatum est prius. ⁊ in amicitia propter vtile rationabilr̄ fiunt accusatiōes: cū vterqꝫ nō recipit a reliquo ꝙ ꝙ est dignū. igitur in sola amicitia propter vtile rōnabiliter fiunt accusatiōes ⁊ querele (Est aūt quēadmodū) hec est secūda ps. in

qua phs ponit rõnem accusationuz et querela-
rũ que accidunt circa amicitias ppter vtile. et p̃
distinguit amicitiã vtilẽ fm distinctionez iusti
sicut.n.est duplex iustum: hoc quidẽ non scrip
tum vt iustum naturale. et aliud est iustum fm le
gem scriptam. qd phs in 5° hui⁹ noiauit iustuz
legale. ita est in amiciciis ppter vtile: q quedaz
est amicitia propter vtile morale: et quedam est
amicitia ppter vtile legale: et potest esse distin-
ctio de vtilitate. s. q quedam est vtilitas mora
lis que corñdet iusto non scripto: et quedam ẽ
vtilitas legal que corñdet iusto legali. Amici
tia ppter vtile morale est qñ vnus exhibet al-
teri vtilitatẽ fm q ptinet ad bonos mores. Ami
citia legal est qñ vnus exhibet vtilitatez alteri
fm q a lege est statutuz. morãe aũt fiunt accu-
satões in amicitia vtili qñ non fm eandẽ ami-
citiaz vel vtilitatem ɔmutant. vbi grã cuz vn⁹
exhibet vtilitatez fm exigentiã legis. s. exhiben-
do aliquod vtile p tanto q̃tum valet fz legem
fori. vt p tanto quãto põt vendi in foro. et alius
requirit eam fm cõuenientiaz bonoꝝ moruz di-
cendo q sum amicus tuus: et alias feci p te. iõ
debes mihi concedere p p̃cio minori. h ex vna p
te querit cõmutatio fm legem: et ex alia parte
fm mores et fm gratitudinem: et si non concordent
fit accusatio et querela. et sic dissoluit amicitia.
aut si vnus tradat rem suam alteri: sperans q
alius retribuet sibi valorẽ fz cursuz fori. et reci
piens intendit illã rem hr̃e ex gratitudine dan
tis vel p minori p̃cio q̃ posset vendi in foro: tũc
fit accusatio et querela: qr tradens rez alteri di
cet q multo plus hũisse in foro. et recipiens: di
cet mihi tenebaris dare p p̃cio minori: nec volo
plus tibi tribuere. fm h fit accusatio et dissoluit.
aĩcitia (Est aũt legalis) describit amicitiam p-
pter vtile legale et eam diuidit et etiam moralez
et dicit q amicitia legalis est in dictis. i. in con-
uentionibus: que fiunt ex condicto vtriusq̃ ptis
et hec est duplex: quedam est omnino venalis. s.
p modum emptionis et venditionis que est de
manu in manum. qñ. s. preciuz statim redditur
in traditione rei. Aut cum aliquis p obsequis i
penso stati accipit qd ei pmittit. alia est amici-
tia ppter vtile legalis que hz dilationem tem
poris: sz determinatum est quid p quo dati de
beat. sed non est dubiũ sz manifestum quid est
debitum. hec enim est quedaz amicabilis dila
tio eius quod debetur. et iõ apud quosdam non
oportet per aliq̃ de talibus iusticiaz exhibere.
quia in huiusmõi cõmutatione cõmutantes fi
delitatem seruant. et estimat q ppter hoc sunt
diligendi. Ista autem ɔmutatio que habz dila
tionez t̃poris est liberalior q̃ illa que de mãu
in manum non habens t̃poris dilationez. Ad
huc cõmutatio habẽs dilationem t̃pis est du-
plex. quia quedam est scripto formata. in quo
scribitur debitum et terminus solutionis debi
ti: et quedam est que non est scripto formata. sz
statur seu creditur bone fidei recipientis. et ista
cõmutatio que non est scripto formata seu fir-
mata liberalior est q̃ illa que est ɔfirmata scri-
pto (Moralis) amicitia moralis seu ɔmutacõ
fm amicitiam moralem non est in dictis hoc ẽ in
cõuentionibus expssis. sz ille qui dat sperat re
cõpensationem. de qua tañ non fit mentio nec
cõuentio in traditione rei. vñ ille qui dat spat
et dignũ reputat vt rehẽat aliqd equale vl etiã
magis: ac si non eẽt gratis dans: sz accõmodãs
et si nõ fiat cõmutatio hoc mõ: ita q ille q rece-
pit restituat eq̃le vl mai⁹ ille q dedit accusabit
recipiẽtez et ɔquerit de eo. pro eo q bñficio acce
pto nõ satisfecit retribuendo equalens. Causa
aũt pp quã ille qui videt gratis dare: vt q sine
cõuentione aut pmissione aliq̃ tradit rẽ suã: et
tñ querit sibi retributõez fieri ẽ: qr oẽs volunt
bona. hoc est oẽs volũt apparere boni et hõesti
et grati. iõ tradunt bona sua. quasi gratis absq̃
aliquo pacto et ɔuentione: tñ illi idẽ eligunt ea
que sũt sibi ipsis vtilia. et iõ querũt retributões
vñ qr honestũ est tradere rẽ suã amico suo gra
tis: ac si retributõem nõ peteret nec speraret.
iõ hoies qui volunt apparere boni grati et hõe
sti exhibent bñficia amicis ac si de retributõe
non curarent: sed quia amant ppriaz vtilitatẽ.
iõ expectant propriã retribucõz: q̃ si ei non fiat
accusant recipientes et conquerantur de eis.

(Potenti autem retribuendu) hec est tertia
particula huius parti. in qua philosophus do
cet qualr huiusmõi accusatiões et querimonie
sunt vitande et dicit q ille qui recipit benefici-
um: si potest debet retribuere scdm dignitatez
eorum que recepit: et hec propria sponte. qr non
debet aliquis facere amicum inuoluntarium
sic q velit gratis recipere ab eo qui noluit gra
tis dare. si enim recipit ab eo qui non vult gra
tis dare. tunc recipiens si non retribuat inten-
dit recipere ab illo qui non gratis dat tanquã
ab amico qui non curat de retributione. et ita
vult vti eo qui non gratis dat tanq̃ amico: et
ita vult facere eum amicum inuoluntarium: et
sn hoc peccauit a p̃ncipio qui bñfi⁹ accepit. qr
bene passus est in recipiẽdo beneficium ab eo
a quo non oportuit. non enim accepit benefici-
um a vero amico. qr ille qui dedit beneficium
non contulit beneficium propter ipm cui datũ
est. sed pp vtilitatẽ inde spatã. illud idẽ q bñfi
ciũ accepit dz soluere danti eo mõ quo solutio
fit in dictis. i. in ɔuentionib⁹ que fiunt ex ɔdicõ
et sic põt reddere equale bñficium ei qd recepit
dz confiteri. s. prestando se totuz restituisse. Si
võ non possit reddere tunc ille qui dedit bñfi⁹
non putabit dignũ aliqd ab eo exigendum (In
p̃ncipio autem intendendum) ad vitandũ igit̃

querelas ꝛ accuſationes dꝫ recipiens bñficiuꝫ attendere a quo recipit bñficiū. vtrū ab amico gratis dante vel ab eo ꝗ retributionē querit. ꝛ ſiľr dꝫ attendere in quo recipiat bñficiū.ſ. vtrū poſſit recōpenſare vľ nō. ꝛ ꝑ hoc pōt ſcire q̄uō poterit vitare accuſationē ꝛ querelaꝫ. Si .n. recipiat ab eo ꝗ gratis dat non erit accuſatō nec querela. Si vero recipiat ab eo ꝗ retributionē intēdit dꝫ attēdere ſi poſſit retribuere vľ nō. ꝛ ſi poſſit dꝫ ſponte retributōeꝫ facere cū ꝓteſtatione vt dcm̄ ē. ꝛ tunc nō erit querela. Si nō pōt retributōem facere ꝯpetenteꝫ nō debꝫ bñficiū recipere: qꝛ ſi recipiat nō vitabit accuſatōes nec querelas.

Dubitationem aūt hꝫ vtꝝ oportꝫ patientis vtilitatē menſurari. ꝛ ad hanc facere redditionem vel operātis bñficio. Patientes quidē .n. talia aiunt accipe a beneficijs que parua erant illis. ꝛ erant ab alteris accipere ꝑuificātes. Hi aūt ecōuerſo. Maxīa eoꝝ que apō ipos: ꝛ que ab alijs nō erat ꝛ in ꝑiculis vľ talib⁹ neceſſitatib⁹. igiť ꝓpter vtile ꝗdē amicitia exiſtēte patiētis vtilitas mēſura ē. Iſte .n. indigēs ꝛ ſufficit ipi ꝛ aſſumens equale. tm̄ igiť fiet adiutorium quantū iſte iuuať ꝛ reddēduꝫ eſt ipi quantū acceperit ꝛ plus. melius .n. In his aūt que ſm̄ virtutē. accuſatiōes quidē non ſūt. menſure aūt aſſiľant operantis electio. virt⁹ .n. ꝛ moris ī electione ꝑ̄ncipale ē.

Hec eſt .4. pars ꝑ̄ncipalis hui⁹ cap̄li. in q̄ ph̄s mouet ꝛ ſoluit vnaꝫ dubitatōem. ꝛ cōtinet .2. ꝑticulas. in ꝑ̄ma ꝑticula ponit dubitatōeꝫ ꝛ rōeꝫ dubitatōis. in ſcḋa ibi (igť ꝓpter vtile) ſoluit dubitatōeꝫ que talis eſt. vtrum ī amicitia ꝓpter vtile menſuranda ſit redditio vtilitate recipientis vel bñficio dantis. rōneꝫ hui⁹ dubitatōis aſſignat ꝛ eſt. qꝛ illi qui recipiunt bñficia q̄nqꝫ intendūt ꝑuificare bñficia recepta dicentes ſe talia recepiſſe a bñfactorib⁹ que ꝑua illis erant ad dandū ꝛ ꝙ illi de facili poterant recipere talia ab eis: ꝛ ecōtrario bñfactores volētes magnificare ſua bñficia dicunt ſe ꝯtuliſſe maxīa eoꝝ que hēbant. et qualia nō poterant ab alijs recipere. ꝛ ꝙ ea cōtulerunt ī magnis ꝑiculis ꝛ in magnis neceſſitatib⁹ eorū qui bñficia recipiunt: vel ſui ipoꝝ qui beneficia cōtulerūt (Igiť ꝓpter vtile) hec ē ſcḋa ꝑticula. in qua ſoluit dubitatōem. ꝛ hec eſt ſolo ꝙ in amicitia ꝓpter vtile menſura retributōis e vtilitas patientis .i. recipientis bñficiuꝫ. ille eniꝫ qui indiguit bñficio ſufficit ei ꝙ tēter reddere equalē retributōeꝫ bñfactori: ita ꝙ bñfactor recipiat eꝯ̄ tm̄ adiutoriuꝫ a bene paſſo q̄ntū ille fuit adiutus. vn̄ tm̄ debꝫ reddere quantū accepit de adiutorio ꝛ ſi plus fiat melius eſt ſufficit tn̄ ꝙ vtriqꝫ equale cōmodum ꝓueniat. (In his aūt que ſ virtuteꝫ) in amicitijs aūt ſꝫ virtutē non fiunt accuſatōes vt dcm̄ eſt ſupra eſt tn̄ in eis facienda ꝯpenſatio ꝛ eſt ī eis aliud ſiľe menſure ꝛ illud eſt electio vľ voluntas ꝯferentis bñficiū. qm̄ menſura vniuſcuiuſqꝫ gn̄is eſt illō qō eſt pcipale in illo genere. ſꝫ ꝑ̄ncipalitas virtutis ꝛ moris ꝯſiſtit in electione. ꝛ iō in amicitia que ē ſm̄ virtuteꝫ dꝫ fieri recōpenſatio ſ voluntatem illius qui bñficiū contulit. ꝛ ſi paruū auxiliū conſecutus ſit recipiens ex h̄ ꝛ pōt h̄ poni ꝯ̄ .50. ſ. ꝙ in amicitia ſm̄ virtutem electō cōferentis eſt menſura retributōis faciende que ꝓbatur ſic. Mēſura in vnoquoqꝫ genere ē illud qō eſt ꝑ̄ncipale in illo genere: ſꝫ i genere moꝝ ſeu virtutū electio operantis eſt principaliſſima. igiť in amicitia ſ virtutē electio eſt mēſura retributōis faciende.

Capitulum 2⁹ tractatus tertij in quo oſtēdiť q̄uō accuſatōes ꝛ querele fiunt in amicitijs ꝑſonarum inequaliū quaꝝ vna eſt ſuperexcedens ꝛ alia ſupexceſſa qualr in tali amicitia vterqꝫ amicoꝝ ſignificat ſe pluſ debere habere: qō verum eſt: nō tn̄ de eadē re: ſꝫ ſuperexcellens plus dꝫ hr̄e de honore. ꝛ ſuperexceſſus plus de lucro ꝛ cum non poſſit retribui condignuꝫ ſufficit ꝙ poſſibile. ꝛ qꝛ fili⁹ non pōt retribuere cōdignum patri. ſꝫ ſemꝑ remāet debitor pluris nō pōt abnegare pr̄em: ſꝫ pr̄ poſſit abnegare filium ꝓpter filij ſupabundantē maliciā.

Differunt aūt in his ꝛ que ſ ſupexcellētiā amic⁹ ſignificat aūt vterqꝫ pl⁹ hr̄e. Cuꝫ aūt nō hoc fiat diſſoluiť amicitia. exiſtimat .n. melior cōuenire ipi plus hr̄e. bono .n. tribui plus. ſiľr aūt ꝛ vtilior. inutilem .n. exiſteꝫ nō aiunt oportere equale hr̄e miniſtratōem .n. fieri. ꝛ nō amicitiā: ſꝫ nō ſcḋm dignitatem operū erūt que ex amicitia. Exiſtimant .n. quēadmodū ī pecuniarū cōmutatione plura accipiunt ꝯferentes ſic oportere ꝛ in amicitia. Indigens aūt ꝛ deterior eꝯ̄ amici. Amici .n. boni eſſe ſufficere indigētibus. Quid .n. aiūt vtile ſtudioſo vel potenti amicum eſſe nihil recepturum.

Iſtud eſt 2⁹ ca⁹ tractat⁹ tertij libri .8. in q̄ determinať qualr fiūt accuſatōes ꝛ querele in amicitijs ꝑſonaꝝ inequaliuꝫ. ꝛ ꝯtinet .3. ꝑtes ꝑ̄ncipales. in ꝑ̄ma narrat ꝯtrouerſiaꝫ ꝛ diſcordiā amicoꝝ: que in talib⁹ amicitijs fieri cōſueuit. aſſignādo cū hoc diſcordie rōem. in ſa ꝑte ibi (Videť āt vtriqꝫ) determinat ſ̄tatē dubitatōnis diſcordie. in .3. ibi (Propter qō ꝛ videbť) infert quoddā correlari⁹ ex ꝑdcis. Prima ꝑs ꝯtinꝫ .2. ꝑticlas. in ꝑ̄ma pōit diſcordiā ꝛ q̄relā. que ī talib⁹ ſolet fieri. in ſa ibi (Exiſtimat .n.) pōit rationeꝫ diſcordie ſeu q̄rele. in ꝑ̄ma igť ꝑticla dicit ꝙ in amicitijs que ſunt ſ ſupexcellētiā vr̄ eē q̄dā dīa ꝛ diſcordia iter aīcos. dū vterqꝫ .ſ. ſupexcellēs ꝛ ſupexceſſus dignū reputat ꝙ ipe pl⁹

habeat ꝛ cum hoc non fiat: dissoluiꝫ amicitia. (Existimant. n.) hec ē 3a ꝑticla. in qua phs assi gnat rōeȝ discordie ꝑdicte. ꝛ ꝑ ponit rōem sup excedentiū. 2⁹ rōem superexcessoꝝ. dicit igiꝫ q̄ȝ⁹ ad aicitiā que ē ꝫ virtutē existimaꝫ qꝫ ꝯueniēs sit qꝫ ille q est melior hēat plus. si. n. bono dēat tribui bonū videꝫ seq qꝫ meliori debeat pl⁹ tri bui de bono. Silr est in amicitijs que ē ꝫ vtile ille qui ē vtilior estimat qꝫ plus debeat habere nū. n. vꝫ rōale qꝫ min⁹ vtilis recipiat eq̄lis aut tāta sicꝫ ille q est magis vtil. accidit. n. q̄dā mini stratio. i. seruit⁹ ꝛ non aicitia si cōmoda q̄ ex ai citia ꝯueniunt nō distribuāꝫ ꝫ dignitatē opeꝝ vt. s. ille q maiorē vtilitatē facit: plus de vtilita te hēat. estimat. n. qꝫ sicut ex mercaturis ex cōi pecunia: illi pl⁹ debent recipe qui plus de pecu nia posuerūt: qꝫ ita debeat fieri in amicitijs: qꝫ qui pl's posuit ad amicitiā pl'a debeat recipe. (Indigens aūt ꝛ deterior) iferiores ꝛ superexces si inducūt ꝑ se rōeȝ ꝯtrario indigēs in aicitijs vti lis ꝛ deterior in aicitijs ꝫȝ virtutē dicunt qꝫ ad amicū superexcellētē in bonū ꝑtinet qꝫ ipe suf ficiēter ꝓuideat aicis indigētib⁹. Nulla. n. vꝫ vtilitas qꝫ aliquis iferior eēt amic⁹ alicui⁹ su perioris vt magis virtuosi vl' potentis. si nihil vl' modicū ab eo recipe dēat. vñ superexcellētes dicūt se debere plus hr̄e: qꝛ sunt meliores ꝛ pl⁹ bōi faciūt. ꝛ superexcessi dicūt se plus debere ha bere: qꝛ plus indigent.

Videtur autem vterqȝ recte dignificare: ꝛ oportere vtriqȝ pl⁹ tribuere ex amicitia nō ex eodē. sȝ superexcellēti qdē honori indigenti aūt lucri. virtutis qdē. n. ꝛ bñficij: ho nor est retributio. indigentie aūt auxilium lu crū. Sic aūt hr̄e hec ꝛ in vrbanitatib⁹ vꝫ. Non . n. honoraꝫ q nullū bonū cōi tribuit. cōe. n. da tur ei q cōe bñficat. honor aūt cōe. Non. n. ē si mul ditari a cōib⁹ ꝛ honorari. In oīb⁹. n. min⁹ nullus sustinet. ei aūt q circa pecūias minoraꝫ honorē tribuūt: ꝛ dona expectāti pecūias. qꝫ ꝫ dignitatē. n. adequat ꝛ saluat amicitiā: quē ad modū dictū est. Sic itaqȝ ꝛ in eq̄lib⁹ associādū ꝛ ei q i pecūias vtilis ē. vt in virtute honorem reddēdū tribuētēqꝫ ꝯtingit. possibile. n. aicitia reqrit nō qd ꝫ dignitatē. Neqȝ. n. ē in oīb⁹ quē admoduȝ in his q̄ ad deos honorib⁹ ꝛ parentes. Nullus. n. ꝫm dignitatē aliqñ vtiqȝ retribuit. In potētiā aūt famulās epyiches eē videꝫ.

HEc est scda ps ꝑncipal. in q̄ determīat dru tē dubitatōis reducēdo ducōs discordes ad ꝯcordiā. d. qꝫ vtriqȝ. s. tā supius q̄ȝ iferior vꝫ rōe dignificare. i. existimare illō qd ē dignū qꝫ oȝ vtriqȝ plus tribui ex amicitia: nō tm̄ de eodē re: sȝ ei q superexcellit oȝ pl⁹ dari de honore. ꝛ ei q indiget plus dari de lucro (Virtutis qdē. n.) ꝓbat qd supposuit. s. qꝫ superexcellēti ē plus tri buēdū de honore: ꝛ indigēti plus de lucro. ꝛ h est ꝯclo. 5i. que ꝓbaꝫ nuplr. s. ꝑ rōeȝ ꝛ ꝑ exēplū ꝑ rōem sic. vnicuiqȝ ē tribuēdo plus de illo qd ē ei magis ꝓpriū ꝑ opib⁹ suis: ꝛ quo ē magis di gnus. sȝ honor est ꝓpria retributio ꝑ opibus v tutis ꝛ ꝑ bñficijs ipensis in quib⁹ maiores ex cedunt ꝛ ꝓpria retributio indigēti est auxiliuȝ ꝯ indigentiā q̄ȝ superexcessi patiunꝫ. ꝛ ꝑ lucrum pstaꝫ auxiliuȝ. igiꝫ superexcedēti qui dign⁹ ē ho nore est plus retribuēduȝ de honore ꝛ indigēti plus de lucro (Sic aūt hr̄e) ꝓbaꝫ eadē ꝯ⁹ ꝑ ex empliū tale (In vrbanitatib⁹). i. in exhibitōib⁹ ciuiuȝ regentiū ciuitateȝ videmus sic esse. qꝫ q busd aȝ tribuūt honorē. ꝛ quibusdā lucꝝ. sup excellētib⁹. n. qꝫ aliqd bonuȝ ciuitati ꝯtulerūt: daꝫ cōe bonū qd est honor. indigētib⁹ vo ꝛ sup excessis qui ꝓꝑ sua seruitia expectāt bona siue dona. daꝫ lucꝝ siue attribuūt pecūias. Nō. n. de facili ꝯtingit qꝫ aliqs a cōitate sil' diuitias ꝛ honores recipiat. nullus. n. expectat min⁹ in oī bus. hoc ē null⁹ sustineret qꝫ in oibus diminue ret. s. tā q̄ȝ⁹ ad honores q̄ȝ q̄ȝtuȝ ad diuitias: sȝ ei q est diminut⁹ in pecunijs ꝓꝑ expensas q̄s fecit in seruitiū cōitatis tribuunt gubernatores ci uitatis honoreȝ. eis aūt q ꝓꝑ sua seruitia expe ctāt dona attribuūt pecunias. ꝛ sic in ciuib⁹ su perexcellētib⁹ ꝓpter bona magna q̄ fecerūt cōi tati attribuūꝫ honores ꝛ miorib⁹ indigētibus q seruitia fecerūt ꝓ cōitate qui lucrū expectāt ꝓ seruitijs attribuunꝫ pecūie. sic debȝ eē i ami citijs qꝫ vnicuiqȝ amico tribuēdū est. ꝫ dignita tē. ꝑ hoc. n. seruaꝫ amicitia. Sicut igꝫ ciuitates quibusdam exhibent honores. ꝛ quibusdaȝ pe cunias ꝫm earuȝ dignitatem sic faciēduȝ ē in amicitijs. quādo amici sunt inequales. ꝛ ei qui magis vtilis fuit in acquirendo pecunias vel opera virtuosa peregit reddatur honor: quāuis non tm̄ valeat quātuȝ operatio virtutis. vnde retributio dȝ fieri: ꝛ si non de equiualēti tamē de eo qd fieri potest (Possibile enim) sȝ aliquis forte diceret qꝫ equalitas i amicitijs debȝ obser uari. ꝛ per ꝯñs dȝ equiualens retributio fieri. ꝛ ꝫm dignitateȝ. Istud remouet phs. d. qꝫ ami citia reqrit illud qd pōt fieri. ꝛ non sꝑ ꝫm digni tatē. ꝛ h pōt poni cōclusio. 5z. s. qꝫ in amicitijs non semper est retributio facienda ꝫm dignita tem sic intelligendo qꝫ non semper debet retri bui tantum quantum est dignuȝ. ita qꝫ ille cui fit retributio non sit maiori dign⁹. ꝛ hec ꝯclo ꝓ baꝫ sic. In aicitijs q̄ est hoīs ad deum ꝛ filioruȝ ad parentes non potest fieri retributio condigna immo quantumcumqȝ homo honoraret deum vel filij parentes adhuc magis tenentur. ꝛ sic est de quolibet alio beneficio tribuendo deo aut parentibus. Si tm̄ aliquis famuletur deo et parentibus ꝫm suaȝ potentiaȝ videꝫ esse epyi cheo. i. virtuosus. Intelligenduȝ qꝫ qꝛ homo

totum suū esse habet a deo ⁊ a parentib⁹ ⁊ eis non potest retribuere esse nec equivalens. ideo nullus homo potest deo vel parentibus condignaꝫ retributionē tribuere.

Propter quod et utiqꝫ

videbitur non licere filio patrem abnegare. patri autem filiuꝫ. debitū enim reddendum. Nihil autem faciens dignum eoꝝ que sufferunt operatus est q̄re superdet. Quibus autem debetur potestas dimittere: ⁊ patri vtiqꝫ. Simul aūt forte nullus aliquādo regere videtur nisi super excellente in malicia. sine enim naturali amicitia auxiliatione humanum non expelli. Huic autem fugiendum vel non festinandū sufficere malo existi. bene pati. n. multi volunt facere autem fugiunt vt inutile. De his aūt i tantuꝫ dictum est.

Hec est tertia pars in qua ph̄us ex p̄dictis infert quoddā correlariuꝫ. ⁊ est q̄ non lꝫ filio abnegare patrem. ⁊ hec est ꝯ. 53. ⁊ vltima huius libri. ⁊ intelligo per abnegare aliquem oīo dimittere ip̄ꝫ de ip̄o non curando nec ei aliquod beneficium exhibendo. ꝯclusio pbat̄ sic. Ille qui semper remanet debitor ad benefaciēdum alicui non lꝫ ip̄m abnegare sibi non bn̄faciendo: sed filius semp̄ remanet debitor ad bn̄ faciendū patri. igitur non licꝫ filium abnegare patrē. Maior est manifesta: q̄ non licꝫ debitorē nunq̄ꝫ reddere debitum. ⁊ minor etiaꝫ pꝫ quia filius nunquā potest aliquod condignuꝫ facere patri p̄ beneficijs receptis a patre. ⁊ ideo semper remanet debitor eius. ⁊ sic p̄ma pars cōclusionis. et secūda pars patꝫ ex hoc q̄ ille cui debetur habet potestatem dimittendi eos qui ei debent: ⁊ ita pater habꝫ potestatem dimittēdi ⁊ abnegandi filiuꝫ (Simul autē forte) narrat q̄ simul cuꝫ hoc q̄ non licet filio abnegare patrem nullus filius de facto videtur recedere a patre abnegando ip̄m nisi forte p̄pter superabundantē maliciam. Naꝫ p̄pter amicitiam naturalem que est inter filium ⁊ patrem inhumanum est q̄ filius expellat patrē qui sibi in tm̄ auxiliatus est dando sibi esse. nutritionem. ⁊ disciplinaꝫ. Sꝫ si filius sit malus pater debꝫ eū refugere aut ip̄m olo dimittere: aut non multū curando q̄ ei sufficiēter p̄uideat̄. q̄ forte p̄ hoc sua malicia cresceret. multi autē sunt q̄ volunt bn̄ pati ab alijs: sꝫ facere alijs fugiunt tāq̄ꝫ inutile. de his que ad sp̄ēs amicitie pertinēt sterius dictū. ⁊ in hoc terminat̄ expositio. 8 li.

Questiones mote ⁊ solute in hoc ꝯ. sunt xx. tractat⁹ p̄mi capl'i p̄mi. In oīb⁹ dissiliuꝫ rerū sperū amicitijs.

Per quid cōseruat̄ ⁊ dissoluit̄ amicitia. soluit̄ q̄ p̄ recōpensatōem cōdignā seu retributōeꝫ p̄portional' conseruat̄. ⁊ per defectū vt recōpensatōis condigne dissoluit̄.

Utꝝ ad p̄accipiētē vl' ad añdātē p̄tinet ordinare dignitatē retributōis in aicitijs faciende. soluit̄ q̄ in aicitijs s̄m virtutē. electio añdātis cū mēsura retributōis faciēde sic in cōicātib⁹ ph̄iaꝫ. in amicitijs vtil' ⁊ delectabil' q̄nqꝫ mensurat amboꝝ cōsensus. vt in emptionib⁹ ⁊ venditionib⁹.

In libera v̄o ꝯmutatōe que n̄ ē ex ꝯdcō seu pacto ad p̄accipiētē p̄tinet s̄m v̄itatē ordinare ⁊ mensurare dignitatē retributōis n̄ s̄ q̄ posterius s̄m q̄ an̄ habere app̄ciatus est.

Utꝝ p̄ri sit p̄ oīb⁹ alijs distributio faciēda. soluit̄ q̄ nō. q̄ nō oīa sūt p̄ri p̄p̄a. sꝫ honor p̄p̄ri⁹ debit⁹ p̄ri: ⁊ ea q̄ p̄tinēt ad sustētatōeꝫ ⁊ ꝯseruatōeꝫ vite sūt p̄ri p̄ ceteris distribuēda.

Utꝝ oꝫ p̄ri p̄ oīb⁹ ⁊ in oīb⁹ obedire. soluit̄ q̄ n̄ q̄ ifirm⁹ magl' bꝫ obedire medico q̄ꝫ p̄ri: ⁊ vir bellicosus magis duci exercit⁹ q̄ꝫ p̄ri.

Utꝝ hō magl' oꝫ exhibere beneficiū amico suo vel viro virtuoso.

Utꝝ hō magl' oꝫ tribuere bn̄factori seu creditori vel amico posito q̄ non possit vtriqꝫ sufficere. soluunt̄ iste due q̄ in aliq̄ cāu vni ⁊ i aliquo cāu alteri. si. n. sup̄excedat datio bono vl' nccīo ad h̄ ꝯclinād sit datio faciat magl' bo⁹ l' magl' necessa⁹ ad aliū q̄ꝫ ad creditorē vl' amicū vel virtuosū. ad hoc. i. ad magis bo⁹ ⁊ magis necessariū ē ad declinandū. q̄d in aliq̄ cāu pōt eē vni ⁊ in aliquo cāu alteri.

Utꝝ i aicitijs p̄pter vtile ⁊ delectabile sit amicitia dissoluēda. soluit̄ q̄ sic q̄ cō q̄nqꝫ cessat q̄ q̄d est vtile vel delectabile nō semper p̄manet vtile aut delectabile.

Capitulum 2⁹. dubitationem autē habent.

Utꝝ iter manētē in v̄tute ⁊ trāsmutatū ad maliciā oꝫ aicitia p̄manere aut dissolui. soluit̄ q̄ si fact⁹ mal⁹ sit isanabil': ita q̄ nō possit de facili reduci ad v̄tutē: tūc stati ē aicitia dissoluēda Si āt mal⁹ suscipiat directōꝫ: ita q̄ possit de facili reduci ad v̄tutē nō oꝫ dissolui: sꝫ ē adiuuādū ad hoc q̄ reducat̄ ad virtutē.

Utꝝ iter p̄manētē i v̄tute in p̄stino gradu ⁊ alterꝝ trāsmutatū ad sūmū gradū v̄tutis oꝫ aicitia dissolui. soluit̄ q̄ si fiat magna distātia oꝫ dissolui: sꝫ nō p̄pter distantiā p̄uam.

Capitulum 3⁹. habꝫ aūt dubitatōeꝫ.

Utrum post dissolutionem amicitie debet permanens in virtute familiari⁹ se habere ad illū qui prefuit amicus q̄ꝫ ad extraneos. Soluit̄ q̄ familiarius debet se habere ad illuꝫ qui p̄fuit amicus.

Capitulum. 4. amicabilia autem.

Q̄uō se habet virtuosus ad op̄a amicitie. soluitur q̄ sibi competunt oīa op̄a amicitie respc̄tu sui ip̄ius ⁊ ēt respectu alterius virtuosi.

Q̄uō homo malus se habet ad opera amicitie. soluitur q̄ ei non ꝯpetit aliq̄d opus amicitie: nec respectu sui ip̄i⁹ nec respectu alterius.

Capitulum.5.beniuolentia autem.
Utrum beniuolentia sit idez q amicitia.soluitur q beniuolentia non est amicitia:sed pnci pium amicitie.
Capitulum.6.amicabiles.
Circa quã materiã est cõcordia que ẽ operatio amicitie.soluitur q non est circa speculabilia sed circa operabilia habentia aliquaz magnitudinez que possunt conuenire vtriqz concordantium.
In quibus inuenitur concordia moralis.soluitur q in bonis ⁊ non in prauis nisi pax.
Capitulum.7.bñfactores autem.
Cur benefactores magis amant beneficiatos: q̃z beneficiati amant benefactores.soluitur q hoc contingit.quia vnusquisqz magis diligit suũ opus q̃z opus diligat ipm cui⁹ est opus.⁊ qz delectabilius est bñfacere q̃z bñ pati.
Capitulum pmum tractat⁹ scdi dubitaẽ.
Utrum homo debeat maxime seipm diligere. soluitur q non debet maxime seipm diligere ẽ illud qd est sensibile hoc ẽ non debet sibi maxime tribuere bona sensibilia:sz magis debet se diligere ẽ illud qd i eo est itellectuale.maxime.n.debet diligere sibi bona itelligibilia.vt opera virtutis.amor sui pmo⁹ est vituperabil sz amor secũdo⁹ est laudabil.
Capitulum z⁹.dubitaẽ aũt ⁊ circa felicẽ.
Utruz homo felix indigeat amicis.soluitur q non indiget amicis ppter vtile vl delectabile nisi pax.indiget aũt amicis studiosis.
Capitulũ p⁹ tractat⁹.3.vtx aũt q plimos.
Utruz homo dz sibi facere plos amicos.soluitur q non est opus plurib⁹ amicis in aliquo genere amicitie.
Utrum magis opus sit amicis in bonis fortunis q̃z in infortunys.soluitur q i infortunys homo magis indiget amicis ppter necessitatem.in bonis aũt fortunis pp honestatẽ.
Cap⁹ z⁹.vtrũ aũt in bonis.
Utruz psña amicox sit delectabilis.soluitur q in oi fortuna presentia amicorum est delectabilis.
Capitulum 3⁹.vtrũ g vel.
Quid in amicitia pportionale visionl.i.quid ẽ amicis maxime eligibile.soluitur q ɔuiuere est amicis maxie eligibile ⁊ delectabile.

Incipit Liber 9⁹ Ethicorum.

Liber nonus qui

est de ppietatibus amicitie cõtinet tres tractatus.Primus est de conseruatõe ⁊ dissolone ⁊ operib⁹ amicitie.in z⁹ tractatu ibi(Dubitaẽ aũt vtruz oz)mouet ⁊ soluit dubitatõem ex pte ipi⁹ amãtis.in 3⁹ tractatu ibi(Utrũ igiẽ plurimos)mouet ⁊ soluit dubitatõez ex pte amatox.Prim⁹ tractat⁹ cõtinet.7.capla.pmum cap⁹ est de cõseruatõe amicitie ⁊ de accusatiõibus ⁊ querelis que fiunt in amicitys ⁊ remedys earũdem.in z⁹ca⁹ ibi(Dubitatões aũt habẽt)mouentur ⁊ soluunẽ quedaz dubitationes circa recõpensatões ẽ quas amicitia conseruatur.in 3⁹ca⁹ ibi.(Habet autez dubitatõem)determinaẽ de dissolutione amicitie.in 4⁹ca⁹ ibi(Amicabilia autem)determinaẽ de operib⁹ amicitie in gñali. ponendo originez operũ amicitie.⁊ ostendo q ⁊ quot sunt opa amicitie ⁊ qualr diuersi diuersimode se hñt ad illa.in 5⁹ca⁹ ibi(Beniuolẽtia aut ẽ)determinaẽ in spãli de ope amicitie:qd ẽ bñiuolentia.i 6⁹ca⁹ibi(Amicabiles aũt)determinaẽ de concordia in spãli que est aliud opus amicitie.in 7⁹ca⁹ibi(Benefactores autem)determinatur in spãli de 3⁹ opere amicitie quod est beneficientia.in pmo igitur cap⁹ nactat q i dissilibus amicitys anologum equat ⁊ saluat amicitiam quẽadmodum equat ⁊ saluat politicam cõicationem cui⁹ est mensura nũmisma ⁊ q in amicitia accidit accusatio ⁊ dissolo amicitie cum amantes non ppter idem amant:sed h ppter delectabile.h autem ppter vtile p ter hoc dissoluiẽ amicitia cuz non fiant gratia quoruz amabant.deinde q cõtendunt cuz altera adinuicẽ ipis fiunt q̃z que appetunt:qdqz in liberali cõicatõne.non autez dantis sed preaccipientis est ordinare dignitatem redditionis:⁊ q paccipientes ⁊ non reddentes qd pmiserũt. vt sophiste rõnabiliter sunt accusabiles.antedantes aũt ⁊ preaccipientes non ppter confessionem ministrationis sunt inaccusabiles ⁊ in his mensura antedantis electio sicut in cõicantibus phis:⁊ q non existe dante tali sed in lucrũ quandoqz mensurat amborum consensus ẽm veritatez aũt preaccipientis est mensurare dignitatez retributionis nõ ẽ q posterius:sz ẽ q aũ habere appreciatus est.

In omnibus autem

dissilium spẽx amicitys analoguz vtiqz eqt ⁊ saluat amicitiaz quẽadmoduz dictuz est puta ⁊ in pollitica ɔtrario p calciamentl retributio fit ẽm dignitatez ⁊ textori ⁊ reliquis.Hic quidem igiẽ inuenta est cõis mensura nũmisma:⁊ ad hoc vtiqz oia referuntur ⁊ h mensurãtur.In amicitia autem qñqz quidez amator accusat qm superamans non redamatur nihil habens amabile.si sic contingat.multotiens aũt amatus qm plus repromittens omnia tũ nihil pficit.Accidit aũt talis cum hic quidez ppter delectationez amatuz amet.hic autez propter vtile amatorez.hec aũt non ambobus existũt: ppter h.n.amicitia existe.dissolutio fit cuz nõ fiae quoruz gratia amabãt.nõ.n.ipos amabãt ẽm existia.non manentia entia.Propter quod tales ⁊ amicitie.Que;autem morum ẽm seipsas existens manet quemadmodum dictum est.

Contendunt aūt ⁊ cum altera fiant ipsis ⁊ que non appetunt. simile eniȝ ei quod est nihil fieri cum eo qđ appetit non ponitur. puta ec cythȝredo repromittens ⁊ quanto melius caneret tā to plus vel mane autem expetenti ꝓmissiones ꝓ delectatione delectationem reddidisset dixit siquidem igitur vterq3 hoc volebat sufficienter vtiq3 habuit. si aūt. hic quidem dilectōneȝ. hic aūt lucrum. ⁊ h quidem hñt. hic auteȝ non. nō vtiq3 erit qđ ꝭm cōicationem bene. Quib⁹ eniȝ indigens existit his ⁊ attendit. ⁊ illius quideȝ gratia hec dabit.

Istud est ꝑmuȝ cap⁹ istius libri. in quo determinatur de conseruatione amicitie. ⁊ đ accusationibus ⁊ querelis circa amicitias ⁊ de remedys ꝯ huiusmodi accusationes ⁊ contiñȝ duas partes principales. In ꝑma narrat qualiter amicitia personarum dissimiliū conseruatur. ⁊ qualiter propter defectum retributionis anologi fiunt accusationes ⁊ querele. in ꝭa pte ibi (Dignitatem vtriusq3) docet remedia cōtra accusationes antedictas. Prima pars continet duas particulas. In ꝑma narrat per qđ amicitia dissolubiliuȝ personaꝝ conseruatur in secunda particula ibi (In amicitiis autem) narrat qualr in amicitys ꝓpter defectuȝ retributionis anologi fiunt accusationes ⁊ querele In ꝑma igitur particula ꝑmo narratur qualr amicitia dissiliium personarum conseruatur. Nam de conseruatione amicitie personarū eq̄lium est manifestum qualiter conseruatur. qꝛ per hoc q̄ equale seu equipollens reddit̄. narrat igitur q̄ amicitia personarum dissilium. c⁹ mōi ē amicitia pr̄is ad filiū ⁊ regis ad subditū conseruatur per exhibitionem anologi. i. per h q̄ vtriq3 exhibetur ꝓportiōale. ⁊ pōit exemplū ⁊ est q̄ sicut iusticia politica cōseruatur per h q̄ vnicuiq3 redditur ꝓportionale. verbi gratia Nam ꝭm iusticiam politicaȝ cotiacio ꝑ calciamentis que dedit sic retributio ꝭ dignitatem ⁊ ꝭ ꝓportionem valoris calciamentorum. ⁊ ideȝ est de textore ⁊ alys artificibus. Si. n. coratius velit aut debeat recipere frumentum ꝑ calciamentis debȝ recipere tm̄ de frumento quantū valent calciamenta aliter non fieret cōmutatio iusta. ⁊ sicut per exhibitioneȝ ꝓportionalis conseruatur iusticia politica: ita amicitia conseruatur per exhibitioneȝ ꝓportōnalis (Hic q dem igitur) verūtamen non est omnino simile de cōicatione sed iusticiam politicam ⁊ de cōmunicatione scđm amicitiaȝ. quia iusticia politica faciliter sciri potest vtrum reddatur proportionale vel non. quia in cōmunicatione politica inuenta est quedam mensura cōis. s. nūmisma ad quod sicut ad mensuraȝ omnia huiusmodi cōmucabilia habent referri ⁊ eoruȝ ꝑcium per nūmisma mensurari: ⁊ ideo in cōmunicatōne politica est certuȝ quid ꝑ quo sit reddendum. verbi gratia. Si coreatius ꝑ calciamētis debet recipere frumentuȝ ⁊ dubitatur quātum de frumento debet recipere recurrenduȝ est ad cōmunem mensuraȝ. s. ad nūmisma. ⁊ videndum est quot nūmismata valent illa calciamenta et si calciamenta valent. 6. nūmismata retribuenduȝ est frumentum valens. 6. nūmismata vt modium frumenti. posito q̄ modius frumenti valeat. 6. nūmismata. ⁊ sic per nūmisma quod est mensura cōmunis faciliter potest sciri quid ꝑ quo sit reddendum ꝭm iusticiam politicam. sed non est sic de amicitus. Nam ea que cōmunicantur scđȝ amicitiā cuiusmōi sūt affectus interiores ⁊ obsequia amicorum non habent huiusmodi mensuram vel si habeant: illa non est manifesta. non enim huiusmodi affectiones ⁊ obsequia possunt pecunia appreciari aut nūmismate mensurari (In amicitiis autem) hec est secunda particula. in qua philosophus narrat qualiter in amicitys propter defectuȝ retributionis anologi fiunt accusationes ⁊ querele ꝓpter hoc. s. q̄ non fit debita recompensatio amicicie ⁊ hoc ꝯtingit dupliciter. Aut quia non fit recompensatio interioris affectus. s. actus interioris amicitie qui est amare. aut quia nō recōpēsantur ꝭ dignitatē bōa exteriora q̄ querebant̄. aut qꝛ recompēsantur alia bona q̄ȝ que querebantur. fit enim quādoq3 accusatio per hoc q̄ non recompensatur interior affectus. Amator eniȝ quādoq3 accusat amatuȝ ꝓpter hoc q̄ ipse superabundanter amat. ⁊ nō redamatur ab amato. ⁊ huiusmodi accusatio ē quandoq3 iusta ⁊ quādoq3 iniusta. quia si amator sit dignus redamatione est accusatio iusta si autem amator nihil in se habet vnō sit dign⁹ amari tunc est accusatō iniusta. Econtrario āt quando amatus accusat amatoreȝ ꝑ eo q̄ amator prius ꝓmisit sibi omnia vel plura: ⁊ tandē nihil ꝑfecit vel paruȝ. ⁊ hoc modo fit accusatō ꝑ eo q̄ non recompensant̄ scđm dignitateȝ bona que querebātur (Accidunt autem talia). s. dicte accusatōnes ꝓpter defectuȝ recompensationis bonorum exteriorum accidunt in amicitys ꝓpter vtile ⁊ delectabile. cum eniȝ non fit recompensatio vtilis ꝑ delectabili. vel ecōuerso: qđ contingit cuȝ predicta non exhibent aut non exhibentur. tunc fit accusatio ⁊ dissoluuntur huiusmodi amicitie. quia amici scđm istas amicitias non se amabant ꝓpter seipsos: sed ꝓpter predicta. s. ꝓpter vtilitatem vl̄ delectationem. sed amicitia bonorum est permanēs sicut dictum est. Nam amici ꝓpter istam amicitiam amant se ꝓpter se (Contendus cautem) adhuc aūt fiunt accusationes ꝓpter hoc q̄ non fit recompensatio illius qđ querebatur: sed alicuius rei alterius. Cum enim vnus amicoruȝ non tribuit alteri illō qđ desiderat: sȝ aliud sibi ē ac si nihil tribueꝛȝ. Ex⁹ pōit pħs de q̄dā cytheredo

cui quidam ꝓmisit ꝙ quanto melius caneret tanto plus ei daret. postmodū cuȝ cytharedus īmane periuisset repromissiones sibi adimpleri respondit promissor. ꝙ ipse promissiones cōplenit. qꝛ ꝑ delectatione reddidit sibi delc̄atōȝ forsitan ꝓmissor in aliquo delectauerat cytharedum. ⁊ si cytharedus querebat delectationē sufficienter erat recompensatio facta. Si vero ꝓmissor querebat delectationeȝ ⁊ cytharedus lucruȝ nō fuit sufficiens recompensatio facta. quia vnus habuit qđ querebat ⁊ alius non habuit quod querebat. Ille enim qui recompensat exhibendo beneficium impensum debet attendere ad illa quibus ille indiget cui exhibet ⁊ quid ille cui fit exhibitio desiderat ꝓ recompensacione. ⁊ talis debꝫ exhibens dare gracia beneficij sibi facti.

Dignitateȝ auteȝ utri

ꝗ̄ vtiqꝫ ordinare est antedantis vel preaccipientis. Qui enim antedat videt̄ concedere illi qđ siūt ⁊ pytagoram facere. cuȝ enim doceret quē ꝗ̄ honorare distentem iussit quando videtur digna scire. ⁊ accipiebat tantuȝ. In talibus autem quibusdam sufficit h. merces autem viro. Preaccipientes autem argētum. Deinde nihil facientes eoruȝ que dixerunt ꝓpter superabūdans repromissionuȝ cōuenient̄er in accusationibus fiunt. Non enim perficiunt que confessi sunt. hoc autem forte facere sophiste coguntur ꝓpter nullum vtiqꝫ dare argentum pro quibꝰ sciunt. Isti quidem igitur quorum accipiebant mercedem non facientes conuenienter in accusationibus sunt. In quibus autem non fit propter confessionem ministrationis. hi quidem ꝓpter seipsos antedantes. dictum est qm̄ inaccusabiles. talis enim secundum virtutem amicitia. ⁊ retributionem faciendam scđm electionē hec enim amici ⁊ virtus. Sic autem ⁊ videtur ⁊ phīa cōleantibus. non enim ad pecunias dignitas mensuratur preciumqꝫ equiponderans non vtiqꝫ fiet: sed forte qđ sufficiens quēadmodum ad deos ⁊ parentes contingēs. Non tali autem existente datōne: sed in aliquo. maxime quidem forte oportet retributioneȝ fieri visaȝ ambobus ꝓm dignitatem esse. Si autem hoc nō accidat. non solum necessarium esse videbitur vtiqꝫ prehabentem ordinare: sed etiam iustuȝ. quantum enim vtiqꝫ iste adiutus est: vel ⁊ quāto delectationem vellet vtiqꝫ tm̄ recipiens habebit ad hoc dignitatem. Et enim in emptionibus sic videtur factum. Alicubi autem sunt leges. s. voluntariarū consentionum vindictas non esse: vt oportunū cui credit dissolui ad hūc quēadmodum cōmunicauit. Cui enim concessum est hunc existimāt iustius esse ordinare cōcedente. multi enim non equali appreciantur habentes ⁊ volentes accipere. ꝓpria enim ⁊ q̄ dant singulis videntur multo digna: sꝫ tamen retributio fit ad tm̄ quantuȝ vtiqꝫ ordinant accipientes. Oportet autem forte in tanto appreciari quantum habenti videtur dignum: sꝫ qm̄ ante habere appreciati est.

Hec est secunda pars principalis huiꝰ capituli. in qua philosophꝰ docet remedia cōtra predictas accusationes ⁊ continet duas particulas. quia enim per recompensationem condignam conseruatur amicitia ⁊ ꝓpter defectum recompensationis condigne fiunt accusationes ⁊ querele. ideo in prima particula ostendit phūs ad quem pertinet estimare condignā recompensationeȝ in amicitys. in secunda particula ibi (In quibus autem non fit) ostendit̄ quomodo debet fieri recompensatio in amicitys. In pma igitur particula narrat tria. pmū est ꝙ estimatio condigne recompensatiōis pertinet ad vtrunqꝫ. s. tam ad eum qui accepit āte ꝗ̄ ad eum qui dedit ante. 2ꝰ quod narrat est ꝙ estimacio condigne recompensationis videtur magis pertinere ad eum qui accepit ante ꝗ̄ ad eum qui ante dedit. ⁊ causa quare sic videtur ē quia ille qui ante dedit videtur concedere iudicium recompensatōis illi cui dedit. i. illi qui ante accepit. ⁊ ponitur exemplum de pytagora qui prius docens discipulos postea ꝓ doctrina quaȝ dedit discipulis recepit honores ⁊ munera a discipulis scđm estimationem discipulorū accipiencium scientiam ab eo: ⁊ de his fuit contentus que discipuli existimant condigna pro scientia quā ab eo receperunt. vnde quibusdā sufficit ꝙ eis fiat recompensatio ꝓm estimationem recipientium beneficia. ⁊ sic videt̄ sufficienter mercedem recipere. que merces datur viro. quia huiusmodi merces sufficit viro cui datur. quia contentus est de ea. ⁊ si non fit sufficiens rei exhibite prius. quia non valet tantum quantum res prius exhibita: ⁊ aliquotiēs est econuerso. s. ꝙ merces data ante danti pro beneficio prius recepto sufficit rei prius exhibite: quia equiualet vel plus sed non sufficit viro. qꝛ vir prius dans non est contentus de huiusmodi mercede. (Preaccipientes autem) 3ꝰ quod narrat est ꝙ ꝗ̄uis iudiciuȝ recōpensationis videt̄ pertinere ad illuȝ qui pꝰus recepit beneficiū cū ex defectu illoruȝ qui ante recipiunt contingunt iste accusatōes ⁊ turbationes. multi eniȝ pꝰus accipiunt pecuniam ꝗ̄ seruiūt. ⁊ deinde nihil faciunt eoꝝ que ꝓmiserunt. ⁊ hoc forte: qꝛ ꝓmissiones eoꝝ erant superflue. ⁊ ideo iuste accusant̄. qꝛ non ꝑficiūt ea que ꝓmiserūt ⁊ hoc cogunt̄ sophiste facere. qui ꝓmittunt sciētias: ꝑ qua pre manibus recipiunt pecuniā. ipsi enim ꝓmittunt qđ facere non pñt: qꝛ ꝑ dibus que sciunt nulluȝ argentuȝ daret̄ eis si cōmitteret̄ arbitrio dicētiū aut iudicio sapientuȝ (In quibus aūt non fit) hec est secunda ꝑticula secūde

partis. in qua ostendit̄ quomō dʒ fieri recōpē-
satio in amicitijs. ⁊ pimo ostendit̄ qño est recō
pensatio facienda in amicitijs: que sunt scōm v̄
tutez. deide in alijs amicitijs. Dicit igitur p̄mo
ꝙ in quibusdā am citijs in q̄bus non ē faciēda
recōpensatio ꝑpter cōfessionez. i. ꝑpter pmis-
sionez alicui⁹ recōpensationis: vbi. s. aliqd da-
tur propter seipsum. i. ꝑpter illius cui daṫ. cui⁹
sunt amicitie ꝑpter virtutez. in his amicitijs ē
recōpensatio facienda respiciendo ad electiōez
seu ad officium facientis. Electio. n. maxime p-
tinet ad amicitiā ⁊ virtutez. ⁊ amici ſm talem
amicitiā sunt inaccusabiles. ⁊ sicut est in cōica
tione amicitie ſm virtutez. s. ꝙ non expectatur
aliqua res exterior vt pecunia vel aliquid hi⁹
ꝑ retributione: ita ē in cōicatiōe phie. vt disci-
puli ⁊ magistri. dignitas. n. phie que cōicat̄
discipulo non potest pecunia mensurari nec pu
test discipulus equiualens p̄cium reddere ma
gistro: sʒ forte reddēdū qḋ sufficiens est. ⁊ sic ēt
deo ⁊ parentibus. (Non tali aūt existente) viso
qualr̄ est recōpensatio facienda in amicitijs ſʒ
virtutē ostendit qualiter in alijs amicitijs ē re
cōpensatio facienda: vt in amicitijs ꝑpter vtile
⁊ delectabile ⁊ dicit ꝙ in alijs amicitijs in qui-
bus non fit exhibitio amico ꝑpter seipm tm̄: sʒ
intentio dantis est aliquid ecōtra recipere: opʒ
ꝙ fiat retributio ſ existimationez amboꝝ. s. dā
tis ⁊ recipientis. magis tm̄ ſm existimationem
illius qui p̄us recepit beneficiū. ⁊ hec p̄ma con
clusio huius libri. s. que in amicitijs ꝑpter vtile
⁊ delectabile magis est recompensatio faciēda
ſm existimationē illius qui p̄us recepit benefi
cium q̄ ſm existimatōez dantis. ⁊ hec ꝯclusio ꝓ
batur duplr̄. p̄ sic. ſm estimatōem illius q me-
lius nouit q̄ᵗ⁹ beneficiū valuit recipienti ma-
gis debʒ recōpensatio fieri tribuendo aū dan-
ti tm̄ q̄tum valuit recipienti: vel q̄tuʒ fuit ac
ceptatuʒ a recipiente: sʒ ille qui p̄us recepit bn̄
ficiuʒ magis nouit q̄ fuit adiutus ꝑ beneficiū
sibi datum ab amico in amicitia vtili sut quā
tum acceptauit delectationez in amicitia dele
ctabili. igit̄ in his amicitijs magis est recōpen
satio facienda ſ existimationez p̄us recipienti
beneficiū q̄ ſm existimatōez dantis (Alicubi)
2⁹ ꝓbatur eadez ꝯclusio sic. per leges ⁊ statuta
quarūdam ciuitatuʒ in quibus lege statuit̄ ꝙ
nō fiat aliqua vindicta ꝯtra voluntarias ꝯuē
tiones. ⁊ si aliquis cōtrahentiuʒ post ꝯtractuʒ
reputat se deceptum tradendo ⁊ credendo ali-
cui voluntarie rez suā debʒ fieri solo ⁊ recōpē-
satio ſm eius iudicium cui credidit benefi⁹. et
rō hui⁹ est. qꝛ illi qui tradunt res suas reputāt
eas plus valere q̄ in rei veritate valeāt. ⁊ ideo
eoꝝ iudicio non est standuʒ. multa. n. sunt que
non equaliter apꝑciant̄ ab his qui hn̄t ea ⁊ ab
his q non habent ⁊ de nouo volunt ea recipere
ꝑpria. n. que singulis dant: vident̄ eis multo

digna: sed retributio dʒ fieri ad tm̄ q̄tum ordi
nāt vel existimant recipientes (Oʒ autez forte)
ſʒ dubium est qualr̄ est recōpensatio facienda
ſ iudicium recipientis aut ſ estimatiōez quaʒ
hʒ de re postq̄ hʒ eaʒ aut ſm estimatiōem quā
habuit a p̄n⁹ qn̄ non habuit rez: sʒ eā cupiebat
habere. Ad illud dubiū r̄ndet phi. d. ꝙ forte re
cipientes debēt appꝛciare bn̄ficium seu rez quā
recipiunt nō ſʒ ꝙ eis videt̄ dignum postq̄ iaʒ
hn̄t bn̄ficiuʒ: sʒ q̄tuʒ appꝛeciebat̄ anq̄ hērent
qn̄ ea cupiebant. solent. n. hoies appꝛeciari bo-
na ipa lia iaʒ adepta min⁹ q̄ quando ea nō ha
bita cupiebant. Istam tn̄ solonez nō ponit Ari.
tanq̄ certā. sʒ cuʒ aduerbio forte. Naʒ hoies i
magna necessitate existētes multotiens apꝑciant
tur rem non habitam in centuplo plus q̄ valʒ
non tn̄ ꝑpter hoc oportʒ ſm illam estimationē
facere recōpensatōem. Sed forte itelligit ꝙ re
cōpensatio est facienda ſm estimatōez quā hʒ
recipiens de re qn̄ hʒ eaʒ q̄tum ipa valuit tp̄e
receptionis. non scōm estimationem quā hūit
antq̄ recepit eam.

Capitulum secunduz

in quo mouent̄ ⁊ soluunt̄ quedā dubi-
tationes circa recōpensatiōes per quas amici
tia conseruat̄. s. vtruʒ oīa sint patri tribuenda
vtꝝ patri sit in omnibus obediendum. vtrum
amico vel studioso mistranduʒ. vtꝝ bn̄factori
vel amico magis dandū si ambob⁹ non conue
nit. Ad que r̄ndet ꝙ talia certe determiare nō
est facile ꝑpter multimodas taliuʒ dr̄ias: pro
pter quas nunc sic nunc opposito mō se hn̄t: et
oʒ semꝑ ad magis bonuʒ vel necessariū declia
re. que in his ꝑ varias circūstantias alternant̄
rōem que circa actōes ⁊ passiones. silr̄ habent
determinatuʒ sicut ea circa que sunt. deide ꝙ
neq̄ patri in oībus obediendū. nec oīa ei tribu
endū nec oībus eadem reddenduʒ: sʒ singulis
ipsis congruentia.

Dubitatōem autem

habent ⁊ talia. puta vtꝝ oʒ oīa patri at
tribuere ⁊ obedire. vel laborātez quidez medi
co obediendū. ducez aūt exercitus ad ordinā-
dū bellicosum. Silr̄ autē amico magis vel stu
dioso ministrandū. Et bn̄factori reddendū gra
tias magis vl̄ amico danduʒ. si ambobus non
contingit. Igit̄ omnia talia certe quidē decla-
rare non facile. multas. n. ⁊ oimodas hn̄t diffe
rentias ⁊ magnitudine ⁊ paruitate ⁊ bono ⁊ ne
cessario. Qm̄ autez non oia eidem reddendum
non immanifestum.

Istud est 2⁹ cap⁹. in quo ponunt̄ ⁊ soluun
tur quedā dubia circa recōpensatōes ꝑ q̄s
amicitia conseruat̄. ⁊ continet duas ꝑtes prin-
cipales. in p̄ma mouet dubitatōes. ⁊ ponit̄ so-
lutio in generali, in ſa ibi (Et bn̄ficia quidem)

Soluunt̃ dubia mota in spāli. pma pars conti net duas pticulas. in prima mouent̃ dubia. in scda ibi (Igitur omnia talia) soluunt̃ dubia in generali. in pma igitur particula mouz. 4. que stiones. pma est vtrū in oibus sit distributio fa ciēda patri p oibus alys. scda est vtrū in oib⁹ sit magis obediendū patri q̃ cuicūqz alteri per sone. z hanc questionez statiz soluit. d. (Uel la borante zc̃) z hec est solo q̄ non in oibus est ma gis obediendū patri q̃ cuicunqz alteri psone. (Nam laborans zc̃) hoc est infirmus magis hz obedire medico q̃ patri. z hoc in his que ad sa nitatez pertinent. Si. n. pater pcipiat egrotāti q̄ comedat calida z medicus pcipiat ɔtrariū magis habet obedire medico q̃ patri. z vir bel licosus magis hz obedire duci exercitus q̃ pri in his que ad bellū pertinent. tertia qō est vtr homo magis dz exhibere beneficiuz amico suo vel viro virtuoso. quarta questio est. vtrū hō dz retribuere bñfactori p bñficio recepto. siue p grā suscepta magis q̃ dare amico. si ita sit q̄ homo non possit vtriqz satisfacere (Igit̃ oīa ta lia) hec est secūda particula. in qua excusat se a certa solone hi⁹ questionū quasi soluendo in ge nerali. d. q̄ non est facile determiare sia ista p certitudinez: qr circa pdicta potest esse magna dr̃ia fm magnitudinem z paruitatez. pōt eniz aliquis esse amicus z benefactor vel virtuosus fm magis z minus. z qñqz est dr̃ia fm bonuz z necessarioz. Nam ministrare virtuoso vel aīco videt̃ forsitan magis bonuz. sz ministrare bñfa ctori videt̃ magis necessariū. i. magis debituz illud añr qō in talib⁹ est manifestuz ē q̄ nō sūt oīa eidem exhibenda: sed quedam quibusdam z alys alia.

Et beneficia quidem

retribuendum vt iniustum magis q̃ donandū amicis. Et queadmodum mutuum cui dz red dendū magis q̃ amico dandum. Forte autem neqz hoc semp puta liberari a latronibus. vtr soluentez ɔ liberandum: z vtiqz quicunqz sit vl capto. petenti autem reddendum vel patrez li berandum. videbitur enim vtiqz z seipso magis patrem. Quod igitur dictuz est vniuersaliť qui dem debitum reddendum. si autem superexce dat datio bono vel necessario. adhuc declaran dum. Quandoqz eniz neqz est equale preexistē tiam retribuere. cum h quidez studiosus bene faciat. huic autem redditio fiat quidem existi mant malum esse. Neqz enim accōmodati quā doqz reaccōmodanduz. existimans quidez enī lucrari accōmodauit ep vicio existi. Hic autez nō sperat lucrari a malo. Siue igitur veritate sic habet non equalis dignitas: siue habet qō non sic aūt existimans autez. non vtiqz videbitur i conueniētia facere. Quod quidem multotiens dictum est circa passiones z accidēs z actiones similiter habet i determinatum his circa que sunt. Quoniam quidem igitur non eadez omni bus reddendum. neqz patri omnia. queadmo dum neqz ioui sacrificantur: non in manifestuz. Quia autem altera parentibus: z fratribus et amicis z benefactoribus singulis ppria z con gruentia attribuendum. Sic autez z facere vi dentur. ad nuptias quidem eniz vocant cogna tos. his cōmune genus. z que circa h vtiqz ac tiones: z in luctus autem maxime existimāt co gnatos obuiare pter idem. videbitur autem vtiqz nutrimento quidem parētibus oportere: maxime sufficere vt debentes et causis essendi melius q̃ sibi ipsis. in hoc sufficere: z honorem quidem queadmodum dys. Non omnez autē parentibus. neqz eniz eundez patri z matri. nz rursus eum qui sapientia vel eum qui duci ex ercitus: sed paternum. similiter autez z mater num. Sed z omni senioni honorem eum qui fz etatez assurrectōe z inclinatione z talibus. Ad amicos autem rursus z fratres confidentiam z omnium cōicationem: sz z cognatis z ciuibus z cōtribulib⁹ z reliquis omnibus semper tētan dum pprium attribuere z comparare: que sin gulis existentia fm pprietatem z virtutem vel vsum. Eorum quidem igitur qui vnius generis facile iudicium. differentium autez difficilius non tamen pter hoc quidem recedendum: sz vt vtiqz contingēt sic determinandū.

Hec est secunda pars pncipalis. in qua sol uit istas questiones in speciali. z cōtinet duas particulas. in pma soluit tertiaz questio nem z quartam. in secunda ibi (Quoniam qui dem igitur) soluit pmam questionez. z per illā solutionez intelligitur solutio secunde questio nis. quarta questio fuit. vtrum magis sit retri butio facienda benefactori vl' gratis dare ami co. ista questio sic soluitur q̄ vt in pluribus ho mo magis debet retribuere benefactori q̃ gra tis dare amico: si vtrūqz fieri non possit. magis enim debet homo reddere mutuum q̃ gratis dare amico. z hoc est verum scdm iusticiam le galem. unde scdm honestatem moralem tenet̃ homo ad retribuendum benefactori: sicut scdz iusticiam legalem ad reddendum mutuum. (Forte autem neqz h) quia vt dictum est. vt in multum magis retribuendum est benefactori q̃ gratis dandum amico. quia illud non ē vni uersaliter verum. ideo dixit vt in multum. quā doqz enim magis dandum est gratis amico vel virtuoso q̃ retribuendum benefactori. Si eni gratis datio excedat in bono virtutis vel i ne cessario redditionez benefactori tunc magis ē dandum gratis amico vel virtuoso q̃ redden dum benefactori. semper enim declinandum ē ad illud quod est melius. vel magis necessari um. et h quādoqz contingit. Naz amico vel pa tre capto a latronibus aut [illegible] in vinculis.

magis est dandū gratis pro liberatione habē da q̄ benefactori non existenti in vinculis pe tenti beneficium sibi fieri. H enim liberare ami cum vel patrem a vinculis est magis necessa rium q̄ retribuere beneficium benefactori et mu ltum etiam virtuoso magis est danduz gra tis q̄ retribuere benefactori existenti prauo. H eniz excedit in bono virtutis. s. gratis datio mul tum virtuoso excedit in bono virtutis retribu tionem factam benefactori existenti prauo vel apparenti malo. vnde non semper benefactori est retribuendum sicut non semper est accōmo danti reaccōmodandum. Si enim malus ac cōmodet virtuoso sperans inde habere lucruz non oportet virtuosum reaccōmodare malo: quia virtuosus non sperat inde lucrum. quan doqz eni retributio pro beneficijs precedenti bus non potest adequari vni grate donationi: vt cum beneficium gratis confert vni excellē ter virtuoso: et ex alia parte attribuitur benefi cium benefactori qui est vel estimatur esse ma lus. per hoc patet ad hec dubia. quid istorum quatuor sit potius faciendum. vtruz homo de bet magis liberare eum qui eum quādoqz libe rauit a vinculis vel amicum vel patrem vel sic retribuenduz benefactori non existenti in vin culis aliquid petenti. Ista soluuntur sic. aut est redditio debita benefactori scdm iusticiam lega lem. verbi gratia si sit mutuum et tale debitum quasi vniuersaliter est pre ceteris reddendum. aut est debitum scdm honestatem moralem tā tum: vt si aliquis dedit mihi beneficium nul lo pacto interueniente de retributione facien da: et in hoc casu debeo potius dare patri q̄ be nefactori vel amico et magis q̄ liberare illum qui liberauit me a vinculis: si etiam gratis da tio amico vel virtuoso excedat in bono virtutis vel in necessario retributionem debitam bene factori. tūc debet homo potius gratis dare ami co vel virtuoso q̄ beneficium retribuere bene factori cui obligatur moraliter tantuz siue scdm iusticiam moralem tantuz. vnde philosophus ponit hic regulam generalem et est ꝙ in talibus semper est declinandum ad illud quod est me lius seu magis necessarium. Et idem videtur de mutuo. in aliquo enim casu melius aūt ma gis necessarius est dare patri vel virtuoso q̄ redde re debitum vel mutuum. (Quod quidem igi tur) ex dictis apparet vnum qḋ sepissime dictū est superius. s. ꝙ rationes que sunt circa actio nes et passiones non possunt aliquod determina tum habere scdm certitudinem sicut nec ea cir ca que sunt. Sed dubium est verum mutuum magis sit reddendum vel retributio facienda benefactori vel dandum patri vel amico vel vir tuoso. et videtur ꝙ mutuuz potius sit redden dum. quia hoc est opus iusticie legalis: que est preclarissima virtutum. Contra. scdm iusticiaz

moralem est retributio facienda benefactori: et etiam dandum patri: sz iusticia naturalis po tior est q̄ iusticia legalis. Iterum scdm virtutez amicitie dandum est amico et virtuoso. et amici tia est potior q̄ iusticia: quia existente amicitia non indigemus iusticia: sz ecōuerso: vt dictū est s. 8. huius. igitur potius et melius est dare ami co indigenti q̄ reddere debitum rōne mutui. Ad illud dubium videtur mihi esse responden dum per regulas quas tradidit hic philosophus et c. ꝙ respiciendum est ad preeminentiaz seu ex cessuz in bono virtutis vel necessario vnius ad alterum et qḋ magis excedit in bono aut neces sario est potius faciendum. nunc autem videt ꝙ melius et magis est necessarium in aliquo casu dare patri vel amico vel virtuoso q̄ reddere mu tuuz. vt si pater vel amicus vel virtuosus sit in vinculis vel in extrema necessitate constitutus et ille cui debetur ratione mutui non sit in tāta necessitate: sz ꝙ poterit expectare sine dāno so lutionem et quis non velit aliquaz dilationez dare et aliqn est melius mutuum reddere q̄ dare ami co vel virtuoso: vt qn ille cui debet rōne mu tui indiget solutione mutui et alij vt amicus et virtuosus non sunt in extrema necessitate. vn de semper illud quod melius est et magis et ne cessariuz est potius faciendum. vnde Lycon. istaz litteraz (Si autez superexcedat datio bo no vel necessario) exponit sic. Si datio est intē sius vel magis bonum vel magis necessariuz per aliquam occasionez que datio fit ad alium q̄ ad creditorez ad hoc. i. ad magis bonum vel magis necessariuz declinandum. hec Lycon. Et sic ps scdm ipm ꝙ. datio facta alij q̄ creditori potest in casu esse magis bonuz vel necessariū q̄ redditio facta creditori. Pro rōnibus in ductis est sciendum ꝙ quecunqz virtus sit pn cipalissima et optimā nō oportz ꝙ quelibz ope ratio illius sit melior quacunqz operatione cu iuslibz alterius virtutis. vnde posito ꝙ iusticia legalis sit optima virtus ex hoc nō sequitur ꝙ quelibz operatio iusticie legalis sit melior qua cunqz operatione amicitie aut fortitudinis. oz tamē ꝙ optima operatio pncipalissime virtutis sit potior et melior quacunqz operatione cuius cunqz inferioris virtutis. Per hoc patet ꝙ nō sequitur iusticia legalis est optima vtus. et red dere mutuum est operatio iusticie legalis et da re grati est operatio amicitie. ideo reddere mu tuuz est melius q̄ gratis dare. sz ad hoc ꝙ con clusio sequatur oporteret accipere in pmissis ꝙ reddere mutuum est operatio optima iusticie legalis. Per hoc patet ad omnes rationes. nec intromitto ad presens que virtus sit pncipalis sima. (Quoniam quidem igitur non eadez) hec est secunda particula scde partis pncipalis in qua philosophus soluit questionem primam: que est ista. vtruz patri pre omnibus alijs sint

omnia exhibenda. et cõtinet.3.partes. In p'ma soluit qõnem in generali et est solutio q' nõ oia sunt patri exhibenda. in secunda ibi (Videbitur autez) ostendit in speciali que quibus sunt exhibenda. in tertia parte ibi (Eorum quidez igitur) narrat in quibus facile est videre: que quibus sunt tribuenda: et in quib' iudicium de talibus est difficile. In prima igitur parte pbat: q' non omnia sunt patri exhibẽda. et hec est cõclusio.2. que pbatur dupliciter. p'mo per quod dam exemplum sic. Sicut apud gentiles non omnia sacrificabantur ioui: qui apud eos noiabatur pater omnium: sed quedam sacrificabantur alijs dijs. ita non omnia sunt exhibenda patri: sed quedaz alijs parentibus et amicis. 2°. pbatur per rationez sic. solum illa que sunt pp'ia patri exhibenda debent exhiberi patri: sz non omnia sunt patri pp'ia: sz quedam sunt pp'ia alijs amicis. ergo non omnia sunt patri exhibenda. Maior patz. nam singulis sunt pp'a eis conuenientia tribuenda. parentibus enim sunt tribuenda illa que eis sunt pp'ia et fratribus et amicis extraneis et benefactoribus sunt pp'ia et eis congruentia exhibenda. Et eodem modo est de virtuosis. et istud cõmuniter obseruant homines. quia ad nuptias sm quas fit pagatio generis homines vocãt cognatos: quibus est cõmune genus. et ad actiones que sunt circa nuptias vocantur consanguinei. et pp'ter eandez rõnem homines existimant q' consanguinei debent occurrere in gedea. i. in conuentione in qua tractatur de nuptijs celebrãdis (Videbitur autem vtiq;) hec est secunda pars scđe particule scđe partis principalis. in qua ostendit in speciali que quibus sunt tribuenda. et p'mo ostendit q' parentibus sunt maxime tribuenda et filijs: ea que pertinent ad sustẽtatiõem vite siue ad conseruationez in esse. et hec est cõclusio.3. que pbatur sic. illud quod filij susceperunt a parentibus aut equiualens maxime debent eis tribuere vel in esse conseruare si tribuere non possunt: sed filij acceperunt eẽ a pentibus et non possunt eis dare esse. igitur maxime debent esse et viuere parẽtum conseruare qđ fit tribuenda ea que pertinent ad sustentatõnẽ vite cuiusmodi sunt alimenta et indumenta. et c̃. vnde in talibus magis debẽt subuenire parentibus q̃ sibi ipsis. Deide narrat q' aliud debent filij tribuere parentibus dicens q' filij debent exhibere parentibus honorem tanq̃ causis essendi queadmodum et dijs(?) cim'. non tamen omnem honorem debent parentibus. quia nõ debent eundez honorem patri et matri: nec patri debetur honor qui debetur sapiẽti vel duci exercitus: sed patri debetur paternus honor et matri honor maternus: et omni seni debetur honor propter etatem in assurgendo et inclinando eis. fratribus autem et consanguineis tribuendum est. quod vnicuiq; est pp'ium. s. cõmunicatio rerum et confidentia ad agentium. vnde singulis est tentandum attribuere illud quod est pp'rium vnicuiq; et adaptare singulis ea que eis competunt sm pp'rietatem. puta etatis: et sm virtutem puta sapientie et vsum officij. puta exercitus vel cuiuscũq; talis. (Eorũz quidem igitur) hec est tertia particula. in qua narrat in quibus facile est videre que quibus sunt tribuenda et in quibus iudiciũz de talibus est difficile et dicit q' quibus magis est tribuenduz facile ẽ videre in his que sunt vnius generis. i. parentele. verbi gratia de duobus cõsanguineis magis consanguineo subueniendum est: quod intelligi debet ceteris paribus: sed iudicium de differentibus genere est difficilius. vt vtrum magis sit subueniendum sapientiori vel magis consanguineo: sed quamuis hoc sit difficile: tñ ab huiusmodi consideratione non est recedendum: sed perscrutandum est q̃tũ fieri põt.

Capitulum tertium

de dissolutione amicitie. et qualiter homo se debet habere ad eum qui prefuit amic' post dissolutionem amicitie.

Habet autez dubita

tionem: et de eo qđ est dissolui amicitias vel non ad non permanentes. vel ad eos quidẽ qui pp'ter vtile vel pp'ter delectabile amici existunt cum non adhuc h' habeant et nihil inconueniens dissoluitur. Illorum enim erant amici quibus deficientibus rationabile nõ amare. Accusabit autez vtiq; aliquis si pp'ter vtile vel pp'ter delectabile amans simulq; pp'ter morez. Quod eniz in p'ncipio diximus plures differentie fiant amicis: cuz non simil'r existimant et sic amici. Cum quis igitur decipiatur et suspicetur amari pp'ter morez: nihil illo tale operante: se ipm causetur vtiq;. cum autẽ ab istius simulatione decipiatur iustũ accusare decipientem: et magis q̃ eos qui numismas violant quanto alterius malignites circa honorabili' mala opa'.

Istud est 3m cap' in quo determinatur de dissolutione amicitie. et continet duas partes p'ncipales. In p'ma monet et soluit hanc dubitationem. vtrum in amicitijs pp'ter vtile et delectabile ad non p'manentes sit amicitia dissoluenda: et qualiter in huiusmodi amicitijs fiunt accusationes. In secunda parte ibi (Si autem acceptet) soluit dubitationez de dissolutione amicitie que est pp'ter virtutem. p'ma pars continet duas particulas. In p'ma monet et soluit dubitationem. vtrum in amicitia vtilis et delectabilis sit amititia aliqua causa dissoluenda. in secunda particula ibi. (Accusabit autẽ) ostenditur qualiter in amicitijs pp'ter vtile et delẽbabile fiunt accusatiões et querele. In p'ma

particula mouet τ soluit illam dubitationem. vtrum ad non permanētes amicitia sit aliqua causa dissoluenda (Uel ad eos) hec dubitatio soluitur. primo quantum ad amicitiam vtilem τ delectabilem. et est hec solutio. ꝙ huiusmōi amicitie sunt dissoluēde cessante causa amicitie. s. cessante vtilitate τ delectatōne. τ potest hic poni quarta conclusio. s. ꝙ quandoq3 est amicitia propter vtile τ delectabile dissoluenda que pbatur sic. Cessante causa amicitie est amicitia dissoluenda: sed quādoq3 cessat causa amicitie propter vtile τ delectabile. quia quandoq3 qui prius delectabilia τ vtilia fuit non permanet vtilis aut delectabilis. ergo τc. Maior patz. quia cessante illo quod amatur dissoluitur amicitia: s3 i amicitia vtili τ delectabili vtilitas τ delectatio que sunt cause huiusmodi amicitie amabātur per se. τ ipse homo qui erat vtilis τ delectabilis non amabatur nisi per accidens (Accusabat autē3) hec est secunda particula in qua ostenditur qualiter circa huiusmodi amicitias propter vtile τ delectabile fiunt accusationes. et q sunt ratōabiliter accusandi. τ dicit ꝙ circa huiusmodi amicitias oriunt accusationes. cu3. n. aliquis amatur ppter vtilitatem aut delectationem. τ simulat se amare ppter virtutē3 moralem: ille qui sic simulat iuste est accusandus. plures enim sunt species amicitie: vt dictum ē prius. vnde potest contingere ꝙ aliqui propter aliquid sint amici sm vnam speciez amicitie: τ estimantur esse amici sm aliam speciez. possibile enim est ꝙ aliquis sit amicus ppter vtilitatē τ estimet se amatum τ amari ppter virtutem. τ In hoc casu ille qui se existimat amari ppter virtutem aut decipitur ex seipso: ita ꝙ ille qui eū amat nihil operetur ad huiusmodi deceptionē aut decipitur per simulationem alterius simulantis se amare ipsum ppter virtutem. Si decipiatur a seipso tunc ille deceptus est accusand⁹ quia decipit seipsum: sed si decipiatur per alterius simulationem iustum est ꝙ ille simulans τ decipiens accusetur τ magis deb3 accusari ꝙ ille qui violat nūmismata inquantu3 facit deceptionem circa honorabilius. virtus eni3 melior est ꝙ pecunia vel moneta.

Si autem accipiet ut

bonum: fiat autem malum vt videatur vtru3 amandū vel non possibile. siquidem non omne amabile ad bonum. neq3 oportet amatores. mali enim non oportet esse. neq3 assimilari prauo. dictum est autem: quoniam simile simili amici. verum igitur confestim dissoluendum vel non omnibus: sed insanabilem ppter malicias. Directionem autem habentibus magis adiuuandum ad morem ꝙ substantiam: quanto melius τ amicitie proprium magis. Uidebitur autem vtiq3 dissoluens nihil inconueniens facere. Nō enim huic vel tali amicus erat. Alteratum igitur impotem resaluare recedit. si autē3 hic quidem permaneat. hic autem epyikes magis fiat: τ multum differat virtute. vtrum vtendū amico vel non contingit. In magna autem distantia maxime manifestu3 fit. puta in his que ex puericia amicitijs. Si enim hic quidem permaneat puer sm mentem. hic autem vbi sit tis optimus: qualiter vtiq3 erunt amici. n3 placentes eisdem neq3 gaudentes τ tristati. Nec enim circa adinuice3 hic existunt ipsis. sine his autem non erat amicos esse. cōmune enim non possibile. dictum est autem de his. vtrum nihil igr alic⁹ ad ipsu3 habendū ꝙ si non factus eēt amicus nunquā. si autem memoriaz habere facte consuetudinis: τ quēadmodum amicis magis ꝙ extranei existimamus oportere largiri sic τ factis attribuendum aliquid propter antefactam amicitiam: cū non ppter superabundātiam malicie dissolutio fiat.

Hec est secūda pars principalis. in qua soluit dubitationem de dissolutione amicitie quantum ad amicitiam que est secūdum virtutem. τ continet quattuor particulas sm ꝙ quatuor dubitationes mouet τ soluit. Prima dubitatio est: si fit inter aliquos amicitia propter virtutem τ vnus illorum permaneat in virtute: τ alter fiat malus. vtrum debeat amicitia inter eos permanere vel dissolui. hoc est vtrum permanens in virtute debeat adhuc amare alteru3 qui factus est malus vel non. Ista dubitatio soluitur ꝙ in hoc casu est amicitia dissoluenda. ille enim qui factus est malus: non debet amari a permanente in virtute. τ potest hic poni cōclusio quinta sub hac forma postquā amicus factus fuerit malus non est amandus a permanente in virtute. pbatur dupliciter. primo sic. nullus est amandus ppter virtutem nisi bon⁹ sed qui factus est malus: non est bonus. igitur non est amandus a permanente in virtute. Et probatur sic. amicitia propter virtutez non est nisi inter similes: sed permanens in virtute nō assimilatur prauo. igitur non debet amare prauum. (Utrum igitur confestim) hec est scda particula. in qua mouet τ soluit scdam dubitationē que est ista. vtrum inter permanentē3 in virtute τ alterum qui factus est malus sic statim amicitia dissoluenda. Ista dubitatio soluitur ꝙ illud non est in omnibus faciendum vt statim amicitia dissoluatur: sed solum ad illos qui ppter magnitudinem malicie sunt insanabiles. i. hoc ē q non possunt de facili reduci ad statu3 virtutis. si autē3 ille q fact⁹ est malus suscipiat correctionem: ita ꝙ de facili poterit reduci ad virtutem magis est adiuuandus ad hoc ꝙ reducatur ad virtutem ꝙ ad recuperandu3 substantiam amissam inquantum virtus est melior ꝙ pecunia τ magis ppria amicitie. (Uidebitur

autem vtiq;) cum autem aliquis dissoluit amicitiam ad illuz qui factus est malus. non videtur aliquod incōueniens facere quia non fuit amicus isti homini vel illi: sed virtuoso. & ideo si alter fiat malus & remanens virtuosus non poterit ipsum reducere ad virtutem recedere debet ab amicitia talis & amicitiaz omnino dissoluere. (Si autem hic quidem permanet) hec ē tertia particula. in qua ponitur & soluitur tertia dubitatio que talis ē. Si vnus amicoruz ꝑmanet in pristino statu: ita ꝙ non transmutetur ad maliciam & alius fiat magis virtuosus: ita ꝙ fiat magna differentia virtutis inter eos est dubitatio. vtrum ille qui sic ꝓficit i virtute debeat vti eo qui non ꝓficit tanquā amico (Uel non contingit) hec dubitatiō soluitur sic ꝙ non est possibile ꝙ ꝓficiens conseruet amicitiaz ad non proficientem. & hoc maxime apparet ī magna distantia: vt in amicitijs que sunt ex pueritia. cuz eniz aliqui sunt amici in pueritia & vnꝰ permanet puer ſm mentez & alius fiat optimꝰ vir non poterunt remanere amici. & potest hic poni conclusio. 6. & est ꝙ si vnus amicorum in pueritia remaneat puer ſm mentem: & alius ꝓficiat in virtute: ita ꝙ fiat vir optimus non poterunt remanere amici. hec ꝯclusio ꝓbatur sic. Qui non possunt delectabiliter ad inuicem cōuiuere: non possunt remanere amici. sed remanens puer scdm mentem & vir optimus nō possunt delectabiliter ad inuicem conuiuere. igit non poterunt remanere amici. Maior patz. q2 hoc est maxime ꝓprium amicorum ad inuicez conuiuere. & minor declaratur ꝑ hoc ꝙ manēs puer ſm mentem & vir virtuosissimus non cōplacent in eisdez: nec de eisdez gaudent nec tristantur & sine his non potest conseruari: quod est maxime ꝓprium amicitie. s. conuiuere. Credo tamen sicut dictū est supra. 8ᵒ huius. ꝙ vtroq3 remanente virtuoso remanere potest amicitia que est inter superexcedentem & superexcessum: quātumcumq3 vnus excedat aliū in virtute dummodo sit excessus finitꝰ. quia adhuc potest seruari equalitas ꝓportionis cum possibile sit ꝙ quantum excellentior excedit minꝰ virtuosum in virtute: ꝙ tantum minus virtuosus plus diligat magis virtuosuz. & possunt tales ad inuicem delectabiliter conuiuere & complacere de eisdem quantum requiritur ad amicitiam que est inter superexcedentem & superexcessum. (Utrum igitur nihil) hec est quarta particula in qua ponitur & soluitur quarta dubitatio: que talis est. qualiter homo debet se habere preter dissolutionem amicitie ad eū qui prefuit amicus: nunquid debet habere familiarius ad illum ꝗ̄ ad eum qui nunquā prefuit amicus. (Uel oportet) hec dubitatio sic soluitur. ꝙ si nō fiat dissolō amicitie ꝓpter superabundantiam malicie. tunc debet homo habere memoriam amicitie preterite. & sicut estimamus ꝙ oportet magis largiri amicis ꝗ̄ extraneis sic attribuendum est aliquid illis qui prefuerunt amici ꝓpter preteritam amicitiam. et hoc est in omnibus obseruandum preterꝗ̄ in vno casu in quo facta est dissolutio amicitie ꝓp abundantiaz malicie.

Capitulū quartum

de operationibus amicitie in generali ostendendo que & quot sunt opera amicitie: et qualiter se homines habent ad illa. primo ꝙ vera amicitia cognoscit ex his: que epyches vlt. & operatur ad seipsum cuz studiosus sit vnicuiq3 mensura. & tunc est amicitia quando studiosus sic se habet ad amicum vt ad seipsum cuz amicus sit alius ipe: & ꝙ singula amicabilia. i. opera amicitie existunt epychi ad seipsuz: & ꝙ amicitia est ad seipsum cum irrationale rationali concordat & ꝙ amicitia ad alterum est superabundans cum sit sicut illa que est ad seipsz & ꝙ prauis non inest amicitia ad seipsos ꝓpter irrationale eorum: & rationale contendere. nephari⁹ vero non inest ꝓpter seipsos odire & fugere: & ꝓpter nihil amicabile ad seipsos pati: et per hoc neq3 ad alios.

Amicabilia aūt que ad alios & quib̄ amicitie determinantur. videntur ex his que ad seipsum venisse. ponunt enim amicum volentem & operantem bona: vel apparentia illius gratia vel volentem eē: & viuere amicum ipsius gratia. Quod matres ad filios passe sunt & amicorum offensi. hi autem conuenientem & eadem eligentem vel condolentem & congaudentem amico. maxime autem & h circa vires accusat. horum autem aliquo & amicitiam determinant: Ad seipsum autem horum vnusquodq3 epychi existit. reliquis autem secūdū ꝙ tales existiment esse. videtur enim quemadmodum dictum est mensura vniuscuiusq3 virtus & studiosus esse. Iste enim consistit sibi ipsi & eadem appetit ſm omnē animaz. & vult vtiq3 sibi ipsi bona & apparentia & operatur. boni enī bonum elaborare & sui ipsius gratia. intellectiū enim gratia ꝙ vnusquisq3 esse videtur. Et viuere ante vult seipsaz & saluari. & maxime h quo sapit. bonum enim studioso esse. vnusquisq3 autem sibi ipsi vult bona. Factus autem aliꝰ nullus eligeret omnia hr̄e illud quod factum. habet enim & nunc deus bonum: sed eus quidem aliquādo est. videbitur autez vtiq3 eligēs vnꝰquisq3 esse vel maxime. Sed conuiuere talis sibi ipsi vult. delectabiliter enim ipsum facit. separatorum enim & delectabiles memorie & futurorum species bone. tales autez & delectabi-

ses. th°ozimatibus autem abundantmēte. Cō doletqȝ τ delectatur maxime sibi ipsi. omni enī est idem τ triste τ delectabile. τ non aliud aliq. Impenitibilis enim vt dicere. In existere itaqȝ que ad seipsum. Dozum epyichi. ad amicuȝ autem habere quemadmodum ad seipsum. est. n. amicus alius ipse: τ amicitia horum esse aliqd videtˀ τ amici quibus hec existunt.

Istud est quartum capitulum. in quo philosophus determiat de operibus amicitie in generali ostendendo que τ quot sunt. τ continet tres partes pncipales. in pma pponit que sunt opera amicitie τ eorum originem. in secunda ibi (Ad seipsuȝ autem) ostendit quomodo se habent boni ad opera amicitie. in tertia ibi. (Uidētur autez dicta) ostendit qualiter praui se habent ad predicta. Prima pars continet. 2. particulas. in pma ponit origineȝ operuȝ amicitie. in scđa ibi. (Ponunt eni) ostēdit q̄ τ q̄t sūt opa aīcitie. in pma igr p̄icła ppōit originē oꝑȝ aīcitie. d. ꝙ amicabilia. i. opera amicitie qbus aliquis vtitur ad amicum vidētur pcessisse ex his que sunt hominis ad seipsuȝ. tunc enim videtur homo amicus alteri si eadeȝ agit ad amicuȝ: que ageret ad seipsum. τ sic opera amicitie que sunt ad alteruȝ mensurantur τ originē habent ex opibus amicitie hominis ad seipsum. Intelligendum est ꝙ amicabilia ad alterū mēsurantur ex amicabilibus hominis ad seipsuȝ non cuiuscunqȝ hominis: sed hominis virtuosi. tunc enim videtur vnusquisqȝ esse amicus alteri quādo agit eadem illi: que homo virtuosus ageret ad seipsum. quidam enim homines interficiunt seipsos: τ per comparationeȝ talis hominis ad seipsuȝ non debet dici aliquis amicꝰ alterius. qui enim interficit aliquē non vtitur ad ipsuȝ opera amicitie. (Ponunt eniȝ) hec ē secunda particula. in qua ostendit que et quot sunt opera amicitie. τ continet tres partes scđȝ ꝙ tres sunt operatōnes amicitie. in pma ponit primum opus amicitie quod est beneficentia. in secunda ibi. (Uel volentem) ponit scđm opꝰ quod est beniuolentia. in tertia parte ibi. (Hi autem conuiuentem) ponit tertium opus amicie: quod est cōcordia. In pma igitur parte ponit pmum opus amicitie: quod est benefacere amico dicens ꝙ homines ponunt amicum voluntarie facientem bona vel apparentia bona ad amicuȝ gratia ipsius amici. Notandum ē hic ꝙ philosophus ponit tria requisita ad opꝰ amicitie quod est beneficentia. quia vnum sine aliis duobus: nec duo sine 3°. sufficiunt ad opꝰ amicitie. si enim aliquis inuoluntarie operetˀ bona vel apparentia τc. non est opus amicitie. si etiam velit opera bona τ negligat complere nō est opus amicitie quod est beneficentia. τ dicit illius gratia. quia si aliquis voluntarie exhibet bona vel que existimet esse bona: τ non intendit bonum illius cui exhibet. sed bonuȝ sui ipsius. non est opus amicitie. ideo hec tria requiruntur ad beneficentiaȝ que est opus amicitie s. velle bona vel apparentia bona: τ non soluȝ velle: sed etiam facere. τ 3°. requiritur ꝙ velit τ faciat amici gratia. Sciendū ꝙ dicit bona vel apparētia: quia quandoqȝ aliquis ex amicitia exhibet alteri que existimet esse bona. τ si illa ī veritate non sint bona: nihil tn̄ minus est opus amicitie. (Uel volentem esse) hec est secunda pars huius particule. in qua pōitur opus amicitie. 2ᵘᵐ qđ est beniuolentia. est enim scđȝ opus amicitie velle bonum amico sui gratia. vnde secundum opus amicitie est velle amicum esse τ viuere gratia sui: non pp̄ter ipsum: vt. s. ab eo recipiat aliquod bonuȝ: τ hoc patiuntur mrēs ad filios: quia volunt eos esse τ viuere: τ etiam hoc volunt amici offensi suis amicis. s. esse τ cōuiuere quāuis pp̄ter offensam non velint cuȝ eis conuiuere. (Hi autem conuiuentem) hec est tertia pars huius particule. in qua ponitur 3ᵘᵐ opus amicitie quod ē ꝯcordia: τ ē ꝯcordia simul conuiuere τ eadem eligere τ de eisdem condolere τ gaudere. hec autem accidunt circa matres respectu filiorū. Notanduȝ est hic ꝙ concordia que est opus amicitie. attenditur quantuȝ ad tria. Primum est quantuȝ ad exterioreȝ cōuictum scđm est quantuȝ ad electōneȝ. τ tertiū est quantum ad passiones: ad quas omnes seqtur gaudiuȝ τ tristicia. vnde dicit ꝙ quidaȝ determinant amicos qui conuiuunt ad inuicem quantum ad pmum: τ qui eadem eligunt quātum ad secundum: τ qui de eisdem condolent τ congaudent quantum ad tertium. vnde ī his videtur concordia cōsistere in conuiuere in eadem eligere τ de eisdem ꝯdolere τ gaudere. (Dozum autez aliquo) epylogat dicens ꝙ per aliquod dictorum determinatur amicitia. estimant eniȝ homines inter illos amicitiam esse. in quibus sibi het aliquod istoꝝ inuenitˀ.

Ad seipsuȝ autez vtrū

est vel non est amicitia relinquatur in presenti videbitur autem vtiqȝ sic esse amicitia sm̄ ꝙ ē duo vel plura. aut τ ex dictis: τ quoniaȝ superabundantia amicitie ei que ad seipsuȝ assilatˀ.

Hec est secunda pars principalis huius capituli. in qua ostenditur qualiter homo virtuosus se habet ad predictas operationes amicitie. τ continet duas particulas. in prima ostenditur: qualiter virtuosus se habet ad hec opera respectu suiipsius. in secunda ibi. (Ad amicum autem) ostenditur qualiter virtuosus se habet ad hec opera respectu alterius. primo igitur narrat ꝙ vnūquodqȝ predictorum conuenit homini virtuoso respectu sui ipsius τ re-

liquis qui non sunt virtuosi conueniunt predi cta ꝑ quantum seipsos estimant virtuosos (Uidetur enim) ꝓbat illud 2ᵒ. s. ꝙ vnicuiqꝫ homini competunt opera amicitie respectu sui ipsius ſm ꝙ se estimat virtuosum. ꝛ hec est conclusio 7. que ꝓbatur sic. vnicuiqꝫ homini competunt opera amicitie respectu illius quod est ꝑmum amabile ꝛ mensura amabilitatis in tota specie hominis nec competit alicui respectu alicuius nisi ſm ꝙ illud respectu cuius est opus estimatur esse mensura vel habere ꝑmam mensuram amabilitatis in specie hominis: sed virtus seu virtuosus est ꝑmum amabile ꝛ mensura amabilitatis in tota specie hominis. igitur vnicuiqꝫ homini competunt opera amicitie respectu sui ipsius ſm ꝙ se existimat virtuosuꝫ. Maior pꝫ quia in vnoquoqꝫ genere omnia illius generis iudicantur talia ꝛ magis minus talia ꝑ approximationem vel remotioneꝫ a primo: qd est mēsura in illo genere. ꝛ minor patet. quia homo virtuosus ex quo est perfectissimus in tota specie humana conueniens est ꝙ sit mensura in tota specie humana ꝛ ꝙ sit maxime amabilis. ꝛ per ꝯsequens est mensura amabilitatis in tota specie humana, nec competit amabilitas alicui homini nisi scd̄m ꝙ estimatur virtuosus. (Jste enim cōsentit) ostenso qualiter opera amicitie competunt aliꝫ a virtuoso respectu sui ipsius. ostendit ꝙ omnia opera amicitie competunt virtuoso respectu sui ipsius. ꝛ hec est conclusio. 8. que ꝓbatur sic. Cuicunqꝫ respectu cuius competunt beneficia beniuolentia ꝛ concordia eidem respectu eiusdeꝫ competunt omnia opera amicitie: sed homini virtuoso respectu suiipsius competunt beneficia beniuolentia ꝛ cōcordia. igitur homini virtuoso respectu suiipsius competunt omnia opera amicitie. maior patet ex ꝑdictis. ꝛ minor declaratur quantum ad quālibet partem ipsius. ꝛ primo declaratur ꝙ homini virtuoso respectu suiipsius contingit opus amicitie: qd est beniuolentia. ꝛ hoc ꝓbatur per hoc ꝙ vnusquisqꝫ virtuosus vult sibiipsi bona. ꝛ hoc ſm quālibet partem anime tam scd̄m partem sensitiuam q̄ꝫ ſm partem intellectiuaꝫ. vnde virtuosus consentit sibiipsi: ꝛ eadem appetit scd̄m omnem animam: quia in ipso nō est rebellio nꝫ pugna inter partes anime: ꝛ non solum vult sibi bona. imo operatur sibiipsi bona. Naꝫ vt dictum est in 2ᵒ huius. virtus perficit habenteꝫ ꝛ opus eius bonum reddit: ꝛ ita virtus operatur bona suiipsius gratia. ꝛ hoc ratione partis intellectiue: que est ꝑncipalis in homine. virtuosus enim laborat ꝛ semper ad hoc intendit vt operetur illud quod est conueniens ratōni. Notādum est ꝙ philosophus dicit hic ꝙ virtuosus operatur intellectus gratia: ꝙ vnusquisqꝫ esse videtur ꝙ hoc non est intelligendum ꝙ homo sit ipse intellectꝰ sicut quidam dicunt. quia homo est compositus ex corpore ꝛ anima intellectiua ꝛ intellectus non est compositus: sed debꝫ sic intelligi ꝙ intellectus est principale ꝛ formale in homine. ꝛ non est homo sed pars hominis.

(Et viuere autem) virtuoso etiam respectu sui contingit opus amicitie: qd est beniuolētia quia virtuosus maxime vult seipsum viuere ꝛ conseruari in esse: ꝛ maxime quantum ad illaꝫ partem anime cui inest sapientia. vnde vnusquisqꝫ vult sibiipsi bona. ꝛ virtuoso est bonum suum esse. s. ꝙ sit virtuosus. vnde virtuosus vult se in esse conseruari eo ꝙ ipse in se est. Si enim homo transmutaretur in aliud: vt in lapidem vel lignum nullus curaret. an illud in quo trāsmutaretur haberet omnia bona. ꝛ ideo vnusquisqꝫ virtuosus appetit sibi bona ipso conseruato eodem in esse. illud autem quod maxime conseruatur idem in suo esse. est deus gloriosus qui non vult sibi aliquod bonuꝫ quod nunc nō habet. vnusquisqꝫ autem ſm intellectum est intelligens ꝛ idem manens. ꝛ ideo virtuosus maxime vult se esse ꝛ viuere ſm intellectum. quia maxime manet idem scd̄m intellectuꝫ. qui aūt vult seipsum esse ꝛ viuere ꝑncipaliter: ſm corpus quod est transmutabile. non vere vult seipsum esse ꝛ viuere. vnde breuiter quia virtuosus vult seipsum esse ꝛ viuere ꝛ maxime ſm intellectum qui idem manet in homine quacūqꝫ transmutatione facta in corpore. ideo virtuoso inest beniuolentia respectu suiipsius. (Et cōuiuere talis sibi vult) 3ᵒ etiaꝫ opus amicitie contingit virtuoso respectu suiipsius qd est concordia. respectu enim suiipsius sibi competit illud quod pertinet ad conuictum. maxime eniꝫ vult sibiipsi conuiuere. nam delectabiliter cū seipso meditatur quantum ad memoriaꝫ preteritorꝫ quia memoria bonorum que operatus est: ē sibi delectabilis. quantum etiam ad spem futurorum delectabiliter se habet respectu suiipsiꝰ habet enim spem bene operandi in futuro: que est sibi delectabilis. quantuꝫ etiam ad cognitionem presentiū delectabiliter conuiuunt cuꝫ se ipso. naꝫ in presenti abundat theorematibus ꝛ considerationibus sibi delectabilibus. habꝫ etiam virtuosus concordiam cum seipso quantum ad electiōem, quia eadem eligit quantum ad omnem partem anime: cū in ipso non sit discordia inter partes anime. (Condolet auteꝫ) habet etiam virtuosus concordiam ad seipsos ſm passiones: quia ipse maxime condolet ꝛ tristatur sibiipsi. quia sibi toti quantum ad partē sensitiuam ꝛ intellectiuam idem delectabile et triste. quia in virtuoso pars sensitiua est ita subiecta rationi. ꝙ sequitur motum rationis. et si quādoqꝫ ducatur a passionibus partis sensitiue postea cessante passione penitet adeo ꝙ videtur fecisse cōtra rōnem. Ex predictis igitur patꝫ ꝙ omnia ꝑdcā opera amicitie cōpetunt virtuoso

respectu suiipsi⁹. (Ad amicū autē) hec est secunda particula huius partis. in qua ostendit q̄ omnia predicta opera amicitie cōpetunt virtuoso respectu alterius. s. sui amici. & hec est cōclusio. 9. que pbat sic. Omnia opera amicitie competunt virtuoso respectu suiipsius. vt probatum est. s3 virtuosus se habz ad amicum. sicut ad seipm: quoniā amicus est alius ipe. ideo q̄cunq3 competunt v̄tuoso respectu suiipsius: cōpetunt virtuoso respectu amici. igit̄ omnia predicta opera amicitie competunt virtuoso respectu alterius. s. amici sui. (Ad seipm autē) dubitatur. tamē. vtruz est amicitia hominis ad se ipsuz: sed hec dubitatio in presenti est relinquēda tn̄. tamen modo dicat̄. q̄ amicitia videtur esse inter quoscunq3 quibus competunt duo vl' tria ex predictis. & si tamen ad alios habemus amicitiam superabundanter: talis amicitia assimilat̄ amicitie quā homo habet ad seipz. vn̄ cum aliquis vult cōmendare aut magnificare amicitiam suam quā habet ad alterum consueuit dicere. diligo eum sicut meipm. vnde superabundantia amicitie assimilat̄ amicitie que ē hominis ad seipsum.

Videntur autem dicta

& multis existere. & illis existentibus prauis. igit̄ sm̄ q̄ placent sibiipsis: & existimant epyiches esse sic participant ipis. quia & valde prauorū & nepharioꝝ nulli hec existūt. sed neq3 vidētur. fere autem neq3 prauis. Differunt autez a seipsis & alterū quidem concupiscunt. alia autē volunt: puta incōtinentes. eligunt enim pro eis que vident̄ sibiipsis bona esse delectabilia nociua etiā. hi autem rursus ppter timiditatez & desidia recedunt ob operari que existimant ipsis optima esse. Quibus autez multa & dura operata sunt ppter maliciam odiuntur. fugiuntque viuere & interimunt seipsos. Querūt itaq3 mali cum quibus cōmorent̄. seipsos autem fugiunt. recordantur enim multoruz & difficiliuz & talia altera sperant sm̄ seipsos entes. cum alteris autem entes obliuiscunt̄. nihilq3 amabile habētes: nihil amabile: patiuntur ad seipsos neq3 gaudent neq3 condolent tales sibiipsis. cōtendit enim ipse anima. & hoc quidez ppter maliciam dolet recedens a quibusdam. h̄ autē delectat̄. & h̄ quidem huc. hec autem illuc trahit. quēadmodum discrepantia. Si autez non possibile simul tristari & delectari: s3 post paruz tristat̄: quoniā delectat⁹ est. & non vtiq3 vellet delectabilia h̄ fieri ipis. Penitudine enī praui replentur. Non itaq3 videtur prauus: neq3 ad seipm amicabiliter dispōi: propter nihil habere amabile. Si itaq3 sic habere valde est miseruz fugiendum maliciaz intense. & tentandus epyichi esse. sic enim & ad seipm amicabilr̄ vtiq3 habebit & alteri amicus fiet.

Hec est tertia pars principalis. in qua phūs ostendit qualiter mali se habent ad predicta opera amicitie. & continet quatuor particulas. in pma particula narrat qualiter prauis conuenire videntur predicta opera. amicitie. in scd'a ibi. (Differunt enim) declarat q̄ sm̄ veritatem non conueniunt respectu suiipsoruz opera amicitie antedicta. in tertia ibi. (Si autez non est possibile) remouet quoddam dubium. in quarta particula ibi. (Si vtiq3 sic se habere) concludit quandam conclusionem ex predictis. In pma igitur particula narrat dicens q̄ predicta opera amicitie videntur cōuenire multis existentibus prauis ad seipsos: sed hoc solū est sm̄ q̄ placent sibiipsis & existimant se virtuosos: sed illis qui sunt valde praui. idest nepharijs non cōueniunt predicta opera amicitie respectu sui & fere nullis prauis conueniunt predicta opera amicitie respectu sui. raro enim inueniuntur homines praui qui existiment se v̄tuosos suam maliciam non cognoscētes. (Differunt autem) hec est secūda particula. in qua declarat q̄ sm̄ veritatem praui non conueniunt respectu suiipsorum predicta opera amicitie. & cōtinet tres partes. In prima pbat q̄ prauis non competit respectu suiipsorum beneficentia. in secunda ibi. (Quibus multa) probatur q̄ eis respectu sui non competit beniuolentia. in tertia parte ibi. (Querunt q3 mali) ostēditur q̄ prauis respectu sui non competit op⁹ amicitie: quod est concordia. In pmo igitur parte declaratur q̄ homini prauo respectu suiipsi⁹ non contingit opus amicitie: quod est beneficētia. & hec est conclusio. 10. que probatur dupliciter. pmo sic. Illi qui operatur sibi nociua non contingit respectu suiipsius opus amicitie q̄d est beneficentia: sed homo prauus operatur sibi nociua. ergo &c̄. Maior patet. quia per opus beneficentie homo operatur bonum & non malum illi respectu cuius habet opus beneficentie: & ita qui operatur sibiipsi malum: & nociuū non habet respectu sui opus amicitie: quod est beneficentia. & minor patet. quia homo prau⁹ sequitur delectabile secundum sensum quod ē multotiens sibi nociuum dimittendo illud q̄d est sibi bonum secundū iudicium rationis. vt patet de continuitate. vnde mali vt incōtinentes differunt a seipsis. quia alia concupiscunt scd'm partem sensitiuam & alia volunt secundū rationem. hoc est alia concupiscunt: quia delectabilia secūdum sensum. & alia iudicant scd'm rationem esse sibi bona. (Hi autez rursus) 2°. pbatur cōclusio sic. ille qui pretermittit cooperari que scd'm ratōnem iudicat sibi optima. nō competit respectu suiipsius opus amicitie q̄d est bn̄ficentia: sed homo prauus pretermittit ope

rari ea que secundum rationem indicat sibi op
tima. ergo ⁊c. Maior patet. ⁊ minorem ponit
phūs dicens ꝙ aliqui praui ppter timiditatē
⁊ desideria recedunt ab operari ea que existi/
mant sibiipsis optima. Sic igitur patet dupli
citer: ꝙ praui non habent opus amicitie. s. be/
neficētie ad seipsos. vno modo qꝛ operantur si
bi nociua. alio modo qꝛ vitant sibi operari pro/
ficua. (Quibus multa) hec est secūda pars
hu⁹ particule. in qua declarat ꝙ prauis nō con
tingit opus beniuolētie ad seipsos: ⁊ hꝯ ē ꝯ̄cl. q̄
pbat̄ sic. q̄ñ volūt sibi eē ⁊ viuere ñ sūt sibi beni
uoli. ⁊ ꝑ ꝯ̄ns eis ñ ꝯtigit op⁹ beniuolētie ad se/
ipsos: ⁊ mali nō volūt sibiipsꝭ eē ⁊ viuere. igr̄ ⁊c.
maior ē māifesta. qꝛ qcūqꝫ volūt bo⁹ alicui vo
lunt sibi eē ⁊ viuere. minor ponitur in littera.
vnde dicit phs ꝙ prauis multa ⁊ grauia ope/
rata sunt propter malitiā suā. vnde in tantū
odiuntur ab hominibus ꝙ vita eoꝝ est eis te/
diosa. fugiunt enī viuere ⁊ interimunt seipsos.
⁊ sic patet ꝙ praui non volunt sibiipsis esse et
viuere. (Queruntqꝫ mali) hec est tertia pars
secūde particule. in qua ostenditur ꝙ op⁹ ami/
citie qđ est concordia nō cōpetit malis cū se/
ipsis. ⁊ hec est conclusio. iz. que probatur sic.
Qui nec appetūt viuere cū seipsis nec gaudēt
nec ꝯdolent sibiipsis non habent opus amici/
tie qđ est concordia cū seipsis. hoc pꝫ. qꝛ pen es
ista attenditur concordia ut dictū est superi⁹.
sed mali non appetunt viuere cum seipsis nec
gaudent nec condolent sibiipsis. igitur ⁊c. mi/
nor declaratur. ⁊ primo quantū ad primā eius
partē. s. ꝙ mali non appetunt nec possunt cū
seipsis cōuiuere. Nā conuiuendo cum seipsis
ut cogitando aut conferendo d̄ factis suis pre
teritis recordentur multa mala ⁊ grauia que
in preterito cōmiserunt ⁊ credunt se similia in
futurū facturos qđ est eis valde dolorosum.
ideo querunt alios cū quibus ꝯmorentur col
loquendo ⁊ cooperando secūdū exteriora ver/
ba ⁊ facta: ⁊ sic obliuiscuntur suoꝝ malefacto/
rū. vnde cum in seipsis nihil habeant qđ sit di
gnū amari vel amabile patiuntur ad seipsos ⁊
non appetunt viuere cū seipsis meditando. et
cū seipsis conferendo de his que fecerunt (Ne
qꝫ gaudent) secūda etiā pars minoris apparet
. s. ꝙ mali non habent concordiā cum seipsis:
quantū ad passiones. qꝛ neqꝫ gaudent neqꝫ cō
dolent sibiipsis: imo partes anime que in ipsis
sunt in quadā contentione contra seipsos: in/
quantū pars sensitiua in eis repugnat ratiōi.
ex vna enī parte dolet si recedat a delectatiōi/
bus propter malitiā ostantē in eis que causat
hu⁹ tristitiā in parte sensitiua: ⁊ ex alia parte
delectatur secūdū rationē que iudicat idē esse
malū qđ pars sensitiua appetit: ⁊ sic vna pars
anime trahit hominē malū ad vnā partē. et
alia pars trahit ipsum ad partē contrariā q̄si

anima eius in duas partes discrepetur ⁊ ꝯtra
seipsū discreparet (Si aūt non posse) hec est
tertia particula. in qua remouet quoddā dubi
um. qꝛ enī dictū est ꝙ homo malus gaudet et
tristatur de eodē. videtur ꝙ in eodē simul in/
erit gaudiū ⁊ tristitia de eodē qđ videtur incō
ueniens: qꝛ sic erūt contraria in eodē: qđ ē im
possibile. Istud remouet phs. d. ꝙ prauus nō
simul delectatur ⁊ tristatur de eodē: sed paruū
post delectationē tristatur de hoc ipso quo pri⁹
delectatus est: nollet enī fuisse delectatus. vn
de praui replentur pñia. qꝛ tum post impetū
malitie vel passionis cognoscunt se male egisse
cessante malitia vel passione dolent: ⁊ sic patꝫ
ꝙ praui non disponuntur amicabiliter ad se/
ipsos propter hoc ꝙ non habent in seipsis ali/
quid amicitia dignum. (Si vtiqꝫ sic se habe
re) hec est quarta particula tertie partis prin/
cipalis. in qua concindit quandam conclusio/
nem ex predictis. di. ꝙ ex quo miserrimū est
homini sic se habere ad seipsum. sicut praui se
habent ad seipsos vehementi studio debemus
fugere maliciam ⁊ conari ad hoc ꝙ simus vir/
tuosi. Nam per hunc modum se habebit aliqs
amicabiliter ad seipsum: ⁊ etiā fiet alijs ami/
cus. ⁊ potest hꝯ poni conclusio. iz. ⁊ est ꝙ mali/
tia est intense fugienda ⁊ virtus prosequenda:
que probatur sic. Illud est intense fugiendum
quo remoto ⁊ virtute habita homo amicabili/
ter potest se habere ad seipsum ⁊ ad alterum. s.
amicum: sed malitia remota ⁊ virtute habita.
potest homo amicabiliter se habere ad seipsū
⁊ ad alterum vt ad amicum. igitur ⁊c. Maior
patet. quia miseria ⁊ ea que ad miseriā ducūt
sunt fugienda: sed miserrimū est ꝙ homo non
possit se amicabiliter habere ad seipsum nec
ad alterum. ⁊ minor patet ex predictis. No/
tandum est ꝙ quidam sunt praui propter ve/
hementiam passionis superantis rationem: si
cut incontinentes: ⁊ quidā sunt praui propter
malitiam superexcedentem qui fugiunt seipsos
⁊ odiunt ⁊ interimunt seipsos propter enormi/
tatem suorū operū de quibus valde dolent.
sicut pricide aut alij qui huiusmōi enormia cō
miserunt ⁊ in talibus eadem pars anime con/
tristatur sibi vno tempore pro alio tempore
qꝛ tempore quo operatur hu⁹ malum gaudet d̄
opere suo: ⁊ postea tristatur. Adhuc alij sunt
mali qui gaudēt de malitia sua non solū quā/
do eam cōmittunt: sed etiā postea de quibus
scribitur gaudent cum male fecerint. Aliqua
tamen rebellio est in huiusmodi hominibus:
qꝛ synderesis remurmurat contra voluntatē.
est enim synderesis vna virtus intellectus: per
quā remurmurat intellectus contra volunta/
tem volentem ⁊ precipientem mala operari: et
ita in quolibet homine malo est rebellio ⁊ pu/
gna ex parte anime

Capitulum quintū

de beniuolentia in speciali. in quo determinatur ꝙ beniuolentia nec ē amicitia nec amatio: sed est principium amicicie. diuturna vero beniuolentia ⁊ coniuncta fit amicitia: ⁊ ꝙ non est principiū amicitie que est propter delectabile vel vtile: cum in his non sit beniuolētia: sed beniuolentia est principium amicitie: que est propter excellentiam ⁊ virtutē.

Beniuolentia autem

amicabili quidē assimilatur. non tamē est amicitia. Fit enī beniuolentia ⁊ ad ignotos ⁊ latens. amicitia autē non: ⁊ prius autē talia dicta sunt. Sed neq̧ amatio est. Non enim habet distensionē neq̧ appetitū. amationem autē hec sequūtur. ⁊ amatio quidē cū consuetudine. beniuolentia aūt ⁊ ex repentino quēadmodū ⁊ circa agonistas accidit. beniuoli eniz ipsis fiunt ⁊ cōplacent. cooperabūtur aūt vtiq̧ nihil. Quod enim diximus repente beniuoli fiunt. ⁊ superficialiter diligunt.

Istud est capl'm 5ᵘ. in quo incipit determinare de operibus amicitie in speciali. ⁊ in hoc caplo determinat de primo actu amicitie. s. de beniuolentia que est actus interior amicitie a quo procedunt opera exteriora amicitie vt beneficentia ⁊ concordia: ⁊ continet tres ptes principales. In prima ostenditur ꝙ beniuolentia non est amicitia nec amatio. In scda ibi. (videtur vtiq̧) ostenditur. ꝙ beniuolentia est principiū amicitie. In tertia parte ibi (Non eā que propter vtile) ostendit ꝙ beniuolentia nō est principiū cuiuscūq̧ amicitie: sed solū amicitie que est propter excelientiā aliquā aut virtutē. In prima igitur parte probat phs duas conclusiones. prima est. ꝙ beniuolentia non ē amicitia. ⁊ hec est conclusio. 14. que probat dupliciter. primo per hoc ꝙ amicitia solū est ad homines notos cū quibus homo familiariter cōuersatus est. ut patet in. 8 hᵘ: sed beniuolētia potest fieri ad ignotos. possum eniz esse beniuolus homini quē nunq̧ vidi. nec vnquā cum eo conuersatus fui. igitur ⁊c. secūdo probatur sic. beniuolentia potest esse latens. possum eniz eē alicui beniuolᵘ cui latet ꝙ sū sibi beniuolᵘ: sed amicitia non potest esse latens: vt patet ex precedentibus. igitur ⁊c. (Sed neq̧ amatio) secūda conclusio quā pbat hᵉ est ista. ꝙ beniuolētia non est amatio: ⁊ hec est conclusio. 15. q̄ probatur dupliciter. primo sic. beniuolentia n̄ habet distentionē. i. intensionē neq̧ appetitum. i. neq̧ vehementē impetū: sed intensio ⁊ impetᵘ insunt amatori cum amatio sit passio vel mōz passionis habens. igitur beniuolentia non est amatio (Et amatio quidez) secūdo probat eādē conclusio sic. Amatio fit cuz ꝯsuetudine. s. paulatiz ⁊ successiue. qz animus non consueuit statim vehementer ad aliquid moueri. sed paulatim producitur de minori ad maius. ⁊ ita amatio crescit per quandaz consuetudinez: sed beniuolentia qz importat simplicez motū voluntatis pōt repente fieri sicut accidit videntibus pugnas agonistarū qui fiunt beniuoli ad alterū pugnantiū volentes ꝙ vinceret: sed nullā operam ad hoc darēt. vnde beniuoli repente ⁊ superficialiter diligunt secūdum debilem motum voluntatis non prorūpentem in operationem exteriorem. Intelligenda sunt hᵉ tria. primo ꝙ sicut amicitia accipitur dupliciter. s. pro actu ⁊ pro habitu. ita beniuolencia potest accipi dupliciter. s. pro actu ⁊ pro habitu. ⁊ philosophus loquitur hᵉ de beniuolentia que est actus secundus: ⁊ est actus beniuolendi debilissimus ⁊ remississimus voluntatis: ⁊ ideo fit repente ⁊ non acquiritur paulatim seu successiue. Sed amatio qui est actus voluntatis perfectus. non eniz quodcūq̧ bene velle est amare: sed amare est bene velle intensum. ideo amatō fit paulatim: sed beniuolentia que est actus secūdus fit subito: sed beniuolentia que est habitus acquiritur paulatim ⁊ successiue. Secundo est intelligendum. ꝙ beniuolentia que est actus secundus ⁊ amatio seu amare sūt eiusdem speciei specialissime ⁊ non differunt nisi sicut magis perfectuz ⁊ minus perfectum. sicut albedo intensior ⁊ albedo remissior non differūt nisi sicut magis perfectum ⁊ minus perfectuz ⁊ ideo sunt eiusdez speciei specialissime. Tertio est intelligenduz. ꝙ beniuolentia que ē habitus accipitur dupliciter. vno modo pro habitu imperfecto voluntatis inclināte soluz ad actum interiorem. s. ad bene velle. ⁊ nō ad operationem exteriorez. s. ad benefaciendum aut succurendum vel iuuanduz: ⁊ sic est species distincta contra habitum amicitie qui inclinat: non soluz ad actuz interiorez: sed etiaz ad opera amicitie exteriora: ⁊ sic accipitur beniuolentia hᵉ secundum ꝙ accipitur pro habitu. Alio modo accipitur beniuolentia cōmuniter p habitu imperfecto voluntatis distincto ꝯtra amicitiaz. ⁊ ab habitu amicitie: ⁊ sic est genus amicitie ⁊ sic loquitur philosophus de beniuolentia in octauo huius. vbi describit amicitiaz. d. ꝙ amicitia est beniuolentia mutua: ⁊ sic accipiendo beniuolentia omnis amicitia est beniuolentia. ⁊ non econuerso: ⁊ in hoc sensu est veruz ꝙ beniuolencia non est amicitia. quia aliqua beniuolentia non est amicitia.

Videt̄ vtiq̧ principiū

amicitie eē. quēadmodū eius qd est amare ea q̄ per visum delectatio. Nō eniz indelectatus spē nullus amat. gaudens autem spē nihil ma

gis amat:sed cū r absente desiderat: r p̄ntiam concupiscit. Sic vtriq̄ r amicos nō possibile eē nō beniuolos factos beniuolentis nihil magis amant. volunt eni solū bona quibus sunt beniuoli. cooperabuntur āt vtriq̄ nihil: neq̄ turbātur pro ipsis. propter qd̄ transferens dicet qs vtriq̄ ipsaz ociosaz amicitiā. diuturnam autez r consuetudinē aduenientē fieri amicitiā.

Hec est sa pars principalis. in qua phus declarat q̄ beniuolentia est principium amicitie. r qualiter se habet ad amicitiā. probatur igitur primo q̄ beniuolentia est principiū amicitie. r hec est ɔ̄o 16. que probatur per quandā similitudinē sic: sicut delectatio in aspectu pulchritudinis alicuius mulieris se habet ad amationē illius mulieris. ita beniuolentia se habet ad amicitiā sz delectatio in aspectu pulchritudinis mulieris est principiū amationis que est ad illā mulierē. igitur beniuolentia est principiū amicitie seu amacionis. de ista cōnexionē minor in littera cū sua declaratione. vnde dicit phs q̄ delectari in aspectu alicui⁹ mulieris est principiū amationis seu amandi eaz. nullus eni incipit amare aliquaz mulierem. s. amore venereo nisi prius fuerit delectatus in eius pulchritudine: nec tamen stati cū delectatur in aspectu pulchritudinis mulieris amat eaz: sed signū cōplete amationis ē qn̄ si sit absens desiderat eā q̄si grauiter ferens eius absentiam r presentiam concupiscens: r ita est de amicitia r beniuolentia. non eni ē possibile aliquos eē amicos nisi prius facti fuerint beniuoli nec tn̄ propter hoc solū q̄ sunt beniuoli. p̄nt dici amici. q2 ad hoc q̄ sint beniuoli nō plus requirit nisi q̄ velint bona ipsis quibus sunt beniuoli q̄uis nihil p̄o eis fecerint nec pro eorū malis vel dānis turbarent r q2 ad beniuolentiā nō requiritur operatio exterior amicitie. iō transferens hoc est translatiue loquens potest aliquis dīce q̄ beniuolencia est amicitia ociosa q2 nō habet operacionē exteriorē amicabilem coniūctā. potest etiā transferens dīce beniuolētiā diuturnā r in consuetudinez ductam fieri amicitiaz. Intelligendū est q̄ loquendo de beniuolentia vt distinguit contra amiciciam sic de virtute sermonis nō est verū q̄ beniuolētia fit amicitia. impossibile eni est q̄ vna res fit alia: vt probat Auicēna. 6. naturaliū. quia si vna res fieret alia: sic itaq̄. b. fiet. a. Aut igitur vna res fit alia vtraq̄ remanente in termio fcōis aut altera corrupta r altera manēte. Si vtraq̄ manēte in tunc termino fcōnis vna res nō est alia. q2 in termio fcōis verū est q̄. b. r q̄. a. non sunt. tūc. a. nō est. b. r per ɔ̄ns prius. a. nō fiebat. b. Si āt in termino fcōis. vna res maneat r alia nō maneat. tūc vna res nō est facta alia. imo vna est corrupta r alia generata. r sic vna res nō est facta alia: sic eni idē eēt corruptū de

nouo generatū. Dico igitur vt mihi videt̄ q̄. ex vna re potest fieri alia. verbi gratia. ex pane fit sanguis. r ex sanguine fit sperma: r ex spermate fit homo: sed panis nō fit sanguis nec sperma fit homo: sed materia que est sub forma panis postea fit sub forma sanguinis. r post mōz sub forma spermatis. Qñcūq̄ igitur inuenitur talis mod⁹ loquendi. hoc fit hoc. debet sic intelligi q̄ ex h̄ fit hoc vl̄ q̄ hoc fit sub forma h⁹. vt homo fit albus. i. homo fit sub forma albedis: vel q̄ ex hoīe fit albū tanq̄ ex subiecto. r nūq̄ est concedendū de virtute sermonis q̄ vna res fiat alia: sz q̄ōbz itelligire sic ex vna re fit alia r h̄ vl̄ tāq̄ ex subiecto vl̄ tāq̄ ex termio a q̄ fcōis. Sic igit̄ est dicendū q̄ de virtute sermonis. hec est flā. beniuolentia fit amicitia intellect⁹ tamē phi est verus. s. q̄ ex beniuolentia tāq̄ ex termino a quo fit amicitia tanq̄ ex imperfecto perfectū. nec est huic contrariū qd̄ dicit phs p̄ phicoz. dicit eniz q̄ est duplex mo⁹ loquendi: hoc fit hoc: r ex hoc fit hoc. concedo eniz q̄ est talis duplex modus loquendi: sed primus modus loquendi nō est verus de virtute sermōis nec per istā. homo fit albus: denotatur q̄ vna res fiat alia.

Non eam que propter

vtile neq̄ eaz que propter delectabile. non eni beniuolentia in his fit. q2 in ille: que est vtilis beneficiatis quidē pro quibus passus est retribuit beniuolentiā iusta operans. volens autē aliquē bene operari spem hn̄s abūdantie per illū nō videtur beniuolus illi esse. Sed magis sibiipsi quēadmodū neq̄ amicus si curet ipsū propter vsuz quendā. Totaliter autē beniuolētia propter virtutē r epyicbiā quandā fit: cuz huic bonus quis appareat vel fortis vel aliqd taliū quēadmodū r in agonisticis dicim⁹.

Hec est tertia pars principalis h⁹ capituli in qua phs ostendit c⁹ amicitie beniuolentia est prin⁹. r p̄ ostendit c⁹ amicitie non est principiū. z° c⁹ amicitie est prin⁹. probat igit̄ p̄ q̄ beniuolenti a non est prin⁹ amicitie: que est propter vtile vel delectabile. r hec est cōclusio p̄ma. que probatur sic. Qui est beniuolus alicui non solū vult bonū sibiipsi: sed etiā vult bonū illi propter se cui est beniuolus: sed q amat p̄pter vtile r delectabile vult so⁹ sibiipsi bonū delectabile vel vtile ex illo quē amat propter vtile vel delectabile etiā q̄uis sit cū dāno illi⁹ quē amat propter vtile vel delectabile. igitur beniuolus non est beniuolus p̄p vtile vel delectabile. r per ɔ̄ns. beniuolētia nō est principiū amicitie que est p̄pter vtile vel delectabile. Et confirmatur. nā beniuolentia per diuturnitatē r crementū peruenire potest ad amicitiā c⁹ est prin⁹: sed per diuturnitatē r crementū. beniuolētia non perueniat ad amicitiam que est

ꝓpter vtile vel delectabile.nā in ꝓdictis amicitijs nō habet beniuolētia locū. (Beneficus quidē) in amicitia tn̄ vtilis potest esse beniuolentia in eo qui recipit beneficia.si enī qui recipit bn̄ficia ab alio sit gratus ꝛ velit iuste opari retribuet ad minus beniuolentiā illi a quo recepit bn̄ficium pro bn̄ficijs que recepit.si tamē aliquis velit alicui bonū ex eo ꝙ habet vtilitatē ꝛ abundantiā bonoꝝ: nō videtur eē beniuolus ad illum per quē sperat in bonis abūdare sed magis videtur eē beniuolus ad seipsuz. sicut nō videtur eē amicus alicuius qui propter vtilitatē propriā vel vsum propriū apponit curaz vel diligentiā circa bonū illius: sed magis videtur eē amicus suiipsius: intēdens vti bonis alterius circa que apponit curā. (Totaliter aūt amicitia) viso cuius amicitie beniuolētia nō est principiū: declarat cuius amicitie est principiū. ꝛ ostendit ꝙ beniuolentia est prin⁹ amicitie que est ꝓpter bonū honestū. ꝛ hec est cōclusio.19. que ꝓbatur dupliciter. ꝓ ex precedētib⁹ 2°. ꝓbatione exemplari. ex precedentibus probatur sic. beniuolentia est prin⁹ amicitie ut ꝓbatū est s̄. ꝛ nō est principiū amicitie ꝓp vtile vel delectabile ut probatū est. igitur est principiū amicitie que est ꝓpter bonū honestū. ut ꝓpter virtutē corporalē: aut epyichiā .i. virtutē aie: ꝛ q̄uis hec ꝯ°. sequatur ex precedentib⁹. ꝓbatur tn̄ probatione exemplari sic: cū cui videtur alicui de aliquo ꝙ sit bonus vel fortis vel aliquid hu⁹: ꝓp ꝙ hoīes consueuerūt laudari fit ei beniuolus sicut dc̄m est s̄ de agōistis qb⁹ hoīes efficiuntur beniuoli ꝓp fortitudinē que apparet in eis vel ꝓp aliquid aliud laudabile: ꝛ sic ꝓȝ exēplariter ꝙ beniuolentia est princi⁹ amicitie propter bonū honestū. vt propter virtutem corporis vel anime.

Capitulum sextum

de 2°. actu amicitie qui est concordia in quo ostēduntur. 7. ꝓ narrat ꝙ concordia ꝑtinet ad amicitiā. 2° ꝙ illa ꝯcordia que pertinet ad amicitiam nō est vnitas opinionis. 3°. ꝙ cōcordia pertinēs ad amicitiā nō est circa speculatiua. 4°. ꝙ concordia de qua h̄ intendit est circa operabilia: habentia aliquam magnitudinē que pōt conuenire vtriqȝ cōcordantiū. 5°. ꝙ ad concordiā requirit̄ cōsensus in idē s̄ȝ numeꝝ. 6° ꝙ cō cordia ꝛ amicitia pollitica videntur eē eadē. 7°. ꝙ cōcordia ad amicitiā pertinēs inuenit̄ in virtuosis ꝛ nō in prauis nisi parꝝ ꝛ raro.

Amicabile autez et cōcordia videt̄ propter qd̄ nō est omodoxia. hec quidē.n. ꝛ ignorantibus ad inuicez existet vtiqȝ. neqȝ circa qdcūqȝ consentientes. cōcordare autē puta eos quidē celestibus. Nō enim amicabile de his cō cordare.

Istud est 6ᵘˢ caᵘˢ. in quo determiatur de cōcordia que est vnus actus amicitie ostēdēdo materiā cōcordie hoc est circa que est cōcordia: ꝛ sic ostenditur quid est obiectū cōcordie: ꝛ etiā osten ditur qūo ꝯcordia se habet ad amicitiā pollitica ꝛ in quibus subiectis hu⁹ concordia inuenitur. Istud caᵘˢ cōtinet quattuor partes principales. In prima deteriatur de obiecto cōcordie ostēdendo circa que nō est concordia. In s̄a ibi (Sed ciuitates cōcordare) ostendit circa que est concordia. In tertia ibi (Pollitica autez amicitia) ostenditur qūo concordia se habȝ ad amicitiā pollitica. In quarta parte ibi (Est aūt talis cōcordia) deteriatur de subō concordie. ostendendo in quibus subiectis hu⁹ concordia inuenitur. In prima igitur particula ꝓ narrando dicit ꝙ cōcordia videtur quoddā amicabile. ꝛ ita videtur ad amicitiā pertinere ꝛ ex hoc infert ꝙ cōcordia non est omodoxia. qd̄ est idē ꝙ veritas opinionis ꝛ hoc probatur ꝛ hec est ꝯ°.19 s. ꝙ concordia nō est veritas opinionis que ꝓbatur sic. Illi qui se inuicē non cognoscūt possunt eē vnitis opinionis: sed n̄ possunt esse concordes nisi se inuicē n̄ cognoscant sicut non possunt eē amici nisi se inuicē cognoscant. igitur concordia non est vnitas opiniōis qȝ vnitas opinionis ponit esse in non cognoscētibus se: sed cōcordia nō. (Neqȝ circa qdcūqȝ) nec est concordia circa quodcūqȝ in quo homines se cognoscentes consentiunt. ꝛ hec ē cōclusio.20. que probatur sic. homines cognoscētes se consentientes ad inuicē de speculatiuis ut de corpibus celestibus nō dicuntur concordes loquendo de concordia que pertinet ad rationē amicitie. nō enim est amicabile de his cōcordare. igitur nō circa quodcūqȝ in quo homines se cognoscentes cōsentiunt est concordia. qȝ nō circa mere speculabilia. Notandū est ꝙ concordia sic̄ amicitia est ex electione. sed iudicium seu op. de rebus speculabilibus non est ex electione nec in potestate nostra. ꝛ ideo concordia que ad amicitiā pertinet n̄ ē circa mere speculabilia. vnde pole est aliquos amicos ꝯ̄ria sētire circa speclabilia ꝛ aliqs inimicos circa eadem speclabilia concordare: ꝛ in eisdē consētire. ꝛ patet circa que non est concordia que ꝑtinet ad rationem amicitie. ꝛ ex his patet quare contrarietas oppinionuz circa speclabilia n̄ dissoluit amicitiam: sed contrarietas oppinionum circa agibilia quandoqȝ dissoluit amicitiam. hui⁹ causa est: quia ad amicitiam requiritur concordia circa agibilia. vt circa electiones ꝛ conuictum ꝛ hu⁹. sed ad amicitiam non requiritur concordia circa speculabilia.

Sed ciuitates concordare aiunt cum de conferentibus consentiant et eadem eligant ꝛ operentur cōmuniter oppi

nata circa operabilia itaq; concordant. & hoc circa que i magnitudine & contingentia ambobus existere vel omnibus. puta ciuitates cum omnibus videatur principatus eligibiles esse vel compugnare lacedemonys. vel principari peccatum quando & ipse voluit. omnino autem vterq; se ipsum velit. quemadmodum qui i formosis contendont. non enim concordare sibi ipsi vtrunq; bene velle quodcunq;: sed quod in eadem. puta cum & plebis & epyikes optios principari. sic enim omnibus fit quod appetunt.

Ostenso circa que non est concordia. i hac .2. parte huius capituli ostenditur circa que habet fieri concordia. & primo narrat in generali circa que est concordia. 2° in speciali. primo ostendit q concordia est circa operabilia. 2° ostendit in speciali circa que operabilia est concordia. primo igitur ostendit q concordia est circa operabilia & hec est conclusio. 21. que probatur sic. Circa illa est concordia circa que ciuitates aut ciues: sibi inuicem consentientes dicuntur concordare. sed ciuitates seu ciues dicuntur concordare adinuicem quando consentiunt circa vtilia ita q eadem eligunt & communiter operentur ea que oppinantur esse vtilia. igitur concordia est circa vtilia operabilia. (Horum autem circa que) ostendit in speciali circa que operabilia est concordia & dicit q concordia non est circa quecunq; operabilia. sed circa operabilia habentia aliquam magnitudinem. non enim tollitur concordia amicorum per hoc q ipsi in minimis dissenciunt. nec est concordia circa quecunq; operabilia habentia magnitudinem: sec circa talia que possunt conuenire vtriq; concordantium: vel omnibus hominibus, aut ciuibus vnius ciuitatis. Si enim aliquis consenciat alicui q habeat quod nullus potest habere non multum pertinet ad concordiam. oportet etiam q illud circa quod est concordia sit vnum & idem numero quod potest conuenire vtriq; vel ambobus concordantium. tunc. n. in ciuitatibus dicitur esse concordia: quando omnibus ciuibus vnum & idem numero videtur quod quelibet eorum tangat puta q princeps assumatur per electionem: non per sortem aut successionem. Aut cum videtur athenienibus: q ineant societatem cum lacedemonys ad simul pugnandum contra hostes quando etiam omnibus ciuibus videtur: q talis ciuis debeat principari: & ipsum volunt principari. tunc illi qui hoc volunt concordant. Non enim dicuntur duo homines concordare: ex eo q vterq; vult sibi ipsi bonum. sic recitatur i forgisis hoc est in quibusdam. poematibus que via videatur esse similitudo voluntatis secundum proportionem in hoc q vterq; vult sibi ipsi bonum immo hoc videtur esse occasio contentionis & rixe. sed ad hoc q sit concordia oportet q consentiant in eodem secundum numerum & respectu eiusdem secundum numerum. Si enim duo consentiant q idem numero conferatur ei idem numero. tunc inter se sic consentientes est concordia

Pollitica autem amicicia videtur concordia quemadmodum & dicitur circa conferentia enim & que ad vitam conueniencia.

Hec est. 3. pars principalis: in qua ostenditur: quomodo concordia se habet ad amicitiam pollliticam: & dicit narrando q pollitica amicitia siue sit obiectum vnius ciuitatis siue inter diuersas ciuitates. videtur esse idem q concordia. Nam amicitia pollitica & concordia sunt circa eadem. s. circa vtilia & conferentia ad vitam humanam.

Est autem talis concordia in his qui epyikes isti enim & sibiipsis concordant & adinuicem & in eadem existentes vt dicunt Talium enim manent voluntates & non transfluunt quemadmodum euripus. voluntq; iusta & conferentia. hec autem & communiter appetunt. Prauos autem non possibile concordare: tamen in parum. quemadmodum & amicos esse superhabundantiam appetentes in vtilibus: in laboribus autem & ministrationibus deficientes. sibi ipsi autem vnusquisq; volens hoc proximum perscrutatur & prohibet. Non enim seruantium commune perditur. igitur accidit ipsis contendere adinuicem quidem cogentes. ipsos autem non volentes iusta facere.

Hec est. 4. pars huius capituli. in qua determinat de subiecto concordie. ostendendo in quibus subiectis huius concordia inuenitur & in quibus non. & primo ostendit q huius concordia inuenitur in virtuosis. 2° q non inuenitur in prauis. primo igitur ostenditur q concordia que pertinet ad amicitiam est in virtuosis. & hec est conclusio. 22. que probatur sic In illis qui sibi inuicem concordant & volunt bona conferentia & imobiles permanent: & communiter idem appetunt est concordia. sed virtuosi sunt tales. qui sibi ipsis concordant & adinuicem volunt bona conferentia & imobiles permanent in bono: & idem communiter appetunt. igitur in virtuosis est talis concordia. Et quia dixit q virtuosi permanent imobiles: ne credatur per hoc: q velit dicere: q sunt simpliciter immobiles ideo illud exponendo dixit. q ideo dicuntur immobiles & in eisdem existentes quia voluntas talium hominum manet fixa in bono & non transeunt de facili sicut euripus qui est quidam locus maritimus in grecia: in quo aqua fluit & quia virtuosi aliquo modo sint mobiles. tamen hoc est de difficili: valde enim difficile est q recedant a bono: cum virtus sit habitus de difficili mobilis. (Prauos autem non possibile) ostenso quibus inest concordia: ostendit quibus non inest con-

cordia pbans q concordia q̃ ptinet ad amicitias nõ inest vel paruz inest prauis ⁊ hec est conclusio .2ª. que pbatur dupliciter. primo sic. Quemadmodũ amicitia inest vel ñ inest. sic cõcordia que pertinet ad amicitiã: sz amicitia aut nõ inest aut parũ inest prauis ut pz ex p̃cedentibus. (Superabũdantia) 2º pbatur sic. Illis qui superabũdanter volunt hr̃e de bonis vtilib⁹ et deficere hoc est min⁹ hr̃e de malis ⁊ de laborib⁹ qui iminent sustinẽdis: ⁊ in ministrationib⁹ hoc ẽ qui volunt deficere in seruitijs faciendis ut in tributis ⁊ in alijs oĩbus faciẽdis non inest vel parũ inest cõcordia: sed praui volunt plus hr̃e de bonis vtilibus ⁊ min⁹ de laborib⁹ ⁊ alijs oneribus. igit̃ ⁊c. maior pz. qr qui cupiant plus hr̃e de bonis vtilibus ⁊ min⁹ de laborib⁹ inquirunt de primo q laboret ⁊ ministret: ⁊ ip̃rdit p̃ximũ ne ipse adipiscat̃ qd ipse cupit. s. plus de bono vtili ⁊ minus de onere ⁊ sic accidit inter eos cõtentio ⁊ vnus agit 9 aliũ qd ipse tenet et illud qd est iustũ: sed malus nõ vult alteri iustitiam facere: sed vult superabũdare in bonis ⁊ deficere in malis. ⁊ sic accidit inter eos contẽtio dum vn⁹ ipedit aliũ a cõsecutione illius qd fm iustitiã sibi debet̃. Notã⁹ est. q hoc nomẽ cõcordia significat ratione fundatã sup veritatẽ cõsensus cõcordantiũ vel est veritas cõcordantiũ et numerat̃ fm numerationẽ cõcordantiũ. Alia. n. cõcordia est in vno cõcordantiũ: ⁊ alia in alio. Et mihi videt̃ q pri⁹ obiectũ cõcordie ẽ qddaz cõplexũ in quo cõcordantes 9sentiunt. ut pz ĩ electione epĩ vel principis. Si. n. eligentes 9cordant in electione oz q cõsentiant in quodã cõplexo. s. in tali cõplexo. iste erit epũs vel p̃ncepa illud. n. in quo cõsentiunt est pri⁹ obiectũ 9cordie ⁊ illud ẽ cõplexũ: ut hi⁹ cõplexũ. princeps est assumendus per electionẽ ⁊ ad hoc q sic cõcordia oz q cõcordantes cõsentiant in aliquo cõplexo eodẽ fz numez. ⁊ hoc intelligit phs h̃ qñ dicit q ad cõcordiã requirit̃ 9sensus in idẽ numero. hoc est in idẽ cõplexũ fm numez.

Capitulum septimũ

de 3º actu amicitie. s. de bñficentia. in quo principalr̃ oñdit̃ q bñfactores plus amãt bñficiatos q̃ e9: lz hoc videat̃ inopinabile. qd tñ oñdit̃ per rõẽs plium ⁊ per ex⁹ de creditoribus qui similes videnť bñfactorib⁹ ⁊ debitoribus q sic a videnť bñficiarijs. ⁊ recitata rõe de creditorib⁹ p ex⁹ oñdit ppo⁹ p rõẽs naturales

Benefactores autez

bñficiatos videnť magis amare q̃ bñ patiẽtes operantes. Et ut preter rõz factũ q̃ritur. Plibus quidẽ igit̃ videt̃ qm hi quidez debent. his ãt debet̃ quẽadmodũ igit̃ in mutuis debentes quidẽ volũt nõ eẽ quib⁹ debent. Accomodantes ãt ⁊ curant debẽtiũ salutẽ. Si et bñfacientes velle eẽ patientes ut lucrant̃ grãs his ãt nõ eẽ curam reddere. Epicharmus quidẽ igit̃ forte vtiq dicet hoc dicere ipsos ex malo videntes. Assimilatur autẽ humano. in memores enim multi ⁊ magis bene pati q̃ facere appetunt.

Istud est 7⁹ capitulũ. ⁊ est d̃ 3º actu amicitie. qui est bñficentia ⁊ in toto isto capitulo soluitur vna questio que est de quodaz accidente numerabili circa bñficentiã ⁊ est questio talis quare bñfactores magis amant bñficiatos q̃ bñficiati ament benefactores. ista enĩ questio supponit vnũ numerabile qd videtur omnino eẽ contra rationẽ. s. q bñfactores magis amãt bñficiatos q̃ e9. Nam bñficiati ex debito obligantur ad amandũ bñfactores: sed non e9. Istud capitulũ continet duas partes principales. In prima proponit intentionẽ suã: ⁊ ponit rationẽ apparentẽ predicti accidentis q pluri mi assignauerũt. In 2ª ibi (videbĩt vtiq) remouet illã rõz apparentẽ ponẽdo veras causas p̃dicti accñtis. In prima igit̃ parte p̃ pponit intentionẽ suã. d. q bñfactores videnť magis amare bñ patientes. hoc est illos quib⁹ bñfaciunt: q̃ illi qui bñ patiunť ab eis amẽt opantes sibi bona. qd tñ videt̃ cõtingere preter rõz. qr bñficiati magis obligant̃ bñfactorib⁹ q̃ e9. (Plurib⁹ qd igitur) pposita questione ponit rõz apparentẽ accñtis p̃dicti de quo est qd: ⁊ ẽ rõ dñi accidentis que plibus videt̃ eẽ vera talis. bñficiati debent bñfactorib⁹ ita q bñfactorib⁹ debet̃ ⁊ bñficiati debẽt. bñfactores. n. sunt vt mutuantes vel accõmodãtes ⁊ bñficiati sunt tã q̃ recipientes mutuũ a bñfactorib⁹: sed in mutuis hoc videt̃ accidere q illi qui debent vellent illos non esse quib⁹ debẽt ad h̃ q eẽnt imunes a debito: sed mutuantes seu accommodantes quibus debetur desiderant salutẽ debentium eis ne perdant illud qd eis debetur. cũ igitur bñfactores sint quasi mutuantes: ⁊ bñficiati sint quasi debitores recipientes mutuũ videt̃ rationale q bñfactores volunt illos eẽ ⁊ viuere qui ab illis bñ passi sunt ut habeant ab eis gratiaz actiones. sed bñficiati. qr bñficia receperunt non curant reddere grãs. sz magis vellẽt absolui ab hoc debito. ⁊ ido non multũ amant bñfactores: imo plures bñficiati vellẽt bñfactores non eẽ ut per hoc absoluantur a d̃bito. hanc rõz approbauit epicarius. d q hanc rõz dicunt quidã considerantes malitias hoĩum. multi. n. sunt imemores bñficioz receptoz et magis appetunt bene recipere ab alijs q̃ alijs benefacere.

Videbitur autez vtiq

⁊ naturalior eẽ cã ⁊ non similis ei que circa accõmodantes. non. n. est amatio circa illos sed ei⁹ qd est saluari voluntas lucri grã. bñfacientes

āt amant ⁊ diligunt bñ patientes: ⁊ si nihil sūt
vtiles nȝ posterius fiat vtiqȝ qḋ ⁊ in artificib⁹
accidit. Ōis.n.propriū opus diligit magis q̄
diligat̄ vtiqȝ ab opere.aiata diligentes quēad
modū filios tali vtiqȝ assilatur ⁊ qḋ bñfactoꝝ.
Bñ passum.n.opus est ipsoꝝ. hoc vtiqȝ diligūt
magis q̄ opus facientē.h⁹ aūt cā q̄m eē oībus
eligibile ⁊ amabile. sumus aūt in actu. viuiue
re aūt.n. ⁊ operari actu faciens est opus quo-
dāmodo diligunt nāqȝ opus.q̄ ⁊ eē aūt hoc na
turale.qḋ.n.est potētia hoc actu opus nūciat.
Silr̄ autē ⁊ bñ factoꝝ quidē.bonū autē fm ac
tum.quare si gaudent in quo hoc.patienti aūt
nullū bonū in operante: sed si quidē cōferens
hoc autē minus delectabile ⁊ amabile.delecta
bile autē est pñtis quidē operatio.futuri autē
spes.facti autē memoria.delectissimū autē qḋ
fz actū ⁊ amabile sit el. quidē igitur qui fecit
opus manet bonū.n.diuturnū. Patienti autē
vtiqȝ transit. Et memoria bonoꝝ quidem dele
ctabilis. vtiliū autē non oīo vel minus. Expe-
ctatio autē e꜡⁹ bre videtur. Et amatio quidem
factioni assilatur. Amari autē ei quod est pati.
Superexcellentibus autē vtiqȝ circa actuȝ se-
quitur amare ⁊ amicabilia. Adhuc aūt que la
boriose fiunt.oēs magis diligunt puta ⁊ pecu-
nias possidentes accipientibus. videtur itaqȝ
bñ pati quidē illaboriosuȝ eē.bñ facere autem
operosuȝ.propter hoc aūt ⁊ matres amatrices
magis filioꝝ.laboriosior.n.genero. ⁊ magis sci
unt q̄ ipsaꝝ. videbitur aūt vtiqȝ hoc ⁊ bñfacto
ribus proprium esse.

Hec est fa pars principalis. in qua soluit
rōȝ apparentē superius positā: ⁊ ponit
rōes veras predicti accidētis. ⁊ fm hoc ista pars
cōtinet duas particulas. In p̄ia remouet rōȝ
predictā. In fa ibi (Qḋ ⁊ in artibus) ponit rati
ones veras. In primo igit̄ p̄ticula dicit q̄ aliq̄
est cā p̄dicti accitis naturalior q̄ rō iam indu
cta que sumpta fuit ex parte accōmodantium
vñ rñsio ad rōȝ dictā est q̄ non est silr̄ de bñfa
ctoribus ⁊ de mutuantibus seu accōmodanti-
bus.q̄ accōmodantes non amant illos quib⁹
accōmodauerīt p̄p seipsos: sed tañ volunt eos
ꝯseruari in eē.non p̄p amorē quē hñt ad ipsos
sed p̄p lucrū.s.ut eis reddant accōmodata. sȝ
bñfactores amant ⁊ diligunt bñ patientes. ⁊ si
in nullo fiunt vtiles eis in pñti: nec ēt expectēt
ab eis aliquā vtilitatē in futuro (Qḋ ⁊ in arti-
bus accidit) hec ē fa particula secūde partis.
in qua ponit rōes veras: p̄bantes q̄ bñfacto-
res sunt magis amantes bñficiatos q̄ e꜡⁹ ⁊ cō
tinet hec particula.5.partes fz numerū rōnuȝ
p̄bantiū cōclusionē quā intēdit. fa pars incip
ibi (Similr̄ āt) tertia ibi (delectabilis āt est ac
tus) quarta ibi (Et amatio) 5.ibi (Adhuc aūt)
Intendit igit̄ in hac particula p̄bare q̄ bñfa-
ctores naturaliter magis amant bñficiatos q̄

e꜡⁹ ⁊ hec est ꝯ⁹24.h⁹ libri que probatur.5.mo-
dis.p̄ sic. Ōis homo naturaliter diligit op⁹ suū
⁊ magis naturalr̄ diligit opus suū q̄ diligatur
a suo opere posito q̄ opus suū esset aiatum: sȝ
bñficiatus est opus bñfactoris. igitur bñfactor
magis naturalr̄ diligit bñficiatuȝ q̄ bñficiat⁹
diligit bñfactorē. Maior h⁹ rōis declarat̄ per
exēplum in artibus.nā in artibus ita videm⁹
eē q̄ ōis artifex diligit p̄prium opus magis q̄
diligatur ab ipso.ēt si eēt ita q̄ illud opus fie-
ret aiatum. ⁊ hoc maxime videtur accidere po
etis qui superabundanter diligūt sua poema-
ta sicut parentes diligunt filios ⁊ sic pȝ maiōr
.s.q̄ vnusquisqȝ magis diligit naturalr̄ opus
suū q̄ diligatur a suo opere posito q̄ suū opus
haberet aiaȝ per quā posset diligere. Circa mi
norē est sciendū q̄ bñficiatus est op⁹ bñfacto-
ris solū quātū ad illud qḋ recepit a bñfactore
⁊ non oȝ q̄ sit simpliciter opus bñfactoris. vñ
homo iā productus in eē postmodū recipiens
bñficiū ab aliquo ut alimentū quo nutritur ⁊
augetur ad magnā quātitatē ille sic nutritus
ē opus ministrantis alimētuȝ quantū ad ma-
teriā ⁊ quantitatē quas recepit ex alimēto: eē
non est simpliciter opus tribuētis alimētum:
sed est opus gñantis qḋ ipsum produxit in esse
simpliciter. vnde potest distingui de opere. q̄
qḋdaȝ est opus alicuius simpliciter vt opus p̄
ducētis ipsuȝ in esse tm̄. ⁊ quoddā est opus ali
cuius quodāmodo. q̄ quantū ad illud qḋ rece
pit ab eo: siue illud qḋ recepit sit subā: siue sit
accñs. posset.n. poni diuisio operis talis q̄ ali
quid dr̄ opus alicuius vel q̄⁹ ad p̄ductōnē in
eē vl̄ quantū ad ꝯseruationē in eē. Res gñata
est opus gñantis q̄⁹ ad p̄ductionē in eē ⁊ bñfi
ciatus est opus bñfacientis q̄⁹ ad cōseruatio
nē in eē. bñfactores enim conseruant in esse bñ
passos: quibus bñfecerunt (hui⁹ autem causa)
cāȝ h⁹ quare.s. vnusquisqȝ diligit ⁊ amat opus
suū assignat ph̄s ⁊ est. q̄ vnusquisqȝ naturalr̄
diligit suū eē qḋ est viuere: ⁊ viuere nō est sine
opi operatione vite. ⁊ iō vnicuiqȝ ē amabile ope
rari opa vite. ⁊ sic quilȝ hō diligit op⁹ suū. q̄
diligit suū eē qḋ ꝯsistit in opere. actio.n. agētis
est pa⁹ ⁊ in facto. ⁊ iō q̄ quilȝ naturaliter dili-
git actionē suā: iō quilȝ naturalr̄ diligit opus
suū. primū eni eē hoīs consistit in hoc q̄ habet
potentiā ad opera vite ut pȝ p̄ diffinitionē aīe.
⁊ reductionē h⁹ potētie in actū denunciat ipm
op⁹ qḋ hō facit exercendo actu opera vite. ⁊ h
intelligit ph̄s per hoc qḋ dicit: qḋ.n. ē potētia
h actu opus nunciat h ē op⁹ qḋ hō facit exer-
cēdo opa vite actu denūciat illud q̄ ē in potē-
tia ad exercendū opa vite. Intelligendūȝ est
q̄ cum philosophus dicit viuere ⁊ operari ac
tu vtiqȝ faciens. opus est quodammodo p̄ vi-
uere intelligit actum secundum: scilicet actu-
alem operationem anime. viuere.n. pōt accipi

dupl'r p̄o actu vel pro actu p̄:e ſſe viuere idem
ē q̄ anima corpori:phīico organico coniuncta.
Alio modo accipitur pro actu.2°.ſ. pro operati-
one aīme ſeu coniūcti : ⁊ hic accipitur p̄ actu
2°.⁊ q2 aīa corpori vnita nūq̄ eſt ſine oī actu 2°.
ideo ſemper eſt in operari. ponit igitur illud di-
ctū phī faciens opus eſt quodāmodo ſic intelli-
gi q̄ q2 faciens ſp̄ eſt in operando. iō faciens di
citur eē quodāmodo opus. q2 nūq̄ eſt ſine ope
re. Probabilius tñ e magis ad pp̄oſitū p̄t intel-
ligi iſta dicta phī. ſ. q̄ eē faciens ⁊ viuere faciē-
tis ⁊ ip̄m faciens eſt q̄dāmodo opus que oīa
phs innuit ſic intelligi q̄ in oībus his ſit predi-
catio effectiua. q2 in oībus his predicatur effe-
ctus de ſua cā. cā opus eſt effectus facientis ⁊
e ſt effectus ipſius eſſe ⁊ viuere facientis. vnde
de virtute ſermonis oēs hi° p̄poſitiones ſūt
falſe. ſ. eſſe vel viuere eſt opus facientis: ſimil'r
faciens eſt ſuū opus. ⁊ iō phs non dixit ſimpl'r
q̄ faciens eſt opus ſed q̄ faciens eſt opus quo
dāmodo. q2 eſt cā operis ⁊ opus eſt effectus fa-
cientis. Sed tūc dubitat' qual'r hec ꝯn̄a phī
eſt vera vel bona. eſſe ⁊ viuere eſt oībus eligibi-
le ⁊ amabile. ergo opus ſuū vniuſcuiuſq̄ eſt eligibi
le ⁊ amabile. iſta.n. ꝯn̄a nō videt' valere niſi eē
⁊ viuere eſſet opus ipſius viuentis. Dōm q̄ q2
vnuſquiſq̄ ſp̄ diligit ſuū eſſe ⁊ nō poteſt ſemp
permanere in ſe in eē: iō q̄ vnuſquiſq̄ diligit eē
⁊ ſemper eē ſm q̄ eſſe eſt ſibi poſe. aūc aūt agēs
habet eē. non ſolū in ſe: ſed etiā habet eē in ſuo
opere: ſicut cā habet eē in ſuo effectu. ⁊ ideo di
ligit ſuū opus. q2 in ſuo opere habet eſſe ſic cā i
ſuo effectu. habet ēt agens eē in ſuo opere ſicut
in ſigno. opus.n. eſt ſig° operātis. ⁊ oīs effect°
eſt ſig° ſue cauſe. iō argumentū ab effectu ad
cām dicit' argumentū a ſigno. habet etiā agēs
ī ſuo opere eē memoriale. q2 opus facit q̄ agēs
manet in memoria hoīum. ⁊ vnuſquiſq̄ diligit
non ſo° qō habet in ſe formal'r: ſed ēe diligit eē
q̄ hz in ſuo ſigno ⁊ in memoria hoīum. quāuis
maxime diligat eē qō habet in ſe formal'r. ⁊ iū
ſequit': homo diligit ſuū eē qō eſſe habet in ſuo
opere. ḡ diligit ſuū opus. (Simul aūt ⁊ bñ-
factori) hec eſt ſa pars in qua ponitur ſa ratio
p̄bans ꝯcluſionē que eſt iſta. opus benefacto
ris eſt dare beneficiū. opus beneficiati eſt reci
pere beneficium. ſed magis amabile ⁊ delecta-
bile eſt dare beneficiū q̄ recipere e ideo bene-
factor magis gaudet ⁊ delectatur in beneficia-
to cui tribuebat beneficiū: q̄ beneficiatus i
benefactore a quo recipit beneficium. Et etiā
confirmatur q2 benefactor conſiderans bene-
ficiatum ⁊ memoriam habens illius: ꝯſiderat
bonum honeſtum. quia dare eſt bonum hone-
ſtum. ſed beneficiatus conſiderans benefacto-
rem: conſiderat bonum vtile: ⁊ de illo recorda
tur: quia recipere beneficium eſt bonum vtile
Sed bonum honeſtū eſt magis amabile ⁊ de-
lectabile q̄ bonum conferens: ſeu bonū vtile
igitur benefactores magis diligunt beneficia-
tos: q̄ beneficiati benefactores. q2 bonum ho-
neſtum eſt magis amabile q̄ bonum conferēs
ſeu vtile (Delectabilis autem eſt actus) hec eſt
.2. para. 2. particule in qua ponitur. 3. ratio p̄-
bans concluſionem que talis eſt. triplex eſt de
lectabile ſeu amabile. ſ. circa preſens circa pre
teritum: ⁊ circa futurum. delectabile circa pre
ſens: eſt ipſe actus preſens: vel op̄atio: vel cui
tio que eſt operatio preſentis. delectabile circa
preteritum: eſt memoria preteriti. delectabile
circa futurū eſt ſpes. e ex hoc arguit' ſic. Inter
iſta tria delectabilia actus ⁊ operatio que eſt
circa preſens eſt delectabiliſſimū: ⁊ magis de
lectabile. ⁊ p̄ conſequēs magis amabile q̄ ſpes
que eſt reſpectu futuri vel memoria que eſt re-
ſpectu preteriti: ſed bñfactori manet delectabi
le ⁊ amabile circa preſens. q2 manet honeſtas
propꝛij operis. Naz bonū honeſtū non tranſit
cito: ſed eſt diuturnū e ita bñfactor delectatur
in bñficiato ſicut in preſenti ſuo bono. ſed bñfi
ciat° delectat' in vtilitate quā recepit a benefa-
ctore. e iſta vtilitas cito tranſit q2 ne facili ⁊ ita
bñficiatus delectatur in bñfactore ſm memo-
riā preteriti. magis igitur delectabile ⁊ amabi
le eſt bonū honeſtū qō bñfactor habet in bñfi-
ciato q̄ bonum vtile qō beneficiatus habet in
bñfactore: vñ poteſt ſic ratio formari. illud ma
gis amatur qō amatur pro eo qō eſt delectabi-
le preſens q̄ illud qō ſo° amatur ut eſt delecta
bile preteritū ſz memoriā: ſed bñficiatus ama
tur a bñfactore tanq̄ delectabile preſens: ſed
bñfactor ē amabilis a bñficiato tanq̄ delecta-
bile preteritū ſo° ſm memoriā delectabile. ig'r
bñfactor magis diligit bñficiatū q̄ bñficiatus
bñfactorē. (Et memoria bonoꝝ) ſed forte du
bitaret aliquis q̄ poſe eſt q̄ bñficiatus nō ſit
p̄ñs nec bonū bñfactoris maneat i bñficiato.
tūc bñficiatus nō erit delectabilis nec amabi
lis bñfactori. Illud remouet phs. d. q̄ ſi bñfi-
ciatus ponatur nō eē p̄ñs: nec opus bñfactori
ſit p̄ñs ſed p̄teritum adhuc idē accidit per hoc
q̄ memoria boni honeſti eſt magis delectabil'r
q̄ memoria boni vtilis. vñ cū bñfactor habe
at in bñficiato memoriā boni honeſti qō fecerit
bñficiato: ⁊ bñficiatus habeat in bñfactore ſo-
lū memoriā boni vtilis: ſequitur q̄ bñfactor
magis delectatur in bñficiato q̄ e ꝯ°. ſed circa
expectationē futuroꝝ videt' ꝯ°ſe hīe. ſ. q̄ ma
gis delectabile eſt expectare vtilia q̄ expecta-
re honeſta. ⁊ ratio h° diuerſitatis eſt. q2 bonū
incognitū non delectat: ſz ſolum delectat ho°
cognitum: ſed nemo cognoſcit honeſta niſi ſint
preterita vel p̄ñtia: nec per ꝯn̄s in eiſdem dele
ctatur. bona aūt vtilia cognoſcuntur ſiue ſint
preterita ſiue ſint futura. Plus ēt delectatur
homo in ſpe vtiliū q̄ in memoria eorūdē. nam

auxiliũ preteritoꝝ iam transyt nec speratur aliquod auxiliũ ab eis. ⁊ ideo vel non delectant: vel parũ delectant. Sed auxiliũ qđ ex vtilib⁹ expectatur in futurũ delectat qꝛ speratur remediũ contra futuras necessitates. (Et amatio quidem) hec est. 4. pars huius particule. i. que ponitur. 4. ratio probans conclusionẽ ⁊ ẽ amatio seu amare assilatur ei qđ est facere. ad amãtẽ enĩ pertinet ꝙ velit operari bonũ amato: et hoc est facere: sed amari assilatur ei qđ est pati sed faciens superexcellit patiens ⁊ hi qui superexcellunt in agendo ut benefactores artifices ⁊ poete magis amant. qꝛ amare magis pertinet ad bonos mores ꝙ̃ amari. ut dictum est supra. igitur benefactores magis amant beneficiatos ꝙ̃ eꝯ. cum sint excellentiores. (Adhuc aũt q laboriose) hec est. 5. pars secũde particule scđe partis principalis. in qua ponitur. 5. ratio probans conclusionẽ principalẽ: ⁊ continet duas particulas. In prima ponit rationẽ quintã. In sa ibi (propter hoc ⁊ matres) concludit vnam conclusionẽ ex iam dictis: ⁊ hec est ratio quinta Que magis laboriose fiunt magis diligunt naturaliter: sed magis laboriosum est benefacere ꝙ̃ bene pati. igitur bñfactores qui bñfaciunt alijs magis diligunt naturaliter ꝙ̃ bñficiati qui patiuntur. qꝛ bñ facere laboriosius est. igr ⁊c. maior patet: Nã illi qui proprio suo labore possident diuitias magis amant illas ꝙ̃ illi qui accipiunt eas ex successione parentũ vel ex gratuito dono alicuius. sic enĩ accipientes magis liberales sunt. ut dictũ est in. 4. h⁹. ⁊ sic pꝫ maior. minor etiã patet. Nam accipere bñficiũ ab alio est sine labore illius qui recipit: sed ꝙ alteri bñfaciat est operosum. i. requirẽs opera ⁊ laborẽ: ⁊ propter hoc sequitur ꝙ rationale est ꝙ bñfactores magis amant bñficiatos ꝙ̃ eꝯ.

(Propter hoc ⁊ matres) hec est sa particula huius partis. in qua ex premissis concluditur ꝙ matres amant magis filios ꝙ̃ patres. ⁊ hec est conclusio. z5. que probatur dupliciter. primo qꝛ matres maiorẽ laborem habuerunt circa generationẽ filioꝝ portando ⁊ patiẽdo eos ꝙ̃ patres ⁊ qui magis laboriose aliquid acquirit magis amat illud. igitur ⁊c. z⁹ probatur per hoc. ꝙ matres magis possunt scire ꝙ sint earũ filij ꝙ̃ patres: ⁊ qui magis nouit magis diligit. h igr qđ accidit matribus respectu filioꝝ videtur esse proprium bñfactoꝝ. ut. s. ament bñficiatos. inquantũ circa eos laborant. ex isto loco accipiunt aliqui ꝙ quicunq; magis cognoscit aliquid magis diligit illud. propter quod mr̃es magis diligũt filios. qꝛ magis cognoscũt ꝙ sunt sui filij. Istud tamen non est vlr verũ. ꝙ q magis nouit magis diligit: sed debet intelligi cum ista additione ceteris paribus. vnde qui magis nouit ceteris paribus magis diligit.

Tractatus secũdus

noni libri de dubitationibus que accidunt circa amicitiã ex parte amantis continẽs duo capitula. In primo mouetur ⁊ soluitur dubitatio ex parte amantis respectu suipsi⁹. In z⁹ ibi (Dubitatur aũt ⁊ circa felicẽ) mouetur ⁊ soluitur dubitatio ex parte amãtis respectu alterius. Capitulũ primũ de phylantia. i. amore sui. vtrũ sit laudabilis vel vituperabilis que dubitatio soluitur per diuisionẽ huius nominis qđ est phylantia in duas significationes. quarũ vna est amor eius qđ est in nobis irrationale seu sensibile vel animale. ⁊ sic est vituperabilis. Alia vero est amor eius qđ est in nobis intellectuale qđ est verus homo: ⁊ sic est laudabil'.

Dubitat̃ autẽ vtrum

oportet amare seipsum maxime vel aliũ aliquẽ. increpant enĩ eos qui seipsos maxime diligunt. ⁊ ut in turpi amatores sui vocãt. videturq; prauus suiipsius gratia oĩa agere. ⁊ q̃to vtiq; deterior sit: tãto magis recusant itaq; ipsum. puta quoniã a seipso nihil agit. Epyiches aũt propter bonũ ⁊ quanto vtiq; melior sit: magis propter bonũ est amici gratia. Quod autem suiipsius preterit. Rationibus aũt his opera dissonant non irrationabiliter. Aiunt enĩ oportere amare maxime. maxime amicũ. amic⁹ aũt maxime qui vult maxime bona illius gratia ⁊ si nullus sciet. h aũt existunt maxime ipsi ad seipsum. ⁊ reliqua vtiq; omnia quibus amicus determinatur. dictũ est enĩ quoniã ab ipso oĩa amicabilia ⁊ ad illos perueniunt. Sed ⁊ puerbia omnia consentiunt. puta h vna anima ⁊ cõmunia que amicoꝝ ⁊ equalitas amici ⁊ genu tibie propinquũ. h enĩ omnia ad seipsum maxime existunt. maxime ei amicus sibiipsi ⁊ amãdũ maxime seipsum. Dubitatur aũt conuenienter vtrum debitum sequi ambobus habentibus credibile.

Istud est primũ capitulũ secundi tractat⁹. in quo mouetur ⁊ soluitur dubitatio đ amicitia hominis ad seipsum. ⁊ continet tres partes principales. In prima proponit dubitationẽ ostendendo eam eẽ rationalẽ. In sa ibi (Foꝛte igitur) determinatur đ amicitia hominis respectu sui sm ꝙ est vituperabilis. In tertia ibi (videbitur aũt vtriq;) determinat̃ de amicitia hominis respectu suiipsius sm ꝙ est laudabil'. Prima pars continet duas particulas. In prima pponit dubitationẽ ⁊ rõnem dubitatiõis pro vna parte. s. ꝙ homo non debeat maxime seipsum diligere. In sa particula ibi (Rõibus aũt his) arguit ad aliã partẽ probando ꝙ hõ maxime debet seipsum diligere. In prima igit̃ particula primo proponit dubitationẽ. d. ꝙ dubi-

tatio est vtrū oporteat hoīem maxime seipsuȝ diligere vel debet diligere aliquē aliū magis ꝙ̄ seipsum. proposita questione arguit probando ꝙ hō non dȝ maxime seipsum diligere. ꝛ h̄ sic. homo non dȝ maxime diligere illū propter cuius maximā delectationē homo increpabilis est tanꝙ̄ malus: sed hoīes increpant illos qui maxime amant seipsos. qꝛ q̄n aliqui sunt amatores sui reputatur malū. Cō firmat. qꝛ homo prauus oīa facit propter vtilitatē suā ꝛ q̄to ē peior tanto facit magis opera pp propriā vtilitatē. ꝛ pp hoc magis vituperatur ꝛ accusat ab hoībus velut qui nihil facit extra seipm. i. nihil facit pp bonū alioꝝ: sed so(lum) propter bonuȝ proprium. sed homines virtuosi non agūt solū propter seipsos sed magis propter bonū honestum ꝛ pꝑter amicos ꝛ pꝑter hoc pleruntqȝ obmittunt ꝑprias vtilitates. vnde posset formari ratio secunda ad vnam partem dubitationis ꝙ homo nō debet maxime seipsum diligere sic illud qd faciūt mali ꝛ non virtuosi non debet homo facere sed contrarium sed mali maxime diligūt seipsos quia oīa que faciunt faciunt pp vtilitatem ꝑpriam. sed virtuosi non faciunt hoc sed contrarium quia faciunt pp honestatē ꝛ pp amicos igitur non debet homo maxime se ipsum diligere (Racionibus autem his) h̄ est secunda particula prime ptis i qua arguit ad partem contrariam pbando ꝙ homo maxime debet seipsum diligere ꝛ hoc ostendit tripliciter ꝛ p̄ dicit ꝙ pmissis rōibus dissonant opa secūdum que apparet ꝙ hoīes maxime amāt seipsos ꝛ hoc non irrōabilr propter tria. p̄ quia vt cōmuniter homines dicunt: oportet hoīem maxime amare illum qui maxime est eius amicus. ille autem est maxime alicui amicus qui maxime vult ei bonū illius gratia ēt si nullus alius sciret. sed ista maxime hoī cōpetunt ad seipsum. vnusquisqȝ enim vult maxie sibi ipsi bona sui grā. ꝛ sic videtur ꝙ homo debet maxime amare se ipsum quia nullus alius vult alicui tantum bonum quantū ipsemet vult sibi ipsi ꝛ sui gratia (Et reliqua vtiqȝ oīa) z(us). pbatur idem per h ꝙ oīa quibus determinatur et diffinitur amicus maxime conpetunt homini ad seipsuȝ. sicut enim dictum est supra. Omnia amicabilia ad quoscunqȝ alios proueniunt ex amicabilibus que homo patitur ad seipsum. vnde potest fieri talis ratio. illa amicitia que est mensura omnium aliarum amicitiarum est maxima amicitia prima enim mensura ī quocunqȝ genere est maxima ꝛ perfectissima in illo genere sed amicitia hominis ad seipsum est prima mensura omnium aliarū amicitiarum. igitur ꝛ cetera. minor patet. nā quando aliquis vult magnificare amicitiam suā quam ad aliquē hȝ solet dicere amo ipsū sicut meipsū (Sed et prouerbialiter) 3(o) ostenditur eadem pars

dubitationis per hoc ꝙ omnia prouerbia que vulgariter dicuntur ꝯsentiūt ī hāc ptē. s. ꝙ hō maxime diligit seipsū verbi gratia prouerbialiter dicitur ꝙ vna est aīa amicorū. dicitur ēt ꝙ que sūt amicorū sūt coīa. ꝛ ꝙ amicitia est q̄dam equalitas ꝛ ꝙ amicus se habet ad amicū sicut genu ad tibiā. quia habēt maxiaȝ propinquitatē: ꝛ propter hec oīa intelligimus ꝙ amicitia ꝯsistit in quadā vnitate sed maxīa est vnitas hominis ad seipsū: ꝛ sic oīa predicta puerbia maxīe verificātur de hoīe respectu sui ipsius ꝛ sic hō maxīe debet seipsū amare quia maxiaȝ ydēptitatē habet ad seipsū

Forte igitur tales neqȝ

sermonū diuidere ꝛ determinare ꝛ inquātum vtriqȝ dicuntur forte vtiqȝ fiet maīfestū. in opprobriū quidē igitur ducētes ipsū amatores sui vocant ipsos qui sibi ipsis tribuunt plus in pecunijs ꝛ honoribus ꝛ delectationibus corporalibus. Hec em̄ multi appetunt ꝛ student circa ipsa vt optima entia pp qd ꝛ circūpugnabilia. sūt circa h vtiqȝ auare largiuntur ꝛ concupiscentijs et totaliter passionibus. ꝛ irrationabili aīe. tales autē sūt multi. ꝑpter qd ꝛ appellatio facta est a multū prauo existente. iuste vtiqȝ sic phylantis exprobrat. Quoniam autem talis sibi ipsis tribuens consueuerunt dicire multi phylantes non in manifestum. Si enim quis sēp studet iusta agere ipse maxime omniū uel temperata vel qualiacūqȝ alia eorū que secundū virtutes ꝛ totaliter bonum semper sibi acquirit nullus dicet phylātū hūc neqȝ vituperabit

HEc est secūda pars in qua determinat de amicitia hoīs respectu sui ipsi(us) secundum ꝙ est vituperabilis ꝛ p̄ ponit modum soluendi ꝛ est per distictionem ꝛ dicit ꝙ tales sermones qui habent rōes pbabiles pro vtraqȝ parte oportet distinguere ꝛ determinare questiū et in quo ex vtraqȝ parte verū dicatur. vnde distinguēdum est de phylancia idest de amore sui ꝛ sic parebit qualiter obiectiones procedūt ex vtraqȝ parte (In opprobriū quidem igitur) ad soluendum istā dubitationē diuidit hoc nomen phylancia in duas significationes quarū vna est amor sui secūdum partē irrōnabilē hoīs scilicet sensitiuam alia eius significatio est amor sui secundū parrē intellectualē que est i hoīe primo igitur intendit probare ꝙ amor sui secūdum partem irrationalē est exprobrabilis seu vituperabilis: ꝛ primo narrādo dicit ꝙ illi qui reputant in oprobriū esse amatorem sui vocant illos esse amatores sui. qui tribuunt sibi ipsis plus de hoīs corporalibus. s. de pecunijs honoribus ꝛ delectationibus corpalibus q̄les sunt ciboꝝ ꝛ venereoꝝ. multitudo. n. hoīuȝ appetit hu(ius) bona ꝛ hoīes attendūt adipisci ipsa ac si eēnt optīa. ꝛ qꝛ multi querunt supabūdātiā

bi⁹ bonoꝝ ꝙ̃ tñ ñ pñt bre. iõ circa bi⁹ bona fiũt pugne ⁊ contentiones. ⁊ qui in talibus bonis superabundant eoꝝ abundantiã conuertunt ad satisfaciendũ concupiscẽtijs ⁊ alijs passionibus. ⁊ per ꝯñs superabundantiã bi⁹ bonoꝝ conuertunt ad satisfaciendũ parti irrationali: sic: ad quã pertinent tales passiones. ⁊ ita illi qui talia bona appetũt sibiipsis amant seipsos ꝭm partẽ irrationalẽ. i. ꝭʒ partẽ sensitiuã: ⁊ illud contingit multitudini hoium. s. magis seq sensũ ꝙ̃ intellectũ ⁊ magis se diligere ꝭm sensũ ꝙ̃ ꝭʒ intellectũ: ⁊ ab hoc. s. amare seipsũ ꝭ sensũ ipsa appellatio amantiũ seipsos sũpta ẽ ⁊ ita sumpta est ab eo qð est prauũ qð in multi contingit. ⁊ sic pʒ ꝙ philancus. i. amator sui ꝭʒ istã significationẽ. s. ꝙ in pluribus reperitur iuste reprobatur. (Qm̃ autẽ talia) ꝙ sũt sol⁹ amator sui ꝭm partẽ irrationalẽ est iuste vituperabilis probatur. ⁊ est ꝯ: z6. ⁊ q2 hꝯ ꝯ: est exclusiua. ꝑbatur per suas exponẽtes. ⁊ ex iaʒ dicti̾s pʒ exponẽs affirmatiua. s. ꝙ amator sui ꝭʒ partẽ irrationalẽ est iuste vituperabilis. ⁊ hoc pʒ. q2 amator sui ꝭm partẽ irrationalẽ appetit suꝑabũdantiã bonoꝝ corporaliũ cuiusmõi sũt diuitie delectationes corporales ⁊ bi⁹ ⁊ hoiuʒ bonoꝝ superabundantiã conuertũt ad satisfaciendũ concupiscẽtijs: ⁊ hoc est vituperabile ⁊ ita est ma⁹ ꝙ amator sui ꝭm partẽ irrationalẽ est iuste vituperabilis: ⁊ sic pʒ ex precedentib⁹ exponens affirmatiua: ⁊ exponẽs negatiua declaratur hic. s. ꝙ nullus amator sui ſcðm partẽ rationalẽ est iuste vituperabilis. ⁊ hoc ꝑbatꝛ per hoc ꝙ hoies so⁹ solent vocare illos amatores sui qui sunt vituperabiles propter hoc ꝙ plura tribuunt sibi ꝙ̃ est dignũ de bonis corporalibus predictis que pertinẽt ad partẽ irrationalẽ: sed si aliquis velit superabundare in bonis rationis que sunt opera virtutũ ut si velit abundare in operibus iustitie vel tẽperantie: ⁊ cuiuscũqʒ alterius virtutis: ita ꝙ velit semper sibi accipere bonũ honestũ: nullus de multitudine hoium vocabit ipsuʒ philancũ. i. amatorẽ sui: vel si quis ut forte aliquis sapiẽs vocet eũ philancũ. non dicet hoc in eius vituperiũ: ⁊ sic pʒ ꝙ nullus amator sui ꝭʒ partẽ rationalẽ est iuste vituperabilis. q2 nullus de multitudine hoium vocat talẽ amatoreʒ sui ⁊ omnẽ amatorez sui ꝭʒ ꝙ est vituperabilis vocat multitudo hominũ amatorez sui.

Videbitur autẽ vtiqʒ

talis magis eẽ philantus. tribuit eniʒ sibiipsi optima ⁊ maxime bona: ⁊ largitur suiipsius principalissima: ⁊ oĩa huic obediunt. Quẽadmodũ autẽ ⁊ ciuitas principalissimũ maxime esse videtur. ⁊ oĩs alia constitutio sic ⁊ homo ⁊ philãtus vtiqʒ maxime hoc diligens. ⁊ huic largiẽs. ⁊ continẽs igit̃ ⁊ incontinẽs dicitur in tenere talẽ vel non: vt hoc vnoquoqʒ ente. Et egisse videtur ipsi: ⁊ voluntarie que cũ ratiõe maxime Quoniã quið igitur hoc vnusquisqʒ est vel maxime non in manifestũ. ⁊ quoniã epyiches magis hoc diligit. propter qð philantis maxime vtiqʒ erit. ſerui alterã spẽm exprobati. ⁊ differẽs tantũ. ꝙ̃tum ꝭm rationem viuere aut ꝭm passionẽ. ⁊ appetere bonũ vel visuʒ ꝯferre. Circa bona quidẽ igitur actiones differẽter studẽtes oẽs recipiunt ⁊ laudant. Oĩbus aũt contẽdentibus ad bonũ ⁊ intendẽtibus optima agere: ⁊ cõiter vtiqʒ omni erunt quibus indigere ⁊ propria vnicuiqʒ maxima bonoꝝ siquidez virtus tale est. quare bonũ quidẽ oportet philantum esse. ⁊ eniʒ ipse iuuabitur bona agẽs ⁊ alios iuuabit. Malũ autẽ non oportet. ledet eniʒ ⁊ seipm ⁊ proximos praua passionibus seqñs. Malo quidẽ igitur dissonant que oportet agere ⁊ que agit. Oĩs eniʒ intellectus eligit bonuʒ sibiipsi. Epyiches aũt obedit intellectui. verũ eniʒ qð studioso ⁊ amicoꝝ gratia multa agere ⁊ pati et si oportear mori. proyciet enim ⁊ pecunias ⁊ honores ⁊ totaliter circũpugnabilia bona procurans sibiipsi bonũ. Paucũ eniʒ tẽpus delectari valde magis eliget vtiqʒ ꝙ̃ multum quiete ⁊ viuere bonũ tantũ ꝙ̃ multos annos qualitercũqʒ ⁊ vnã actionẽ bonã ⁊ magnã ꝙ̃ multas ⁊ paruas. morientib⁹ ãt hoc forte accidit. Eligunt aũt magnũ bonũ sibiipsis. et pecunias proyciunt vtiqʒ in quo plura recipient amici. Fiunt eniʒ amico quidẽ pecunie. ipsi ãt bonũ. maius aũt bonũ sibiipsi tribuit. Et circa honores aũt ⁊ principatus ideʒ modus. oĩa enĩ amico proyciet. bonũ eni ipsi hoc: ⁊ laudabile conuenienter vtiqʒ videtur studiosus esse. pro oĩbus eligens bonũ. Contingit aũt ⁊ actiones amico proycere ⁊ est melius eo qð est ipsa operari causaʒ amico fieri. In oĩbus laudabilibus studiosus videtur sibiipsi boni plus tribuens. sic quidẽ igitur oportet philantum eẽ: quẽadmodũ dictũ est: ut ãt multi non oʒ.

Hec est secunda pars principalis hu*i*⁹ capituli. in qua determinatur de amicitia hominis respectu suiipsius ꝭm ꝙ est laudabil ⁊ continet quattuor particulas. In prima ostẽditur ꝙ ille qui tribuit sibiipsi superabundantiaʒ bonoꝝ ꝭ rationẽ ⁊ intellectũ est magis amator sui. ꝙ̃ ille qui tribuit sibiipsi superabundãtiaʒ bonoꝝ sensibiliũ. In secũda ibi (Quẽadmodũ aũt ⁊ ciuitas) ostenditur ꝙ intellectus est ipse homo vel principalissimũ in homine. In tertia ibi (Scðʒ alteraʒ specieʒ) ponitur differentia inter modũ amandi se laudabiliter ⁊ modum amandi se vituperabiliter. In quarta ibi (verũ eniʒ ꝙ studiose) remouet dubiũ qualiter virtuosus poterit facere pro alijs: ex quo maxime diligit seipsuʒ. In prima igitur particula ostendit ꝙ ille qui tribuit sibiipsi suꝑabũ

dantiã bonoꝝ ſʒ rationẽ ꝛ intellectũ est magis amator sui ꝙ ille qui tribuit sibiipsi superabũdantiã bonoꝝ sensibiliũ. ꝛ est 9ꝰ 27. que probatur dupliciter. p̃ sic. Quanto aliquis plura bona tribuit sibiipsi: tanto magis amat seipsum: sed qui tribuit sibiipsi superabundantiã bonorũ ſʒ rationẽ ꝛ itellectũ ut qui studet excellere in operibus virtutũ tribuit sibi optima. s. bõa honesta que maiora sunt ꝙ bona sensibilia. igitur talis magis amat seipsuʒ ꝙ ille qui tribuit sibi superabundantiã bonoꝝ sensibilium. (Et largitur) 2ꝰ probatur sic. Ille qui largitur bona ei qđ est principalissimũ in ipso. s. intellectui. ꝛ facit ꝙ oẽs partes anime intellectui obediunt magis amant seipsuʒ ꝙ ille qui largitur bona sensui qui est inferior ꝛ minus principalꝰ ꝙ intellectus: sʒ ille qui tribuit sibi superabũdantiã bonoꝝ ſm intellectũ ut opera virtutũ tribuit bona ei qđ est principalissimũ in eo. s. intellectui. igitur talis magis diligit seipsuʒ. qꝛ magis amat illud qđ est principalius in eo. igitur ꝛc. (Quẽadmodũ aũt ꝛ ciuitas) hec est secunda particula. in qua declarat qđ supposuit. s. ꝙ intellectus est principalissimũ in homine ꝛ hec est cõclusio. 28. que probatur sic. sicut ciuitas maxime videtur eẽ illud qđ est principalissimũ in ea. ꝛ ita est de omni alia re ex pluribus constituta. s. ꝙ ipsa dicitur illud qđ est principalissimũ in eo. vnde illud ꝙ faciunt rectores ciuitatis dicitur ciuitas facere. ita est de hoie. s. ꝙ illud qđ maxime dicitur homo est principalissimũ in hoie: sed homo maxime diciꝰ intellectus. ergo intellectus dicitur principalissimꝰ i homine. ꝛ ideo homo diligens hoc. i. intellectꝰ ꝛ ei bona largiens dicitur maxime philautus. i. amator sui. Minor huius rationis probaꝰ dupliciter. p̃ sic. homo dicitur continens. i. seipsuʒ tenens: qꝛ tenet ꝛ sequitur suũ intellecꝰ seu iudiciũ intellectus. ꝛ homo dicitur incontinens. i. se non tenens qꝛ non tenet intellectũ: qꝛ non sequitur iudiciũ intellectus. vnde homo tenens intellectũ dicitur seipsum tenere. ꝛ homo non tenens intellectũ dicitur seipsuʒ nõ tenere: qđ non eẽt nisi homo esset suꝰ intellectꝰ (Et egisse videnꝰ) 2ꝰ probatur eadẽ minor sic. illa que facta sunt ab hoibus per rationẽ maxime videntur hoies fecisse: ꝛ voluntaria fcã esse. que aũt homo facit propter passionẽ vt ppter concupiscentiã vel irã non videtur facere propria voluntate: sed ab alio ductus. s. a passione: ꝛ ex hoc videtur ꝙ homo maxime est illud qđ ẽ ſm intellectũ: ꝛ ita patet minor. (Quũ quidẽ igitur) ꝛ qꝛ vnusquisqꝫ est hoc. s. intellecꝰ vel ratio. qꝛ intellectus est principalissimũ in hoie: ut dictũ est. patʒ ꝙ epyiches. i. virtuosus maxime diligit hoc. s. intellectũ ꝛ rationẽ. ꝛ ex hoc concludit conclusioneʒ. 29. s. ꝙ virtuosus maxime est amator sui. hec 9ꝰ sequitur ex precedentibus sic. ille qui maxime amat illud qđ est principalissimũ in eo maxime amat seipsuʒ sed virtuosus maxime amat intellectũ ꝛ rationeʒ que principalissima sunt in homine. igitur ꝛc. Similiter virtuosus maxima bona sibiipsi tribuit. s. operationes virtutũ. igiꝰ maxime diligit seipsum. Notandũ est ħ ſm phm ꝙ intellectus vel est ipse homo vel principalissimũ in hoie. ex quo pꝫ ꝙ opinio cõmentatoris de intellectu materiali de quo phs hic loquitur est falsa. Si eni intellectus sit ipse homo necesse ẽ intellectũ plurificari ad plurificationẽ hoium ꝛ si intellectus sit principalissimũ in hoie. oportet ꝙ sit forma substantialis hois per quaʒ hõ distiguitur formaliter a quolibet alio. ꝛ sic vnusꝰ homo per suũ intellectũ distiguitur ab alio homine. aliter non distinguitur ab eo formaliter ꝛ sic oportebit intellectũ plurificari ad plurificationeʒ hoium. 2ꝰ est notandũ. ꝙ cũ homo sit quoddã cõpositũ. ex aia intellectiua ꝛ corpore. hec est falsa. de virtute sermonis homo ẽ intellectus. qꝛ sequitur. homo est intellectꝰ. igitur homo est altera pars eius. ꝛ sic ideʒ respectu eiusdẽ eẽt pars ꝛ totũ. qđ est inconueniens. tamẽ hec est minus falsa. homo est intellectus ꝙ ista. homo est sensus vel corpus: loquendo de corpore que est altera pars cõpositi ꝙuis vtrãqꝫ sit impoſſe. vnũ eni impoſſe est magis falsuʒ ꝙ aliud qm̃ vtraqꝫ istaꝝ est impoſſia. duo sunt. 4. et duo sunt mille: ꝛ hec est magis impoſſia. duo sꝰ mille. ꝙ ista duo sunt. 4. ſm phm in 1ꝰ metha. Qđ igitur dicit ħ phs ꝙ homo principaliꝰ ẽ intellectus dꝫ sic intelligi ꝙ homo principalius est intellectus ꝙ sensus. ꝛ hec est minus falsa. homo est intellectus ꝙ ista. homo est sensus.

3ꝰ est notandũ. ꝙ homo magis dicitur intellectus ꝙ sensus vel materia. qꝛ manente eodem intellectu in corpore quãtũcũqꝫ corpus vel sua varieꝰ semper manet idẽ hõ. ut patet. ideʒ eni hõ primo est puer: deinde vir. qꝛ hꝫ euʒdeʒ intellectũ. ꝛ tñ non est oio eadeʒ materia. nec p 9ñs idẽ corpus. vnde si aia pauli poneretur in corpore petri: ꝛ perficeret ipʒ cõporꝰ ex aia pauli ꝛ corpore petri: foret paulus ꝛ non petrus pp idẽtitatẽ aie. ꝛ hoc dicit cõmentator expresse super. 6. phi. ꝙ illud vere est illud qđ est idẽ ſʒ formã. ꝛ pp hoc dicit phs ꝙ hõ est intellectus. qꝛ intellectus est principalissima pars hois ad cꝰ idẽtitatẽ vel diuersitatẽ sequiꝰ idẽtitas vel diuersitas hois. (Scđʒ alterã speʒ) hec est. 3. particula. in qua phs ponit dñas inter modũ amandi se laudabilẽ quo virtuosus amat se. ꝛ modũ amãdi se vituperabilẽ quo prauꝰ amat se. ꝛ p̃ dicit ꝙ virtuosus amat se ſʒ alterã speʒ amandi se ab eo ꝙ superius exprobrauit. ꝛ ponit duas dñas. vnã ex parte actionis: ꝛ aliã ex parte finis. Prima dña est. ꝙ virtuosus amat seipsʒ. in hoc ꝙ viuit. i. exercet opera vite ſʒ rõs

Sed ille qui vituperatur ex hoc ꝙ amat se viuit .i. exercet opera vite ſcḋ paſſionē. ſcḋ dr̄is eſt ex parte finis, ⁊ eſt ꝙ virtuoſus amat ſeipſ. in hoc ꝙ appetit ſibiipſi bonū ſimplr̄: ſed ille qui vituperatur amat ſeipſ inquantum appetit ſibiipſi apparens bonū vtile (Circa bonas quidē) oēs hoīes laudant ⁊ recipiunt amantē ſeipſ ſcḋ intellectū ⁊ rōn. qui.n. dēnt ab alijs ſtudēt circa bonas operationes .ſ. ut superexcellant in operibus virtutū ⁊ ab hoībus acceptent ⁊ laudantur. ⁊ ſi oēs hoīes intēderent superexcellere alios in virtute optime agendo ſequeretur ꝙ oēs cōiter hr̄ent ea quibus indigent. qꝛ vnuſquiſq alteri ſubueniret. ⁊ illa que ſunt maxime bonorū .ſ. virtutes fierēt ꝓpria vniuſcuiuſq. ⁊ ſic apparet ꝙ qui ſtudet circa bonas actiones c9 ſunt opera virtutū: non ſolū eſt laudabilis: ſed ēt eſt vtilis ſibiipſi ⁊ alijs. (Quare bonū) ex predictis apparet ꝙ bonū eſt ꝙ bonus amet ſeipſum. qꝛ amando ſeipſ operabitur bonas actiones: per quas ſeipſ iuuabit ⁊ ēt alios. Sed ſi eſt bonū ꝙ malus amet ſeipſum. qꝛ malus amando ſeipſ ſequitur ſuas paſſiones: ⁊ ſic ledet ſeipſ priuādo ſeipſ viribus ſuis: ⁊ exponēdo ſe periculo ⁊ priuando alios bonis ſuis. in malo.n. hoīe dr̄ia ſunt illa que agit ⁊ que oꝫ ipm̄ agere. agit .n. ꝯ intellectū ⁊ rōm ſequendo prauas paſſiones. oīs.n. intellectus bene diſpoſitus eligit optimū ſibiipſi ⁊ virtuoſus obedit intellectui. et eligit ſibiipſi optima. (Verū.n. ꝙ de ſtudioſo) hec eſt .4. particula. in qua remouet dubiū qꝛ dictū eſt ꝙ virtuoſus maxime amat ſeipſum poſſ aliquis ꝓp hoc credere ꝙ virtuoſus nihil faceret propter aliquē aliū. videmus.n. ꝙ quidā hoīes tm̄ diligunt ſeipſos ꝙ nihil faciunt ꝓ aliquo alio. Iſtud remouet phūs. di. ꝙ verū eſt illud qḋ de ſtudioſo .i. virtuoſo dr̄ ꝙ multa faciet gratia amicoꝝ ⁊ patrie ⁊ maxime inter oēs alios ēt ſi oꝫ eū mori non deſeret amicū. pecunias ēt ⁊ honores ⁊ oīa bona exteriora circa que hoīes pugnant proijciet ⁊ contēnet ꝓpter amicū: ⁊ per oīa iſta procurat ſibi maius bonū .ſ. bonū honeſtū qḋ eſt eminentius bonū. ꝙ̄ aliquod predictoꝝ: ⁊ ſic in oībus his maxime ſe amat. qꝛ maximū bonū procurat ſibiipſi. virtuoſus.n. pro amico ſuſtinebit mortē magis eligens pauco tp̄e delectationē intenſam ⁊ vnā bonā actionē magnā ꝙ̄ multo tp̄e remiſſam vel plures paruas ⁊ ſuſtinēdo maximo pericula ⁊ mortē pro amico: ⁊ patria plus veri boni ſibiipſi tribuit ut bonū virtutis ⁊ honorē laudē ⁊ gloriā ab hoībus et deo (Et pecunias) bona ēt exteriora ut pecunias virtuoſi cā amicoꝝ proijciunt ⁊ contēnunt. diſpergūt.n. pecunias circa amicos ita ꝙ amici plura accipiunt de pecunia vel de alijs bōis exteriorib9 que pecunia mēſurantur: ⁊ in hoc magis ſeipſos amant. qꝛ ſibiipſis acquirūt magis .ſ. bonū honeſtū (Et circa honores) ⁊ eodem mō ſe habet virtuoſus circa honores ⁊ dignitates ⁊ principatus ꝙ oīa hec derelinquet ꝓ amico. qꝛ hoc eſt bonū virtutis ⁊ laudabile: ⁊ ſic per hoc procurat ſibiipſi magis bonū. ⁊ maxime diligit ſeipſ (Contingit aūt) ⁊ non ſolū pro amico derelinquet virtuoſus bona exteriora ⁊ honores: ſed ēt actiones virtuoſas concedet amico. ita ꝙ magis vult qnꝫ ꝙ fiant per amicū ꝙ̄ per ipmmet: ut per hoc amicus proficiat ⁊ laudetur ⁊ hoc etiā accipit ſibi illud qḋ eſt melius. melius.n. ⁊ magis virtuoſū eſt ꝙ ipſe ſit amico ſuo cā talia faciendi ꝙ̄ ſi ipſemet faceret: cū ſibi remaneat oportunitas alias talia vel maiora faciendi. ⁊ ſic quātū ad oīa laudabilia virtuoſus plus tribuit ſibi de bono: ⁊ ſic maxime ſeipſum amat: ⁊ ſic pꝫ ꝙ oꝫ virtuoſum eē philancum .i. amatorē ſui ut dēm eſt. non aūt ſicut multi homines qui nō ſunt virtuoſi amāt ſeipſos.

Capitulū ſecūdū tractatus ſecūdi in quo mouetur ⁊ ſoluitur

hec queſtio ex parte amātis reſpectu alterius Utrum homo felix indiget amicis. que ſoluitur ꝙ ſtudioſis amicis indiget felix qḋ oſtenditur tam ꝑ rōes phyſicas ꝙ̄ morales. primo tamen arguitur. ꝙ non indiget amicis tū quia eſt ſibi ipſi ꝑ ſe ſufficiens abundantiam habens omnium bonorum. tū quia deus prouidet ſibi oīa mediante demone. Et ꝙ indigeat amicis oſtenditur tū ꝓp ħ. quia amicus eſt maximū exteriorū bonorū. quo incōueniens eſt felicē carere tum quia oportet felicem benefacere qḋ magis et melius fit amicis ꝙ̄ alijs: tum quia tam fortunati ꝙ̄ infortunati indigent amicis. tū ꝓp ħ ꝙ nō cōtingit felicē viuere ſolitariū. ꝓp hoc ꝙ hō eſt aīal politicū ⁊ natū cū alijs conuiuere qḋ melius fit cum amicis.

Dubitatur āt circa

felicē: ſi indigebit amicis vel nō. nihil eni aiunt opus eē amicis btīs ⁊ per ſe ſufficientibus. exiſtunt.n. bona per ſe. ſufficientes igitur entes nullo indigere. amicū aūt aiunt alterum ipm̄ entē tribuere que per ſeipm̄ nō pōt. vnde eū demonſtrans non bene det: opus eſt amici. aſſiliatur aūt inconuenienti. ħ oīa attribuētes bona felici amicos nō aſſignare: qḋ videtur exterius bonoꝝ. ⁊ maximū eē. Sicq amici magis ē benefacere ꝙ̄ pati ⁊ eſt boni ⁊ virtutis bnſfacere. melius aūt benefacere amicis ꝙ̄ extraneis bene paſſis indigebit ſtudioſus. ꝓp qḋ rurſus ⁊ queritur vtrū in bonis fortunis magis bonum op9 eſt amicis: vel infortunijs ⁊ ut infortunato bnſfacturis indigente ⁊ benefortunatis quib9 benefaciēt. Inconueniens aūt forte hoc ⁊ ſolitariū facere beatū. Nullus.n. eligeret vtiq ſcḋ ſeipſum oīa habere bona. Politicū eni homo ⁊ conuiuere aptus natus. ⁊ felici itaq hoc exi-

fiit.Et ꝙ.n.bona vere habet.ma⁹ est aũt ꝙ cũ
amicis ⁊ his qui sunt epiichees melius ꝙ̃ cum
extraneis ⁊ quibuscũq; cõmorari.opus est er-
go felicis amicis.Quid igitur dicũt primi ⁊ quo-
modo vex dicũt vel quoniã multi amicos existimant
utiles eẽ.⁊ talibus quidẽ igitur non indigebit
btũs.qr bona existunt ipsi.neq; vtiq; his qui p-
pter delectabile vel in paz.delectabilia eni vi-
ta ens vel indiget superducta delectatione.nõ
indigens aũt talibus amicis non videtur indi-
gere amicis.hoc aũt non est forte verũ.In prin-
cipio eni dictũ est quoniã felicitas operatio q̃-
dã est.operatio eni mani⁹ quoniã fit ⁊ non exi-
stit queadmodũ possessio quedã.Si autẽ felix
esse est in viuere ⁊ operari.boni autẽ operatio
studiosa ⁊ delectabilis sm seipsam queadmodũ
in principio dictũ est.Est autẽ ⁊ proprium dele-
ctabiliũ.speculari aũt magis proximos possu-
mus ꝙ̃ nosmetipsos ⁊ illoꝝ actiones ꝙ̃ ppri-
as.Studiosoꝝ vtiq; actiones amicoꝝ entium
delectabiles bonis.ambo eni habẽt que natu-
ra delectabilia:beat⁹ vtiq; amicis talibus idi-
gebit.Siquidẽ speculari indiget actiones stu-
diosas ⁊ proprias.tales aũt que boni amici en-
tis.Existimant aũt oportere delectabiliter vi-
vere felicẽ.Solitario quidẽ igitur difficilis vi-
ta.non facile eni sm seipsm operari continue cũ
alteris aũt ⁊ ad alios facile.Erit igitur opera-
tio magis continua delectabilis existẽs sm seipsã
qd oꝫ circa beatũ esse.studiosus eni sm qd stu-
diosus his que sm virtutẽ actionibus gaudet.
his aũt que a malitia tristatur.queadmodum
musicus bonis melodiis delectatur.in pravis
aũt tristatur.Fiet aũt vtiq; ⁊ exercitatio quedã vir-
tutis ex cõuiuere bõis queadmodũ theognis ait.

Istud est 2⁹ capi⁹ tractatus secũdi.in quo
mouetur ⁊ soluitur dubitatio ex parte amã-
tis respectu alterius:⁊ est hec dubitatio vtrũ
felix indiget amicis vel non.Istud ca⁹ cõtinet
duas partes principales.In prima pertractat
moraliter istã dubitationẽ.In 2a ibi(Natura-
lius aũt)pertractat eandẽ dubitationẽ natu-
raliter per rõnes magis naturales.prima pars
continet tres particulas.In prima pponit du-
bitationẽ ⁊ arguit ad partẽ negatiuã proban-
do ꝙ felix non indiget amicis.In 2a ibi (Assi-
milatur aũt)arguit ad partẽ affirmatiuã pro-
bando ꝙ felix indiget amicis.In 3.ibi(Quid
igitur dicunt primi)soluit dubitationẽ predi-
ctã.In prima igitur particula primo proponit
dubitationẽ.d.ꝙ dubitatur circa felicẽ.vtrũ
indigeat amicis vel non.deinde arguit ad par-
tẽ negatiuã probando dupliciter ꝙ felix nõ
indiget amicis.primo sic.ille qui est sibiipsi p
se sufficiens oĩuꝫ per se bonoꝝ sufficientiã hñs
non videtur indigere amicis qd pꝫ.qr amicus
cũ sit alter ipse non videtur necessarius nisi qr
tribuit sibi ea que per semetipsm habere nõ po-
test:sed felix est p se sufficiens oĩuꝫ per se bono-
rũ sufficientiã habens.igitur felix non indiget
amicis.qr non indiget recipere ab alio aliquid
qd nõ possit habere a seipso cũ sit sibi per se suf-
ficiens. (Unde cũ demon)2⁹ arguit ad idem
per quoddã prouerbiũ tale:cũ demon bene dat
quid opus est amicis. Ad cuius intellectum est
sciendũ ꝙ quidã gentiles ⁊ maxime plonici di-
xerunt hunc eẽ ordinẽ puidentie diuine ꝙ res
humane gubernãtur per prouidentiã diuinaꝫ
mediantibus demonibus sicut videtur contin-
gere felicibus ⁊ dicebant ꝙ quidã demones sũt
boni ⁊ quidã mali.est igitur snia prouerbii.ꝙ
oĩ per diuinã prouidentiã proueniũt bona hõi
mediantibus demonibus sicut videtur contin-
gere felicibus:non indiget hõ felix auxilio hu-
mano nec auxilio amicoꝝ. (Assimilatur autẽ
incontinenti)hec est 2a particula.in qua argu-
it ad partẽ affirmatiuaꝫ probando ꝙ felix in-
diget amicis:⁊ hoc arguit quatrupli.primo sic
Felix dicitur habere oĩa bõa exteriora:sꝫ ami-
cus est maximũ exterioꝝ bonoꝝ.igitur incon-
ueniens est felicẽ carere amicis. (Si quidem
amici)2⁹ arguit sic.magis pertinet ad amicum
benefacere ꝙ̃ bene pati:ut dictũ est superi⁹.nã
propriũ est virtutis bñfacere ⁊ felicitas consi-
stit in operatione virtutis: ut pꝫ ex primo h⁹.
ideo necesse est felicẽ eẽ virtuosum.⁊ per 2ñs
ꝙ bñfaciat:sed melius est ꝙ homo benefaciat
amicis ꝙ̃ extrãeis ceteris paribus.qr delecta-
bilius ⁊ prompti⁹ homo bñfacit amicis ꝙ̃ ex-
traneis.igitur felix cũ sit virtuosus indiget ami-
cis quibus delectabiliter bñfaciat(propter qd
⁊ queritur)3⁹ arguitur sic.tã fortunati ꝙ̃ infor-
tunati indigent amicis.qr ut dictũ est in.8.h⁹.
in oĩ fortuna sunt amici necessarii.⁊ idẽ dubita-
tur.vtrũ hõ magis indigeat amicis in bõis for-
tunis ꝙ̃ in infortuniis.infortunati eni idigẽt
amicis qui eis bñfaciant.⁊ bñ fortunatus indi-
get amicis quibus ipse bñfaciat.Istã dubita-
tionẽ soluet postea phus in isto 9⁹.Si igitur in
oĩ fortuna homo indiget amicis.sequitur ꝙ fe-
lix indiget amicis. (Inconueniẽs autẽ)quarto
arguitur ad idẽ.per hoc ꝙ conueniẽs est ꝙ be-
atus seu felix sit solitarius.nullus.n.eligeret
ut semper viueret sm seipsum.i.solitarie ⁊ si oĩa
alia bona haberet.nã homo naturaliter ẽ aĩal
politicũ.⁊ aptus natus conuiuere cũ aliis.igi-
tur cũ felix habeat ea que sunt naturaliter bo-
na homini oportet ꝙ habeat cũ quibus conui-
uat.⁊ melius est conuiuere cũ amicis virtuosis
ꝙ̃ cũ extraneis ⁊ quibuscũq;.⁊ per 2ñs felix in-
diget amicis propter conuiuere qd melius ⁊ de-
lectabilius sit cũ amicis (Quid igitur dicunt
primi)hec est tertia particula.in qua soluitur
predicta dubitatio.⁊ primo proponit intentio-
nẽ.d.ꝙ cũ quidã ponebant ꝙ felix non idiget
amicis:⁊ alii ꝙ indiget amicis.oportet videre

qđ veritatis. primi dicunt ⁊ quid alij dicunt de vero qui dicunt felicem indigere amicis. multi enim populares estimāt illos solos eē eis amicos qui sunt eius vtiles ⁊ delectabiles. ⁊ iđ dicunt ꝙ felix non indiget amicis quia nō indiget amicis delectabilibus aut vtilib⁹. intēdit phs igitur h̄ pbare istas duas cōclusiones ꝙ felix non indiget amicis propter vtile aut delectabile. ⁊ ꝙ felix indiget amicis propter bonū virtutis. Primo igitur probat ꝙ felix non indiget amicis vtilibus aut delectabilibus. ⁊ hec ē ɔ⁹. 30. que probatur sic. ille qui est per se sufficiēs habens superabundantiā exterioꝝ bonoꝝ. s. bonoꝝ vtiliū ⁊ vitā s̄m se delectabilē. nec indiget amicis vtilibus nec amicis delectabilibus sed felix est per se sufficiens habens superabūdantiā bonoꝝ vtiliū ⁊ vitā s̄m se delectabilem igitur ⁊c̄. maior pȝ de se. ⁊ minor patet quantū ad primā eius partē: quoniā bona exteriora q̄ felix habet sufficiunt sibi: nec indiget alijs bonis exterioribus. ut pȝ ex primo ⁊. 7⁰ huius. et alia pars minoris patet ex primo huius. nam vita felicis est s̄m seipsam delectabilis. ⁊ ideo non multum indiget superinducta delectatōe hoc est delectatōne ab extrinseco inducta. s. ab amicis. Et est sciendū ꝙ phs dicit h̄ ꝙ felix nō indiget his. i. amicis propter delectabile vel in parte ⁊ dicit in parte: q2 felix quādoq3 indiget ludis i conuersatione humana ad quietē ⁊ recreatiōē sicut dicetur in. 14. huius. (Hec autē forte) Sa ɔ⁹. quā h̄ intendit est ꝙ felix indiget amicis studiosis. i. virtuosis. ⁊ hec est conclusio. 31. primo tamen proponit ꝙ hoc forte non est omnio verū ꝙ felix non indiget amicis. ɔ⁹. quā phus hic intendit probatur tripliciter per tres rōes morales. primo sic. Felicitas est operatio studiosa ⁊ magis potest homo speculari operatiōes alioꝝ q̄ operationes proprias. iđ indiget amicis virtuosis in quoꝝ actionibus magis potest videre actiones proprias ⁊ delectari in illis. h̄ ratio fundatur super. 4. propositionibus. quas phs ponit in l̄ra ⁊. 5. quā supponit. prima est ꝙ felicitas est quedā operatio. ⁊ hoc patet ex primo huius. ⁊ etiā patebit ex. 10. Sa propositio est ꝙ operatio fit ⁊ non existit. i. operatio consistit in fieri. q2 est continue in fieri. ⁊ non existit sic res permanens absq3 ɔtinuo fieri. sicut passio de genere qualitatis existit. q2 habet eē absq3 continua fcōne. tertia propositio est ꝙ operatio studiosa. i. virtuosa est delectabilis ⁊ est ppriū delectabile virtuosi. quarta propositio est ꝙ nos possumus magis speculari proximos q̄ nosmetipsos ⁊ operationes illoꝝ q̄ nostras. quintā propositionē supponit que est ꝙ nō possumus delectari nisi in eo ꝙ nos cognoscimus Et ex his infert conclusionē que sequitur sic: felicitas est operatio studiosa ⁊ operatio continue est in fieri. ⁊ ideo felix continue est in operari delectabiliter opera virtuosā ⁊ non delectatur nisi in cognito ⁊ operatōnes amici virtuosi ⁊ proximoꝝ magis sunt cognite a felice q̄ operationes proprie. ⁊ ideo felix magis delectatur in operationibus virtuosis alioꝝ. s. amicoꝝ q̄ in operationibus proprijs. ⁊ propter h̄ indiget felix amicis virtuosis in quoꝝ operationibus delectet̄. ⁊ per quoꝝ operationes poterit proprias operaciones cognoscere: ⁊ in eisdē delectari: ⁊ sic bonis hoībus delectabiles sūt actiones bonoꝝ ⁊ amicoꝝ in quibus inueniūtur ambo que sunt delectabilia s̄m naturā. s. bonū ⁊ etiā amatū. Hic sunt duo notanda. primo circa hoc qđ dicit phs ꝙ operatio fit ⁊ nō existit ꝙ aliquis dicitur fieri vel consistere in fieri dupliciter. aut q2 fit partibilr̄ ita ꝙ vna pars fit continue ante aliam. aut quia indiget aliquo conseruante q⁹ amoto aut cessante a cōtinuando illud qđ sic dicitur fieri corrūpitur.

Adhuc autē fieri partibiliter: contingit dupliciter. vno modo ꝙ semper prior pars corrūpatur in fcōne posterioris: ⁊ sic fiunt res successiue ut tēpus ⁊ motus. q2 quādo pars posterior fit tunc corrūpitur pars prior. ut pȝ de die ⁊ agone. Alio modo fit aliquid partibiliter. quādo vna pars fit ante aliā. ⁊ tunc pars prius fcā manet cū parte posterius facta. ut pȝ de domo cuius vna pars fit ante aliā ⁊ pars prius facta remanet cū parte posteriori: ut fundamentum cū tecto ⁊ talis res est res permanens. q2 sibi non repugnat ꝙ oēs eius partes sint simul. dico igitur ꝙ operatio interior virtutis non fit sicut res successiua ut motus vel tēpus. q2 operatio interior virtutis est tota simul sicut delectacio sequens operationē. ut patebit ex. 10. h⁹ sed operatio virtutis dicitur fieri q2 continue eget cōseruante. s. ipso operante opera virtutis sicut imago que apparet i speculo dicitur fieri continue. q2 cōtinue indiget ɔseruante. s. illo cuius est imago p̄nte ipsi speculo. ⁊ sic lumen dicitur continue fieri in medio. vnde beatus augus. dicit ꝙ lumē non est factū in medio: sed continue fit in medio. vnde per hoc ꝙ dicit ꝙ operatio fit non intendit ꝙ operatio virtutis est res successiua: sed dicitur continue fieri. q2 continue indiget operante conseruante ipsam in esse. 2⁹. est notan⁹ circa hoc qđ dicit h̄ phs ꝙ possumus magis speculari proximos q̄ nosmetipsos ⁊ illoꝝ actiones q̄ proprias ꝙ phus dicit hoc q2 vniuscuiusq3 iudiciū magis deficit i proprijs ppp priuatā affectionē quā vnusq3q3 hȝ ad seipsum. ⁊ iđ non habet ita bonū iudiciū de factis proprijs sicut de factis alienis. (Existimant autē oportere) 2⁹. probatur eadē ɔ⁹. sic. cōiter estimatur ꝙ oȝ felicē delectabiliter viuere. delectatio. n. est vnū requisitū ad felicitatē ut dictū est in p̄ huius: sed ille qui solitari⁹ viuit patitur vitā difficilē. non. n. potest solita-

viuit ita cõtinue operari per seipsũ sicut cũ alijs potest. ⁊ sic interrũpitur delectatio viuentis solitarie ꝑ interruptionẽ operationis quã delectatio sequitur. vnde oꝫ felicẽ delectabiliť continue viuere. qḋ est ſm virtutẽ operari qḋ facere solitario est difficile cũ amico aũt facile. idõ felix indiget amicis ut delectabiliter viuat cũ illis. oĩs enĩ virtuosus gaudet in operationib⁹ virtuosis siue a se siue ab alio fiant: ⁊ tristatur in contrarijs: sicut musicus delectať in bonis melodijs ⁊ offenditur ⁊ tristať de malis. qꝛ igť magis continue põt felix operari cũ amicis q̃ solitarius magis continue delectabiliter operatur viuẽdo cũ amicis q̃ solitarius. ⁊ ita magis feliciter viuit cũ amicis: ⁊ sic indiget amicis. (Fiet aũt vtiq̃) 3ª ꝓbatur ꝯº sic: felix indiget exercitatione in operibus virtutũ: sed ex conuiuere cũ amico fit exercitatio in operibus virtutũ. igitur ⁊c̃. vnde ex conuiuere cuꝫ amico fit bastesia seu babesia. i. exercitatio virtutis

Naturalius autẽ intendentibus videtur studiosus amicus studioso nature eligibilis eẽ. Natura. n. bonũ dictũ est. qm̃ studiose bonũ ⁊ delectabile est ſm seipsum viuere aũt determinant aĩalibus potẽtia sensus. hoĩbus autẽ sensus ⁊ intellectus. Potentia autẽ ad operationẽ reducitur. pricipale aũt in operatione. videtur autẽ viuere esse principaliter sentire vel intelligere. viuere autẽ eoꝝ que ſm seipsum bonoꝝ ⁊ delectabiliũ. determinatum autẽ. determinant enim eius que bone nature. Natura autẽ bonũ ⁊ epyichei bonum. ꝓp qḋ videbitur oĩbus delectabile eẽ. Non oportꝫ autẽ accipere malã vitã ⁊ corruptã neq̃ in tristitijs. determinata. n. talis quẽadmoduꝫ existentia ipsi. in habitis aũt de tristitia erit manifestius. Si autẽ ipsum viuere bonũ ⁊ delectabile. videtur aũt ⁊ ex eo qḋ est oẽs appetere ipm. ⁊ maxime ⁊ epyichees ⁊ beatos. his enĩ vita eligibilior ⁊ boꝝ beatissima vita. videns autẽ qꝛ videt sentit ⁊ audiens quoniã audit ⁊ vadens quoniã vadit: ⁊ in alijs similiť est aliquid sentiens: quoniã operamur. Sentimus vtiq̃. quoniam sentimus ⁊ intelligimus qm̃ intelligimus. Hoc aũt quoniã sentimus vel itelligimus. qm̃ sumus. esse enĩ erat sentire vel intelligere. Sentire aũt quoniã viuit delectabiliũ ſm seipsuꝫ. natura enĩ bonũ vita. bonũ aũt exn̄s in seipso sentire delectabile ⁊ eligibile aũt ⁊ viuere ⁊ maxime bonis. quoniã eẽ bonũ est ipsis ⁊ delectabile. simul sentientes enĩ ꝙ ſm seipsum bonuꝫ delectantur. Vir autẽ ad seipsum habet studiosus ⁊ ad amicum. Alter enim ipse amicus ẽ. quẽadmodũ igitur seipsum eẽ eligibile est vnicuiq̃ sic ⁊ amicũ vel proxime. esse aũt eligibile erat propter sentire ipsum bonũ entẽ. talis aũt sensus delectabilis ſm seipsum. Consentire igitur oportet ⁊ amicũ. quoniã est. hoc autẽ vtiq̃ fiet in conuiuere ⁊ cõicare sermonibus ⁊ mente. Sic enĩ vtiq̃ videbitur conuiuere in hominibus dici. ⁊ non quẽadmodum in pecoribus ĩ eodẽ pastu. Si itaq̃ beato esse eligibile est ſm seipsum bonũ natura ens ⁊ delectabile. proxi⁹ autẽ ⁊ amici est: ⁊ amicus eligibiliũ erit. Quod autẽ ⁊ ipsi eligibile. hoc oportet existere ipsi vł sic indigens erit. Opus ergo erit felicitãti amicis studiosis.

Hec est ƺa pars principalis huius capituli in qua pħs pertractat magis naturaľr istam dubitationẽ. vtrũ felix indigeat amicis. ⁊ continet tres particulas. In prima ostendit ꝙ eẽ ⁊ viuere ẽ bonũ ⁊ delectabile virtuoso. In secunda ibi (videns autẽ qꝛ videt) declarat ꝙ scire se sentire ⁊ scire se intelligere est bonum ⁊ delectabile felici ⁊ virtuoso. In tertia particła ibi (vt autẽ ad seipsum) ostendit ꝙ bonũ ⁊ delectabile est virtuoso scire suũ amicum esse ⁊ viuere ⁊ ex hoc infert conclusionẽ principaleꝫ. s. ꝙ amici sũt necessarij felici. In prima particula primo proponit intentionẽ ſm quã intendit probare. d. ꝙ si aliquis velit considerare per rationẽ magis naturalem manifeste apparebit ꝙ virtuoso ⁊ felici amic⁹ virtuosus naturaliter est eligibilis. proposita intentione probat ꝙ eẽ ⁊ viuere est bonum ⁊ delectabile virtuoso ſm seipm: ⁊ hec est ꝯº 3ª. que ꝓbatur sic. oẽ qḋ ẽ bonũ naturaľr est virtuoso ſm seipm bonũ ⁊ delectabile. ut pꝫ ex. 7. h⁹: sed eẽ ⁊ viuere naturaľr est bonũ ⁊ delectabile. igiť eẽ ⁊ viuere est bonũ ⁊ delectabile virtuoso. maior est manifesta. Et circa minorẽ ꝑ narrat in quo consistit viuere. ⁊ dicit ꝙ in oĩbus aĩalibus cõiter determinatur viuere ſm potentiã sensiua: sed in hoĩb⁹ determinať ſm potẽtiã sensiua ⁊ intellectus: ſꝫ potentiã sensiua q̃t⁹ ad illud qḋ est cõe alijs aĩalibus: ſm potẽtiã intellectus q̃t⁹ ad illud qḋ est propriũ hoĩ. Sed cũ tã sensus q̃ intellectus dicatur ſm potẽtiã ⁊ ſꝫ actũ: videndũ est in quo istoꝝ consistit viuere. vtꝝ in potentia vel in actu. Ad qḋ dicit pħus ꝙ qꝛ potentia reduciť ad actũ tanq̃ ad ꝓpriã ꝑfectionẽ illud qḋ est principale cõsistit in operatiõe ita viuere aĩalis vł hoĩs ꝑncipaľr ꝯsistit in sentire vel intelligere. dormiẽs. n. ñ sentit nec intelligit actu. ⁊ iõ non ꝑfecte viuit: sed hꝫ diminuꝫ vite: ut dc̃m est in ꝑ h⁹. vlso. s. ꝙ viuere ꝯsistit principaľr in sentire ⁊ intelligere ondit ꝙ viuere est naturaľr bo⁹ ⁊ delectabile. qꝛ viuere est quoddã determinatum. determinatur. n. viuere ad naturã viuẽtis. ⁊ illud qḋ ẽ determinatũ ptiet ad naturã boni sic ĩdeterminatũ ptiet ad naturã ꝑfecti ⁊ mali. qꝛ determinatũ ẽ determinatũ ꝑ forꝫ ⁊ ĩdeterminatũ hꝫ materiã exñtẽ sub ꝑuatiõe ⁊ hñs forꝫ ẽ bo⁹ ⁊ ꝑfcm inq̃⁹ hi⁹ ⁊ exñs sub ꝑuatõe hꝫ rõem materie ⁊ imperfecti. ⁊ ideo viuere. qꝛ est quoddã determinatum est naturaliter bonum. ⁊ per ꝯñs est virtuoso bo⁹ cum virtuosus sit ut mensura in

spē humana. q̄ et viuere sit naturalr bonū p3
ex hoc q̄ viuere est oībus delectabile ⁊ tale est
naturalr bonū. ⁊ sic p3 minor p̄ncipalis rōis.
(Non oꝫ aūt accipere) remouet dubiū. quia dē
ctū est q̄ viuere est naturalr bonū ⁊ eligibile
posset aliquis dubitare: qꝛ viuere male ⁊ vita
vitiosa ⁊ in tristicijs nō videt esse bonum. ⁊ ita
non videt vēr verum q̄ viuere est bonū. Illud
dubiū remouet sic. qꝛ vita perfecta ⁊ determinata
vīr est bonum. sed vita mala ⁊ vita in tristicijs
non est determinata. qꝛ deficit sibi pfectio: ad quā
est imposita. ⁊ ppter eius p̄uationem tristatur
vel vita in tristitia est iperfecta ⁊ indeterminata si
cut ⁊ ea que circa ipsam cōsistunt sunt imperfe
cta ⁊ indeterminata: vt qꝛ tristicia ⁊ malicia sūt
iperfecta ⁊ indeterminata: iō vita tristis ⁊ ma
la est indeterminata ⁊ iperfecta. sicut si egritu
do sit indeterminata corpꝰ egrū est indetermina
tū. ⁊ iste sermo erit magis manifestꝰ in habitis
de tristicia. hoc est in ꝯtitibus. vbi agit de tristi
tia. (Si autem ipm viuere) ex predictis īfert
cōclusiones quā in hac pticula ostendere intē
debat. d. q̄ si ipsum viuere sit bonum ⁊ delecta
bile qđ patet. ex eo q̄ omnes appetunt viuere.
sequit q̄ esse ⁊ viuere erit delectabile virtuoso
ꝫm se. qꝛ vita virtuosoꝝ est pfectissima ⁊ beatis
sima. ⁊ iō est delectabilissima ⁊ maxime eligen
da (Videns aūt quia videt) hec est scđa pticla
hꝰ se ptl in q̄ declat q̄ nō solū viuere est boꝰ et
delcabile: sꝫ et q̄ sentire se sentire ⁊ itelligere se
intelligere ē bonū ⁊ delectable virtuoso. ⁊ hec ē
cōclusio. 33. que pbat sic. Sentire se et in viue
re ⁊ intelligere se esse ⁊ viuere est bonū ⁊ delca
bile: sꝫ sentire se sentire ē sentire se eē ⁊ viuere ⁊
intelligere se intelligere est intelligere se esse ⁊ vi
uere. igitur sentire se sentire ⁊ itelligere se intel
ligere est bonum ⁊ delectabile. Maior patet.
Nā esse ⁊ viuere est naturalr bonū ⁊ delectabi
le. vt pbatū est. sꝫ bonum ⁊ delectabile est sen
tire ⁊ intelligere illud esse in seipso: qđ est ꝫm se
bonum ⁊ delectabile: sꝫ sentire se eē ⁊ viuere et
intelligere se esse ⁊ viuere est sentire ⁊ itelligere
eē ⁊ viuere eē in seipso. Igitur sentire se esse ⁊ vi
uere ⁊ intelligere se esse ⁊ viuere ē bonū ⁊ dele
ctabile. ⁊ sic p3 maior. ⁊ minor apparet: qꝛ senti
re ⁊ intelligere est esse ⁊ viuere. vt p3 ex p̄dcis.
sentire enī est esse ⁊ viuere sentientis. ⁊ intelli
gere est esse ⁊ viuere intelligentis. ⁊ ex his pat3
cum viuere sit bonū ⁊ eligibile ⁊ maxime bonis
q̄ pcipere se sentire ⁊ intelligere est eis delecta
bile. qꝛ in hoc qđ est sentire se sentire, ⁊ intellige
re se intelligere intelligit se esse ⁊ viuere. In
telligendū q̄ phus videt innuere in textu. q̄
videns sentit se videre. ⁊ audiens sentit se au
dire. ⁊ per hoc intēdit ostēdere q̄ hō potest sen
tire se videre ⁊ audire ⁊c. ⁊ per ꝯñs esse ⁊ viuere
dicit. n. sic. videns aūt qꝛ videt. sentit. ⁊ audiēs
hō audit. ⁊ vadens qm̄ vadit. ⁊ in alijs. Simr
ent aliquid sentiens: qm̄ operamur ⁊c. qđ intel
ligo sic: q̄ sentiens aliquid pfecte sentit se senti
re illud: non tñ eadem sensatione. sensus. n. par
ticularis sentit obiectū extra. sꝫ nō sentit actū
suum proprium. visus enim non videt actum
suum pprium. s. suum videre. quia videre est i
visu vel organo. quoniam sensibile positum su
pra sensū non sentitur. sꝫ homo per sensū cōē3
pcipit operationem sensuū particulariū. ⁊ hoc in
tendit phs p hoc quod dicit q̄ in istis opationi
bꝰ sensuū particulariū est aliqđ sentiens. quo
niā operamur. i. sensus cōis. quo sentimꝰ opera
tiones sensuū pticularium. (Ut aūt ad seipꝫ)
hec est tertia pticula scđe partis p̄ncipalis. in q̄
ostenso quid est eligibile virtuoso respectu sui
ipsius. ostendit quid est eligibile virtuoso ⁊ feli
ci respectu amici. ⁊ ostēdit in hac pticula duas
ꝯclusiones. s. 34. ⁊. 35. p̄ma est q̄ eligibile ⁊ dele
ctabile est virtuoso ⁊ felici sentire suū amicum
esse ⁊ viuere. ⁊ docet p quid pōt scire amicū su
ū esse ⁊ viuere. hec ꝯclusio q̄ est. 34. pbat sic.
Unicuiq3 virtuoso ⁊ felici ē delectabile se sen
tire eē ⁊ viuere. sed amicus est alter ipse. sic igr
se oꝫ felix habere ad amicū sicut ad seipm. nisi
q̄ ppinquior est sibiipsi q̄3 amico suo. cū igitur
delectabile ⁊ eligibile sit felici sentire seipsum
⁊ viuere: ita delectabile ⁊ eligibile erit felici et
virtuoso sentire suū amicū esse ⁊ viuere. Qua
liter autē ⁊ per quid ꝯtingit virtuosum sentire
suum amicum esse ⁊ viuere. docet phus dicēs
q̄ hoc fiet per conuiuere cū amico sermonibꝰ
⁊ mente. hoc est ꝫm coīcationem sermonū ⁊ cō
siderationem mentis. hec est enim ppria cōmu
nicatio hominum. s. cōmunicare ad inuicē in
sermonibus cōmunicando ad inuicem secreta
cordium. non enim dicunt homines cōuiuere
ad inuicem sicut pecora. ex hoc. s. q̄ simul pas
cuntur. Ex omnibus premissis concludit q̄ si
bonum ⁊ eligibile sit virtuoso suū esse: quod ē
ei naturaliter bonū esse ⁊ viuere amici erit bo
num ⁊ delectabile virtuoso. ⁊ felici. qꝛ viuere
amici q̄tum ad effectum ppinquū est vite p
prie: ⁊ ita ē amicus eligibilis virtuoso ⁊ felici.
(Qđ autem est ipi eligibile) sa ꝯclusio quā hic
concludit que est. 35. huiꝰ libri est ista. q̄ amici
sunt felici necessarij. ⁊ conclusio probatur sic:
Quodcunq3 est eligibile felici est necessarium
felici. alr felix. manens felix remaneret in indi
gētia: qđ ē ꝯ rōē3 felicitatis q̄ requirit sufficien
tiam. sꝫ amici sunt eligibiles felici. igitur sunt
ei necessarij. ⁊ sic patet per rationes naturales
q̄ felix indiget amicis virtuosis. ⁊ hec ē inten
tio p̄ncipalis huiꝰ capli.

Tractatus tertius de

dubitationibus circa amicitiaꝫ contin
gentibus ex parte amatoꝝ continēs tria capla
Caꝰ pꝰ ē d nūero amatoꝝ seu aicoꝝ caꝰ 4ꝰ ibi

(Utrum autem in bonis fortunis) est de necessitate amicoꝝ. cap^9 3^9 ibi (Utrū autem quēadmodū) est de cōuictu amicoꝝ. Cap^9 p̄mum est de multitudine amicoꝝ in quo ostendit̄ q̄ nō est opus multum mltis amicis in aliquo genere amicitie. qr in amicitia ꝑpter vtile nō est op^9 multis ꝑpter non sufficere multis reministrare. ꝛ ꝑpter hoc q̄ multi sunt īpedimtū ab bn̄ viuere. neq̄ȝ in ea amicitia que ē ꝑpter delectabile. qr multitudo facit indelectabile ꝛ ad faciendum delectatōem sufficiunt pauci. neq̄ȝ in amicitia studiosoꝝ. non. n. oportet in hac plures eē q̄ȝ ꝛ quib^9 poterit quis cōuiuere: quod non pocest fieri cum multis: ꝛ ꝑpter alia que in littera apparebunt.

Trum igitur quam

plurimos amicos faciendus. vel quēadmodum in pegrinatione prudēter dictū est videt̄. hoc nȝ multum pegrinus neq̄ȝ nō pegrinus nocet ꝛ in amicitia ꝯgruet. neq̄ȝ non aicuȝ esse: neq̄ȝ rursus multum amicuȝ ſm ſupabundantiā. his quidem igit̄ qui ad oportunitatē. ꝛ oio videbit̄ cōguere quod dictū ē. multis enim ministrare laboriosum. ꝛ nō sufficiens vita ipi hoc agere. plures vtiq̄ȝ igit̄ eoꝝ. que ad ꝓpriaȝ vitā distractiui ꝛ īpeditiui ad bn̄ viuere. nihil igit̄ opus ē ip̄is: ſȝ ꝛ q ad delectatōnē sufficiūt pauci quēadmodū in cibo delectamentū.

Istud est p̄mum cap^9 tractat^9 tertij. In quo mouet ꝛ soluit̄ hec q̄ō. vtruȝ homo debeat sibi facere plīmos amicos vel non. Istud cap^9 cōtinet. 3. ptes ꝓ̄ncipales. In p̄ma ꝓponit questionē ꝛ declarat q̄ in amicitijs propter vtile ꝛ delectabile non est opus plīmis amicis. in scd̄a ibi (Studiosos autē) ostendit idē in amicitia ꝓpter bonuȝ honestuȝ. s. q̄ i amicitia studiosorū non ē opus plīmis amicis. In. 3. pte ibi (Polliti ce quidē) aut ſm quā amicitiā est opus plīmis amicis. In p̄ma igit̄ parte p̄ proponit q̄ōnem. q̄ est. vtꝝ expediat hr̄e plīmos amicos vel nō. ſȝ sic se hȝ homo habere circa amicitiam. sic̄ circa pegrinationeȝ. de qua prudēter mihi videt̄ eē dictuȝ non multū peregrinus neq̄ȝ nō pegrin^9 nocet. hoc est nō discurras ꝑ vniuersas terras inutiliter. neq̄ȝ nū q̄ȝ exeas domum tuaȝ cā pegrinatōis. neq̄ȝ quis vocet te nimis pegrinum vel nunq̄ȝ peregrinum. vtrūq̄ȝ. n. istoꝝ nocet. s. multū pegrinari ꝛ nunq̄ȝ pegrinari. est igit̄ dubitatio. vtruȝ sic ꝯgruae circa amicitiaȝ esse. vt hō nulli debeat amic^9 esse. vel multis debeat esse amic^9 ſm superabundantiā (His quidē igit̄) ꝓposita q̄ōne soluit eaȝ q̄ȝtuȝ ad amicitiā propter vtile ꝛ delectabile. d. p̄ q̄ illud q̄ō dictum est in supflua multitudine amicoꝝ vitanda videt̄ oio congruere his amicitijs que sūt ad vtilitateȝ. ꝛ hoc ꝓbat. s. q̄ in amicitia propter vtile non ē opus plīmis amicis. ꝛ hec ē ꝯclusio. 36. q̄ ꝓbatur dupl̄r. p̄mo sic. In amicitia ꝑpter vtile non est op^9. nec indiget homo illis quib^9 nō est sufficiens ad reministrandū ea ad que hō tenetur in amicitia vtili. ſȝ hō non est sufficiens ad reministrādū plīmis quibus teneret̄ si eēnt sui amici ſ amicitiā. igit̄ in amicitia ꝑpter vtile nō est opus plīmis amicis. de hac rōne ponit virtutē minoris. d. q̄ si aliquis habet multos tales amicos a quib^9 recipit obsequia: oȝ q̄ ecōuerso obsequat̄ multis. ꝛ hoc est valde laboriosuȝ: ita q̄ ad hoc non sufficit tp̄us vite. ip̄is qui hoc volūt agere. (Plures vtiq̄ȝ) 2°. ꝓbatur sic. In amicitia vtili homo nō indigeret illis qui impedirēt ip̄m a bn̄ viuendo: ſȝ magna mltitudo aicoꝝ ſ amicitiā vtilē īpediret hoiem a bene viuendo. g̃ ꝛc. hui^9 rōnis ponit̄ minor in l̄ra. Si eniȝ sunt plures amici q̄ȝ sunt neccssarij ad propriaȝ vitam nimis distrahent hoiem ꝛ impedient ip̄m a bona vita que cōsistit in operatiōe v̄tutis: qr dum superflue intendit negocijs alioruȝ. ꝯn̄s est q̄ non posset gerere debitaȝ curam de seip̄o. ꝛ sic pȝ minor (Sȝ qui ad delectatōȝ) q̄ in amicitia ꝑpter delectatōeȝ nō est op^9 plīmis amicis: ꝓbat̄ ꝛ hec ꝯclusio. 37. que ꝓbatur sic. vbi pauci amici sufficiunt non est op^9 multis: ſȝ in amicitia ꝑpter delectatōeȝ pauci amici sufficiunt. g̃ ꝛc. de ista rōe ponit̄ in l̄ra minor dicit eni q̄ ad delectatōȝ sufficiunt pauci amici. delectatio eni exterior que per tales amicos exhibet̄ in hac vita assil̄atur ꝯdimēto salis: qd̄ ponit̄ in cibo ad delectādū: ꝛ sic̄ paruū ꝯdimētū i cibo sufficit ad delectanduȝ: ita pauci amici sufficiunt homini ad delectatōeȝ. vt in eis ꝑ tp̄s aliquod recreetur.

Studiosos autez vtrū

plures ſm numeꝝ vel ē quedā mensura ꝛ amicabilis multitudinis quēadmoduȝ ciuitatis. neq̄ȝ ex deceȝ hoibus fit vtiq̄ȝ ciuitas: ꝛ neq̄ȝ ex decē miliaribus, adhuc ciuitas est. q̄ȝtuȝ autē non ē forte vnū aliquid: ſȝ oē intermediū quorūdaȝ determinatū. ꝛ amicoꝝ q̄deȝ est quedaȝ multitudo determinatoꝝ. ꝛ forte q̄m plures cū quib^9 vtiq̄ȝ poterit q̄s ꝯuiuere ꝛ distribuere se ip̄ȝ: nō īmanifestū. Adhuc aūt ꝛ illos oȝ aicos ad inuiceȝ esse si debent oēs ad inuiceȝ ꝯmorari. hoc aūt operosuȝ in multis existere. difficile fit ꝛ cōgaudere ꝛ cōdolere familiariter multi. verisimile. n. ꝯcidere simul. huic quidē delectari. huic aūt ꝯtristari. Forte igit̄ bn̄ hȝ nō querere vt multū amicissimum esse. ſȝ tot quot in cōuiuere sufficiētes. Neq̄ȝ eniȝ contingere videbitur vtiq̄ȝ mltis esse amicuȝ valde. ꝑpter quod neq̄ȝ amare plures. superabundantia eni quedam esse vult amicitie. hoc aūt ad vnū: ad valde vtiq̄ȝ ad paucos. Sic aūt videt̄ hr̄e in reb^9. Nō sūt. n. mlti amici ſm ethayricā amicitiam hymnizare aūt in duobus dr̄is. Poliphili aūt

roibus familiariter potētes nulli videnť amici, tñ pollitice quos ⁊ placidos.

Hec est scd̄a p̄s pncipal' h' capli. in qua soluit dubitatōes q̄tū ad amicitiā que ē ꝓpter bonū virtutis. ⁊ cōtinet. 3. particulas. In p̄ma particula resumit qōnem. in 2a ibi (Et amicoꝝ) soluit qōnez ostendēs ꝓpositū ꝑ ratōnes in tertia particla ibi (Sic autem videť hr̄e) ostēdit ꝓpositū ꝑ experiētiā. in p̄ma igiť pticla resumit qōnez circa amicitiā honesti. d. esse cōsiderandū. vtꝝ aliqs dz sibi facere plēs amicos studiosoꝝ: ita ꝙ q̄to plēs hz tanto meli' sit. vl' oz ponere quādā mēsurā circa mltitudinē amicoꝝ: sicut pōt esse dubiū circa mltitudinē ciuitatis: qꝛ neqꝫ cōstat ex. 10. hoibus tm̄. neqꝫ cōstat ex decies mille milib' siue. 20. millesies mille hoibus. nō. n. tanta ē mltitudo ciuitatis. q̄ta aūt multitudo sit necessaria ad ciuitatē nō est determinatū s̄ aliquod vnū. qꝛ pōt esse ciuitas maior vel minor: sz pn̄t accipi duo extrema inter que mediū est deteriatū ⁊ cōueniēs mltitudini ciuitatis. Lycon. ordinat hanc lr̄az sic. q̄ta' aūt. i. q̄ta ē ciuitatis multitudo nō ē forte aliqd vnū deteriatū: sz eē mediū quorūdā. supple deteriatoꝝ. n. ūer' a. n. denari' ē alqd deteriatū ⁊ millesies mille milia ē mltitudo deteriata ⁊ mltitudo ciuitatis ē mediū inter h. nō tñ est ois mltitudo iter media mltitudo ciuitatis. Et si dubiteť h. qualr̄ est rn̄dendū ad hāc qōnem q̄ta est mltitudo ciuitatis vl' reqsita ad hoc ꝙ sit ciuitas. videť mihi ꝙ nō ꝯuenit ad qōnem rn̄dere affirmatiē cuz p̄cisione. qꝛ si rn̄dereť ꝙ mille. tūc vno illoꝝ amoto vl' mortuo nō remaneret ciuitas. nec ē rn̄dendū aliqd deteriatuz: h sic pōt rn̄deri ꝙ ē maior q̄z mltitudo. 10. ⁊ minor q̄z mltitudo que ē centies milies. sz s̄m ista nō eē dare maxiaz mltitudinē ꝯstituētez ciuitatē nec minima. cui' tñ ꝯtrariū pōt sic ꝑsuaderi. Accipiam' aliquā mltitudiez ꝯstituētē ciuitatē quero. aut vno ciue diminuto. siue adueniēte de nouo nullo alio dēpto vl' remoto. aut illa tota mltitudo ex ciue de nouo addito ⁊ mltitudine p̄cedente ꝯstituat ciuitatē vel nō. si nō. igiť p̄ma mltitudo fuit maxia que pōt ꝑ se ꝯstitue re ciuitatē. qꝛ nō potest dari maior. si dicať ꝙ illa mltitudo ꝯstituta ex ciue nouo ⁊ mltitudine p̄cedente ꝯstituat ciuitatē eadem rōne addito adhuc vno alio ciue tota mltitudo resultās ex illo ciue ⁊ mltitudine p̄cedente cōstituet. ⁊ sic in infinitū. ⁊ sic tota mltitudo oīuz hoīuz mundi foret mltitudo ꝯueniens ad cōstituendū ciuitatē qd' vr̄ incōueniēs ⁊ ꝯ phz h. ⁊ sic vr̄ ꝙ ē dare maxiaz mltitudinē que pōt ꝯstituere ciuitatē. Et eodē mō pōt ꝓbari ꝙ ē mīma mltitudo: que pōt ꝯstituere ciuitatē. qꝛ accipiať aliq' mltitudo cōstituens ciuitatem ⁊ retrahať seu destruať vnus ciuis nullo alio adueniente vl' addito quero. aut multitudo que remanet ꝯstituat ciuitatem vel non. Si deť ꝙ non. igiť prior multitudo fuit minima. multitudo potens constituere ciuitatem. si detur ꝙ sic. igitur eadem rōne dēpto alio ciue multitudo remanens cōstituet ciuitatē. ⁊ sic de terno ciue. ⁊ sic quousqꝫ deueniať ad duas vel ad vnū. ⁊ sic multitudo trium vl' duoꝝ esset mltitudo ꝯueniēs ad ꝯstituendū ciuitatē: qd est incōueniens ⁊ ꝯ phm h. Jō videť ꝙ in reꝝ natura est maxia mltitudo q̄ pōt ꝯstituere ciuitatē ⁊ etiaz mltitudo mīma qua minor nō pōt ꝯstituere ciuitatē. sz que sit ista multitudo maxia ꝯstituēs ciuitatē. ⁊ q̄ minima non est determinatū. ⁊ illud videť oīo verū. ⁊ s̄ hoc exponend' est textus. q̄tum aūt oz eē mltitudo ciuitatis nō est forte vnū aliqd determinatū apd̄ nos. sz oē nutrimētū quorūdā deteriatuz. i. totuz intermediū quorūdam. i. inter duo extrema est determinatū in re. Accipiatur enī minima multitudo que ꝓꝑ sui paucitatem non potest constituere. vt gratia exempli sint centum. ita ꝙ multitudo ex centum ⁊ vno possit constituere ciuitatem. nec aliqua mltitudo mīor possit ꝯstituere ciuitatē. tūc mltitudo cētuz est maxia mltitudo que nō pōt ꝯstituere cētū ꝓꝑ sui paucitatē. ⁊ accipiať maxia mltitudo q̄ pōt ꝯstituere citatē ⁊ sint mille grā exēpli ⁊ mltitudo ex mille ⁊ vno ē mīma mltitudo. q̄ ꝓpter sui mltitudinē vel excessaz nō pōt ꝯstituere ciuitatē: qꝛ nulla mltitudo maior potest cōstituere citatez. tūc oē intermedium iter illa duo extrema qd intermediū est mai' vno extremoꝝ ⁊ mi' alio pōt ꝯstituere ciuitatē. vt si centum sit maxima multitudo que non potest constituere ciuitatem ⁊ multitudo ex mille ⁊ vno sit minima multitudo que non potest constituere ciuitatem. tunc omne intermediuz inter cētum ⁊ multitudinem ex mille ⁊ vno: quod quidem intermedium est maius q̄z multitudo centum ⁊ min' q̄z multitudo ex mille ⁊ vno est mltitudo conueniens ciuitati. Et secundum hoc oportet concedere ꝙ aliqua est multitudo ciuitatis a qua si deuiatur vnus non remanet ciuitas. ⁊ aliqua est multitudo ciuitatis cui si addatur vnus ciuis totum resultans non constituit ciuitatem. (Et amicoꝝum) hec est secunda particula secunde partis. in qua soluit questionem ⁊ solutionem questionis probat per rationes. solutio questionis est ꝙ in amicitia propter bonum virtutis non oportz ꝙ sit īmensa: seu inumerabilis multitudo amicoꝝ. ⁊ hoc ꝓbat. ⁊ pōt poni cōclusio. 38. s. ꝙ in amicitia studiosoꝝ non est opus plurimis amicis. ⁊ hec ꝯclusio ꝓbatur tripl'r. p̄mo sic. in amicitia studiosorū. s. que est ꝓpter virtutem nō est opus plurimis amicis q̄z cum quib' vel cuz quot possit conuiuere. hoc eniz. s. conuiuere est maxie ꝓpriū amicitie que est ꝓpter virtutem: sed non est possibile ꝙ homo cōuiuat cuz multis amicis s̄m vita

tem. q̃ rc. maior pʒ ꝛ minor ſilr. quia conuiuere
eſt cõicare ad inuicem ſermonibus ꝛ mente: qḋ
non cõtingit cum valde multis. non. n. põt ho-
mo diſtribuere ſe cõicando cum multis ſermo
ne ꝛ corde: oſtendẽdo pl̃imis ſecreta cordis ſui
eſſet enim tunc factiuus (Adhuc autem) zᵒ. p-
batur ſic. ſi aliqui ſint amici oꝫ ꝙ cõuiuant ad
inuicem. igitur oꝫ ꝙ ſimul cõmorent̃. ſi igitur
homo habeat pl̃es amicos oportet ꝙ omnes il
li ſint amici inter ſe. aliter non poſſunt ad inui-
cem cõmorari: ſʒ hoc eſt valde difficile ꝙ pl̃es
ſint amici ad inuicem. igitur nõ videt̃ facile vl̃
poſſibile ꝙ vnus habeat plures amicos. vnde
ſi vnus haberʒ plures amicos oporteret ꝙ pl̃es
illi eſſent amici inter ſe: qḋ non facile eſt vl̃ poſ
ſibile (Difficile autem) zᵒ. pbatur eadeʒ cõclu-
ſio ſic. oportet ꝙ amici ꝯgaudeant ꝛ cõtriſtent̃
vt dictuʒ eſt ſuperius: ita ꝙ vno gaudente aliꝰ
dʒ congaudere ꝛ vno triſtante aliꝰ debet triſta
ri ſeu dolere: ſed difficile eſt ꝙ aliquis familia-
riter cõgaudeat ꝛ condoleat multis. igit̃ diffici
le vel non poſſibile eſt. ꝙ aliquis ſimul habeat
multos amicos ſm̃ virtutem. ꝙ aũt nõ ſit faci
le aut poſſibile ꝙ homo cõgaudeat ꝛ cõdoleat
multis. pbatur. quia ponamꝰ ꝙ aliquis hẽat
plures amicos: vt ꝙ ſortes habeat amicos pla
tonẽ ciceroneʒ ioãneʒ ꝛc. poſſibl̃e eſt ꝙ plo gau
deat ꝛ ꝙ cicero triſtetur ꝛ doleat. ſi igitur plo ꝛ
cicero ſint amici ſortis. oportet ꝙ ſortes ſimul
gaudeat ꝛ triſtetur. qḋ eſt impoſſibl̃e. qꝛ gaude
bit ex hoc ꝙ plo gaudet ꝛ triſtabitur ex hoc ꝙ
cicero triſtat̃. Iſta rõ concludit ꝙ non ſolum ẽ
difficile: ſʒ eſt etiaʒ impoſſibile ꝙ vnᵒ homo ha
beat pl̃es amicos (Forte igr̃ hñ habʒ) ex his cõ-
cludit ppoſitum. d. ꝙ non hñ ſe habet ꝙ homo
querat fieri amicꝰ pluribꝰ. ſʒ tot dʒ querere ai-
cos quot ſufficiũt ſibi ad cõuiuendũ. non eniʒ
videt̃ eſſe cõueniens ꝙ homo ſit valde amicus
multis. vñ nec ſʒ amoreʒ libidinoſum vnꝰ ho
mo amat plures intenſo amare. Naʒ pfcã ami-
citia ꝯſiſtit in quadã ſupabundantia amoris q̃
non poteſt obſeruari niſi ad vnuʒ vel ad valde
paucos (Sic auteʒ videt̃ habere) hec eſt tertia
particula in qua oſtendit ppoſitũ. ſ. ꝯcluſionẽ
pdictam per experientiã ꝛ eſt. quia ita videmꝰ
in rebus ꝯtingere ꝙ vnus hõ ad paucos habʒ
amicitiam. non. n. vident̃ multi eẽ amici vni ſm̃
amicitiã ecayricã que eſt cõnutritoꝝ hymniza
te. i. iuuenes qui ſocialr̃ incedunt cantantes in
duobus cõſuetũ eſt fieri. Sʒ poliſili qui omni
bus ſe familiariter exponunt non videt̃ eſſe ve
ri amici: quia nulli diu cõuiuunt: ſʒ pertranſe-
undo ſe habent familiariter ad vnũquẽqʒ. tales
enim vocant̃ amici pollitice. i. ſm̃ ꝙ cõſuetuʒ
eſt in ciuitatibus in quibus ex talibꝰ familiari
bus ad multos amicitia iudicat̃. hos aũt q vo
lũt eſſe amici multis hoĩes vocant placidos et
ſonat in viciuʒ ſupabundantie in ꝯdelectãdo

Pollitice quidem igit̃

in multis eſſe amicum ꝛ non placidum enteẽ m
Sed vt vere epyichia. ppter virtutem aũt. ꝛ p
pter ſeipſos: non eſt ad multos. amabile auteʒ
ꝛ ad paucos inuenire tales.

Hec ẽ. z. ps pncipal̃ huiꝰ capli. in qua oſtẽ
dit ſm̃ quã amicitiã poſſibile ẽ aliquẽ eſſe
amicũ multoꝝ: ꝛ intẽdit ꝙ ſm̃ amicitiã pollitica
ꝯtingit aliquẽ eſſe aĩcuʒ mltoꝝ. nõ ſolũ eo mõ
q̃ placidꝰ dr̃ eẽ amicꝰ multoꝝ: ſʒ aliqs v̾tuoſus
põt eẽ amicꝰ mltoꝝ ſm̃ amicitiã pollitica ſʒ nõ ſm̃
amicitiã que ẽ ppter virtutẽ. qꝛ amicitia pp ſe-
ipſos: ꝛ pp virtuteʒ nõ eſt ad mltos. nã pauci i
ueniũt̃ tales q ppter ſeipſos ꝛ ppter virtutẽ ſint
amabiles. ꝛ põt h̃ poni ꝯ. z9. que ẽ iſta ꝙ ſm̃ ami
citiã pollitica ꝯtigit virtuoſuʒ aĩcuʒ eſſe pliuʒ
pbat̃ ex pcedentibꝰ ſic. aĩcitia pollitica vr̃ eſſe
idẽ ꝙ ꝯcordia: ſʒ v̾tuoſus cũ mltis ꝯcordat in
his que ptinent ad vitã pollitica. igr̃ ſm̃ amici
tiã pollitica ꝯtingit virtuoſuʒ eẽ aĩcum pliuʒ
tñ ppter virtutẽ nõ cõtingit eũdẽ eſſe amicum
pliuʒ. imo mltũ amabile ꝛ carꝝ dʒ eẽ: ſi paucos
tales amicos poſſit inuenire qui ſũt amabiles p
pter virtutẽ ꝛ ſm̃ ſeipſos. Dubitat̃ qꝛ videt̃ ꝙ v̾
tuoſus poſſit hr̃e pl̃es amicos virtuoſos. quia
ſint mille hoĩes eque virtuoſi: ꝛ ſic ꝯſtet ſorti
extñti virtuoſo. ꝛ quilibʒ illoꝝ ſciat ſortẽ eẽ vir-
tuoſuʒ: tũc ſortes amabit quẽlibet illoꝝ pp ſe ꝛ
pp virtutẽ: ꝛ quilibʒ illoꝝ amabit illũ. ſ. ſorteʒ
pp ſe ꝛ pp virtutẽ. igit̃ ſor. habebit mille aĩcos
pp virtutẽ. Et ſi dicat̃ ꝙ nõ ſequit̃ ꝙ ſit amicꝰ
illoꝝ: ſʒ beniuolꝰ illis Cõtra. illa beniuolẽtia
eſt mutua nõ latens. igit̃ ẽ amicitia. Dico ꝙ ẽ
latẽs qꝛ ſor. non poſſet ſcire nec firmiter v̾e opi
nari ſe amari a quolibʒ virtuoſo niſi ex diutur
na ꝯuerſatiõe cũ quolibʒ illoꝝ: ꝛ ex diu ꝯuiuere
ſm̃ oĩbꝰ ꝛ mẽte cũ quolʒ illorũ virtuoſoꝝ: qḋ ñ
ẽ poſſibile nec ſufficeret ad hoc tota vita hoĩs.
dico igr̃ ꝙ qlibʒ virtuoſus ẽ beniuolus cuilibʒ
virtuoſo quẽ ſcit eẽ virtuoſuʒ. ꝛ hiꝰ beniuolen
tia eſt ppter ſe ꝛ ppter virtutẽ: non tñ eſt amici
tia q̃ ph̃s in 8ᵒ. hꝰ deſcripſerit. Lycoñ. dicit h̃
ꝙ hec determinatio amicoꝝ quã ph̃s ponit h̃
non eſt determinatio ñ̾alis: ſʒ eſt ſm̃ rõnem. ſ.
vt ſint tot: cum quibꝰ poterit quis ꝯuiuere. v̾e
autem vt numeraliter dicat̃ eſt multitudo de-
terminata in duobꝰ ſeu ad plꝰ in tribꝰ. h̃ Lyco

Capitulum secundum

tractatꝰ tertij de neceſſitate amicoꝛuʒ.
In quo inquirit̃. vtrum in bonis fortunis vel i
infortunijs magis opus eſt amicis. Iſtud dubiũ
ſoluit̃ ꝙ in infortunijs magis ẽ opꝰ amicis pp
neceſſitatẽ. hoc eſt ppter ĩdigere auxilio: quod
maxĩe fit per amicos. Sʒ in bonis fortũis magis
eſt opus amicis ppter honeſtatẽ. ꝛ ppter hr̃e q
bus bñfaciat. pp que ad bõas fortũas oꝫ pm-

pre vocare amicos ad ifortunia non pigritāter nisi cum accidit vocatos parū turbatos mul tum iuuare. ecōuerso oꝫ amicos ire ad infortu natos pmpte nō vocatos vt iuuent. ad bñ for tunatos vero vt cooperent & collaborent non vt bñ patiant ab ipsis.

Trum autem in bo nis fortunis amicis op' est magis vel i fortunijs. in ambob'. n. requirunt. & enī infor tunati indigent auxilio. & fortunati cōuenien tibus. & quib' bñficiant. volunt. n. bene opera ri. necessariū quidem eniꝫ magis vtiq3 infortu nijs. ppter qđ vtilibus h opus est. Melius ōt in bonis fortunis. ppter qđ & epyiches querūt hos eni eligibil' bñficiari & cū his ↄuersari.

Istud est 2m cap' tractatus tertij. in q̄ mo uet & soluit istā dubitatōem. vtrum homo magis indigeat amicis in bonis fortunis vl' in infortunijs. Istud cap' cōtinet tres partes pn cipales. In prima pponit qōnem. & pbat illud quod questio supponit. s. q3 opus est amicis in omni fortuna. in scdā ibi (Est enim & pñtia) de clarat q3 pñtia amicorum est delectabilis in omni fortūa. in tertia parte ibi (Propter quod videbitur) ponuntur documēta moralia: quo homo se debet habere ad amicos in vtraq3 for tuna. In pmo igitur parte pponit qōneꝫ. & ostē ditur illud est veruꝫ. qđ questio supponit. pmo igitur pponit qōnem dicens q3 dubiū est. vtrū magis opus sit amicis in bonis fortunis q̄3 in infortunijs. & q2 ista questio supponit: q3 in vtra q3 fortuna opus est amicis: ostendit illud eē ve ruꝫ. s. q3 in infortunijs homo indiget amicis q ui conferant auxilia ↄtra infortunia & in bonis fortunis hō indiget amicis cū quibus cōuiuat & quibus bñfaciat. Si. n. sunt virtuosi volūt bñ operari (Necessariū magis) hec est scdā pars. i qua soluit dubitatio predicta. & hec est solō. q3 in infortunijs homo indiget amicis ppter vtili tatem: & in bonis fortunis homo indiget amici ppter honestatem. & hec est ↄclusio. 44. hui' li bri. vñ in infortunijs homo indiget amicis ami citia que est ppter bonum vtile: & in bonis for tunis homo indiget amicis & amicitiaꝫ que est ppter virtutem. & hec conclusio pbat quantū ad vtrāq3 sui ptem. pma pars pbat per hoc q3 in infortunijs hō indiget auxilio. s3 auxilium cō ferre amicos vtiles. igit in infortunijs homo i diget amicis ppter vtilitatem. 2a pars ↄclusio nis pbatur per hoc q3 bñfortunati hebēt bñfa cere alijs. sed melius & virtuosius est bñfacere alijs & maxime virtuosis q̄3 alijs. igitur in bōis fortunis homo indiget amicis virtuosis quib' benefaciat. melius eni. i. magis honestum ē ha bere amicos virtuosos q̄3 alios. & ideo in bonis fortunis homines querunt epyiches. i. virtuo sos amicos.

Est enim et presentia ipsa amicoꝝ delectabilis & in bonis fortunis & i infortunijs. Alleuiant enī tristati cum dolenti bus amicis. ppter qđ & si dubitabit aliquis vtꝝ quēadmodū graue trāsumunt. vel hoc quideꝫ non. s3 pñtia aūt ipsorum delectabilis exñs & in tel's eius qđ condolere minorem tristiciaꝫ fac. Si quideꝫ igit ppter hoc vl' ppter aliud aliqd alleuiant. dimittatur accidere auteꝫ videt qđ dictum est. Videt auteꝫ pñtia mixtura quedā ipoꝝ esse. ipm quidem eni videre amicos dele ctabile aliterq3 & in fortunato. & quoddā fit au xiliuꝫ ad non tristari. cōsolatiuuꝫ. n. amicos et visione & sermōe si sit epydexius. Nouit. n. mo rem: & in quibus delectat & tristat. tristatū aūt sentire in ipius infortunijs triste. oīs eniꝫ fugit tristicie cā esse amicis. ppter qđ viriles quideꝫ s̄m naturam tenent. cōtristari amicos ipis: & si non superendat in tristicia non sustinet totalr q̄ in cōplorantibus non cōplacet. ppter nꝫ ipos eē ploratiuos. muliebriter auteꝫ & tales viri co angustati gaudent & amant vt amicos & condo lentes. Imitari aūt in oībus oꝫ. vꝫ melioreꝫ. in bonis fortunis autem amicoꝝ pñtia & cōuersa tōem delectabilem habet & intelligentiam: qm delectant in ipius bonis.

Hec est secūda pars pncipal'. in qua decla rat q3 pñtia amicorū tam in bonis fortu nis q̄3 in infortunijs est delectabil'. et continet hec ps duas particulas. in pma declarat q3 pre sentia amicorū est delectabilis in infortunijs. in secunda ibi (In bonis fortunis) declarat q3 in bonis fortunis pñtia amicorum est delecta bilis. & h est ↄ'. 41. h' libri q̄ pbat sic. illud p qđ alleuiant exñtes in tristicijs & i infortunijs est delectabile eis i infortunijs: s3 per pñtiam ami corum alleuiant exñtes in ifortunijs & in tristi cijs. igitur in infortunijs pñtia amicorum ē de lectabilis. de ista rōne pōitur minor in littera homines. n. exñtes in tristicia sentiunt quādā alleuiatōeꝫ ex presentia amicoruꝫ eis condolē tium (Propter quod) & hui' sctñtie. s. quare al leuiant tristes ex presentia amicoruꝫ cōdolen tium assignat phs duas causas sub dubitatōe que earum est potior. pma causa sumit ex exem plo eorum qui portant aliquod graue pondus quorum vnus alleuiatur ex societate alterius illō onus secum ferentis. & eodē mō videtur q3 homo melius & facilius potest ferre onus tristi cie ex hoc q3 amicus secum contristat & dolet. S3 h similitudo nō ē ↄueniens q̄tū ad tristiciā. q2 illa tristicia quā sic' ↄdolēt de ifortūijs aīci pa tit nō est eadē tristitia numero cū tristitia quā patit alter exñs in infortunijs nec pars illius. & iō amicus condolens ppter infortuniū ami ci non fert tristiciam nec ptem tristicie alterius amici in tristicia & in infortunijs exñtis. quan

tus tñ ad cām tristitie pōt diminuere tristiciā amici sui: vt si aliquis tristat̃ ex dāno qđ passus ē ⁊ amicus subit partē dāni. per hoc diminuit̃ dānuȝ alterius. ⁊ per ꝯñs tristicia. ied cā isti⁹ accñtis est: q̄ quelibet delectatio superueniēs diminuit tristiciā. ſȝ p̄ntia amici ꝯdolentis tāt delcātōȝ: qꝛ dū itellit eū ꝯdolere delectat̃ i ei⁹ aicitia. ⁊ sic ei⁹ tristicia diminuit̃. ſȝ qꝛ h̄ est preter p̄ncipale ꝓpositum. ideo subiungit q̄ ad p̄sens dimittendum est inquirere. vtrum ꝓpter hoc q̄ dictuȝ est. vel ꝓpter aliquid aliud alleuiēt̃ tur hoies tristati ex p̄ntia amicoꝝ ꝯdolentiū vñ verioꝛ cā est. qꝛ delectatio diminuit tristitiā ⁊ p̄ntia amici ē delectabil̃. iō ⁊c̃. (Uidet̃ autē p̄ntia) ⁊ qꝛ aliquis posset credere q̄ in īfortūnijs p̄ntia amici ē simpl̃r delectabilis remouet h̄ d. q̄ in infortunijs p̄ntia amicoꝝ non est simpl̃r delectabilis: ſȝ est mixta bñ delectationez ex consolatione amici ⁊ visu ⁊ collocutione ⁊ tristiciā ex hoc q̄ amicus contristat̃ ipi. Si enim amicus sit epydesius. i. idoneus ad consolandū. ⁊ vnus amicoꝝ cognoscit mentē ⁊ mores alterius ⁊ in quibus amic⁹ suus delectat̃ ⁊ tristat̃ ⁊ sic pōt ꝯueniens remediuȝ adhiberi contra tristiciaȝ. ⁊ sic p̄ntia amici est delectabilis. ⁊ ex alia parte est tristis inquantū sentit amicū suū tristari. ꝓpter qđ viriles amici existen in infortunijs verent̃ ⁊ timent ne amici sui ꝓpter eos ꝯtristent̃. est enim de natura amicitie q̄ amicus velit bñ facere amico suo. ⁊ non contristari ipm nisi auxiliuȝ quod p̄betur amico superexcedat in bono tristiciam amici. sustinent enim q̄ ꝓ modicā tristiciaȝ amicoꝝ sua tristicia subleuetur. virili tñ homini non placet hēre ꝯplorantoren. qꝛ ipsi non sunt ploratiui. sunt tñ quidam homīes muliebriter dispositi qui delectātur in hoc q̄ habeant secū aliquos angustiatos ⁊ amant eos qui sibi ꝯdolent quasi aicos: ſȝ in hac diuersitate hoīuȝ oȝ imitari meliores. i. viriles. (In bonis fortunis) hec est secūda particula scđe partis. in qua ostēdit q̄ in bonis fortunis p̄ntia amicorum est delectabilis. ⁊ hec ē ꝯclusio. 42. que ꝓbatur dupliciter. p̄mo quia delectabile est cum amicis conuersari. ⁊ per p̄sentiam amicorum ꝯuersatio vel ꝯiuatio fit eorūdem. 2°. ꝓbatur per hoc. quia vnusquisq̄ amicoꝝ intelligit q̄ suus amicus delectatur de fortuna bona alterius ⁊ vnicuiq̄ amicoꝝ est delectabile q̄ suus amicus delectet̃. ideo p̄sentia amici est delectabilis in bonis fortunis sui amici. quia per hoc delectatur suus amicus ⁊ etiam est sibi delectabile scilicet q̄ suus amicus delectetur.

Propter quod videbitur vtiq̄ oportere ad bonas fortūas quidē vocare amicos ꝓmpte. bñficum. n. esse bonū. Ad infortunia aūt pigritātē. tradere. n. vt oȝ minimū malorꝝ: vñ h̄ sufficienter ego infortunor. Maxime ad vocādū cuȝ debeāt pauca turbati magna ipm iuuare. Ire aūt e ꝯ°. forte ꝯgruit ad īfortunatos quidē nō vocatuȝ ⁊ ꝓmpte. Amici. n. bñfacere ⁊ maxīe his q in necessitate: ⁊ h̄ a ō dignificātib⁹. Ambob⁹. n. meli⁹ ⁊ delectabilius. ad bona fortunaȝ aūt cooꝑantez quidē ꝓmpte. ⁊. n. ad hoc necessitas amicoꝝ. ad bonā passionē autē ꝑgete. Non. n. bonuȝ ꝓmptū fieri iuuari. opinionem aūt indelectatōis immorati forte reuerēdū qm̄. n. accidit. p̄ntia itaq̄ amicoꝝ i oībus vtiq̄ eligibilis videtur.

Hec est tertia pars huius capituli. in qua ph̄s ponit documenta moralia. quō hō se debet habere ad amicos in vtraq̄ fortuna q̄ntum ad conuocationem amicorum. ⁊ quantuȝ ad accessum ad amicum in vtraq̄ fortuna. ⁊ ꝯtinet. 2. particulas. in p̄ma ostendit quomō homo debet se habere ad ꝯuocatōem amici. in secunda ibi (Ire autem ecōuerso) ponit tria documenta ex parte sponte euntiū ad amicos. in p̄ma igit̃ particula ponit tria documenta moralia quantum ad ꝯuocationem amicoꝝ. p̄mū est q̄ homo debet ꝓmpte vocare amicos suos ad bonas fortunas. ⁊ hec est ꝯclusio. 43. que ꝓbatur sic. homo debȝ ꝓmpte benefacere amico suo ⁊ ipm delectari: sed per hoc q̄ homo vocat amicum suū ad bonas fortunas benefacit ei ⁊ facit ipm gaudere ⁊ delectari. ġ ⁊c̃. (Ad infortunia autem) 2⁹ documentum est q̄ homo tarde ⁊ pigritanter debet vocare amicuȝ suum ad sua infortunia. ⁊ hec est conclusio. 44. que probatur sic. homo non debet contristari amicum suum. sed per hoc q̄ vocatur ad infortunia sui amici contristatur. iō non debet ꝓmpte sed tarde: ⁊ cum quadam pigritia vocare amicuȝ suū ad sua infortunia. ꝓbatur etiam per quoddaȝ ꝓuerbiū cuiusdam dicentis. sufficienter ego infortunor. quasi diceret. sufficit q̄ ego infortūia patiar. nec oȝ q̄ amici mei hec patiant̃ (Maxime autem) 3⁹ documentuȝ est q̄ maxime sunt amici vocādi ad infortunia. qñ cum pauca sua turbatōe p̄nt multū iuuare. ⁊ h̄ potest poni ꝯ°. 45. que ꝓbatur sic. maius bonum est magis eligendū: ſȝ magnuȝ iuuamen factū amico existenti in infortunijs est melius bonū q̄ modica turbatio amici sui. ġ ⁊c̃. (Ire autez ecōuerso) hec est. 2. particula tertie partis. in qua ph̄s pōit tria documenta ex pte sponte euntiū ad amicos in vtraq̄ fortuna. p̄muȝ documentū est q̄ ad amicū existem in infortunijs debet hō ꝓmpte ire non vocat⁹. ⁊ hec est ꝯclusio. 46. que ꝓbat̃ sic. homo debȝ bñfacere amico suo. ⁊ maxime qñ est in necessitate ⁊ nō requirit auxilium ab amico. vñ oȝ sic facere fm̄ qđ melius ⁊ honestius est vtriq̄ illoruȝ. ſȝ melius ⁊ honesti⁹ est vtriq̄ amicorum q̄ hō eat ꝓmpte ad amicum existentem in infortunijs q̄ q̄ eat vocatus.

Nam hoc est honestius tam danti q̄ recipienti, est.n.honestius danti: qr eo q̄ dat non requisit⁹ magis sponte videt̄ dare. ⁊ sic magis virtuosum est dare non requisitus nec vocatus q̄ dare vocat⁹ ⁊ ab alio puocatus. est etiam melius ⁊ honestius recipienti. qr melius ⁊ honestius est recipere beneficium non regrens illud q̄ si ipse requireret: ⁊ ita ambobus amicis est melius ⁊ delectabilius q̄ vnus pmpte benefaciat alteri non vocatus nec requisitus. per illud verbum nō dignificabilib⁹ intelligit non requirentib⁹ nec se dignos reputantibus. (Ad bonas fortunas) z⁹ documentū est q̄ ad bn̄ fortunatos dz homo pmpte ire non vocatus ad cooperandum ei. ⁊ hec est cōclusio. 47. que pbatur sic. ad illō faciendū quo amic⁹ bn̄ fortunat⁹ indigz: dz hō pmpte ire non vocatus: sz ad cooperandū idiget bn̄ fortunat⁹ amicis. s. vt ei cooperent̄ ⁊ collaborent ḡ ⁊c. 3⁹ documētū est q̄ ad hoc q̄ homo bn̄ patiat̄ ab amico bene fortunato dz hō accedere quiete. i. remisse ⁊ non defacili. ⁊ ē ɔclusio 48. que pbatur sic. homo non dz esse onerosus amico bene fortunato: sed si homo sit pmptus ad recipiendum bn̄ficiū ab amico fortunato ⁊ ppter hoc defacili ad ipz accedit aut moretur cum eo vt recipiat ab ipso beneficium. hoc erit onerosum amico bn̄ fortunato ⁊ facere opinionē indelectatōis. hoc est incurret talem famam q̄ non sit delectabilis amico in hoc: qd̄ est onerosum esse idest propter hoc q̄ ipse reddit seipsum onerosum amico: quod manifestum est qn̄q3 accidere cum aliqui nimia se ingerunt ad bn̄ficia recipiendum reddunt se onerosos ⁊ indelectabiles suis amicis. ⁊ hoc est reuerendū. i. cauendū opinionē indelectatōis in mora ne amic⁹ eius opinet̄ de eo q̄ morat̄ circa ipm ppter beneficium recipiendum ex p̄missis: tn̄ apparet q̄ p̄sentia amicorum in oībus videt̄ eligibilis eē.

Capitulum tertium

tractat⁹ tertij. in quo ostendit̄ q̄ amici est eligibilissimū conuiuere. tum ppter hoc q̄ amicitia ē cōicatio: tum ppter hoc qr homo se habz ad amicum sicut ad seipm. tum ppter hoc q̄ vnicuiq3 videt̄ optimum sibi eē ⁊ viuere qd̄ ipse pōt cum alio cōsilr opinanre delectabilr cōseruari ⁊ seruare amicitiā prauorum amicitia existente mala ⁊ coaugmentata malicia ab inuicē bonorum vero bona coaucta colloquijs ⁊ meliorata ⁊ directa opatōib⁹ ab inuicē.

Trum igitur quem

admodū in amātib⁹ videre delectissi⁹ est. ⁊ magis diligunt hūc hūc sensum q̄ alios: vt sm̄ hūc maxime amore ente ⁊ fcō: sic ⁊ amoris eligibilissimū est cōuiuere.

Istud est 3⁹ cap⁹ tractat⁹ tertij. in q̄ mouet̄ ⁊ soluit̄ hec qō: qd est pportiōale visioni in amicitia. i. qd est amicis maxie eligibile. ⁊ ɔtinet istud ca⁹. 3. ptes p̄ncipales. in p̄ma mouet̄ ⁊ introducit̄ qō. in. z. pte ibi (Cōicatio.n.) soluit q̄stionē. in. 3. pte ibi (Sit igr̄ prauorum qdam) ɔcludit duo correlaria ex p̄dcīs. in p̄ma ergo pte introducit qōnem assilando amicitiā ad amorē libidinosum. in quo videm⁹ q̄ amantib⁹ est maxie appetibile videre illas quas amant ⁊ magis eligunt hunc sensum. s. visus q̄ alios sensus exteriores: qr per visionem maxime incipit fieri passio amoris ⁊ per hūc sensum cōseruat̄ ⁊ puocat̄ ex pulchritudie quā visus percipit. Est igit̄ qō: qd est pportionale visioni in amicitia. hoc est. qd est maxime eligibile in amicitia. sicut visus est maxime eligibilis in amore venereo. vtrum cōuiuere vel aliquid aliud. Scōm tn̄ cōem iram istud non inducit̄ p modū qōnis: sz per modū ɔclonis. text⁹ eni cōis habz. sic igit̄ queadmodū: ⁊ pōt ɔcludi ex eo qd̄ supra pbatū est. s. q̄ p̄sentia amicorum in oib⁹ est delectabilissimū. Si tn̄ inducat̄ p modū qōis dz suppleri h̄ nota dubitationis. vtrū sit. neq3 igitur pscrutandum vtrum queadmodum ⁊c.

Cōicatō enim amicitia

⁊ vt ad seipm habet. sic ⁊ ad amicū. Circa seipz aūt sensum: qm̄ est eligibil: ⁊ circa amicū vtiq3. opatio aūt fit ipi⁹ in cōuiuere: q̄re ɔuenienter h appetūt: ⁊ qd̄ aliqn̄ est in singul esse. vel c⁹ gratia eligunt viuere in hoc cū amicis volūt cōuersari. ppter qd̄ hi quidē ɔpotāt. hi aūt colludūt ad aleas. Alij aūt coexercitant̄ ⁊ ɔuenant̄ ⁊ cōphilosophant̄. singli i hoc ɔmorātes quodcūq3 maxie diligūt eorum q̄ i vita. Cōuiuere.n. volentes cū amicis hoc faciūt. ⁊ his cōicant quibus existimant conuiuere.

Hec est. z. ps p̄ncipalis h⁹ capli. in qua soluit qōem. ⁊ ē solo q̄ amicis eligibilissi⁹ est ɔuiuere. ⁊ hoc pbat phs. ⁊ est ɔ⁹. 49. que pbat̄ triplr. p̄ sic. Ois amicitia ɔsistit in cōicatōe. vt pbatū ē in 8⁹. h⁹. sz amici in ɔuiuēdo maxie ieipos cōicant. ppter qd̄ ɔuiuere ē maxie ppriū ⁊ eligibilissi⁹ in aicitia (Et vt ad seipz) z⁹. pbat̄ sic. sic se hz hō ad seipz: ita se hz ad amicum. vt pz ex supradcīs: sz hō ad seipz ita se hz q̄ sibi ē maxie eligible ⁊ delectabile q̄ seipz sentiat eē. igr̄ hoc erit illi maxie eligibile ⁊ delectabile circa amicū. s. q̄ sentiat aicum ⁊ esse ⁊ viuere. sed h̄ maxie fit i cōuiuēdo ⁊ cōicando opatiōes mutuas ad inicem. p h̄.n. vterq3 amicorum sentit alterū eē ⁊ viuere. igr̄ eligibilissi⁹ ē amici ɔuiuere (Et q̄ aliqn̄ ē singulis) 3⁹. pbat̄ ɔ⁹ sic. Quib⁹ est maxie eligibile cōicare i illo qd̄ maxime existimant cōuiuere eis ē eligibilissi⁹ ɔuiuere. sz aicis est maxie eligibile cōicare i aopatōe quam maxie existimāt cōuiuere. igr̄ amici eligibilissimum est cōuiuere. Maior pz de se. ⁊ minor declat̄ i lr̄a. Nā hoies volūt cū suis aicī ɔuersari

ſm actõem in qua ꝑncipaliter delectanẽ quas reputant ſuũ eſſe: ⁊ cuiꝰ gratia eligunt viuere quaſi ad illã totã vitam ſuam ordinantes. verbi gratia qui multũ delectanẽ in potuꝰ volunt cum amicis ſimul potare: et diligentes aleas volunt cuꝫ amicis ludere ad aleaſ. ⁊ alij volũt cum amicis exercitari vt in torneamẽtis luctationibus: ⁊ ſic de ſingulis. ⁊ quidam volunt ſiꝉ venari ⁊ quidam ſiꝉ pħari: itaꝙ ſinguli volũt in illa actione cõmorari cum amicis quã maxime diligunt: ⁊ in qua maxie delectanẽ: ⁊ q̃ maxime reputant ſuũ viuere. ⁊ ſic pꝫ minor.

Fit igitur prauorũ quidem

amicitie mala. Cõicant. n. prauis: inſtabiles entes. Et mali aũt fiunt aſſimilati ad inuicẽ. Quo aũt eoꝝ q̃ epyiches coaucta colloquiũ Uidenẽ autẽ ⁊ meliores fieri opantes ⁊ degẽtes ad inuicem. Reſpiciunt. n. ad inuicem quibus ⁊ ꝯplacent. vnde bõs quidẽ a bonis. n. De amicitia igitur intantũ dictũ ſit. ſequens aũt vtiqꝫ erit pertranſire de delectatõe.

Hec eſt tertia pars ꝑncipaliſ. in qua cõcludit duo correlaria ex ꝑmiſſis. ꝑmum ẽ ꝙ amicitia prauorum eſt praua ⁊ coaugetur eorũ malicia ex male cõuiuere ad inuicẽ. cum enim ſint inſtabiles ſemꝑ ꝓcedunt de malo in peius ⁊ poteſt poni vna cõcluſio. ſ. ꝙ prauorum malicia augeẽ per eoꝝ amicitiã ⁊ eſt ꝯcluſio. 50. huiꝰ libri que ꝓbatur ſic. mali ꝓpter eoꝝ amicitiam cõuiuunt ad inuicem ſuas malas operatõnes ad inuicem cõicando: ſed per cõicationem i malis operationibꝰ augeẽ malicia. efficitur enim vnꝰ magis malus in accipiẽdo ſſĩitudinẽ amicitie ab alio: ⁊ ſic prauorum malicia coaugetur per eoꝝ amicitiaꝫ. (Que autem eorũ) zꝰ correlariũ eſt ꝙ amicitia virtuoſorũ eſt bona. ⁊ h̄ pꝫ ex ꝑcedentibus. Et bonoꝝ virtus augeẽ per eoꝝ amicitiam. ⁊ hec eſt ꝯcluſio. 51. ⁊ vltima huꝰ libri que ꝓbatur per hoc ꝙ ꝓpter amicitiaꝫ bonoꝝ boni ꝯuiuunt ad inuicẽ cõicando ſibi inuicem bonas ⁊ virtuoſas operationes: ⁊ per h̄ vterqꝫ recipit exemplũ ṽtuoſi opis ab alio. vñ ꝓuerbialr̃ diciẽ ꝙ homo a bonis recipit bona. ⁊ ſic pꝫ ꝙ virtus bonoꝝ augetur ꝑ eoꝝ amicitiaꝫ. deinde epylogat ⁊ pꝫ. ⁊ in hoc finitur ſententia libri. 9.

Incipiunt ꝓpoſitiones notabiles.

In oĩbus diſſiliũ ſpẽrum amicitiꝫ anologũ .i. ꝓportionale adequat ⁊ ſaluat amicitiã.

In amicitia qñqꝫ amator excuſat: qm̃ ſꝑ amãs nõ redamaẽ nihil hñs amabile.

Cõtennũt aũt: ⁊ tñ altera fiũt ipis ⁊ nõ que appetunt ei ſſke: qð eſt nihil fieri cuꝫ eo qð appetit non potiẽ. exẽplũ de cythare do.

Qui añdat videtur concedere ei cui dat ordiāte dignitatẽ retributõis in quibuſdã talibus ſufficit. h̄ merces autem viro. exemplum de pythagora.

Sophiſte ꝓmittentes sciam coguntẽ non perficere que ꝓmiſerunt ꝓpter nuliũ vtiqꝫ dare argentum ꝑ quibus sciunt.

In amicitia ſm virtutẽ eſt retributio facienda ſm electõem. ſic videẽ in pħia cõicantibꝰ. nõ. n. ad pecunias dignitaſ menſuraẽ. ꝑciũqꝫ eq̃ ponderans non fiet ſꝫ forte qð ſufficiens quẽadmodũ ad deos ⁊ ꝑentes.

Retributio debꝫ fieri ad tm̃ q̃tum vtiqꝫ ordinant preaccipientes.

Opꝫ aũt forte non tãto apꝑciari q̃to hñti videtur dignũ: ſꝫ q̃to añ hr̃e apꝑciatꝰ eſt.

Ut in multum bñficiũ magis eſt retribuendũ bñfactori q̃ donãdũ amiciſ: quẽadmodũ mutuũ cui dꝫ reddendũ magiſ q̃ amico dandũ Sꝫ forte neqꝫ eſt h̄ ſemꝑ mutuũ reddendum ſed magis pr̃em liberandũ: qð igiẽ vlr dcm̃ ẽ debitum reddendum.

Si autẽ ſuperexcedat datio bono vel neceſſario ad hoc declinandum.

Non oĩa oĩbus reddendum neqꝫ pr̃i oĩa: quemadmodũ neqꝫ ioui oĩa ſacrificabanẽ.

Uidebiẽ aũt nutrimẽto quidẽ ꝑentibꝰ oꝑtere maxie ſufficere. vt debentes in cauſis eſſendi magis q̃ ſibi ipſis in h̄ ſufficere ⁊ honorẽ autẽ quẽadmodũ dijs non oẽꝫ aũt parentibꝰ neqꝫ eundem patri ⁊ matri.

Omni ſeni dꝫ illũ honorẽ tribuere: q ſꝫ etatem aſſurrectõe ⁊ inclinatõe ⁊ talibꝰ.

Unicuiqꝫ tẽtandũ eſt ꝓpriũ attribuere.

Cuꝫ quis decipiaẽ credens ſe amari ꝓpter morẽ nihil illo tale operante ſi a ſe decipitur ſibi imputandum.

Cum autẽ ab alijs ſimulatione decipiaẽ. iuſtũ eſt accuſare decipientẽ ⁊ magis q̃ eos qui numiſmata violant quanto circa honorabilius male operatio.

Si autem aliquis acceptet aliquẽ vt bonus fiat autem malus;

Utrum adhuc amandũ an nõ.

Utrũ ꝯfeſtim diſſoluendũ vel non oĩbus: ſed inſanabilibꝰ ꝓpter maliciã directõeꝫ aũt habentibus magis adiuuandũ ad morem q̃ ad ſubãꝫ q̃to ⁊ amicitie magis ꝓpriũ.

In hoc tñ cãn diſſoluẽs nihil incõueniẽs videbiẽ facere. neqꝫ. n. huic vel tali amicꝰ erat. alteratũ igẽ ipotens reſaluare recedit.

Si vnꝰ amicoꝝ ꝑmaneat ⁊ alter magis epyiches fiat: ⁊ multũ differat in virtute. vtꝝ vtendũ vt amico vel non. Soluiẽ ꝙ in magna diſtantia manifeſtũ eſt ꝙ non ꝑmanet. puta in hiſ q̃ ex puericia amicitiꝫ. ſi. n. h̄ quidẽ permãeat puer ſm mẽteꝫ. hic autẽ vir fiat optimꝰ: qualr̃ vtiqꝫ erant amici. non cõgaudẽtes neqꝫ triſtati in eiſdem nec poſſibile ad inicẽ ꝯuiuere.

Et his tñ qui fiunt amici magis opoꝛꝫ largiri q̃ extraneis. ꝓpter antefactã amicitiã cũ nõ

ꝓpter superabundantiā malicie dissolo fiat.
Amicabilia que ad amicos videnť ex his que ad seipm venisse.
Omnia opera quibus deteriať amicitia insunt epyichi ad seipsum.
Videť eniz vnicuiqꝫ mensura virtus ꝛ studio sus esse.
Virtuosus cōsentit sibiipsi ꝛ eadē appetit ꝯm oēz aiaz vult sibiipsi bōa ꝛ appatētia. ꝛ opať.
Iterum operať suiipius gratia. intellectiui.n. gratia: qđ vnusquisqꝫ eē videbiť.
Unusquisqꝫ studiosus vult sibiipsi bona. fact⁹ autem alius nullus.
Videbiť autē inte⁹ vnusquisqꝫ esse vl maxie.
Virtuoso opatoꝝ delectabiles memorie ꝛ futuroꝝ speties bona. tales autez delectabiles habundat mente.
Iteꝝ vtuosus ꝯdolet ꝛ cō delectať maxie sibiipsi
Ad amicū se habet quēadmodū ad seipsuz. est enim amicus alius ipse.
Superabundātia amicitie q̄ē ad seipz assilať.
Praui differūt a seipis: ꝛ altera quidē cōcupiscunt. alia aūt volūt. puta incōtinentes.
Praui ꝓpter maliciā odiunť fugiunt viuere ꝛ interimunt seipsos.
Querunt autez mali cum quib⁹ cōmorentur ꝛ seipsos fugiunt.
Praui nihil amabile patiunť ad seipos.
Praui neqꝫ cō gaudent: neqꝫ cō dolent sibiipsis cōtendit eni ipsoꝝ anima.
Prauorū anima. h quidē huc trahit. hec autē illuc. quēadmodum discrepātia.
Penitudine.n. praui replenť.
Beniuolētia aūt nō ē amicitia neqꝫ amatio.
Beniuolētia fit ex repentino quēadmodū circa agōistas accidit. beniuoli.n. ipis fiunt ꝛ cōplacent cooperabunť vtiqꝫ nihil ꝛ superficialiter diligunt.
Beniuolentia videť ꝑncipiuz amicitie. quemadmodū delectatio per visuz eius qđ est amare. s. amore venereo.
Predelectať ꝛ gaudens spē nihil magis amat sꝫ cum absentem desideret ꝛ p̄ntiaz ꝯcupiscit.
Beniuoli aūt nihil magis amant. volunt eniz soluz bona quibus sunt beniuoli. cooperabūtur aūt nihil. neqꝫ turbabunť p ipis.
Beniuolentia trāslatiue dicit amicitia ociosa diuturens aūt ꝛ inconsuetudinez aduenientez fieri amicitiam.
Beniuolentia nō est ꝓpter vtile aut delectabile: sꝫ totaľr ꝓpter virtutez ꝛ excellentiaz quādam. fit autē huic quidē bon⁹ appeat vel fortis vel aliquid talium quēadmodum in agonistis diximus.
Concordia videť quoddā amicabile ꝓpter qđ non est homodexia. i. vnitas opinionis.
Concordia non est consensus circa quecūqꝫ: qꝫ non circa speculabilia: sꝫ circa operabilia habentia magnitudinem quē possunt cōuenire vtriqꝫ ꝯcordantiū respectu eiusdez nūero.
Concordia est in his que epyiches. i. vtuosis.
Prauos non contingit cōcordare nisi parum: quēadmodum ꝛ amicos esse in rebus vtilib⁹ appetentes.
Superabundantiā in laboribus ꝛ ministrationibus deficientes.
Benefatientes autem amant ꝛ diligunt patientes ꝛ si nihil sint eis vtiles. neqꝫ posterius fiāt vtiqꝫ. s. aliqua vtilitas qđ in accommodantibus non contingit.
Omnes ꝓprium opus magis diligit q̄ʒ diligať ab ope vtiqꝫ aiato facto.
Maxime autem circa poetas: hoc accidit isti diligunt sua poemata quēadmodū filios.
Causa huius. quia opus est quodāmō esse ꝛ viuere facientis.
Operatio presentia est delectabilis. futuri aūt spes facti aut memoria. delectabilissimū aūt qđ ꝯm operatōem ꝛ amabile.
Amatio quidem factioni assilať. amari autē ei quod est pati.
Que laboriose fiunt vel faciunt omnes magis diligunt.
Benepati est illaboriosum: benefacere autem operosum.
Matres amatrices magis filiorum supple q̄ʒ patres. laboriosior eniz generatio ꝛ magis sciunt q̄ʒ patres qꝫ sunt earum.
Homines vituperant eos qui seipsos maxime diligūt: ꝛ vt in turpi: qui amatores sui vocāt.
Videtur autem prau⁹ suiipsius gratia omnia agere inquanto deterior fit tanto magis accusant: itaqꝫ ꝯm: vt nihil extra se agit.
Epyiches autez ꝓpter bonū ꝛ amici gratia: qđ autē suiipius ꝑtermittit.
His autem rationibus dissonant opera non irrationabiľr. amicum eni oportere amare. maxime amicum. amicus autez maxime qui vľt ei: cui maxime vult bona illius gratia. ꝛ si nullus sciet. h autē existunt maxime ipi ad seipz ꝛ reliqua vtiqꝫ omnia quibus amicus determinatur.
Hec autem omnia maxime ad seipz existūt.
In obprobrium amatores sui vocant ipsos qui sibiipis tribuunt plus in pecunijs ꝛ honorib⁹ ꝛ delectationib⁹ corporalibus.
Hec autem plurimi appetunt. ꝓpter quod aplatio facta est a multum prauo existente iuste vtiqꝫ sic phylanc⁹ exprobrať.
Siquis semper studet iusta agere vel temperata vel qualiscunqꝫ alia eorum que ꝯm virtutem ꝛ totaliter semp bonum sibi acquirit nullus dicet phylantuz hunc. neqꝫ vituperabit.
Videbitur tamē talis maxime phylancus. tribuit enim sibiipsi optima ꝛ maxia bona ꝛ largitur suiipsius ꝑncipalissimo: ex omnia huic

obediunt.

Continens vtiq; ⁊ icontinens dicit̄ in tenere intellectum vel non: vt hoc vnoq; ente.

Malo autē dissonant que oportet agere ⁊ que agit.

Uerum est qđ de studioso dicitur ipsuz amicorum gratia m̄lta agere: ⁊ p̄rie gratia. ⁊ si oporteat mori p̄ycerét pecunias ⁊ honores sibiip̄i p̄curans bonum.

Per paucum enim tempus delectari valđ magis eliget q̄ꝫ per multuz quiete ⁊ bene viuere per annum q̄ꝫ per multos qualitercunq; pecunias honores ⁊ p̄ncipatus: ⁊ oīa p̄ amico p̄ijciet. bonum eniz ip̄i hoc ⁊ laudabile.

Contingit ⁊ actōes amico p̄ycere ⁊ esse melius q̄ꝫ ⁊ ip̄m operari cā amico fieri.

In omnib⁹ vtiq; his videt̄ sibiip̄i pl⁹ tribuēs.

Cum demon bene debet quid opus est amicis.

Amicus videtur exterius bonorum maximuꝫ esse.

Amici magis est bene facere q̄ꝫ bn̄ pati.

Melius est enim benefacere amicis q̄ꝫ extraneis.

Nullus eliget scđm seipsum omnia habere bona.

Delectābilcens vita felicis nihil indiget sup̄inducta delectatione.

Operatio autē. manifestum est quoniam fit: ⁊ si non existat quemadmodum passio quedā.

Speculari magi p̄ximos possumus q̄ꝫ nosmet ip̄os ⁊ illoꝝ actiones q̄ꝫ p̄prias.

Uidetur autem principaliter esse ⁊ sentire vel intelligere.

Uidens autem: quia videt sentit ⁊ audiēs ⁊c̄.

Eligibile autem viuere ⁊ maxime bonis.

Fiet autem cōuiuere cōmunicare sermonib⁹ ⁊ mente. sic enim vtiq; videbit̄ conuiuere in hominibus dici. ⁊ non quēadmodum in pecoribus ⁊ eodem pasci.

Opus igit̄ felici erit amicis studiosis.

Multis ministrare laboriosum est. ⁊ non sufficiens vita ip̄i hoc agere.

Plures vtiq; q̄ꝫ ad p̄priam vitam sufficientes distractiui ⁊ impeditiui ad bene viuere. nihil igit̄ opus est ip̄is.

Ad delectationem sufficiunt pauci: quēadmodum in cibo delectamētū vł condimētum.

Amicorum multitudo est determinata et forte in plures: cum quibus vtiq; posset quis conuiuere.

Non possibile est multis cōuiuere. ⁊ distribuere seip̄m non in manifestum.

Adhuc alios oportꝫ esse amicos ad inuicem si debēt ad inuicem oēs cōmorari.

Difficile est congaudere ⁊ condolere familiariter multis. verisimile enim cōcidere sił huic quidem condelectari. huic aūt cōtristari.

Non bene habet querere: vt multum amicissimum esse: sed tot quot in cōuiuere sufficiētes.

Politice est multis esse amicuz: ⁊ non placidū existentem.

Propter virtutem autez ⁊ p̄pter seipsos non ē ad multos amabile aūt ⁊ paucos inuenire tales.

Necessarium est habere amicos in infortunijs p̄pter quod vtilibus his opus est melius in bonis fortunis.

Presentia amicorum est delectabilis in bonis fortunis: ⁊ in ifortunijs. alleuiant̄ eniz tristati condolentibus amicis.

Presentia amicorum videtur mixta esse ex delectatione ⁊ tristicia.

Uiriles scđm naturam verent̄ contristari amicos ip̄is si non superexcedant in non tristicia ea que illis fit tristiciam non sustinēt.

Totaliterq; virilis in cōplorātoribus non placet: p̄pter qđ neq; ip̄e est ploratiu⁹.

Mulieres autem amant ⁊ gaudēt vt amicos condolentes.

Imitari aūt oꝫ in oībus meliorem.

Oportet ad bonas fortūas vocare amicos p̄mp̄te. ad infortunia aūt pigritāter.

Maxime autem ad vocandū cū debeant pauca turbari magna ip̄m iuuare.

Ire autem ecā uerso cōgruit. ad infortunatos q̄dem non vocant ⁊ p̄mp̄te. amici enim bn̄facere. ⁊ maxime his qui in necessitatibus: ⁊ h̄ non dignificantib⁹. ambobus eniz melius ⁊ delectabilius.

Ad bonas fortunas oportꝫ ire p̄mp̄te cooperātem ad bonam passionem quiete. non eniz bonum p̄mp̄tum fieri iuuari.

In amantibus videre dulcissimum est. ⁊ magi eligunt hunc sensum q̄ꝫ alios vt s̄m hunc sensum maxīe amore ente ⁊ perfecto.

Amicis eligibilissimum est conuiuere.

Quod singulis esse vel cui⁹ gratia eligunt viuere. h̄ cuz amicis volunt conuersari. p̄pter qđ hi quidem cōpetant. hi aūt colludunt ad sienes. alij autez coexercitantur ⁊ conuenantur ⁊ cōphantur.

Conuiuere enim volētes cum amicis. h̄ faciūt ⁊ his cōicant: quib⁹ existimāt cōuiuere.

Amicitia eoꝝ que ep̄yiedes coaucta colloquijs. videnī autem ⁊ meliores fieri operantes dirigentes ad inuicem quib⁹ cōplacent.

Incipiunt p̄pōnes libri decimi Ethicoꝝ.

Post hec autē sicut his que in passionib⁹ ⁊ actionibus sermones huius sunt credibiles operibus: veri sermones non solum ad scire verissimum esse s; ad vitam sermones aduenientes operibus credentur.

Eudoxus autem) sermones eudoxi credeban-tur ppter moris virtutem. magis ꝙ ppter se ipos. Differunt enim videbatur temperatus esse. non enim vt amicus delectationis vide-batur se habere fm veritatem. Delectatio nõ videtur eligibilis alicui⁹ gratia. Nullus enl cõuenit interrogare: cuius gratia delectetur vt scdm seipsum existente eligibile. Argu-mẽtum ne contrario, vt quia tristia est malũ delectatio est bonum non valet. dicimus enĩ malũ malo oppositũ ꝛ ambo ei qd ẽ mediũ.

Non tamen si non qualitatum) virtutes non sunt operatões qualitates nec felicis ẽ qua-litas. Omnium motionum videtur ppter cẽ velocitas ꝛ tarditas delectatio. neutrũ hoꝝ existit delectatũ fuisse vel velociter. quẽad-modum iratum fuisse. delectari autem non. Nullus eligeret viuere puer mentem habẽs ꝛ vita delectãs: in quibus pueri vt existimãt ideo creditur ꝙ puerorum delectatio est ma-xima. Cum manifestum studium fecerimus i fine: quia vnã delectationem inferant: puta ĩ videri ꝛ recordari ꝛ scire virtutes hñe.

Quid autem est vel quale) Sicut visio secũdũ quodcunqꝫ tempus perfectum. non enim est indigens aliud: qꝛ in posterius factum perci-piat speciem ipꝰ us. ꝛ sic delectatio. tamen. to-tum enim quoddam est delectatio non ẽ mo-tus. in tempore enim oĩs mot⁹ ꝛ finis alicui⁹ idest habens finem. Non contingit moueri ĩ nõ tempore. delectari autẽ in non tempore.

Motus est partibiliũ ꝛ non totorum delecta-tio non est quoddam totum. Perficit autem delectatio non sicut habitus qui inest: sed vt superueniens quidem finem veiut iuuenib⁹ pulchritudo. Omnes appetunt delectationẽ quoniam viuere omnes appetunt. vita autẽ operatio quedam est. Unusquisqꝫ circa hoc ꝛ in his operatur que ꝛ maxime diligit. Utrũ appetere viuere ppter delectationem vel ecõ-uerso d mittam in presenti. Operatio ꝛ dele-ctatio vidẽtur recipere separationes sine ope-ratione.

Unde videtur propter differre) delectationes differunt specie que perficiunt operatões dif-ferentes specie. vnaqueqꝫ delectationum ap-propriatur operationi quã perficit. coauget enim operationem delectatio ppria. Delecta-tio in vna operatione indiget ꝛ expellit opera-tionem aliam fere aliene delectationes faci-unt ꝙ pprie tristicie habet dubitationem. s. idem operatio delectationi. non tamen videt delectatõ esse intellectus nec sensus. ꝛ hoc est non videtur operatio intellect⁹ vel sensus. Al-tera ꝛ altera est delectatio equi ꝛ canis ꝛ ho-minis. quemadmodum ait eraclitus asinum

fenum eligere ꝙ aurum. Eorũdem specie sũt delectationes indifferentes specie differunt tamẽ non parum in hominibus: eadẽ. n. hos quidem delectant hos contristant.

Dictis vtiqꝫ) delectationes ludorum secundũ se delectationes. non enim ppter altera ipos eligunt. leduntur enĩ ab ipsis magisqꝫ iuuã-tur negligentes corpora ꝛ passiones. Incõue-niens est finem esse lusum ꝛ negocia ꝛ multũ pati secundum vitam omnẽ videndi gratia ludere ãt vt studeat secundum anacarsem re-cte habere videtur ꝛc̃. Requiei autem assimi-latur ludus. Impotentes autem continue la-borare requiẽ indigent. Meliores particule anime studiosior est operatio.

Si autem felicitas) Felicitas est operatio ani-mi secundum optimam virtutem ꝛ optimi. s. optime potentie siue sit intellectus siue aliqd prius secundum naturã videre principari ꝛ dominari felicitas est operatio speculatiua. quia hec est optima. Philosophia habet mi-rabiles delectationes puritate ꝛ firmitate. fe-licitas videtur in vacatione esse non vacam⁹ idest laboramus vt vacemus ꝛ bellamus vt pacem ducamus. Nihil imperfectum est eo-rum que ad felicitatem. Talis vita. s. vacans contemplationi veritatis est melior vita ꝙ s hominẽs. non enim secundum ꝙ homo sic vi-uit: sed secundum aliquid diuinum existit in ipso. videtur vnumquodqꝫ esse hoc. s. intelle-ctus siquidem prius ꝛ melius. Inconueniẽs videtur si non sui ipius vitam eligent: sꝫ ali-cuius alterius.

Secundo autem secundum aliam virtutem) Coniugata est prudentia moris virtuti. ꝛ hec prudentie felix felicitate speculatiã interiori largitione nuperim⁹ vel minus indigere mo-rali necessarijs quidẽ ab ambobus opus ad vitam ad operationes exteriores magis indi-get moralis. Uoluntates enim manifeste sũt simulant non iusti iuste agere. Non est existi-mãdum multis ꝛ magnis diuitijs ĩdigere fu-turum felicem. Possibile est principes terre ꝛ maris agere bona a moderatis potenter quis agere fm virtutem ꝛc̃.

Est hec autem de

delectatõne. Iste liber decimus princi-paliter est de fine vltimo actuum humanorũ. s. de felicitate. ꝛ continet duos tractatus. Pri-mus est de delectatione que annexa est ipsi fe-licitati. 2⁹ ibi. (Dictis vtiqꝫ his) ẽ de ipa felici-tate que est finis vltimus actuum humanoꝝ. Tractatus primus continet. 5. capitula. Capi-tulum p̃mum est phemium. in quo ostenditur ꝙ ad moralem philosophum pertinet conside-

rare de delectatione.2ᵘˢ capitulū ibi. (Eudoxus igitur)est de opinione eudoxi ⁊ aliorū ponentium delectationem esse vltimum finem: ⁊ per se bonum.3ᵘˢ capᵘˢ ibi. (Non tamen si non qualitatum)est de opinionibus ponentiuz vniuersaliter delectationem non esse bonum cuz suis rationibus: ⁊ manifestatione defectuum qui in eorum rationibus contingunt.4ᵘˢ capᵘˢ ibi. (Quod autez est vel quale)est de delectatione quid est ⁊ quid non est secundum veritatem.5ᵘˢ capᵘˢ ibi (Unde ⁊ videntur)est de diuersitate delectationum.quarum quedam differunt specie: ⁊ quedam bonitate ⁊ malicia ⁊ quedam puritate ⁊ ipuritate.

Capitulum primum

phemialiter ostendens ꝙ ad moralez philosophum pertinet determinare de delectatione ꝑpter ipsam maxime coappropriari generi humano: ⁊ de rebus humanis habet philosophus moralis speculari: tum quia delectatio ⁊ tristicia pertinet ad virtutes de quibꝰ cōsiderat moralis: tum quia circa delectationes ⁊ tristitias que ad mores pertinent sunt multe dubitationes ⁊ opiniones contrarie sapientū.

Post hec autem de

delectatione forte sequitur pertransire.maxime quidem videt̄ coappropriari generi nostro: ꝑpter qd̄ erudiunt iuuentes oraizizōtes delectatione ⁊ tristicia. videtur autez ⁊ aliquid moralis virtutis maximuz esse. gaudere quibus oportz. ⁊ odire que oportz. Protendūt enim h̄ per omnem vitam inclinationem habētis ⁊ potentiam ad virtutem ⁊ felicem vitam. delectabilia quidem enim eligunt. tristicia aūt fugiunt. ꝑ talibus autez nequaquā videbitur eligendum esse. Alteroz ⁊ multam habentes dubitationem.

Istud est capᵘˢ primum primi tractatus. in quo determinatur phemialiter de delectatione ⁊ tristicia. ⁊ continet duas partes principales. In pͥma declaratur ꝙ ad moralem philosophuz pertinet de delectatione ⁊ tristicia cōsiderare. in secunda ibi. (Ui quidem eniz bonum)enumerat diuersas opiniones circa delectationes ⁊ tristicias. In prima igitur parte declaratur ꝙ ad moralez philosophū pertinz determinare de delectatōne. ⁊ hec est conclusio.1. huius libri: que probatur tripliciter. primo sic: Ad moralem philosophuz pertinet determinare de rebus humanis: per quas humana vita gubernatur. sed delectatio ē res humana: que ꝯnaturalr̄ appropriat̄ generi humāo: per quā humana vita gubernatur ⁊ regulatur. ergo ⁊c̄. Maior patet de se. ⁊ minor declaratur per quādā signum tale. ordinantes. idest gubernatores domorū seu multitudinis domestice. volentes pueros ꝓuocare ad bonuz ⁊ declinare a malo maxime erudiunt ipsos per delectationē ⁊ tristiciaz. student enim bene agentes delectari aliquibus munusculis ⁊ sermōibus pulchri ⁊ male agentes contristant verberibus rixis ⁊ contumeliys: vt per hoc possint in vita humana se bene gubernare prosequendo bonuz ⁊ declinādo a malo. Sed dubitatur hic. quia delectatio non videtur appropriari generi humano. Nam delectatio est cōmunis omni animali. vt dictum est in 7ᵒ. huius. ⁊ non videtur esse magis propria homini q̄z aliys animalibus. Dicendum ꝙ delectatio quedam est sensibilis et corporalis. ⁊ ista est communis omni animali. Alia est delectatio intellectualis ⁊ spiritualis: ⁊ ista appropriatur generi humano. ⁊ de ista loquitur philosophus hic. Notandum ꝙ philosophus tam hic q̄z in 7ᵒ. huius determinat de delectatione: sed aliter ⁊ aliter. quia in 7ᵒ. huiꝰ determinauit de delectatōe ⁊ tristicia: que sūt materia incōtinentie. quia principaliter determinauit de incontinentia in 7ᵒ. huius. ⁊ eiꝰ opposito. Et quia delectationes sensibiles ⁊ corporales sunt materia incontinentie. iō in 7ᵒ. huiꝰ determinādo de delectatione principaliter determinauit de delectatione corporali ⁊ eius opposito. sed in isto decimo determinatur de delectatione que est felicitas scd̄m aliquos vel coniuncta felicitati. ⁊ ista est delectatō intellectualis. ideo in isto. 10. determinando de delectatione principaliter determinat de delectatione intellectuali. (Uidetur autē ⁊ ad moris)2ᵒ. ꝓbatur conclusio sic. Ad moralem philosophum spectat determinare de his que maxime pertinent ad virtutem moralem. sed delectatio ⁊ tristitia sunt huiusmōi. ergo ⁊c̄. Maior patet. quia moralis philosophus habet determinare de vͥtutibus moralibus. ⁊ per ꝯsequēs habet determinare de his que maxime spectant ad virtutes morales: per que virtutes morales conseruantur. Et minor patet. nam ad moralez virtutem pertinet maxime ꝙ homo gaudeat de quibus oportet ⁊ tristetur de quibus oportet. virtus eniz moralis precipue consistit in ordinatione appetitus: que cognoscitur per ordinez delectationis ⁊ tristicie: que consequunt̄ omnes appetitiuos motus. vt dictum est in 2ᵒ. huius ⁊ h̄ est quod subdit. ꝙ hec. s. delectatio ⁊ tristicia ꝑtenduntur ad omnia que sunt humane vite. ⁊ habent magnam potestatem ad hoc ꝙ homo sit virtuosus ⁊ feliciter viuens: quod esse non potest: si inordinate delectetur vel tristet̄ homines eniz frequenter eligunt mala que sūt delectabilia ⁊ fugiunt bona que sunt tristia.

verũtamẽn non est ita faciendum. nequaquā enim ꝑ delectabilibus ꝓsequendis debet homo qui vult esse virtuosus ⁊ felix eligere mala nec pro tristicijs vitandis fugere bona. ⁊ hoc intendit eum dicit. ꝑ talibus autem nequaq̃. i. ꝑ delectationibus ꝓsequendis ⁊ tristicijs fugiendis videbitur eligendum eē. s. malum aut bonum fugiendū. (Aliterq̃ ⁊ multa) 3° probatur eadē conclusio sic. de his circa mores que multam dubitationem habent pertinet ad moralē philosophum considerare. sed delectatõ que est circa mores magnam dubitationē habet. ergo ⁊c. Minor huius rationis ponitur in textu: et apparebit in parte sequenti per contrarietatē opinionum que est circa delectationē.

Hi quidem enim bonũ

delectatõnem dicunt. hi autem econtrario valde prauum. hi quidem forte persuasi sic ⁊ habere. Hi autem existimantes melius esse ad vitā nostram enunciare delectationem prauorum: ⁊ si non est. Inclinare enim multos ad ipsam: ⁊ seruire delectationibus. ꝓpter quod oportere in contrarium ducere. venire enim vtiq̃ sic ad medium. ne forte autem non bene hoc dicitur. de his enim que in passionibus et actionibus sermones minus sunt credeles operib⁹. Cum igitur dissonem his que secundum sensum contēti: ⁊ verum cointerimunt. vituperans enim delectationem: visus aliter appetens: inclinare videtur ad ipsam. vt talē existentem cuncte. Determinare enim non est multorum. videntur igitur veri sermonum non solum ad scire vtilissimum sed ⁊ ad vitam. conuenientes enim entes operibus creduntur. ꝓpter quod ꝓuocant intelligētes viuere scđm seipsos. talium quidem igitur sufficiēter dicta sunt delectatiōe superueniam⁹.

Hec est secunda pars principalis huius capituli. in qua enumerat Ph. generali diuersas opiniones circa delectationes ⁊ tristicias. ⁊ cōtinet duas particulas. in prima enumerat opiniones diuersas. in secunda ibi. (Ne forte autem) improbat quod dictum ē in vna opinione. in prima igitur particula enumerat opiniones dicens q̃ quidam dicunt delectationem eē quoddam bonum. quidam econtrario dicunt delectationem esse valde prauam. ⁊ dicentium delectationē esse valde prauam quidam dicūt hoc. quia persuasum est eis. q̃ ita se habeat ita q̃ credunt illud esse verum quod dicunt. s. delectationem esse prauam. ⁊ quidam dicunt delectationem esse prauam ⁊ non credunt hoc esse verum. dicunt enim hi q̃ delectatio est praua: quia existimant melius esse ad vitam nostram enunciare q̃ delectatio est quoddam prauum quāuis non ita sit. ⁊ dicunt sic esse enunciandū ad retrahendū homines a delectatōne ad quā multi inclinantur seruientes delectationibus ideo oportet homies in contrarium ducere enunciando eas esse malas vt homines abhorreant delectationes. sic enim peruenitur ad medium. s. vt homo moderate vtatur delectationibus.

(Ne forte autem bene) hec est secunda particula secunde partis. in qua reprobat illud qđ dictum est. s. q̃ homines falso debent enumerare delectationes esse prauas cum credantur eē bone. vnde ꝓbat istam ↄclusionem. s. q̃ homines credentes delectationes esse bonas. nō debent enunciare eas eē prauas ad hoc q̃ homines retrahantur ab eis. ⁊ hec est conclusio scđa que ꝓbatur sic. homies credentes delectatōes esse bonas aliquā declinant ad aliquam delectationem ꝓsequēdo eam: sed circa actiones ⁊ passiones humanas minus credimus sermonibus q̃ operibus. qñ igitur sermones alicuius dissonant operibus que sensibiliter apparent i ipso operante tales sermones cōtēnuntur. et per ↄ̃ns non creditur huiusmodi sermonibus qui sunt contrarij operibus. ⁊ sic per huiusmodi sermones sensibiliter cōtrarios operib⁹ ꝓferentium huiusmodi sermones non retrahunt homines a delectatōnib⁹. imo magis credunt omnem delectationem esse bonam. Si enim vituperans omnem delectationem aliquando videatur ad aliquam delectationem declinare. daret intelligere vulgaribus q̃ omnis delectatio esset eligenda. quia multitudo vulgaris non potest determinare distinguendo inter delectationē bonam ⁊ malam. sed indistincte credit omnem delectationem esse bonam si credat q̃ vna sit bona. vnde breuiter conclusio ꝓbatur per hoc q̃ homines non debent enunciare sermones contrarios suis operibus manifestis. quia tales sermones contēnuntur ⁊ non creditur eis: sed magis operibus: nec per tales sermones retrahuntur homines ab his que tales sermones ꝓhibent. (Uidentur igitur veri) ex his cōcludit tertia ↄclusio huius libri que est q̃ sermones veri non solum sunt vtiles ad scientiam: sed ēt ad bonam vitam que ꝓbatur sic. Sermōes vi sunt ↄueniētes operib⁹: sed quando sermōes cōcordant cum operib⁹. tunc creditur eis. ⁊ ideo tales sermones ꝓuocant eos qui intelligūt veritatē ipsorum: vt secundum ipsos viuant. ⁊ sic patet ↄclusio. de talibus igitur sufficiēter dictū est. ideo oportet ꝓcedere ad ea que dicta sunt ab alijs de delectatione. Intelligendum est q̃ ratio hui⁹ dicti philosophi. in operabilibus magis creditur operatōnibus q̃ sermonib⁹. est quia vnusquisq̃ operatur illud quod videtur sibi esse bonum in ꝑticulari. vt patet ex 7° hui⁹. circa particularia enim sunt operatōes ⁊ passiones. sed non oportet q̃ quilibet dicat illud esse bonum qđ sibi videtur bonum. ideo magis creditur operibus q̃ sermonibus. quia necesse ē q̃ operetur illud qđ sibi videtur in particulari ⁊ in actu esse bonum. si non ꝓhibeatur. sed

nō oīs φ h dicat: ſ3 pōt dicere ꝯtūz illius: qđ ſi bi videt' in particulari. ⁊ iō ſi aliqs illud quod videt' ſibi eē malum opet'. plus ꝓuocat ad opādum illud φ̄ deterreat ꝟbo ad nō opandū illō malum. Ex iſto loco pōt accipi φ illis eſt maxime credendū qui ſic viuunt ſicut docēt. ⁊ tales ſunt maxie ꝯmendādi ſi recte docent.

Capitulum ſecundū

eſt de opinione eudoxi aſtruentis delectationem eſſe per ſe bonum: qđ poſuit ꝑpter h quia omnia deſiderant delectationez tanφ̄ bonum: ⁊ fugiunt triſtitiam ei oppoſitaz vt malū ⁊ ꝑpter hoc φ ipſa videtur eſſe eligibilis nō alterius gratia. nec eniz eſt querere: quare qs vult delectari ⁊ ꝑpter hoc φ ipſa appoſita cuicūq3 bonorum facit ipſuz eligibilius. Sed hec ratō non videt' concludere φ delectatio ſit ꝑ ſe bonum: qꝛ per illud mediū ꝓbauit φ delectatio non ē per ſe bonum. qđ eni cōmixtum eſt cuz aliquo facit totum meli' non eſt per ſe bonum: cū aliquid vt totuz cōmixtum ſit melius. ⁊ φ dicēs non eſſe bonum: φ oīa appetunt nihil dicunt ꝑpter omnib' videri oppoſitū ⁊ nihil credibili' oppoſito. ⁊ ꝑpter hoc φ in oibus videt' eſſe qđdam naturale ⁊ diuinuz: quo quilibet appetit ꝓprium bonum. deinde φ argu' eudoxi ex cōtrario. ſ. ex triſticia non valet ꝑpter hoc φ ꝯtingit φ malum opponit' malo: qđ licet ſit verum non tamē habet h locum cum delectatio nō ſit oppoſita triſticie tāφ̄ extremū extremo:

Eudoxus igitur de

lectationē per ſe bonuz exiſtimabat eē ꝑpter oia videre exiſtimantia ipaz ⁊ ratōnabilia ⁊ irrationabilia. In omnib' autem eſſe eligibile epyiches: ⁊ maxime potentiſſimuz. Oia aūt ad idem ferri: vt omnibus optimum nuntiat. vnūquodq3 enim ſibi bonum inuenire quēadmodū ⁊ cibum. Omnib' igitur bonum ⁊ φ oia appetunt ꝑ ſe bonum eſt. Credebant' aūt ſmones ꝑpter moris virtutez magis φ̄ ꝑpter ipos. Differenter. n. videbat' temperat' eſſe nō vtiq3 ſ3 ſic habere ſm veritatem. Non minus autem exiſtimabat eē manifeſtum ecōtrario. triſticiā eni ſcđm ſeipſum omnib' fugienduz eſſe. ſimilit' igit' cōtrariū eligibile. Maxime autē eligibile eſſe ⁊ qđ non ꝑpter alterū. neq3 alterius gratia eligimus. tale autē confeſſum eſt eē delectationem. Nullus eniz interrogare cuius gratia delectat'. vt ſm ſeipſam exñtez eligibilez delectationem appoſitāq3 cuiq3 bonoꝝ eligibilius facere: puta ei qđ eſt iuſte agere ⁊ temperatuz eē augeri vtiq3 bonum ipm ſibiipſi. videt' autez iſte ſermo bonorum ipaz enunciare: ⁊ nihil magis altero. Omne. n. cum altero bono eligibili' φ̄ ſolitarium.

Iſtud eſt ca' 2'. In quo ponitur opinio eudoxi cum ſuis rōnib'. qui poſuit delectatōnem eſſe per ſe ⁊ maxie bonum. ⁊ continet. 2. ptes ꝑncipales. in pma ponunt' rōnes eudoxi. ꝑ quas ꝓbauit delectationē eſſe bonum. ⁊ non ſolum φ eſt bonuz: ſ3 φ eſt per ſe ⁊ maxime bo'. In ſcđa ibi (Tali autem exiſtente) ponunt' obuiationes ad rōnes eudoxi a ponentibus delectationem non eſſe bonum nec eſſe per ſe bonū. Prima pars continet duas ꝑticulas. in prima ponunt' rōnes eudoxi. ꝑ quas ꝓbauit delectationē eē bonum. In ſa ꝑticula ibi (Maxie aūt ē eligibile) ponūt' rōes eudoxi ꝑ q̄s ꝓbauit delectationē eſſe maxime eligibile ⁊ maxi' bonū In pma igit' particula ponit opinionez eudoxi ponentis delectationē eſſe de genere bonoꝝ. et duas rōnes opinionis. vnam ſumptam ex pte delectationis ⁊ cām ꝑpter quā ſibi credatur ⁊ aliam ſumptam ex pte cōtrarij. ſ. ex parte triſticie. dicit igitur philoſophus φ eudoxus exiſtimabat delectationem eſſe quoddā bonuz: ⁊ ratio ſua fuit φ oia tam rationabilia φ̄ irrationabilia deſiderant ipz. ⁊ illud quod apud omnes eſt eligibile videt' epyiches. i. bonum. et maxie potens in bonitate. ex quo poteſt trahere ad ſe appetitum omniuz. ſic φ omnia ferant' ad idē . ſ. ad delectatōz. hic eniz denunciat φ delectatio non ſolum eſt bonum: ſ3 etiā φ eſt quoddā optimum. illud tamen manifeſte ſequit' φ delectatio eſt quoddam bonum. qꝛ vnūquodq3 q̄rit illō qđ eſt ſibi bo' ſicut cibus eſt bon' omnibus animalibus: a quib' appetit'. et vnūqđq3 q̄rit delectationez. hec eſt igitur ratō eudoxi. Illud quod ab oibus appetitur eſt bonū. delectatio ab omnibus appetitur. g̃ ⁊c̃. (Credebant' autez ſermones) narrat cām: ꝑpter quā ſermones eudoxi credebant' ⁊ eſt cauſa. qꝛ eudoxus videbat' differēter eſſe temperat': ita φ vltra alios videbatur habere virtutem tēperantie. ⁊ iō ꝑpter excellentiam virtutis magis crede batur ſermonibus eudoxi φ̄ ꝑpter efficaciam rationis. vnde nō videbat' dicere φ delectatio eſt de genere bonoꝝ. quia fuit amicus delectationis. ſ3 quia ſic eſt ſcđm rei veritatem. Text' quē exponit lycoñ. habet ſic. (Differēter videbat' eſſe temperatus non vtiq3: ſ3 ſic habere ſ3 veritatē) ⁊ iſtaz litteras exponit ſic (Tēperat' non vtiq3 videbatur). ſ. ad ſuum ſermonem. ſermo enim ⁊ actio temperati per omnia ꝯcordāt. hec Lycoñ. (Non minus autem exiſtimabāt) ſcđa ratio eudoxi: que accipit' ex parte contrarij eſt iſta. triſticia que cōtrariat' delectationi ē omnibus fugienda tāφ̄ mala. igit' ſimiliter cōtrariū triſtitie. ſ. delectatio eſt omnib' eligibil' ⁊ per ꝯñs eſt bonum. h igitur fuit ratio. cui' cōtrarium eſt malum. ipſum eſt bonum: ſ3 cōtrarium delectationis. ſ. triſticia eſt malum. g̃ ⁊c̃.

vnde dicit phus q non minus existimabat eudoxus delectationem esse bonam ex parte tristitie q ex parte ipsius delectatonis (Maxime autem est eligibile) hec est secunda particla pme ptis.in qua ponunt due rones eudoxi.p quas pbauit delectationem esse maximum bonuz. ⁊ ponit defectuz ronis secude. Ratio pma hec est. Illud videtur esse maxime eligibile.et per consequens maximum bonum. quod est eligibile pter seipsuz.⁊ non propter aliquid aliud nec alterius gratia: sed delectatio vt omnes cofitentur est eligibilis ⁊ non est eligibilis propter aliquid aliud:nec alterius gratia finis. igitur delectatio e maxime eligibilis.⁊ per conseques maximum bonum. Maior apparet per hoc q vltimus finis videtur ee maxie eligibilis ⁊ maximum bonum.⁊ illud quod est eligibile non ppter aliquid aliud est finis vltimus.⁊ per consequens maxime eligibile.⁊ minor declaratur per hoc q nullus querit ab alio. cuius gratia velit delectari.quasi delectatio sit secunduz se eligibilis ⁊ non gratia alicuius alterius.si eniz delectatio est eligibilis:propter aliquem aliuz finem rationabiliter posset queri ab aliquo.e' gratia vult delectari. (Appositam cuicunq bonorum') secunda ratio eudoxi probans delectationem esse maximum bonuz est ista. Illd quod appositum cuicunq bonoruz facit illud eligibilius augendo bonitatem ipsius videtur esse maximum bonum:sed delectatio apposita cuicunq bonorum facit illud eligibilius ⁊ auget eius bonitatem.ergo ⁊c. De ista ratione ponitur minor in littera. Nam si delectatio apponatur ei quod est iuste agere vel temperate.tuc auget eius bonitatem ⁊ facit ipsuz eligibilius: eo enim q aliquis delectatur in operatione iusticie vel temperantie melior est q si delectaretur in illa. (Videtur autem) sed ista secunda ratio videtur deficere. quia de quolibz bono e hoc verificatum.q ipsum alteri coniunctum e melius ⁊ eligibilius q ipsum solitarium per se non tamen ppter hoc sequitur q quodlibz bonum sit maximum bonum. Ita igitur secunda ratio eudoxi.q delectatio apposita cuiuscuq bonorum facit illud eligibilius concludit q e aliquod bonuz:sed non concludit q est maximu bonum.

Tali vtiqz existente

ratione: ⁊ plato intermit: quoniaz non est delectatio per se bonum. Eligibilior est enim esse cu prudentia delectabilem vitam q sine. si autez mixtum melius:non esse delectationem per se bonum.nullo enim apposito ipsi per se bonum eligibilius fieri.manifestum autem: quoniam neq aliud per se bonum vtiq erit quod cu aliquo secundum seipsuz bonoruz eligibilius fit. Quid igitur est tale:quo nos ⁊ comunicamus. tale enim queritur. Instantes autez qd non bonum quod omnia appetunt non nihil dicunt. Quod enim omnibus videtur hoc esse aimus. Interimens autem hanc fidez non omnino credibiliora dicit. Siquidem enim que sine intellectu appetunt ipsas. Erat vtiq aliquid quod dicit. Si autem ⁊ que sapiunt qualiter dicent vtiq aliquid. forte autem ⁊ in prauis est aliqd naturale bonum melius q secunduz seipsa qd appetit pprium bonum. Forte videtur autem neq de contrario bene dici. Non enim aiunt si tristicia malum est delectationem bonum esse. Opinioni enim ⁊ malum malo ⁊ ambo ei quod neutrum. hoc autez non male. non tame in his que dicta sunt veruz dicentes. Ambobus eniz entibus malis ⁊ fugienda oportuit ambo esse: Neutris autem vel alteruz vel silr. Nunc aut videntur hanc quidem fugientes vt malum. hanc autem eligentes vt bonum. sic vtiq ⁊ opponuntur.

Hec est secunda pars principalis huius capituli. in qua ostenditur qualiter ponentes delectationem non esse bonum obuiant rationibus eudoxi pbantis delectationem ee bonum ⁊ non solum bonum:sed ⁊ maximum bonum.⁊ continet duas particulas. In prima' ostenditur qualiter obuiant rationib' ponentibus delectationem esse maximum bonuz.in secunda particula ibi. (Instantes autem) ostendit qualiter obuiant rationib' eudoxi pbantis delectationem esse bonuz. In pma igit particula ponitur obuiatio platonis ad ronem secunda eudoxi ponentis delectatoem esse quodda optimum.platonici.n.obuiabant scde rationi eudoxi que fuit: q delectatio cuicunq addita facit totuz melius.io delectatio est optimuz.ista 9naz negant platonici.imo ad ans sequitur oppositum 9ntis: vt dicebant. Nam si delectatio addita alteri bono facit totum magis bonum. Igitur delectatio non est optimum.qz aliqd est bonum melius delectatione. vt illud quod resultat ex delectatone ⁊ altero bono cui apponitur delectatio. vnde per hanc rationem probabant q delectatio non est optimum.qz delectatio adiuncta prudentie facit totum melius q est delectatio per se. igit aliquid est melius delectatone p se sumpta.⁊ per conseques delectatio non est optimum. illud enim quod mixtum alteri facit totum eligibilius non est per se bonum. nec per 9ns maxime bonuz. (Manifestum q nihil) istaz responsionem seu obuiationem platonis. remouet philosophus dicens q si nihil quod additum alteri facit totum meli' sit per se bonum. nullum bonum quo nos communicamus est per se bonum. ⁊ hec est conclusio quarto que pbatur sic. omne bonuz veniens in comunicatione humane vite additum alteri bono facit totum melius. ⁊ quodcunq veniens

in cõmunicatione vite humane fit melius per appõnem alterius. Si igitur nullum tale sit p se bonũ sequit᷑ q᷑ nihil quo nos cõicam⁹ erit p se bonũ. ꝛ sic pꝫ ꝯ⁹. que est quedã conditional. ſꝫ cõsequens est falsũ. s. q᷑ nihil quo nos cõicamus est p se bonũ. qꝛ illud quod querim⁹ est p se bonum. tota. n. perscrutatio hec est ad inquirendum. quid ẽ felicitas que ponit᷑ per se bonũ ſꝫ h non querim⁹ nisi humanuꝫ bonuꝫ. s. bonũ quo cõicamus. igit᷑ aliqͦd bonuꝫ quo cõicam⁹ est p se bonũ. Hic sunt duo notanda. Primum ẽ q᷑ per se bonũ est duplex. quoddã extra gen⁹ ꝛ quoddã in genere. Per se bonuꝫ extra genus est bonũ: cui⁹ bonitas non depẽdet ab aliq̃ alio ꝛ loquendo de isto per se bono. sic solus de⁹ est per se bon⁹. ꝛ sic est verum. q᷑ nullum bonũ additum p se bono facit totuꝫ magis bonũ. qꝛ qͦcunqꝫ additũ infinito non facit mai⁹. Aliud est p se bonũ in genere ꝛ est illͦd qͦd est vltimo ꝛ maxime quesitũ inter bona hũana: que pñt inesse hoi. ꝛ tale bonũ est felicitas hoïs. ꝛ qꝛ felicitas hoïs ẽ bonũ finitũ. iͦ addito quorũcꝫ alio bo⁹ qͦd non includit᷑ in felicitate totũ aggregatũ ex his. s. ex felicitate ꝛ bono sup addito ẽ magꝭ bonũ q̃ felicitas. vñ bonũ additũ p se bono in genere facit totũ meli⁹. 2⁹ est notandũ q᷑ pma ꝛõꝫ eudoxi nõ soluebãt plonici. eo q᷑ ipsa ẽ valde difficil᷑ ad soluẽdũ. ex quo. n. delectatio p se appetit᷑ tanq̃ finis vltimus. qꝛ nõ ꝯtingit q̃rere ꝓpter qd aliqs velit delectari: et delectacio sine quocunqꝫ alio appetit᷑. ꝛ nihil appetit᷑ sine delectatõe. videt᷑ q᷑ delectatio sit maxĩe appetibile. ꝛ p ꝯñs maxi⁹ bonũ. Ista ꝛõ est difficilis ad soluẽdũ. tamẽ postea dissoluet᷑. (Instãtes autẽ) hec ẽ scḋa ꝑticula hꝰ pctis. in qua ostẽdit᷑ qualꝛ plonici obuiabãt duab⁹ ꝛõib⁹ eudoxi ꝓbantib⁹ delectatõeꝫ eẽ bonũ. quaꝝ pma ẽ ista q᷑ oẽ illud ẽ bonũ qͦd oïa appetũt. ſꝫ delectatio ẽ qͦ oïa appetũt g̃ ꝛc. huic ꝛõni obuiabãt ploniei iterimẽtes istã ꝓpõnẽꝫ bonũ ẽ q᷑ oïa appetũt Sꝫ istã rñsionem reꝓhendit Ari. d. q᷑ iterimentes istã: bonũ est q᷑ oïa appetũt nihil dicũt ꝛ h̃ h arguit phs ꝓbans q᷑ oẽ illud ẽ bo⁹ qͦd oïa appetũt. ꝛ h loq̃ndo de appetitu sequẽte cognitionẽ. ꝓbat᷑ igr̃ q᷑ oẽ illud ẽ bonuꝫ qͦd oẽs hoïes appetunt. ꝛ hec ẽ ꝯclo. 5. h⁹ libri que ꝓbat᷑ sic. Oẽ illud ẽ bo⁹ qͦd oẽs iudicant esse bo⁹: ſꝫ qͦd oẽs hoïes appetunt oẽs hoïes iudicãt eẽ bo⁹. g̃ oẽ illud ẽ bonũ: qͦd oẽs hoïes appetunt. Maior pꝫ qꝛ nõ vr̃ posse eẽ q᷑ naturale iudiciũ in oïb⁹ fallat. si. n. nõ eẽnt nisi aïalia bruta ꝛ hoïes praui forsitã posset sustineri q᷑ nõ oẽ illͦd ẽ bo⁹ qͦd oïa habẽtia cognitõeꝫ appetũt. Sꝫ nũc qꝛ sunt aliq sapientes q nõ decipiunt᷑ oꝫ q᷑ oẽ illͦd sit bonũ qͦd ipsi iudicãt eẽ bonum. igr̃ oꝫ q᷑ maior sit vera. s. q᷑ oẽ illͦd ẽ bonũ quod oẽs hoïes iudicãt eẽ bonũ. cũ multi hoïes in suis iudicijs non fallant᷑. vñ de platonici non dicunt credibiliora q̃ est illud bonuꝫ est quod oïa appetũt

Et minor ꝛõnis principalis apparꝫ. quia nihil appetitur appetitu sequẽte cognitionẽ. nisi qͦd apparet ꝛ iudicat᷑ esse bonum. Delectatio igit᷑. quia appetitur ab omnibus tam a bonis q̃ a prauis oportet q᷑ sit bonũ. praui. n. hñt in ipsis aliquod naturale bonũ quod ẽ meli⁹ q̃ ipsi praui homines ſꝫ q᷑ praui: quo naturalꝛ appetũt ꝓpriũ bo⁹. vñ i quolꝫ ẽ qͦddã diuinũ q̃ tẽdit in ꝓprium bonum: vt dicit᷑ in 7⁹ hui⁹. i fine. ꝛ ita apparet q᷑ praui homines appetunt bonum. (Non videtur autem alteri) racioni: eudoxi q̃ fuit ex contrario. per quam ꝓbauit delectationem esse bonum obuiant platonici. d. q᷑ non sequit᷑. tristicia est mala. igit᷑ delectacio est bona qꝛ malũ nõ solũ opponit᷑ bono. ſꝫ qñqꝫ malum oppõit᷑ malo: sic᷑ audacia nõ solũ oppõit᷑ fortitudi ſꝫ timiditati. ꝛ ãbo. s. bo⁹ ꝛ malũ opponũt᷑ ei qͦd nꝫ ẽ bonũ nꝫ malũ. qꝛ bo⁹ oppõit᷑ ei qd nõ ẽ bonũ ꝛ malũ oppõit᷑ ei qd nõ est malũ. ꝛ ẽt ei qd ẽ malũ ꝛ in h plonici nõ male dicũt. s. dicendo q᷑ malũ qñꝫ oppõit᷑ ma⁹. (ñ tñ hꝭ q̃ dcã sũt) istã obuiatõeꝫ ploïs ꝛeõuet phs. d. q᷑ q̃uis dicat veꝝ i h q᷑ dic̃ q᷑ malũ opponit᷑ malo. nõ tñ dic᷑ veꝝ i opposito q᷑ tristicia opponit᷑ delcãtõi sic᷑ malũ malo. ꝛ h ꝓbat h phs. s. q᷑ tristitia nõ oppõit᷑ delcãtõi: sic᷑ malũ ma⁹. ꝛ h ẽ ꝯ⁹. 6. h⁹ li. q̃ ꝓbat᷑ sic. q̃cũqꝫ opponũt᷑ sic᷑ ma⁹ ma⁹. vtrũqꝫ illoꝝ ẽ fugiẽdũ vlr. ſꝫ ñ vtrũqꝫ istoꝝ ẽ vlr fugiẽdͦ loq̃ndo de tristicia ꝛ delcãtõe. igr̃ tristicia ꝛ delcãtio ñ opponũt᷑: sic᷑ duo mala. maior ẽ manifesta: qꝛ q̃cũqꝫ opponunt᷑: sic᷑ malũ ma⁹ l᷑ nentꝝ ẽ fugiẽdũ vl᷑ vtrũqꝫ: quia sil᷑r se hñt ad fugã cũ vtrũqꝫ sit malũ. verbi grã. qꝛ audacia oppõit᷑ timiditati sicut malũ malo. iͦ vtrũqꝫ illoꝝ taꝫ audacia q̃ timiditas ẽ fugiẽda. ꝛ sic pꝫ maior. Et minor apparet: qꝛ nõ vtrũqꝫ istoꝝ vlr est fugiendũ: ſꝫ tristiciã fugiunt oẽs tãq̃ malũ ꝛ delectatõeꝫ eligunt tanq̃ bonũ. igit᷑ tristicia non opponit᷑ delectatiõi sicut malũ malo. Intelligendũ est h q᷑ qñꝫ aliqua opponunt᷑: sic᷑ malũ ꝛ malũ. ꝛ illa opponũt᷑ sicut extrema: inter que ẽ aliqͦd mediũ laudabile: vt virt⁹ vl᷑ aliq̃ passio laudabil᷑ sic᷑ pꝫ. audacia ꝛ timiditas opponũt᷑ sic᷑ duo mala. iͦ sũt extrema: iter q̃ medium est laudabile. s. fortitudo: ſꝫ vtrũqꝫ extremorum: inter q̃ est mediũ laudabile est fugiẽdũ vlr. Nã oïs audacia ꝛ sil᷑r oïs timiditas ẽ fugiẽda. ꝛ iͦ si delectatio ꝛ tristicia opponerent᷑ sic᷑ duo mala sequeret᷑ q᷑ oïs delectacio eẽt fugiẽda. qͦd falꝫ ẽ. iͦ tristicia nõ opponitur delectacioni: sic᷑ malũ malo.

Capitulum 3⁹ de opiniõib⁹ ponẽtiũ delectatõem nõ eẽ bo⁹: ꝛ de defectu ꝛõnũ sic opinãtiũ.

Dixerũt. n. quidã q᷑ vlr delectatio nõ ẽ bo⁹ tũ ꝓpter hoc q᷑ nõ ẽ qualitas. tũ pꝑ h q᷑ suscipit magꝭ ꝛ min⁹: tũ pꝑ hoc q᷑ ẽ motio ꝛ gñő: tũ pꝑ hoc q᷑ q̃dã delectatões sũt turpes ꝛ ꝓbrose q̃ oïa in hoc ca⁹ cũ suis ꝛõnib⁹ reprobant᷑.

On tamen si non

qualitatū ē delectatio ꝓp hoc nꝫ bono
rū. necꝫ.n. virtutis operatiões qualitates sūt
nꝫ felicitas. dr̄it aūt boꝰ quidē determinatum eē.
delectationē aūt indeterminatum eē. qm̄ recipit
magis ꝛ minus. siquidē ex delectari hꝫ iudicāt
ꝛ circa iustitiā ꝛ alias virtutes fm̄ q̄s manife
ste aiunt ꝛ magis ꝛ minus equales existere. ſꝫ
virtutes erit idē. iusti.n. sūt magis ꝛ fortes. Est
autē iuste agere ꝛ tp̄ate agere magis ꝛ minꝰ. ſi
autē in delectationibꝰ ne forte non dr̄it cām ſi
sunt hꝫ quidē imixte. De autē mixte. quid autē
prohibet quēadmodū sanitas determinata exn̄s
recipit magis ꝛ minus. Perfectūqꝫ per se bonū
ponentes. motiones aūt ꝛ gn̄atiões iperfectas
de delectationē motiōꝫ ꝛ gn̄ationē enūciare tēt̄āt
Non bn̄ autē videt̄ dr̄e nꝫ eē motionē. Omniū
eni ꝓpriū eē videt̄ velocitas ꝛ tarditas. ſi nō
non seipsum. puta ꝙ mūdi ad aliquid. delecta
tioni autē hoꝝ neutꝝ existit. delectatuꝫ fuisse
quidē.n. est velociter quēadmodū iratū fuisse.
delectari aūt non nꝫ ad alteꝝ. ire āt ꝛ augeri ꝛ
oia talia. transponere quidē igit̄ in delectatōꝫ
velociter ꝛ tarde est. Operari autē fm̄ ipsaꝫ ve
lociter non est. dico autē delectati. ꝛ gn̄atio qil
ter vtiqꝫ erit. Uidetur.n. non ex quocūqꝫ fieti:
sed ex quo fit in hoc dissolui. ꝛ cuius gn̄atio de
lectatio hꝰ tristitia corruptio. Et dr̄it autē tristi
tiā quidē defectū eē eꝰ qḋ fm̄ naturā. delecta
tionē autē repletionē. he aūt corꝑales sunt pas
siones. Si igit̄ eiꝰ qḋ fm̄ naturā repletio dele
ctatio in quo repletio. hoc vtiqꝫ delectabiliter
corruptio p̄. non videtur aūt. non est g̃ repletio
delectatio: sed facta quidē repletiōe delectabi
tur vtiqꝫ aliquis ꝛ incisus tristabit̄. Opio aūt
hꝫ videt̄ facta eē ex his que circa cibū tristitye
ꝛ delectationibꝰ. Indigentes.n. factos ꝛ trista
tos delectati repletiōe. hoc āt non circa oēs ac
cidit delectatiões. sine tristitia.n. sunt mathe
matice ꝛ que eaꝝ que fm̄ sensꝰ ꝛ que per olfa
tum. Sed ꝛ auditiões ꝛ visiones. multe autē ꝛ
memorie ꝛ spēs. cuius igitur he gn̄atiões erūt
nullus.n. defectus facti sunt cꝰ fiat vtiqꝫ reple
tio. Ad proferentes aūt ꝓbrosissimas delectati
ones dicet quis vtiqꝫ. qm̄ nō sunt hꝫ delectabi
lia. Non.n. si male dispositis delectabilia hic
sunt existimandū ipsa ꝛ delectabilia eē simpli
citer. tn̄ his quēadmodū nꝫ laborātibus sana
vel dulcia vel amara nꝫ rursus alba que videt̄
tur patientibus obtalmiā vel sic. vtiqꝫ dicetur.
qm̄ delectationes quidē eligibiles sunt. non tn̄
ab his quēadmodū ꝛ vitari. procedenti autē ſi
ꝛ sanū eē non. quodcūqꝫ comedēs vel spē dr̄nt
delectatiões. Alterne aūt que a bonis ab his
ꝫ turpis: ꝛ ſi ē delectari ea que iusti: nō ētē iu
stā nꝫ ea q̃ musici ſi ētē musicū. ſiſrāt ꝛ i aliqs.

Istud est 3ꝰ caꝰ primi tractatus. in quo po
nūtur opiones ponētiū delectatiōꝫ vl̄r nō
eē bonū. ꝛ cōtinet. 2. partes pricipales. In pri
ma ponuut̄ ꝛ ēt destruunt̄ rōes ponētiū dele
ctatiōꝫ non eē boꝰ. In ſa p̄te ibi (Manifesta
re aūt videt̄) ponit rōes ꝓbantes ꝙ delectatō
non est p se boꝰ. prima ps cōtinet. 4. p̄ticulas
ſꝫ numeꝝ. 4. rōnum destruētiū delectationē
eē boꝰ. ſa p̄ticula ibi (Dr̄it āt) tertia ibi (Perfe
ctūqꝫ) quarta ibi (Ad p̄ferētes āt) In p̄ma igr̄
p̄ticula ponit̄ p̄ma rō cū eꝰ destructiōe. Rō ē
ista boꝰ ē de gn̄e qualitatis. Nā ſi q̄rat̄ de aliq̄
quale ē. cōuenienter rn̄det̄ ꝙ ē bonū. ſꝫ delecta
tio nō ē qualitas. g̃ delectatio non ē aliqḋ boꝰ
ꝛ videt̄ ꝙ hoc argumētꝰ ſit boꝰ. q2 arguit̄ a ne
gatione supiotis ad negatiōꝫ inferioris. ſi eniꝫ
boꝰ contineat̄ sub qualitate tunc sequit̄. dele
ctatio non ē qualitas. igr̄ delectatio non ē boꝰ
Ad istā rōꝫ rn̄det phs.d. ꝙ nō sequit̄ delecta:
non ē qualitas. g̃ delectatio non ē boꝰ. q2 ope
rationes virtutis sunt bone: ꝛ ēt felicitas ē bo
na. ꝛ tn̄ nec opatio virtutis nec felicitas ē quali
tas. igr̄ non sequit̄. delectatio nō ē q̃litas. igit̄
delectatio nō ē boꝰ. ꝛ pōt hꝫ pōi ꝯ:7.ſ. ꝙ ad de
lectatiōꝫ nō eē q̃litatē nō sequit̄ delectationē
nō eē boꝰ. ꝓbat̄ p hoc ꝙ ad negatiōꝫ q̃litatis
ſi sequit̄ negatio boni. qḋ pꝫ. q2 opatōes ṽtutū
ꝛ ēt felicitates ſi sunt q̃litates. ꝛ tn̄ sunt bone.
Igr̄ ad negatiōꝫ q̃litatis ſi sequit̄ negatio boī.

Hic dubitat̄ q2 videt̄ ꝙ opōes virtutū sint
q̃litates: ꝛ ēt ꝙ felicitas ſit q̃litas: q2 opatio
virtutis vl̄ ē de gn̄e q̃litatis vl̄ de gn̄e actiōis
vl̄ passiōis. q2 maꝰ ē ꝙ ſi sunt de aꝰ gn̄e. ſꝫ ope
ratio virtutis ſi ē de gn̄e actōis vl̄ passiōis. q2
opatio ṽtutis ꝯsistit in gēre. q2 ſi ē ad vlterio
rē ꝑfectiōꝫ: ſꝫ oē qḋ ē de gn̄e actōis vl̄ passiōis
ꝯsistit in motu ꝛ in fieri. Nā ois actio de gn̄e ac
tiōis ē in motu: ꝛ ois motꝰ fundat̄ in actōe. vt
pꝫ ex. 3ᵒ phi. ꝛ ēt p auctorē. 6. p̄ncipioꝝ. igr̄ opō
ṽtutis ſi ē de gn̄e actiōis vl̄ passiōis. nec ē feli
citas in gn̄e actiōis vl̄ passiōis. q2 oē quod ē de
gn̄e actiōis vl̄ passiōis tēdit ad vlteriorē ꝑfe
ctionē. ut pꝫ ex 3ᵒ phi. sed felicitas cuꝫ ſit finis
vltimus in rebus humanis non tendit ad vlte
riorē perfectionē. igr̄ non ē de gn̄e actōis l̄ pas
sionis: sed in gn̄e q̃litati. Itē videt̄ ꝙ hꝫ ꝯn̄a ſit
bōa. hoc nō est qualitas. ergo hoc ſi est bonū.
q2 bonum est contentuꝫ sub qualitate. patet.
q2 qualitas est fm̄ quā dicimur quales. ut pa
tet ex predicamentis: sed a bonitate dicitur ali
quid quale. Si enim queratur de aliquo qua
le est. conuenienter respondetur ꝙ est bonū. er
go bonuꝫ seu bonitas est qualitas. Item videt̄
ꝙ delectatio ſit qualitas. q2 delectatio est for
ma absoluta existens in quiete ꝛ tota ſimul. ut
patet ex isto. 10. ꝛ delectatio non est substantia
nec quantitas. igitur delectatio ē qualitas. cꝰ
contrariū innuitur in littera. Itē a delectati
one dicitur aliquis qualis. vt ſi queratur qual̄
est iste. cōuenienter respōdetur. ꝙ ē delectabi
lis. Ad ista dubia dicēdū distiguēdo qōꝫ istoꝝ

nominū de quibus dubitatur. Nam hoc nomē operatio virtutis: ⁊ hoc nomen felicitas: ⁊ hoc nomen bonū: ⁊ hoc nomen delectatio: quodlꝫ istoꝝ est equiuocum. Nam hoc nomen operatio virtutis vno modo significat productionē perfecte operationis virtutis que consistit in quiete ⁊ est tota simul. alio modo significat perfectam operationē virtutis que consistit in gestu. vnde breuiter operatio virtutis est duplex: quedam de genere actionis que est productio perfecte operationis virtutis. ⁊ quedaꝫ ē operatio virtutis de genere qualitatis que est maxima perfectio virtutis. Eodē modo dico ꝙ felicitas vno modo est productio finis vltimi humanoꝝ actuum: ⁊ ista productio est de genere actiōis. ⁊ alio modo est ipse finis vltimus: ⁊ sic est de genere qualitatis. Similiter delectatio quedaꝫ est de genere actionis. vt illa que est productio delectationis perfecte que consistit i perfecta operatione virtutis ⁊ quedam est delectatio de genere qualitatis: vt illa que est tota simul perficiens perfectissimoꝫ operationē virtutis.

Iste distinctiones patent per cōmentatorē. super tertio phi. qui dicit ꝙ quis motus est de genere termini ad quē ideo motus ⁊ terminus motus hūt idē nomen. dicit enim ꝙ ire ad calorē est quodāmodo calor. Similiter est distinguendum de bono ꝙ qddam est bonum naturale. ⁊ qddam est bonum morale. bonuꝫ naturale conuertitur cum ente de quo dicit phūs primo huius ꝙ bonum dicitur equaliter enti. Adhuc bonum morale est duplex qddam qđ formaliter est tale bonum cuiusmōi sūt virtutes ⁊ operationes virtutum. ⁊ qddam est bonum ꝑ attributionē ad illud qđ per se ⁊ formaliter est bonū. cuiusmōi sūt productiua ⁊ conseruatiua ⁊ augmētatiua illius qđ est per se ⁊ formaliter bonum. per iam dicta pꝫ ad dubia. Ad primū dicendū ꝙ operatio virtutis perfecta ⁊ etiā felicitas que est vltimus finis humanoꝝ actuū est de genere qualitatis. ⁊ probant rationes. sed operatio virtut que est productiua vltime perfectionis virtutis ⁊ etiam felicitatis non ē qualitas: ⁊ de tali operatione de gnē actionis ⁊ etiam de felicitate que est de gnē actionis: loquitur h philosophus. talis eniꝫ operatio ⁊ talis felicitas nō sunt qualitates: ⁊ tamen sūt bone de gnē moris. quia sunt productiua per se ⁊ formaliter moris de gnē bonorum: ⁊ sic patet ad dubia de operatione virtutis: ⁊ de felicitate. Ad aliud quando dicitur ꝙ bonum est de gnē qualitatis. dico. qđ est per se ⁊ formaliter bonum in gnē moris est qualitas. ⁊ hoc concludit ratio. Accipiendo tamen bonuꝫ cōmuniter vt est conuertibile cum ente sic non est in aliq̄ gnē: sed transcendit omne genus. Dico etiam ꝙ non omne bonum in gnē moris est in genere qualitatis. quia illa que sunt productiua per se bonorum in genere moris sunt bona in gnē moris: ⁊ tamen non sunt qualitates: sed sunt d gnē actionis. Ad illud de delectatione dico ꝙ quedam est delectatio de gnē actionis ⁊ illa non est qualitas. ⁊ quedam est delectatio de genere qualitatis. ⁊ hoc probat ratio. (Dicunt aūt) hec est scđa particula. in qua ponitur scđa ratio ⁊ eius destructio per quā probant ꝙ delectatio non est bona. nec de gnē bonoꝝ. ⁊ est ratio talis. omne bonum est determinatū. vt dcꝫ est in. 7. huius: sed delectatio non est quid determinatū. igiꝭ delectatio non est bona. maior pꝫ minor ꝓbatur. qꝛ qđ suscipit magis ⁊ min⁹. nō est determinatū. qꝛ non consistit in aliquo vno certo: sed dlectatio suscipit magis ⁊ minus. igiꝭ delectatio non est aliquid determinatū. nec ꝑ ꝯñs bonū. (Si quidē igiꝭ) istā ratōꝫ destruit phūs ꝓbans ꝙ non concludit. ⁊ pōt h pōi ꝯ⁹ s. s. ꝙ ad delectationē suscipere magis ⁊ minus non sequitur delectationē non eē bonā aut de genere bonoꝝ. ⁊ hec con⁹ probatur sic. Scđꝫ iustitiā ⁊ scđm alias virtutes ⁊ scđm operationes virtutū aliquid dicitur scđm magis ⁊ min⁹: ⁊ tamē iustitia ⁊ alie virtutes ⁊ operationes virtutuꝫ sꝭ bone ⁊ de gnē bonoꝝ. g̃ ex h ꝙ aliqd suscipit magis ⁊ minus non sequiꝭ ꝙ non sit bonū nec de gnē bonoꝝ. igitur ad delectationē suscipere magis ⁊ minus non sequitur delectationē non eē bonū. ꝙ aūt scđꝫ virtutes ⁊ scđm opera virtutū dicatur aliquid scđm magis ⁊ minus. pꝫ. nā aliquis diciꝭ magis iustus q̄ alius: ⁊ aliquis dꝭ magis tēperatus q̄ alius: ⁊ aliquis dꝭ magis iuste agere q̄ alius: ⁊ sic de de alys. (Si autē delectationibus) confirmatur hec rō sic. quia aut dīt delectationē scđm se suscipere magis ⁊ minus aut dīt ꝙ sub⁹ cū concreto dꝭ magis scđm delectationē ⁊ minus. qꝛ vt contingit aliquem delectari scđm magis ⁊ scđm minus: et si dicāt isto 2⁰: tunc sequitur ꝙ nec iustitia nec virtus nec opatio virtutis erit bona. qꝛ scđm vnūqđqꝫ istoꝝ denolatur scđm magis ⁊ minus tale. Si autē dicant ꝙ delectatio nō est bona. qꝛ scđm se suscipit magis ⁊ minus: istud vt dicit phūs non est veꝝ de oī delectatione. Nā quedā sūt delectatiōes pure oīo imixte ⁊ talis delectatio ē determinata ⁊ non suscipit magis ⁊ minus. Alia ē delectatio mixta ⁊ talis delectatio suscipit magis ⁊ min⁹ vſꝫ ad certū terī⁹: ⁊ nihil ꝓhibꝫ talē dlectatōꝫ eē quid teriatū ad certū terminū: ⁊ tñ suscipe magis ⁊ minus sicut sanitas existēs determinata suscipꝭ magis ⁊ minus. Nā nō ē eadē ꝯmēsura: in oībus nec in eodē est semꝑ eadē cōmēsura: vñ breuiter non sequiꝭ delectatio suscipit magis ⁊ minus. igiꝭ non est quid determiatū: sic nō sequiꝭ. sanitas suscipit magis ⁊ minus. g̃ sanitas nō est quid determinatū. Notandū ē illud qđ h dicit cōmentator. dicit. n. sic. vnūquodqꝫ qđ est neqꝫ intensionē neqꝫ remissionē recipit.

puta fortitudo tēperātia ꝛ vnūquodq̄ʒ scietiarum in his aūt que ſm ipsas dicuntur magis ꝛ minus conspicitur. h ille. (Perfectūq̄ʒ per se bonū) hec est.3.particula in qua ponitur tertia ratio probans delectationē non eē bonum Posuerunt eniʒ aliqui ꝙ delectatio non est bona.qꝛ est motio vel gn̄atio quoꝝ neutrum est ꝑ se bonuʒ. ꝛ continet hec particula duas partes In prima probat ꝙ delectatio non est motio. In ſa ibi (Et generatio qualiter) probat ꝙ delectatio non est gn̄atio. In prima igitur parte dicit.non videtur bene dīc delectationē eē motionē. ꝛ hoc probat.s.ꝙ delectatio nō est motio ꝛ hec est conclusio.9.que probatur sic.oīs motio est velox vel tarda:sed delectatio non est velox neq̄ʒ tarda.igitur delectatio non est motio. Circa maioreʒ intelligendū est ſm ꝙ tangitur in littera ꝙ velocitas ꝛ tarditas non conueniunt motui absolute ſm seipsum:sed per respectum ad aliud sicut motio seu motus diurnus quo reuoluitur totum celū dicitur velox ꝑ respectum ad alios motus. Nam ut pꝫ ex.6.phi. velox est qđ in pauco tēpore multū transit de spatio.tardū aūt qđ in multo tēpore parū transit de spatio:sed multum ꝛ paucū dicuntur ad aliquid.ut patet ex libro predicamentoꝝ.ꝛ iō dicit phs.ꝙ omni motioni videtur propriū velocitas ꝛ tarditas:sed non ſm seipsum. sed ad aliquid aliud. Circa minorē est intelligendum ſm phm.ꝙ possibile est ꝙ aliquis velociter ꝑueniat ad delectationē.ita ꝙ ille motus ꝑ quē peruenitur ad delectationē sit velox.tamē nō dicitur ꝙ aliquis delectetur velociter vel tarde sicut aliquis dicitur velociter ire aut augeri q̄uis aliquis possit transponi in delectatiōʒ velociter vel tarde.ita ꝙ velociter vel tarde ꝑueniat ad ipsam delectationē.tamē non contingit ꝙ aliquis delectetur velociter vel tarde.qꝛ ipsum delectari non est in fieri sed in facto esse

(Et gn̄atio qualiter) hec est ſcđa pars huius particule.in qua declarat ꝙ delectatio non est gn̄atio ꝛ ponit: ꝛ remouet causaʒ opinionis ponētis ꝙ delectatio est gn̄atio cū dicit. (Opio aūt) probat igitur primo.ꝙ delectatio non est gn̄atio.ꝛ hec est ꝯclō.que probatur dupliciter primo sic. Non quodlʒ gn̄atur ex quolibet:sed determinatū ex determinato ꝛ in illud resoluitur ex quo generatur:sed hoc non contingit in delectatione.non enī est ex determinato indeterminatū:cū non sit motus nec fit ad certum ꝛ determinatū numerū.2ᵒ probat sic. Si delectatio est gn̄atio: tristitia erit corruptio. ꝯn̄s ē falsum.qꝛ si tristitia esset corruptio quodcūq̄ʒ tristaretur illud corrūperetur qđ falsum ē.platonici tamē istam opinionē ponētes concesserūt ꝙ tristitia esset corruptio.dixerunt enim ꝙ tristitia est defectus eius qđ fit ſm naturam. ex separatione eī illius qđ naturaliter vnitur ſeqꝛ dolor ꝛ tristitia.ꝛ dixit ꝙ delectatio est repletio qꝛ cū apponitur aliquid alicui qđ ei contingit ſm naturam: sequitur delectatio. Sed illud iprobat phs.s.delectationē eē repletionē. vnde probat ꝙ delectatio non est repletio. ꝛ hec est cōclusio.ii.que probatur sic.repletio ꝛ subtractio sunt corporales passiones.corpus enī per se repletur ꝛ euacuatur.si igitur delectatio esset repletio sequeretur ꝙ delectatio eēt per se ipsius corporis qđ falsum est.qꝛ delectatio vel est per se ipsius anime vel cōpositi ex corpore ꝛ anima.sed delectatio non est per se ipsius corporis prescindendo animā.sed repletio ē ipsiᵘˢ corporis prescindēdo animaʒ.igitur delectatō non est repletio:sed est quādoq̄ʒ consequēs ad repletionē.facta enim repletione aliquis delectatur sicut facta incisione aliquis dolet ꝛ tristatur. (Opinio aūt) causa ꝛ origo hiᵘˢ opinionis que ponit delectationē eē repletionē ꝛ tristitiam subtractionē videtur processisse ex delectationibus ꝛ tristitijs que sunt circa cibuʒ. illi enim qui prius fuerunt tristati propter indigentiam cibi: postea delectantur in ipsa repletione:sed illud nō accidit circa omnes delectationes. Nam quedam delectationes inueniūtur in quibus non est repletio alicuius defcūs. delectationes enim speculatiue ꝛ delectatōes in considerationibus mathematicis non hn̄t tristitiam appositam quā ponunt consistere in dfcū.ꝛ ita hiᵘˢ delectationes non sunt repletiones nec sunt ad repleudū aliquos defectus: ꝛ idē ē de delectationibus quorūdam sensuum. ut olphatus auditus ꝛ visus: ꝛ etiā memorie. hoꝝ enī oīum sunt delectationes ꝛ non pn̄t assignari cᵘˢ vel quoꝝ gn̄ones sint.qm̄ n̄ inueiuntur aliqui defcūs precedētes:quoꝝ fiat repleᵒ ꝑ hiᵘˢ delectatiōes.ꝛ sic dcm̄ ē supiᵘˢ cᵘˢ gn̄atio ē dlectatio eᵘˢ corrupᵒ ē tristitia.vn̄ si aliq̄ dlectaᵒ inueniatᵣ absq̄ʒ dfectu tristitie:seqꝛ ꝙ n̄ oīs dlectaᵒ ē repleᵒ ꝛ pōt h poni ſa rō ad ꝓbādū ꝙ dlectatio n̄ ē vl̄r repleᵒ:qꝛ mlte sꝛ dlectatōes q̄ sꝛ absq̄ʒ defcū.ut pꝫ d dlectatiōe speculatiua.ꝛ d dlectatōibᵘˢ multoꝝ sēsuū:sʒ nulla repleᵒ ē absʒ defcū ꝑcedēte pōt etiā poni rō ad ꝓbādū ꝙ nō oīs dlectatio ē gn̄atio.qꝛ mlte sꝛ dlectatōes ue dlectatiōes ꝑdcē q̄ n̄ sꝛ alicuiᵘˢ vl̄ aliq̄ꝝ gn̄ationes.igꝛ ꝛc. (Ad pferētes) hec ē.4.ꝑticla pn̄e pris.i q̄ ponit ꝛ soluit.4.rō destructiua dlectatōʒ eē boⁿ.ploniciᵢn.ꝑferebāt i meᵘˢ q̄sdaʒ dlettatiōes ꝓbrosas:ut dlectatūes adulteroꝝ ꝛ ebrietatū. ꝛ hiᵘˢ ꝛ ex h arguebāt ꝙ dlectatio vl̄r ē mala.qꝛ hiᵘˢ delectatiōes q̄ videtᵣ valde vehemētes sꝛ male ꝛ vicupabiles. (Dicet gᵒ) Istā rōʒ soluit phs tripl̄r.ꝑ sic. ꝙ hiᵘˢ dlectabilia n̄ sꝛ simpl̄r dlectabilis.qꝛ n̄ sꝛ dlectabilia nisi male dispositi.ꝛ n̄ seqꝛ sꝛ delectabilia male dispositi.igꝛ sꝛ delectabilia sic n̄ seqꝛ.apparēt dulcia ꝛ amara egrī.igꝛ sꝛ ve talia.nec seqꝛ.ista sunt sana īfirmis.ideo sunt simpl̄r sana.nec sequiꝛ.videtur alba his q patiūtᵣ obtalmiā.igꝛ

sunt alba. vñ breuiter ñ sequitur. delectatiões
probrose sunt delectationes male dispositis.
igitur sunt delectationes simpliciter. Intelli
gendum est ꝙ h philosophus per delectabile
simpliciter intelligit illud qđ est delectabile
homini secundũ rationez. sed hi9 delectabilia
turpia non sunt delectabilia nisi secundũ sen
sum. concedendum est tamẽ ꝙ hi9 turpia sunt
delectabilia ⁊ delectationes horum sunt dele-
ctationes. (Uel sic vtiqꝫ dicẽ) secunda respõ
sio philosophi est ꝙ omnes delectationes sunt
bone ⁊ eligibiles non tamen quibuscunqꝫ. vn-
de delectationes libidinose bone sunt ⁊ eligibi
les: non tamen quibuscũqꝫ. sunt eniz eligibiles
bestijs ⁊ homini coniugato ⁊ non alijs. ⁊ illi vel
vxore petente debitũ vel specie prolis procre-
ande ad dei seruiciũ. alijs autez non coniuga
tis non sunt hi9 delectationes bone neqꝫ eligẽ-
de. vnde breuiter hec est solutio secũda ꝙ hi9
delectationes sunt eligibiles. non tamen sunt
eligibiles quibuscũqꝫ. ⁊ ponit duo exempla. ꝓ-
mum est ditari est bonuz. non tamen est bonuz
ꝙ proditor pr̃e ditetur. quia per diuitias pos-
set magis nocere. secundũ exemplũ est. cibus
sanus bonus est: non tamen ei qui comedit ve
nenum cibus sanus non curat nec destruit ve-
nenum: sed venenũ destruit venenũ. leprosus
quandoqꝫ curatur per comestionẽ serpentis.
Licoñ. videtur aliter exponere sic: ꝙ delectati
ones sunt bone. non tamen a quibuscunqꝫ seu
qualitercũqꝫ acquisite. delectationes eni sunt
bone ⁊ eligibiles secundũ se: non tamen sunt
eligibiles: ut sunt acquisite per mala ⁊ opera
turpia: ⁊ secundũ hoc homo ab his non acci-
pitur pro subiectis. s. pro hominibus. sed pro-
subiectis ad que delectationes sequũtur. ⁊ hu
ic opinioni concordant exempla philosophi se-
cundum ꝙ Licoñ. exponit. dicit enim sic text9.
delectationes quedaz eligibiles sunt. non tamẽ
ab his quẽadmodum ditari a licito conquestu
eligibile est. prodenti aũt. i. ei qui prodit p̃rsam
non est eligibile ditari ex proditione. Sanum
esse est eligibile ex cibis naturalibus. non aũt
est eligibile ex cibis humanorum carniũ. hec
Licoñ. (Uel specie differunt) tertia obuiatio
philosophi ad hanc rationez est ꝙ delectatio-
nes differunt specie. delectationes enim que
causantur a bonis alie sunt ẜm speciem a dele
ctationibus que causantur a turpibus operi-
bus. Passiones enim differunt secundũ obie-
cta. ⁊ sic ille qui non est iustus non delectatur
in operatione propria iusti. sicut ille qui nõ est
musicus non delectatur de operatione musici
⁊ sic de alijs delectationibus: ⁊ per hoc potest
solui ratio ꝙ quãuis quedaz delectatiões sint
male ⁊ fugiende: ex hoc non sequitur ꝙ omnes
delectationes sint male ⁊ fugiende. quia non ẽ
idem iudicium nec eadem ratio de omnib9 de-
lectationibus cũ delectationes dif̃ant spẽ.

Manifestare autez vi
detur ⁊ amicus alter ens ab adulatore nõ exi-
stentem bonuz delectatõz vel differentes spe-
cie. Hic quidez enim ad bonum colloqui vide-
tur. hic autẽ delectationẽ ⁊ h quidem vitupe-
ratur. h autem laudatur ⁊ non ad altera collo
quentẽ. Nullus qꝫ vtiqꝫ eligeret viuere puli men
tarijs factis ad vitaz delectatus in quibus pu
eri ut existimant maxime: neqꝫ gaudere faciẽs
quid turpissimoruz nequaquã debens tristari
Et circa multa studiuz faceremus vtiqꝫ: ⁊ si nꝫ
vnam inferant delectationez. puta videre re-
cordari scire virtutes habere. Si autẽ ex neces
sitate sequitur his delectationes nihil differt.
Eligeremus eniz vtiqꝫ h ⁊ si non fieret vtiqꝫ ab
his delectatio. Quoniaz quidem igitur neqꝫ ꝑ
se bonũ delectatio: neqꝫ omnis eligibilis mani
festuz videtur esse. ⁊ quoniaz sint quedaz eligi
biles secũdum seipsas differentes specie vel a qui-
bus. Que quidem igitur dicũtur delectatione ⁊
tristitia sufficienter dicta sunt.

Hec est secũda pars principalis huius ca
pituli. in qua philosoph9 declarat ꝙ de-
lectatio non est per se bonuz. ⁊ hec est cõclusio
.iz. que probatur tripliciter. primo sic. Aliqua
delectatio est mala ⁊ vituperanda. ut delecta-
tio que est ab adulatore. igitur non est de rati-
one delectationis ꝙ sit bona. ⁊ per consequẽs
delectatio non est per se bonuz. vnde videt̃ sic
arguere: quedam delectatio est mala ⁊ vitupe-
rabilis ut delectatio que est ab adulatore. ⁊ q̃-
dam delectatio est bona ⁊ laudabilis. ut illa q̃
est a collocutione cum amico. vnde amicus col
loquitur cum amico propter bonũ. ⁊ adulator
propter delectationẽ. ⁊ ita ad altera. hoc est ꝑ-
pter altera colloquunt̃. ⁊ sic alterũ est delecta
tio ⁊ alteruz bonuz. ⁊ sic delectatio non est per
se bonuz. (Nullus vtiqꝫ) secundo probatur
ↄ9 sic. si delectatio essz per se bona semper quo-
cunqꝫ alio posito vel remoto. delectatio vehe-
mens valde esset eligenda: sed hoc consequẽs
est falsum. igitur ⁊ antecedens est falsum. fal-
sitas consequentis declaratur dupliciter. ꝑmo
per hoc ꝙ delectationes puerorum videntur
esse maxime vehementes. Pueri enim vehemẽ
tissime delectantur: ⁊ tamen nullus eligeret ꝑ
totam vitam suam habere mentẽ pueri: ita ꝙ
semper delectaretur in quibus pueri delectan
tur. igitur delectatio valde vehemens non est
semper eligenda a quocunqꝫ alio posito vel re-
moto: nullus enim semper vellet esse puer. ad
hoc ꝙ semper haberet delectationes pueriles
secundo probatur falsitas consequentis ꝑ ali-
ud exemplum: nullus eligeret semper gaude-
re seu delectari faciendo turpissima per totam
vitam: ⁊ ñ nunquam deberet tristari. igitur
delectatio non est eligenda quocunqꝫ alio po-
sito: aut remoto; quia posito ꝙ operationes

ad quas sequuntur delectationes sint turpes non sunt delectationes cũ talibus operationibus eligende. (Et circa multa) 3ª probatur conclusio sic. Sine illo qđ est per se bonum nihil est eligibile. omne eniz eligibile vel est eligibile. quia est per se bonuz vel propter se bonuz ad qđ ordinatur. sed multa homines prosequũtur et eligunt: et si nulla delectatio ex his sequatur. igitur delectatio non est per se bonuz. Maior patet de se: ⁊ minor declaratur per exempla. Nas homines desiderant ⁊ eligunt videre recordari scire virtutes habere: et si ex his nulla delectatio sequeretur. Ex predictis est manifestuz. ꝙ delectatio non est per se bonuz. ⁊ non omnis delectatio est eligibilis. ⁊ quedaz delectationes sunt eligende vel eligibiles ⁊ quedã delectationes differunt ⁊ que a quibus differunt specie.

Capitulum quartuz

In quo incipit inquirere quid ⁊ quale est delectatio. ad qđ investigandũ dicit eaz esse sicut visionez perfectaz que est tota simul nõ habens partez ante partez, ⁊ propter hoc delectatio non est motus qui est in tempore. ⁊ propter aliquez finez. s. propter terminuz motus. ⁊ in qualibet parte tẽporis est motus imperfectus. cuius etiaz quelibet pars dfert specie ab alteta ⁊ a toto. ⁊ etiaz in toto tempore in quo fit non est perfectus nisi forte circularis. delectatiõe existente totoruz ⁊ perfectoruz ⁊ in ipso nũc in quo non est motus in quibus manifestuz ꝙ delectatio non est motus neqꝫ generatio. deinde ꝙ perfecta delectatio est cuz virtus apprehensiva perfecta apprehendit actu proprium apprehensibile perfectuz. ⁊ perfectissima cum virtus perfectissima ut intellectiva suũ apprehensibile apprehendit perfectissimuz. Iterum delectatio perficit operationẽ: sed non sicut sensibile sensuz. nec perficit operationez sicut habitus: sed ut superveniens finis: ut iuvenibus pulchritudo: sed semper est in operatione sensus vel intellectus non impedita.

Quid autez est vel

quale. quid manifestius fiet vtiqꝫ a principio resumentibus. videtur eniz visio quidez secundũ qđcunqꝫ tempus perfecta esse. nõ. n. est indigens nullo qđ in posterius factuz perficiat ipsius speciẽ. Tale autez videtur ⁊ delectatio. totum quidem eniz est. ⁊ secunduz nullum tempus accipiet aliquis vtiqꝫ delectationem. cuius in plus tempus perfecte perficietur speciẽ

Istud est 4ᵐ capitulum primi tractatus. in quo incipit inquirere. quid ⁊ quale est delectatio. ⁊ continet istud capitulũ quattuor partes principales. In prima manifestat que est mensura in qua fit delectatio. In secũda ibi. (Propter qđ neqꝫ motus) concludit ꝙ delectatio nec est motus neqꝫ generatio. In tertia ibi. (Sensus autẽ omnis) ostendit naturã delectationis. hoc est qđ est delectatio. In quarta ibi. (Usqꝫ quo autẽ sensibile) determinat de quibusdaz proprietatibus delectationis. Prima pars est narrativa. in qua phs narrat ꝙ sicut visio est perfecta in quolibet instanti tẽporis in quo res videtur: ita ꝙ tota visio perfecta secũdum se totaz est in quolibet instanti. ⁊ non est vna pars visionis in vna parte temporis ⁊ alia pars in alia parte tẽporis: sed tota visio est in toto tempore ⁊ in qualibet parte tẽporis. eodez modo ẽ de delectatione. s. ꝙ est ipsa tota perfecta in qlibet instanti tẽporis in quo delectatio habet eẽ ⁊ non est vna pars delectationis in vna parte tẽporis: ⁊ alia pars in alia: sed ipsa tota est ĩ toto tẽpore. ⁊ in qualiber parte: ⁊ in quolibet tũc temporis in quo delectatio durat. ⁊ hoc intelligit cuz dicit ⁊ delectatio est queadmoduz totuz sed simpliciter completuz ⁊ perfectuz in primo instanti tẽporis in quo delectatio habet esse. ⁊ secunduz nulluz tempus accipiet quis vtiqꝫ delectationez eius in plus tempus. i. delectationis perfecte perficietur species delectatiõis. i. non potest accipi aliquod tempus in quo fit delectatio qđ requirat amplius tempus ad spẽz delectationis perficiendaz sicut contingit ĩ his quoruz generatio est in tempore, in illis est accipere aliquod tempus generationis qđ requirit maius tẽpus ad hoc ꝙ tota generatio perficiatur ⁊ species generati perficiatur. ut patet ĩ generatione domus. Ad hoc eniz ꝙ species domus perficiatur: requiritur plus de tẽpore ꝙ̃ est tẽpus in quo fit fundamentuz vel pariea.

Intelligenda sunt hic duo. primo ꝙ visio respectu eiusdez obiecti eodẽ modo dispositi. medio etiã existente eodẽ modo disposito est tota simul ⁊ non est vna pars ante aliaz: sed tota visio per totuz tempus in quo fit visio manet eadez numero: ⁊ conservatur ab obiecto presente sicut imago que apparet in speculo quiescente speculo conservatur eadem numero per presentiam obiecti quiescentis ⁊ vniformiter se habentis in comparatione ad speculũ in toto tẽpore. Aliqua tamen contingit visio que non ẽ tota simul ⁊ habet partẽ ante partem vt si res mota coraz oculis videatur partibiliter. ita ꝙ vna pars ante aliam continue videatur illa tota visio non est tota simul: sed vna pars ẽ ante aliam. sicut vna pars obiecti continue videtur ante aliam. Scđo est intelligendum. ꝙ non omnis delectatio est tota simul: sed solum illa delectatio est tota simul que est in operatione existente tota simul. vnde quia delectatio consequitur operationẽ: ⁊ est in ipsa subiective. iõ

oportet ꝙ delectatio que est in operatione sue cessiua habeat vnam partē ante alias sicut ope ratio quam consequitur habet vnam partem ante aliam.

Propter quod neque

motus est. in tēpore enim omnis motus ⁊ finis alicuius. puta edificatiua perfecta cū̄ faciat qđ appetit. vel in omni tēpore vtiqꝫ. vel hoc in partibus autē tēporis omnes imperfecte ⁊ al tera specie ⁊ a tota ⁊ ab inuicē. lapidū enim cō positio altera a colūne virgatione. ⁊ h̄ a tēplifi catione. ⁊ tēpli quidem perfecta. Nullo enim indigens ad propositū fundamenti autē mul/ te imperfecta. partis enim vtraqꝫ. specie igit differunt ⁊ non est in quocūqꝫ tēpore accipere motum perfectū specie. sed si quidē in omni. Silr autē ⁊ in ambulatione ⁊ reliquis. Si n. est latio motus vnde quo ⁊ h̄ differre s̄m spēs volatus ambulatio saltatio ⁊ talia. Non solū autē sic: sed in ipsa ambulatione. h̄ enim vnde quo non idē in stadio ⁊ in parte ⁊ in altera ⁊ i altera parte. neqꝫ pertransire lineā hanc ⁊ illā non solum autē lineam pertransit: sed in loco existentē. in altera autē h̄ ab illa. per certitudi nē quidē igitur de motu in alijs dictum est. vi detur autē non in omni tēpore perfectus esse sed multi imperfecti ⁊ differentes spē. siquidē qđ vnde quo specificū. delectatōnis autē in quo cunqꝫ tēpore perfecta spēs. Manifestū igitur ꝙ ⁊ altere erunt ab inuicē: ⁊ totorum aliquid ⁊ perfectorū delectatio. videbitur autē vtiqꝫ hoc ⁊ ex contingere moueri non in tēpore dele ctari autē. Qđ in ipso nunc totū aliquid. exhi/ bent autē manifestū. ⁊ quoniam non bene dīe motum ⁊ generationē esse delectatōnē. Non enim omni h̄ dī̄r: sed partibilium ⁊ non to/ torum. Neqꝫ enim visionis est generatio scdm puncti: neqꝫ vnitatis hoꝝ nihil motꝰ: nec vtiqꝫ delectationis totum. n. quoddam.

Hec est sa pars principalis huius capitu/ li. in qua phs concludit ex predictis cō clusionē. 9. ⁊ 10. huius libri superius positas ⁊ approbatas. s. ꝙ delectatio nec est motus neqꝫ generatio. ⁊ propter hoc non pono istam cōclu sionem in numerum cum alijs a precedētibus distinctam. probatur hec conclusio dupliciter primo sic. omnis motus ⁊ omnis generatio. s. successiua est in tēpore. ⁊ est habens finem ali quē. s. terminū vel formā ad quā ordinatur sed delectatio non est in tempore. igitur dele ctatio nec est motus nec generatio. Minor hꝰ rationis patet ex precedētibus ⁊ circa delecta tionem maioris multum insistit. nā primo decla rat maiorem in motu generationis ⁊ postea in alijs motibus in motu generationis declarat declaratiōe exemplari sic. ars edificatiua per

ficit opus quod artifex intendit in aliq̄ toto ⁊ determiato tēpore. artifex enim facit domum in aliquo toto tempore et partes domus facit in partibus illius tēporis ⁊ omnes generatiō nes que fiunt in partibus illius temporis sunt imperfecte. quia sunt propter vlteriorē perfe ctionē: ut propter formā domus. ⁊ ille gene/ rationes particulares differūt specie a tota ge neratione completa. ⁊ etiā ab inuicē ꝙ verum est de generationibus partialibus terminatis ad terminos diuersos secundū species. verbi gratia. generatio fundamēti differt specie a ge neratione parietis ⁊ a generatione tecti. ⁊ que/ libet istarum generationum differt specie a ge neratione totius domus. quia termini istarū generationum differunt specie. ⁊ ponit philoso phus exempla in constructione templi. in qua apparet ꝙ generatio totius tēpli fit in aliquo tempore. ⁊ generationes partium fiunt in par/ tibus illius temporis ⁊ sunt imperfecte: ⁊ gene rationes partium illarū differunt inter se spe/ cifice. ⁊ etiā a generatione totius. exempla pa tent in textu. Intelligendum est. ꝙ partes motus continui aut generationis continue nō differunt inter se specifice: nec a toto cuius sūt partes. quoniam que differunt specie non con tinuantur ad inuicem. cum non habeant idem vltimū. ut patet ex quinto phi. motus tamen zephens. i. compositus ex partibus contigua/ tis ad inuicem. similiter motus habens solam vnitatē aggregationis componitur ex parti/ bus differentibus inter se specifice. ⁊ etiā a to to de generatione habente solam vnitatem ag gregationis. iō h̄ phus loquit. cum dicit. gene ratio est constructio vnius domus vel templi: verumtamē non omnes partes talis generati onis differunt specie. quia aliqua pars illius totius generationis est motus continuus ⁊ p/ tes motus continui non differunt specie. Sed omnes partes secūdum spēm talis motus ag/ gregati differunt specie: ⁊ voco illas partes p/ tes secūdum speciem: que terminantur ad ter minos differentes secūdum speciē. (Simi liter autē ⁊ in ambulatione) declarat maiorē etiā in motu locali. ⁊ dicit ꝙ illud quod dictū est de generatione. s. ꝙ omnis generatio est in tempore videtur esse verum in ambulatione. ⁊ in omnibus alijs motibus localibus. manife stum enim est. ꝙ latio. i. motus localis est mo tus vnde quo. i. a termino ad terminum. ⁊ sic oportet ꝙ motus diuersificetur specie secūdū diuersitatem terminorū. sunt enim diuerse spe cies motus localis. ut ambulatio volatio sal tatio. volatio contigit auibus. ambulatio ani malibus gressibilibus. ⁊ saltatio competit qui busdam animalibus: ut locustis ⁊ alijs hu iusmodi. huiusmodi motus differunt s̄m diuer

sitatē principiorum mouētium. Anime enim q̄
sunt principia istorum motuum differunt spē.
non enim est eadē anima scđm spēm. animalia
igitur sensibilia ⁊ animalia volatilia nec solū
hoc modo diuersificātur spēs motus localis.
.s. scđm diuersitatē principiorum mouentium:
sed in vna dictarum spēcū sunt diuerse species
vt puta. in ambulatione enim sunt diuerse spēs
Motus enim quo quis ambulat stadium. ⁊ mo
tus quo quis ambulat partem stadij. non sunt
omnino idē. q2 termini non sunt idem omnino. ⁊
eodē modo est de motibus in quibus pertran-
situr. hec pars stadij ⁊ illa vel hec pars linee. ⁊
illa quoniam enim oēs iste linee recte sint eius-
dē speciei. tñ quia linea non pertransitur: nisi
ut in loco existens si loca sint diuersarum speci
erum. oportz ꝙ motus locales etiaz sint diuer
sarum spērum. Sed quia in aliis magis p cer-
titudinē dictum est de motu sufficiunt h̄ dixisse
ad presens. s. ꝙ motus non est perfectus in
omni tempore. sed multi sunt motus imperfe-
cti differentes spē in diuersis partibus tēporis
ex eo ꝙ vñ ⁊ quo. i. termini motus specificant
motum. ⁊ ita motus differunt spē s3 diuersita
tē specificam terminorum. ⁊ ita apparet maior
.s. ꝙ omnis motus ⁊ omnis gñatio est in tēpo-
re. ita ꝙ vna pars est in vna parte temporis. ⁊
alia pars in alia: ⁊ sic declarata maiore sub-
iungit minorē. s. ꝙ species delectationis est p-
fecta in quocunq3 tempore quia ē tota simul se
cundum se totam durans per tēpus. Dubi-
tatur h̄. quia ph̄s videtur dīc ꝙ motus quo p
transitur tota linea: ⁊ motus quo pertransitur
pars linee differunt spē. ⁊ motus quibus per-
transitur hec pars linee. ⁊ illa differunt specie.
sed illud non videtur eē verum quia cum infi-
nite sint partes linee: sequitur ꝙ infinite eēnt
partes illius motus. secundum spēm differen-
tes per quā tota linea pertransitur ⁊ eadē rati
one omnis motus localis rectus componere-
tur ex infinitis partibus differentibus secūdū
spēm. ⁊ per consequens nullus motus localis
rectus foret vnus continuus quoniam motus
diuersi s̄m spēm non possunt continuari adin-
uicē. vt patet ex. 8. phi. Et istō habent concede
re illi qui dicunt ꝙ formale in loco est respect⁹
ad concupiscens ⁊ ad centrum ⁊ ad polos immo
biles. Nam secundum ipsos omnis loca inter
que potest esse motus localis rectus differunt
quia habent respectum ad celum ⁊ ad centrum
⁊ ad polos diuersos secundum spēm. Sed sine
dubio illud non est verum. quia secundum
hoc nullus motus localis rectus eēt continu-
us qđ est contra philosophum. vnde magis di-
cerē ꝙ omnis loca sunt eiusdē speciei specialis
sime accipiendo locum pro vltimo corporis cō
tinētis. quia sic est superficies. ⁊ probabile est
dīc ꝙ omnes superficies sunt eiusdē speciei spe
cialissime. de hoc diffusius dixi super 4ᵐ phi.
Dico igitur ꝙ Aristo. non intendit h̄ dicere ab-
solute ꝙ motus quibus transitur linea ⁊ pars
linee differunt specie: sed dicit h̄ cum conditi-
one sic. ꝙ s̄m vñ quo. hoc est a terminis motus
quo pertransitur tota linea differunt specie ab
vñ quo: hoc est a terminis motus quo pertran
situr pars linee. tunc motus quibus pertransi
tur tota linea ⁊ pars linee differunt s̄m speciē
⁊ hec conditionalis phi est necessaria: sed ante-
cedens est impossibile. (Videbitur autē vti-
q3 h̄) secūdo probatur 2°. phi. s. ꝙ delecta⁹ nec
est motus nec generatio sic. nihil contingit mo
ueri in non tempore. vt patet ex. 8. phi. sed rati
one delectatio non est generatio (Ex his autem
manifestū) ex iam dictis concludit principale
intentum. s. ꝙ delectatio nec est motus nec ge-
neratio. Nam ratio motus ⁊ generationis non
potest attribui cuicūq3 sed solum diuisibili ꝙ nō
est totum simul nec habet totum complemen-
tum suum simul nec est generatio visionis: sic
nec puncti nec vnitatis. hec enim non generātur
sed consequuntur generationē quorūdam ali-
orum: nec est motus horum. s. visionis sic nec
puncti nec vnitatis. neq3 est motus aut gñatio
delectationis. quia delectatio est quoddam to
tum non habens partē ante partē. Dubita-
tur h̄. dicit enim ph̄s. ꝙ motus ⁊ generatio sūt
partibiliū ⁊ non totorum. ista enim videntur re
pugnare. quia omne partibile habet partes: ⁊
omne habens partes est totum. igitur omne p-
ticulare est quoddā totum. igitur si motus ⁊ ge
neratio sint particulariū. sequitur ꝙ sint toto-
rum. Dicendū ꝙ aliquid dicitur totū dupli-
citer. s. aut absolute. q2 habet partes. aut q2 ha
bet partes simul existentes. ⁊ tale totum voca
tur totum totalitate sistoris. Similiter parti-
culare dicitur dupliciter aut absolute. q2 ha-
bet partē ⁊ partē: aut quia habet partem ante
partem in infinitum. ita ꝙ sue partes nec sunt
nec eē possunt simul. ⁊ hec particularitas acci-
pitur. s̄m diuisionē tēporis. vnde tam totum
q̄3 particulare accipit̄ dupliciter. s. large ⁊ stri-
cte. Accipiendo hec duo large: sic idē sunt totū
⁊ particulare. ⁊ sic vtrūq3 idē est ꝙ habens par
tes. Sed sumendo ista duo stricte. sic particu-
lare idē est ꝙ habens partē ante partē in infi-
nitum. ⁊ hoc totū idē est ꝙ omnes partes simul.
Dico igitur ꝙ philosophus in proposito accip̄
totum ⁊ particulare stricte: ⁊ sic non sunt idem
sed magis sunt opposita. nam particulare idē
est ꝙ habens partē ante partem secūdum di-
uisionē temporis. ⁊ totum idem ē ꝙ habens p
tes simul. non vnam partem ante aliam. vnde
nec delectatio nec visio est partibilis id est ha-
bens partem ante partē. sed vtrumq3 ē quoddā to⁹

d habens omnes partes simul.

Sensus autem omnis

ad sensibile operantis perfecte et bene dispositi ad pulcherrimū sub sensu iacentiū. Tali enī maxime esse videtur perfecta operatio. Ipsum autē dīc operari vel in quo est nihil differat ꝑ vnumquodq; optima est operatio optime dispositi ad potentissimum eorū que sub ipsa₃. hec autē et ꝑfectissima ⁊ delectabilissima. secundum omnē enim sensum est delectatio. Similiter autē ⁊ intellectum ⁊ speculationē delectabilissima autē perfectissima. Perfectissima autē que non habētis ad studiosissimum eorum q̄ sub ipsa. perficit autē operationē delectatio.

Non eundē autē modum ⁊ delectatio perficit ⁊ sensibile ⁊ sensus studiosa entia. quēadmodum neq; sanitas ⁊ medicus. similiter causa ē eius qđ ē sanari. Secundum vnū quodq; autē sensum quoniam sit delectatio. manifestū. aimus enim visiones ⁊ auditiones eē delectabiles. manifestum autem ⁊ quoniam maxime, ⁊ sensus sit potentissimus ⁊ ad tale operetur. Talibus autē entibus ⁊ sensibili ⁊ sensato. semper erit delectatio existente faciente quidem ⁊ patiente. perficit autē operationē delectatio non habitus qui inest: sed ut superueniens quidam finis velut iuuenibus pulchritudo.

Hec est tertia pars principalis hu⁹ capituli in qua ostendit naturā delectationis ostendendo quid est delectatio. ⁊ continet tres particulas. In prima narrando ostendit que ē operatio perfecta virtutis cognoscentis ut sensus aut intellectus. In sa ibi (Ꝥ aūt vtiq;) ostendit q̄ delectatio est perfectio opōis. In tertia ibi. (Perficit aūt operationē) ostendit qualiter delectatio perficit operationē. In prima igit̄ particula narrat q̄ cuiuslz sensus est operatio alicuius operantis in respectu ad sensibile qđ est obiectū illius sensus operatio sensus est sensatio propriꝫ obiecti. ⁊ ideo ad hoc q̄ operatio sensus sit perfecta. requiritur optima dispositō ex parte vtrinsq;. s. sensus ⁊ obiecti. ⁊ ideo subdit q̄ sensus tunc perfecte operatur quando ē operatio sensus bñ disposita ad aliquid pulcherrimū sub sensu iacentiū. i. conuenientissimum eoꝝ que a sensu percipiuntur. hec enī maxime videtur esse perfecta operatio sensus que procedit a sensu bene disposito in operatiōe ad cōuenientissimū obiectū sensus ⁊ siue sensus operetur siue aīal per sensum non est cura ad presens. Sed illud ma⁹ est q̄ circa vnūquodq; optīa operatio est operantis optime dispositi per respectū ad illud qđ est potissimū inter ea q̄ subiacent virtuti talis operantis. (Hec autem vtiq;) hec est sa particula secūde partis. i qua ostendit q̄ delectatio est perfectio operationis ⁊ hec est 2ª 13. huius libri que probatur sic. Illud qđ inest operationi inquantū est perfecta: est perfectio operationis: sed delectatio inest operationi inquantū est perfecta. igitur delectatio est perfectio operationis. maior pz. quia operatio non est perfecta formaliter nisi p suā perfectionē. ⁊ minor declaratur in lfa sic. operatio perfecta est delectabilis ⁊ quanto est magis perfecta tanto est magis delectabilis ⁊ operatio perfectissima est delectabilissima vbicunq; enim in aliquo cognoscente inuenitur operatio perfecta ibi inuenitur operatio delectabilis. quod patet tam in sensu q̄ in intellectu. est enim delectatio non solū ꝑm tactuꝫ ⁊ gustū sed ꝑm omnē sensum. ⁊ non soluꝫ est delectatio ꝑm sensum: sed etiā ꝑm intellectum. s. ꝑm speculatiōꝫ intellectus inquantū speculatur aliquod perfectum ens per certitudinē cuiuslibꝫ virtutis cognoscentis. operatio perfecta ē operatio illius virtutis bene disposite in cōparatione ad obiectū perfectum illius virtutis: ⁊ operatio perfectissima est virtutis cognoscētis optime disposite in comparatione ad obiectum conuenientissimū illius virtutis. ⁊ inter hu⁹ operationes sensus ⁊ intellectus illa operatio que ē perfectissima est delectabilissima ⁊ operatio perfectissima sensus vel intellectus est illa operatio que est sensus vel intellectus bene dispositi in comparatione ad optimuꝫ eoꝝ que subiacent sensui vel intellectui. ⁊ sic patet q̄ operatio inquantum est perfecta est delectabilis. ⁊ sic delectatio inest operationi inquantū est perfecta.

(Perficit autē) hec est tertia particula. i qua viso q̄ delectatio est perfectio operationis ostēdit qualiter delectatio perficit operationem. ⁊ intendit dīc q̄ delectatio perficit operationē non sicut causa effectiua operationis: sed sicut forma perficit illud cuius est forma. dicit enim q̄ delectatio perficit operationem sensus: non sicut sensibile perficit sensum. quia sensibile perficit sensum effectiue. sed delectatio perficit sensum formaliter. omnia enim hec. s. tam sensibile q̄ delectatio sunt bona ⁊ bonitatem operationi tribuentia: sed aliter ⁊ aliter. quia sensibile est perfectio sensus vel operationis sensus effectiue. ⁊ delectatio est perfectio operationis sensus formaliter: sicut medicus ⁊ etiā sanitas sūt causa eius qđ est sanari hoc est huius qđ est sanum esse: sed diuersimode: quia medicus ē causa effectiua huius qđ est sanum esse ⁊ sanitas ē causa formalis hu⁹ qđ est esse sanum. (Secūdum vnūquodq; aūt sensum) q̄ aūt secundū vnūquēq; sensum est delectatio sicut dictum est prius manifestū est. dicimus enim visiones ⁊ auditiones esse delectabiles ⁊ maxime cū sensus sit potentissimus ⁊ operetur ad tale obiectum qđ est conuenientissimū sui ⁊ semper manebit delectatio in operatiōe sensus: dū sensibile ⁊ aīal hñs sensum remanēt in tali dispōe sicut pz i alijs

Nam quãdiu manet eadem dispõ facientis ⁊ pacientis necesse est ꝙ permaneat idem effectus. Perficit aũt delectatio. quis dictum est ꝙ delectatio perficit opatõez sicut forma. posset aliquis credere. ꝙ delectatio eēt de eētia operationis constituens ipam in eē. Id remouet phs ostendens. qualiter delectatio perficit operationem tamquam forma. ⁊ intendit dicere ꝙ delectatio perficit operationem tamquam forma accidentalis perfectio enim formalis e duplex quedam intrinseca que constituit essentiam rei. Alia est forma que superuenit rei constitute in sua spē vel natura. ⁊ talis perfectio formalis opationis ē delectatio. Dicit igitur phus ꝙ delectatio perficit operationez non vt habitus qui inest. i. non sicut forma intrans essentiam rei sed vt quidam finis superueniens. i. sicut quedam perfectio accidental' superueniens operatõi inesse constitute. ⁊ ponit exemplum dicēs ꝙ delectatio perficit opationem sicut pulcritudo superueniens iuuenibus. pulcritudo enim aduenit iuuentuti non sicut aliquid existens de essentia iuuētutis sed tamꝙ quedam forma accidentalis. ⁊ ita delectatio ē perfectio formalis accidentalis opationis. Ex his pōt accipi vna descriptio delectationis que ē ista. Delectatio ē perfectio formalis operationis virtutis cognoscentꝭ extrīsecus superueniens ⁊ non inesse constituens.

Usquequo autem sensibile vel intelligibile sit puta vtriqꝫ ⁊ discernēs vel speculans: erit in operatione dilectio. Illibus eni entibus ⁊ ad inuicem scđm eundem modū habētibus ⁊ passiuo ⁊ actiuo idem aptū natum est fieri. Qualiter igitur continue nullus delectatur vel laborat. oīa enim hūana corpora nō possunt continue operari: non fit ĝ neqꝫ delectatõ sequitur enim opatõem. Quedam aūt delectant noua entis. Posterius aūt nō silr ppter hoc. q2 primum quidē enī p desideria inclinata ē mens. ⁊ intense circa eadem opatur quemadmodū sm visum aspicientes. Postea autē non fit talis operatio sed neglecta ppter quod ⁊ delectatio obscuratur. Appetere autē delectationem existimabit quis vtriqꝫ oēs. qm ⁊ viuere oēs appetunt. vita aūt operatio q̄dam ē. ⁊ vnusqsqꝫ circa hec ⁊ in his opatur q̄ ⁊ maxime diligit puta musicus quidem auditu circa melodias. Amator aūt discipline mēte circa theoremata. sic autem ⁊ reliquorum vnusqsqꝫ. Delectatio aūt perficit operationes ⁊ viuere adeē quod appetunt. rōnabiliter igitur ⁊ delectationem appetunt. perficit enim vnicuiqꝫ eligibile ens. vtrꝫ autem ppter delectationem viuere eligimus vel ppter viuere delectationem dimittet in psenti coniungi quidem enim hec videntur ⁊. separari ꝫ ñ recipe sine opōne. n. fit delectatio.

Hec ē. 4. ps pñcipalis hu⁹ capli i q̄ determiat ð cāis q̄rūdā pprietatū delectatõnis. ⁊ continet duas particulas. In prima determinatur de durabilitate delectationis. In scđa ibi. Appetere autez. determiat de appetibilitate delectationis. In pria pticula soluit tres questiones. Prima ē q̄ diu debet delectatio durare. Scđa ē quare delectatio non pōt eē continua. Tertia ē quare noua magis delectant q̄ consueta. primo igit determinat istaz questionem. s. ꝙ diu debet delectatio pdurare ⁊ istam questionez soluit ꝙ tam diu durat delectatio q̄ diu obiectū v̄rtutis cognitiue ⁊ ipsa v̄tus cognitiua manēt in eadem debita dispositione. ⁊ hec ē conclusio. 14. hui⁹ libri. vñ dicē phus ꝙ tam diu erit delectatio in opatione q̄ diu ex vna pte obiectum sensibile vel intelligibile ē in debita dispōne. ⁊ ex altera pte ipm operans qđ ē discernens per sensum vel speculans per intellectum remanent in eadem dispositione. vnde pbatur cōclusio sic. Actiuo ec passiuo manentibus in eadem dispōne ⁊ ieadem habitudine ad inuicem manet idem effectus. sed obiectum ⁊ v̄tus cognitiua sont cause actiue ⁊ passiue delectationis. igitur tā diu durat delectatio q̄ diu obiectum v̄rtutis cognitiue ⁊ ipsa v̄tus cognitiua remanent in eadē dispositione ⁊ in debita dispositione ad agēdū ⁊ paciendū. Qualr igitur ꝯtinue. Scđa q̄stio ē qualr ē ꝙ nullus continue delectatur hec ē. q̄ ē causa. ꝙ delectatio ñ pōt eē semper cōtinua hec questio soluitur ex iam dictis. s. ꝙ nullus homo pōt continue delectari. ⁊ hec ē conclusio. 15. q̄ pbatur sic. nullus homo pōt ꝯtinue operari ⁊ delectatio nō fit sine operatione vt dcm ē supra. igitur nullus hō pōt continue delectari. Causa igitur huius. ꝙ nullus homo pōt cōtinue delectari ē. qvia nullus homo pōt continue operari. ⁊ delectatio non fit sine operatione igit ⁊c. Intelligendum ē ꝙ omnia q̄ hñt corpora sensibilia non possunt continue operari. propter hoc ꝙ eorum corpora in operando fatigantur in hñtibus enī corpus passibile corpus aliqualiter deseruit operationi: vel inmediate sicut patet in opatiōe sensitiua per organum corporeum exteriorem vel mediate sicut patet in operatione intellectiua in qua hō vtitur opationibus sensibilitatis q̄ fiūt p organa corporea. Sed dubitat̄ ex quo opatio in qua consistit felicitas de q̄ phs dicit ē q̄litas permanēs nō ꝯsistēs i motu. videt̄ ꝙ i tali opōne nō ē labor nec fatigatio: ⁊ p ꝯñs hō pōt continue opari tali opatōne que ē q̄litas in qua nō ē labor. Dicendū ꝙ q̄uis talis opatio sit qualitas pmanens. tñ semper indiget aliq̄ conseruante qđ quidē conseruans ē operatõ de genere actōis q̄ ē opatio organoꝝ sensitiuoꝝ ⁊ i tali opatōne de genere actōis ē labor ⁊ fatigatio ⁊

ppter hoc non pōt aliquis homo cōtinue operari opatione q̄ est de genere qualitatis qꝛ illa operatio continue dependet ab operatione de genere actionis que non ē sine labore. Quedā autē delectant noua. Tertia questio ē quare q̄dam que sunt noua multū delectant ꝛ postea non delectant. Hui⁹ causam assignat phūs dicens. ꝙ hoc accidit. quia in principio quando sunt noua mens inclinatur studiose ad hui⁹ l. ppter desiderium ꝛ admirationem: ꝛ intense vehementer circa hui⁹ l mens opatur. ꝛ ad opationem sequitur delectatio vehemens: sic patet de illis qui studiose aspiciunt aliqd qꝺ pri⁹ non viderunt ppter admirationem. postea āt quando consueti sunt videre non fit talis operatio vt ita attente videantur sꝫ fit negligens operatio ppter qꝺ delectatio obscuratur. i. minus sētitur. hec igitur ē causa quare noua magis delectant. quia noua faciunt attente ꝛ vehementer operari ꝛ magis q̄ꝫ cōsueta ꝛ ad operationem seqtur delectatio. ideo noua magis delectant q̄ꝫ consueta. Appetere autē delectationem. hec ē scd̄a pticula. 4. ptis pncipalis in qua phūs determinat de appetibilitate delectationis in qua mouet ꝛ soluit duas questiones. Prima ē quare oēs hoīes appetunt delectationes. ꝛ hec ē solutio ꝙ omnes hoīes appetunt delectationes. quia oēs homies appetūt viuere ꝛ vita ē quedam operatio. ꝛ delectatio pficit operationem. ꝛ ppter hoc oēs homines appetunt delectatōem quia omnes hoīes appetunt viuere cuius perfectio ē ꝺlectatio: vn⁹quisqꝫ enī maxime opatur circa illa que maxime diligit. ꝛ maxime circa illa insistit. Sicut musicus maxime insistit ad audiendas melodiam ꝛ ille qui ē amator sapientie maxime insistit vt speculetur mēte theoremata. i. speculationes vitatis. vnde cū delectatō pficiat operationem ꝯn̄s ē vt perficiat ipm viuere quod oēs appetunt. ꝛ ita rationale ē ꝙ omnes hoīes appetant delectationem ex eo ꝙ pficit viuere qꝺ ē omnibus eligibile. Utrum āt ppter delectationem. Scd̄a questio quā soluit i scd̄a particula oritur ex solutione questionis immediate p̄cedentis in qua dicitur: ꝙ oēs homines appetunt delectationem. ꝛ similiter ꝙ omnes hoīes appetunt viuere. ē igitur questio. vtrū omnes homines oppetunt vitam ppter delectationem vel econuerso delectationem ppt̄ vitam. Istam dubitationē non soluit hic sed dicit eam eē dimittendam ad pn̄s. soluetur āt ista dubitatio in tractatu sequenti. qui ē de felicitate. ꝛ hic dicit ꝙ ista duo. s. vita ꝛ delectatio coniungūt adinuicem ita ꝙ nullo modo separantur: nō enī fit delectatio sine opatione. nec pōt eē perfecta opatio sine delectatiōe vt dictū ē supius. Intelligēdū ꝙ operatio ē appetibilis magis q̄ꝫ delectatio. quia delectatio est quies appetitus in re delectante siue in operatione ꝛ nullus appetit quietem in al quo nisi existimet illud eē conueniens. ꝛ ideo operatio que delectat sicut qꝺdā conueniens videtur p prius appetibilis q̄ꝫ delectatio. ꝛ ita delectatio appetit̄ per opationē magis q̄ꝫ econuerso. finis enim vltim⁹ hoīs ē operatio. ꝛ ideo qdquid homo rōnabiliter appetit vel ē operatō vel ppter operationē que est vltimus finis. Hic occurrit vnum dubiū super hoc qꝺ phūs dicit ꝙ vita ꝛ delectatio sunt insepabilia illꝺ non videtur veꝝ. quia aut accipit vitam pro actu primo. ꝛ certū ē ꝙ illa vita que ē actus p̄mus pōt eē sine delectatōne vt patet in somno. quando sola potentia vegetatiua opatur que in operando nō delectatur. Aut accipitur vita p actu secundo. s. p operatione vite vel pro operatōne sensus vel intellectus. ꝛ adhuc talis vita potest esse sine delectatione quia potest esse in tanta tristicia s̄m tactum ꝙ in opatione nullius alteri⁹ sensus nec ēt itellect⁹ manebit delectatio. tristitia enī vehemēs nō solū corrumpit delectationem sibi contrariam sed etiā quālibet aliam contingentē vt dicit phūs. 7. huius. dicendum ꝙ delectatio nunquam ē sine actu scd̄o sensus vel intellectus nec pōt eē operatio pfecta conueniens sensui vel intellectui sine delectatione. dico igitur ꝙ phūs in pposito accipit vitam pro actu scd̄o perfecto conueniente ꝛ saluante illud cuius ē illa autē opatio que ē cum sūma tristitia non saluat sed magis corrumpit.

Capitulum quintum de diuersitate delectationum.

Differunt enī s̄m diuersitatē opum ꝛ s̄m bonitatem ꝛ maliciam: s̄m puritatē ꝛ impuritatem ꝛ ēt differūt ex pte sēsoꝝ ꝛ ex parte opationū differūt. Nam opationum differētiū spē sunt delectatōes q̄ eas pficiunt differentes spē. qꝺ pꝫ ex eo ꝙ delectatōnes coopant̄ opationibus quas pficiunt. ꝛ hoc pꝫ ex hoc ꝙ opatōes coaugēt̄ delectationib⁹ ꝛ coaugentia sūt auctis ppria. ꝛ ex eo ꝙ delectatōnes vno tpe ipediūt et corrūpunt delectatōes in alijs opibus factas. ꝛ ex hoc ꝙ pprie delectationes ꝯfirmāt opōes ꝛ diuturniores ꝛ meliores eas facit oiienia delectationib⁹ efficientibus ꝛ fere vt pprie tristitie corrūpētib⁹. ꝛ sicut opatōes differūt bono ꝛ prauo eligibili et fugiēdo ꝛ neutro: sic necesse ē delectatōes eis apropriatas differre. ꝛ sicut sēsus differūt ab inuicē ꝛ ab intellectu ꝛ itellectus speculatiu⁹ a practico sic differūt q̄ in eis sūt delectatōnes ꝛ ꝙ diuersoꝝ sēsoꝝ spē vt hoīs ꝛ asini sūt delectationes spē differētes ꝛ eorumdē spēs sunt eedē delectatōes spē lꝫ non oīb⁹ hoīb⁹ qui tamen sūt idē spē sūt eadē delectabilia. qꝺ accidit ex hoīū corruptōe in hoīe enim icorrupto

ꝛ virtuoso ē delectabile qḋ ſm veritatem ē delectabile: delectabilia aūt ſm vitatē nō ſūt corruptis delectabilia .ſʒ q̄ talib⁹ apparēt delectabilia vera aūt delectatio hoīs eſt in ꝓpria operatōne hominis que eſt felicitas.

Unde videt̄ ꝛ ſpē differre altera enī ſpē ſub alteris exiſtiamus perfici. Sic enim videtur ꝛ naturalia ꝛ que ab arte puta aīalia ꝛ arbores ꝛ picture ꝛ imagines ꝛ dom⁹ ꝛ vas. ſimilr̄ aūt opationes differētes ſpē a differētibus ſpē pfici. differūt aūt q̄ mētis ab his q̄ ſenſus. ꝛ he ipē ſecūdū ſpēm ꝛ pficientes itaqʒ delectatōes. Apparebit aūt vtiqʒ hoc ꝛ ex eo qḋ apropriari delectationū vnāquāqʒ opatōem quā pficit. Contingit enim opatōem ꝓpria delectatio. magis enī ſingula indicāt ꝛ certi⁹ exgrūt eaʒ delectatōne opantes, puta geometrici fiūt gaudētes eo qḋ ē geometrizare. ꝛ intelligūt ſingula magis. ſilr̄ aūt ꝛ amātes muſicā ꝛ amātes edificatiuā ꝛ alioꝝ ſinguli augmētāt ad ꝓprium op⁹ gaudētes ipo coaugēt aūt delectationes coaugētia aūt ꝓpria. alteris aūt ſpē ꝛ ꝓpria altera ſpecie. Adhuc aūt magis hoc vtiqʒ apparebit ex eo qḋ ē ab alteris delectatōes īpeditiuas opatōnibus eē. Amātes .n. fiſtulas nō pñt ſermoib⁹ attēdere: ſi audiāt fiſtulantē: magis gaudētes fiſtulatia q̄ pñti opatione. Scdʒ fiſtulatiam igit̄ delectatio eāqʒ circa ſermonēʒ opatōnem corrūpit. Silr̄ aūt hoc ꝛ in alijs accidit: cū ſilr̄ circa duo opent̄. delectabilioꝛ .n. alteraʒ expellit ꝛ ſi multū differat ſm delectatōem magis. vt neqʒ opet̄ ſm olteram pp qḋ gaudētes quocūqʒ vehemēter nō opamur alteꝝ ꝛ alia facimus alijs gete placentes. puta ꝛ in theatris legumina ꝯmedētes cum prauī agonizātes ſint tūc maxime ipm opant̄. qꝛ aūt qdē ꝓpria delectatio confirmat operotōes ꝛ diuturniores ꝛ meliores facit aliene aūt afficiunt manifeſtum q̄ multū diſtant. Fere .n. aliene delectatōnes faciūt qḋ ꝓpie triſtitie.. Corrūpunt .n. opationes ꝓprie triſtitie. puta ſi huic ſcribere in delectabile ꝛ triſte. ꝛ rōcinari. hic quidē nō ſcribit hic aūt nō rōcinat̄. triſti exñte opatiōe. Accidit itaqʒ circa opatōnes ꝯrium a delectationibus ꝛ triſtitijs ꝓprijs. ꝓpria aūt ſunt q̄ ī opatione ſm ſeipm fiūt. Aliene aūt opatōnes dicte ſunt q̄m pximū qḋ triſtitie faciūt corrūpunt. n. tamen non ſimiliter.

Iſtud ē. 5. capitulū primi tractat⁹ l q̄ dterminat de dr̄ia delectationum. ſiue de ſpeciebus delectationū. ꝛ continet. 4. partes pricipales. In prima determinat̄ ḋ diuerſitate ſpecifica delectationū accepta a diuerſitate opationum. In ſcḋa pte ibi. Differētibus autē opationib⁹. determinat̄ de diuerſitate delectationum ſm bonitatem ꝛ maliciam. In tertia pte ibi. Differt autē viſus. determinat̄ de diuerſitate delectationum ſm puritatē ꝛ impuritatē. In. 4. pte ibi. Videt̄ aūt eē vniuſcuiuſqʒ. determinatur de diuerſitate delectationum accepta a diuerſitate ſubiectorum. Prima pars continet duas particulas. In prima intendit ph̄ſ probare ꝙ operationuʒ differentiuʒ ſpecie ſūt delectationes differentes ſpecie. ꝛ hec eſt ꝯcluſio. 16. huius libri que ꝓbat̄ duplr̄ ꝑ ſic. perfectibilium diuerſorum ſpecie ſunt perfectiōes diuerſe ſpecie ſed operatōnes ſunt pfectibiles per delectationes vt viſum eſt in capitulo precedenti vbi dictum eſt ꝙ delectatio ē pfectio operationis. igitur operationum differentiuʒ ſpē ſunt delectationes differētes ſpē. Minor iſtius rationis patet ex ꝑcedentibus. ꝛ maior declaratur declaratione exemplari tam in naturalibus q̄ʒ in artificialibus. In naturalibus enī ē ita ꝙ perfectibilium diuerſoꝝ ſpē ſunt. pfectiōes dr̄ntes ſpē. Nā pfectio aīaliū ē alia ſm ſpeciem a perfectione arboꝝ pfectio enim alia conſiſtit in perſpicacitate ſenſus ꝛ perfectio arborum conſiſtit in earum fecunditate. ꝛ ita in naturalibus perfectibilium diuerſoruʒ ſpecie ſunt perfectiones differētes ſpecie. Idē apparet in artificialibus. nam alia ē perfectio picturarum ꝛ alia ymaginum. pfectio enim picturarum conſiſtit in diſtinctione colorum delectabilium. ꝛ perfectio ymaginis conſiſtit ī ꝑfecta repñſentatione rei cuius ē ymago. Similiter alia ē perfectio dom⁹ ꝛ alia vaſis. perfectō enim domus conſiſtit in protegendo a tempeſtatibus ꝛ alijs nociuis ꝛ perfectio vaſis conſiſtit in h̄ qḋ ē bene capax rei ad quā ordinat̄. ꝛ ſic patet ꝙ perfectibilium differentium ſpē ſunt perfectōnes differentes ſpecie ꝛ ſic operationuʒ differentiuʒ ſpecie. oportet eſſe delectationes differentes ſpecie. manifeſtum enim ē ꝙ operationes mentis. i. intellectus differunt ſpecie ab operationibus ſenſus ꝛ operationes ſenſuum differunt ſpecie ſm diuerſitatem ſpecificam propriorum obiectorum ꝛ potentiarū que ſunt principia operationum. Apparebit autem. Hec ē ſecunda particula in qua remouet quoddam dubium non enī videtur eē vniuerſaliter verum ꝙ perfectibilium differentium ſpecie ſint pfectiones differentes ſpē: quia eadem perfectio ſcḋm ſpēm poteſt eē perfectō cōmunis perfectibilium ſpecie differentium. ſicut patet de albedine que ē perfectio cōmunis niuis ꝛ cigni: ꝛ ita maior ph̄i non videtur vniuerſaliter eē vera. Iſtud remouet ph̄us ītendens oſtendere ꝙ delectatio ē perfectio ꝓpria operationis ꝛ non ē perfectio cōmunis ꝛ ḋ perfectōe propria ē maior vniuerſaliter va. Nam omnium perfectibilium diuerſoꝝ ſpecie ſunt proprie perfectiones differentes ſpē. Quod autem delectatio ē perfectio ꝓpria operationis ꝓbat ph̄s ꝛ hec ē ꝯcluſio. 17. q̄ ꝓbatur

duplíciter pmo sic. Illa perfectio opationis q̄
coauget operationem ē propria perfectio opa
tionis. sed delectatio ē perfectio operationis
coaugens ipsam opationem. igitur ⁊c. Maio-
rem ponit phus ⁊ dicit. coaugentia autē ppria
hoc ē illud augmentat aliud ⁊ ad cui⁹ augmē-
tatōem aliud augmētatur qd ē ppriū illi. qd
cunq; enim augmētabile ē natum augeri p illō
qd ē sibi simile ⁊ conforme. ⁊ sic patet maior. ⁊
minor declaratur in littera. Nam delectatio
auget operationem ⁊ ad augmētum delectatō
nis sequitur augmentum operationis. qd patet
per exempla. nam illi qui delectabiliter opanť
aliqd opus rationis magis possunt singula di
iudicare ⁊ per certitudinem inquirere circa q̄
delectabiliter opantur ⁊ quāto opantur dele-
ctabilius tanto magis ⁊ melius opantur circa
illa in quibus delectantur sicut geometrie q
delectantur in configurationibus geometrie
magis possunt intelligere singula hui⁹ consi-
derationis qr mens magis determinetur in eo
in quo magis delectať. Silr amātes opatiōē ex
edificatiuā augmētant ppriū opus fortius
opantes pp qd gaudent in ipo opere ⁊ i eu
delectaneur. ex q̄ igiť ⁊ coaugētia sunt ppria ilľ
que augentur. sequitur q operationum diuer
sarum spē sunt delectationes spē differentes.
Adhuc hoc vtiq;. Scdo pbatur conclusio. s. q
delectatio ē perfectio propria operatōnis sic.
illud qd in vna operatione impedit aliam ope
rationem ē ppriū illi operationi. qd patz. qr
per illud qd ē cōmune duobus neutrum illo-
rum impeditur nec minuitur. sed delectatō in
vna opratione impedit aliam operationē. igi
tur delectatio est ppria operationi q̄ cū sit per-
fectio operationis. o portet q sit perfectio pro-
pria operationis. Maior huius rōnis patet ⁊
minor declaratur in littera. videmus enim q
delectatio auget ppriaz operationē ⁊ impedit
extraneam. qd ondītur exemplariter sic. vide
mus enim q illi qui sunt amatores sonitus fi
stularum nō possūt attendere sermonib⁹ q eis
dicūtur eo q magis gaudent in auditione so-
nitus fistularum q̄ in auditione eorum q̄ eis
dicuntur. ⁊ sic patet q delectatio que fit scdm
fistulationem corrumpit aliaz operationem. s.
auditionem sermonum. ⁊ ita videmus in alijs
q cuz occurrit alicui q circa duo operetur de
lectabilis operatio excludit aliam in tm q si
sit differentia magna in excessu delectatōnis
homo obmittit omnino operari scdm operati
onem minus delectabilem. ⁊ ideo quando ve
hementer delectamur i aliquo nihil aliud pos
sumus opari sed quādo aliqua placent nobis
quiete. i. relisse possumus alijs intendere ⁊ que
dam alia facere sicut patet de his qui in thea
tris. i. in spectaculis ludorum in quibus homi
nes parum delectantur vt quando aspiciant
aliquos non bene pugnātes in agone ita q in
spectio talis pugne non sit eis delectabilis pñt
altera facere vel intēdere alijs vt comestioni
leguminum. q̄ et nō ē multū delectabilis. qa
igitur ppria delectatio confirmat ⁊ confortat
operationes quas ɔsequiť. s. vt hō vehemēter i
tendat eis ⁊ facit eas diuturniores vt si homo
magis pseueret in eis: ⁊ facit eas meliores. s.
pfectius finē attingentes. ⁊ cum delectatiões
aliene. s. q̄ sequūť quasdam alias opatiões of
ficiunt. i. nocent ⁊ ipediunt manifeste seqť q
delectationes multū differūt abinuicē qr q̄to
vna delectatio iuuat tanto alia impedit. Qr q
dez pōt hic poni. Scda rō pbans ɔclusionem
q̄ ē q opationum differentiuz spē sunt delecta
tiones dñtes spē. ⁊ hec ē ratio. Ille delectatō
nes differunt spē q̄ hñt effectus ɔrios dñtes
spē. sed opationū dñtiū spē sunt delectatōes
hñtes effectus ɔrios ⁊ spē dñtes. igitur ⁊c. mi
nor hi⁹ rōis declarať in isto textu sic. delecta
tio fm vnā opationem cōfirmat illā operatio
nem ⁊ intendit ipaz ⁊ diuturniores ⁊ meliores
eā facit. ⁊ delectatio aliā opatōem dñtez spē
impedit opationē spē dñtem ab illa ⁊ eaz re
mictit aut totalr destruit: vt patet in exemplis
superi⁹ positis ⁊ isti effectus sūt ɔrij spē dñ
tes. igiť delectationes opationū diuersoz fm
spēz differunt spē. Fere eni. Ista minor adhuc
ɔfirmať. s. q delectationes operationū dñen
tium spē hñt effectus ɔrios pp hoc q delecta
tio fm aliquam operatōem ⁊ tristitia ppria cir
ca illā opationē q̄. s. ē ɔria illi delectationi hñt
effectus ɔrios. qr delectatio itendit ⁊ ɔfirmat
operationē ppriam ⁊ tristitia ipedit ⁊ corrūpit
ipam. sed fere eundē effectū circa opationē hz
delectatio aliena ⁊ ppria tristitia qr vtraq; im
pedit ⁊ destruit opationē. s. tam tristitia ppria
q̄ delectatō aliena. cum igitur delectatio fm
aliquam operationem ⁊ tristitia ppria habēt
effectus ɔrios videtur q delectatio ppria ⁊ dē
lectatio aliena habent effectus ɔrios ⁊ p ɔñs
differunt spē. Qd autē tristitie ppe corrumpāt
opationem manifestat p exēpla. Si enim alicǔ
sit triste scribere vel rōcinari. neq; scribit neq;
rōcinatur pp tristitiam q̄ superueniret ex
tali operatione. delectatio ppria ⁊ tristitia p
pria sūt q̄ fiūt fz ipam opationū sed aliene dle
ctatōnes ⁊ tristitie sūt que ex alijs opationib⁹
causantur ⁊ ne credať q eādem vim habeant
delectatio aliena ⁊ tristitia ppria: subdit q de
lectationes extranee faciunt aliquid ppinquū
tristitie ppe ex vtraq; enim pte demīať vel
corrūpiť opatio. nō tñ dio sile sed magis p tri
stitiam ppriam q̄ directe ⁊ fm se contrariatur
delectatōni ppe sed delectatio aliena ɔriať
secundum aliud scilicet secundum opatōem.

Differentibus autem

operationibus epychie ⁊ prauitate ⁊ his qdez
eligibilibus existentibus. his aũt fugienda. his aũt
neutris siles hñt ⁊ delectatões secũdm enim
vnãquãqꝫ operationẽ ppria delectatio ẽ. Que
quidem igitur studiose ppria epychee: que aũt
praue praua. Etenim concupie bonoꝝ lauda
biles turpium autẽ vituperabiles. Magis aũt
pprie operationibus q̃ in ipis delectatões cõ
cupiscẽtie. he qdẽ enĩ discrete sũt tẽporibus:
⁊ natura. He aũt propinque opationibus ⁊ in di
screte sic vt ⁊ habeat dubitationẽ. siidẽ ẽ ope
ratio delectationi. Non tñ videtur quidẽ dele
ctatio mens eẽ neqꝫ sensus. incõueniens enim
sed propter non separi v der idẽ quibusdam.
Quemadmodũ igr̃ opatões alie ⁊ delectatões

Hec ẽ scḋa ps pricipalis hui⁹ capl'i i qua
phs determinat de diuersitate delecta
tionũ fm bonitatẽ ⁊ maliciã ⁊ intẽdit in hac
parte pbar̃ istã cõclusionẽ ꝙ delectat onũ q̃
dam sũt bone ⁊ laudabiles ⁊ q̃dã male ⁊ vitu
perabiles scḋm bonitatẽ ⁊ maliciã opationuꝫ
⁊ hec ẽ cõclusio. 18. q̃ pbar̃ dupl'r p̃ sic. st vnã
quãqꝫ operationẽ ẽ delectatio ppria. sed opera
tionum q̃dã sũt bone ⁊ laudabiles vt opatões
v̾tuose. ⁊ quedam sunt male ⁊ vitupabiles vt
opões viciose. ⁊ q̃dã sunt neutre que de se nec
sunt bone nec sũt male vt cõmedere bibere. q̃
pñt trahi ad vtrãqꝫ sed ppria distinguũr scḋm
distinctionẽ eoꝝ quoꝝ sunt ppria. igr̃ cũ dele
ctatio sit ppria opationi oꝫ ꝙ delectationum
quedam sit bone ⁊ laudabiles ⁊ q̃dam male ⁊
vituperales scḋm ꝙ opatões sunt bõe vl' ma
le. Etenim concupiscẽtie. Secũdo pbar̃ eadẽ
cõclusio sic. Concupie distiguũr i concupiscẽ
tias bonas ⁊ malas scḋm distinctõnem opera
tionum. sed delectatões sũt ppinquiores ope
rationibus quib⁹ apropriãtur q̃ꝫ concupiscen
tie. igitur cũ cõcupie distiguũtur in cõcupias
bõas ⁊ malas scḋm distictõẽ operationum se
qtur per locũ a multo fortiori ꝙ delectatiões
sic distinguũr. ⁊ p ɔñs delectationũ q̃dã sunt
bone ⁊ laudabiles ⁊ q̃dam male ⁊ vituperabi
les scḋm bonitatẽ ⁊ maliciã operationũ. Ma
ior pꝫ. Nam cõcupiscentie qb⁹ bona opa con
cupiscunr̃ sunt bone ⁊ laudabiles vt cõcupie
que sunt ad iuste ⁊ fortiter opari: ⁊ concupie q
bus mala opa cõcupiscũtur sũt male ⁊ vitu
perabiles vt cõcupiscẽtie quib⁹ cõcupiscunr̃
furari aut mechari. ⁊ sic pꝫ ꝙ cõcupiscẽtie di
stinguũr in cõcupiscẽtias bonas ⁊ malas fm
distinctionẽ opationũ in opationes bonas et
malas. ⁊ sic pꝫ maior ⁊ minor declarar̃ sic dele
ctationes sũt pprie ipis opationib⁹ ⁊ sunt i ip
sis dũ opationes fiunt nec sepanr̃ ab ipis opa
tionibus sed cõcupiscẽtie qbus cõcupiscimus
opationes distinguũr ab opationib⁹ tpe ⁊ na
tura. distinguũtur enim tpe ab operatione qꝛ
prius tpe cõcupiscimus opationes q̃ꝫ opemur

distinguũr ⁊ natura ab opatõne qꝛ opatio est
actus perfecti ⁊ cõcupiscẽtia ẽ actus iperfecti
⁊ nũdum habẽtis illud qḋ cõcupiscit. Sed de
lectatões sũt ppinquores opationib⁹ quia tam
opatio q̃ꝫ delectatio ẽ actus pfecti ⁊ sunt indi
screte fm tẽp⁹ quia non delectar̃ nisi qñ opar̃
vñ delectatio ẽ rei pñtis sicut ⁊ opatio. sed con
cupiscẽtia ẽ rei future ⁊ ita pꝫ minor. s. ꝙ dele
ctationes sũt ppinquores opationib⁹ q̃ꝫ ɔcupie
qꝛ tam delectatio q̃ꝫ opatio sũt actus pfecti et
cõcupia ẽ actus ipfecti. Sil'r delectatio ⁊ opa
tio nõ sepat fm tps. sed sp sũt sil'. ⁊ concupia tẽ
pore p̄cedit opationẽ. ⁊ iõ magis conueniunt
opatio ⁊ delectatio q̃ꝫ opatio ⁊ cõcupia ita. n.
indiscrete. i. isepabiles sunt opatio ⁊ delectatio
qḋ videtur dubitabile vtrũ opatio sit idez de
lectationi vel aliud non tñ ẽ dicẽdũ ꝙ opatio
⁊ delectatio sint idẽ: delectatio enim nõ ẽ nisi
in opatione sẽsus vel itellectus ea enĩ q̃ cogni
tione carẽt nõ delectãtur nõ tñ videt̃ delecta
tio mẽs eẽ neqꝫ sensus. i. q̃ꝫuis delectatio non
sepetur ab opatione sensus vl' itellectus tñ nõ
videt̃ eẽ mens. i. opatio itellect⁹ neqꝫ sensus
. i. opõ sensus. incõueniẽs aũt videt̃ dr̃e ꝙ dele
ctatio ẽ operatio pp hoc ꝙ nõ sepatur ipe ab
oĩ opatione ista. n. ẽ cã insufficiens. Notãdum
ꝙ delectatio ptinet ad appetitum q nõ ẽ v̾tus
cognitiua. ⁊ iõ non ẽ operatio sẽsus vel itelle
ctus que sunt v̾tutes cognitiue.

Differt aũt visus a tactu puritate ⁊
auditus ⁊ olfactus a gustu si
mil'r vtiqꝫ ⁊ delectationes ab his q̃ circa mẽtẽ
⁊ vtiqꝫ ab inuicem.

Hec ẽ .3. ps pricipalis hui⁹ capl'i i qua de
terminar̃ de diuersitate delectationuꝫ.
fm puritatẽ ⁊ ipuritatẽ accepta a puritate ⁊ i
puritate opationũ. ⁊ intẽdit hic ondere ꝙ dele
ctationum q̃dã sũt puriores ⁊ q̃daꝫ min⁹ pure
⁊ hec ẽ cõclusio. 19. q̃ pbar̃ sic. delectatio que ẽ
opatõnis purioris ẽ magis pura ⁊ delectatio
q̃ ẽ opatõnis min⁹ pure ẽ minus pura. sed ope
rationũ q̃dã sũt minus pure ⁊ q̃dã sũt magis
pure. igr̃ delectatõnũ q̃dã sũt puriores ⁊ que
dam sũt min⁹ pure. maior pꝫ qꝛ queilbet dele
ctatio e ppria opationi. iõ puritas ⁊ ipuritas
delectatõis seqr̃ puritatẽ ⁊ ipuritatẽ opatõis
Et minor declarar̃. Nã opões sensuum drunt
fm puritatẽ ⁊ ipuritatẽ. nã opatio visus ẽ puri
or ⁊ purior q̃ꝫ opõ tactus. ⁊ opationes auditus
⁊ olfatus sũt puriores q̃ꝫ opatio gust⁹. ⁊ opatõ
itellect⁹ ẽ prior ⁊ purior q̃ꝫ operatio alicui⁹ sen
sus. Intelligẽdũ ẽ h̾ ꝙ illa opatio purior dici
tur q̃ ẽ imaterialior ⁊ magis remota ab oĩbꝫ ma
xime materiali. s. a terra: ⁊ sic iter oẽs opatões
sensitiuas opatio visus ẽ purissima qꝛ minus
hẽt admixtũ de dispõib⁹ materie. qḋ pꝫ ex p
te obiecti qḋ fit actu sensibile per lumẽ qḋ est
multũ remotũ a materia ⁊ deriuatum a corpo

re celesti qd ēt pz ex pte mediꝫ ꝙ sol imutat̄ l
mutatiōe spūali. Et ppter easdē cās imutatō
tact⁹ ē valde materialis qꝛ.n.obm.s.q̄litates
tangibiles sunt maxie materiales ēt mediuz
p qd imutat̄ ei⁹ intrisecū ē valde materiale.
Et sic ē de opationib⁹ ita ē de delectationib⁹
ꝛ iō qꝛ itellect⁹ ē maxie imaterialis. iō hēmus
opationes ꝛ delectationes purissimas.

Videtur āt eē vnuiscuiusqꝫ dlecta
tio ppa q̄admodū ꝛ op⁹ q̄
eni fm opationeꝫ ꝛ in vno quoqꝫ āt speculan
ti hoc vtiqꝫ apparebit. Altera.n.eq delectatio
ꝛ canis ꝛ hois queadmodū eraclitus ait. Asi
num senū vtiqꝫ eligere magis q̄ auꝝ delecta
bilius.n.nutrimentū auro asinis. Quegdem
igit̄ diuersoꝝ spē dr̄nt spē. eas āt q̄ eorumdē
indifferētes rōnabile eē. Dr̄nt āt non paꝝ i ho
minib⁹ eadē gdē eni hos delectāt hos autem
cōtristant. Et his gdē tristia ꝛ odibilia sūt. his
āt delectabilia ꝛ amicabilia. ꝛ in dulcib⁹ autē
hoc accidit. non.n. eadē videntur ꝛ febricitāti
ꝛ sano. nꝫ calidū eē debili ꝛ bn̄ hn̄ti. Silr̄ aūt
ꝛ in alteris hoc accidit. videt̄ āt ꝛ i oib⁹ talib⁹
eē qd vr̄ studioso. Si āt hoc bn̄ dicit̄ queadmo
dum videt̄ ꝛ vni⁹cuiusqꝫ mēsura virt⁹ ꝛ bon⁹
fm ꝙ talis ꝛ delectatōes erūt vtiqꝫ q̄ huic vi
dētur. ꝛ delectabilia qb⁹ iste gaudet. Que aūt
huic tristia: si huic apparent dlectabilia nl dil
admirabile. multe.n. corruptōes ꝛ nocumēta
hoium fiūt delectabilia āt nō sunt sꝫ his ꝛ sic
dispositis ꝯfessas gdē igit̄ turpes. maifestum
ꝙ nō delectatōes eē pter q̄ corruptis. Earum
āt q̄ epiches eē videt̄: qualē vel q̄ dicendum
hois eē, vl ex opatōnꝫ maifestū. his.n. sequū
tur delectatōnes. siue igit̄ vna ē siue plures q̄
pfecti ꝛ beati viri. has pficiētes dlectationes
pncipalr̄ vtiqꝫ dicr̄ hois delectationes eē. Re
liq .e āt scdo. ꝛ multiplr̄ queadmodū opatōnes

HEc ē .4. ps pricipalis hui⁹ capl̄i in qua
determinat̄ de diuersitate delectatio⁹
accepta scdm diuersitatē hoꝝ. ꝛ cōtinet duas
pticulas. In pria ondit diuersitatē delectatio
num fm diuersitatē aliuꝫ dr̄entiū spē. In se
cūda pticula ibi. differūt āt nō paꝝ. ondit di
uersitatē dlectationū scdm diuersitatē hoiū g
st vni⁹ spēi. In pria igit̄ pticl̄a oñt ph̄s ꝙ aliū
dr̄entiū spē sūt delectatōes dr̄entes spē. ꝛ hec
ē concl'o. zo q̄ pbat̄ duplr̄. p̄ p rōem. scdo dcla
ratione exēplari. p̄ sic. oium hn̄tium pprias o
peratōes dr̄entes spē sūt delectatōes dr̄ntes
spē. sed oia alia dr̄a spē hn̄t opationes dr̄entes
spē. igit̄ oium aliū dr̄entiū spē sūt delectatio
nes dr̄entes spē. maior pꝫ. qꝛ delectatio appro
priat̄ opationi. ꝛ diuersoꝝ spē sūt ppria diuer
sa spē. ꝛ iō quecūqꝫ hn̄tis opationes diuersas
spē hn̄t ppria diuersa spē. sic patet maior ꝛ mi
nor pꝫ. qꝛ ppria opatio ē ppria forma ꝛ p ꝯñs
scdm diuersitatē formaꝝ diuersificantur opa

tiones. iō q̄cūqꝫ dr̄unt spē hēnt opationes dif
ferentes spē. Et vnoquoqꝫ speculāti. z⁹ pbat̄
conclusio declaratōe exēplari ꝛ coi inductiue
vnde dic̄ ph̄s ꝙ singloꝝ sit ppria delectatio.
patet si quis velit in vnoquoqꝫ cōsiderat̄. maī
festū.n.ē. ꝙ alia ē delectatio equi ꝛ alia canis
ꝛ alia houis. sicut eraclitus dicit ꝙ asin⁹ magl
eligit senū q̄ auꝝ qꝛ delectabili⁹ nutrimētum
ei exhibent p senum q̄ p auꝝ. ꝛ sic patet indu
ctiue quasi ꝙ eoꝝ q̄ differūt spē sunt delecta
tiones spē differētes sꝫ rōnale ē ꝙ eoꝝ q̄ sunt
eiusdem spēi sit delectatio vna fm spēm ꝯña
naturam spēi. Intelligendū est ꝙ animalium
differentium spē sunt delectationes spē diffe
rentes. quod pꝫ ex duobus. p̄mo quia propue
operationes diuersoꝝ spē differūt spē. ꝛ etiaꝫ
quia obiecta delectationum diuersoꝝ al'um
fm speciem differūt spē quedam eni animalia
differētiū spē delectantur in cōmestōne feni ꝛ
quedam in cōmestione carnium. ꝛ sic de aliꝭs.
tamen q̄uis delectationes pprie differentiū
spē differant spē tamen alique sunt delectatio
nes cōmunes diuersorum spē que delectatio
nes sunt eiusdem spēi: vt patet de delectatio
nibus actuum libidinosorum: hui⁹ enim delec
tationes ꝛ etiam operationes quas consequū
tur non sunt pprie alicuius spēi. Differūt au
tem non parū. Hec ē secūda particula istius
ptis in q̄ ondit diuersitatem delectationuꝫ se
cundū diuersitatem hominum. ꝛ q̄ inter delec
tationes hominis ē potior. ꝛ simpliciter dele
eratio. quia delectatio virtuosi ꝛ que delecta
tio inter delectatōes virtuosi ē potior ꝛ magis
dlectatio. dicit ergo prio ꝙ q̄uis rationale vi
deatur ꝙ in differentium spē sit indifferens d
lectatio hoc ē q̄uis videat̄ ꝙ eorum que sunt
eiusdem spēi debeat eē eadem delectatio sicut
apparet in aialibus aliꝭs ab hoie tn̄ in hoibus
qui sunt eiusdem spēi delectationes non sunt
omnino eedem. sed multū differūt sicut ꝛ ope
rationes. ꝛ inde ē ꝙ eadem quosdā hoies dele
etant ꝛ quosdam cōtristant ꝛ quedam qbusdā
sunt tristia ꝛ odibilia ꝛ quibusdam delecta
bilia ꝛ amabilia quod accidit. quia vnusqsqꝫ
delectatur in eo qd amat. ꝛ hoc accidit secūdū
ꝙ homines melius ꝛ peius dispositi scdm rō
tionem ꝛ idem accidit circa delectabilia scdm
gustum. quia non vidētur eadem dulcia febri
citanti qui habet gustum infectum. ꝛ sano q
habet gustum bn̄ dispositum ꝛ non videt̄ ideꝫ
eē calidum ei qui habet debilem tactum ꝛ ei q
habet tactum bene dispositum ꝛ eodem modo
ē in aliꝭs. Intelligendum ꝙ in aialibus irrō
bilibus eiusdem spēi sunt eedem delectatōes
scdm spēm sed ē nō ita in hoibus. imo hoines
qui sunt eiusdem spēi habent delectatōnes di
uersas secundum spēm ꝛ in diuersis scdm spe
ciem delectantur. ꝛ huiusmodi ratio ē. quia d

fectationes ꝛ opationes aliorum aialium con
sequuntur naturalem inelinationem que ē ea
dem in omnibus aialibus eiusdem spēi sed de
lectationes ꝛ operationes hoīum proueniunt
a ratione que nō determinatur ad aliqđ vnuz
ꝛ ꝓpter hoc eadem aliquos homines ꝺlectāt
ꝛ aliquos contristant ꝛ hoc cōplies inuenitur
in hominibus ꝓpter rationem iam dictam .s.
ꝙ non oībus hominibus sūt eadem delecta
bilia.in alȷs āt aīalibus ei⁹dem spēi raro con
tingit ꝙ eis non sint eadez delectabilia sed di
uersa.qđ quandoq̄ȝ contingit ꝓpter diuersam
dispositionem corporis.videtur autē in oībus
talibus.viso ꝙ hoīum sunt diuerse delectatō
nes oñdit ꝙ delectatio īter delectationes hoī
nis ē potior ꝛ simplr delectatio ꝛ oñdit ꝙ iter
oēs delectatōes humanas delectatio ꝟtuosi ē
potissima.ꝛ hec ē ꝯclusio.zi.q̄ ꝓbatur sic.Illa
delectatio inter delectatōes humanas ē potis
sima que ē delectatio mensure oīuz delectatō
num hūanarum.hoc patet de se.qꝛ vnunqđq̄ȝ
iudicandum ē magis vel min⁹ tale per cōpa
tionem ad ꝑmum qđ ē mensura in illo genere
sed ꝟtus seu ꝟtuosus ē mensura oīum delecta
cionum ꝛ opationum humanaꝝ.igiꝰ iter dele
ctationes hūanas delectatio ꝟtuosi ē potissia
ꝛ illa que sunt delectabilia virtuoso sunt sim
pliciter ꝛ maxime delectabilia ꝛ illa que sunt
delectabilia male dispositis non sunt simplici
ter delectabilia ꝛ delectationes prauorum nō
sunt simpliciter delectatōnes sed sunt delecta
tōnes talibus.s.sic dispositis .nec ē mirum ꝙ
quibusdam quedam sunt delectabilia ꝛ qbus
dam alia quoniam multe corruptiones ꝛ no
cumenta sunt hominum.ꝛ ideo non sunt eadē
delectabilia omnibus.sed que sunt delectabi
lia bene dispositis sunt simpliciter delectabi
lia:que vero sunt delectabilia corruptis nō sūc
simpliciter delectabilia sed talibus solum.Ea
rum autē que epyches.sed quāuis inter dele
ctationes humanas delectatio virtuosi sit po
tissima tamen inter delectationes virtuosi a
liqua ē potior ꝛ melior q̄ȝ alia ꝛ inter delecta
tiones virtuosi illa ē potissima que consequitur
optimam operationem ꝟtuosi ꝛ siue sit vna ta
lis operatio virtuosi siue plures illa delecta
tio que consequitur optimam operationem:
vt delectatio que ē beati viri dicetur principa
liter delectatio hominis:ꝛ alie delectatōes
dicētur secundarie ꝛ ex consequēti delectatio
nes hominis.

Tractatus secūdus libri de cimi de felicita te ꝛ continet.5.capitula.

Capitulum ꝑmū ibi.Dictis vtiq̄ȝ his.in quo
capitulo oñdit phus ꝙ felicitas ē operatio sꝫ
virtutem. Capitulum sm ibi.Si āt ē felici
tas.in quo capitulo itendit phs oñdere.quid
ē felicitas perfectissima hominis. Capitu
lum.3⁹.ibi.Scđo āt q̄ scđm aliam ꝟtutez.ē de
felicitate politica q̄ cōsistit in operatione pru
dētie. Caplm.4⁹.ibi.Utrum autē igiꝰ si et
de his.in quo oñditur q̄ requirūtur ad hoc ꝙ
homo fiat bonus. Capitulū.5⁹.ibi.igiꝰ pōt
hec intēdere.in quo īquiritur quis debet esse
legis positiuus idest ad quē pertinet institu
tio legis.

Capitulum ꝑmum tractat⁹ scđi libri.10.in q̄ resumit de felicitate

resumit de felicitate q̄ cum sic opera
tio: vt declaratum ē in primo huius.ꝛ oīs ope
ratio autē necessaria idest vtile ꝛ ꝓpter alteꝝ
eligibile aut ē secūduz se ipsam eligibilis opor
tet ꝙ felicitas sit aliqua.vꝉ aliq̄ ꝑ seipsas eligi
biliū ꝛ nō ꝓp alteꝝ operationum aut scđm se eli
gibilium q̄dam sunt opationes delectabiles
secūdum virtutē ꝛ quedam sūt opationes de
lectabiles que sunt in ludo.tales enim opatio
nes homines eligunt non ꝓpter aliquam vti
litatem quod patꝫ per hoc.ꝙ per opatōnes fa
ctas in ludo homines magis ledūtur q̄ȝ iuuē
tur cum igitur felicitas sit operatio secūdū se
eligibilis ꝛ talis vel ē operatio scđm ꝟtutem
vel operatio in ludo.oportet enim ꝙ felicitas
vel sit operatio in ludo: vel operatio secūduz
virtutem.Sed nō ē operatio in ludo.quia nec
ludus nec operatio que ē in ludo ē finis vlti
mus. Nam inconueniens est dicere ꝙ ma
la pati ꝛ laborare ꝛ studere sint ꝓpter ludere.
sed secundum anatharsem.ludere ē ꝓpter stu
dere ꝛ non ē finis sed ē grā finis vt grā opera
tionis que ē felicitas qđ etiā patet.quia ludus
assimilatur quieti.que non ē finis.sed necessa
ria grā operationis.ꝛ quia studiosa sunt melio
ra iocosis ꝛ etiam quia melioris partis anime
ē operatio studiosior ꝛ etiam quecunq̄ȝ taz bo
ni q̄ȝ mali tam pueri q̄ȝ bestie cum volunt pos
sunt potiri delectationibus corporalibus ꝛ lu
do non āt felicitate.

Dictis autem his que cir ca vir

tutes ꝛ amicitias ꝛ delectationes reliquum ð
felicitate typo transire quia finem ipsam poni
mus humanorum.Resumentibus autez pre
dicta compēdiosior erit vtiq̄ȝ sermo.Diximus
autem quoniam omnino ē habitus.etenī dor
mienti per vitam existeret vtiq̄ȝ plante viuen
ti vitam ꝛ infortunato maxime.Si vtiq̄ȝ hec
non placent sed magis in operationem quan
dam ponendum quemadmodum in his que
prius dictum ē.Opationū āt he quidem sunt
necessarie ꝛ ꝓpter altera eligibiles.he autem
secundum seipsas.manifestum quoniam feli
citatem eoꝝ que scđm seipsas eligibiliū aliquā
ponendum ꝛ non earum que ꝓpter aliud. nul
lo.n.indigens felicitas sed ꝑse sufficiens scđm

seipas autem sūt eligibiles de quibus nihil q̄ritur pter operationem. tales autem eē videntur que scđm ↄ̃tutem actiones. bona enī & studiose agere eorum que ppter se ipa eligibiliū sed & ludorum delectabiles. non enim propter altera ipsos eligūt. leduntur enī ab ipis magis q̄z iuuant negligētes corpora & possessionem.

Istud ē pmum capitulū scđi tractatus in quo phs incipit determinare de felicitate & in toto isto capitulo ondit phus q felicitas ē opatio fm ↄ̃tutē & continet istud capitulum duas ptes pncipales. In pma ondit q felicitas ē opatio scđm se eligibilis. In scđa ibi. Refugiūt āt. ostendit q felicitas non ē ī operatione secundum se eligibilis que ē operatio ludi sed consistit in opatione scđm se eligibil' q̄ est scđm ↄ̃tutem. Pria pars continet duas pticulas. In prima ppoit intētionē resumens quedam superius in primo libro declarata etiam q felicitas nō ē habitus sed operatio. In secūda pticula ibi. opationum āt hec. ondit qualis operatio ē felicitas q̄m ē operatio scđm se eligibilis. d'cit igit' primo q postq dictū ē de ↄ̃tutibus. s. a pncipio scđi libri vsq ad octauum & de amicitijs. s. in. 8° & nono & etiam de delectationib'. vt in fine. 7. & in principio hui' nūc restat dicere de felicitate de qua oz ptrāseunt & breuiter dicere & typo. i. figuraliter: sicut de ceteris ↄ̃tutibus moralibus superius dictum ē ipsam enim felicitatem ponim' finē actuum humanorum & determinando de felicitate resumamus superius dicta de felicitate sic enī erit sermo compendiosior. Diximus autē. resumendo dicta superius resumamus quod diximus in primo libro q felicitas non ē hītus qđ ponit phs: & hec ē conclusio. 22. huius libri que pbatur dupliciter. primo sic. habitus remanet in dormiente. sed felicitas nō remanet in dormiente. igit' felicitas nō ē habitus. Maior pz. nam dormiens ē sciens & ↄ̃tuosus fm hītū vt pz ex pcedētibus & minor declaratur. nam si felicitas eēt ī dormiente posset eē in dormiēte per totam vitam vel per maiorem partem vite quod falsum ē. quia dormiens non viuit nisi vita plante. s. vita anime nutritiue. Sed inconueniens est. q felicitas insit viuenti sola operatione nutritiue. Intelligendum ē q in dormiente non manet aliqua operatio perfecta & ordinata nisi operatio anime nutritiue. Anima enim nutritiua maxime & perfectissime operatur in somno secūdum qđ patet in libro de somno & vigilia. sensus enim & motus exteriores cessant in dormiēte. īteriores āt motus vt sensus cōmunis fantasie & imagīatiue sūt īordinati & impfecti ī dormiēte. & si ītellectus hēat aliquā opationē in sōno. illa ē imperfcta cum igit' felicitas sit quoddam pfectū tū sit finis vltim'. si felicitas remanerz in dormiente consisteret in opatione ptis nutritiue qđ ē icōueniens ex quo pz q felicitas non manet in dormiente. Et in infortunato maxime. Scđo pbat' eadem conclusio sic. in infortunatis manent habitus laudabiles sed in īfortunatis nō remanet felicitas. Igitur felicitas non ē hītus Si enī esset habitus oporterz q eēt habitus laudabilis. de ista rōe ponitur ↄ̃tus manens ī ifra vbi dicit in īfortunato maxime. i. in maxie infortunato manent hītus. ex his cōcludit q felicitas ē operatio sicut dictum ē in primo libro. opationum āt hec quidē. hec ē secūda particula pme partis in qua ondit qualis opatio ē felicitas & ponit diuisionem opationum que talis ē. opationū quedā ē necessaria hoc ē vtilis ad aliqđ aliđ hoc ē quedā ē opatio eligibil' ppter quid aliud & q̄dam ē opatio eligibilis fm se. Ista distinctōe posita concludit istā cōclusionē. s. q felicitas ē de numero opationū q̄ fm se ipas sūt eligibiles & hꝰ ē ↄclusio. 23. q̄ pbatur sic. Illa operatio q̄ pp se q̄ritur ita q nihil q̄rit' p illam opatōem nisi ipa opatio. ē de nūero opationum q̄ fm seipas sūt eligibiles sz felicitas ē opatio q̄ pp seipam q̄rit'. & per illam nihil q̄ritur pter opatōem. igitur felicitas ē d nūero opationū q̄ fm seipas sunt eligibiles maior pz ex terminis. & minor apparet ex hoc q felicitas ē finis vltim'. Tales āt eē videt'. viso q felicitas ē operatio fm se eligibilis diuidit opationem fm se eligibilem q̄m operatōnum fm se eligibilium q̄dam ē opatio fm virtutem & q̄dā ē opatio fm ludum seu in ludo. operatōes enī fm ↄ̃tutē sūt fm se eligibiles hoi q2 fm se sūt bona & honesta. vn̄ honestum a quibusdam dr̄ q sua vi nos trahit & sua dignitate nos allicit opatōes ēt q̄ sūt in ludo vident' fm se eligibiles. quia nō videt' q homines tales delectatōes eligāt pp aliquā vtilitatē cū p tales opatōes multotiēs hoies magis ledātur q̄z iuuētur. hoies enim pp ludos videntur negligere corpa q̄ laborib' & piculis exponūt & ēt possessiones ppter expensas quas faciūt circa ludos.

Refugiunt autem ad tales conuersationes felicitantiū multi ppter qđ apud tyrānos apropriāt' in talib' ↄuersationib' eutrapeli q̄. n. appetūt i his tribuūt seipos delectabiles. Indigent āt talib' vn̄ qdē igit' felicitatum: he qdem eē pp eos qui īpotētatibus his vacare. nullū forte signū tales sūt non enī impotētē eē virtus neq intellectus a qb' studiose operatōnes. neq si ingustabiles isti exn̄tes delectatiōis sincere & liberalis ad corporales refugiunt: ppter hꝰ has existimandū eligibiliores esse. Et enim pueri que apud ipsos pciosa: optima existimāt esse. Rationale vtiq quēadmodum pueris & viris altera videt' pciosa

fic ꝛ prauis ꝛ bis q videntur epycbes. Quemadmodū igitur multotiens dictū est ꝛ ꝑciosa ꝛ delectabilia sunt: que studiotalis entia. vnicuiqꝫ autē que fm ꝓpriū habitum eligibilissima opatio ꝛ studiosa autem fm virtutē. non in ludo ergo felicitas. etenim inconueniens finē esse lusuz ꝛ negociari ꝛ malum pati fm vitā oēm ludendi gratia. Omnia. n. ut est dicere alterius grā eligimus ꝑter felicitatē. finis. n. hec. studere autē ꝛ laborare ludi gratia insipiens videtur ꝛ valde puerile. ludere autem ut studeant fm anacarsem: recte hēre videtur. requiei. n. assilatur ludus. impotentes autē continue laborare requie indigent: non vtiqꝫ finis requies. fit enim grā opationis. videtur autem felix vita fm virtutem esse. hec autem cū gaudio, sed non in ludo melioraqꝫ dicimus studiosa ridiculis ꝛ cuz ludo ꝛ meliores semp ꝑticule ꝛ hoīs studiosiorē operatōem. que sūt melioris: melior ꝛ felicior iaz potiet: que vtiqꝫ corporalibus delectationibus quicūqꝫ ꝛ bestialis non minus optimo. Felicitatem aūt nullus bestiali tribuit: si nō ꝛ vitā non. n. in talibus conuersatōibus felicitas. sꝫ in his que fm virtutē operatōibus quēadmodū vt prius dictum est.

Hec est scōa pars ꝓncipalis in qua ostēdit ꝙ felicitas non consistit in opatione ludi sed in operatiōe virtutis ꝛ cōtinet duas particulas. In prima pōit ꝛ excludit ratio. nem propter quam aliqui posuerūt felicitatem cōsistere in opacione ludi. In scōa ibi: quēadmodum igitur. determinat veritatem ostēdendo ꝙ felicitas non cōsistit in operatione ludi sed in opatione vtutis. Ratio ꝑpter quam dicūt qdā ꝙ felicitas cōsistit in opatione que est circa ludum est quia multi qui reputātur felices confugiūt ad tales delectationes vel ꝯuersatioēs s. volentas in ludis cōuersari ꝛ ꝑpter hoc ꝙ tyranni qui reputantur felices approbant in conuersatione ludi eutrapelos qui sciunt delectationes facere in ludis. Tyrānos āt vocat hic philosophus tales potentes qui non intendūt vtilitati subditoꝝ: sed ꝑpter delectatōi: que ē circa ludos. ꝑpter hoc igitur videtur quibusdā ꝙ felicitas consistit in opatōibus circa ludos quia huiusmōi opatōibus vacāt illi q sūt in ꝑtātibus ꝯstituti quos reputāt hoīes felices. Nullū āt forte signū. excludit illud motiuuz. d. ꝙ illō. s. ꝙ hoīes potentes vacāt ludis nō ē sufficiēs signū: ꝙ felicitas consistat in ludo vel opatōne ludi: qm̄ i istis diuitibus ꝛ potētibus q̄ꝫ ad exteriora bona nō īueniuntur excellentia ꝑ alijs hoibus nisi fm potētiā hūanā exteriorē ꝛ ex tali potētia non sequitur: ꝙ opatōes eoꝝ sūt virtuose: quia virtus moralis non ꝯsistit in hoc ꝙ aliquis sit potens fm supabūdātiā bonoꝝ exterioꝝ. ꝛ iō q̄uis tales potētes vacēt opatōibus que fiunt in ludis ex hoc nō sequitur ꝙ huiusmōi opatōnes sint optīe. ꝛ idē pꝫ. nā q̄uis potēs potētia secundū leti nō ꝑticipet gustu īteriori delectatōes virtutis practice vel speculatiue q̄ sunt sincere. i. absqꝫ corruptōe illius qui delectatur ꝛ liberalis: q̄ ē fm tōem sꝫ q̄s hō ē liber in opando. ꝛ ꝑpter hoc ꝯfugiunt ad delectatōes corporales inter quas cōprehenduntur delectatōes ludi. nō ꝑpt hoc existimandū ē ꝙ huiusmōi opatōes siue delectatōes sint ꝑ oībus alijs eligibiles qō pꝫ: qꝛ pueri qui carent intellectu ꝛ virtute reputāt q̄dāz puerilia i quibus ꝺlectantur eē valde ꝑciosa ꝛ optia q̄ tn̄ nō sūt magni ponderis: nec a viris ꝑfecti aliqd reputantur. ꝛ sic videtur eē rōnale: ꝙ sicut pueris ꝛ viris ꝑfectis alia ꝛ alia videntur ꝑciosa: ꝙ ita prauis ꝛ virtuosis alia ꝛ alia videntur ꝑciosa ꝛ eligibilia. Quēadmodū igitur. Hec ē. z. ꝑticula in qua determinat veritatē ostēdendo ꝙ felicitas nō ꝯsistit in opatōe ludi: sꝫ in opatōe fm virturē. Dicit ergo ꝑ ꝙ quēadmodū multotiēs dcm̄ ē: illud ē ꝑciosū ꝛ delectabile simpliciter qō a virtuoso qui ē regula hūanoꝝ actuū iudicatur eē tale. sicut. n. vnicuiqꝫ videtur illa opatio maxime eligibilis que cōpetit sibi fm ꝑpriū habituz sic virtuoso ē maxie eligibilis ꝛ ꝑciosa opatio: q̄ ē fm virtutē. ꝛ iō i tali opatōe ē ponēda felicitas: nō āt in i opatōe ludi. ꝛ pōt hoc poni ꝯ̄: ꝛ 4: s. ꝙ felicitas nō ꝯsistit in opatiōe ludi. hec ꝯ̄ ꝑbatur p. 5. rōnes. ꝑ sic: Felicitas consistit i operatōe quā virtuosus iudicat eē optimā: ꝛ maxie eligibilez. sed operationem que est in ludo nō iudicat virtuosus esse optimam ꝛ maxime eligibilē. igitur in opatōe ludi nō consistit felicitas. Ul pōt rō sic formari. In illis opatōe quā vtuosus nō iudicat eē optimā ꝛ maxie eligibilez non consistit felicitas. sed operatio que est i ludo ē opatio quā virtuosus non iudicat esse optimam ꝛ maxime eligibilem. igitur ꝛc. Etenī inconueniens. scd̄a ꝑbatur eadē conclusio sic: felicitas ē finis vltimus hūanoꝝ actuum. sꝫ nec ludus nec opatio ludi est finis vltimus. ꝛ p consequēs felicitas nō cōsistit in opatōe ludi. maiorē manifesta: et minor declaratur sic. Omia que agimus que sunt alis a fine vltimo: agimus propter finem vltimum. si igitur ludus vel operatio ludi esset finis vltimus: sequeretur ꝙ omnia que agimus quantūcūqꝫ iii laboriosa et tristia ꝛ cū magno studio ꝛ labore ageremus grā ludi: sꝫ hoc ē valde incōueniēs ꝛ isipient ꝛ puerilis vꝫ: ꝙ oia q̄ agimus ꝛ circa q̄ laboramus eēnt grā ludi. Ludere ut studeat. 3ᵒ ꝑbatur cōclo sic felicitas non consistit in illo quod ē ꝑpter aliā aliquā opatōem hoīs. hoc statim pꝫ: qꝛ felicitas est vltimus finis humanoꝝ actuum. ꝛ vltimus finis: nō hꝫ finē vlteriorē. sed tā ludus q̄ opatō ludi ē ꝑpter aliā opatōez hoīs. igitur ꝛc. minor ꝑbatur dupliciter ꝑ auctē ꝛ rōem. ꝑ ꝑbatur ꝑ auctoritatē anatharsi: q dixit ꝙ ludere est ut studeat. hoc est ludus: et operatio ludi est ꝑpter studere. et ita ludus et operatio ludi est propter aliam operatōem hoīs ut pp studere.

neratur virtus a quo est tota bonitas opationis virtutis. sed ab actibus volūtatis ē tota bonitas opatiōis: ergo ⁊c. maior pꝫ. ⁊ minor declarat̄ sic. si volūtas sit bona ⁊ opatio exterior sit bona. bonitas opationis exterioris erit ubsolute volūtatis. qđ pꝫ. qꝛ si duo homines agāt eādē opationē vł oīo cōsimilē. ⁊ volūtas vnius sit bona ⁊ volūtas alteri⁹ sit mala: opatio illius est bona cuius volūtas est bona. et opatio illi⁹ non est bona nec valēs ad virtutē cuius volūtas est mala ergo ab actibus volūtatis est tota bonitas virtutis ⁊ omniū opationū s̄m virtutē. Cōtrariū tñ videt̄ sic. ponam⁹ ꝙ duo hoīes piciāt lapidē ⁊ eq̄liter ignorēt vtꝝ aliquis homo sit in loco ad quē piciunt ⁊ sint eq̄ bone vł male volūtatis. ⁊ vnus interficiat hoīez ⁊ ali⁹ non ille q̄ iterficit hoīez est peior ⁊ magis puniend⁹ q̄ alius qui nō iterficit aliquē. ⁊ tamē actus volūtatis vtriusq̄ ē eque bon⁹. ḡ nō tota bonitas est ex actu volūtatis. ⁊ p ꝯñs opationes voluntatis nō sufficiunt ad generationē virtutis. Illā dubitatiōz mouet phs ⁊ determinat in .io. huius. Et si qs velit dicere ꝙ tota bonitas v̄tutis moral̄ ē ex actib⁹ interioribus. ⁊ p ꝯñs ꝙ v̄tus moralis pōt generari ex actib⁹ īterioꝛib⁹ p̄cise hꝫ dicere ad rōz in oppositū. ꝙ si duo hoīes sagittent vel piciant lapidē in locū vbi nō credūt hominē aliquē esse ⁊ sint equal̄ volūtatis ad bene vł male opandū. si vn⁹ eorū interficiat hominē ⁊ ali⁹ nō ad huc erūt eque boni moralit̄ qꝛ sunt ⁊ erāt cōsilis volūtati. ille tñ q̄ interficit est puniēd⁹ s̄ꝫ legē hominū. qꝛ vt dicit phs .io. hui⁹ volūtates hoīez n̄ sunt maifeste sine opibus exterioribus. iō lex hominū nō punit actū interiorē nisi rōne actus exterioris. ex q̄ manifestat̄ actus interior. vñ possibile est ꝙ duo sint equaliter boni ⁊ virtuosi quoꝝ vn⁹ est puniendus s̄ꝫ leges humanas ⁊ alius non.

Caplm̄. z. tractat⁹ primi scđi libri in quo p̄ncipaliter soluit̄ scđa qō p̄ncipal̄ huius. z. q̄ est quales sunt opatiōes p quas generātur virtutes morales: que soluit̄ ꝙ opatōes generātes virtutes morales sunt opationes reducte ad mediū inter supabūdanciā ⁊ defectū s̄ꝫ rectā rōnē. p̄mo tñ ostēdit̄ ꝙ ad sciētiā moralē pertinet scire q̄les opatiōes pducūt virtutez moralem. ⁊ ꝙ sermo de opationib⁹ humanis nō dꝫ esse demōstratiuus sed psuasiuus.

Quoniam igitur p̄sens negotiū non cōtēplationis gratia est, quemadmodum alia. non enim vt sciam⁹ quid est virtus scrutamur s̄ꝫ vt boni efficiamur. qm nullū vtiq̄ esset pficuū eius: necessariū ē pscrutari ea q̄ circa opationes qualiter opandū est eas: he. n. sunt dñe huius qđ est quales fieri habitus quēadmodū diximus.

Istud ē. z. caplm̄ p̄mi tractatus. z. libri in quo cū phs iā ostendebat ꝙ virtutes morales fiūt in nobis p opationes nr̄as ōndit q̄les sunt opationes p quas generātur v̄tutes morales. ⁊ cōtinet istud ca⁹ tres ptes p̄ncipales. In prima ōnditur ꝙ ad sciētiā moralē pertinet cōsiderare quales sunt opationes p q̄s generāt̄ virtutes morales ⁊ qd in illa inq̄sitione sit supponēdū. ⁊ q̄uo pcedendū. In scđa ibi. Primū igit̄. ōndit q̄les sunt opatiōes generātes virtutē qꝛ opationes redacte ad medium. In tertia ibi. Sed nō solū ōndit ꝙ virt⁹ moralis pducit tales opationes q̄les pducūt virtutē. p̄ma ps cōtinet tres pticulas. in p̄ma ōndit ꝙ ad istā sciētiā ptinet cōsiderare q̄les sūt opationes pducētes v̄tutem moralem. In secūda ibi. Scđꝫ rectā qdē. ōndit̄ qđ ē supponēdum in illa inquisitiōe. In tertia ibi. Illud autem. ponit modū pcedēdi in hac iq̄sitiōe. In p̄ma pticula pbat ꝙ necesse est hāc sciētiā perscrutari q̄les sunt opationes p quas generāt̄ in nobis virtutes morales ⁊ hec ē ꝯclō. 5. hui⁹ libri q̄ pbat̄ sic. in oī scīa practica necesse ē scire q̄les sunt opationes p quas deuenit̄ ad finē illi⁹ scīe. s̄ꝫ n̄ ē sic in sciētijs speculatiuis in quib⁹ nō q̄ritur nisi cognitio veritatis in illis enī sufficit cognoscere quid sit cā talis effect⁹ ⁊ nō ē sic in sciētijs speculatiuis i quib⁹ nō requirit̄ nisi cognitio virtutis. In illis. n. sufficit cognoscere qd sit cā tal̄ effect⁹. sed ista scīa est scīa practica. ḡ ad istā sciētiā ptinet pscrutari q̄les sunt opationes p q̄s possumus effici boni ⁊ acquirere virtutes morales. opatiōes .n. sicut dictū ē p̄us hñt virtutē ⁊ dñium sup hoc ꝙ in nobis generātur habit⁹ boni vł mali de ista rōne primo ponit minorē cū sua declaratione. deinde infert ꝯclōnē. dicit ergo ꝙ presens negotiū istius scīe siue sciētie moralis nō est gr̄a cōtemplationis sicut alia negociatiua ad speculationē veritatis ordinata. Non eni pscrutamur hic de virtutib⁹ vt sciam⁹ quid ē virtus. s̄ꝫ vt boni efficiamur. cui⁹ rationem assignat. d. ꝙ si inquisitio huius scīe solū itenderet cognitionē veritatis null⁹ vel modic⁹ esset pfectus eius. nā non multū pficit itellect⁹ p hoc ꝙ cognoscit veritatē variabilē cōtingentium ⁊ opcrabiliū: nec etiā pficeret hec scīa nobis ad directionē actuū nostroꝝ si esset ppt̄ cognitionē veritatis tm̄. ⁊ sic cum hec scīa nō ordinet̄ ad hoc ꝙ sciamus s̄ꝫ ad hoc ꝙ boni efficiamur. patꝫ minor. s. ꝙ hec scīa ē practica ex qua infert cōclōnem. d. ꝙ ppter hoc necessarium est pscrutari ea q̄ sunt circa opatiōes qualiter opandū est eas: nā opationes nostre sunt dñe hoc est hñt dominiū huius qđ est quales etiam. s. boni vel mali. Intelligendum ꝙ scientie practice duplex est finis vt patet ex scđo methaphisice. s. scire ⁊ operari. vnde scientie

narrat q huiusmodi virtus habēs pricipatū
et congnitionem diuinorum videtur esse vir-
tus speculatiua. et hoc est confessum in his q̄ p̄
us. s. in 6° huius q in opatiōe speculatiua itel
lectus ſm optimam virtutē eius. s. sapientie
consistit felicitas. et hoc etiā concordat verita
ti q perfecta felicitas consistit in opatōne spe
culatiua intellectus: ſm optimā virtutē eius
sic igr sunt tria narrata in pma pte. pmum ē
q felicitas pfecta est opatio ſm optimā virtu
tē optime potentie que est in homine vel i aīa
hominis: siue illa potentia sit intellectus siue
sit aliud. secūdū qd narrat ē q illud qd ē i ho
mine videt pncipari et dominari. et hz cognitō
nez de bonis et diuinis: et opatio illius ſm pro
priam virtutem eius est felicitas. tertium qd
narrat ē q illa vt' hīs pncipatū et cognitōz ē
vt' specłaria siue q ei' opa' ē cogni' specłaria.
Circa secūdū quod hic narrat sūt intelligēda
duo: primo q signa excellentie intellect' in q̄
consistit felicitas innuunt. pmū ē q̄ ad do-
miniū et principatū. scōm ē q̄ ad cogniōem
diuinoꝝ. primū accipit p cōpatiōem intellcs
ad ea que sunt i hoīe ifra intellectū: cui' sūt ap
petit' sensitiuus: et mēbra corporea hoīs: qui-
bus intellectus dn̄atur et pncipat diuersimo
de tn̄: qz intellect' respectu ꝯcupiscib lis et ira-
scibilis principat principatu politico: qz ira-
scibilia et cōcupiscibilia nō totaliter subdūtur
imperio itellectus cū pnt resistere rōi: ut patz
in cōtinente. sed mēbris corporeis pricipatur
intellectus principatu dispotico quia membra
corporea ad nutū imperio rationis obediūt abs
q omni cōtradictione. vnde ratio ꝑsidet mem
bris corporeis. quasi suo et ideo pincipatu dif-
posito vt primo politice dicit et hoc est primum
signuz excellētie intellectus. hz positum. scōm si
gnuz excellētie intellectus hic positum accipit
per compatioēm intellectus ad ea que sunt su-
pra intellectuz cuius sūt res diuine ad quas
cōparatur dupliciter. vno modo quātuz ad co
gnitionem diuinoꝝ qz inter potēras anime hu
mane solus intellectus habet cognitionem de
rebus diuinis. et hoc est signum excellētie sue
quātuz ad cognitionem. scōo modo cōparatur
intellectus ad res diuinās quātuz ad esse. Naz
intellectus human' vel est simpliciter qdam
diuinuz sempiternum a materia separatum si-
cut aliqui posuerunt. et hec fuit opinio commēta-
toris Auerroys: vt patet ex cōmento suo super
3° de aīa. aut intellectus est quoddā diuinuz
non simplr: sed ē diuīsimū eoꝝ: q̄ in nobis sūt
ppter maiorē conuenientiā quā hz cū s'bys se
paratis: ſm q ei' opatio est sine organo corpo
reo. et hec fuit opinio Ar.

Optima etenim hic ope
ratio. etenim intellectus eoꝝ que i nobis et co-
gnoscibiliū circa que intellect'. Est at ꝯtinuis-
sima. speculari eteni possum' continue magis
q̄ opari quodcūq. Existimamusq oportere de-
lectatiōem admixtā eē felicitati. delectabilissi
ma at eoꝝ q̄ ſm virtutē opationū: que ſm sa-
pientiam confesse ē. Videt. n. phia admirabi-
les delectatiōes hēre puritate et firmitate. Rōna
bile at scientibus q̄ querentibus delectabiliorē
ꝯuersatiōnem eē: et que dr antharcheyia circa
speculatiuā: maxime vtiq erit adiuuat qdez
eni necessarys: et sapiēs et reliqui quidē indigēt
Talibus at sufficienter largitis: iust' quidē in
diget ad quos iuste opet et et cū quib'. similr aūt
et tēperatus et fortis: et aliaꝝ vnusquisq. sapi
ens at ſm seipsz ens pōt speculari: et q̄to vtiq
sapientior fuerit magis. meli' aūt forte coope
ratores hēre. sed tn̄ per se sufficiētissimus. Vi-
debit aūt vtiq ipsa sola ppter seipsā diligi. nī
hil enim ab ipsa fit preter speculari. ab opatōi
bus autem vel plus vel minus acquirim' p̄-
ter actōem. videturq felicitas in vacatōe esse
non vacam'. n. vt vacem': et bellamus ut pa-
cem ducamus. practicarum quidem virtutuz
in politicis et bellicis operationes. que autem
circa h actiones videntur non vacantes esse.
bellice quidem et perfecte. nullus enim eligit
bellare: eius quod est bellare gratia. neq pre-
parare bellum: vr vtiq oīno violent' occisus
quis esse si amicos oppugnatores quidem fa-
ceret vt pugne et occisiones fierent. Est autem
et que politici non vacans: et preter ipsum ti
militer conuersari acquirens potentatus et ho
nores: vel magis et felicitatem ipsi et ciuib' al-
teram existentem a politica: quā et querimus
manifestum vt alteram existentem. Si vtiq
eas quidem qui ſm virtutes actiones politi-
ce et bellice pulchritudine et magnitudine pre-
cellunt. habeāt non vacantes: et finem aliquē
appetunt et non propter seipsas sunt eligibiles
Intellectus autez operatio studio differre vi
dentur speculatiua existens: et preter ipsam
nullum appetere finem. Dincq delectatōem
perfectam propriam. hec autem coauget ope
rationem: et per se sufficiens vtiq et vacatiua
et illaboriosum et humanum: et quecunq alia
beatō attribuūtur ſm hanc operationem appa
rent entia. perfecta igitur felicitas h vtiq erit
hominis accipiens longitudinem vite perfe
ctam. nihil enim imperfectum est eorum que
felicitatis. talis vtiq melior erit vita ad hu
manam virtam. Oportet autem non ſm suadē
dentes humana sapere hominem entem: neq
mortalia mortalem: sed inquantum contigit
immortalem facere: et diuina. facere ad viue
uere ſm optimam eorum que in ipso. Si enim
et mole paruus est potentia et preciositate mlt
tum magis omnibus et superexcellit. videbi
tur at et vnūquōq eē hoc: si qdē pncipale meli'

Inconueniens ergo fiet vtiq̃ si non sui ipsius vitam eligat: sed alicui⁹ alteri⁹ qđ ⁊ dictū ṗus ↄgrui: ⁊ nūc ꝓpriū ē vnicuiq; nā optimū ⁊ delectabilissi⁹ ē vnicuiq;: ⁊ hōi vtiq̃ q̃ sʒ itellcʒ vi·s si qdez maxime hoc hō. Iste ḡ felicissim⁹.

Hec ē scđa ps ṗncipalis h⁹ capl'i in q̃ phs ōndit in spāli qđ ē felicitas. ⁊ ōstēdit ꝙ pfcā felicitas ē speculatio veritatis. ⁊ hec ē. ↄ⁹ 26. h⁹ libri. pbat̃ p. 6. rōnes. ⁊ ꝼm hoc ista pars continet. 6. pticulas: que pñt videri in ꝓsequēdo dictas rōnes. Prima rō ē hec. felicitas pfecta hominis est opatio pfectissima hōis: ut pʒ ex ṗcedentibus. sed speculatio veritatis ē perfectissima opatio hōis. igit̃ ē felicitas ⁊ p ↄñs pfecta felicitas hōis ē speculatio veritati. maior h⁹ pʒ ex ṗdcis: ⁊ minor declarat̃ ex duobus .s. ex pte subiecti. i. ex pte intellectus in quo ē speculatō veritatis. Intellectus enī ē pfectissimū eoꝝ q̃ sūt in hōie. scđo pʒ hoc ex pte obiecti nam speculatio veritatis sic ⁊ ipse intellectus ē circa optima ⁊ pfectissima. s. circa substātias sepatas. vñ minor sic pōt ꝓbari pfectissima operatio hōis est illa: que ē pfectissimi subiecti eoꝝ que sūt i hōie: ⁊ ēt circa pfectissima. sʒ speculatio veritatis ē pfectissimi sbi: qꝛ ē ipsi⁹ intellectus: ⁊ circa pfectissima obā: ut circa deū ⁊ circa alias sbstantias abstractas. igit̃ ⁊c. Est aūt ↄtinuissima. Hec ē secūda pticula in qua ponit̃ secūda rō: que talis est. Inter oēs operatōes hōis pfecta felicitas ē maxime cōtinua: ut pʒ ex ṗmo h⁹. felicitas igit̃ est opatio hōis in q̃ pōt hō maxime continue pseuerare. sʒ speculatio veritatis ē opatio hōis ĩ q̃ pōt hō cōtinue maxime pseuerare. igit̃ felicitas est pfecta speculatio veritatis. vel pōt argui in ṗma figura sic. Ois operatio hūana in q̃ pōt hō maxime continue perseuerare ē speculatio veritatis: felicitas pfecta ē h⁹modi: ut pʒ ex ṗmo h⁹. igitur ⁊c. h⁹ rōnis maior declarat̃ p hoc ꝙ magis cōtinue possum⁹ speculari veritatē q̃ȝ aliquid aliud operari. Notandū ꝙ nobis accidit discontinuatio opatōis ꝓpter laborē ⁊ fatigatōem corpis p qđ h⁹modi opatio exercet̃ ⁊ iđ opatōes corporales ⁊ etiā opatōes sensitiue q̃ p organa corporea exercent̃ nō pñt diu cōtinuari. sed qꝛ intellectus non vtit̃ organo corporeo. iđ in eius opatione min⁹ accidit de labore ⁊ fatigatōe q̃ȝ in aliqua alia opatōe hominis nec accidit fatigatio aut labor ĩ speculatōe veritatis ꝼm se. sed rōne fantasmatū existiū ĩ organis corporeis quib⁹ intellect⁹ cōiunctus corpori indiget ĩ speculando ⁊ si fātasmata nō deseruirent intellectui in speculādo hō possʒ sp ⁊ cōtinue speclar̃. Existimam⁹ enī. Hec ē tertia pticula in qua ponit̃ tertia rō que est ista. illa operatio q̃ est delectabilissima est felicitas pfecta. sed speculatio veritatis est delectabilissima inter oēs opationes hūanas. igit̃ speculatio veritatis est felicitas perfecta. maiorē huius rōnis ponit hic. d. ꝙ nos estimam⁹ eē delectatōem admixtā felicitati. vñ in ṗ h⁹ declaratū est ꝙ felicitas ē pulcherrima ⁊ delectabilissima. Et minorē declarat. d. ꝙ inter oēs opatōnes virtutis delectabilissima ē contēplatō veritatis ꝼm sapientiā: et hoc concessū ē ab oīb⁹ ꝙ phīa in contēplatōe sapientie hʒ delectationes admirabiles: ⁊ q̃ȝtum ad puritatem ⁊ q̃ȝ⁹ ad firmitatē: ⁊ iam scientes hoc ē hñtes phīaȝ ⁊ speculatōem veritatis phīe hñt conuersationē delectabiliorē q̃ȝ hñt querentes: hoc ē studētes circa phīaȝ acqrendā nō actu hñtes eā. Intelligenda sunt hic tria. primo ꝙ speculatio veritatis secūdum philosophiam hēt delectationes admirabiles quia illa que sut excellentia ⁊ multitudini hominuȝ ignota sunt admirabilia non. n. admiramur de notis neque de minimis sed de magnis multitudini hominuȝ ignotis. Sed delectatiōes que sūt in speculatione veritatis secūduȝ philosophiam sūt maxie delectatōes ⁊ sunt ignote apud multitudinem hoīnum qui in rebus sensibilib⁹ delectāt̃ ⁊ ideo dicit phs ꝙ speculatio veritatis ꝼm sapiētiā habet delectatiōes admirabiles. Scđo est sciēdum ꝙ huiusmodi delectatiōes sūt pure ⁊ firme vt dicit hic phs sunt enim pure quia sūt circa substātias sepatas a materia que nullam impuritatem hēnt ex mixtione cuȝ materia vel cum ↄtrario ⁊ ꝓpter hͦ sūt pure. Delectationes vero circa ista sensibilia non sūt pure sed sunt mixte cuȝ materia ⁊ cum cōtrario vt quoniam delectatio que est in cōedendo aut bibendo habet admixtiōem cuȝ tristitia quia tam diu homo delectat̃ in bibendo q̃ȝ diu durat tristicia que est ex siti: ⁊ non vltra. ⁊ tā diu delectat̃ in cōedendo q̃ȝ diu hʒ tristiciā: q̃ ē ex esurire. ⁊ iđ delectatōes sensibiles non sūt pure: qꝛ hñt admixtōem cū contrario. sʒ delectatōes ꝼm ↄtēplatōem sapientie sūt pure: qꝛ in eis non contratiant̃ tristitie. ⁊ iđ nō sūt mixte sūt ēt delectatōes in contēplatōe sapientie firme: qꝛ sūt circa res immutabiles: que sunt stabiles ⁊ firme. circa. n. res mutabiles nō potest eē delectatō firma: qꝛ mutata re aut corrupta q̃ delectationem afferebat cessat delectatō: et quandoq; vertitur in tristiciam: ⁊ ita delectatio circa res immutabiles ē firmior q̃ȝ delectatio q̃ ē circa mutabilia. Tertio est sciē⁹ ꝼm ꝙ ĩnuit philosophus ꝙ speculatio veritatis ē duplex. ṗma que consistit in acquisitione veritatis adhuc ignote. ⁊ alia que consistit in contēplatione veritatis iaȝ cognite ⁊ inuente: ⁊ hec delectatio que consistit in ↄtēplatōe veritatis cognite est maior ⁊ pfectior q̃ȝ illa q̃ consistit ĩ acquisitōe veritatis: qꝛ hec delectatio ē terminus ⁊ finis inquisitōis. ⁊ ideo dicit philosophus ꝙ illi delectabilius ↄuersant̃: qui iā sci

unt veritatẽ ⁊ hñt intellectũ pfectũ p virtutez
sapientie ꝙ̃ illi qui inquirũt cognitionem ve
ritatis. vnde pfecta felicitas nõ consistit in q̃
cũqꝫ speculatõe intellectus: sed in ea que ẽ fꝫ
virtutem intellectus que est sapientia. Que
dicitur atbarebeya. Hec ẽ quarta particla hꝰ
ptis in qua ponit q̃rta rõ que talis est: p se suf
ficientia que grece dr̃ atbarcheya requirit̃ ad
felicitatem ex hoc põt sic argui. In illa opatõe
consistit pfecta felicitas ad quã operandũ hõ
ẽ magis p se sufficiens. sed inter oẽs operatio
nes virtutum hõ maxime ẽ p se sufficiens ad
speculandũ veritatez. igitur perfecta felicitas
est maxime in speculatõe veritatis. maior ẽ de
se manifesta ⁊ minor declarat̃ p hoc ꝙ ad spe
culandũ veritatẽ homo non indiget nisi his q̃
sunt oibus necessaria ad cõem vitaz. Necessa
rys enim ad vitã indigent tã sapiens specula
tiuus ꝙ̃ iustus ⁊ reliqui hñtes virtutes mora
les. sed ad speculatõnem nõ indiget hõ nisi ne
cessarys ad vitam. sed virtuosus fm virtutez
moralem ad operandũ opera virtutis indigꝫ
pluribus ꝙ̃ necessarys ad vitam. verbigratia
Justus ad operanduꝫ opus iusticie indigꝫ il
lis ad quos debet iuste agere: q2 iusticia est ad
alterum: ut visũ est superius. ⁊ eodẽ modo est
de temperato forti: ⁊ sic de alys. s. ꝙ indigꝫ plu
bus ꝙ̃ necessarys ad vitã ad hoc ꝙ exerceant
opa virtutum moraliũ. sed non est ita de sapi
ente sapientia speculatiua: q2 ipse põt specula
ri virtutẽ. ⁊ si solus fm seipsũ existat: q2 specu
latio veritatis ẽ opatio intrinseca ad exterius
non pcedens. ⁊ sic pꝫ minor. Istud tñ non dici
tur: ꝙ ad contẽplandũ veritatẽ non iuuat so
cietas: quia ut dr̃ in. 8. hꝰ: duo simul venientes
intelligere ⁊ agere sunt potentiores. et iõ dicit
philosophꝰ ꝙ meliꝰ est sapiẽti ꝙ habeat coopa
tores circa consuetudiez veritatis. q2 quando
ꝙ̃ minus sapiens intelligit quod sapientiori
non occurrit. sed ꝙ̃uis sapiẽs ab alys iuuetur
tñ inter oẽs hoies ipse maxime p se sufficit ad
operandũ opatõem ppriam. Videbit̃ aũt
vtiqꝫ. Hec ẽ. 5 pticula in qua ponit̃ qnta ratõ
que talis est: pfecta felicitas consistit in illa o
peratione virtutis: que ẽ per se appetibilis: et
nullo modo ppter aliquid aliud de rebus hu
manis: ut pꝫ ex pma hꝰ. sed speculatio verita
tis ppter seipsã dilig̃r ⁊ appetit̃: ⁊ non ppter
aliqd aliud rez hũanaꝝ. ex speculatõe eni ve
ritatis nihil accrescit homini pter ipsã specu
latõem veritatis. sed ex opationibus aliarũ
virtutum acquirit hõ aliquid aliud ppter ope
rationẽ: aut plus aut minus: puta honorẽ aut
grãm apud alios: que sapiens ex sua contẽpla
tione non acquirit: nisi forte per accidẽs: inqꝫꝰ
veritatem ad contemplatiuã alys enũtiat: qõ
ptinet ad exteriorẽ actõem. Videt̃ felicitas.
Hec ẽ. 6. pticula in qua ponit̃ sexta rõ pbans

ꝙ pfecta felicitas est speculatio veritatis: ⁊ cũ
tinet hec pticula duas ptes. In pma ponit rõ
nem. 6. ⁊ sil cum hoc concludit concl'ones pn
cipalẽ. In secũda ibi: Talis aũt vtiqꝫ. ostendit
qualiter vita speculatiua i qua consistit felici
tas se hꝫ ad hoies. In pma pte intendit talem
rõem. felicitas perfecta consistit i opatõe vir
tutis: ut superius declaratũ ẽ: ⁊ non consistit i
opatõe practica virtutis. non. n. consistit i ali
qua opatione virtutũ moraliũ. igit̃ consistit in
opatõe speculatiua virtutis: ⁊ illa opatio ẽ spe
culatio veritatis. igit̃ felicitas pfecta est spe
culatio veritatis. Qõ at̃ felicitas pfcã nõ con
sistat in opatiõe virtutis practice. pbatur: q2
pfecta felicitas consistit in quadã vacatõe. sꝫ
nulla opatio virtutis practice consistit in va
catione. igitur felicitas perfecta nõ cõsistit in
aliqua opatõe virtutis practice. Añs hꝰ rõnis
pbat phs pbando vtrãqꝫ exponentez antece
dentis. Primo. n. pbat ꝙ felicitas pfecta con
sistit in vacatõe. ⁊ deinde ꝙ nulla operatio v
tutis practice consistit in vacatõe. Ad cuiꝰ eui
dentiam est sciendũ ꝙ vacare ut hic sumit̃ est
idẽ qõ quiescere sub fine vltimo. dicit̃ eniz ali
quis vacare cum peruenerit ad finem vltimũ
ita ꝙ non restat ei aliquid agendũ. ⁊ ideo sub
dit phs. s. ꝙ non vacamꝰ. i. opando laboramꝰ
ut vacemus. i. quiescamus in fine vltimo. vñ
p non vacare intelligit laborare: ⁊ p vacare i
telligit quiescere in fine. vltra quẽ non restat
aliquid agendum. ⁊ ex hoc appet ꝙ pfecta feli
citas consistit in vacatõe: q2 ex quo felicitas p
fecta est finis vltimus hoim: oꝫ ꝙ vltra felici
tatem pfectam: nihil sit vltra querẽdũ: nec vl
terius ppter aliquid aliud laborandũ. ⁊ ita fe
licitas consistit in vacatione: hoc est in quiete
opposita oi opatõi aut motui ordinato ad vl
teriorem finẽ. Ille. n. operatõnes que sunt ad
vlteriorem finez non consistunt in vacatione
q2 nõ querunt̃ ppter se: sed ppter vlteriorẽ fi
nem. verbi grã. actus bellandi non querit̃ pp
se: sed ppter pacẽ optatã. nos. n. bellamꝰ ut pa
cem ducamus: hoc est ut ad pacẽ optatã p[illegible]
amus. ⁊ ita bellare non est ppter bellare: s[illegible] p
pter pacem. ⁊ felicitas perfecta non ẽ pp[illegible] se
ipsã. iõ felicitas pfcã ꝯsistit in q̃dã vacat[illegible]: et
sic patꝫ vna ps añtis. Practicaꝝ quidẽ ig[illegible] et
alia ps añtis declarat̃. s. ꝙ nulla opatio [illegible]
tis practice ꝯsistit in vacatõe. ⁊ hoc pbat̃ p[illegible]
q2 pncipales opatões virtutũ practicaꝝ [illegible]
opatões politice: q̃ sũt ordiate ad pcurandũ ⁊
augmẽtanꝰ bonũ cõe: qõ ẽ utilissimũ ⁊ opatio
nes bellice q̃ ordinãt̃ ab õfẽdẽꝰ bonũ publicũ
ꝯ hostes. nũc at̃ iste opatiões q̃ sũt pncipalissie
int̃ opatões practicas nõ ꝯsistũt i vacatõe. igit̃
a multo fortiori. nulla operatio virtutis prati
ce consistit in vacatione. Qõ autem predicte
operatões nõ consistãt in vacatõe. pbat̃ p h

q2 nulla illaꝝ opationū est finis vltim⁹: ſ3 q̄ li ber illaꝝ ordinaṫ ad finē vltimū: ⁊ ſolū opatō q̄ ē f nis vltim⁹: conſiſtit in vacatiōe: ⁊ ꝙ nll'a illaꝝ operationū ſit finis vltimus. p3. nā opatio bellica non eſt finis vltim⁹. nullus. n. eligit bellare. gr̄a illius qd̄ ē bellare: neq3 eligit a'iq̄ nis ꝓparare bellum: ut congregare exercitū gr̄a illius qd̄ ē bellare. Si. n. aliqs ꝯſtitueret finē ſuū in bellis gerēdis ſequereṫ ꝙ eſſ3 violent⁹ occiſor: intm̄ ē ꝙ de amicis ſuis facer3 expugnatores ad hoc ꝙ poſſet pugnare ⁊ occidere: qd̄ non videṫ conueniens. ⁊ ſic p3 ꝙ opatio bellica non conſiſtit in vacatōe: q2 non eſt ꝑ ſe: ſed ꝓpter aliu3 finē. idē p3 in aliȷs actionibus politicis: q̄ ordinanṫ ad ꝓcurandu3 et augmentandū bonū cōe. ſ. ꝙ huiuſmodi opatōes non conſiſtunt in vacatōe: q2 ꝑ h⁹modi operationes ꝓter ipſā conuerſationē ciuilē intendit homo acquirere aliqd aliud: puta potētatus honores ⁊ filiis: ⁊ ita h⁹modi operatōes non ꝯſiſtūt in vacatione: cu3 h⁹mōi opatōes nō hēant rōem finis vltimi: ⁊ cum in his non ſit finis vltimus: magis decens ē ꝙ ꝑ talē cōuerſatōem aliqs velit acquirere ſib'ipſi ⁊ etiam ciuib⁹ felicitatē: ita ꝙ h⁹modi felicitas ꝑ quā intendit aliquis ſibi acquirere vitā politicam: ſit altera ab ipſa politica vita. hoc aūt eſt felicitas ſpeculatiua ad quam tota vita politica videṫ ordinata: dum ꝑ pacē que per ordinatōem vite politice ſtatuiṫ ⁊ conſeruatur daṫ hoib⁹ facultas contēplandi veritatē. Cū igiṫ inter oēs operatōes virtutū moraliū excellant politice ⁊ bellice: tam pulchritudie: q2 ſunt magis honorabiles q̄3 etiā magnitudine q2 ſunt gr̄a boni cōis: quod eſt maximum bonum: ſ3 huiuſmodi operationes non habēt in ſeipſis vacatōem: ſed fiunt ꝓpter appetitum vltimi finis: ⁊ nō ſunt eligibiles ꝓpter ſeipſas non erit in operatōibus virtutum moraliu3 ꝑfecta felicitas: ſed opatio intellect⁹ ſpeculatiui. ſ. ipſa ſpeculatio veritatis videṫ differre ab ipſis opatōibus practicis ſm̄ rōem ſtudy q2 homo vacat opationi ſpeculatiue ꝓpter ſe ipſam: ⁊ non ꝓpter aliū finem: ⁊ huiuſmōi operatio ſpeculatiua h3 ꝓpriā delectatōe3 ex ipſa ꝓcedentē: que auger eā. Sic igitur p3 ꝙ ſ3 opatōem ſpeculatiuā oīa inexiſtūt homī quecunq̄ ſolent attribui htō. ſ. ꝙ ſit ꝑ ſe ſufficiēs ⁊ ꝙ vacet ⁊ ꝙ non laboret: ⁊ hoc dico q̄⁹ ē poſſibile hoī mortalē vitā agenti in q̄ vita nō pnt huiuſmōi ꝑfecte exiſtere. ⁊ ſic in cōtēplatione intellectus ꝯſiſtit ꝑfecta felicitas dūmō aſſit diuturnitas vite que quidē requiriṫ ad bene eſſe felicitatis ſ3 ꝙ oz nihil eoꝝ que pertinēt ad felicitatē eē ꝑfcm̄. Notanda ſunt hic duo: ꝓmum ē ꝙ vacatio de qua loquiṫ hic philoſophus. eſt quedam requies. ſed requies eſt duplex: quedā eſt gratia opatōꝫ. ſ. ad ꝯſequēdū finē: q2. n. hō nō pōt ꝯtinue opari. iō indiget requie: ut melius poſſit poſtea operari: ⁊ de hac requie loquiṫ ph̄s i ꝑ caplo huius tractat⁹ vbi dicit ꝙ ipotentes continue laborare indigent requie. ⁊ hec reqes ē ordinata ad opatiōe3: ſicut ad finem pri⁹. Alia ē requies q̄ eſt in fine ad quē ordinaṫ opatio. ⁊ hec reqes. ſ. in fine diciṫ hēe vacatio. Scd̄o ē intelligendū ꝙ vacatio ē duplex: quedā q̄ ē ſollicitudo ⁊ intentō circa aliqd opandū: ⁊ talis vacatio ē cū labore. ⁊ d̄ tali vacatōe loquiṫ ph̄s in ꝑ caplo h⁹ tractat⁹ vbi dicit ꝙ aliq vacant ludis iocoſis: hoc eſt intendūt iocoſis talib⁹: qd̄ non pōt ſine aliq̄ labore eē. ⁊ ſic dr̄ cōiter ꝙ ille qui apponit intētōem ſuā circa aliq̄ ꝙ ipſe talib⁹ vacat. i. talibus intendit. Alia ē vacatio: q̄ cōſiſtit in gere in fine vltimo vltra quā non reſtat aliqd agēdum. ⁊ hec vacatio ē ſine labore ⁊ ſine ſollicitudine. ⁊ de hac vacatōe loquiṫ h ph̄s. Tal'eūt vtiq3. Hec eſt ſecūda ps huius particule ī q̄ ph̄s oſtendit qualiter vita ſpeculatiua in q̄ cōſiſtit felicitas ſe h3 ad hominē. ⁊ ꝓmo oſtendit hoc. ſcd̄o excludit circa hoc vnū errorem.

Primo igiṫ oſtēdit ꝙ vita ſpeculatiua: que vacat ꝯtēplatōi veritatis ē melior q̄3 vita q̄ ē ſm̄ hoīem. ⁊ hec eſt conclō. 27. q̄ ꝓbatur ſic. vita que ē ſm̄ hoīem ē vita qua homo viuit: ſm̄ ꝙ eſt cōpoſitus ex diuerſis: ut ex corpore ⁊ intellectu ⁊ virib⁹ ſenſitiuis. ſed vita cōtemplatiua qua hō vacat cōtemplatōi veritatis: nō eſt vita qua homo viuit ſm̄ ꝙ eſt compoſit⁹ ex diuerſis: ut ex corpore ⁊ aīa. ſed ē vita melior. ergo vita ſpeculatiua qua homo vacat contemplationi veritatis eſt melior q̄3 vita q̄ eſt ſm̄ hominem. maior patet: quia homo ſm̄ ꝙ homo eſt compoſitus ex corpore et anima. igitur vita que eſt ſm̄ hominem eſt vita qua homo viuit ſm̄ ꝙ eſt compoſitus ex corpore et anima. et minor patet quantum ad vtrāq3 ſui partem. prima pars minoris. ſ. ꝙ vita ſpeculatiua qua homo vacat contemplationi veritatis non eſt vita qua homo viuit ſm̄ ꝙ eſt compoſitus ex corpore et anima: quia illa vita qua homo vacat contemplationi eſt vita q̄ competit homini et eſt vita hominis ſm̄ aliquid diuinum in ipſo ſcilicet ſm̄ ꝙ per intellectum pricipat diuinā ſilitudinem. vnde q̄tu3 intellect⁹ differt a compoſito ex aīa ⁊ corpe tm̄ dr̄t opatio ſpeculatiua ab opatōe que ſit ſm̄ virturē moralē: q̄ ē circa hūana. ⁊ ē ꝓpria hominis ſm̄ ꝙ ē hō. ⁊ ita p3 ꝓma ps minoris. et ſcd̄a ps minoris. ſ. ꝙ vita ſpeculatiua q̄ conſiſtit in contēplatione veritatis ē melior q̄3 vita hominis ſm̄ ꝙ eſt compoſitus ex diuerſis. ſ. ex corpe ⁊ aīa: p3 ꝑ h ꝙ vita que ē ſm̄ aliqd diuinum in homine eſt melior q̄3 vita que eſt compoſiti ⁊ moralis ſm̄ ꝙ huiuſmodi. ſ3 illa vita ſpeculatiua competit homini ſm̄ aliquid

diuinuz in eo scilicet ꝯm intellectum: qui ē quo dam diuinum. et vita hominis scḋm ꝙ homo competit sibi ꝯm ꝙ ē compositus ꝛ mortal. ideo ē. Intelligendum est ꝙ quia homo est compositus ex corpore ꝛ anima habens naturam sensitiuam ꝛ intellectiuam vita ꝓpria cōmensurata homini: in hoc consistit ꝙ homo ꝯm rōez ordinet operatōnes sensitiuas ꝛ corporales: et ita operationes ꝯm virtutes morales sūt operationes hominis ꝯm ꝙ homo. operatōes enī corporales ꝛ sensitiue: que non sunt ordīate ꝯz rōem sunt magis operatōes animales q̄ humane: seu hominis ꝯm ꝙ homo. sed operatio speculatiua vacans soli contēplationi veritatis videt̄ esse operatio substantiaꝝ separatarum in quibus inuenit̄ sola natura intellectiua. Oportet autem non ꝯm suadentes. Excludit errorem quorundam qui suadebant ꝙ hō debet intendere ad sapiendum humana ꝛ mortalia: cum ipse homo mortalis sit: ꝛ non debet intendere ad sapienduz imortalia: ꝛ separata a materia. ꝛ hec fuit opinio Esyodi: ut pꝫ ex primo methaphisice. sed istud dictum Esyodi est falsū: ꝯm ꝙ declarat hic philosophus. cū enī in homine sit aliquid imortale. s. intellectus qui est optimus coꝝ que sunt in homine: debꝫ homo intendere ad viuendū ꝯm vitam intellectꝰ qui quāuis non sit magnus mole. i. quantitate: est tamen magnus ꝓciositate: nam quantitate virtuti ꝛ ꝓciositate excedit omnia que sunt in homine. vnde intellectꝰ in suis operationibus superioribus coniungit̄ ꝛ inferiorib principatur. ꝛ ita intellectꝰ videt̄ esse totus hō vnūquodq; enim maxime dicit̄ esse illud qḋ ē ꝓncipalissimū in eo ut dictū ē supra in. 9. huiꝰ quia omnia alia quasi sunt instrumenta illiꝰ. et sic dum homo viuit ꝯm operationem intellectꝰ viuit ꝯm vitam maxime sibi ꝓpriam. Videbitur autez vnumquodq;. ꝛ per hoc probat philosophus ꝙ homo debet eligere viuere ꝯz operationem speculatiuā intellectꝰ. s. speculādo ꝛ contemplādo substātias separatas a materia. ꝛ hec est conclusio. 28. huius libri: que probatur sic: homo debet eligere viuere ꝯm ꝓpriam opatōem ipsiꝰ hoīs. ſꝫ opatio ꝓpria hoīs est operatio speculatiua intellectꝰ: qua intellectus speculat̄ diuina ꝛ separata a materia. igitur homo debꝫ eligere viuere ꝯm operatōez speculatiuā intellectus. maior videt̄ esse manifesta ꝑ hoc ꝙ inconueniens videt̄ esse ꝙ aliqs eligeret viuere non ꝯm vitam ꝓpriam sui ipsius sed ꝯm vitam alterius. ꝛ minor declarat̄: per hoc ꝙ vita speculatiua que est ꝯm intellectuz ē ꝓpria homini: quod patet: quia illud quod conuenit alicui ꝯꝫ optimū quod est in eo: est maxime ꝓprium sibi. sed vita speculatiua que ē ꝯꝫ intellectum ꝯpetit hoī ꝯꝫ optimū qḋ ē in eo. s. ꝯꝫ itellectū vnde optimū i vnoquoq; videtur ꝓprium illius. ꝛ quia vita speculatiua: que ē i contemplatione diuinoꝝ: ꝛ perfectissimoꝝ ē ꝓpria homini ut ꝓbatum ē: ideo talis vita ē homini delectabilissima. ꝓpria. n. opatō vniuscuiusq; ē sibi delectabilissima. ꝛ sic patet ꝙ vita speculatiua que est ꝯm intellectum ē homi propria ꝛ delectabilissima: ꝛ ꝑ ꝯns viuens ꝯm intellectū ē felicissimus. Dubitatur hic: quia superiꝰ immediate dcm̄ ē ꝙ vita speculatiua: que vacat contemplatiōi veritatis nō est vita ꝯm hoīez ſꝫ ē melior q̄ vita que est ꝯꝫ hominē. ꝛ hic dicitur ꝙ vita speculatiua que est in cōtemplatione veritatis est ꝯm hoīez: ꝛ maxime ꝓpria homini: ꝛ ista videntur repugnare. Dicendum ꝙ aliqd pōt dici ꝓpriuz hoī dupliciter. vno mō dicit̄ illḋ ꝓpriū hoī: quod cōpetit ei rōe totiꝰ coniuncti. s. ꝯm ꝙ ē homo cōpositus ex corpore ꝛ anima: ꝛ sic loquit̄ phūs in parte ꝓcedente. Alio modo dicitur illud ꝓpriuz homini: quod conuenit homi ꝯm illud quod ē ꝓncipalissimū ꝛ perfectissimū in hoīe. ꝛ isto modo vita speculatiua ē ꝓpria homi. Et si querat̄ q̄ ē ꝓpria operatio hominis ꝯm ꝙ hō. Rn̄dendū ē distinguendo istā ex eo ꝙ potest fieri reduplicatio rōne totius compositi: vel rōe forme ꝓncipalissime que ē in homine si fiat reduplicatio. ꝓmo mō sic: operationes virtutum moralium sūt opatōes hoīs ꝯm ꝙ hō. si vo fiat reduplicatio rōe forme ꝓncipalis: sic ē dicendū ꝙ opatio contēplatiua ē ꝓpria opatio hoīs ꝯm ꝙ hō.

Capitulū 3ᵐ. tractatꝰ 2. de felicitate politica q̄ cōsistit in opatōibus prudētie ꝛ moraliū virtutū ꝛ de opatōe felicitatis speculatiue: ꝛ felicitatis politice ad inuicē. ꝓ ꝙ opatōes vtutū moraliū ꝛ prudētie sūt cōpositi. s. hoīs ꝯꝫ ꝙ hō ꝛ ꝙ felicitas speculatiua q̄ ē ꝓncipalꝫ ipsiꝰ intellectꝰ ē potior q̄ felicitas actiua: ꝛ in q̄ ꝓncipaliꝰ opatio vtutū existit. vtrū in electōe interiori: vel opatōe exteriori: ꝛ ꝙ ꝑfecta felicitas ē opaꝰ speculatiua optimoꝝ. ꝛ ꝙ opꝰ ē felici indigꝰ ipse ē hō bonis exterioribꝰ sine qbꝰ n̄ pōt speculari. ſꝫ bonis exterioribꝰ multis ꝛ magnis nō indiget ſꝫ moderatis cū qbꝰ pōt qsits vtuose agere: ut cū supabūdātibꝰ ꝛ ꝙ ħ dicētes cū diuitijs moderatis posse bn̄ agere ꝛ feliciter viuere. vn̄ tūc sūt credibiles cū ꝯmōes eoꝝ n̄ dissonāt a factis postea ꝙ ꝯꝫ itellectū viuēs ꝛ eū curās ē deo amātissimꝰ. ꝓpter ħ ꝙ itellcs ē cognatissimꝰ deo. ꝛ ꝙ deꝰ rebn̄facit ꝛ diligit curātes ꝛ diligētes sibi cognatū: ꝛ oīa ꝑdcā isūt felici: et maxīe īsūt sapiēti. vn̄ ꝛ sapiēs ē felicissimꝰ ꝛ deo amātissiꝰ.

Secundo aūt q̄ ꝯꝫ aliā vtutē. ꝯm ꝓaz. n. opatōes hūane iuste. n. ꝛ fortis ꝛ alias q̄ ꝯꝫ vtutes ad inuicē agimus i commutationibus: et necessitatibus et actionibus omnimodis: ꝛ in passionibꝰ: quod decet vnicuiq; conseruātes. hec aūt eē videtur

omnia humana. Quedam hoꝝ autez ⁊ accidere a corpore videnť ⁊ multū coappropriari passionibus moralis virtus. coniugata est enim. est prudentia moris virtuti: ⁊ h̄ prudentie. siquidem prudentie sunt principia: ſm morales sūt virtutes. Rectum autem moralium ſm prudentiam. Concopulare autem ⁊ he: ⁊ passionibus circa cōpositum vtiq3 erunt.

Istud est tertium capitulum scd̄i tractatus de felicitate politica: que consistit in operatione prudentie: et ꝯtinet tres partes pricipales. In prima ostendit ꝙ omnis virtus moralis ē circa bona humana: ⁊ ꝙ prudentia est circa bona humana: ⁊ ꝙ tam virt⁹ moralis q̄ȝ prudentia sunt circa compositum seu ipsi⁹ cōpositi. In secunda parte ibi. Compositi autez. ostendit ꝙ felicitas speculatiua ē ꝑfectior q̄ȝ felicitas practica. In tertia parte ibi: Op⁹ a ūt erit. ostendit philosophus qualiter ꝑfecte felis se h3 ad exteriora: quantum ad inferiora: ⁊ etiam q̄ȝtum ad superiora. In p̄ma ꝑte primo narrat ꝙ operationes virtutum moraliū sūt operationes humane: ⁊ ꝙ prudentia est circa bona humana: ⁊ ꝙ tam prudentia q̄ȝ virt⁹ moralis sunt circa compositum siue cōpositi. Primo narrat ꝙ est quedam felicitas secundaria ſm aliā virtutē intellectiuā. s. ſm prudentiaz que dirigit omnes virtutes morales: ⁊ ꝙ sicut felicitas speculatiua attribuit sapientie: que cōprehendit sub se omnes alios habitus speculatiuos tanq̄ȝ principalior inter habit⁹ speculatiuos: ita ē quedā felicitas actiua circa virtutes morales: que attribuit prudentie: que est perfectior quacūq3 virtute morali. operatōes enim virtutum moralium sunt operatiōes humane: q2 sunt circa res humanas. operatōnes quarundā virtutum sunt circa res exteriores que in vsum hominū veniunt: ut operationes iusticie ⁊ fortitudinis ⁊ aliarum virtutum: ſ3 quas ad inuicem agimus in cōmutat onibus ⁊ necessitatibus. ſm. n. iusticiam homines sua bona ad inuicem cōmutāt: ⁊ ita iusticia ē operatio humana circa cōmutatōes ⁊ distributōnes reꝝ exteriorum: que in vsum hominū veniunt. Quedam etiam virtutes sunt circa necessitates hominum per quas vnus homo subuenit alteri in sua necessitate: cuiusmodi sꝫ liberalitas magnanimitas ⁊c. Circa etiaz oēs actiones ⁊ passiones sunt virtutes morales ꝑ quas conseruať illud quod conuenit vnicuiq3 hec aūt omnia videntur esse humana. Quedā etiā virtutes morales videntur pertinere ad corpus: ⁊ ad passiones anime. multe enim virtutum moralium sunt circa passiones anime: vt fortitudo temperantia mansuetudo. sicut enī est manifestum ex p̄cedentibus. Et per illa que hic dicuntur intendit philosophus ꝓbare ꝙ omnis virtus moralis est circa bona humana. ⁊ hec ē conclusio. 29. que ꝓbatur sic. Omis virtus moralis vľ ē circa bona exteriora: que in vsum hominum veniunt: vľ circa bona humani corporis: vel circa passiones anime. ⁊ omnia ista sunt bona humana. igitur omnia virtus moralis ē circa bona humana. Coniugata autem. ꝓbato ꝙ omnis virtus moralis ē circa bona humana ostendit ꝙ prudentia est circa bona humana. ⁊ hec est conclusio. 30. que ꝓbatur sic: circa eadem sunt prudentia ⁊ moralis virtus: sed omnis virtus moralis ē circa bona humana. igiť prudentia ē circa bona humana. minor huius rationis patet ex p̄cedentib⁹ ⁊ maior declarať sic. p̄ncipia prudentie accipiuntur ſ3 virtutes morales. fines enim virtutum moralium sunt p̄ncipia prudentie. virt⁹ enim moralis statuit certum finem: quē finez prudentia supponit tanq̄ȝ p̄ncipium ordinās media: per que ad talem finem recte poterit ꝑuenire. prudentia enim facit rectam electōem eorum que sunt ad finem. vnde rectitudo moralium virtutum accipitur ſm prudentiam q̄ facit electionem rectaz. ut dicit philosoph⁹. 6. huius. Sic igitur patet ꝙ prudētia ⁊ virt⁹ moralis sunt circa eadem: quia p̄ncipia prudētie sunt fines moralium virtutum: ⁊ circa ea que sunt ad fines virtutum negociatur prudentia Copulate autem he. viso ꝙ prudentia ⁊ virt⁹ moralis sunt circa humana bona: ꝯcludit philosophus ꝙ tam virtus moralis q̄ȝ prudentia sunt circa compositum. ⁊ hec est conclusio. 31. que ꝓbatur sic: virtus moralis ⁊ prudētia sꝫ copulate passionibus: quia ſm vtrāq3 istaruz moderantur passiones. sed passiones sunt totius compositi ex anima ⁊ corpore: cū pertineāt ad ꝑtem sensitiuam. igitur tam virtus moralis q̄ȝ prudentia sunt circa compositum.

Compositi autem vir

tutes humane et vita utiq3 que secundu3 has et felicitas. que autem intellectu separata. tantum enim de ipsa dictum est certius dicere enim maius preposita est. videbitur aūt vtiq3 ⁊ exteriori largitione in parum vel minus indigere morali necessarys quidem enim ambobus opus ex equali sit ⁊ si magis laborat circa corpus politicum ⁊ quecumq3 talia. Parum vtiq3 qd differt: ad operationes autem multu3 differt. liberali quidem eim opus erit pecunys ad agere liberalia. ⁊ iusto vtiq3 ad redditōnes voluntates. n. imanifeste. simulant enim ⁊ nō iusti iuste agere velle. Forti autem potentia si quidem perficit aliquid eoꝝ que secūdum virtutem ⁊ temperato potestate qualiter. enim manifestus erit vel iustus: vel alioꝝ aliquis. Queritur autem quidem vtrum p̄ncipaliter virtutis electio vel actiones: vel in ambabus existentibus. perf. eru3 vtiq3 manifestū quod

in ambabus vtriq; erit ad actiones autē: mul
tis opus ē. ⁊ quanto vtiq; maiores sunt ⁊ me/
liores pluribus. speculāti autem nullo taliū
ad operationem necessitas. sed vt conuenit di
cere ⁊ impedimenta sunt ad speculationem se
cundum autem ꝙ homo ē ⁊ pluribus cōuiuit
eligitq; secundum virtutem agere. opus habe
bit igitur talibus. ad humaniter conuersari. ꝑ
fecta autem felicitas quoniam speculatiua q̄
dam est operatio ⁊ hinc vtiq; apparebit. deos
enim maxime suspicati sumus beatos ⁊ felices
esse actiones autem quales attribuere debite
ipsis. vtrum iustas vel ridiculi apparebunt:
cōmutationes ⁊ depositiones dantes ⁊ q̄cūq;
alia talia. Sed fortes sustinentes terribilia et
periclitantes quoniam bonum vel liberales
cui autem dabunt inconueniens autem ⁊ si
erit ipsis numisma vel aliquid tale. Si autē
temperati quidē vtiq; erunt vel onerosa laus
quoniam non habent prauas concupiscentias
pertranseuntibus autem omnia apparebunt
vtiq; q̄ circa actiones parua ⁊ indigna deis.
Si tamen viuere omnes suspicati sunt ipsos
⁊ operari ergo non oportet enim dormire quēz
admodum endimiona viuenti vtiq; ab agere
ablato. adhuc aūt magis a facere qd reliqū ē
preter speculationem. Quare dei operatio bea
titudinem differēs: speculatiua vtiq; erit ⁊ hu
manaꝝ vtiq; que huic cognatissima felicissima
Signum autem ⁊ non participare reliqua ani
malia felicitate tali operatione priuata perfecte
Dijs quidem enim omnis vita beata. homini
bus aūt inquantū similitudo quedam talis
operationis existit. Alioꝝ autem animaliū nul
lum felix est ꝙ nequaq; comm̄. est speculatio
ne. Inquātū vtiq; speculatō: ⁊ felicitas ⁊ qb⁹
magis existit speculari. ⁊ felices esse non fm ac
tus sed secundū speculationem. Hec enim fz
seipsam honorabilis quare erit vtiq; felicitas
speculatio quedam.

Hec ē secunda pars principalis huius ca
pituli in qua ph'us ꝓbat ꝙ felicitas spe
culatiua est perfectior q̄ felicitas practica ⁊
continet .5. particulas. In prima concludit ex
predictis ꝙ felicitas que ē secundum pruden
tiam ⁊ virtutes morales sunt compositi. dein/
de ꝓbat per quattuor rationes que in q̄ttuor
particulis continentur. ꝙ felicitas speculatiua
est potior q̄ felicitas practica. In prima igit̄
particula ꝓbat ꝙ felicitas q̄ ē fz prudētiam
⁊ secundū virtutes morales ē compositi. s. hoi
nis secundum ꝙ ē compositus ex corpore et a
nima. ⁊ non ē alicuius separati. ⁊ hec ē conclu/
sio.32. que probatur per hoc ꝙ virtus ⁊ opatō
secundum virtutem sunt eiusdem ⁊ circa idē
sed vita boni seu felicitas scdm prudētiam et
virtutes morales ē operatio eorum. igitur si
prudentia ⁊ vtus moralis sint compositi opor
tet ꝙ vita ⁊ felicitas scdz has sint compositi.
vnde vita q̄ ē fm prudētiam ⁊ vtutem moralē
ē proprie vita humana etiam felicitas specu/
latiua que ē propria intellectus est separata
⁊ diuina nec spectat ad propositum plus de in
tellectu dicere. Deinde probatur ꝙ felicitas
speculatiua est perfectior ⁊ potior q̄ felicitas
actiua que ē secundum prudentiam ⁊ morales
vtutes ⁊ hec ē conclusio.33. huius libri quā q̄
druplr ꝓbat. scda ratio ibi. Videbitur autem
vtiq; Tertia ibi. Perfecta autem felicitas.
Quarta ibi. Signum aūt nō. In prima igitur ꝑ
ticula probatur conclusio sic. Illud quod ē se/
parati ⁊ diuini ē perfectius ⁊ potius q̄ illud
quod ē compositi secundum ꝙ ē compositum
Sed felicitas speculatiua ē separata ⁊ diuini
scilicet ipsius intellectus speculatiui qui sol⁹
inter humana ē separatus secūdum operatio
nem ⁊ separabilis a corpore secūdum esse ⁊ ꝑ
intellectum assimilatur deo ⁊ diuinis ⁊ felici/
tas actiua que est secundum prudentiam et
virtutes morales est ipsius compositi scilicet
hominis secundum ꝙ homo vt probatum est
igitur felicitas speculatiua ē potior q̄ actiua.
Videbitur autem vtiq;. Hec ē secunda parti
cula continens duas partes. In prima ponit̄
ratio. In secunda ibi. Voluntates autem. re/
mouetur dubium. primo igitur ponitur ratio
secunda que talis ē. illa operatio que minus i
diget bonis exterioribus ē perfectior ⁊ potior
q̄ illa que magis indiget eis. sed felicitas spe/
culatiua ē operatio que minus indiget bonis
exterioribus q̄ felicitas actiua. igitur felici/
tas speculatiua ē perfectior ⁊ melior q̄ felici/
tas actiua. Maior videtur esse manifesta qa
operatio que minus indiget bonis exteriorib⁹
ē magis de se sufficiens q̄ illa que magis indi
get ⁊ per consequens ē perfectior ⁊ potior. ⁊ mi
nor declaratur in littera declarando ꝙ felix
speculatiuus minus indigz bonis exteriorib⁹
q̄ felix felicitate practica vel practica certuz
enim ꝙ vterq; tam felix speculatiuus quā fe
lix practicus indiget bonis exterioribus reqsi
tis ad necessaria vite: vterq; enim indiget ci/
bo ⁊ potu ⁊ sic de similibus vterq; namq; indi
get exteriori largitione idest vterq; indiget ꝙ
largiantur ei exteriora bona nec ē aliqua diffe
rentia aut parua quantum ad hoc quāuis cir
ca corp⁹ potentie magis laborat q̄ speculatiu⁹
exteriores enim actiones aguntur per corpus
nec q̄tū ad hoc ē differentia qn vterq; īdiget
equaliter necessarijs sed q̄tum ad opationes
virtutum magna est differentia virtuosus et
felix practicus multis indiget ad suas opera
tiones: quibus non indiget speculatiuus felix
nā liberalis indiget pecunijs ad agendū libe/
raliter. s. ad dandū quib⁹ oportet. ⁊ qn̄ oportet
⁊ sic de alijs circūstantijs ⁊ iustus fm iusticiā

distributiuā indiget pecunijs ad distribuendū ſm dignitatē: ⁊ ſm ꝙ est iustū. sed felix felicitate speculatiua ſm ꝙ talis non indiget huiusmodi bonis ad dandū: aut alijs distribuendū sed solum indiget necessarijs vite. Uolūtates enim. Hec est secunda pars ſcōe particule in q̄ remouetur dubium tale: operatio virtutis cōsistit in velle. operatio enim liberalis est velle dare quibus oportet ⁊ qñ ⁊c̄. ⁊ operatio iusti ē velle reddere vnicuiq3 ſm ꝙ est dignus. Sed iste operationes. s. velle dare velle reddere nō indigent bonis exteriorib⁹: ut pecunijs. igitur non videtur ꝙ prudens et virtuosus indigeant pecunijs: ⁊ alijs bonis exteriorib⁹ nisi q̄3⁹ ad necessaria vite. Istud remouet phs. d. ꝙ voluntates hominum non sunt manifeste sine operationibus exterioribus. multi enim non sunt iusti qui simulant se velle iuste agere: ⁊ similiter multi simulant se velle fortiter agere agrediendo terribilia ꝑpter bonuz cōmunitatis: qui tamen nō sunt fortes. sed ad hoc ꝙ sit manifestū ē d aliq̄ an sit forti aut v̄tuos⁹: oz ꝙ agat aliquod opus exterius. ad hoc enim ꝙ manifestum est de aliquo ꝙ ē fortis oportz ꝙ exerceat exterius aliquod opus fortitudinis Similiter ad hoc ꝙ sit manifestum de aliquo ꝙ sit temperatus: oportet ꝙ habeat potestatē vtendi delectationibus circa quas est temperantia: ⁊ sic de alijs. Queritur autez. ⁊ quia ad hoc ꝙ sit manifestū de aliquo ꝙ sit virtuosus requiritur operatio exterior circa materiā virtutis. potest esse dubium q̄d est p̄ncipalius in virtute morali. vtrum electio interior: vł operationes exteriores: cum vtraq3 requirat̄ ad virtutem. ⁊ q̄uis electio sit p̄ncipalior: ut p̄us dictum est: tamen manifestum est ꝙ ad omnimodam perfectionem virtutis moralis requiritur non solum electio interior: sed etiam operatio exterior ⁊ ad actiōes exteriores virtutū opus est homini ꝙ habeat multa: ⁊ tanto plura quanto actiones eius sunt maiores ⁊ meliores. sed ille qui vacat specłatiōi veritatis nullo talium indiget ad suam operatōnem. immo bona exteriora impediunt hominem a speculatione propter sollicitudinem circa eam: et distractōnem animi hominis ne possit totaliter speculationi vacare. Si autem homo speculatiuus indigeat rebus exterioribus: hoc erit vł quantum ad necessaria vite: vel inquantum conuiuit cum multis hominibus: quos interdum oportet iuuare: ⁊ inquantum homo contemplatiuus eligit viuere ſm virtutem moralem: et sic indigebit necessarijs ad humaniter conuersari. non autem inquantū speculatiuus est. Hic dubitari potest. vtrum virtus moralis possit acquiri sine operationibus exterioribus: ⁊ videtur ꝙ sic: quia electio interior ē principalis ⁊ precipua operatio virtutis. sed ex operationibus principalibus frequēter elicitis potest generari habitus inclinans ad cōsimiles operationes. vnde ex frequenter velle dare q̄bus oz. ⁊ qñ oz. ⁊ sic de alijs circūstātijs potest generari habitus inclinans ad faciliter volendum dare quibus oportet ⁊c̄. ⁊ talis habitus est virtus: quia inclinat ad operationes virtuosas. Item ad generationem virtuti nō requiritur ea quibus multiplicatis non magis nec citius generatur virtus aut augeť: qđ patet: quia multiplicata causa generatōis vł augmentatōnis citius ⁊ magis sequetur generatio et augmentatio. sed multiplicatis operationibus exterioribus non magis nec citi⁹ generatur virtus aut augmentatur. igitur operationes exteriores non requiruntur ad generationem aut augmentationem virtutis. minor probatur per philosophum quarto huius. qui dicit ꝙ liberalitas non consistit ī multitudine datorum. dicit enim sic: Non in multitudine datorum illud quod liberale. sed ī dātis habitu. i. in voluntate dantis. igitur ꝑpter multiplicitatē operationum exteriorum non citius generatur nec augetur liberalitas. Cōfirmatur: quia ita liberalis potest esse pauper sicut diues: quod non contingeret si ad liberalitatem requireretur operatio exterior. Item aliqua est virtus moralis que non indiget operatione exteriori: ut apparet de mā̄suetudine que nō videtur indigere aliqua operatione exteriori: ⁊ credo ꝙ ita sit de aliquib⁹ virtutibus moralibus: que ad sui generationem vel augmentationem non requirunt aliquaz operationem exteriorem: maxime tamen īter virtutes morales videtur fortitudo indigere oꝑatōib⁹ exteriorib⁹ nec ītēdit ph̄s h̄ dīc ꝙ ad virtutē moralē requiriť oꝑatio exterior. s3 ad manifestatōez virtutis moralis requiriť operatio exterior. credo tñ ꝙ meli⁹ ⁊ ꝑfecti⁹ potest virtus moralis acquiri ꝑ oꝑatōes interiores ⁊ exteriores q̄3 ꝑ oꝑatōes interiores tm̄. ista sit deā tm̄mō dubitatiue. Perfeā autē felicitas. Hec est tertia p̄ncula ſcōe ꝑtis in q̄ pōit tertiā rō ꝑbās cōclōnes q̄ talis ē. Illa oꝑatio quam deo et substantijs separatis attribuim⁹ est ꝑfectior ⁊ potentior q̄3 illa quā a deo ⁊ sbȳs separatis remouem⁹. s3 felicitatē speculatiuā: ut cōtēplari veritatē attribuim⁹ deo ⁊ sbȳs separatis et felicitatē practicā: q̄ ē ſm prudentiā ⁊ virtutes morales remouem⁹ a deo. igiť felicitas speculatiā ē ꝑfectior ⁊ potior q̄3 felicitas practica maior ē manifesta: q2 ꝑfectiorib⁹ ꝑfectiora attribuim⁹: ⁊ īꝑfecta ab eisdē remouem⁹. ⁊ minor b⁹ rōnis declarať in sa. nam dijs. i. sbȳs separatis attribuim⁹ felicitatē speculatiuā: ⁊ non attribuim⁹ eis felicē practicā: q̄ est ſm oꝑatōem prudentie ⁊ virtutū moraliū. n on. n. possum⁹ sbȳs separatis attribuere oꝑatōes iusticie: que ē

virtute moralis: vt facientes cõmutatões: vt sua bona apud aliq̃s deponẽtes. g.n. hui⁹mo di opationes attribuunt dijs deridendi sunt Similiter non potest eis attribui opus forti-tudinis.s.sustinere pericula: et aggredi terribi lia propter bonum cõmune. non.n. sustinẽt pi cula: nec aggrediunt̃ aliqua eis terribilia, nec compecit eis opus liberalitatis: q̃ est moralis virtus. Non enim dant huius bona circa que ẽ liberalitas. Non enim contingit dicere ꝙ dij conferunt denarios aliquibus. non enim ẽ eis nũmisma vel aliquid taliuz: nec debet eis at tribui opus temperantie. nam huius laus est magis onerosa deo q̃ʒ gratis. non enĩʒ ẽ lauda bile deo ꝙ non habʒ concupiscentias prauas quia non est natus habere tales concupiscen-tias. Sic igitur transeundo per opera omniuz virtutum apparet ꝙ omnia sunt indigna dijs .i. substantijs superioribus ⁊ sic apparet vna pars minoris scilicet ꝙ omnem operationem virtutis moralis ⁊ per consequens felicitatez practicam remouemus a substãtijs separatis Sed tamen ⁊ viuere. ⁊ alia pars minoris scili cet ꝙ felicitatem speculatiuam tribuim⁹ sub-stantijs separatis patet. quia omnes opinan-tur ⁊ nos oppinamur ꝙ substãtie separate vi-uant ⁊ per consequens operentur. non eniʒ cõ tingit eis ꝙ nihil operentur sicut dormientes sicut dicitur de quodaʒ pho qui diu vixit dor miens. nec contingit attribuere substantijs se paratis operationes artium. nulla enim alia operatio restat deo tribuenda ⁊ substantijs se-paratis nisi speculari. vnde ex quo nulla ope-ratio virtutis moralis contingit deo nec aliq̃ operatio artis sequitur ꝙ deo ⁊ substantijs se paratis tribuenda ẽ operatio que ẽ speculari. ⁊ tunc posset hic tertia ratio breuiter formari sic. Inter operationes humanas illa ẽ felicissi ma ⁊ perfectissima que ẽ simillima diuine spe culationi. ⁊ hec est felicitas speculatiua ⁊ non practica igitur ⁊c. Signum autem ⁊ non parti cipare. Hec ẽ quarta particula in qua ponit̃ quarta ratio ad probandum ꝙ felicitas spe-culatiua ẽ pefectior ⁊ potior q̃ʒ felicitas actia. ⁊ hec ratio est a signo ⁊ est talis. Animalia ra-tionalia que omnino carent felicitate sunt pri uata tali operatione scilicet speculatiua sed o perationes virtutum moralium aliquo modo habent vt patet de quibusdam animalibus que habẽt pietatem ad pẽtes. vnde põt sic ar gui. illa operatio in qua ꝑpter sui perfectionẽ non coĩcant animalia irrõnabilia ẽ perfectior ⁊ potior q̃ʒ illa in qua animalia irrõabilia cõ municãt sed in opatõne speculatiua in qua cũ sistit felicitas speculatiua non cõmunicant a-nimalia irrationalia quia non habent intelle ctum in quo nos speculamur veritatem. sed a liquo modo cmommunicant operationibus v-tutum moralium. igitur felicitas speculatiua ẽ perfectior ⁊ potior q̃ʒ felicitas practica. vnõ quia dij hoc ẽ substantie separate habent vitã intellectualem tantum tota vita eorum ẽ bo-na ⁊ homines intantum sunt boni ⁊ felices in quantum in eis existit quedam similitudo o-perationis speculatiue. ⁊ nullum aliorum ani malium ẽ felix. quia in nullo cõmunicant spe culatiõe. ⁊ sic patet ꝙ in speculatione verita-tis consistit perfectissima felicitas. quia quan tum se extendit speculatio tantum se extẽdit felicitas ⁊ quibus magis competit speculatiu eis magis competit esse felices non secunduʒ accidens sed secundum speculationeʒ. Unde sequitur ꝙ perfectissima felicitas ẽ speculatiũ ⁊ per consequens felicitas speculatiũ ẽ potior q̃ʒ felicitas actiua.

Opus erit autem ⁊ exteri ori ꝓspe ritate: homini enti. non enim per se sufficiens natura: ad speculari sed oporʒ ⁊ corpus sanũ esse ⁊ cibum ⁊ reliquum famulatum existere non tamen existimandum multa ⁊ magnis in d gere futurum felicem si nõ contingit sine ex terioribus bonis beatum esse. non enim in su perabundantia in se sufficiens nʒ inde vʒ neqʒ actio possibile autem ⁊ non principes terre et maris agere bõa ⁊ enim a moderatis potent vtiqʒ aliquis agere secundum virtutem. Hoc autem ẽ videre manifeste. idiote enim potenti bus non minus videntur studiosa agere. sed ⁊ magis sufficiens autem tanta existere erit. n. vita fel x secundum virtutem operantis. Et solon autem felices fore enũciauit bene dicẽs moderate his que extra ditatos: agentes autẽ optima existimabit. ⁊ viuentes temperate con tingit enim moderata possidentes agere que oportet. videtur autem ⁊ anaxagoras non di uitem neqʒ potentem existimare felicem dicẽs quoniam non vtiqʒ admirator si quidem icõ ueniens appareat multis. Isti enim iudicant his q̃ extra: hec sentientes solum. Consonare vt q̃ʒ rationibus videntur sapientum opinio nes eisdem quidem igitur ⁊ alia habent q̃daʒ verum autem in operabilibus ex operibus et vita iudicatur in his enim dominãs intende re autem predicta oporteret ad opera ⁊ vitam inferentes ⁊ consonantibus quidem operib⁹ attentandum dissonantibus autem sermões suscipienduʒ. Scdm intelectuʒ aũt operans: ⁊ hunc curans: ⁊ dispositus optime ⁊ dei amã tissimus videtur eẽ. Si eniʒ quedam cura hu manarum a dijs fit: quemadmodum videtur erit vtiqʒ gaudere rationabile ipos optimo ⁊ cognatissimo. hoc autem vtiqʒ erit intellectus ⁊ diligentes maxime hoc ⁊ honorantes benefi ciare vt am eis: ipsis curantibus ⁊ recte ⁊ bñ operantes. Quonia autem hec oia sapienti ma

ximc hoc. z honorantes: beneficiate vt amicis ipsis curantibus z recte z bene operātes. Quē autem hec omnis sapienti maxime existūt nō in manifestum. deo amantissimus ē ergo eundem autem verisimile z felicissimū q̄t z si sic eris sapiens maxime felix.

HEc ē tertia pars principalis huius capituli in qua phs ostēdit qualiter perfecte felix se habet ad exteriora. z continet duas particulas. In pria ostēdit quomodo felix felicitate speculatiua se habet ad inferiora vt ad diuitias z terrena. In secūda particula ibi. Scdm intellectū aūt operās. ostēdit quomodo felix se habet ad superiora. s. ad ipm deum. In pria igitur particula primo narrat ꝙ felix cū sit homo opus habet exteriori prosperitate. natura enim humana non ē per se sufficiens ad speculandum ꝓpter conditionem corporis quod ad sui sustentationem indiget rebus. Ad hoc enim ꝙ homo perfecte speculetur opus ē primo habere corpus sanum quia per infirmitatem debilitantur vires sensitiue quibus homo vtit̄ in speculando: indiget etiam hō cibo ad nutritionem corporis z reliquo famulatu. s. vt ministrentur sibi oīa alia que sunt necessaria ad vitam humanam. Non tamē existimandum. sed quāuis felix indigeat exterioribus bonis necessarijs ad vitam humanam non tn̄ existimandum ē ꝙ ad hoc ꝙ aliquis fiat felix ꝙ indigeat magnis z multis diuitijs. nā per se sufficientia q̄ requiritur ad felicitatem non consistit in superabundātia diuitiarum. neqꝫ enim rectū iudicium nꝫ actio virtuosa consistit in superabundantia diuitiarum. potest enim eē rectitudo iudicij tam rationis speculatiue q̄ȝ rōnis practice. z etiaȝ actio virtuosa absqꝫ superabūdantia diuitiarum. z illud ꝓbat phs. s. ꝙ superabundantia bonorum exteriorum nō requiritur ad felicitatem speculatiuā. z hec ē conclō .34 q̄ ꝓbatur dupliciter. p̄mo per ratōem. 2°. per testimonium antiquorum primo sic. plura requiruntur ad operationem virtutis moral' q̄ȝ ad felicitatem speculatiuam vt visum ē supra sed ad actionem virtutis moralis non requiritur supabundantia bonoꝝ exteriorum. igit̄ ad felicitatē speculatiuam non requiritur superabundātia bonoꝝ exterioꝝ. z qa maior h°i rōis ē prius declarata. iō phs solum declarat minorem. d. ꝙ possibile ē ꝙ illi qui non sūt principes terre z maris agant opationes virtuosas. si enim aliquis habeat bona exteriora mediocriter pōt opari scdm virtutem qd patet ex pimento: nam idiote. i. mediocres seu populares videntur agere virtuosa non minus q̄ȝ potētes sed magis: potentes enim z diuites impediuntur a multis actis virtuosis. tum ꝓpter nimias occupationes z sollicitudines circa diuitias: tum ꝓpter superabundantiā quā superabundantia diuitiaꝝ generat sufficit āt ad felicitatem ꝙ homo tantum habeat de exterioribus bonis ꝙ possit virtuosa operari. Et solon Scdo ꝓbatur conclusio p̄dicta ꝑ dicta sapientuȝ. s. per dicta Solonis z Anaxagore. z primo ponit eorum dicta 2°. ostēdit ꝙ in ꝓposito ē eis credendum. p̄mo igitur ponit dictum solonis qui enunciauit illos felices qui moderate sūt ditati q̄ȝtum ad bona exteriora. tales enī maxime inueniuntur agentes opera virtuosa et tempate viuentes contingit enī moderata possidentes agere que oportet. Uidetur autem z Anax. inducit ad idem dictū Anax. qui dixit ꝙ neqꝫ diues neqꝫ potens pōt esse infelix. nec mirabatur si hoc videatur inconueniens multis. quia multitudo hominum iudicat bōa sola exteriora. quia non cognoscit alia. z ideo solos abūdātes ī bonis exterioribus iudicāt esse felices. Intelligendum ꝙ moderate ditati melius possunt operari ea que oportet z speculari veritatem q̄ȝ valde diuites vel pauperes possunt. diuites enim impediūtur ab operib° virtuosis ꝓpter nimiam sollicitudinem circa diuitias z ꝓpter elatōnē quā habent ex multitudine diuitiarum. paupes etiā impediuntur ab operibus virtuosis ꝓpter nimiam sollicitudinē quā habent circa victum querendum. sꝫ nullo istorum modorum impediuntur q possident diuitias moderatas. Consonare vtiqꝫ dictis istoruȝ sapientum ē credendum ꝑ eo ꝙ sermones eorum non dissonant suis factis. tūc enim sunt sermones credibiles quando consonant operibus dicētium. nunc autem isti sapiētes. s. solō z Anax. sic vixerūt sicut docuerūt quia moderatas diuitias querebant. z non q̄rebant superabundantiam diuitiarum. z ꝓpt hoc est eis credendum qm̄ in operibus magni iudicatur verum ex operib° z modo viuēdi alicuius q̄ȝ ex ratione. quia dominans. i. illud qd ē principale circa operabilia consistit ī his. s. ilicet oībus z in modo viuendi: si vero opera dissonant sermonibus suspicandum est ꝙ sint soli sermones veritatem non habentes si enꝫ aliquis dicat ꝙ diuitie non sont bone z tamē querat eas. non ē ei fides adhibenda. Scdm intellectum enim opans. hec ē secūda pticula tertie ptis. i qua ostenditur quomodo felix se habet ad superiora. s. ad deum: z intendit ꝙ felix felicitate speculatiua opatur sm intellectū contemplādo veritatem z suā curā apponens circa bona intellectus videt̄ eē optime dispositus quia excellit in eo qd ē optimum hominis. s. in itellectu qui ē optimum in homine z deo amantissimus. si enī sicut dītas se hꝫ deus hꝫ curam z ꝓuidentiam de rebus humanis tōale ē ꝙ hēat curam de eo qd ē optimum in hoīe. s. de intellectu ītellectus enī ē optimum i homine z deo simillimum z cognatissimum. z ꝑ ꝯñs

rationale est ꝙ deus maxie benefaciat hiſ qui amant intellectū ⁊ honorāt ipſum bonū intellectus pre omnibus alijs que ſūt in hoīe. Si enim dij curāt de hijs qui ſunt eis amici ⁊ qui bene operāt rationale eſt ꝙ dij ament eos qui amāt intellectū ⁊ ꝓcurant bonum intellectus. ⁊ ꝙ dij talibus benefaciāt. Sed iſta in ſūt ſapienti. ipſe enim maxie curat de intellectu ⁊ bono ipiꝰ ⁊ ēt ſapiens bene opāt idō ſapiēs eſt deo amantiſſimus. Unde poteſt hic poni cōcluſio. 35. huiꝰ libri que eſt iſta ꝙ inter hoīes ſapiēs eſt deo amātiſſimus. ꝓbatur ſic. Ille q diligit ⁊ maximam curam habet de eo qđ in homine eſt deo cognatiſſimū ⁊ amātiſſimū ille inter homines eſt deo amātiſſimus. ſed ſapiēs diligit ⁊ maximam curam habet de intellectu q eſt cognatiſſimꝰ deo. qꝛ eſt deo ſimilimus inter omnia que ſūt in hoīe ⁊ amātiſſimꝰ deo. ergo ⁊c̄. Maior patet. qꝛ vnuſqſq; amat illū qui amat ſuū amicum ⁊ curat de bono ipſiꝰ amici ſui. ⁊ minor patet qꝛ inter omnia humana itellectus maxie aſſimilatur deo ⁊ inter omnia humana intellectus maxime amat̄ a deo. cū igit̄ ſapiēs inter res humanas maxie diligit intellectū ⁊ opetur maxie ſm intellectū contemplādo veritatem. patet ꝙ ſapiēs inter res humanaſ maxime diligit illud qđ maxie diligit̄ a deo. ⁊ ſic ſapiēs erit maxie felix. ita ꝙ idem ē feliciſſimus ⁊ ſapiētiſſimꝰ. Et ex iſto loco apparet ꝙ. Ar. ponit vltimam felicitatē humanam in opatione ſapiētie de qua in. 6. huiꝰ determinauit. Dubitatur circa illud capitulū vtrum felicitas politica ſit ꝑncipalior vł ſpeculatiua ꝓbatur ꝙ politica qꝛ in illo actu in quo homo magis aſſimilatur deo ꝑncipaliꝰ cōſiſtit beatitudo ſed talis eſt actus intellectus practici qꝛ per talem actū homo eſt cauſa rex̄ ſicut deus per ſuū intellectum ꝓducit res. vt ex. 12. methaphiſice pꝫ. igit̄ ⁊c̄. Item felicitas politica īuenit̄ in maiorib̄ꝰ ⁊ ꝑfectiorib̄ꝰ. igit̄ ē ꝑfectior Aīs pꝫ quia felicitas politica inuenit̄ ī regentibꝰ ⁊ ꝑſidentibꝰ rei publice qui ſm phm̄ dēbēt eē meliores. Ad oppoſitū felicitas ſpeculatiua maius bonū intēdit quia itendit bonū coē qđ ē maius ⁊ diniꝰ ꝙ̄ bonū vnius qđ intēdit felicitas practica. Dicendū ꝙ ſimpl̄r ꝑncipalior ē felicitas ſpeculatiua ꝙ̄ politica: ſicut ꝓbat phs in iſto capitulo. qđ ēt pōt ꝓbari qꝛ felicitas ſpeculatiua ⁊ felicitas politica ſūt in eadē potentia. ſ. i intellectu ſꝫ felicitas ſpeculatiua eſt a nobiliori hītu reſpectu nobiliores obī ꝙ̄ felicitas politica qꝛ felicitas ſpeculatiua ē ab hītu ſapientie ⁊ felicitas politica ē ab hītu prudentie ſed ſapiētia ē nobilior hītus ꝙ̄ prudētia vt pꝫ ex. 6. huius. ⁊ ſilr obm̄ felicitatis ſpeculatiue ē cā prima oīuꝫ: ſꝫ obm̄ felicitatis politice ē bonum ciuitatis ſed bonū qđ ē cā oīum bonoꝝ ē melius ꝙ̄ bonū ciuitatis. Itē felicitas politica ē ꝓpter felicitatem ſpeculatiuā vt pꝫ per phm̄ qui dicit ꝙ nō vacamus. i. v̄tuoſe opamur vt vacemus. i. vt poſtea ſedatis paſſionibꝰ poſſimus vacare contemplationi. ſed illud ꝓpter qđ aliud eſt perfectius ⁊ pꝛīcipalius illo. vnde lycoñ. dicit ꝙ politica felicitas ē finis practicarum v̄tutum ſpeculatiua aūt felicitas ē finis practicaꝝ ⁊ ſpeculatiuaꝝ. Itē ī felicitate ſpeculatiua ē magna delectatio. quia ē ſine pēitudine. ſed ī felicitate politica eſt qñq; pēitudo vt pꝫ hic. ꝑ Euſtratium. nā felix politicꝰ qñq; dolet ꝙ aliquos ꝑimit ſeu punit. igit̄ ⁊c̄. Ad ꝑmum ī cōtrariū dicendū ꝙ ī actu intellectꝰ ſpeculatiui magiſ aſſimilamur deo ꝙ̄ in actu intellectꝰ practici. qꝛ per actū itellectus ſpeculatiui ſpeculamur deū. ⁊ deus ſemꝑ ſpeculat̄ ſeipm̄ ⁊ oīa alia vt ſunt in ipo ⁊ magis aſſimilamur deo in ſpeculando ipm̄ ꝙ̄ in ꝓducēdo aliquā rem ſeu in opando ꝓꝑ bonum cōmune ciuitatis. Ad aliud dicendū ꝙ in maiorib̄ꝰ et ꝑſidentibꝰ. dꝫ eē nō ſolū felicitas practica ſꝫ etiam felicitas ſpeculatiua. vñ i maiorib̄ꝰ ⁊ ꝑſidentibꝰ dꝫ eē tāta ꝑfectio vite ſpeculatiue ꝙ̄ ꝑfectio vite actiue. vñ ſi ꝑfectio vite ſpeculatiue i eis deficiat nō erūt ſimpl̄r meliores licꝫ ſm aliquā admiſtrationē poterunt dici maiores vel meliores. Ad aliud dicēdū. ꝙ bonū cōmune ē magis bonū ⁊ meliꝰ ꝙ̄ bonū vniꝰ qđ ē cōſilē bonū ſeu bonū eiuſdē ſpēi tñ bonum vniꝰ i vno genere boī pōt ē̄ſſe melius ꝙ̄ bonū multitudinis ī alio genere boī. vñ bonū pliuꝫ qđ ītēdit̄ ī felicitate politica non ē amabilius nec melius ꝙ̄ bonū vnius qđ ītēdit̄ ī felicitate ſpeculatiua tñ bonū pliū. qđ intēdit̄ in felicitate politica ē melius ꝙ̄ bonū qđ itēditur i eadē vita vel felicitate: vel poſſet dici ꝙ felicitas politica ē vtilior ꝙ̄ felicitas ſpeculatiua ⁊ ita eſt principalior in rōne vtilis. ſed felicitas ſpeculatiua ē magiſ honeſta ⁊ ita e maior ⁊ melior in ratione honeſti.

Capitulum quartū tractatꝰ ſcđi declarās ꝙ ſcire ꝑdeterminata de v̄tutibꝰ ⁊ felicitate ⁊ de alijs ꝑdeterminatis non ſufficit ad h ꝙ hō attingat finē vltimū. ⁊ ꝙ ſermones ꝑſuaſiui non ſufficiunt ad hoc ſꝫ requiritur bona conſuetudo ⁊ ad bonam conſuetudinem requiritur legis poſitio. ⁊ ꝙ lex ē neceſſaria ad hoc ꝙ homo fiat bonus ⁊ ꝙ neceſſe ē hominē eſſe legis poſitiuum.

Utrum igitur ⁊ de hijs ⁊ virtutibus ad hec autem de amicitia ⁊ delectatōne ſufficienter dictum ē in typis: finem habere exiſtimandum electionem vel quemadmodū dicitur non ē in operabilibus finis ſpeculari ſingula ⁊ cognoſcere. ſꝫ magis opari ipā nihil igitur de virtute ſufficiens ſcire ſed habere et

vti: tentandum vel si aliqualiter aliter boni efficiamur. Siquidem ergo essent sermones ꝑ se sufficiẽtes ad facere studiosos: multe vtiq3 mercedes ⁊ magne ⁊ iuste fierent secundum theo. ⁊ oportebat vtiq3 has tribuere. Nunc autem videntur prouocare quidem ⁊ mouere iuuenum liberales posse sermones ⁊ morẽ nobilem ⁊ vt vere amantes bonum facere vtiq3 forte bonum ex virtute multos autem non posse ad bonitatem prouocare: non enim nati sunt verecundie obedire sed timori in recedere a prauis propter turpe. sed propter penas. passione enim viuentes ipsas delectationes ꝑsecuntur per quos ipse erunt. fugiunt autem oppositas tristitias. boni autem ⁊ vero delectabilis neq3 intellectum habent nõ gustatiui existentes. tales autez quis vtiq3 sermo transformaret: non enim possibile vel non facile q̃ ex antiquo consuetudinibus compensa sermone transmutare.

Istud ẽ quartum capitulum tractatus secundi in quo ostenditur que requiruntur ad hoc ꝙ homo fiat bonus. ⁊ continet quinq3 partes. In prima ostenditur ꝙ scire ea que ꝑdicta sunt de virtutibus ⁊ felicitate amicitia ⁊ delectatõne non sufficiũt ad hoc ꝙ homo attingat finem vltimum. sed vltra hoc requiritur ꝙ homo fiat bonus. In secunda parte ibi. Amabile autem. ostẽditur ꝙ ad h ꝙ hõ fiat bonus requiritur consuetudo bona. ita ꝙ homo sit assuetus ad bona opera. In tertia parte ibi. Ex iuuene autez. ostenditur ꝙ ad bonam consuetudinem requiritur positio legis. In quarta parte ibi. Si igitur quemadmoduz. ostenditur ꝙ lex est necessaria ad hoc ꝙ homo fiat bonus. In quita parte ibi. In solis autem lacedemoniorum. ostenditur ꝙ necessarium est hominem esse legis positiuum. Prima pars continet duas particulas. In prima proponit ⁊ soluit questionem principalem. In secunda ibi. Si quidem igitur: ostẽdit qualiter homo possit fieri bonus. quia per consuetudinem bonam. ⁊ assuefactionem in operationibus bonis. In prima mouet et soluit questionem huius libri que talis ẽ. vtrum predicta de virtutibus ⁊ felicitate ⁊ amicitia ⁊ delectatione suffic ant ad hoc ꝙ homo consequatur finem vltimum qui est felicitas. hanc dubitationem soluit dicens ꝙ scire predicta d virtutibus ⁊ felicitate ⁊c. non sufficit homini ad attingendum finem vltimum. ⁊ hec est conclusio. 36. que probatur sic. Finis scientie practice que ẽ circa operabilia non est cognoscere ea. sed magis est ipsa facere ⁊ operari. Sed per scire predicta de virtutibus ⁊ felicitate nõ scimus benefacere quod requiritur ad hoc vt attingamus finem vltimum. igitur scire predicta non suffi. ciunt homini ad attingendum finem vltimum. Maior ẽ manifesta ex primo huius. vbi dicitur ꝙ finis huius scire non est vt sciamus sed vt boni efficiamur. sed non efficimur boni nisi operando bona ⁊ bene. igiẽ ad attingendum finem vltimum non sufficie scire predeterminata. sed vltra hoc requiriẽ. ꝙ homo fiat bonus ita ꝙ operetur bene. Sig dem igitur. Hec est secunda particula in qua ostendit qualiter homo potest fieri bon⁹. ⁊ intendit ꝙ ad hoc ꝙ homo fiat bonus requiriẽ consuetudo bona inclinans oppositum in bonum: ⁊ ꝙ sermo persuasiuus hoc est persuasio ad bonum videẽ facere homines bonos. qualẽ persuasio fit in predicationibus ⁊ aliis doctrinis per sermones persuadentibus ad bonum ⁊ illud non ẽ omnino sufficiens. ideo phs prio probat ꝙ sermones persuasiui non sufficiunt ad faciendum homines vlr eẽ bonos. ⁊ hec ẽ conclusio tertio q̃ ꝑbatur sic. illo nõ sufficiunt ad faciendum vniuersalr homines bonos per que non sunt homines nati recedere a malo ⁊ prosequi bonum: sermones persuasiui sũt huiusmodi. igitur ⁊c. Maior paret. quia doctrina vniuersalis ⁊ sufficiens debet eẽ ĩ omnibus sufficere ad prosequendum illud qđ docetur esse bonum. ⁊ ad fugiendum illud quod docetur esse malum. ⁊ minor potet. nam multi homines viuentes secundum passiones non possunt sufficienter prouocari ad bonuz. quia scilicet non obediunt verecundie sed magis timori pene: non enim recedunt a prauis operationibus propter eorum turpitudinem sed propter penas quas timent. non igitur sermones persuasiui per se sufficiunt ad faciendum homines studiosos. quia si sic multe ⁊ magne mercedes redderentur persuasoribus. verũtamen quãuis non omnes homines possunt per ſmones persuasiuos prouocari ad bonuz. tamen aliqui vt illi qui sunt bene dispositi ad virtutem possunt per sermones ꝑsuasios prouocari ad perfectionem virtutis: vt iuuenes liberales qui non sunt vicijs ⁊ passionib⁹ subiecti ⁊ qui habent nobiles mores ⁊ qui vere amant bonum. possunt fieri catotini idest ẽpleti virtute ⁊ honore per sermones persuadentes ad bonum. Sed non est sic de omnibus quia secutores passionum ⁊ assuefacti ad mala opera non possunt per sermonem transmutari. vnde dicit phylosophus ꝙ non est possibile vel non facile que ex antiquo consuetudinibus cõꝑhensa sermone transmutare. vnde non ẽ facile ꝙ aliquis per sermonem transmutet aliquã ab his que ex antiqua consuetudine cõphendit. sicut in speculatiuis non ẽ facile reducere illum ad cognitionem veritatis qui firmiter adherz oppositis pricipiorũ.

Amabile autem forte

est possibile sed oibus existētibus per se epy-
chee videntur fieri accipiemus virtutem. Si
eri autem bonos existimant. Hy quidem na
tura. hy autem consuetudine. hy autem do
ctrina qđ quidē igitur nature manifestum qđ
non in nobis existit sed secundum aliquam di-
uinam causam. ⁊ vere bene fortunatus existit
Sermo autem ⁊ doctrina nequando nō in om
nibus potest sed opus est preparatam e... con
suetudinibus auditoris animam ad bene gau
dere ⁊ odire: quemadmodum terram nutrien-
tem semen: non enim vtiqꝫ audiet sermonem ꝯ
uenientem neqꝫ intelliget: qui secundum passi
onem viuit. sic autem habentem qualiter possi
bile persuaderi: totaliter autem non videtur
sermoni credere passio sed violentie. Oportet
vtiqꝫ morem preexistere aliqualiter proprium
virtutis diligentem bonum ⁊ aspernantem
turpe.

Hec est secunda pars in qua ostenditur
ꝙ ad hoc ꝙ homo fiat bonus requirit
bona consuetudo. vnde dicit ꝙ amabile nobis
est si habeamus virtutem vel aliud quodcū
qꝫ per quod homines noti sunt sibi boni circa
quod fuit triplex opinio. Quidam enim dicūt
ꝙ homines fiunt boni per naturaꝫ scilicet ex
naturali complexione ⁊ impressione corporuꝫ
celestium. Quidam vero dicunt ꝙ homines
fiunt boni ⁊ virtuosi per consuetudinem. Aly
vero dicunt ꝙ homines fiunt boni per doctri
nam. Et ex hac diuisione probat phylosophus
ꝙ ad hoc ꝙ homo fiat bonus requiritur bo
na consuetudo. ⁊ hec est conclusio. 38. que pro
batur sic. Homo non fit bonus nisi a natura
vel doctrina vel a consuetudine. sed ad hoc ꝙ
hō fiat bonꝰ non sufficit natura. qꝛ in potesta
te hominis est ꝙ fiat bonus vt patet ex nono
huius. Sed illa que sunt a natura non sunt
in potestate nostra. igitur natura non sufficit
ad hoc ꝙ homo fiat bonus. quia vt dictum ē
sermo ⁊ doctrina non habent efficaciam in om
nibus: multi enim non obediunt sermoni nec
doctrine. igitur ad hoc ꝙ homo fiat bonus re
quiritur bona consuetudo. ita ꝙ ex bonis cō
suetudinibus sit anima preparata ad gauden
dum de bonis ⁊ ad odiendū mala. sicut opor
tet terram esse bene cultam ad hoc ꝙ nutriat
semen. sermo auditiuus in anima se habet si-
cut semen in terra: ⁊ consuetudo se habet sic
cultura bona. ⁊ ideo ad hoc ꝙ homo obediat
sermonibus persuasiuis. oportet ꝙ sit assuetꝰ
ad gaudendum de bonis ⁊ ad odiendum ma
la. Unde passio firmata per consuetudinem
non deletur solo sermone. sed oportet adhibe
ri violentiam vt homo compellatur ad bonū
vnde ad hoc ꝙ sermo habeat efficaciam opor
tet preexistere consuetudinem per quam ho
mo sequatur virtutem ⁊ abhomineť turpe.

Ex iuuene autē ductōe

recta sortiri: ad virtutem difficile non talibus
nutritum legibus temperate enim viuere ⁊ p
seueranter non delectabile multis aliterqꝫ iu
uenibus propter quod legis oportet ordinatā
esse nutritionem ipsorum ad inuentiones non
erunt enim tristia consueta facta. Non suffici-
ens autem forte iuuenes existentes nutritio-
ne ⁊ cura sortiri recta. sed quia oportet ⁊ virū
factum ad inuenire ipsa ⁊ assuetus ⁊ circa hec
indigemus legibus ⁊ totaliter vtiqꝫ circa om-
nem vitam. Multi enim necessitati magis qꝫ
sermoni obediunt ⁊ iacture qꝫ bono. propter
qđ existimāt legispositores oportere quidē ad
uocare ad virtutem ⁊ prouocare boni gratia:
vt obedientibus his que epichee consuetudi
nibus precedentis in obedientibus autem et
digni oribus existentibus ⁊ penas ⁊ punitiōes
apponere. Insanabiles autem totaliter existi
mare. Epychia quidem eniꝫ ad bonum viuen
ti sermonibus obedire. prauuꝫ autem delecta
tioneꝫ appetenteꝫ. tristia puniri quēadmodū
subiugali. propter quod ⁊ aiunt oportere tales
fieri tristitias que maxime contrariatur ama
tis delectationibus.

Hec est tertia pars in qua ostendit ꝙ ad
bonam consuetudinem requiritur legis
positio. ⁊ hec est cōclusio. 39. que probatur du
pliciter primo sic. Ad bonum difficile requiri-
tur aliquid necessitans ad illud consequendū
sed consuetudo bona in operationibus bonis
⁊ virtuosis est bonum difficile. igitur ad hoc
ꝙ homo habeat bonam consuetudinem requi
ritur aliquid necessitans hominem ad talem
consuetudineꝫ. Sed nihil in rebus humanis
videtur esse ita bene ⁊ vniuersaliter necessitās
sicut lex. igitur ad bonam consuetudinem re-
quiritur lex necessitans. sed lex non ē a natura
sed a positione hominum. igitur ad bonam cō
suetudinem requiritur positio legis. Maior
patet. ⁊ minor declaratur. primo quantum ad
iuuenes. secundo quantum ad viros ⁊ ad se-
nes. Dicit igitur ꝙ difficile est ꝙ aliquis ab
ipsa iuuētute manuducatur ad virtutem secū
dum bonas consuetudines nisi nutriatur sub
legibus bonis per quas necessitas inducit ho
minem ad bonum ⁊ hoc probatur sic. pronos
ad delectationes est difficile abstinere a delec
tationibus. sed iuuenes sunt proni ad delecta
tiones vt patet ex. d. huius. igitur difficile est
eos abstinere ab huiꝰi delectationibus. Qđ
enim sumat tēperare abstinendo a delectatio-
nibus ⁊ perseueranter scilicet vt nō recedat

a bono propter tristitias ⁊ labores non est dele
ctabile multis hominibus ⁊ maxime iuuenibus
immo hoc ē valde difficile. ideo oportet q mixto
tiens puerorum ⁊ ad inuentiones eorum scili
cet vie operandi quas homines adinueniunt.
sint ordinate per bonas leges ex quibus iu
uenes compellantur assuesci in bonis ⁊ ad
bona. Que quamuis primo sit triste sic assue
sci: tamen cum iam in consuetudinem vene
rit non erunt tristia. sed magis delectabilia.
Non sufficiens autem. ⁊ non solum requiritur
q iuuenes bene nutriantur scd͂m leges. ⁊ bōa
cura de his habeatur. sed etiam postq̄ aliquis
factus ē vir oportet q adinueniat vias hone
stas ad operandum ⁊ q in talibus se assuescat
⁊ ad hoc indigemus legibus ⁊ non solum a p̄n
cipio sed vniuersaliter per totam vitam homi
nis: vt per leges bonas necessitemur ad bōas
consuetudines multi enim magis obediūt ne
cessitati idest violentie q̄ sermoni persuasiuo
⁊ magis obediūt iactur. i. dānatōni quā icurrūt
p pēas q̄ bono. s. hōesto. Propī qd existimat.
Secundo pbatur conclusio per quoddā signum
scilicet q ad bonam consuetudinem requirit
legis positio. Et dicit q pp̄ter hoc quidem le
gis positores existimāt q oportet homines ad
uocare ad virtutem. ita scilicet vt virtuosi qui
propria sponte obediunt rebus honestis per p̄
cedentes consuetudines prouocentur ad bonū
gratia boni ⁊ honestatis ostendendo eis eius ho
nestatem qd eis pponitur ⁊ eis honores ⁊ pre
mia tribuendo. Sed eis qui sunt inobediētes
⁊ mores degeneres habent apponāt penas cor
porales: puta flagella ⁊ vituperia ⁊ in rebus p
prijs eos damnificando illos aūt qui sunt to
taliter insanabiles totaliter exterminent sicut
cum suspendunt homicidas aut latrones ⁊ hoc
quia virtuosus qui vitam suam ordinat ad bo
num obedit sermoni quo sibi bonum proponi
tur. sed homo prauus qui appetit delectatōēs
debet puniri per tristitiam ⁊ dolorem queād
modum subiugale. sicut asinus ducitur flagel
lis. ⁊ ideo oportet tales tristitias adhibere q̄
maxime contrarientur amaris delectationibus
vt si aliquis inebriauit se detur sibi aqua ad
bibendum.

Si igitur quemadmo

dum dictum est: futurum bonum oportet nu
triri bn̄ oportet. ⁊ assuefieri dinde sic ⁊ adinuē
tionibus studiosis viuere ⁊ in volentem age̅
prauā. Hec autem vtiq fient iuuenibus secū
dum quemdam intellectum ⁊ ordinem rectuz

habentem fortitudnem paterna quidem igit̄
preceptio non habet forte neq coactiuaz neq
totaliter que vnius viri nisi regis existentis vel
alicuius talis. lex autem coactiuam habet po
tentiam secundum ens ab aliqua prodentia ⁊
intellectu ⁊ hominum quidem odiunt cōtra
riari moribus ⁊ si recte ipsuz operentur. lex āt
non est onerosa precipiens epichea.

Hec est quarta pars in qua ostenditur q
lex ē necessaria ad hoc q homo fiat bo
nus. ⁊ hec ē pclo 40. que probat dupliciter pri
mo sic. Ad hoc q homo fiat bonus oportet q
abstineat se a malis siue velit siue non contra
voluntatem suam coactus. sed hoc non contin
git nisi vita hominis dirigatur per aliquē ha
bentem intel ectum ordinatum ad hoc q du
cat hominem ad bonum ⁊ fortitudinem. hoc ē
vim coactiuam compellendi non volentes sed
istam vim coactiuam non habet preceptum pa
ternum cuiuscunq alterius hominis persua
dentis qui non ē rex nec constitutus in aliquo
alio principatu sed lex habet potentiam coac
tiuam inquantum est promulgata a rege vel a
principe. Lex igitur ē necessaria ad faciendum
homines bonos. quia sola lex vel princeps per
legem habet vim coactiuam ad compellendū
⁊ ad prosequendum bonum vo entes ⁊ nolen
tes. Et homini quidem. Secundo probatur cō
clusio sic. illud quod non ē honerosum nec exo
sum dirigens hominem ad bonum ē necessari
um ad hoc q homo fiat bonus lex est huius.
igitur ⁊c. Maior patet ⁊ minor declaratur
per hoc q homines qui volunt contrariari mo
ribus alicuius habent odio alieno cui contra
riantur etiam si recte faciunt: existimant enim
q faciāt hoc ex aliquo malo zelo sed lex preci
pit honesta. ⁊ non est onerosa nec exosa. quia
communiter proponit igitur relinquitur q lex
est necessaria ad faciendum homines bonos.

In sola autem Lacede

moniorum ciuitati cum paucis legis positorū
curam videtur fuisse ⁊ nutritionis ⁊ adinuen
tionum. In pluribus autem ciuitatum neglec
tum est de talibus ⁊ viuit vnusquisq vt vult ci
clopice dispositiones ⁊ de pueris ⁊ vxoribus.
Optimum quidem igitur fieri communem cu
ram ⁊ rectam ⁊ operari ipsam posse. communi
ter autem nec negligentibus vnicuiq videbi
tur vtiq convenire suis filijs ⁊ amicis ad vir
tutē pferre. l eliger̄ gdē. Maxie āt vtiq h posse
se videbit̄ ex dictis legis positiuus factus: coēs

quidem enim cure manifestum quoniam ꝑ leges fiunt. Epycbes autem que per studiosas scriptas autem vel nõ scriptas: nihil vtiq3 videbitur differre: neq3 per quas vnius vl' plures erudientur. quemadmodum. n. i musica et exercitatiua et aliis rudimentis. quemadmodum enim in ciuitatibus potestatem habent legalia et mores: sic et in domibus paterni sermones et mores: et adhuc magis ꝓpter cognationem et beneficia ꝓexistunt diligentes et faciles obedientes nature. adhuc autem et differũt ẽm vnũquemq3 discipline cõiuz quemadmodum in medicinali. vniuersaliter quidem enim febricitanti confert abstinẽtia et quies. alicui autem forte non: et pugil forte nec omnib' eãdem pugnam circũpõit. Certius autez agitur videbitur vtiq3 vnũquodq3 propria cura facta. magis enim conueniente potitur vnusq'sq3. sed curabit quidem optime ẽm q3 et medicus et exercitatiuus: et omnia alius vniuersale sciens quid cõmuniter omnibus vel talib' communius enim scie et dicuntur et sunt: non solum: sed et vnius alicuius nihil forte ꝓhibet bene curare et non scientem entem considerantem autez diligenter accidentia in vnoquoq3 ꝓpter experientiam. quemadmodum et medici quidem videntur suiꝑsoꝝ optimi esse. nihil vtiq3 potentes sufficere. nihil autem min' forte volenti artifici et speculatio fieri ad vniuersale eundũ esse videbitur: utiq3 et illud cognoscendum ut contingit. dictum est enim quoniam circa hoc scie. forte autem vtiq3 et volenti per curã meliores facere siue multos siue paucos legis positiuum tẽtandum fieri. sed per leges boni fiamus vtiq3. quamcũq3 enim et ꝓpositam disponere bene: non est cuiuscunq3 sed siquidem alicuius scientis: quemadmodũ in medicinali: et reliquis quorum est cura aliqua et prudentia.

Hec est quinta pars in qua ostenditur q3 necessarium seu vtile est hominem eẽ legis positiuum. et primo proponit intentiõez secundo probat propositum. Dicit igitur ꝓmo q3 quamuis legis positio sit necessaria ad nutritiones et ad operationes hominum. in sola tamen lacedemoniorum ciuitate cum paucis aliis homo existens legis positiuus habet ad ordinandum per leges nutritiones puerorum sed in pluribus ciuitatibus talia sũt neglecta in quibus vnusquisq3 viuit sicut vult disponens de filiis et vxore ẽm suam voluntatem ad modum cyclopum idest quarundam gentium barbarorum: que legibus non vtuntur veruntamen optimum est communem curã fieri de nutritionibus puerorum et virtuosis actibus ciuium secundum publicam auctoritatem. et q3 homo instruatur ut possit hic operari. neglecta tamen communi cura videtur esse conueniens vnicuiq3 priuate persone: vt conferat suis filiis et amicis aliquid per quod possint fieri virtuosi. vel si non possint conferre q3 saltem eligat per que hec possint fieri.

Intelligendum tamen est q3 si aliquis sit legis positiuus: ita q3 acquirat idoneitatem ad condendum rectas leges sibi principaliter cõuenit curare communiter de nutritionibus puerorum: et bonis operationibus ciuium. sed secundario competit cura de his priuate persone. Communes quidem. Probat propositum scilicet q3 necesse est hominem esse legis positiuum. et hec est conclusio quadragesima prima: que probatur dupliciter. primo sic. Sicut est in domo ita est in ciuitate. sed necesse est q3 in domo sit aliquis habens curam eorum qui sunt in domo: sicut paterfamilias habet curam de vxore et filiis et tota familia. et tamẽ necesse est esse curam priuatam de his que sunt. ergo eodem modo oportet q3 in ciuitate sit communis curo que est de omnibus pueris et ciuibus. sed cõmunes cure non fiũt nisi per leges. ergo necesse est leges esse secundum leges non sunt nisi ex constitutione hominum. igitur necesse est hominem esse legis positiuum per quem habeantur communes cure scilicet et documenta communia fiant ꝑ leges scriptas vel non scriptas. vel per leges quibus vnus instruatur. vel plures sicut patet in musica et in exercitatiua et in aliis eruditionibus q3 non differt vtrum documentũ proferatur cum scripto vel sine scripto. et hoc quantum ad bonitatem documenti per se: quamuis differat quantum ad hoc q3 scriptura documenti facit ad conseruationem memorie in futurum. nec differt quantum ad bonitatem nocumenti vtrum proponatur vni tãtum uel etiã pluribus. et ita videtur simile et eiusdem rationis q3 aliquis paterfamilias instruat filium vel paucos domesticos sermone admonitorio sine scriptura et q3 aliquis princeps ferat legem scriptam ad ordinandum totam multitudinem ciuitatis. Sicut enim se habent leges politice et mores per eas introducti in ciuitatibus sic se habent in domibus patrum sermones et mores per eos introducti. tamen ut dicit philosophus quantum ad aliqd magis cõpetit priuate ꝑsone q3 publice

curare de filijs ꝛ de familia .s. ppter cognatōz ꝛ propter beneficia propter que filij magis diligunt parentes: ꝛ de facili obediunt naturali amicitie: que est filiorum ad patrem. Jtelligēdum tamen ꝙ paternus sermo ꝛ cura non habet plenarie vim actiuam: sicut sermo regius siue cura. licet igitur sermo regis magis possit per viam timoris: tamen sermo paternus magis potest per viam amoris: que efficacior est in bene dispositis. Adhuc autem differt. secundo probatur conclusio sic. Sicut enim ī artibus operatiuis: utputa in arte medicinali: ita est in regimine ciuitatis. sed in arte operatiua ut in medicinali: ita est ꝙ ad hoc ꝙ aliqs bene operetur communiter scđm artem oportet non solum cognoscere singularia: sed etiaz oportet ꝙ habeat cognitōem vniuersalem. igitur eodem modo in regimine ciuitatis oportz ꝙ aliquis sit sciens vniuersalez vtilitatem ciuitatis: ꝛ vniuersales conditiones inhabitātium ciuitatem. sed talem scientiam non habz nisi ille qui est legis positiuus. igitur necesse est aliquem hominez esse legis positiuum. maior patet per locum a simili. ꝛ minor declarat̄ exemplariter in littera scilicet ꝙ ille qui debz bene operari scđm artem debet habere scientiam vniuersalem: et etiam notitiam particularium aliter non potest communiter bene operari vel curare: quamuis habens cognitionē actuum alicuius singularis possit quandoq̧ curare absq̧ scientia vniuersali. sed hoc non est bene curare communiter: sed solum particulariter. exempla enim patent in textu.

Capitulum quintū

tractatus secundi libri .10. inquirens et determinans quis debet esse legis positiuus id est ad quem pertinet institutio legis. ꝛ hec ē cō principalis.

Situr post hec intendenduz vnde vel qualiter legis positiuus fiet vtiq̧ quis: vel quemadmoduz alijs a politici. particula enim videbitur politice esse.

Jstud est quintum capitulum tractatus secundi libri .10. in quo inquirit̄ ꝛ determinatur qualiter legis positiuus possit fieri. et continet tres partes principales. Jn prima ponit intentionem. Jn secunda ibi: Uel non simile. ponit diuersitatem inter politicam ꝛ alias artes operatiuas fm quosdam intromittētes se de positione legis. Jn tertia parte ibi: Relinquentibus. promittit se dicturum de legis positione qualiter fiet continuando se ad primū politicorum. Prima pars cōtinet duas particulas. Jn prima ponit intentionem. Jn secūda ibi: Uel quemadmodum. narrat quid intēdit per legis positiuam. Jn prima particula ponit intentionem dicens ꝙ cum ostensum sit ꝙ expedit ꝙ homo sit legis positiuus oportet scire qualiter hoc fieri possit vtrum ex consuetudine vel doctrina: vł qualiter aliter: vł quemadmoduz in alijs. Uel quemadmodū. Hec est secunda particula in qua narrat primo qđ intelligit per legis positiuam. ꝛ dicit ꝙ per legis positiuam intelligit quandaz partem prudentie politice.

Uel non simile in politica ꝛ reliquis ꝛ scientijs ꝛ potentijs. in alijs quidem enim videntur idem: ꝛ potentes tradentes ꝛ operatiōnes ab ipsis: puta medici scriptores. Politica autem. repromittunt quidem docere sophyste: agit autem ipsorum nullus. sz ciuiliter conuersantes qui videbunt̄ vtiq̧ potentia quadam hec agere ꝛ experientia magis ꝙ̄ mente. Neq̧ enim scribentes neq̧ dicentes de talibus videntur quamuis melius erat forte ꝙ̄ sermones veridicationis ꝛ concionationis. neq̧ rursus politicos facientes suos filios vel aliquos alios amicorum. Rationabile autem erat docere eos siquidem poterant. Neq̧ enim ciuitatibus melius ut reliquerent vtiq̧ neq̧ sibiipsis existere eligerent vtiq̧ magis tali potentia. neq̧ vtiq̧ amicissimis. non tamen parum videtur experientia conferre. Non enim vtiq̧ fierent per politicam consuetudinem magis politici: propter quod considerantibus de politica scire: opus esse videtur experientia. Sophystarum aūt repromittentes valde videntur lōge esse a docere totaliter autem neq̧ quale quid est: neq̧ circa qualia sunt. Non enim vtiq̧ eādem rethoricē neq̧ deteriorē ponent: neq̧ vtiq̧ existimarent facile eē ponere congreganti approbatas legum. Eligere enim esse optimas quemadmodum neq̧ electionem existentem intellectus: ꝛ iudicare rectum maximum: quemadmodum: et in his que ꝓ musica. Experti enim circa singula iudicant̄ recte opera: et per que vel qualiter perficiuntur intelligunt: que oportere: et qualia qualibus concordant. inexpertos autem rōnabile latere vel bñ vł male fiat opus quemadmodum in scriptura. leges autem politice operibus assimilātur. Qualiter igitur ex his legis positiuus fiet vtiq̧ aliquis optimas iudicare. Non enim videntur neq̧ medicatiui ex conscriptoribus fieri: quamuis tentent dicere non soluz curationes. sz vt sanent̄ vtiq̧ ꝛ ut oportz curare singulos diuidentes hitus

hec āt expertis quidē vtilia videt̄ eē. nescientib⁹
aūt inutilia. forte igit̄ ⁊ legum et politicarum
congregatōes potentib⁹ quidē ꝫ speculari: ⁊ iudi
care: q̄ bn̄ vl' ꝯtrius vel qualia qualꝫ congruūe
vtilia vtiq̄ erūt. his aūt q sine habitu talia ptrā
seunt iudicare ꝙ bn̄ non vtiq̄ existit: si nō qm̄
fm casū. intelligibiliores aūt ad hec forte vti
q sient.

Hec est secunda pars in qua ponit diuer
sitatem inter politicā ⁊ alias artes opa
tiuas fm quosdam intromitientes se de politi
ca ⁊ de legi positiua: et ostendit eoꝝ insufficiē
tiam. In artibus. n. ⁊ scientijs opatiuis idem
vir ille q tradidit h⁹modi artes docēdo eas ⁊ q
operatur fm eas: sic pꝫ de medicis qui medici
nam docent: ⁊ fm medicinā operantur: ⁊ eodē
mō ē de scriptoribus ⁊ fabris: ⁊ singulis alijs
opantibus fm artem. sed circa politicā aliter
videt̄ fm quosdā intromitentes se de politi
ca qm̄ quidā sophiste pfitentur se docere poli
ticā ⁊ legis positiuā: ⁊ tn̄ non agunt fm eā. ⁊ q
dam vtunt̄ ea: et tamen nesciunt eam docere:
vt illi qui ciuiliter cōuersantur. Qui videbū
tur vtiq̄ tn̄ hec ciuiliter conuersantes: nec so
phiste habent legis positiuā seu sciam de in
stituendo leges: quod primo pꝫ de ciuiliter cō
uersantibus: qm̄ ipsi agunt ex quadā potentia
.i. ex q̄dam habitu p consuetudinem acquisito: ⁊
ex quadaꝫ experientia magis ꝙ ex mente. i. ꝙ
ex intellectu vl' scia. Qd āt ciuiliter conuersā
tes non agant fm sciam pbat ph̄s. ⁊ hec ē con
clusio. 42. que pbatur dupliciter p duo signa.
primo sic: Illi qui agūt fm sciam pnt tradere
scripto vel verbo ratōnes eoꝝ que agunt. sed
illi qui ciuiliter conuersantur nō pnt neq̄ scri
pto neq̄ verbo aliquid tradere circa politicaꝫ
quamuis hec esset multo melius scribere ꝙ
sermones idicatiuos vel cōtionatiuos. p quos
aliqui instruuntur contionari fm rethoricam
scdo pbat conclo p aliud signū. ⁊ ē q illi qui
operantur fm scientiā possunt facere alias o
peratōes: sic medici pnt facere alios medicos:
⁊ scriptores alios scriptores: eos docēdo opari
fm artē. sꝫ hoīes qui politice ꝯuersātur non fa
ciunt alios politicos neq̄ filios suos: neq̄ ali
quos amicorum suorum: ⁊ tn̄ pbabile esset q
facerent si possent. Non tn̄ parum. sed ex hoc
posset aliquis credere q experientia conuersa
tōnis ciuilis esset inutilis ad hoc q homo sit
politicus vel leg's positiuus. Istud remouet
ph̄s. p. q ꝙuis experientia conuersatōis ciui
lis non sufficiat ad hoc q homo fiat legis posi
tiua. non tn̄ parum confert ad hoc q hō fiat
politicus vl' legis positiuus. alioquin non ma
gis fierent aliqui politici per consuetudinē vi
te politice ꝙ per consuetudinem cuiuscūq̄ al
terius vite. et etiam homines qui desiderant
scire aliquid de politia vr̄ esse necessaria expi
entia vite politice. Sophystaꝝ āt. ostēdit defe
ctum ⁊ insufficientiā sophystarum. Sophyste
enim qui pmittunt se docere politicā vident̄
esse longe ab hoc q doceant. videntur enim to
taliter ignorare qualia sit politica: ⁊ circa q̄lia
consistit. Non enim vtiq̄. ostendit ppositum
.s. q sophyste intromittentes se de politica ne
sciūt quale quid ē politica: nec qualiter leges
sunt ponende. ⁊ hec ē cōclo. 43. ⁊ p̊ pbatur pri
ma pars. s. q ipsi nesciunt quale quid est poli
tica. ⁊ hoc pbat p hoc signū tale. Ipsi ponunt
q politica est eadem cum rethorica qd non di
cerent si scirent quale quid est politica. secūdo
pbat aliā ptem cōclusionis. s. q ipsi nesciunt
qualiter leges sunt ponende. si. n. hoc scirent
non estimarent q facile est ponere leges sꝫ le
gis positiuam: que est pncipalis pars politice.
dicunt enim q ad ponendum leges sufficit q
aliquis congreget diuersas leges approbatas
et eligat optimas earum: et q hoc sufficit ad
hoc q aliquis sit legis positiuus. Sed illud
non est verum: quod pꝫ dupliciter. primo p h
q per legis positiuā non debet aliquis iudica
re solum. medicus enim non solum debet ha
bere iudicium de rebus medicinalibus adin
uentis ad sanandum: sed etiam noua remedia
adinuenire. scdo patet idem per hoc q congre
gatis multis legibus non est facile eligere op
timam illarum. sed requiritur experientia: si
cut patet in musica et in alijs scientijs operati
uis: q illi qui sunt experti circa singula habēt
rectum iudicium de operationibus. et sciunt
per quas vias: et qualiter huiusmodi opera fi
eri possunt ⁊ qualia opera quibuslibet perso
sonis vl' negocijs concordent. sed inexperti nō
cognoscunt quod est melius nec quod est pei⁹.
sed per hoc q aliquis videt multas leges ad
inuicem congregatas non est expertus in legi
bus. igitur ad hoc q aliquis sit legis positiu⁹
non sufficit q habeat multas leges ad inui
cem congregatas. vnde cognoscens vniuersa
lia scripta in scientijs operatiuis non sufficit
ad recte operandum: iuuat tamen expertos.
Forte igitur. sed ex hoc posset aliquis credere
q congregatio legum scriptarum esset omni
no inutilis. Istud excludit philosophus di
cens q congregatio legum scriptarum. et ordi
nationes ciuitatum diuersarum est vtile scire
illis qui propter consuetudinem possunt con
siderare et iudicare in illis: vtrum opera ⁊ le
ges bene vel male se habeant: et qualia quali
bus conueniant. sed illi qui non habent expe
rientiam aut consuetudinem in talibus non
possunt de talibus bene iudicare nisi casuali
ter sunt tamen magis dispositi ad intelligen
dum et iudicandum de talibus per hoc q vi
derunt huiusmodi leges scriptas.

Relinquētibus igitur

pozꝫ inpſcrutabile qđ de legis poſitione ipſos intendere magis: melius forte ⁊ totaliter vtiqꝫ de politeia: vt ad politicā que circa hūana pili ra pficiaẽ. Primū quidē igiẽ ſi quid ẽm partē dictū eſt bñ a pgenitoribus tētem⁹ ptranſire Deinde ex congregatis politicis ſpectari q̃lia ſaluant ⁊ corrūpunt ciuitates: ⁊ qualia ſingulas politicaꝝ: ⁊ ppter quas cās. hę quidēꝫ bñ hę āt 2triūm ciuiliter agūt. Conſideratis enim his forte vtiqꝫ magis conſpiciemus: ⁊ qualꝫ politeia optima: ⁊ qualiter vnaquaqꝫ ordinata ⁊ quibus legibus ⁊ conſuetudinibus vtētis. Dicamus igitur incipientes.

Hbceſt tertia ps h⁹ capituli in q̃ pmittit ſe dictuꝝ qualiter aliqs fiat legis poſitiuus continuando ſe ad librum politicoꝝ: et dicit ꝙ ex quo priores ⁊ ſapientes qui fuerūt añ ipſū. reliquerunt non perſcrutatū illud qđ ptinet ad legis poſitionem: melius eſt ꝙ nos ipſi itendamus ad tractandum de legis poſitione. ⁊ vlr de tota politia cuius pars ē legis poſitiua, ⁊ ſic pficiam⁹ pħycā doctrinā. Ad politicaꝫ .i. ad ſciam operatiuam: que eſt circa humana ī pſcrutando. Bē ē vidēdū ſi qd bene dictuꝫ ſit a pgenitoribus: hoc eſt a prioribus ſapientibus: ⁊ hoc facit in ſcđo politicoꝝ cōſiderādo quales politie ſaluant ciuitatem: que ſunt politie rcē. ſ. regnū ariſtocracia ⁊ democracia. Cōſiderandū ēt ⁊ qualis conſeruāt et corrūpunt ſingulas politias: et ppter quas cās. quedam ciuitates bñ agunt ciuiliter: ⁊ quedā male. Et poſt iſta conſiderandū ē qualiter ē optima politia: ⁊ qualiter dꝫ eē ordinata: ⁊ quibus legibus ⁊ conſuetudinibus vtaẽ. Deinde continuat ſe ad librum politicoꝝ. d. Dicam⁹ igiẽ incipientes. ſ. a p̃ libro politicoꝝ in quo ponuntur quedā pncipia politice ſcīe. Circa iſtud caplm dubitaẽ ad quē ptinet inſtitutio legis. videẽ enim ẽm pħm ꝙ legis inſtitutio ptinet ad politicum: quod tñ non videẽ veꝝ: qꝛ ẽm Euſtratium .6. politicus ē qui ſcit qui ⁊ quot ſunt ſermones politiaꝝ: ⁊ nouit qđ .ſ. ẽm vnāquāqꝫ ſit rectū vel non rectū. ſꝫ iſta ſciunẽ p ſciaꝫ politicam. igiẽ ſi ad politicū ſpectaret inſtitutio legis ōis qui ſciret poſitiuā ſciam in libro politicorum poſſꝫ inſtituere leges: ⁊ ſolū talis. ſed 5 cōſequens eſt falſum p vtraqꝫ ſui pte. Non enim quibus ſciēs libꝝ poteſt inſtituere leges nec ſolum talis: qꝛ multi principes leges inſtituunt: qui ſciam politicam ignorant. Dicēdū ut mihi vr ꝙ aliquis pōt dici politic⁹ dupliciter. vno mō qꝛ hꝫ ſciam politicam artificialiẽ tñ. hoc ē ſciam vlem de rebus ciuilibus: ut qꝛ ſcit quot ſunt politie: ⁊ que ſūt recte: ⁊ q̄ nō recte: ⁊ talis ſcīs ſolum ē vlium. Alio modo dicitur politicus: q hꝫ ſciam politicam: et etiā vſū ⁊ experientiā de rebus ciuilibus: ⁊ que de cōuerſatōe politica. vnde aliqs ē politic⁹ duplr: vel qꝛ hꝫ politiā artificialiter vel experimētaliter. ⁊ ad hoc ꝙ aliqs ſit legis poſitiuus requiritur ꝙ ſit politicus artificialiter ⁊ experimētaliter: vel ꝙ dirigatur ab aliq̄ vel ab aliquibus talib⁹. ſ. hñtibus politiā artificialr ⁊ etiā vſualiter p longā conuerſatōem in vita ciuili nec ſufficiunt iſta duo ad legis poſitm̄. ſ. ꝙ hēat ſciaꝫ politicā vtroqꝫ iſtoꝝ modoꝝ: ſed cum hoc requiritur ꝙ legis poſitiu⁹ habeat auctē condendi leges. ⁊ ad talē auctoritatē requiriẽ virtus coactiua: que arctet ad obſeruantiam legi. qꝛ ut dr̃ 4.° politice. Ad nihil ē vtile leges ponere: niſi obediatur legibus. Ad rōem inductam dicendū ꝙ ad politicum artificialē qui non eſt expertus non pertinet legeꝫ inſtituere ſꝫ requiritur ꝙ ſit expertuſ: ⁊ ꝙ habeat virtutem coactiuam: ſicẽ habent reges et qdam alij principes. Et ī hoc finitur breuiter ⁊ mō facili id quod de libro eth. intellexi.

¶ Gualteri Burlei doctoris egregij ſuper decem libros Ethicoꝝ expoſitiones expliciunt. Venetijs per Octauianum Scotuꝫ Modoetienſem. Anno ſalutis. M.°cccclxxxi. Sexto idus Maij Joanne Mocenico Inclyto Venetiarum Duce.

Aue ſāctiſſima maria m[at]e[r] dei: Regina celi: porta par[adisi] o[mn]i[um] domina modi pura: ſingula[ri]s t[u] es uirgo: tu cōcep[isti] ... ſine peccato: tu pep[er]iſti creatorē et ſaluatorē modi. In quo non dubito libera me ab o[mn]i malo et o[mn]i p[e]ccato meo amen

Registrum

a Primum vocat.
gusiteri
practicam
probat
b et intellectum
honorato
ideam
quam.
c sunt bona
conuenientie
bona exteriora
& propter
d capitulum
non se
et per
vocat
e secundum
maior
ante
nerantur
f quo omnes
nobis
superabundantia
eligere
g que au
concludit
potest.
quandoque
h voluntati
fortis
inuoluntarie
Hec est
i quod est
finis
in nobis
luntarie
k dinis
se bene.
vt probatum est
ditur.

l scdm sensum
tristia.
libearlitas
hic duo
quibus
m expensas
consequens non
cunque
magnos
n pars qua
& tristicias
que sunt.
proprie
o par te na
iustus.
tur ex
quam austus
p in quo
q.d.
i quo.
minus
N postea soluere.
posita.
particulare
de alijs
O intellectualis
circa.
ita com
solorum principiorum
P pru ientia.
um de.
sequenti.
virtus mo
Q quo sunt
uas si
quasi
non habent.
R quandoque
concupiscentiam
est magis
3° ethicorum

S Delectatione
tiones
delectationes
tristicie.
T Ad quem
amicitia.
omnes
nas opera.
V potest.
propter:
bonis
sunt
X circa
tertia par
parentes
probatio
y soluuntur.
omnia exhi
autem
liquis.
z auxilium.
huiusmodi bonorum
sed ille
quod veritatis
& propter supera
Eudoxus.
verumtamen
vnde
ɔ nam quam
& virtuoso
operationibus
lectationes
ꝝ in ambabus
virtus moralis
rationale est
est possibite.

Finis

[illegible] 30. [illegible] 130

[illegible] [illegible], p 2. [illegible] [illegible] [illegible]

Durle, mit Lincol